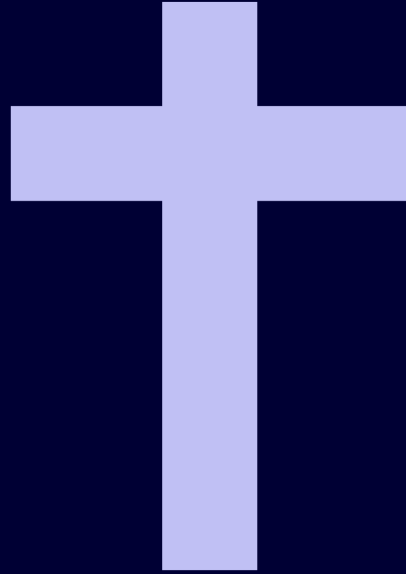

El Nuevo Testamento
en el Mixteco de
Ayutla

Mixtec, Ayutla: El Nuevo Testamento en el Mixteco de Ayutla
New Testament

El Nuevo Testamento en el Mixteco de Ayutla

Mixtec, Ayutla: El Nuevo Testamento en el Mixteco de Ayutla New Testament

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ayutla Mixtec

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
7e4f3497-fb83-5234-ac91-e00e1d534904

Contents

San Mateo	1
San Marcos	59
San Lucas	96
San Juan	157
Hechos	200
Romanos	254
1 Corintios	278
2 Corintios	301
Gálatas	316
Efesios	324
Filipenses	332
Colosenses	337
1 Tesalonicenses	342
2 Tesalonicenses	347
1 Timoteo	350
2 Timoteo	357
Tito	362
Filemón	365
Hebreos	367
Santiago	384
1 Pedro	390
2 Pedro	397
1 Juan	401
2 Juan	407
3 Juan	408
Judas	409
El Apocalipsis	411

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Mateo ña ka'an xa'a' Jesús

*Ña yo'o' nduu' kivi' ne ichi' yata'
Jesucristo
(Lc. 3:23-38)*

¹ Ña yo'o' nduu' kivi' ne ichi' yata' Jesucristo, ña nduu' siani' xika' David, te nduu' tu a siani' xika' Abraham.

² Abraham jaan' ni nduu yuva' Isaac, te Isaac jaan' ni nduu yuva' Jacob, te Jacob jaan' ni nduu yuva' Judá, te sakan' tu ñani ra. ³ Te Judá jaan' ni nduu yuva' Fares xiin' Zara, te Tamar ni nduu si'i' ra. Te Fares jaan' ni nduu yuva' Esrom, te Esrom jaan' ni nduu yuva' Aram. ⁴ Te Aram jaan' ni nduu yuva' Aminadab, te Aminadab jaan' ni nduu yuva' Naasón, te Naasón jaan' ni nduu yuva' Salmón. ⁵ Te Salmón jaan' ni nduu yuva' Booz. Te si'i' Booz ni nduu Rahab, te Booz jaan' ni nduu yuva' Obed. Te si'i' Obed jaan' ni nduu Rut, te Obed jaan' ni nduu yuva' Isaí. ⁶ Te Isaí jaan' ni nduu yuva' rey David, te rey David jaan' ni nduu yuva' Salomón. Te si'i' Salomón jaan' ni nduu ña' si'i' Urías.

⁷ Te Salomón jaan' ni nduu yuva' Roboam, te Roboam jaan' ni nduu yuva' Abías, te Abías jaan' ni nduu yuva' Asa. ⁸ Te Asa jaan' ni nduu yuva' Josafat, te Josafat jaan' ni nduu yuva' Joram, te Joram jaan' ni nduu yuva' Usías. ⁹ Te Usías jaan' ni nduu yuva' Jotám, te Jotám jaan' ni nduu yuva' Acáz, te Acáz jaan' ni nduu yuva' Ezequías. ¹⁰ Te Ezequías jaan' ni nduu yuva' Manasés, te Manasés jaan' ni nduu yuva' Amón, te Amón jaan' ni nduu yuva' Josías. ¹¹ Te Josías jaan' ni nduu yuva' Jeconías, xiin' sakuu' ñani ra, kii' ni tijn te xiin' Babilonia ne ta'an' e', ne

Israel, te kuan ndiaka ña'a' ra ñuu jaan'.

¹² Te kii' ndi'i ni xan ndiaka ña'a' ra ñuu Babilonia jaan' ndii, Jeconías jaan' ni nduu yuva' Salatiel, te Salatiel jaan' ni nduu yuva' Zorobabel. ¹³ Te Zorobabel jaan' ni nduu yuva' Abiud, te Abiud jaan' ni nduu yuva' Eliaquím, te Eliaquím jaan' ni nduu yuva' Azor. ¹⁴ Te Azor jaan' ni nduu yuva' Sadoc, te Sadoc jaan' ni nduu yuva' Aquim, te Aquim jaan' ni nduu yuva' Eliud. ¹⁵ Te Eliud jaan' ni nduu yuva' Eleazar, te Eleazar jaan' ni nduu yuva' Matán, te Matán jaan' ni nduu yuva' Jacob. ¹⁶ Te Jacob jaan' ni nduu yuva' José, te ni nduu jii' María. Te María jaan' ni nduu si'i' Jesús, ña nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi'.

¹⁷ Sakan' na kiii', ndee kii' ni tui Abraham te ndee kii' ni tui David ndii, uxí kumi' kuu' te ichi' yata' Jesús. Te ndee kii' ni tui David te ndee ni xan ndiaka te xiin' Babilonia ne ta'an' e' jaan' ndii, uxí kumi' kuu' te ichi' yata' a. Te ndee kii' ni xan ndiaka ra ne jaan' te ndee ni tui Cristo ndii, uxí kumi' kuu' te ichi' yata' a.

*So'o ni xaa a kii' ni kaku Jesús
(Lc. 2:1-7)*

¹⁸ So'o ni xaa a kii' ni kaku Jesucristo. María, si'i' a ndii, xa ni taxí a' kuento a' te tunda'a' a' xiin' José. Te kii' kuní ka kundiee inga' nia ndii, xa ni nakuiso a' sakan' ña Espiritu Santo ni xikui'nu ña'a'. ¹⁹ Te xa'a' a ña te xachuun' ndaku nduu' José jaan' ndii, ni xanini ra ña nata'vi' ta'an' si'e nia xa'a' a ña ni kuni ra sakuchani ña'a' ra nuu' ne yivi'. ²⁰ Te kii' xanini ra xa'a' ña jaan' ndii, ni xani ra ña ni tui iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, nuu' ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—José, siani' xika' David, kuän yi'vi un' natijn un' María kunduu ña' si'i un', sakan' ña Espiritu Santo ni xikui'nu ña'a' sakan' na ni nakuiso a'. ²¹ Ña' jaan' ndii, sakaku' a' iin te kuañu'u si'e a'. Te chindu'u'

un' kivi' a Jesús. Kuachi ndii ña jaan' sakakú ne ta'an' a nuu' kuachi ña —ni kachi a.

²² Te sakuu' a jaan' ni yoo, te xinu ña ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' iin te ni ka'an tiakú tu'un a kii' ni ka'an ra ndii:

²³ Iin ña' ndu'u' sie ndii nakuiso a', te sakaku' a' iin tiaa si'e a'. Te chindu'u' ña kivi' a Emanuel. Sakan' ni kachi a. Te kivi' a jaan' kuni kachi a ndii: Ndiosí yoo xiin' e'.

²⁴ Te kii' ni ndoto José ndii, ni saxinú ra ña ni ka'an chuun' ángele jaan' xiin' ra, sakan' na ni naka ra María, te ni tunda'a' ra xiin' a'. ²⁵ Te ni yoo ij' ra xiin' a' ndee kii' ni sakaku' a' te kuañu'u jaan'. Te ni chindu'u' ra kivi' a, Jesús.

2

S'o'o ni xaa a kii' ni xan koto te xini tuni Jesús

¹ Kii' ni xka'ndia ña ni kaku Jesús ñuu Belén, ña kandu'u' ñu'u' Judea, mii' ni xa'ndia chuun' rey Herodes ndii, ni xaa iin ti'vi te xini tuni xa'a' tiuun' ñuu Jerusalén, te ni kije ndee mii' keta' ñu'u. ² Te ni ndatu'un' ra ne ñuu jaan' ndii:

—¿Mii' ndu'u' ña nduu' rey nuu' ndo'ó, ne judío, ña ni kaku? Kuachi ndii ni xini ndu tiuun', ti' nia'á ña xa ni kaku a, ni keta ri' mii' keta' ñu'u. Te kuaxi koto ka'nu' ña'a' ndu —ni kachi ra.

³ Kii' ni xini s'o'o rey Herodes ña ni ka'an te jaan' ndii, ni ndi'ni va nimá ra, te ni ndi'ni tu nimá sakuu' ne ndee' ñuu Jerusalén. ⁴ Sakan' na ni nakaná ra sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te ni ndatu'un' ña'a' ra mii' kitu' Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi'. ⁵ Te ni nakuin te jaan' ndii:

—Ñuu Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea yo'o', kitu' a. Kuachi ndii sakan' yoso' a mii' ni ke'i iin te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' ndii:

⁶ Yo'ó, ñuu Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea ndii,

süu' iin ñuu nda'vi so'o nduu' un' nuu' inga ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea jaan', sakan' ña nuu' yo'ó kitu' iin te ka'ndia chuun', te ki'in ichi' nuu' ne nduu' kuenta i, ne Israel.

Sakan' yoso' a —ni kachi ra.

⁷ Sakan' te ni kana siin' Herodes sakuu' te xini tuni jaan', te ni ndatu'un' ndi' ña'a' ra amaa kuiti' ni tuvi tiuun' jaan'. ⁸ Sakan' te ni ti'vi' ña'a' ra ñuu Belén ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an ndo' ikan', te ndatu'un' ndi' ndo' xa'a' te lulu jaan'. Te kii' kuni ña'a' ndo' ndii, ka'an ndo' xiin' i kii' nandiko' ndo', te ku'un koto ka'nu' tu ña'a' yu'u —ni kachi ra.

⁹ Kii' ndi' ni xini s'o'o ra ña ni ka'an rey jaan' ndii, ni kije ra kua'an ra. Te tiuun', ti' ni xini ra mii' keta' ñu'u ndee mii' ni kije ra ndii, ni' i' ichi' ri' nuu' ra kua'an ri'. Te kii' ni xaa ri' xini' vi'e mii' kandu'u' te lulu jaan' ndii, ni xikuin ri' ikan'.

¹⁰ Te kii' ni xini ra mii' ni xikuin ri' ndii, va'a va ni kuni ra. ¹¹ Te kii' ni ko'ni ra vi'e jaan', te ni xini ra te kuañu'u xiin' María, si'i' te kuañu'u jaan' ndii, ni xikuita xiti' ra, te ni xaka'nu' ra te kuañu'u jaan'. Ikan' te ni nunia' ra xatun', tun' ni'i' ra ni xaa ra, te ni xamani' ña'a' ra ña nduu' oro, xiin' suxa chú'ma ya'vi va, xiin' suxa xavixin', ña nani' mirra. ¹² Ndisu ni sakuni' ña'a' Ndiosí xiin' xani ña nandiko' ra nuu' Herodes, sakan' na ni nandiko' ra ñuu ra ichi' ña kua'an tuku xaan'.

S'o'o ni xaa a kii' ni xani' Herodes kua'a' te kuali'

¹³ Te kii' ni kije te xini tuni jaan' kua'an ra ndii, ni xani José ña ni tuvi iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, nuu' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndokoq un', te na'in un' te lulu, te naka un' si'i' ra, te kuni ndo' ku'un ndo' ndee ñu'u' Egipto. Kandu'u' un' xiin' ña ikan' ndee kii' ka'an tukuu i xiin' un'. Kuachi ndii nanduku' Herodes te lulu ñaa' te ka'ni' ña'a' ra —ni kachi a.

14 Te ni ndokoꝝ ra, te ni na'in ra te lulu, te ni naka tu ra si'i te jaan'. Te xa nuu sakan' ni kiee nia kua'an nia ndee nu'u' Egipto. 15 Te ikan' ni ndiee nia ndee ni xi'i Herodes jaan', sakan' te ni xinu na ni ka'an xto'o e' Ndiosi xiin' te ni ka'an tiaku tu'un a mii' ka'an a ndii: "Ndee nu'u' Egipto ni kana i tiaa si'e i", kachi a.

16 Te kij' ni xini Herodes jaan' na ni xini xa'an' na'a' te xini tuni xa'a' tiuun' jaan' ndii, ni nasaa' va ra, sakan' na ni ka'an chuun' ra xiin' te xiin' ra, te ku'un ka'ni' ra sakuu' tiaa kualii', te ndiee' nuu Belen xiin' yatini nuu jaan', ndee te sakan' ni tuvi te ndee te kumi' uvi kuiya, sakan' na ni natava' ra kuenta kivi' na ni ka'an te xini tuni jaan' xiin' ra xa'a' tiuun'. 17 Sakan' te ni xinu na ni ka'an tiaku Jeremias, te ni ka'an tiaku tu'un Ndiosi, kij' ni ka'an ra ndii:

18 Tiaku kuaa' ne yivi' nuu Ramá. Xaku' suchi' ini nia, te xaku' ndii u'vi nia. Raquel nduu' na' xaku' xa'a' si'e a'. Ndee jin ne yivi' kuvii saki'vi na'a', sakan' na ki'in' si'e a' ni xi'i. Sakan' kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni xa'an ne vi'e José nuu Nazaret

19 Te kij' ni xi'i Herodes ndii, tuku ni ni xani José na ni tuvi jin angele, na xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosi, nuu' ra kij' ndu'u' ka ra nu'u' Egipto jaan'. 20 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndokoꝝ un', te na'in un' te lulu, te naka un' si'i' ra, te nandiko' ndo' nuu' nu'u' Israel. Kuachi ndii xa ni xi'i te ni xika ka'ni' te lulu naa' —ni kachi a.

21 Te ni ndokoꝝ José, te ni na'in ra te lulu, te ni naka tu ra si'i' te jaan', te ni kiee nia kua'an nu'u' nia nuu' nu'u' Israel. 22 Ndisu kij' ni xini José kuento na Arquelaο nduu' te xa'ndia chuun' nuu' nu'u' Judea ndii, ni yi'vi ra nandiko' ra nu'u' jaan', sakan' na Arquelaο jaan' ndii, si'e Herodes nduu' ra. Te tuku ni ni sakuni' Ndiosi José xiin' xani, te ni kiee nia kua'an nia nu'u' Galilea. 23 Te ni xa'an nia ni ndiee nia jin nuu

na nani' Nazaret. Ni xaa nia sakan', te ni xinu na ni ka'an Ndiosi xiin' jin uvi te ni ka'an tiaku tu'un a mii' yoso' na ka'an ndii: "Kunduꝝ a jin te ni kiee nuu Nazaret", kachi a.

3

So'o ni xaa a kij' ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosi itia Jordán
(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9,15-17; Jn. 1:19-28)

1 Te kij' sakan' ndii, ni ndeta Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosi, mii' taxin' kaa' nuu' nu'u' Judea, te ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' ndii:

2 —Nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi na xaa' ndo', sakan' na xa kuyatin' kuii ka'ndia chuun' Ndiosi nimá ndo' —ni kachi ra.

3 Te xa'a' Juan jaan' ni saka'an Ndiosi Isaías, te ni ka'an tiaku tu'un a kij' ni ka'an ra xta'an' ndii:

Tiaku ka'an ti'e' jin tachi' yu'u' mii' taxin' kaa' ndii:
"Ndasava'a ndo' ichi' mii' kixin xto'o e', te ndasandaku tu ndo' a."
Ni kachi a.

4 Toto Juan ndii, xiin' ixi' camello ni kua'a a, te ki'i' jin' toko' ra, te tika xiin' nuunu' itun' ni xaxi' ra. 5 Te ne yivi', ne ndiee' nuu' Jerusalen xiin' nda'a a, na nu'u' nuu' nu'u' Judea, xiin' ne ndiee' yoso' yatini itia Jordán jaan' ndii, ni xa'an nia mii' iin' Juan jaan' ka'an ndoso' ra te kuni so'o na'a' nia. 6 Te na'má nia kuachi nia, te ni sakuchi' na'a' ra kuenta Ndiosi itia jaan'.

7 Te kij' ni xini Juan jaan' na kua'a' te fariseo xiin' te saduceo ni ndekuie ikan' te kuchi ra kuenta Ndiosi ndii, ni ka'an Juan jaan' xiin' ra ndii:

—iNdo'ó ndii, ndee naa si'e koꝝ nduu' ndo'! ¿Yoo ni ka'an xiin' ndo' na kuvii kaku ndo' nuu' na sando'o' Ndiosi ndo'ó nuu' ku'un e' sakan' kuiti'? 8 Nia'a ndo' xiin' na va'a na xaa' ndo' na xa ni nama xna'a ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi, na ni xaa ndo'. 9 Te ka'an nuunu' ndo' na siani' xika' Abraham nduu' ndo', te xiin' na jaan' kuvii kaku ndo'. Sakan' na ka'an kaxi' i xiin'

ndo' ña kuvj sananduu' Ndiosí yuu', ña ndiee' kaa', sjaní xika' Abraham jaan'. ¹⁰ Ndiosí ndii, xa yoo tu'va a te sando'o' a ne xaa' kuachí ndee naa yoo tu'va iin te yivi' xiin' yacha te ka'ndia ra itun', tun' koo' nduu' kuun' nda'a', sakan' ña sakuu' tun' koo' nduu' va'a kuun' nda'a' ndii, ka'ndia ra ndee tjo'o sakuu' tun' jaan', te ka'mi ra nu'. Sakan' tu saa Ndiosí. ¹¹ Yu'u ndii, sakuchi' i ndo'ó xiin' tikui, te xiin' ña jaan' nia'a ndo' ña ni nama xna'a ndo' nimá ndo' xa'a' kuachí ña ni xaa ndo'. Ndisu ña kuaxi xata' i ndii, ña koo' chukuu' ka nduu' a te sakan' yu'u. Te yu'u ndii, ni ndee va'a i kunduu te koni' i ndixan' a. Ña jaan' ndii, sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, te sakuchi' tu a ndo'ó xiin' ñu'u. ¹² Ña jaan' ndii, xa yoo tu'va a te nata'vi' a ne yivi' naa xaa' te yivi' kii' nativi ra trigo, te tava' ra mi'in' a xiin' ña tiin' ra te kisi' ra a. Trigo va'a ndii, taxa'a ra yaka, te mi'in' a ndii, ka'mi ra nuu' ñu'u ña koo' kivi' nda'vá —ni kachi Juan xiin' te yivi' jaan'.

S'o'o ni xaa a kii' ni chichi tu Jesús itia Jordán

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Te kii' sakan' ndii, ni keta Jesús ñu'u' Galilea, te ni xaa a itia Jordán te sakuchi' ña'a' Juan kuenta Ndiosí.

¹⁴ Ndisu ña nuu' ndii, ni kuní Juan sakuchi' ña'a' ra, sakan' na ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Yu'u kuní a kuchi kuenta Ndiosí saa yo'ó, tákui'e. Sakan' na kuii', ¿ndichun na kuaxi yo'ó nuu' yu'u te kuchi un' saa i? —ni kachi ra.

¹⁵ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxi un' ña saxinú e' ña yo'o' vitin, sakan' ña kuní a saxinu e' sakuu' ña ka'an chuun' Ndiosí —ni kachi a.

Te ni nakuiin yu'u' ra. ¹⁶ Te ndi'i so'o ni chichi Jesús ikan', te ni keta a tikui. Ikan' te ni nunia' ndivi', te ni xini a nuu' Espíritu Ndiosí, naa kaa' paloma kaa' a, te ni ndoo a xiin' a. ¹⁷ Sakan' te ni ka'an iin tachi' yu'u' ndee ndivi' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e mani' i, te va'a va kuni i xini ña'a' i —ni kachi Ndiosí.

4

S'o'o ni xaa a kii' ni kuni ña ndiva'a sanama' a Jesús nuu' kuachí
(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Ndi'i jaan', te ni naka Espíritu jaan' Jesús te kua'an a mii' taxin' kaa' te koto kua'a ña'a' ña ndiva'a.

² Te ni xika nditia Jesús uvi xiko kivi' xiin' uvi xiko ñuu ikan'. Te sakan' vi' ni xi'i a soko. ³ Te ni kuyatin ña ndiva'a, ña xito' kua'a jaan', mii' iin' Jesús. Te ni ka'an a ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' xiin' yuu' ñaa' te nanduu a xita' va'a, te kuxi un' —ni kachi a.

⁴ Te ni nakuiin Jesús nuu' ña jaan' ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Süu' xita' va'a kuti' kuní nuu' ne yivi' te kutiaku nia, süu' jaan' ndii kuní tu a sakuu' tu'un ña kiee' yu'u' Ndiosí te kutiaku xna'a nia”, kachi a —ni kachi Jesús.

⁵ Sakan' te ni naka ña ndiva'a jaan' Jesús, te kua'an a xiin' a ñuu su'un Jerusalén. Te ni saka'a a Jesús xini' yukun' ka'nu' mii' sukun ka.

⁶ Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, sanama' xiin' mii' un' ndee ndienü. Kuachí ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Ka'an chuun' Ndiosí xiin' ángele, ña xika' nuu' nuu' a, te koto a yo'ó. Te tiin ña jaan' nda'a' un' te nama un' ndee ñu'u',

te tüxu'vi xa'a' un' saa yuu'.

Sakan' kachi a —ni kachi ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús.

⁷ Te ni nakuiin Jesús nuu' a ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Koto kua'a ndo' xto'o ndo' Ndiosí”, kachi a —ni kachi a.

⁸ Te so'o' ndi'i', te ni naka tukuu ña'a' ña ndiva'a, te kua'an a xiin' a iin iku' sukun va. Te ikan' ni sania'á ña'a' ña ndiva'a jaan' sakuu' ñuu kanii' iin yivi', xiin' sakuu' ña vika'

ñuu jaan'. ⁹ Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Sakuu' ña kaa' taxí i nda'a' yo'ó naa' kuin xiti' un' nuu' i te koto ka'nu' un' yu'u —ni kachi a.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Kua'an, ña ndiva'a, sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Xto'ó ndo' Ndiosí kuiti' saka'nu' ndo', te nuu' ña jaan' kuiti' kaka nuu' ndo'”, kachi a —ni kachi a.

¹¹ Sakan' te ni keta ña ndiva'a jaan' kua'an a, te ni ndekuje ángele ikan', te ni xika nuu' a nuu' Jesús.

So'ó ni xaa a kii' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea

(Mr. 1:14-20; Lc. 4:14-15; 5:1-11; 6:17-19)

¹² Te kii' ni xini Jesús kuento ña naá Juan vi'e kaa ndii, ni nandiko' a ñu'u' Galilea. ¹³ Te ni keta a ñuu a Nazaret, te kua'an a kundu'u' a ñuu Capernaum, ña kandu'u' yu'u' mini ka'nu' yatín ñu'u' Zabulón xiin' ñu'u' Neftalí. ¹⁴ Ni xaa a sakan', te ni xinu ña ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', kii' ni ka'an ra ndii:

¹⁵ Ñu'u' Zabulón xiin' ñu'u' Neftalí, ña ñu'u' yatín yu'u' mini ka'nu' tuku ta'vi' itia Jordán,

ñu'u' ñuu jaan' nuu' ñu'u' Galilea, mii' ndiee' ne tuku'.

¹⁶ Ne xika' iin yaví nuu' Ndiosí nduu' ne ndiee' ikan',

ndisu vitín ndii, xa ni xini nja iin ñu'u' ndatun' va.

Tee' ndee ni xika iin yaví nja, te ne xa yoo kuví ni nduu nja ndii,

ni yi'e ñu'u' ndatun' va jaan' nuu' nja.

Sakan' ni ke'i ra. ¹⁷ Te ndee kii' sakan' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne yivi' ndii:

—Nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachí ña xaa' ndo', sakan' ña xa kuyatín' kuii ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ndo' —kachi a.

So'ó ni xaa a kii' ni kana Jesús kumi' ta'an te yivi' te kundu ra nda'a' xa'a' a

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Te kii' xika' Jesús yu'u' mini Galilea ndii, ni xini a uvi ta'an te tava' tiaka'. Iin ra nani' Simón, te nani' tu ra Pedro, te inga ra nani' Andrés. Te jaan' ndii, ñani ra kuni ta'an' ra. Te skó'ni' ra ñunu' ra tixin tikui mini jaan'. ¹⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nia'a ndo', te kundikun ndo' ichi' i, te sania'á i ndo'ó tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachí nja te kundikun nja yu'u' —ni kachi a.

²⁰ Xaka'an e' te ni nako ra ñunu' ra, te ni xikundikun ra Jesús. ²¹ Te kii' ni ya'a a ndoso' ka ndii, ni xini a uvi ta'an ka te yivi'. Te jaan' ndii, ñani ra kuni ta'an' ra. Iin ra nani' Jacobo, te inga ra nani' Juan. Te uvi saa' te jaan' nduu' si'e Zebedeo. Te jaan' ndii, ndiee' ra xiin' yuva' ra jaan' tixin tundoo' ra na'ma' ra ñunu' ra. Te ni kana ña'a' a, ²² te xaka'an e' te ni nako ra yuva' ra xiin' tundoo', te ni xikundikun ña'a' ra.

So'ó ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Lc. 6:17-19)

²³ Te ni xinuní Jesús kanii' nuu' ñu'u' Galilea sania'á a ichi' Ndiosí tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan', te ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa kuni Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá e', te sanda'a tu a sakuu' nuu' kui'e xiin' ña xini u'vi ne yivi', ne ndiee' jaan'. ²⁴ Xa'a' a jaan' na ni kiku kuento xa'a' a kanii' nuu' ñu'u' Siria. Te ni kixin ndiaka ne yivi' sakuu' nuu' ne kuni kuví, ne ndo'o' ndee ka nuu' kui'e, mii' iin' Jesús, naa kuu' ne kumi' kui'e ña u'vi va, xiin' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá, xiin' ne kumi' kui'e ña xa'ni' i'i', xiin' ne kuví kaka, te ni sanda'a ña'a' a. ²⁵ Te kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikún xata' a, naa kuu' ne Galilea, xiin' ne ndiee' ñu'u' Decápolis, xiin' ne ndiee' ñuu' Jerusalén, xiin' nda'a' a

ñā ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, xiin' ne ni kiee tuku ta'vi' itia Jordán.

5

Ñā yō'ō' sania'á Jesús xini' iin tindu'

(Lc. 6:20-23)

¹ Te kij' ni xini' Jesús ne yivi' kua'a' koo' chukuu' jaan' ndii, ni kaa a iin tindu', te ni xikundu'u' a ikan'. Te ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a. ² Te ni xa'a' sania'á ñā'a' a ka'an a ndii:

³ —Sañu'u' va Ndiosí ne nda'vi kuu' nimá nuu' a, sakan' ñā xa'ndia chuun' a nimá ñā.

⁴ 'Sañu'u' va Ndiosí ne suchi' ini, sakan' ñā saki'vi ñā'a' a.

⁵ 'Sañu'u' va Ndiosí ne maso, sakan' ñā natijn ñā ñu'u' iin yivi' yo'o' kunduu ñā'a ñā.

⁶ 'Sañu'u' va Ndiosí ne kuní va ñā koq ñā ndaku iin yivi' ndee naa xaa' a kij' xi'í va e' soko te ichi' va tu ini e', sakan' ñā sanda'ni ñā'a' a xiin' ñā ndaku.

⁷ 'Sañu'u' va Ndiosí ne kuvita ini xa'a' ne yivi', sakan' ñā kuvita tu ini ñā jaan' xa'a' ñā.

⁸ 'Sañu'u' va Ndiosí ne yaa nimá nuu' a, sakan' ñā kuni nuu' ñā'a' ñā.

⁹ 'Sañu'u' va Ndiosí ne chindiee' ne yivi' te kundiee maní' ñā, sakan' ñā kunani' ñā si'e a.

¹⁰ 'Sañu'u' va Ndiosí ne mii' kuu' ne yivi' xiin' xa'a' a ñā xachuun' ndaku ñā, sakan' ñā xa'ndia chuun' a nimá ñā.

¹¹ 'Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó kij' ka'an kini' ne yivi' xiin' ndo', te mii' kuu' ñā xiin' ndo', te ka'an ñā sakuu' nuu' ñā ñā'a xiin' tun vixi xa'a' ndo' xa'a' a ñā ndikún ndo' ichi' yu'u. ¹² Va'a na va'a kuni ndo', sakan' ñā iin ñā va'a koo' chukuu' natijn ndo' nda'a' Ndiosí ndivi'. Kuachi ndii iin kachi ni sando'o' ne yivi' te ni ka'an tiakú tu'un a xta'an'.

Yo'o' ka'an Jesús ñā ne ndikún ichi' a ndii, nduu' ñā ndee naa iin' xiin' ñu'u'

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ 'Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndee naa iin' iin yivi' yo'o', ndisu naa' tivi' iin' jaan' ndii, küvi ka ndasava'a e'. Sakan' na kuii' vä'a xachi' ka a kaxi' e', süu' jaan' ndii ndee katia kuiti' e' e, te kuajin ndoso' ne yivi' a.

¹⁴ 'Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndee naa ñu'u' nuu' ne yivi' iin yivi'. Sakan' ñā nduu' ndo' ndee naa iin ñu'u' ñā kandu'u' xini' iin iku', ñā küvi kandu'u' si'e. ¹⁵ Ndee iin ne yivi' nākun' kaa tuun, te kaní ñā a tixin iin xatun', süu' jaan' ndii nakun' ñā a, te xani' ñā a mii' sukun te tuvi' nuu' ne ndiee' tixin vi'e. ¹⁶ Nii' sakan' tu kuni a kotuun ñā va'a ñā xaa' ndo'ó nuu' ne yivi' te kuni ñā a, te saka'nu' ñā Ndiosí, yuva' e', ñā ndu'u' ndivi'.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' saq ka'an tu'un ndei' Ndiosí

¹⁷ 'Kānini' ndo' naa' kuaxi i te sanundia'á i tu'un ndei' Ndiosí, ni ndee ñā ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un a. Kuaxi i te sanundia'á i ñā jaan', süu' jaan' ndii kuaxi i te saxinu i sakuu' ñā ka'an a. ¹⁸ Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ñā, ñā kandu'u' ka ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi' ndii, ndee iin yu'u' te ndee iin letra lulu tu'un ndei' jaan' ndoñu'u' ndee skachi' xinu sakuu' a. ¹⁹ Sakan' na kuii' yoo ka xka'ndiá ñā ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, tee' ndee ñā sie kuiti' nduu' a, te nii' sakan' sania'á ñā ne yivi' ndii, sie kuiti' kondia ya'vi' ñā tein ne xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. Ndisu yoo ka xaa' ñā ka'an chuun' tu'un ndei' jaan', te nii' sakan' sania'á ñā ne yivi' ndii, ne ka'nu' nduu' ñā tein ne xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. ²⁰ Sakan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ndii, kōq' kivi' kunduu' ndo' kuenta ne ka'ndia chuun' Ndiosí nimá naa' xachuun' ndaku ka ndo' nuu' a te sakan' te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' jaan'.

Yo'o' sania'á Jesús ñā vä'a nasaa' e' kuni e' ñani ta'an' e'

(Lc. 12:57-59)

²¹ 'Xa ni xini' so'ō ndo' ñā ni ka'an Ndiosí xiin' ne xii' yata' e' xta'an'

ndii: “Kã'ni' ta'an' ndo', te yoo ka xa'ni' ne yivi' ndii, kuni a nacha'vi nja xa'a' ña jaan'”, kachi a. ²² Ndisu yu'u ka'an xiin' ndo' ña yoo ka nduu' ne xi'é xini ñani ta'an' nja ndii, kuni a nacha'vi nja xa'a' ña jaan'. Te yoo ka ka'an: “Ne küu' kaxi' nduu' un'”, xiin' ñani ta'an' nja ndii, kuni a nacha'vi nja xa'a' ña jaan' nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu. Te yoo ka ka'an: “Ne kuäsa' kuni xachi' nduu' un'”, xiin' ñani ta'an' nja ndii, koq nja tundo'o' vi'e ndiaya' mii' xixi' ñu'u.

²³ 'Sakan' na kuu' yoo ka nduu' ndo'ó, naa' kua'an nasoko' ndo' iin ña'a nuu' Ndiosí, te sava ni ikan' naka'an' ndo' ña yoo ndo' ña maní' xiin' ta'an' ndo' ndii, ²⁴ nakoq ndo' ña jaan' ikan', te ku'un nakoq ndo' ña maní' xiin' ta'an' ndo' jaan', te sakan' vi' nandiko' ndo' te nasoko' ndo' ña jaan' nuu' Ndiosí.

²⁵ 'Numi' ndo' te nakoq ndo' ña maní' xiin' iin ne chindu'u' kuachi xa'a' ndo' kii' kua'an ndo' ichi' xiin' nja, saa' iin kii' ku'un ndiaka nja ndo'ó nuu' te xa'nú kuachi, te sanakua'a te jaan' ndo'ó nda'a' te xito' vi'e kaa, te ko'ni te jaan' ndo'ó vi'e kaa jaan'. ²⁶ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, koo' kivi' keta ndo' ikan' ndee nacha'vi ndo' sakuu' ña kuni a cha'vi ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña vä'a koq musa e'

²⁷ 'Xa ni xini so'o tu ndo' ña ni ka'an chuun' Ndiosí ndii: “Kümi' ndo' musa ndo'”, kachi a. ²⁸ Ndisu ka'an tu yu'u xiin' ndo' ña yoo ka xito' ndi'e' iin ña'a', te ka'an ndee' nimá ra kandu'u' ra xiin' a' ndii, xa ni xaa ra kuachi xiin' a' nuu' Ndiosí xiin' nimá ra.

²⁹ 'Sakan' na kuu', naa' xiin' nduchi' nuu' kua'a ndo' xaa' ndo' kuachi ndii, xta'ni' ndo' a, te skana' ndo' a. Kuachi ndii ndee' chaa' ka naa' ndoñu'u' iin nduchi' nuu' ndo' te sakan' ña sko'ni' iin kanii' ndo' vi'e ndiaya'. ³⁰ Te naa' xiin' nda'a' kua'a ndo' xaa' ndo' kuachi ndii, ka'ndia ndo' a, te skana' ndo' a. Kuachi ndii ndee' chaa' ka naa'

ndoñu'u' iin nda'a' ndo', te sakan' ña sko'ni' iin kanii' ndo' vi'e ndiaya'.

Yo'o' sania'á Jesús ña vä'a nata'vi' ta'an' te yivi' xiin' ña' si'i' ra

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹ 'Te ni ka'an chuun' tu Ndiosí ndii: “Yoo ka kuni nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i' ra ndii, kuni a ña taxi ra iin tutu nda'a' a', ña ka'an ña xa ni nakoq ña'a' ra”, kachi a. ³² Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña yoo ka nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i' ra naa' süu' xa'a' a ña ni kandu'u' a' xiin' inga te yivi' nduu' a ndii, i' a' jaan' xaa' sakan' te xaa' a' kuachi jaan' xiin' inga te yivi'. Te yoo ka tunda'a' xiin' ña' jaan' ndii, xaa' tu ra kuachi xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí.

Yo'o' sania'á Jesús ña vä'a tiin ndiaa e' Ndiosí kii' taxi e' kuento e'

³³ 'Xa ni xini so'o tu ndo' ña ni ka'an Ndiosí xiin' te xii' yata' e' ndii: “Taxi saka ndo' kuento ndo' nuu' xto'o' e' Ndiosí, süu' jaan' ndii saxinú ndo' sakuu' ña ni ka'an ndo' jaan'”, kachi a. ³⁴ Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña tiin ndiaa ndo' Ndiosí kii' taxi' ndo' kuento ndo'. Ni ndee' tiin ndiaa tu ndo' ndivi', sakan' ña ikan' xa'ndia chuun' Ndiosí. ³⁵ Te sakan' tu tiin ndiaa ndo' ñu'u' iin yivi', sakan' ña mii' ita' xa'a' Ndiosí nduu' a, te tiin ndiaa tu ndo' ñuu' Jerusalén, sakan' ña ñuu' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, ña nduu' Rey kuu' nuu', nduu' a. ³⁶ Te ni ndee' tiin ndiaa tu ndo' xini' ndo', sakan' ña küvi ndasayaa ndo' ndee' iin ixi' xini' ndo', ni ndee' küvi tu ndasandiaa' ndo' a. ³⁷ Te kii' taxi' ndo' kuento ndo' ña saa ndo' iin ña'a' ndii, ka'an kuiti' ndo' ndii: “Uun, saa i ña jaan'”, uun “Ü'un', saa i ña jaan'.” Te naa' ka'an ka ndo' inga ña'a' ndii, ña ndiva'a saka'an ndo'ó.

Yo'o' sania'á Jesús ña sãndiko' e' ña nja'a ña xaa' ne yivi' xiin' e'

(Lc. 6:27-36)

³⁸ 'Xa ni xini so'o tu ndo' ña ni ka'an chuun' Ndiosí ndii: “Naa' ni xta'ni' yoo ka iin nduchi' nuu' ndo'

ndii, xta'ni' tu ndo'ó jin nduchi' nuu' nja, te naa' ni xta'ni' yoo ka jin nu'u ndo' ndii, xta'ni' tu ndo'ó jin nu'u nja", kachi a. ³⁹ Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña sanandiko' ndo' ña nja'a ña xaa' ne yivi' xiin' ndo', süu' jaan' ndii, naa' yoo ka sa'ndia' nuu' kua'a ndo' ndii, taxi tu ndo' tuku ta'vi' nuu' ndo' sa'ndia' nja. ⁴⁰ Te naa' chindu'u' jin ne yivi' kuachi xa'a' jin ndo'ó nuu' kuesi, ña kuni tu'un nja ndini ndo' ndii, taxi tu ndo' na ñin nja toto titi ndo'. ⁴¹ Te naa' yoo ka tiin' u'vi' ndo'ó, te kuiso ndo' ña'a nja ku'un ndo' xiin' nja jin mi metro ndii, ku'un ndo' uvi' mi metro xiin' a. ⁴² Yoo ka nduu' ne xikan ña'a nuu' ndo' ndii, taxi ndo' a nda'a nja. Te yoo ka nduu' ne kuni tatu ña'a nuu' ndo' ndii, nandiko' ni'i' ndo' xata' ndo' nuu' nja, süu' jaan' ndii satatu ña'a' ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña kuni a kundani e' ne ndasi' yoo'
(Lc. 6:27-28,32-36)

⁴³ 'Xa ni xini so'o tu ndo' ña ka'an ra ndii: "Kundani ndo' ne yivi' xiin' ndo', te kundasi' ndo' ne ndasi' ta'an' xiin' ndo'", kachi ra. ⁴⁴ Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña kundani ndo' ne ndasi' ndo'ó, te ka'an va'a ndo' xiin' ne sanacha'an' ndo'ó, te saa ndo' ña va'a xa'a' ne xi'e xini ndo'ó, te ka'an ndo' xiin' Ndiosi xa'a' ne mii' kuu' xiin' ndo' xiin' xa'a' ne sando'o' ndo'ó. ⁴⁵ Sakan' saa ndo', te nia'a ndo' ña nduu' ndo' si'e Ndiosi, yuva' e', ña ndu'u' ndivi', ña xaa' sakan' te nandii' nuu' ne nja'a xiin' nuu' ne va'a. Te sakuun' tu a savi' nuu' ne xaa' ña ndaku xiin' nuu' ne xaa' a. ⁴⁶ Kuachi ndii, naa' kundani ndo' ne yivi' ne kundani ndo'ó kuiti' ndii, koo' ña va'a natijn ndo' xa'a' ña jaan', sakan' ña ndee te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma kundani ne kundani ña'a' kuiti'. ⁴⁷ Te naa' nakuatu' ndo' ñani ta'an' kuiti' ndo' ndii, koo' ña va'a ka xaa' ndo' te sakan' tuku ne yivi', sakan' ña ndee ne xini yoo Ndiosi xaa' sakan'. ⁴⁸ Sakan' na kuii' kuni a kaka ndaku ndo' xiin' sakuu' ña xaa' ndo' ndee

naa xaa' yuva' e' Ndiosi, ña ndu'u' ndivi'.

6

Yo'o' sania'á Jesús saa kuni a chindie' e' ne nda'vi kuu'

¹ 'Saa ndo' ña va'a nuu' ne yivi' te ka'an va'a nja xa'a' ndo', sakan' ña naa' saa ndo' sakan' ndii, koo' ndee jin ña va'a natijn ndo' nda'a' yuva' e' Ndiosi, ña ndu'u' ndivi'. ² Te kij' taxi ndo' limuxtan ndii, taxi ndo' tiji te yivi' ndachuun' tun' nichii' nuu' ndo' ndee naa xaa' te xasuvi' xiin' mii' vi'e mii' nakaya' e', xiin' ya'ya te koto ka'nu' ña'a' ne yivi'. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña xa ni natijn te jaan' ya'vi ra xa'a' ña jaan'. ³ Ndisu kij' taxi ndo'ó limuxtan ndii, na kuni nda'a' itin ndo' ña xaa' nda'a' kua'a ndo'. ⁴ Sakan' te ña taxi' ndo' jaan' ndii, koo si'e a, te Ndiosi, ña xini ña xaa' si'e e', nacha'vi tuvi' ndo'ó.

Yo'o' sania'á Jesús saa ka'an e' xiin' Ndiosi
(Lc. 11:2-4)

⁵ 'Kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosi ndii, saa ndo' naa xaa' te xasuvi' xiin' mii', sakan' ña te jaan' ndii, xtani ra kuita ndichi ra, te ka'an ra xiin' Ndiosi vi'e mii' nakaya' e' xiin' xiki' ya'ya te kuni ña'a' ne yivi'. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña xa ni natijn te jaan' ya'vi ra xa'a' ña jaan'. ⁶ Ndisu ndo'ó, kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosi ndii, ndi'vi ndo' vi'e ndo', te ndasi ndo' yi'e, te ka'an ndo' xiin' yuva' e', ña xini ña yoo si'e. Te Ndiosi, ña xini ña xaa' si'e e', nacha'vi tuvi' ndo'ó.

⁷ 'Te kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosi ndii, süu' xa jin ndaa' kuiti' yu'u' ka'an te ka'an ndo' ndee naa xaa' ne xini yoo Ndiosi. Sakan' ña xanini ne jaan' ña kuni so'o a ña ka'an nja jaan' xa'a' a ña kua'a' kuento ka'an nja xiin' a. ⁸ Sakan' na kuii' saa ndo' naa xaa' ne yivi' jaan'. Kuachi ndii, ña kuni ka ka'an ndo' xiin' yuva' e' ndii, xa xini a ndee ña kuni nuu' ndo'. ⁹ Ndo'ó ndii, so'o ka'an ndo' xiin' Ndiosi: Yuva' ndu, ña ndu'u' ndivi',

na t̄ijn ka'nu' s̄akuu' ne yivi' kivi'
un'.

10 Te na kix̄in un' te ka'ndia chuun'
un' nimá ndu.

Te na s̄aa un' ña ka'án nimá un' iin
yivi' yo'o' s̄aa nii' xaa' un' ña
jaan' ndivi'.

11 Te i'jin kivi' kua'an tax̄i un' ña
xaxi', ña kuní nuu' ndu.

12 Te na koḡ ka'nu' in̄i un' xa'a'
kuach̄i ndu ndee naa xaa'
ndu'u yoo ka'nu' in̄i ndu xa'a'
ne xaa' ña v̄a'a xiin' ndu.

13 Te tax̄i un' koḡ kua'a tundo'o'
ndu te koyō ndu nuu' kuach̄i,
s̄uu' jaan' ndii s̄akakú un' ndu
nuu' ña ndiva'a.

Sakan' ña yo'ó nduu' ña xa'ndia
chuun' kuu' nuu',
te yo'ó tu nduu' ña kumi' s̄akuu' ña
ndiee',

te yo'ó tu xata'an t̄ijn ka'nu' ne yivi'
ndee ndi'i' ni kivi'.

Sakan' na kunduu a.

14 'Sakan' ña naa' yoo ka'nu' in̄i
ndo' xa'a' ne xaa' ña v̄a'a xiin'
ndo' ndii, koḡ ka'nu' tu in̄i Ndiosí,
yuva' e', ña ndu'u' ndivi', xa'a' ndo'.

15 Ndisu naa' yoo ka'nu' in̄i ndo'
xa'a' ne yivi', ne xaa' ña v̄a'a xiin'
ndo' ndii, koḡ ka'nu' tu in̄i Ndiosí,
yuva' e' jaan', xa'a' ndo'.

*Yo'o' sania'á Jesús saq kuní a koḡ
nditia e'*

16 'Kij' yoo nditia ndo' ndii, koḡo
tama ndo' naa xaa' te xasuvi' xiin'
m̄i'. Te jaan' ndii, nda'vi va xto'ni'
ra kij' yoo nditia ra te nia'a ra ña
xaa' ra ña jaan'. Ña ndaku ka'án
i xiin' ndo' ña xa ni nat̄iin te jaan'
ya'vi ra xa'a' ña jaan'. 17 Ndisu
ndo'ó, kij' koḡ nditia ndo' ndii, kak̄in
ndo' xa'an xini' ndo', te nat̄ia ndo'
nuu' ndo', 18 te k̄un̄i ne yivi' ña yoo
nditia ndo', s̄uu' jaan' ndii Ndiosí,
yuva' e', ña k̄uvi k̄un̄i e', ña xini ña
xaa' si'e e', nacha'vi tuvi' ndo'ó.

*Yo'o' sania'á Jesús ña va'a ka
taxa'a e' ña vika' e' ndivi'*
(Lc. 12:33-34)

19 'T̄axa'a ndo' ña vika' ndo' iin
yivi' yo'o' mii' sandoñu'u' ña'a'
ndiki'ndi' xiin' kuxi, mii' k̄uvi tu

ki'vi te kui'na' te s̄akui'na' ra ña
jaan'. 20 Va'a ka taxa'a ndo' ña vika'
ndo' jaan' ndivi' mii' sandoñu'u'
ña'a' ndiki'ndi' xiin' kuxi, mii' k̄uvi
tu ki'vi te kui'na' te s̄akui'na' ra a.
21 Kuach̄i ndii, mii' ndiee' ña ndioḡ'
in̄i ndo' xa'a' ndii, ikan' tu koḡ nimá
ndo'.

*Yo'o' sania'á Jesús ña nduu'
nduchi' nuu' e' ndee naa ñu'u'*
(Lc. 11:33-36)

22 'Nduchi' nuu' e' ndii, ndee naa
kaa tuun xa'a' ñu'u' nde'i e' nduu' a.
Sakan' na kuii' naa' yoo va'a nduchi'
nuu' e' ndii, chitu' ñu'u' nde'i e' xiin'
ñu'u', ña taxi' Ndiosí. 23 Ndisu naa'
yoo va'a a ndii, kanii' ñu'u' nde'i e'
yoo iin' yavi. Sakan' na kuii' naa'
kuasa' xachi' yi'é ñu'u' jaan' ñu'u'
nde'i e' ndii, ya'a iin yavi a.

*Yo'o' sania'á Jesús ña v̄a'a ndioḡ'
in̄i e' xa'a' ña vika'*
(Lc. 16:13)

24 'Ndee iin ne yivi' k̄uvi kaka nuu'
nuu' uvi ta'an xto'o. Kuach̄i ndii
kundasi' n̄ia iin ra, te kundani n̄ia
inga ra, uun koḡo'ni n̄ia yu'u' iin ra,
te s̄aa n̄ia kuenta kuu' inga ra. Xa'a'
a jaan' na k̄uvi kaka nuu' ndo' nuu'
Ndiosí te kaka nuu' tu ndo' nuu' ña
vika' ndo'.

*Yo'o' sania'á Jesús ña v̄a'a
kundi'ni e' xa'a' ña kuní nuu' e' te
kut̄iak̄u e'*

(Lc. 12:22-31)

25 'Sakan' na ka'án i xiin' ndo'
ña k̄undi'ni ndo' xa'a' ña kaxi' ndo'
uun ña ko'ḡo ndo' te kut̄iak̄u ndo',
ni ndee xa'a' toto ña kuní kui'nu
ndo'. Kuach̄i ndii yoo ña ka'nu'
ka xa'a' kivi' ñuu e' te sakan' ña
xaxi' e', te yoo ña ka'nu' ka xa'a'
ñu'u' nde'i e' te sakan' toto ña ni'nu'
e'. 26 Chuun xa'a' va ndo' s̄aa xaa'
s̄aa ti' ta'nu' ndivi'. Ti' jaan' ndii,
ch̄i'i ri', te n̄akaya ri' ña savi', te
taxa'a' tu ri' a yaka. Ndisu yuva'
e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', xamaní'
ña'a'. Te ndiaa ya'vi ya'a ka ndo'ó
te sakan' ti' jaan'. 27 Ndo'ó, ne
ndi'ni xava'a ndii, k̄uvi ndasasukun
xiin' m̄i' ka ndo' ni ndee iin kondō
nda'a'. 28 ¿Ndichun na ndi'ni ndo'

xa'a' toto ndo'? Chuun xa'a' ndo' sa'a xa'nu' ita lirio. Ita jaan' ndii, xachuun' a, te künü' a toto. ²⁹ Ndisu ka'an i xiin' ndo' ña ni ndee rey Salomón ni ni'nu toto ndatun' va ndee naa ndatun' ita jaan', tee' ndee te vika' xava'a ni nduu ra. ³⁰ Naa' sakan' xandatun' Ndiosí ita ña yoo xa'a' ku'u, ña ita' vitin, te tiaan xixi a nuu' ñu'u ndii, sa'a ka vi' tu ndo'ó, taxi a ña va'a ka nda'a' ndo', tee' ndee sie va iní ndo' xini ña'a' ndo'. ³¹ Xa'a' a jaan' na kündi'ni ndo' ka'an xiin' ta'an' ndo' ndii: "¿Yoo nduu' a kaxi' e', uun yoo nduu' a ko'o e', uun ndee toto kui'nu e'?" ³² Kuachi ndii sakuu' ña jaan' xika' nduku' ne xini yoo Ndiosí. Ndisu ndo'ó ndii, xa xini yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', ña kuni sakuu' ña jaan' nuu' ndo'. ³³ Sakan' na kuii' ndee chaa' ka xi'na nduku' ndo' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ndo' xiin' ña sachuun' ndaku ndo' nuu' a, te taxi tu a sakuu' ña jaan' nda'a' ndo'. ³⁴ Xa'a' a jaan' na kündi'ni ndo' xa'a' ña xka'ndia tiaan. Kuachi ndii xa yoo ña kündi'ni ndo' xa'a' tiaan. Sakan' ña i'in kivi' ndii, xa yoo, xa yoo ña ndi'ni e' xa'a' xiin' a.

7

Yo'o' sania'á Jesús ña vä'a natava' e' kuenta kuu' ne yivi'
(Lc. 6:37-38,41-42)

¹ 'Nätava' ndo' kuenta kuu' ne yivi', te nätava' tu Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó xa'a' ña jaan'. ² Kuachi ndii, sa'a nii' natava' ndo' kuenta kuu' ne yivi' ndii, nii' sakan' tu natava' Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó, te xiin' ku'va, ña natava' ndo' kuenta kuu' ne yivi' jaan', natava' tu Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó. ³ ¿Ndichun na xito' un' xi'e itun' ña naá nduchi' nuu' ñani un', te xito' un' tikundu, tun' naá nduchi' nuu' mii' un'? ⁴ ¿Saa kuví ka'an un' xiin' ñani un' ndii: "Taxi un' na xta'ni' i xi'e itun' nduchi' nuu' un'", kij' naá iin tikundu chie ka nduchi' nuu' mii' un'? ⁵ Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii', xi'na ka tikundu chie, tun' naá nduchi' nuu' mii' ndo' xta'ni' ndo',

sakan' te kuví koto kaxi' ndo', te xta'ni' ndo' xi'e itun' ña naá nduchi' nuu' ñani ndo' jaan'.

⁶ 'Kö'ni ndo' ña nduu' nditia Ndiosí nuu' naya', koto ka ndiko kuiin ri' te tjin ri' ndo'ó, ni ndee kö'ni tu ndo' yuu' ña ndiaa ya'vi' va ña nani' perla nuu' kini, koto ka kue'ni ri' a.

Yo'o' ka'an Jesús ña xini so'o Ndiosí ña ka'an e' xiin' a
(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ 'Kakan ndo' ña'a' nuu' Ndiosí, te taxi ña'a' a nda'a' ndo'. Nduku' ndo' ña jaan' nuu' a, te natjin ndo' a. Sakaxan' ndo' yi'e a, te nunia' ña'a' a nuu' ndo'. ⁸ Kuachi ndii, sakuu' ne xikan ña'a' nuu' Ndiosí ndii, taxi a ña jaan' nda'a' nia, te sakuu' ne nduku' ña jaan' nuu' a ndii, natjin nia a, te sakuu' ne sakaxan' yi'e' ndii, nunia' ña'a' a nuu' nia.

⁹ 'Kuachi ndii köo' ndee iin ndo'ó taxi iin yuu' nda'a' tiaa si'e ndo' kij' xikan ra iin xita' va'a kuxi ra. ¹⁰ Ni ndee taxi tu ndo' iin koo' nda'a' si'e ndo' jaan' kij' xikan ra iin tiaka' nuu' ndo' kuxi ra. ¹¹ Naa' xini ndo'ó, ne yoo kuachi, taxi ndo' ña va'a nda'a' si'e ndo' ndii, sa'a ka vi' tu' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, taxi a ña va'a nda'a' ne xikan ña'a' nuu' a.

¹² Sakan' na kuii' sakuu' ña kuni ndo' sa'a ne yivi' xiin' ndo' ndii, nii' sakan' tu sa'a ndo'ó xiin' nia. Kuachi ndii ña jaan' ka'an tu'un ndei' Ndiosí, te ña jaan' tu ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' uvi' nuu' ichi' ña yoo iin yivi'
(Lc. 13:24)

¹³ 'Yi'e' tein' ko'ni ndo', sakan' ña ndiká va yi'e', te ndiká va tu ichi' mii' ko'ni' ne kua'an mii' nduxin xachi' nia. Te kua'a' va ne yivi' ko'ni' ichi' jaan'. ¹⁴ Te yi'e' tein' jaan' nduu' mii' nda'ni' ichi' tein', ña kua'an mii' yoo kivi' nuu, ña köo' kivi' ndi'i, te köo' kua'a' ne yivi' ko'ni' ikan'.

Yo'o' sania'á Jesús ña xiin' ña xaa' ne yivi' kuvi nakuni e' ndee nuu' ne yivi' nduu' ña

(Lc. 6:43-44)

¹⁵ 'Koto xiin' mji' ndo' nuu' te ka'an tiakú tun vixi, te jaan' ndii, kuaxi ra nuu' ndo' nduu' ra ndee naa mbee, ndisu nimá ra ndii, nduu' a ndee naa lobo ña'a. ¹⁶ Te xiin' ña xaa' ra kuvi nakuni ndo' ndee nuu' te yivi' nduu' ra. Sakan' ña küvi ka'ndia e' uva nda'a' tun' iñu', te ni ndee küvi tu ka'ndia e' higo nda'a' tun' tika'a'. ¹⁷ Sakan' tu tun' va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu', te tun' va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu'. ¹⁸ Sakan' ña tun' va'a ndii, küvi kuun' nduu' ña'a nda'a' nu', ni ndee küvi tu kuun' nduu' va'a nda'a' tun' ña'a. ¹⁹ Sakuu' tun' küun' nduu' va'a nda'a' ndii, tia'ndia nu', te xixi nu' nuu' ñu'u'. ²⁰ Sakan' na kuii' xiin' ña xaa' tu ne yivi' nakuni ndo' ndee nuu' ne yivi' nduu' ña.

Yo'o' sania'á Jesús ña süu' sakuu' ne yivi' ndi'vi mii' xa'ndia chuun' Ndiosí

(Lc. 13:25-27)

²¹ 'Süu' sakuu' ne ka'an xiin' i ndii: "Yo'ó nduu' xto'ó i, yo'ó nduu' xto'ó i" ndi'vi mii' xa'ndia chuun' Ndiosí ndivi'. Süu' jaan' ndii ne xaa' ña kuni yuva' e', ña ndu'u' ndivi' kuiti' ndi'vi ikan'. ²² Kua'a' va ne yivi' ka'an xiin' i kii' xaa' kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' xa'a' kuachi ña ndii: "Xto'ó i, Xto'ó i, ni ka'an tiakú ndu xiin' ña ndiee' un' nuu' ne yivi', te xiin' ña ndiee' un' jaan' ni tava' ndu ña ndiva'a nimá ne yivi', te xiin' ña ndiee' un' jaan' ni xaa' tu ndu kua'a' chuun' ka'nu'", kachi ña. ²³ Sakan' te ka'an i xiin' ne jaan' ndii: "Koo' kivi' ni xini i nuu' ndo'ó, ne xaa' ña ña'a. Kuxioo ndo' nuu' i", kachi i xiin' ña.

Yo'o' ka'an ndiaa Jesús xa'a' uvi' ta'an nuu' te xa'a' vi'e

(Lc. 6:47-49)

²⁴ 'Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka xini so'ó ña ka'an i yo'o', te saxinú ña a ndii,

nakata ña'a' i xiin' ndee naa iin te kuu' kaxi', te ni xa'a' vi'e xata' yuu'.

²⁵ Te ni kuun va savi', te ni nakaya va te ñu'u' itia, te ni xika va tu tachi', te ndiee' va ni kani a vi'e jaan', ndisu ni nduva vi'e jaan', sakan' ña xata' yuu' ni kua'a' a. ²⁶ Ndisu ne xini so'ó ña ka'an i yo'o', te saxinú ña a ndii, nakata ña'a' i xiin' ndee naa iin te kuu' kaxi', te ni xa'a' vi'e nuu' ñuti'. ²⁷ Ni kuun va savi', te ni nakaya va te ñu'u' itia, te ni xika va tu tachi', te ndiee' va ni kani a vi'e jaan', te ni nduva a, te ni nduxin xachi' a —ni kachi a.

²⁸ Te kii' ndi' i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni nandan va ne yivi' kua'a' jaan' xa'a' ña ni ka'an a.

²⁹ Sakan' ña ni ka'an a ña jaan' xiin' ña ndiee' ka te sakan' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí.

8

So'ó ni xaa' a kii' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

¹ Kii' ni nakaa' Jesús xiki' jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' ni ndikun ña'a'. ² Ikan' te ni kuyatin iin te kumi' kui'e te'i mii' iin' Jesús, te ni nakandu'u' ndiee' ra nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'e, naa' kuni un' ndii, kuvi sanda'a un' yu'u —ni kachi ra.

³ Sakan' te ni chikanu' a nda'a' a xini' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a i yo'ó. Nda'a' kii' un' —ni kachi a.

Te xa' numi' sakan', te ni kiee ña'a' kui'e jaan'. ⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Chuun xa'a' un' ña ka'an i xiin' un', ka'an un' xiin' ndee iin ne yivi' xa'a' ña ka'a'. Süu' jaan' ndii kua'an te nia'a xiin' mji' un' nuu' sutu ña xa ni nda'a' un', te nasoko' un' ña'a' nuu' Ndiosí naa ni ka'an chuun' Moisés, te kuni ne yivi' ña xa ni nda'a' xna'a' un' —ni kachi a.

So'ó ni xaa' a kii' ni sanda'a Jesús te xika' nuu' nuu' iin te xa'ndia chuun' nuu' ciento te xiin'

(Lc. 7:1-10)

5 Te kij' nda'ni' Jesús ñu'u Capernaum kua'an a ndii, ni kuyatın iin te xiin', te xa'ndia chuun' nuu' ciento te xiin', te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

6 —Tákuie, te xika' nuu' nuu' i ndii, kuni kuvı ra kandu'u' ra vi'e i, ni kuı itun' ra, te u'vi xava'a xini ra —ni kachı ra xiin' a.

7 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u ku'un te sanda'a ña'a' i —ni kachı a.

8 Te ni ka'an te xiin' jaan' xiin' a ndii:

—Tákuie, yu'u ndii, iin te nda'vi so'õ kuitı' nduu' i, sakan' na kuii' vâ'a yoo a ña ndi'vi un' vi'e i. Kuvı ka'an chuun' kuitı' un' te nda'a te xika' nuu' nuu' i jaan'. 9 Kuachi ndii yoo tu te xa'ndia chuun' nuu' yu'u, te yoo tu te xa'ndia chuun' yu'u nuu'. Te kij' ka'an i xiin' iin ra: “Kua'an” ndii, kua'an ra. Te kij' ka'an i xiin' inga ra: “Ñia'a” ndii, kuaxı ra. Te kij' ka'an i xiin' te xika' nuu' nuu' i: “Saa un' ña yo'õ” ndii, xaa' ra ña jaan' —ni kachı ra xiin' a.

10 Te ni nandanı va Jesús kij' ni xini so'õ a ña ni ka'an te jaan', te ni ka'an a xiin' ne ndikún ña'a' jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, tia'an kunı i ndee iin ne ta'an' e, ne Israel, ne inı xini yu'u ndee naa inı te kaa'. 11 Ka'an i xiin' ndo' ña kua'a' ne kıee sakuu' xaan' iin yivi', mii' keta' ñu'u xiin' mii' keta' a ndii, kixın nıa, te kundıee nıa xiin' Abraham, xiin' Isaac, xiin' Jacob, te kuxı nıa mii' xa'ndia chuun' Ndiosı ndıvi'. 12 Ndisu ne ni kunı a kundıee mii' xa'ndia chuun' a jaan' ndii, tava' ña'a' a ki'e, te ku'un nıa mii' iin yavi va, te kuaku u'vi va nıa ikan' ndee ke'i vi' nakaxı' nu'u nıa —ni kachı a.

13 Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' te xiin' jaan' ndii:

—Kua'an vi'e un', te na xinu ña kunı un' jaan' saa nii' inı un' xini un' yu'u —ni kachı a.

Te sava ni hora jaan' ni nda'a te xika' nuu' nuu' te xiin' jaan'.

So'õ ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús ña' tıso Pedro

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-41)

14 Te kij' ni ki'vi Jesús vi'e Pedro ndii, ni xini a kandu'u' ña' tıso ra nuu' yivi' tiin' ña'a' ka'ni'. 15 Sakan' te ni iin Jesús nda'a' a', te ni kıee ña'a' ka'ni', te ni ndokoo a', te ni xa'a' nduku' a' ña kuxı a.

So'õ ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

16 Te kij' ni kuaa' ndii, ni kixın ndıaka ne yivi' kua'a', ne ñu'u' ña ndıva'a nimá, nuu' Jesús. Te xiin' iin ndaa' yu'u' kuitı' ni tava' a ña ndıva'a jaan' nimá ne yivi' jaan'. Te ni sanda'a tu a sakuu' ne kuni kuvı ndıee' jaan'. 17 Ni xaa a sakan' te xinu ña ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosı, kij' ni ka'an ra ndii: “Mji' ra ni nakuiso kui'e ña ndo'o' yoo', te ni na'in tu ra ña u'vi xini e'”, ni kachı Isaías.

So'õ ni ka'an Jesús xiin' te ni kuni kundikun ña'a'

(Lc. 9:57-62)

18 Kij' ni xini Jesús ña kua'a' ya'a ne yivi' yoo saa xinunduı mii' iin' a ndii, ni ka'an chuun' a xiin' te nda'a' xa'a' a ña xka'ndia ra xiin' a tuku ta'vi' yu'u' mını. 19 Ikan' te ni kuyatın iin te sania'á tu'un ndei' Ndiosı, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, ku'un i xiin' un' mii' ka kua'an un' —ni kachı ra.

20 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Inguı ndii, yavi ri' yoo, te saa, ti' ta'nu' ndıvi' ndii, cho'õ ri' yoo, ndısu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, koo' ndee iin xaan' mii' kuvı kandu'u' i —ni kachı a.

21 Ikan' te ni ka'an tu iin te ndikún ichi' a xiin' a ndii:

—Tákuie, xi'na taxı un' na ku'un nataan' i yuva' i, sakan' te kixın i te kundikun i yo'ó —ni kachı ra.

22 Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Nakoo un' na nataan' ne xa ni xi'i nuu' Ndiosı ne yivi' xiin' nıa. Ndisu yo'ó ndii, kundikun kij' yu'u —ni kachı a.

Sq'o ni xaa a kii' ni ka'an chuun' Jesús, te ni xikuijn tachi' ndiee'

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Sakan' te ni sko'nu' Jesús tixin iin tundo'o, te ni keta a kua'an a, te kua'an tu te nda'a' xa'a' a xiin' a. ²⁴ Sakan' te ndiee' va ni xa'a' xika' tachi' nuu' minj jaan', sakan' na kuii' ni nuta tikui ndee ndasi ra' tundo'o jaan'. Ndisu Jesús ndii, kixin a. ²⁵ Ikan' te ni xa'an sandoto' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—¿Táku'e, sakakú un' ndu, xa kuni ndoñu'u' e! —ni kachi ra.

²⁶ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na yi'vi ndo'? Sie va ini ndo' xini ndo' yu'u —ni kachi a.

Te ni ndondichi a, te ni ka'an chuun' a xiin' tachi' jaan' xiin' tikui minj jaan'. Te ni xikuijn ndoo tachi' jaan', te ni nakunaa taxin' tu tikui minj jaan'. ²⁷ Te ni nandanj va ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yo'o nduu' tu te yivi' kaa', na kuii' ndee tachi' xiin' tikui minj ka'an chuun' ra xiin', te kandixa' ña'a' a? —ni kachi ra.

Sq'o ni xaa a kii' ni tava' Jesús ña ndiva'a nimá uvi ta'an te ñu'u' Gadara

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Sakan' te kij' ni xaa Jesús tuku ta'vi' yu'u' minj jaan' nuu' ñu'u' ne ndiee' ñuu Gadara ndii, ni nata'an' uvi ta'an te yivi' xiin' a. Te jaan' ndii, ñu'u' ña ndiva'a nimá ra. Te ni kiee ra yavi ndii mii' ndiee' ra, te iyo va kuu' ra, sakan' na ndee iin ne yivi' ni kuvj xka'ndia ichi' jaan'. ²⁹ Te ni kuaa' ra ka'an ra ndii:

—¿Ndichun kuaxi un' sataña'a' un' ndu'u, Jesús, si'e Ndiosí? ¿Ñáá kuaxi un' te sando'o' u'vi un' ndu'u ña kuni ka xaa kivi' so'o' ndi'i'? —ni kachi ra.

³⁰ Sie ndoso' mii' iin' Jesús xiin' uvi saa' te jaan' ndii, ñu'u' iin ti'vi chie kinj xaxi' ri' ku'u. ³¹ Te ni ka'an nda'vi ña ndiva'a jaan' xiin' a ndii:

—Naa' tava' un' ndu'u nimá te yo'o' ndii, taxj un' ña ku'un ko'ni ndu tixin kinj kaa' —ni kachi a.

³² Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a ndii:

—Kua'an ndo' —ni kachi a.

Sakan' na kuii' ni kiee a nimá te yivi' jaan', te ni ko'ni a tixin kinj jaan'. Ikan' te ni taxta'an' ri' kua'an ri', te ni nakaa' ri' mii' nako' itun, te ni koyo ri' tixin tikui minj jaan', te ni ndoñu'u' ri'. ³³ Te yivi', te ndiee' xito' kinj jaan' ndii, ni xinu ra kuan nu'u ra. Te ni ka'an ra xiin' ne ndiee' ñuu ra sakuu' ña ni xka'ndia ikan', ña ni ndo'o te ni ñu'u' ña ndiva'a nimá jaan'. ³⁴ Te sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' ndii, ni kiee nja xan koto nja Jesús. Te kij' ni xini ña'a' nja ndii, ni ka'an nda'vi nja xiin' a ña keta a nuu' ñu'u' nja jaan'.

9

Sq'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e xa'a'

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Te ni sko'nu' Jesús tixin tundo'o, te ni xka'ndia a tuku ta'vi' minj, te ni xaa a ñuu mii' ndu'u' a. ² Te ni xaa ndia'vi' te yivi' xiin' iin te kui'e xa'a' kandu'u' ra nuu' tun' xto. Te kij' ni xini Jesús ña ini te yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii, ni ka'an a xiin' te kuni kuvj jaan' ndii:

—Kaka nimá un', pia'un, xa ni ndoyo kuachi un' —ni kachi a.

³ Sakan' te ni ka'an sava te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, te ita' ikan' xiin' nimá ra ndii: “Kanja'a te kaa' xa'a' Ndiosí”, ni kachi ra. ⁴ Ndisu Jesús ndii, ni xini a ña ka'an te jaan' xiin' nimá ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Vä'a ka'an ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' i. ⁵ Sakan' ña, ¿ndee ña nduu' ña xaku' ka vixi ka'an i xiin' te kaa', tuu ndo'ó? ¿Ñáá ña xa ni ndoyo kuachi ra, uun ñáá ña ndoko'o ra te ku'un ra? ⁶ Sakan' na kuii' nia'a yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndo'ó ña kumi' i ndiee' iin yivi' te sandoyo' i kuachi ne yivi' —ni kachi Jesús.

Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'an i. Ndoko'o un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —ni kachi a.

⁷ Sakan' te ni ndondichij ra te kuan nu'u ra vi'e ra. ⁸ Te kij' ni xini ne yivi' kua'a' jaan' ña ni yoo ikan' ndii, ni nandanij va nja, te ni xaka'nu' nja Ndiosí xa'a' ña ni taxi a ndiee' jaan' nda'a' te yivi'.

*So'o ni xaa a kij' ni kana Jesús
Levi Mateo*

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Te kij' xka'ndiá Jesús kua'an a ndii, ni xini a ndu'u' jin te nani' Mateo mii' kendiaa' ya'vi' ra xa'a' ñuu Roma. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nja'a, te kundikun un' yu'u —ni kachij a.

Sakan' te ni ndondichij ra, te ni xikundikun ña'a' ra.

¹⁰ Te kij' ndu'u' Jesús nuu' mesa xixi' a vi'e te jaan' ndii, ni xaa tu kua'a' te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma xiin' kua'a' tu ne ka'an va'a ne yivi' xa'a', te ni xikundiee inga' nja nuu' mesa xiin' Jesús, xiin' te nda'a' xa'a' a xixi' ra. ¹¹ Te kij' ni xini te fariseo ña jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Va'a xachi' xaa' te sania'á ndo'ó kaa' ña xixi' ra xiin' te kendiaa' ya'vi' kaa', xiin' inga' te xaa' tu kuachij kaa' —ni kachij ra.

¹² Te ni ka'an Jesús xiin' ra kij' ni xini so'o a ña ni ka'an ra jaan' ndii:

—Ne va'a kuni ndii, kuni te tatan' nuu' nja, süu' jaan' ndii ne kuni kuvij kuitij' kuni ra nuu'. ¹³ Ndisu kua'an ndo', te sakuaan ndo' ndee ña kuni kachij tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Kuni i ña nasoko' ndo' ña'a kuitij' nuu' i, süu' jaan' ndii kuni tu i ña kuvita inji ndo' xa'a' ne yivi'”, kachij a. Sakan' ña kuaxi i te kana i ne tuu ña xachuun' ndaku nja, süu' jaan' ndii kuaxi i te kana i ne xini ña yoo kuachij nja te nama nja nimá nja —ni kachij a xiin' ra.

*Yo'o' ka'an Jesús ña nduu' a ndee
naa jin te tunda'a'*

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Sakan' te ni kuyatin te nda'a' xa'a' Juan nuu' Jesús, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, ndu'u' xiin' te fariseo ndii, yoo nditia chito va ndu. Te, ¿ndichun na yoo nditia te nda'a' xa'a' yo'ó? —ni kachij ra xiin' a.

¹⁵ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáa kuvij kusuchi' inji ne yivi', ne ñu'u' mii' yoo ña tunda'a', kij' ndu'u' ka te tunda'a' xiin' nja? Kuasa' tuu yu'u, ndisu xaa jin kivi' kij' tu'un ne yivi' te tunda'a' jaan', te kij' sakan' ndii, kuni a koo nditia ne jaan' —ni kachij a.

¹⁶ Te ni ka'an ka a xiin' nja ndii:

—Ndee jin ne yivi' na'ma' jin toto yata' xiin' jin tu'un' toto xaa'. Kuachij ndii, kij' ndoo toto jaan' ndii, nandij toto xaa' jaan', te kuachij ndij' ka toto yata' jaan'.

¹⁷ “Te ndee jin tu ne yivi' ndii, taan' nja vino xaa' tixin jin' yata'. Sakan' ña naa' saa nja sakan' ndii, tia'ndia jin' jaan' kij' kuiya' ra'. Te kuitia ndoo ra', te ndoñu'u' saka tu jin' jaan'. Sakan' na kuu' kuni a ña taan' e' vino xaa' tixin jin' xaa', sakan' te ndoñu'u' saka ndee jin ña jaan' —ni kachij a.

*So'o ni xaa a kij' ni sanatiaku
Jesús ña' si'e Jairo, te ni sanda'a tu
a jin ña' ndo'o' kui'e ní'*

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Te kij' ka'an ka Jesús ña jaan' xiin' te yivi' jaan' iin' a ndii, ni kuyatin jin te xa'ndia chuun', te ni xikuijin xiti' ra nuu' a ka'an ra ndii:

—Ña'a' si'e i ndii, sakan' ni xi'i kuitij' a'. Ndisu naa' ku'un un' te chikanu' un' nda'a' un' xata' ñu'u' nde'i a' ndii, natiaaku a' —ni kachij ra xiin' a.

¹⁹ Sakan' te ni ndondichij a, te ni xikundikun ña'a' a xiin' te nda'a' xa'a' a. ²⁰ Sakan' te ni kuyatin jin ña'a' xata' Jesús, ña' jaan' ndii, xa kua'an uxij uvij kuiya ña ndo'o' a' kui'e ní', te ni tondia nda'a' a' yu'u' toto a. ²¹ Sakan' ña ni ka'an a' xiin' nimá a' ndii: “Naa' kuvij tondia i tee' toto kuitij' a' ndii, nda'a' i”, ni kachij a'. ²² Ikan' te ni nandiko' kuiin Jesús, te ni xini a ña'a' jaan', te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Kündi'ni ka un', pia'un, xa ni nda'a un' xa'a' ña ini un' xini un' yu'u —ni kachi a.

Te ndee kii' sakan' ndii ni nda'a a'.

²³ Te kii' ni xaa Jesús, te ni ki'vi a vi'e te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ni xini a ndiee' te tivi yaa ndii xiin' tun' yoo'. Te ni xini tu a ndiee' ne kuaa' xaku' ti'e'. ²⁴ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Kua'an kiee sakuu' ndo'. Kuachi ndii kuasa' ni xi'i ña' sie kaa', süu' jaan' ndii kixin' kuiti' a' —ni kachi a.

Te ni xaku ndiaa ichi ña'a' ne yivi' jaan'. ²⁵ Ndisu kii' ndi'i ni tava' Jesús ne yivi' jaan' ndii, ni ki'vi a mii' kandu'u' ña' ni xi'i jaan', te ni tijn a nda'a' a', te ni natiaaku a', te ni ndoko'o a'. ²⁶ Te ni tiaku kuento xa'a' ña ni yoo ikan' sakuu' ñuu ña ñu'u' jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús uxi uvi ta'an te kui'e nduchi' nuu'

²⁷ Te kii' ni keta Jesús ikan' kua'an a ndii, ndikun uvi ta'an te kui'e nuu' xata' a kua'an ra kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Yo'ó, ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' ndu —ni kachi ra.

²⁸ Te kii' ni nda'ni a tixin vi'e a ndii, ni kuvatin te kui'e nuu' jaan' nuu' a. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá ini ndo' ña kuví sanda'a i ndo'ó? —ni kachi a.

Sakan' te ni nakuiin ra nuu' a ndii:

—Uun ndo', tákui'e —ni kachi ra.

²⁹ Sakan' te ni tondia nda'a' a nduchi' nuu' uvi saa' ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Saa nii' ini ndo' xini ndo' yu'u ndii, nda'a ndo' —ni kachi a.

³⁰ Sakan' te ni natuvi nduchi' nuu' ra. Te ni ka'an ndiee' a xiin' ra ndii:

—Koto va ndo' te künj ndee jin ne yivi' ña ni yoo yo'o' —ni kachi a.

³¹ Sakan' te ni kiee ra kua'an ra, te ni sakikú ndoo ra kuento kanii' nuu' ñu'u' jaan' xa'a' ña ni xaa a xiin' ra.

So'o ni xaa a kii' ni xta'ni' Jesús ña ndiva'a nimá jin te yivi'

³² Te kii' ni kiee te jaan' kua'an ra ndii, ni kixin ndiaka ne yivi' nuu'

a jin te i'in'. Te jaan' ndii, ña ndiva'a, ña xaa' i'in' ne yivi', naá nimá ra. ³³ Te kii' ni xta'ni' Jesús ña jaan' nimá te jaan' ndii, numi' te ni naka'an ra. Te ni nandanj va ne yivi' kua'a' ya'a jaan', te ni ka'an nja ndii:

—Ndee jin kivi' tia'an kuni e' ña kaa' tein ne ta'an' e', ne Israel —ni kachi nja.

³⁴ Ndisu ni ka'an te fariseo ndii:

—Xiin' ña ndiee' ña ndiva'a kuu' nuu' tava' te kaa' nda'a' xa'a' ña ndiva'a nimá ne yivi' —ni kachi ra.

Yo'o' sania'a Jesús ña kakan e' nuu' Ndiosí te ti'vi' ka a ne sachuun' xa'a' tu'un a

³⁵ Te ni xa'an xinu'ni tu Jesús saa ñuu xiin' nda'a' ñuu jaan' sania'a a ne yivi' vi'e mii' nakaya' nja, te ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa kuni Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá e', te sanda'a tu a sakuu' nuu' kui'e xiin' sakuu' ña xini u'vi ne yivi', ne ndiee' ñuu jaan'. ³⁶ Kii' ni xini a ne yivi' kua'a' koo' chukuu' jaan' ndii, ni kuvita ini a xa'a' nja. Sakan' ña xavi va nimá nja, te köo' yoo ka chindiee' ña'a' ndee naa ndo'o' mbee kii' köo' te paxto xito' ña'a'. ³⁷ Sakan' te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Ña ndixa nduu' a ndii, yoo kua'a' ña savi', ndisu köo' kua'a' te tatú xachuun' xa'a' a. ³⁸ Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi ndo' xiin' te xiin' ña'a' ña savi' na ti'vi' kua'a' ka ra te tatú xa'a' ña savi' ra —ni kachi a.

10

So'o ni xaa a kii' ni nakaxin Jesús uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

¹ Sakan' te ni kana Jesús uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a. Te ni taxí a ndiee' ra te tava' ra ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi'. Te ni taxí tu a ndiee' ra, te sanda'a ra sakuu' nuu' kui'e ña ndo'o' ne yivi', xiin' sakuu' ña u'vi xini nja.

² Ña yo'o' nduu' kivi' i'in te uxi uvi ta'an jaan': jin te jaan' nani' Simón, te ni chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro, xiin' ñani ra, te nani' Andrés, te inga ra nani' Jacobo, xiin' ñani

ra, te nani' Juan. Te si'e Zebedeo nduu' uvi saa' te jaan'. ³ Te inga tuku ra nani' Felipe, te inga tuku ra nani' Bartolomé, te inga tuku ra nani' Tomás, te inga tuku ra nani' Mateo, te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma nduu' te jaan'. Te inga tuku ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra, te inga tuku ra nani' Lebeo, te nani' tu ra Tadeo, ⁴ te inga tuku ra nani' Simón, te jaan' ndii, kuenta jin ti'vi' te nani' cananista nduu' ra. Te inga tuku ra nani' Judas Iscariote, te jaan' nduu' te ni sanakua'a Jesús so'o' ndi'i' nda'a' te kuu' ka'nu'.

So'o' ni xaa a kii' ni tianu' Jesús te nda'a' xa'a' a te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un a

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Ni tianu' a te uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a jaan', ka'an a xiin' ra ndii:

—Kü'un ndo' ñuu mii' ndiee' ne tuku', ni ndee kü'un tu ndo' ñuu mii' ndiee' ne Samaria. ⁶ Süu' jaan' ndii va'a ka ku'un ndo' ñuu mii' ndiee' ne ta'an' e', ne Israel, sakan' ña ne jaan' nduu' ndee naa mbee, ti' ni xitja i'nu. ⁷ Te kij' kua'an ndo' ndii, ka'an ndoso' ndo' ña xa kuyatin' kuu ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nja. ⁸ Sanda'a ndo' ne kuni kuvj, sanatiaku ndo' ne ni xi'i, sanda'a ndo' ne kumi' kui'e te'i, te tava' ndo' ña ndiva'a, ña ñu'u' nimá ne yivi'. Ki'in ndo' xu'un' xa'a' ña jaan' na ni xamanj' mji' Ndiosí ña ndiee' jaan' nda'a' ndo'.

⁹ 'Köni'i ndo' xu'un' oro, ni ndee xu'un' yuu' yaa, ni ndee xu'un' yuu' ya'a, ¹⁰ ni ndee köni'i tu ndo' tindaa' ndo', ni ndee inga ndini ndo', ni ndee inga na'a ndixan' ndo', ni ndee itun' katuvi' ndo'. Sakan' ña te xachuun' ndii, kuni a ña taxj e' ña kuxj ra.

¹¹ 'Te ndee ka ñuu na'nu' uun ñuu kualj' xaa' ndo' ndii, ndatu'un' ndo' ndee te yivi' nduu' te ka'an va'a ne yivi' xa'a' ikan'. Te kundiee ndo' vi'e te jaan' ndee kiee ndo' ñuu jaan'. ¹² Te kij' ndekuie ndo' vi'e te

jaan' ndii, ka'an ndo' ña Ndiosí na taxj ña manj' koo xiin' nja. ¹³ Naa' xata'an ndoo ña manj' jaan' xiin' nja ndii, ndoo a xiin' nja, ndisu naa' xata'an ña ndoo a xiin' ne jaan' ndii, nandiko' a xiin' ndo'ó. ¹⁴ Te naa' yoo ka natiin' ndo'ó, uun taxj so'o nja ña ka'an ndoso' ndo' ndii, kiee' ndo' vi'e ne jaan' uun ñuu jaan', te sakoyó ndo' yaka' ndixan' ndo'. ¹⁵ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kundo'o' ne ñuu jaan' kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi', te sakan' ne ni ndiee ñuu Sodoma xiin' ne ni ndiee ñuu Gommorra.

Yo'o' ka'an Jesús ña sando'o' ne yivi', ne ndikún ichi' a

¹⁶ 'Koto ndo', tianu' i ndo'ó te ku'un ndo' ndee naa mbee, ti' kua'an mii' ñu'u' kua'a' lobo. Sakan' na kuu' kuni a ña kama koo ndo' ndee naa koo', ndisu ndasun koo inji ndo' ndee naa paloma. ¹⁷ Te koto xiin' mji' ndo' nuu' te yivi', kuachj ndii sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu, te kutun' tu ra ndo'ó tixin vi'e mii' nakaya ra. ¹⁸ Te sanakua'a tu ra ndo'ó ndee nda'a' te xa'ndia chuun' ka'nu', xiin' nda'a' rey xa'a' a ña ndikún ndo' ichi' yu'u. Sakan' te kuvj ndiee' yu'u' ndo' xa'a' i nuu' te jaan' xiin' nuu' ne tuku'. ¹⁹ Te kij' sanakua'a ra ndo'ó ndii, kundj'ni ndo' ndee ña ka'an ndo', uun saa ka'an ndo', sakan' ña mji' Ndiosí taxj ña ka'an ndo' kivi' jaan'. ²⁰ Kuachj ndii, süu' ndo'ó nduu' te ka'an kii' sakan', süu' jaan' ndii Espiritu yuva' e' nduu' ña taxj ña ka'an ndo'.

²¹ 'Te kij' sakan' ndii, xa ta'an' mji' ne yivi' kunduu ne sanakua'a ña'a' te ka'ni' ña'a' te yivi', te yuva' kunduu te sanakua'a si'e ra te ka'ni' ña'a' te yivi', te si'e ndii, ndonj'i nda'a' nja nuu' yuva' si'i' nja te ka'ni' ña'a' nja. ²² Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' a ña ndikún ndo' ichi' yu'u, ndisu ne kundj'eni nuu' ña jaan' ndee so'o' ndi'i' nduu' ne kaku saa Ndiosí. ²³ Te kij' sando'o' ne yivi' ndo'ó jin ñuu ndii,

kunū ndo' űūū jaan', te ku'un ndo' tuku űūū. Sakan' ña, ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndi'i űūū ne ta'an' e', ne Israel, ka'an ndoso' ndo' xa'a' i, te xaa' kivi' ña nandiko' tukuū yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

²⁴ 'Sakan' ña süū' te ka'nu' ka nduu' te nda'a' xa'a' te sakan' te sania'á ña'a', te ni ndee süū' te ka'nu' ka tu nduu' te xika' nuu' te sakan' xto'o ra. ²⁵ Xa va'a ndiva'a naa' nani'i' te nda'a' xa'a' jaan' te ni sania'á ña'a', te te xika' nuu' jaan' nani'i' xto'o ra. Naa' ka'an ne yivi' ña Beelzebú nduu' yu'u, ña nduu' xto'o ndo' ndii, ¿saa ka vi' tu' ka'an ña xa'a' ndo'ó, ne nduu' kuenta i?

Küyi'vi e' ne yivi' xiin' e', Ndiosi kuiti' kuní a kuyi'vi e'

(Lc. 12:2-9)

²⁶ 'Sakan' na kuii' kuän yi'vi ña'a' ndo', sakan' ña köo' ndee iin ña iin' sa'vi ña nätuvi, te köo' tu ndee iin ña űu'u' si'e ña nätuvi saa Ndiosí. ²⁷ Ña ka'an si'e i xiin' ndo' ndii, ka'an ndo' ña jaan' mii' kuví kuni so'o sakuu' ne yivi' a. Te sakan' tu ña ka'an yaa' i xiin' ndo' ndii, ka'an ndoso' ti'e' ndo' a ndee xini' vi'e. ²⁸ Te kuän yi'vi ndo' ne xa'ni' ne yivi', sakan' ña küvi sandoñu'u' ña nimá ne yivi'. Va'a ka kuyi'vi ndo' Ndiosí, ña küvi sandoñu'u' űu'u' nde'i ne yivi' xiin' nimá ña vi'e ndiaya'.

²⁹ 'Ña ndaku nduu' a ndii, xiin' xu'un' kuachi' kuiti' sata' ne yivi' uvi ta'an saa, ndee saa ka ni ndii, ndee iin ndaa' ti' jaan' nāma kuein' űu'u' naa' taxi' yuva' e'. ³⁰ Te ndo'ó ndii, ndee ixi' xini' ndo' xini' Ndiosí saa ta'an kuu'. ³¹ Sakan' na kuii' kuän yi'vi ndo'ó, sakan' ña ndiaa ya'vi' ka ndo' nuu' Ndiosí te sakan' kua'a' saa.

³² 'Yoo ka ndiee' yu'u' xa'a' i nuu' ne yivi' ndii, ndiee yu'u' tu yu'u' xa'a' ña nuu' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi'. ³³ Ndisu yoo ka ka'an nuu' ne yivi' ña xini' ña yu'u' ndii, ka'an tu yu'u' nuu' yuva' e', ña ndu'u' ndivi', ña xini' i ne jaan'.

Nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús (Lc. 12:49-53; 14:26-27)

³⁴ 'Kānini ndo' ña ni xaa' i te natandiee maní' i ne yivi' iin yivi'. Süū' ni xaa' i te natandiee maní' i ne yivi', süū' jaan' ndii ni xaa' i te sakunta'an' ña'a' i. ³⁵ Kuachi' ndii ni xaa' i te sakunta'an' i iin tiaa si'e xiin' yuva' ra, uun iin ña' si'e xiin' si'i' a', uun iin ña' xanu xiin' ña' tiso a'. ³⁶ Sakan' na kuii' ne ndasi' ta'an' xiin' i'in ne jaan' ndii, xa suvi kunduu' ne xa ndiee' vi'e mii' ña.

³⁷ 'Yoo ka kundani ya'a ka yuva' ña uun si'i' ña te sakan' ña kundani ña yu'u' ndii, xata'an kunduu' ña ne ndikún ichi' i. Te yoo ka kundani ya'a ka tiaa si'e ña uun ña'a' si'e ña te sakan' ña kundani ña yu'u' ndii, xata'an tu kunduu' ne jaan' ne ndikún ichi' i. ³⁸ Te na yoo ka yoo tu'va, te kundo'o ña ndee naa kundo'o i nuu' krusin, te kundikun ña yu'u' ndii, xata'an kunduu' ña kuenta i. ³⁹ Kuachi' ndii, yoo ka kuni sakakú xiin' mii' mii' ndii, kuví ña. Ndisu yoo ka taxi' kivi' űūū ña xa'a' ichi' yu'u' ndii, natijn ña kivi' űūū ña köo' kivi' ndi'i'.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' ña va'a, ña natijn ne ndikún ichi' a

(Mr. 9:41)

⁴⁰ 'Yoo ka natiin' va'a ndo'ó ndii, ndee naa yu'u' natiin' va'a ña, te yoo ka natiin' va'a yu'u' ndii, natiin' va'a tu ña ña ni tianu' yu'u'. ⁴¹ Te yoo ka natiin' va'a iin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí xa'a' a ña nduu' ra te ka'an tiakú tu'un a ndii, ña va'a, ña taxi' Ndiosí nda'a' te jaan', natijn tu ne jaan' saa a. Te yoo ka natiin' va'a iin te xachuun' ndaku xa'a' ña nduu' ra te xachuun' ndaku ndii, ña va'a, ña taxi' Ndiosí nda'a' te jaan', natijn tu ne jaan' saa a. ⁴² Te yoo ka taxi' tee' tikui vixin tjo' ko'o iin te kualí kuso'o yo'o' xa'a' ña nduu' ra te ndikún ichi' i ndii, ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña natijn ña ña va'a saa Ndiosí —ni kachi' Jesús.

11

Ka'an Jesús xiin' ne yivi' xa'a' Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta

Ndiosí

(Lc. 7:18-35)

¹ Te kij' ndi'j nī ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te uxi uvi' ta'an, ndee ña kuní a saa ra ndii, nī keta a kua'an a te sania'á a, te ka'an ndoso' tu a nuu' ne ndiee' ñuu ña ñu'u' ikan'.

² Kij' naá Juan vi'e kaa, te nī xini ra kuento xa'a' ña xaa' Cristo, ña nī tianu' Ndiosí ndii, nī t'vi' ra uvi' ta'an te nda'a' xa'a' ra nuu' a, ³ te ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' ña nī ka'an Ndiosí t'vi' a sakakú ndu'u, uun ñáá kuní a ndiatu' ndu xaa inga ra? —nī kachi ra.

⁴ Sakan' te nī ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an te ka'an ndo' xiin' Juan ña xini so'ó ndo' xiin' ña xini nduchi' nuu' ndo', ⁵ ña ne kui'e nuu' ndii, nuniá' nduchi' nuu' ña, ne kui'e xa'a' ndii, nakaka' ña, ne kumi' kui'e te'i ndii, nda'a ña, ne so'o' ndii, nuniá' so'ó ña, ne nī xi'j ndii, natiaku ña, te ne nda'vi kuu' ndii, ka'án ndoso' i tu'un va'a nuu' ña. ⁶ Te sañu'u' va Ndiosí ne nākoo ña inī ña xini ña yu'u —nī kachi a.

⁷ Te kij' kiee' te jaan' kua'an ra ndii, nī xa'a' Jesús ndatu'un' a ne yivi' xa'a' Juan ndii:

—¿Yoo nī xa'an koto ndo' kij' nī xa'an ndo' mii' taxin' kaa'? ¿Ñáá nī xa'an koto ndo' iin te yivi', te xiko' ndee naa xiko' tun' yoo' xaa' tachi'? ⁸ Süu' sakan' nduu' a. ¿Yoo nī xan koto ndo' na sakan'? ¿Ñáá iin te yivi', te ni'nu' toto ndatun' va? Süu' sakan' nduu' a, sakan' ña te yivi', te ni'nu' toto ndatun' jaan' ndii, vi'e rey ndiee' te jaan'. ⁹ Sakan' na kuii', ¿yoo nduu' ra nī xan koto ndo'? ¿Ñáá iin te ka'án tiakú tu'un Ndiosí? Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, suvi' xna'a ra, ndisu ya'a ka te sakan' te ka'án tiakú tu'un Ndiosí kuiti' nduu' te jaan'. ¹⁰ Sakan' ña xa'a' Juan jaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Koto un', t'vi' i xi'na iin te xika' nuu' nuu' i,

te te jaan' sakoo' tu'va ne yivi' xa'a' un'.

Sakan' yoso' a.

¹¹ 'Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña tia'an tuvi' iin te ka'nu' ka iin yivi' te sakan' Juan jaan', ndisu tein ne xa' xandia chuun' Ndiosí nimá ndii, ne yivi', ne nda'vi so'ó kuiti', nduu' ne ka'nu' ka te sakan' Juan jaan'. ¹² Ndee kivi' ña nī xa'a' ka'án ndoso' Juan te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, te ndee vitin' ndii, ndiee' va xika' ne yivi' kuni ko'ni ña nda'a' Ndiosí te ka'ndia chuun' a nimá ña, te ne xandieni xiin' mii' kuiti' nduu' ne ko'ni' ikan'. ¹³ Kuachi ndii, ndee ña kuní ka tuvi' Juan, te nī ka'an sakuu' te nī ka'an tiakú tu'un Ndiosí xiin' ña ka'án tu'un ndei' a xa'a' ña xka'ndia vitin'. ¹⁴ Te naa' kuni kandixa' ndo' ña ka'án i xiin' ndo' ndii, Juan jaan' nduu' Elías, te nī ka'an Ndiosí t'vi' a. ¹⁵ Naa' yoo so'ó ndo' ndii, chuun xa'a' va ndo' ña nī ka'an i xiin' ndo'.

¹⁶ '¿Ndee ña nakata i xiin' ne ndiee' iin yivi' vitin'? Nakuitá ña xiin' ndee naa ne kuachi', ne xasiki' xiin' ta'an' ma'in' ya'vi. ¹⁷ Te ka'án xiin' ta'an' ña ndii: “Nī t'vi' ndu tun' yoo', te nī taxa'a' ndo'. Nī xita ndu yaa nda'vi kua'an, te nī xaku ndo'”, kachi xiin' ta'an' ña. ¹⁸ Sakan' kuu' ña, kuachi ndii nī kixin' Juan, te nī xixi' va'a ra, te nī ndee nī xi'j tu ra vino, te nī ka'an ndo' ña ña ndiva'a naá nimá ra. ¹⁹ Ikan' te nī xaa yu'u, ña nduu' tu te yivi', te xixi' va'a i, te xi'i' i, te ka'án ndo' ña iin te xixi' ndasi' nuu' nduu' i, te nduu' tu i iin te xini, te ka'án tu ndo' ña nduu' i te ndiaka' ta'an' xiin' te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma, xiin' tuku te xaa' kuachi, kachi ndo'. Ndisu ne kumi' ña ndichi ndii, nia'á ña a xiin' ña xaa' ña —nī kachi Jesús.

Yo'o' ka'án Jesús ña nda'vi va kundo' o ne ndiee' ñuu mii' nī xiin' ña inī ña kuni ña'a' ña

(Lc. 10:13-16)

²⁰ Sakan' te nī xa'a' ka'án kuachi Jesús xa'a' ne ndiee' ñuu mii' nī xaa a kua'a' ka chuun ka'nu' koo'

chukuu', xa'a' a ña nī nama nīa nimá nīa te saa nīa ña kuní Ndiosí, ka'án a ndii:

²¹ —Nda'vi va kuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Corazín, xiin' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Betsaida. Naa' nī xaa' i chuun ka'nu', ña nī xaa' i ñuu ndo'ó jaan' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón ndii, xta'an' vi' nī nama ne jaan' nimá nīa ni'nu' nīa toto ndei' te ndiee' nīa nuu' yaa' nu'ú. ²² Sakan' na kuii' ka'án i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kundo'o' ndo'ó kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne ndiee' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón jaan'. ²³ Te ndo'ó, ne ndiee' ñuu Capernaum ndii, tuu ndo' ña kaa ndo' ndee ndivi', ndisu ndee yavi ndii ko'nī Ndiosí ndo'ó. Sakan' ña naa' nī xaa' i chuun ka'nu' ña nī xaa' i ñuu ndo'ó jaan' ñuu Sodoma ndii, xa nī nama ne jaan' nimá nīa, te kandu'u' ñuu nīa ndee vitin. ²⁴ Sakan' na kuii' ka'án i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kundo'o' ndo'ó kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne nī ndiee' ñuu Sodoma jaan' —nī kachī Jesús.

Nakuatia' nimá Jesús xaa' Espíritu Santo

(Lc. 10:21-22)

²⁵ Xa kivi' jaan' nī nakuatia' ya'a nimá Jesús nī xaa' Espíritu Santo, te nī ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

—Tataa, xaka'nu' yu'u yo'ó. Yo'ó nduu' xto'o' nuu' ndivi' xiin' nuu' ñu'u' iin yivi'. Nī tisi'e un' ña ndiee' un' nuu' ne xini tuni xiin' nuu' ne ndichi, ndisu nī nia'a un' ña jaan' nuu' ne nda'vi kuu' nimá. ²⁶ Uun ndo', tataa, nī xaa' un' sakan' xa'a' a ña ña jaan' nī xtanī mii' un' —nī kachī a xiin' Ndiosí.

²⁷ Te nī ka'an Jesús xiin' ne yivi', ne ita' ikan' ndii:

—Nī sanakua'a yuva' i sakuu' ña yoo nda'a' i. Te ndee iin kōo' xini yoo nduu' yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí. Süu' jaan' ndii, yuva' i jaan' kuiti' xini yoo nduu' i. Te ndee iin kōo' xini yoo nduu' yuva' i jaan'. Süu' jaan' ndii yu'u, ña nduu' si'e a kuiti', xini ña'a' xiin' ne kuní yu'u nia'a

ña'a' i nuu'. ²⁸ Yoo ka nduu' ndo'ó, ne xa nī xavi va xachuun', te nī xavi va tu ndo' xiin' ña ndiso' ndo' ndii, nīa'a ndo' nuu' i te taxi i ndiee' ndo'. ²⁹ Natiiin ndo' chuun ña taxi' yu'u saa ndo' te kundu'u' a ndee naa yoko', tun' kanu' siki' toro nuu' ndo', te kuni ndo' kuu' ndo' ndee naa yu'u, ña iin te va'a nimá nduu' i, te maso tu i, te taxi i ndiee' nimá ndo'. ³⁰ Nīa'a ndo', sakan' ña chuun nuu' yu'u ndii, süu' chuun vie nduu' a, te vīta tu ña ndiso' i —nī kachī Jesús.

12

Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu' ndee kivi' sábado, ña xinandiee' e'
(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

¹ Kij' sakan' ndii, xka'ndiá Jesús kua'an a iin xaan' mii' yoo trigo kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', te nī xa'a' xi'í te nda'a' xa'a' a soko, sakan' na tu'un' ra yoko' trigo jaan', te xaxi' ra a kua'an ra. ² Kij' nī xini te fariseo ña xaa' ra ña jaan' ndii, nī ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Koto un', ¿ndichun na xaa' te nda'a' xa'a' un' ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —nī kachī ra.

³ Te nī ka'an Jesús xiin' te fariseo jaan' ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vi ndo' tutu Ndiosí mii' ka'án a xa'a' ña nī xaa' David xta'an' kii' nī xi'í ra soko xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra? ⁴ Sakan' ña nī xka'ndia ra tixin vi'e Ndiosí, te nī xixi ra xita' va'a su'un, tee' ndee xata'an kuxi ra ña jaan', nī ndee te ndiaka' ta'an' xiin' ra jaan', sakan' ña sutu kuiti' xata'an kuxi ña jaan'. ⁵ Uun, ¿ñáá tia'an ka'vi ndo' tu'un ndei' Ndiosí ña xa'nu' tu sutu kivi' sábado, ña xinandiee' e', xa'a' chuun ña xaa' ra tixin yukun' ka'nu'? Te süu' kuachī nduu' a nuu' ra. ⁶ Ndisu ka'án i xiin' ndo' ña yu'u, te iin' nuu' ndo' yo'o', nduu' te ka'nu' ka te sakan' yukun' jaan'. ⁷ Kündani ndo' ña ka'án tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Küní i ña nasoko' ndo' ña'a' kuiti' nuu' i, süu' jaan' ndii kuní tu i ña kuvīta inī ndo'

xa'a' ne yivi'." Naa' ni kundani ndo' ña jaan' ndii, kätun' ndo' ne koo' kuach'i kumi'. ⁸ Sakan' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kumi' i ndiee' xa'a' kivi' sábadó, ña xinandiee' e' —ni kachi a xiin' ra.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nda'a'

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Kua'an Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ko'ni ra vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan'. ¹⁰ Te ka'ni iin te kui'e nda'a' ikan'. Te xa'a' a ña ni kuni te fariseo jaan' tiin kuach'i ra Jesús ndii, ni ndatu'un' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—Ka'an un' xiin' ndu, ¿ñáá taxi tu'un ndei' Ndiosí ña sanda'a e' ne kuni kuv'i kivi' sábadó, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

¹¹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' iin ndo'ó kumi' iin mbee, te nama ri' yavi iin kivi' sábadó, ña xinandiee' e' ndii, ¿ñáá tiin ndo' ri', te xta'ni' ndo' ri' ikan'? ¹² Kachi ka e' ne yivi' ndii, ndiaa ya'vi' ka ne jaan' te sakan' iin mbee. Sakan' na kui' taxi tu'un ndei' Ndiosí ña saa e' ña va'a xa'a' ne yivi' kivi' sábadó, ña xinandiee' e' —ni kachi a.

¹³ Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a a ndee naa kaa' inga a.

¹⁴ Ni kiee so'o te fariseo jaan' ikan', te ni xa'a' ndatu'un' tuni ra saa kuv'i ka'ni' ra Jesús.

So'o ka'an ña ni ke'i Isaías xa'a' Jesús

¹⁵ Te kij' ni xini Jesús ña jaan' ndii, ni keta a ikan', te kua'a' va ne yivi' ni ndikun xata' a kua'an nja, te ni sanda'a a sakuu' ne kuni kuv'i. ¹⁶ Te ni ka'an ndiee' a xiin' ne jaan' ña ka'an nja xiin' ndee iin ne yivi' yoo nduu' a. ¹⁷ Ni ka'an a sakan' te xinu tu'un Ndiosí ña ni ka'an tiakú Isaías xta'an' kii' ka'an ra ndii:

¹⁸ Koto ndo', yo'o' iin' te nda'a' xa'a' i, te ni nakaxin i.

Te yo'o' nduu' te kundani i, te va'a va kuni i xini i ña'a' i.

Skoni' i Espiritu i nimá ra, te ka'an ndoso' ra nuu' ne tuku' ña koo ña ndaku saa i.

¹⁹ Kani ta'an' kuento ra xiin' ne yivi', te nde'i loco ti'e' tu ra, te ni ndee kuni so'o tu ndee iin ne yivi' tachi' yu'u' ra ya'ya.

²⁰ Te sando'o' ra ne kuni kuv'i nimá, ne nduu' ndee naa tun yoo' tun' xa kua'an ta'nú,

ni ndee taxi tu ra ña nda'va ndi' ndee sie ña ndiatu' ini ne yivi',

süu' jaan' ndii taxi ra ndiee' ne koo' ndiee' ndee keta va'a ña ndaku saa ra,

²¹ te ini sakuu' ne tuku' kuni ña'a' nja.

Sakan' kachi a.

Kani'a te fariseo xa'a' Jesús

(Mr. 3:20-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Sakan' te ni kixin ndiaka ne yivi' iin te naá ña ndiva'a nimá nuu' Jesús. Te jaan' ndii, te i'in' nduu' ra, te kui'e tu nduchi' nuu' ra. Te ni sanda'a ña'a' a, te ni naka'an tukuu ra, te ni natuvi tu nduchi' nuu' ra. ²³ Te sakuu' ne yivi' kua'a' ya'a, ne yoo ikan' ndii, ni nandaní va nja ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—Tee' te kaa' tu nduu' ña tianu' Ndiosí sakakú yoo', ña nduu' siani' xika' David ni —ni kachi nja.

²⁴ Kij' ni xini so'o te fariseo ña ka'an ne yivi' jaan' ndii, ni ka'an ra ndii:

—Xiin' ndiee' Beelzebú tava' te kaa' ña ndiva'a nimá ne yivi' —ni kachi ra.

²⁵ Ndisu Jesús ndii, ni xini a saa xanini te jaan', te ni ka'an a ndii:

—Naa' nata'vi' ne yivi', ne ndiee' iin ñuu ka'nu' kuu' nuu', te kunta'an' nja ndii, ndoñu'u' ñuu jaan'. Te naa' nata'vi' ne ndiee' iin ñuu uun ne ndiee' tixin iin vi'e, te kunta'an' nja ndii, nduxin tu ña jaan'. ²⁶ Te nii' sakan' nduu' tu a naa' kunta'an' ña ndiva'a kuu' nuu' xiin' nda'a' xa'a' a, te nata'vi' ta'an' a ndii, sandoñu'u' xiin' mii' mii' a.

²⁷ Naa' ndixa xna'a ña xiin' ndiee'

Beelzebú tava' i ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi' ndii, ¿yoo taxi' ndiee' te nduu' kuenta ndo'ó te tava' ra ña ndiva'a jaan' nimá ne yivi'? Sakan' na kuii' te jaan' nia'á ña süu' ña ndaku nduu' ña ka'an ndo' xa'a' i.

²⁸ 'Ndisu naa' tava' i ña ndiva'a jaan' xiin' ña ndiee' Espiritu Ndiosí ndii, xiin' ña jaan' nia'á i ña xa ni xa'a' xna'a Ndiosí xa'ndia chuun' a tejn ndo'. ²⁹ Sakan' ña, ¿saa kuví ki'vi iin ne yivi' te sakui'na' nia vi'e iin te ndiee' va naa' sãtiín ña'a' nia ña nuu'? Te sakan' vi' kuví ki'vi nia vi'e ra te sakui'na' nia ña'a ra jaan'. ³⁰ Yoo ka xachuun' inga' xiin' yu'u' ndii, ne ndasi' ta'an' xiin' i nduu' nia, te yoo ka chindiee' ta'an' xiin' i ndii, ne xikuita'nú nuu' i nduu' nia.

³¹ 'Sakan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' nuu' kuachí ña xaa' ndee ka ne yivi' xiin' sakuu' nuu' ña kani'a a nia ndii, koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nia. Ndisu yoo ka kani'a a xa'a' Espiritu Santo ndii, koo' kivi' koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne jaan'. ³² Te yoo ka kani'a a xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuví koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nia. Ndisu yoo ka kani'a a xa'a' Espiritu Santo ndii, koo' kivi' koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne jaan', ni ndee iin yivi' yo'o', te ni ndee inga iin yivi' nuu' ku'un e'.

Yo'o' sania'á Jesús ña xiin' ña ka'an ne yivi' nakuni e' ndee nuu' ne yivi' nduu' nia

(Lc. 6:43-45)

³³ 'Iin tun' tata va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu', te iin tun' tata va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu'. Kuachí ndii, xiin' nduu' ña kuun' nda'a' nu' xini e' ndee nuu' tun' tata nduu' nu'. ³⁴ Ndo'ó ndii, ndee naa si'e koo' nduu' ndo'. ¿Saa kuví kiee ña va'a yu'u' ndo' kii' ne nia'a nduu' ndo'? Kuachí ndii ña ñu'u' chitu' nimá ne yivi' nduu' ña ka'an nia. ³⁵ Ne yivi' va'a ndii, ña va'a, ña taxa'a nia nimá nia, ka'an nia, te ne nia'a ndii, ña nia'a, ña taxa'a nia nimá nia, ka'an nia. ³⁶ Ndisu ka'an i xiin' ndo' ña kivi' ña

sana'má Ndiosí ne yivi' ndii, sakuu' nia nataxi kuenta nuu' a xa'a' i'in yu'u' ña kuasa' kuni ña ni ka'an nia. ³⁷ Sakan' ña xa'a' tu'un yu'u' mii' ndo' sandaku Ndiosí nimá ndo' nuu' a, te xa'a' tu'un yu'u' mii' tu ndo' katun' a ndo'ó —ni kachi Jesús.

Ña yo'o' ka'an Jesús xa'a' te xikan ña saa a iin chuun ka'nu' nuu' nia
(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Sakan' te ni ndekuje sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' sava te fariseo, te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Tákui'e, kuni kuni ndu iin chuun ka'nu' ña xaa' yo'ó —ni kachi ra.

³⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, ne nia'a, ne xa'ní ndoso' Ndiosí ndee naa xaa' iin ne kumi' musa ndii, kuni kuni ndo' iin chuun ka'nu' ña xaa' Ndiosí. Ndisu taxi' ka Ndiosí kuni ndo' inga chuun ka'nu', süu' jaan' ndii, ña ni xaa a xiin' Jonás, te ni ka'an tiakú tu'un a, kuiti' nia'a i nuu' ndo'. ⁴⁰ Kuachí ndii, naa ni naa Jonás tixin iin tiaka' chie va uní ta'an kivi' xiin' uní ta'an ñuu ndii, sakan' kuna'a tu ñu'u' nde'i yu'u, ña nduu' tu te yivi', tixin ñu'u' uní ta'an kivi' xiin' uní ta'an ñuu.

⁴¹ Ne ni ndiee xtã'an' ñuu Nínive jaan' ndii, tijn kuachí nia ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, kii' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ni nama ne jaan' nimá nia kii' ni xini so'o nia tu'un va'a ña ni ka'an ndoso' Jonás. Ndisu ña iin' ka'an xiin' ndo' vitin ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' Jonás jaan'. ⁴² Te sakan' tu ña' ni nduu' reina nuu' ñuu Sabá xtã'an' ndii, tijn kuachí a' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, kii' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ndee mii' xan ndi'i iin yivi' ni kiee a', te ni kixin a', te ni xini so'o a' ña xini tuní te ni nduu' rey Salomón. Ndisu ña iin' ka'an xiin' ndo' vitin ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' Salomón jaan'.

Ka'án Jesús ña ndo'o' ka iin ne yivi' kij' nandiko' ña ndiva'a nimá nia mií' xa ni naa a
(Lc. 11:24-26)

⁴³ 'Kij' keta' iin ña ndiva'a nimá iin ne yivi' ndii, kua'an a te xika' a mii' kaa' ichi nanduku' a mii' nandiee' a. Te kij' kuasa' ni'i' ña'a' a, ⁴⁴ sakan' te ka'an a xiin' mii' mii' a ndii: "Nandiko' tukuu' i nimá te yivi' vi'e e' mii' ni keta' i", kachi a. Te kij' nandiko' a ikan' ndii, ndatun' nimá te jaan' ndee naa kaa' iin vi'e ña xa ni nati'vi' te ni ndasandoo ne yivi' tixin a, te ni ndasandatun' tu nia a. ⁴⁵ Sakan' te kua'an nakaya a inga uxa ta'an ña ndiva'a, ña kini ka kuu' te sakan' mii' a, te ko'ni sakuu' a nimá te jaan', te kundiee a ikan'. Sakan' na kuii' te yivi' jaan' ndii, kini ka kuu' ra so'o' ndi'i' te sakan' ña nuu'. Te sakan' tu kundo'o' ndo'o, ne nia'a, ne ndiee' iin yivi' vitin —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni kixin si'i' Jesús xiin' ñani a nanduku' ña'a' nia
(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Te kij' iin' ka Jesús ka'an a xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii, ni xaa si'i' a xiin' ñani a, te ita' nia ki'e kuni ka'an nia xiin' a. ⁴⁷ Te ni ka'an iin ne yivi' xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, si'i' un' xiin' ñani un' ndii, ki'e ita' nia te kuni ka'an nia xiin' un' —ni kachi nia.

⁴⁸ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne ni ka'an xiin' a jaan' ndii:

—¿Ñáá xini ndo' yoo nduu' ndee naa si'i' i uun ñani i? —ni kachi a.

⁴⁹ Sakan' te ni nia'a nda'a' a mii' ita' ne ndikun' ichi' a, te ni ka'an a ndii:

—Koto' ndo', ne yo'o' nduu' ndee naa si'i' i xiin' ñani i. ⁵⁰ Kuachi ndii, yoo ka xaa' ña kuni yuva' i Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, ne jaan' nduu' si'i' i xiin' ku'va' i xiin' ñani i —ni kachi a.

13

So'o kua'an ña ni sania'a Jesús xa'a' iin ñu'u' mií' kiku' iin te yivi' ndikin'

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Te xa kivi' jaan' ni keta Jesús vi'e mii' ndu'u' a, te ni xaa a yu'u' mini, te ni xikundu'u' a ikan'. ² Te ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a ikan'. Sakan' te ni sko'nu' a tixin iin tundo'o', te ni xikundu'u' a ikan'. Te sakuu' ne yivi' ndii, ita' nia yu'u' mini te kuni so'o' nia ña ka'an a. ³ Te ni xa'a' a sania'a ña'a' a kua'a' ña'a' xiin' ña ka'an ndiaa ka'an a ndii:

—Unta' ndii, ni keta iin te yivi' kua'an kiku' ra ndikin' trigo mii' xika' ra. ⁴ Te kij' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, sava a ni koyo nuu' ichi'. Te ni ndekuie saa, te ni xaxi' ri' a. ⁵ Te sava tukuu' ndikin' ni koyo mii' yaxin' va ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te yachi va ni ndutia a sakan' ña koo' kua'a' ñu'u' ndoso' xata' yuu' jaan'. ⁶ Ndisu kij' ni keta ñu'u' ndii, ni saxii ña'a' a, te xa'a' ña kuali' tio'o a ndii, ni ichi a. ⁷ Te sava tukuu' a ni koyo tein ku'u' iinu'. Te kij' ni ndutia iinu' jaan' ndii, ni tavi a itia trigo jaan', te ni xani' ndi'i' ña'a' a. ⁸ Te sava ka tukuu' a ni koyo nuu' ñu'u' ña'ma. Te ni kuun' ya'a ndikin' i'in a. Sava itia trigo jaan' ni taxi ciento ndikin', te sava a ni taxi un' xiko ndikin', te sava tukuu' a ni taxi oko uxi ndikin'. ⁹ Ndo'o, ne xini so'o' ndii, chuun' xa'a' ndo' ña ni ka'an i —ni kachi a.

Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'an ndiaa

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Te ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Tákuie, ¿ndichun na xiin' ña ka'an ndiaa ka'an un' nuu' ne yivi' kaa'? —ni kachi ra.

¹¹ Te ni nakuiin a ka'an a xiin' ra ndii:

—Sakan' ña ndo'o' ndii, taxi' Ndiosí ña kundani ndo' ña xini mii' kuiti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu ne jaan' ndii, süu' sakan' nduu' a. ¹² Sakan' ña ne

taxi' Ndiosí ña kundani ña ña xini mii' kuñti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a ndii, taxi a te kundani kua'a' ka ña ña jaan'. Ndisu ne sie kuñti' kundani xa'a' saa xa'ndia chuun' a ndii, ndee ña sie ña kundani ña sanandosó' ndi'i ña'a' a. ¹³ Sakan' na ka'an i nuu' ne jaan' xiin' ña ka'an ndiaa kuñti'. Sakan' te tee' ndee xito' ña ndii, koo' xachi' a kuvu' kuñti' ña. Te tee' ndee xini so'o, te xini so'o ña ndii, kundani ña. ¹⁴ Sakan' te xinu ña ni ka'an tiakú Isaiás xa'a' ne jaan' xta'an' ndii:

Tee' ndee xini so'o te xini so'o ña ndii, kundani ña.

Tee' ndee xito' ña ndii, koo' xachi' a kuvu' kuñti' ña.

¹⁵ Sakan' ña ni kuxii va nimá ña, te ni ndasi kutu' so'o ña, te ni ndasi tu nduchi' nuu' ña.

Sakan' te kuñti' xachi' ña xiin' nduchi' nuu' ña jaan',

te ni ndee kuñti' so'o tu ña xiin' so'o ña,

te ni ndee kundani tu ña xiin' nimá ña,

te nandiko' ña nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

Sakan' ni kachi ra.

¹⁶ 'Ndisu ni sañu'u' va Ndiosí ndo'ó, sakan' ña xini nduchi' nuu' ndo' yu'u, te xini so'o tu ndo' tu'un i. ¹⁷ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña kua'a' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' xiin' kua'a' te ni xachuun' ndaku ndii, ni kuñti' ra kuñti' nduchi' nuu' ra ña xini nduchi' nuu' ndo'ó vitin, ndisu ni xini ra a. Te ni kuñti' tu ra kuñti' so'o ra ña xini so'o ndo'ó vitin, ndisu ni xini so'o ra a.

Ka'an Jesús ndee ña kuni kachi ña ka'an xa'a' te kiku' ndikin' jaan'

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸ 'Kuñti' so'o ndo' ndee ña kuni kachi ña ka'an ndiaa xa'a' te kiku' ndikin' jaan'. ¹⁹ Kij' xini so'o yoo ka tu'un ña ka'an xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', te kundani ña ña ka'an a ndii, kuaxi ña ndiva'a, te tu'un' a ña jaan' nimá ña. Te ne jaan' nduu' ndee naa ndikin' ña ni koyo nuu' ichi'. ²⁰ Te sakan' tu, ñu'u' yaxin' va ña ndoso'

xata' yuu' mii' ni koyo sava ndikin' ña ni kiku' te jaan' nduu' ndee naa nimá sava tuku ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí, te va'a kuni ña natiin' ña a jin xa'a'. ²¹ Ndisu koo' tjo'o a nimá ña, xa'a' a jaan' na jin kanj' tjo' kandixa' ña a. Te kij' ndo'o' nimá ña uun kij' sando'o' ña'a' ne yivi' xa'a' ña kandixa' ña tu'un jaan' ndii, nakoo' ña a. ²² Te ñu'u' mii' yoo ku'u' iñu', mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. Ndisu ndi'ni va nimá ña xa'a' ña yoo jin yivi', te xini xa'an' ña'a' ña vika'. Te tavi sakuu' ña jaan' tu'un jaan', te nanduu' ña ndee naa ña koo' ndikin' kuun' nda'a'. ²³ Te ñu'u' ña'ma mii' ni koyo ndikin', ña ni kiku' te jaan', nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí te kundani ña a. Te kua'a' va xachuun' ña nuu' Ndiosí. Sakan' ña sava ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo ña ni taxi ciento ndikin', te sava ña nduu' ndee naa itia trigo ña ni taxi unj' xiko ndikin', te sava tuku ña nduu' ndee naa itia trigo ña ni taxi oko uxi ndikin' —ni kachi Jesús.

Yo'o' sania'a Jesús jin ña ka'an ndiaa xa'a' itia ña'a'

²⁴ Te ni ka'an Jesús inga ña ka'an ndiaa nuu' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa jin te yivi', te ni chi'i jin nuu' ndikin' va'a nuu' ñu'u' ra. ²⁵ Ndisu kij' kixin sakuu' ne yivi' ñuu' ndii, ni kixin te ndasi' ta'an' xiin' ra, te ni kiku' ra ndikin' itia ña'a' mii' xa ni chi'i te xiin' ña'a' ndikin' trigo jaan', te kua'an ra. ²⁶ Te kij' ni nakun trigo, te ni xa'nu a, te ni xa'a' a kiee' yoko' a ndii, ni xini te tatu' ña ni kiee' yoko' tu itia ña'a' xiin' a. ²⁷ Sakan' te ni ndekuie, te xika' nuu' nuu' xto'o jaan', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii: "Tákuie, naa' ndikin' va'a ni kiku' un' mii' xika' un' ndii, ¿ndichun na kuui' ni nakun tu itia ña'a' xiin' a na sakan'?" ni kachi ra. ²⁸ Te ni nakujin te xiin' ña'a' a ndii: "Jin te ndasi'

ta'an' xiin' e' n̄i xaā ñā jaan'”, n̄i kach̄i ra. Sakan' te n̄i ndatu'un' kā te xika' nuu' jaan' ka'án ra ndii: “¿Náá kuní un' ku'un ndu, te tu'un ndu it̄iā n̄ia'a jaan'?”, n̄i kach̄i ra. ²⁹ Te n̄i nakujin te xiin' ña'a jaan' ndii: “Ú'un', kotō kā naa' saā ndo' sakan' ndii, kuain' tu'un tu' ndo' savā it̄iā trigo xiin' it̄iā n̄ia'a jaan'”. ³⁰ Tax̄i ndo' na kua'nu inga' uvi saa' nuu' a ndeē nakujixā ñā savi'. Sakan' v̄i' te ka'an̄ i xiin' te nakaya ñā savi' i ndii: Xi'nā kā it̄iā n̄ia'a ka'ndiā ndo', te satiín nu' n̄i ndo' a, te ka'mi ndo' a. Sakan' te ka'ndiā ndo' trigo, te taxa'a ndo' a t̄ixin yakā i, kach̄i i xiin' ra”, kach̄i te xiin' ña'a jaan' —n̄i kach̄i Jesús.

Yo'o' ka'án Jesús iin̄ ñā ka'án ndiāa xa'a' ndikin' ma'á ñā nani' mostaza

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Te n̄i ka'an̄ tu' Jesús ingā ñā ka'án ndiāa nuu' nē yivi' jaan' ndii:

—Saā xa'ndiā chuun' Ndiosí nimá nē yivi' ndii, nduu' a ndeē naa ndikin' mostaza, ñā n̄i ki'in̄ iin̄ te yivi', te n̄i ch̄i' ra a mii' xika' ra.

³² Ndikin' jaan' ndii, ñā lulu ma'á kā nduu' a te sakan' sakuu' nuu' ndikin' ñā chi'i' e', ndisū kij' xa'nu' a ndii, sukun kā itun' a te sakan' sakuu' nuu' ku'u xit̄in', te nanduu' a iin̄ itun' ko'ó xava'a nda'a', te ndeē saā, ti' ta'nu' ndivi', kuv̄i xa'a' cho'o ri' nda'a' nu' —n̄i kach̄i Jesús.

Yo'o' ka'án Jesús iin̄ ñā ka'án ndiāa xa'a' yuchi' levadura, ñā saki'ví pachi xita' va'a

(Lc. 13:20-21)

³³ Te n̄i ka'an̄ kā Jesús ingā ñā ka'án ndiāa nuu' nē jaan' ndii:

—Saā xa'ndiā chuun' Ndiosí nimá nē yivi' ndii, nduu' a ndeē naa yuchi' levadura kij' ki'in' iin̄ ña'a' a, te nasaka' a xiin' un̄i ta'an̄ yaxin' yuchi' harina, te saki'ví pachi a sakuu' ixan' —n̄i kach̄i a.

Yo'o' ka'án Jesús xiin' nē yivi' xa mii' ndi'i' ñā ka'án ndiāa

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Te n̄i ka'an̄ Jesús sakuu' ñā jaan' xiin' ñā ka'án ndiāa nuu' nē yivi' jaan'. Te xā xiin' ñā jaan' kūit̄i' n̄i ka'an̄ a xiin' n̄ia. ³⁵ Sakan' n̄i xaā a te xinū ñā n̄i ka'an̄ te n̄i ka'an̄ tiakú tu'un Ndiosí xta'an' kij' n̄i ka'an̄ ra ndii:

Xiin' ñā ka'án ndiāa t̄io' ka'an̄ i, te satuví i ñā yoō si'e nda'a' Ndiosí ndeē kij' n̄i xa'a' a iin̄ yivi'.

Sakan' n̄i kach̄i ra.

Yo'o' ka'án Jesús ndeē ñā kuni kach̄i ñā ka'án ndiāa xa'a' ndikin' it̄iā n̄ia'a

³⁶ Sakan' te n̄i ndei' Jesús nē yivi' kua'a' jaan', te kua'an̄ nu'u a v̄i'e a. Te n̄i kuyat̄in te nda'a' xa'a' a nuu' a, te n̄i ka'an̄ ra xiin' a ndii:

—Saā un' ñā va'a te sanakuachi' un' ñā ka'án ndiāa xa'a' it̄iā n̄ia'a jaan' nuu' ndu —n̄i kach̄i ra.

³⁷ Sakan' te n̄i ka'an̄ Jesús xiin' ra ndii:

—Te kiku' ndikin' va'a jaan' ndii, ndeē naa yu'u, ñā nduu' tu' te yivi', nduu' ra. ³⁸ Te ñu'u' mii' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, ndeē naa iin̄ yivi' nduu' a. Te ndikin' va'a ndii, ndeē naa nē yivi' nē xa'ndiā chuun' Ndiosí nimá nduu' a. Te ndikin' it̄iā n̄ia'a ndii, ndeē naa nē yivi' nē xa'ndiā chuun' ñā ndiva'a nimá nduu' a. ³⁹ Te te ndasi' ta'an' xiin' e', te n̄i kiku' ndikin' n̄ia'a jaan' ndii, ndeē naa ñā ndiva'a nduu' a. Te kivi' ñā nachii' n̄iā ñā savi' ndii, ndeē naa kivi' ñā kun ndiko' iin̄ yivi' nduu' a. Te te nakaya ñā savi' jaan' ndii, ndeē naa ángele, ñā xika' nuu' nuu' Ndiosí, nduu' a. ⁴⁰ Iin̄ kachi naa n̄i xaā te jaan' n̄i tu'un̄ ra it̄iā n̄ia'a jaan', te n̄i xa'mi ra a nuu' ñu'u ndii, sakan' tu' xka'ndiā a kij' kun ndiko' iin̄ yivi'.

⁴¹ Yu'u, ñā nduu' tu' te yivi' ndii, t̄i'vi' i ki'in' ángele, ñā xika' nuu' nuu' i, te tava' ndoo' a nē xaa' kuach̄i xiin' nē sakoyó nē yivi' nuu' kuach̄i tein̄ nē nduu' kuenta i. ⁴² Te ko'ni ña'a' a yavi mii' xixí ñu'u, te ikan' kuaku n̄iā ndeē ke'i vi' nakaxi' nu'u n̄ia. ⁴³ Sakan' te nē ndaku nimá nuu' Ndiosí ndii, yi'e ndatun' n̄iā mii' xa'ndiā chuun'

yuva' e' Ndiosí ndee naa yi'é ñu'u. Ndo'ó, ne xini so'q ndii, chuun xa'a' ndo' ña ni ka'an i.

Yo'ó sania'á Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' ña ndiaa ya'vi'

⁴⁴ 'Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin ña ndiaa ya'vi', ña naá si'e nuu' ñu'u' mii' xika' iin te yivi'. Te kij' ni xini inga te yivi' naá a ndii, ni tisi'e tukuu ra a, te va'a va kuni ra xa'a' a, sakan' na kuii' kua'an ra te ni xiko' ra sakuu' ña ni kumi' ra, te ni sata' ra ñu'u' jaan'.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' te ni na'in iin yuu' ndatun'

⁴⁵ 'Sakan' tu nakuitá ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' xiin' ña ni xaa iin te yivi', te sata' ña'a te naxiko' ra a. Te jaan' ndii, xika' nduku' ra yuu' ndatun' koo' chukuu'. ⁴⁶ Te kij' ni xini ra iin ndaa' yuu', ña iin ndiaa ya'vi' koo' chukuu' jaan' ndii, kua'an ra te ni xiko' ra sakuu' ña kumi' ra, te ni sata' ra a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' iin ña ka'an ndiaa xa'a' iin ñunu'

⁴⁷ 'Te sakan' tu nakuitá ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' xiin' iin ñunu' ña tava' te yivi' tiaka' kij' skó'ni' ra a tixin mini, te tava' a sakuu' nuu' tiaka'. ⁴⁸ Te kij' chitu' a ndii, xtá'ni' ra a ndee yu'u' mini, te xikundieé ra nakaxin ra ti' va'a, te taan' ra ri' tixin íka', te xatia ra ti' va'a. ⁴⁹ Sakan' tu xka'ndia a kij' kun ndiko' iin yivi' ndii, kixin ángele te saxioo a ne ña'a tein ne ndaku nimá nuu' Ndiosí, ⁵⁰ te ko'ni' a ne ña'a jaan' yavi' mii' xixi' ñu'u', te ikan' kuaku ña ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u' ña —ni kachi a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' ña xaa' xiin' ña yata'

⁵¹ Te ni ndatu'un' Jesús te nda'a xa'a' a ndii:

—¿Náa kundani ndo' sakuu' ña ni ka'an i kaa'? —ni kachi a.

Te ni nakuiin ra ndii:

—Uun ndo', tákui'e —ni kachi ra.

⁵² Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—I'in te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, kij' nanduu' ra iin te xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ndii, nduu' ra ndee naa iin te xiin' vi'e. Te xiin' vi'e jaan' ndii, mii' taxa'a ra ña ndiaa ya'vi' ña kumi' ra, tava' ra ña xaa' xiin' ña yata' —ni kachi a.

So'q ni xaa a kij' ni nandiko' Jesús ñuu a Nazaret

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Kij' ndi'i ni ka'an Jesús sakuu' ña ka'an ndiaa jaan', te ni keta a kua'an a, ⁵⁴ te ni naxaa a ñuu mii' ni xa'nu a. Te ni xa'a' a sania'á a ne yivi' tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan', te ni nandaní va ña ka'an ña ndii:

—¿Mii' ka vi' tu' kuaxi ña xini tuni te kaa'? Te, ¿mii' ka vi' tu' kuaxi chuun ka'nu' koo' chukuu' ña xaa' ra? ⁵⁵ Si'e te tuxi' itun' viti' nduu' ra. Te xini e' ña María nani' si'i' ra. Te ñani ra nduu' Jacobo, xiin' José, xiin' Judas, xiin' Simón. ⁵⁶ Te ñuu yo'o' ndiee' tu sakuu' ña'a' ta'an' ra. Na sakan' ndii, ¿mii' ka vi' tu' ni sakuaan te kaa' ña jaan'? —ni kachi ña.

⁵⁷ Xa'a' a jaan' na ni nasaa' ña, te ni kandixa' ña'a' ña. Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ña'a' sakuu' ne yivi'. Ndisu ne ndiee' ñuu mii' ra xiin' ne ndiee' vi'e ra ndii, xito' ka'nu' ña'a' ña —ni kachi a.

⁵⁸ Te ni xaa a kua'a' chuun ka'nu' koo' chukuu' ñuu jaan', sakan' ña ni ini ña xini ña'a' ña.

14

So'q ni xaa a kij' ni xi'i Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ Kij' sakan' ndii, ni xini so'q Herodes, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', kuento ña ka'an ne yivi' xa'a' Jesús. ² Te ni ka'an ra xiin' te xika' nuu' nuu' ra ndii:

—Te jaan' nduu' Juan, te ni sakuchi' ne yivi', te ni natiaaku ra.

Sakan' na kuii' kumi' ra ndiee' ña taxi' xaa' ra kua'a' chūun ka'nu' —ni kachi ra.

³ Ni ka'an Herodes jaan' sakan', kuachi ndii suvi ra ni ka'an chuun', te ni tijn te xiin' ra Juan jaan'. Te ni satiin ña'a' ra xiin' karena, te ni chinaa' ña'a' ra vi'e kaa xa'a' a ña ni kuni ra ndoo va'a ra xiin' ña' Herodías. Kuachi ndii ni tunda'a' Herodes xiin' a' tee' ndee ña' si'i Felipe, ñani ra, nduu' a'. ⁴ Sakan' na kuii' ni ka'an Juan jaan' xiin' Herodes ndii: "Vã'a yoo a ña ni tunda'a' un' xiin' ña' si'i ñani un'", ni kachi ra.

⁵ Xa'a' a jaan' na ni kuni Herodes ka'ni' ra Juan, ndisu ni yivi' ra ne yivi' kua'a', sakan' ña kandixa' ne jaan' ña te ka'an tiaku' tu'un Ndiosi nduu' Juan jaan'. ⁶ Te kii' ni nakuiin kivi' ña ni kaku Herodes ndii, ni xa'a ra iin viko'. Te ña' si'e ña' Herodías jaan' ndii, ni taxa'a' si' a' nuu' ra xiin' nuu' ne ni tatu ra. Te ni xtani va ra ña ni xaa a'. ⁷ Xa'a' jaan' na ni chikandia ra kuento ra ña taxi ra nda'a' a' ndee ka ña kakan a' nuu' ra. ⁸ Te kii' ndi'i ni tianu' ña'a' si'i' a' ndii, ikan' te ni ka'an a' xiin' Herodes ndii:

—Xini' Juan, te sakuchi' ne yivi', taxi un' nda'a' i tixin iin ko'o' —ni kachi a'.

⁹ Te ni kusuchi' va ini te jaan', ndisu xa'a' ña xa ni chikandia ra kuento ra, te ni xini so'o tu sakuu' te ndiee' xixi' xiin' ra jaan' ndii, ni ka'an chuun' ra ña taxi te xiin' ña jaan' nda'a' a'. ¹⁰ Te ni ka'an chuun' ra, te ni kendoso' te xiin' jaan' sukun' Juan tixin vi'e kaa. ¹¹ Te ni skoni' ra a tixin iin ko'o', sakan' te ni xan ndiaka ra a nda'a' ña' sava jaan'. Te ni taxi ña' jaan' a' nda'a' si'i' a'. ¹² Te ni ndekuie te nda'a' xa'a' Juan, te ni ndani'i ra ñu'u' nde'i te jaan', te ni nataan' ra a. Sakan' te ni kiee ra kua'an ka'an ra xiin' Jesús ña ni xka'ndia ikan'.

So'o ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesús

u'un mií te yivi'

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³ Kii' ni xini Jesús ña ni yoo ikan' ndii, ni keta a ikan' xiin' iin tundo'o te kua'an siin' a iin xaan' mii' taxin' kaa'. Kii' ni xini ne yivi' kuento ña xa kua'an a ndii, ni kiee ña ki'in' ñuu te kua'an xa'a' ña mii' kua'an a jaan'. ¹⁴ Kii' keta' a tixin tundo'o jaan' ndii, ni xini a ne yivi' kua'a' jaan', te ni kuvita ini a xa'a' ña, te ni sanda'a a ne kuni kuví ndiee' xiin' ña. ¹⁵ Te kii' ni kuaa' kua'an ndii, ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, mii' koo' yoo ndiee' e', te xa ni kuaa' va vitin. Va'a ka sandutía un' ne yivi' te kiku ña ku'un ña ñuu kuali' kaa' te sata' ña ña kuxi ña —ni kachi ra xiin' a.

¹⁶ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni a ndutia ña, sakan' ña ndo'ó taxi ña kuxi ña —ni kachi a.

¹⁷ Te ni nakuiin ra ndii:

—U'un ta'an so'o xita' va'a xiin' uvi ta'an tiaka' kuiti' kumi' ndu —ni kachi ra.

¹⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxi ndo' a nda'a' i —ni kachi a.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an chuun a ña kundiee ne yivi' nuu' itia. Te ni ki'in a u'un saa' xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan'. Te ni nakoto a ndivi', te ni taxi a ña chindani Ndiosi. Sakan' te ni sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan', te ni taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'. ²⁰ Sakan' te ni xixi sakuu' ña ndee ni nda'ni ña. Ndi'i jaan', te ni nakaya te nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a ña'in' xiin' tiaka'. Te ni chitu' uxi uvi ta'an íka' na'nu' xiin' ña ni ndoo ndoso' jaan'. ²¹ Te ne ni xixi jaan' ña mii' ndi'i' te yivi' kuiti' ndii, u'un mií ni kuu ra, ña kuu kuenta ña'a' xiin' ne kuachi'.

So'o ni xaa a kii' ni xika Jesús nuu' tikui mini

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²² Xa ka'an e', te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ko'ni ra

tixin tundoo' te ki'in ichi' ra ku'un ra tukú ta'vi' yu'u' miní jaan'. Te kij' kua'an ra ndii, ni ndoo a sandutiá a ne yivi' kua'a' jaan'. ²³ Kij' ndi'i ni sandutiá ña'a' a ndii, ni kaa a iin xiki' kua'an a te ndatu'un' siin' a xiin' Ndiosí. Te kij' ni kuñuu ndii, iin ndaa' a sakan' ndu'u' xiki' jaan'. ²⁴ Te xa ma'in' miní kua'an te nda'a' xa'a' jaan' xiin' tundoo', te ndiee' kani' tikui tun' jaan', sakan' ña kuaxi suma' tachi'. ²⁵ Te kij' xa kitú' kua'an ndii, kua'an xa'a' Jesús nuu' tikui miní jaan' ndee mii' ñu'u' te jaan'. ²⁶ Te kij' ni xini ra ña kuaxi xa'a' a nuu' tikui jaan' ndii, ni yi'vi koo' chukuu' ra ka'an ra ndii:

—i'na' kuaxi! —ni kachi ra.

Kuaa' ra yi'vi ra. ²⁷ Ndisu numi' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—iSandieni xiin' mii' ndo' te kuän yi'vi ndo', sakan' ña yu'u' nduu' i! —ni kachi a.

²⁸ Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Táku'e, naa' yo'ó xna'a' nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' te xaa xa'a' i nuu' tikui ndee mii' iin' un' ñaa' —ni kachi ra.

²⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ñia'a' —ni kachi a.

Sakan' te ni keta Pedro tixin tundoo', te ni xa'a' kua'an xa'a' ra nuu' tikui mii' iin' Jesús. ³⁰ Ndisu kij' ni xini ra ña ndiee' xika' tachi' ndii, ni yi'vi ra, te ni xa'a' ndeka'nú ra, te ni ka'an ti'e' ra ndii:

—i'Táku'e, sákakú un' yu'u! —ni kachi ra.

³¹ Numi' te ni sanakaá Jesús nda'a' a, te ni natjin ña'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Iin te sie va ini xini yu'u' nduu' un'. ¿Ndichun na ni ini kua'a' un' xini un' yu'u'? —ni kachi a.

³² Kij' ni sko'nu' a xiin' ra tixin tundoo' jaan' ndii, ni xikuin' tachi'.

³³ Te ni xikuita xiti' ra nuu' a ka'an ra xiin' a ndii:

—Ndixa xna'a' ndii, si'e Ndiosí nduu' un' —ni kachi ra.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús ne kuni kuví nuu' ñu'u' Genesaret (Mr. 6:53-56)

³⁴ Te kij' ni xka'ndia Jesús xiin' te jaan' miní jaan' ndii, ni xaa a iin ñu'u' ña nani' Genesaret. ³⁵ Te kij' ni nakuni te ndiee' jaan' Jesús ndii, ni ti'vi' ra kuento kani' nuu' ñu'u' jaan', te ni kixin ndiaka ne yivi' sakuu' ne kuni kuví nuu' a. ³⁶ Te ni ka'an nda'vi ña ña taxi a tondia nda'a' kujti' ne kuni kuví jaan' yu'u' toto a. Te ni nda'a' sakuu' ne ni tondia nda'a' yu'u' toto a jaan'.

15

Yo'o' sania'a Jesús ña va'a ka saa e' ña kuni Ndiosí, te saa e' ña kuni te yivi'

(Mr. 7:1-23)

¹ Sakan' te ni kuyatin sava te fariseo xiin' sava te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, te ni kije ñuu' Jerusalén, te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

² —Te nda'a' xa'a' yo'ó ndii, säxinú ra ña xi xaá e', ña ni nakoo te xii' yata' e'. Kuachi ndii natia' ra nda'a' ra ki'in' ichi' ña kuni ka kuxi ra naa ni xaa te xixa jaan' —ni kachi ra xiin' a.

³ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Te, ¿ndichun na xa'nú tu' ndo'ó ña ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ña xi xaá mii' ndo'? ⁴ Kuachi ndii ka'an chuun' Ndiosí ndii: “Koto ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo'.” Te ka'an tu' a ndii: “Yoo ka kanja'a xiin' yuva' si'i' ña ndii, kuni a ña kuví ña”, kachi a. ⁵ Ndisu ndo'ó ka'an ndii, kuví ka'an iin ne yivi' xiin' yuva' si'i' ña ndii: “Küvi chindiee' i ndo'ó, sakan' ña sakuu' ña'a' i ndii, xa ni taxi kuento i ña nditja Ndiosí kunduú a.” ⁶ Te ndo'ó ka'an ndii, naa' ka'an iin ne yivi' sakan' ndii, kuni a ña chindiee' ka ña yuva' si'i' ña xiin' ña'a' ña. Te xiin' ña jaan' xa'nú ndo' ña ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ña xi xaá mii' ndo'. ⁷ Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii' ndii, ndaku va ni ka'an Isaías xa'a' ndo' kij' ni ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii:

⁸ Ne yivi' yo'o' ndii, xiin' yu'u' kujti' ña xito' ka'nu' ña yu'u.

Ndisu nimá nja ndii, xika' yoo a nuu' i.

9 Tiin' ka'nu' saka nja yu'u, kuachí ndii ka'án chuun' nja ña xini tuni ne yivi' kuítí'.

Te ka'án nja ña tu'un ndei' yu'u nduu' a, kachi a.

—ni kachi Jesús.

10 Sakan' te ni kana ni tukuu a ne yivi' kua'a' jaan', te ni kuyatín nja nuu' a, te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Kuni so' o va sakuu' ndo' te kundani ndo' ña ka'an i xiin' ndo'.

11 Ndee jin ña xaxi' ne yivi' sativi' nimá nja nuu' Ndiosí. Süu' jaan' ndii kuento ña kieve' yu'u' nja nduu' ña sativi' nimá nja nuu' a —ni kachi a.

12 Sakan' te ni kuyatín te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, te fariseo ndii, ni xtáni ra ña ni ka'an un' jaan' —ni kachi ra.

13 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Sakuu' ña tata, ña ni chí' i yuva' i Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, tu'un a ndee ti'o' o a. 14 Saa ndo' kuenta kuu' ra. Sakan' ña ndee naa te kui'e nuu' ndiaka' ne kui'e nuu' nduu' te jaan'. Te naa' jin ne kui'e nuu' ndiaka' inga ne kui'e nuu' ndii, koyo uvi' saa' nja ta'vi' —ni kachi a.

15 Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Saa un' ña va'a te sanakuachi' un' nuu' ndu' ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ndiaa un' jaan' —ni kachi ra.

16 Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Na sakan' ndii, ni ndee ndo' o ni kundani ña ni ka'an i jaan', un?

17 ¿Ñáá xini ndo' ña sakuu' ña xaxi' e' jaan' ndii, xiti e' ko'ni' a, te xitía a kii' kua'an e' nuu' ku'u? 18 Ndisu ña ka'án ne yivi' ndii, tixin nimá nja kuaxi a, te ña jaan' nduu' ña sativi' nimá nja nuu' Ndiosí. 19 Sakan' ña nimá nja kuaxi ña nja'a, ña xanini nja, naa kuu' ña xa'ni' nja ne yivi', xiin' ña kumi' nja musa nja, xiin' ña xiin' nja, xiin' ña xaku'na' nja, xiin' ña ndee' yu'u' siki' nja xa'a' ne yivi', xiin' ña kani'a nja xa'a' ne yivi'.

20 Ña jaan' sativi' ña'a' nuu' Ndiosí.

Ndisu ña nätia' ne yivi' nda'a' nja ki'in' ichi' ña kuni ka kuxi nja ndii, sativi' ña'a' ña jaan' nuu' Ndiosí —ni kachi a xiin' ra.

So' o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ña' si'e jin ña' tuku'

(Mr. 7:24-30)

21 Te ni keta Jesús ikan', te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ñu'u' yatín ñu'u' Tiro xiin' ñu'u' Sidón. 22 Ikan' te jin ña'a', ña' ndu'u' ñu'u' jaan', ña' nduu' kuenta ne Canaan ndii, ni xaa a' mii' kua'an Jesús, te ni ka'an ti'e' a' xiin' a ndii:

—Tákuie, ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' i! Ña' si'e i ndii, ña ndiva'a naa nimá a', te sando'o' va ña'a' a —ni kachi a'.

23 Ndisu ni nakujin Jesús ndee jin yu'u'. Sakan' te ni kuyatín te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Tákuie, saa un' ña va'a te nativi' ña'a' un', sakan' ña ti'e' va ka'an a ndikún a' xata' e' —ni kachi ra.

24 Te ni nakujin a ndii:

—Ni tianu' Ndiosí yu'u' nuu' ne ta'an' e', ne Israel kuítí', ne nduu' ndee naa mbee, ti' ni xitia i'nu —ni kachi a.

25 Sakan' te ni kuyatín ña' jaan', te ni xikujin xiti' a' nuu' a, te ni ka'an a' xiin' a ndii:

—Saa va un' ña va'a te chindiee' un' yu'u, tákuie —ni kachi a'.

26 Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Va'a na'in e' ña xaxi' nuu' ne kualí te ko'ni e' ña jaan' nuu' naya' —ni kachi a.

27 Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Ña ndaku ka'an un', tákuie, ndisu ndee naya' ndii, xaxi' ri' xi'e ña koyó tixin mesa yu'u' xto' o ri' —ni kachi a'.

28 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Nakui'e kua'a, yo' o ndii, jin kua'a' va un' xini un' yu'u. Na saa Ndiosí ña kuni nimá un' jaan' —ni kachi a.

Sakan' te numi' te ni nda'a ña'a' si'e a' jaan'.

Sọ'ọ nì xaq̄ a kii' nì sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Mr. 1:32-34)

²⁹ Tẹ nì ketà Jesús ikan' tẹ kua'an a yu'u' minì Galilea. Ikan' tẹ nì kaā a iin xiki', tẹ nì xikundu'u' a ikan'. ³⁰ Tẹ nì ndekuie kua'a' koo' chukuu' ne yivi' nuu' a ndiaka' nia ne kuni kuvì, naa kuu' ne kùvì kaka, xiin' ne kui'e nduchi' nuu', xiin' ne i'in', xiin' ne kui'e nda'a' uun xa'a', xiin' ne kumi' kua'a' nuu' tuku kui'e. Tẹ nì tandiee nia ne jaan' nuu' a. Tẹ nì sanda'a ña'a' a. ³¹ Tẹ kii' nì xini ne kua'a' jaan' ña nì yoo ikan' ndii, nì nandanì va nia, sakan' ña nì naka'an ne i'in', tẹ nì nda'a ne kui'e nda'a' uun xa'a', tẹ nì nakaka ne kùvì kaka, tẹ nì nakoto'ni tẹ ne kui'e nduchi' nuu'. Tẹ nì xaka'nu' sakuu' ne jaan' Ndiosí, ña xaka'nu' yoo', ne Israel, kii' nì xini nia ña jaan'.

Sọ'ọ nì xaq̄ a kii' nì sakuxi' Jesús kumi' mií ne yivi'

(Mr. 8:1-10)

³² Sakan' tẹ nì kanā a tẹ nda'a' xa'a' a, tẹ nì ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuvita vā inì i xa'a' ne yivi' kua'a' kaa', sakan' ña xa kua'an unì kivi' ndiee' nia xiin' e', tẹ koo' a kumi' nia kuxi nia. Kuni i natì'vi' soko ña'a' i, sakan' ña iyo kuniaa' nia ichi' —nì kachì a.

³³ Sakan' tẹ nì ka'an tẹ nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Ndisu mii' taxin' kaa' ndiee' e', tákui'e. Saa kuvì taxì e' ña kuxi ne yivi' kua'a' kaa' tẹ nda'ni nia —nì kachì ra.

³⁴ Sakan' tẹ nì ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'?' —nì kachì a.

Tẹ nì nakujin ra ndii:

—Uxa ta'an a xiin' ndia'vi' tiaka' kualì —nì kachì ra.

³⁵ Sakan' tẹ nì ka'an chuun' a nuu' ne yivi' kua'a' jaan', tẹ kundiee nia nuu' ñu'u' jaan'. ³⁶ Tẹ nì kii' in a uxa saa' xita' va'a xiin' tiaka' jaan', tẹ nì taxì a ña chindani Ndiosí. Tẹ nì sakuachi' ña'a' a, tẹ nì taxì ña'a' a nda'a' tẹ jaan', tẹ nì xaxa' ra ña jaan' nda'a' ne kua'a' jaan'. ³⁷ Nì xixi

sakuu' ne yivi' jaan' ndee nì nda'ni nia, tẹ nì sakutu' ra uxa ta'an ika' na'nu' va xiin' ña xaxi', ña nì ndoo ndoso'. ³⁸ Tẹ ne nì xixi jaan' ña mii' ndi'i' tẹ yivi' kuiti' ndii, kumi' mii' nì kuu' ra ña kuu' kuenta ña'a' xiin' ne kuachi'. ³⁹ Ndi'i' jaan' tẹ nì sandutía a ne yivi' kua'a' jaan'. Tẹ nì skonu' a tixin iin tundo', tẹ kua'an a xiin' ra ndee ñu'u' ña kandu'u' yatìn ñuu' Magdala.

16

Xikán ne yivi' ña saq̄ Jesús iin chuun ka'nu' koo' chukuu'

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Sakan' tẹ nì ndekuie tẹ fariseo xiin' tẹ saduceo mii' iin' Jesús tẹ koto kua'a' ña'a' ra. Sakan' na kiii' nì ka'an ra xiin' a ña saq̄ a iin chuun ka'nu' ña taxi' Ndiosí. ² Ndisu nì ka'an a xiin' ra ndii:

—Kii' ketá ñu'u' tẹ kua'a' xa'a' ndivi' ndii, ka'an ndo'ó ndii: “Kivi' va'a kunduu a tiaan, sakan' ña kua'a' xa'a' ndivi'”, kachi ndo'. ³ Tẹ kii' kuaxi kitú' tẹ ka'an ndo' ndii: “Kuun kui'e savì' nunu', sakan' ña kua'a' xa'a' ndivi', tẹ viko' tuun' va'”, kachi ndo'. Ndo'ó, tẹ xasuvi' xiin' mii' ndii, kundani ndo' saq̄ kuni kachì ña yoo ndivi', ndisu kuni kundani ndo' saq̄ kuni kachì chuun ka'nu' ña xini ndo' kivi' vitin. ⁴ Ndo'ó, ne nia'a, ne xa'ni ndoso' Ndiosí ndee naa xaa' iin ne kumi' musa ndii, kuni kunj ndo' iin chuun ka'nu' ña xaa' Ndiosí. Ndisu taxì ka Ndiosí kunj ndo' inga chuun ka'nu', süu' jaan' ndii ña nì xaa a xiin' Jonás, tẹ nì ka'an tiakú tu'un a, kuiti' nia'a i nuu' ndo' —nì kachì a.

Tẹ kii' ndi'i' nì ka'an a ña jaan', tẹ nì nakoo ña'a' a, tẹ nì ketà a kua'an a.

Ka'an Jesús xa'a' ña va'a ña sania'a tẹ fariseo

(Mr. 8:14-21)

⁵ Tẹ nì xaa a xiin' tẹ nda'a' xa'a' a jaan' tuku ta'vi' yu'u' minì jaan', ndisu nì nandoso' ra koni' ra xita' va'a. ⁶ Sakan' tẹ nì ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto na xito' xiin' mii' ndo' nuu' yuchi' levadura, ña tiin' te fariseo xiin' te saduceo —ñi kachi a.

⁷ Te ñi xa'a' ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—Ka'an a sakan' xiin' e' sakan' ña koo' xita' va'a ndiso' e' —kachi ra.

⁸ Te ñi xini Jesús ña ndatu'un' xiin' ta'an' ra, te ñi ka'an a ndii:

—Sie va iní ndo' xini ndo' yu'u. ¿Ndichun ndatu'un' xiin' ta'an' ndo' xa'a' ña koo' xita' va'a ni'i' ndo'?

⁹ ¿Ñáá kusaa' küvi nakuni ndo' ña ka'an i te kundani ndo' a? ¿Ñáá naka'an' ndo' ña ñi xa'a i kiji' ñi sakuachi' i u'un ta'an xita' va'a, te ñi xixi u'un mií ne yivi'? ¿Saa ta'an íka' na'nu' va ñi sakutu' ndo'?

¹⁰ ¿Ñáá naka'an' tu ndo' saa ta'an íka' ñi sakutu' ndo' kiji' ñi sakuxi' i kumi' mií te yivi' xiin' uxá ta'an xita' va'a? ¹¹ ¿Saa tu na kusaa' küvi kundani ndo' ña süu' xa'a' xita' va'a ñi ka'an i? Süu' jaan' ndii ña ñi ka'an i xiin' ndo' jaan' kuni kachi a ña kuni a koto xiin' mii' ndo' nuu' yuchi' levadura ña tiin' te fariseo xiin' te saduceo —ñi kachi a.

¹² Sakan' vi' te ñi kundani ra ña ñi ka'an Jesús xiin' ra ña koto xiin' mii' ra nuu' yuchi' levadura, ña saki'vi pachi xita' va'a. Süu' jaan' ndii kuni a ña koto xiin' mii' ra nuu' ña sania'á te fariseo xiin' nuu' ña sania'á te saduceo.

Ka'an Pedro ña Jesús nduu' Cristo, ña ñi tianu' Ndiosí sakakú yoo'

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³ Kiji' ñi xa'a Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ñuu ña nduu' nda'a' ñuu' Cesarea Filipo, te ñi ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo' nduu' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kachi ne yivi'? —ñi kachi a.

¹⁴ Te ñi ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava ne yivi' ka'an ña Juan, te ñi sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, nduu' un'. Te sava tuku ña ka'an ña Elías nduu' un'. Te sava tuku ña ka'an ña Jeremías nduu' un', uun inga te ñi ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' un' —ñi kachi ra.

¹⁵ Sakan' te ñi ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Te ndo'ó ndii, ¿yoo' nduu' yu'u, kachi ndo'? —ñi kachi a.

¹⁶ Te ñi ka'an Simón Pedro xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí tiaku, ña ñi tianu' a sakakú ne yivi' —ñi kachi ra.

¹⁷ Te ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—Simón, si'e Jonás, sañu'u' va Ndiosí yo'ó, sakan' ña süu' ne yivi' ñi satuvi' ña jaan' nuu' un'. Süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', ñi satuvi' a nuu' un'.

¹⁸ Te ka'an tu yu'u xiin' un' ña yo'ó nduu' Pedro, te ña jaan' kuni kachi a yuu', te yuu' jaan' kunduu' kuej, ne nduu' kuenta i. Te ñi ndee ndiee' yavi ndii küvi sandoñu'u' ña'a'. ¹⁹ Te nda'a' yo'ó taxí i nda'a', te ka'ndia chuun' un' nuu' ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. Te ndee ka ña katun' un' jin yivi' yo'o' ndii, xa ñi katun' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi'. Te ndee ka ña ndaxin' un' jin yivi' yo'o' ndii, xa ñi ndaxin' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi' —ñi kachi a.

²⁰ Sakan' te ndiee' ñi ka'an chuun' a xiin' sakuu' te nda'a' xa'a' a jaan' ña ka'an ra xiin' ndee jin ne yivi' ña Cristo, ña ñi tianu' Ndiosí sakakú ne yivi', nduu' a.

Ka'an Jesús ndee ña kundo'o a te küvi a

(Mr. 8:31—9:1; Lc. 9:22-27)

²¹ Ndee kiji' sakan' te ñi xa'a' Jesús ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ña kuni a ku'un a ñuu' Jerusalén te kundo'o u'vi a saa te xixa nuu' ñuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te ka'ni' ña'a' ra, ndisu natjaku a kivi' ña uní. ²² Sakan' te ñi xta'ni' siin' ña'a' Pedro, te ñi xa'a' kani' kuento ña'a' ra ka'an ra xiin' a ndii:

—Mji' Ndiosí na sakakú na yo'ó nuu' ña jaan', táku'e. Te koo' kivi' kundo'o un' sakan' —ñi kachi ra.

²³ Te ñi nandiko' kuiín a, te ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndia'a' ñaa'. Ka'an un' ndee naa ña ndiva'a, te kuni sanama' un' yu'u nuu' kuachi,

sakan' ña xänini un' saa kuni Ndiosí. Süu' jaan' ndii xanini un' naa xanini ne yivi' kuiti' —ni kachi a.

²⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Naa' yoo ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kuni a ña nako nia ña kuni mii' nia, te na koo tu'va tu nia te kundo'o nia ndee naa kundo'o i nuu' krusin, te kundikun nia yu'u.

²⁵ Kuachi ndii, yoo ka kuni sakaku xiin' mii' mii' ndii, kuvi nia. Ndisu yoo ka taxi' kivi' nuu xa'a' ichi' yu'u ndii, natjin nia kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i'. ²⁶ Te kuasa' kuni tu kivi' nuu jin ne yivi' naa' kanando nia sakuu' ña'a ña yoo jin yivi', te kuvi nia nuu' Ndiosí. Sakan' ña koo' ndee jin ña'a jin yivi' ña kuvi chikandia nia xa'a' kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i'. ²⁷ Kuachi ndii kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi', xiin' ña ndiee' yuva' i Ndiosí xiin' ña ndiee' sakuu' ángele ña xika' nuu' nuu' a, te cha'vi' i jin ne yivi' xa'a' saa ni xika nia jin yivi'. ²⁸ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi' tein ndo'ó yo'o' vitin ndii, kuvi nia ndee kuni nia kuaxi yu'u, ña nduu' tu te yivi', te ka'ndia chuun' i —ni kachi a.

17

So'o ni xaa a kii' ni nanduu ndatun' va nuu' Jesús, te ni yi'e tu toto a

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

¹ Inu ta'an kivi' ni xka'ndia, te ni naka Jesús Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, ñani ra, te kua'an siin' a xiin' ra jin tindu' sukun. ² Te ni xini te jaan' ña ni nanduu ndatun' va a. Te nuu' a ndii ni yi'e a ndee naa nu'u, te toto a ndii, ni nanduu yaa a ndee yi'é vi' a. ³ Ikan' te ni xini ra ña ni tuvi Elías xiin' Moisés, te ndatu'un' ra xiin' a. ⁴ Ikan' te ni ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Va'a ña kuaxi ndu yo'o', takui'e. Naa' kuni un' ndii, kasa'a ndu un' ta'an tia'va' yo'o'. Jin a kundu'u'

yo'ó, te jin a kundu'u' Moisés, te jin a kundu'u' Elías —ni kachi ra.

⁵ Ka'an ka Pedro ña jaan' iin' ra, te jin ni tisa'vi' tjo' jin viko' yi'é va sakuu' ra. Te tein viko' jaan' ni ka'an jin tachi' yu'u' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e man' i, te va'a va kuni i xini ña'a' i. Kuni so'o ndo' ña ka'an a xiin' ndo' —ni kachi a.

⁶ Kii' ni xini so'o te nda'a' xa'a' a jaan' ña jaan' ndii, jin ni xikundiee ndiee' ra ndee nuu' nu'u', te ni yi'vi xava'a ra. ⁷ Te ni kuyatin Jesús mii' ndiee' ra, te ni tondia nda'a' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuän yi'vi ndo', ndokoo ndo' —ni kachi a.

⁸ Te kii' ni ndani' i ra nuu' ra ndii, ni xini ka ra ndee jin te yivi'. Ndee jin ndaa' mii' Jesús kuiti' ni xini ra.

⁹ Te kii' ni nakaa' a xiin' ra tindu' jaan' ndii, ni ka'an chuun' a xiin' ra ndii:

—Ka'an ndo' xiin' ndee jin ne yivi' xa'a' ña ni satuvi Ndiosí nuu' ndo' kaa'. Ndee kii' natia'ku tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi', te sakan' vi' kuvi ka'an ndo' xa'a' a —ni kachi a.

¹⁰ Te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na ka'an te sania'a tu'un ndei' Ndiosí ña xi'na ka Elías kixin, te sakan' vi' kixin ña sakaku ne yivi'? —ni kachi ra xiin' a.

¹¹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndixa nduu' a ndii, xi'na ka Elías kixin te sakoo' tu'va ra sakuu' ña yoo. ¹² Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña xa ni kixin Elías jaan', te ni nakuni ña'a' nia, te ni xaa nia saa ka ni kuni nia xiin' ra. Te nii' sakan' sando'o' tu nia yu'u, ña nduu' tu te yivi' —ni kachi a xiin' ra.

¹³ Ikan' te ni kundani te nda'a' xa'a' a jaan' ña xa'a' Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, ka'an a.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te sava, te naa ña ndiva'a nimá
(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Te kii' ni xaa Jesús xiin' te jaan' mii' ndiee' ne yivi' kua'a' ya'a ndii,

nī kuyatīn iin tē yivī', tē nī xīkuiin xiti' rā nuu' a ka'an rā ndii:

15 —Tákui'e, s̄aa un' ña va'a tē kuvīta inī un' xa'a' tiaa si'e i, s̄akan' ña ña ndīva'a naá nimá rā, tē xa'ni' i'i' ña'a' a, tē sando'o' xava'a ña'a' a. Tē ki'in' ichi' nduva rā nuu' ñu'u, tē ki'in' tu ichi' nama' rā nuu' tīkui.

16 Tē xa nī kixin ndiaka ña'a' i nuu' tē nda'a' xa'a' un', ndisu nī kuvī sanda'a ña'a' rā —nī kachi rā.

17 Sakan' tē nī ka'an a xiin' ne yivī' jaan' ndii:

—iNe inī xini Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' iin yivī' vitin, tē ne nīa'a nduu' tu ndo'! ¿Saa ka vi' ta'an ka kivi' koo i xiin' ndo'? Tē, ¿saa ka vi' ta'an ka kivi' kundienī i ña xaa' ndo'? Nīa'a ndo' yo'o' xiin' tē sava ñaa' —nī kachi a.

18 Ikan' tē nī ka'an ndiee' Jesús xiin' ña ndīva'a jaan' tē nī keta a nimá tē sava jaan'. Tē ndee kij' sakan' ndii, nī nda'a xachi' rā. 19 Tē nī kuyatīn siin' tē nda'a' xa'a' a nuu' a, tē nī ndatu'un' ña'a' rā ndii:

—¿Ndichun na nī kuvī xta'ni' ndu ña ndīva'a jaan'? —nī kachi rā.

20 Tē nī ka'an Jesús xiin' rā ndii:

—Xa'a' ka sie va inī ndo' xini ndo' Ndiosí. Sakan' na ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña naa' sakan' tē inī ndo' xini ndo' Ndiosí tee' lulu ma'á kuīti', ndee naa lulu iin ndikin' mostaza ndii, kuvī ka'an ndo' xiin' iku' kaa' ndii: "Kuan keta mii' iin' un' ñaa', tē ku'un un' kuīn un' kaa'", tē nama a mii' iin' a. Tē koo' ndee iin ña kuvī s̄aa ndo'. 21 Ndisu ña ndīva'a naa ña kaa' ndii, kunī a ña ka'an va e' xiin' Ndiosí, tē kunī tu a ña koo nditīa e', tē kuvī xta'ni' e' ña kaa' —nī kachi a.

Tuku nī ka'an Jesús xa'a' ña kundō' o a tē kuvī a
(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

22 Tē kij' xika' Jesús xiin' tē nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Galilea ndii, nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Yu'u, ña nduu' tu tē yivī' ndii, sanakua'a ne yivī' yu'u nda'a' tē yivī', 23 tē ka'ni' rā yu'u. Ndisu kivi' ña unī tē natīaku i —nī kachi a.

Tē nī kusuchi' xava'a inī sakuu' tē jaan'.

Ka'an Jesús xa'a' xū'un' xani' xa'a' yukun' ka'nu'

24 Tē kij' nī xaa Jesús xiin' tē nda'a' xa'a' a ñuu Capernaum ndii, nī kuyatīn tē kendiaa' ya'vi' xū'un' xani' xa'a' yukun' ka'nu' nuu' Pedro, tē nī ndatu'un' ña'a' rā ndii:

—¿Ñáá cha'vi tē sania'á ndo'ó xū'un' xani' xa'a' yukun'? —nī kachi rā.

25 Tē nī nakuiin Pedro ndii:

—Uun, cha'vi rā —nī kachi rā.

Tē kij' nī nda'ni Pedro vi'e ndii, xi'na ka Jesús nī ndatu'un' ña'a' ka'an a ndii:

—¿Saa tuu yo'ó, Simón? Sakuu' rey iin yivī' ndii, ¿yoo nduu' ne cha'vi ña'a' xū'un' xani'? ¿Ñáá ne ñuu rā, uun ne tuku', ne ndiee' ñuu rā? —nī kachi a.

26 Tē nī nakuiin Pedro ndii:

—Ne tuku', ne ndiee' ñuu rā —nī kachi rā.

Tē nī ka'an ka Jesús xiin' rā ndii:

—Sakan' na kuii' ne ñuu rā jaan' ndii, ndee sie chā'vi ña'a' nīa. 27 Ndisu xa'a' ña kunī sanasaá' e' tē kendiaa' ya'vi' jaan' ndii, kua'an minī, tē skō'ni' un' tiku un', tē tīaka' nuu' ti' xta'ni' un' ndii, kunī un' naá iin xū'un' yu'u' ri' kij' nunia' un' un. Na'in un', tē cha'vi un' tē kendiaa' ya'vi' xū'un' xani' xa'a' yukun' jaan' xa'a' yo'ó xiin' xa'a' yu'u —nī kachi a xiin' rā.

18

Ka'an Jesús yoo nduu' ne ka'nu'
(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

1 Kij' sakan' ndii, nī ndekuīe tē nda'a' xa'a' Jesús nuu' a, tē nī ndatu'un' ña'a' rā ka'an rā ndii:

—¿Yoo nduu' tē ka'nu' ka nuu' ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá? —nī kachi rā xiin' a.

2 Sakan' tē nī kana a iin tē lulu, tē nī xani ña'a' a ma'in' rā. 3 Tē nī ka'an a xiin' tē nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, naa' nama ndo' nimá ndo' tē

kunduū ndo' ndee naa ne kualii' ndii, kũvi kunduu' ndo' kuenta ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. ⁴ Sakan' ña ne maso nimá ndee naa te lulu yo'o' nduu' ne ka'nu' ka tejn ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. ⁵ Te yoo ka natiin' iin te lulu ndee naa te yo'o' xa'a' a ña nduu' nia kuenta i ndii, yu'u natiin' nia.

Ka'án Jesús ña iyo va kundoo' o ne kaviko' ne xa ini xini Ndiosí te saa nia kuachi

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ Te ne yivi', ne kaviko' iin ne lulu, ne ini xini yu'u ndee naa te yo'o', te saa nia kuachi ndii, ndee chaa' ka na kotijn iin yuu' molino sukun' ne kaviko' ña'a' jaan', te sko'ni' nia ndee ma'a' tixin minj. ⁷ Iyo va ndo'o' ne yivi' iin yivi', sakan' ña yoo va ña kaviko' ña'a' te saa nia kuachi, te kuní a ña xka'ndia ña jaan' nuu' kivi' ñuu nia. Ndisu iyo ka kundoo' o ne kaviko' ne yivi' jaan' te saa nia kuachi jaan'.

⁸ 'Sakan' na kuii', naa' nda'a' un' uun xa'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka kendoso' un' un' te skana' un' un'. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu' un' te tikundu' iin ndaa' nda'a' uun iin xa'a', te natijn un' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi' saa' nda'a' un' uun xiin' uvi' saa' xa'a' un' vi'e ndiaya' mii' koo' kivi' nda'va' ñu'u. ⁹ Te naa' nduchi' nuu' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka xta'ni' un' un' te skana' un' un'. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu' un' te kui'e iin ndaa' nduchi' nuu', te natijn un' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi' saa' nduchi' nuu' un' vi'e ndiaya' mii' xixi' ñu'u.

Ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' iin mbee, ti' ni xita

(Lc. 15:3-7)

¹⁰ 'Koto va ndo' te mii' kuū ndo' xiin' ndee iin ne kualii' naa te yo'o'. Sakan' ña ka'án i xiin' ndo' ndii, yoo ángele ña xito' ña'a' nuu' Ndiosí, yuva' e', ña ndu'u' ndivi'. ¹¹ Kuachi ndii yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii,

ni xaa i iin yivi' te sakakú i ne ni kuxioo nuu' Ndiosí. ¹² ¿Saa tuu ndo'ó? Naa' sakan' te kumi' iin te yivi' ciento mbee, te ni xita iin ri' ndii, ¿ñaá ñakoo ra ti' kumi' xiko xa'un kumi' jaan' xini' iin iku', te ku'un nanduku' ra ti' ni xita jaan' ndee na'in ra ri'? ¹³ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, naa' na'in ra ri' ndii, nakuatia' ka nimá ra xa'a' ti' jaan' te sakan' xa'a' ti' kumi' xiko xa'un kumi' ti' ni xita jaan'. ¹⁴ Te iin kachi tu nduu' a xiin' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, kuní a ña ndo'nu'u' ndee iin ne kualii' ndee naa te yo'o' nuu' a.

Yo'o' sania'a Jesús ña kuní a koo ka'nu' ini e' xa'a' ne yivi'

(Lc. 17:3)

¹⁵ 'Te naa' ni xaa iin ñani ta'an' ndo' iin kuachi xiin' ndo' ndii, ku'un ndo' te saki'in' ña'a' ndo' kuento kundjee uvi' saa' mji' ndo'. Naa' taxí so'o ra ña ka'an ndo' ndii, xa ni nduujin tukuu' ndo' xiin' te jaan'.

¹⁶ Te naa' taxí so'o ra ña ni ka'an ndo' ndii, ku'un naka' ndo' iin ndaa' uun uvi' ta'an te ndiee yu'u' xa'a' tu'un kui'e jaan', te sakan' kuniani sakuu' tu'un kui'e nuu' uvi' ta'an uun uní ta'an te ndiee' yu'u'. ¹⁷ Te naa' taxí so'o tu ra ña ka'an te uvi' ta'an jaan' ndii, ka'an ndo' xiin' ne nduu' kuenta i xiin' ndo'. Te naa' ni ndee taxí so'o tu ra ña ka'an ne jaan' ndii, na kunduu' ra ndee naa iin te xini' yoo Ndiosí nuu' ndo' uun ndee naa iin te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma. ¹⁸ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndee ka ña katun' ndo' iin yivi' yo'o' ndii, xa ni katun' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi'. Te ndee ka ña ndaxin' ndo' iin yivi' yo'o' ndii, xa ni ndaxin' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi'.

¹⁹ 'Te ka'án tu i xiin' ndo' ña naa' nakata uvi' ta'an ndo'ó kuento ndo' iin yivi' yo'o' xa'a' ndee ka ña'a, te kakan' ndo' a nuu' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, taxí ña'a' a nda'a' ndo'. ²⁰ Kuachi ndii, mii' ka nakayá uvi' ta'an uun uní ta'an ne yivi' kuenta yu'u ndii, ikan' yoo i xiin' nia —ni kachi Jesús.

21 Sakan' te n̄i kuyat̄in Pedro nuu' Jesús, te n̄i ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Tákui'e, ¿saa vi' ta'an ichi' kuni a koo ka'nu' in̄i i xa'a' ñañi ta'an' i, ne xaa' kuach̄i xiin' i? ¿Ñáá ndee ux̄a ta'an ichi' vi'? —n̄i kach̄i ra.

22 Sakan' te n̄i nakuijn a nuu' ra ndii:

—Süu' ka'án i xiin' un' ña koo ka'nu' in̄i un' xa'a' ña ndee ux̄a ta'an ichi' kuit̄i', süu' jaan' ndii ka'án i ña ndee un̄i x̄iko ux̄i ichi', te ux̄a ichi' saa un' sakan'.

Yo'o' ka'án Jesús xa'a' ijn te n̄i xiin koo ka'nu' in̄i xa'a' te ndiso' ika' ña'a'

23 'Xa'a' a jaan' na ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa ijn rey, te kuni nakan kuenta nuu' te xika' nuu' nuu' ra. 24 Kij' n̄i xa'a' natava' ra kuenta ndii, n̄i kix̄in ndiak̄a nda'a' xa'a' ra ijn te xika' nuu' nuu' ra, te ndiso' ika' ña'a' ux̄i mií xu'un' yuu' oro nuu' ra. 25 Te xa'a' a ña n̄i kuv̄i cha'vi' ra ndii, n̄i ka'an chuun' xto'o' ra jaan' ña ke'vi' ra xiin' ña' si'i ra, xiin' sakuu' si'e ra, xiin' sakuu' ña kumi' ra, te nacha'vi' ra ña ndiso' ika' ra jaan'. 26 Sakan' na kuii' n̄i x̄ikuijn xiti' te xika' nuu' nuu' ra jaan', te n̄i ka'an nda'vi' ra xiin' xto'o' ra ndii: “Tákui'e, saa va un' ña va'a te ndiatu' ka un' sie te nacha'vi' yo'ó sakuu' a”, n̄i kach̄i ra. 27 Te xa'a' a ña n̄i kuv̄ita in̄i xto'o' ra jaan' xa'a' ra ndii, n̄i sandoyo' ra ña ndiso' ika' te jaan', te n̄i saña' ra te jaan'.

28 'Ndisu' kij' n̄i ket̄a te jaan' kua'an ra ndii, n̄i nata'an' ra xiin' ijn te xika' nuu' inga' xiin' ra nuu' xto'o' ra jaan'. Te ndiso' ika' ña'a' te jaan' ciento xu'un' yuu' plata. Te n̄i nat̄in ña'a' ra, te n̄i xa'a' ku'ni' ra sukun' te jaan' ka'án ra xiin' ra ndii: “Nach̄a'vi' ki'i' un' ña ndiso' ika' un' yu'u”, n̄i kach̄i ra. 29 Sakan' te n̄i x̄ikuijn xiti' te xika' nuu' inga' xiin' ra jaan' nuu' ra ka'án nda'vi' ra ndii: “Tákui'e, saa va un' ña va'a te ndiatu' ka un' sie te nacha'vi' yo'ó sakuu' a”, n̄i kach̄i ra. 30 Ndisu' n̄i xiin' te jaan' kundiatu' ra, süu' jaan' ndii n̄i xa'an chinaá ña'a' ra

vi'e kaa ndee nacha'vi' ña'a' te jaan' ña ndiso' ika' ña'a' ra. 31 Te kij' n̄i x̄in̄i inga' ka te xika' nuu' inga' xiin' ra jaan' ña n̄i yoo' ikan' ndii, n̄i kusuchi' va in̄i ra, te n̄i xan ka'an ra xiin' xto'o' ra sakuu' ña n̄i yoo' ikan'. 32 Sakan' te n̄i kana ña'a' xto'o' ra jaan', te n̄i ka'an ra xiin' ra ndii: “Te xika' nuu' ña'a' va nduu' yo'ó, sakuu' ña n̄i ndiso' ika' un' yu'u jaan' n̄i yoo' ka'nu' in̄i i xa'a' un' xa'a' a ña n̄i ka'an nda'vi' un' xiin' i. 33 Sakan' tu' n̄i kuni a kuv̄ita in̄i yo'ó xa'a' te xika' nuu' inga' xiin' un' jaan' naa n̄i kuv̄ita in̄i yu'u xa'a' un'”, n̄i kach̄i xto'o' jaan'. 34 Te xa'a' a ña n̄i xi'e va xto'o' ra jaan' ndii, n̄i sanakua'a ña'a' ra nda'a' te xiin' te sando'o' ña'a' ra ndee skachi' ndi'i cha'vi' ra sakuu' ña ndiso' ika' ra xto'o' ra jaan' —n̄i kach̄i a.

35 Te n̄i ka'an ka a ndii:

—Ijn kach̄i saa tu' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', xiin' i'jn ndo'ó naa' koo' ka'nu' in̄i ndo' xiin' ijn kanii' nimá ndo' xa'a' ñañi ta'an' ndo' —n̄i kach̄i Jesús.

19

Ka'án Jesús ña v̄a'a nata'vi' ta'an' ne yivi'

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

1 Te kij' ndi'i n̄i ka'an Jesús ña jaan' ndii, n̄i ket̄a a xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Galilea, te kua'an a tuk̄u ta'vi' it̄ia Jordán, te n̄i xaa a nuu' ñu'u' Judea. 2 Te kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikún ña'a' kua'an ña, te n̄i sanda'a a ne kuni kuv̄i ikan'. 3 Sakan' te n̄i kuyat̄in sava te fariseo nuu' a te koto kua'a ña'a' ra ka'án ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, ¿ñáá kande'i' ña nata'vi' ta'an' ijn te yivi' xiin' ña' si'i ra ndee ka xa'a'? —n̄i kach̄i ra.

4 Sakan' te n̄i nakuijn a nuu' ra ndii:

—Xa xini' ndo' ña ka'án tu'un' Ndiosí mi' ka'án a ndii, ndee ña nuu' kij' n̄i xa'a' Ndiosí ne yivi' ndii, ijn tiaa xiin' ijn ña'a' n̄i xa'a' a. 5 Te n̄i ka'an a ndii: “Sakan' na kuii' nakoo tiaa yuva' si'i' ra te nduijn

ra xiin' ña' si'i ra, te uvi saa' nja ndii, iin ndaa' nandu'u nja", kachi a. ⁶ Xa'a' a jaan' na süu' uvi ta'an ka kuu' ne jaan', süu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' nja. Sakan' na kuii' ne ni ndasajin Ndiosí ndii, vä'a nata'vi' ña'a' ndee iin ne yivi' —ni kachi Jesús.

⁷ Sakan' te ni ndatu'un' ka ña'a' ra ndii:

—Naa' sakan' nduu' a ndii, ndichun na ni taxí Moisés ña ke'i iin te yivi' iin tutu mii' ka'an a ña nakoo' ra ña' si'i' ra, te xiin' ña jaan' kuví nata'vi' ta'an' nja? —ni kachi ra xiin' a.

⁸ Sakan' te ni nakujin a nuu' ra ndii:

—Xa'a' ña xii va nimá ndo' na ni taxí Moisés ña nata'vi' ta'an' ndo' xiin' ña' si'i' ndo', ndisu ña nuu' ndii, süu' sakan' ni yoo a. ⁹ Te yu'u ka'an xiin' ndo' ña naa' ni kandu'u' ña' si'i' iin te yivi' xiin' inga tiaa, te nata'vi' ta'an' ra xiin' a' te tunda'a' ra xiin' tukú ña'a' ndii, xaa' ra kuachi xiin' a' nuu' Ndiosí. Te naa' tunda'a' iin te yivi' xiin' ña' ni nakoo' ra jaan' ndii, xaa' tu te jaan' kuachi xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí —ni kachi a.

¹⁰ Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Naa' sakan' nduu' a xiin' te yivi' xiin' ña' si'i' ra ndii, ndee chaa' ka kaka iin ndaa' e' iin yivi' —ni kachi ra xiin' a.

¹¹ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Süu' sakuu' ne yivi' kuví natjin ña kaa', süu' jaan' ndii ne ni nakaxin Ndiosí kuiti' kuví natjin a. ¹² Sakan' ña sava te yivi' ndii, tunda'a' mii' ra, kuachi ndii xa sakan' yoo mii' ra ndee ni tuví ra, te sava tukú ra ndii, te yivi' ni xaña'ma ña'a', te sava tukú ra ndii, xa'a' ña kuni sachuun' ra xa'a' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá kua'a' ka ne yivi' tunda'a' ra. Ne kuví natjin ña kaa' ndii, na natjin nja —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni sañu'u' Jesús ne kualí'

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Ni ndekuie ne yivi' xiin' ne kualí' nuu' Jesús te tondia nda'a' a xini' nja, te ka'an tu a xiin' Ndiosí xa'a' nja. Ndisu te nda'a' xa'a' a ndii, ni xa'a' xi'é ra nuu' ne kuaxi xiin' ne kualí' jaan'. ¹⁴ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Taxí ndo' na kixin ne kualí' nuu' i te nakasi ña'a' ndo'. Kuachi ndii xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne ini xini ña'a' ndee naa ini ne kualí' kaa' xini nja yuva' si'i' nja —ni kachi a xiin' ra.

¹⁵ Te kij' ndi'i ni tondia nda'a' a xini' i'in ne kualí' jaan' ndii, ni keta a ikan' te kua'an a.

So'o ni ka'an Jesús xiin' iin te vika' (Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Te kij' kua'an a ndii, ni kuyatin iin te sava nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Tákui'e, ña va'a nimá, ndee ña va'a kuni a saa i te natjin i kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i? —ni kachi ra xiin' a.

¹⁷ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—Kij' ka'an un' ña ña va'a nimá nduu' yu'u ndii, ndichun ka'an un' ña jaan'? Kuachi ndii iin ndaa' Ndiosí kuiti' nduu' ña va'a nimá. Ndisu naa' kuni natjin un' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' ndii, saxinu un' ña ka'an chuun' Ndiosí —ni kachi a.

¹⁸ Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee ña kuni a saxinu i? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kä'ni' un' ne yivi'. Kumi' un' musa un'. Sakuina' un'. Kä'an un' tun vixi. ¹⁹ Koto ka'nu' un' yuva' si'i' un'. Te kundani un' sakuu' ne yivi' xiin' un' ndee naa kundani xiin' mii' mii' un' —ni kachi a. ²⁰ Sakan' te ni ka'an te sava jaan' ndii:

—Sakuu' ña ka'an tu'un' ndei' jaan' xa saxinu i ndee kij' lulu vi' i. ¿Ndee ña kuni ka saa i? —ni kachi ra xiin' a.

²¹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' kuni kunduu' un' te ndoo ndi'i nimá nuu' Ndiosí ndii, kua'an te xiko' un' sakuu' ña kumi' un', te taxí un' xu'un' a nda'a' ne nda'vi

kuu'. Sakan' te kixin un', te kundikun un' yu'u. Sakan' vi' te kumi' un' ña vika' ndivi' —ni kachi a xiin' ra.

²² Te kij' ni xini so'o te sava jaan' ña jaan' ndii, ni kusuchi' va ini ra, te ni keta ra kua'an ra, sakan' ña te vika' xava'a nduu' ra. ²³ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, vixi xava'a nuu' ne vika' te taxi ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña. ²⁴ Tuku ni ka'an i xiin' ndo' ña vixi ka nuu' ne vika' te taxi ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña, ndee naa ña küvi tu xka'ndia ndee jin camello yavi xa'a' jin tiku —ni kachi a.

²⁵ Te kij' ni xini so'o te nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, so'o ndiee' ka ni nandan ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yoo tu kuvi kaku nuu' kuachi ña? —kachi ra.

²⁶ Sakan' te ni nakoto ndiaa ña'a' Jesús, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ne yivi' ndii, küvi saa ña ña jaan', ndisu Ndiosí ndii, kuvi saa ña'a' a, sakan' ña ña jaan' ndii, sakuu' ña'a' kuvi xaa' a —ni kachi a xiin' ra.

²⁷ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákuie, koto un', ndu'u ndii, ni nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, te ndikún ndu yo'ó. ¿Yoo nduu' a kanando ndu xa'a' ña jaan'? —ni kachi ra.

²⁸ Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña kij' nduxaa' jin yivi' kij' kundu'u' yu'u, ña nduu' tu te yivi', tei ka'nu' ndatun' koo' chukuu' mii' ka'ndia chuun' i ndii, kundiee tu ndo'ó, ne ndikún yu'u, nuu' uxí uvi tei ka'nu' ikan', te ka'ndia chuun' ndo' nuu' i'in ti'vi ne ta'an' e', ne Israel, ne nduu' ne uxí uvi ti'vi. ²⁹ Te yoo ka nduu' ne ni nakoo vi'e ña, uun tiaa ta'an' ña, uun ña'a' ta'an' ña, uun yuva' si'i' ña, uun si'e ña, uun ñu'u' ña xa'a' ña ndikún ña yu'u ndii, sañu'u' kua'a' va ña'a' Ndiosí vitin jin yivi' yo'o', te taxi tu a kivi'

ñuu ña ña köo' kivi' ndi'i'. ³⁰ Ndisu kua'a' va ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' nandu ña nuu' ku'un e'. Te kua'a' tu ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne nuu' nandu ña nuu' ku'un e' —ni kachi a xiin' ra.

20

Sania'á Jesús jin ña ka'an ndiaa xa'a' jin te chi'i' uva

¹ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa jin te chi'i' yo'o' uva, te ni keta ña'a' nduku' ra te tatú, te sachuun' xa'a' yo'o' uva jaan'. ² Te kij' ni xini ta'an' ra xiin' te tatú ndii, ni ndoo ra kuento xiin' te jaan' ña cha'vi ña'a' ra saa xiku'un ya'vi' te yivi' xa'a' jin kivi', te ni ti'vi' ña'a' ra xa'a' uva ra. ³ Te kuyatin' ka iin ña'a' ni keta ra kua'an ra ma'in' ya'vi', te ni xini ra ndiee' so'o' inga te kuni sachuun'.

⁴ Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii: “Kua'an tu ndo'ó, te sachuun' ndo' xa'a' yo'o' uva i. Te cha'vi i ndo'ó ña xata'an ki'in ndo'”, ni kachi ra. Sakan' te ni kiee te jaan' kua'an ra. ⁵ Te jin ke'in' xiin' ka un' ndii, ni xa'an ni tukuu ra, te jin kachi ni xaa ra. ⁶ Te kij' xa kuyatin' ka u'un, te ni keta ni tukuu ra, te ni xini ni tukuu ra ndiee' so'o' inga ka te kuni sachuun', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii: “¿Ndichun na ndiee' so'o' ndo' yo'o' nduvi' te köo' a xaa' ndo'?” ni kachi ra. ⁷ Te ni nakujin te jaan' ndii: “Sakan' ña köo' ndee jin te yivi' ni ka'an xiin' ndu te sachuun' ndu xiin' ra”, ni kachi ra. Sakan' te ni ka'an te xiin' ña'a' uva jaan' xiin' ra ndii: “Kua'an tu ndo'ó, te sachuun' ndo' xa'a' uva i”, ni kachi ra. ⁸ Te kij' xa kuu' ñuu kua'an ndii, ni ka'an te xiin' ña'a' jaan' xiin' te xito' te tatú ra jaan' ndii: “Kana un' te tatú te cha'vi un' ra. Xi'na ka te ni ko'ni ndee so'o' ndi'i' xa'a' un' cha'vi un', te sakan' vi' cha'vi un' te ni ko'ni nuu'”, ni kachi ra. ⁹ Sakan' te ni kuyatin' te ni ko'ni ka u'un jaan', te ni cha'vi xinu ña'a' ra saa ki'in' te yivi' xa'a'

jin kivi'. ¹⁰ Te kij' ni kuyatin te ni ko'ni nuu' jaan' ndii, ni xanini ra ña kua'a' ka xu'un' ki'in ra, ndisu jin kachi ni cha'vi ña'a' ra saa ki'in' te yivi' xa'a' jin kivi' kuiti'. ¹¹ Ikan' te ni ka'an kui'e ra xa'a' te xiin' ña'a' uva jaan' ndii: ¹² "Te ni ko'ni ndee so'o' ndi'i' kaa' ndii, jin ndaa' hora so'o' ni xachuun' ra, te jin kachi ni cha'vi un' ra xiin' ndu'u, ndu'u te ni xandjeni xiin' mii' nuu' chuun nduvi' ka'ni' ti'e'", ni kachi ra. ¹³ Te ni ka'an te xiin' ña'a' jaan' xiin' jin te tatú jaan' ndii: "Chie kua'a, koo' ndee jin ña va'a ni xaa i xiin' yo'ó. ¿Ñáá naka'an' un' ña ni ndoo e' kuento ña cha'vi' i yo'ó saa ki'in' te yivi' xa'a' jin kivi'? ¹⁴ Sakan' na kuii', na'in un' xu'un', ña ni xiku'un ya'vi' un' te ku'un un'. Koo' a ndi'ni yo'ó naa' kuní yu'u cha'vi' i te so'o' ndi'i' kaa' ndee naa ni cha'vi' i yo'ó. ¹⁵ ¿Ñáá tuu un' ña kúvi' saa i xiin' ña'a' mii' i ndee ka ña kuní i? Uun, ¿tee' te ndasi' nuu' nduu' un' xa'a' a ña nduu' i va'a te yivi' xiin' inga ne yivi'?", ni kachi ra. ¹⁶ Sakan' na kuii' kua'a' va ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' nandu'u nia nuu' ku'un e'. Te kua'a' tu ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne nuu' nandu'u nia nuu' ku'un e', sakan' ña kua'a' va ne yivi' kana' Ndiosí, ndisu xaku' kuiti' nia natiin' ña kaku nia saa a —ni kachi a.

Tuku ni ka'an Jesús xa'a' ña kundo'o a te kúvi a

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Te kij' kua'an kaa Jesús ichi' ñuu Jerusalén ndii, ni naká siin' a te uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

¹⁸ —Xini ndo' ña ichi' ñuu Jerusalén kaa' e' kua'an e' vitin. Te ikan' sanakua'a te yivi' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' nda'a' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te katun' ra yu'u, te nakuita kuento ra ña kuní a kúvi i, ¹⁹ te sanakua'a ra yu'u nda'a' te tuku', te sandiee kui'e te jaan' yu'u, te suku' yo'o' u'vi tu ra yu'u, te ka'ni' ra yu'u nuu' krusín. Ndisu kivi' ña

uni te natiaku i —ni kachi Jesús xiin' ra.

S'o'o ni ka'an Jesús xiin' Juan xiin' Jacobo, ñani ra

(Mr. 10:35-45)

²⁰ Sakan' te ni kuyatin si'i' Jacobo xiin' Juan nuu' Jesús ndiaka' a' uvi saa' te jaan'. Te ni xikuin xiti' a' nuu' a, te ni xikan a' jin ña va'a nuu' a. ²¹ Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii: —¿Yoo nduu' a kuní un'? —ni kachi a xiin' a'.

Te ni nakujin a' ndii:

—Saa un' ña va'a, tákui'e, te ka'an chuun' un' te kundiee uvi saa' tiaa si'e i yo'o' xiin' un' mii' ka'ndia chuun' un'. In ra kundu'u' nda'a' kua'a' un', te inga ra kundu'u' nda'a' itin un' —ni kachi a'.

²² Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundaní ndo'ó ndee ña xikan ndo' nuu' i. ¿Ñáá kundieni ndo'ó koo' ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o' yu'u? ¿Ñáá kundieni ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa nia xiin' yu'u? —ni kachi a xiin' ra.

Te ni nakujin te jaan' ndii:

—Uun ndo', kundieni ndu —ni kachi ra.

²³ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndixa nduu' a ndii, kundieni ndo'ó koo' ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o' yu'u, te kundieni tu ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa nia xiin' yu'u. Ndisu ña kundiee ndo' nda'a' kua'a' i, uun nda'a' itin i ndii, süu' yu'u kuní a taxi' ña jaan', süu' jaan' ndii ne xa yoo tu'va ña jaan' xa'a' ni xaa yuva' i Ndiosí kuiti' natiin a —ni kachi a xiin' ra.

²⁴ Te kij' ni xini so'o' inga te uxi ta'an ña jaan' ndii, ni nasaa' ra ni xini ra uvi saa' te ñani jaan'. ²⁵ Ikan' te ni kana Jesús sakuu' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini ndo' ña kua'a' te kuu' nuu' ne yivi' in yivi' ndii, sananduu' ña'a' ra ndee naa ña'a' ra, te te kuu' ka'nu' ka tein nia ndii, xiko' ni'i' ña'a' ra te ña ka'an mii' ra yoo. ²⁶ Ndisu süu' sakan' kundu'u a tein

ndo'ó, süu' jaan' ndii yoo ka kuni kunduu te ka'nu' ka tein ndo'ó ndii, kuní a kunduu ra te kaka nuu nuu' ndo'. ²⁷ Te yoo ka kuni kunduu te nuu' tein ndo'ó ndii, kuní a ña kunduu ra te kaka nuu nuu' ndo'. ²⁸ Sakan' tu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuaxi i te kaka nuu ne yivi' nuu' i. Süu' jaan' ndii kuaxi i te kaka nuu i nuu' nia, te cha'vi i xiin' kivi' ñuu i xa'a' kuachi kua'a' ne yivi' —ni kachi Jesús xiin' ra.

S'o'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús uvi ta'an te kui'e nduchi' nuu' yatın ñuu Jericó

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Kij' keta' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jericó kua'an a ndii, kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikún xata' a kua'an nia. ³⁰ Te ndiee' uvi ta'an te kui'e nduchi' nuu' yu'u' ichi' mii' xka'ndiá a kua'an a jaan'. Te kij' ni xini s'o'o ra ña Jesús nduu' ña xka'ndiá kua'an ndii, ni kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—i'Tákui'e, yo'ó ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' ndu! —ni kachi ra.

³¹ Te ne yivi' ndii, ni xi'e nia nuu' ra, te koo taxin' yu'u' ra, ndisu s'o'o ti'e' ka ka'an ra ndii:

—i'Tákui'e, yo'ó ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' ndu! —ni kachi ra.

³² Sakan' te ni xikuiin Jesús, te ni kana ña'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ndee ña kuní ndo' saa i xa'a' ndo'? —ni kachi a.

³³ Te ni nakuiin uvi saa' te kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Tákui'e, kuní ndu ndii, nakoto'ni ndu saa un' —ni kachi ra xiin' a.

³⁴ Sakan' te ni kuvita ini a xa'a' ra, te ni tondia nda'a' a nduchi' nuu' uvi saa' ra. Te iin ni nunja' tio' nduchi' nuu' ra jaan'. Te ni xikundikun ña'a' ra.

21

S'o'o ni xaa a kij' nda'ni' Jesús ñuu Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Kij' xa kuyatin' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jerusalén ndii, ni xaa nia ñuu Betfagé, ña naá yatın xa'a' xiki' ña nani' Olivos. Ikan' te ni ti'vi' a uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, ² ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu lulu, ña tuvi' kandu'u' tuku ta'vi' kaa'. Te kij' ko'ni ndo' kua'an ndo' ñuu kaa' ndii, kuni ndo' tiin iin mburra xiin' iin mburru sie. Ndaxin' ndo' ri' te kixin ndo' xiin' ri' yo'o'. ³ Te naa' ka'an yoo ka xiin' ndo' ndee ka ña'a' ndii, ka'an ndo' xiin' nia ndii: “Nuu' xto'o e' kuní ri' iin xa'a', ndi' jaan' te kixin ndiaka tukuu a ri' yo'o'”, kachi ndo' —ni kachi a xiin' ra.

⁴ Sakan' ni xka'ndia a, te xinu ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' kij' ni ka'an ra ndii:

⁵ Ka'an ndo' xiin' ne ndiee' ñuu Sión ndii:

“Koto ndo' kaa' kuaxi rey ndo'.

Ña maso va nduu' a, te ndu'u' a xata' iin mburru sie kuaxi a, te si'e iin kiti', ti' ndiso' ña'a, nduu' ri'.”

Ni kachi ra.

⁶ Sakan' te ni kiee te nda'a' xa'a' jaan' kua'an ra, te ni xaa ra saa nii' ni ka'an chuun' a xiin' ra. ⁷ Te ni naka ra ri' te kua'an ra xiin' ri' mii' iin' Jesús, te ni tandiee ra toto ña titi ra xata' uvi saa' ri', te ni xikundu'u' a xata' ti' sie. ⁸ Te ne yivi' kua'a' ya'a jaan' ndii, ni xakin nia toto ña ndiso' nia ichi'. Te sava tuku nia ni xa'nu nda'a' nii' itun', te ni xakin nia ichi' mii' xka'ndiá Jesús kua'an a jaan'. ⁹ Te ne yivi', ne ni'i' ichi' kua'an nuu' a xiin' ne ndikún xata' a ndii, ti'e' va ni kuaa' nia ka'an nia ndii:

—i'Na natijn ña nduu' siani' xika' David ña xaka'nu' ña'a' e'! i'Sa'nu'u' va xto'o e' ña kuaxi kuenta a kaa'! i'Na natijn Ndiosí, ña ndu'u' ndienu, ña xaka'nu' ña'a' e'! —ni kachi nia.

10 Te kij' ndi'ví a ñuu Jerusalén kua'an a ndii, ni ndi'ni va nimá sakuu' ne ñuu jaan' ndatu'ún' ta'an' nja ndii:

—¿Yoo nduu' tu te kaa'? —kachi nja.

11 Te ne yivi' kua'a', ne kuaxi xiin' Jesús jaan', ka'an ndii:

—Te kaa' nduu' te ka'an tiaku tu'un Ndiosí, te nani' Jesús, te ñuu Nazaret, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea —kachi nja.

So'õ ni xaa a kij' ni xa'an Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni taxi' a ne xiko' xiin' ne sata'

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

12 Te ni nda'ni Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni taxi' u'vi' a sakuu' ne xiko' ña'a xiin' ne sata' nuu' ki'e jaan'. Te ni sandiko kava tu a mesa te nama' xu'un' xiin' te te xiko' paloma, 13 te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Vi'e i ndii, jin xaan' mii' ndatu'un' ne yivi' xiin' i nduu' a”, kachi a. Ndisu ndo'ó ndii, xa ni ndasanduú ndo' a vi'e ne kui'na' —ni kachi Jesús.

14 Te ni ndekuje ne kui'e nduchi' nuu' xiin' ne kui'e xa'a' nuu' a nuu' ki'e jaan', te ni sanda'a ña'a' a. 15 Ndisu ni nasaa' sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí kij' ni xini ra ña ka'nu' ña ni xaa Jesús ikan'. Te ni nasaa' tu ra kij' ni xini so'õ ra ña kuaa' ne sava nuu' ki'e jaan' xaka'nu' nja Ndiosí ka'an nja ndii: “Na natjin ña nduu' sjani' xika' David ña xaka'nu' ña'a' e'”, kachi nja. 16 Te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—¿Ñáá xini so'õ un' ña ka'an ne kaa'? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Uun, xini so'õ i. ¿Ñáá tia'an ka'vi' ndo'ó ña yoso' nuu' tutu Ndiosí? Ña jaan' ka'an ndii: “Ne sava xiin' ne kuañu'u, ne chichin' ka, kata yaa nuu' un' xaka'nu' nja yo'ó”, kachi a —ni kachi a.

17 Sakan' te ni nakoo ña'a' a, te ni keta a nuu' ñuu jaan', te kua'an a ñuu Betania, te ikan' ni kixin a.

So'õ ni xaa a kij' ni saichi Jesús jin tun' ndoko' higuera

(Mr. 11:12-14,20-26)

18 Nja'a ya'a tuku kivi' kij' kua'an tukuu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jerusalén ndii, ni xi'i a soko. 19 Ikan' te ni xini a iin' jin itun' ndoko' higuera yatín yu'u' ichi' jaan', te ni xa'an a mii' iin' nu'. Ndisu koo' ndoko' nu' iin', süu' jaan' ndii yuku kuiti' nu' yoo. Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' nu' ndii:

—Koo' kivi' xachi' ka kuun ndoko' yo'ó —ni kachi a.

Xa ka'an e' te jin ni ichi tjo' nu'. 20 Te kij' ni xini te nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, ni nandaní va ra ka'an ra ndii:

—¿Saa tu na jin ni ichi kuiti' tun' kaa'? —ni kachi ra.

21 Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, naa' inji ndo' xini ndo' Ndiosí, te saxii ndo' nimá ndo' ndee sie ndii, süu' naa ña kaa' kuiti' kuví saa ndo'. Süu' jaan' ndii kuví tu ka'an ndo' ndee xiin' iku' kaa' ndii: “Kua'an keta mii' iin' un' ñaa', te ku'un sko'ni' xiin' mii' un' ndee miji' ka'nu'”, kachi ndo', te sakan' xna'a xka'ndia a. 22 Te sakuu' ña kakan ndo' nuu' Ndiosí kij' inji ndo' xini ña'a' ndo' ndii, taxi' ña'a' a nda'a' ndo' —ni kachi a.

Ndatu'un' te ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoo taxi' ndiee' a

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

23 Te kij' ni ndi'vi a nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni sania'á a ne yivi' ndii, ni kuyatin ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' ki'in' te xixa nuu' ñuu jaan' nuu' a. Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo ni taxi' ndiee' nuu' un' te xaa' un' ña xaa' un'? ¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó? —ni kachi ra.

24 Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndatu'un' tu yu'u ndo'ó jin ña'a'. Te naa' nakuijn ndo' a ndii, nakuijn tu yu'u yoo ni taxi' ndiee' i, te xaa' i ña jaan'. 25 ¿Yoo ni sakuiso'

chuun' Juan, te ni sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí? ¿Ñáá Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a' uun ñáá te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a'? —ni kachi a.

Sakan' te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ndee ña kuví ka'an e'? Naa' ka'an e' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a' ndii, ka'an ra xiin' e' ndii: “¿Ndichun na ni kandixa' ña'a' ndo'?” ²⁶ Te kuví ka'an tu e' ña te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a', sakan' ña yivi' e' ne yivi' kua'a' kaa'. Kuachi ndii sakuu' ña kandixa' ña iin te ni ka'an tiakú tu'un' Ndiosí ni nduu Juan jaan' —ni kachi xiin' ta'an' ra.

²⁷ Sakan' na kuii' ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Xini ndu yoo —ni kachi ra.

Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu yu'u ndii, ka'an i xiin' ndo' yoo ni taxi ndiee' i te xaa' i ña kaa'.

Sania'á Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' uvi ta'an tiaa si'e iin te yivi'

²⁸ ¿Saa tuu ndo' xa'a' ña yo'o? Iin te yivi' ndii, ni yoo uvi ta'an si'e ra, te unta' ni ka'an ra xiin' te xkua'a' ndii: “Kua'an, yuva' i, te sachuun' un' xa'a' yo'o' uva i vitin”, ni kachi ra. ²⁹ Te ni nakuiin te jaan' ka'an ra ndii: “Küni ku'un i”, ni kachi ra. Ndisu iin kaní' te ni nama ra nimá ra, te kua'an sachuun' ra. ³⁰ Sakan' te iin kachi ni ka'an tu yuva' jaan' xiin' inga si'e ra. Te ni nakuiin te jaan' ndii: “Va'a, tákui'e ku'un i”, ni kachi ra. Ndisu ni xa'an ra nuu' chuun' jaan'. ³¹ ¿Ndee te uvi ta'an jaan' ni saxinú ña kuni yuva' ra, tuu ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakuiin ra ndii:

—Te nuu' —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, kanuu' ka te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma, xiin' ña'a' ne xiin' taxi ka'ndia chuun' Ndiosí nimá te sakan' nimá ndo'ó. ³² Kuachi ndii ni kixin Juan te sania'á ra ndo'ó ichi' ña xachuun' ndaku. Te ndii

ni kandixa' ña'a' ndo', ndisu te kendiaa' ya'vi' xiin' ña'a' ne xiin' jaan' ndii, ni kandixa' ña'a' ña. Te ndo'ó ndii, tee' ndee ni xini ndo' ña ni xaa ne jaan' ndii, ni nama ndo' nimá ndo' te kandixa' ndo' ña ni ka'an Juan jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' te tatu' ña'a'

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³ 'Kuni so'o ndo' inga ña ka'an ndiaa yo'o. Ni yoo iin te xiin' ñu'u', te nduu' yuva' si'i', te ni chi'i ra kua'a' yo'o' uva, te ni ndasi i'nu ra a, te ni xatia tu ra mii' kuein ra uva jaan' te kasa'a ra vino xiin' a. Te ni xa'a ni tu ra iin vi'e sukun mii' kuví koto ndoso' ra kanii' nuu' ñu'u' jaan'. Sakan' te ni nduku' ra te tatu', te koto ña jaan', te ni keta ra kua'an ra tukú ñu'u'. ³⁴ Te kii' xa kuyatin' xaa kivi' ña nakuxa nduu' uva jaan' ndii, ni ti'vi' ra ki'in' te xika' nuu' nuu' ra te kun naso te jaan' chaa' uva ña ndoo nda'a' te xiin' ñu'u' jaan'. ³⁵ Ndisu kii' ni ndekuie te xika' nuu' jaan' ndii, ni tijn te tatu', te xito' uva jaan', sakuu' te xika' nuu' jaan'. Sava te jaan' ndii, ni kaní' u'vi ña'a' ra, te sava ra ndii, ni xa'ni' ña'a' ra, te sava tukú ra ndii, ni kuun yuu' xava'a ña'a' ra. ³⁶ Te ni ti'vi' ka te xiin' ñu'u' jaan' kua'a' ka te xika' nuu' nuu' ra te sakan' ña nuu', te nii' sakan' tu ni xaa te tatu' jaan' xiin' te jaan'. ³⁷ Te so'o' ndi'i' ndii, ni ti'vi' ra tiaa si'e ra mii' ñu'u' te tatu' jaan', ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “Koto ka'nu' ra tiaa si'e e'”, kachi ra.

³⁸ Ndisu ni ka'an xiin' ta'an te tatu' jaan' kii' ni xini ra kuaxi tiaa si'e te xiin' ñu'u' jaan' ndii: “Te kaa' nanduú te xiin' ñu'u' yo'o' kii' kuví yuva' ra. To'o' ndo' te ka'ni' e' ra, te sakan' nanduú yoo' te xiin' ñu'u' yo'o'”, ni kachi ra. ³⁹ Sakan' te ni tijn ña'a' ra xta'ni' ra xa'a' uva jaan', te ni xa'ni' ña'a' ra. ⁴⁰ Te kii' nandiko' te xiin' ñu'u' mii' yoo yo'o' uva jaan' ndii, ¿ndee ña tuu ndo'ó saa ra xiin' te tatu' jaan'? —ni kachi Jesús.

⁴¹ Sakan' te ni nakuiin ra nuu' a ndii:

—Ka'ni' saa ni kuu ra te nja'a jaan', te taxí ra yo'o' uva jaan' nda'a' tuku te yivi', te sanakua'a nduu' uva jaan' nda'a' te xiin' ña'a' a kii' nakuxa so'o' a —ni kachi ra.

⁴² Ikan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vi' ndo'ó ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii? Yuu', ña ni xtani te xa'a vi'e ndii, ña jaan' ni nandu yuu' kuu' nuu' xa'a' xiki' vi'e.

Ña jaan' ni xaa xto'o' e' Ndiosí, te nandaní xava'a' e'.

Sakan' yoso' a. ⁴³ Sakan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ña taxí ka Ndiosí ña ka'ndia chuun' a nimá ndo', süu' jaan' ndii ka'ndia chuun' a nimá ne saxinú ña ka'an a. ⁴⁴ Te yoo ka nama xata' yuu' jaan' ndii, ka'nu ña'a' a. Ndisu yoo ka xata' nama yuu' jaan' ndii, sakuachi' xi'e xachi' ña'a' a —ni kachi Jesús.

⁴⁵ Te sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni kundaní ra ña ni tijn kuachi ña'a' Jesús xiin' ña ka'an ndiaa jaan'. ⁴⁶ Te ni xika te kuu' ka'nu' jaan' tijn ra Jesús, ndisu ni kuvi saa ra ña jaan' xa'a' a ña yi'vi ra ne yivi', sakan' ña kandixa' ne jaan' ña te ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' a.

22

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' te ni tatu kua'a' ne yivi', ne ku'un viko' ña tunda'a' vi'e ra

(Lc. 14:15-24)

¹ Te tuku ichi' ni ka'an Jesús inga ka ña ka'an ndiaa nuu' te kuu' nuu' jaan' ndii:

² —Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nakuitá a xiin' ndee naa ijin rey, te ni xa'a' viko' chie xa'a' ña ni tunda'a' tiaa si'e ra. ³ Te ni ti'vi' ra te xika' nuu' nuu' ra te ku'un naka te jaan' ne ni tatu ra jaan', ndisu ni xiin' nia kixin nia. ⁴ Te ni ti'vi' ni tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra ka'an ra ndii: “Ka'an ndo' xiin' ne ni tatu i jaan' ndii, xa yoo tu'va ña xaxi' xa'a' viko', sakan' ña xa ni xa'ni' i toro, te ni xa'ni' tu i sindiki' kuachi' xa'an koo' chukuu'.

Te sakuu' a xa yoo tu'va. Nja'a ki'i' ndo' viko', kachi ndo'", ni kachi rey jaan'. ⁵ Ndisu ne ni tatu ra jaan' ndii, ni xaa nja kuenta vi'. Iin nja kua'an mii' xika' nja, te inga tuku nja kua'an mii' xiko' nja ña'a. ⁶ Te inga ka nja ndii, ni tijn nja te xika' nuu' jaan', te ni kuun ña'a' nja ndee ni xa'ni' ña'a' nja. ⁷ Sakan' te ni nasaa' va rey jaan', te ni tjanu' ra te xiin' ra, te ni xa'ni' ra ne ni xa'ni' te xika' nuu' nuu' ra jaan', te ni xa'mi tu ra ñuu' nja. ⁸ Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' te xika' nuu' nuu' ra ndii: “Xa yoo tu'va ña tunda'a', ndisu ne ni tatu i jaan' ndii, süu' ne xata'an kixin nduu' nja. ⁹ Xa'a' a jaan' na kua'an ndo' mii' ta'vi' ichi' te naka ndo' saa ka ta'an ne yivi' kuni ndo' te kixin nja viko' xa'a' ña tunda'a'", ni kachi ra. ¹⁰ Sakan' te ni kiee te jaan' kua'an ra mii' ta'vi' ichi', te ni naka ra sakuu' ne ni xini ra, ne nja'a xiin' ne yivi' va'a. Te ni chitu' vi'e mii' yoo ña tunda'a' jaan'.

¹¹ “Te kii' ni nda'ni rey jaan' tein ne ni tatu ra ndii, ni xini ra ndu'u' ijin te koo' toto naa ña ni'nu' te kua'an mii' yoo ña tunda'a' ni'nu' ra. ¹² Te ni ka'an ra xiin' ra ndii: “Chie kua'a, ¿saa ni xaa un' te ni xka'ndia un' yo'o', ña koo' toto naa ña ni'nu' ne kua'an mii' yoo ña tunda'a' ni'nu' un'?", ni kachi ra. Te te yivi' jaan' ndii, koo' a ni kuvi nakuiin ra. ¹³ Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' te xika' nuu' jaan' ndii: “Satiin ndo' uvi saa' xa'a' ra xiin' uvi saa' nda'a' ra, te skana' ña'a' ndo' ki'e mii' ijin yavi, te ikan' kuaku u'vi ra ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u' ra”, ni kachi ra. ¹⁴ Sakan' ña kua'a' va ne yivi' kana' Ndiosí kaka' ichi' a, ndisu chaa' kuiti' nja nakaxin a —ni kachi Jesús.

So'o' ni nakuiin Jesús nuu' te fariseo xa'a' xu'un' yoo'

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵ Sakan' te ni kiee te fariseo jaan' kua'an ra, te ni ndatu'un' tuni ra saa saa ra te koto kua'a' ra Jesús xiin' tu'un yu'u' a. ¹⁶ Te ni ti'vi' ra sava te ndikun ichi' ra xiin' sava te nda'a'

xa'a' Herodes. Te ni ka'an te jaan' xiin' Jesús ndii:

—Tákui'e, xiní ndu ña ña ndaku kujiti' ka'an un'. Te sania'a un' ichi' Ndiosí xiin' ña ndixa kujiti'. Te kuän yi'vi un' ña ka'an ne yivi' xa'a' un', sakan' ña näkaxin un' ne yivi'.
 17 Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an un' xiin' ndu saa tuu un' xa'a' xu'un' yoo'. ¿Ñáá va'a yoo a ña cha'vi e' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma, xu'un' yoo' uun' ñáá vä'a yoo a? —ni kachi ra.

18 Ndisu Jesús ndii, ni xini a ña nia'a, ña chituní te jaan', sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii' ndii, kuni koto kua'a ndo' yu'u xiin' tu'un' yu'u' i. 19 Taxi ndo' na koto i iin' xu'un' yoo' jaan' —ni kachi a xiin' ra.

Te ni taxi ra iin' xu'un' jaan' nda'a' a. 20 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' ña ni niania xata' xu'un' yo'o', te yoo kivi' yoso' xata' a? —ni kachi a.

21 Te ni ka'an ra ndii:

—Nuu' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma xiin' kivi' ra, nduu' a —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuii' taxi e' nda'a' César ña nduu' ña'a César, te nda'a' Ndiosí na taxi e' ña nduu' ña'a Ndiosí —ni kachi a.

22 Te kii' ni xini so'o ra ña ni ka'an a jaan' ndii, ni nandaní ra, te ni nakoo ña'a' ra te kua'an ra.

So'o ni nakuiin Jesús nuu' te saduceo xa'a' ña natiaku ne xi'i (Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

23 Te kivi' jaan' ni kuyatin te saduceo nuu' Jesús, te jaan' ndii, ka'an ra ña koo' ña natiaku ne yivi' kii' xi'i nia, sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

24 —Tákui'e, yoso' ña ni ke'i Moisés mii' ka'an ra xiin' e', ña naa' ni xi'i iin' te yivi' te koo' si'e ra ni yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñani ra kuni a tunda'a' xiin' ña' jaan', te koo' si'e ra xiin' a'. Te si'e ra jaan' nanduú ndee naa si'e ñani ra, te ni xi'i jaan'.

25 Va'a, unta' ndii ni yoo uxá ta'an ñani ñuu' mii' ndiee' ndu yo'o'. Te ni tunda'a' te nuu' xiin' iin' ña'a', ndisu ni xi'i ra ña kuni ka koo' si'e ra xiin' ña' jaan', te ni ndoo' a' nda'a' ñani ra, te uvi. 26 Te iin' kachi ni ndo'o tu ñani ra te uvi, xiin' te uni. Te iin' sakan' ni ndo'o sakuu' te uxá ta'an jaan' xiin' ña' jaan', koo' si'e ra ni yoo xiin' a' ndee ndi'i ra ni xi'i. 27 Te so'o' ndi'i' te ni xi'i tu ña'a' jaan'. 28 Sakan' na kuii' kii' natiaku nia ndii, ¿yoo ña' si'i' kunduú tu ña' jaan', kuachi ndii uxá saa' te jaan' ni tunda'a' xiin' a'? —ni kachi ra xiin' Jesús.

29 Sakan' te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, kundaní ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, te ni ndee xiní tu ndo' saa xachuun' ña ndiee' a. 30 Kuachi ndii, kii' natiaku ne ni xi'i ndii, tunda'a' ka ndee iin' ne yivi' ikan'. Süu' jaan' ndii kunduú nia ndee naa ángele ña ndiee' ndivi', ña xika' nuu' nuu' Ndiosí. 31 Ndisu xa'a' ña naa' natiaku ne xi'i ndii, kivi' ka'vi ndo' tutu mii' yoso' ña ni ka'an Ndiosí ndii: 32 “Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, te yu'u nduu' Ndiosí Isaac, te yu'u tu nduu' Ndiosí Jacob”, ni kachi a. Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne ni xi'i nduu' a, süu' jaan' ndii, Ndiosí ne tiaku nduu' a —ni kachi Jesús.

33 Te kii' ni xini so'o ne yivi' kua'a' jaan' ña ni ka'an a xiin' te jaan' ndii, ni nandaní va nia xa'a' ña sania'a a.

Yo'o' ka'an Jesús ndee ña nduu' tu'un' ndei' ka'nu' ka ña ka'an chuun' Ndiosí (Mr. 12:28-34)

34 Te kii' ni xini so'o te fariseo jaan' ña koo' a ni kivi' ka'an te saduceo xiin' Jesús ndii, ni nakaya sakuu' ra. 35 Te ni ndatu'un' ña'a' iin' te fariseo jaan', te sanakuachi' tu'un' ndei' Ndiosí, te koto kua'a ña'a' ra ka'an ra ndii:

36 —Tákui'e, ¿ndee ña nduu' tu'un' ndei' ka'nu' ka ña ka'an chuun' Ndiosí? —ni kachi ra.

37 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—“Kundani un' xto'o e' Ndiosí xiin' kanii' nimá un', xiin' kanii' te nduu' un', xiin' sakuu' ña xanini un'.” ³⁸ Ña kaa' nduu' ña kuu' nuu', te ña ka'nu' ka tu ña ka'an chuun' a. ³⁹ Te ña uvi ndii, yatin' iin kachi ka'nu' a xiin' ña kaa' ka'an a ndii: “Kundani un' sakuu' ne yivi' xiin' un' ndee naa kundani xiin' mii' mii' un'”, kachi a. ⁴⁰ Te ña uvi ta'an kaa' nduu' xa'ndu sakuu' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí xiin' sakuu' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí —ni kachi Jesús.

Sania'á Jesús, yoo siani' xika' nduu' Cristo, ña sakakú yoo'
(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Te kij' ita' ka te fariseo jaan', te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

⁴² —¿Saa tuu ndo'ó xa'a' Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi'? ¿Yoo siani' xika' nduu' a? —ni kachi a xiin' ra.

Te ni nakuiin ra ndii:

—Siani' xika' David nduu' a —ni kachi ra.

⁴³ Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na ka'an David ña xto'o ra nduu' ña jaan' naa' sakan'? Sakan' ña ni saka'an ña'a' Espiritu Santo ndii:

⁴⁴ Ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' xto'o i ndii:

“Kundu'u' nda'a' kua'a i

na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.”

Ni kachi a, ni kachi ra. ⁴⁵ Sakan' na kuii' naa' mii' David jaan' ka'an ña xto'o ra nduu' Cristo jaan' ndii, ¿saa kuvj ka'an ña ña nduu' a siani' xika' ra? —ni kachi Jesús.

⁴⁶ Te ndee iin te jaan' ni kuvj nakuiin ndee iin yu'u' sie. Te ndee kivi' jaan' ndii, ndee iin ra ni kundieni ndatu'un' ka tu ña'a' ndee iin yu'u'.

23

Ka'an Jesús xa'a' ña vä'a ña xaa' te fariseo xiin' xa'a' ña vä'a ña xaa' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí
(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

¹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ne yivi' kua'a' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

² —Te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii, ndiso' chuun' ra te sanakuachi' ra ña ni ke'i Moisés. ³ Sakan' na kuii' kuní a kandixa' ña'a' ndo' te saa tu ndo' ña ka'an ra. Ndisu saa ndo' ña xaa' ra, kuachi ndii sania'á ra iin ña'a, ndisu siin' ndoo' ña xaa' mii' ra. ⁴ Sakan' ña chituní ra ña ndei' vie xava'a nuu' ne yivi', te ka'an chuun' ra xiin' ña ña saxinú ña ña jaan', ndisu mii' ra ndii, ni ndee xiin' iin ndaa' nuu' nda'a' ra küni chindiee' ña'a' ra. ⁵ Te sakuu' ña xaa' ra ndii, xaa' kuu' tjo' ra, ndiani te kuní ña'a' ne yivi', te nandaní ña xa'a' ña jaan' kuiti'. Sakan' ña chindikún ra iin xatun' chie ka ti'e' ra mii' nu'u' tutu, ña yoso' ña ka'an Ndiosí, te ni'nu' ra toto ña taa' yo'o' yu'va nani' va yu'u'. ⁶ Te xtani va ra ña kundiee ra nuu' tei, tun' kuu' nuu', mii' yoo viko' xiin' tei ka'nu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakayá e'. ⁷ Te xtani tu ra ña nakuatu va'a ña'a' ne yivi' ma'in' ya'vi mii' chitu' kaa'. Te xtani tu ra ña ka'an ne yivi' xiin' ra maestro.

⁸ 'Ndisu ndo'ó ndii, täxi ndo' ka'an ne yivi' xiin' ndo' maestro, sakan' ña Cristo, ña sakakú ne yivi', kuiti' nduu' Maestro nuu' ndo'. Te sakuu' ndo'ó ndii, ñani ndo' kuní ta'an' ndo'. ⁹ Ni ndee ka'an ndo' tata yuva' i xiin' ndee iin te yivi' iin yivi', sakan' ña yoo iin ndaa' kuiti' Yuva' e', ña ndu'u' ndivi'. ¹⁰ Te ni ndee täxi tu ndo' ka'an ne yivi' xiin' ndo' xto'o i, sakan' ña yoo iin ndaa' kuiti' Xto'o ndo', ña jaan' nduu' Cristo. ¹¹ Te nduu' te ka'nu' ka tein ndo'ó ndii, kuní a kunduu ra te xika' nuu' nuu' ndo'. ¹² Sakan' ña yoo ka xachie xiin' mii' mii' ndii, saka'an' ña'a'

Ndiosí. Te yoo ka sanuu' xiin' mii' mji' ndii, sachie ña'a' a.

13 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña xikuita'nú ndo' nuu' ne yivi' te taxi' ña ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña. Te ndee mji' ndo' taxi' ña ka'ndia chuun' a nimá ndo', te ni ndee taxi' tu ndo' ña taxi ne jaan' ña ka'ndia chuun' a nimá ña. 14 Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña xakui'na' ndo' vi'e ne kuaan'. Te na'a' va ka'an ndo' xiin' Ndiosí, ndiani te nandan ne yivi'.

15 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña saa kanii' jin yivi' xika' nduku' ndo' jin ne kundikun ña kandixa' ndo', te kij' xikundikun ne jaan' ña jaan' ndii, uvi' ichi' ka xata'an ku'un ña vi'e ndiaya' te sakan' mji' ndo'.

16 'Chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña nduu' ndo' ndee naa te sania'á nianí. Sakan' ña ka'an ndo' ndii: "Naa' tjin ndiaa jin ne yivi' yukun' ka'nu' e' kij' taxi' ña kuento ña ndii, köo' a xaa' a tee' ndee saxinú ña ña jaan'", kachi ndo'. Ndisu ka'an tu ndo' ña naa' yoo ka tiin' ndiaa oro, ña yoo tixin yukun' jaan' kij' taxi' ña kuento ña ndii, kuní a saxinú ña ña jaan', kachi ndo'. 17 Ndo'ó ndii, te küu' kaxi' nduu' ndo', te te yoo nianí nduu' tu ndo' nuu' ichi' Ndiosí. ¿Ñáá xiní ndo' ña ña ka'nu' ka' nduu' yukun' jaan' te sakan' oro jaan'? Kuachí ndii suvi' a sañu'u' oro jaan'. 18 Te ka'an tu ndo' ndii: "Naa' tjin ndiaa jin ne yivi' mii' nasoko' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí kij' taxi' ña kuento ña ndii, köo' a xaa' a tee' ndee saxinú ña ña jaan'", kachi ndo'. Te ka'an tu ndo' ña naa' yoo ka tiin' ndiaa tumaní, ña ndiee' ikan' ndii, kuní a saxinú ña kuento jaan',

kachi ndo'. 19 Xa'a' a jaan' na kuii' ndo'ó ndii, te küu' kaxi' nduu' ndo', te te yoo nianí nduu' tu ndo' nuu' ichi' Ndiosí. ¿Ñáá xiní ndo' ña ña ka'nu' ka' nduu' mii' nasoko' ne yivi' jaan' te sakan' tumaní, ña ndiee' ikan'? Kuachí ndii suvi' a sañu'u' tumaní jaan'. 20 Kuachí ndii, yoo ka tiin' ndiaa mii' nasoko' jaan', te taxi' ña kuento ña ndii, tiin' ndiaa ña ña jaan' xiin' sakuu' ña ndiee' nuu' a. 21 Te yoo ka tiin' ndiaa yukun' ka'nu' e' ndii, tiin' ndiaa ña ña jaan' xiin' sakuu' ña su'un, ña yoo tixin a. 22 Te yoo ka tiin' ndiaa ndivi' ndii, tiin' ndiaa ña tei ka'nu' mii' ndu'u' Ndiosí, te tiin' ndiaa tu ña ndee mji' Ndiosí, ña ndu'u' nuu' tun' jaan'.

23 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña cha'vi' ndo' uxí ta'an nu'ni xata' jin ciento nu'ni ña nduu' minu' menta, xiin' minu' anís, xiin' comino. Ndisu nakoo' ndo' ña ka'nu' ka, ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí, naa kuu' ña xachuun' ndaku, xiin' ña kuvita jin, xiin' ña jin ndo' xini ndo' Ndiosí. Ña ka'a' ni kuní a saxinú ndo', te saa na xaa' tu ndo' ña jaan'. 24 Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndee naa te sania'á nianí, sakan' ña saxinú ndo' ña kualí kuu' so'o' ña ka'an ña jaan', ndisu saxinú ndo' ña ka'nu' ka, te xaa' ndo' ndee naa ne saxixin tikun' te koko' ña jin camello kij' xi'i' ña tikui.

25 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña natia' ndo' xata' yaxin' xiin' xata' ko'o' kujti'. Ndisu tixin a ndii, ni sakutu' ndo' a xiin' mii' ndi'i' ña ni xakui'na' ndo' xiin' ña xachuun' ndaku ndo'. 26 Ndo'ó, te fariseo ndii, ndee naa te yoo nianí nduu' ndo'. Kuní a ña natia' ndo' xi'na' ka tixin yaxin' jaan' xiin' ko'o' jaan', te sakan' ndundo'o' tu xata' a.

27 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii,

te xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña nduu' ndo' ndee naa ñaña', ña ni nake'i yaa ra. Ña jaan' ndii, ndatun' xata' a, ndisu tixin a ndii, chitu' vi' ñu'u' iki' ne ndii xiin' sakuu' nuu' ña kini. ²⁸ Sakan' tu ndo'ó ndii, ndee naa te xachuun' ndaku nduu' ndo' nuu' ne yivi'. Ndisu chitu' vi' nimá ndo' ñu'u' ña xasuvi' xiin' mji' ndo' xiin' ña kini.

²⁹ 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ña xa'a ndo' ñaña' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' iin yivi', te ndasandatun' tu ndo' mii' ita' ñaña' te ni xachuun' ndaku nuu' Ndiosí. ³⁰ Te ka'an tu ndo' ndii: "Naa' ni xika' e' iin yivi' kii' ni tiaku te ichi' yata' e' ndii, chindiee' ña'a' e' te ka'ni' ra te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí", kachi ndo'. ³¹ Sakan' na kuii' xa mji' ndo' nduu' ndo' te ka'an ndo' ña xii' yata' ndo' nduu' te ni xa'ni' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí jaan'. ³² Sakan' na kuii' saxinú ndi' i ndo' ña ni taxi xa'a' te jaan'.

³³ 'Ndo'ó ndii, koq' nduu' ndo', sakan' ña si'e koq' nduu' ndo'. ¿Saa tu xanini ndo' ña kuvj' kaku ndo' nuu' ña kundo'o' ndo' vi'e ndiaya'?

³⁴ 'Sakan' na kuii' ti'vi' i nuu' ndo' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, xiin' te xini tuni xa'a' ichi' a, xiin' te sania'á tu'un ndei' a. Te sava te jaan' ndii, ka'ni' ña'a' ndo' nuu' krusín. Te sava ra ndii, suku' yo'o' ña'a' ndo' tixin vi'e mii' nakaya' e', te kundikun u'vi ndo' taxi' ña'a' ndo' saa ñuu. ³⁵ Xa'a' a jaan' na kuii' ndo'ó nduu' ne nacha'vi xa'a' ní' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí, ne ni xa'ni' ne xii' yata' ndo'. Xa'a' ndee ní' Abel, te ndaku nimá nuu' Ndiosí, te ndee ní' Zacarías, te ni nduu si'e Berequías. Zacarías jaan' ndii, ni xa'ni' ña'a' te xii' yata' ndo' yi'e yukun' ka'nu' e' yatín mii' nasoko' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí. ³⁶ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, nacha'vi xa'a' sakuu' ña jaan'.

Xaku' Jesús xa'a' ñuu Jerusalén (Lc. 13:34-35)

³⁷ 'iNdo'ó kua'a, ndo'ó kua'a, ne ndiee' ñuu Jerusalén, ne xa'ni' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te kuun' yuu' ndo' te tianu' a nuu' ndo' ndee kuvj' ra! ¡Ki'in' va ichi' ni kunj' i ndasain' i ndo'ó ndee naa xaa' iin nduxi' ña ndasain' ri' nduxi' kuali' si'e ri' tixin ndixin ri', ndisu ni xii' ndo'! ³⁸ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, nduxin ñuu ndo'. ³⁹ Te ka'an tu i xiin' ndo' ña kunj' ka ndo' yu'u ndee xaa kivi' ña ka'an ndo' xa'a' i ndii: "Sañu'u' va xto'o' e' Ndiosí ña kuaxi kuenta a", kachi ndo' —ni kachi Jesús.

24

Ka'an Jesús xa'a' ña nduxin xachi' yukun' ka'nu'

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Kii' keta' Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu' kua'an a ndii, ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni xa'a' nia'á ña'a' ra saa kaa' yukun' jaan'. ² Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ka'an a ndii:

—¿Xa'a' vi'e na'nu' nia kaa' ka'an ndo' nu'? Suu ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña sakuu' ña kaa' nduxin xachi', te ndee iin yuu' kutoto ta'an' ka —ni kachi a.

Ka'an Jesús ndee ña xka'ndia kii' xa kuyatin' ndi'i iin yivi'

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Ndi'i jaan' te kua'an Jesús xiki' ña nani' Olivos xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni xikundu'u' a xiki' jaan'. Ikan' te ni kuyatin siin' te nda'a' xa'a' a jaan' nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ama koq' ña ni ka'an un' xa'a' jaan'? ¿Te ndee ña ka'nu' nduu' ña xka'ndia te kundani ndu ña xa kuyatin' nandiko' un', te xakuyatin' tu ku'un ndiko' iin yivi'? —ni kachi ra xiin' a.

⁴ Te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—Koto xiin' mji' va ndo', taxi ndo' kunj' xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó.

⁵ Sakan' ña kixin kua'a' te yivi', te tiin ndiaa kivi' i, te ka'an ra ña mji'

ra nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi', te kuni xa'an' ra kua'a' ne yivi'. ⁶ Te kij' kuni ndo' kuento ña yoo ñu'u mii' ka iin yivi', te kuni tu ndo' ña yoo a xika' iin yivi' ndii, koto xiin' mii' ndo' te kundi'ni ndo'. Kuachi ndii, kuni a ña koq ña jaan', ndisu tia'an kundi'i iin yivi' kij' sakan'.

⁷ 'Kuachi ndii kunta'an' ne ndiee' iin ñuu xiin' ne ndiee' tuku ñuu, te kunta'an' tu iin te xa'ndia chuun' nuu' iin ñuu xiin' inga te xa'ndia chuun' nuu' inga ñuu. Te kanii' xaan' taan iin yivi', te koq tu kui'e, te koq va tu soko. ⁸ Te sakuu' ña jaan' ndii, sakan' xa'ndu ña xito' koq kujiti' nduu' a.

⁹ 'Sakan' te sanakua'a ne yivi' ndo'ó nda'a' te yivi', te sando'o' u'vi ra ndo'ó, te ka'ni' ra ndo'ó. Te kundasi' sakuu' ne yivi' iin yivi' ndo'ó xa'a' a ña ndikún ndo' yu'u. ¹⁰ Kij' sakan' ndii, kua'a' ne yivi' nakoo ichi' Ndiosí, te sanakua'a ta'an' ña, te kundasi' ta'an' tu ña. ¹¹ Te kua'a' va tu te ka'an tiakú tun vixi nakoo kivi' jaan'. Te kuni xa'an' ra kua'a' ne yivi'. ¹² Te xa'a' a ña xa mii' ndi'i' ña ña'a yoo iin yivi' ndii, kua'a' va ne yivi' nakoo ña kundani ta'an' ña. ¹³ Ndisu yoo ka kundieni naa kundieni nuu' tundo'o' jaan' ndee so'o' ndi'i' ndii, natjin ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. ¹⁴ Te ña nuu' ndii, kuni a ña ka'an ndoso' ne yivi' kanii' iin yivi' tu'un va'a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', te kuvj kuni so'o' sakuu' ne yivi' iin yivi' xa'a' i, sakan' vi' te kundi'i iin yivi'.

¹⁵ 'Sakan' na kuii' kij' kuni ndo' iin' ña kiji kaa' mii' su'un naa ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', te ni nani' Daniel ndii, ndo'ó, ne ka'vi' ña yo'o' ndii, kuni a kundani ndo' a. ¹⁶ Ne ndiee' ñu'u' Judea kij' sakan' ndii, na kunu ña ku'un ña tejn iku'. ¹⁷ Te yoo ka ndiee' xini' vi'e ña kij' sakan' ndii, na nda'ni ña vi'e ña nachii' ña ña'a ña. ¹⁸ Te yoo ka xachuun' nuu' ñu'u' ña kij' sakan'

ndii, na nandiko' ña vi'e ña xa'a' toto ña. ¹⁹ Kivi' jaan' ndii, kundo'o' va ne ñu'u' si'e, te kundo'o' va tu ne sachichin' si'e kuañu'u. ²⁰ Ka'an va ndo' xiin' Ndiosí te na taxí a ña xaa kivi' jaan' yoo' vixin uun kivi' sábado, ña xinandiee' e'.

²¹ 'Kuachi ndii, kivi' jaan' ndii, koq tundo'o' ña ndee iin kivi' tia'an koq ndee kij' ni xa'a' Ndiosí iin yivi' te ndee vitin, te ni ndee koo' ka tu a koq. ²² Te naa' ni xakuiti xto'o' e' Ndiosí kivi' jaan' ndii, ndee iin ne yivi' kaku. Ndisu sakuiti ña'a' a xa'a' ña kundani a ne ni nakaxin a ndikún ichi' a.

²³ 'Sakan' na kuii' naa' yoo ka ka'an xiin' ndo' kivi' jaan' ndii: "Aan', koto ndo', yo'o' yoo ña nduu' Cristo, ña sakakú yoo'", uun ka'an ña ndii: "Aan', koto ndo', kaa' yoo ña nduu' Cristo", kachi ña ndii, kändixa' ña'a' ndo'. ²⁴ Kuachi ndii kixin te kuni xa'an', te ka'an ña Cristo nduu' ra. Te sakan' tu kixin te ka'an tiakú tun vixi. Te yivi' jaan' ndii, saa ra chuun' ka'nu' xini xa'an' xiin' chuun' ka'nu' ña nandani ne yivi'. Te naa' ni kuvj ndii, ndee ne ni nakaxin Ndiosí ndikún ichi' a kuni xa'an' ra. ²⁵ Te naka'an' ndo' ña ni ka'an i ña kaa' xiin' ndo' ña kuni ka koq a. ²⁶ Sakan' na kuii', kij' ka'an ña xiin' ndo' ndii: "Aan', koto ndo', mii' taxin' kaa' xika' Cristo" ndii, kü'un ndo'. Uun kij' ka'an ña xiin' ndo' ndii: "Aan', koto ndo', tixin vi'e jaan' yoo si'e a" ndii, kändixa' ña'a' ndo'. ²⁷ Kuachi ndii, kij' nandiko' tukuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuni sakuu' ne yivi' yu'u ndee naa xaa' a kij' xini ña yi'é ñu'u' savi' kanii' ndivi'. ²⁸ Sakan' tu sakuu' e' xini' ña mii' kandu'u' ña te'i ndii, ikan' kaku kua'a' tikoxii'.

So'o' saa a kij' nandiko' Jesús iin yivi'

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-36; 17:25-36; 12:41-48)

²⁹ 'Te xa numi' tjo' kij' ndii' xka'ndia tundo'o' kivi' jaan' ndii, nda'va ñu'u, te sakan' tu yoo' ndii, natuun ka a, te koyo tu tiuun', te taan ndiee' sakuu' ña ndiee', ña

yoo ndivi'. ³⁰ Sakan' te tuvı̄ iin ña nia'á ndivi' ña xa kuaxi yu'u, ña nduu' tu te yivi'. Ikan' te kuaku suchi' inı̄ sakuu' nuu' ti'vi' ne yivi' iin yivi'. Te kunı̄ nı̄a kuaxi yu'u, ña nduu' tu te yivi' jaan', nuu' viko' xiin' kua'a' ya'a ña ndı̄ee' xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'. ³¹ Te kij' nde'i ti'e' iin ndachuun' tun' nichı̄', te ti'vi' i kua'a' ángele, te nakaya a ne ni nakaxın Ndiosı̄. Te ndasajin a sakuu' ne jaan', ne ndı̄ee' kumi' saa' xaan' iin yivi' mii' kuaxi tachı̄', ndee mii' xa'a' iin yivi', te ndee mii' xa'a' ndivi'.

³² 'Kundanı̄ ndo' ña ka'án ndı̄aa yo'o' xa'a' saa xaa' tun' higuera kij' nduitı̄a nda'a' nu', te naka'ndi yuku nu' ndii, xinı̄ ndo' ña xa kuyatin' kuuı̄ kun savi'. ³³ Te iin kachi tu saa a xiin' ndo'ó kij' kunı̄ ndo' koo ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, kundanı̄ ndo' ña xa kuyatin' kuuı̄ kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

³⁴ 'Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, ña kunı̄ ka kuvı̄ sakuu' ne ndı̄ee' iin yivi' viı̄ın te xka'ndı̄a sakuu' ña jaan'. ³⁵ Ndı̄vi' xiin' ñu'u' iin yivi' ndii, ndoñu'u' a, ndı̄su tu'un yu'u' yu'u' ndii, koo' kivi' ndoñu'u' a.

³⁶ 'Ndisu ndee kivi' xiin' ndee hora xka'ndı̄a ña jaan' ndii, ndee iin ne yivi' xinı̄ a, ni ndee ángele ña ndı̄ee' ndı̄vi'. Süu' jaan' ndii mii' yuva' i kujı̄i' xinı̄ ama'a xaa' kivi' jaan'.

³⁷ 'Kuachı̄ ndii, saa nii' ni kuı̄ ne yivi' kij' ni xika Noé xta'an' iin yivi' ndii, nii' sakan' kuı̄ tu ne ndı̄ee' iin yivi' kij' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'. ³⁸ Kuachı̄ ndii saa nı̄a naa ni xaa ne jaan' kij' tia'an ndoñu'u' iin yivi' xiin' savi'. Kivi' jaan' ndii, xaxı̄' ne yivi' ña'a, te xi'i' nı̄a, te tunda'á' nı̄a ndee ni xaa kivi' ña ni ndı̄vi' Noé tı̄xin tundoo' chı̄e. ³⁹ Te koo' a naá nimá nı̄a ndee kij' ni xaa ña ni kañuu ña'a' tı̄kuı̄ savi', te ni ndoñu'u' iin yivi'. Sakan' tu saa ne yivi' kij' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

⁴⁰ 'Kivi' jaan' ndii, naa' xachuun' inga' uvı̄ ta'an te yivi' ndii, iin ndaa' ra na'in i te inga ra ndii, ndoo ra.

⁴¹ Te naa' ndiko' inga' uvı̄ ta'an ña'a' ndii, iin ndaa' a' na'in i, te inga a' ndoo. ⁴² Xa'a' a jaan' na koo tu'va naa yoo tu'va ndo', sakan' ña xinı̄ ndo' ndee kivi' kixin tukuu yu'u, ña nduu' xto'o ndo'.

⁴³ 'Ndisu kundanı̄ ndo' ña ka'án i xiin' ndo', kuachı̄ ndii, naa' xinı̄ te xiin' vi'e' ndee hora ñuu kixin te kui'na' vi'e' ra ndii, koo tu'va ra te tı̄xi ra ki'vi' te jaan' vi'e' ra. ⁴⁴ Sakan' na kuuı̄ kunı̄ a koo tu'va tu ndo'ó, kuachı̄ ndii xinı̄ ndo' ndee kivi' kujı̄i' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

Yo'o' sania'á Jesús saa xaa' iin te xika' nuu' te yoo tu'va kij' nandı̄ko' xto'o ra

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ 'Naa' yoo iin te xika' nuu', te nduu' te xachuun' ndaku, te kuu' kaxi' tu ra ndii, te jaan' sakuiso' chuun' xto'o ra te ka'ndı̄a chuun' ra nuu' inga te xachuun' nuu' xto'o ra jaan', te taxı̄ ra ña kuxı̄ te jaan' sava ni hora ña kunı̄ a. ⁴⁶ Va'a va keta te xika' nuu' jaan' naa' kij' nandı̄ko' xto'o jaan' te kunı̄ ra ña xaa' te jaan' chuun jaan'. ⁴⁷ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, taxı̄ xto'o jaan' ña ka'ndı̄a chuun' te jaan' nuu' sakuu' ña kumi' ra. ⁴⁸ Ndisu naa' ka'an te xika' nuu' jaan' xiin' nimá ra ndii: "Kuı̄ kuachı̄ va xto'o e' te nandı̄ko' a", kachi ra. ⁴⁹ Te xa'a' ra kutun' ra inga ne xika' nuu' nuu' xto'o jaan', te xa'a' ra kuxı̄ saka ra, te ko'o ra xiin' te xinı̄. ⁵⁰ Te nandı̄ko' xto'o jaan' kivi' ña koo' a naá nimá ra xiin' hora ña xinı̄ ra, ⁵¹ te sando'o' u'vi' xava'a' ña'a' xto'o jaan', te sko'ni' ña'a' a mii' ñu'u' ne xasuvi' xiin' mii', te ikan' kuaku u'vi' ra ndee ke'i vi' nakaxı̄' nu'u ra.

25

Yo'o' ka'án Jesús iin ña ka'án ndı̄aa xa'a' uxı̄ ta'an ña'a' sava

¹ 'Kij' sakan' ndii, kunduu ña xa'ndia chuun' Ndiosı̄ nimá ne yivi' ndee naa ni ndo'o uxı̄ ta'an ña'a' sava, ne ni ki'in kaa tuún te ni kiee nı̄a kua'an nata'an' nı̄a xiin' te

tunda'á'. ² U'un ta'an nja ndii, ne naa' kuu' nduu' nja, te inga u'un ta'an nja ndii, ne kuu' kaxi' nduu' nja. ³ Ne naa' kuu' jaan' ndii, ni ki'in nja kaa tuun nja, ndisu ni ni'i ka nja xa'an oliva ña taan nja tixin a. ⁴ Ndisu ne kuu' kaxi' jaan' ndii, ni'i siin' ka nja xa'an oliva xiin' kaa tuun nja. ⁵ Te xa'a' a ña kuachi xika' te tunda'á' jaan' ndii, ni ko'ni ma'na nuu' sakuu' nja, te ni kixin ndi'i nja. ⁶ Te na ñuu jaan' ni tiaku ka'an ti'e' ne yivi' ndii: "Xa kuaxi te tunda'á', kuan kije ndo' te natijn ña'a' ndo'", ni kachi nja. ⁷ Sakan' te sakuu' ne sava jaan' ndii, ni ndokoo nja, te ni ndasava'a nja kaa tuun nja. ⁸ Ikan' te ni ka'an ne naa' kuu' jaan' xiin' ne kuu' kaxi' ndii: "Saa ndo' ña va'a te taxi ndo' sie xa'an ndo' nda'a' ndu, sakan' ña xa kuni nda'va kaa tuun nuu' ndu", ni kachi nja. ⁹ Ndisu ni ka'an ne kuu' kaxi' jaan' xiin' nja ndii: "Küvi taxi ndu a, kuachi ndii ñani a ko' tuun nuu' sakuu' e'. Va'a ka ku'un ki'in ndo' a mii' ndiee' ne xiko' a, te sata' ndo' a xa'a' mii' ndo'", ni kachi nja. ¹⁰ Te ki' kuan sata' nja xa'an jaan' ndii, ni xaa te tunda'á' jaan'. Te ni ko'ni ne kuu' kaxi' jaan' xiin' ra vi'e mii' yoo viko' jaan', te ni ndasi ra vitu' yi'e vi'e. ¹¹ Te ni kuna'a' te ni ndekuie ne naa' kuu' jaan', te ni ka'an nja ndii: "Tákuie, saa un' ña va'a, te nunia' un' yi'e' nuu' ndu. Tákuie, saa va un' ña va'a te nunia' un' yi'e' nuu' ndu", ni kachi nja. ¹² Ndisu ni ka'an te jaan' xiin' nja ndii: "Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, xini i ndo'ó", ni kachi ra. ¹³ Xa'a' a jaan' na kuii' ko' tu'va va ndo', sakan' ña xini ndo' ndee kivi' uun amaa kuiti' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' un'i ta'an te xika' nuu' (Lc. 19:11-27)

¹⁴ 'Sakan' ña, ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin te yivi', te ni keta kua'an xika'. Kii' kuni ka ku'un ra ndii, ni kana ra te xika' nuu' nuu' ra,

te ni sakuiso' chuun' ña'a' ra nuu' ña'a' ra. ¹⁵ Te yivi' jaan' ndii, xini ra saa xito' kuvi sachuun' i'in te xika' nuu' nuu' ra jaan', sakan' na kuii' ni taxi ra u'un mií xu'un' oro nda'a' iin ra, te nda'a' inga ra ni taxi ra uvi mií xu'un' oro, te nda'a' inga ka ra ni taxi ra iin mií xu'un' oro. Sakan' te ni keta xto'o jaan' kua'an ra. ¹⁶ Te te ni ki'in u'un mií xu'un' oro jaan' ndii, numi' te ni xa'a' xachuun' ra xiin' a, te ni kanando ra inga u'un mií xu'un' oro xiin' a. ¹⁷ Te sakan' tu, te ni ki'in uvi mií xu'un' oro jaan' ndii, iin kachi ni xaa ra, te ni kanando ra inga uvi mií xu'un' oro xiin' a. ¹⁸ Ndisu te ni ki'in iin mií kuiti' ndii, ni keta ra kua'an ra, te ni xatia ra ñu'u', te ni tisi'e ra xu'un' xto'o ra jaan'.

¹⁹ 'Te kij' ni xka'ndia kua'a' kuiya ndii, ni nandiko' xto'o jaan', te ni xa'a nakán ra kuenta nuu' sakuu' te xika' nuu' jaan' xa'a' xu'un' jaan'. ²⁰ Te ni xaa xi'na te ni ki'in u'un mií xu'un' oro jaan' ni'i ra inga u'un mií ka a ka'an ra xiin' xto'o ra jaan' ndii: "Tákuie, ni taxi un' u'un mií xu'un' oro nda'a' i, ikan a ni'i i yo'o', te ni kanando a inga u'un mií ka", ni kachi ra. ²¹ Sakan' te ni ka'an xto'o ra xiin' ra ndii: "Va'a va ni xaa un'. Yo'ó ndii, iin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a' a ña ni xachuun' ndaku un' xiin' ña sie ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó nuu' kua'a' ka ña'a. Nja'a, te nduiin un' xiin' ña kuation' nimá yu'u, ña nduu' xto'o un'", ni kachi ra. ²² Te ni xaa tu te ni ki'in uvi mií xu'un' oro jaan', te ni ka'an ra ndii: "Tákuie, ni taxi un' uvi mií xu'un' oro nda'a' i, te yo'o' ni'i i inga uvi mií ka ña ni kanando a", ni kachi ra. ²³ Sakan' te ni ka'an xto'o ra xiin' ra ndii: "Va'a va ni xaa un'. Yo'ó ndii, iin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a' a ña ni xachuun' ndaku un' xiin' ña sie ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó nuu' kua'a' ka ña'a. Nja'a, te nduiin un' xiin' ña kuation' nimá yu'u, ña nduu' xto'o un'", ni kachi ra. ²⁴ Te ni xaa tu te ni ki'in iin mií xu'un' oro jaan', te ni ka'an ra ndii: "Tákuie, xini yu'u ña iin te kui'e va nduu' yo'ó,

te kendiaa' un' ña'a mii' kōo' a ni ch'i' un', te nakaya tu un' ña'a mii' ni kiku' un' ndikin'. ²⁵ Xa'a' a jaan' na ni yi'vi i, te ni xa'an i, te ni tisi'e i xu'un' yo'o' tixin ñu'u'. Sakan' na kuii' yo'o' ni'i' i xu'un' ña nduu' ña'a un'", ni kachi ra xiin' xto'o jaan'. ²⁶ Ndisu ni ka'an xto'o ra jaan' xiin' ra ndii: "Yo'ó ndii, te xika' nuu' ña'a nduu' un', te suxan' tu un'. Sakan' ña naa' xini un' ña kendiaa' i ña'a mii' ni ch'i' i, te nakaya tu i ña'a mii' ni kiku' i ndikin' ndii, ²⁷ va'a ka naa' ni chinaa' un' xu'un' i jaan' mii' kanando a xata' a, te na'in i a kij' nandiko' i", ni kachi ra xiin' te xika' nuu' ña'a jaan'. ²⁸ Sakan' te ni ka'an xto'o jaan' xiin' inga te ita' jaan' ndii: "Tu'un ndo' xu'un' oro jaan' nda'a' te kaa', te nataxi ndo' a nda'a' te xa kumi' ux'i ta'an xu'un' oro. ²⁹ Kuachi ndii, yoo ka kumi' ña'a ndii, natijn ka ña a, te yoo ka kōo' a kumi' ndii, ndee ña sie ña kumi' ña kiee nda'a' ña. ³⁰ Te te xika' nuu' te kuasa' kuni kaa' ndii, xita' ndo' nda'a' ra skana' ndo' ndee ki'e mii' iin yavi, te ikan' kuaku ra ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u' ra", kachi xto'o jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús saa saa a kij' sana'má a ne yivi'

³¹ 'Kij' kixin yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kixin i xiin' ndiee' ndatun' koo' chukuu', te saa xinundu'u xiin' i kixin sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' i. Te kundu'u' i nuu' tej ka'nu' ndatun' koo' chukuu' mii' ka'ndia' chuun' i. ³² Te sakuu' nuu' ne yivi' iin yivi' nakaya nuu' i. Te nakaxin siin' ña'a' i ndee naa xaa' te paxto kij' natava' siin' ra mbee tein tixu'u'. ³³ Te tandiee i ne nduu' ndee naa mbee jaan' nda'a' kua'a i, te ne nduu' ndee naa tixu'u' jaan' nda'a' itin i. ³⁴ Sakan' te ka'an yu'u, te nduu' rey, xiin' ne ndiee' nda'a' kua'a i ndii: "Ndo'ó, ne ni sañu'u' yuva' i ndii, ña'a ndo' te ndi'vi ndo' mii' xa'ndia chuun' a, mii' ni sakoo' tu'va a xa'a' ndo' ndee kij' kuni ka kua'a iin yivi'. ³⁵ Kuachi ndii ni taxi ndo' ña ni xixi i kij' ni xi'i i soko, te ni taxi tu ndo' tikui ni xi'i i kij' ni

ichi in'i i, te ni natijn ndo' yu'u vi'e ndo' kij' ni nduu' i te kua'an ichi', ³⁶ te ni taxi ndo' toto kui'nu i kij' ni xika iin' vichi' i, te ni xa'an koto ndo' yu'u kij' ni kuni kuv'i i, te ni xa'an koto tu ndo' yu'u kij' ni naa i vi'e kaa", kachi i xiin' ña. ³⁷ Sakan' te ka'an ne ndaku nimá nuu' Ndiosí ndii: "Tákuie, ¿ama ni xini ndu ni xi'i un' soko, te ni taxi ndu ña ni xixi un'? Uun, ¿ama ni ichi un' tikui, te ni taxi ndu ra' ni xi'i un'? ³⁸ Te, ¿ama ni xini ndu kua'an un' ichi', te ni natijn ndu yo'ó vi'e ndu? Uun, ¿ama ni xini ndu xika' iin' vichi' un' te ni taxi ndu toto kui'nu un'? ³⁹ Uun, ¿ama ni xini ndu kuni kuv'i un', te ni xa'an koto ndu yo'ó? Uun, ¿ama ni xini ndu naa un' vi'e kaa, te ni xan koto tu ndu yo'ó?", kachi ña. ⁴⁰ Te ka'an yu'u, te nduu' rey, xiin' ne jaan' ndii: "Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ña va'a ña ni xaa ndo' xa'a' ne ta'an' i, ne kual'i kuu' so'o yo'o' ndii, ndee naa xiin' mii' i ni xaa ndo' a", kachi i xiin' ña.

⁴¹ 'Sakan' te ka'an tu yu'u, te nduu' rey, xiin' ne ndiee' nda'a' itin i ndii: "Ndo'ó, ne ni nacha'an ni xaa Ndiosí ndii, kuan ndia'a ndo' nuu' i te ku'un ndo' mii' kōo' kivi' nda'va ñu'u, ña ni xa'a Ndiosí xa'a' ña ndiva'a xiin' xa'a' sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' ña jaan'. ⁴² Kuachi ndii ni taxi ndo' ña kuxi i kij' ni xi'i i soko, te ni taxi tu ndo' tikui ko'o i kij' ni ichi in'i i, ⁴³ te ni natijn tu ndo' yu'u vi'e ndo' kij' ni nduu' i te kua'an ichi', te ni taxi tu ndo' toto kui'nu i kij' ni xika iin' vichi' i, te ni xa'an koto tu ndo' yu'u kij' ni kuni kuv'i i, ni ndee kij' ni naa i vi'e kaa", kachi i xiin' ña. ⁴⁴ Sakan' te ndatu'un' tu ne jaan' yu'u ndii: "Tákuie, ¿ama ni xini ndu ni xi'i un' soko, uun ni ichi un' tikui, uun ama ni xini ndu kua'an un' ichi', uun ni xini ndu xika' iin' vichi' un', uun ama ni xini ndu kuni kuv'i un', uun ni naa un' vi'e kaa, te ni xa'an koto tu ndu yo'ó?", kachi ña. ⁴⁵ Te ka'an yu'u, te nduu' rey, xiin' ne jaan' ndii: "Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ña va'a, ña ni xaa ndo' xa'a' ne ta'an'

i, ne kuali' kuu' so'q yo'o' ndii, ndee naa xiin' mii' i ni xaa ndo' a", kachi i xiin' nja. ⁴⁶ Te sakuu' ne jaan' ku'un mii' koo nja tundo'o' ndee ndi'i' ni kivi'. Te ne ndaku nimá nuu' Ndiosí jaan' natijn kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' —ni kachi Jesús.

26

So'q ni xaa a kii' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' saa kuví ka'ni' ra Jesús (Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Kii' ndi'i' ni ka'an Jesús sakuu' ña jaan', te ni ka'an a xiin' te nda'a xa'a' a ndii:

² —Xini ndo' ndii, ndee uvi ta'an kivi' kuni te koo viko' pascua, te yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a te yivi' yu'u nda'a' te kuu' nuu' te ka'ni' ra yu'u nuu' krusin —ni kachi a.

³ Te kivi' jaan' ni nakaya ki'in' sutu kuu' nuu' xiin', te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te xixa nuu' ñuu vi'e sutu ka'nu', te ni nani' Caifás. ⁴ Te ni ndatu'un' tuni ra saa saa ra te tijn ra Jesús xiin' ña maña te ka'ni' ña'a' ra. ⁵ Te ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Saa e' ña jaan' kii' yoo viko' koto ka nakuchi ne ndiee' ñuu yo'o' —ni kachi ra.

So'q ni xaa a kii' ni saka' iin ña'a' xa'an xavixin' xini' Jesús ñuu Betania (Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Te kii' ndu'u' Jesús ñuu Betania vi'e Simón, te ni kuni kuví kui'e te'i ndii, ⁷ ni kuyatin iin ña'a' nuu' a xiin' iin limita yuu' ña ni kua'a xiin' alabastro. Te chitu' vi' ña jaan' ñu'u' xa'an xavixin' koo' chukuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a. Te ni ta'vi' a' limita jaan', te ni saka' a' xa'an jaan' xini' Jesús kii' ndu'u' a xixi' a nuu' mesa. ⁸ Te kii' ni xini' te nda'a' xa'a' Jesús ña jaan' ndii, ni nasaa' ra te ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Vä'a xachi' xitía saka xa'an xavixin' kaa'. ⁹ Sakan' ña, va'a ka naa' ni ke'vi' a te kondia ya'vi' a kua'a' xu'un', te xiin' ña jaan' kuví chindiee' e' ne nda'vi kuu' —ni kachi ra.

¹⁰ Te kii' ni xini' so'q Jesús ña ni ka'an ra jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Na koo a' sakan', kuachi ndii iin chuun va'a ni xaa a' xa'a' i. ¿Ndichun na sataña'a' ña'a' ndo'?

¹¹ Sakan' ña ne nda'vi kuu' ndii, ndee ndi'i' ni kivi' koo nja xiin' ndo' te kuví chindiee' ña'a' ndo' amaa ka kuni ndo', ndisu yu'u ndii, süu' ndee ndi'i' ni kivi' kaka i tein ndo'. ¹² Sakan' ña ni saka' a' xa'an xavixin' ñu'u' nde'i' i te koo tu'va i te ndiee' i kii' kuví i. ¹³ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña mii' ka iin yivi' mii' ka'an ndoso' ne yivi' tu'un va'a xa'a' i ndii, ka'an tu nja xa'a' ña ni xaa ña'a' yo'o' xiin' i, te nakaa'an' ña'a' ne yivi' —ni kachi Jesús.

So'q ni xaa a kii' ni taxí Judas kuento ra ña sanakua'a ra Jesús nda'a' te kuu' ka'nu'

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Sakan' te, iin te uxi uvi, te ni nani' Judas Iscariote ndii, ni xa'an ra nuu' sutu kuu' nuu', ¹⁵ te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—¿Saa cha'vi ndo' yu'u te sanakua'a i Jesús nda'a' ndo'? —ni kachi ra.

Te ni taxí te jaan' oko uxi ta'an xu'un' plata nda'a' ra. ¹⁶ Te ndee kii' sakan', te ni xa'a' ra nanduku' ra saa saa ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'.

So'q ni xaa a kii' ni xixi Jesús ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Te kivi' nuu' ña yoo' viko', ña xixi' nja xita' va'a ña koo' yuchi' levadura saká xiin' ndii, ni kuyatin te nda'a' xa'a' Jesús nuu' a. Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Mii' kuni un' ku'un sava'a ndu ña kuxi e' xa'a' viko' pascua? —ni kachi ra.

¹⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu mii' ndu'u' iin te yivi' te ka'an ndo' xiin' ra ndii: “Ka'an xto'o' e' ndii: Nã'a' ka te kuví i, te kuni kuxi i ña xaxi' xa'a' viko'

pascua xiin' te nda'a' xa'a' i vi'e un'', kachi ndo' —ni kachi a.

19 Te ni saxinu te nda'a' xa'a' a jaan' saa nii' ni ka'an chuun' a xiin' ra, te ni xava'a ra ña xaxi' xa'a' viko' pascua jaan'.

20 Te kij' ni kuñuu nuu' ndii, ni xaa Jesús ikan', te ni xikundu'u' a xiin' te uxí uvi ta'an jaan' nuu' mesa. 21 Te kij' ndu'u' a xixi' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña iin ndo'ó sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' nuu' —ni kachi a.

22 Sakan' te ni xa'a' kusuchi' ini sakuu' te jaan', te ni xa'a' ndatu'un' ña'a' i'in ra ndii:

—¿Tee' yu'u kachi un' ni, tákui'e? —ni kachi i'in ra xiin' a.

23 Sakan' te ni nakuiin a ka'an a ndii:

—Iin ndo'ó, te sé'vi inga' xita' va'a xiin' i tixin ko'o' i vitin, nduu' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan'.

24 Ndee saa kanj' ndii, yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, xa ikan' yoo i kua'an i naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an xa'a' i. Ndisu chie va tundo'o' kundo'o' te sanakua'a yu'u. Ndee va'a ka nduu' a nuu' te jaan' naa' ni tui ra —ni kachi a.

25 Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Judas, te xito' sanakua'a ña'a' jaan' nda'a' te kuu' nuu' ndii:

—¿Tee' yu'u kachi un' ni, maestro? —ni kachi ra xiin' a.

Te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—Uun, suvi un' —ni kachi a.

26 Te kij' ndu'u' Jesús xixi' a xiin' ra ndii, ni ki'in a xita' va'a, te ni taxi a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an a ndii:

—Ki'in ndo' a te kuxi ndo', ña yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i —ni kachi a.

27 Sakan' te ni ki'in a iin copa, te ni taxi a ña chindani Ndiosí, te ni taxi ña'a' a nda'a' te jaan' ka'an a ndii:

—Ko'o' sakuu' ndo' te' yo'o'.

28 Kuachi ndii te' naá tixin ña yo'o' nduu' ní' i ña kuitia xa'a' kuachi kua'a' ne yivi', te xiin' ña kaa' taxi' xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' ña te sandoyo'

a kuachi ña. 29 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndee vitin ndii, kö'o ka i vino, te' kuva'a xiin' uva, ndee kij' xaa' kivi' ña ko'o' tukuu i vino xaa' xiin' ndo' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —ni kachi Jesús.

30 Te kij' ndi' i ni xita ra yaa, nuu' Ndiosí, te ni kiee ra kua'an ra xiki' ña nani' Olivos.

Yo'o' ka'an Pedro ña nakoo iin ndaa' ra Jesús

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

31 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Sakuu' ndo'ó nakoo iin ndaa' yu'u ñu' nuu' naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Taxi i ka'ni' te yivi' te paxto, te kiku mbee sana ra”, kachi a. 32 Ndisu kij' natjaku i ndii, xi'na yu'u ku'un ñu'u' Galilea te sakan' ndo'ó —ni kachi a.

33 Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tee' ndee nakoo sakuu' te kaa' yo'ó ndii, kö'o' kivi' saa yu'u sakan' —ni kachi ra.

34 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña ñu' vitin, kij' kuní ka kana nduchié ndii, xa uní ichi' ni ka'an un' ña xini un' yu'u —ni kachi a.

35 Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tee' ndee xata'an kuvi i xiin' un' ndii, ka'an i ña xini i yo'ó —ni kachi ra.

Te iin ni nda'a' ni ka'an sakuu' ra xiin' a.

Ka'an Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' nani' Getsemaní

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

36 Sakan' te ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a iin xaan' mii' nani' Getsemaní, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundjee ndo' yo'o'. Na ku'un i kaa' te ka'an i xiin' Ndiosí —ni kachi a.

37 Te ni naka a Pedro xiin' uvi saa' tiaa si'e Zebedeo. Te ni xa'a' ndi'ni nimá a, te suchi' ya'a tu ini a. 38 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Suchi' xava'a ini i ndee xa yoo' i kuvi i. Ndo'o ndo' yo'o', te kundito ndo' xiin' i —ni kachi a.

³⁹ Sakan' te ni xa'an a ndoso' jaan', te ni xikuijn xiti' a, te ni ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

—Tata yuva' i, naa' kuní un' ndii, täxi un' kundo'o i tundo'o' chie yo'o' ña nduu' ndee naa tikui uva. Ndisu saa un' ña kuní yu'u, süu' jaan' ndii ña kuní mii' un' —ni kachi a.

⁴⁰ Ikan' te ni nandiko' a mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a, te ni xini a ndiee' ra kixin ra. Te ni ka'an a xiin' Pedro ndii:

—Saa ka vi' tu ni kuvi kundito ndo' ndee iin ndaa' hora xiin' i.

⁴¹ Koo ñu'u' ini va ndo' te ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te köyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kini ndo'o. Kuní nimá ndo' saa ndo' ña kuní Ndiosí, ndisu ñu'u' nde'i ndo' ndii, kündieni a —ni kachi a xiin' ra.

⁴² Te ni xa'an ni tukuu a, te ni ka'an a xiin' Ndiosí ichi' ña uvi ndii:

—Tata yuva' i, naa' küvi kataní nda'a' un' te kundo'o i tundo'o' chie yo'o' ndii, na xinu ña kuní mii' un' —ni kachi a.

⁴³ Te kij' ni nandiko' tukuu a mii' ndiee' ra jaan' ndii, ni xini a ndiee' ra kixin tukuu ra. Sakan' ña chitu' vi' nduchi' nuu' te jaan' ñu'u' ma'na.

⁴⁴ Te ni nakoo ña'a' a, te kua'an ni tukuu a te ka'an a xiin' Ndiosí naa ña xa ni ka'an a ña nuu'. ⁴⁵ Sakan' te ni nandiko' ni tukuu a mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa kuvi kusun ndo' vitin te nandiee' ndo'. Koto ndo', xa ni xaa hora ña sanakua'a ra yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' te ndiso' kuachi.

⁴⁶ Ndondichí ndo' te ku'un e', xa kuyatin' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni tijn te yivi' Jesús

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Te kij' iin' ka Jesús ka'an a, te ni xaa Judas, te ni nduu' iin te uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, xiin' kua'a' va ne yivi' ndiso' nia ichi xiin' karoti. Te ne jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu ni tianu' ña'a'. ⁴⁸ Te te sanakua'a ña'a' ndii, xa ni ka'an

ra saa nia'a ra yoo nduu' Jesús ka'an ra ndii:

—Te chito i nuu' kij' nakuatu ña'a' i nduu' te jaan', te jaan' tijn ndo' —ni kachi ra.

⁴⁹ Sakan' te ni kuyatin ra mii' iin' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ndee kaa' tuku' uun, maestro —ni kachi ra.

Te ni chito ra nuu' a. ⁵⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Chie kua'a, ¿ndichun kuaxi un'? —ni kachi a.

Sakan' te ni kuyatin te yivi' kua'a' jaan', te ni tijn ra Jesús. ⁵¹ Ndisu iin te iin' xiin' a ikan' ndii, ni xta'ni' ra ichi ra, te ni xa'ndia ra so'o te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'. ⁵² Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Taxa'a un' ichi un' mii' naa a. Sakan' ña yoo ka xa'ni' xiin' ichi ndii, xiin' ña jaan' tu kuvi mii' ra.

⁵³ ¿Ñaa xini un' ña kuvi ka'an nda'vi i xiin' yuva' i vitin, te ti'vi' a ya'a uxi uvi ti'vi' ángele te chindiee' a yu'u?

⁵⁴ Ndisu naa' saa a sakan' ndii, küvi xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' i mii' ka'an a ña kuní a kundo'o i —ni kachi a.

⁵⁵ Xaka'an e' te ni ndatu'un' Jesús ne jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxi ndo' te tijn ndo' yu'u xiin' ichi xiin' itun' ndee naa iin te kui'na' vi'? Kua'a' kivi' ni iin i tein ndo' sania'a i nuu' ki'e yukun', te ni tiin' ndo' yu'u. ⁵⁶ Ndisu kuní a xka'ndia ña yo'o' te xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a xta'an' —ni kachi Jesús.

Sakan' te ni nakoo ña'a' sakuu' te nda'a' xa'a' a, te ni xinu ra.

So'o ni xaa a kij' ni sana'má te kuu' ka'nu' Jesús

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54,63-71; Jn. 18:12-14,19-24)

⁵⁷ Te yivi', te ni tijn Jesús ndii, ni xan ndiaka ña'a' ra vi'e sutu ka'nu', te nani' Caifás. Te ikan' ni nakaya te sania'a tu'un ndei' Ndiosí xiin' te xixa nuu' ñuu jaan'. ⁵⁸ Ndisu Pedro ndii, xika' xika' ndikún ra kua'an ra xata' te yivi' jaan' ndee ni nda'ni ra

nuu' kije sutu ka'nu' jaan'. Te ni xikundu'u' ra xiin' te xiin', te xito' yukun', te kunj ra saa kun ndiko' sakuu' ña jaan'. ⁵⁹ Te sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu xiin' sakuu' te kuu' ka'nu', te ni nakaya ikan' ndii, nanduku' ra te ka'an tun vixi xa'a' Jesús te kuvj ka'an ra ña xata'an kuvj a xa'a' ña jaan'. ⁶⁰ Ndisu koo' ndee iin a ni na'in ra, tee' ndee kua'a' ne yivi' ni tijin kuachj ndii' ña'a'. Te ndii, ndee ndi'i' ndoso' te ni ndekuie uvj ta'an te yivi', te ni tiin' kuachj ndii' ña'a' ra ⁶¹ ka'an ra ndii:

—Ni ka'an Jesús yo'o' ndii: “Kuvj tani j yukun' Ndiosí, te unj kivi' kuitj', te xa ni nakani j inga a”, ni kachj ra —ni kachj te jaan'.

⁶² Sakan' te ni ndondichj sutu ka'nu' jaan', te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na koo' a kuvj ka'an xachi' un'? ¿Ndee xa'a' na tiin' kuachj ne yivi' kaa' yo'ó? —ni kachj ra.

⁶³ Ndisu Jesús ndii, ni nakuijn xachi' a. Sakan' te ni ka'an sutu jaan' xiin' a ndii:

—Xiin' ndiee' Ndiosí tiaku ka'an chuun' j xiin' un' ña ka'an un' xiin' ndu naa' yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí —ni kachj ra.

⁶⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Mij' yo'ó ka'an ña sivi j. Te ka'an ka j xiin' ndo' ña ndee vitin kunj ndo' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi', kij' kundu'u' j nda'a' kua'a' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', te kunj tu ndo' kij' kixin j nuu' viko' ndivi' —ni kachj a xiin' ra.

⁶⁵ Sakan' te ni ndata' sutu jaan' toto ra xa'a' a ña ni nasaa' ra, te ni ka'an ra ndii:

—Ni kanja'a ra xa'a' Ndiosí, sakan' na kuii' kuni ka ne yivi' ndiee yu'u' nuu' e' xa'a' ra. Sakuu' ndo' ni xini so'o' ña kanja'a ra xa'a' Ndiosí. ⁶⁶ ¿Saa tuu ndo'? —ni kachj sutu jaan'.

Te ni nakuijn ne jaan' ka'an nja ndii:

—Xata'an kuvj ra —ni kachj nja.

⁶⁷ Sakan' te ni kondia tiasi'i te yivi' nuu' a, te ni kunj iki' tu ña'a' ra. Te

sava tuku ra ni sa'ndia' nuu' a ⁶⁸ te ka'an ra xiin' a ndii:

—Yo'ó, te ka'an ña nduu' un' Cristo, nakunj un' yoo ni kanj yo'ó —kachi ra.

Ka'an Pedro ña xini ra Jesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:55-62; Jn. 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Te kij' ndu'u' Pedro nuu' kije ndii, ni kuyatin iin ña' xika' nuu', te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Ni xika tu yo'ó xiin' Jesús, te ni kiee ñu'u' Galilea, kaa' —ni kachj a'.

⁷⁰ Ndisu ni kiee yu'u' ra ka'an ra xiin' a' nuu' sakuu' ne ndiee' jaan' ndii:

—Xini j ndee xa'a' ka'an un' —ni kachj ra.

⁷¹ Te kij' kua'an keta ra yi'e' jaan' ndii, ni xini ña'a' inga ka ña' xika' nuu'. Te ni ka'an a' xiin' ne ita' yatin jaan' ndii:

—Ni xika tu te yo'o' xiin' Jesús, te ni kiee ñuu' Nazaret, kaa' —ni kachj a'.

⁷² Ndisu tuku ni ni ka'an ra ña xini ña'a' ra naka'an' ra ndee kivi' Ndiosí ka'an ra ndii:

—Xini yu'u' te yivi' kaa' —ni kachj ra.

⁷³ Te nuu' va ni xka'ndia, te ni kuyatin ne ita' jaan', te ni ka'an nja xiin' ra ndii:

—Ña ndaku xna'a' nduu' a ndii, ni xika tu yo'ó xiin' te kaa', sakan' ña iin kachi ndatu'un' un' naa ndatu'un' ne Galilea —ni kachj nja.

⁷⁴ Sakan' te ni xa'a' ra kanja'a' xiin' mii' mij' ra, te ka'an tu ra kivi' Ndiosí ndii:

—Xini yu'u' te yivi' kaa' —ni kachj ra.

Te na ni ña jaan' ka'an ra, te ni kana nduchié. ⁷⁵ Sakan' te ni nakaa'an' Pedro ña xa ni ka'an Jesús xiin' ra ndii: “Ña kuni ka kana nduchié ndii, xa unj ta'an ichi' ni ka'an un' ña xini un' yu'u'”, ni kachj a xiin' ra. Te kij' ni keta ra ikan' ndii, ni xaku suchi' inj va ra.

27

Sọ'ọ nì xaa a kii' nì sanakua'a te yivi' Jesús nda'a' Pilato

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Nì kitu' so'ọ, te nì nakaya sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu, te nì nakata ra kuento ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te romano te ka'ni' ña'a' ra. ² Ndi'i jaan', te nì satiín ña'a' ra, te nì naka ña'a' ra, te nì xa'an sanakua'a ña'a' ra nda'a' Poncio Pilato, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' jaan'.

Yo'ó ka'an a saa nì xani' xiin' mii' mii' Judas

³ Kii' nì xini Judas, te nì sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu', ña xa nì katun' te jaan' Jesús te kuvi' a ndii, nì natuvi' ini va ra. Te nì sanandiko' ra oko uxi ta'an xu'un' plata jaan' nda'a' sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu jaan'. ⁴ Te nì ka'an ra ndii:

—Nì xaa i kuachi, sakan' ña nì sanakua'a i iin te koo' kuachi —nì kachi ra.

Te nì ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Koo' kuenta kumi' ndu xa'a' ña jaan', kuachi mii' un' nduu' a —nì kachi ra.

⁵ Sakan' te nì xatia ra xu'un' jaan' tixin yukun' ka'nu', te kua'an ra, te nì chu'un' ra yo'ọ' sukun' ra, nì kataxko' xiin' mii' ra, te nì xi'i ra.

⁶ Te sutu jaan' ndii, nì nakaya ra xu'un' jaan', te nì ka'an ra ndii:

—Vä'a yoo a ña taan' e' xu'un' yo'ọ' tixin xatun' xu'un' yukun', sakan' ña xu'un' ña nì cha'vi e' te ka'ni' e' iin te yivi' nduu' a —nì kachi ra.

⁷ Te nì nakata ra kuento ra, te xiin' xu'un' jaan' nì sata' ra ñu'u' mii' nì tava' te yivi' ñu'u' kixin', te kunduu' a mii' ndiee ne kuaxi tuku' xaan'.

⁸ Sakan' na kiii' ndee vitin nani' a ñu'u' nii'. ⁹ Sakan', te nì xinu' ña nì ka'an Jeremías, te nì ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xta'an', kii' nì ka'an ra ndii:

Te nì nachii' ra oko uxi ta'an xu'un' plata,

ña nduu' ya'vi kivi' ñuu a,
ña nì chindu'u' ne Israel,

¹⁰ te xiin' ña jaan' nì sata' ra ñu'u' te tava' ñu'u' kixin',

saa nii' nì ka'an chuun' xto'ọ e' xiin' i.

Nì kachi ra.

Sọ'ọ nì xaa a kii' nì iin Jesús nuu' Pilato

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Te kii' iin' Jesús nuu' te xa'ndia chuun' jaan', te nì ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey nuu' ne judío? —nì kachi ra.

Te nì nakuiin a ndii:

—Uun, mii' un' nì ka'an sakan' —nì kachi a.

¹² Te kii' tiin' kuachi ña'a' sutu kuu' nuu' jaan' xiin' te xixa nuu' ñuu jaan' ndii, nì nakuiin xachi' a.

¹³ Sakan' te nì ka'an Pilato xiin' a ndii:

—¿Ñáá xini so'ọ un' sakuu' ña tiin' kuachi te kaa' yo'ó? —nì kachi ra.

¹⁴ Ndisu ndee iin yu'u' nì nakuiin xachi' Jesús xa'a' ña jaan', te nì nandaní va Pilato.

Sọ'ọ nì xaa a kii' ña xa yoo kuvi' nduu' Jesús

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

¹⁵ Va'a, sakuu' ichi' kii' nasukú viko' jaan' ndii, xi saña' te xa'ndia chuun' jaan' iin te ñu'u' vi'e kaa naa xi xa'a ra, te saña' ra ndee ka te kuní ne yivi'. ¹⁶ Te naá iin te xini sakuu' ne yivi' vi'e kaa kii' sakan', te nani' Barrabás. ¹⁷ Te kii' nì nakaya kua'a' ne yivi' ikan', te nì ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Yoo kuní ndo' saña' i? ¿Ñáá Barrabás, uun ñáá Jesús, te ka'an ndo' nduu' Cristo? —nì kachi ra.

¹⁸ Nì ka'an ra sakan', kuachi ndii nì kundani ra ña nì sanakua'a ña'a' te jaan' xa'a' a ña ndasi' nuu' ra xini ña'a' ra kuiti'.

¹⁹ Te kii' ndu'u' Pilato mii' xa'nú ra kuachi ndii, nì ti'vi' ña' si'i ra kuento nda'a' ra, ka'an a' ndii: “Chii' nì xiin' mii' un' nuu' ña kuni saa ra xiin' te xachuun' ndaku ñaa'. Sakan' ña nì

sando'o' va xani yu'u ñuu ndi'e' ni xaa ra", ni kachi a'.

²⁰ Ndisu sutu kuu' nuu' jaan' xiin' te xixa nuu' ñuu ndii, ni chu'u' ra ne yivi' kua'a' jaan' te ka'an nia ña va'a ka na saña' ra Barrabás, te na ka'ni' ra Jesús. ²¹ Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nia ndii:

—¿Ndee te uvi ta'an yo'o' kuni ndo' saña' i? —ni kachi ra.

Te ni ka'an nia ndii:

—Va'a ka Barrabás saña' un' —ni kachi nia.

²² Te ni ka'an Pilato xiin' nia ndii:

—¿Te ndee ña kuni ndo' saa i xiin' Jesús, te ka'an ndo' nduu' Cristo? —ni kachi ra.

Te jin ni nda'a' ni ka'an sakuu' nia ndii:

—Nuu' krusin kuxi un' ra —ni kachi nia.

²³ Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nia ndii:

—¿Ndichun? ¿Ndee ña nia'a ni xaa ra? —ni kachi ra.

Ndisu ni kuaa' ti'e' ka ne jaan' ka'an nia ndii:

—Nuu' krusin kuxi un' ra —ni kachi nia.

²⁴ Te ni xini Pilato ña kuvu nama ra ña kuni ne yivi' kua'a' jaan', süu' jaan' ndii so'o ndiee' ka nasaá' nia, sakan' na kuii' ni xikan ra tikui, te ni natia ra nda'a' ra nuu' ne jaan' ka'an ra ndii:

—Koo' kuachi kumi' yu'u xa'a' ña kuvu te xachuun' ndaku yo'o', ndo'ó kuiti' nduu' ne kumi' kuachi —ni kachi ra.

²⁵ Te jin ni nda'a' ni ka'an sakuu' nia ndii:

—Ndu'u na kuiso kuachi xa'a' ña kuvu ra, te na kuiso tu ña'a' si'e' ndu —ni kachi nia.

²⁶ Sakan' te ni saña' ra Barrabás, te ni ka'an chuun' ra ña suku' yo'o' te xiin' Jesús. Ndi'i jaan' te ni sanakua'a ña'a' ra te kuxi ña'a' ra nuu' krusin.

²⁷ Sakan' te ni xan ndiakā te xinin' nda'a' xa'a' Pilato Jesús tixin vi'e ka'nu', te ni nakaya sakuu' te xinin' ra saa xinundu xjin' Jesús mii' iin' a jaan'. ²⁸ Sakan' te ni tava' ra toto a,

te ni sakui'nú ña'a' ra jin toto kua'a ndukun'. ²⁹ Te ni xa'a ra jin corona yo'o' inu', te ni chindu'u' ra a xini' a. Te ni chi'ni ra jin tun' yoo' nda'a' kua'a a. Te ni xikuita xiti' ra nuu' a xandi'i' ra xiin' a ka'an ra ndii:

—Yoo va'a yo'ó, te nduu' rey ne judío —ni kachi ra.

³⁰ Te kondia tiasi'i ña'a' ra, te tu'un' ra tun' yoo' jaan' nda'a' a, te kutun' ra xini' a xiin' tun' jaan'.

³¹ Te kij' ndi'i ni kundii' ra xiin' a ndii, ni xta'ni' ra toto kua'a jaan', te ni sanakui'nú ña'a' ra toto mii' a. Sakan' te kua'an ra xiin' a te kuxi ña'a' ra nuu' krusin.

So'o ni xaa a kij' ni kuxi te xinin' Jesús nuu' krusin

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Kij' ni kiee te xinin' kua'an ra xiin' Jesús ndii, ni nata'an' ra xiin' jin te ni kiee ñuu Cirene, te nani' Simón, te ni tjin u'vi ra te jaan' ña koni'i' ra krusin Jesús ku'un ra.

³³ Te ni xaa ra jin xaan' mii' nani' a Gólgota, te kivi' jaan' kuni kachi a iki' xini' te ni xi'i. ³⁴ Te ikan' ni xika ra sako'o' ña'a' ra vino, te saká xiin' jin nuu' suxa uva. Ndisu kij' ni xito yu'u' a ra' ndii, ni xjin a ko'o a ra'.

³⁵ Te kij' ndi'i ni kuxi ña'a' ra nuu' krusin jaan' ndii, ni katin ra toto a te kuni ra yoo nda'a' ndoo i'in a. Sakan' te xinu ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí kij' ni ka'an ra ndii: “Ni katin te yivi' toto i, te ni nata'vi' ra a”, ni kachi ra. ³⁶ Sakan' te ni xikundiee te xinin' ikan' xito ña'a' ra. ³⁷ Te ni ke'i ra jin tu'un' yu'u' nuu' jin vitu', te ni chindu'u' ra a xini' krusin jaan' xa'a' ña ni tjin kuachi ña'a' ra ka'an a ndii: “Te yo'o' nduu' Jesús, te nduu' rey ne judío”, kachi a.

³⁸ Te kij' sakan' ndii, ni kuxi tu ra tata'vi' xjin' a jin te kui'na' nuu' jin krusin. Jin ra nda'a' ku'a a, te inga ra nda'a' itin a.

³⁹ Te ne xka'ndiá ikan' ndii, ni xandi'i' nia xiin' a seko' nia xini' nia ⁴⁰ ka'an nia ndii:

—Jan', yo'ó, te ka'án ña tani un' yukun' ka'nu' e', te nakani un' tuku a kivi' ña un' ndii, sakakú xiin' mii' un'. Te naa' si'e Ndiosí xna'a nduu' un' ndii, kuan nuu un' nuu' krusín ñaa' —ni kachi ña.

⁴¹ Te nii' sakan' ni xandi'i tu sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te fariseo, xiin' te xixa nuu' ñuu xiin' a ka'án ra ndii:

⁴² —Inga ne yivi' ni sakakú ra, te küvi sakakú xiin' mii' mii' ra. Naa' rey yoo' e', ne Israel, xna'a nduu' ra ndii, na nuu ki'i' ra nuu' krusín vitin, te kandixa' ña'a' e'. ⁴³ Inj ra xini ra Ndiosí. Na sakakú ña'a' a vitin naa' ndixa kundani ña'a' a, sakan' ña ni ka'an ra ndii: "Si'e Ndiosí nduu' i", ni kachi ra —ni kachi sakuu' te jaan'.

⁴⁴ Te ni xandi'i tu uvi saa' te kui'na', te ndondia nuu' krusín jaan', xiin' a.

Sq'o ni xaa a kij' ni xi'i Jesús nuu' krusín

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Te kij' ni xaa iin ke'in' ndii, ni kuu iin yavi kani' iin yivi' ndee ni xa'an' ndiko' a kaa un' xakuua'. ⁴⁶ Te kuyatin' kaa un' jaan' ni ka'an ti'e' Jesús ndii:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —ni kachi a. Ña jaan' kuni kachi a ndii: Ndiosí mii' i, Ndiosí mii' i, ¿ndichun na ni nakoo un' yu'u'?

⁴⁷ Te ni ka'an xiin' ta'an' sava ne ita' ikan' kij' ni xini so'o ña ni ka'an a ña jaan' ndii:

—Elías kana' te kaa' —ni kachi ña.

⁴⁸ Xa ka'án e', te ni ndava iin te iin' ikan', te ni ki'in ra iin pachí, te ni se'vi ra a vino iya'. Te ni satiín ra a nuu' iin tun' yoo', te ni kataní ra a nuu' Jesús te ko'o a ra'. ⁴⁹ Ndisu sava ne yivi' jaan' ni ka'an xiin' ra ndii:

—Ndiatu' un', te kuni e' naa' kixin Elías te sakakú ña'a' ra —ni kachi ña.

⁵⁰ Te Jesús ndii, tuku ni ni nde'i ti'e' a, te ni keta nimá a. ⁵¹ Sakan' te, toto ña ta'nu' i'nu tixin yukun'

ka'nu' ndii, ni ndata' a. Ni xa'a' a ndee ndienu, te ni kiee nuu a ninu. Te ni taan iin yivi', te ni ndata' tu kava'. ⁵² Te ni nunia' tu yavi ndii, te kua'a' va ñu'u' nde'i, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ni xi'i ndii, ni natia'ku ña. ⁵³ Te ne ni natia'ku jaan' ndii, ni kiee ña yavi jaan' ndee kij' ni natia'ku Jesús, te ni ko'ni ña ñuu Jerusalén, ña su'un, te ni xini ña'a' kua'a' ne yivi'.

⁵⁴ Te kij' ni xini te xín' kuu' nuu' xiin' te ita' xiin' ra xito' ra Jesús ña ni taan' xiin' sakuu' ña ni xka'ndia ikan' ndii, ni yivi' xava'a' ra ka'an ra ndii:

—Ndixa xna'a nduu' a ndii, si'e Ndiosí ni nduu' te kaa' —ni kachi ra.

⁵⁵ Te ni ita' kua'a' ña'a' ndee ndoso' jaan' xito' ña ña yoo jaan'. Ne jaan' ndii, ni ndikun ña Jesús, ni kixin ña ndee ñu'u' Galilea xika' nuu ña nuu' a. ⁵⁶ Te tein ne jaan' ni ka'ni María Magdalena, xiin' María si'i' Jacobo xiin' ñani ra José, xiin' si'i' si'e iin te nani' Zebedeo.

Sq'o ni xaa a kij' ni ndiee ñu'u' nde'i Jesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Te xakuua' nuu' kij' sakan' ndii, ni xaa iin te vika', te ni kiee ñuu Arimatea, te nani' José. Te ni nduu tu te jaan' te ndikun ichi' Jesús.

⁵⁸ Sakan' na ni xa'an ra nuu' Pilato, te ni xikan ra ñu'u' nde'i Jesús. Sakan' te ni ka'an chuun' Pilato ña taxí te xín' ñu'u' nde'i a jaan' nda'a' José. ⁵⁹ Te kij' ndi'i ni sanuu' ra a ndii, ni tisuku' ra a iin toto yaa ndiká.

⁶⁰ Te ni xa'an chinaá ra a tixin yavi ndii, ña ni xatia ra toko' kava'. Ña jaan' ndii, yavi xaa' ña sakan' ni xa'a' ra nduu' a. Te ni satuvi' ra iin yuu' chie, te ni ndasi ra yu'u' yavi jaan'. Sakan' te ni keta ra kua'an ra. ⁶¹ Te yatín jaan' ndu'u' María Magdalena xiin' inga ka María xto'ni' ña yavi jaan'.

Xito' te xín' yavi ndii mii' ni naa' ñu'u' nde'i Jesús

62 Te inga kivi', kij' ni xka'ndia kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' nia xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' nia jaan' ndii, ni nakaya sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo nuu' Pilato.

63 Te ni ka'an ra ndii:

—Tákui'e, naka'an' ndu ña ni ka'an te jaan', te ni xini xa'an' ne yivi', kij' ni tiaku ra ndii: “Kivi' ña uni, te natiaku tukuu i”, ni kachi ra.

64 Xa'a' a jaan' na kuu' tjanu' un' te xiin' te na koto va'a ra yavi ndii jaan' ndee kivi' ña uni. Saa' iin kij' ku'un te ndikun ichi' ra ñu te sakui'na' ra ñu'u' nde'i jaan', te ka'an ra xiin' ne yivi' ndii: “Ni natiaku ra tein ne ni xi'i.” Naa' saa ra sakan' ndii, iin tun vixi ndiaa' ka kunduu a te sakan' ña nuu' —ni kachi ra xiin' Pilato.

65 Te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Ñaa' naka' ndo' iin ti'vi te xiin' te ku'un koto ndo' yavi jaan' saa va'a ka tuu mii' ndo' —ni kachi ra.

66 Te ni kije ra kua'an ra, te ni xaa ra ikan', te ni chindu'u' ra iin tuni xata' yuu' ña ndasi yu'u' yavi jaan'. Sakan' te ni nakoo ra te xiin' jaan' te koto ra a.

28

Sq'o ni xaa a kij' ni natiaku Jesús
(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

1 Kij' ni xka'ndia kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, nia'a va kivi' nuu' xa'a' ximana, te ni xa'an María Magdalena xiin' inga ka María yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Jesús. 2 Te ndiee' va ni kanda, sakan' ña ni nuu' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, ndivi', te ni xaa a yavi ndii jaan', te ni satuvi' a yuu' ña ndasi yi'e' jaan', te ni xikundu'u' a xata' yuu' jaan'. 3 Yi'é a ndee' naa ñu'u' savi', te toto a ndii, yaa kachi' vi' a. 4 Te xa'a' a ña ni yi'vi va te xiin' ni xaa ángele jaan' ndii, kisi' vi' ña'a' a ndee' ni kuniaa' xachi' ra. 5 Ikan' te ni ka'an ángele xiin' ña'a' jaan' ndii:

—Kuän yi'vi ndo', xini i ña Jesús, ña ni xi'i nuu' krusín, nanduku' ndo'. 6 Köo' ka ñu'u' nde'i a naá

yo'o', sakan' ña xa ni natiaku a saa nii' ni ka'an a. Nia'a ndo' te kuni ndo' mii' ni naa a. 7 Te vitin ndii, kua'an ki'i' ndo' te ka'an ndo' xiin' te nda'a' xa'a' a ña xa ni natiaku a. Te xi'na mii' a ni'i' ichi' nuu' ndo' kua'an a ñu'u' Galilea, ikan' kuni ña'a' ndo'. Ña kaa' nduu' ña ka'an i xiin' ndo' —ni kachi ángele xiin' nia.

8 Sakan' te yachi va ni kije ne jaan' yavi jaan' kua'an nia. Yi'vi nia, te va'a tu kuni nia. Taxta'an nia te ka'an nia ña jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a. 9 Xa sakan' ni, te ni nata'an' Jesús xiin' nia, te ni ka'an a ndii:

—Na koo na ña maní' xiin' ndo' —ni kachi a.

Te ni kuyatin nia mii' iin' a, te ni xikuita xiti' nia nuu' a, te ni numi nia xa'a' a tiin' ka'nu' ña'a' nia.

10 Sakan' te ni ka'an a xiin' nia ndii:

—Kuän yi'vi ndo'. Kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' ñan' i na ku'un ra ñu'u' Galilea, te ikan' kuni ra yu'u' —ni kachi a.

Ña yo'o' nduu' tun vixi ña ni ka'an te xiin'

11 Te kij' kua'an ña'a' jaan' ndii, kua'an tu sava te xiin' jaan' ñuu, te ni ka'an ra xiin' sutu kuu' nuu' sakuu' ña ni yo'o jaan'. 12 Te ni nakaya sutu jaan' xiin' te xixa nuu' ñuu jaan', te ni nakata ra kuento ra. Ndi'i jaan' te ni taxi ra kua'a' xu'un' nda'a' te xiin' jaan', 13 te ka'an ra ndii:

—Ka'an ndo' ndii: “Kij' kixin ndu ndiee' ndu ñuu, te ni kixin te ndikun ichi' ra, te ni xaku'na' ra ñu'u' nde'i jaan'”, kachi ndo'. 14 Te naa' kuni Pilato kuento xa'a' ña kaa' ndii, ndu'u' sakandixa' ña'a' te köo' a saa ra xiin' ndo' —ni kachi ra xiin' te xiin' jaan'.

15 Te ni ki'in te xiin' jaan' xu'un', te ni xaa ra saa ni ka'an sutu jaan' xiin' ra, te ni kiku kuento jaan' tein ne ta'an' e', ne judío, ndee' kivi' vitin.

Ka'an chuun' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ña ka'an ndoso' ra tu'un a

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

16 Te uxi iin te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, ni kiee ra kua'an ra xiki' ña kandu'u' ñu'u' Galilea mii' ni ka'an chuun' Jesús xiin' ra. 17 Te kij' ni xini ña'a' ra ndii, ni xaka'nu' ña'a' ra. Ndisu sava ra ni kandixa' va'a. 18 Te ni kuyatin Jesús nuu' ra ka'an a xiin' ra ndii:

—Nda'a' yu'u ni taxi Ndiosí sakuu' ña ndiee', te ka'ndia chuun' i ndivi' xiin' iin yivi'. 19 Xa'a' a jaan' na kuii' kua'an ndo', te sania'á ndo' sakuu' ne yivi' iin yivi' te kundikun ña ichi' i. Te sakuchi' ña'a' ndo' xiin' ña ndiee' yuva' e' Ndiosí, xiin' ña ndiee' si'e a, xiin' ña ndiee' Espíritu Santo. 20 Te sania'á tu ña'a' ndo' ña na saxinú ña sakuu' ña ni ka'an chuun' i xiin' ndo' kaa'. Te yu'u ndii, koo i xiin' ndo' ndee ndi'i' ni kivi' ndee ku'un ndiko' iin yivi' —ni kachi a. Sakan' na kunduu a.

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Marcos ña ka'an xa'a' Jesús

Sọ'ọ ni xaa a kij' ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí itia Jordán

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9,15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Sọ'ọ ni xa'a' tu'un va'a ña ka'an xa'a' Jesucristo, si'e Ndiosí. ² Naa yoso' a mii' ni ka'an Isaías te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, kij' ni ke'i ra ña ni ka'an Ndiosí ndii:

Yu'u ndii, tianu' i nda'a' xa'a' i, te xi'na ra ku'un, te ndasava'a ra ichi' nuu' un'.

³ Te te jaan' nduu' te tiakú tachi' yu'u' ka'an ti'e' ra mii' taxin' kaa' ndii:

“Ndasava'a ndo'ó ichi' mii' kixin xto'ó e',

te ndasanda'ku tu ndo' a.”

Kachi a.

⁴ Sakan' na kuii' ni xa'a' jin te nani' Juan sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí mii' taxin' kaa'. Te ka'an ndoso' ra nuu' nia kuenta ña nama nia nimá nia xa'a' kuachi ña xaa' nia. Sakan' te koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nia, te kuchi' nia kuenta a. ⁵ Te sakuu' ne ndiee' ñuu' Jerusalén xiin' nda'a' a, ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni xa'an nia mii' iin' Juan jaan', te kuni sọ'ọ ña'a' nia, te na'má nia kuachi nia, te ni sakuchi' ña'a' ra kuenta Ndiosí itia Jordán jaan'. ⁶ Toto Juan ndii, xiin' ixi' camello ni kua'a a. Te ki'i' jin' toko' ra. Te tika xiin' ñuñu' itun' ni xaxi' ra. ⁷ Ni ka'an ndoso' ra nuu' nia ndii:

—Ña kuaxi xata' i ndii, ña koo' chukuu' ka nduu' a te sakan' yu'u. Te yu'u ndii, ni ndee va'a i kunduu te ndaxin' jin' ndixan' ki'i' a. ⁸ Yu'u ndii, sakuchi' i ndo'ó xiin' tikui kuiti', ndisu ña jaan' ndii, sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndiee' Espiritu Santo —ni kachi ra xiin' nia.

Sọ'ọ ni xaa a kij' ni chichi' tu Jesús itia Jordán

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Te kij' sakan' ndii, ni keta Jesús ndee ñuu Nazaret, ña naá nuu' ñu'u' Galilea, te ni xaa a mii' iin' Juan jaan', te ni sakuchi' ña'a' ra itia Jordán. ¹⁰ Te ndi'i sọ'ọ ni chichi' Jesús, te ni keta a tikui. Ikan' te ni xin' a ni nunia' ndivi', te nuu' Espiritu Ndiosí, naa kaa' paloma kaa' a, te ni ndoo a xiin' a. ¹¹ Sakan' te ni ka'an jin' tachi' yu'u' ndee ndivi' ndii:

—Yo'ó nduu' si'e man' i, te va'a va kuni i xini i yo'ó —ni kachi a xiin' a.

Sọ'ọ ni xaa a kij' ni kuni ña ndiva'a sanama' a Jesús nuu' kuachi

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Ndi'i sọ'ọ ña jaan', te ni saka'an Espiritu Santo nimá Jesús te ku'un a mii' taxin' kaa'. ¹³ Te ikan' ni xika a nii' uvi xiko kivi', te ni xito kua'a ña'a' ña ndiva'a. Te ni xika a tejin' ti' iku', te ni ndekuie ángele ikan', te ni xika nuu' a nuu' Jesús.

Sọ'ọ ni xaa a kij' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Te kij' ni xiku'un Juan naá ra v'e' kaa ndii, ni xa'an Jesús nuu' ñu'u' Galilea ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa kuni Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá e'. ¹⁵ Te ka'an a ndii:

—Xa ni xin' kivi' ña ni chituni Ndiosí, te xa ni kuyatin ka'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ña jaan' na kuii' nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo', te kandixa' ndo' tu'un va'a xa'a' ichi' a —ni kachi a.

Sọ'ọ ni xaa a kij' ni kana Jesús kumi' ta'an te tava' tiaka' te kunduu ra nda'a' xa'a' a

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Te kij' xika' Jesús yu'u' mini Galilea ndii, ni xin' a uvi ta'an te yivi'. Iin' ra nani' Simón, te inga ra nani' Andrés. Te jaan' ndii, ñani' ra kuni ta'an' ra. Te skó'ni' ra ñunu' ra tixin' tikui mini jaan', sakan' ña te

tava' tja'ka' nduu' ra. ¹⁷ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nia'a ndo', te kundikun ndo' ichi' i, te sania'a' i ndo'ó tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachi' nia te kundikun nia yu'u —ni kachi' a.

¹⁸ Xaka'an e' te ni nakoo ra ñunu' ra, te ni xikundikun ra Jesús.

¹⁹ Te kii' ni ya'a a ndoso' ka ndii, ni xini a Jacobo xiin' ñani' ra Juan, te uvi' saa' te jaan' nduu' si'e Zebedeo. Te jaan' ndii, ndiee' ra xiin' yuva' ra tixin' tundoo' ra na'ma' ra ñunu' ra. ²⁰ Sakan' te ni kana Jesús Jacobo xiin' Juan, te ni nakoo te jaan' yuva' ra tixin' tundoo' xiin' te tatu' ra, te ni xikundikun ra Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni xta'ni' Jesús ña ndiva'a nimá iin te yivi'

(Lc. 4:31-37)

²¹ Te ni xaa Jesús ñuu Capernaum xiin' te nda'a' xa'a' a. Te kii' ni xaa kivi' sábadó, ña xinandiee' ne yivi' ndii, ni skó'nu' a xiin' te jaan' tixin' vi'e mii' nakaya' ne ñuu jaan', te ni sania'a' a ne yivi'. ²² Te ni nandan' nia saa sania'a' ña'a' a, sakan' ña ni ka'an a ndee' naa ka'an iin te kumi' ña ndiee', te süu' naa sania'a' te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí.

²³ Te ni yoo iin te naá ña ndiva'a nimá tixin' vi'e jaan', te ni nde'i' ti'e' ña jaan' ka'an a ndii:

²⁴ —Kua'an Jesús, te Nazaret. ¿Ndichun kuaxi sataña'a' un' ndu? ¿Ñáá kuaxi un' te sandoñu'u' un' ndu? Xini yu'u yoo nduu' yo'ó. Ña su'un kuenta Ndiosí nduu' un' —ni kachi' a.

²⁵ Ikan' te ni ka'an ndiee' Jesús xiin' ña jaan' ndii:

—Taxin' koo yu'u' un' te kua'an keta nimá te ñaa' —ni kachi' a.

²⁶ Te ni kisi' ndiee' ña ndiva'a jaan' te jaan', te ni nde'i' ti'e' a, te ni keta a nimá ra kua'an a. ²⁷ Te sakuu' ne jaan' ndii, ni nandan' xava'a nia, te ni ka'an xiin' ta'an' nia ndii:

—¿Mii' tu kuaxi ña ka'an te yivi' kaa'? ¿Tee' iin ichi' xaa' nduu' ña sania'a' ra, cho'? Sakan' ña xiin' ña ndiee' ka'an chuun' ra nuu' ña

ndiva'a, te xini so'o a —kachi xiin' ta'an' nia.

²⁸ Te yachi' va ni kiku' kuento xa'a' Jesús kani' nuu' ñu'u' Galilea jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ña' tiso Simón Pedro

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Sakan' te ni keta Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' vi'e jaan' te kua'an a xiin' Simón xiin' Andrés vi'e uvi' saa' te jaan'. Te kua'an tu Jacobo xiin' Juan xiin' a. ³⁰ Te ña' tiso Simón jaan' ndii, ka'ni' ndiee' tiin' ña'a' kandu'u' a' vi'e jaan'. Te kii' ni xaa Jesús xiin' ra ikan' ndii, ni ka'an ne yivi' xiin' a xa'a' ña jaan'. ³¹ Sakan' te ni kuyatin' a mii' kandu'u' a', te ni tiin' a nda'a' a', te ni ndani' i' ña'a' a. Xaka'an e' te ni kiee' ña'a' ka'ni', te ni xa'a' a' nduku' a' ña kuxi' a xiin' te jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Te xakuaa' nuu' kii' xa ni keta ñu'u' kivi' jaan' ndii, ni xan ndiaka te ni xan ndiaka ne ndiee' ñuu jaan' sakuu' ne kuni kivi' nuu' Jesús. Te ni xan ndiaka tu nia ne ñu'u' ña ndiva'a nimá. ³³ Te ni ndekuie' kua'a' xava'a ne ndiee' ñuu jaan' yi'e' vi'e jaan'. ³⁴ Te ni sanda'a a kua'a' va ne kuni kivi' nuu' ndee' ka nuu' kui'e. Te sakan' tu ni tava' a kua'a' ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne jaan'. Te ni taxí Jesús ka'an ña ndiva'a sakan' ña xini' ña jaan' yoo nduu' Jesús.

Ka'an Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' taxin' kaa'

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Te nia'a va kuaxi kitú', te ni ndokoo Jesús, te ni keta a vi'e jaan' te kua'an a iin xaan' mii' taxin' kaa' xa'a' ku'u, te ikan' ni ndatu'un' a xiin' Ndiosí. ³⁶ Te ni xa'an nanduku' ña'a' Simón xiin' inga te nda'a' xa'a' a. ³⁷ Te ni ka'an ra xiin' a kii' ni xa'an kuni' ña'a' ra ndii:

—Sakuu' ne yivi' nanduku' yo'ó, tákui'e —ni kachi' ra.

³⁸ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—To'ŋ' ndo' tuku ñuu, ña ñu'u' yaŋin, te ka'an ndoso' tu i tu'un va'a nuu' ne yivi' jaan'. Kuachi ndii xa chuun jaan' ni keta i nuu' Ndiosi kuaxi i —ni kachi a.

³⁹ Sakan' na kuii ni keta a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan', te ni xa'an ka'an ndoso' a tu'un va'a nuu' ne ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Galilea. Sakan' ni xaa a tixin i'in vi'e mii' nakaya ne ndiee' ñuu jaan'. Te sakan' tu ni tava' a ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne ndiee' i kan'.

Sŋ'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Te ni kuyatin iin te kumi' kui'e te'i nuu' Jesús, te ni xikuiin xiti' ra nuu' a, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Tákuie, naa' kuni un' ndii, kuyi sanda'a un' yu'u nuu' kui'e ña ndo'o' i —ni kachi ra.

⁴¹ Te ni kuyita ini a xa'a' te jaan', te ni sanakaá a nda'a' a, te ni tondia nda'a' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a i yo'ó nda'a' kii' un' —ni kachi a.

⁴² Sakan' na, kii' ka'an a ña jaan' ndii, xaka'an e', te ni kiee ña'a' kui'e jaan', te ni nda'a' ra. ⁴³ Ndi'i jaan' te ni ka'an chuun' ndiee' a xiin' ra, te ni ndei' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

⁴⁴ —Kua'an, ndisu ka'an un' xiin' ndee iin ne yivi' ña ni xaa i xa'a' un' yo'o'. Süu' jaan' ndii kua'an te nia'a' xiin' mii' un' nuu' sutu ña xa ni nda'a' un'. Te nasoko' un' ña'a' nuu' Ndiosi xa'a' ña xa ni nda'a' un' naa ni ka'an chuun' Moisés, te kuni ne yivi' ña ni nda'a' xna'a' un' —ni kachi a.

⁴⁵ Ndisu ni keta so'o te jaan' kua'an ra, te ni xa'a' kiku ra kuento nuu' sakuu' ne yivi' xa'a' ña ni xka'ndia jaan'. Xa'a' a jaan' na ni kuyi ka ku'un tuvi' Jesús ndee iin ñuu jaan', süu' jaan' ndii ni ndoo a mii' kataxin', ndee saa ka ni ndii, ni xa'an ne ndiee' sakuu' ñuu jaan' mii' ni yoo a.

2

Sŋ'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e xa'a'
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹ Te kii' ni xka'ndia ndia'vi' kivi' ndii, ni nandiko' tukuu' Jesús ñuu Capernaum. Te ni xa'a' xika' kuento ña ndu'u' a iin vi'e. ² Numi' te ni nakaya kua'a' ya'a ne yivi' mii' ndu'u' a. Te chitu' ni'i vi' ndee yi'e vi'e a jaan'. Te ka'an Jesús tu'un Ndiosi nuu' nia.

³ Ikan' te ni ndekuie kumi' ta'an te yivi' ndiso' ra iin te kui'e xa'a' kandu'u' ra nuu' iin tun' xto. ⁴ Te kii' ni ndekuie ra xiin' te jaan' vi'e mii' iin' Jesús ndii, ni kuyi kuyatin ra nuu' a, kuachi ndii kua'a' va ne yivi' ita'. Sakan' na ni kaa ra xini' vi'e xiin' te kuni kuyi jaan', te ni xa'a' ra iin yavi' ikan' sava ni mii' iin' Jesús. Sakan' te ni sanuu' ra tun' xto mii' kandu'u' te kuni kuyi jaan' nuu' a. ⁵ Te kii' ni xini' Jesús ña ini te yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii, ni ka'an a xiin' te kuni kuyi jaan' ndii:

—Xa ni ndoyo kuachi un', pia'un —ni kachi a.

⁶ Sava te sania'a' tu'un ndei' Ndiosi, te yoo ikan' ndii, ni ka'an ra xiin' nimá ra ndii: ⁷ “Te yivi' kaa' ndii, kania'a' ra xa'a' Ndiosi, sakan' ña Ndiosi kuiti' yoo ndiee' te sandoyo' a kuachi ne yivi'”, ni kachi ra xiin' nimá ra.

⁸ Ndisu numi' te ni xini' Jesús xiin' nimá a ña ka'an te jaan' xiin' nimá ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Vä'a ka'an ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' i, ta'a. ⁹ ¿Ndee ña nduu' ña xaku' ka vixi ka'an i xiin' te kaa', tuu ndo'ó? ¿Ñáá ña xa ni ndoyo kuachi ra, uun ñáá ña ndoko'o ra te na'in ra tun' xto ra, te ku'un ra? ¹⁰ Sakan' na kuii' nia'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndo'ó ña kumi' i ndiee' iin yivi' te sandoyo' i kuachi ne yivi' —ni kachi a.

¹¹ Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'an i. Ndoko'o un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —ni kachi a.

12 Xaka'an e' te ni ndondichi ra, te ni na'in ra tun' xto ra, te nuu' ni'nu' sakuu' ne yivi' jaan' te ni keta ra kua'an ra. Te ni nandan va nia xaka'nu' nia Ndiosi ka'an nia ndii:

—Ndee iin kivi' tia'an kuni e' naa ña kaa' —ni kachi nia.

*Sq'o ni xaa a kii' ni kana Jesús
Leví Mateo*

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

13 Ndi'i ña jaan' te ni keta Jesús vi'e jaan' te kua'an ni tukuu a yu'u' mini Galilea. Te kua'a' va ne yivi' kua'an mii' iin' a, te sania'a ña'a' a tu'un Ndiosi. 14 Te kii' xka'ndia a kua'an a ndii, ni xini a ndu'u' Leví, si'e Alfeo, mii' kendiaa' ya'vi' ra xa'a' ñuu Roma. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nia'a, te kundikun un' yu'u' —ni kachi a.

Sakan' te ni ndondichi ra, te ni xikundikun ña'a' ra.

15 Te kii' ndu'u' Jesús nuu' mesa xixi' a vi'e Leví jaan' ndii, kua'a' tu te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma xiin' kua'a' tu ne ka'an va'a ne yivi' xa'a' ndiee' inga' nia nuu' mesa xiin' Jesús, xiin' te nda'a' xa'a' a xixi' nia, sakan' ña xa yoo kua'a' te ndikun xata' a. 16 Te kii' ni xini te sania'a tu'un ndei' Ndiosi, te nduu' kuenta te fariseo, ña xixi' Jesús xiin' te kendiaa' ya'vi' jaan' xiin' inga ka ne ka'an va'a ra xa'a' jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Koto ndo' saa vi' kuu' te sania'a ndo'ó kaa'. Va'a xachi' xaa' ra xixi' ra xiin' te kendiaa' ya'vi', xiin' inga te xaa' tu kuachi kaa' —ni kachi ra.

17 Te ni ka'an Jesús xiin' ra kii' ni xini sq'o a ña ni ka'an ra jaan' ndii:

—Ne va'a kuni ndii, kuni nia te tatan', süu' jaan' ndii ne kuni kivi' kuiti' kuni ra. Te yu'u' ndii, kuaxi i te kana i ne tuu ña xachuun' ndaku nia. Süu' jaan' ndii kuaxi i, te kana i ne xini ña yoo kuachi nia —ni kachi a.

*Yo'o' ka'an Jesús ña nduu' a ndee
naa iin te tunda'a'*

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

18 Kii' ni xini sava ne yivi' ña yoo nditia te nda'a' xa'a' Juan xiin' te nda'a' xa'a' te fariseo ndii, ni xa'an ndatu'un' nia Jesús ndii:

—Te nda'a' xa'a' Juan ndii, yoo nditia chito va ra. Te sakan' tu xaa' te nda'a' xa'a' te fariseo. Te, ¿ndichun na yoo nditia te nda'a' xa'a' yo'ó? —ni kachi nia xiin' a.

19 Te ni ka'an Jesús xiin' nia ndii:

—¿Ñáa kivi' koo nditia ne yivi', ne ñu'u' mii' yoo ña tunda'a', kii' ndu'u' ka te tunda'a' xiin' nia? Kivi' saa nia ña jaan', sakan' ña ndu'u' ka te tunda'a' jaan' xiin' nia. 20 Ndisu xaa iin kivi' kii' tu'un ne yivi' te tunda'a' jaan', te kii' sakan' ndii, kuni a kaka nditia ne jaan' —ni kachi a xiin' nia.

21 Te ni ka'an ka a xiin' nia ndii:

—Ndee iin ne yivi' na'ma' iin toto yata' xiin' iin tu'un' toto xaa'. Kuachi ndii, kii' ndoo toto jaan' ndii, nandii toto xaa' jaan' te kuachi ndi'i ka toto yata' jaan'. 22 Te ndee iin tu ne yivi' ndii, taan' nia vino xaa' tixin iin' yata'. Sakan' ña naa' saa nia sakan' ndii, kii' kuiya' ra' ndii, tia'ndia iin' jaan', te kuitia ndoo ra', te ndoñu'u' saka tu iin' jaan'. Sakan' na kiii' kuni a ña taan' e' vino xaa' tixin iin' xaa' —ni kachi a xiin' ne jaan'.

*Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu'
ndee kivi' sábado, ña xinandiee' e'*

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

23 Iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', kii' xka'ndia Jesús kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a mii' yoo trigo ndii, ni xa'a' te jaan' tu'un' ra yoko' trigo jaan'. 24 Te ni ka'an sava te fariseo ndii:

—Koto un', ¿ndichun na xaa' ndo' ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

25 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáa tia'an ka'vi' ndo' tutu Ndiosi mii' ka'an a xa'a' ña ni xaa David xta'an' kii' ni natijn ra, te ni xi'i ra soko xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra? 26 Sakan' te ni xka'ndia ra tixin vi'e Ndiosi kii' ni nduu' Abiatar

sutu ka'nu', te ni xixi ra xita' va'a su'un, tee' ndee sutu kuiti' xata'an kuxi ña jaan', te ni taxi tu ra a ni xixi ndee te ndiaka' ta'an' xiin' ra —ni kachi a.

²⁷ Te ni ka'an tu a xiin' te jaan' ndii:

—Kivi' sábadó, ña xinandíee' e' ndii, ni xa'a ña'a' Ndiosí xa'a' ña va'a ne yivi'. Te süu' ne yivi' ni xa'a a xa'a' kivi' jaan'. ²⁸ Xa'a' a jaan' na yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kumi' i ndíee' ndee xa'a' kivi' sábadó, ña xinandíee' e' —ni kachi a.

3

S'o'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nda'a'

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Tuku ni ni nda'ni Jesús vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan', te ni ka'ni iin te kui'e nda'a' ikan'. ² Te ni chuun xa'a' va te fariseo te kuni ra naa' sanda'a a te kui'e nda'a' jaan' kivi' sábadó, ña xinandíee' ne yivi', sakan' te kuví tjin kuachi ra Jesús. ³ Te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Ndondichi, te kujin un' ma'in' kaa' —ni kachi a.

⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te kuni tjin kuachi ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña taxi' tu'un ndei' Ndiosí saa e' kivi' sábadó, ña xinandíee' e'? ¿Ñáá ña va'a taxi' a saa e' uun ñáá ña ña'a taxi' a saa e'? ¿Ñáá sakakú e' ne yivi', uun ka'ni' ndi'i' e' ña, kachi a? Nakujin ndo' —ni kachi a.

Ndisu te jaan' ndii, koo' a ni ka'an xachi' ra. ⁵ Sakan' te ni nakoto'ni xi'é a nuu' te jaan', te nda'vi tu kuni a xa'a' ña xii va nimá ra. Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a' a.

⁶ Ni kíee' so'o te fariseo jaan' ikan', te ni xa'a' ndatu'un' tuni ra xiin' te nda'a' xa'a' Herodes saa kuví ka'ni' ra Jesús.

S'o'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi' yu'u' mini

⁷ Sakan' te ni keta Jesús te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a yu'u' mini Galilea, te kua'a' ya'a ne yivi' ndikún ña'a' kua'an ña. Sava ne yivi' jaan' ni kíee' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea, te sava ña ni kíee' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, ⁸ te sava tuku ne jaan' ni kíee' ñuu Jerusalén. Te sava tuku ña ni kíee' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Idumea. Te sava tuku ña ni kíee' ñuu ña ñu'u' tuku ta'vi' itia Jordán. Te ni kíee' tu sava ne yivi' jaan' yatín ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón.

Kua'a' ya'a nanduu' ne yivi' jaan', te kua'an ña mii' kua'an Jesús. Sakan' xaa' ña xa'a' ña ni xini ña kuento xa'a' kua'a' ya'a chuun ka'nu' ña xaa' a. ⁹ Sakan' te ni ka'an chuun' a xiin' te nda'a' xa'a' a ña na koo tu'va ra xiin' iin tundo' mii' kunaá a ka'an ndoso' a, koto ka tavi ña'a' ne kua'a' ya'a jaan'. ¹⁰ Kuachi ndii xa ni sanda'a a kua'a' ne yivi', xa'a' a jaan' na ndekuie' te ndekuie' kua'a' va ne kuni kuví nuu' a te tondia ña'a' ña te nda'a' ña. ¹¹ Te kii' xini ña'a' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá ndii, xikuitá xiti' ña nuu' a, te ka'an ti'e' ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús ndii:

—Yo'ó nduu' si'e Ndiosí —kachi a.

¹² Ndisu ni ka'an chuun' ndíee' Jesús nuu' ña ndiva'a jaan' te koo taxin' yu'u' a, sakan' te ka'an a nuu' ne yivi' yoo nduu' Jesús.

S'o'o ni xaa a kii' ni nakaxin Jesús uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Ni ya'a te ni kaa Jesús xini' iin iku', te ni xaka a te kuni nakaxin a. Te kii' xa ita' ti'vi sakuu' ra nuu' a ndii, ¹⁴ ni nakaxin a uxi uvi ta'an te jaan' te kaka ra xiin' a te tjanu' ña'a' a sania'á ra ichi' a. ¹⁵ Te kumi' ra ndíee' te sanda'a ra ne kuni kuví, te kumi' tu ra ndíee' te tava' ra ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi'. ¹⁶ Iin te jaan' nani' Simón, te ni chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro. ¹⁷ Te inga ra nani' Jacobo, xiin' ñani ra, te nani' Juan. Te si'e Zebedeo nduu' uvi saa' te

jaan'. Te ni chindu'u' Jesús kivi' uvi saa' te jaan' Boanerges. Te ña jaan' kuni kachi a ndii: Te kui'e va ndee naa nde'í savi'. ¹⁸ Te inga tuku ra nani' Andrés, te inga ra nani' Felipe, te inga ra nani' Bartolomé, te inga ra nani' Mateo, te inga ra nani' Tomás, te inga ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra. Te inga ra nani' Tadeo, te inga ra nani' Simón, te jaan' ndii, kuenta iin ti'vi, te nani' cananista nduu' ra. ¹⁹ Te inga ra nani' Judas Iscariote, te ni sanakua'a Jesús so'o' ndi'i' nda'a' te kuu' ka'nu'. Ndi'i' ña jaan' te ni nandiko' sakuu' ña vi'e.

Ka'an kini te sania'a tu'un ndei' Ndiosí xa'a' Jesús

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23)

²⁰ Te tuku ni ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a. Xa'a' a jaan' na ndee ni kunja'a a kuxi a ni ndee te nda'a' xa'a' a. ²¹ Kii' ni xini tu'un ne iin kuu' xiin' Jesús xa'a' ña jaan' ndii, ni kiese ña vi'e ña kua'an ña kuni naka ña'a' ña, sakan' ña ka'an ne jaan' ndii:

—Te loco nduu' ra —kachi ña.

²² Te ni ka'an tu sava te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, te ni kiese ñu Jerusalén ndii:

—Ña ndiva'a kuu' nuu' ña nani' Beelzebú naá nimá Jesús kaa', sakan' na chindiee' ña'a' a te kuví tava' ra ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi' —kachi te jaan'.

²³ Sakan' te ni kana Jesús te jaan' nuu' a, te ni ka'an a xiin' ra iin ña ka'an ndiaa a ndii:

—¿Ñáa ka'an' ndo'ó ndii, kuní ña ndiva'a kuu' nuu' tava' ta'an' a nimá ne yivi'? ²⁴ Naa' nata'vi' ne yivi', ne ndiee' iin ñu'u' ka'nu' kuu' nuu', te kunta'an' ña ndii, ndoñu'u' ñu'u' jaan', ²⁵ uun naa' nata'vi' ne ndiee' tixin iin vi'e te kunta'an' ña ndii, nduxin tu vi'e ne jaan'. ²⁶ Te nii sakan' nduu' tu a naa' kunta'an' ña ndiva'a kuu' nuu' jaan' xiin' nda'a' xa'a' a, te nata'vi' ta'an' a ndii, sandoñu'u' xiin' mii' a, te xa' ikan' nduxin ndi'i' ña xa'ndia chuun' a. ²⁷ Te ndee iin ne yivi' kuví ki'vi' vi'e

iin te ndiee' va te na'in ña ña'a' ra, naa' sátiin ña'a' ña ña nuu'. Sakan' kuiti' te kuví sakui'na' ña ña kumi' ra.

²⁸ 'Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' nuu' kuachi ña xaa' ndee ka ne yivi' xiin' sakuu' nuu' ña kania'a ña ndii, koo ka'nu' iní Ndiosí xa'a' ña. ²⁹ Ndisu yoo ka kania'a xa'a' Espíritu Santo ndii, koo' kivi' koo ka'nu' iní Ndiosí xa'a' ne jaan'. Süu' jaan' ndii kuiso kuachi ña ndee ndi'i' ni kivi' —ni kachi a xiin' te jaan'.

³⁰ Ni ka'an Jesús ña jaan', kuachi ndii ka'an te jaan' ña ña ndiva'a naá nimá a.

S'o' ni xaa a kii' ni kixin si'i' Jesús xiin' ñani a nanduku' ña'a' ña

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Sakan' te ni xaa si'i' Jesús xiin' ñani a vi'e mii' iin' a. Te ni ndoo ña ita' ña ki'e, te ni saya'a' ña kuento te kana ña'a' ne yivi'. ³² Te ne yivi' kua'a', ne ndiee' saa xinundu'u' mii' iin' a jaan', ni ka'an xiin' a ndii:

—Tákuie, si'i' un' xiin' ñani un' ndii, ki'e ita' ña nanduku' ña yo'ó —ni kachi ña.

³³ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne jaan' ndii:

—Kuní i ña kundani ndo' yoo nduu' ndee naa si'i' i xiin' ñani i —ni kachi a.

³⁴ Sakan' te ni nakoto a nuu' ne ndiee' saa xinundu'u' jaan' ka'an a ndii:

—Koto ndo', ne yo'o' nduu' ndee naa si'i' i xiin' ñani i. ³⁵ Kuachi ndii, yoo ka xaa' ña kuní Ndiosí ndii, ne jaan' nduu' ndee naa ñani i, xiin' ña' kuvá i, xiin' si'i' i —ni kachi Jesús xiin' ne yivi' jaan'.

4

S'o' kua'an ña ni sania'a Jesús xa'a' iin ñu'u' mii' kiku' iin te yivi' ndikin'

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Unta' kij' kua'an tukuu Jesús yu'u' mini jaan' ndii, ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a ikan'. Sakan' te ni sko'nu' a tixin iin

tundoꝝ' nuu' tikui jaan'. Te ne yivi' jaan' ndii, yu'u' mini ita' nja te kuni so'o ña'a' nja. ² Te ni xa'a' sania'á ña'a' a kua'a' ña'a' xiin' ña ka'an ndiaa ka'an a ndii:

³ —Chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. Unta' ndii, ni keta jin te yivi' kua'an kiku' ra ndikin' trigo mii' xika' ra. ⁴ Te kij' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, sava a ni koyo nuu' ichi'. Te ni ndekuie saa, te ni xaxi' ri' a. ⁵ Te sava tuku ndikin' ni koyo mii' yaxin' va ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te yachi va ni ndutia a sakan' ña koo' kua'a' ñu'u' ndoso' xata' yuu' jaan'. ⁶ Ndisu kij' ni keta ñu'u' ndii ni saxii ña'a' a, te xa'a' ña kuali' tjo'o a ndii, ni ichi a. ⁷ Te sava tuku a ni koyo tejn ku'u' inu'. Te kij' ni xa'nu' inu' jaan' ndii, ni tavi a itia trigo jaan', te ni xa'ni' ndi'i' ña'a' a, sakan' na kuu' koo' ndikin' a ni kuun. ⁸ Te sava ka tuku a ni koyo nuu' ñu'u' ña'ma. Te ni ndutia a, te ni xa'nu' a, te ni kuun ya'a ndikin' i'in a. Sava itia trigo jaan' ni taxi oko uxi ndikin', te sava a ni taxi unj xiko ndikin', te sava tuku a ni taxi ciento ndikin' —ni kachi Jesús.

⁹ Te ni ka'an ka a ndii:

—Ndo'ó ne xini so'o ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi a.

Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'an ndiaa

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Kij' ni ndoo jin ndaa' Jesús ndii, ni ndatu'un' ña'a' ne ita' yatın xiin' te uxi uvi jaan' xa'a' ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ndiaa a jaan'.

¹¹ Te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Ndo'ó ndii, taxi' Ndiosí ña kundani ndo' ña xini mii' kuiti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu nuu' ne xika' ndika' ndii, xiin' ña ka'an ndiaa kuiti' ka'an i. ¹² Sakan' te tee' ndee xito' nja ndii, koo' xachi' a kuvi kuni nja. Te tee' ndee xini so'o te xini so'o nja ndii, kundani nja a te nandiko' nja nuu' i te koo' ka'nu' ini i xa'a' kuachi nja —ni kachi a.

Ka'an Jesús ndee ña kuni kachi ña ka'an ndiaa xa'a' te kiku' ndikin' jaan'

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Te ni ka'an tu Jesús xiin' ne ni ndoo ita' jaan' ndii:

—Naa' kundani ndo' ña ka'an ndiaa jaan' ndii, ¿saa kuvi kundani ndo' inga ña ka'an ndiaa ña ka'an ka i xiin' ndo'? ¹⁴ Te kiku' ndikin' jaan' nduu' te ka'an ndoso' tu'un Ndiosí. ¹⁵ Te ichi' mii' ni koyo sava ndikin', ña ni kiku' te jaan', nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. Te kij' ndi'i' xini so'o nja a ndii, numi' te tu'un' ña ndiva'a ña jaan' nimá nja. ¹⁶ Te sakan' tu ñu'u' yaxin' va ña ndoso' xata' yuu' mii' ni koyo sava ndikin' ña ni kiku' te jaan' ndii, nduu' a ndee naa nimá sava tuku ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. Te kij' ndi'i' xini so'o nja a ndii, numi' te taxi so'o nja, te va'a va kuni nja. ¹⁷ Ndisu koo' tjo'o a nimá nja, xa'a' a jaan' na kuvi kuita ni nja xiin' tu'un jaan'. Sakan' na kij' ndo'o' nimá nja uun kij' sando'o' ña'a' ne yivi' xa'a' ña kandixa' nja tu'un jaan' ndii, nakoo' nja a. ¹⁸ Te ñu'u' mii' yoo ku'u' inu' mii' ni koyo sava ndikin' ña ni kiku' te jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. ¹⁹ Ndisu ndi'ni va nimá nja xa'a' ña yoo jin yivi', te xini xa'an' ña'a' ña vika', te ndioo' ini nja xa'a' inga ka ña'a. Sakan' na kuu' tavi sakuu' ña jaan' tu'un jaan', te nanduu' nja ndee naa ña koo' ndikin' kuun' nda'a'. ²⁰ Te ñu'u' ña'ma mii' ni koyo ndikin' ña ni kiku' te jaan' nduu' ndee naa nimá sava tuku ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí, te natiin' va'a nja a. Sava ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña ni taxi oko uxi ndikin', te sava ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña ni taxi unj xiko ndikin', te sava tuku ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña ni taxi ciento ndikin' —ni kachi Jesús.

Sania'á Jesús jin ña ka'an ndiaa

xa'a' kaq tuún
(Lc. 8:16-18)

²¹ Ní ka'an tų Jesús xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ndee iin ne yivi' ndii, năkun' nia kaq tuún, te kaní nia a tixin iin xatun', ni ndee kani tų nia a tixin iin tun' xto. Süu' jaan' ndii nakun' nia a, te xani' nia a mii' sukun te tuvi' tuún a. ²² Kuachi ndii koo' ndee iin ña yoo si'e ña nătuví, te koo' ndee iin tų ña xaa' si'e ne yivi' ña nătuví saa Ndiosí. ²³ Ndo'ó, ne xini so'ó ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i —ni kachi a.

²⁴ Te ni ka'an tų a xiin' nia ndii:

—Chuun xa'a' va ndo' saa xini so'ó ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. Kuachi ndii, saa nii' xini so'ó ndo' ña ka'an i jaan' ndii, nii' sakan' taxi i ña chuun va ndo', te kundani ndo' a. Te taxi i ña ndee kundani kua'a' ka ndo' a. ²⁵ Kuachi ndii, yoo ka kundani sava ña ka'an i jaan' ndii, taxi i ña kundani kua'a' ka nia a. Ndisu yoo ka taxi' so'ó xa'a' a jaan' ndii, sanandosó' ña'a' i ña sie ña kundani nia —ni kachi a.

Ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' saq xa'nu' mii' ndikin'

²⁶ Te ni ka'an tų Jesús ndii:

—Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa xka'ndiá xiin' ndikin' ña ni kiku' iin te yivi' nuu' ñu'u'. ²⁷ Te yivi' jaan' ndii, kixin' ra, te ndokoó ra. Te ndikin' jaan' ndii, ndutiá a, te xa'nu' a ñuu nduu' a, uun iin ke'in' nduu' a. Te ndee xini te jaan' saa ndutiá ndikin' jaan'. ²⁸ Sakan' ña mii' ñu'u' jaan' nduu' ña sakua'nu' ña'a'. Xi'na ka itun' a xikoó, ikan' te kiee' yoko' a, ya'á sie te xikoó tų ndikin' a. ²⁹ Te kii' nakuixa' ndikin' jaan' ndii, kua'an ra te xa'ndia ra a xiin' ichi ki'i', kuachi ndii xa ni kiee savi' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' ndikin' ma'á ña nani' mostaza

(Mt. 13:31-35; Lc. 13:18-19)

³⁰ Te ni ka'an tų Jesús ndii:

—¿Ndee ña nakuitá xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', uun ndee ña ka'an ndiaa va'a ka nakata e' xiin' a te kuvi kundani ndo' a? ³¹ Ña xa'ndia chuun' a jaan' ndii, nduu' a ndee naa ndikin' mostaza. Ndikin' jaan' ndii, ña lulu ma'á ka nduu' a te sakan' sakuu' nuu' ndikin' ña chi'i' e'. ³² Ndisu kii' xa'nu' a ndii, sukun ka itun' a te sakan' sakuu' nuu' ku'u xitun', te na'nu' va nda'a' nu' nata'vi'. Sakan' na kuu' ndee saa ti' ta'nu' ndivi' kuvi kundiee kati' nda'a' nu' —ni kachi Jesús.

³³ Te xiin' kua'a' ña ka'an ndiaa ndee naa ña jaan' ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' saa kuvi kundani kuiti' nia. ³⁴ Te xa nuu' ña ka'an ndiaa jaan' kuiti' ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan'. Ndisu nuu' te nda'a' xa'a' a ndii, ni sanakuachi' ndi' ña'a' a tukú xaan'.

So'ó ni xaa a kii' ni ka'an chuun' Jesús, te ni xikuin' tachi' ndiee'
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Kii' ni xaa ñuu kivi' jaan' ndii, ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'ó' ndo' tukú ta'vi' xioo mini —ni kachi a.

³⁶ Sakan' te ni nakoo ra ne yivi' kua'a' jaan', te kua'an ra xiin' a tixin tundoo' mii' xa naá a jaan'. Te kua'an tų ki'in' ne yivi' xiin' sava ka tundoo'. ³⁷ Sakan' te ni xa'a' xika' ndiee' tachi' nuu' tikui jaan'. Te ni xa'a' a satuvi' a tikui nuu' mini jaan', te ko'ni' ra' tixin tundoo' jaan', te xa kua'an chitu' nu'. ³⁸ Ndisu Jesús ndii, su'ma' tundoo' jaan' kandu'u' a kixin' a nuu' ña ki'i' xini' a. Ikan' te ni sandoto' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—¡Tákui'e, ndoto nuu' un'! ¿Ñáá ndi'ni yo'ó naa' ndoñu'u' e'? —ni kachi ra xiin' a.

³⁹ Sakan' te ni ndokoo a, te ni ka'an chuun' a xiin' tachi' ndiee' jaan' xiin' tikui mini jaan' ndii:

—Taxin' koo un', nakunaa taxin' un' —ni kachi a.

Xaka'an e, te ni xikuin' ndoo tachi' jaan', te ni nakunaa taxin' tų tikui

m̄inj̄ jaan'. 40 Sakan' te n̄i ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndichun na yi'vi nia ndo'? ¿Ñáá t̄i'an tū in̄i ndo' xini ndo' yu'u? —n̄i kachi a.

41 Te n̄i yi'vi xava'a ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tū te yivi' kaa', na kuu' ndee tachi' xiin' tikui m̄inj̄ ka'an chuun' ra xiin', te kandixa' ña'a' a? —n̄i kachi ra.

5

So'o n̄i xaa a kii' n̄i tava' Jesús ña ndiva'a nimá iin te ñu'u' Gadara (Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

1 Sakan' te n̄i xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndee tuk̄u ta'vi' yu'u' m̄inj̄ jaan' nuu' ñu'u' ne Gadara.

2 Te kii' n̄i nuu' a tundo'o' jaan' ndii, xaka'an e', te n̄i keta iin te yivi' iin yavi ndii, te n̄i nata'an' ra xiin' a. Te jaan' ndii, ña ndiva'a naá nimá ra.

3 Te xa yavi jaan' n̄i ndu'u' ra, te ndee iin ne yivi' n̄i kuv̄i satiín ña'a' n̄i ndee xiin' karena. 4 Te kua'a' va ichi' ndii, n̄i xikotijn ra xiin' karena ndu'u', uun xiin' kaa ña yoo tiv̄i. Ndisu xa'ndia ra ña jaan', te sakuachi' ra a. Te ndee iin te yivi' kuv̄i satiín ña'a'. 5 Ni xika ra iin ke'in' xiin' ñu'u tejn ku'u xiin' mii' ita' yavi ndii jaan' nde'í ra, te satuxu'ví xiin' mii' ra xiin' yuu' kua'an ra. 6 Kii' n̄i xini ra Jesús ndee xika' ndii, n̄i ndava ra kua'an ra mii' iin' a, te n̄i xaa ra, te n̄i xikuijn xiti' ra nuu' a. 7 Te n̄i ka'an ti'e' ra xiin' a ndii:

—¿Ndichun kuaxi un' sataña'a' un' yu'u, Jesús, si'e Ndiosí ndu'u' ndivi'? Ka'an nda'vi i xiin' un' ña sando'o' u'vi un' yu'u —n̄i kachi ra.

8 N̄i ka'an ra sakan' xiin' a sakan' ña xa n̄i ka'an chuun' a xiin' ña ndiva'a jaan' ndii:

—Ña ndiva'a, kuan keta nimá te yivi' ñaa' —n̄i kachi a.

9 Te n̄i ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Saa nani' yo'ó? —n̄i kachi a.

Sakan' te n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Legión nani' i, sakan' ña kua'a' va ndu —n̄i kachi ra.

10 Sakan' te n̄i ka'an nda'vi va ña ndiva'a jaan' nuu' Jesús ña t̄i'vi' ña'a' a tuk̄u xaan'. 11 Yat̄in ijan' n̄i yoo iin itun, te ndoso' iin t̄i'vi' chie kin̄i xaxi' ri' ku'u. 12 Te n̄i ka'an nda'vi tuk̄u a xiin' Jesús ndii:

—Saa un' ña va'a, te t̄i'vi' un' ndu'u, te kun ko'n̄i ndu t̄ix̄in kin̄i kaa' —n̄i kachi a.

13 Sakan' te n̄i tax̄i Jesús ña jaan'. Te n̄i kiee ña ndiva'a jaan' nimá te yivi' jaan', te n̄i ko'n̄i a t̄ix̄in kin̄i jaan'. Te n̄i taxa'an' ri' n̄i nakaa' ri' mii' nako' itun jaan' ndee n̄i koyo ri' m̄inj̄ jaan', te n̄i xi'i ri'. Yat̄in' uvi mii' n̄i kuu ri'.

14 Te yivi', te ndiee' xito' kin̄i jaan' ndii, n̄i xinu ra kuan nu'u ra. Te n̄i ka'an ra xiin' ne ndiee' ñuu ra ndee ña n̄i xka'ndia. Te n̄i ka'an tu ra xiin' ne ndiee' yat̄in ñuu jaan'. Te n̄i kiee ne yivi' kuan kun̄i nduchi' nuu' n̄i ndee ña n̄i xka'ndia ijan'. 15 Te n̄i ndekuie n̄i mii' iin' Jesús, te n̄i xini n̄i te n̄i ñu'u ña ndiva'a nimá ndu'u' ra yat̄in nuu' Jesús ni'nu' ra toto, te xa kuv̄i tu xanini va'a ra. Kii' n̄i xini ne yivi' ña jaan' ndii, n̄i yi'vi va n̄i. 16 Te ne yivi', ne n̄i xini nduchi' nuu' ña n̄i xka'ndia jaan' ndii, n̄i ka'an n̄i xiin' inga ne yivi' ndee ña n̄i xaa Jesús xiin' te n̄i ñu'u ña ndiva'a nimá jaan', xiin' ña n̄i ndo'o kin̄i jaan'. 17 Sakan' te n̄i xa'a' ka'an nda'vi n̄i xiin' Jesús ña keta a nuu' ñu'u' n̄i jaan'. 18 Te kii' skó'nu' a t̄ix̄in tundo'o' kua'an a ndii, n̄i xikan te n̄i ñu'u ña ndiva'a nimá jaan' ña saa Jesús ña va'a te tax̄i a ña ku'un ra xiin' a. 19 Ndisu n̄i tax̄i a ku'un ra xiin' a. Süu' jaan' ndii n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuan nu'u vi'e un' mii' ndiee' ne iin kuu' xiin' un', te ka'an un' xiin' n̄i sakuu' ña ka'nu' ña n̄i xaa xto'o e' Ndiosí xa'a' un'. Te ka'an tu un' xiin' n̄i xa'a' saa n̄i kuv̄ita in̄i a xa'a' un' —n̄i kachi a.

20 Sakan' te n̄i keta te jaan' kua'an ra, te xa'a' ka'an ra xiin' sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' Decápolis xa'a' ña ka'nu' ña n̄i xaa Jesús xa'a' ra. Te n̄i nandan̄i sakuu' n̄i kii' n̄i xini so'o n̄i ña ña n̄i ka'an ra jaan'.

Sq'o ni xaa a kij' ni sanqtiaku Jesús ña' si'e Jairo, te ni sanda'a tu a iin ña' ndo'o' kui'e nii'
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

21 Kij' ni nandiko' Jesús xiin' tundoo' jaan' tukü ta'vi' yu'u' mini jaan' ndii, kua'a' ya'a ne yivi' ni nakaya saa xinunduü xiin' a ikan', sakan' na ni nuu a te ni ndoo a iin' a ikan'. 22 Sakan' te ni xaa iin te nani' Jairo. Te jaan' ndii, te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e mii' nakaya ne nuu jaan' nduu' ra. Te kij' ni xini ra Jesús ndii, ni kuyatin ra, te ni xikuijn xiti' ra nuu' a, 23 te ni ka'an nda'vi va ra xiin' a ndii:

—Ña'a' si'e i ndii, xa kuni kuvj kuii a'. Ndisu saa un' ña va'a te ku'un un', te chikanu' un' nda'a' un' xini' a' te nda'a' a' te kutiaku a' —ni kachi ra.

24 Sakan' te kua'an Jesús xiin' te jaan'. Te kua'an tu ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a. Ndee ku'ni' vi' ña'a' ne yivi' jaan' kua'an nia. 25 Te tejn ne yivi' jaan' ka'ni iin ña' ndo'o' kui'e nii', te xa uxj uvi' kuiya kua'an ña ndo'o' a' kui'e jaan'. 26 Te xa kua'a' va ni ndo'o' a' nda'a' kua'a' te tatan'. Te ni ndi' ndoo xu'un' a' ni xa'ni' a' xa'a' kui'e jaan'. Ndisu süu' so'o nda'a' a', süu' jaan' ndii so'o kundiee' ka' kui'e jaan' xiin' a'. 27 Te kij' ni xini a' kuento ña ka'an ne yivi' xa'a' Jesús ndii, ni kixin a' xata' a tejn ne yivi' kua'a' jaan', te ni tondia nda'a' a' toto a. 28 Sakan' ña ni ka'an a' xiin' nimá a' ndii: "Naa' kuvj tondia i tee' toto kujti' a' ndii, nda'a' i", ni kachi a' xiin' nimá a'. 29 Te kij' ni tondia nda'a' a' toto a' ndii, xa numi' sakan', te ni xikuijn ña'a' ni' jaan'. Te ni xini a' ndii, ni kiee ña'a' kui'e jaan'. 30 Xa numi' sakan', te ni xini tu Jesús ña xiin' ña ndiee' a' ni nda'a' iin ne yivi'. Ikan' te ni nakoto a' xata' a tejn ne yivi' jaan', te ni ka'an a' ndii:

—¿Yoo ni tondia nda'a' toto i? —ni kachi a.

31 Sakan' te ni nakuijn te nda'a' xa'a' a' ndii:

—Koto un', saa vi' kua'a' ne yivi' ku'ni' yo'ó, te kusaa' ndatu'un' un' ndii: "¿Yoo ni tondia nda'a' toto i kachi un'?" —ni kachi ra.

32 Ndisu Jesús ndii, xito' a' saa xinunduü xiin' a' te kuni a' yoo ni tondia nda'a' toto a. 33 Te ña'a' jaan' ndii, xa xini a' ña xa ni nda'a' a' ña ni tondia nda'a' a' toto a, sakan' na kuii' tee' ndee kisi' vi' ña'a' ña yivi' a' ndii, ni kuyatin a', te ni xikuijn xiti' a' nuu' Jesús, te ni ka'an a' ndaku a' xiin' a' sakuu' ña ni xaa a' te ni nda'a' a'. 34 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Xa ni nda'a' un', pia'un, xa'a' ña iin un' xini un' yu'u'. Kua'an te Ndiosí na taxj ña manj' koo xiin' un', sakan' ña xa ni nda'a' un' nuu' kui'e ña ni ndo'o' un' —ni kachi a.

35 Kij' kusaa' ka'an ka Jesús xiin' ña jaan' ndii, ni ndekuie iin uvi' te ni kiee vi'e Jairo, te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra xiin' Jairo jaan' ndii:

—Tákuie, xa ni ndoñu'u' ndi' ña' si'e un'. Sataña'a' ka un' nuu' maestro ñaa' —ni kachi ra.

36 Te Jesús ndii, ni xini so'o a' ña ni ka'an te jaan', ndisu ni ka'an a' xiin' Jairo ndii:

—Kaka nimá un', iin kujti' un' kuni un' yu'u' —ni kachi a.

37 Te ni taxj a' ku'un ndee iin ne yivi' jaan' xiin' a. Süu' jaan' ndii, Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, ñani Jacobo jaan', kujti' ni taxj a' ku'un xiin' a. 38 Te kij' ni xaa a' vi'e te xa'ndia chuun' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a' jaan' ndii, ni xini a' ña kuaa' ne yivi' xaku' nia, te kuaa' xi'i xachi' tu nia xa'a' ña' sie, ña' ni xi'i jaan'. 39 Sakan' te ni nda'ni a' vi'e, te ni ka'an a' xiin' ne ñu'u' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaa' ndo' te xaku' ndo' sakan' vi'? Kuachi ndii kuasa' ni xi'i a', süu' jaan' ndii kixin kujti' a' —ni kachi a.

40 Te ni xaku ndiaa' ichi ña'a' ne yivi' jaan'. Sakan' te ni tava' Jesús sakuu' nia ki'e, te ni naka a' yuva' si'i' ña' sie jaan', xiin' te kua'an xiin' a' jaan'. Te ni ko'ni nia xiin' a' mii'

kandu'u' ña' n̄i xi'i jaan'. ⁴¹ Sakan' te n̄i t̄iin a nda'a' ña' sie jaan', te n̄i ka'an a xiin' a' ndii:

—Talita, cumi —n̄i kachi a. Tu'un jaan' kuni kachi ndii: Ña' sie, xiin' yo'ó ka'an i, ndokoŋ un'.

⁴² Xaka'an e', te n̄i ndokoŋ ña' sie, ña' kumi' ux̄i uv̄i kuiya jaan', te n̄i xa'a' a' xika' a'. Te kii' n̄i xini ne ita' xiin' Jesús ña' n̄i xaa a jaan' ndii, n̄i nandan̄i ya'a ña. ⁴³ Te n̄i ka'an ndiee' va Jesús xiin' ña ña ka'an ña xiin' ndee iin ne yivi' ña n̄i xaa a ikan'. Sakan' te n̄i ka'an tu a xiin' yuva' si'i' ña' jaan' ña tax̄i ña ña kux̄i a'.

6

So'ŋ n̄i xaa a kii' n̄i nandiko' Jesús ñuu a Nazaret

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Sakan' te n̄i keta Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a, te n̄i nandiko' a ñuu mii' n̄i xa'nu a. ² Te kii' n̄i xaa kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, n̄i xa'a' a sania'á a ne yivi' t̄ixin vi'e mii' nakaya ne ñuu jaan'. Te kua'a' ne n̄i nakaya ikan' kii' n̄i xini so'ŋ ña ña ka'an a ndii, n̄i nandan̄i ña, ka'an ña ndii:

—¿Mii' ka vi' tu n̄i sakuaan te ka'a'? Te, ¿mii' tu kuax̄i ña xini tuni ra? Te, ¿mii' ka vi' tu kuax̄i ña ndiee' ra te kuvi' xaa' ra chuun ka'nu' koo' chukuu' jaan'? ³ Te tuxi' itun' kuiti' nduu' ra. Te xini e' ña si'e María nduu' ra. Te xini tu e' ñani ra Jacobo, xiin' José, xiin' Judas, xiin' Simón. Te ñuu yo'o' ndiee' tu ña'a' ta'an' ra —n̄i kachi xiin' ta'an' ña.

Xa'a' a jaan' na n̄i nasaa' ña, te n̄i kandixa' ña'a' ña. ⁴ Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ña'a' sakuu' ne yivi'. Ndisu ne ndiee' ñuu mii' ra xiin' ne iin kuu' xiin' ra, xiin' ne ndiee' vi'e ra ndii, xito' ka'nu' ña'a' ña —n̄i kachi a xiin' ne jaan'.

⁵ Te n̄i kuvi' saa a ndee iin chuun ka'nu' koo' chukuu' ikan'. Ndia'vi' kuiti' ne yivi' n̄i sanda'a a kii' chindu'u' a nda'a' a xini' ña. ⁶ Te

n̄i nandan̄i va Jesús xa'a' ña iin ne jaan' xini ña'a' ña. Te n̄i xinu'ni a sakuu' ñuu ña ñu'u' yat̄in ikan' sania'á tu'un Ndiosí.

So'ŋ n̄i xaa a kii' n̄i t̄ianu' Jesús te nda'a' xa'a' a te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un a

(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ Sakan' te n̄i kana siin' Jesús te ux̄i uv̄i ta'an te nda'a' xa'a' a, te n̄i t̄ianu' a uv̄i ta'an uv̄i ta'an ra te kun ka'an ndoso' ra tu'un a. Te n̄i tax̄i tu a ndiee' ra te tava' ra ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi'. ⁸ Te n̄i ka'an chuun' a xiin' ra ña kōni'i' ra ndee iin ña'a' ku'un ra ichi', sūu' jaan' ndii tun' katuvi' kuiti' ra kōni'i' ra. Te kōni'i' ra tinda'a', n̄i ndee ña xaxi', n̄i ndee xu'un'. ⁹ Te n̄i ka'an a xiin' ra ña ku'un ra xiin' ndixan' ña xa ki'i' kuiti' ra, te sakan' tu toto ña xa ni'nu' kuiti' ra ku'un ra xiin'. ¹⁰ Te n̄i ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Ndee ka vi'e ne yivi' mii' xaa ndo' ndii, ikan' kuiti' kundiee' ndo' ndee kiee' ndo' ñuu jaan'. ¹¹ Te naa' xaa' ndo' iin xaan' te n̄tiin' va'a ne yivi' ndo'ó, te n̄i ndee tax̄i so'ŋ tu ña ña ka'an ndoso' ndo' ndii, kiee' ndo' ñuu jaan', te sakoyó ndo' yaka' ndixan' ki'i' ndo'. Te xiin' ña jaan' sakuni' ña'a' ndo' ña koo ña tundo'o'. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, chie' ka tundo'o' kundo'o' ne ñuu jaan' kii' sana'má Ndiosí ne yivi', te sakan' ne n̄i ndiee' ñuu Sodoma xiin' ñuu Gomorra —n̄i kachi Jesús.

¹² Te n̄i kiku ra kua'an ra ka'an ndoso' ra ña namā ne yivi' nimá ña xa'a' kuachi ña xaa' ña. ¹³ Te n̄i tava' tu ra kua'a' ña ndiva'a nimá ne yivi'. Te n̄i xakin' ra xa'an oliva xini' kua'a' ne kuni kuvi', te n̄i nda'a ña.

So'ŋ n̄i xaa a kii' n̄i xi'i Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Kanii' ikan' n̄i kiku kuento xa'a' Jesús. Te n̄i xini so'ŋ tu Herodes, te xa'ndia chuun' kuu' nuu', kuento ña ka'an ne yivi' xa'a' Jesús. Sakan' ña sava ña ka'an ndii: “Juan, te

nĭ sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí ndii, nĭ natĭaku ra, te suvi' nduu' Jesús. Nā jaan' na kuii' kumi' ra ña ndĭee' te xaa' ra kua'a' chuun ka'nu' koo' chukuu'", kachi nĭa. ¹⁵ Te sava' tukū nĭa ka'án ndii: "Elías te nĭ ka'án tiakú tu'un Ndiosí xtā'an' nduu' Jesús", kachi nĭa. Te sava' nĭ tukū nĭa ka'án ndii: "Iĭn te ka'án tiakú tu'un Ndiosí kuĭtĭ' nduu' a ndee' naa te nĭ xika' xtā'an'", kachi nĭa.

¹⁶ Te nĭ ka'án Herodes kij' nĭ xĭnĭ ra kuento jaan' ndii:

—Te jaan' nduu' Juan, te nĭ ka'án chuun' yu'u te nĭ kĕndoso' te xĭin' sukun', te nĭ natĭaku ra —nĭ kachi ra.

¹⁷ Nĭ ka'án Herodes jaan' sakan', kuachĭ ndii suvi' ra nĭ ka'án chuun', te nĭ tĭĭn te xĭin' ra Juan jaan', te nĭ satĭin' ña'a' ra, te nĭ chĭnaá' ña'a' ra vi'e kaa, ña' kuu' ña' Herodías. Kuachĭ ndii nĭ tunda'a' Herodes xiin' a' tee' ndee' ña' si'i' Felipe, ñanĭ ra, nduu' a'. ¹⁸ Sakan' na kuii' nĭ ka'án Juan jaan' xiin' ra ndii: "Vā'a' yoo a' ña' nĭ tunda'a' un' xiin' ña' si'i' ñanĭ un'", nĭ kachi ra. ¹⁹ Xa'a' a' jaan' na ña' Herodías jaan' ndii, ndasi' va' a' Juan. Te kuni' ka'ni' a' ra, ndisu' kĭvi' saa' a' ña' jaan', ²⁰ kuachĭ ndii xito' ka'nu' va' Herodes Juan jaan', sakan' ña' xĭnĭ ra ndii, te xachuun' ndaku' nduu' te jaan', te ndoo' tu' nimá' ra. Nā jaan' na nĭ taxĭ' ra ka'ni' ña'a' ña' jaan'. Te ki'in' ichi' nĭ xĭnĭ so'o' Herodes ña' ka'án Juan jaan', tee' ndee' nĭ ndĭnĭ nimá' ra xa'a' ña' jaan' ndii, nĭ xtanĭ va' ra kuni' so'o' ra ña' ka'án te jaan'.

²¹ Te kij' nĭ nakuiĭn' kivi' ña' nĭ ka'ku' Herodes jaan' ndii, nĭ xĭnĭ ña' Herodías ña' kivi' jaan' kĭvi' ka'ni' a' Juan jaan'. Kuachĭ ndii nĭ xa'a' ra ĭĭn' viko' siĭ', te nĭ xa'a' tu' ra ña' xaxĭ' xakuaa'. Te ki'in' te kuu' ka'nu' nĭ tatū' ra ndĭee' ikan', te ndĭee' tu' ki'in' te xa'ndia' chuun' nuu' te xĭin', te ndĭee' tu' te kuu' ka'nu' nuu' ñu'u' Galilea. ²² Ikan' te nĭ nda'ni' ĭĭn' ña' sava', ña' si'e' Herodías jaan', mii' ndu'u' Herodes jaan' xixi' ra xiin' sakuu' te nĭ tatū' ra, te nĭ taxa'a' siĭ' a'

nuu' ra. Sakan' te nĭ ka'án Herodes xiin' a' ndii:

—Kakan' un' nuu' ĭ' ndee' ka' ña' kuni' un', piā'un, te taxĭ' ĭ' e' nda'a' un' —nĭ kachi' ra.

²³ Te nĭ chĭkandĭa' ra kuento ra ka'án ra ndii:

—Taxĭ' ĭ' nda'a' un' ndee' ka' ña' kakan' un' nuu' ĭ', piā'un. Kōo' a' xaa' a' naa' kakan' un' ndee' ta'vi' sava' ñu'u' mii' xa'ndia' chuun' ĭ' —nĭ kachi' ra xiin' a'.

²⁴ Sakan' te nĭ kĕta' ña' sava' jaan' mii' ndĭee' te jaan', te nĭ ndatu'un' a' ña' Herodías, si'i' a' jaan' ndii:

—¿Ndee' ña' kakan' ĭ', naa'? —nĭ kachi' a'.

Sakan' te nĭ ka'án si'i' a' jaan' xiin' a' ndii:

—Xĭni' Juan, te sakuchi' ne yivi', kakan' un' —nĭ kachi' a'.

²⁵ Sakan' te achĭ va' nĭ nandĭko' ña' sava' jaan' nuu' Herodes jaan' te nĭ ka'án a' xiin' ra ndii:

—Va'a, kuni' ĭ' ña' naka'án e' kuĭtĭ' te taxĭ' un' nda'a' ĭ' tĭxĭn' ĭĭn' ko'o' xĭnĭ' Juan, te sakuchi' ne yivi' —nĭ kachi' a'.

²⁶ Sakan' te nĭ kĭsuchi' va' ĭnĭ te jaan'. Ndisu' nĭ kuni' ra nandĭko' xata' ra xiin' kuento ra ña' nĭ taxĭ' ra nuu' a' nuu' sakuu' te ndĭee' xixi' xiin' ra jaan'. ²⁷ Sakan' na xa'ka'án e', te nĭ ka'án chuun' ra xiin' ĭĭn' te xĭin' ra ña' ku'un' na'ĭn' ra xĭnĭ' Juan jaan'. Sakan' te nĭ xa'án te xĭin' vi'e kaa, te nĭ kĕndoso' ra sukun' te jaan'.

²⁸ Te nĭ na'ĭn' ra a, te nĭ chĭnaá' ra a' tĭxĭn' ĭĭn' ko'o', te nĭ taxĭ' ra a' nda'a' ña' sava' jaan'. Te ña' jaan' nĭ taxĭ' a' a' nda'a' si'i' a'.

²⁹ Kij' nĭ xĭnĭ te nda'a' xa'a' Juan jaan' kuento ña' nĭ ndo'o' ra ndii, nĭ ndĕkui'e te jaan', te nĭ na'ĭn' ra ñu'u' nde'ĭ jaan', te nĭ nataan' ra a'.

S'o'o' nĭ xaa' a' kij' nĭ sakuxi' Jesús u'un' mii' te yivi'

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Nĭ ya'a' ndia'vi' kivi', te nĭ nakaya' te nĭ tĭanu' Jesús ka'án ndoso' tu'un' a' jaan'. Te nĭ ka'án ra xiin' a' sakuu' ña' nĭ xaa' ra xiin' ña'

ní sania'á rá. ³¹ Sakan' te ní ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—To'o' mii' e' sakan' mii' taxin' kaa', te kuví nandíe'e' e' iin xa'a' —ní kachí a.

Sakan' ña kua'a' xava'a ne yivi' yoo nuu' a, ne kua'an ní ne xaá ní. Te ní ndee künjá'a a kuxi a te sakan' tú te jaan'. ³² Sakan' te ní ko'ni rá iin tundo'o' te kua'an rá xiin' Jesús iin xaan' mii' taxin' kaa'. ³³ Ndisu kua'a' ne yivi' ndii, ní xini nia kua'an tundo'o' jaan', te ní nakuni nia yoo ñu'u' tixin nu'. Sakan' na ní taxa'an' nia kua'an xa'a' nia yu'u' mini mii' kua'an tundo'o' jaan'. Te ní kiee ne yivi' jaan' sakuu' ñuu te kua'an nia mii' kua'an Jesús. Te xi'na ka nia ní ndekuje ikan', te sakan' te ní xaa Jesús xiin' te kua'an xiin' a. ³⁴ Te kij' keta' a tixin tundo'o' jaan' ndii, ní xini a ndíe'e' ne yivi' kua'a' ya'a jaan'. Te ní kuvita ini a xa'a' nia, sakan' ña ndee naa mbee, tí' kōo' te paxto, nduu' nia. Te ní xa'a' sania'á ña'a' a kua'a' nuu' ña'a'. ³⁵ Te kij' ní kuaa' kua'an ndii, ní kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ní ka'an rá xiin' a ndii:

—Táku'e, xa ní kuaa' va vitin, te mii' kōo' yoo ndíe'e' e'. ³⁶ Va'a ka sandutiá un' ne yivi', te kiku nia ku'un nia xa'a' ku'u, uun ñuu kuali' ña ñu'u' yatin te sata' nia ña kuxi nia, sakan' ña yo'o' ndii, kōo' a yoo kuxi nia saa e' —ní kachí rá.

³⁷ Ndisu ní ka'an a xiin' rá ndii:

—Ndo'ó taxi ña kuxi nia —ní kachí a.

Te ní nakuijn rá ndii:

—¿Ñáá kuni un' ña ku'un sata' ndu ña kuxi ne kaa' xiin' xu'un' ña ki'in' iin te yivi' naa' sachuun' rá uvi ciento kivi', te kuví taxi e' ña kuxi nia? —ní kachí rá.

³⁸ Sakan' te ní ka'an ka Jesús xiin' rá ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? Kua'an koto ndo' —ní kachí a.

Te ní ka'an rá xiin' a kij' ní kundani rá saa ta'an kuu' a ndii:

—U'un ta'an xita' va'a te uvi ta'an tjaaka' kuiti' —ní kachí rá.

³⁹ Sakan' te ní ka'an chuun' Jesús xiin' rá ña ka'an rá xiin' ne yivi' te kundíe'e' tí'vi nia nuu' itia kuii'.

⁴⁰ Te ní xikundíe'e' tí'vi ne yivi' jaan'. Sava tí'vi ní ndíe'e' ciento nia, te sava tí'vi ní ndíe'e' uvi xiko uxi nia.

⁴¹ Sakan' te ní ki'in Jesús u'un saa' xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tjaaka' jaan'. Te ní nakoto a ndivi', te ní taxi a ña chindani Ndiosí. Sakan' te ní sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tjaaka' jaan', te ní taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ní xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'. ⁴² Sakan' te ní xixi sakuu' nia ndee ní nda'ni nia. ⁴³ Ndi'i jaan' te ní nakaya te nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a ña'in' xiin' tjaaka'. Te ní sakutu' nia uxi uvi ta'an íka' na'nu' xiin' ña ní ndoo ndoso' jaan'. ⁴⁴ Te ne ní xixi jaan' ña mii' ndi'i' te yivi' kuiti' ndii, u'un mii' ní kuví rá.

So'o' ní xaa a kij' ní xika Jesús nuu' tiku' mini
(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Xaka'an e', te ní ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te ní ko'ni rá tixin tundo'o' te ki'in' ichi' rá ku'un rá tuku ta'vi' yu'u' mini jaan' te xaa rá ñuu ña nani' Betsaida. Te kij' kua'an rá ndii, ní ndoo a sandutiá a ne yivi' kua'a' jaan'. ⁴⁶ Te kij' ndi'i' ní sandutiá ña'a' a ndii, ní kaa a iin xiki' kua'an a, te ndatu'un' a xiin' Ndiosí. ⁴⁷ Te kij' ní kuví ñuu ndii, xa ní kuxika' te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an rá xiin' tundo'o' nuu' mini, te ní ndoo iin ndaa' Jesús ñu'u' jaan'. ⁴⁸ Te kij' xa kitú' kua'an ndii, ní xini Jesús ña ndo'o' te jaan' te satuvi' rá tundo'o' jaan' te kua'an nu', sakan' ña kuaxi suma' tachí'. Ikan' te xa'a' Jesús kua'an xa'a' a nuu' mini mii' ñu'u' rá. Te kij' ní nani'i' ña'a' a ndii, ní xaa a ndee naa ña kuni xka'ndia kua'an a. ⁴⁹ Te kij' ní xini te jaan' kuaxi xa'a' a nuu' tiku' mini jaan' ndii, ní ka'an' rá ndii, i'na' nduu' a, te ní kuaa' ni'vi va rá. ⁵⁰ Kuaxi ndii sakuu' rá ní xini ña'a', te ní yí'vi va rá. Ndisu numi' te ní ka'an a xiin' rá ndii:

—Sandjēni xiin' mii' ndo' tē kuān yi'vi ndo', sakan' ña yu'u nduu' i —ni kachi a.

⁵¹ Sakan' tē ni sko'nu' a tixin tundoo' mii' ñu'u' tē jaan', tē ni xikuujn tachi' jaan'. Ña jaan' na ni nandanj koo' chukuu' ra. ⁵² Sakan' ña tia'an kundani ra ndee ña kuni kachi a ña ni ndasakua'a' Jesús xita' va'a kij' ni sakuxi' a ne yivi' kua'a' jaan', sakan' ña xij ka nimá ra.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús ne kuni kuvj nuu' ñu'u' Genesaret (Mt. 14:34-36)

⁵³ Tē kij' ni xka'ndia Jesús xiin' tē jaan' minj jaan' ndii, ni xaa a iin ñu'u' ña nani' Genesaret. Tē ni satiín ra tundoo' jaan' yu'u' minj jaan'. ⁵⁴ Tē kij' ni kiee ra xiin' a tixin tun' jaan' ndii, xaka'an e', tē ni nakunj ne yivi' Jesús, ⁵⁵ tē ni xa'a' xaxa' nja kuento xa'a' a kanii' nuu' ñu'u' jaan' xiin' nda'a' a. Sakan' tē ni xa'a' ne ndiee' saa kua'an ijan', kuan ndiakā nja ne kuni kuvj nuu' Jesús, mii' xini' nja kuento yoo a, ndiso' ña'a' nja nuu' tun' xto. ⁵⁶ Tē ndee ka xaan' xka'ndia a kua'an a ñuu kuali' nduu' a, uun ñuu na'nu' nduu' a, uun xa'a' ku'u nduu' a ndii, ni tandjēe ne yivi' ne kuni kuvj jaan' ichi' mii' xito' xka'ndia a. Tē ni ka'an nda'vi nja xiin' a ña taxi a tondja nda'a' ne kuni kuvj jaan' tee' yu'u' toto kujti' a. Tē sakuu' ne ni tondja nda'a' yu'u' toto a jaan' ndii, ni nda'a nja.

7

Yo'o' sania'á Jesús ña va'a ka saa e' ña kuni Ndiosí, tē saa e' ña kuni tē yivi'

(Mt. 15:1-20)

¹ Unta' ndii, ni nakaya tē fariseo nuu' Jesús xiin' sava tē sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Tē jaan' ndii, ñuu Jerusalén ni kiee ra. ² Kij' ni xinj tē jaan' ña sava tē nda'a' xa'a' a ndii, ndikún ra xata' ña ka'an tu'un ndei' tē yata', sakan' ña ni natia ra nda'a' ra ki'in' ichi' tē kuxi ra, sakan' na ni xixi ra xiin' nda'a' kinj xtuu tē jaan'. Tē xa'a' a jaan' na ni ka'an

kinj ra xa'a' tē nda'a' xa'a' a jaan'. ³ Sakan' ña tē fariseo xiin' sakuu' ne ta'an' ndu, ne judío ndii, xixi' nja naa' tia'an natia nja nda'a' nja ki'in' ichi'. Sakan' xaa' nja xa'a' ña ndikún ni' nja xata' ña xi xaá tē xij' yata' ndu. ⁴ Tē kij' kua'an nja ya'vi, tē nandiko' nja vi'e nja ndii, xixi' nja naa' tia'an natia nja nda'a' nja ki'in' ichi'. Ndisu yoo kua'a' ka ña ni xaa ne xij' yata' ndu xaa' nja naa kuu' ña natia' nja yaxin', xiin' kisi, xiin' sakuu' ndachuun', ña ni kua'a' xiin' kaa, xiin' tun' xto nja. ⁵ Sakan' na ni ndatu'un' ña'a' tē fariseo xiin' tē sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii:

—¿Ndichun na sáxinú tē nda'a' xa'a' yo'ó ña xi xaá e', ña ni nakoo tē xij' yata' e'? Sakan' ña xixi' ra xiin' nda'a' kinj nuu' Ndiosí —ni kachi ra.

⁶ Sakan' tē ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, tē xasuvi' xiin' mii' ndii, ndaku va ni ka'an Isaiás xa'a' ndo' kij' ni ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ne yivi' yo'o' ndii, xiin' yu'u' kujti' nja xito' ka'nu' nja yu'u.

Ndisu nimá nja ndii, xika' yoo a nuu' i.

⁷ Tiin' ka'nu' saka nja yu'u, kuachi ndii ka'an chuun' nja ña xini tuni ne yivi' kujti'.

Tē ka'an nja ña tu'un ndei' yu'u nduu' a.

Ni kachi a. ⁸ Sakan' ña xata' ndo' nakoo' ndo' ña ka'an chuun' Ndiosí, tē ndikún kixin' ndo' xata' ña xi xaá e', ña ni nakoo ne xij' yata' e', naa kuu' ña natia' ndo' yoo, xiin' ña natia' ndo' yaxin' ki'in' va' ichi', xiin' kua'a' ka inga nuu' ña xaa' ndo' —ni kachi a.

⁹ Tē ni ka'an tu Jesús xiin' tē jaan' ndii:

—Chuun va ndo' xiin' ña xa'nu' ndo' ña ka'an chuun' Ndiosí, tē ndikún ndo' ña xi xaá mii' ndo'.

¹⁰ Kuachi ndii ni ke'j Moisés tu'un Ndiosí nuu' tutu mi' ka'an a ndii: “Koto ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo'”, kachi a. Tē ka'an tu a ndii: “Yoo ka kanja'a xiin' yuva' si'i' nja ndii, kuni a ña kuvj nja”, kachi a. ¹¹ Ndisu

ndo'ó ka'án ndii, kuví ka'an iin ne yivi' xiin' yuva' si'i' nja ndii: "Ña'a i ndii, Corbán nduu' a. Xa'a' a jaan' na kuví chindíee' i ndo'ó, sakan' ña sakuu' ña'a i ndii, xa ni taxí kuento i ña nditja Ndiosí kundu a." ¹² Te ndo'ó ka'án ndii, naa' ka'án iin ne yivi' sakan' ndii, kuni a ña chindíee' ka nja yuva' si'i' nja xiin' ña'a nja. ¹³ Te xiin' ña jaan' xa'nú ndo' ña ka'án chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ña xi xaá mii' ndo', ña saya'á nuu' ta'an' ndo', xiin' kua'a' ka inga nuu' ña xaa' ndo' —ni kachi a xiin' te jaan'.

¹⁴ Sakan' te ni kana ni tukuu a ne yivi' kua'a' jaan', te ni kuyatín nja nuu' a, te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Kuni so'ó va sakuu' ndo' te kundani ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. ¹⁵ Ndee iin ña xaxi' ne yivi' sativi' nimá nja nuu' Ndiosí. Süu' jaan' ndii tu'un ña kieve' yu'u' nja nduu' ña sativi' nimá nja nuu' a. ¹⁶ Ndo'ó, ne xini so'ó ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi Jesús.

¹⁷ Sakan' te ni nakoo Jesús ne yivi' jaan', te ni nda'ni a iin vi'e, te ni ndatu'un' ña'a' te nda'a' xa'a' a ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ndiaa a jaan'. ¹⁸ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Na sakan' ndii, ni ndee ndo'ó ni kundani ña ni ka'an i jaan'? Ndee iin ña xaxi' e' kuví sativi' nimá e' nuu' Ndiosí. ¹⁹ Sakan' ña, ña xaxi' e' jaan' ndii, süu' nimá e' ko'ni' a, süu' jaan' ndii xiti e' ko'ni' a, te xitía a kij' kua'an e' nuu' ku'u —ni kachi a xiin' ra.

Te xiin' ña jaan' ni ka'an Jesús ña ndee iin ña xaxi' e' sativi' nimá e' nuu' Ndiosí. ²⁰ Te ni ka'an ka Jesús ndii:

—Ndisu ña ka'án ne yivi' ndii, tixin nimá nja kuaxi a, te ña jaan' nduu' ña sativi' nimá nja nuu' Ndiosí. ²¹ Sakan' ña nimá nja kuaxi ña nja'a ña xanini nja. Naa kuu' ña kumi' nja musa nja, xiin' ña xín nja, xiin' ña xa'ni' nja ne yivi', ²² xiin' ña xakui'na' nja, xiin' ña ndioo' iní va nja xa'a' ña'a inga ne yivi', xiin' ña xaa' va nja ndee ka ña nja'a, xiin'

ñá xini xa'an' nja ne yivi', xiin' ña kiní va kuu' nja xiin' iin nja, xiin' ña ndasi' nuu' nja xini nja ne yivi', xiin' ña kani'a' nja xa'a' ne yivi', xiin' ña ñuñu' nja, xiin' ña küu' kaxi' nja. ²³ Te sakuu' ña nja'a jaan' kieve' nimá nja, te sativi' ña'a' a nuu' Ndiosí —ni kachi Jesús.

So'ó ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ña' si'e iin ña' tuku'
(Mt. 15:21-28)

²⁴ Te ni keta Jesús ikan', te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ñu'u' yatín ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón. Te ni nda'ni a iin vi'e, te ni kuni a ña kuni ne yivi' ña ikan' yoo a. Ndisu ni kuví tisi'e a, ²⁵ sakan' ña ni xini iin ña'a' kuento xa'a' a. Xaka'án e', te ni xaa a', te ni xikuiin xiti' a' nuu' a, sakan' ña yoo iin ña' si'e a' ña' naá ña ndiva'a nimá. ²⁶ Te ña' griega, ña' ni kieve nuu' ñu'u' Sirofenicia nduu' a'. Te ni ka'an nda'vi a' xiin' Jesús ña xta'ni' a ña ndiva'a jaan' nimá ña' si'e a' jaan'. ²⁷ Sakan' te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Va'a ka xi'na taxí e' kuxi si'e e' ndee nda'ni nja, sakan' ña va'a na'in e' ña xaxi' nuu' nja, te ko'ni e' ña jaan' nuu' naya' —ni kachi a.

²⁸ Te ni nakuiin ña' jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'án un', tákui'e. Ndisu ndee naya' ndii, xaxi' ri' xi'e ña koyó tixin mesa yu'u' ne kuachi' kij' xixi' nja —ni kachi a' xiin' a.

²⁹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Va'a, naa, nandiko' un' vi'e un' vitin. Xa'a' a ña ni ka'an un' kaa' ndii, xa ni keta ña ndiva'a jaan' nimá ña' si'e un' —ni kachi Jesús xiin' a'.

³⁰ Te kij' ni naxaa ña'a' jaan' vi'e a' ndii, ni xini a' kandu'u' ña' lulu si'e a' jaan' nuu' tun' xto, te xa ni keta tu ña ndiva'a jaan' nimá a'.

So'ó ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te so'o' i'in'

³¹ Tuku ni ni keta Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni xka'ndia a yatín ñuu Tiro jaan' kua'an a xiin' ra. Te ni xka'ndia tu a ñuu Sidón xiin' ñu'u' Decápolis, te ni xaa a yu'u'

minj Galilea. ³² Te įkan' nį ndekuję ne yivį' nuu' a xiin' įin te so'o' i'in'. Te nį ka'an nda'vi nįa xiin' a te tondįa nda'a' ña'a' a te nda'a' ra. ³³ Sakan' te nį naka siin' a te jaan' ndee ndoso'. Te nį se'vi a nuu' nda'a' a uvį saa' so'o' ra. Te nį kondįa tiasį'i a nuu' nuu' nda'a' a jaan', te nį tondįa a yaa' ra xiin' tiasį'i a jaan'. ³⁴ Te nį nakoto a ndivį', te nį xaka įni a, ka'an a ndii:

—Efata —nį kachį a. Te ña jaan' kuni kachį a ndii: Nunįa' vitin.

³⁵ Xaka'an e' sakan' te nį nunįa' so'o' ra, te nį nanduų va'a tu yaa' ra, te nį xa'a' ka'an kaxi' ra. ³⁶ Te nį ka'an chuun' a xiin' ne yivį' jaan' ña ka'an nįa xiin' ndee įin ne yivį' xa'a' ña jaan'. Ndisu so'o' kiku' ka nįa kuento xa'a' a tee' ndee taxi' xachi' a saa nįa ña jaan'. ³⁷ Te nį nandanį ya'a ne yivį' jaan' ka'an nįa ndii:

—Sakuu' ña xaa' ra ndii, ña va'a nduu' a. Te ndee ne so'o' nuniá' so'o' xaa' ra, te sanaka'an tu ra ne i'in' —nį kachį nįa.

8

So'o' nį xaa' a kii' nį sakuxi' Jesús kumi' mií ne yivį'

(Mt. 15:32-39)

¹ Kivį' jaan' ndii, kua'a' ya'a tukuu' ne yivį' nį nakaya nuu' Jesús, te koo' a kumi' nįa kuxi nįa. Sakan' te nį kana a te nda'a' xa'a' a, te nį ka'an a xiin' ra ndii:

² —Kuvita va įni i xa'a' ne yivį' kua'a' kaa', sakan' ña xa kua'an unį kivį' ndiee' nįa xiin' e', te koo' a kumi' nįa kuxi nįa. ³ Te naa' natį'vi' soko ña'a' i vį'e nįa ndii, įyo kunįaa' nįa ichi', sakan' ña xika' nį kiee sava nįa —nį kachį a.

⁴ Sakan' te nį ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Ndisu mii' taxin' kaa' ndiee' e', tákuie. ¿Saa kuvį' taxi e' ña kuxi ne yivį' kua'a' kaa' te nda'ni nįa? —nį kachį ra.

⁵ Sakan' te nį ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? —nį kachį a.

Te nį nakujin ra ndii:

—Uxa ta'an a —nį kachį ra.

⁶ Sakan' te nį ka'an chuun' a nuu' ne yivį' te kundiee nįa nuu' ñu'u' jaan'. Te nį ki'in a uxa saa' xita' va'a jaan', te nį taxi a ña chindani Ndiosí. Te nį sakuachi' ña'a' a, te nį taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a jaan'. Te nį xaxa' ra ña jaan' nda'a' ne kua'a' jaan'. ⁷ Te nį kumi' tu te nda'a' xa'a' a jaan' ndia'vi' tjaka' kuali', te nį ki'in a ri', te nį taxi tu a ña chindani Ndiosí. Te nį ka'an chuun' a xiin' ra ña xaxa' tu ra ti' jaan' nda'a' ne yivį' jaan'. ⁸ Nį xixi ne yivį' jaan' ndee nį nda'ni nįa, te nį nakaya ra uxa ta'an ika' na'nu' va, ña xaxi' ña nį ndoo ndoso'. ⁹ Te ne nį xixi jaan' ndii, nį kuų nįa yatin' kumi' mií. Sakan' te nį sandutía ña'a' Jesús. ¹⁰ Ndi'į jaan' te nį sko'nu' a tixin įin tundoo' xiin' te nda'a' xa'a' a, te kua'an a nuu' ñu'u' Dalmanuta.

Xikán ne yivį' įin chuun ka'nu' koo' chukuu' nuu' Jesús

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Sakan' te nį ndekuję te fariseo nuu' Jesús, te nį xa'a' iin' taan ra xiin' a ndee nį te koto kua'a' ña'a' ra. Sakan' na kuu' nį ka'an ra xiin' a ña saa a įin chuun ka'nu' ña taxi' Ndiosí. ¹² Nį xaka įni a ka'an a ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' įin yivį' vitin ndii, xikán ndo' chuun ka'nu' nuu' i, ndisu ka'an ndaku i xiin' ndo' ndii, ndee įin chuun ka'nu' saa i nuu' ndo' —nį kachį a.

¹³ Te nį ndoo ra ita' ra įkan', te nį sko'nu' a tundoo' jaan', te kua'an a tukų ta'vi' minį Galilea jaan'.

Ka'an Jesús xa'a' ña vā'a ña sania'á te fariseo

(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Te nda'a' xa'a' Jesús ndii, nį nandosor ra konį'i ra xita' va'a, te įin ndaa' kuitį' a ni'i' ra ñu'u' ra tixin tundoo' jaan' kua'an ra. ¹⁵ Te nį ka'an chuun' Jesús xiin' ra ndii:

—Koto na xito' xiin' mii' ndo' nuu' yuchi' levadura, ña tiin' te fariseo xiin' te nduu' kuenta Herodes —nį kachį a.

16 Te n̄i x̄a'a' ka'án xiin' ta'an' ra ndii:

—Ka'án a sakan' xiin' e', sakan' ña k̄o' xit̄a' va'a' ndiso' e' —kachi ra.

17 Te n̄i x̄in̄i Jesús ña ndatu'un' xiin' ta'an' ra, te n̄i ka'án a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun ndatu'un' xiin' ta'an' ndo' x̄a'a' xit̄a' va'a'? ¿Ñáá kusaa' k̄u'v̄i na'kun̄i ndo' ña ka'án i te k̄undan̄i ndo' a? ¿Ñáá x̄ii ka' nimá ndo' ndee v̄it̄in? 18 Yoo nduchi' nuu' ndo', ndisu x̄ito' ndo' xiin' a, te yoo tu so'o ndo', ndisu x̄ini so'o ndo'. ¿Ñáá n̄aka'an' ndo' ña n̄i x̄aa i? 19 Kii' n̄i sakuachi' i u'un' ta'an xit̄a' va'a, te n̄i x̄ix̄i u'un' mií ne yiv̄i' ndii, ¿saa ta'an íka' na'nu' va' chitu' ña xax̄i' n̄i ndoo ndoso' n̄i nach̄ij̄i' ndo'? —n̄i kachi a xiin' ra.

Te n̄i ka'án ra ndii:

—Ux̄i uv̄i ta'an nu' —n̄i kachi ra.

20 Sakan' te n̄i ka'án tukuu a xiin' ra ndii:

—Te kii' n̄i sakuachi' i ux̄a ta'an xit̄a' va'a, te n̄i x̄ix̄i k̄umi' mií ne yiv̄i' ndii, ¿saa ta'an íka' na'nu' va' chitu' ña xax̄i' ña n̄i ndoo ndoso' n̄i nach̄ij̄i' ndo'? —n̄i kachi a xiin' ra.

Te n̄i ka'án ra ndii:

—Ux̄a ta'an nu' —n̄i kachi ra.

21 Sakan' te n̄i ka'án ka a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá n̄i ndee sakan' k̄undan̄i ndo'? —n̄i kachi a.

S̄o'o n̄i x̄aa a kii' n̄i sanda'a Jesús iin te kui'e nuu' ñuu Betsaida

22 Sakan' te n̄i x̄aa Jesús xiin' te nda'a' x̄a'a' a ñuu Betsaida, te n̄i ndekuie ne yiv̄i' nuu' a xiin' iin te kui'e nuu'. Te n̄i ka'án nda'vi n̄ia xiin' a ña tondia nda'a' ña'a' a te nda'a' ra. 23 Ikan' te n̄i t̄ijn̄i a nda'a' te kui'e nuu' jaan'. Te n̄i n̄aka' ña'a' a, te kua'an a nuu' ñuu jaan' xiin' ra. Te n̄i kondia tias̄i' i a nduchi' nuu' ra, te n̄i tondia nda'a' ña'a' a, te n̄i ndatu'un' ña'a' a naa' x̄a k̄u'v̄i xito' ra sie. 24 Sakan' te n̄i x̄ito te jaan', te n̄i ka'án ra ndii:

—K̄u'v̄i xini i ne yiv̄i', ndisu naa iin' itun' k̄uit̄i' iin' n̄ia nuu' i, te kuan kuax̄i n̄ia xika' n̄ia —n̄i kachi ra.

25 Sakan' te n̄i tondia nda'a' n̄i tukuu a nduchi' nuu' ra jaan', te n̄i x̄a'a' ra xito' tukuu' ra. Te x̄a n̄i nda'a' ra, te k̄u'v̄i xito' kaxi' ra sakuu' ña yoo. 26 Nd̄i' i jaan', te n̄i t̄i'vi' ña'a' a v̄i'e ra, te n̄i ka'án a xiin' ra ndii:

—Nd̄a' n̄i ka' un' ñuu yo'o', n̄i ndee ka'án tu un' xiin' ne ndiee' ñuu yo'o' ña n̄i nda'a' un' —n̄i kachi a.

Ka'án Pedro ña Jesús nduu' Cristo, ña n̄i t̄ianu' Ndiosí sakakú yoo'

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

27 Te n̄i ket̄a Jesús ikan', te kua'an a xiin' te nda'a' x̄a'a' a ñuu ña nduu' nda'a' ñuu Cesarea Filipo, te n̄i ndatu'un' a te jaan' kii' kua'an ra ichi' jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' yu'u, kachi ne yiv̄i'? —n̄i kachi a.

28 Te n̄i ka'án ra xiin' a ndii:

—Sava ne yiv̄i' ka'án ña Juan, te n̄i sakuachi' ne yiv̄i' kuenta Ndiosí, nduu' un', te sava tuk̄u n̄ia ka'án ña Elías nduu' un', te sava tuk̄u n̄ia ka'án ña inga te n̄i ka'án tiakú tu'un' Ndiosí x̄ta'an' nduu' un' —n̄i kachi ra.

29 Sakan' te n̄i ka'án a xiin' ra ndii:

—Te ndo'ó ndii, ¿yoo nduu' yu'u, kachi ndo'? —n̄i kachi a.

Te n̄i nakuj̄in Pedro ka'án ra xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, ña n̄i t̄ianu' Ndiosí sakakú ne yiv̄i' —n̄i kachi ra.

30 Ndisu n̄i ka'án chuun' ndiee' a xiin' ra ña ka'án ra xiin' ndee iin ne yiv̄i' yoo nduu' a.

Ka'án Jesús ndee ña kundo'o a te k̄u'v̄i a

(Mt. 16:21-23; Lc. 9:22-27)

31 Sakan' te n̄i x̄a'a' Jesús sania'á ña'a' a ña kuní a ña kundo'o u'vi va ña nduu' tu te yiv̄i', te sandiee kui'e ña'a' te x̄ixa nuu' ñuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí, te ka'ni' ña'a' ra, ndisu nat̄iaku a kivi' ña un̄i. 32 Te n̄i ka'án kaxi' a ña jaan' xiin' ra. Sakan' te n̄i x̄ta'ni' siin' ña'a' Pedro, te n̄i x̄a'a' kani' kuento ña'a' ra. 33 Ikan' te n̄i ndiko kuiin' Jesús, te n̄i nakoto a

nuu' inga ka te nda'a' xa'a' a jaan', te ni kanj kuento a Pedro ka'an a ndii:

—Kua'an ndia'a ñaa'. Ka'an un' ndee naa ña ndiva'a. Te xanini un' saa kuni Ndiosí, süu' jaan' ndii xanini un' naa xanini ne yivi' kuiti' —ni kachi a.

Ka'an Jesús saa kuni a saa e' te kundikun e' ichi' a

(Mt. 16:24-28; Lc. 9:23-27)

³⁴ Sakan' te ni kana Jesús te nda'a' xa'a' a xiin' ne yivi' kua'a', te ni ka'an a ndii:

—Naa' yoo ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kuni a ña nako nja ña kuni mii' nja, te na koo tu'va tu nja te kundo'o nja ndee naa kundo'o i nuu' krusin, te kundikun nja yu'u.

³⁵ Kuachi ndii, yoo ka kuni sakaku xiin' mii' mii' ndii, kuvj nja. Ndisu yoo ka taxi' kivi' nuu nja xa'a' ichi' yu'u xiin' xa'a' tu'un va'a ndii, natijn nja kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i.

³⁶ Te kuasa' kuni tu kivi' nuu jin ne yivi' naa' kanando nja sakuu' ña'a ña yoo jin yivi', te kuvj nja nuu' Ndiosí. ³⁷ Sakan' ña koo' ndee jin ña'a jin yivi' ña kuvj chikandia nja xa'a' kivi' nuu, ña koo' kivi' ndi'i.

³⁸ Te yoo ka kuchani xa'a' yu'u xiin' xa'a' tu'un i nuu' ne ndiso' kuachi ndiee' vitin, ne xa'ni ndoso' Ndiosí ndee naa xaa' jin ne kumi' musa ndii, jin kachi kuchani tu yu'u, ña nduu' tu te yivi', xa'a' ne jaan' nuu' Ndiosí kii' kixin tukuu i jin yivi' xiin' ña ndiee' yuva' i Ndiosí, xiin' ña ndiee' sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' a.

9

¹ Te ni ka'an ka tu a xiin' nja ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi' tein ndo'ó yo'o' vitin ndii, kuvj nja ndee kuni nja ña xaa ña xa'ndia chuun' Ndiosí xiin' ña ndiee' a —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni nanduun datun' va nuu' Jesús, te ni ye'e tu toto a

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Iñu ta'an kivi' ni xka'ndia, te ni naka Jesús Pedro xiin' Jacobo xiin'

Juan, te kua'an siin' a xiin' ra jin tindu' sukun. Te ni xini te jaan' ña ni nanduun datun' va a. ³ Te toto a ndii, ni nanduun yi'é koo' chukuu' a, te yaa kachi' vi' a. Ndee jin ne yivi' jin yivi' ndee mii' ka kii' natia' nja ndii, kuvj ndasaya nja toto naa toto a jaan'. ⁴ Ikan' te ni xini ra ña ni tuvi Elías xiin' Moisés, te ndatu'un' ra xiin' Jesús. ⁵ Ikan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Va'a ña kuaxi ndu yo'o', tákui'e. Na kasa'a ndu unj ta'an tia'va'. Jin a kundu'u' yo'ó, te jin a kundu'u' Moisés, te jin a kundu'u' Elías —ni kachi ra.

⁶ Ni ka'an ra sakan' xiin' Jesús sakan' ña xini ka ra ndee ña ka'an ra, sakan' ña ni yivi' va unj saa' te jaan'. ⁷ Sakan' te ni nuu jin viko', te ni tisa'vi a sakuu' te ita' ikan'. Te tein viko' jaan' ni ka'an jin tachi' yu'u ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e manj i. Kuni so'o ndo' ña ka'an a xiin' ndo' —ni kachi a.

⁸ Te xaka'an e', te ni nakoto te jaan' saa xinunduun mii' ita' ra jaan', ndisu ndee jin koo' ni xini ka ra. Ndee jin ndaa' Jesús kuiti' ni xini ra ikan'.

⁹ Te kii' naka'a a xiin' ra tindu' jaan' ndii, ni ka'an chuun' a xiin' ra ña ka'an ra xiin' ndee jin ne yivi' ña ni xini ra ikan'. Süu' jaan' ndii ndee kii' natia'ku ña nduu' tu te yivi', te kuvj ka'an ra xa'a' ña jaan'. ¹⁰ Te ni saxinu ra ña ni ka'an chuun' a xiin' ra jaan'. Ndisu ni xa'a' ndatu'un' ta'an' ra ndee ña kuni kachi a ña natia'ku tukuu a jaan'. ¹¹ Te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿ndichun na ka'an te sania'a tu'un ndei' Ndiosí ña xi'na ka Elías nandiko', sakan' vi' te kixin ña sakaku' ne yivi'? —ni kachi ra.

¹² Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndixa nduu' a ndii, xi'na ka Elías kixin, te sakoo' tu'va ra sakuu' ña yoo. Te ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi', ña sando'o' kua'a'

te yivi' yu'u, te sandiee kui'e tu ra yu'u. ¹³ Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña xa ni kixin Elías jaan', te ni xaa ne yivi' saa ka ni kuni ña xiin' ra naa ka'an tutu Ndiosí xa'a' ra —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te sava, te naa' ña ndiva'a nimá (Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Kij' ni xaa Jesús xiin' te uni ta'an jaan' ndienü mii' ndiee' inga te nda'a' xa'a' a ndii, ni xini a kua'a' ya'a ne yivi' saa xinunduü xiin' ra. Te ita' tu sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí kani' ta'an' kuento ra xiin' te jaan'. ¹⁵ Kij' ni xini sakuu' ne yivi' kua'a' jaan' kuaxi Jesús ndii, ni nandaní ña, te ni taxa'an' ña kua'an' nakuatü ña'a' ña. ¹⁶ Te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndee xa'a' kani' ta'an' ndo' kuento xiin' te kaa'? —ni kachi a xiin' ra.

¹⁷ Sakan' te ni ka'an iin te ka'ni tejin ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Tákuie, si'e i kuaxi ndiaka i nuu' un', sakan' ña ña ndiva'a naa nimá ra, te xaa' i'in' ña'a' a. ¹⁸ Mii' ka xika' ra te kani' ña'a' a, te suku' ña'a' a ñu'u', te tava' a pele yu'u' ra, te sake'i' a nu'u' ra, te xaitun' ña'a' a. Xa ni ka'an i xiin' te nda'a' xa'a' un' te xta'ni' ra a nimá si'e i kaa', ndisu ni kuvü xta'ni' ra a —ni kachi ra xiin' Jesús.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ne ini xini Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin. ¿Saa ka vi' ta'an ka kivi' koo i xiin' ndo'? Te, ¿saa ka vi' ta'an ka kivi' kundieni i ña xaa' ndo'? Nja'a ndo' yo'o' xiin' te sava ñaa' —ni kachi a.

²⁰ Sakan' te ni kixin ndiaka ña'a' ña nuu' a. Te kij' ni xini ña ndiva'a jaan' Jesús ndii, ni kisi ndiee' va a te sava jaan', te ni nduva ra ñu'u' xiko' kava ra xika' ra ikan'. Te ni kiee' pele yu'u' ra. ²¹ Sakan' te ni ndatu'un' Jesús yuva' te jaan' ndii:

—¿Ama vi' ndo'o' ra sakan'? —ni kachi a.

Te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Ndee kij' lulu vi' ra. ²² Kua'a' va ichi' skó'ni' ña'a' ña ndiva'a jaan' nuu' ñu'u' xiin' nuu' tikui te ka'ni' ña'a' a. Sakan' na kuii' naa' yoo ña kuvü saa un' xa'a' ra ndii, kuvita ini un' xa'a' ra, te chindiee' un' ndu'u' —ni kachi ra.

²³ Ikan' te ni ka'an ni tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Ká'an un' "naa' kuvü", kuachi ndii sakuu' a kuvü saa i xa'a' ne ini xini yu'u' —ni kachi a.

²⁴ Xaka'an e', te ni ka'an ti'e' yuva' te sava jaan' ndii:

—Ini i xini i yo'ó, tákuie. Ndisu taxü un' ña kuni va'a ka i kuni i yo'ó —ni kachi ra.

²⁵ Te kij' ni xini Jesús ña ni xa'a' nakutu' ne yivi' kua'a' ya'a jaan' mii' iin' a ndii, ni ka'an ndiee' a xiin' ña ndiva'a jaan' ndii:

—Yo'ó, espíritu ña ndiva'a, ña xaso'o' te xaa' i'in' tu un' ndii. Ka'an chuun' i xiin' un', kua'an keta nimá te sava ñaa', te koo' kivi' ka nandiko' un' —ni kachi a.

²⁶ Sakan' te ni nde'i' ra, te ni kisi ndiee' va ña'a' a. Te ni keta ña ndiva'a jaan' nimá ra, te kua'an a. Te ni ndoo ra kandu'u' ra ñu'u' ndee naa te xa ni xi'i. Te kua'a' ne yivi' jaan' ni ka'an ña xa ni xi'i ra. ²⁷ Ndisu ni tjin Jesús nda'a' ra, te ni ndani'i' ña'a' a. Te ni xikuin' ndichi ra.

²⁸ Te kij' ni nda'ni' a iin vi'e' ndii, ni ndatu'un' siin' ña'a' te nda'a' xa'a' a ka'an ra ndii:

—¿Ndichun na ni kuvü xta'ni' ndu ña ndiva'a jaan'? —ni kachi ra.

²⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndiva'a naa ña jaan' ndii, kuni a ña ka'an va e' xiin' Ndiosí, te kuni tu a ña koo nditia e', te kuvü xta'ni' e' ña jaan' —ni kachi a.

Tuku ni ka'an Jesús xa'a' ña kundo'o a te kuvü a

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Kij' ni keta a ikan' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ni xka'ndia a ñu'u' Galilea, ndisu ni kuni a ña kuni ña'a' ndee iin ne yivi', ³¹ kuachi ndii te nda'a' xa'a' a sania'á a kua'an a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ñā nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a ñā'a' ne yivi' nda'a' te ka'nu', te ka'ni' ñā'a' ra. Ndisu kivi' ñā unī te natiaku a —ni kachi a xiin' ra.

³² Ndisu ni kundani te jaan' ñā ka'an a xiin' ra, te ni yivi' ra ndatu'un' ñā'a' ra xa'a' ñā jaan'.

Ka'an Jesús yoo nduu' ne ka'nu'
(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Te kii' ni xaa a ñuu Capernaum ndii, ni nda'ni a iin vi'e xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ndatu'un' ñā'a' a ndii:

—¿Ndee xa'a' kani' ta'an' ndo' kuento kii' kuaxi e' ichi'? —ni kachi a.

³⁴ Ndisu ni nakuiin ra, sakan' ñā ni kanī ta'an' kuento ra ichi' xa'a' yoo nduu' te jaan' kunduu te ka'nu' ka nuu' ra. ³⁵ Sakan' te ni xikundu'u' a, te ni kana a te uxi uvi jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yoo ka kuni kunduu ne ka'nu' ka ndii, kuni a kunduu ñā ne so'o' ndi'i nuu' sakuu' ndo', te kunduu tu ñā ne kaka nuu' nuu' sakuu' ndo' —ni kachi a xiin' ra.

³⁶ Sakan' te ni ki'in a iin te lulu xani a ma'in' te jaan'. Ndi'i jaan', te ni na'in ñā'a' a naá nda'a' a, te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

³⁷ —Yoo ka natiin' iin te lulu ndee naa te yo'o' xa'a' a ñā nduu' ñā kuenta i ndii, yu'u natiin' ñā. Te yoo ka natiin' yu'u ndii, süu' yu'u kuiti' natiin' ñā. Süu' jaan' ndii natiin' tu ñā ñā ni tianu' yu'u —ni kachi a.

Ka'an Jesús ñā ne nakasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' ñā
(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸ Sakan' te ni ka'an Juan xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, ni xini ndu iin te tava' ñā ndiva'a nimá ne yivi' xiin' ñā ndiee' un'. Te ni xika ndu sain kúin ñā'a' ndu, kuachi ndii süu' te xika' xiin' e' nduu' ra —ni kachi ra.

³⁹ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Sain kúin ñā'a' ndo', sakan' ñā ndee iin ne yivi' küvi kania'a xa'a'

i kii' ndi'i xaa' ñā chuun ka'nu' koo' chukuu' jaan' xiin' ñā ndiee' i. ⁴⁰ Kuachi ndii, yoo ka nakasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' ñā.

⁴¹ Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ñā yoo ka taxi' tee' tikui nda'vi so'o ko'o ndo'ó xa'a' a ñā nduu' ndo' kuenta ñā ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi' ndii, sañu'u' ñā'a' Ndiosí —ni kachi Jesús xiin' ra.

Ka'an Jesús ñā iyo va kundo'o ne kaviko' ne xa ini xini ñā'a' te saa ñā kuachi

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Te ne yivi' ne kaviko' iin ne lulu, ne ini xini yu'u ndee naa te yo'o', te saa ñā kuachi ndii, ndee chaa' ka na kotiin iin yuu' molino sukun' ne kaviko' ñā'a' jaan', te sko'ni' ñā ndee maa' tixin mini. ⁴³ Naa' nda'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka kendoso' un' un. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu un' te tikundu' iin ndaa' nda'a', te natiiin un' kivi' ñuu ñā köo' kivi' ndi'i, te sakan' ñā ku'un un' xiin' uvi saa' nda'a' un' vi'e ndiaya' mii' köo' kivi' nda'vá ñu'u. ⁴⁴ Te ikan' ndii, köo' kivi' xi'i tikuxi', te ni ndee köo' kivi' nda'va tu ñu'u. ⁴⁵ Te naa' xa'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka kendoso' un' un. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu un' te tikundu' iin ndaa' xa'a', te natiiin un' kivi' ñuu ñā köo' kivi' ndi'i, te sakan' ñā ku'un un' xiin' uvi saa' xa'a' un' vi'e ndiaya' mii' köo' kivi' nda'vá ñu'u. ⁴⁶ Te ikan' ndii, köo' kivi' xi'i tikuxi', te ni ndee köo' kivi' nda'va tu ñu'u. ⁴⁷ Te naa' nduchi' nuu' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka xta'ni' un' un. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu un' te kui'e iin ndaa' nduchi' nuu', te ki'vi un' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, te sakan' ñā ku'un un' xiin' uvi saa' nduchi' nuu' un' vi'e ndiaya' mii' köo' kivi' nda'va ñu'u. ⁴⁸ Te ikan' ndii, köo' kivi' xi'i tikuxi', te ni ndee köo' kivi' nda'vá tu ñu'u.

49 'Ñu'u nduu' ndee naa iin' ña xaa' u'va sakuu' ndo'ó, ndee naa xaa' u'va ne yivi' ña nasoko' nia nuu' Ndiosí. 50 Iin' ndii, ña va'a nduu' a, ndisu naa' tivi' a ndii, küvi ka ndasava'a e'. Sakan' na kuii' kundiee maní' xiin' ta'an' i'in ndo'ó, te kunduu' ndo' ndee naa iin' va'a —ni kachi Jesús.

10

Ka'an Jesús ña va'a nata'vi' ta'an' ne yivi'

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

1 Ndi'i jaan', te ni keta Jesús ikan' te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a tuku ta'vi' itia Jordán, te ni xaa a nuu' ñu'u' Judea. Te tuku sakan' ni nakaya kua'a' ya'a ne yivi' nuu' a mii' iin' a, te ni sania'á ña'a' a naa xi xaá a. 2 Sakan' te ni kuyatin sava te fariseo nuu' a te koto kua'a' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—Táku'e, ¿ñaá kande'i' ña nata'vi' ta'an' iin' te yivi' xiin' ña' si'i ra? —kachi ra.

3 Sakan' te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—¿Ndee ña ni ke'i' Moisés xta'an' xa'a' ña jaan'? —ni kachi a.

4 Te ni nakuiin te jaan' ndii:

—Moisés ndii, ni taxi ra ña ke'i' iin' te yivi' iin' tutu mii' ka'an a ña nakoo' ra ña' si'i' ra, te xiin' ña jaan' küvi nata'vi' ta'an' nia —ni kachi ra.

5 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tu'un ndei' jaan' ndii, ni nakoo ña'a' Moisés xa'a' ña xii va nimá ndo'. 6 Ndisu ndee ña nuu' kii' ni xa'a' Ndiosí iin' yivi' ndii, ni xa'a a tiaa, te ni xa'a tu a ña'a'. 7 Sakan' na kuii' nakoo tiaa yuva' si'i' ra te nduiin ra xiin' ña' si'i' ra, 8 te uvi saa' nia ndii, iin' ndaa' nandu'u nia. Xa'a' a jaan' na süu' uvi ta'an ka kuu' ne jaan', süu' jaan' ndii iin' ndaa' nduu' nia. 9 Sakan' na kuii' ne ni ndasaiin Ndiosí ndii, va'a nata'vi' ña'a' ndee iin' ne yivi' —ni kachi Jesús.

10 Te kii' ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a vi'e ndii, ni ndatu'un' ni tukuu' ña'a' ra xa'a' ña nata'vi'

ta'an' ne yivi' jaan'. 11 Ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Yoo ka nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i' ra te tunda'a' ra xiin' tuku ña'a' ndii, xaa' ra kuachi xiin' tuku ña'a' jaan' nuu' ña' si'i' nuu' ra. 12 Te naa' ña'a' nata'vi' ta'an' xiin' ii' a', te tunda'a' a' xiin' tuku te yivi' ndii, xaa' tu ña' jaan' kuachi xiin' inga te yivi' jaan' —ni kachi a.

S'o'o ni xaa a kii' ni sañu'u' Jesús ne kualí'

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

13 Unta' ndii, ni ndekuie ne yivi' xiin' ne kualí' nuu' Jesús te tondia nda'a' ña'a' a, te sañu'u' ña'a' a. Ndisu te nda'a' xa'a' a ndii, ni xa'a' xi'e ra nuu' ne kuaxi xiin' ne kualí' jaan'. 14 Te kii' ni xini Jesús ña xaa' te jaan' ndii, ni xi'e a nuu' ra ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxi ndo' na kixin ne kualí' nuu' i, te nakasi ña'a' ndo', kuachi ndii xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne ini xini ña'a' ndee naa ini ne kualí' kaa' xini nia yuva' si'i' nia. 15 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka taxi' ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nia ndee naa taxi' ne kualí' kaa' xa'ndia chuun' yuva' si'i' nia nuu' nia ndii, küvi kunduu' ne jaan' kuenta a ne xa xa'ndia chuun' a nimá —ni kachi a.

16 Sakan' te ni numi a ne kualí' jaan', te ni chindiee a nda'a' a xini nia, te ni xañu'u' ña'a' a.

S'o'o ni ka'an Jesús xiin' iin' te vika'

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

17 Te kii' ki'in' Jesús ichi' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ndava' iin' te yivi' ni xaa ra, te ni xikuiin xiti' ra nuu' a ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Táku'e, ña va'a nimá, ¿ndee ña kuni a saa i, te natiiin i kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'? —ni kachi ra.

18 Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—Kii' ka'an un' ña ña va'a nimá nduu' yu'u ndii, ¿ndichun ka'an un' ña jaan'? Kuachi ndii iin' ndaa' Ndiosí kuiti' nduu' ña va'a nimá. 19 Xa xini un' tu'un' ndei' Ndiosí, ña ka'an ndii: "Kümi' un' musa un'. Kä'ni' un' ne yivi'. Säkuina' un'.

Kā'an un' tūn vixi. Kūnduu un' te uvi nimá. Koto ka'nu' un' yuva' si'i' un' —ni kachi a xiin' ra.

²⁰ Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, xa saxinú i sakuu' ña jaan' ndee kij' nduu' i te sava —ni kachi ra.

²¹ Sakan' te ni nakoto'ni Jesús nuu' ra, te ni kundani ña'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndee jin ndaa' tjo' ña'a kuni ka saa un'. Kua'an te xiko' un' sakuu' ña kumi' un', te taxi un' xu'un' a nda'a' ne nda'vi kuu', sakan' te kumi' un' ña vika' ndivi'. Te kixin un', te kundikun un' yu'u —ni kachi a.

²² Te kij' ni xini so'o ra ña jaan' ndii, ni kunda'vi va kuni ra, te ni kusuchi' ini ra ni keta ra kua'an ra, sakan' ña te vika' va nduu' ra.

²³ Sakan' te ni nakoto Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a saa xinunduu xiin' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Vixi xava'a nuu' ne vika', te taxi ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña —ni kachi a.

²⁴ Te kij' ni xini so'o te nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, ni nandaní va ra. Te ni ka'an ni tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Pia'un, xa vixi nduu' a nuu' jin ne ndani ña vika', te taxi ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña. ²⁵ Vixi ka nuu' ne vika' te taxi ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña, ndee naa ña küvi tu xka'ndia ndee jin camello yavi xa'a' jin tiku —ni kachi a.

²⁶ Te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, so'o ndjee' ka ni nandaní ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yoo tu küvi kaku nuu' kuachi ña? —kachi xiin' ta'an' ra.

²⁷ Sakan' te ni nakoto ndiaa ña'a' Jesús, te ni ka'an a ndii:

—Ne yivi' ndii, küvi saa ña ña jaan', ndisu Ndiosí ndii, küvi saa ña'a' a, sakan' ña sakuu' ña'a küvi xaa' ña jaan' —ni kachi a xiin' ra.

²⁸ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákuie, koto un', ndu'u ndii, ni nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, te ndikun ndu yo'ó —ni kachi ra.

²⁹ Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ne yivi', ne ni nakoo vi'e ña, uun tiaa ta'an' ña, uun ña'a' ta'an' ña, uun yuva' si'i' ña, uun si'e ña, uun ñu'u' ña xa'a' ña ndikun ña yu'u xiin' xa'a' tu'un va'a ndii,

³⁰ sañu'u' kua'a' va ña'a' Ndiosí vitin jin yivi' yo'o'. Taxi a nda'a' ña kua'a' va vi'e ña, te taxi tu a kua'a' va ne kunduu ta'an' ña, xiin' kua'a' va ne kunduu si'i' ña, xiin' kua'a' va ne kunduu si'e ña. Te taxi a kua'a' va ñu'u' nda'a' ña. Tee' ndee sando'o' ña'a' ne yivi', ndisu nuu' ku'un e' ndii, taxi a kivi' ñuu ña ña koo' kivi' ndi'i' tuku jin yivi'.

³¹ Ndisu kua'a' va ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' nanduu ña nuu' ku'un e'. Te kua'a' tu ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne nuu' nanduu ña nuu' ku'un e' —ni kachi a.

Tuku ni ka'an Jesús xa'a' ña kundo'o a te küvi a

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Te kij' kua'an kaa' Jesús ichi' ñuu Jerusalén ndii, ni'i' ichi' a nuu' te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an a. Te nandaní te jaan', te yi'vi tu ra ndikun ña'a' ra kua'an ra. Sakan' te tuku ni ni naka siin' a te uxi uvi jaan', te ni xa'a' a ka'an a xiin' ra ña kundo'o a ndii:

³³ —Xini ndo' ña ichi' ñuu Jerusalén kaa' e' kua'an e' vitin. Te ikan' sanakua'a te yivi' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' nda'a' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, te katun' te jaan' yu'u, te nakuita kuento ra ña kuni a küvi i, te sanakua'a tu ra yu'u nda'a' te tuku'. ³⁴ Te te jaan' ndii, sandiee kui'e ra yu'u, te kondia tiasi'i tu ra yu'u, te suku' yo'o' u'vi tu ra yu'u, te ka'ni' ra yu'u. Ndisu kivi' ña uni te natjaku i —ni kachi Jesús.

So'o ni ka'an Jesús xiin' Juan xiin' Jacobo ñani ra

(Mt. 20:20-28)

³⁵ Sakan' te ni kuyatin Jacobo xiin' Juan nuu' Jesús. Te jaan' ndii, si'e

Zebedeo nduu' uvi saa' ra. Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, kuní ndu ña saa un' iin ña va'a ña kakan ndu nuu' un' vitin —ni kachi ra.

³⁶ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndee ña kuní ndo' saa i xa'a' ndo'? —ni kachi a.

³⁷ Te ni ka'an ra ndii:

—Saa un' ña va'a te taxi un' kundiee ndu xiin' un' mii' ka'ndia chuun' un' mii' ndatun' koo' chukuu' kaa'. Iin ndu kundu'u' nda'a' kua'a' un', te iin tuku ndu kundu'u' nda'a' itin un' —ni kachi ra.

³⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kündani ndo'ó ndee ña xikán ndo' nuu' i. ¿Ñáá kundieni ndo'ó koq ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o' yu'u? ¿Ñáá kundieni ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa nia xiin' yu'u? —ni kachi a.

³⁹ Te ni nakuiin te jaan' ndii:

—Uun ndo', kundieni ndu —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndixa nduu' a ndii, kundieni ndo'ó koq ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o' yu'u, te kundieni tu ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa nia xiin' yu'u.

⁴⁰ Ndisu ña kundiee ndo' nda'a' kua'a' i, uun nda'a' itin i ndii, süu' yu'u kuní a taxi' ña jaan'. Süu' jaan' ndii ne xa yoo tu'va ña jaan' xa'a' kuiti' natjin a —ni kachi a.

⁴¹ Te kii' ni xini so'o inga te uxi ta'an ña jaan' ndii, ni nasaa' ra ni xini ra Jacobo xiin' Juan jaan'.

⁴² Ikan' te ni kana Jesús sakuu' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini ndo' ña kua'a' te kuu' nuu' nuu' ne tuku' ndii, sananduu' ña'a' ra ndee naa ña'a' ra, te te kuu' ka'nu' ka tein nia ndii, xiko' ni'i' ña'a' ra te ña ka'an mji' ra yoo. ⁴³ Ndisu süu' sakan' kunduu a tein ndo'ó. Süu' jaan' ndii yoq ka kuni kunduu te ka'nu' ka tein ndo'ó ndii, kuní a kunduu ra te kaka nuu nuu' ndo'.

⁴⁴ Te yoq ka kuni kunduu te nuu' tein ndo'ó ndii, kuní a ña kunduu

ra te kaka nuu nuu' sakuu' ndo'.

⁴⁵ Kuachi ndii, ni ndee yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuaxi i te kaka nuu ne yivi' nuu' i. Süu' jaan' ndii kuaxi i te kaka nuu i nuu' nia, te cha'vi i xiin' kivi' ñuu i xa'a' kuachi kua'a' ne yivi' —ni kachi Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nduchi' nuu', te nani' Bartimeo

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶ Sakan' te ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jericó. Te kii' keta' a ñuu jaan' kua'an a xiin' te jaan' xiin' kua'a' ya'a ka ne yivi' ndii, ndu'u' iin te kui'e nduchi' nuu', te nani' Bartimeo, yu'u' ichi' mii' xka'ndia a kua'an a jaan' xikán ra limuxtán. Te jaan' ndii, si'e Timeo nduu' ra. ⁴⁷ Kii' ni xini so'o ra ña Jesús, ña ni kiee ñuu Nazaret, nduu' ña xka'ndia kua'an ikan' ndii, ni xa'a' nde'í ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Jesús, yo'ó ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' i —ni kachi ra.

⁴⁸ Te kua'a' ne yivi' ni xi'e nuu' ra, te koq taxin' yu'u' ra, ndisu so'o ti'e' ka ka'an ra ndii:

—Yo'ó ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' i —ni kachi ra.

⁴⁹ Sakan' te ni xikuiin Jesús, te ni ka'an chuun' a ña kana ña'a' ra, te kixin ra mii' iin' a. Sakan' te ni kana ña'a' nia ka'an nia xiin' ra ndii:

—Kaka nimá un', ndondichi un'. Kana' ra yo'ó —ni kachi nia.

⁵⁰ Sakan' te ni xta'ni' ra toto titi ra skana' ra a ikan', te yachi va ni ndondichi ra, te ni xaa ra ndee mii' iin' Jesús. ⁵¹ Te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ndee ña kuní un' saa i xa'a' un'? —ni kachi a.

Te ni nakuiin te kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Tákuie, kuní i ndii, nakoto'ni i saa un' —ni kachi ra.

⁵² Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an nu'u, xa ni nda'a un' xa'a' a ña ini un' xini un' yu'u —ni kachi a.

Ni ka'an so'o a ña jaan' xiin' ra, te xaka'an e', te ni nunia' nduchi' nuu'

ra, te ni xikundikun ña'a' ra kua'an ra ichi'.

11

So'o ni xaa a kij' nda'ni' Jesús ñuu Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Kij' xa kuyatin' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jerusalén ndii, ni xaa ña ñuu Betfagé xiin' ñuu Betania, ña ñu'u' yatın xa'a' xikij' ña nani' Olivos, ikan' te ni ti'vi' a uvi ta'an te nda'a' xa'a' a ² ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu lulu, ña tuvi' kandu'u' tuku ta'vi' kaa'. Te kij' ko'ni ndo' kua'an ndo' ñuu kaa' ndii, kunj' ndo' tiin iin mburru, ti' sakan' xinú. Ti' jaan' ndii, ndee iin ne yivi' tia'an kundu'u' xata' ri'. Ndaxin' ndo' ri', te kixin ndo' xiin' ri' yo'o'. ³ Te naa' ndatu'un' yoo ka ndo'ó ndii: “¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru ñaa'?” ka'an ndo' xiin' ña ndii: “Nuu' xto'o e' kuní ri' iin xa'a', ndij' jaan' te kixin ndiaka tukuu a ri' yo'o'”, kachj' ndo' —ni kachj' a.

⁴ Sakan' te ni kjee te jaan' kua'an ra te nduku' ra ri'. Te kij' ni xaa ra ñuu jaan' ndii, ni xinj' ra tiin mburru jaan' yi'e' vi'e' ne yivi' yatın yu'u' ichi', te ni ndaxin' ra ri'. ⁵ Te ni ka'an sava ne yivi', ne ita' yatın jaan', xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru ñaa'? —ni kachj' ña.

⁶ Sakan' te ni ka'an ra xiin' ne jaan' saa nii' ni ka'an Jesús xiin' ra. Sakan' te ni taxj' ña ndaxin' ra ri'. ⁷ Te ni naka ra ri' te kua'an ra xiin' ri' mii' iin' Jesús. Te ni tandjee ra toto, ña titi ra xata' ri', te ni xikundu'u' a xata' ri'. ⁸ Te kua'a' ya'a tu ne yivi' ndii, ni xakin ña toto ña ndiso' ña ichi'. Te sava tuku ña ni xa'nu nda'a' nij' itun', te ni xakin ña ichi' mii' xka'ndiá Jesús kua'an a jaan'. ⁹ Te ne yivi', ne ni'i' ichi' kua'an nuu' a, xiin' ne ndikún xata' a ndii, ti'e' va ni kuaa' ña ka'an ña ndii:

—iNa natijn xto'o e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'! ;Sañu'u' va a ña

kuaxi kuenta a kaa'! ¹⁰ ;Sañu'u' va tu a ña kuaxi ka'ndia chuun' kaa' ndee naa ni xaa te xij' yata' e' David! ;Na natijn Ndiosí, ña ndu'u' ndjenu, ña xaka'nu' ña'a' e'! —ni kachj' ña.

¹¹ Te kij' ni xaa a ñuu Jerusalén ndii, ni nda'ni a nuu' ki'e yukun' ka'nu'. Te ni xito a saa xinundu' ikan'. Sakan' te ni keta a kua'an a ñuu Betania xiin' te uxj' uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, sakan' ña xakuaa' nduu' a.

So'o ni xaa a kij' ni xa'an koto Jesús iin tun' ndoko' higuera

(Mt. 21:18-19)

¹² Te tuku kivi' kij' keta' Jesús ñuu Betania kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ni xi'i a soko. ¹³ Ikan' te ni xinj' a iin' iin tun' ndoko' higuera ndee xika', te yoo yuku nu'. Sakan' na ni xa'an koto a naa' yoo ndoko' nu'. Te kij' ni kuyatin a mii' iin' nu' ndii, ni xinj' a ña koo' ndoko' nu', süu' jaan' ndii yuku kuiti' nu' yoo. Sakan' ña süu' kivi' ña yoo ndoko' nu' nduu' a jaan'. ¹⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' nu' ndii:

—Koo' kivi' kaxi' ka ndee iin ne yivi' ndoko' yo'ó —ni kachj' a.

Te ni xinj' so'o te nda'a' xa'a' a ña ni ka'an a xiin' tun' jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni xa'an Jesús nuu' ki'e yukun', te ni taxj' a ne xiko' xiin' ne sata'

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Ni xaa Jesús ñuu Jerusalén xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni nda'ni a nuu' ki'e yukun'. Te ni xa'a' a taxi' u'vi a ne xiko' ña'a' xiin' ne sata' nuu' ki'e jaan'. Te ni sandiko kava tu a mesa te nama' xu'un' xiin' tej te xiko' paloma, ¹⁶ te ni taxj' a xka'ndia ndee iin ne yivi' nuu' ki'e yukun' jaan' xiin' ña'a' ña. ¹⁷ Te ni xa'a' Jesús sania'á a ne yivi' jaan' tu'un Ndiosí ka'an a xiin' ña ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Vi'e i ndii, iin xaan' mii' ndatu'un' sakuu' nuu' ne yivi' iin yivi' xiin' i nduu' a”, kachj' a. Ndisu ndo'ó ndii, xa ni ndasandu' ndo' a vi'e ne kui'na' —ni kachj' a.

18 Te kij' ni xini sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ña ni xaa Jesús ikan' ndii, ni xa'a' nduku' ra saa kuví ka'ni' ña'a' ra. Sakan' ña yi'vi ña'a' ra, kuachí ndii sakuu' ne yivi' nandaní va xa'a' ña sania'á a. 19 Ndisu kij' ni xa'a' kuu' ñuu ndii, ni keta Jesús ñuu Jerusalén jaan' te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a.

Sq'o ni ka'an Jesús xa'a' tun ndoko' higuera, tun' ni saichí a (Mt. 21:19-22)

20 Te nia'a tuku kivi' kij' xka'ndiá Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a kua'an a mii' iin' tun' higuera jaan' ndii, ni xini ra ña xa ni ichi ndee tjo'o nu'. 21 Ikan' te ni naka'an' Pedro, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Maestro, koto un', tun' ndoko' higuera, tun' ni sanacha'an' un' kaa' ndii, ni ichi nu' —ni kachí ra.

22 Sakan' te ni ka'an a xiin' sakuu' ra ndii:

—Iní va ndo' kuni ndo' Ndiosí. 23 Sakan' ña ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka ka'an xiin' iku' kaa' ndii: “Kua'an keta mii' iin' un' ñaa' te ku'un skoni' xiin' mii' un' ndee mini ka'nu’”, kachí nia, te saxii nia nimá nia ndee sie, te ini xna'a nia xini nia Ndiosí ña xinu ña ka'an nia jaan' ndii, xinu xna'a a. 24 Ña jaan' na ka'an i xiin' ndo' ña sakuu' ña kakan ndo' nuu' Ndiosí kij' ini ndo' xini ña'a' ndo' ndii, taxi ña'a' a nda'a' ndo'. 25 Te kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, koq ka'nu' ini ndo' xa'a' yoo ka nduu' ne yivi' naa' ni xaa nia ña nia'a xiin' ndo'. Sakan' te koq ka'nu' tu ini yuva' e', ña ndu'u' ndivi', xa'a' kuachí ndo'. 26 Kuachí ndii, naa' koq ka'nu' ini ndo' xa'a' ne jaan' ndii, koq ka'nu' tu ini yuva' e', ña ndu'u' ndivi', xa'a' kuachí ndo' —ni kachí a.

Ndatu'un' te ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoo taxi' ndiee' a (Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

27 Te ni xaa tukuu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jerusalén. Te kij' xika' a nuu' ki'e yukun' ka'nu' ndii, ni ndekuje sutu kuu' nuu' nuu'

a xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te xixa nuu' ñuu jaan'. 28 Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo ni taxi ndiee' nuu' un' te xaa' un' ña xaa' un'? ¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó? —ni kachí ra.

29 Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndatu'un' tu yu'u ndo'ó jin ña'a'. Te naa' nakujin ndo' a ndii, nakujin tu yu'u yoo ni taxi ndiee' i, te xaa' i ña kaa'. 30 ¿Yoo ni sakuiso' chuun' Juan, te ni sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí? ¿Ñáá Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a', uun ñáá te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a'? —ni kachí a.

31 Te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ndee ña kuví ka'an e'? Naa' ka'an e' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a' ndii, ka'an ra xiin' e' ndii: “¿Ndichun na ni kandixa' ña'a' ndo'?” 32 Te kuví ka'an e' ña te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a' —ni kachí ra.

Sakan' ña yi'vi ra ne yivi' kua'a' jaan', kuachí ndii sakuu' nia kandixa' ña jin te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ni nduu Juan jaan'.

33 Sakan' na kuii' ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Xini ndu yoo —ni kachí ra.

Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu yu'u ndii, ka'an i xiin' ndo' yoo ni taxi ndiee' i te xaa' i ña kaa' —ni kachí a.

12

Yo'o' ka'an Jesús jin ña ka'an ndiaa xa'a' te tatu' nia'a

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

1 Sakan' te ni xa'a' ka'an Jesús jin ña ka'an ndiaa nuu' te ka'nu' jaan' ndii:

—Jin te xiin' ñu'u' ndii, ni ch'i' ra kua'a' yo'o' uva, te ni ndasi i'nu' ra a, te ni xatia tu ra mii' kuein ra uva jaan', te kasa'a ra vino xiin' a. Te ni xa'a' ni tu ra jin vi'e sukun mii' kuví koto ndoso' ra kanii' nuu' ñu'u' jaan'. Sakan' te ni nduku' ra te tatu' te koto ña jaan', te ni keta ra kua'an ra tuku ñu'u'. 2 Te kij' ni xaa kivi'

ñā nī nakuixā nduu' uva jaan' ndii, nī tī'vi' rā iin te xika' nuu' nuu' rā, te kun naso te jaan' chaa' uva ñā ndoo nda'a' te xiin' ñu'u' jaan'. ³ Ndisu kii' nī ndekuie te xika' nuu' jaan' ndii, nī tīin ñā'a' te tatú jaan', te nī kanj u'vi' ñā'a' rā, te nī sanandiko' nda'a' xiko' ñā'a' rā. ⁴ Te nī tī'vi' tukuu' rā inga te xika' nuu' nuu' rā mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu te tatú jaan' ndii, nī kuun yuu' ñā'a' rā, te nī satuxu'ví rā xini' te jaan'. Te mii' va nī kuu rā xiin' te jaan' sanandiko' ñā'a' rā. ⁵ Te nī tī'vi' tukuu' rā inga te xika' nuu' nuu' rā, mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu te tatú jaan' ndii, nī xā'ni' rā te jaan'. Te iin sakan' nī tī'vi' xiin' ñu'u' jaan' kua'a' va te xika' nuu' nuu' rā, te sava te jaan' nī satuxu'ví rā, te sava tuku rā ndii, nī xā'ni' ñā'a' rā.

⁶ Te ndee iin ndaa' kuiti' si'e mii' rā ndoo. Te kundani ya'a rā te jaan'. Sakan' te so'o' ndi'i' ndii, nī tī'vi' tu rā te jaan' ka'an rā xiin' nimá rā ndii: "Koto ka'nu' rā tiaa si'e e'", nī kachi rā. ⁷ Ndisu nī ka'an xiin' ta'an' te tatú jaan' kii' nī xaa si'e, te xiin' ñu'u' jaan' ndii: "Te kaa' nanduu te xiin' ñu'u' yo'o' kii' kuvi yuva' rā. To'o' ndo' te ka'ni' e' rā, sakan' te yoo' nanduu te xiin' ñu'u' yo'o'", nī kachi rā. ⁸ Sakan' te nī tīin ñā'a' rā xā'ni' rā, te nī xta'ni' rā ñu'u' nde'i te jaan' ikan', te nī skana' rā a tuku xaan'.

⁹ ¿Ndee ñā tuu ndo'ó saa te xiin' ñā'a' yo'o' uva jaan' xiin' te tatú jaan'? Kixin rā te ka'ni' rā sakuu' te tatú jaan', te taxi rā yo'o' uva jaan' nda'a' tuku te yivi' —nī kachi a.

¹⁰ Ikan' te nī ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vi' ndo'ó ñā yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii? Yuu', ñā nī xtanj te xa'a vi'e ndii, ñā jaan' nī nanduu yuu' kuu' nuu' xa'a' xiki' vi'e?

¹¹ Ñā jaan' nī xaa xto'o' e' Ndiosí, te nandanj xava'a e'. Sakan' yoso' a —nī kachi Jesús.

¹² Te nī xika te kuu' ka'nu' jaan' tīin rā Jesús, sakan' ñā nī kundani

rā ñā nī tīin kuachi ñā'a' a xiin' ñā ka'an ndiaa jaan'. Ndisu nī kuvi saa rā ñā jaan' xa'a' a ñā yi'vi' rā ne yivi'. Sakan' na nī nako' ñā'a' rā, te nī kiee rā kua'an rā.

So'o' nī nakuin Jesús nuu' te fariseo xa'a' xū'un' yoo'

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Ikan' te nī tī'vi' te kuu' ka'nu' jaan' sava te fariseo xiin' sava te nda'a' xa'a' Herodes te koto kua'a' rā Jesús xiin' tu'un yu'u' a. ¹⁴ Kii' nī ndekuie rā mii' iin' a, te nī ka'an rā xiin' a ndii:

—Tákuie, xini' ndu ñā ñā ndaku kuiti' ka'an un'. Te kuän yi'vi' un' ñā ka'an ne yivi' xa'a' un', sakan' ñā nakaxin un' ne yivi'. Süu' jaan' ndii sania'á un' ichi' Ndiosí xiin' ñā ndixa kuiti'. Xa'a' a jaan' na kuu' ka'an xiin' ndu, ¿ñáá va'a yoo a ñā cha'vi' e' César, te xa'ndia chuun' ñuu' Roma, xū'un' yoo', uun ñáá vā'a yoo a? —nī kachi rā.

¹⁵ Ndisu Jesús ndii, nī xini' a ñā te xasuvi' xiin' mii' kuiti' nduu' te jaan', sakan' na nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Ndo'ó ndii, kuni koto kua'a' ndo' yu'u' xiin' tu'un yu'u' i. Taxi ndo' na koto i iin xū'un' —nī kachi a.

¹⁶ Sakan' te nī taxi rā iin xū'un' nda'a' a. Te nī ka'an a xiin' rā ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' ñā nī nianja xata' xū'un' yo'o', te yoo kivi' yoso' xata' a? —nī kachi a.

Te nī ka'an rā ndii:

—Nuu' César, te xa'ndia chuun' ñuu' Roma, xiin' kivi' rā nduu' a —nī kachi rā.

¹⁷ Sakan' te nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuu' taxi e' nda'a' César ñā nduu' ñā'a' César, te nda'a' Ndiosí na taxi e' ñā nduu' ñā'a' Ndiosí —nī kachi a.

Te nī nandanj va' rā xa'a' ñā nī ka'an a ñā jaan'.

So'o' nī nakuin Jesús nuu' te saduceo xa'a' ñā natiaku ne xi'i

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Sakan' te nī kixin te saduceo nuu' Jesús. Te jaan' ndii, ka'an rā ñā köo' ñā natiaku ne yivi' kii' xi'i nja,

sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

¹⁹ —Tákuie, yoso' ña ni ke'i Moisés mii' ka'an ra xiin' e' ña naa' ni xi'i ñani jin te yivi', te koo' si'e ra ni yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñani ra jaan' kuní a tunda'a' xiin' ña' jaan', te koo' si'e ra xiin' a'. Te si'e te jaan' nandu' ndee naa si'e ñani ra, te ni xi'i jaan'. ²⁰ Va'a, unta' ndii ni yoo uxá ta'an ñani. Te ni tunda'a' te nuu', ndisu ni xi'i ra ña kuní ka koo' si'e ra xiin' ña' si'i' ra. ²¹ Sakan' te ni tunda'a' ñani ra, te uvj, xiin' ña' jaan'. Ndisu ni xi'i tu te jaan' ña kuní ka koo' si'e ra xiin' a'. Te jin kachi ni ndo'o tu ñani ra, te unj. ²² Te jin kachi ni ndo'o sakuu' te uxá ta'an jaan' xiin' ña' jaan', koo' si'e ra ni yoo xiin' a' ndee ndi'i ra ni xi'i. Te so'o' ndi'i, te ni xi'i tu ña'a' jaan'. ²³ Sakan' na kuii' kij' natiaku nja ndii, zyoo ña' si'i' kundu' tu ña' jaan', kuachj ndii uxá saa' te jaan' ni tunda'a' xiin' a'? —ni kachj ra xiin' Jesús.

²⁴ Sakan' te ni nakujin Jesús nuu' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, vä'a ka'an ndo', sakan' ña kundani ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, te ni ndee xini tu ndo' saa xachuun' ña ndiee' a. ²⁵ Kuachj ndii, kij' natiaku ne ni xi'i ndii, tunda'a' ka ndee jin ne yivi' ikan'. Süu' jaan' ndii kundu' nja ndee naa ángele ña ndiee' ndivi'. ²⁶ Ndisu xa'a' ña naa' natiaku ne xi'i ndii, kuvj ka'vi ndo' tutu ña ni ke'i Moisés, saa ni ka'an Ndiosí xiin' ra tejn iñu' ña xixí, kij' ni ka'an a ndii: "Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, te yu'u nduu' tu Ndiosí Isaac, te yu'u tu nduu' Ndiosí Jacob", ni kachj a. ²⁷ Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne ni xi'i nduu' a, süu' jaan' ndii Ndiosí ne tiaku nduu' a, sakan' ña tiaku sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí. Sakan' na kuii' ndo'ó ndii, kundani xachi' ndo' ña ka'an tu'un' Ndiosí —ni kachj Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús ndee ña nduu' tu'un' ndei' ka'nu' ka ña ka'an chuun' Ndiosí
(Mt. 22:34-40)

²⁸ Te kij' ni xini so'o' jin te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí, ña ni kuu' kuento te saduceo jaan' xiin' Jesús, te va'a ni nakujin a ndii, ni kuyatin ra nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee ña nduu' tu'un' ndei' ka'nu' ka ña ka'an chuun' Ndiosí? —ni kachj ra.

²⁹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tu'un' ndei' ka'nu' ka ndii, ña yo'o' nduu' a: "Ne vi'e Israel, kunj so'o' ndo', xa jin ndaa' xto'o' e' Ndiosí kuiti' nduu' xto'o' e'. ³⁰ Sakan' na kuii' kundani ndo' xto'o' e' Ndiosí xiin' kanii' nimá ndo', xiin' kanii' ña nduu' ndo', xiin' sakuu' ña xanini ndo', xiin' sakuu' ña ndiee' ndo'", ña kaa' nduu' ña ka'nu' ka. ³¹ Te ña uvj ndii, yatin' jin kachi ka'nu' a xiin' ña kaa', ka'an a ndii: "Kundani ndo' sakuu' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa kundani xiin' mii' mji' ndo'", sakan' kachi a. Te koo' ka ingá tu'un' ndei' ña ka'nu' ka te sakan' ña uvj ta'an jaan' —ni kachj Jesús.

³² Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Va'a va ni ka'an un', tákuie. Kumi' un' ña ndaku kij' ka'an un' ña jin ndaa' ña jaan' kuiti' nduu' Ndiosí, xto'o' e', te koo' ka ingá a, süu' jaan' ndii xa ña jaan' kuiti'.

³³ Te ña kundani e' Ndiosí xiin' kanii' nimá e', xiin' sakuu' ña xanini e', xiin' sakuu' ña ndiee' e', te kundani e' sakuu' ne yivi' xiin' e' ndee naa kundani xiin' mii' mji' e' ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' sakuu' ña nasoko' e' nuu' Ndiosí xiin' ña xa'mi' e' kiti' nuu' a —ni kachj ra.

³⁴ Kij' ni xini so'o' Jesús ña va'a ni ka'an te jaan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa kuyatin' ka'ndia chuun' Ndiosí nimá un' —ni kachj a.

Te ndee jin ne yivi' ni kundieni ka ndatu'un' ña'a'.

Sania'á Jesús yoo siani' xika' nduu' Cristo, ña sakakú yoo'

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Kij' sania'á Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu' te ni ndatu'un' a ndii:

—¿Ndichun na ka'an te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí ña siani' xika'

David nduu' Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi'? ³⁶ Kuachj ndii ndee mji' David ni ka'an kij' ni saka'an ña'a' Espiritu Santo ndii:

Ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' xto'o i ndii:

“Kundu'u' nda'a' kua'a' i na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.”

Ni kachj a, ni kachj ra. ³⁷ Sakan' na kuu' naa' mji' David jaan' ka'an ña xto'o ra nduu' Cristo jaan' ndii, ¿saa kuvj ka'an te sania'á tu'un ndei' jaan' ña nduu' a siani' xika' David jaan'? —ni kachj Jesús.

Te ne yivi' kua'a' jaan' ndii, va'a va kuni nja xini so'o ña'a' nja.

Ka'an Jesús xa'a' ña vä'a ña xaa' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Te ni ka'an tu Jesús kij' sania'á a ndii:

—Koto xiin' mji' va ndo' nuu' ña kuu' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, sakan' ña te xasuvi' xiin' mii' kuitj' nduu' te jaan'. Xtani va ra kuj'nu ra toto nani', ña ndiaa ya'vi' ka, te xtani tu ra ña nakuatu va'a ña'a' ne yivi' ma'in' ya'vi' mii' chitu' kaa'.

³⁹ Te xtani va tu ra ña kundiee ra nuu' tei ka'nu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakaya ne yivi' xaka'nu' nja Ndiosí, te xtani tu ra kundiee ra nuu' tei, tun' kuu' nuu', mii' yoo viko'.

⁴⁰ Te tu'un' u'vi' tu ra ña vika' nda'a' ne kuaan' vi'e nja. Te xini xa'an' ra ña na'a' va ka'an ra xiin' Ndiosí, ndiani te nandanj ne yivi'. Te jaan' ndii, chie ka tundo'o' koq ra —ni kachj Jesús.

Taxi' iin' ña' kuaan' nda'vi kuu' limuxtan
(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Unta' kij' ndu'u' Jesús yatj nuu' a mii' iin' xatun' mii' kayá xu'un' limuxtan ndii, ni xinj a taan' ne yivi' limuxtan tixin nu'. Te kua'a' ne vika' ndii, kua'a' va xu'un' taan' nja tixin nu'. ⁴² Ikan' te ni xaa tu iin' ña' kuaan' nda'vi kuu', te ni taan' a uvi ta'an xu'un' ya'a kualj tixin xatun'

jaan'. Te xu'un' jaan' ndii, sie va ndiaa ya'vi' a.

⁴³ Sakan' te ni kana a te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ña kuaan' nda'vi kuu' kaa' ni taan' kua'a' ka xu'un' tixin xatun' kaa' te sakan' sakuu' inga ne ni taan' tu xu'un' tixin nu'. ⁴⁴ Sakan' ña sakuu' tuku nja ndii, ni taan' nja xu'un' ña ni ndoo ndoso' nda'a' nja. Ndisu ña' kaa' ndii, tee' ndee nda'vi kuu' a ndii, ni taan' ndi'j a' xu'un' ña xito' kutjaku a' xiin' —ni kachj a.

13

Ka'an Jesús xa'a' ña nduxin xachi' yukun' ka'nu'

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Kij' keta' Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu' te kua'an a ndii, ni ka'an iin' te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Taku'e, koto un', xa na'nu' yuu' ni tijn ra ni xa'a ra yukun' kaa', te ndatun' va ni xa'a ra a —ni kachj ra.

² Te ni nakuijn Jesús nuu' ra ndii:

—¿Xa'a' vi'e na'nu' nia kaa' ka'an un' nu'? Ña kaa' ndii, sakuu' a nduxin ndoo, te kutoto ta'an' ka ndee iin' yuu' —ni kachj a.

Ka'an Jesús ndee ña xka'ndia kij' xa kuyatin' ndi'j iin' yivi'

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Ikan' te kua'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a xiki' ña nani' Olivos, ña kandu'u' xto'ni' mii' iin' yukun' jaan'. Te ni xikundu'u' a xini' iku' jaan', ikan' te ni ndatu'un' siin' ña'a' Pedro, xiin' Jacobo, xiin' Juan, xiin' Andrés, ka'an ra ndii:

⁴ —Ka'an xiin' ndu, ¿ama koq ña ni ka'an un' xa'a' jaan'? ¿Te ndee ña ka'nu' nduu' ña xka'ndia, te kundani ndu ña xa kuyatin' koq a? —ni kachj ra.

⁵ Sakan' te ni xa'a' Jesús ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto xiin' mji' va ndo', taxj ndo' kunj xa'an' ndee iin' ne yivi' ndo'ó.

⁶ Sakan' ña kixin kua'a' te yivi', te tijn ndiaa kivi' j, te ka'an ra ña mii' ra nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí

sakakú ne yivi', te kunj xa'an' ra kua'a' ne yivi'. ⁷ Te kij' kunj ndo' kuento ña yoo ñu'u mii' ka jin yivi', te kunj tu ndo' ña yoo a xika' jin yivi' ndii, kundj'ni ndo', kuachj ndii kunj a ña koq ña jaan'. Ndisu tia'an kundj'i jin yivi' kij' sakan'. ⁸ Kuachj ndii kunta'an' jin tj'vi ne ñu'u' jin yivi' xiin' tukú tj'vi ne yivi'. Te kunta'an' tu ne ndiee' jin ñuu xiin' ne ndiee' tukú ñuu. Te kanii' xaan' taan ndiee' jin yivi', te koq tu soko, te sanasaá' ta'an' ne yivi' mii' ka jin yivi'. Te sakuu' ña jaan' ndii, sakan' xa'ndu ña xito' koq kuñti' nduu' a.

⁹ 'Ndisu ndo'ó ndii, koqo xiin' mij' ndo'. Sakan' ña sanakua'a te yivi' ndo'ó nda'a' te xixa, te kutun' ra ndo'ó tixin vi'e mii' nakayá ne ta'an' e'. Te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te ndiso' chuun'. Te jin kachi saa tu ra xiin' ndo' nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' xa'a' ña ndikún ndo' yu'u, te ndiee yu'u' ndo' nuu' te jaan' xa'a' i. ¹⁰ Ndisu ña nuu' ndii, kunj a ña ka'an ndoso' ne yivi' kanii' jin yivi' tu'un va'a xa'a' i, sakan' vj' te kundj'i jin yivi'. ¹¹ Kij' naka ra ndo'ó, te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te jaan' ndii, kundj'ni ndo' ndee ña ka'an ndo'. Kuachj ndii, süu' ndo'ó nduu' ne ka'an kivi' jaan', süu' jaan' ndii Espiritu Santo nduu' ña saka'an ndo'ó.

¹² 'Te te nduu' ñani ndii, sanakua'a ra inga ñani ra, te ka'ni' ña'a' te yivi'. Te sakan' tu saa yuva' xiin' si'e ra. Te ne nduu' si'e ndii, kunta'an' nja xiin' yuva' si'i' nja te ka'ni' ña'a' nja. ¹³ Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' ña ndikún ndo' ichi' yu'u. Ndisu yoo ka kundj'eni naa kundj'eni nuu' tundo'o' jaan' ndee so'o' ndi'i' ndii, natjin nja kivi' ñuu ña koq' kivi' ndi'i'.

¹⁴ 'Ndisu kij' kunj ndo' ña kinj kaa' iin' a mii' xata'an kuin a naa nj ka'an te nj ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', te nj nani' Daniel ndii, ne ndiee' ñuu Judea kij' sakan' ndii, na kunu nja ku'un nja tejin iku'. (Ndo'ó ne ka'vi' ña yo'o' ndii, kunj a saa ndo' ña nduxa' te kundani ndo' a.) ¹⁵ Te yoo ka ndiee' xini' vi'e nja

kij' sakan' ndii, na ndä'ni nja vi'e nja nachij' nja ña'a nja. ¹⁶ Te yoo ka naá xa'a' ku'u kij' sakan' ndii, na nändiko' nja vi'e nja xa'a' toto nja. ¹⁷ U'vi va kundo'o' ña' ñu'u' si'e xiin' ña' sachichin' si'e kivi' jaan'. ¹⁸ Ka'an va ndo' xiin' Ndiosí, te na täxi a ña xaa kivi' jaan' yoo vixin. ¹⁹ Kuachj ndii, kivi' jaan' ndii, koq tundo'o' ña ndee jin kivi' tia'an koq ndee kij' nj xa'a' Ndiosí jin yivi' te ndee vitin, te nj ndee koq' ka tu a koq. ²⁰ Te naa' sakuuti xto'o' e' Ndiosí kivi' jaan' ndii, ndee jin ne yivi' kaku. Ndisu sakuuti ña'a' a xa'a' ña kundani a ne nj nakaxin a ndikún ichi' a.

²¹ 'Te naa' ka'an yoo ka xiin' ndo' kivi' jaan' ndii: "Aan', koqo ndo', yo'o' yoo Cristo, ña sakakú yoo'", uun ka'an nja ndii: "Aan', koqo ndo' kaa' yoo Cristo, ña sakakú yoo'", kachi nja ndii, kändixa' ña'a' ndo'. ²² Kuachj ndii kixin te xini xa'an', te ka'an ña Cristo nduu' ra. Te sakan' tu kixin te ka'an tiakú tun vixi. Te yivi' jaan' ndii, saa ra chuun' ka'nu' xini xa'an' xiin' chuun' ka'nu' ña nandani ne yivi'. Te naa' nj kuvj ndii, ndee ne nj nakaxin Ndiosí ndikún ichi' a kunj xa'an' ra. ²³ Ndisu ndo'ó ndii, koq tu'va ndo'. Te naka'an' ndo' ña nj ka'an i ña kaa' xiin' ndo' ña kunj ka koq a.

Sq'o saa a kij' nändiko' Jesús jin yivi'

(Mt. 24:29-35,42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴ 'Ndisu kij' ndj'i xka'ndia tundo'o' kivi' jaan' ndii, nda'va ñu'u, te sakan' tu yoo' ndii, natuun ka a. ²⁵ Te koyo tu tiuun', te taan ndiee' sakuu' ña ndiee', ña yoo ndivi'. ²⁶ Sakan' te kixin yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' viko' xiin' kua'a' ya'a ña ndiee' xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'. ²⁷ Sakan' te tj'vi' i kua'a' ángele, te nakaya a ne nj nakaxin Ndiosí, ne ndiee' kumi' saa' xaan' jin yivi' mii' kuaxi tachj', ndee mii' xa'a' jin yivi' te ndee mii' xa'a' ndivi'.

²⁸ 'Kundani ndo' ña ka'an ndiaa yo'o' xa'a' saa xaa' tun' higuera, kij' nduu' itja' nda'a' nu', te naka'ndi

yuku nu' ndii, xiní ndo' ña xa kuyatin' kuii kunun savi'. ²⁹ Te sakan' tu kij' kunj ndo' koo ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, kundani ndo' ña xa kuyatin' kuii kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'. ³⁰ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ña kuní ka kuvj sakuu' ne ndiee' iin yivi' vitin te xka'ndia sakuu' ña jaan'. ³¹ Ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi' ndii, ndoñu'u' a, ndisu tu'un yu'u' yu'u' ndii, koo' kivi' ndoñu'u' a.

³² 'Ndisu ndee kivi' xiin' ndee hora xka'ndia ña jaan' ndii, ndee iin ne yivi' xiní a, ni ndee ángele, ña ndiee' ndivi' ni ndee yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, xiní ña jaan'. Süu' jaan' ndii mii' yuva' e' Ndiosí kujti' xiní amaa xaa kivi' jaan'. ³³ Xa'a' a jaan' na koo tu'va va ndo', te ka'an va ndo' xiin' Ndiosí, kuachj ndii xiní ndo' amaa kujti' xaa kivi' jaan'.

³⁴ 'Naa' xaa' iin te yivi' kij' kua'an xika' ra ndii, nakoo' ra vi'e ra nda'a' te xika' nuu' nuu' ra. Te nakoo' tu ra chuun nuu' i'in te jaan'. Te ni ka'an chuun' tu ra xiin' te xito' yi'e' ra ña na koto va'a va ra a. ³⁵ Ña jaan' na kuii' koto naa xito' xiin' mii' ndo', kuachj ndii xiní ndo' amaa nandiko' te xiin' vi'e. Kuain' nandiko' ra ñuu nuu', uun na ñuu, uun kij' kana' nduchié, uun kij' xa kitú'. ³⁶ Saa' iin kij' iin kixin kujti' ra, te kunj ra ndiee' ndo' kixin ndo'. ³⁷ Te ña ka'an i xiin' ndo' kaa' ka'an i xiin' sakuu' ne yivi' ña koo tu'va ña —ni kachj Jesús.

14

So'o ni xaa a kij' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' saa kuvj ka'ni' ra Jesús
(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Te kij' kuní ka uvj ta'an kivi' te koo viko' pascua, ña xi xixi' ña xita' va'a, ña koo' yuchi' levadura saká xiin', te sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni nanduku' ra saa saa ra te tjin ra Jesús xiin' ña maña, te ka'ni' ña'a' ra. ² Te ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Saa e' ña jaan' kij' yoo viko' koto ka nakuchi ne ndiee' ñuu yo'o' —ni kachj ra.

So'o ni xaa a kij' ni sakaa' iin ña'a' xa'an xavixin' xini' Jesús ñuu Betania
(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Kij' ndu'u' Jesús ñuu Betania vi'e Simón, te ni kunj kuvj kui'e te'i ndii, ndu'u' a xixi' a nuu' mesa. Te ni xaa iin ña'a' xiin' iin limita yuu', ña ni kua'a xiin' alabastro. Te chitu' vi' ña jaan' ñu'u' xa'an xavixin' koo' chukuu', ña nduu' mii' ndi'i' nardo, ña ndiaa ya'vi' xava'a. Te ni ta'vi' a' limita jaan', te ni sakaa' a xa'an jaan' xini' Jesús. ⁴ Te sava te ndiee' ikan', kij' ni xini' ra ña ni xaa ña'a' jaan' ndii, ni nasaa' ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Vä'a xachi' xitía saka xa'an xavixin' kaa'. ⁵ Sakan' ña va'a ka naa' ni ke'vi' a te kondia ya'vi' a xu'un' ña ki'in iin te yivi' naa' sachuun' ra uni ciento kivi', te xiin' xu'un' jaan' kuvj chindiee' e' ne nda'vi kuu' —ni kachj ra.

Te ni kuchitun ndiee' ra ña'a' jaan'. ⁶ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Na koo a' sakan', kuachj ndii iin chuun va'a ni xaa a' xa'a' i. ¿Ndichun na sataña'a' ña'a' ndo'? ⁷ Sakan' ña ne nda'vi kuu' ndii, ndee ndi'i' ni kivi' koo ña xiin' ndo', te kuvj chindiee' ña'a' ndo' amaa ka kuní ndo'. Ndisu yu'u' ndii, süu' ndee ndi'i' ni kivi' kaka i tein ndo'. ⁸ Ña'a' yo'o' ndii, ni xaa a' ña ni kuvj saa a' xa'a' i vitin, ni sakaa' a' xa'an xavixin' ñu'u' nde'i' i te koo' tu'va a, te ndiee a kij' kuvj i. ⁹ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña mii' ka iin yivi' mii' ka'an ndoso' ne yivi' tu'un va'a xa'a' i ndii, ka'an tu ña xa'a' ña ni xaa ña'a' yo'o' xiin' i, te naka'an' ña'a' ne yivi' —ni kachj Jesús.

So'o ni xaa a kij' ni taxj Judas kuento ra ña sanakua'a ra Jesús nda'a' te kuu' ka'nu'
(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Sakan' te, Judas Iscariote, iin te uxj uvj ndii, ni xa'an ndatu'un' ra xiin' sutu kuu' nuu' te sanakua'a ra

Jesús nda'a' te jaan'. ¹¹ Kii' ni xini so'o sutu jaan' ña ni ka'an te jaan' ndii, va'a ni kuní ra, te ni taxi ra kuento ra ña taxi ra xu'un' nda'a' Judas xa'a' ña jaan'. Sakan' te ni xa'a' Judas nanduku' ra saa saa ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni xixi Jesús ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Kivi' nuu' ña xixi' nja xita' va'a, ña kōo' yuchi' levadura saká xiin', kii' xa'ni' nja mbee' kualí' xa'a' viko' pascua ndii, ni ka'an te nda'a' xa'a' Jesús xiin' a ndii:

—¿Mii' kuní un' ku'un sava'a ndu ña kuxi e' xakuaa' xa'a' viko' pascua? —ni kachi ra.

¹³ Sakan' te ni ti'vi' a uvi' ta'an te nda'a' xa'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu' ka'nu' kaa', te ikan' kuní ndo' iin te yivi', te ni' i' iin yoo tikui kua'an ra. Kundikun ña'a' ndo'. ¹⁴ Te ka'an ndo' xiin' te xiin' vi'e mii' nda'ni te jaan' ndii: “Ka'an xto'o e' ndii: ¿Mii' yoo cuarto mii' kuxi i ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua xiin' te nda'a' xa'a' i?, kachi a”, kachi ndo'. ¹⁵ Te sania'a te jaan' ndo'ó iin cuarto chie ña iin' xata' vi'e ninu, te xa yoo tu'va cuarto jaan'. Te ikan' sava'a ndo' ña kuní a kuxi e' —ni kachi Jesús.

¹⁶ Ni kije te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an ra ñuu' jaan' te ni xka'ndia xna'a a saa nii' ni ka'an Jesús xiin' ra jaan'. Te ni xava'a ra ña xaxi' xa'a' viko' pascua ikan'.

¹⁷ Te kii' ni kuñuu nuu' ndii, ni xaa Jesús ikan' xiin' uxi uvi' ta'an te nda'a' xa'a' a jaan'. ¹⁸ Te ni xikundiee ra xixi' ra nuu' mesa xiin' Jesús, ikan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña iin ndo'ó, te xixi' xiin' i, sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' ka'nu' —ni kachi a.

¹⁹ Sakan' te ni xa'a' kusuchi' ini sakuu' te jaan', te ni xa'a' ndatu'un' ña'a' i'in ra ndii:

—¿Tee' yu'u kachi un' ni? —ni kachi i'in ra.

²⁰ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Iin ndo'ó te uxi uvi, te sé'vi inga' xita' va'a xiin' i tixin ko'o' i vitin, nduu' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan'. ²¹ Ndee saa kaní ndii yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, xa ikan' yoo i kua'an i naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' i. Ndisu chie va tundo'o' kundo'o' te sanakua'a yu'u, ndee va'a ka nduu' a nuu' te jaan' naa' ni tui ra —ni kachi a.

²² Te kii' ndu'u' Jesús xixi' a xiin' ra ndii, ni ki'in a xita' va'a, te ni taxi a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an a ndii:

—Ki'in ndo' a te kuxi ndo', ña yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i —ni kachi a.

²³ Sakan' te ni ki'in a iin copa, te ni taxi a ña chindani Ndiosí. Te ni taxi ña'a' a nda'a' te jaan'. Te ni xi'i sakuu' ra sie sie. ²⁴ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Te' naá tixin ña yo'o' nduu' ní' i, ña kuitia xa'a' kuachi kua'a' ne yivi', te xiin' ña kaa' taxi' xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' nja. ²⁵ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, kō'o' ka i vino te' kuva'a xiin' uva ndee kii' xaa' kivi' ña kō'o' tukuu' i vino xaa' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Pedro ña nako' iin ndaa' ra Jesús

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Te kii' ndi' i ni xita' ra yaa nuu' Ndiosí ndii, ni kije ra kua'an ra xiki' ña nani' Olivos. ²⁷ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Sakuu' ndo'ó nako' iin ndaa' yu'u ñuu' nunu' naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Taxi i ka'ni' te yivi' te paxto, te kiku mbee' sana ra”, kachi a. ²⁸ Ndisu kii' natjaku i ndii, xi'na yu'u ku'un ñu'u' Galilea, te sakan' ndo'ó —ni kachi a.

²⁹ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tee' ndee nako' sakuu' te kaa' yo'ó ndii, kuasa' yu'u —ni kachi ra.

³⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ñā ndaku ka'án i xiin' un' ñā ñuu vitin, kij' kuní ka kanā nduchié ichi' ñā uvi ndii, xa uní ichi' ni ka'an un' ñā xini un' yu'u —ni kachi a.

³¹ Ndisu Pedro ndii, ni xa ndiee' ka ra ka'án ra ndii:

—Tee' ndee xata'an kuvi i xiin' un' ndii, ka'an i ñā xini i yo'ó —ni kachi ra.

Te iin ni nda'a' ni ka'an sakuu' ra xiin' a.

Ka'án Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' nani' Getsemaní

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Te kij' ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a iin xaan' mii' nani' Getsemaní, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundiee ndo' yo'o', na ku'un ka'an i xiin' Ndiosí —ni kachi a.

³³ Te ni naka a Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan ndoso' ikan', te ni xa'a' ndi'ni nimá a, te suchi' tu ini a. ³⁴ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Suchi' xava'a ini nimá i ndee xa yoo' i kuvi i. Ndo' ndo' yo'o', te kundito ndo' —ni kachi a.

³⁵ Sakan' te ni xa'an a ndoso' jaan', te ni xikuin xiti' a nuu' ñu'u', te ni ka'an a xiin' Ndiosí ñā naa' kuvi te koo' a tundo'o' jaan' ³⁶ ka'án a ndii:

—Tata yuva' i, sakuu' a kuvi nuu' yo'ó. Tāxi un' kundito' i tundo'o' chie yo'o', ñā nduu' ndee naa tikui uva. Ndisu saa un' ñā kuní yu'u, süu' jaan' ndii ñā kuní mii' un' —ni kachi a.

³⁷ Ikan' te ni nandiko' a mii' ndiee' te jaan', te ndiee' ra kixin ra. Te ni ka'an a xiin' Pedro ndii:

—Simón, ¿ndichun na kixin un'? Saa ka vi' tu ni kuvi kundito un' ndee iin ndaa' hora. ³⁸ Koo ñu'u' ini va ndo' te ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te koyo ndo' nuu' ñā xito' kua'a ñā kinj' ndo'ó. Kuní nimá ndo' saa ndo' ñā kuní Ndiosí, ndisu ñu'u' nde'i ndo' ndii, kundieni a —ni kachi a xiin' ra.

³⁹ Te ni xa'an ni tukuu a, te ni ka'an a xiin' Ndiosí naa ñā xa ni ka'an a ñā nuu'. ⁴⁰ Te kij' ni nandiko' tukuu a mii' ndiee' ra jaan' ndii, ni xini a ndiee' ra kixin ra, sakan' ñā chitu' vi' nduchi' nuu' te jaan' ñu'u'

ma'na. Te xini ra ndee ñā nakuiin ra nuu' a. ⁴¹ Te kij' ni nandiko' ni tukuu a ichi' ñā uní, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Kixin ka ndo'ó, te ndiee' ndo' ndee vitin uun? Xava'a ndokoo ndo' vitin. Xa ni xaa hora ñā sanakua'a ra yu'u, ñā nduu' tu te yivi', nda'a' te ndiso' kuachi.

⁴² Ndongichi ndo' te ku'un e'. Koto ndo', xa kuyatin' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni iin te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³ Te kij' kusaa' iin' ka Jesús ka'án a, te ni xaa Judas, te ni nduu' iin te uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, xiin' kua'a' va te yivi' ndiso' ra ichi' xiin' itun'. Te te jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te xixa nuu' ñuu ni tjanu' ñā'a'.

⁴⁴ Te te sanakua'a ñā'a' ndii, xa ni ka'an ra saa nia'a ra yoo nduu' Jesús ka'án ra ndii:

—Te chito i nuu' kij' nakuatu ñā'a' i nduu' te jaan', te jaan' iin ndo', te satiín kutu' va ñā'a' ndo', te kundika ñā'a' ndo' ku'un ndo' —ni kachi ra.

⁴⁵ Sakan' na ni kuyatin Judas mii' iin' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Maestro —ni kachi ra.

Te ni chito ra nuu' a. ⁴⁶ Sakan' te ni iin te yivi' jaan' Jesús. ⁴⁷ Ndisu iin te iin' xiin' a ikan' ndii, ni xta'ni' ra ichi' ra, te ni xa'ndia ra so'o te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'.

⁴⁸ Sakan' te ni ndatu'un' Jesús te kuaxi iin ñā'a' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxi ndo', te iin ndo' yu'u xiin' ichi' xiin' itun' ndee naa iin te kui'na' vi'? ⁴⁹ Kua'a' kivi' ni iin i tein ndo' sania'á i nuu' kive yukun' ka'nu', te ni iin' ndo' yu'u. Ndisu kuní a xka'ndia ñā yo'o' te xinu' ñā yoso' nuu' tutu Ndiosí —ni kachi Jesús.

⁵⁰ Sakan' te ni nako' ñā'a' sakuu' te nda'a' xa'a' a, te ni xinu' ra.

So'o ni ndo'o iin te sava

⁵¹ Ndisu iin te sava ndikun xata' Jesús kua'an a ndisuku' ra iin toto kujti', te ni tjin ña'a' te xiin'. ⁵² Te ndii te sava jaan' ndii, ni nakoo ra toto jaan', te ni xinu iin' vichi' ra.

So' o ni xaa a kii' ni sana'má te kuu' ka'nu' Jesús

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55,63-71; Jn. 18:12-14,19-24)

⁵³ Sakan' te ni xan ndiaká te yivi' jaan' Jesús nuu' sutu ka'nu'. Te ni nakaya sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ikan'. ⁵⁴ Te Pedro ndii, ni xikundikun na ra xika' xika' kua'an ra xiin' te yivi' jaan' ndee ni nda'ni ra nuu' ki'e sutu ka'nu' jaan'. Te ni xikundu'u' ra ikan' xituni' ra nuu' ñu'u xiin' te xiin', te xito' yukun'.

⁵⁵ Te sutu kuu' nuu' jaan' xiin' sakuu' te kuu' ka'nu', te ni nakaya ikan' ndii, nanduku' ra kuachi Jesús te kuví ka'an ra ña xata'an kuví a xa'a' ña jaan'. Ndisu koo' ndee iin a ni na'in ra. ⁵⁶ Sakan' ña, tee' ndee kua'a' ne yivi' ni tjin kuachi ndii' ña'a', ndisu ni nakuita ña ka'an i'in nja. ⁵⁷ Sakan' te ni ndondichi sava ra, te ni xa'a' tiin' kuachi ndii' ña'a' ra ka'an ra ndii:

⁵⁸ —Ni xini so' o ndu'u ka'an ra ndii: “Taní i yukun' ka'nu' yo' o, ña ni kua'a xiin' nda'a' te yivi', te kivi' ña uní nakani i inga a. Te ña jaan' ndii, süu' xiin' nda'a' te yivi' kua'a a”, ni kachi ra —ni kachi te jaan'.

⁵⁹ Ndisu ni ndee sakan' ndii, ni nakuita ña ndee' yu'u' ne yivi' jaan' xa'a' a. ⁶⁰ Sakan' te ni ndondichi sutu ka'nu' jaan', te ni xikuiin ndichi ra ma'in' ne yivi' jaan', te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na koo' a kuví ka'an xachi' un' xa'a' un'? ¿Ñáá ña ndixa nduu' ña tiin' kuachi te yivi' kaa' yo' o? —ni kachi ra.

⁶¹ Ndisu Jesús ndii, ni yoo taxin' yu'u' a, te ni nakuiin xachi' a. Sakan' te ni ndatu'un' tukuu' ña'a' sutu jaan' ka'an ra ndii:

—¿Ñáá yo' o nduu' Cristo, si'e ña nduu' Ndiosí, ña xata'an tiin' ka'nu' e'? —ni kachi ra.

⁶² Te ni ka'an Jesús ndii:

—Uun, suvi nduu' i. Te kuni ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kii' kundu'u' i xiin' kua'a Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', te kuni tu ndo' kii' kixin i nuu' viko' ndivi' —ni kachi a.

⁶³ Sakan' te ni ndata' sutu jaan' toto ra xa'a' a ña ni nasaa' ra, te ni ka'an ra ndii:

—Kuní ka ne yivi' ndiee yu'u' nuu' e', ⁶⁴ sakan' ña sakuu' ndo' ni xini so' o ña kani'a ra xa'a' Ndiosí. ¿Saa tuu ndo'? —ni kachi ra.

Te sakuu' te yivi' jaan' ni ka'an ña xata'an kuví a.

⁶⁵ Te ni xa'a' sava ra kondia tiasi'i ña'a' ra, te ndasi tu ra nuu' a, te sa'ndia ra nuu' a, te ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Nakuni un' yoo ni kani yo' o —kachi ra.

Te ni sa'ndia' tu te xiin', te xito' yukun', nuu' a.

Ka'an Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:55-62; Jn. 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Te kii' ndu'u' Pedro nuu' ki'e ninu ndii, ni kuyatin iin ña' xika' nuu' nuu' sutu ka'nu' jaan'. ⁶⁷ Te kii' ni xini a' ndu'u' ra ikan' xituni' ra, te ni nakoto ndi'e' ña'a' a', te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Ni xika tu yo' o xiin' Jesús, te ni kiee ñuu Nazaret, kaa' —ni kachi a'.

⁶⁸ Ndisu ni kiee yu'u' ra ka'an ra xiin' a' ndii:

—Xini ña'a' i, ni ndee xini tu i ndee xa'a' ka'an un' —ni kachi ra.

Sakan' te ni keta ra yi'e' mii' xaá uun ne yivi', te ni kana iin nduchié. ⁶⁹ Sakan' te ni xini ni tukuu ña'a' ña' xika' nuu' jaan', te ni xa'a' a' ka'an a' xiin' ne ita' yatin jaan' ndii:

—Te kaa' ndii, iin te ndiaka' ta'an' xiin' Jesús kaa' nduu' ra —ni kachi a'.

⁷⁰ Ndisu tukuu ni ni ka'an ra ña xini ña'a' ra.

Te iin kanj' ni xka'ndija te tuku ni ni ka'an ne ndiee' yatın jaan' xiin' ra ndii:

—Ña ndaku xna'a nduu' a ndii, iin te ndiaka' ta'an' xiin' te kaa' nduu' yo'ó. Kuachi ndii te Galilea nduu' un', te nakuitá tu ndatu'un' ndo' —ni kachi nja.

⁷¹ Sakan' te ni xa'a' ra kani'a xiin' mii' mii' ra, te ka'an tu ra kivi' Ndiosí ndii:

—Xini Ndiosí ña xini yu'u te yivi', te ka'an ndo' xa'a' kaa'. Na kanj' a yu'u naa' xini xa'an' i —ni kachi ra.

⁷² Te ni kana nduchié ichi' ña uvi. Sakan' te ni naka'an' Pedro ña xa ni ka'an Jesús xiin' ra ndii: “Kij' kuni ka kana nduchié uvi ichi' ndii, xa unj' ichi' ni ka'an un' ña xini un' yu'u”, ni kachi a.

Te kij' ni naka'an' ra ña jaan' te ni xa'a' xaku' ra.

15

So'ó ni xaa a kij' ni iin Jesús nuu' Pilato

(Mt. 27:1-2,11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Ni kitu' so'ó, te ni nakaya sakuu' sutu kuu' nuu', xiin' te xixa nuu' ñuu, xiin' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí, xiin' sakuu' te ka'nu'. Ndi'i jaan', te ni satiín ra Jesús, te ni xan ndiaka ña'a' ra nda'a' Pilato. ² Sakan' te ni ndatu'un' Pilato Jesús ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey nuu' ne judío? —ni kachi ra.

Te ni nakuiin a ndii:

—Xa mii' un' ni ka'an sakan' —ni kachi a.

³ Te xa'a' a ña kua'a' va nuu' ña'a' tiin' kuachi ña'a' sutu kuu' nuu' jaan', ⁴ sakan' na tuku ni ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Ndichun na koo' a kuvj' ka'an xachi' un'? Koto un' saa vi' kua'a' ña'a' tiin' kuachi ra yo'ó —ni kachi ra.

⁵ Ndisu ni ndee sakan' ndii, ni nakuiin xachi' Jesús, te ni nandanj' va Pilato.

So'ó ni xaa a kij' ña xa yoo kuvj' nduu' Jesús

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

⁶ Va'a, sakuu' ichi' kij' nasukú viko' jaan' ndii, xi saña' ra iin te ñu'u' vi'e kaa, te saña' ra ndee ka te kuni mii' ne yivi'. ⁷ Te naá iin te nani' Barrabás vi'e kaa xiin' inga te nja'a xa'a' ña ni xa'ni' ra te yivi' kij' ni kunta'an' ra xiin' te xiin' romano. ⁸ Sakan' te ni kuyatın ne kua'a' jaan' nuu' Pilato, te ni ka'an nja xiin' ra ña saxinu ra ña saña' ra iin te naá vi'e kaa naa xi xaá ra saa kuiya. ⁹ Sakan' te ni ka'an Pilato xiin' nja ndii:

—¿Ñáá kuni ndo' ña saña' i te yo'ó', te nduu' rey ndo'ó, ne judío? —ni kachi ra.

¹⁰ Ni ka'an ra sakan', kuachi ndii ni kundanj' ra ña ni sanakua'a sutu kuu' nuu' jaan' Jesús xa'a' a ña ndasi' nuu' ra xini ña'a' ra kuiti'.

¹¹ Ndisu sutu kuu' nuu' jaan' ndii, ni chu'u' ra ne yivi' kua'a' jaan' te ka'an nja ña va'a ka na saña' ra Barrabás. ¹² Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nja ndii:

—¿Te ndee ña kuni ndo' saa i xiin' te yo'ó', te ka'an ndo' nduu' rey ndo'ó, ne judío? —ni kachi ra.

¹³ Te tuku ni ni ka'an ti'e' ne jaan' ndii:

—Nuu' krusín kuxi un' te ñaa' —ni kachi nja.

¹⁴ Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nja ndii:

—¿Ndichun? ¿Ndee ña nja'a ni xaa ra? —ni kachi ra.

Ndisu ni kuaa' ti'e' ka ne jaan' ka'an nja ndii:

—Nuu' krusín kuxi un' te ñaa' —ni kachi nja.

¹⁵ Te xa'a' a ña ni kuni Pilato ndoo va'a ra xiin' ne yivi' jaan' ndii, ni saña' ra Barrabás. Sakan' te ni ka'an chuun' ra, te suku' yo'ó' te xiin' ra Jesús. Ndi'i jaan', te ni sanakua'a ña'a' ra te kuxi ña'a' te jaan' nuu' krusín.

¹⁶ Sakan' te ni xan ndiaka te xiin' Jesús tixin vi'e ka'nu'. Te ikan' ni nakaya sakuu' te xiin', te xachuun' ikan'. ¹⁷ Sakan' te ni sakui'nú ra

Jesús toto ndixin' kua'a ndukun'. Te ni xa'a ra iin corona yo'o' iñu', te ni chindu'u' ra a xini' a. ¹⁸ Sakan' te ni xa'a xandi'i' ra xiin' a nakuatu' ña'a' ra xtun ka'an ra ndii:

—Yoo va'a yo'ó, te nduu' rey ne judío —ni kachi ra.

¹⁹ Ikan' te ni kutun' ra xini' a xiin' iin tun' yoo', te ni kondia tiasi'i tu ña'a' ra, te ni kundi'i ra xiin' a xikuitá xiti' ra nuu' a ki'in' ka'nu' ña'a' ra xtun. ²⁰ Te kij' ndi'i ni kundi'i ra xiin' a ndii, ni xta'ni' ra toto ndixin' kua'a ndukun' jaan', te ni sanakui'nú ña'a' ra toto mii' a. Sakan' te kua'an ra xiin' a te kuxi ña'a' ra nuu' krusin.

S'o'o ni xaa a kij' ni kuxi te xini' Jesús nuu' krusin

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹ Kij' ni kije te xini' kua'an ra xiin' Jesús ndii, ni nata'an' ra xiin' iin te ni kije ñuu' Cirene, te nani' Simón, te nduu' yuva' Alejandro xiin' Rufo. Te jaan' ndii, xa'a' ku'u ni xa'an ra, te ni nandiko' ra. Te ni tjin u'vi ña'a' te xini' jaan' ña konji' ra krusin Jesús ku'un ra. ²² Te ni xan ndiaka ra Jesús iin xaan' mii' nani' a Gólgota. Te kivi' jaan' kuni kachi a iki' xini' ndii. ²³ Te ni xika ra sako'o' ña'a' ra vino te saká xiin' suxa ña nani' mirra, ndisu ni xijn a ko'o a ra'. ²⁴ Sakan' te ni kuxi ña'a' te xini' nuu' krusin. Ndi'i jaan', te ni katin ra toto a, te kuni ra yoo nda'a' ndoo i'in a.

²⁵ Ka iin nia'a ni kuxi ra Jesús nuu' krusin jaan'. ²⁶ Te ni ke'i ra iin tu'un' yu'u' nuu' iin vitu', te ni chindu'u' ra a xini' krusin jaan' xa'a' ña ni tjin kuachi ña'a' ra ka'an a ndii: “Te yo'o' nduu' rey ne judío”, kachi ña ni ke'i ra jaan'.

²⁷ Te tata'vi' xijn' a ni kuxi ra iin te kui'na' nuu' inga krusin, iin ra nda'a' kua'a a, te inga ra nda'a' itin a. ²⁸ Sakan' te ni xinu tu'un' Ndiosí, ña yoso' nuu' tutu a, mii' ka'an a ndii: “Ni chika'ni ña'a' te yivi' tein te nia'a”, kachi a.

²⁹ Te ne xka'ndiá ikan' ndii, ni xandi'i nia xiin' a seko' nia xini' nia te ka'an nia ndii:

—Jaan', yo'ó, te ka'an ña tani un' yukun' ka'nu' e', te nakan' un' tu'ku a kivi' ña un' ndii, ³⁰ sakakú xiin' mii' ki'i', kuan nuu un' nuu' krusin ñaa' —ni kachi nia.

³¹ Sutú kuu' nuu' xiin' te sania'a tu'un' ndei' Ndiosí ndii, nii' sakan' ni xandi'i tu te jaan' xiin' a ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Inga ne yivi' ni sakakú ra, ndisu küvi sakakú xiin' mii' mii' ra. ³² Saa ni Cristo, te ni tjanu' Ndiosí sakakú yoo' nduu' te kaa', te nduu' tu ra rey nuu' yoo', ne Israel chi, na nuu' ki'i' ra nuu' krusin vitin naa' ndixa, te kandixa' ña'a' e' —ni kachi ra.

Te ni xandi'i tu uvi saa' te ndondia nuu' inga krusin jaan' xiin' a.

S'o'o ni xaa a kij' ni xi'i Jesús nuu' krusin

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Te kij' ni xaa iin ke'in' ndii, ni kuu iin yavi kani' iin yivi' ndee ni xa'an' ndiko' a kaa un' xakuua'. ³⁴ Te kaa un' jaan' ni nde'i ti'e' Jesús ka'an a ndii:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —ni kachi a. Ña jaan' kuni kachi a kij' ndiko kuiin a ndii: Ndiosí mii' i, Ndiosí mii' i, ¿ndiochun na ni nakoo un' yu'u'?

³⁵ Te ni ka'an xiin' ta'an' sava ne ita' ikan' kij' ni xini' so'o nia ni ka'an ña jaan' ndii:

—Kuni so'o ndo', Elías kana' ra —ni kachi nia.

³⁶ Ikan' te ni ndava iin te iin' ikan', te ni ki'in' ra iin pach'i, te ni se'vi ra a vino iya'. Te ni satiin ra a nuu' iin tun' yoo', te ni katani ra a nuu' Jesús te ko'o a ra' ka'an ra xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ndiatu' e' te kuni e' naa' kixin' Elías te sanuu' ña'a' ra nuu' krusin kaa' —ni kachi ra.

³⁷ Sakan' te ni nde'i ti'e' ka Jesús, te ni xi'i a. ³⁸ Sakan' te toto, ña ta'nu' i'nu' tixin yukun' ka'nu' ndii, ni ndata' a. Ni xa'a' a ndee ndienu, te ni kije nuu a ndienu.

³⁹ Te ni ka'an te xiin' kuu' nuu', te iin' yatın nuu' Jesús, kij' ni xini ra saa ni xaa te ni xi'i a ndii:

—Ndixa xna'a nduu' a ndii, si'e Ndiosí ni nduu' te kaa' —ni kachi ra.

⁴⁰ Te ni ita tu ndia'vi' ña'a' ndee ndoso' jaan' xito' ndi'e' nja ña ni yoo ikan'. Te tein ne jaan' ni ka'ni María Magdalena, xiin' Salomé, xiin' María, si'i' José xiin' ñani ra Jacobo, te sava. ⁴¹ Ña'a' jaan' ndii, ni ndikun nja Jesús, te ni xika nuu tu nja nuu' a kij' ni xika a ñu'u' Galilea. Te ni ita tu kua'a' ka inga ña'a', ne ni kiee ñu'u' jaan', te ni kaa tu nja ñuu Jerusalén xiin' a.

So'o ni xaa a kij' ni ndiee ñu'u' nde'i Jesús

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Te xakuaa' kij' sakoo' tu'va xiin' mii' ne yivi' xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' nja ndii, ⁴³ ni xaa José, te ñuu Arimatea. Te jaan' ndii, iin te ka'nu' tein te xa'ndia chuun' nduu' ra. Te ni ndiatu ini tu te jaan' ña xa'a' ka'ndia chuun' Ndiosí iin yivi' yo'o'. Te ni xandieni xiin' mii' ra, te ni nda'ni ra mii' ndu'u' Pilato, te ni xikan ra ñu'u' nde'i Jesús nuu' te jaan'. ⁴⁴ Te ni nandaní va Pilato jaan' kij' ni xini ra kuento ña xa ni xi'i Jesús. Sakan' na ni kana ra te xiin' kuu' nuu' jaan', te ni ndatu'un' ña'a' ra naa' xa ni xi'i xna'a' a. ⁴⁵ Te kij' ni taxi te xiin' kuu' nuu' jaan' ña ndaku nuu' ra ndii, ni taxi ra ñu'u' nde'i Jesús nda'a' José. ⁴⁶ Sakan' te ni sata' José jaan' iin toto yaa ndiká, te ni sanuu' ra ñu'u' nde'i Jesús. Ikan' te ni tisuku' ra a toto jaan'. Te ni xa'an chinaá ra a tixin yavi ndii, ña ni xatia ra toko' kava'. Te ni satuvi' ra iin yuu' ña ndasi ra yu'u' yavi jaan'. ⁴⁷ Te María Magdalena xiin' María si'i' José ndii, ni xini nja mii' ni chinaá ra ñu'u' nde'i a jaan'.

16

So'o ni xaa a kij' ni natiaaku Jesús
(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Kij' ni xka'ndia kivi' sábado, ña xinandiee' nja ndii, María Magdalena, xiin' Salomé, xiin' María si'i' Jacobo ndii, ni sata' nja xa'an xavixin' te ku'un kakin nja a ñu'u' nde'i Jesús. ² Te nja'a va, kij' sakan' kuaxi keta kujti' ñu'u' kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, ni xa'an tukuu nja yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Jesús. ³ Te ni ka'an xiin' ta'an nja ndii:

—¿Yoo tu satuvi' yuu' ña ndasi' yu'u' yavi ndii jaan'? —ni kachi nja.

⁴ Ndisu kij' ni nakoto nja ikan' ndii, ni xini nja ña xa ni nundia'a yuu' jaan', saa ni iin yuu' chie va nduu' a. ⁵ Te kij' ni ko'ni nja yavi ndii mii' ni kandu'u' ñu'u' nde'i Jesús jaan' ndii, ni xini nja ndu'u' iin te sava nda'a' kua'a' ni'nu' ra toto yaa nani', te ni yi'vi xava'a nja. ⁶ Ndisu ni ka'an te jaan' xiin' nja ndii:

—Kuán yi'vi ndo'. Ndo'ó ndii, Jesús, ña ni kiee ñuu Nazaret, ña ni xi'i nuu' krusin, nanduku' ndo'. Koo' ka ñu'u' nde'i a kandu'u' yo'o', xa ni natiaaku a. Koto ndo' mii' ni chinaá ña'a' ra. ⁷ Ndisu kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' Pedro xiin' inga te nda'a' xa'a' a ña xi'na mii' a ni'i' ichi' nuu' ra kua'an a ñu'u' Galilea, te ikan' kuní ña'a' ra saa nii' ni ka'an a xiin' ra saa' —ni kachi ángele jaan'.

⁸ Sakan' te ni kiee ne jaan' yavi jaan' taxa'an' nja kua'an nja, sakan' ña kisi' vi' ña'a' ña yi'vi nja. Te ndee iin ña'a' ni ka'an nja xiin' ndee iin ne yivi' ichi' xa'a' ña jaan' xa'a' ña yi'vi nja.

So'o ni xaa a kij' ni tuvi Jesús nuu'
María Magdalena
(Jn. 20:11-18)

⁹ [Te kij' ni natiaaku Jesús nja'a kivi' nuu' xa'a' ximana jaan' ndii, xi'na ka nuu' María Magdalena, ña' ni tava' a uxá ta'an ña ndiva'a nimá, ni satuvi' xiin' mii' a. ¹⁰ Sakan' te ni xa'an sakuni' tu'un a' te nda'a' xa'a' a. Te xa' ndiee' suchi' ini va, te xaku' tu ra. ¹¹ Te kij' ni xini te jaan' kuento ña xa ni natiaaku Jesús, te ni

xini ña'a' ña' jaan' ndii, ni kandixa' ra.

ka'an ra jaan' xiin' chuun ka'nu' ña xaa' ra. Sakan' na kunduu a.]

Sq'o ni xaa a kii' ni tuvi Jesús nuu' uvi ta'an te nda'a' xa'a' a
(Lc. 24:13-35)

¹² Ni ya'a, te siin' kaa' Jesús ni tuvi a nuu' uvi ta'an te nda'a' xa'a' a kii' ñu'u' ra ichi' kua'an ra xa'a' ku'u.
¹³ Sakan' te ni nandiko' te jaan', te ni ka'an ra xiin' inga te nda'a' xa'a' a ña ni xini ña'a' ra. Ndisu tuku ni ni kandixa' te jaan'.

Ka'an chuun' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ña ka'an ndoso' ra tu'un a
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴ Ndi'i' ndoso', te ni tuvi a nuu' te uxi iin ta'an jaan' kii' ndiee' ra nuu' mesa. Te ni kanj kuento ña'a' a xa'a' a ña ni kandixa' ña'a' ra xiin' xa'a' ña xii nimá ra. Kuachj ndii ni kandixa' ra ña ni ka'an ne yivi' xiin' ra ña ni natjaku a. ¹⁵ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' kanii' iin yivi' te ka'an ndoso' ndo' tu'un va'a nuu' sakuu' nuu' ne yivi'. ¹⁶ Ne kuini kunj ña jaan' te kuchj njá kuenta j ndii, kakj njá nuu' kuachj njá. Ndisu ne kuini kunj ña jaan' ndii, ne katun' kunduu njá nuu' Ndiosí xa'a' kuachj njá. ¹⁷ Te ña yo'o' nduu' chuun ka'nu' ña saa ne ini xini yu'u kii' ka'an ndoso' njá: Xiin' ndiee' j tava' njá ña ndiva'a nimá ne yivi', te ka'an tu ni tukj tu'un, ¹⁸ te naa' tjin nda'a' kuein' njá koo', te kaxi' ña'a' ri' ndii, koo' a kundo'o njá. Te naa' ko'o' kuein' njá tatan' xatu ndii, koo' a kundo'o njá. Te naa' chindiee njá nda'a' njá xini' ne kuni kuvj ndii, nda'a' ne jaan' —ni kachj Jesús.

Sq'o ni xaa a kii' ni ndaa Jesús ndivi'
(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Sakan' te kii' ndi'i' ni ka'an xto'o e' Jesús xiin' ra ndii, ni ndaa a ndivi', te ni xikundu'u' a nda'a' kua'a' Ndiosí. ²⁰ Te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, ni kiee ra, te ni xa'a' ka'an ndoso' ra tu'un va'a kanii' mii' kua'an ra. Te chindiee' ña'a' xto'o e', te nia'a' a ña ña ndaku nduu' ña

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Lucas ña ka'an xa'a' Jesús

*Ni ke'i Lucas tutu yo'o' te kua'an
a nda'a' iin te nani' Teófilo*

¹ Kua'a' va te yivi' ndii, ni xika ra ke'i yukun ra sakuu' ña ni xka'ndia tein e'. ² Te ni ke'i ra saa nii' ni sania'a' ña'a' ne ni xini nduchi' nuu' ña jaan' ndee ña nuu', te ne jaan' nduu' ne ni na'in chuun' te ka'an ndoso' tu ña tu'un jaan'. ³ Xa'a' a jaan' na sakan' tu yu'u ndii, ni sakuaan kuie i ndee mii' ni xa'a' ña jaan', te ni tuu i ña va'a ña ke'i yukun i sakuu' a nuu' yo'ó, tákui'e, Teófilo, ⁴ te kundani va'a un' ña ndixa, ña ni sania'a' ne yivi' yo'ó.

*Sq'o ni xaa a kij' ni ka'an ángele
xiin' Zacarías*

⁵ Kij' ni nduu Herodes, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni yoq iin sutu, te ni nani' Zacarías. Te ni nduu ra iin te ni ta'an' xiin' iin ti'vi sutu, te nduu' kuenta Abías. Te ña si'i Zacarías jaan' ndii, kuenta ne vi'e Aarón ni nduu a', te ni nani' a' Elisabet. ⁶ Te uvi saa' ne jaan' ndii, ni xachuun' ndaku ña nuu' xto'o e' Ndiosí, sakan' ña ni saxinu ña sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' a. ⁷ Ndisu ni yoq si'e ña, sakan' ña Elisabet ndii, ña ni kuví koq si'e nduu' a'. Te uvi saa' ña ndii, ne xixa va ni nduu ña. ⁸ Unta' ndii, ni xaa Zacarías te saxinú ra chuun' sutu, sakan' ña ni tondia kivi' ña saa sutu, te ni ta'an' xiin' ra, chuun' nuu' Ndiosí. ⁹ Te naa xi xaá sutu ndii, ni katín ra te kuní ra yoq kuní a ndi'vi yukun' ka'nu' xto'o e', te chu'ma ra tixín a. Te nda'a' Zacarías ni nama a te ndi'vi ra jaan'. ¹⁰ Kij' chu'ma ra ndii, kua'a' va ne yivi' ndiee' ki'e ka'an xiin' Ndiosí. ¹¹ Te iin ni tuvi tio' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, nuu' ra iin' a xiin' kua'a' mii' xixí suxa chu'ma jaan'. ¹² Te kij' ni xini ra

ángele jaan' ndii, ni nandaní va ra, te ni yi'vi xava'a ra. ¹³ Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Zacarías, kuán yi'vi un', xa ni xini so'o Ndiosí ña ni xikan un' nuu' a. Te Elisabet, ña' si'i un' ndii, koq iin tiaa si'e a', te chindu'u' un' kivi' ra Juan. ¹⁴ Te nakuatia' va nimá un' xa'a' ña tuvi ra, te nakuatia' tu kua'a' ne yivi' xa'a' ña jaan', ¹⁵ sakan' ña te ka'nu' kunduu ra nuu' xto'o e' Ndiosí. Te ko'o ra vino, te' kuvá'a xiin' uva, ni ndee ko'o tu ra ndixi. Te kutu' nimá ra xiin' Espíritu Santo ndee ña kuní ka tuvi ra. ¹⁶ Te kua'a' ne vi'e un' Israel sanandiko' tukuu ra nuu' ichi' xto'o e' Ndiosí. ¹⁷ Te xi'na Juan jaan' ki'in ichi' nuu' xto'o e', te kixin ra xiin' ña ndiee' Ndiosí naa ña ni taxi a nda'a' Elías, te sanandiko' ra nimá yuva' si'i nuu' si'e ña, te kuní tu ne so'o saa kuu' ne xachuun' ndaku. Te xiin' ña jaan' sakoo' tu'va ña'a' ra te natjin ña xto'o e' —ni kachi a.

¹⁸ Sakan' te ni ka'an ra ndii:

—¿Saa kuví tu xka'ndia ña ka'an un' jaan'? Sakan' ña yu'u ndii, iin te xixa nduu' i, te xixa va tu ña' si'i i —ni kachi ra.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an ángele jaan' xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' Gabriel, te xika' nuu' nuu' Ndiosí. Ña jaan' ni ti'vi yu'u te taxi i tu'un va'a yo'o' nuu' un'. ²⁰ Ndisu vitin ndii, xa'a' a ña ni kandixa' un' ña ni ka'an i xiin' un' kaa' ndii, kuu i'in un', te kuví ka'an ka un' ndee tondia kivi' ña xinu, ña ni ka'an i xiin' un' kaa' —ni kachi a.

²¹ Te ndiee' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan' nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' ndiatu' ña Zacarías, te xa ni xa'a' ndi'ni ña xa'a' a ña ni kuu kuachí va ra tixín yukun' jaan'. ²² Te so'o ndi'i', kij' ni keta ra tixín yukun' ndii, kuví ka'an ka ra xiin' ña. Sakan' te ni kundani ña ña ni tuvi iin ña'a' nuu' ra tixín yukun' jaan'. Te ndee xiin' nda'a' ra ni sakuni' ra ne yivi' jaan', sakan' ña ni kuu i'in' ra. ²³ Te kij' ni xinu kivi' ña ni xaa ra chuun' sutu ndii, kuan nu'u ra vi'e ra.

24 Te kij' n̄i xka'ndj̄a ñ̄a jaan' ndii, n̄i nakuiso ñ̄a' si'i ra Elisabet. Te n̄i ndoo a' v̄i'e a' u'un yoo' ka'an a' xiin' nimá a' ndii: 25 "Xto'o e' Ndiosí n̄i sañu'u' yoo' te koō iin' si'e e' vitin, sakan' te ká'an kui'e ka ne yivi' xiin' e'", kachi a' xiin' nimá a'.

Sq'o n̄i xaa a kij' n̄i ka'an ángele xiin' María

26 Te kij' n̄i tondj̄a iñu yoo' ñ̄a ndiso' Elisabet ndii, n̄i ti'vi' Ndiosí ángele Gabriel jaan' te kua'an a iin' ñ̄uu ñ̄a nani' Nazaret, ñ̄a naá tein' iku' nuu' ñ̄u'u' Galilea, 27 te koto a iin' ñ̄a' ndu'u' sie, ñ̄a' nani' María. Te xa n̄i tax̄i ñ̄a' jaan' kuento a' ñ̄a tunda'a' a' xiin' iin' te nani' José. Te jaan' ndii, s̄jani' xika' tákui'e David n̄i nduu ra. 28 Te kij' n̄i xaa ángele jaan' mii' ndu'u' María, te n̄i ka'an a xiin' a' ndii:

—Nakuatu' i yo'ó, te va'a va kuni xto'o e' Ndiosí xini a yo'ó, te yoo a xiin' un'. Te sañu'u' ka yo'ó te sakan' sakuu' inga ñ̄a'a' —n̄i kachi a.

29 Ndisu kij' n̄i xini a' ángele jaan' ndii, n̄i nandan̄i xava'a a' xa'a' ñ̄a n̄i ka'an a xiin' a', te n̄i ndatu'un' xiin' mii' mii' a' ndee ñ̄a kuni kachi tu ñ̄a n̄i ka'an ángele jaan'. 30 Te n̄i ka'an ka ángele xiin' a' ndii:

—Kuän yi'vi un', María, sakan' ñ̄a va'a va kuni Ndiosí xini a yo'ó. 31 Kuachi ndii nakuiso un', te sakaku' un' iin' te kuañu'u, te ch̄indu'u' un' kivi' ra Jesús. 32 Te jaan' ndii, te ka'nu' kunduu ra, te kunani' ra si'e Ndiosí, ñ̄a ka'nu' koo' chukuu'. Te tax̄i xto'o e' Ndiosí ka'ndj̄a chuun' ra ndee naa n̄i xaa David, te xii' yata' ra, xta'an'. 33 Te ka'ndj̄a chuun' ra nuu' ne ta'an' un', ne s̄jani' xika' Jacob, ndee ndi'i' n̄i kivi', te koo' kivi' kun ndj̄ko' ñ̄a ka'ndj̄a chuun' ra —n̄i kachi a.

34 Sakan' te n̄i ka'an María xiin' a' ndii:

—¿Saa kuv̄i koo si'e yu'u? Sakan' ñ̄a ñ̄a' ndu'u' sie nduu' i —n̄i kachi a'.

35 Sakan' te n̄i ka'an ángele jaan' xiin' a' ndii:

—Espíritu Santo kix̄in koto yo'ó, sakan' ñ̄a ñ̄a ndj̄ee' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' t̄isa'vi yo'ó xiin' kati' a. Sakan' na kiii' si'e un', ñ̄a su'un, ñ̄a tuv̄i jaan' ndii, si'e Ndiosí kunani' a. 36 Te sakan' tu Elisabet, ñ̄a' iin' kuu' xiin' un', ñ̄a' ka'an ne yivi' kuv̄i koo si'e ndii, xa kua'an kuyatin' iñu yoo' ndiso' a' tee' ndee iin' ñ̄a' xixa va nduu' a', 37 sakan' ñ̄a nuu' Ndiosí ndii, sakuu' a kuv̄i —n̄i kachi a.

38 Sakan' te n̄i ka'an María xiin' ángele jaan' ndii:

—Yu'u ndii, ñ̄a' xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí nduu' i. Na saa a xiin' i saa nii' n̄i ka'an un' jaan' —n̄i kachi a'.

Sakan' te n̄i ket̄a ángele jaan' kua'an a.

Sq'o n̄i xaa a kij' n̄i xa'an ndi'e' María mii' ndu'u' Elisabet

39 Ndiavi' kivi' te n̄i xa'an ki'i' va María iin' ñ̄uu ñ̄a naá tein' iku' nuu' ñ̄u'u' Judea, 40 te n̄i xaa a' v̄i'e Zacarías, te n̄i nakuatu' a' Elisabet. 41 Te kij' n̄i xini sq'o ñ̄a jaan' ñ̄a nakuatu' ñ̄a'a' María ndii, n̄i kandeta si'e a' t̄ix̄in a'. Sakan' te n̄i ch̄itu' nimá a' xiin' Espíritu Santo, 42 te n̄i ka'an ti'e' a' ndii:

—Sañu'u' ka Ndiosí yo'ó te sakan' sakuu' ñ̄a'a' iin' yivi', te sañu'u' tu a si'e un', ñ̄a sakaku' un'. 43 ¿Yoo v̄i' nduu' yu'u' naa kuax̄i koto si'i' xto'o i yu'u? 44 Sakan' ñ̄a saa n̄i xini sq'o i ñ̄a n̄i nakuatu' un' yu'u, te n̄i kandeta si'e i t̄ix̄in i ñ̄a va'a kuni ra. 45 Te sañu'u' va xto'o e' Ndiosí yo'ó xa'a' a ñ̄a n̄i kandixa' un' ñ̄a saxinú a ñ̄a n̄i ka'an ángele xiin' un' —n̄i kachi a'.

Xaka'nu' María Ndiosí

46 Sakan' te n̄i ka'an María ndii: Xaka'nu' nimá i xto'o e' Ndiosí.

47 Te nakuatia' nimá i nuu' Ndiosí, ñ̄a sakakú yu'u.

48 Sakan' ñ̄a n̄i naka'an' a xa'a' yu'u, ñ̄a' nda'vi sq'o xika' nuu' nuu' a.

Ndee vitin, te ndee nuu' ku'un' e' ndii, ka'an ne yivi' ñ̄a n̄i sañu'u' va Ndiosí yu'u.

49 Kuachi ndii Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' ni xaa kua'a' chuun ka'nu' xiin' i.

Te ña su'un ndi'i nduu' a.

50 Te koo' kivi' ndi'i' ña kuvita ini a xa'a' ne xaka'nu' ña'a'.

51 Ni xaa a chuun ka'nu' xiin' nda'a' a,

te ni sanduxin tu a ña chituni te ñuñu' xiin' nimá ra.

52 Ni tava' a ndiee' te kuu' ka'nu', te ni xaka'nu' a ne nda'vi so'o.

53 Ni sanda'ni a ne xi'i sokó xiin' ña'a,

te ne vika' ndii, ni nativi' nda'a' xiko' ña'a' a.

54 Ni chindiee' a yoo', ne Israel, ne xika' nuu' nuu' a,

sakan' ña ni naka'an' a ña kuvita ini a xa'a' e'.

55 Sakan' ña xa sakan' ni taxi a kuento a nuu' te xii' yata' e' naa kuu' Abraham,

xiin' sakuu' tu ne siani' xika' ra ndee ndi'i' ni kivi'.

Ni kachi María.

56 Te ni ndoo a' xiin' Elisabet yatin' uni yoo'. Ndi'i jaan', te ni nandiko' a' vi'e a'.

So'o ni xaa a kii' ni kaku si'e Elisabet

57 Te kii' ni xaa kivi' ña tui si'e Elisabet ndii, ni tui jin tiaa. 58 Te kii' ni xini ne ndiee' yatin' xiin' ne jin kuu' xiin' a' kuento ña ni kuvita ini xto'o e' Ndiosí xa'a' a' ndii, va'a va' ni kuni ña xini ña'a' ña. 59 Va'a, kii' ni xinu unia kivi' ña ni tui te kuañu'u jaan' ndii, ni xa'an ña xiin' ra te kua'a tuni jin' ra. Te ni kuni ne yivi' ña kunani' ra Zacarías naa nani' yuva' ra. 60 Ikan' te ni ka'an si'i' te kuañu'u jaan' xiin' ña ndii:

—Ü'un', Juan kunani' ra —ni kachi a'.

61 Sakan' te ni ka'an ña xiin' a' ndii:

—¿Ndichun kuni un' kunani' ra sakan'? Koo' ndee jin ne jin kuu' xiin' ndo' nani' sakan' —ni kachi ña.

62 Te ni xa'a' ña seko' ña nda'a' ña nuu' yuva' ra ndatu'un' ña'a' ña saa kuni ra kunani' si'e ra. 63 Sakan' te ni xikan ra jin vitu' sie, te ni ke'i

ra nuu' nu' ndii: “Juan nduu' kivi' ra”, kachi a. Te ni nandaní va sakuu' ne yivi' jaan'. 64 Xa ka'an e', te ni ndixaa tu'un ra, te ni xa'a' xaka'nu' ra Ndiosí. 65 Te sakuu' ne ndiee' yatin jaan' ndii, ni yivi' xava' a ña, te jin kani' tein iku' nuu' ñu'u' Judea ni kiku' kuento xa'a' ña jaan'. 66 Te sakuu' ne ni xini so'o ña jaan' ndii, ni taxa' a ña a nimá ña ka'an xiin' ta'an' ña ndii:

—¿Ndee nuu' te yivi' kunduu tu te kuañu'u jaan' kii' kua'nu ra? —ni kachi ña.

Sakan' ña xto'o e' Ndiosí yoo xiin' ra.

So'o ni xaa a kii' ni saka'an Espiritu Santo Zacarías, te ni xaka'nu' ra Ndiosí

67 Te ni chitu' nimá Zacarías, yuva' te kuañu'u jaan', xiin' Espiritu Santo, te ni ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí ndii:

68 Ka'nu' va Ndiosí, ña nduu' xto'o yoo', ne Israel,

sakan' ña xa ni kixin a, te ni sandoo ndika' a yoo'.

69 Te ni tivi' a jin ña ndiee' koo' chukuu' sakakú yoo'.

Te ña jaan' ndii, siani' xika' David, te ni xika nuu' nuu' Ndiosí, nduu' a

70 saa nii' ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' ña jaan' ndee ña nuu'

kii' ni ka'an a xiin' yu'u' te ni ka'an tiakú tu'un a, te nduu' nditia a,

71 ña sakakú a yoo' nuu' ne ndasi' ta'an' xiin' e' xiin' sakuu' ne xi'é xini yoo'.

72 Te sakan' tu kuvita ini a xa'a' ne xii' yata' e'.

Te sakan' tu naka'an' a xa'a' kuento su'un, ña ni ndoo a xiin' ña.

73 Te kuento jaan' nduu' ña ni taxi a nuu' Abraham,

te ni nduu xii' yata' e', ña taxi a 74 kaka ndituni e' jin yivi'.

Te sakakú tu a yoo' nuu' ne ndasi' ta'an' xiin' e', te kivi kaka nuu' e' nuu' a,

75 te kaka ndoo e' nuu' a, te sachuun' ndaku tu e' ndee ndi'i' ni kivi'.

76 Te yo'ó, si'e mji' i, te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' kunduu' un', sakan' ña xi'na un' ku'un nuu' xto'o e', te sakoo' tu'va un' ne yivi' te natjin ña'a' ña.

77 Te sakuni' un' ne yivi' ña sakakú ña'a' a xa'a' a ña koo' ka'nu' inji a xa'a' kuachí ña.

78 Te xa'a' a ña kuvita inji Ndiosí xa'a' e' ndii, ni ti'vi' a ndee ndivi' jin ña nduu' ndee naa jin ñu'u, ña nayi'é jin kivi' xaa'.

79 Te taxi a ñu'u nuu' yoo', ne xika' ichi' jin yavi, ne ñu'u' nda'a' te kui'e,

te sakaka' a yoo' nuu' ichi' mii' koo' ña maní' nimá e'.

Ni kachi' ra.

80 Te te kuañu'u jaan' ndii, so'o kuaxi kua'nu' ka ra i'in kivi' kua'an, te so'o nakunaá ka tu ndiee' ra xaa' Espíritu Ndiosí. Te ni xika' ra mii' taxin' kaa' ndee ni xaa' kivi' ña satuvi' xiin' mii' ra nuu' ne Israel.

2

So'o ni xaa a kii' ni kaku Jesús (Mt. 1:18-25)

1 Kivi' jaan' ni ka'an chuun' tu Augusto, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', ña nakoso' sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' mii' xa'ndia chuun' ra.

2 Ña yo'o' ni nduu' ichi' nuu' ña ni nakoso' ne yivi' kii' nduu' Cirenio, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Siria.

3 Sakan' na kuii' i'in ne yivi' ni xa'an nakoso' ñuu' mii' ña. 4 Sakan' na ni keta José ñuu' Nazaret, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea, te kua'an ra ñuu' Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea. Sakan' ña ñuu' Belén jaan' ni kaku David, te kuenta ne vi'e David jaan' nduu' ra.

5 Te nakoso' ra xiin' María, ña' xa ni taxi kuento ña tunda'a' a xiin' ra, te xa ñu'u' si'e a'. 6 Te kii' ndiee' ña ñuu' Belén jaan' ndii, ni xaa' kivi' ña tuvi' si'e a'.

7 Te ni tuvi' tiaa' si'e a', te nuu'. Te ni tisuku' a' jin tia'ndia, te ni chikandu'u' ña'a' a' tixin' tundo' mii' xaxi' kiti' ña'a', sakan' ña ni ni'i' ña jin vi'e mii' kundiee' nuu' ña.

So'o ni xaa a kii' ni tuvi ángele nuu' sava te paxto

8 Te yatín ñuu' Belén jaan' ndiee' te paxto xa'a' ku'u' ñuu' xito' ra mbee sana ra. 9 Te jin ni tuvi tjo' jin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e', nuu' ra, te ni yi'e ñu'u' xto'o e' jaan' saa xinunduu' xiin' ra ndatun' koo' chukuu' yi'é a, te ni yi'vi' xava'a' ra. 10 Ndisu ni ka'an ángele jaan' xiin' ra ndii:

—Kuán yi'vi' ndo', sakan' ña ni'i' i jin tu'un va'a' ña sakuatia' nimá sakuu' ne yivi' kuaxi i. 11 Kuachí ndii vitin ni kaku jin ña sakakú ne yivi', te ni kaku a ñuu' Belén, mii' ni kaku David, te ña jaan' nduu' Cristo xto'o e', ña ni tjanu' Ndiosí. 12 Te kuví nakuni' ña'a' ndo', sakan' ña kuni' ndo' jin ña kuañu'u' ndisuku' a tia'ndia, te kandu'u' a tixin' jin tundo' mii' xaxi' kiti' ña'a' —ni kachi' a.

13 Te jin ni tuvi tjo' jin ti'vi' chie ya'a' ángele, ña ndiee' ndivi', xiin' ángele jaan' xaka'nu' a Ndiosí ka'an a ndii:

14 Na natjin Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e' ndee mii' ndu'u' a ndienu, te jin yivi' yo'o' taxi' a ña maní' koo' xiin' ne va'a' kuni' a xini a.

Ni kachi' a.

15 Te kii' kuan nu'u' sakuu' ángele jaan' ndivi', te ni ka'an xiin' ta'an' te paxto jaan' ndii:

—To'o' ki'i' ndo' ñuu' Belén te kuni' e' ña ni xka'ndia' ikan', ña ni sakuni' xto'o e' Ndiosí nuu' e' —ni kachi' xiin' ta'an' ra.

16 Te numi' va ni kiee' ra kua'an ra, te kii' ni xaa' ra ikan' ndii, ni xini' ra María xiin' José xiin' ña kuañu'u' jaan' kandu'u' a tixin' jin tundo' mii' xaxi' kiti' ña'a'. 17 Te kii' ni xini' ña'a' ra ndii, ni kiku' ra kuento ña ni ka'an ángele jaan' xa'a' ña kuañu'u' jaan' xiin' ra. 18 Te sakuu' ne ni xini' so'o kuento jaan' ndii, ni nandaní va' ña xa'a' ña ni ka'an ra jaan'.

19 Te María ndii, ni taxa'a' a' kuento jaan' nimá a' xanini' a' xa'a' a. 20 Te ni nandiko' te paxto jaan' kua'an ra xaka'nu' ra Ndiosí, te taxi' tu' ra ña chindani a xa'a' sakuu' ña ni xini'

so' o ra, xiin' ña ni xini nduchi' nuu' ra. Kuach'i ndii ni xka'ndia ña jaan' saa nii' ni ka'an ángele jaan' xiin' ra.

So' o ni xaa a kij' ni xa'an yuva si'i' Jesús xiin' a yukun' ka'nu'

²¹ Te kij' ni xinu unia kivi' ña ni tui a ndii, ni xa'a te yivi' tuni iin' a, te ni chindu'u' yuva' si'i' a kivi' a Jesús, naa ni ka'an ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, jaan' xiin' nia kij' tia'an nakuiso ña'a' si'i' a.

²² Te kij' ni xinu kivi' ña kuni a sandoo xiin' mii' nia, naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí ña ni ke'i Moisés ndii, ni xa'an nia xiin' Jesús ñuu Jerusalén te sanakua'a ña'a' nia nuu' xto'o e' Ndiosí, ²³ naa yoso' tu'un ndei' a jaan' ndii: "Sakuu' tiaa si'e ne yivi', te tui nuu' ndii, nditia xto'o e' kunduu' ra", kachi a. ²⁴ Sakan' na ni xa'an nia, te ni nasoko' nia nuu' xto'o e', naa ka'an tu'un ndei' a jaan': "iin' na'a paloma uun iin' na'a ndikukú", sakan' kachi a.

²⁵ Te ni ndu'u' iin te ni nani' Simeón ñuu Jerusalén. Te jaan' ndii, ni yoo ndaku nimá ra nuu' Ndiosí, te ni xaa ra sakuu' ña kuni a. Te ni ndiatu va ra ña kixin ña ti'vi' Ndiosí te saki'vi' a nimá ne ñuu' ra Israel. Te ni yoo Espíritu Santo xiin' te jaan'. ²⁶ Te ni sakuni' ña'a' Espíritu Santo ña küvi' ra ndee kuni nduchi' nuu' ra Cristo, ña tianu' xto'o e' Ndiosí sakakú ne ñuu' ra. ²⁷ Te ni saka'an Espíritu Santo nimá ra, te ni xa'an ra nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Te ikan' ndu'u' ra kij' ni xaa María xiin' José xiin' te kuañu'u' si'e nia, te saxinú nia ña ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí. ²⁸ Te ni na'in ra te kuañu'u' jaan' ni'i' ra, te ni taxi ra ña chindani Ndiosí ka'an ra ndii:

²⁹ —Tákui'e, xa ni xinu kuento ña ni taxi un' nuu' i, vitin ndii xa kuvi' taxi un' ña kuvi' manij' yu'u, te xika' nuu' nuu' un'.

³⁰ Sakan' ña xa ni xini nduchi' nuu' i ña ni tianu' un' te sakakú a ndu'u,

³¹ te xa ni xa'a' un' nia'a ña'a' un' nuu' sakuu' ne yivi'.

³² Te yo'o' kunduu' ndee naa ñu'u' nuu' ne tuku', te natin ndu, ne Israel, ña xito' ka'nu' ne yivi' xa'a' a. Ni kachi ra xiin' Ndiosí.

³³ Te yuva' si'i' a ndii, ni nandani va nia xa'a' ña ni ka'an Simeón jaan' xa'a' a. ³⁴ Sakan' te ni sañu'u' Simeón un' saa' nia. Te ni ka'an ra xiin' si'i' a María ndii:

—Koto un', pia'un, te kuañu'u' yo'o' kunduu' te saa sakan' te kua'a' ne ta'an' e', ne Israel, kuxioo nuu' Ndiosí, te kua'a' tu nia kuyatin nuu' a, te ña jaan' kunduu' tu ña nia'a Ndiosí, te kua'a' ne yivi' saxioo ña'a'. ³⁵ Sakan' te natuvi ña xanini si'e nimá kua'a' ne yivi'. Ndisu yo'ó ndii, kua'a' va tuxu'vi nimá un' ndee naa ña ni tuxu'vi xiin' iin' ichi —ni kachi ra.

³⁶ Te ikan' tu ni yoo iin ña'a' ña' ni nani' Ana, te ña' ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' a'. Te si'e iin te ni nani' Fanuel nduu' a', te jaan' ndii, kuenta ne vi'e Aser ni nduu' ra. Ña' jaan' ndii, iin ña' xixa va ni nduu' a', te uxá kuiya kuiti' ni ndu'u' a' xiin' ii' a', te ni xi'i' ra. ³⁷ Te xa kua'an kumi' xiko kumi' kuiya ña ni kuu kuaan' a'. Te koo' kivi' ni ketá a' nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Süu' jaan' ndii iin ke'in' nduu' a' uun ñuu nduu' a' ndii, ikan' ndu'u' a' xika' nuu' a' nuu' Ndiosí ka'an xiin' a, te yoo nditia a'. ³⁸ Te kij' ndi'i ni ka'an Simeón xiin' Ndiosí ndii, ni xaa tu Ana jaan', te ni taxi a' ña chindani Ndiosí. Te ni ka'an a' xa'a' te kuañu'u' jaan' xiin' sakuu' ne ndiatu' iin ña sandoo ndiká ne ndiee' ñuu' Jerusalén nuu' ña ndo'o' nia.

So' o ni xaa a kij' ni nandiko' yuva si'i' Jesús ñuu Nazaret

³⁹ Kij' ndi'i ni saxinú nia sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' xto'o e' ndii, ni nandiko' nia ñuu nia Nazaret, ña naá nuu' ñu'u' Galilea. ⁴⁰ Te i'in kivi' kua'an kuaxi ku'nu' ka Jesús, te nakunaá ka tu ndiee' a,

te so'ò kundichi ka a xiin' ña xini tuní, te chindiee' va ña'a' Ndiosí.

Sò'ò nì xaa a kii' nì nduú Jesús te lulu te nì ndoo a nuu' kì'e yukun' ka'nu'

⁴¹ Te saa kuiya kua'an yuva' si'i' Jesús ñuu Jerusalén viko' pascua. ⁴² Te kii' nì kumi' Jesús uxí uvi' kuiya ndii, nì kaa ña xiin' a ñuu Jerusalén xa'a' viko' jaan' naa xi xaá ne yivi' kii' yoo viko' jaan'. ⁴³ Te kii' nì xka'ndia viko' jaan', te nì nandiko' ña kua'an nu'u ña ndii, nì ndoo Jesús ñuu Jerusalén jaan'. Ndisu nì xini yuva' si'i' a naa' nì ndoo a ñan'.

⁴⁴ Te nì xanini ña ña kua'an a xiin' ne yivi', ne kua'an xiin' ña. Te ndee xakuaa' vi' nì xa'a' nanduku' ña'a' ña tein ne ñin kuu' xiin' ña xiin' tein sakuu' ne kua'an xiin' ña jaan'.

⁴⁵ Te xa'a' a ña nì na'in ña'a' ña ndii, nì nandiko' tukuu ña ñuu Jerusalén jaan', te nanduku' ña'a' ña. ⁴⁶ Nì ya'a unì kivi', te nì xan kuni ña ndu'u' a nuu' kì'e yukun' ka'nu' tein te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xini so'ò a ña ka'an te jaan', te ndatu'un' ña'a' a. ⁴⁷ Te sakuu' ne nì xini so'ò ña ka'an a ndii, nì nandanì va ña xa'a' a ña va'a kundani a xiin' ña va'a nakuiin' a nuu' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí jaan'. ⁴⁸ Te kii' nì xini ña'a' yuva' si'i' a ndii, nì nandanì ña. Sakan' te nì ka'an si'i' a xiin' a ndii:

—Yuva' i, ¿ndiochun naa nì xaa un' sakan' xiin' ndu? Yuva' un' xiin' yu'u' ndii, nì ndi'ni va ndu nì xaa un' xika' ndu nanduku' ndu yo'ó —nì kachi a'.

⁴⁹ Te nì ka'an a xiin' ña ndii:

—¿Ndichun nanduku' ndo' yu'u? ¿Ñáá xini ndo' ña chuun nuu' yuva' i kuni a saa i? —nì kachi a.

⁵⁰ Ndisu nì kundani ne jaan' ndee xa'a' nì ka'an a ña jaan' xiin' ña.

⁵¹ Sakan' te nì nakaa' Jesús xiin' ne jaan', te nì nandiko' ña ñuu Nazaret. Te nì saxinú a sakuu' ña ka'an yuva' si'i' a. Te si'i' a ndii, nì taxa'a a sakuu' ña jaan' nimá a'.

⁵² Te i'in kivi' kua'an kuaxi kua'nu ka Jesús xiin' ña xini tuní, te so'ò

kuxati'é' ka a, te va'a va kuni Ndiosí xini ña'a' a, te sakan' tu ne yivi'.

3

Sò'ò nì xaa a kii' nì sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí itia Jordán

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Xa xa'un kuiya kua'an ña xa'ndia chuun' rey Tiberio ñuu Roma xiin' nda'a' a, te kii' sakan' nì nduú Poncio Pilato, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Judea, ña nduu' nda'a' ñuu Roma jaan', te rey Herodes xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Galilea, te rey Felipe ñani Herodes jaan' ndii, xa'ndia chuun' ra nuu' ñu'u' ña ñani' Iturea xiin' Traconite, te rey Lisantias xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Abilinia. ² Te kii' sakan' ndii, Anás xiin' Caifás nduu' sutu ka'nu'. Te nì ka'an Ndiosí xiin' Juan, si'e Zacarías, mii' taxin' kaa'. ³ Te nì xa'an ndoo Juan yoso' mii' kandu'u' itia Jordán ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' kuenta ña nama ña nimá ña xa'a' kuachi ña xaa' ña, te koó ka'nu' inì Ndiosí xa'a' ña, te kuchi ña kuenta a. ⁴ Te xa'a' Juan jaan' nì ke'i Isaías, ñin te nì ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', nuu' tutu mii' nì ka'an ra ndii:

Tiakú ka'an ti'e ñin tachi' yu'u' mii' taxin' kaa' ndii:

“Ndasava'a ndo' ichi' mii' kixin xto'o e',

te ndasandaku tu ndo' a.

⁵ Kanii' yoso' ndii, ndunda a,

te ndunda tu mii' tetuvi',

te ndunda tu ichi' mii' yakua' a,

te mii' kiji kaa' a ndii, nduva'a a,

⁶ te kuni sakuu' ne yivi' ñin yivi' ña tianu' Ndiosí sakakú yoo'.”

Kachi a.

⁷ Te nì ka'an Juan jaan' xiin' ne kua'a', ne nì ndekuie ñan' te kuchi ña kuenta Ndiosí ndii:

—Ndo'ó ndii, ndee naa si'e koó nduu' ndo'. ¿Yoo nì ka'an xiin' ndo' ña kuvi kaku ndo' nuu' ña sando'o' Ndiosí ndo'ó nuu' ku'un e', sakan' kuiti'? ⁸ Nia'a ndo' xiin' ña va'a ña xaa' ndo' ña xa nì nama xna'a ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi, ña nì

xaa ndo'. Te ka'an ñuñu' ndo' ña siani' xika' Abraham nduu' ndo', te xiin' ña jaan' kuvj' kakuj' ndo'. Sakan' ña ka'an kaxi' i xiin' ndo' ña kuvj' sananduu' Ndiosí yuu' kaa' siani' xika' Abraham jaan'. ⁹ Ndiosí ndii, xa yoo tu'va a, te sando'o' a ne xaa' kuachj' ndee naa yoo tu'va iin te yivi' xiin' yacha te ka'ndja ra itun' tata. Te jaan' ndii, ka'ndja ra ndee tjo'o sakuu' tun' tata jaan', tun' taxi' nduu' va'a, te ka'mj' ra nu'. Sakan' tu saa Ndiosí —nj' kachj' ra.

¹⁰ Sakan' te kua'a' ne yivi' ni ndatu'un' ña'a' ndii:

—¿Ndee ña kuní a saa ndu, takui'e? —nj' kachj' ña.

¹¹ Te nj' ka'an ra xiin' ña ndii:

—Ne kumi' uvj' ta'an ndinj' ndii, na samanj' ña iin ndaa' a ne koo' a kumi'. Te ne kumi' ña xaxj' ndii, na samanj' ña a ne koo' a kumi' —nj' kachj' ra.

¹² Te nj' ndekuie tu te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu' Roma te kuchj' ra kuenta Ndiosí. Te nj' ka'an tu ra xiin' Juan ndii:

—¿Ndee ña kuní a saa ndu, takui'e? —nj' kachj' ra.

¹³ Te nj' ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Sakaa' ka' ndo' xu'un' ña kendiaa' ya'vi' ndo'. Süu' jaan' ndii, kendiaa' ya'vi' kuiti' ndo' saa kuní a —nj' kachj' Juan.

¹⁴ Te nj' ndekuie tu te xiin', te nj' ka'an ra xiin' Juan ndii:

—Te nduu' tukuj', ¿ndee ña kuní a saa ndu? —nj' kachj' ra.

Sakan' te nj' ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Tü'un u'vi' ndo' ña'a' nda'a' ndee iin ne yivi', te tjin kuachj' nianí tu ndo' ne yivi'. Te na ndoo va'a nimá ndo' xiin' xu'un' ña xiku'un' ya'vi' ndo' —nj' kachj' ra.

¹⁵ Te ne yivi' ndii, sakuu' ña nj' ndiatu inji, te ka'an ña xiin' nimá ña ña tee' kuain' Juan jaan' nduu' Cristo, ña nj' tjanu' Ndiosí sakakú yoo. ¹⁶ Ndisu Juan ndii, nj' ka'an ra nuu' sakuu' ña ndii:

—Yuu' ndii, xiin' tikui kuiti' sakuchi' i ndo'ó, ndisu ña kuaxi xata' i ndii, ña koo' chukuu' ka

nduu' a te sakan' yu'u. Te yu'u ndii, nj' ndee vä'a i kunduu te ndaxin' iin' ndixan' ki'i' a. Ña jaan' ndii, sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, te sakuchi' tu a ndo'ó xiin' ñu'u. ¹⁷ Ña jaan' ndii, xa yoo tu'va a te nata'vi' a ne yivi' naa xaa' te yivi' kij' nativi ra trigo, te tava' ra mjin' a xiin' ña tiin' ra te kisi' ra a. Trigo va'a ndii, taxa'a' ra yaka, te mjin' a ndii, ka'mj' ra a nuu' ñu'u ña koo' kivi' nda'vá —nj' kachj' ra.

¹⁸ Xiin' ña kaa' nj', te xiin' kua'a' ka nuu' ña'a' nj' ndiaa yu'u' Juan ne jaan' ka'an ndoso' ra tu'un va'a nuu' ña. ¹⁹ Te saki'in' kuento Juan jaan' rey Herodes, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Galilea, kuachj' ndii nj' nduu' ra xiin' Herodías, ña' si'i ñanj' ra, Felipe. Te nj' saki'in' kuento tu ra te jaan' xa'a' kua'a' inga ña ña'a' ña nj' xaa' ra. ²⁰ Ndisu nuu' sakuu' ña ña'a, ña nj' xaa' Herodes jaan' ndii, nj' xaa' ka' ra inga a, ndee nj' ka'an chuun' ra xiin' nda'a' xa'a' ra, te nj' skoni' ra Juan vij'e kaa.

Soo' nj' xaa' a kij' nj' chichj' tu Jesús itia' Jordán

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Te kij' sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí ndii, nj' xaa' tu Jesús, te nj' sakuchi' ña'a' ra. Te kij' ka'an a xiin' Ndiosí ndii, nj' nunia' ndivi'.

²² Te nj' nuu' Espíritu Santo ndivi', naa kaa' paloma kaa' a, te nj' ndoo a xiin' Jesús. Sakan' te nj' ka'an iin tachj' yu'u' ndee ndivi' ndii:

—Yo'ó nduu' si'e manj' i, te va'a va kuni i xini i yo'ó —nj' kachj' a.

Ña yo'o' nduu' kivi' ne nj' nduu' ne ichi' yata' Jesús

(Mt. 1:1-17)

²³ Jesús, kij' nj' xa'a' a ka'an ndoso' a ichi' Ndiosí ndii, nj' kumi' a yatin' oko uxj' kuiya. Te nj' tuu' ne yivi' ña si'e José nj' nduu' a, te José jaan' nj' nduu' si'e Elí, ²⁴ te Elí jaan' nj' nduu' si'e Matat, te Matat jaan' nj' nduu' si'e Leví, te Leví jaan' nj' nduu' si'e Melqui, te Melqui jaan' nj' nduu' si'e

Jana, te Jana jaan' ni nduu si'e José, ²⁵ te José jaan' ni nduu si'e Matatías, te Matatías jaan' ni nduu si'e Amós, te Amós jaan' ni nduu si'e Nahúm, te Nahúm jaan' ni nduu si'e Esli, te Esli jaan' ni nduu si'e Nagai, ²⁶ te Nagai jaan' ni nduu si'e Maat, te Maat jaan' ni nduu si'e Matatías, te Matatías jaan' ni nduu si'e Semei, te Semei jaan' ni nduu si'e José, te José jaan' ni nduu si'e Judá, ²⁷ te Judá jaan' ni nduu si'e Joana, te Joana jaan' ni nduu si'e Resa, te Resa jaan' ni nduu si'e Zorobabel, te Zorobabel jaan' ni nduu si'e Salatiel, te Salatiel jaan' ni nduu si'e Neri, ²⁸ te Neri jaan' ni nduu si'e Melqui, te Melqui jaan' ni nduu si'e Adi, te Adi jaan' ni nduu si'e Cosam, te Cosam jaan' ni nduu si'e Elmodam, te Elmodam jaan' ni nduu si'e Er, ²⁹ te Er jaan' ni nduu si'e Josué, te Josué jaan' ni nduu si'e Eliezer, te Eliezer jaan' ni nduu si'e Jorím, te Jorím jaan' ni nduu si'e Matat, ³⁰ te Matat jaan' ni nduu si'e Leví, te Leví jaan' ni nduu si'e Simeón, te Simeón jaan' ni nduu si'e Judá, te Judá jaan' ni nduu si'e José, te José jaan' ni nduu si'e Jonán, te Jonán jaan' ni nduu si'e Eliaquím, ³¹ te Eliaquím jaan' ni nduu si'e Melea, te Melea jaan' ni nduu si'e Mainán, te Mainán jaan' ni nduu si'e Matata, te Matata jaan' ni nduu si'e Natán, ³² te Natán jaan' ni nduu si'e David, te David jaan' ni nduu si'e Isaí, te Isaí jaan' ni nduu si'e Obed, te Obed jaan' ni nduu si'e Booz, te Booz jaan' ni nduu si'e Salmón, te Salmón jaan' ni nduu si'e Naasón, ³³ te Naasón jaan' ni nduu si'e Aminadab, te Aminadab jaan' ni nduu si'e Aram, te Aram jaan' ni nduu si'e Esrom, te Esrom jaan' ni nduu si'e Fares, te Fares jaan' ni nduu si'e Judá, ³⁴ te Judá jaan' ni nduu si'e Jacob, te Jacob jaan' ni nduu si'e Isaac, te Isaac jaan' ni nduu si'e Abraham, te Abraham jaan' ni nduu si'e Taré, te Taré jaan' ni nduu si'e Nacor, ³⁵ te Nacor jaan' ni nduu si'e Serug, te Serug jaan'

ni nduu si'e Ragau, te Ragau jaan' ni nduu si'e Peleg, te Peleg jaan' ni nduu si'e Heber, te Heber jaan' ni nduu si'e Sala, ³⁶ te Sala jaan' ni nduu si'e Cainán, te Cainán jaan' ni nduu si'e Arfaxad, te Arfaxad jaan' ni nduu si'e Sem, te Sem jaan' ni nduu si'e Noé, te Noé jaan' ni nduu si'e Lamec, ³⁷ te Lamec jaan' ni nduu si'e Matusalén, te Matusalén jaan' ni nduu si'e Enoc, te Enoc jaan' ni nduu si'e Jared, te Jared jaan' ni nduu si'e Mahalaleel, te Mahalaleel jaan' ni nduu si'e Cainán, ³⁸ te Cainán jaan' ni nduu si'e Enós, te Enós jaan' ni nduu si'e Set, te Set jaan' ni nduu si'e Adán, te Adán jaan' ni nduu si'e Ndiosí.

4

Sò'o ni xaa a kij' ni kuni ña ndiwa'a sanama' a Jesús nuu' kuachi (Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

1 Te chitu' vi' nimá Jesús xiin' Espíritu Santo, te ni ketā a itia Jordán, te ni naka ña'a' Espíritu jaan' te kua'an a mii' taxin' kaa', ² te ikan' ni xika a nii' uvi xiko kivi', te ni xito kua'a ña'a' ña ndiwa'a. Te ni xixi a sakuu' kivi' jaan', sakan' na ndee ndi'i' ndoso' ndii, ni xi'i va a soko. ³ Te ni ka'an ña ndiwa'a jaan' xiin' a ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' xiin' yuu' ñaa' te nanduu a xita' va'a, te kuxi un' —ni kachi a.

⁴ Te ni nakuiin Jesús nuu' ña jaan' ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Süu' xita' va'a kuiti' kuni nuu' ne yivi' te kutiaku ña. Süu' jaan' ndii, kuni tu sakuu' tu'un ña kieve' yu'u' Ndiosí te kutiaku ña”, kachi a —ni kachi Jesús.

⁵ Te ni naka ña ndiwa'a Jesús te kua'an a xiin' a xini' iin iku' sukun va, te iin ni nia'a kuiti' ña'a' a sakuu' ñuu' kuu' nuu' iin yivi'. ⁶ Te ni ka'an ña ndiwa'a jaan' xiin' a ndii:

—Nda'a' yo'ó taxi i sakuu' a kaa' xiin' ña vika' a te ka'ndia chuun' un' nuu' a, sakan' ña xa ni natiiin i

sakuu' ñuu' kaa', te kuv'i taxi e nda'a' yoo ka kuni' mii' i. ⁷ Sakan' na kuui' naa' kujin xiti' un' te koto ka'nu' un' yu'u' ndii, sakuu' ña kaa' kunduu' ña'a' un' —ni kachi a xiin' Jesús.

⁸ Te ni ka'an Jesús xiin' ña ndiva'a jaan' ndii:

—Kua'an keta nuu' i yo'o', ña ndiva'a, sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Xto'o ndo' Ndiosí kuji' saka'nu' ndo', te nuu' ña jaan' kuji' kaka nuu' ndo'”, kachi a —ni kachi Jesús xiin' ña ndiva'a.

⁹ Sakan' te ni naka ña ndiva'a Jesús, te kua'an a xiin' a ñuu' Jerusalén. Te ni saka'a a Jesús xini' yukun' ka'nu' mii' sukun ka. Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, sanama' xiin' mii' un' ndee ndien, ¹⁰ kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Ka'an chuun' Ndiosí xiin' ángele, ña xika' nuu' nuu' a te koto a yo'ó.

¹¹ Te tjin ña jaan' nda'a' un' te nama xachi' un' ndee ñu'u'

te tuxu'vi xa'a' un' saa yuu'.

Sakan' kachi a —ni kachi ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús.

¹² Te ni nakujin Jesús nuu' a ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Koto kua'a ndo' xto'o ndo' Ndiosí”, kachi a —ni kachi Jesús xiin' ña jaan'.

¹³ Te kij' ndi'i ni xito kua'a ña ndiva'a jaan' Jesús xiin' sakuu' ña jaan' ndii, ni nako ña'a' a iin xa'a'.

Sq'o ni xaa a kij' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Te ni nandiko' Jesús ñu'u' Galilea chitu' vi' nimá a xiin' ña ndiee' ña taxi' Espíritu Santo. Te ni kiku kuento xa'a' a sakuu' ñuu' ña ñu'u' nuu' ñu'u' jaan' xiin' ñuu' ña ñu'u' ya'in. ¹⁵ Te kua'an a tixin i'in vi'e mii' nakayá ne ñuu' jaan' te sania'a ña'a' a xa'a' tu'un' Ndiosí. Te sakuu' ne yivi' jaan' ka'an va'a xa'a' a.

Sq'o ni xaa a kij' ni nandiko' Jesús ñuu' a Nazaret

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Ni nandiko' Jesús ñuu' Nazaret mii' ni xa'nu' a. Te ni xka'ndia a tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu' jaan' naa xi xaá a saa kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi'. Te ni xikujin ndichi a te ka'vi a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí. ¹⁷ Ikan' te ni taxi te xito vi'e jaan' tutu ña ni ke'i Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xta'an'. Ni nunia' Jesús tutu jaan', te ni xini a mii' yoso' ña ka'an ndii:

¹⁸ Espiritu xto'o e' Ndiosí yoo xiin' i, sakan' ña ña jaan' ni taxi ndiee' i te ka'an ndoso' i tu'un' va'a nuu' ne nda'vi kuu'.

Te ni tjanu' a yu'u' te nachinaa va'a i nimá ne suchi' va ini.

Te ni tjanu' tu a yu'u' te ka'an ndoso' i ña xa kuv'i ndoo ndiká ne ni xiku'un' nda'a' ña ndiva'a.

Te ni tjanu' tu a yu'u' te nunia' i nduchi' nuu' ne kui'e nuu'.

Te ni tjanu' tu a yu'u' te sandoó ndiká i ne ndo'o' nuu' ne katavi' ndoso' ña'a'.

¹⁹ Te ni tjanu' tu a yu'u' te ka'an ndoso' i ña xa ni tondia kivi' ña chindiee' xto'o e' Ndiosí yoo'.

Ña jaan' ni ka'vi Jesús.

²⁰ Sakan' te ni natuvi' Jesús tutu jaan', te ni nataxi ña'a' a nda'a' te xito' vi'e jaan'. Te ni xikundu'u' a. Te sakuu' ne ndiee' vi'e jaan' ndii, ni xto'ni nia nuu' a. ²¹ Te ni xa'a' ka'an Jesús xiin' nia ndii:

—Kivi' vitin ni xinu ña yoso' nuu' tutu yo'o' nuu' sakuu' ndo'ó —ni kachi a.

²² Te sakuu' ne yivi' jaan' ka'an va'a xa'a' Jesús, te nandaní va nia xa'a' ña ndatun' va ka'an a. Te ni ka'an xiin' ta'an' nia ndii:

—¿Saa tu kuv'i ndatun' niatu ka'an te kaa', sakan' ña si'e José kuji' nduu' ra? —ni kachi nia.

²³ Te ni ka'an Jesús xiin' nia ndii:

—Xini yu'u' ña kuni ka'an ndo' xiin' i naa ka'an ne yivi' ndii: “Yo'ó, te tatan' ndii, satatan' xiin' mii' mii'”

un' te kuvj kuni ndu a. Nuu Capernaum ndii, kua'a' chuun ka'nu' ni xaa un' xa'a' ne yivi' jaan', sakan' na kuu' sakan' tu saa un' na jaan' nuu mii' un' yo'o'", na jaan' kuni ka'an ndo' xiin' i —ni kachi a.

²⁴ Te ni ka'an ka a ndii:

—Na ndaku ka'an i xiin' ndo' na ndee jin te ka'an tiaku tu'un Ndiosi ndii, natiin' va'a na'a' ne nuu mii' ra. ²⁵ Na ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ni yoo va ne kuaan' kanii' nuu' nu'u' Israel yo'o' kii' ni xika Elias xta'an'. Kivi' jaan' ndii, un' kuiya yoso' sava ni kuun savi', te ni yoo va soko kanii' nuu' nu'u' yo'o'. ²⁶ Ndisu ni ti'vi' Ndiosi Elias jaan' te chindiee' ra ndee jin ne kuaan' jaan'. Suu' jaan' ndii ni ti'vi' na'a' a te chindiee' ra jin na' kuaan', na' ni ndu'u' nuu' Sarepta, na nduu' nda'a' nuu' Sidon. ²⁷ Te ni yoo va tu ne kumi' kui'e te'i kanii' nuu' nu'u' Israel yo'o' kii' ni xika Eliseo, te ni ka'an tiaku tu'un Ndiosi xta'an'. Ndisu ni sanda'a ra ndee jin ne jaan'. Suu' jaan' ndii te ni nani' Naaman, te Siria, kuiti' ni sanda'a ra —ni kachi a.

²⁸ Te kii' ni xini so'o ne ndiee' tixin vi'e jaan' na ni ka'an a ndii, ni nasaa' xava'a sakuu' nja. ²⁹ Sakan' na ni ndondichi nja, te ni xta'ni' xa'a nja Jesus vi'e jaan' chinda'a' na'a' nja, te kua'an nja xiin' a ndee nuu' nuu' Nazaret jaan'. Te ni ndekuie nja ndee yu'u' ta'vi' yatin mii' nduu' xa'a' nuu' jaan' te sanama' na'a' nja ndee ndienu. ³⁰ Ndisu Jesus ndii, ni xka'ndia a tein ne jaan', te ni keta a kua'an a.

So'o ni xaa a kii' ni xta'ni' Jesus na ndiva'a nimá jin te yivi'
(Mr. 1:21-28)

³¹ Te ni nakaa' Jesus ndee nuu' Capernaum, na kandu'u' nuu' nu'u' Galilea. Ikan' te ni sania'a a ne yivi' tixin vi'e mii' nakaya ne nuu' jaan' kivi' sábadó, na xinandiee' nja. ³² Te ni nandaní nja saa sania'a na'a' a, sakan' na ni ka'an a xiin' na ndiee'. ³³ Te ni yoo jin te naa' na ndiva'a

nimá tixin vi'e jaan', te ni nde'i ti'e' na ndiva'a jaan' ka'an a ndii:

³⁴ —Kua'an Jesús, te Nazaret, nakoo un' ndu. ¿Ndichun kuaxi sataña'a' un' ndu? ¿Naá kuaxi un' te sandoñu'u' un' ndu? Xini yu'u' yoo nduu' yo'ó. Na su'un kuenta Ndiosi nduu' un' —ni kachi a.

³⁵ Ikan' te ni ka'an ndiee' Jesús xiin' na jaan' ndii:

—Taxin' koo yu'u' un', te kua'an keta nimá te naa' —ni kachi a.

Te ni sanduva na ndiva'a jaan' te yivi' jaan' tein ne yivi' jaan', te ni keta a kua'an a. Ndisu ni satuxu'vi na'a' a. ³⁶ Te sakuu' ne jaan' ndii, ni nandaní xava'a nja, te ni ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—¿Mii' tu kuaxi tu'un na kumi' na ndiee' na ka'an te yivi' kaa'? Sakan' na xiin' na ndiee', te xiin' tu'un ndiee' ka'an chuun' ra nuu' na ndiva'a, te xini so'o a, te kiee a nimá ne yivi' —ni kachi xiin' ta'an' nja.

³⁷ Te ni kiku kuento xa'a' Jesús kanii' nuu' nu'u' jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesus na' tiso Simón Pedro
(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Te ni keta Jesús vi'e jaan', te kua'an a vi'e Simón. Te na' tiso Simón jaan' ndii, ka'ni' ndiee' tiin' na'a' kandu'u' a vi'e jaan'. Te kii' ni xaa Jesús ikan' ndii, ni ka'an nda'vi ne yivi' xiin' a xa'a' na' jaan'.

³⁹ Sakan' te ni xito ndoso' Jesús na' jaan', te ni ka'an ndiee' a xiin' ka'ni' jaan', te ni kiee na'a' a. Xa ka'an e', te ni ndokoo a', te ni xa'a' a' nduku' a' na kuxi a xiin' te jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesus kua'a' ne yivi'

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Te xakuua' na xa ketá nu'u' ndii, sakuu' ne kumi' ne kuni kuvj xiin' ki'in' nuu' kui'e ndii, ni xan ndiaka na'a' nja nuu' Jesús. Te ni tondia nda'a' a jin ne jaan', te ni sanda'a na'a' a. ⁴¹ Te ni kiee tu kua'a' na ndiva'a na nu'u' nimá ne yivi' jaan', te ka'an ti'e' a xiin' Jesús ndii:

—Yo'ó nduu' si'e Ndiosi —kachi a.

Ndisu Jesús ndii, ni ka'an ndiee' a xiin' ña ndiva'a jaan', te ni taxi a ka'an ña jaan', sakan' ña xiní ña jaan' ña Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo', nduu' Jesús jaan'.

Ka'án Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' taxin' kaa'

(Mr. 1:35-39)

⁴² Te nja'a va kuaxi kitú', te ni ndokoo Jesús, te ni keta a vi'e jaan', te kua'an a iin xaan' mii' taxin' kaa' xa'a' ku'u. Te ni xa'an nanduku' ña'a' ne yivi' kua'a' jaan', te ni ndekuie nja mii' iin' a jaan', te ni xika nja nakasi ña'a' nja, te ndoo a ñuu nja. ⁴³ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' nja ndii:

—Kuní a ku'un i inga ñuu te ka'an ndoso' tu i tu'un va'a xa'a' saa kuní Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá ne yivi', kuachi ndii xa chuun jaan' ni keta i nuu' Ndiosí kuaxi i —ni kachi a.

⁴⁴ Sakan' te ni xa'an a ka'an ndoso' a tu'un va'a jaan' tixin i'in vi'e mii' nakaya ne ndiee' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan'.

5

So'o ni xaa a kii' ni kana Jesús Simón Pedro te kunduu ra nda'a' xa'a' a

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Unta' kii' iin' Jesús yu'u' miní ña nani' Genesaret ndii, kua'a' xava'a ne yivi' ni yoo ikan' ndee ni ku'ni' ña'a' nja xa'a' a ña kuni kuni so'o nja tu'un Ndiosí. ² Te ni xini Jesús ita' uvi ta'an tundo' yatín yu'u' miní jaan'. Te ita' so'o nu', sakan' ña xa ni kiee te tava' tiaka' te natia ra ñunu' ra. ³ Sakan' te ni sko'nu' a tixin tundo' Simón, te ni xikan a ña kuxika' ra sie xiin' nu' yu'u' miní jaan'. Sakan' te ni xikundu'u' a, te ndee tixin tun' jaan' ni xa'a' a sania'á a ne yivi' kua'a' jaan'. ⁴ Te kii' ndi'i ni ka'an a xiin' ne jaan', te ni ka'an a xiin' Simón jaan' ndii:

—To'o' ndo' xiin' tundo' yo'o' ndee mii' kunu kaa', te sko'ni' ndo' ñunu' te tijn ndo' tiaka' —ni kachi a.

⁵ Te ni nakuiin Simón nuu' a ndii:

—Maestro, nii' ñuu ndi'e' ni xika ndiee' va ndu tava' ndu tiaka', te koo' xachi' ri' ni tijn ndu. Ndisu xa'a' a ña yo'ó ka'an ndii, va'a ku'un e' te sko'ni' ndu ñunu' tixin tikui —ni kachi ra.

⁶ Te kii' ni sko'ni' ra ñunu' jaan' ndii, kua'a' xava'a tiaka' ni tijn ra, te ñunu' ra ndii, xa yoo a tia'ndia a. ⁷ Sakan' te ni kana nda'a' ra te ndiaka' ta'an' xiin' ra, te ñu'u' inga tundo', te chindiee' ña'a' ra. Te ni xaa te jaan', te ni sakutu' xava'a ra uvi saa' tundo' jaan' ndee xaku' va, te ndeka'nu nu'. ⁸ Te kii' ni xini Simón Pedro ña ni yoo ikan' ndii, ni xikuiin xiti' ra nuu' Jesús, te ni ka'an ra ndii:

—Tákuie, kuxioo un' nuu' i, sakan' ña te ndiso' kuachi nduu' i —ni kachi ra.

⁹ Ni ka'an Simón jaan' sakan' xa'a' ña ni nandaní yi'vi va ra xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra xa'a' a ka ni tijn ra kua'a' ya'a tiaka'. ¹⁰ Te sakan' tu inga te ndiaka' ta'an' xiin' ra, te nduu' Jacobo, xiin' Juan, te nduu' si'e Zebedeo ndii, ni nandaní yi'vi ra. Te ni ka'an Jesús xiin' Simón ndii:

—Kuän yi'vi un', taa. Sakan' ña ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachi nja te kundikun nja yu'u' —ni kachi a.

¹¹ Te kii' ndi'i ni xta'ni' Simón tundo' xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra jaan' ndee yu'u' miní ndii, ni nakoo ra nu' xiin' sakuu' a, te kua'an ra xiin' Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹² Iin kivi' kii' xika' Jesús iin ñuu ndii, ni xaa iin te kumi' kui'e te'i kanii' ñu'u' nde'i ra. Te kii' ni xini ña'a' ra ndii, ni xikuiin xiti' ra, te ni katandiee ra nuu' ra ndee nuu' ñu'u' nuu' Jesús, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Tákuie, naa' kuní un' ndii, kuvi sanda'a un' yu'u' nuu' kui'e ña ndo'o' i —ni kachi ra.

13 Te ni sanakaá a nda'a a, te ni tondia nda'a' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a i yo'ó. Nda'a kij' un' —ni kachi a.

Te xa numi' sakan', te ni kjee ña'a' kui'e jaan'. 14 Sakan' te ni ka'an chuun' a xiin' ra ña ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' saa ni xaa a, te ni nda'a ra. Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Kua'an, te nia'a xiin' mii' un' nuu' sutu ña xa ni nda'a un'. Te nasoko' un' ña'a nuu' Ndiosí xa'a' ña xa ni nda'a un', naa ni ka'an chuun' Moisés, te kuni ne yivi' ña ni nda'a xna'a un' —ni kachi a.

15 Te ndii, so'o kiku te kiku ka kuento xa'a' Jesús. Te kua'a' xava'a ne yivi' nakaya nuu' a te kuni so'o nia ña ka'an a, te sanda'a tu ña'a' a nuu' kui'e ña ndo'o' nia. 16 Ndisu Jesús ndii, kua'an chito a mii' kataxin' te ndatu'un' a xiin' Ndiosí.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te kui'e xa'a'

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

17 Te unta' tu, kij' sania'á Jesús ne yivi' ndii, ni xikundiee kua'a' te fariseo xiin' kua'a' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí. Ni kjee te jaan' sakuu' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea, xiin' ñuu Jerusalén, xiin' sakuu' inga nda'a' a ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea. Te yoo ña ndiee' xto'o e' Ndiosí xiin' Jesús te sanda'a a ne yivi'. 18 Ikan' te ni ndekuie kumi' ta'an te yivi' ndiso' ra iin te kui'e xa'a', kanu' ra nuu' iin tun' xto. Te jaan' ndii, ni xika ra ko'ni ra vi'e xiin' te kui'e xa'a' jaan' te chikandu'u' ña'a' ra nuu' Jesús. 19 Ndisu ni kuví kuyatin' ra nuu' a xa'a' ña kua'a' va ne yivi' ñu'u' vi'e a jaan', sakan' na ni kaa ra xini' vi'e xiin' te kuni kuví jaan', te ni sanundia'á ra ndia'vi' chio. Sakan' te ni sanuu' ra tun' xto mii' kandu'u' te kuni kuví jaan' ma'in' vi'e jaan' nuu' a. 20 Te kij' ni xini Jesús ña ini te yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii, ni ka'an a xiin' te kuni kuví jaan' ndii:

—Te yivi' kua'a, ka'an i xiin' un' ña xa ni ndoyo kuachi un' —ni kachi a.

21 Sakan' te, te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii, ni xa'a' ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “¿Yoo nduu' te yivi' kaa', tuu ra, na kanja'a ra xa'a' Ndiosí? Sakan' ña Ndiosí kuiti' yoo ndiee' te sandoyo' a kuachi ne yivi'.” 22 Ndisu Jesús ndii, ni xini a ña ka'an te jaan' xiin' nimá ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Vä'a ka'an ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' i. 23 ¿Ndee ña nduu' ña xaku' ka vixi ka'an i xiin' te kaa', tuu ndo'ó? ¿Ñáá ña xa ni ndoyo kuachi ra uun' ñáá ña ndoko'o ra te ku'un' ra? 24 Sakan' na kuu' nia'a yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndo'ó ña kumi' i ndiee' iin yivi' te sandoyo' i kuachi ne yivi' —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'an i. Ndoko'o un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —ni kachi a.

25 Xaka'an e', te ni ndondichi ra, te ni na'in ra tun' xto ra mii' ni kandu'u' ra, te nuu' ni'nu' sakuu' ne yivi' jaan', te ni keta ra xaka'nu' ra Ndiosí kua'an ra. 26 Te ni nandaní va sakuu' ne yivi' jaan', te ni xaka'nu' nia Ndiosí, te yi'vi xava'a nia ka'an nia ndii:

—Vitin ndii, ni xini e' iin chuun' ka'nu' koo' chukuu' —kachi nia.

So'o ni xaa a kij' ni kana Jesús Leví Mateo

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

27 Ndi'i jaan' te ni keta Jesús kua'an a, te ni xini a iin te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma, te nani' Leví. Te jaan' ndii, ndu'u' ra mii' kendiaa' ya'vi' ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nia'a, te kundikun un' yu'u —ni kachi a.

28 Sakan' te ni ndondichi ra, te ni nako'o ra sakuu' chuun' nuu' ra, te ni xikundikun ña'a' ra. 29 Te ni xa'a' Leví jaan' iin viko' chie vi'e ra xa'a' Jesús. Te kua'a' te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma ni kixin' xiin' tu'ku ne yivi', te ni xixi nia xiin' ra xiin'

Jesús nuu' mesa. ³⁰ Te te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni ka'an kui'e ra xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Vä'a xachi' xixi' ndo', te xi'i' ndo' xiin' te kendiaa' ya'vi' ñaa' xiin' inga ka te xaa' tu kuachi —ni kachi ra.

³¹ Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—Ne va'a kuni ndii, kuni nja te tatan', süu' jaan' ndii ne kuni kuvi kujti' kuni ra. ³² Te yu'u ndii, kuaxi i te kana i ne tuu ña xachuun' ndaku nja. Süu' jaan' ndii kuaxi i, te kana i ne xini ña yoo kuachi nja te nama nja nimá nja —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús ña nduu' a ndee naa iin te tunda'á'

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Sakan' te ni ka'an ka te jaan' xiin' a ndii:

—Te nda'a' xa'a' Juan ndii, yoo nditia chito va ra. Te ka'an chito va tu ra xiin' Ndiosí. Te sakan' tu xaa' te nda'a' xa'a' te fariseo. Ndisu te nda'a' xa'a' yo'ó ndii, xixi' ra, te xi'i' ra tiaan tiaan —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kuvi tijn ndiee' e' ne yivi', ne ñu'u' mii' yoo ña tunda'á', te koo nditia nja kii' ndu'u' ka te tunda'á' xiin' nja? ³⁵ Ndisu xaa iin kivi' kii' tu'un ne yivi' te tunda'á' jaan', te kii' sakan' ndii, kuni a kaka nditia ne jaan' —ni kachi a.

³⁶ Te ni ka'an tu a iin ña ka'an ndiaa xiin' te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii:

—Ndee iin ne yivi' xä'ndia iin tu'un' toto xaa', te na'ma' ndiaa nja toto yata'. Naa' saa nja sakan' ndii, ka'ndia saka nja ña xaa' jaan', te nakuitá a xiin' toto yata' jaan'. ³⁷ Te ndee iin tu ne yivi' ndii, täan' nja vino xaa' tixin iin' yata'. Sakan' ña naa' saa nja sakan' ndii, kii' kuiya' ra' ndii, tia'ndia iin' jaan', te kuitia ndoo ra', te ndoñu'u' saka tu iin' jaan'. ³⁸ Sakan' na kiii' kuni a ña taan' e' vino xaa' tixin iin' xaa'.

³⁹ Te ndee iin ne yivi' kii' xi'i' nja vino yata' va ndii, kuni ko'o ka nja te' xaa', sakan' ña ka'an nja ndii,

xavixin' ka te' yata' jaan' —ni kachi Jesús.

6

Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu' ndee kivi' sábado, ña xinandiee' ne Israel

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', kii' xka'ndia Jesús kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a mii' yoo trigo ndii, ni xa'a' te jaan' tu'un' ra yoko' trigo jaan', te kuun' nda'a' ra a, te xaxi' ra ndikin' a kua'an ra. ² Te ni ka'an sava te fariseo ndii:

—¿Ndichun na xaa' ndo' ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

³ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vi' ndo' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ña ni xaa David xta'an' kii' ni xi'i' ra soko xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra? ⁴ Te jaan' ndii, ni xka'ndia ra tixin vi'e Ndiosí, te ni nachii' ra xita' va'a su'un, te ni xixi' ra a, te ni taxí tu ra a xixi' te ndiaka' ta'an' xiin' ra jaan', tee' ndee sutu kujti' xata'an kuxi ña jaan' —ni kachi a xiin' ra.

⁵ Te ni ka'an tu a ndii:

—Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kumi' i ndiee' ndee xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi a.

S'o'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nda'a'

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Te inga kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, ni xka'ndia Jesús tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan', te sania'á ña'a' a. Te ni ka'ni iin te kui'e nda'a' kua'a ikan'. ⁷ Te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii, ni chuun xa'a' va ra te kuni ra naa' sanda'a a te kui'e nda'a' jaan' kivi' jaan', sakan' te kuvi koo iin xa'a' ña tijn kuachi ra Jesús. ⁸ Ndisu Jesús ndii, xa xini a saa xanini nimá te yivi' jaan'. Te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Ndondichi, te kuin un' ma'in' kaa' —ni kachi a.

Te ni ndondichi te jaan', te ni xikuijn ndichi ra ikan'. ⁹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te kuni tiin kuachi ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña taxi' tu'un ndei' Ndiosí saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? ¿Ñáá ña va'a taxi' a saa e', uun ña ña ña'a taxi' a saa e'? ¿Ñáá sakakú e' ne yivi', uun ka'ni' ndi'i' e' ña, kachi a? Nakuujn ndo' —ni kachi Jesús.

¹⁰ Te kij' ndi'i' ni xito ndiaa a nuu' i'in te ita' saa xinunduujn ikan' ndii, ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a' a. ¹¹ Te ni naka'mi va xini' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo, te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra saa kuví nakasi ra Jesús.

So'ó ni xaa a kij' ni nakaxin Jesús uxí uvi ta'an te nda'a' xa'a' a
(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Kij' sakan' ndii, ni kaa Jesús iin iku', te ndatu'un' a xiin' Ndiosí. Te ni ndoo a ikan' nii' ñuu ndatu'un' a xiin' a. ¹³ Te kij' ni kitu' ndii, ni kana a sakuu' te ndikún ichi' a, te ni nakaxin a uxí uvi ta'an te jaan'. Te ni chindu'u' a kivi' ra apóstoles, te tianu a sania'á ichi' a. ¹⁴ Iin te jaan' nani' Simón, te ni chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro, xiin' ñani' ra, te nani' Andrés, te inga ra nani' Jacobo, xiin' Juan, ñani' ra, te inga tuku ra nani' Felipe, te inga tuku ra nani' Bartolomé, ¹⁵ te inga tuku ra nani' Mateo, te inga tuku ra nani' Tomás, te inga tuku ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra, te inga tuku ra nani' Simón, te jaan' ndii, kuenta iin ti'vi te nani' Zelote nduu' ra. ¹⁶ Te inga tuku ra nani' Judas, te nduu' ñani' Jacobo, te inga tuku ra nani' Judas Iscariote, te jaan' nduu' te ni sanakua'a Jesús so'ó' ndi'i' nda'a' te kuu' ka'nu'.

So'ó ni xaa a kij' ni nakaya kua'a' ne yivi', te ni sanda'a ña'a' Jesús
(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Ndi'i' jaan', te ni nakaa' Jesús iku' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan', te ni xikuijn a iin xaan' mii' kandaá. Te ikan' ni nakaya kua'a' xava'a ne ndikún ichi' a xiin' kua'a' xava'a ne yivi', ne ni kiejee ñuu Jerusalén, xiin' inga ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, xiin' ne ni kiejee yoso' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón. Ni xaa ne jaan' te kuni so'ó ña ña ka'an a. Te ni xaa tu ña te sanda'a ña'a' a nuu' kui'e ña ndo'o' ña. ¹⁸ Te ni sanda'a tu a ne ndo'o' xaa' ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ña. ¹⁹ Te sakuu' ne yivi' ni xika tondia ña'a', sakan' ña xiin' ndiejee' ña kumi' a ni sanda'a a sakuu' ne kuni kuví jaan'.

So'ó ni xaa a kij' ni sania'á Jesús xa'a' ne sañu'u' va Ndiosí
(Mt. 5:1-12)

²⁰ Sakan' te ni ndoni'i' Jesús nuu' a mii' ita' te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a ndii:

—Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó, ne nda'vi kuu', sakan' ña xa'ndia chuun' a nimá ndo'.

²¹ 'Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó, ne xi'í soko vitin, sakan' ña sanda'ni a ndo'ó.

'Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó, ne xaku' vitin, sakan' ña kuaku ndo'.

²² 'Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó kij' kundasi' ne yivi' ndo'ó, te saxio' ña ndo'ó, te ka'an kiní ña xiin' ndo', te kania'a ña xiin' ndo' xa'a' a ña ndikún ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi'. ²³ Kij' sakan' ndii, va'a va kuni i'in ndo'ó, te sij' tu kuni ndo', sakan' ña iin ña va'a koo' chukuu' ni'i' ndo' ndivi'. Kuachi ndii sakan' tu ni sando'o' ne xii' yata' e', te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an'.

²⁴ 'Ndisu ndo'ó, ne vika' ndii, nda'vi va kuu' ndo', sakan' ña xa kumi' ndo' ña xakuatia' nimá ndo' iin yivi' yo'o' kuiti'.

²⁵ 'Ndo'ó, ne xika' chitu' vitin ndii, nda'vi va kuu' ndo', sakan' ña kuxi'i' va ndo' soko.

'Ndo'ó, ne xakú vitin ndii, nda'vi va kuu' ndo', sakan' ña kuaku suchi' ini va ndo'.

²⁶ 'Ndo'ó, ne ka'an va'a sakuu' ne yivi' xa'a' vitin ndii, nda'vi va kuu'

ndo', sakan' ña iin kachi ni xaa tu ne xii' yata' e' xta'an' xa'a' te ni ka'an tiakú tun vixi.

Sania'á Jesús yoo' ña kundani e' ne ndasi' yoo'

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ 'Ndisu ka'an i xiin' ndo'ó, ne xini so'ó ña ka'an i vitin ndii: Kundani ndo' ne ndasi' ndo'ó. Te saa ndo' ña va'a xa'a' ne xi'é xini ndo'ó. ²⁸ Te ka'an va'a ndo' xiin' ne sanacha'an' ndo'ó. Te ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ne kanja'a xiin' ndo'. ²⁹ Te naa' ni sa'ndia' yoo ka iin ta'vi' nuu' ndo' ndii, taxi tu ndo' tukú ta'vi' nuu' ndo' sa'ndia' nja. Te naa' yoo ka tu'un toto titi ndo' ndii, taxi tu ndo' ndini ndo' nda'a' nja. ³⁰ Te yoo ka xikan' ña'a ndo' ndii, taxi tu ndo' a. Te yoo ka xakui'na' ña'a ndo' ndii, nakan ka ndo' a nuu' nja. ³¹ Te saa kuní ndo' saa ne yivi' xiin' ndo' ndii, sakan' tu saa ndo'ó xiin' nja.

³² 'Te naa' kundani ndo' ne ndani ndo'ó kuiti' ndii, koo' ndee iin ña va'a xaa' ndo' na sakan', kuachi ndii ndee ne koo' Ndiosí nuu' xaa' ña jaan'. ³³ Te naa' saa ndo' ña va'a xa'a' ne xaa' ña va'a xa'a' ndo' kuiti' ndii, koo' ndee iin ña va'a xaa' ndo' na sakan', kuachi ndii ndee ne koo' Ndiosí nuu' xaa' ña jaan'. ³⁴ Te naa' satatu ndo' ña'a ndo' nuu' ne ndiatu' ini ndo' nataxi a te koo ya'vi' a ndii, koo' ndee iin ña va'a xaa' ndo' na sakan', kuachi ndii ndee ne koo' Ndiosí nuu' satatu ta'an' ña'a nja, te natiin' kua'a' ka nja xata' a. ³⁵ Ndisu ndo'ó ndii, kundani ndo' ne ndasi' ndo'ó, te saa ndo' ña va'a xa'a' ne jaan', te satatu ndo' ña'a ndo' te kundiatu ini ndo' nataxi nja a, te natiin' ndo' iin ña va'a va, kunduu ndo' si'e Ndiosí ña ka'nu' koo' chukuu'. Sakan' ña ña jaan' ndii, va'a ini a xini a ne taxi' ña chindani a, te va'a tu ini a xini a ne nja'a. ³⁶ Na kunduu ndo' ne kuvita ini xa'a' ne yivi' ndee naa xaa' yuva' e' Ndiosí kuvita ini a xa'a' nja.

Yo'o' sania'á Jesús ña va'a saa e' kuenta kuu' ne yivi'

(Mt. 7:1-5)

³⁷ 'Nätava' ndo' kuenta kuu' ne yivi', te nätava' tu Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó. Kätun' ndo' ne yivi', te kätun' Ndiosí ndo'ó. Koo ka'nu' ini ndo'ó xa'a' ne yivi', te koo ka'nu' tu ini a xa'a' ndo'. ³⁸ Taxi ndo'ó ña'a ndo' nda'a' ne yivi', te taxi tu Ndiosí ña jaan' nda'a' ndo'. Ña jaan', kii' taxi ña'a' a ndii, chunku'va va'a ña'a' a, te chunkutu' ña'a' a, te kisi a ku'va jaan' te naku'un va'a ka a, te sakutu' kati'i' a nuu' toto ndo' ndee kuitia vi' ña'a' jaan'. Kuachi ndii, xiin' ku'va ña chu'un' ndo' ña jaan', chu'un' tu Ndiosí ña taxi a nda'a' ndo' —ni kachi Jesús.

³⁹ Te ni ka'an Jesús xiin' nja iin ña ka'an ndiaa ndii:

—Xini e' ña küvi kundiaa iin te kui'e nuu' tukú te kui'e nuu' ku'un ra ichi', kuachi ndii koyo uvi' saa' ra ta'vi'. ⁴⁰ Iin te sakuaan ndii, süu' te xini ka nduu' te jaan' te sakan' te sania'á ña'a'. Ndisu kii' ndii sakuaan ra ña xini tuni jaan' ndii, kunduu ra ndee naa te sania'á ña'a' jaan'. ⁴¹ Va'a xaa' un' xito' un' naá xi'e itun' nduchi' nuu' ta'an' un', te xaa' un' kuenta kuu' tikundu tun' naá nduchi' nuu' mii' un'. ⁴² Va'a xaa' un' ña ka'an un' xiin' ta'an' un' ndii: "Taxi na xta'ni' i xi'e itun' ña naá nduchi' nuu' un', ñani i", kii' xaa' un' kuenta kuu' tikundu tun' naá nduchi' nuu' mii' un'. Te xasuvi' xiin' mii', va'a ka xi'na xta'ni' un' tikundu tun' naá nduchi' nuu' mii' un'. Te sakan' küvi koto'ni kaxi' un' te xta'ni' un' xi'e itun' ña naá nduchi' nuu' ta'an' un' jaan'.

Yo'o' sania'á Jesús ña xiin' ña ka'an ne yivi' küvi nakuni e' ndee nuu' ne yivi' nduu' nja

(Mt. 7:15-20; 12:33-35)

⁴³ 'Ndee iin itun' va'a küvi kuun nduu' nja'a nda'a', te ndee iin tun' nja'a küvi kuun nduu' va'a nda'a'. ⁴⁴ Kuachi ndii, i'in itun' tata ndii, küvi nakuni e' nu' xiin' nduu' ña kuun' nda'a' nu'. Sakan' ña küvi ka'ndia e' higo nda'a' tun' iinu', ni ndee küvi tu ka'ndia e' uva nda'a' iinu' kui'. ⁴⁵ Te sakan' tu iin ne yivi' va'a ndii, xaa' nja ña va'a ña ñu'u'

nimá nja, te ne nja'a ndii, xaa' nja ña nja'a ña ñu'u' nimá nja. Sakan' ña ña taxa'a chitu' nja nimá nja jaan' nduu' ña ka'an nja.

Yo'o' ka'an ndiaa Jesús xa'a' uvi ta'an te xa'a' vi'e
(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ '¿Ndichun na ka'an ndo' xiin' i ndii: "Yo'ó nduu' xto'o' i, yo'ó nduu' xto'o' i", te xaa' ndo' ña ka'an i? ⁴⁷ Yoo ka kuaxi nuu' i, te xini so'o nja ña ka'an i, te xaa' nja a ndii, sania'a i ndo'ó yoo xiin' nakuitá nja. ⁴⁸ Nakuitá ne jaan' xiin' iin te ni xava'a vi'e ra. Te jaan' ndii, kunu va ni xatia ra chichi xa'a' vi'e ndee ni tondia ra yuu' chie mii' ni sakania' ra xa'a' vi'e jaan'. Te kij' ni kiee kua'a' teñu'u' itia ndee ni ndaa ra', te ni kondia ndiee' ra' xa'a' vi'e jaan' ndii, ni nduva a, sakan' ña ni xa'a' ra a xata' yuu'. ⁴⁹ Ndisu yoo ka xini so'o ña ka'an i, te xaa' nja a ndii, nakuitá nja xiin' iin te ni xava'a vi'e ra. Te jaan' ndii, ni xa'a' ra vi'e jaan' nuu' ñu'u' kuiti', te ni sakania' ra xa'a' a. Te kij' ni kiee kua'a' teñu'u' itia, te ni ndaa ra', te ni kondia ndiee' ra' xa'a' vi'e jaan' ndii, ni nduva a, te ni nduxin xachi' a —ni kachi Jesús.

7

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús te xika' nuu' nuu' iin te xiin'
(Mt. 8:5-13)

¹ Te kij' ndi'i ni ka'an Jesús sakuu' ña jaan' nuu' ne jaan' ndii, ni keta a kua'an, te ni xaa a ñuu Capernaum. ² Te ikan' ni ndu'u' iin te xa'ndia chuun' nuu' ciento te xiin'. Te xa kuni kuvj kuu' iin te xika' nuu' nuu' ra, te kundani ya'a ra. ³ Te kij' ni xini te jaan' kuento xa'a' Jesús ndii, ni ti'vi' ra iin uvi te xixa nuu' ne judío te ka'an nda'vi' ra xiin' Jesús, te kixin sanda'a a te xika' nuu' nuu' ra jaan'. ⁴ Te ni ndekuie te jaan' mii' iin' Jesús, te ni ka'an nda'vi' ra xiin' a ndii:

—Iin te xata'an ña chindiee' ña'a' un' nduu' ra, ⁵ sakan' ña ndani ra ne ñuu e', te ni xa'a' mii' tu ra iin vi'e mii' nakayá ndu —ni kachi ra.

⁶ Te ni keta Jesús kua'an a xiin' ra. Te kij' xa kuyatin' a vi'e te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ni ti'vi' ra iin uvi te xini ta'an' xiin' ra, te kua'an ka'an te jaan' xiin' Jesús. Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ka'an te xa'ndia chuun' ndii: "Tákuie, sändi'ni xiin' mii' un' köo' nduu' xachi' yu'u' na ndi'vi' un' vi'e i, ⁷ xa'a' a jaan' na ni ndee ni kundieni i ña ku'un nata'an' i xiin' un'. Sakan' na kuu' ka'an chuun' kuiti' un', te nda'a te xika' nuu' nuu' i. ⁸ Kuachi ndii yoo tu te xa'ndia chuun' nuu' yu'u, te yoo' tu te xiin' te xa'ndia chuun' yu'u nuu'. Te kij' ka'an i xiin' iin ra: Kua'an' ndii, kua'an ra. Te kij' ka'an i xiin' inga ra: Nja'a ndii, kuaxi ra. Te kij' ka'an i xiin' te xika' nuu' nuu' i: Saa un' ña yo'o' ndii, xaa' ra ña jaan'", kachi ra —ni kachi te xini ta'an' xiin' ra jaan' xiin' a.

⁹ Te kij' ni xini so'o Jesús ña jaan' ndii, ni nandan' a ni xini a te xa'ndia chuun' jaan'. Te ni ndiko kuu' a, te ni ka'an a xiin' ne ndikun ña'a' jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, tia'an kuni i ndee iin ne ta'an' e', ne Israel, ne ini xini yu'u ndee naa ini te jaan' —ni kachi a.

¹⁰ Te kij' ni nandiko' te ni ti'vi' te xiin' jaan' vi'e ndii, xa ni nda'a te xika' nuu' jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni sanatiaku Jesús si'e iin ña' kuaan' ñuu Naín

¹¹ Te kij' ni xka'ndia ndia'vi' kivi' ndii, ni keta Jesús, te kua'an a ñuu ña nani' Naín. Te kua'an tu kua'a' ne ndikun ichi' a xiin' kua'a' xava'a ka ne yivi' xiin' a. ¹² Te kij' ni kuyatin' a yi'e' ñuu jaan' ndii, ni xini a ña kua'an nataan' ne yivi' iin te ni xi'i. Te ni xi'i jaan' ndii, iin ndaa' ra sakan' nduu' si'e iin ña' kuaan', te kua'a' va ne ñuu jaan' kua'an xiin' a'. ¹³ Te kij' ni xini xto'o' e' ña' jaan' ndii, ni kuvita ini a xa'a' a', te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Kuaku un' —ni kachi a.

¹⁴ Te ni kuyatin' a mii' kanu' te ni xi'i jaan', te ni tondia nda'a' a ña'a'

a, te ni xikuita te ndiso' ña'a', te ni ka'an Jesús ndii:

—Te lui, xiin' yo'ó ka'an i, ndokoo un' —ni kachi a.

¹⁵ Sakan' te ni ndokoo te ni xi'i jaan', te ni xa'a' ka'an ra. Te ni sanakua'a ña'a' Jesús nda'a' si'i' ra.

¹⁶ Te ni yi'vi xava'a sakuu' ne yivi' jaan' kii' ni xini ña jaan', te ni xaka'nu' ña Ndiosí ka'an ña ndii:

—Iin te ka'nu' ka'an tiakú tu'un Ndiosí ni tui tein e' —ni kachi ña.

Te ni ka'an tu ña ndii:

—Ndiosí ndii, kuaxi chindiee' a yoo', ne nduu' kuenta a —ni kachi ña.

¹⁷ Te ni kiku kuento xa'a' Jesús kanii' nuu' ñu'u' Judea xiin' sakuu' ñu ña ñu'u' yatın jaan'.

Ka'an Jesús xiin' ne yivi' xa'a' Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mt. 11:2-19)

¹⁸ Te nda'a' xa'a' Juan ndii, ni ndatu'un' ndi'i ra nuu' te jaan' xa'a' sakuu' ña xaa' Jesús. Te ni kana Juan jaan' uvi ta'an ra, ¹⁹ te ni ti'vi' ña'a' ra nuu' Jesús, te ndatu'un' ña'a' ra ndii: “¿Ñáá yo'ó nduu' ña ni tianu' Ndiosí sakakú ndu'u, uun va'a ka ndiatu' ndu xaa inga ra?, kachi ndo'”, ni kachi Juan xiin' te jaan'. ²⁰ Sakan' na kii' ni ndekuie te jaan' mii' iin' Jesús, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, ni ti'vi' ndu'u te ndatu'un' ndu yo'ó ndii: ¿Ñáá yo'ó nduu' ña ni ka'an Ndiosí ti'vi' a sakakú ndu'u, uun ñáá kuní a ndiatu' ndu xaa inga ra? —ni kachi ra.

²¹ Xa sava ni hora jaan' ni sanda'a Jesús kua'a' ne kuni kuvj xiin' ki'in' nuu' kui'e xiin' kui'e xii, te ni tava' tu a kua'a' ña ndiva'a nimá ne yivi', te ni sanda'a tu a kua'a' ne kui'e nduchi' nuu'. ²² Te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' Juan ña ni xini nduchi' nuu' ndo' xiin' ña ni xini so'o ndo'. Ne kui'e nduchi' nuu' ndii, nuniá' nduchi' nuu' ña, ne kui'e xa'a' ndii, nakaka'

ña, ne kumi' kui'e te'i ndii, nda'a ña, ne so'o' ndii, nuniá' so'o ña, ne ni xi'i ndii, natiaku ña, te ne nda'vi kuu' ndii, ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ña. ²³ Te sañu'u' va Ndiosí ne nako ña inj ña xini ña yu'u —ni kachi a.

²⁴ Te kii' ni kiee te jaan' kua'an ra ndii, ni xa'a' Jesús ndatu'un' a ne yivi' xa'a' Juan ndii:

—¿Yoo ni xa'an koto ndo' kii' ni xa'an ndo' mii' taxin' kaa'? ¿Ñáá ni xan koto ndo' iin te yivi', te xiko' ndee naa xiko' tun' yoo' xaa' tachi'?

²⁵ Süu' sakan' nduu' a. ¿Yoo ni xan koto ndo' na sakan'? ¿Ñáá iin te yivi' te ni'nu' toto ndatun' va? Süu' sakan' nduu' a, sakan' ña te yivi', te ni'nu' toto ndatun' jaan' te ndiee' sii' ra ndii, vi'e rey ndiee' te jaan'.

²⁶ Sakan' na kuii', ¿yoo nduu' ra ni xa'an koto ndo'? ¿Ñáá iin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí? Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, suvi xna'a ra, ndisu ya'a ka te sakan' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí kuiti' nduu' te jaan'. ²⁷ Sakan' ña xa'a' Juan jaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Koto un', ti'vi' i xi'na iin te xika' nuu' nuu' i,

te te jaan' sakoo' tu'va ne yivi' xa'a' un'.

Sakan' kachi a.

²⁸ Te ka'an i xiin' ndo' ña tia'an tui iin te ka'nu' ka iin yivi' te sakan' Juan jaan', ndisu tein ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ndii, ne yivi' ne nda'vi so'o kuiti' nduu' ne ka'nu' ka ikan' te sakan' Juan jaan'.

²⁹ Te sakuu' ne ni xini so'o ña ni ka'an te jaan', ndee te kendiaa' ya'vi xa'a' ñu Roma ndii, ni nia'a ña ña ña ndaku xaa' Ndiosí, sakan' na ni chichj ña kuenta a ni xaa Juan jaan'. ³⁰ Ndisu te fariseo xiin' te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni xasiin' ra ña kuní Ndiosí xa'a' ra, sakan' ña ni nama ra nimá ra, ña jaan' na ni sakuchi' ña'a' Juan kuenta a.

³¹ ¿Ndee ña nakata i xiin' ne ndiee' iin yivi' vitin? Te, ¿yoo xiin' nakuitá ña? ³² Nakuitá ña xiin'

ndee naa ne kuachi', ne xasiki' xiin' ta'an' ma'in' ya'vi', te ka'an xiin' ta'an' nia ndii: "Ni tivi ndu tun' yoo', te ni taxa'a' ndo'. Ni xita ndu yaa nda'vi kua'an, te ni xaku ndo'", kachi xiin' ta'an' nia. ³³ Sakan' kuu' nia, kuachi ndii ni kixin Juan te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosi', te ni xixi va'a ra, te ni ndee ni xij tu ra vino. Te ni ka'an ndo' na na ndiva'a naa nimá ra. ³⁴ Ikan' te ni xaa yu'u, na nduu' tu te yivi', te xixi' va'a i, te xi'i i, te ka'an ndo' na iin te xixi' ndasi' nuu' nduu' i, te nduu' tu i iin te xini. Te ka'an tu ndo' na nduu' i te ndiaka' ta'an' xiin' te kendiaa' ya'vi xa'a' nuu' Roma xiin' tuku te xaa' kuachi, kachi ndo'. ³⁵ Ndisu ne kumi' na ndichi ndii, nia'a nia a xiin' na xaa' nia —ni kachi Jesús.

Sq'o ni xaa a kii' ni xa'an Jesús vi'e iin te fariseo, te nani' Simón

³⁶ Iin te fariseo ni ka'an nda'vi xiin' Jesús te kun kuxi a vi'e ra. Te ni ndi'vi a, te ni xikundu'u' a te kuxi a nuu' mesa. ³⁷ Ikan' te ni xaa iin na'a', na' xaa' kuachi, sakan' na ni xini a' kuento na ndu'u' Jesús vi'e te fariseo jaan' xixi' a, te ni'i a' iin limita yuu' na ni kua'a xiin' alabastro mii' naa xa'an xavixin' xava'a. ³⁸ Te ni kuyatin a' xata' Jesús xaku' a' iin' xiti' a' xa'a' a, te ni xa'a' xitiá tikui nduchi' nuu' a', te ni chii xa'a' Jesús, sakan' te ni sanayaa' a' a' xiin' xini' a', te ni chito tu a' a', te ni sakaa' a' xa'an xavixin' jaan' xa'a' a. ³⁹ Kii' ni xini te fariseo, te ni kana Jesús, te kuxi a vi'e ra jaan', na xaa' na'a' jaan' xiin' a ndii, ni ka'an ra xiin' nimá ra ndii: "Te yivi' kaa' ndii, naa' te ka'an tiakú tu'un Ndiosi' xna'a nduu' ra ndii, nakuni ra ndee nuu' na'a' nduu' na' tondia' na'a' kaa', sakan' na na' xaa' kuachi nduu' a'", ni xanini ra xiin' nimá ra. ⁴⁰ Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii: —Simón, yoo iin na kuni ka'an i xiin' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an te jaan' ndii:

—Maestro, ka'an xiin' i —ni kachi ra.

⁴¹ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yoo uvi ta'an te yivi', te ni tatu xu'un' nuu' iin te satatu xu'un'. Iin ra ndii u'un ciento ndiso' ika' na'a' ra. Te inga ra ndii, uvi xiko uxi ndiso' ika' na'a' ra. ⁴² Te kii' ni kuvi sanandiko' uvi saa' ra xu'un' na ni tatu ra jaan' ndii, ni yoo ka'nu' ini te satatu xu'un' jaan' xa'a' uvi saa' ra. Te ka'an xiin' i vitin, ¿ndee te yivi' jaan' nduu' te nia'a na kundani ka ra te satatu xu'un' jaan'? —ni kachi Jesús.

⁴³ Te ni nakujin Simón ndii:

—Tuu i ndii, te ni ndiso' ika' kua'a' ka na'a' jaan' nduu' te kundani ka na'a' —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Na ndaku ka'an un' —ni kachi a.

⁴⁴ Sakan' te ni nakoto a nuu' na'a' jaan', te ni ka'an a xiin' Simón ndii:

—¿Xa ni xini un' na xaa' na'a' kaa' xiin' i? Kii' ni xaa i vi'e un' ndii, ni taxi un' tikui natia i xa'a' i. Ndisu na'a' yo'o' ndii, xiin' tikui nuu' a' ni sachi' a' xa'a' i, te xiin' xini' a' ni sanayaa' a' a. ⁴⁵ Te ni ndee nuu' i ni chito un'. Ndisu na'a' yo'o' ndii, tia'an vikujin a' chito a' xa'a' i ndee kii' ni xaa i vi'e un'. ⁴⁶ Te ni ndee xa'an oliva ni sakaa' un' xini' i. Ndisu na'a' yo'o' ndii, ni sakaa' a' xa'an xavixin' xava'a xa'a' i. ⁴⁷ Xa'a' a jaan' na ka'an i xiin' un' ndii, tee' ndee kua'a' ya'a kuachi ndiso' na' kaa' ndii, xa ni ndoyo a, sakan' na kua'a' va kundani a' yu'u. Ndisu yoo ka tuu na sie kujti' kuachi nia ni ndoyo ndii, sie kujti' kundani nia yu'u —ni kachi a.

⁴⁸ Te ni ka'an a xiin' na' jaan' ndii:

—Xa ni ndoyo kuachi un' —ni kachi a.

⁴⁹ Te, te yivi' te ndiee' xixi' xiin' Jesús ndii, ni xa'a' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' te kaa', tuu ra, na ka'an ra na xa ni ndoyo kuachi na' kaa'? —ni kachi ra.

⁵⁰ Te ni ka'an ka Jesús xiin' na' jaan' ndii:

—Xa'a' a na ini un' xini un' yu'u ndii, xa ni kaku un' nuu' kuachi un'.

Kua'an te Ndiosí na taxí ña maní koo xiin' un' —ni kachi a.

8

Yo'o' ka'án a xa'a' ña'a', ne ni chindiee' ta'an' xiin' Jesús

¹ Te kii' ni xka'ndia ña jaan' ndii, ni xa'an Jesús xiin' te uxí uvi nda'a' xa'a' a jaan' saa ñuu xiin' nda'a' a ka'án ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi'. ² Te kua'an tu ndia'vi' ña'a', ne ni ndiaká ta'an' xiin' a. Sava ne jaan' ni sanda'a a nuu' kui'e, te sava tuku nja ni tava' a ña ndiva'a nimá. Iin ña'a' jaan' nani' María Magdalena, ña' ni tava' Jesús uxá ta'an ña ndiva'a nimá. ³ Te inga ña'a' jaan' nani' Juana, ña' si'i Chuza, te ndiso' chuun' xa'a' ña'a' Herodes. Te inga ka ña'a' jaan' nani' Susana, xiin' ki'in' tuku ña'a', ne ni chindiee' ña'a' xiin' ña'a' nja.

So'o' kua'an ña ni sania'á Jesús xa'a' iin ñu'u' mii' kiku' iin te yivi' ndikin'

(Mt. 13:1-15; Mr. 4:1-20)

⁴ Te kii' ni nakaya kua'a' koo' chukuu' ne yivi', ne ni kiee' ki'in' ñuu, te kuni nja Jesús ndii, ni ka'an a iin ña ka'án ndiaa nuu' nja:

⁵ —Unta' ndii, ni keta iin te yivi' kua'an kiku' ra ndikin' trigo mii' xika' ra. Te kii' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, sava a ni koyo nuu' ichi', te ni xain ne yivi' a. Te ni ndekuie tu saa, ti' ta'nu' ndivi', te ni xaxi' ri' a. ⁶ Te sava tuku ndikin' ni koyo mii' yaxin' va ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te kii' ni ndutiá a ndii, ni ichi' xachi' a, sakan' ña ni nayaá ñu'u' mii' ita' a. ⁷ Te sava tu tuku a ni koyo tein ku'u iñu'. Te kii' ni xa'nu iñu' jaan' ndii, ni tavi a itia trigo jaan', te ni xa'ni' ndi'i' ña'a' a. ⁸ Te sava ka tuku a ni koyo nuu' ñu'u' ña'ma. Te ni ndutiá a, te ni xa'nu a, te ni kuun ya'a ndikin' a. Te i'in itia trigo jaan' ni taxí ndee ciento vi' ndikin' —ni kachi a.

Kii' ndi'i' ni ka'an Jesús ña jaan', ikan' te ni ka'an ti'e' ka a ndii:

—Ndo'ó, ne xini so'o' ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi a.

Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'án ndiaa jaan'

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹ Te nda'a' xa'a' Jesús ndii, ni ndatu'un' ña'a' ra saa kuni kachi ña ni ka'an ndiaa a jaan'. ¹⁰ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, taxi' Ndiosí ña kundani ndo' ña xiní mii' kuñti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu nuu' inga ne yivi' ndii, xiin' ña ka'án ndiaa kuñti' ka'án i. Sakan' te tee' ndee xito' nja ndii, koo' xachi' a kuvi kuni nja. Te tee' ndee xini so'o' te xini so'o' nja ndii, kundani nja a.

Ka'án Jesús ndee ña kuni kachi ña ka'án ndiaa xa'a' te kiku' ndikin' jaan'

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ 'Ña yo'o' kuni kachi ña ka'án ndiaa i jaan'. Ndikin' jaan' nduu' ndee naa tu'un Ndiosí. ¹² Te ichi' mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o' tu'un Ndiosí. Te kii' ndi'i' xini so'o' nja a ndii, kuaxi ña ndiva'a, te tu'un' a ña jaan' nimá nja te kuñi nja kuni nja Ndiosí te kaku nja nuu' kuachi nja. ¹³ Te ñu'u' yaxin' va ña ndoso' xata' yuu' mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava tuku ne yivi', ne xini so'o' tu'un Ndiosí, te va'a kuni nja natiin' nja a. Ndisu koo' tjo'o' a nimá nja, xa'a' a jaan' na iin kanj' tjo' kandixa' nja, te kii' ndo'o' nimá nja ndii, nakoo' nja tu'un jaan'. ¹⁴ Te ñu'u' mii' yoo ku'u iñu', mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o' tu'un Ndiosí. Ndisu kiee' so'o' nja kua'an nja, te xa'a' ndi'ni va nimá nja xa'a' ña yoo iin yivi', xiin' xa'a' ña vika', xiin' ña sii' ña yoo iin yivi'. Te tavi sakuu' ña jaan' tu'un jaan', te nanduu' a ndee naa ña koo' ndikin' kuun' nda'a'. ¹⁵ Te ñu'u' ña'ma mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa ne xini so'o' tu'un jaan', te xika' ndaku nja xiin' a, te

ini nja xini nja a xiin' nimá va'a. Te kundieni nja xaa' nja ña ka'an tu'un jaan'.

Sania'á Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' kaa tuún

(Mr. 4:21-25)

¹⁶ 'Ndee iin ne yivi' năkun' kaa tuún, te kanj nja tixin iin kisi, ni ndee kanj tu nja a tixin iin tun' xto. Süu' jaan' ndii nakun' nja a, te xani' nja a mii' sukun te kuvj tuvi' nuu' ne xka'ndia tixin vi'e. ¹⁷ Kuachj ndii koo' ndee iin ña iin' sa'vi ña nătuvj, te koo' tu ndee iin ña ñu'u' si'e ña nătuvj saa Ndiosí, te kunj ne yivi' a naá kivi'. ¹⁸ Chuun xa'a' va ndo' saa xini so'o ndo' ña ka'an j xiin' ndo'. Kuachj ndii, yoo ka kundani sava ña ka'an j jaan' ndii, taxi j ña kundani kua'a' ka nja a. Ndisu yoo ka taxi' so'o xa'a' a jaan' ndii, ndee ña sie, ña tuu nja kundani nja, nandosó' nja saa j —ni kachj a.

So'o ni xaa a kii' ni kixin si'i' Jesús xiin' ñani a nanduku' ña'a' nja

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹ Sakan' te ni xaa si'i' Jesús xiin' ñani a vi'e mii' iin' a. Ndisu ni kuvj kuyatın nja nuu' a sakan' ña chitu' ni'j va ne yivi'. ²⁰ Ni ka'an iin ne yivi' xiin' a ndii:

—Tăkui'e, si'i' un' xiin' ñani un' ndii, ki'e ita' nja, te kuni kunj nja yo'ó —ni kachj nja.

²¹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' ndii:

—Ndee naa si'i' xiin' ñani j nduu' sakuu' ne xini so'o tu'un Ndiosí, te xaa' nja ña ka'an a —ni kachj a.

So'o ni xaa a kii' ni ka'an chuun' Jesús, te ni xikuijn tachi' ndiee'

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²² Unta' ndii, ni skó'nu' Jesús tixin iin tundoo' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—To'o' ndo', te xka'ndia e' tuku ta'vi' xioo minj —ni kachj a.

Sakan' te ni keta a kua'an a xiin' ra. ²³ Te kii' kua'an ra nuu' minj jaan' ndii, ni kixin Jesús. Te ni xa'a' xika' ndiee' tachi', te ni xa'a' ko'ni' tikui tixin tundoo' jaan', te xa ndeka'nu xa ndeka'nu nu'. ²⁴ Te ni

sandoto' ra Jesús ka'an ra xiin' a ndii:

—Tăkui'e, tăkui'e, xa kuni ndoñu'u' e'! —ni kachj ra.

Te ni ndokoo a, te ni ka'an chuun' a xiin' tachi' xiin' tikui minj, te ni xikuijn ndoo tachi' jaan', te ni nakuna taxin' tu tikui minj jaan'.

²⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá tia'an tu inj ndo' xini ndo' yu'u? —ni kachj a.

Te ni nandanj yi'vi ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tu te yivi' kaa', na kuii' ndee tachi' xiin' tikui minj ka'an chuun' ra xiin', te kandixa' ña'a' a? —ni kachj ra.

So'o ni xaa a kii' ni tava' Jesús ña ndiva'a nimá iin te ñu'u' Gadara

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Sakan' te ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndee tuku ta'vi' yu'u' minj Galilea jaan', nuu' ñu'u' ne Gadara. ²⁷ Te kii' ni nuu' Jesús tundoo' jaan' ndii, ni kixin nata'an' iin te Gadara xiin' a, te jaan' ndii, ña ndiva'a naá nimá ra. Te xa na'a' va sando'o' ña'a' a te koo' toto ni'nu' ra, te ni ndee ndü'u' tu ra vi'e. Süu' jaan' ndii yavi ndij ndu'u' ra. ²⁸ Te kii' ni xinj ra Jesús ndii, ti'e va ni nde'i ra te ni xikuijn xiti' ra nuu' a ka'an ra ndii:

—¿Ndichun kuaxi un' sataña'a' un' yu'u, Jesús si'e Ndiosí ndu'u' ndivi'? Ka'an nda'vi j xiin' un' ña sando'o' u'vi un' yu'u —ni kachj ra.

²⁹ Ni ka'an ra sakan' xiin' a sakan' ña xa ni ka'an chuun' a xiin' ña ndiva'a jaan' ña keta a nimá ra. Kuachj ndii xa na'a' va xiko' ni'i' ña'a' ña ndiva'a jaan'. Tee' ndee satiın ña'a' ne yivi' xiin' karena ndu'u', uun xiin' kaa ña yoo tivj, ndii xa'ndia ra ña jaan', te taxi' ña'a' ña ndiva'a jaan' te kua'an ra mii' taxin' kaa'. ³⁰ Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Saa nani' yo'ó? —ni kachj a.

Te ni ka'an ra ndii:

—Legión nani' j —ni kachj ra.

Ni ka'an ra ña jaan', kuachj ndii kua'a' va ña ndiva'a ni ko'ni' nimá

ra. ³¹ Sakan' te ni ka'an nda'vi va ña ndiva'a jaan' nuu' Jesús, ña ti'vi' ña'a' a yavi kunu va. ³² Yatın ikan' ni yoo iin itun te ndoso' iin ti'vi' chie kinj xaxi' ri' ku'u. Te ni ka'an nda'vi tukuu a xiin' Jesús ña taxı a ña kun ko'ni a tixın kinj jaan'. Sakan' te ni taxı Jesús ña ko'ni a tixın ri'. ³³ Te ni kiee ña ndiva'a jaan' nimá te yivi' jaan', te ni ko'ni a tixın kinj jaan'. Te ni taxta'an' ri' ni nakaa' ri' mii' nako' itun jaan' ndee ni koyo ri' mini te ni ka'a ndoo ri' te ni xi'i ri'.

³⁴ Te yivi' te ndiee' xito' kinj jaan' ndii, ni xinu ra kuan nu'u ra kij' ni xini ra ña ni ndo'o ti' jaan'. Te ni ka'an ra xiin' ne ndiee' nuu' ra ndee ña ni xka'ndia. Te ni ka'an tu ra xiin' ne ndiee' yatın nuu' jaan'. ³⁵ Te ni kiee ne yivi' kuan kunj nduchi' nuu' ña ndee ña ni xka'ndia ikan'. Te ni ndekuie ña mii' iin' Jesús, te ni xini ña, te ni nu'u ña ndiva'a nimá ndu'u' ra nuu' Jesús, ni'nu' ra toto, te xa kuvi tu xanini va'a ra. Kij' ni xini ne yivi' ña jaan' ndii, ni yi'vi va ña. ³⁶ Te ne yivi' ne ni xini nduchi' nuu' ña ni xka'ndia jaan' ndii, ni ka'an ña xiin' inga ne yivi' ña ni sanda'a Jesús te ni nu'u ña ndiva'a nimá jaan'. ³⁷ Te sakuu' ne ndiee' nuu' nu'u' Gadara jaan' xiin' nda'a' a ndii, ni ka'an nda'vi ña nuu' Jesús, ña na ku'un a, sakan' ña ni yi'vi xava'a ña. Te kij' skó'nu' a tixın tundo'o' kua'an a ndii, ³⁸ ni xikan te ni nu'u ña ndiva'a nimá jaan' ña saa Jesús ña va'a te taxı a ña ku'un na ra xiin' a. Ndisu ni ndei' ña'a' Jesús ka'an a xiin' ra ndii:

³⁹ —Kuan nu'u vi'e un', te ka'an un' xiin' ne yivi' sakuu' ña ka'nu' ña ni xaa Ndiosí xa'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni nandiko' ra nuu' ra, te ni ka'an ra xiin' sakuu' ne yivi' jaan' sakuu' ña ka'nu' ña ni xaa Jesús xiin' ra.

Sq'o ni xaa a kij' ni sanatiaku Jesús ña' si'e Jairo, te ni sanda'a tu a iin ña' ndo'o' kui'e nii'

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Te kij' ni nandiko' Jesús ndii, ni natijn manı' va ña'a' ne yivi' kua'a'

jaan', sakan' ña xa ndiee' ña ndiatu' ña'a' ña. ⁴¹ Sakan' te ni kuyatın iin te nani' Jairo nuu' Jesús. Te jaan' ndii, te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e mii' nakayá ne nuu' jaan' nduu' ra. Te ni xikuiın xiti' ra nuu' a, te ni ka'an nda'vi va ra xiin' a ña ku'un a vi'e ra. ⁴² Sakan' ña yoo iin ndaa' kulu' ña' sie si'e ra ña' kumi' uxı uvi' kuiya ti'o', te xa yoo a' kuvi a'.

Te kij' kua'an Jesús xiin' ra ndii, ndee ku'ni' vi' ña'a' ne yivi' jaan' kua'an ña. ⁴³ Te tein ne yivi' jaan' ka'ni iin ña' ndo'o' kui'e nii', te xa uxı uvi' kuiya kua'an ña ndo'o' a' kui'e jaan'. Te xa ni ndi'i ndoo xu'un' a' ni xa'ni' a' nda'a' ki'in' te tatan', ndisu ndee iin ra ni kuvi sanda'a ña'a'. ⁴⁴ Te ni kuyatın a' xata' Jesús, te ni tondia nda'a' a' yu'u' toto a. Te xaka'an e' te ni xikuiın nii' a' jaan'. ⁴⁵ Ikan' te ni ka'an Jesús ndii:

—¿Yoo ni tondia nda'a' yu'u? —ni kachi a.

Te xa'a' a ña sakuu' ña ni ka'an ña ni tondia nda'a' ña'a' ña ndii, ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Koto un', tákui'e, saa vi' kua'a' ne yivi' ku'ni' yo'ó, te chinda'a' ña yo'ó, te kusaa' ndatu'un' un' ndii, yoo ni tondia nda'a' toto i, kachi un' —ni kachi ra.

⁴⁶ Ndisu ni ka'an Jesús ndii:

—Xini i ña ni tondia iin ne yivi' yu'u, sakan' ña ni xini i ña ni kiee ña ndiee' i, te ni nda'a iin ne yivi' —ni kachi a.

⁴⁷ Te kij' ni xini ña'a' jaan' ña küvi tisi'e xiin' mii' a' ndii, kisi' yi'vi ña'a' a. Te ni kuyatın a', te ni xikuiın xiti' a' nuu' Jesús. Te ni ka'an a' xiin' a nuu' sakuu' ne yivi' jaan' ndee xa'a' ni tondia a' yu'u' toto a, xiin' saa vi' numi' ni nda'a a'. ⁴⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Xa ni nda'a un', pia'un, xa'a' a ña ini un' xini un' yu'u. Kua'an te Ndiosí na taxı ña manı' koo xiin' un' —ni kachi a.

⁴⁹ Kij' kusaa' ka'an ka Jesús xiin' ña' jaan' ndii, ni xaa iin te ni kiee

vi'e Jairo, te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra xiin' Jairo jaan' ndii:

—Tákuie, xa ni ndoñu'u' ndi'i ña' si'e un'. Sātaña'a' ka un' nuu' maestro ñaa' —ni kachi ra.

⁵⁰ Te Jesús ndii, ni xini so'o a ña ni ka'an te jaan', te ni ka'an a xiin' Jairo ndii:

—Kāka nimá un', ini kuiti' un' kuni un' yu'u, te ña' si'e un' ndii, natiaaku a' —ni kachi a.

⁵¹ Te kii' xka'ndiá Jesús vi'e Jairo jaan' ndii, ni taxi a xka'ndia ndee ka ne yivi' mii' kandu'u' ña' ni ndoñu'u' jaan', süu' jaan' ndii Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, xiin' yuva' si'i' ña' sie jaan' kuiti' ni taxi a xka'ndia xiin' a. ⁵² Te kii' sakan' ndii, kuaa' sakuu' ne yivi' xaku' suchi' ini nia xa'a' ña' ni xi'i' jaan'. Te ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' ndii:

—Kuaku ka ndo' xa'a' ña' sie kaa'. Kuachi ndii kuasa' ni xi'i' a', süu' jaan' ndii kixin' kuiti' a' —ni kachi a xiin' nia.

⁵³ Te ni xaku ndiaa ichi ña'a' ne yivi' jaan', sakan' ña xini nia ña xa ni xi'i' a'. ⁵⁴ Te ni tijn a nda'a' ña' sie jaan', te ti'e ni ka'an a ndii:

—Ña' sie, ndokoo un' —ni kachi a.

⁵⁵ Sakan' te ni natiaaku a'. Te jin ni ndokoo tjo' a'. Te ni ka'an chuun' Jesús xiin' yuva' si'i' ña' jaan', ña taxi nia ña kuxi a'. ⁵⁶ Te ni nandaní va yuva' si'i' ña' sie jaan'. Te ni ka'an ndiee' va Jesús xiin' nia ña ka'an nia xiin' ndee jin ne yivi' ña ni xaa a sakan'.

9

S'o'o ni xaa a kii' ni ti'vi' Jesús te nda'a' xa'a' a te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un a

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Te ni nakaya Jesús te uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, te ni taxi a ndiee' ra te kuví tava' ra sakuu' nuu' ña ndiva'a' ña ñu'u' nimá ne yivi'. Te ni taxi tu a ndiee' ra te kuví sanda'a ra ne kuni kuví. ² Te sakan' tu ni tianu' ña'a' a te ka'an ndoso' ra xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne

yivi' te sanda'a tu ra ne yivi'. ³ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Köni'i ndo' ndee jin ña'a' ku'un ndo' ichi'. Köni'i ndo' tun' katuvi' ndo', ni ndee tindaa' ndo', ni ndee ña xaxi', ni ndee xu'un', ni ndee inga ndini. ⁴ Ndee ka vi'e ne yivi' mii' xaa ndo' ndii, ikan' kuiti' kundiee ndo' ndee kiee ndo' ñuu jaan'. ⁵ Te naa' xaa' ndo' jin xaan', te nätiin' va'a ne yivi' ndo'ó ndii, kiee ndo' ñuu jaan', te sakoyó ndo' yaka' ndixan' ki'i' ndo'. Te xiin' ña jaan' sakuni' ña'a' ndo' ña koo nia tundo'o' —ni kachi Jesús.

⁶ Sakan' te ni kiee ra kua'an ra saa ñuu ka'an ndoso' ra tu'un va'a, te sanda'a ra ne kuni kuví mii' ka kua'an ra.

S'o'o ni xaa a kii' ni xi'i' Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Kii' ni xini so'o Herodes, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', sakuu' ña ni xaa Jesús ndii, ni ndi'ni va ra xa'a' a. Sakan' ña sava ne yivi' ka'an ndii: "Ni natiaaku Juan, te te jaan' nduu' Jesús", kachi nia. ⁸ Te sava tuku nia ka'an ndii: "Elías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' ra", kachi nia. Te sava tuku nia ka'an ndii: "Jin te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' ra, te ni natiaaku ra", kachi nia. ⁹ Ndisu ni ka'an Herodes xiin' nimá ra ndii: "Yoo' ni ka'an chuun', te ni kendoso' ra sukun' Juan jaan'. Sakan' na kuii', zyoo nduu' tu' Jesús, te xini so'o e' ndatu'un' ne yivi' xa'a' jaan'?", ni kachi ra xiin' nimá ra. Te ni kuni ra nata'an' ra xiin' Jesús.

S'o'o ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesús u'un mii' te yivi'

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Kii' ni nandiko' te ni tianu' Jesús ka'an ndoso' jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' a sakuu' ña ni xaa ra mii' ni xa'an ra. Sakan' te ni naka siin' ña'a' a, te kua'an a jin xaan' mii' taxin' kaa' xiin' ra yatín jin ñuu ña nani' Betsaida. ¹¹ Ndisu kii' ni xini ne yivi' kua'a' xava'a jaan' mii' kua'an Jesús ndii, ni xikundikun ña'a' nia. Te kii'

nɪ ndɛkujɛ nɪa nuu' a ndii, nɪ natɪjn manɪ' n̄a'a' a, tɛ nɪ sania'á n̄a'a' a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá nɛ yivɪ', tɛ nɪ sanda'a tɪ n̄a'a' a. ¹² Tɛ kɪj' nɪ kuaa' kua'an ndii, nɪ kuyatɪn tɛ nda'a' xa'a' a nuu' a, tɛ nɪ ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, sandutía un' nɛ yivɪ' kua'a' kaa' tɛ kiku nɪa ku'un nɪa xa'a' ku'u, uun n̄uu kualɪ' n̄a n̄u'u yatɪn, tɛ ni'i' nɪa miɪ' kusun nɪa, tɛ sata' tɪ nɪa n̄a kuxɪ nɪa, sakan' n̄a yo'o' ndii, k̄oo' a yoo kuxɪ nɪa saa e' —nɪ kachɪ ra.

¹³ Ndisu nɪ ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó taxɪ n̄a kuxɪ nɪa —nɪ kachɪ a.

Sakan' tɛ nɪ ka'an ra xiin' a ndii:

—U'un ta'an so'ó xita' va'a xiin' uvɪ ta'an tɪaka' kuɪtɪ' kumi' ndu. Kuvɪ sata' ndu n̄a xaxɪ' xa'a' sakuu' nɛ yivɪ' kaa', ran' —nɪ kachɪ ra.

¹⁴ Sakan' n̄a kuyatɪn' u'un miɪ' kuu' mɪj' ndi'i' tɛ yivɪ' kuɪtɪ'. Tɛ nɪ ka'an a xiin' tɛ nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Natandɛe tɪ'vɪ ndo' nɛ yivɪ' kaa', uvɪ xiko uxɪ nɪa kundɛe i'in tɪ'vɪ saa ndo' —nɪ kachɪ a.

¹⁵ Tɛ sakan' nɪ xaa' ra, tɛ nɪ xikundɛe sakuu' nɛ yivɪ' jaan'.

¹⁶ Sakan' tɛ nɪ kɪ'in Jesús u'un saa' xita' va'a jaan' xiin' uvɪ saa' tɪaka' jaan'. Tɛ nɪ nakoto a ndivi', tɛ nɪ taxɪ a n̄a chindani Ndiosí. Sakan' tɛ nɪ sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvɪ saa' tɪaka' jaan', tɛ nɪ taxɪ n̄a'a' a nda'a' tɛ nda'a' xa'a' a. Tɛ nɪ xaxa' tɛ jaan' a nda'a' sakuu' nɛ yivɪ' kua'a' jaan'. ¹⁷ Sakan' tɛ nɪ xixɪ sakuu' nɪa ndeɛ nɪ nda'nɪ nɪa. Ndɪ'i' jaan', tɛ nɪ nakaya tɛ nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a n̄a'in' xiin' tɪaka'. Tɛ nɪ sakutu' ra uxɪ uvɪ ta'an íka' na'nu' xiin' n̄a nɪ ndoo ndoso' jaan'.

Ka'an Pedro n̄a Jesús nduu' Cristo, n̄a nɪ tɪanu' Ndiosí sakakú yoo'

(Mt. 16:13-20; Mr. 8:27-30)

¹⁸ Unta' kɪj' nɪ kuxioo Jesús tɛ ka'an a xiin' Ndiosí ndii, nɪ yoo yatɪn tɛ nda'a' xa'a' a, tɛ nɪ ndatu'un' n̄a'a' a ndii:

—¿Yoo nduu' yu'u, kachi nɛ yivɪ'? —nɪ kachɪ a.

¹⁹ Sakan' tɛ nɪ ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava nɛ yivɪ' ka'an n̄a Juan, tɛ nɪ sakuchi' nɛ yivɪ' kuenta Ndiosí, nduu' un', tɛ sava tuku nɪa ka'an n̄a Elías nduu' un', tɛ sava tuku nɪa ka'an n̄a inga tɛ nɪ ka'an tiaku tɪ'un Ndiosí xta'an', tɛ nɪ natɪaku ra, nduu' un', kachi nɪa —nɪ kachɪ ra.

²⁰ Sakan' tɛ nɪ ka'an a xiin' ra ndii:

—Tɛ ndo'ó tuku, ¿yoo nduu' yu'u, kachi ndo'? —nɪ kachɪ a.

Tɛ nɪ nakujɪn Pedro ka'an ra xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, n̄a nɪ tɪanu' Ndiosí sakakú nɛ yivɪ' —nɪ kachɪ ra.

²¹ Ndisu nɪ ka'an chuun' ndɛe' a xiin' ra n̄a k̄a'an ra xiin' ndeɛ iin nɛ yivɪ' yoo nduu' a.

Ka'an Jesús ndeɛ n̄a kundo'o a tɛ kuvɪ a

(Mt. 16:21-28; Mr. 8:31)

²² Tɛ nɪ ka'an tɪ Jesús xiin' ra ndii:

—Kunɪ a n̄a kundo'o u'vɪ va' yu'u, n̄a nduu' tɪ tɛ yivɪ'. Tɛ sandɛe kui'e tɛ xixa nuu' n̄uu yu'u, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' tɛ sania'á tɪ'un ndeɪ' Ndiosí. Tɛ ka'nɪ' ra yu'u, ndisu natɪaku i kivi' n̄a unɪ —nɪ kachɪ a.

Ka'an Jesús saa kunɪ a saa e' tɛ kundikun e' ichi' a

(Mt. 10:38-39; Mr. 8:34—9:1)

²³ Tɛ nɪ ka'an tɪ Jesús xiin' sakuu' nɛ ndiee' jaan' ndii:

—Naa' yoo ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kunɪ a n̄a nakoo nɪa n̄a kunɪ miɪ' nɪa, tɛ na koo tɪ'va tɪ nɪa tɛ kundo'o nɪa i'in kivi' kua'an ndeɛ naa kundo'o i nuu' krusin, tɛ kundikun nɪa yu'u. ²⁴ Kuachɪ ndii, yoo ka kuni sakakú xiin' miɪ' mɪj' ndii, kuvɪ nɪa. Ndisu yoo ka taxɪ kivi' n̄uu nɪa xa'a' ichi' yu'u ndii, natɪjn nɪa kivi' n̄uu n̄a k̄oo' kivi' ndi'i'. ²⁵ Tɛ kuasa' kunɪ tɪ kivi' n̄uu iin nɛ yivɪ' naa' kanando nɪa sakuu' n̄a'a' n̄a yoo iin yivɪ', tɛ kuvɪ nɪa nuu' Ndiosí. ²⁶ Tɛ yoo ka kuchani xa'a' yu'u xiin' xa'a' tɪ'un i ndii, iin kachi kuchani tɪ yu'u, n̄a nduu' tɪ tɛ yivɪ', xa'a' nɛ jaan' nuu' Ndiosí

kij' kixin tukuu i iin yivi' xiin' ña ndiee' yuva' i Ndiosí, xiin' ña ndiee' sakuu' ángele ña xika' nuu' nuu' a. ²⁷ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi' tein ndo'ó yo'o' vitin ndii, kuví nja ndee kuni nja saa xa'ndia chuun' Ndiosí —ni kachi a.

So'q ni xaa a kij' ni nanduu ndatun' va nuu' Jesús, te ni yi'e tu toto a

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ Kij' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni xka'ndia yatin' unia kivi', te ni naka a Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, te kua'an siin' a xiin' ra iin' tindu' sukun te ka'an a xiin' Ndiosí. ²⁹ Te kij' ka'án Jesús xiin' a ndii, ni nanduu ndatun' va nuu' a, te toto a ndii, ni nanduu yaa ndee yi'é vi' a. ³⁰ Ikan' te ni tuví uvi' ta'an te yivi', te ndatu'un' ra xiin' a, te jaan' nduu' Moisés xiin' Elías. ³¹ Te ni tuví ra xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'. Te ndatu'un' ra xiin' Jesús xa'a' ña kundo'o a te kuví a te saxinú a ña saa a ñuu Jerusalem. ³² Te Pedro xiin' te ndiee' xiin' ra jaan' ndii, kuni kusun xava'a ra, ndisu ni yoo ñu'u' ini ra ni xaa ña ni xini ra, ña yi'é ndatun' koo' chukuu' Jesús xiin' uvi' saa' te ita' xiin' a jaan'. ³³ Kij' kua'an Moisés xiin' Elías, te ni ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Va'a ña kuaxi ndu yo'o', tákui'e. Na kasa'a ndu uní ta'an tia'va'. Iin a kundu'u' yo'ó, te iin a kundu'u' Moisés, te iin a kundu'u' Elías —ni kachi ra xiin' a.

Ndisu xini ra ndee ña nduu' ña ka'án ra. ³⁴ Kij' ka'án ka Pedro ña jaan' iin' ra, te ni nuu iin' viko', te ni tisa'ví ña'a' a, te kij' tisa'ví ña'a' a ndii, ni yi'vi va uní saa' ra. ³⁵ Te tein viko' jaan' ni ka'an iin' tachi' yu'u' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e maní' i. Kuni so'q ndo' ña ka'án a xiin' ndo' —ni kachi a.

³⁶ Te kij' ndi'i ni ka'an tachi' yu'u' jaan' ndii, ni xini ra ña iin' ndaa' kuiti' Jesús iin' ikan'. Te ni ka'an ra xiin' ndee iin' ne yivi' xa'a' ña ni xini ra jaan' ndee ni ya'a kua'a' kivi'.

So'q ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te sava, te naa' ña ndiva'a nimá
(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Te tukú kivi' kij' ni nakaa' Jesús xiin' te jaan' xini' iku' jaan' ndii, kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ni xa'an nata'an' xiin' a. ³⁸ Sakan' te ni ka'an ti'e iin te ka'ni tein ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, ka'án nda'vi i xiin' un' ña saa va un' ña va'a, te chindiee' un' si'e i. Sakan' ña iin' ndaa' kulu' ra sakan' kumi' i. ³⁹ Te iin' ña ndiva'a tiin' ña'a', te iin' sande'í tio' ña'a' a, te xa'ni' i'i' ña'a' a, te tava' a pele yu'u' ra, te satuxu'ví ña'a' a. Te kij' ndi'i' mii' kuu' a xiin' ra ndii, xii va sandie'ni' ña'a' a. ⁴⁰ Te xa'ni' ka'an nda'vi i xiin' te nda'a' xa'a' un' te xta'ni' ra a ña ndiva'a jaan' nimá si'e i kaa', ndisu ni kuví xta'ni' ra a —ni kachi ra.

⁴¹ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ne ini xini Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' iin' yivi' vitin, te ne nja'a nduu' tu ndo'. ¿Saa ka vi' ta'an' kivi' ka koo i xiin' ndo' te kundieni i ña xaa' ndo'? Nja'a yo'o' xiin' te lui si'e un' ñaa' —ni kachi a.

⁴² Kij' kuyatin' te lui jaan' kua'an ra mii' iin' Jesús ndii, ni sanduva ña'a' ña ndiva'a jaan' ndee ñu'u', te ni xa'ni' i'i' ña'a' a. Ikan' te ni ka'an ndiee' Jesús xiin' ña ndiva'a jaan', te ni keta a nimá ra. Te ni sanda'a ña'a' Jesús, te ni sanakua'a ña'a' a nda'a' yuva' ra. ⁴³ Te sakuu' ne yivi' jaan' ndii, ni nandaní nja xa'a' ña ka'nu' ña ni xaa Ndiosí ikan'.

Tuku ni ka'án Jesús xa'a' ña kundo'o a te kuví a

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Te kij' ita' ka ne yivi' nandaní nja xa'a' sakuu' ña xaa' Jesús ndii, ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

⁴⁴ —Taxi so'q va ndo', te nandosó' ndo' ña ka'án i xiin' ndo' vitin. Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a te yivi' yu'u' nda'a' te kuu' ka'nu' —ni kachi a.

⁴⁵ Ndisu ni kundaní te jaan' ña ka'án a xiin' ra. Sakan' ña tia'an

nunja' xini' ra te kundani ra tu'un jaan'. Te ni yivi' ra ndatu'un' ña'a' ra xa'a' ña jaan'.

Ka'an Jesús yoo nduu' ne ka'nu'
(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Sakan' te ndee ndiee' ni xa'a' kani' ta'an' kuento te nda'a' xa'a' a jaan' xa'a' ndee te jaan' nduu' te ka'nu' ka tein ra. ⁴⁷ Ndisu kij' ni xini' Jesús saa xanini nimá ra ndii, ni ki'in a iin te lulu, te ni xani ña'a' a xiin' a. ⁴⁸ Te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Yoo ka natiin' iin te lulu yo'o' xa'a' a ña nduu' ra kuenta i ndii, yu'u natiin' ña. Te yoo ka natiin' yu'u ndii, natiin' tu ña ña ni tianu' yu'u. Sakan' ña ne koo' nduu' xachi' tein ndo' ndii, ne jaan' nduu' ne ka'nu' ka —ni kachi a.

Ka'an Jesús ña ne nakasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' ña
(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Sakan' te ni ka'an Juan xiin' Jesús ndii:

—Táku'e, ni xini' ndu iin te tava' ña ndiva'a nimá ne yivi' xiin' ña ndiee' un'. Te ni xika ndu sain kuiin' ña'a' ndu, kuachi ndii süu' te xika' xiin' e' nduu' ra —ni kachi ra.

⁵⁰ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Sain kuiin' ña'a' ndo', kuachi ndii, yoo ka nakasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' ña —ni kachi a.

Xi'é Jesús nuu' Santiago xiin' nuu' Juan

⁵¹ Te kij' xa kuyatin' nandiko' Jesús ndivi' ndii, iin ndaa' ni taxi iní a ña ku'un a ñuu' Jerusalén. ⁵² Te ni t'vi' a iin uvi' te nda'a' xa'a' a iin ñuu' ne Samaria, te ku'un kuie ra nanduku' ra mii' kuví nandiee' ña iin xa'a'. ⁵³ Ndisu ne ndiee' ñuu' jaan' ndii, ni xiin' ña natiiin' ña'a' ña, sakan' ña ni xini' ña ña ñuu' Jerusalén kua'an a. ⁵⁴ Kij' ni xini' te nda'a' xa'a' a, Juan xiin' Jacobo, ña ni xka'ndia ikan', te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'e, ¿ñaá kuní un' ña ka'an chuun' e' naa ni xaa Elías, te koyo ñu'u ndivi', te koo' xachi' ña? —ni kachi ra.

⁵⁵ Sakan' te ni ndiko' kuiin' Jesús, te ni saki'in' ña'a' a kuento ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, ni ndee xini' ndo' ndee espíritu tiin' ndiaa' ndo'.

⁵⁶ Kuachi ndii, yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ni xaa i iin yivi' te sandoñu'u' i ne yivi'. Süu' jaan' ndii ni xaa i te sakakú ña'a' i —ni kachi a.

Sakan' te kua'an ra xiin' a inga ñuu'.

S'o' ni ka'an Jesús xiin' te ni kuni kundikun ña'a'
(Mt. 8:18-22)

⁵⁷ Kij' naá Jesús ichi' xiin' te nda'a' xa'a' a kua'an a, te ni ka'an iin te yivi' xiin' a ndii:

—Táku'e, ku'un i xiin' un' mii' ka kua'an un' —ni kachi ra.

⁵⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Inguí ndii, yavi ri' yoo, te saa, ti' ta'nu' ndivi' ndii, cho'ó ri' yoo. Ndisu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ndee mii' nandiee' i koo' vi' —ni kachi a.

⁵⁹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' inga ra ndii:

—Kundikun un' yu'u —ni kachi a.

Ikan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'e, xi'na taxi un' na ku'un nataan' i yuva' i —ni kachi ra.

⁶⁰ Ikan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nakoo un' na nataan' ne xa ni xi' nuu' Ndiosí ne yivi' xiin' ña. Ndisu yo'ó ndii, kua'an te ka'an ndoso' un' tu'un va'a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' —ni kachi a.

⁶¹ Te ni ka'an inga ra xiin' a ndii:

—Táku'e, kundikun yu'u yo'ó, ndisu xi'na taxi un' na ku'un ndei' i ne ndiee' vi' e' i —ni kachi ra.

⁶² Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Ndee iin te natiin' xa'a' tun' yata' ta'vi' ñu'u', naa' xito' xata' ra kua'an ra ndii, va'a ra ta'vi' ñu'u'. Sakan' tu nduu' a xiin' ne xikundikun ichi' yu'u naa' xito' xata'

nĭa nuu' nĭa yoo' ĭin yivi' ndii, vĕ'a nĭa ko'ni ne yivi', te ka'ndĭa chuun' Ndiosí nimá nĭa —ni kachi a.

10

Ti'vi' Jesús uni xiko uxi te yivi' te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un va'a xa'a' ichi' a

¹ Kij' ndi'i nĭa jaan' ndii, ni nakaxin xto'o e' inga uni xiko uxi ta'an te ndikun ichi' a, te ni ti'vi' a uvi ta'an uvi ta'an ra, te ku'un ra sakuu' nuu xiin' nda'a' a mii' kuni a ku'un a. ² Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Nĕa ndaku ndii, yoo kua'a' ne yivi', te nduu' nĭa ndee naa nĭa savi', ndisu koo' kua'a' te yivi' xachuun' xa'a' nĭa te sania'a' nĭa'a' ra. Sakan' na kuii' ka'an nda'vi ndo' xiin' Ndiosí, nĭa nduu' xto'o nĭa savi' ka'a', te ti'vi' a te sachuun' xa'a' a. ³ Kua'an ndo' te saa ndo' chuun jaan'. Ndisu kuni a kundani ndo' nĭa ti'vi' i ndo'ó ndee naa mbee tejn kua'a' lobo. ⁴ Kij' ku'un ndo' ndii, koni'i ndo' xu'un', te koni'i tu ndo' tindaa' ndo', te ni ndee koni'i tu ndo' inga na'a ndixan' ndo', te nakuatu ta'an ndi'i tu ndo' xiin' ne yivi' ichi'. ⁵ Te ndee ka vi'e mii' xaa nuu' ndo' ndii, xi'na ka nĭa yo'o' ka'an ndo': "Na koo na nĭa manĭ nimá ne ndiee' vi'e yo'o'", kachi ndo'. ⁶ Te naa' yoo' sava ne xata'an natĭin nĭa manĭ jaan' ndii, ndoo a xiin' nĭa, te naa' koo' nĭa ndii, nandiko' tukuu' a xiin' ndo'. ⁷ Te xa ĭin ndaa' vi'e jaan' ndoo ndo', te kuxi ndo', te ko'o tu ndo' ndee ka nĭa taxi ne xiin' vi'e jaan'. Kuachi ndii, te xachuun' ndii, xata'an nĭa ki'in ra nĭa tiaku ra. Te nduku' ka ndo' inga xaan' mii' kundiee ndo'. ⁸ Kij' ko'ni ndo' ndee ka nuu, te natĭin manĭ nĭa ndo'ó ndii, kuxi ndo' ndee ka nĭa taxi nĭa nda'a' ndo', ⁹ te sanda'a ndo' ne kuni kuvĭ nuu jaan', te ka'an ndo' xiin' nĭa ndii: "Xa kuyatin' kuii ka'ndĭa chuun' Ndiosí nimá ne yivi'." ¹⁰ Ndisu kij' ko'ni ndo' ndee ka nuu, te natĭin manĭ nĭa ndo'ó ndii, kiee ndo' ya'ya nuu nĭa

jaan' ka'an ndo' ndii: ¹¹ "Ndee yaka' nuu ndo', nĭa ni tiso ndixan' ndu ndii, sakoyo ndu a te kundani ndo' nĭa vĕ'a kuni Ndiosí xini a ndo'ó. Ndisu kuni a nĭa kundani ndo' nĭa xa kuyatin' kuii ka'ndĭa chuun' Ndiosí nimá ne yivi'", kachi ndo'. ¹² Ka'an ĭ xiin' ndo' nĭa kivi', nĭa sana'má Ndiosí ne yivi' ndii, sando'o' kua'a' ka a ne jaan' te sakan' ne nĭa'a ne ni ndiee nuu Sodoma.

Yo'o' ka'an Jesús nĕa nda'vi va kundo'o ne ndiee' nuu mii' ni xiin nĭa ĭni nĭa kuni nĕa'a' nĭa
(Mt. 11:20-24)

¹³ 'Nda'vi va kuu' ndo'ó, ne ndiee' nuu Corazín, xiin' ndo'ó, ne ndiee' nuu Betsaida. Naa' ni xaa' ĭ chuun ka'nu', nĭa ni xaa' ĭ nuu ndo'ó jaan', nuu Tiro xiin' nuu Sidón ndii, xta'an' vi' ni nama ne jaan' nimá nĭa ni'nu' nĭa toto ndei', te ndiee' nĭa nuu' yaa' nu'u. ¹⁴ Sakan' na kuii' chie ka tundo'o' kundo'o' ndo'ó kivi' nĭa sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne ndiee' nuu Tiro xiin' nuu Sidón jaan'. ¹⁵ Te ndo'ó, ne ndiee' nuu Capernaum ndii, tuu ndo' nĭa kaa ndo' ndee ndivi', ndisu ndee yavi ndii ko'ni Ndiosí ndo'ó —ni kachi a.

¹⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' te uni xiko uxi jaan' ndii:

—Ne xini so'o nĭa ka'an ndo'ó ndii, nĭa ka'an yu'u xini so'o tu nĭa, te ne saxio' ndo'ó ndii, yu'u saxio' tu nĭa, te yoo ka saxio' yu'u ndii, saxio' tu nĭa Ndiosí nĭa ni ti'vi' yu'u ĭin yivi' yo'o' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni nandiko' te uni xiko uxi jaan'

¹⁷ Kij' ni nandiko' te uni xiko uxi jaan' mii' ni xa'an ra ndii, va'a va kuni ra, te ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, ndee nĭa ndiva'a kandixa' nĭa ka'an chuun' ndu xiin' a xiin' nĭa ndiee' un' —ni kachi ra.

¹⁸ Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ni xini yu'u ni nama nĭa ndiva'a kuu' nuu' ndivi' ndee naa nu'u savi'. ¹⁹ Koto ndo', xa ni taxi ĭ ndiee' ndo', te kanando ndo' koo' xiin' tisu'ma. Te ni taxi tu ĭ ndiee' ndo' nuu' nĭa

ndi'va'a, ña ndasi' ta'an' xiin' e', te ndee iin ña jaan' sätuxu'ví ndo'ó.
²⁰ Ndisu nakuatia' nimá ndo' xa'a' a ña kumi' ndo' ndiee' nuu' ña ndi'va'a jaan'. Süu' jaan' ndii nakuatia' nimá ndo' xa'a' a ña xa yoso' kivi' ndo' nuu' tutu Ndiosí ndivi' —ñi kachì a.

Nakuatia' nimá Jesús xaa' Espiritu Santo

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Xa hora sakan' te ñi nakuatia' ya'a nimá Jesús ñi xaa' Espiritu Santo, te ñi ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

—Tataa, xaka'nu' yu'u yo'ó, yuva' i. Yo'ó nduu' xto'o nuu' ndivi' xiin' nuu' iin yivi'. Ñi tisi'e un' ña ndiee' un' nuu' ne xini tuni xiin' nuu' ne ndichi, ndisu ñi nia'a un' ña jaan' nuu' ne nda'vi kuu' nimá. Uun' ndo', tataa, ñi xaa un' sakan' xa'a' ña ña jaan' ñi xtan' mii' un' —ñi kachì a.

²² Te ñi ka'an Jesús xiin' ne yivi' ne ita' ikan' ndii:

—Ñi sanakua'a yuva' i sakuu' ña yoo nda'a' i. Te ndee iin koo' xini yoo nduu' yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí. Süu' jaan' ndii yuva' i jaan' kuiti' xini yoo nduu' i. Te ndee iin koo' xini yoo nduu' yuva' i jaan'. Süu' jaan' ndii yu'u, ña nduu' si'e a, kuiti' xini ña'a' xiin' ne kuni yu'u nia'a ña'a' i nuu' —ñi kachì a.

²³ Sakan' te ñi ndiko kiiin Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a, te ñi ka'an siin' a xiin' ra ndii:

—Sañu'u' va' Ndiosí ndo'ó, ña xini nduchi' nuu' ndo' ña yoo vitin.

²⁴ Kuachì ndii ka'an i xiin' ndo' ña kua'a' te ñi ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xiin' te ñi xandia' chuun' kuu' nuu' ndii, ñi kuni ra kuni nduchi' nuu' ra ña xini nduchi' nuu' ndo', ndisu ñi xini ra a. Te ñi kuni tu ra kuni so'o ra ña xini so'o ndo', ndisu ñi xini so'o ra a —ñi kachì a xiin' ra.

Sania'á Jesús xa'a' ña va'a ña ñi xaa' iin te ñi kiee' ñu'u' Samaria

²⁵ Sakan' te ñi nuta iin te sanakuachi' tu'un' ndei' Ndiosí, te xa'a' a ña ñi kuni ra koto kua'a' ra Jesús na ñi ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Maestro, ¿ndee ña kuni a saa i te ni' i' i kivi' ñu'u' ña koo' kivi' ndi'i'? —ñi kachì a.

²⁶ Sakan' te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndee ña ka'an tu'un' ndei' Ndiosí? ¿Saa kundani un' ña ka'an a? —ñi kachì a.

²⁷ Sakan' te ñi ka'an ra ndii:

—Ka'an a ndii: “Kundani ndo' xto'o e' Ndiosí xiin' kani' nimá ndo', xiin' kani' ña nduu' ndo', xiin' sakuu' ña ndiee' ndo', xiin' sakuu' ña xini tuni ndo'. Te kundani tu ndo' sakuu' ne yivi' xiin' ndo' ndee' naa kundani xiin' mii' mii' ndo'” —ñi kachì a.

²⁸ Sakan' te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Va'a ñi nakuiin un', ña jaan' saa un' te natiiin un' kivi' ñu'u' ña koo' kivi' ndi'i' —ñi kachì a.

²⁹ Ndisu xa'a' a ña ñi kuni te yivi' jaan' natiaa ra, na ñi ndatu'un' ka ra Jesús ndii:

—Te, ¿yoo nduu' ne yivi' xiin' i? —ñi kachì a.

³⁰ Sakan' te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Unta' ndii, ñi keta iin te yivi' ñu'u' Jerusalén, te kua'an nakaa' ra ñu'u' Jericó. Te kii' kua'an ra ichi' ndii, ñi kandekeie te kui'na', te ñi na'in ndoo ra ña'a' te jaan' ndee toto ra, te ñi sätuxu'ví va' ña'a' ra, ndee chaa' va' te ka'ni' ña'a' ra. Te ñi nakoo ña'a' ra te kua'an ra.

³¹ Te va'a ña ichi' jaan' tu ñi nakaa' iin sutu kua'an ra. Ndisu kii' ñi xini ra kandu'u' te jaan' ichi' ndii, ñi xka'ndia' xioo ra xiin' ichi' jaan' kua'an ra.

³² Te sakan' tu ñi xaa' iin te levita, te xachuun' tixin yukun' ka'nu'. Kii' ñi xini ra kandu'u' te jaan' ichi' ndii, ñi xka'ndia' xioo ra xiin' ichi' jaan' kua'an ra.

³³ Ndisu kua'an tu iin te Samaria ichi' jaan', te kii' ñi xini ra kandu'u' te jaan' ndii, ñi kuvita va' ini' ra xa'a' te jaan'.

³⁴ Sakan' te ñi xaa' ra mii' kandu'u' te jaan', te ñi natia' ra xiin' vino, te ñi saka' tu ra xa'an oliva mii' ñi tuxu'ví te jaan', te ñi tisuku' ra a toto. Ndi'i' jaan', te ñi saka' ña'a'

ra xata' mburru sana ra, te ni xan ndiaka ña'a' ra jin vi'e tatú, te ni xito ña'a' ra. ³⁵ Te tuku kivi', kij' ni keta ra kua'an ra ndii, ni tava' ra uvi ta'an xu'un' yuu' plata, te ni taxi ra a nda'a' te xiin' vi'e jaan' ka'an ra xiin' ra ndii: "Saa un' ña va'a, te koto va'a un' te kaa', te naa' ka'ni' un' kua'a' ka xu'un' te sakan' ña ni taxi i nda'a' un' ñaa' ndii, kij' nandiko' i te nacha'vi i yo'ó", ni kachi ra —ni kachi Jesús xiin' te jaan'.

³⁶ Sakan' te ni ka'an ka a xiin' te jaan' ndii:

—Te uni saa', te ni xini te ni tuxu'vi ni xaa te kui'na' jaan' ndii, ¿ndee te jaan', tuu yo'ó ndii, ni nia'a xna'a ra ña nduu' ra te yivi' xiin' te ni tuxu'vi jaan'? —ni kachi Jesús.

³⁷ Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Te ni kuvita ini xa'a' te jaan' —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Va'a, kua'an, te jin kachi saa un' xiin' ne yivi' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni xa'an Jesús vi'e Marta xiin' María

³⁸ Kij' naa Jesús ichi' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ni xaa a jin ñuu lulu, te ñuu jaan' ndu'u' jin ña' nani' Marta, te ni natjin ña'a' ña' jaan' vi'e a'. ³⁹ Te ni yoo jin ña'a' ta'an' a' nani' María, ña' ni xikundu'u' yatın xa'a' Jesús xini so'o a' ña sania'a a.

⁴⁰ Ndisu Marta jaan' ndii, ndi'ni ka a' xa'a' kua'a' chuun ña yoo nuu' a', sakan' na ni kuyatın a' nuu' Jesús, te ni ka'an a' xiin' a ndii:

—Tákuie, ¿ñaá tüvi' nuu' un' ña ñaa' taxin' ndu'u' ña' ta'an' i, te yu'u ndii, yoo kua'a' chuun nuu' i? Ka'an kij' xiin' a' na ndondichi a' te chindiee' a' yu'u —ni kachi a'.

⁴¹ Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Marta kua'a, xa ndi'ni yo'ó, ndee ximi' koo nimá un' xa'a' kua'a' chuun. ⁴² Ndisu jin ndaa' kuiti' ña'a' nduu' ña kuni a, te ña ni nakaxin María nduu' ña va'a ka. Te koo' kuvi tu'un a nda'a' a' —ni kachi a.

11

Yo'o' sania'a Jesús saa ka'an e' xiin' Ndiosí
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ So'o ni xka'ndia a unta' kij' ndi'i ni ka'an Jesús xiin' Ndiosí, ni ka'an jin te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Tákuie, saa un' ña va'a, te sania'a un' ndu'u' saa ka'an ndu xiin' Ndiosí naa ni xaa Juan ni sania'a ra te nda'a' xa'a' ra saa ka'an te jaan' xiin' Ndiosí —ni kachi ra.

² Sakan' te ni ka'an a xiin' sakuu' ra ndii:

—Kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, so'o kachi ndo':

Yuva' ndu, ña ndu'u' ndivi', na tjin ka'nu' sakuu' ne yivi' kivi' un'.

Te na kixin un' te ka'ndia chuun' un' nimá ndu,

te na saa un' ña ka'an nimá un' jin yivi' yo'o', saa nii' xaa' un' ña jaan' ndivi'.

³ Te jin kivi' kua'an taxi un' ña xaxi', ña kuni nuu' ndu.

⁴ Te na koo ka'nu' ini un' xa'a' kuachi ndu ndee naa xaa' ndu'u' yoo ka'nu' ini ndu xa'a' sakuu' ne xaa' ña va'a xiin' ndu.

Te taxi un' koto kua'a tundo'o' ndu te koyo ndu nuu' kuachi, süu' jaan' ndii sakakú un' ndu nuu' ña ndiva'a.

Kachi ndo' xiin' a' —ni kachi a xiin' ra.

⁵ Te ni ka'an tu a ndii:

—Saa e' kuenta ndii, yoo jin te xini ta'an' xiin' jin ndo'ó, te ku'un ndo' vi'e ra na ñuu, te ka'an ndo' xiin' ra ndii: "Ñani roj, ñani roj, saa va un' ña va'a, te satatu un' yu'u uni ta'an xita' va'a, ⁶ sakan' ña ni xaa jin te xini ta'an' xiin' i, te kuaxi xika' va, te koo' a taxi i kuxi ra", kachi ndo'.

⁷ Te nakujin te jaan' ndee tixin vi'e ra ka'an ra ndii: "Sataña'a' un' yu'u, xa ni ndasi i yi'e, te ne kuachi' si'e i ndii, xa kixin nja ndiee' nja xiin' i nuu' tun' xto, sakan' na kiii' kuvi ndokoo i te taxi e' nda'a' un'", kachi ra xiin' ndo'. ⁸ Ka'an i xiin' ndo' ña tee' ndee kuni ndokoo ra, te taxi ra

xita' va'a nda'a' ndo' xa'a' a ña iin te xini ta'an' xiin' ndo' nduu' ra ndii, ndokoo ra, te taxi ra ndee ka ña kuni nuu' ndo' xa'a' ña kayu'u' te kayu'u' ndo' nuu' ra. ⁹ Te ka'an i xiin' ndo' ña kakan ndo' ña'a nuu' Ndiosí, te taxi ña'a' a nda'a' ndo'. Nduku' ndo' ña jaan' nuu' a, te natiin ndo' a. Sakaxan' ndo' yi'e', te nunia' ña'a' a nuu' ndo'. ¹⁰ Kuachi ndii, sakuu' ne xikan ña'a' nuu' Ndiosí ndii, taxi a ña jaan' nda'a' nia, te sakuu' ne nduku' ña jaan' nuu' a ndii, natiin nia a, te sakuu' ne sakaxan' yi'e' ndii, nunia' ña'a' a nuu' nia.

¹¹ Kuachi ndii koo' ndee iin ndo'ó, te nduu' yuva', taxi iin yuu' nda'a' tiaa si'e ndo' kii' xikan ra iin xita' va'a kuxi ra. Ni ndee taxi tu ndo' iin koo' nda'a' si'e ndo' jaan' kii' xikan ra iin tiaka' nuu' ndo' kuxi ra. ¹² Te koo' tu ndee iin ndo'ó taxi iin tisuma' nda'a' tiaa si'e ndo' kii' xikan ra iin ndivi' kuxi ra. ¹³ Naa' xini ndo'ó, ne yoo kuachi, taxi ndo' ña va'a nda'a' si'e ndo' ndii, saa ka vi' tu yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, taxi a Espíritu Santo kunaá nimá ne xikan ña'a' nuu' a —ni kachi a.

*Ka'an kini te yivi' xa'a' Jesús
(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)*

¹⁴ Unta' ndii, iin' Jesús xtá'ni' a iin ña ndiva'a ña ni xaa i'in' iin te yivi'. Te kii' ni keta ña jaan' nimá te jaan' ndii, ni naka'an tukuu ra, te ni nandaní va ne yivi'. ¹⁵ Ndisu sava nia ni ka'an xiin' ta'an' ndii:

—Ña ndiva'a kuu' nuu', ña nani' Beelzebú, taxi' ndiee' te kaa', te kuví tava' ra ña ndiva'a nimá ne yivi' —ni kachi ne jaan'.

¹⁶ Te sava tukú nia ni xito kua'a ña'a', sakan' na ni xikan nia nuu' Jesús ña saa a iin chuun ka'nu', ña taxi' Ndiosí, te kuní nia a. ¹⁷ Ndisu Jesús ndii, ni xini a saa xanini nia, te ni ka'an a ndii:

—Naa' nata'vi' ne yivi', ne ndiee' iin ñuu ka'nu' kuu' nuu', te kunta'an' nia ndii, ndoñu'u' ñuu jaan', uun naa' nata'vi' ne ndiee' tixin iin vi'e te kunta'an' nia ndii,

nduxin tu ña jaan'. ¹⁸ Te nii' sakan' nduu' tu a naa' kunta'an' ña ndiva'a kuu' nuu' xiin' nda'a' xa'a' a ndii, sandoñu'u' xiin' mii' mii' a. Ka'an i ña jaan' xiin' ndo', sakan' ña ka'an ndo' ña xiin' ndiee' Beelzebú tava' i ña ndiva'a, ña ñu'u' nimá ne yivi'. ¹⁹ Naa' ndixa xna'a ña xiin' ndiee' Beelzebú tava' i ña ndiva'a, ña ñu'u' nimá ne yivi' ndii, yoo taxi' ndiee' te nduu' kuenta ndo'ó, te tava' ra ña ndiva'a jaan' nimá ne yivi'? Sakan' na kuu' te jaan' nia'a ña süu' ña ndaku nduu' ña ka'an ndo' xa'a' i. ²⁰ Ndisu naa' tava' i ña ndiva'a jaan' xiin' ña ndiee' Ndiosí ndii, xiin' ña jaan' nia'a i ña xa ni xa'a' Ndiosí xa'ndia chuun' a tein ndo'.

²¹ 'Naa' yoo iin te ndiee', te kumi' kua'a' ña xii' ndii, yoo tu'va ra te koto ra vi'e ra. Sakan' na kuu' koo' a ndo'o' ña yoo tixin vi'e ra. ²² Ndisu kii' xaa iin te ndiee' ka te sakan' te jaan' ndii, kanando ña'a' ra, te tu'un ra sakuu' ña xii', ña ini te jaan' xini ra, te xaxa' ra sakuu' ña va'a ña ni kumi' te jaan'. ²³ Yoo ka xachuun' inga' xiin' yu'u' ndii, ne ndasi' ta'an' xiin' i nduu' nia, te yoo ka chindiee' ta'an' xiin' i ndii, ne xikuita'nu nuu' i nduu' nia.

*Ka'an Jesús ña ndo'o' ka iin ne yivi' kii' nandiko' ña ndiva'a nimá nia mii' ni naa a
(Mt. 12:43-45)*

²⁴ 'Kii' keta' iin ña ndiva'a nimá iin ne yivi' ndii, kua'an a te xika' a mii' kaa' ichi nanduku' a mii' nandiee' a. Te kii' kuasa' ni'i' ña'a' a, te ka'an xiin' mii' mii' a ndii: "Nandiko' tukuu e' nimá te yivi' vi'e e' mii' ni keta e'", kachi a. ²⁵ Te kii' nandiko' a ikan' ndii, ndatun' nimá te jaan', ndee naa kaa' iin vi'e ña xa ni nativi', te ni ndasandoo ne yivi' tixin a. ²⁶ Sakan' te kua'an nakaya a inga' uxá ta'an ña ndiva'a, ña kini ka kuu' te sakan' mii' a, te ko'ni sakuu' a nimá te jaan', te kundiee' a ikan'. Sakan' na kuu' te yivi' jaan' ndii, kini ka kuu' ra so'o' ndi'i' te sakan' ña nuu' —ni kachi a.

Sañu'u' va Ndiosí ne xini so'o tu'un a, te saxinú nia ña ka'án a

²⁷ Kij' iin' Jesús ka'án a ña jaan' ndii, iin' ña'a', ña' ka'ni tein ne yivi' kua'a' jaan', ni ka'an ti'e' xiin' a ndii:

—Sañu'u' va Ndiosí ña'a', ña' ni sakaku' yo'ó, te ni sachichin' a' yo'ó —ni kachi a'.

²⁸ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Sañu'u' ka a ne xini so'o tu'un a, te saxinú nia ña ka'án a —ni kachi a.

Ña yo'q' ka'án Jesús xa'a' ne xikán ña saa a iin chuun ka'nu' nuu' nia

(Mt. 12:38-42)

²⁹ Te kij' so'o nakayá kua'a' ka ne yivi' mii' iin' Jesús ndii, ni xa'a' ka'án a xiin' nia ndii:

—Ndo'ó, ne nia'a ndiee' iin yivi' vitin ndii, kuni kunj ndo' iin chuun ka'nu' ña xaa' Ndiosí. Ndisu taxí ka Ndiosí kunj ndo' inga chuun ka'nu', süu' jaan' ndii ña ni xaa a xiin' Jonás kuiti' nia'a i nuu' ndo'. ³⁰ Kuachi ndii, naa ni xaa Ndiosí iin chuun ka'nu' xiin' Jonás xta'an' nuu' ne ni ndiee ñuu ña ni nani' Nínive ndii, iin kachi tu saa a xiin' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin. ³¹ Ña' ni nduu' reina nuu' ñuu Sabá xta'an' ndii, tjin kuachi a' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, kij' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ndee mii' xan ndi'i iin yivi' ni kiee a', te ni kixin a', te ni xini so'o a' ña xini tuni te ni nduu' rey Salomón. Ndisu te iin' ka'án xiin' ndo' vitin ndii, te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' Salomón jaan'. ³² Sakan' tu ne ni ndiee xta'an' ñuu Nínive jaan' ndii, tjin kuachi nia ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin kij' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ni nama nia nimá nia kij' ni xini so'o nia tu'un va'a ña ni ka'an ndoso' Jonás. Ndisu ña iin' ka'án xiin' ndo' vitin ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' Jonás jaan'.

Ka'án Jesús ña xachuun' nduchi' nuu' e' ndee naa kaq tuún
(Mt. 5:15; Mt. 6:22-23)

³³ 'Ndee iin ne yivi' nakun' kaq tuún, te kanj nia a mii' kasi'e, te ni ndee nakun' tu nia a, te kanj nia a tixin iin xatun'. Süu' jaan' ndii nakun' nia a, te kataxko' nia a, te kuvi tuvi' nuu' ne xka'ndia tixin vi'e. ³⁴ Nduchi' nuu' e' ndii, ndee naa kaq tuún xa'a' nimá e' nduu' a. Sakan' na kiii' naa' yoo va'a nduchi' nuu' e' ndii, chitu' nimá e' xiin' ñu'u ña taxi' Ndiosí. Ndisu naa' yoo va'a a ndii, kanii' nimá e' yoo iin' yavi'. ³⁵ Sakan' na kiii' koto va ndo' saa' iin kij' nda'va ñu'u ña yoo nimá ndo', te kuu' iin' yavi' a. ³⁶ Te naa' chitu' nimá ndo' xiin' ñu'u ña taxi' Ndiosí, te ndee iin sie köo' iin' yavi' a ndii, ndatun' xava'a yi'é nimá ndo' ndee naa ndatun' yi'é iin kaq tuún —ni kachi Jesús.

Ka'án Jesús xa'a' ña vä'a ña xaa' te fariseo xiin' xa'a' ña vä'a ña xaa' te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Te kij' ndi'i ni ka'an Jesús nuu' ne yivi' ndii, ni xaka ña'a' iin te fariseo ña ku'un kuxi a vi'e ra. Sakan' te kua'an a, te ni xka'ndia a tixin vi'e ra, te ni xikundu'u' a, te kuxi a nuu' mesa xiin' ra. ³⁸ Te fariseo jaan' ndii, ni nandanj ra kij' ni xini ra ña ni saxinú a saa kuni a natia a nda'a' a ki'in' ichi' ña kuni ka kuxi a. ³⁹ Ndisu ni ka'an xto'o e' xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, te fariseo ndii, natia' ndo' xata' yaxin' xiin' xata' ko'o' kuiti'. Ndee naa yoo mji' ndo', sakan' ña tixin nimá ndo' ndii, chitu' vi' a xiin' mji' ndi'i' ña ni xakui'na' ndo' xiin' ña nia'a ña xaa' ndo'. ⁴⁰ Ndo'ó ndii, te küu' kaxi' nduu' ndo'. ¿Ñáá xini ndo' ña Ndiosí ni xa'a ñu'u' nde'i ndo', te suvi tu a ni xa'a nimá ndo'? ⁴¹ Va'a ka chindiee' ndo' ne nda'vi kuu' xiin' iin kanii' nimá ndo', te kij' saa ndo' sakan' ndii, ndundoq kanii' ndo'.

⁴² 'Ndisu ndo'ó, te fariseo ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña cha'vi ndo' uxj nu'ni xata' i'in ciento nu'ni ña nduu' minu' menta, xiin' minu' ruda. Te

sakan' tū xaa' ndo' xiin' ndee ka yuva ña chi'i' ndo'. Ndisu nakoo' ndo' ña ka'nu' ka, ña xachuun' ndaku xiin' ña ndani ndo' Ndiosí. Ña kaa' ni kuní a saxinú ndo', te saa na xaa' tū ndo' ña jaan'.

43 'Ndo'ó, te fariseo ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña xtaní va ndo' kundiee ndo' nuu' tej, tun' kuu' nuu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakaya ne yivi', te xtaní tū ndo' ña nakuatu va'a ne yivi' ndo'o' ma'in' ya'vi mii' chitu' kaa'.

44 'Ndo'ó, te fariseo, xiin' ndo'ó, te sania'á tū'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña nduu' ndo' ndee naa ñaña', ña küvi kuní ne yivi' tee' ndee xika' nja xata' a —ni kachi a.

45 Ikan' te ni ka'an iin te sanakuachi' tū'un ndei' Ndiosí xiin' a ndii:

—Táku'e, kij' ka'an un' sakan' xiin' te kaq' ndii, ka'an kini tū un' xiin' ndu —ni kachi ra.

46 Ikan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te sanakuachi' tū'un ndei' Ndiosí ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña chituní ndo' ña ndei' vie xava'a nuu' ne yivi', te ka'an chuun' ndo' xiin' nja ña saxinú nja ña jaan', ndisu mii' ndo' ndii, ni ndee xiin' iin ndaa' nuu' nda'a' ndo' küni tondia ndo' ña jaan'.

47 'Ndo'ó, te fariseo ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí. Sakan' ña xa'a ndo' ñaña' mii' ñu'u' ñu'u' nde'i te ni ka'an tiakú tū'un Ndiosí, te ni xa'ni' te xii' yata' ndo'.

48 Sakan' na kuii' xiin' ña jaan' nia'á ndo' ña xiní ndo' xa'a' ña jaan', te nakuitá ndo' kuento xiin' ña ni xaa te xii' yata' ndo' jaan'. Sakan' ña te jaan' ni xa'ni' ña'a', te ndo'ó xa'a ñaña' ra.

49 'Sakan' na kuii' ni ka'an Ndiosí xiin' ña xiní tuní mii' a ndii: "Ti'vi' i nuu' ndo' te ka'an tiakú tū'un i xiin' te nda'a' xa'a' i. Te sava te jaan' ndii, ka'ni' ña'a' ndo', te sava tuku ra kundikun u'vi ndo' taxi' ña'a' ndo'",

ni kachi a. 50 Sakan' na kuii' ndo'ó nduu' ne nacha'vi nuu' Ndiosí xa'a' níi' sakuu' te ni ka'an tiakú tū'un a, ndee te ni xi'i' ndee kij' ni xikandu'u' iin yivi'. 51 Nacha'vi ndo' ndee xa'a' níi' Abel, te ndee níi' Zacarías, te ni xi'i' tixin yukun' mii' nasoko' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndo'ó ne ndiee' iin yivi' vitin, nacha'vi xa'a' sakuu' ña jaan' saa Ndiosí.

52 'Ndo'ó, te sanakuachi' tū'un ndei' Ndiosí ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña xikuita'nú ndo' nuu' ne yivi' te kundani nja xa'a' Ndiosí, sakan' ña ni ndee mii' ndo' kundani xa'a' Ndiosí, te ni ndee taxi' tū ndo' ña kundani inga ne yivi' xa'a' a —ni kachi a.

53 Kij' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni xa'a' nasaá xava'a te sania'á tū'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo, te ni xa'a' ndatu'un' ña'a' ra xa'a' ki'in' ña'a' vixi. 54 Ni xaa ra sakan' ndee ni te ka'an a iin ña küvi tiiin kuachi ña'a' ra.

12

Ka'an Jesús ña kundu e' ndee naa te fariseo

(Mt. 10:26-27)

1 Ikan' te ni nakaya ki'in' mii' ne yivi' mii' iin' Jesús ndee xe'ni xa'a' ta'an' nja. Sakan' te ni xa'a' a ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Koto xiin' mii' ndo' nuu' ña xasuvi' xiin' mii' te fariseo, ña nduu' ndee naa yuchi' levadura. 2 Kuachi ndii, sakuu' ña xaa' si'e yoo ka ndii, nako tuvi' a, te sakuu' ña yoo si'e ndii, sakuu' ne yivi' kuní a. 3 Te ndee ka ña ni ka'an ndo' ñuu ndii, iin ke'in' xachi' natuvi' a nuu' ne yivi', te sakuu' ña ni ka'an yaa' ndo' tixin iin vi'e ndasi ndii, ka'an ndoso' ti'e' ne yivi' a ndee xini' vi'e —ni kachi a.

Küvi'vi e' ne yivi' xiin' e', Ndiosí kuiti' kuní a küvi'vi e'

(Mt. 10:26-31)

4 Te ni ka'an ka Jesús ndii:

—Ndo'ó, te xiní ta'an' xiin' i ndii, ka'án i xiin' ndo' ña kuyi'vi ndo' te kuví ka'ni' ñu'u' nde'i ndo', sakan' ña kōo' a kuví saa ka ra xiin' ndo' so'o' ndi'i'. ⁵ Ndisu ka'an i xiin' ndo' yoo kuní a kuyi'vi ndo'. Kuní a kuyi'vi ndo' ña kumi' ndiee' te ti'vi' a ndo'ó vi'e ndiaya' kij' xa ni xi'i ndo'. Uun ndo', ña jaan' kuní a kuyi'vi ndo'. ⁶ Xiní sakuu' e' ña kuví sata' e' u'un ta'an saa xiin' sie kuiti' xu'un' kuachi', ndisu Ndiosí ndii, xiní a xa'a' i'in ti' jaan'. ⁷ Te saa ka vi' tu ndo'ó ndii, ndee ixi' xini' ndo' xiní a saa ta'an kuu'. Sakan' na kuii' kuyi'vi ndo', sakan' ña ndiaa ya'vi' ya'a ka ndo'ó nuu' Ndiosí te sakan' kua'a' saa.

Na ndiee yu'u' e' nuu' ne yivi' ña nduu' e' kuenta Jesús

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Te ka'án tu i xiin' ndo' ña yoo ka ndiee' yu'u' xa'a' i nuu' ne yivi' ndii, ndiee' yu'u' tu yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, xa'a' ne jaan'. ⁹ Ndisu yoo ka ka'án ña xiní ña yu'u' ndii, ka'an tu yu'u nuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ña xiní i ne jaan'. ¹⁰ Te yoo ka kanja'a xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ña. Ndisu yoo ka kanja'a xa'a' Espíritu Santo ndii, koo ka'nu' ini a xa'a' ña. ¹¹ Te kij' kundjaka ra ndo'ó vi'e mii' nakaya' e', uun kij' kundjaka ra ndo'ó vi'e mii' xa'nú te yivi' kuachi', uun kij' kundjaka ra ndo'ó nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu ndii, kundi'ni ndo' ndee ña nakujin ndo' nuu' te jaan'. Ni ndee kundi'ni tu ndo' saa ka'an ndo' nuu' ra, ¹² sakan' ña kij' xaa hora ña nakujin ndo' ndii, mii' Espíritu Santo sania'á ndo'ó ndee ña kuní a ka'an ndo' —ni kachi a.

Ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' iin te vika', te küu' kaxi'

¹³ Ikan' te ni ka'an iin te iin' tein ne kua'a' xava'a jaan' ndii:

—Tákui'e, ka'an un' xiin' ñani i na nata'vi' ra ña'a ndu ña ni ndoo

nda'a' i ni xaa yuva' ndu —ni kachi ra.

¹⁴ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te yivi', süu' te xa'nú kuachi' nduu' yu'u nuu' ndo', ni ndee süu' te nata'vi' ña'a tu nduu' i nuu' ndo' —ni kachi a.

¹⁵ Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Koto xiin' mii' va ndo' nuu' sakuu' ña ndioo' ini va ne yivi' xa'a', te kuxioo ndo' nuu' a, sakan' ña süu' xa'a' ña kumi' ne yivi' kua'a' ña'a te ndiaa ya'vi' kivi' ñuu ña —ni kachi a.

¹⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús iin ña ka'án ndiaa xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ni yoo iin te vika' ndii, kua'a' va ña savi' ni nakaya ra nuu' ñu'u' ra. ¹⁷ Te ni xa'a' ka'án ra xiin' nimá ra ndii: “¿Ndee ña saa tu e' xiin' sakuu' ña savi' kaa', sakan' ña ñani mii' taxa'a e' e?”, ni kachi ra.

¹⁸ Sakan' te ni ka'an ka ra xiin' nimá ra ndii: “Xa xiní i ndee ña saa e'. Sanduva e' yaka e', te kasa'a e' ña na'nu' ka, te ikan' taxa'a e' sakuu' ña savi' kaa' xiin' sakuu' ña'a ña kumi' e'.

¹⁹ Sakan' te ka'an i xiin' nimá i ndii: Nimá mii' i, kua'a' va ña'a ni taxa'a e' xa'a' kua'a' va kuiya. Ña jaan' na kuii' nandiee' e', te kuxi e', te koo e', te sasana' xiin' mii' e'”, ni kachi ra.

²⁰ Ndisu ni ka'an Ndiosí xiin' te jaan' ndii: “Yo'ó, te küu' kaxi', ñuu vitin kuví un', te sakuu' ña'a ña ni taxa'a un' ndii, ¿yoo ña'a kunduu a?”, ni kachi Ndiosí xiin' ra.

²¹ Sakan' kundo'o tu ne taxa'a ña vika' xa'a' mii' ña, ndisu nda'vi kuu' nimá ña nuu' Ndiosí —ni kachi a.

Xito' Ndiosí yoo', ne nduu' si'e a

(Mt. 6:25-34)

²² Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Sakan' na kuii' ka'án i xiin' ndo' ndii, kundi'ni ndo' xa'a' ña kaxi' ndo' te kutjaku ndo', ni ndee xa'a' toto ña kui'nu ndo'. ²³ Kuachi' ndii yoo ña ka'nu' ka xa'a' kivi' ñuu e' te sakan' ña xaxi' e', te yoo ña ka'nu' ka xa'a' ñu'u' nde'i e' te sakan' toto

ñā ni'nu' e'. ²⁴ Chuun xa'a' va ndo' saā xaa' tika'ka'. Ti' jaan' ndii, chi'i' ri', te nākaya tu ri' ñā savi', te tāxa'a' tu ri' a yaka, ndisu Ndiosí xamaní' ñā'a'. Te ndiaa ya'vi' ya'a ka ndo'ó nuu' Ndiosí te saakan' tika'ka' jaan'. ²⁵ Ndo'ó, ne ndi'ni xava'a' ndii, küvi ndasasukun xiin' mji' ka ndo' ni ndee jin kondō nda'a'. ²⁶ Te naa' küvi saā ndo' ñā kualí' kuso'o' jaan' ndii, ¿ndichun ndi'ni ndo' xa'a' inga ñā'a'?

²⁷ 'Chuun xa'a' ndo' saā xa'nu' ita lirio. Ita jaan' ndii, xāchuun' a, te künu' a toto. Ndisu ka'án i xiin' ndo' ñā ni ndee rey Salomón ni ni'nu' toto ndatun' va ndee naa ndatun' ita jaan', tee' ndee te vika' xava'a' ni nduu' ra. ²⁸ Naa' saakan' xandatun' Ndiosí ita, ñā yoo xa'a' ku'u, ñā ita' vitin, te tiaan xixí a nuu' ñu'u ndii, saā ka vi' tu ndo'ó taxí a ñā va'a ka nda'a' ndo', tee' ndee sie va iní ndo' xini ñā'a' ndo'. ²⁹ Xa'a' a jaan' na kündi'ni ndo' xa'a' ñā kuxi ndo' ni ndee xa'a' ñā ko'o' ndo', sändi'ni xiin' mii' ndo' xa'a' ñā jaan'. ³⁰ Kuachí ndii sakuu' ñā jaan' xika' nduku' ne nduu' kuenta jin yivi', ndisu ndo'ó ndii, xa xini yuva' e' Ndiosí ñā kuní ñā jaan' nuu' ndo'. ³¹ Ndee chaa' ka nduku' ndo' ñā ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ndo', te taxí tu a sakuu' ñā jaan' nda'a' ndo'.

Ka'án Jesús xa'a' ñā kaya e' ñā vika' e' ndivi'

(Mt. 6:19-21)

³² 'Kuän yi'vi ndo' tee' ndee köo' kua'a' ndo', mbee mji' i, saakan' ñā yuva' e' Ndiosí ndii, va'a kuni a, te taxí a ñā ka'ndia chuun' ndo' xiin' a. ³³ Xiko' ndo' ñā kumi' ndo', te taxí ndo' xu'un' a nda'a' ne kuní a nuu', taxa'a' ndo' ñā vika' ndo' ndivi' mii' köo' kivi' kuyata' a, ni ndee köo' kivi' tu ndi' i a, ni ndee küvi ki'vi tu te kui'na' te na'in ra a, ni ndee kuxi küvi sativi' ñā'a'. ³⁴ Kuachí ndii mii' yoo ñā vika' ndo' jaan' yoo tu nimá ndo' —ni kachí a.

Ka'án Jesús ñā kuní a kunduu e' ndee naa ne xika' nuu ne yoo tu'va

³⁵ Te ni ka'an tu Jesús ndii:

—Koo tu'va va ndo' sakuu' ichi', kotijn kutu' toko' ndo', kotuun na tuún tu kaa tuún nuu' ndo'. ³⁶ Kunduu ndo' ndee naa ne xika' nuu', ne ndiatu' xto'o' ñā kij' nandiko' ra kij' ndi'i ñā tunda'a', saakan' te kij' xaa te jaan', te sakaxan' ra yi'e' ndii, achi va nunia' ñā yi'e' jaan' nuu' ra. ³⁷ Va'a va kiee ne xika' nuu' jaan' kij' kuní xto'o' ñā ñā ndiatu' tu'va ñā'a' ñā kij' nandiko' ra. Ñā ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, satiin kutu' ra toko' ra, te tandiee ra ne jaan' nuu' mesa, te taxí ra ñā kuxi ñā. ³⁸ Tee' ndee nandiko' ra xakuyatin' tondia na ñuu, uun kuaxi kitú', te kuní ra ndiee' tu'va ne xika' nuu' jaan' ndiatu' ñā'a' ñā ndii, va'a va kiee ñā. ³⁹ Ndisu kuní a kundani ndo' ñā yo'o', naa' xini jin te xiin' vi'e' ndee hora ki'vi jin te kui'na' vi'e' ra ndii, koo tu'va ra te taxí ra sakui'na' te jaan' ñā kumi' ra. ⁴⁰ Saakan' tu ndo'ó ndii, koo tu'va ndo', saakan' ñā xini ndo' amaā nandiko' yu'u, ñā nduu' tu te yivi' —ni kachí a.

Yo'o' sania'á Jesús saā xaa' uvi ta'an te xika' nuu'

(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Saakan' te ni ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Tákui'e, ¿ñáá ka'án un' ñā ka'án ndiaa jaan' nuu' ndu'u kuiti', uun ñáá ka'án tu un' ñā jaan' nuu' sakuu' ne yivi'? —ni kachí ra.

⁴² Saakan' te ni ka'an xto'o' e' xiin' ra ndii:

—Naa' yoo jin te xika' nuu', te xachuun' ndaku, te kuu' kaxi' tu ra ndii, te jaan' sakuiso' chuun' xto'o' ra, te ka'ndia chuun' ra nuu' inga te xachuun' nuu' xto'o' ra jaan', te taxí ra ñā kuxi te jaan' sava ni hora ñā kuní a. ⁴³ Va'a va keta te ndiso' chuun' jaan' naa' kij' nandiko' xto'o' ra jaan', te kuní ra ñā xaa' te jaan' chuun' jaan'. ⁴⁴ Ñā ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, taxí xto'o' jaan' ñā ka'ndia chuun' te jaan' nuu' sakuu' ñā kumi' ra. ⁴⁵ Ndisu naa' ka'an te ndiso' chuun' jaan' xiin' nimá ra

ndii: “Kuu kuachí va xto'o e' te nandiko' a”, kachi ra, sakan' te xa'a' ra kutun' ra inga ne xika' nuu' nuu' xto'o jaan', ña'a' xiin' tiaa, te xa'a' ra kuxi saka ra, te ko'o ndii' ra ndee xini ra, ⁴⁶ te nandiko' xto'o jaan' kivi' ña koo' a naá nimá ra xiin' hora ña xini ra, te sando'o' u'vi' xava'a' ña'a' xto'o jaan', te skoni' ña'a' a mii' ñu'u' inga ne xachuun' ndaku. ⁴⁷ Te ne xika' nuu', ne xini ndee ña kuni xto'o ña, ndisu sätu'va xiin' mii' ña, te xaa' tu ña ña kuni xto'o ña ndii, kaxi' kua'a' xava'a' ña. ⁴⁸ Ndisu ne xika' nuu', ne xini ndee ña kuni xto'o ña, te ni xaa ña ña v'a' a ndii, sie kaxi' ña. Kuachí ndii, yoo ka ni natjin kua'a' chuun ka'nu' nda'a' Ndiosí ndii, xa'a' kua'a' ña'a' nakan a kuenta nuu' ña. Te yoo ka ni kuini kua'a' a ni xini a ndii, xa'a' kua'a' ka ña'a' nakan a kuenta nuu' ña.

Nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús
(Mt. 10:34-36; Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁴⁹ Ni xaa i te sandatin i ñu'u' iin yivi', te saa ka vi' kuni nimá i ña xa xixi a. ⁵⁰ Ndisu kuni a ña kundo'o' i iin tundo'o' chie va, te kuvi i, te ndo'o' va nimá i ndee xinu tundo'o' jaan'. ⁵¹ ¿Ñáá xanini ndo'ó ña ni xaa i te natandiee mani' i ne yivi' iin yivi'? Ka'an i xiin' ndo' ña süu' sakan' nduu' a. Süu' jaan' ndii ni xaa i te nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' i. ⁵² Kuachí ndii, ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, iin xaan' mii' ndiee' u'un ta'an ne yivi' ndii, nata'vi' ta'an' ña, sakan' ña unj ta'an ña kunduu kuenta i, te uvi ta'an ña kasi'e kuni ne jaan'. Uun kunduu uvi ta'an ña kuenta i, te unj ta'an ña kasi'e kuni ne jaan'. ⁵³ Sakan' ña yuva' ndii, nata'vi' ta'an' ra xiin' tiaa si'e ra, te tiaa si'e ndii, nata'vi' ta'an' ra xiin' yuva' ra. Te ña' nduu' si'i' ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' ña'a' si'e a', te ña'a' si'e ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' si'i' a'. Te ña' tiso ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' xanu a', te ña xanu ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' tiso a' —ni kachi a.

⁵⁴ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ne yivi' kua'a' va jaan' ndii:

—Kij' xito' ndo' nuta' viko' mii' ketá ñu'u' ndii, ka'an ndo' ña kuun savi', te kuun' xna'a' ra'. ⁵⁵ Te kij' xika' tachi' ña kuaxi su'ma' iin yivi' ndii, ka'an ndo' ña kuu i'ni va, te kuu' i'ni' xna'a'. ⁵⁶ Ndo'ó, ne xasuvi' xiin' mii' ndii, kundani ndo' saa xachuun' ndivi' xiin' ña xka'ndia nuu' ñu'u' iin yivi'. Ndisu ndichun na chuun xa'a' ndo' ndee ña xka'ndia yo'o' kivi' vitin xaa' yu'u.

Ka'an Jesús ña nako' e' ña mani' xiin' ne xika' kuachí xiin' e'
(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ¿Saa tu küvi saa kuenta mii' ndo', te nakuni ndo' ndee ña nduu' ña ndaku? ⁵⁸ Kij' chindu'u' iin ne yivi' kuachí xa'a' ndo', te kua'an ndo' xiin' ña vi'e kuachí ndii, saa ndo' ña nduxa' te nako' ndo' ña mani' xiin' ne jaan' kij' kua'an ndo' ichi', saa iin kij' kañuu ña ndo'ó, te ku'un ndiaka ña ndo'ó ndee nuu' te xa'nú kuachí, te te jaan' ku'un ndiaka ndo'ó nda'a' te xiin', te te xiin' jaan' taan' ndo'ó ndee vi'e kaa. ⁵⁹ Te ka'an i xiin' ndo' ña koo' kivi' ketá ndo' ikan' ndee nacha'vi' ndo' sakuu' ña kuni a cha'vi' ndo' —ni kachi a.

13

Kuni a nama e' nimá e' nuu' Ndiosí

¹ Te kij' sakan' ndii, ni xaa ndia'vi' ne yivi' ndatu'un' ña nuu' Jesús xa'a' ña ni nasaka' Pilato ní' ndia'vi' te Galilea, xiin' ní' kiti' ña ni nasoko' ra nuu' Ndiosí. ² Sakan' te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—¿Ñáá xanini ndo'ó ña kua'a' ka kuachí ndiso' te Galilea jaan' te sakan' inga te ñuu ra na ni ndo'o' ra sakan'? ³ Ka'an i xiin' ndo' ña süu' sakan' nduu' a. Nii' sakan' kundo'o' tu ndo'ó naa' nāma ndo' nimá ndo' xa'a' kuachí ña xaa' ndo'. ⁴ Naka'an' ndo' xa'a' ne xa'un unj ta'an, ne ni xi'i' kij' ni nduva vi'e sukun ña nani' Siloé. ¿Ñáá xanini ndo'ó ña kua'a'

kā kuachi ndiso' ne jaan' te sakan' inga ne ñuu Jerusalén? ⁵ Ka'án i xiin' ndo' ña süu' sakan' nduu' a. Nii' sakan' kundõ'o tu ndo'ó naa' nãma ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo' —ñi kachi a.

Sania'á Jesús xa'a' iin tun' higo, tun' kõo' nduu' kuun' nda'a'

⁶ Sakan' te ñi ka'an Jesús iin ña ka'án ndiaa ndii:

—Iin te yivi' ndii, kumi' ra iin tun' higuera iin xaan' mii' ñi nachi'i ra yo'o' uva. Te ñi xa'an ra xito' ra naa' yoo nduu' nda'a' nu'. Ndisu kõo' a iin'. ⁷ Sakan' te ñi ka'an ra xiin' te xito' yo'o' uva jaan' ndii: “Koto un', xa un' kuiya kuaxi i koto i naa' iin' ndoko' nda'a' tun' higuera yo'o', ndisu kõo' a iin' nda'a' nu'. Ndee chaa' ka ka'ndia un' nu', te kasi saka nu' nuu' ñu'u' i”, ñi kachi ra. ⁸ Sakan' te ñi ka'an te xito' yo'o' uva jaan' ndii: “Táku'e, taxí un' na ndoo ka nu' ndee kuiya vitin, te katia i saa xinunduü xa'a' nu', te taan' i mi'in' te'i. ⁹ Te naa' kuun ndoko' nda'a' nu' kuiya ki'in ndii, va'a. Ndisu naa' kõo' a kuun ndii, ka'ndia i nu'", ñi kachi te jaan' —ñi kachi Jesús.

So'o' ñi xaa a kii' ñi sanda'a Jesús iin ña'a' ña' ñi kutoso

¹⁰ Unta' iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, sania'á Jesús ne yivi' tixin iin vi'e mii' nakayá ña. ¹¹ Te ikan' ka'ni iin ña'a', ña' xa kua'an xa'un un' ta'an kuiya ña kuni kuvi' a' xaa' iin ña ndiva'a. Ña' jaan' ndii, ñi kutoso va' a', te ndee sie küvi ndundaku a'. ¹² Kii' ñi xini ña'a' Jesús ndii, ñi kana ña'a' a, te ñi ka'an a xiin' a' ndii:

—Nakui'e, xa ñi sein' un' nuu' kui'e ña ndo'o' un' —ñi kachi a.

¹³ Sakan' te ñi tandiee a nda'a' a xata' a', te xaka'án e', te ñi ndundaku a', te ñi xaka'nu' a' Ndiosí. ¹⁴ Ndisu te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e jaan' ndii, xi'é va' ra xa'a' a ña ñi sanda'a Jesús ña'a' jaan' kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' jaan'. Te ñi ka'an ra xiin' ne yivi' ndii:

—Yoo iñu ta'an kivi' ña xachuun' e'. Kivi' jaan' kixin ndo' te sanda'a te kaa' ndo'ó, te kixin ndo' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ñi kachi ra.

¹⁵ Sakan' te ñi ka'an xto'o e' xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii', i'in ndo' ndaxin' sindiki' sana ndo' uun mburru sana ndo' kivi' sábado, ña xinandiee' e', mii' ita' ri' xaxi' ri' ña'a', te kua'an ndo' xiin' ri' te ko'o' ri' tikui. ¹⁶ Te ña'a' yo'o' ndii, siani' xika' Abraham nduu' a', te xa kua'an xa'un un' kuiya tiin' ña'a' kui'e yo'o' xaa' ña ndiva'a. Sakan' na kui' va'a nduu' a' ña ndaxin' a' nuu' kui'e ña ndo'o' a' kivi' sábado, ña xinandiee' e', te nda'a' a' —ñi kachi a.

¹⁷ Kii' ñi ka'an Jesús ña jaan' ndii, ñi saka'an' a sakuu' ne xtani ña xaa' a. Te sakuu' ne yivi' kua'a' ya'a jaan' ndii, va'a ya'a kuni nimá ña xa'a' sakuu' chuun ka'nu' ndatun' koo' chukuu' ña ñi xaa a.

Yo'o' ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' ndikin' ma'á ña nani' mostaza

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Te ñi ka'an tu Jesús ndii:

—¿Ndee ña nakuitá xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', uun ndee ña xiin' va'a ka nakata e', te kuvi kundani ndo' a? ¹⁹ Ña xa'ndia chuun' a jaan' ndii, nduu' a ndee naa ndikin' mostaza, ña ñi ki'in iin te yivi', te ñi chi'i ra a mii' xika' ra. Te kii' ñi xa'nu' a jaan' ndii, ñi kuü chie ka itun' a. Te ndee saa, ti' ta'nu' ndivi', kuvi kundiee kati' nda'a' nu' —ñi kachi a.

Ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' yuchi' levadura

(Mt. 13:33)

²⁰ Ñi ka'an tu a ndii:

—¿Ndee ña nakata i xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' te kundani ndo' a? ²¹ Nduu' a ndee naa yuchi' levadura kii' ki'in' iin ña'a' a, te nasaka' a xiin' un' ta'an yaxin' yuchi' harina, te saki'vi pachi a sakuu' ixan' —ñi kachi a.

Sania'á Jesús ña kuni a sandiee' e' te ndi'vi e' yi'e' tein' kuenta ndivi' (Mt. 7:13-14,21-23)

22 Kij' kua'an Jesús ichi' ñuu Jerusalén ndii, sania'á a tu'un Ndiosí i'in ñuu xiin' nda'a' a ña ñu'u' yu'u' ichi' jaan' mii' xka'ndiá a kua'an a. 23 Te iin ne yivi' ni ndatu'un' ña'a' ndii:

—Tákui'e, ¿ñáá ndia'vi' kuñti' ne yivi' kakú nuu' kuach'i nja? —ni kach'i nja xiin' Jesús.

Sakan' te ni ka'an a xiin' ne yivi' ndii:

24 —Sandiee' va ndo'ó, te ko'ni ndo' yi'e' tein', sakan' ña ka'an i xiin' ndo' ña kua'a' va ne yivi' nanduku' saa saa nja, te ndi'vi nja yi'e' tein' jaan', ndisu kuv'i xka'ndia nja. 25 Kij' sakan' ndii, ndondich'i te xiin' vi'e, te ndasi kutu' ra yi'e' jaan' nuu' ndo'. Sakan' te ndo'ó, ne ita' ki'e ndii, sakaxan' ndo' vitu' yi'e' te ka'an ndo' xiin' ra ndii: “Tákui'e, tákui'e, saa va un' ña va'a te nunia' un' yi'e' nuu' ndu”, kach'i ndo'. Te ka'an te jaan' xiin' ndo' ndii: “Xini i yoo nduu' ndo'”, kach'i ra. 26 Sakan' te xa'a' ka'an ndo' ndii: “Ni xixi ndu, te ni xi'i ndu xiin' un', te ni sania'á un' ndu'u ya'ya mii' ndiee' ndu”, kach'i ndo'. 27 Ndisu ka'an ni tukuu te xiin' vi'e jaan' xiin' ndo' ndii: “Xa ka'an i xiin' ndo' ña xini i yoo nduu' ndo'. Kuan sakuu' ndo'ó, ne xaa' ña nja'a”, kach'i ra. 28 Te ikan' kuaku u'vi ndo', te ke'i vi' nakaxi' nu'u ndo' kij' kuni ndo' Abraham xiin' Isaac xiin' Jacob xiin' sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndiee' ra mii' xa'ndia chuun' a, te kij' kuni tu ndo' ña ndo'ó ndii, ki'e ni ndoo ndo'. 29 Sakan' ña kixin kua'a' ne kiee mii' keta' ñu'u, xiin' mii' keta' ñu'u, xiin' su'ma' iin yivi', xiin' xini iin yivi', te kundiee nja nuu' mesa, te kuxi nja mii' xa'ndia chuun' Ndiosí. 30 Sava ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' kunduu nja kij' sakan'. Te sava ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne nuu' kunduu nja kij' sakan' —ni kach'i a.

Xaku' Jesús xa'a' ñuu Jerusalén (Mt. 23:37-39)

31 Xa kivi' sakan' ni ndekuie ndia'vi' te fariseo, te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Kua'an keta yo'o' te ku'un un', sakan' ña kuni ka'ni' Herodes yo'ó —ni kach'i ra.

32 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' ingui jaan' ña vitin xiin' tiaan ndii, tava' i ña ndiva'a nimá ne yivi', te sanda'a i ne kuni kuv'i, te kivi' ña un' saxinu i chuun nuu' i. 33 Ndisu vitin, tiaan, xiin' isa ndii, kuni a ña kua'an na kua'an i ichi' ña kua'an ñuu Jerusalén, sakan' ña xa'ta'an ña kuv'i iin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí inga ñuu, ña nduu' ñuu Jerusalén.

34 Ndo'ó kua'a, ndo'ó kua'a, ne ndiee' ñuu Jerusalén, ne xa'ni' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te kuun' yuu' ndo' te tianu' a nuu' ndo' ndee kuv'i ra. Ki'in' va ichi' ni kuni i ndasaiin i ndo'ó ndee naa xaa' iin nduxi' ña ndasaiin' ri' nduxi' kual'i si'e ri' tixin ndixin ri', ndisu ni xiin' ndo'. 35 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, nduxin ñuu ndo', te ka'an tu i xiin' ndo' ña kuni ka' ndo' yu'u ndee xaa kivi' ña ka'an ndo' xa'a' i ndii: “Sañu'u' va xto'o' e' Ndiosí ña kuaxi kuenta a”, kach'i ndo' —ni kach'i Jesús.

14

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kuni' kuni'e

1 Unta' iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, iin te fariseo, te xa'ndia chuun' ndii, ni xaka ra Jesús te kun kuxi a vi'e ra. Te sava tuku ra ndiee' ikan' xito' maña ra Jesús. 2 Te nuu' a jaan' ni yoo iin te yivi', te kumi' kuni' kuni'e.

3 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii:

—¿Ñáá va'a nduu' a nuu' tu'un ndei' Ndiosí ña sanda'a e' ne kuni kuv'i kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kach'i a.

⁴ Ndisu nī nakuijn ra, sakan' te nī tondia nda'a' a te kuni kuvj jaan', te nī sanda'a ña'a' a, te nī ndei' ña'a' a. ⁵ Te nī ka'an a xiin' te yivi' jaan' ndii:

—Naa' sakan' te iin ndo'ó nī nama iin mburru uun iin sindiki' sana ndo' iin pozo kivi' sábadó, ña xinandiee' e' ndii, ¿ñáá xtá'ni' ki'i' ndo' ri'? —nī kachj a.

⁶ Te kōo' a nī kuvj nakuijn ra nuu' a.

So'ó nī ka'an Jesús saq e' kij' kua'an e' mii' yoo iin viko'

⁷ Te kij' xito' Jesús saq nakaxin ne yivi', ne nī xaa viko' jaan', tei tun' kuu' nuu' mii' kundiee nja, te nī ka'an xiin' nja iin ña ka'an ndiaa ndii:

⁸ —Kij' tatu iin ne yivi' ndo'ó iin viko' ña tunda'á' ndii, kundiee ndo' nuu' tei tun' kuu' nuu', saa' iin kij' nī tatu nja iin te ka'nu' ka te sakan' ndo'ó, ⁹ te kij' xaa' te jaan' ndii, kixin te nī tatu ndo'ó jaan', te ka'an ra xiin' ndo' ndii: “Taxi tei ñaa' kundu'u' te yo'ó”, kachj ra. Te sakan' kuchani ndo', te kun kundu'u' ndo' nuu' tei nda'vi so'ó. ¹⁰ Ndisu kij' tatu ne yivi' ndo'ó viko' jaan' ndii, va'a ka kundu'u' ndo' nuu' iin tei nda'vi so'ó, sakan' te kij' kixin te nī tatu ndo'ó ndii, ka'an ra xiin' ndo' ndii: “Chee kua'a, xka'ndia un', te kundu'u' un' tei kuu' nuu' kaq'”, kachj ra. Te sakan' natijn ndo' ña tiin' ka'nu' nuu' sakuu' ne yivi', ne ndiee' jaan'. ¹¹ Sakan' ña yoo ka xachié xiin' mii' ndii, sanuu' ña'a' Ndiosí. Te yoo ka sanuu' xiin' mii' ndii, sachié ña'a' a —nī kachj a.

¹² Sakan' te nī ka'an tu Jesús xiin' te fariseo, te nī tatu ña'a' jaan' ndii:

—Kij' kasa'a un' viko', te taxi un' ña xaxi' iin ke'in' uun xakuaa' ndii, tatu un' ne xiní ta'an' xiin' un', nī ndee ñani un', nī ndee ne iin kuu' xiin' un', nī ndee ne vika', ne ndiee' yatj vi'e un', saa' iin kij' tatu tu ne jaan' yo'ó te kuxi un', te xa ña jaan' kujti' kundu ya'vi un'. ¹³ Ndisu kij' kasa'a un' iin viko' vi'e un' ndii, kana un' ne nda'vi kuu', xiin' ne kui'e nda'a' uun xa'a', xiin' ne küvi

kaqa, xiin' ne kui'e nduchi' nuu' kujti', ¹⁴ te xiin' ña jaan' sañu'u' Ndiosí yo'ó, sakan' ña ne jaan' ndii, küvi tatu nja yo'ó te kuxi un' vi'e nja, ndisu yo'ó ndii, natijn un' iin ña va'a nda'a' Ndiosí kij' natjaku ne yoo ndaku nimá nuu' a —nī kachj a.

Yo'ó ka'an Jesús xa'a' te nī tatu kua'a' ne yivi', ne ku'un viko' vi'e ra (Mt. 22:1-10)

¹⁵ Kij' nī xini so'ó iin te ndu'u' iikan' ña jaan' te nī ka'an ra ndii:

—Sañu'u' va Ndiosí yoo ka kuxi viko' ndivi' mii' xa'ndia chuun' a —nī kachj ra.

¹⁶ Sakan' te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Iin te yivi' ndii, nī ka'an tuní ra ña sava'a ra kua'a' va ña xaxi' xa'a' xakuaa', te kua'a' va ne yivi' nī tatu ra. ¹⁷ Te kij' xa yoo' tu'va ña xaxi' xakuaa' ndii, nī ti'vi' ra te xika' nuu' nuu' ra, te ka'an ra xiin' ne jaan' ndii: “To'ó' ndo', sakan' ña xa yoo tu'va sakuu' a”, nī kachj ra. ¹⁸ Ndisu sakuu' nja nī xa'a' xikan' ña ka'nu' ini nuu' te jaan'. Ne nuu' nī ka'an ndii: “Sakan' nī sata' i iin ñu'u', te ña jaan' kuni kun koto j. Saa un' ña va'a, te koo ka'nu' ini un' xa'a' i”, nī kachj nja. ¹⁹ Te inga nja nī ka'an ndii: “Nī sata' i u'un na'a toro, te ti' jaan' kun koto j saa xachuun' ri'. Saa un' ña va'a, te koo ka'nu' ini un' xa'a' i”, nī kachj nja. ²⁰ Te inga nja nī ka'an ndii: “Sakan' nī tunda'a' i, sakan' na küvi ku'un i”, nī kachj nja. ²¹ Nī nandiko' te xika' nuu' jaan', te nī ka'an ra sakuu' ña jaan' xiin' xto'ó ra. Te nī nasaa' te xiin' vi'e jaan', te nī ka'an ra xiin' te xika' nuu' nuu' ra jaan' ndii: “Kua'an kij' sakuu' ya'ya ka'nu' xiin' ya'ya tein', te naka un' ne nda'vi kuu', xiin' ne kui'e nda'a', xiin' ne kui'e xa'a', xiin' ne kui'e nduchi' nuu'.” ²² Kij' ndij' nī saxinu ra ña nī ka'an xto'ó ra jaan', te nī ka'an ra ndii: “Taku'e, xa nī saxinu i saa nī ka'an un' xiin' i, ndisu ndoó ndoso' ka mii' kundiee ne yivi'”, nī kachj ra. ²³ Sakan' te nī ka'an xto'ó jaan' xiin' ra ndii: “Kua'an ichi' ka'nu' xiin' ichi' ku'u,

te ka'an ndiee' un' xiin' ne yivi' na kixin' nja, te kutu' vi'e i. ²⁴ Kuachi ndii ka'an i xiin' ndo' ña ndee iin ne yivi', ne ni tatu nuu' i jaan' ndii, taxii i kuxi nja viko' vi'e i, ndo'", ni kachi xto'o jaan' —ni kachi Jesús.

Ka'an Jesús ndee ña kuni a saa e', te kundikun e' ichi' a
(Mt. 10:37-38)

²⁵ Kua'a' va ne yivi' kua'an xiin' Jesús, te ni nandiko' kuuin' a, te ni ka'an a xiin' nja ndii:

²⁶ —Naa' kuni kundikun yoo ka ichi' yu'u, te kundani ya'a ka nja yuva' nja, xiin' si'i' nja, xiin' ña' si'i' ra, xiin' si'e nja, xiin' ñani ra, xiin' tiaa ta'an' nja, xiin' ña'a ta'an' nja, xiin' ndee kivi' ñuu' mii' nja te sakan' yu'u ndii, kivi' kunduu' nja ne ndikun' ichi' i. ²⁷ Yoo ka kuni kundo'o ndee naa kundo'o yu'u nuu' krusin', te kundikun nja yu'u ndii, kivi' kunduu' nja ne ndikun' ichi' i. ²⁸ Saa e' kuenta ña kuni kasa'a iin' ndo'o iin' vi'e sukun. ¿Ñáá süu' xi'na kunduu' ndo', te natava' ndo' kuenta saa kuu' xu'un' kuni a ka'ni' ndo' te xinu' vi'e jaan'? ²⁹ Naa' saa ndo' sakan', te xa'a' ndo' sakania' ndo' xa'a' vi'e jaan', te kivi' saxinu' ndo' a ndii, xa'a' ne yivi' sandi'i nja xiin' ndo' ³⁰ ka'an nja ndii: "Jan'! Te kaa' ndii, sie ni xanini' ra, sakan' ña ni xa'a' ra xa'a' ra vi'e, te ni kivi' saxinu' ra a", kachi nja.

³¹ 'Uun saa e' kuenta ndii, yoo iin' rey, te kumi' ra uxí mií kuiti' te xiiin'. Te kuni a ña kunta'an' ra xiin' tukú rey. Ndisu' inga rey ndii, kumi' ra oko mií te xiiin'. Naa' sakan' nduu' a ndii, ña nuu' ndii, kuni a kunduu' te kumi' uxí mií te xiiin' jaan', te natava' ra kuenta naa' kivi' kanando ra te kumi' oko mií te xiiin' jaan'. ³² Te naa' natava' ra kuenta ña kivi' kanando ña'a' ra ndii, sakan' te tianu' ra iin' ti'vi' te yivi' te nakan' ra ña maní' nuu' tukú rey jaan' kii' ndee xika' kuaxi' te jaan'. ³³ Sakan' na kuu' yoo ka kuni nakoo' sakuu' ña kumi' nja ndii, kivi' kunduu' nja ne ndikun' ichi' i.

Sania'a Jesús ña va'a ka iin' kii' tivi' a

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ 'Iin' ndii, ña va'a nduu' a, ndisu' naa' ndi'i' ña u'va a ndii, koo' a kivi' saa e' te nandu'u' u'va a. ³⁵ Ni ndee va'a ka a kunduu' tatan' ña nasaka xiin' ñu'u', ni ndee va'a tu a ko'ni e' nuu' si'vi' te ka'ni' a xiko' xa'an, ndee ña kuitia' kuiti' nduu' a. Ndo'o, ne xini so'o ndii, chuun' xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi Jesús.

15

Ka'an Jesús iin' ña ka'an ndiaa xa'a' iin' mbee ti' ni xita i'nu'

(Mt. 18:10-14)

¹ Kii' sania'a Jesús iin' a ndii, kua'a' va te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu' Roma xiin' kua'a' tu ne ka'an va'a ne yivi' xa'a' ni ndekuie nuu' a te kuni so'o tu ña'a' nja. ² Sakan' te ni xa'a' ka'an kui'e te fariseo xiin' te sania'a tu'un' ndei' Ndiosí xa'a' Jesús ndii:

—Te xini ta'an' xiin' ne xaa' kuachi nduu' te kaa', te ndee xixi' ra xiin' nja —ni kachi ra.

³ Sakan' te ni ka'an Jesús ña ka'an ndiaa yo'o' nuu' ra ndii:

⁴ —Naa' sakan' te kumi' iin' ndo'o ciento mbee, te ni xita iin' ri' ndii, ¿ñáá nakoo' ndo' ti' kumi' xiko' xa'un' kumi' jaan', te ku'un' nanduku' ndo' ti' ni xita jaan' ndee na'in' ndo' ri'?

⁵ Te kii' na'in' ndo' ri' ndii, nakuatia' va nimá ndo', te chindu'u' ndo' ri' soko ndo'. ⁶ Te kii' xaa' ndo' vi'e ndo' ndii, nakaya' ndo' ne xini ta'an' xiin' ndo', xiin' ne ndiee' yatín, te ka'an ndo' xiin' nja ndii: "Ña'a' ndo' vi'e i te kundiee' sii' sakuu' e', sakan' ña xa ni na'in' i mbee sana i, ti' ni xita", kachi ndo'. ⁷ Ka'an i xiin' ndo' ña nii' sakan' tu va'a ka kuni sakuu' ña ndiee' ndivi' xa'a' iin' ne xaa' kuachi kii' nama' nja nimá nja xa'a' kuachi ña xaa' nja, te sakan' xa'a' kumi' xiko' xa'un' kumi' ne tuu' ña ne ndaku nimá nduu' nja nuu' Ndiosí, te kuni a nama' nja nimá nja.

Ka'an Jesús iin' ña ka'an ndiaa xa'a' iin' xu'un' yuu' ña ni xita

⁸ 'Uun saa e' kuenta ndii, iin' ña'a' kumi' uxí ta'an' xu'un' yuu' plata, te

ní xitā iin ndaa' a ndii, ¿ñáá nākun' a' iin kaā tuún, tē naṭi'vi' a' tē kakā ndi' a' nanduku' a' a kani' tixin̄ vi'e ndeē na'in a' a? ⁹ Tē kii' na'in a' xū'un' jaan' ndii, naḡaya a' nē xini' ta'an' xiin' a', xiin' nē ndiee' yaṭin vi'e a', tē ka'an a' xiin' niā ndii: "Nia'a ndo' vi'e i, tē kundieē sii' sakuu' e', sakan' ñā xā ni na'in i xū'un' i ñā ni xitā", kachi' a'. ¹⁰ Ka'an i xiin' ndo' ñā iin sakan' tu va'a kuni ángele, ñā xika' nuu' nuu' Ndiosí, xa'a' iin nē xaa' kuachi' kii' nama' niā nimá niā —ni kachi' a.

Ka'an Jesús iin ñā ka'an ndiaā xa'a' iin yuva', tē ni xitā iin tiaā si'e, tē ni nandiko' ra

¹¹ Tē ni ka'an tu a ndii:

—Iin tē yivi' ndii, ni yoō uvi' ta'an tiaā si'e ra. ¹² Tē ni ka'an tē xanuu' xiin' yuva' ra ndii: "Tataa, taxí un' nda'a' i ñā xata'an ndoō nda'a' i xa'a' a ñā nduu' i si'e un'", ni kachi' ra. Sakan' tē ni taxí yuva' ra ñā xata'an naṭiin ra.

¹³ 'Ndia'vi' kivi' ni xka'ndiā, tē ni xiko' ra sakuu' ña'a' ñā ni taxí yuva' ra nda'a' ra, tē ni ketā ra kua'an ra iin̄ ñuu' xika' va. Tē ikan' ni xa'ni' sakā ndoō ra xū'un' ra xika' sii' ra.

¹⁴ Tē kii' ni sandi'i' ndoō ra xū'un' jaan' ndii, sakan' tē ni xaā iin̄ sokō chiē vā ñuu' jaan', tē ni xa'a' kuni ñā kuṭiaku ra. ¹⁵ Sakan' tē ni xan nduku' ra chuun̄ nuu' iin tē ñuu' jaan'. Tē ni ti'vi' ña'a' tē jaan' ñā kotō ra kin̄ sanā ra mii' ñu'u' ri' xa'a' ku'u. ¹⁶ Tē yoō vi' kaa' nimá ra kuni kaxi' ra soq' na'nu' ñā xaxi' kin̄ jaan', ndisū ndeē iin nē yivi' ni taxí ñā kaxi' ra a.

¹⁷ 'Ndisū kii' ni nakunaā kaxi' nimá ra, tē ni ka'an ra xiin' nimá ra ndii: "Xā kua'a' tē tatu' xachuun' mii' xika' yuva' e', tē sakuu' tē jaan' ndii, yoō kua'a' ñā xaxi' ra ndeē ndoō ndoso' vi' a, tē yoo' viṭin̄ ndii, xā yoō e' kuv̄i e' sokō. ¹⁸ Nandiko' e' nuu' yuva' e', tē ka'an e' xiin' a ndii: Tataa, ni xaā i kuachi' nuu' Ndiosí xiin' nuu' yo'ó. ¹⁹ Sakan' na kuu' xata'an kā ka'an un' ñā si'e un' nduu' i. Saā un' xiin' i ndeē naā iin tē tatu' kuṭi' un'. Ñā jaan' ka'an e'

xiin' yuva' e' kii' nandiko' e' nuu' a", ni kachi' ra xiin' nimá ra.

²⁰ 'Sakan' tē ni ki'in rā ichi', tē kuan nu'u rā nuu' yuva' ra. Tē kii' xika' kā kuaxi ra, tē ni xini' ña'a' yuva' ra, ikan' tē ni kuv̄itā in̄i yuva' ra jaan' ni xini' ña'a' ra. Tē ni ndavā ra xan nani'i' ña'a' ra, tē ni numi' ña'a' ra tē ni chitō ña'a' ra. ²¹ Ikan' tē ni ka'an tiaā si'e ra jaan' xiin' ra ndii: "Tataa, ni xaā i kuachi' nuu' Ndiosí xiin' nuu' yo'ó. Sakan' na kuu' xata'an kā ka'an un' ñā si'e un' nduu' i", ni kachi' ra.

²² 'Ndisū ni ka'an yuva' ra jaan' xiin' tē xika' nuu' nuu' ra ndii: "Xta'ni' ki'i' ndo' iin̄ totō ñā va'a ka, tē taxí ndo' ā ku'nu' si'e i yo'o', taxí tū ndo' iin̄ kaā xū'un' nda'a' ku'un̄ nda'a' ra, tē taxí tū ndo' ndixan' ki'i' ra. ²³ Tē kua'an̄ nakā ndo' iin̄ sindiki' xa'an ka, tē ka'ni' ndo' ri' kuv̄i e', tē saka'nu' e'. ²⁴ Sakan' ñā ndeē naā ni xi'i' tiaā si'e i kaa' nuu' i, ndisū ni naṭiaku ra, ni ndoñu'u' ra nuu' i, ndisū xā ni na'in̄ tukuu' ña'a' i viṭin̄", ni kachi' ra. Sakan' tē ni xa'a' sakuu' niā xaka'nu' niā.

²⁵ 'Ndisū si'e ra, tē xkua'a' ndii, xa'a' ku'u naá rā xachuun' ra. Tē kii' ni nandiko' ra, tē ni kuv̄yaṭin ra vi'e mii' ndu'u' ra ndii, ni xini' so'q̄ rā yaa, tē ni xini' so'q̄ tū ra ñā taxa'a' nē yivi'. ²⁶ Tē ni kanā rā iin tē xika' nuu', tē ni ndatu'un' ña'a' ra ndeē ñā yoō ikan'. ²⁷ Tē ni ka'an tē jaan' xiin' ra ndii: "Ñani un' ni nandiko', tē ni ka'an chuun' yuva' un' tē koq̄ iin̄ viko' sii', tē ni xa'ni' ndū sindiki' xa'an ka. Sakan' ñā ni nandiko' va'ā ñani un' jaan' nuu' yuva' un'", ni kachi' tē jaan'.

²⁸ 'Ndisū tē xkua'a' jaan' ndii, ni naṣaa' vā ra, sakan' nā ni xiiin rā xka'ndiā ra vi'e. Sakan' tē ni ketā yuva' ra, tē ni ka'an̄ nda'vi rā xiin' ra ñā xka'ndiā ra vi'e. ²⁹ Ndisū ni ka'an rā xiin' yuva' ra ndii: "Xini' kaxi' un' saā ta'an' kuiyā kua'an̄ ñā xika' nuu' i nuu' un', tē koo' kivi' ka'an̄ yu'u' i tē saxinú i ñā ka'an un'. Tē ndeē iin̄ tixu'u' lulu' tia'an̄ taxí un' tē kasa'ā i viko' sii' xiin' tē xini' ta'an' xiin' i.

³⁰ Ndisū viṭin̄ ñā ni xaā si'e un', tē

n̄i x̄a'n̄i' saka x̄u'un' un' xiin' ñ̄a'a' ñ̄a' x̄iko' xiin' m̄ji' ndii, n̄i x̄a'n̄i' un' s̄indiki' x̄a'an k̄a x̄a'a' t̄e k̄aa'", n̄i kach̄i r̄a.

³¹ 'Ikan' t̄e n̄i ka'an yu'va' r̄a xiin' r̄a ndii: "Yu'va' i, s̄akuu' kivi' ndu'u' yo'ó xiin' i, t̄e s̄akuu' ñ̄a kumi' i ndii, ñ̄a'a yo'ó nduu' a. ³² Ndisu n̄i kun̄i a ñ̄a s̄aka'nu' e' v̄it̄in xiin' v̄iko' k̄aa', t̄e va'a kuni e'. S̄akan' ñ̄a ndee naa n̄i xi'i' tiaa ñ̄an̄i un' k̄aa' nuu' i, ndisu n̄i nat̄iak̄u r̄a, n̄i ndoñ̄u'u' r̄a nuu' i, ndisu x̄a n̄i na'in tukuu ñ̄a'a' i v̄it̄in", n̄i kach̄i r̄a —n̄i kach̄i Jesús.

16

Ka'an Jesús iin ñ̄a ka'an ndiaq x̄a'a' iin t̄e ndiso' chuun', t̄e x̄achuun' ndaku

¹ T̄e n̄i ka'an tu Jesús xiin' t̄e nda'a' x̄a'a' a ndii:

—N̄i yoo iin t̄e vika'. T̄e jaan' ndii, n̄i kumi' r̄a iin t̄e ndiso' chuun' nuu' ñ̄a vika' r̄a. Unta' ndii, n̄i ndekuīe ne yivi' nuu' t̄e vika' jaan', t̄e n̄i t̄iin kuach̄i ñ̄a t̄e jaan' ñ̄a n̄i x̄a'n̄i' saka ndoo r̄a x̄u'un' t̄e vika' jaan'. ² Sakan' t̄e n̄i kana ñ̄a'a' t̄e vika' jaan', t̄e n̄i ka'an r̄a xiin' r̄a ndii: "¿Ndichun ka'an kin̄i ne yivi' x̄a'a' un' xiin' i? V̄it̄in ndii, kun̄i i ñ̄a nat̄axi un' kuenta x̄a'a' s̄akuu' x̄u'un' i xiin' ñ̄a'a' i, sakan' ñ̄a k̄undu'u' k̄a un' t̄e kuiso chuun' nuu' ñ̄a'a' i", n̄i kach̄i r̄a. ³ Sakan' t̄e n̄i ka'an t̄e jaan' xiin' nimá r̄a ndii: "Xto'o e' ndii, xta'ni' r̄a yoo' nuu' chuun' yo'o'. ¿Ndee ñ̄a saa e' v̄it̄in? Koo' ndiee' e', t̄e saa e' chuun' vie, t̄e kuchani e' kakan e' limuxtan. ⁴ Aan, x̄a xini e' ndee ñ̄a saa e', t̄e koo' ne nat̄iin yoo' vi'e ñ̄a kii' xta'ni' xto'o e' yoo' nuu' chuun' yo'o'", n̄i kach̄i r̄a xiin' nimá r̄a.

⁵ Sakan' t̄e n̄i kana r̄a iin ndaa' iin ndaa' t̄e ndiso' ika' nuu' xto'o r̄a. T̄e n̄i ka'an r̄a xiin' t̄e nuu' ndii: "¿Saa ndiso' ika' un' xto'o i?", n̄i kach̄i r̄a. ⁶ Sakan' t̄e n̄i ka'an t̄e jaan' ndii: "Ciento ta'an yoo' na'nu' x̄a'an oliva ndiso' ika' i", n̄i kach̄i r̄a. Sakan' t̄e n̄i ka'an t̄e ndiso' chuun' jaan' xiin' r̄a ndii: "Ñ̄a yo'o' nduu' tutu mii'

yoso' ñ̄a ndiso' ika' un', kundu'u' kii', t̄e nama un' un' t̄e ka'an a ñ̄a ndiso' ika' un' uvi xiko uxi kuiti' a", n̄i kach̄i r̄a. ⁷ Sakan' t̄e n̄i ka'an r̄a xiin' inga t̄e ndiso' ika' ndii: "¿Saa ndiso' ika' un' xto'o i?", n̄i kach̄i r̄a. Sakan' t̄e n̄i ka'an t̄e jaan' ndii: "Ciento kotensio ndikin' trigo ndiso' ika' i", n̄i kach̄i r̄a. Sakan' t̄e n̄i ka'an r̄a xiin' t̄e jaan' ndii: "Ñ̄a yo'o' nduu' tutu mii' yoso' ñ̄a ndiso' ika' un', na'in a, t̄e ke'i un' nuu' a kumi' xiko kotensio kuiti'", n̄i kach̄i r̄a. ⁸ T̄e n̄i t̄iin ka'nu' xto'o jaan' t̄e ndiso' chuun', t̄e x̄achuun' ndaku jaan', x̄a'a' a ñ̄a ki'i' va' kuu' r̄a xiin' ñ̄a n̄i x̄aa r̄a jaan'. Kuach̄i ndii ki'i' k̄a kuu' ne nduu' kuenta iin yivi' v̄it̄in xiin' ta'an' m̄ji' ñ̄a t̄e sakan' ne nduu' kuenta Ndiosí. ⁹ T̄e ka'an i xiin' ndo' ñ̄a xiin' ñ̄a vika' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, k̄aya ndo' ne kun̄i ta'an' xiin' ndo', sakan' t̄e kii' koo' k̄a ñ̄a jaan' kumi' ndo' ndii, nat̄iin Ndiosí ndo'ó, t̄e kundiee ndo' vi'e a ndee ndi'i' n̄i kivi'.

¹⁰ 'Yoo k̄a xachuun' ndaku nuu' chaa' kuiti' ñ̄a'a' ndii, s̄achuun' ndaku tu ñ̄a nuu' kua'a' ñ̄a'a'. T̄e yoo k̄a x̄achuun' ndaku nuu' chaa' kuiti' ñ̄a'a' ndii, s̄achuun' ndaku tu ñ̄a nuu' kua'a' ñ̄a'a'. ¹¹ Sakan' ñ̄a naa' n̄i x̄achuun' ndaku ndo' nuu' ñ̄a vika', ñ̄a nduu' kuenta iin yivi' ndii, ñ̄i tu Ndiosí kun̄i a ndo'ó xiin' ñ̄a vika' xna'a' ñ̄a nduu' kuenta m̄ji' a. ¹² Naa' n̄i x̄achuun' ndaku ndo' nuu' ñ̄a vika' ñ̄a nduu' kuenta inga ne yivi' ndii, t̄axi a nat̄iin tu ndo' ñ̄a xata'an nat̄iin ndo'. ¹³ T̄e ndee iin ne xika' nuu' ndii, k̄uvi k̄aka nuu' ñ̄a nuu' uvi ta'an xto'o. Kuach̄i ndii kundasi' ñ̄a iin t̄e jaan', t̄e kundani ñ̄a inga r̄a, uun koto'ni' ñ̄a yu'u' iin t̄e jaan', t̄e koto'ni' ñ̄a yu'u' inga r̄a. Ñ̄a jaan' na iin kachi k̄uvi k̄aka nuu' ndo' nuu' Ndiosí, t̄e k̄aka nuu' tu ndo' nuu' ñ̄a vika' —n̄i kach̄i a.

¹⁴ T̄e fariseo ndii, n̄i x̄a'a' kundi'i' r̄a xiin' Jesús kii' n̄i xini so'o r̄a s̄akuu' ñ̄a n̄i ka'an a jaan', sakan' ñ̄a ndioo' ñ̄i va' r̄a x̄u'un'. ¹⁵ Sakan' t̄e n̄i ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Mji' ndo'ó xakuu' nuu' ne yivi' ña nduu' ndo' te xachuun' ndaku, ndisu Ndiosí ndii, xiní a saa iin' nimá ndo'. Sakan' ña ña chindiaa ya'vi' ya'a ne yivi' ndii, ña kiní iin' nduu' a nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' tu'un ndei' Ndiosí

¹⁶ 'Tu'un ndei' Ndiosí xiin' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un a jaan' ndii, ni xa'ndia chuun' a nuu' ne yivi' ndee kij' ni tuví Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí. Te ndee kij' sakan' ni xa'a' ka'an ndoso' i xa'a' ña kuní a ko'ni ne yivi' nda'a' Ndiosí te ka'ndia chuun' a nimá ña. Te sakuu' ña xanduxa' ndiee' te ko'ni ña ikan'. ¹⁷ Ndisu vixi ka nduu' a ña ndoñu'u' iin' chiin' tu'un ndei' Ndiosí te sakan' ña ndoñu'u' ndivi' xiin' ñu'u' iin' yivi'.

Ka'an Jesús ña vā'a nata'vi' ta'an ne tunda'á

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ 'Yoo ka nata'vi' ta'an xiin' ña si'i ra, te tunda'á' ra xiin' tukú ña'a' ndii, xaa' ra kuachi xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí, te yoo ka nduu' te tunda'á' xiin' ña'a' jaan' ndii, xaa' tu ra kuachi xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí.

Sania'á Jesús xa'a' iin te vika' xiin' iin te nda'vi kuu' nani' Lázaro

¹⁹ 'Ni yoo iin te vika', te ni ni'nu ra mii' ndi'i' toto kua'a ndukun' va'a koo' chukuu', xiin' toto ya'vi va, te saa kivi' xaka'nu' ra xaxi' ra mii' ndi'i' ña xaxi' ña ya'vi koo' chukuu'. ²⁰ Te ni yoo tu iin te nda'vi kuu' nani' Lázaro. Te jaan' ndii, kanii' iin' ra te'í, te ndu'u' ndiaa ra yi'e' te vika' jaan'. ²¹ Te ni xikan va nimá ra kaxi' ra xi'e' ña koyó tixin mesa te vika' jaan'. Te ndee naya' kuaxi, te ñundiaa' ri' iin ra mii' te'í.

²² 'Ni xaa iin kivi' ña ni xi'i te nda'vi kuu' jaan', te ni kixin ángele, te ni na'in ña'a' a, te ni chindu'u' ña'a' a xiin' Abraham. Te ni xi'i tu te vika' jaan', te ni nataan' ña'a' ne yivi'. ²³ Te ndee ñuu ndii mii' naá ra tundo'o' ni ndon'i' ra nuu' ra, te ni xini ra ndee xika' ndu'u'

Abraham, te ndu'u' tu Lázaro xiin' ra. ²⁴ Sakan' te ni ka'an ti'e' te vika' jaan' ndii: "Tákuie Abraham, kuvita ini un' xa'a' i, te ka'an chuun' un' xiin' Lázaro, te sachii' ra tee' nuu' nda'a' ra xiin' tikui, te kixin satoó ra ra' nuu' yaa' i, sakan' ña ndo'o' u'vi xava'a i nuu' ñu'u' yo'o'", ni kachi ra. ²⁵ Ndisu ni ka'an Abraham xiin' ra ndii: "Yuva' i, naka'an' un' ña kij' ni xika un' iin yivi' ndii, ni na'in un' ña va'a, te Lázaro yo'o' ndii, vā'a ni ndo'o' ra. Ndisu vitin ndii, ndu'u' va'a ra yo'o', te yo'ó yoo tundo'o' ñaa'. ²⁶ Te siin' tukú ndii, yoo iin ta'vi' kunu koo' chukuu' tein e', sakan' na kuii' tee' ndee kuni xka'ndia yoo ka ndiee' yo'o' ñaa' ndii, kivi xka'ndia ña, te ni ndee kivi xka'ndia tu ndo'ó mii' ndiee' ndu'u' yo'o'", ni kachi Abraham. ²⁷ Sakan' te ni ka'an te vika' ndii: "Tákuie, naa' sakan' ndii, ka'an nda'vi i xiin' un' ña ti'vi' un' Lázaro te ku'un ra vi'e yuva' i. ²⁸ Sakan' ña yoo u'un ta'an ka ñani i, te sakuni' tu'un ra te jaan', te kixin ra mii' yoo tundo'o' yo'o'", ni kachi ra. ²⁹ Ndisu ni ka'an Abraham ndii: "Te jaan' ndii, kumi' ra tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a. Na chuun xa'a' ra ña ka'an ña jaan'", ni kachi ra. ³⁰ Ikan' te ni ka'an te vika' jaan' ndii: "Tákuie Abraham, kändixa' ra xiin' ña jaan' kuiti', ndisu naa' natiaku iin ne xa ni xi'i, te ku'un ña nuu' ra ndii, nama' ra nimá ra xa'a' kuachi ra", ni kachi ra. ³¹ Sakan' te ni ka'an Abraham xiin' ra ndii: "Naa' küni küni so'o' ra tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a ndii, kändixa' tu ra tee' ndee natiaku iin ne xa ni xi'i, te ku'un ña nuu' ra", ni kachi ra —ni kachi Jesús.

17

Ka'an Jesús ña iyo va kundo'o ne kaviko' ne xa ini xini ña'a' te saa ña kuachi

(Mt. 18:6-7,21-22; Mr. 9:42)

1 Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Yoo' kua'a' ña kaviko' yoo' te saa e' kuachi, ndisu iyo va kundo'o ne kaviko' ne yivi' te saa nia kuachi jaan'. 2 Ndee chaa' ka na satiin ne yivi' iin yuu' molino sukun' ne jaan', te skoni' ña'a' nia tixin mini te sakan' ña kunduu nia ne kaviko' ne kualii', ne ini xini yu'u yo'o', te saa nia kuachi. 3 Sakan' na kuu' koto xiin' mii' va ndo'.

'Naa' xaa' iin ñani ta'an' ndo' kuachi xiin' ndo' ndii, ku'un ndo', te saki'in' ña'a' ndo' kuento. Te naa' ni nama ra nimá ra ndii, koq ka'nu' ini ndo' xa'a' ra. 4 Te naa' uxa ta'an ichi' iin ndaa' kivi' saa te jaan' kuachi xiin' ndo'o, te nandiko' ra uxa ta'an ichi' nuu' ndo' xikan' ra ña manii' nuu' ndo' ka'an ra ndii: "Koq ka'nu' ini un' xa'a' i" ndii, koq ka'nu' ini ndo' xa'a' ra —ni kachi a.

Xikan' te nda'a' xa'a' Jesús ña chindiee' ña'a' a te ini kua'a' ka ra kuni ña'a' ra

5 Ni ka'an ra xiin' xto'o e' ndii:

—Tákuie, chindiee' un' nduu' te ini kua'a' ka ndu kuni ndu yo'o' —ni kachi ra.

6 Sakan' te ni ka'an xto'o e' xiin' ra ndii:

—Naa' ini ndo' xini ndo' yu'u, tee' sie ndee naa lulu ma'a ndikin' mostaza kuiti' ndii, kuvu' ka'an chuun' ndo' xiin' tun' tiu'un yo'o' ndii: "Kua'an keta un' xiin' sakuu' tjo'o un', te nachii' xiin' mii' un' tixin tikui mini ka'nu'", kachi ndo', te kandixa' nu' ña ka'an ndo'.

Sania'á Jesús saq kuni a kuvu ne xika' nuu' nuu' Ndiosí

7 'Naa' iin ndo'o yoo iin te xika' nuu' nuu', te ni nandiko' ra ni xa'an ta'vi' ra ñu'u', uun ni xito ra mbee ndii, ¿ñaá ka'an ndo' xiin' ra ndii: "Xka'ndia te kuxi un' nuu' mesa"?

8 Süu' ña jaan' ka'an ndo', süu' jaan' ndii ka'an ndo' ndii: "Sava'a un' ña kuxi i, te koq tu'va un' te kaka nuu' un' nuu' i ndee ndii' kuxi i te ko'o i, sakan' vi' te kuvu' kuxi yo'o', te ko'o un'", kachi ndo'. 9 Te taxi tu' ndo' ña chindani te xika' nuu'

nuu' ndo' jaan' xa'a' ña ni saxinu' ra ña ni ka'an chuun' ndo' xiin' ra saa ra. 10 Te sakan' tu' ndo'o, kii' ndii' saxinu' ndo' ña ka'an chuun' Ndiosí xiin' ndo' saa ndo' ndii, ka'an ndo' xiin' a ndii: "Tákuie, te xika' nuu' nuu' kuiti' un' nduu' ndu, sakan' ña ña ni ka'an chuun' xiin' kuiti' ndu ni xaa ndu", kachi ndo' —ni kachi a.

S'o'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús uxi ta'an te kumi' kui'e te'i

11 Kii' naa' ka Jesús ichi' kua'an a ñuu' Jerusalén, te xka'ndia a nuu' ñu'u' Samaria yatun xa'in' ñu'u' Galilea ndii, 12 ni xaa a nuu' iin ñuu' lulu, te ni kandekuie uxi ta'an te kumi' kui'e te'i, te ni xikuuta ra ndee ndoso' nuu' a. 13 Te ti'e' ni kuaa' te kuni kuvu' jaan' ka'an ra ndii:

—Tákuie Jesús, kuvu' ita ini un' xa'a' ndu —ni kachi ra.

14 Te kii' ni xini ña'a' Jesús ndii, ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' nuu' sutu, te koto ndiaa ra ndo'o —ni kachi a.

Te kii' kua'an ra ndii, ni nda'a ra.

15 Sakan' te iin te jaan', kii' ni xini ra ña ni nda'a ra ndii, ni nandiko' ra ichi', te xaka'nu' ti'e' ra Ndiosí. 16 Te ni xaa ra, te ni xikuuin' xiti' ra ndee ni katandiee ra nuu' ra ndee nuu' ñu'u' nuu' Jesús taxi' ra ña chindani a. Te jaan' ndii, te Samaria nduu' ra.

17 Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—¿Ñáá süu' uxi ta'an kuu' te ni sanda'a i? ¿Mii' kua'an iin ta'an ka ra? 18 ¿Ñáá iin ndaa' te tuku' yo'o' kuiti' ni nandiko' te saka'nu' ra Ndiosí? —ni kachi a.

19 Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Ndondichii un', te ku'un un', xa ni nda'a un' xa'a' a ña ini un' xini un' yu'u' —ni kachi a.

Ndee ña koq kii' nandiko' Jesús (Mt. 24:23-28,36-41)

20 Unta' ndii, ni ndatu'un' te fariseo Jesús amaá xa'a' ka'ndia chuun' Ndiosí. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kii' kixin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí ndii, kuvu' kuni ña'a' e' xiin' nduchi' nuu' e'. 21 Te ndee iin ne

yivi' kã'an ndii: "Koto ndo', yo'o' yoo ña xa'ndia chuun' Ndiosí", uun "Kaa' yoo a." Kuachi ndii xa yoo ña xa'ndia chuun' a tein ndo' —ni kachi a.

²² Sakan' te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Naá kivi' ndii, kunj nimá ndo' kunj nuu' ndo' iin kivi' kij' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndisu kunj xachi' ndo' xaa kivi' jaan'. ²³ Te ka'an ne yivi' xiin' ndo' ndii: "Koto ndo', kaa' ni xaa a", uun "Yo'o' naá a", kachi ña xiin' ndo'. Ndisu kü'un ndo', te ni ndee kundikun tu ndo' xata' ña. ²⁴ Kuachi ndii, kij' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kunj sakuu' ne yivi' yu'u ndee naa yi'é ñu'u savi' kanii' ndivi'. ²⁵ Ndisu ña nuu' ndii, kuní a ña kundo'o kua'a' i, te natjin ne ndiee' iin yivi' yo'o' yu'u.

²⁶ 'Ndee naa ni xaa ne yivi' xta'an' kij' ni tiaku Noé ndii, sakan' tu saa ne ndiee' iin yivi' kij' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi'. ²⁷ Ne yivi' jaan' ndii, ni xixi' ña, ni xi'i ña, te ni tunda'a' ña ndee kivi' ni ndi'vi Noé tixin tundo'o' chie, te ni ndoñu'u' sakuu' ne yivi' jaan' xiin' tikui kua'a'. ²⁸ Te iin kachi ni xaa tu ne ni ndiee' ñuu Sodoma kij' ni xika Lot ndii, ni xixi' ña, te ni xi'i ña, te ni sata' ña, te ni xiko' ña, te ni chi'i ña ña'a, te ni xa'a ña vi'e ña. ²⁹ Te kij' ni keta Lot ñuu jaan' ndii, ni kiee ñu'u xiin' yuu' ndatin ndivi', te ni koyo a nuu' ñuu Sodoma jaan', te ni ndoñu'u' sakuu' ne yivi' jaan'. ³⁰ Te iin kachi tu saa ne yivi' kij' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

³¹ 'Kivi' jaan' ndii, naa yoo ndiee' xini' vi'e ña ndii, na xka'ndia ka ña tixin vi'e ña te na'in ña ña'a ña. Te yoo ka naá xachuun' nuu' ñu'u' ña ndii, na nandiko' ka ña vi'e ña te na'in ña ña'a ña. ³² Naka'an' ndo' saa ni ndo'o' ña' si'i Lot, te ni xi'i a'. ³³ Te yoo ka kuni sakakú xiin' mii' mii' ndii, kuvj ña, ndisu yoo ka taxi' kivi' ñuu xa'a' ichi' yu'u ndii, natjin ña kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. ³⁴ Ka'an i xiin' ndo' ña ñuu kivi' jaan' ndii, naa' ndiee' uvi

ta'an ne yivi' kixin inga' ña nuu' tun' xto ndii, iin ña ku'un nda'a' Ndiosí, te iin ña ndoo. ³⁵ Te naa' ndiko' inga' uvi ta'an ña'a' ndii, iin a' ku'un nda'a' Ndiosí, te iin a' ndoo. ³⁶ Te naa' ñu'u' inga' uvi ta'an te yivi' xa'a' ku'u ndii, iin ra ku'un nda'a' Ndiosí, te iin ra ndoo —ni kachi a.

³⁷ Sakan' te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—¿Tákuie, mii' koo ña ka'an un' jaan'? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Sakuu' e' xini' ndii, mii' kandu'u' ña te'i nakayá tikoxii' —ni kachi a.

18

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' iin te xa'nú kuachi xiin' xa'a' iin ña'a' kuaqn'

¹ Te ni ka'an tu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a iin ña ka'an ndiaa te sania'á ña'a' a ña ka'an te ka'an ra xiin' Ndiosí, te iin kuijn ra ² ka'an a ndii:

—Ni yoo iin te xa'nú kuachi iin ñuu, te jaan' ndii, ni xito ka'nu' ra Ndiosí, te ni tiin' ka'nu' tu ra ne yivi'.

³ Te ñuu jaan' ni ndu'u' tu iin ña' kuaqn'. Te ña' jaan' ndii, kua'an te kua'an a' mii' ndu'u' te jaan', te ka'an a' xiin' ra ndii: "Tákuie, saa un' ña va'a, te ka'nu ndaku un' kuachi xa'a' i nuu' te ndasi' yu'u", ni kachi a'. ⁴ Kua'a' va' ichi' ndii, ni xiin' ra saa ra ña ndaku xiin' ña' jaan', ndisu ni ya'a kivi', te ni xaninj ra xiin' nimá ra ndii: "Tee' ndee xito' ka'nu' e' Ndiosí, te ni ndee tiin' ka'nu' tu e ne yivi', ⁵ ndisu xa'a' a ña kayu'u' a' nuu' e' ndii, ka'nu ndaku e' kuachi xa'a' a', koto ka kayu'u' te kayu'u' ka a' nuu' e', te sakusuxan' a' xini' e'", ni kachi ra xiin' nimá ra —ni kachi a.

⁶ Te ni ka'an tu xto'o' e' Jesús ndii:

—Saa kuenta ndo' ña ni ka'an te xa'nú kuachi, te xachuun' ndaku jaan'. ⁷ Naa' ndee te jaan' ni xaa ña ndaku xiin' ña' kuaqn' jaan' ndii, saa ka vi' tu yoo tu'va ya'a ka Ndiosí, te saa a ña ndaku xiin' ne ni nakaxin a xika' ichi' a, ne ka'an te ka'an xiin' a nduvi' xiin' ñuu. ¿Ñáá tuu ndo' ña

chĩndiĕe' yachi a ne nduu' kuenta a jaan'? ⁸ Ka'án i xiin' ndo' ña yachi va saa Ndiosí ña ndaku xiin' ne nduu' kuenta a jaan', ndisu kij' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ¿ñaá tuu ndo' ndii, koo kua'a' ka ne inĭ kuni yu'u nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o'? —ni kachi a.

So'ŋ ni sania'á Jesús xa'a' uvi ta'an te ka'án xiin' Ndiosí

⁹ Te ni ka'an Jesús iin ña ka'án ndiaa xiin' sava te yivi', te tuu ña mii' kuĭti' ra nduu' te xachuun' ndaku nuu' Ndiosí, te sandiĕe' kui'e ra sakuu' tuku ne yivi', ka'án a ndii:

¹⁰ —Unta' ndii, ni xaa uvi ta'an te yivi' nuu' ki'e yukun' ka'nu' te ka'an ra xiin' Ndiosí. Iin ra ndii, te fariseo nduu' ra. Te inga ra nduu' te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma.

¹¹ Te fariseo jaan' ndii, ni xikuiin ndichĭ ra, te so'ŋ ni ka'an ra xiin' Ndiosí xa'a' mii' ra: “Ndiosí, yu'u ndii, taxi' i ña chĩndani un', sakan' ña xika' i naa xika' tuku te yivi' naa kuu' te xakui'na', xiin' te xachuun' ndaku, xiin' te kumi' musa, xiin' naa kuu' te kaa', ña nduu' ra te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma. ¹² Yu'u ndii, xika' nditĭa i uvi ichi' i'in ximana kua'an, te taxi' i iin ña'a xa'a' i'in uxi ña'a sakuu' ña kanando i kij' xachuun' i”, ni kachi ra. ¹³ Ndisu te kendiaa' ya'vi jaan' ndii, iin' mii' ra ndee ndoso' ka'án ra xiin' Ndiosí, te ni ndee ni ndani'ĭ ra nuu' ra ndivi'. Süu' jaan' ndii kuun' iki' ra tĭa'ni ra ka'án ra ndii: “Ndiosí, koo ka'nu' inĭ un' xa'a' yu'u, sakan' ña te ndiso' kuachĭ nduu' i”, ni kachi ra. ¹⁴ Te ka'án i xiin' ndo' ña kij' kuan nu'u' te kendiaa' ya'vi jaan' ndii, xa ni sandoyo' Ndiosí kuachĭ ra nuu' a. Ndisu te fariseo jaan' ndii, ni sandoyo' a kuachĭ ra, sakan' ña yoo ka xachié xiin' mii' ndii, sanuu' ña'a' Ndiosí. Te yoo ka sanuu' xiin' mii' ndii, sachíé ña'a' a —ni kachi a.

So'ŋ ni xaa a kij' ni sañu'u' Jesús ne kualĭ
(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵ Ni ndekuĭe tu ne yivi' xiin' ne kualĭ, te tondia nda'a' ña'a' Jesús, te sañu'u' ña'a' a. Te kij' ni xini te nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, ni xi'e ra nuu' ne kuaxi xiin' ne kualĭ jaan'. ¹⁶ Ndisu ni kana Jesús ne kualĭ jaan' nuu' a. Te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Taxi ndo' na kixin ne kualĭ nuu' i, te nakaſi ña'a' ndo'. Kuachĭ ndii xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne inĭ xini ña'a' ndee naa inĭ ne kualĭ kaa' xini nĭa yuva' si'i' nĭa. ¹⁷ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, yoo ka taxi' ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nĭa ndee naa taxi' ne kualĭ kaa' xa'ndia chuun' yuva' si'i' nĭa nuu' nĭa ndii, küvi kunduu' ne jaan' kuenta a ne xa xa'ndia chuun' a nimá —ni kachi a.

So'ŋ ni ka'an Jesús xiin' iin te vika' (Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Te ni ndatu'un' iin te kuu' ka'nu' Jesús ndii:

—Tákui'e, ña va'a nimá, ¿ndee ña kuni a saa i te natĭin i kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'? —ni kachi ra.

¹⁹ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—Kij' ka'án un' ña ña va'a nimá nduu' yu'u ndii, ¿ndichun ka'án un' ña jaan'? Kuachĭ ndii iin ndaa' Ndiosí kuĭti' nduu' ña va'a nimá. ²⁰ Xa xini un' tu'un' ndei' Ndiosí, ña ka'án ndii: “Kumi' un' musa un'. Kā'ni' un' ne yivi'. Sākui'na' un'. Kā'an un' tun vixi. Koto ka'nu' un' yuva' si'i' un'” —ni kachi Jesús.

²¹ Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' Jesús ndii:

—Xa saxinú i sakuu' ña jaan' ndee kij' nduu' i te sava —ni kachi ra.

²² Te kij' ni xini so'ŋ Jesús ña ni ka'an ra jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndee iin ndaa' tĭo' ña'a kuni ka saa un'. Xiko' un' sakuu' ña kumi' un', te taxi un' xu'un' a nda'a' ne nda'vi kuu', sakan' te kumi' un' ña vika' ndivi', te kixin un', te kundikun un' yu'u —ni kachi a.

²³ Ndisu kij' ni xini so'ŋ ra ña jaan' ndii, ni kusuchi' va inĭ ra, sakan' ña te vika' va nduu' ra. ²⁴ Te kij' ni xini

Jesús ña n̄i kunda'vi va kuni te jaan', sakan' te n̄i ka'an a ndii:

—Vixi xava'a nuu' ne vika', te taxi n̄ia ka'ndia chuun' Ndiosí nimá n̄ia. ²⁵ Sakan' ña vixi ka nuu' ne vika', te taxi n̄ia ka'ndia chuun' Ndiosí nimá n̄ia, ndee naa ña küvi tu xka'ndia ndee iin camello yavi xa'a' iin tiku —n̄i kach̄i a.

²⁶ Te n̄i ka'an ne n̄i xini so'o ña jaan' xiin' a ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yoo tu kuv̄i kaku nuu' kuach̄i n̄ia? —n̄i kach̄i n̄ia.

²⁷ Sakan' te n̄i ka'an a xiin' n̄ia ndii:

—Ne yivi' ndii, küvi saa n̄ia ña jaan', ndisu Ndiosí ndii, kuv̄i saa ña'a' a —n̄i kach̄i a.

²⁸ Sakan' te n̄i ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákui'e, koto un', ndu'u ndii, n̄i nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, te ndikun ndu yo'ó —n̄i kach̄i ra.

²⁹ Sakan' te n̄i ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ne yivi', ne n̄i nakoo vi'e n̄ia, uun yuva' si'i n̄ia, uun tiaa ta'an' n̄ia, uun ña' si'i ra, uun si'e n̄ia xa'a' ña kuni n̄ia ka'ndia chuun' Ndiosí nimá kua'a' ka ne yivi' ndii, ³⁰ sañu'u' kua'a' va ña'a' Ndiosí vitin iin yivi' yo'o'. Te nuu' ku'un e' ndii, taxi a kivi' ñuu n̄ia ña koo' kivi' ndi'i tuku iin yivi' —n̄i kach̄i Jesús xiin' ra.

Tuku n̄i ka'an Jesús xa'a' ña kundoo' a te kuv̄i a

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Te n̄i kana siin' Jesús te ux̄i uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini ndo' ña ichi' ñuu Jerusalén kaa' e' kua'an e' vitin, te ikan' xin̄u sakuu' ña n̄i ke'i te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí xt̄a'an' xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi'. ³² Kuach̄i ndii sanakua'a te yivi' yu'u nda'a' te tuku', te sandiee kui'e ra yu'u, te kan̄ia'a tu ra xiin' i, te kondia tias̄i'i tu ra yu'u, ³³ te suku' yo'o' u'vi tu ra yu'u, te ka'ni' ra yu'u. Ndisu kivi' ña un̄i te nat̄iakú i —n̄i kach̄i Jesús.

³⁴ Ndisu ndee sie n̄i kundani te jaan' ña n̄i ka'an a xiin' ra jaan', sakan' ña n̄i yoo si'e ña jaan' nuu' ra, sakan' na n̄i kundani xachi' ra ña jaan'.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i sanda'a Jesús iin te kui'e nduchi' nuu' yat̄in ñuu Jericó

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Te kij' xa kuyatin' Jesús kua'an a ñuu Jericó ndii, ndu'u' iin te kui'e nduchi' nuu' yu'u' ichi' ikan' xikan' ra limuxtan. ³⁶ Te kij' n̄i xini so'o ra ña kua'a' ne yivi' xka'ndia kua'an ndii, n̄i ndatu'un' ra yoo nduu' a yoo. ³⁷ Te n̄i ka'an ne yivi' jaan' xiin' ra ña Jesús, te n̄i kiee ñuu Nazaret, nduu' te xka'ndia kua'an. ³⁸ Ikan' te n̄i xa'a' nde'í ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Jesús, yo'ó ña nduu' s̄iani' xika' David, kuv̄ita in̄i un' xa'a' i —n̄i kach̄i ra.

³⁹ Te ne yivi', ne ni'i' ichi' nuu' Jesús kua'an n̄ia ndii, n̄i xi'e n̄ia nuu' ra te koq taxin' yu'u' ra, ndisu so'o ti'e' ka ka'an ra ndii:

—Yo'ó, ña nduu' s̄iani' xika' David, kuv̄ita in̄i un' xa'a' i —n̄i kach̄i ra.

⁴⁰ Sakan' te n̄i xikuiin Jesús, te n̄i ka'an chuun' a ña kixin ndiaka ña'a' ne yivi' nuu' a. Te kij' n̄i xaa ra nuu' a jaan', te n̄i ndatu'un' ña'a' a ka'an a ndii:

⁴¹ —¿Ndee ña kuni un' saa i xa'a' un'? —n̄i kach̄i a.

Te n̄i nakuiin te kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Tákui'e, kuni i ndii, nakoto'ni i saa un' —n̄i kach̄i ra.

⁴² Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ra ndii: —Nakoto'ni un'. Xa'a' a ña in̄i un' xini un' yu'u na xa n̄i nda'a' un' —n̄i kach̄i a.

⁴³ Xaka'an e', te n̄i nda'a' ra, te n̄i xa'a' ra ndikun ra Jesús xaka'nu' ra Ndiosí. Te sakuu' ne n̄i xini ña n̄i nda'a' te jaan' ndii, n̄i xaka'nu' tu ne jaan' Ndiosí.

19

So'o n̄i xaa a kii' n̄i xa'an Jesús vi'e Zaqueo

1 Nj nda'ni Jesús ñuu Jericó kij' xka'ndiá a kua'an a. 2 Te ñuu jaan' ndu'u' iin te yivi' nani' Zaqueo. Te jaan' nduu' te xa'ndia chuun' nuu' te kendariaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma, te te vika' va nduu' ra. 3 Te ni kunj va ra kunj ra Jesús, ndisu küvi kunj ña'a' ra, sakan' ña kua'a' va ne yivi' ita' nuu' ra, te te chiki nduu' ra. 4 Sakan' na ni ndava ra ni ki'in ichi' ra, te ni ka'a ra iin itun' yatın ikan' te kunj ra Jesús, sakan' ña ikan' xto' xka'ndia a. 5 Te kij' ni xaa Jesús mii' iin' itun' jaan' ndii, ni nakoto a ninu, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Zaqueo, kuan nuu kij', sakan' ña kivi' vitin kuní a nandiee' i vi'e un' —ni kachi a.

6 Sakan' te ni nuu ki'i' ra, te kuation' inji ra kij' naka' ña'a' ra kua'an a vi'e ra. 7 Te kij' ni xini ne yivi' jaan' ña ni ki'vi Jesús vi'e Zaqueo jaan' ndii, ni xa'a' ka'an kinj nja xa'a' a, ka'an nja ña ni ndi'vi a, te nandiee' a vi'e iin te ndiso' kuachi. 8 Ni xikuijn ndichi Zaqueo, te ni ka'an ra xiin' xto'o e' ndii:

—Tákuie, ta'vi' sava sakuu' ña kumi' i samani' i ne nda'vi kuu', te naa' ni xakuina' siki' i ña'a' yoo ka ndii, sanandiko' i ña jaan' kumi' ichi' kua'a' ka a nda'a' nja —ni kachi ra.

9 Sakan' te ni ka'an a ndii:

—Vitin ni sakakú Ndiosí te yo'o' xiin' ne ndiee' vi'e ra, sakan' ña iin siani' xika' Abraham nduu' tu ra xa'a' a ña inji ra xini ra Ndiosí ndee naa te jaan'. 10 Sakan' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ni xaa i iin yivi', te nanduku' i ne ni kuxika' nuu' Ndiosí te sakakú ña'a' i —ni kachi a.

Sania'á Jesús xa'a' iin te ni nanduu rey
(Mt. 25:14-30)

11 Kij' ndi'i ni xini so'o ne yivi' ña jaan', te ni ka'an a iin ña ka'an ndiaa' nuu' nja, sakan' ña tuu nja ndii, xa'a' a ña xa kuyatin' a kua'an ñuu Jerusalén ndii, numi' te xa'a' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nuu' nja.

12 Sakan' na kuii' ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Yoo iin tiaa si'e iin rey, te jaan' ndii, ni keta ra kua'an ra inga ñuu te nakuiso chuun' ra te kunduu ra rey, ndi'i jaan', te nandiko' ra te ka'ndia chuun' ra nuu' ñuu ra. 13 Ndisu ña kuní ka ku'un ra, te ni kana ra uxj ta'an te xika' nuu' nuu' ra. Te ni taxj ra kua'a' xu'un' nda'a' i'in te jaan'. Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii: “Sachuun' ndo' xiin' xu'un' i yo'o' ndee nandiko' i”, ni kachi ra. 14 Ndisu ne ñuu ra ndii, ndasi' ña'a' nja, sakan' na ni tianu' nja iin ti'vi te kun ka'an xiin' te sanakuiso' chuun' ña'a', te ka'an ra xiin' te jaan' ndii: “Kuní ndu'u ña kunduu te jaan' rey nuu' ndu”, ni kachi ra. 15 Te ni nandiko' te jaan' kij' ndi'i ni na'in chuun' ra ña nduu' ra rey, te ni ka'an chuun' ra ña kixin te xika' nuu' nuu' ra jaan', te ni taxj ra xu'un' nda'a', te kundani ra saa kuu' xu'un' ni kanando i'in ra. 16 Sakan' te ni xaa te nuu' nuu' ra ka'an ra ndii: “Tákuie, xu'un' ña ni taxj un' nda'a' i ndii, uxj ichi' ka kuu' xu'un' ni kanando a ni xaa i”, ni kachi ra. 17 Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' ra ndii: “Va'a va ni xaa un', iin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a' a ña ni xachuun' ndaku un' xiin' ña sie ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' uxj ta'an ñuu”, ni kachi ra. 18 Sakan' te ni xaa tuku ra nuu' rey jaan' ka'an ra ndii: “Tákuie, xu'un' ña ni taxj un' nda'a' i ndii, u'un' ichi' ka kuu' xu'un' ni kanando a ni xaa i”, ni kachi ra. 19 Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' ra ndii: “Sakuiso' chuun' tu i yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' u'un' ta'an ñuu”, ni kachi ra. 20 Sakan' te ni xaa tu inga ra nuu' rey jaan', te ni ka'an ra ndii: “Tákuie, yo'o' ni'i' i xu'un' un', ña ni taxj un' nda'a' i, ña ni ndu'u' va'a tixin iin pein ni xaa i. 21 Kuachi ndii ni yi'vi i xini yo'ó, sakan' ña iin te kui'e va nduu' un'. Te nakaya un' ña'a' mii' koo' a ni chindu'u' un', te kendariaa' un' ña'a' mii' ni chi'i un'”, ni kachi ra. 22 Sakan' te ni ka'an rey jaan'

ndii: “Iin te xika' nuu' nja'a nduu' un'. Xiin' tu'un yu'u' mii' un' katun' i yo'ó. Sakan' ña xiní un' ña iin te kui'e va nduu' i, te nakaya i ña'a mii' kōo' a ni chindu'u' i, te kendiaa' tu i ña'a mii' ni chi'i i. ²³ Na sakan' ndii, ¿ndichun na ni chinaá un' xu'un' i ñaa' mii' taxa'a ne yivi' xu'un' te na'in i e xiin' xata' a kii' nandiko' i?”, ni kachi ra. ²⁴ Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' te ita' nuu' ra ndii: “Na'in ndo' xu'un' kaa' nda'a' te kaa', te taxi ndo' a nda'a' te kumi' uxí ta'an a”, ni kachi ra. ²⁵ Sakan' te ni ka'an ra xiin' rey jaan' ndii: “Tákuie, xa kumi' te kaa' uxí ta'an xu'un'”, ni kachi ra. ²⁶ Sakan' te ni ka'an rey jaan' ndii: “Ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka kumi' ña'a ndii, natijn ka nja a, te yoo ka kōo' a kumi' ndii, ndee ña sie ña kumi' nja kje nda'a' nja. ²⁷ Te ne yivi', ne kundasi' yu'u, ne ni kuní ña kunduu i rey nuu' nja ndii, kua'an ndo', te naka ña'a' ndo', te xaa nja yo'o', te ka'ni' ña'a' ndo' nuu' i”, ni kachi ra —ni kachi Jesús.

Sq'o ni xaa a kii' nda'ni' Jesús ñuu Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Te ndi'i sq'o ni ka'an Jesús ña jaan', te ni ketá a kua'an kaa a ñuu Jerusalén xiin' te nda'a' xa'a' a. ²⁹ Te kii' xa kuyatin' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ñuu Betfagé, xiin' ñuu Betania, ña ñu'u' yatín xa'a' xiki' ña nani' Olivos ndii, ikan' te ni ti'vi' a uvi' ta'an te jaan' ³⁰ ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu lulu, ña tuvi' kandu'u' tukú ta'vi' kaa'. Te kii' kō'ni' ndo' kua'an ndo' ñuu kaa' ndii, kuní ndo' tiin iin mburru, ti' sakan' xinú. Ti' jaan' ndii, ndee iin ne yivi' tia'an kunduu' xata' ri'. Ndaxin' ndo' ri', te kixin' ndo' xiin' ri' yo'o'. ³¹ Te naa' ndatu'un' yoo ka ndo'ó ndii: “¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru ñaa?”, ka'an ndo' xiin' nja ndii: “Nuu' xto'o' e' kuní ri' iin xa'a'”, kachi ndo' —ni kachi a.

³² Sakan' te ni kje te jaan' kua'an ra te nduku' ra ri', te ni xini' ra ri' saa

nii' ni ka'an Jesús xiin' ra. ³³ Te kii' ita' ra ndaxin' ra ri' ndii, ni ka'an ne xiin' sana ri' xiin' ra ndii:

—¿Ndichun ndaxin' ndo' mburru sie ñaa'? —ni kachi nja.

³⁴ Sakan' te ni ka'an ra xiin' ne jaan' ndii:

—Ndaxin' ndu ri' sakan' ña nuu' xto'o' e' kuní ri' iin xa'a' —ni kachi ra.

³⁵ Sakan' te kua'an ra xiin' ri' mii' iin' Jesús, te ni tandiee ra toto ña tití ra xata' ri'. Te ni saka' ña'a' ra xata' ri'. ³⁶ Te kii' kua'an Jesús yoso' a mburru jaan' ndii, xakin ne yivi' toto ña ndiso' nja ichi' mii' xka'ndiá a kua'an a jaan'. ³⁷ Te kii' xa kuyatin' nja mii' nakuitaá ichi' ña kua'an xiki' ña nani' Olivos jaan' ndii, sakuu' ne yivi' kua'a' ne ndikún ichi' a jaan' ndii, ni xa'a' kuaa' ti'e' sij' nja, te xaka'nu' tu nja Ndiosí xa'a' sakuu' chuun ka'nu' koo' chukuu' ña ni xini' nja xaa' Jesús ³⁸ ka'an nja ndii:

—iSañu'u' va xto'o' e' ña kuaxi kuenta a kaa', ña nduu' ña xa'ndia chuun' nuu' e', te taxi a ndee ndivi' ña yoo e' ña maní xiin' a! iNa natijn Ndiosí, ña ndu'u' ndienu, ña xaka'nu' ña'a' e'! —ni kachi nja.

³⁹ Sakan' te ni ka'an sava te fariseo, te ka'ni' tein ne yivi' jaan', xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, kasi'e un' nuu' ne ndikún ichi' un' kaa' te ka'an nja ña jaan' —ni kachi ra.

⁴⁰ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ka'an i xiin' ndo' ña naa' ko taxin' yu'u' ne kaa' ndii, xa'a' yuu' kuaa' ti'e' a ña ka'an ne kaa' —ni kachi a.

Sq'o ni xaa a kii' ni xaku Jesús xa'a' ñuu Jerusalén

⁴¹ Te kii' ni kuyatin' kuii ka Jesús ñuu Jerusalén, te ni xini' a naá ñuu jaan' ndii, ni xaku a xa'a' a ⁴² ka'an a ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' ñuu Jerusalén, saa ka vi' kuní yu'u ña kundani ndo' kivi' vitin saa saa ndo', te koo ña maní' nimá ndo'. Ndisu yoo si'e ña

jaan' nuu' ndo' vitin. ⁴³ Sakan' ña xaa kivi' ña kixin te ndasi' ta'an' xiin' ndo', te kasa'a ra nama saa xinundu'u ñuu ndo', te kunundu'u ra ndo'ó, te nakasi ra ndo'ó kanii' xaan', ⁴⁴ te sanduxin ra ñuu ndo', te ka'ni' ra ndo'ó xiin' si'e ndo', te ndee iin yuu' ñuu ndo' kütoto ta'an' ka, sakan' ña ni kunj ndo' nakunj ndo' kivi' ña ni kixin Ndiosí te sakakú a ndo'ó —ni kachi Jesús.

So'ó ni xaa a kij' ni xa'an Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni taxi' a ne xiko' xiin' ne sata'

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Te ni nda'ni Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni xa'a' a taxi' u'vi a ne xiko' ña'a xiin' ne sata' nuu' ki'e jaan'. ⁴⁶ Te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Vi'e i ndii, iin xaan' mii' ndatu'un' ne yivi' xiin' i nduu' a”, kachi a. Ndisu ndo'ó ndii, xa ni ndasandu'u ndo' a vi'e ne kui'na' —ni kachi a.

⁴⁷ Te i'in kivi' kua'an sania'a Jesús ne yivi' nuu' ki'e yukun' jaan'. Te sutu kuu' nuu', xiin' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te xixa nuu' ñuu jaan' ndii, xika' ra kuni ka'ni' ña'a' ra. ⁴⁸ Ndisu koo' a ni kuvj saa ra xiin' a, sakan' ña sakuu' ne yivi' ndiee' xini so'ó ña sania'a ña'a' a.

20

Ndatu'un' te ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoo taxi' ndiee' a

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

¹ Unta' kij' iin' Jesús sania'a a ne yivi' nuu' ki'e yukun' ka'nu' ka'an ndoso' a tu'un va'a ndii, ni ndekuie sutu kuu' nuu', xiin' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te xixa nuu' ñuu jaan', ² te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Ka'an un' xiin' ndu. ¿Yoo ni taxi' ndiee' nuu' un' te xaa' un' ña xaa' un'? ¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó? —ni kachi ra.

³ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndatu'un' tu yu'u ndo'ó iin ña'a, te kunj i ña nakuiin ndo' a. ⁴ ¿Yoo ni sakuiso' chuun' Juan, te ni sakuchi'

ra ne yivi' kuenta Ndiosí? ¿Ñáá Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a', uun ñáá te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a'? —ni kachi a.

⁵ Te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ndee ña kuvj ka'an e'? Naa' ka'an e' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a' ndii, ka'an ra xiin' e' ndii: “¿Ndichun na ni kandixa' ña'a' ndo'?” ⁶ Te naa' ka'an e' ña te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a' ndii, iyo ka'ni' sakuu' ne yivi' ka' yoo' xiin' yuu'. Kuachj ndii xiní kaxi' ña ña te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ni nduu' ra —kachi ra.

⁷ Te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Xiní ndu yoo —ni kachi ra.

⁸ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu yu'u ndii, ka'an i xiin' ndo' yoo ni taxi' ndiee' i te xaa' i ña ka' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' te tatu' ña'a'

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Te ni xa'a' Jesús ka'an a nuu' ne yivi' jaan' iin ña ka'an ndiaa ndii:

—Iin te xiin' ñu'u' ndii, ni chij' ra kua'a' yo'o' uva, te ni nduku' ra te tatu', te koto ña jaan', te ni keta ra kua'an ra tuku' ñu'u' ki'in' kuiya.

¹⁰ Te kij' ni xaa kivi' ña ni nakuixa nduu' uva jaan' ndii, ni ti'vi' ra iin te xika' nuu' nuu' ra, te kun naso te jaan' chaa' uva ña ndoo nda'a' te xiin' ñu'u' jaan'. Ndisu kij' ni xaa te xika' nuu' jaan' ndii, ni tjin ña'a' te tatu' jaan', te ni kanj u'vi' ña'a' ra, te ni sanandiko' nda'a' xiko' ña'a' ra.

¹¹ Te ni ti'vi' tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra mii' ñu'u' te tatu' jaan', ndisu te tatu' jaan' ndii, ni kanj tu ra te jaan', te mii' va ni kuvj ra xiin' ra, te ni sanandiko' nda'a' xiko' ña'a' ra. ¹² Te ni ti'vi' tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra mii' ñu'u' te tatu' jaan', ndisu ni kanj tu ra te jaan', te ni xta'ni' tu ña'a' ra nuu' ñu'u' jaan'.

¹³ Sakan' te ni ka'an te xiin' ñu'u' jaan' xiin' nimá ra ndii: “¿Ndee ña saa e' vitin? Aan, xa xiní i ndee ña saa e'. Ti'vi' e' si'e e', te ndani va'a e'. Kuain' te koto ka'nu' ña'a' ra kij'

kunĭ ña'a ra", nĭ kachĭ ra xiin' nimá ra. ¹⁴ Ndisu nĭ ka'an xiin' ta'an' te tatú jaan' kĭj' nĭ xĭnĭ ra kuaxĭ te jaan' ndii: "Te kaa' nanduū te xiin' ñu'u' yo'o' kĭj' kuvĭ yuva' ra. To'o' ndo', te ka'ni' e' ra, te sakan' nanduū yoo' te xiin' ñu'u' yo'o'", nĭ kachĭ ra.

¹⁵ Sakan' te nĭ tĭjn ña'a' ra xta'ni' ra xa'a' uva jaan', te nĭ xa'ni' ña'a' ra. ¿Ndee ña' tuu ndo'ó saa te xiin' ña'a' yo'o' uva jaan' xiin' te tatú jaan'?

¹⁶ Kixĭn ra, te ka'ni' ra sakuu' te tatú jaan', te taxĭ ra yo'o' uva jaan' nda'a' tuku te yivi' —nĭ kachĭ a.

Te nĭ ka'an sakuu' ne yivi' kĭj' nĭ xĭnĭ so'o' nĭa ña jaan' ndii:

—Ndee ĭjn kivi' sãa Ndiosí sakan' —nĭ kachĭ nĭa.

¹⁷ Te nĭ nakoto'nĭ Jesús nuu' nĭa, te nĭ ka'an a ndii:

—Na sakan' ndii, ¿ñáá tĭa'an kundani ndo' ndee ña kuni kachĭ ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii?

Yuu', ña nĭ xtani te xa'a vi'e ndii, ña jaan' nĭ nanduū yuu' kuu' nuu' xa'a' xikĭ' vi'e.

¹⁸ Te yoo ka nama xata' yuu' jaan' ndii, ka'nu ña'a' a. Ndisu yoo ka xata' nama yuu' jaan' ndii, sakuachi' xi'e xachi' ña'a' a —nĭ kachĭ a.

¹⁹ Te sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, xa hora sakan' nĭ xika ra tĭjn ra Jesús, sakan' ña nĭ kundani ra ña nĭ tĭjn kuachi' ña'a' a xiin' ña ka'an ndĭaa jaan'. Ndisu nĭ kuvĭ saa ra ña jaan' xa'a' a ña yi'vi ra ne yivi'.

So'o nĭ nakuijn Jesús nuu' te fariseo xa'a' xu'un' yoo'

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

²⁰ Sakan' te nĭ tĭ'vi' ra sava te xito' maña, te xakuu' ña nduu' ra te xachuun' ndaku, te kuvĭ koto ku'a' ra Jesús xiin' tu'un yu'u' a, te xiin' ña jaan' kuvĭ sanakua'a ña'a' ra nda'a' te xa'ndia chuun' ñuu' Roma.

²¹ Te nĭ ka'an te xito' maña jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, xini ndu ña ña ndaku kuitĭ' ka'an un', te kuän yi'vi un' ña ka'an ne yivi' xa'a' un', sakan'

ñá nakaxin un' ne yivi'. Süu' jaan' ndii sania'á un' ichi' Ndiosí xiin' ña ndĭxa kuitĭ'. ²² Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an xiin' ndu: ¿ñáá va'a yoo a ña cha'vi e' César, te xa'ndia chuun' ñuu' Roma, xu'un' yoo' uun ñáá va'a yoo a? —nĭ kachĭ ra.

²³ Ndisu Jesús ndii, nĭ xĭnĭ a ña nĭa'a, ña chitunĭ te jaan', sakan' na nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

²⁴ —Taxĭ ndo' na koto ĭ ĭjn xu'un' yoo' jaan' —nĭ kachĭ a.

Te nĭ taxĭ ra ĭjn xu'un' nda'a' a, te nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' ña nĭ nĭanja xata' xu'un' yo'o', te yoo kivi' yoso' xata' a? —nĭ kachĭ a.

Te nĭ ka'an ra ndii:

—Nuu' César, te xa'ndia chuun' ñuu' Roma xiin' kivi' ra nduu' a —nĭ kachĭ ra.

²⁵ Sakan' te nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuii' taxĭ e' nda'a' César ña nduu' ña'a' César, te nda'a' Ndiosí na taxĭ e' ña nduu' ña'a' Ndiosí —nĭ kachĭ a.

²⁶ Te nĭ kuvĭ sanama' ña'a' ra xiin' ndee ĭjn tu'un yu'u' a nuu' ne yivi' jaan', te nĭ nandanĭ va' ra xa'a' ña nĭ ka'an a ña jaan', te nĭ xkoq taxĭn' yu'u' ra.

So'o nĭ nakuijn Jesús nuu' te saduceo xa'a' ña natiaku ne xi'í

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Sakan' te nĭ kixĭn sava te saduceo nuu' Jesús. Te jaan' ndii, kändixa' ra ña natiaku ne yivi' kĭj' xi'í nĭa. Sakan' na kuii' nĭ ndatu'un' ña'a' ra ndii:

²⁸ —Tákui'e, yoso' ña nĭ ke'ĭ Moisés mii' ka'an ra xiin' e' ña naa' nĭ xi'ĭ ñani ĭjn te yivi', te koo' si'e ra nĭ yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñani ra kuni a tunda'a' xiin' ña' jaan' te koo si'e ra xiin' a'. Te si'e ra jaan' nanduū ndee naa si'e ñani ra, te nĭ xi'ĭ jaan'. ²⁹ Va'a, unta' ndii, nĭ yoo uxá ta'an ñani. Te nĭ tunda'a' te nuu', ndisu nĭ xi'ĭ ra ña kuni ka koo si'e ra xiin' ña' si'i' ra. ³⁰ Sakan' te nĭ tunda'a' ñani ra, te uvi, xiin' ña' jaan'. Ndisu nĭ xi'ĭ tu te jaan' ña kuni ka koo si'e ra xiin' a'. ³¹ Te

iin kachi ni ndo'o tu ñani ra, te uni. Te iin sakan' ni ndo'o sakuu' te uxá ta'an jaan', koo' si'e ra ni yoo xiin' a' ndee ndi'i ra ni xi'i. ³² Te so'o' ndi'i, te ni xi'i tu ña'a' jaan'. ³³ Sakan' na kuii' kii' natiaku ña ndii, ¿yoo ña' si'i kunduu tu ña' jaan', kuach'i ndii uxá saa' te jaan' ni tunda'a' xiin' a'? —ni kachi ra.

³⁴ Sakan' te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Iin yivi' yo'o' ndii, tunda'a' te yivi' xiin' ña'a'. ³⁵ Ndisu ne ka'an Ndiosí ña natiaku inga iin yivi' ndii, tunda'a' ka ne jaan' ikan'. ³⁶ Kuach'i ndii kúvi ka kúvi ña, sakan' ña kunduu ña ndee naa ángele, ña ndiee' ndivi'. Te nduu' ña si'e Ndiosí xa'a' a ña ni sanatiaku ña'a' a. ³⁷ Ndisu xa'a' ña naa' natiaku ne xi'i ndii, ndee Moisés ni sania'á xa'a' ña jaan' kii' ni ka'an ra xa'a' xto'o' e' Ndiosí, ña ni ka'an a xiin' ra tein iñu', ña xixi, ña nduu' a Ndiosí Abraham, te nduu' tu a Ndiosí Isaac, te nduu' tu a Ndiosí Jacob. ³⁸ Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne ni xi'i nduu' a, süu' jaan' ndii Ndiosí ne tiaku nduu' a, sakan' ña tiaku sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí —ni kachi a.

³⁹ Te ni nakuiin sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava xava'a ni ka'an un', tákuie —ni kachi ra.

⁴⁰ Te ni kundieni ka ra ndatu'un' ña'a' ra xa'a' inga ña'a'.

Sania'á Jesús yoo siani' xika' nduu' Cristo, ña sakakú yoo'

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na ka'an ne yivi' ña siani' xika' David nduu' Cristo, ña tianu' Ndiosí sakakú ne yivi'?

⁴² Kuach'i ndii ndee mii' David ni ka'an nuu' tutu Salmos ndii:

Ni ka'an xto'o' e' Ndiosí xiin' xto'o' i ndii:

“Kundu'u' nda'a' kua'a' i

⁴³ na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.”

Ni kachi a, ni kachi ra. ⁴⁴ Sakan' na kuii' naa' mii' David jaan' ka'an ña xto'o' ra nduu' Cristo jaan' ndii, ¿saa

kúvi ka'an ña ña nduu' a siani' xika' ra? —ni kachi Jesús.

Ka'an Jesús xa'a' ña vä'a ña xaa' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵ Te kii' xini so'o' sakuu' ne yivi', te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

⁴⁶ —Koto xiin' mii' va ndo' nuu' ña kuu' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, sakan' ña te xasuvi' xiin' mii' kuñti' nduu' te jaan'. Xtani va ra kuñnu ra toto nani', ña ndiaa ya'vi' ka, te xtani tu ra ña nakuatu va'a ña'a' ne yivi' ma'in' ya'vi' mii' chitu' kaa'. Te xtani va tu ra ña kundiee ra nuu' tei ka'nu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakayá e', te xtani tu ra kundiee ra nuu' tei, tun' kuu' nuu', kii' yoo viko'. ⁴⁷ Te tu'un' u'vi' tu ra ña vika' nda'a' ne kuaan' vi'e ña. Te xini xa'an' ra ña na'a' va ka'an ra xiin' Ndiosí, ndiani te nandan' ne yivi'. Te jaan' ndii chie ka tundo'o' koo ra —ni kachi Jesús.

21

Taxi' iin ña' kuaan' nda'vi kuu' limuxtan

(Mr. 12:41-44)

¹ Ni ndani'i Jesús nuu' a, te ni xini a taan' ne yivi' limuxtan tixin xatun' mii' kayá xu'un' limuxtan. ² Te ni xini tu a ña ni taan' iin ña' kuaan' nda'vi kuu' uvi' ta'an xu'un' ya'a kual' tixin xatun' jaan'. ³ Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ña' kuaan' nda'vi kuu' kaa' ni taan' kua'a' ka xu'un' tixin xatun' kaa' te sakan' sakuu' inga ne ni taan' tu xu'un' tixin nu'. ⁴ Sakan' ña sakuu' tuku ña ndii, ni taan' ña xu'un' ña ni ndoo ndoso' nda'a' ña. Ndisu ña' kaa' ndii, tee' ndee nda'vi kuu' a ndii, ni taan' ndi'i a' xu'un' ña xito' kuñtiaku a' xiin' —ni kachi a.

Ka'an Jesús xa'a' ña nduxin xachi' yukun' ka'nu'

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Te kii' ndatu'un' sava ne yivi' xa'a' ña ndatun' va yuu' yukun'

ka'nu' jaan', xiin' xa'a' tumanj' ndatun' va ña ni taxj ne yivi', ña ni satití ra toko' nama yukun' jaan' ndii, ni ka'an Jesús ndii:

6 —Xaa kivi' ña sakuu' ña xito' ndiaa ndo' kaa' ndii, nduxin ndoo a, te kütoto ta'an' ka ndee jin yuu' —ni kachj a.

Ka'an Jesús ndee ña xka'ndia kij' xa kuyatin' ndi'i jin yivi'

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

7 Te ni ndatu'un' ña'a' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Táku'e, çama koo ña ni ka'an un' xa'a' jaan'? ¿Te ndee ña ka'nu' nduu' ña xka'ndia te kundani ndu ña xa kuyatin' koo a? —ni kachj ra.

8 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto xiin' mii' va ndo', taxj ndo' kunj xa'an' ndee jin ne yivi' ndo'. Sakan' ña kixin kua'a' te yivi', te tjin ndiaa kivi' i, te ka'an ra ña mii' ra nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi', te xa kuyatin' kui ndi'i jin yivi', kachj ra. Ndisu ndo'ó ndii, kundikun ndo' xata' ra. 9 Te kij' kunj ndo' kuento ña yoo ñu'u tuku jin yivi', te nakuita tei' tu ne yivi' nuu' te xa'ndia chuun' ndii, kundi'ni ndo'. Kuachj ndii kuní a ña xi'na ka ña jaan' koo, ndisu süu' xa ndikun te kixin ña kundi'i jin yivi' kij' sakan' —ni kachj a.

10 Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Kunta'an' jin ti'vi ne ñu'u' jin yivi' xiin' tuku ti'vi ne yivi'. Te kunta'an' tu ne ndiee' jin ñuu xiin' ne ndiee' tuku ñuu. 11 Te kanii' xaan' taan ndiee' jin yivi', te koo tu soko, te koo va tu kui'e, te kuyi'vi xava'a ne yivi' xa'a' ña iyo va jaan', te koo tu ña iyo va ndivi' kij' sakan'.

12 Ndisu ña kuní ka koo sakuu' ña jaan' ndii, natjin te yivi' ndo'ó, te sando'o' u'vi ra ndo'ó, te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te kuu' nuu', te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e mii' nakayá e', te kóni te jaan' ndo'ó vi'e kaa. Te sanakua'a tu ra ndo'ó nda'a' rey xiin' nda'a' te xa'ndia chuun' ka'nu' xa'a' a ña ndikun ndo' yu'u, 13 te ndiee yu'u' ndo' xa'a' i nuu' te ka'nu'

jaan'. 14 Sakan' na kuii' chituní ndo' xiin' nimá ndo' ña ka'an ndo' xa'a' ndo' nuu' te jaan', 15 kuachj ndii mii' yu'u taxj ña xini tuní ndo', te taxj tu i kuento ña ndichi va ka'an ndo' nuu' te jaan'. Te ndee jin te ndasi' ta'an' xiin' ndo' jaan' koo' chukuu' nakujin ra nuu' ña ka'an ndo' jaan'. 16 Te ndo'ó ndii, ndee yuva' si'i' ndo', xiin' ta'an' mii' ndo', xiin' ne jin kuu' xiin' ndo', xiin' ne xini ta'an' xiin' ndo' ndii, sanakua'a ña ndo'ó nda'a' te ka'nu' jaan'. Te sava ndo' ndii, ka'ni' te jaan' ndo'ó. 17 Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' ña ndikun ndo' yu'u. 18 Ndisu ndo'ó ndii, ndee jin jxi' xini' ndo' ndõnu'u' saka. 19 Te naa' kundieni naa kundieni ndo' nuu' tundo'o' jaan' ndii, natjin ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

20 'Va'a, te kij' kunj ndo' ña saa xinunduu ñuu Jerusalén yo'o' yoo te xiin' ndii, kunj ndo' ña xa kuyatin' kuii ndõnu'u' xachi' a. 21 Te ne ndiee' ñu'u' Judea kij' sakan' ndii, na kunu ña ku'un ña tejn iku', te yoo ka ndiee' tixin ñuu yo'o' kij' sakan' ndii, na kunu ki'i' ña, te yoo ka naá xa'a' ku'u kij' sakan' ndii, na nandiko' ka ña ñuu yo'o'.

22 Sakan' ña kivi' jaan' nduu' ña sando'o' Ndiosí ne ndiee' ñuu yo'o', te xinu sakuu' ña ka'an tu'un a xa'a' ñuu yo'o'. 23 U'vi va kundõ'o' ña' ñu'u' si'e xiin' ña' sachichin' si'e kivi' jaan'. Kuachj ndii kundõ'o' va sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' yo'o', te kua'a' va sando'o' Ndiosí ne ndiee' ñuu yo'o'. 24 Sava ña ka'ni' ra xiin' ichi, te sava ña tjin ra, te ku'un ña xiin' ra ki'in' va ñuu jin yivi' mii' ndiee' ne tuku'. Te ne tuku' jaan' ndii, viko ni'i' ña ñuu Jerusalén ndee skachi' xinu kivi' ña tava' Ndiosí ne jaan'.

So'o saa a kij' nandiko' Jesús jin yivi'

(Mt. 24:29-35,42-44; Mr. 13:24-37)

25 'Kij' sakan' ndii, koo ña iyo va nuu' ñu'u' xiin' nuu' yoo', xiin' nuu' tiuun'. Te ne yivi' nuu' ñu'u' jin yivi' ndii, sana xini' ña, te kuyi'vi va

nĭa xa'a' nĭa ĭyō va nĭ'i mĭnĭ ka'nu', xiin' nĭa ndĭee' va nuṭa ṭikui nuu' mĭnĭ jaan'. ²⁶ Te ne yivĭ' jaan' ndii, kunĭaa' xachi' nĭa nĭa yĭ'vi nĭa xanini nĭa xa'a' nĭa xito' xka'ndĭa nuu' nĭu'u' ĭin yivĭ', sakan' nĭa ndee' nĭa ndĭee' nĭa yoo ndĭivi' ndii, taan ndĭee' a. ²⁷ Sakan' te kunĭ nĭa yu'u, nĭa nduu' tu te yivĭ', nĭa kuaxĭ ĭ nuu' ĭin viko' xiin' kua'a' ya'a nĭa ndĭee' xiin' nĭa yĭ'é ndatun' koo' chukuu'. ²⁸ Kij' xa'a' xka'ndĭa nĭa jaan' ndii, sandĭeni xiin' mĭi' ndo', te ndani' ĭ ndo' nuu' ndo', sakan' nĭa xa kuyatin' kuii kaku ndo' saa Ndiosĭ —nĭ kachĭ a.

²⁹ Te nĭ ka'an tu Jesús xiin' ra ĭin nĭa ka'an ndĭaa ndii:

—Koto ndo' naa xaa' tun' higuera, uun ndee ka ĭnga nuu' ĭtun'. ³⁰ Kij' xini ndo' xa'a' naka'ndi yuku tun' jaan' ndii, kundani' ndo' nĭa xa kuyatin' kuii kuun savi'. ³¹ Te sakan' tu kij' kunĭ ndo' koo' nĭa nĭ ka'an ĭ xiin' ndo' jaan' ndii, kundani' ndo' nĭa xa kuyatin' kuii ka'ndĭa chuun' Ndiosĭ ĭin yivĭ'. ³² Nĭa ndaku ka'an ĭ xiin' ndo' ndii, nĭa kunĭ ka kuvĭ sakuu' ne ndĭee' ĭin yivĭ' vitĭn, te xka'ndĭa sakuu' nĭa jaan'. ³³ Ndĭivi' xiin' nĭu'u' ĭin yivĭ' ndii, ndoñu'u' a, ndisu tu'un yu'u' yu'u' ndii, koo' kivi' ndoñu'u' a.

³⁴ 'Koto xiin' mii' ndo', te ndioo' ĭni nimá ndo' xa'a' nĭa sii', nĭa yoo ĭin yivĭ', xiin' xa'a' nĭa ko'o xka'ndĭa ndo' vino, xiin' xa'a' nĭa ndi'ni nimá ndo' xa'a', nĭa yoo ĭin yivĭ' yo'o'. Sakan' nĭa ĭyō xaa' kivi' jaan' kij' koo' a naá nimá ndo'. ³⁵ Kuachĭ ndii xaa' nĭa jaan' nuu' sakuu' ne yivĭ', ne ndĭee' kanĭi' nuu' nĭu'u' ĭin yivĭ', ndee' naa ĭin yo'o' nĭa sékun te yivĭ'. ³⁶ Xa'a' a jaan' na koo tu'va va ndo', te ka'an va ndo' xiin' Ndiosĭ, te kuvĭ sakakú a ndo'o nuu' sakuu' nĭa koo jaan', te ka'an nuu' ndo' kuĭta ndo' kivi' jaan' nuu' yu'u, nĭa nduu' tu te yivĭ' —nĭ kachĭ Jesús.

³⁷ Te sania'á Jesús tu'un Ndiosĭ nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' ĭin ke'in', te nĭu kua'an a xiki' nĭa nani' Olivos, te ĭkan' ndoó a. ³⁸ Te

sakuu' ne yivĭ' kua'an nĭa'a nuu' ki'e yukun' jaan', te kunĭ so'o nĭa'a' nĭa.

22

Sō'o nĭ xaa a kij' nĭ ndatu'un' tunĭ te kuu' ka'nu' saa kuvĭ ka'ni' ra Jesús (Mt. 26:1-5,14-16; Mr. 14:1-2,10-11; Jn. 11:45-53)

¹ Xa kuyatin' koo viko' nĭa nani' pascua, nĭa xi xixi' ne yivĭ' xita' va'a nĭa koo' yuchi' levadura saká xiin'. ² Te sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosĭ ndii, xa'a' nĭa yĭ'vi ra ne yivĭ' na nĭ nanduku' ra saa saa ra te ka'ni' si'e ra Jesús.

³ Te nĭ sko'nu' nĭa ndiva'a nimá Judas, te nani' tu Iscariote, te nduu' ĭin te uxĭ uvĭ ta'an te nda'a' xa'a' Jesús.

⁴ Te nĭ xa'an ka'an ra xiin' sutu kuu' nuu' xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xito' yukun' saa saa ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'. ⁵ Kij' nĭ xini so'o sutu jaan' nĭa nĭ ka'an te jaan' ndii, va'a nĭ kunĭ ra, te nĭ taxĭ ra kuento ra nĭa taxĭ ra xu'un' nda'a' Judas xa'a' nĭa jaan'. ⁶ Te nĭ taxĭ Judas jaan' kuento ra nĭa sanakua'a ra Jesús kij' koo' ne yivĭ' kua'a' jaan' xiin' a. Sakan' te nĭ xa'a' nanduku' ra saa saa ra te sanakua'a nĭa'a' ra nda'a' te jaan'.

Sō'o nĭ xaa a kij' nĭ xixi Jesús nĭ xaxĭ xakuaa' xa'a' viko' pascua (Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷ Te nĭ tondĭa kivi' nĭa xixi' ne yivĭ' xita' va'a, nĭa koo' yuchi' levadura saká xiin', kij' xa'ni' nĭa mbee' kualĭ' xa'a' viko' pascua. ⁸ Sakan' na kuii' nĭ tĭ'vi' Jesús Pedro xiin' Juan ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo', te sava'a ndo' nĭa kuvĭ e' xakuaa' xa'a' viko' pascua —nĭ kachĭ a.

⁹ Sakan' te nĭ ndatu'un' nĭa'a' ra ndii:

—¿Mii' kunĭ un' sava'a ndu nĭa xaxĭ jaan'? —nĭ kachĭ ra.

¹⁰ Te nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Kij' ko'ni' ndo' nĭu kua'an ndo' ndii, kunĭ ndo' ĭin te yivĭ', te ni'i' ĭin yoo ṭikui, kua'an ra. Kundikun nĭa'a'

ndo' ndee vi'e mii' sko'nu' ra, ¹¹ te ka'an ndo' xiin' te xiin' vi'e jaan' ndii: "Ka'an xto'o e' ndii: ¿Mii' yoo cuarto mii' kuxi i ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua xiin' te nda'a' xa'a' i?, kachi a", kachi ndo'. ¹² Te sania'á te jaan' ndo'ó iin cuarto chie, ña iin' xata' vi'e ninu, te xa yoo tu'va cuarto jaan'. Te ikan' sava'a ndo' ña kuní a kuxi e' —ni kachi Jesús.

¹³ Te ni xa'an te jaan', te ni xka'ndia xna'a a saa nii' ni ka'an Jesús xiin' ra jaan'. Te ni xava'a ra ña xaxi' xa'a' viko' pascua ikan'.

¹⁴ Kij' ni xaa hora ndii, ni xikundu'u' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a te kuxi nja nuu' mesa. ¹⁵ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa ndiee' xikán nimá i ña kuxi inga' i xiin' ndo' ña xaka'nu' e' xa'a' viko' pascua yo'o' ña kuní ka kundo'o u'vi i. ¹⁶ Sakan' ña ka'an i xiin' ndo' ña saka'nu' ka i ña kaa' ndee skachi' xaa' kivi' ña kuxi inga' i xiin' ndo' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —ni kachi a.

¹⁷ Sakan' te ni ki'in a iin copa, te ni taxi a ña chindani Ndiosí. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ki'in ndo' ña yo'o', te ko'o sakuu' ndo' sie sie. ¹⁸ Sakan' ña ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ko'o ka i vino, te' kuva'a xiin' uva, ndee kij' xaa' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' —ni kachi a.

¹⁹ Ndi'i jaan', te ni ki'in a xita' va'a, te ni taxi a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' ra ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i, ña xito' kuvj xa'a' ña va'a ndo'ó. Sakan' na ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, na saa ndo' ña kaa' naka'an' ndo' ña ni xi'i i xa'a' ndo' —ni kachi a.

²⁰ Iin kachi ni xaa tu a kij' ndi'i ni xixi a xakuaa' jaan' xiin' te jaan' ndii, ni ki'in a iin copa, te ni ka'an a ndii:

—Te' naá tixin ña yo'o' nduu' ní' i, ña kuitia xa'a' kuachi ndo'ó, te xiin' ña kaa' taxi' xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' ndo'. ²¹ Ndisu te sanakua'a yu'u

nda'a' te ndasi' yu'u ndii, nuu' mesa yo'o' ndu'u' ra xiin' i vitin xixi' ra xiin' e'. ²² Sakan' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, xa ikan' yoo i kua'an i saa nii' ni chituní Ndiosí ña kundo'o i. Ndisu chie va tundo'o' kundo'o' te sanakua'a yu'u —ni kachi a.

²³ Ikan' te ni xa'a' ndatu'un' ta'an' mii' te jaan' ña yoo tu nduu' te sanakua'a ña jaan'.

Sania'á Jesús ndee ne yivi' nduu' ne ka'nu' ka

²⁴ Te ni xa'a' kani' ta'an' kuento te nda'a' xa'a' Jesús xa'a' yoo nduu' te ka'nu' ka tein mii' ra. ²⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, sakuiso' chuun' ra ne nduu' ne ta'an' ra. Te kuu' nuu' jaan' ndii, xtanj va ra ña ka'an ne yivi' ña te xito' ñuu' nduu' ra, kachi nja. ²⁶ Ndisu ndo'ó ndii, saa ndo' sakan'. Süu' jaan' ndii te nduu' te ka'nu' ka tein ndo'ó ndii, na kuu' ra ndee naa te kuasa' ka'nu', te te ni'i' ichi' nuu' ndo' ndii, na kuu' ra ndee naa te xika' nuu' nuu' ndo'. ²⁷ Sakuu' e' xini' ndii, te xixi' nuu' mesa ndii, te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' te xaxa' ña xaxi'. Ndisu yu'u ndii, yo'o' iin' i tein ndo' ndee naa iin te xika' nuu' nuu' ndo'. ²⁸ Ndisu ndo'ó ndii, xi yoó te xi yoó ndo' xiin' i kij' yoo tundo'o' nuu' i. ²⁹ Xa'a' a jaan' na kuii' sakuiso' chuun' i ndo'ó ña ka'ndia chuun' ndo' saa nii' ni sakuiso' chuun' yuva' e' yu'u ña xa'ndia chuun' i. ³⁰ Sakan' te kuxi ndo' te ko'o ndo' xiin' i mii' ka'ndia chuun' i, te kundiee ndo' nuu' tej ka'nu', te ka'ndia chuun' tu i'in ndo'ó nuu' uxj uvj ti'vi ne ta'an' e', ne Israel —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Pedro ña nakoq iin ndaq' ra Jesús

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Te ni ka'an tu xto'o e' ndii:

—Koto un', Simón, ña ndiva'a kuu' nuu' ndii, xa ni xikan' nde'i a nuu' Ndiosí te kisi a ndo'ó ndee naa xaa' te yivi' kij' kuun' ra trigo.

³² Ndisu yu'u ndii, xa ni ka'an nda'vi

i xiin' Ndiosí xa'a' un' te nākoŋ un' ña iní un' xini un' yu'u. Te kij' nandiko' tukuu' un' nuu' ichi' i ndii, sandieni un' ñani un', ne xika' ichi' i xiin' un' —ni kachi a.

³³ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákuie, süu' vi'e kaa kuiti' xa yoo tu'va i te ku'un i xiin' un'. Süu' jaan' ndii, xa yoo tu'va tu i ndee kuvi i xiin' un' —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Pedro, ka'an i xiin' un' ña kij' kuní ka kana nduchié ndii, xa uní ichi' ni ka'an un' ña xini un' yu'u —ni kachi a.

Xa ni xaa tundo'o' kundo'o' Jesús

³⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a xa'a' a ndii:

—Kij' ni ti'vi' i ndo'ó, te ni ka'an i xiin' ndo' ña koni' i ndo' xu'un' ndo', ni ndee tindaa' ndo', ni ndee ndixan' ndo' ndii, ¿ñáá ni kuní ña'a nuu' ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakuijn ra ndii:

—Ü'un', kōo' a —ni kachi ra.

³⁶ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndisu vitin ndii, yoo ka kumi' xu'un' ndii, na koni' i ra a, te yoo ka kumi' tindaa' ndii, na koni' i ra a, te yoo ka kōo' ichi kumi' ndii, na xiko' ra toto titi ra, te sata' ra iin a. ³⁷ Kuachi ndii ka'an i xiin' ndo' ña kuní a xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mi' ka'an a ndii: “Ni ndasandu ña'a' ne yivi' ndee naa te ña'a", kachi a. Sakan' ña sakuu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' yu'u ndii, kuní a xinu a —ni kachi Jesús.

³⁸ Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Koto un', tákuie. Yo'o' yoo uvi ta'an ichi —ni kachi ra.

Ikan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa sakan' kuiti' —ni kachi a.

Ka'an Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mi' nani' Getsemani

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Te ni keta Jesús kua'an a xiki' ña nani' Olivos naa xi xaá a. Te ni xikundikun ña'a' te nda'a' xa'a' a kua'an ra xiin' a. ⁴⁰ Te kij' ni xaa a ikan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te köyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kiní ndo'ó —ni kachi a.

⁴¹ Te ni kuxioŋ a nuu' ra ndee naa xika' skana' e' iin yuu', te ni xikuijn xiti' a, te ni ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

⁴² —Tata yuva' i, naa' kuní un' ndii, täxi un' kundo'o' i tundo'o' chie yo'o', ña nduu' ndee naa tikui uva. Ndisu saa un' ña kuní yu'u, süu' jaan' ndii, ña kuní mji' un' saa un' —ni kachi a.

⁴³ Sakan' te ni tuvi iin ángele, ña ni kiese ndivi', te taxí a ndiee' Jesús.

⁴⁴ Te ndiee' ka ka'an a xiin' Ndiosí, sakan' ña ni ndi'ni xava'a a. Te koyó teti'in' a nuu' ñu'u' ndee naa koyó ní' mbo'lo na'nu'. ⁴⁵ Ndi' i ni ka'an a xiin' Ndiosí, sakan' te ni ndondichi a, te ni xaa a mi' ndiee' te nda'a' xa'a' a, te ni xini a ndiee' ra kixin ra xa'a' a ña suchi' va iní ra. ⁴⁶ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na kixin ndo'? Ndokoŋ ndo', te ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te köyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kiní ndo'ó —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni tiin te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Te kij' kusaa' iin' ka Jesús ka'an a, te ni tuvi iin ti'vi' ne yivi' kuaxi ña. Te iin te uxi uvi, te nani' Judas, ni' i' ichi' nuu' ña kuaxi ña. Te ni kuyatin ra ndee nuu' Jesús, te ni chito va ña'a' ra. ⁴⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá xiin' ña ni chito un' kaa' sanakua'a un' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' te kaa'? —ni kachi a.

⁴⁹ Te kij' ni xini te nda'a' xa'a' Jesús ña xka'ndiá ikan', te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, ¿ñáá va'a kuun ichi ña'a' ndu? —ni kachi ra.

⁵⁰ Te ni satuxu'vi iin te nda'a' xa'a' Jesús jaan' iin te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu', ni xa'ndia ra so'o kua'a te jaan'. ⁵¹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xava'a, vikuijn un' —ni kachi a.

Te ni tondia nda'a' a so'o te ni tuxu'vi jaan', te ni sanda'a ña'a' a. ⁵² Ikan' te ni ka'an a xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xito' yukun' jaan', xiin' te xixa nuu' ñuu, te ni ndekuie tiin ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxi ndo' te tiin ndo' yu'u xiin' ichi xiin' itun' ndee naa iin te kui'na'? ⁵³ Kua'a' kivi' ni iin i tein ndo' sania'a' i nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni tiin ndo' yu'u. Ndisu xa ni xaa hora ña saa ndo' sakan', hora ña xa'ndia chuun' ña ndjva'a iin yivi' —ni kachi a.

Ka'an Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:57-58,69-75; Mr. 14:53-54,66-72; Jn. 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Sakan' te ni tiin te jaan' Jesús, te ni xan ndiaka ña'a' ra vi'e sutu ka'nu'. Te Pedro ndii, ni xikundikun na ra xika' xika' kua'an ra. ⁵⁵ Te kij' ni na'mi te yivi' ñu'u nuu' ki'e sutu jaan' ndii, ni xikundiee ra xituni' ra saa xinundu'u xiin' a, te ni xikundu'u' tu Pedro tein te jaan'. ⁵⁶ Ndisu kij' ni xini iin ña' xika' nuu' ndu'u' ra xituni' ra ndii, ni nakoto ndi'e' ña'a' a', te ni ka'an a' ndii:

—Ni xika tu te kaa' xiin' te jaan' —ni kachi a'.

⁵⁷ Ndisu ni kiee yu'u' Pedro ka'an ra ndii:

—Xini ña'a' i, naa —ni kachi ra.

⁵⁸ Iin kanj' va xka'ndia, te ni xini ña'a' inga te yivi', te ni ka'an ra ndii:

—Iin te ndiaka' ta'an' xiin' te kaa' nduu' tu yo'ó —ni kachi ra.

Ndisu tuku ni ni ka'an Pedro ndii:

—Sivi yu'u, taa —ni kachi ra.

⁵⁹ Ni xka'ndia kuyatin' iin hora, te ni ka'an inga te yivi' xa'a' Pedro ndii:

—Ña ndaku xna'a' nduu' a ndii, xika' tu te yo'ó xiin' te kaa', sakan' ña iin te Galilea nduu' ra —ni kachi ra.

⁶⁰ Ni ka'an ni tuku Pedro ndii:

—Xini i ndee xa'a' ka'an un', taa —ni kachi ra.

Te na ni ña jaan' ka'an ra, te ni kana nduchié. ⁶¹ Sakan' te ni ndiko kuiin xto'o e', te ni nakoto a nuu' Pedro. Te ni naka'an' Pedro ña xa

ni ka'an a xiin' ra ndii: “Kij' kuni ka kana nduchié ndii, xa unj' ichi' ni ka'an un' ña xini un' yu'u”, ni kachi a.

⁶² Te kij' ni keta ra ikan' ndii, ni xaku suchi' ini va ra.

So'o ni xaa a kij' ni kanj' te xiin' Jesús

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Te yivi', te ndiaa Jesús ndii, ni xa'a' kundi'i' ra xiin' a, te ni kanj' ña'a' ra, ⁶⁴ te ni satiin ra pein nuu' a, te ni kanj' ka ña'a' ra ka'an ra xiin' a ndii:

—Nakuni un' yoo ni kanj' yo'ó —ni kachi ra.

⁶⁵ Te kua'a' ka ni kanja'a ra xiin' a.

So'o ni xaa a kij' ni sana'ma te kuu' ka'nu' Jesús

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Kij' ni kitu' ndii, ni nakaya te xixa nuu' ñuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí. Te ni kixin ndiaka te yivi' Jesús mii' ni nakaya te ka'nu' jaan', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

⁶⁷ —¿Ñaa yo'ó nduu' Cristo, ña kuaxi sakaku ne yivi'? Ka'an un' xiin' ndu —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' ka'an i xiin' ndo' ña suvi i ndii, kändixa' ndo'. ⁶⁸ Te sakan' tu naa' ndatu'un' i ndo'ó ndii, kivi nakujin ndo', te ni ndee sandie'ni' tu ndo' yu'u. ⁶⁹ Ndisu ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, kuni ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kundu'u' i xiin' kua'a' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' —ni kachi a.

⁷⁰ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' sakuu' ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yo'ó nduu' Si'e Ndiosí, uun? —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa ka'an ndo', ñaa' nduu' a —ni kachi a.

⁷¹ Sakan' te ni ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Kuni ka ne ndiee yu'u' xa'a' ra nuu' e', sakan' ña xa yu'u' mii' ra ni ka'an ra ña ni xini so'o e' kaa' —ni kachi te ka'nu' jaan'.

23

So'ŋ n̄i xaa a kii' n̄i iin Jesús nuu' Pilato

(Mt. 27:1-2,11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Sakan' te n̄i n̄uta sakuu' te ñu'u' jaan', te n̄i xan ndiaka ra Jesús nda'a' Pilato. ² Sakan' te n̄i xa'a' ra tiin' kuachi ra Jesús ka'an ra ndii:

—Te yivi' yo'o' ndii, n̄i xini ndu kuni nata'vi' ra ne ñuu ndu. Te taxi' tu ra ña cha'vi' ndu xu'un' yoo' nda'a' César. Te ka'an tu ra ña suvi' ra nduu' Cristo, ña sakaku' ne yivi', sakan' na kuii' rey nduu' ra, kachi ra —n̄i kachi te jaan'.

³ Sakan' te n̄i ndatu'un' Pilato Jesús ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey nuu' ne judío? —n̄i kachi ra.

Te n̄i nakuiin a ndii:

—Xa mii' un' n̄i ka'an sakan' —n̄i kachi a.

⁴ Sakan' te n̄i ka'an Pilato xiin' sutu kuu' nuu' jaan' xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Koo' ndee iin kuachi ndiso' te yivi' kaa' —n̄i kachi ra.

⁵ Ndisu ndiee' ka ka'an te jaan' ndii:

—Te kaa' ndii, natandiee' kini ra ne ñuu ndu xiin' ña sania'a' ra, n̄i xa'a' xaa' ra ña jaan' ndee ñu'u' Galilea, te n̄i xaa ra ndee ñu'u' Judea yo'o' —n̄i kachi ra.

So'ŋ n̄i xaa a kii' iin Jesús nuu' Herodes

⁶ Kii' n̄i xini so'ŋ Pilato ña jaan' ndii, n̄i ndatu'un' ra naa' te n̄i kiee ñu'u' Galilea nduu' Jesús. ⁷ Te kii' n̄i xini ra ña n̄i kiee a ñu'u' Galilea mii' xa'ndia chuun' Herodes ndii, n̄i ka'an chuun' ra ña kundjaka sakuu' te xixa jaan' Jesús nda'a' Herodes jaan' sakan' ña kivi' jaan' ndii, ndu'u' tu te jaan' ñuu' Jerusalén jaan'.

⁸ Kii' n̄i xini Herodes Jesús ndii, va'a va' n̄i kuni ra, kuachi ndii kua'a' va' kivi' n̄i xka'ndia ña kuni ra nata'an' ra xiin' a, sakan' ña n̄i xini so'ŋ ra ndatu'un' kua'a' ne yivi' xa'a' Jesús, te kuni ra kuni nduchi' nuu' ra iin chuun' ka'nu' ña saa a.

⁹ Te n̄i ndatu'un' ra Jesús ki'in' nuu' ña'a, ndisu n̄i nakuiin a nuu' ra.

¹⁰ Te ikan' ndiee' tu sutu kuu' nuu' xiin' te sania'a' tu'un' ndei' Ndiosí tiin' kuachi u'vi' ña'a' ra. ¹¹ Sakan' te n̄i sandiee' kui'e ña'a' Herodes xiin' te xiin' ra, te n̄i kundj'i ra xiin' a chindu'u' ra toto xiñu va'a xata' a, te n̄i sanandiko' ña'a' ra nda'a' Pilato. ¹² Te kivi' jaan' n̄i nandu'u' Pilato xiin' Herodes te xini ta'an', sakan' ña ña nuu' ndii, n̄i ndasi' ta'an' ra.

So'ŋ n̄i xaa a kii' ña xa yoo kuvi' nduu' Jesús

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:38—19:16)

¹³ Sakan' te n̄i ka'an chuun' Pilato, te n̄i nakaya' sutu kuu' nuu', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu, xiin' sakuu' ne ñuu jaan', ¹⁴ te n̄i ka'an ra xiin' n̄ia ndii:

—N̄i kixin' ndiaka ndo'ó te yivi' yo'o' nda'a' i, te ka'an ndo' ña kuni nata'vi' ra ne ñuu ndo'. Ndisu yu'u' ndii, n̄i sana'má ña'a' i nuu' ndo' ita' ndo' kaa', te n̄i xini i ña koo' ndee iin kuachi ña satavi' ña'a' ndo' jaan' n̄i xaa ra. ¹⁵ Te n̄i ndee Herodes n̄i na'in kuachi te kaa', sakan' na n̄i sanandiko' tuku' ña'a' ra nuu' i. Sakan' ña koo' ña xata'an kuvi' ra xa'a' n̄i xaa ra. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an chuun' i, te kaxi' va' ra, ndi'i jaan', te sandoó ndiká ña'a' i —n̄i kachi ra.

¹⁷ Te sakuu' ichi' kii' nasuku' viko' jaan' ndii, kuni a ña saña' Pilato iin te naá vi'e kaa. ¹⁸ Ndisu iin n̄i nda'a' n̄i kuaa' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan' ka'an n̄ia ndii:

—Te ñaa' ka'ni' un', te saña' un' Barrabás —n̄i kachi n̄ia.

¹⁹ Te Barrabás jaan' ndii, naá ra vi'e kaa xa'a' ña n̄i kunta'an' ra xiin' te xiin' romano, xiin' xa'a' a ña n̄i xa'ni' ra iin te yivi'.

²⁰ Te n̄i ka'an tukuu' Pilato xiin' ne yivi' jaan' xa'a' ña n̄i kuni ra saña' ra Jesús. ²¹ Ndisu ne jaan' ndii, so'ŋ ti'e' ka ka'an n̄ia ndii:

—Nuu' krusín kuxi un' te ñaa', nuu' krusín kuxi un' te ñaa' —n̄i kachi n̄ia.

22 Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nia ichi' na unj ndii:

—¿Ndichun? ¿Ndee na nia'a ni xaa ra? Koo' ndee iin kuachi na xata'an kuvj ra xa'a' ni na'in yu'u. Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an chuun' i, te kaxi' ra, ndi'i jaan', te sandoo ndika' na'a' i —ni kachi ra.

23 Ndisu ne jaan' ndii, so'o ti'e' ka ka'an nia na nuu' krusin na kuxi na'a' ra. Te xa'a' a na ti'e' va ni kuaa' nia xiin' sutu kuu' nuu' nuu' Pilato ndii, ni xinu xna'a na ndioo' ini nia jaan'. 24 Sakan' na ni nakuiin yu'u' Pilato saxinu ra na kuni ne jaan'. 25 Te ni ka'an chuun' ra, te ni saña' te kuni ne jaan', te naa' vj'e' kaa xa'a' na ni kunta'an' ra xiin' te xin' romano, xiin' xa'a' a na ni xa'ni' ra iin te yivi'. Ndisu ni sanakua'a ra Jesus te kuvj a saa ka'an nimá ne jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni kuxi te xin' Jesús nuu' krusin

(Mt. 27:32-56; Mr. 15:21-41; Jn. 19:17-30)

26 Kij' ni kije te xin' kua'an ra xiin' Jesus ndii, ni nata'an' ra xiin' iin te ni kije nuu' Cirene, te nani' Simón. Te jaan' ndii, mii' xika' ra ni xa'an' ra, te ni nandiko' ra. Te ni tjin u'vi na'a' te xin' jaan' na koni' ra krusin kundikun ra xata' Jesus ku'un ra. 27 Te kua'a' va ne yivi', te kua'a' va tu na'a' xaku' suchi' ini ndee tana' ndii nia ndikun nia xata' Jesus kua'an nia. 28 Te ni nakoto xata' Jesus nuu' ne jaan', te ni ka'an a xiin' nia ndii:

—Ndo'ó, na'a', ne ndiee' nuu' Jerusalén, kuaku ndo' xa'a' yu'u. Süu' jaan' ndii kuaku ndo' xa'a' mii' ndo' xiin' xa'a' si'e ndo', 29 sakan' na xaa kivi' na ka'an ndo' ndii: “Va'a va kuni na'a' na' kuvj koo' si'e, xiin' na' koo' kivi' ni sakitu' si'e, xiin' na' koo' kivi' ni sachichin' si'e”, kachi ndo'. 30 Te kij' sakan' ndii, xa'a' ne yivi' ka'an nia xiin' iku' ndii: “Tavi ndo' ndu, te ndo'ó, xiki' ndii, tsi'e ndo' ndu”, kachi nia. 31 Kuachi ndii, naa' xaa' ra sakuu' na kaa' xiin' yu'u, te nduu' ndee naa itun' i'i' ndii, saa ka

vj' tu saa ra xiin' ndo'ó, ne nduu' ndee naa itun' ichi —ni kachi a.

32 Te ndiaka' tu te xin' jaan' uvi ta'an te nia'a, te ka'ni' tu na'a' ra. 33 Te kij' ni xaa ra iin xaan' mii' nani' iki' xini' te ni xi'i' ndii, ni kuxi ra Jesus nuu' krusin ikan'. Te te nia'a jaan' ndii, tata'vi' xjin' a ni kuxi na'a' ra nuu' inga krusin, iin ra nda'a' kua'a a, te inga ra nda'a' itin a. 34 Te ni ka'an a kij' ndiandu'u' a nuu' krusin ndii:

—Tataa, koo ka'nu' ini un' xa'a' te kaa', sakan' na xini' ra ndee na xaa' ra —ni kachi a.

Ndi'i jaan', te ni katin te xin' toto a, te kuni ra yoo nda'a' ndoo i'in a.

35 Te ita' ne yivi' kua'a' jaan' xito' ndi'e' nia Jesus ikan', te ndee te ka'nu' jaan' ndii, kundi'i' ra xiin' a ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Inga ne yivi' ni sakaku' ra, na sakaku' xiin' mii' mii' ra viti naa' ndixa xna'a ndii, Cristo, te ni nakaxin Ndiosí sakaku' ne yivi', nduu' ra —ni kachi ra.

36 Te nii' sakan' xandi'i' tu te xin' xiin' a taxi' ra vino iya' ko'o a, 37 te ka'an ra xiin' a ndii:

—Naa' ndixa xna'a yo'ó nduu' rey ne judío ndii, sakaku' xiin' mii' ki'i' un' —kachi ra.

38 Te ni ke'i ra iin tu'un' yu'u' nuu' krusin jaan' xa'a' na ni tjin kuachi na'a' ra ka'an a ndii: “Te yo'o' nduu' rey ne judío”, kachi a. Te yu'u' jaan' ndii, yoso' a xiin' tu'un' griego, xiin' tu'un' latin, xiin' tu'un' hebreo.

39 Te iin te nia'a, te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusin xjin' Jesus ndii, ni xandi'i' ra xiin' a ka'an ra ndii:

—Naa' ndixa xna'a yo'ó nduu' Cristo, na sakaku' ne yivi' ndii, sakaku' xiin' mii' mii' un', te sakaku' tu un' ndu'u —ni kachi ra.

40 Ndisu ni xi'e inga te nia'a jaan' nuu' te jaan' ka'an ra ndii:

—¿Naá ni ndee Ndiosí y'i'vi yo'ó, tee' ndee xa yoo un' nuu' tundo'o' yo'o'? 41 Yoo' ndii, xata'an yoo e' tundo'o' yo'o', sakan' na xa'a' na nia'a, na ni xaa e', nacha'vi e', ndisu

te kaa' ndii, koo' xachi' ña nja'a ni xaa ra —ni kachi ra.

⁴² Sakan' te ni ka'an ka ra ndii:
—Jesús, naka'an' na un' xa'a' i kii' xa'a' un' ka'ndia chuun' un' —ni kachi ra.

⁴³ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' un' vjtin ndii, kundu'u' un' xiin' i ndivi' mii' ndatun' va kaa' —ni kachi a.

So' o ni xaa a kii' ni xi'i Jesús nuu' krusín

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Te kii' ni xaa jin ke'in' ndii, ni kuu jin yavi kanii' jin yivi' ndee ni xa'an' ndiko' a kaa unj xakuua'. ⁴⁵ Te ni xi'i ñu'u, te ni ndata' ma'in' toto ña ta'nu' i'nu tixin yukun' ka'nu'.

⁴⁶ Sakan' te ni ka'an ti'e' Jesús ndii:
—Tataa, nda'a' yo'ó nataxi' i nimá i —ni kachi a.

Te ndi'i so' o ni ka'an a ña jaan', te ni xi'i a. ⁴⁷ Kii' ni xini te xiin' kuu' nuu' jaan' ña ni yoo jaan' ndii, ni saka'nu' ra Ndiosí ka'an ra ndii:

—Ndixa xna'a nduu' a ndii, te ni xachuun' ndaku ni nduu' te kaa' —ni kachi ra.

⁴⁸ Te sakuu' ne yivi' kua'a', ne ni xito ndi'e' ña ni yoo ikan' ndii, kuun' iki' nja tia'ni nja ni nandiko' nja xa'a' ña suchi' va ini nja. ⁴⁹ Ndisu sakuu' ne xini ta'an' xiin' Jesús, xiin' ña'a', ne ni ndikun ña'a' ni kixin nja ndee Galilea ndii, ni ita tu ne jaan' ndee ndoso' jaan' xito' ndi'e' nja ña ni yoo ikan'.

So' o ni xaa a kii' ni ndiee ñu'u' nde'i Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰ Ni yoo jin te yivi', te ni nani' José, te ni kije ñuu Arimatea, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea. Te jaan' ndii, jin te ka'nu' tein te xa'ndia chuun' nduu' ra. Te nduu' tu ra te yivi' va'a, te xachuun' ndaku tu ra. ⁵¹ Te ni ndiatu ini ra xa'a' ña ka'ndia chuun' Ndiosí jin yivi' yo'o'. Sakan' na ni nakuita kuento ra xiin' kuento ña ni ndoo te kuu' ka'nu'

jaan', ni ndee xiin' ña ni xaa te jaan' xiin' Jesús. ⁵² Sakan' na ni xa'an ra nuu' Pilato, te ni xikan ra ñu'u' nde'i Jesús. ⁵³ Te kii' ndi'i ni sanuu' ra ñu'u' nde'i a jaan' ndii, ni tisuku' ra a jin toto ndiká. Te ni xa'an chinaá ra a tixin yavi ndii mii' tia'an kunaá ñu'u' nde'i ndee jin ne yivi', ña ni xatia ra toko' kava'. ⁵⁴ Te kivi' jaan' ndii, kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' ne yivi' xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' nja, nduu' a. Te ña'a' ka te xa'a' kivi' jaan'. ⁵⁵ Te ña'a', ne ndikun ni kixin xiin' Jesús ndee ñu'u' Galilea ndii, ni xa'an nja, te ni xini nja yavi ndii jaan', te ni xini tu nja saa ni chinaá ra ñu'u' nde'i a. ⁵⁶ Te kii' ni nandiko' nja mii' ndiee' nja ndii, ni xava'a nja suxa xavixin' xiin' xa'an xavixin', te ni ndiee' nja kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' saa ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí.

24

So' o ni xaa a kii' ni natiaku Jesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Te nja'a va kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, ni xa'an tukuu ña'a' jaan' yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Jesús ni'i' nja xa'an xavixin' ña ni xava'a nja jaan', te ni xa'an tu inga ka ña'a' xiin' nja. ² Te ni xini nja ña xa ni nundia'a yuu' ña ndasi yu'u' yavi jaan'. ³ Te kii' ni ko'ni nja yavi ndii jaan' ndii, koo' ka ñu'u' nde'i xto'o e' Jesús kandu'u' ikan'. ⁴ Kii' ndi'ni ne jaan' ita' nja ikan' ndii, numi' va te ni tuvi uvi ta'an te yivi' ni'nu' ra toto yi'e' ndatun' va, te ni xikuuta ra xjin' nja jaan'. ⁵ Te xa'a' a ña ni yi'vi va ne jaan', te ni katandiee nja nuu' nja ndee ñu'u' ndii, ni ka'an te yivi' jaan' xiin' nja ndii:

—¿Ndichun nanduku' ndo' tein ne ni xi'i ña xa tiaku? ⁶ Koo' ka a naá yo'o', süu' jaan' ndii xa ni natiaku a. Naka'an' ndo' ña ni ka'an a xiin' ndo' kii' xika' ka a nuu' ñu'u' Galilea ndii: ⁷ “Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuní a ña sanakua'a te yivi'

yu'u nda'a' ne ndiso' kuachi, te kuví i nuu' krusín, te natíaku i kivi' ña uní", ni kachi a xiin' ndo' —ni kachi te jaan' xiin' ña.

8 Sakan' te ni naka'an' ña ña ni ka'an Jesús xiin' ña. 9 Te kij' ni nandiko' ña mii' ndiee' te uxí iin jaan' ndii, ni ka'an ña sakuu' ña jaan' xiin' ra, te sakan' tu xiin' inga ne ndikún Jesús. 10 Ña'a', ne ni xini ña ni yoo jaan' ndii, María Magdalena nduu' iin a', xiin' Juana, xiin' María, si'i' Jacobo, xiin' sava inga ña'a', ne ni xa'an xiin' ña. 11 Ndisu ne ndikún ichi' Jesús ndii, ni xanini ña ña ña kuasa' kuni nduu' ña ka'an ña'a' jaan', te ni kuni ña kandixa' ña'a' ña. 12 Saa ni ndii, ni ndava Pedro, te kua'an ra yavi ndii jaan', te kij' ni xto'ni ra tixin a ndii, ni xini ra ña koo' ka xna'a' nu'u' nde'i Jesús naá ikan', ndee toto, ña ni ndisuku' kuiti' a, ndiee' tixin yavi jaan'. Sakan' te ni nandiko' ra vi'e nandaní va ra xa'a' ña ni yoo ikan'.

Sq'o ni xaa a kij' ni tuvi Jesús nuu' uvi ta'an te nda'a' xa'a' a ichi' ña kua'an ñuu Emaús (Mr. 16:12-13)

13 Sava ni kivi' ña ni natíaku Jesús jaan', te nu'u' uvi ta'an te ndikún ichi' a ichi' ña kua'an ñuu Emaús kua'an ra. Te ñuu jaan' ndii, kuyatin' uxí iin kilómetro xika' naá a te kandu'u' ñuu Jerusalén. 14 Te ndatu'un' xiin' ta'an' ra kua'an ra xa'a' sakuu' ña ni yoo. 15 Te kij' ndatu'un' ra kua'an ra ndii, ni kuyatin' Jesús xata' ra, te kua'an a inga' a xiin' ra. 16 Ndisu ni nakuni ña'a' ra ni xaa Ndiosí. 17 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndee xa'a' ndatu'un' ndo'ó kua'an ndo'? —ni kachi a.

Sakan' te ni xikuita te jaan', nda'vi kuni ra. 18 Sakan' te ni ka'an iin te nani' Cleofas xiin' a ndii:

—Iin ndaa' yo'ó kuiti' nduu' te xka'ndiá kua'an ñuu Jerusalén, te xini ndee ña ni yoo ikan' iku kañuu kuiti' —ni kachi ra.

19 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nduu' a ni yoo? —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ña ni ndo'o Jesús, te ni kije ñuu Nazaret. Te jaan' ndii, ni ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí, te ni ka'an tu ra a xiin' ña ndiee', te ni xaa tu ra kua'a' chuun ka'nu' koo' chukuu' nuu' Ndiosí xiin' nuu' kua'a' va ne yivi'. 20 Te sutu kuu' nuu' xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu ni sanakua'a' ña'a' nda'a' te romano te ka'ni' ña'a' ra, te ni xa'ni' ña'a' te jaan' nuu' krusín. 21 Ndisu ndu'u ndii, ni ndiatu ini ndu ña te jaan' nduu' te sandoó ndiká yoo', ne vi'e Israel, nda'a' te ndasi' yoo'. Te xa uní kivi' kua'an vitin ña ni yoo sakuu' ña jaan'. 22 Te sakan' tu sava ña'a', ne nduu' ti'vi xiin' ndu ndii, ni sandi'ni ña ndu. Sakan' ña ña'a' ndi'e' ni xa'an ña yavi mii' naá nu'u' nde'i Jesús, 23 ndisu koo' ka a ni xini ña naá. Te ni nandiko' ña, te ni ka'an tu ña ña ni tuvi ndia'vi ángele nuu' ña, te ni ka'an a xiin' ña ña xa ni natíaku Jesús. 24 Ndi'i jaan', te ni xa'an iin uvi te nduu' ti'vi xiin' ndu yavi jaan', te ni xini ra ña naa ni ka'an ña'a' jaan', xna'a' nduu' a. Ndisu ni xini ra Jesús —ni kachi ra.

25 Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa küu' kaxi' tu ndo'ó, ran'. Xa kuachí tu kandixa' ndo' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an'. 26 ¿Ñaa xini ndo' ña ni kuni a kundo'o Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi', sakuu' ña jaan' ña kuni ka nu'u a ndivi' mii' natin a ña ki'in' ka'nu'? —ni kachi a.

27 Sakan' te ni xa'a' sanakuachi' a sakuu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, ña ka'an xa'a' a, ni xa'a' a ndee ña ni ke'i Moisés xiin' ña ni ke'i sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an'.

28 Te kij' xa kuyatin' ra ñuu mii' kua'an ra ndii, ni xaa Jesús ndee naa ña ya'á kua'an. 29 Ndisu ni ka'an ndiee' ra xiin' a ndii:

—Ndoq un' xiin' ndu yo'o', xa ni kuaa' va, sakan' te tüvi' ka —ni kachi ra.

Sakan' te ni ko'ni ra iin vi'e, te ni ndoo a ikan' xiin' ra. ³⁰ Kij' ndu'u' Jesús te kuxi a nuu' mesa xiin' ra ndii, ni ki'in a xita' va'a, te ni taxi a ña chindani Ndiosí, te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' ra. ³¹ Sakan' te ni nunia' nduchi' nuu' ra, te ni nakuni ra ña Jesús nduu' a. Ndisu xaka'an e', te ni ndi'i a so'o nuu' ra. ³² Te ni xa'a' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Süu' ni tuu e' ña ndee naa xixi vi' nimá e' kij' ñu'u' e' ichi' kuaxi e', te sanakuachi' a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí nuu' e' kuaxi a xiin' e'? —ni kachi xiin' ta'an' ra.

³³ Xa hora sakan' te ni nandiko' ra ñuu Jerusalén, te ni ndekuie ra mii' nakaya te uxi iin nda'a' xa'a' a xiin' inga ne ndikún ichi' a. ³⁴ Te ni ka'an ne jaan' xiin' ra ndii:

—Ña ndaku xna'a nduu' a ndii, ni natjaku xto'o e', xa ni tuvi tu a nuu' Simón Pedro —ni kachi ña.

³⁵ Sakan' te ni ka'an tu te jaan' xiin' ne jaan' sakuu' ña ni xka'ndia xiin' ra ichi', xiin' saa ni nakuni ra Jesús kij' ni sakuachi' a xita' va'a.

S'o'o ni xaa a kij' ni tuvi Jesús nuu' te ndikún ichi' a

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Kij' ka'an ka te jaan' xa'a' ña jaan' ita' ra, te iin ni tuvi tjo' Jesús iin' ndichí a ma'in' mii' ndiee' ña jaan', te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Na koo na ña maní' xiin' nimá ndo' —ni kachi a.

³⁷ Ndisu ni yi'vi xava'a ña, sakan' ña ni xanini ña ña iin i'na' nduu' a.

³⁸ Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Ndichun na yi'vi ndo'? Te, ¿ndichun na kuachí kandixa' ndo' xiin' nimá ndo'? ³⁹ Koto ndo' nda'a' i xiin' xata' xa'a' i. Yu'u nduu' i. Tondia nda'a' ndo' yu'u te kuní ndo' ña suvi i. Sakan' ña i'na' ndii, koo' ñu'u' nde'i a, te ni ndee koo' tu iki' a ndee naa ña xito' ndo' kumi' yu'u vitin —ni kachi a.

⁴⁰ Te kij' ndi'i ni ka'an a ña jaan', te ni nia'a a nda'a' a xiin' xa'a' a nuu' ña. ⁴¹ Te xa'a' a ña va'a va kuni

nia, te nandani xava'a tu ña ndii, kusaa' kuni ka kandixa' xna'a ña ña suvi nduu' a. Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ñáá yoo ña xaxi' xaa' ndo'? —ni kachi a.

⁴² Sakan' te ni taxi ña iin ta'vi' tjaka' yatan' xiin' tutu yoko nda'a' a, ⁴³ te ni natjin ña'a' a, te ni xixi ña'a' a nuu' ña. ⁴⁴ Sakan' te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Ña ni ndo'o i jaan' ndii, xa ni ka'an i xiin' ndo' xa'a' a kij' ni xika i xiin' ndo', ña kuni a xinu sakuu' ña yoso' xa'a' yu'u nuu' tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a, xiin' ña yoso' nuu' tutu Salmos —ni kachi a.

⁴⁵ Sakan' te ni nunia' a nimá ña, te ni taxi a kundani kaxi' ña xa'a' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí. ⁴⁶ Te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Ña yo'o' nduu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' Cristo, ña tjanu' a sakakú ne yivi', ña kuni a kuví a, te natjaku a kivi' ña uní. ⁴⁷ Te xiin' ndiee' a ka'an ndoso' ne yivi' nuu' sakuu' inga ne yivi' iin yivi' xa'a' ña nama ña nimá ña xa'a' kuachi ña xaa' ña, te koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ña. Te ñuu Jerusalén xa'a' ka'an ndoso' ña a. ⁴⁸ Ndo'ó nduu' ne ni xini nduchi' nuu' ña ni ndo'o i jaan'. ⁴⁹ Va'a, yu'u ndii, ti'vi' i ña xa ni ka'an yuva' e' Ndiosí xiin' i taxi a koo xiin' ndo'. Ndisu ndo'ó ndii, ndoo ndo' kundiee' ndo' ñuu Jerusalén yo'o' ndiatu' ndo' ndee skachi' natjin ndo' ndiee' ña kuaxi ndivi' —ni kachi a.

S'o'o ni xaa a kij' ni ndaa Jesús ndivi'

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Ni ya'a, te ni xaka Jesús te nda'a' xa'a' a, te kua'an a xiin' ra ndee ñuu Betania. Te ikan' ni ndani' i a nda'a' a, te ni xañu'u' ña'a' a. ⁵¹ Te kij' iin' a xañu'u' ña'a' a ndii, ni kuxika' a nuu' te jaan', te ni ndaa' a ndivi'.

⁵² Te kij' ndi'i ni xito ka'nu' ña'a' ra ndii, va'a va kuni ra ni nandiko' ra kua'an ra ñuu Jerusalén. ⁵³ Te saa kivi' ñu'u' ra nuu' ki'e yukun'

ka'nu' xaka'nu' ra Ndiosí. Sakan' na
kundu a.

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Juan ña ka'an xa'a' Jesús

*Jesús nduu' Tu'un Ndiosí, te ni
kixin a iin yivi'*

¹ Ña nuu' kii' tia'an koo iin yivi' ndii, xa yoo ña nduu' Tu'un, te Tu'un jaan' kandu'u' mii' yoo Ndiosí, te ña jaan' nduu' Ndiosí. ² Te ndee ña nuu' ni kandu'u' ña jaan' mii' yoo Ndiosí. ³ Xiin' nda'a' ña jaan' ni xa'a' Ndiosí sakuu' ña'a, te ndee iin ña yoo koo' naa' ni xa'a' ña'a' ña jaan'. ⁴ Ña jaan' nduu' xa'ndu kivi' ñuu, te ña taxi' kivi' ñuu jaan' nduu' ñu'u ña nia'a' ichi' Ndiosí nuu' ne yivi'. ⁵ Te ñu'u jaan' yi'é mii' iin yavi', te ña iin yavi' jaan' ndii, koo' chukuu' a nda'va ña'a' a.

⁶ Ni ti'vi' Ndiosí iin te yivi', te ni nani' Juan, ⁷ te ndiee yu'u' ra xa'a' ñu'u jaan', te ini sakuu' ne yivi' kuni ña'a' ña. ⁸ Ni nduu' Juan jaan' ñu'u jaan', süu' jaan' ndii ni kixin ra te ndiee yu'u' ra xa'a' ñu'u jaan' kuiti'. ⁹ Te ña nduu' ñu'u ndixa, ña yi'é nuu' sakuu' ne yivi' ndii, xa kuaxi a iin yivi'. ¹⁰ Ña jaan' ndii, ni xika a iin yivi', te ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' ndii, ni nakuni ña'a' ña, tee' ndee xiin' nda'a' a ni xa'a' Ndiosí iin yivi'. ¹¹ Ni kixin a mii' ndiee' ne iin kuu' xiin' a, ndisu ni natiin ña'a' ña. ¹² Ndisu sakuu' ne ni natiin ña'a', te ini tu ña xini ña'a' ña ndii, ni taxi a ndiee' ña te nduu' ña si'e Ndiosí. ¹³ Ne jaan' ndii, nduu' ña si'e Ndiosí xa'a' a ña nduu' ña si'e ne ichi' yata' ña, ni ndee süu' xa'a' a ña ni nakasi' iin' ne yivi', ni ndee süu' xa'a' a ña sakan' ni ka'an nimá te yivi'. Süu' jaan' ndii nduu' ña si'e a xa'a' a ña sakan' ni kuni mii' Ndiosí. ¹⁴ Te ña nduu' Tu'un jaan' ndii, ni nandu a iin te yivi', te ni ndu'u' a tein e'. Te ni xini ndu ña ka'nu' va ña nduu' a, te xiin' a jaan' ni nia'a' a ña suvi

xna'a a nduu' ña iin ndaa' tilu' si'e Ndiosí. Te ni kumi' tu a kua'a' va ña kundani a ne yivi', te sakan' tu ni nia'a a ña ndixa xa'a' Ndiosí. ¹⁵ Juan ndii, ni ndiee yu'u' tu te jaan' xa'a' ña jaan' ka'an ti'e' ra ndii:

—Xa'a' ña ka'a' ni ka'an i kii' ni ka'an i xiin' ndo' ndii: “Ña kuaxi xata' i nduu' ña ka'nu' ka te sakan' yu'u, sakan' ña xa yoo a ndee kii' tia'an tuvi yu'u” —ni kachi ra.

¹⁶ Te xa'a' a ña kumi' a sakuu' ña ndiee' jaan' ndii, nda'a' a natiin' sakuu' yoo' ña xamaní' va'a ka vi' vitin. ¹⁷ Kuaxi ndii nda'a' Moisés ni saya'a' Ndiosí tu'un ndei' a nuu' e', ndisu nda'a' Jesús ni natiin e' ña xamaní' va'a ka, te ni natiin tu e' ña kundani e' ña ndixa xa'a' mii' a. ¹⁸ Ndee iin kivi' tia'an kuni nuu' ndee iin ne yivi' Ndiosí, ndisu ña iin ndaa' tilu' si'e a, ña iin ndaa' ña yoo' xiin' a jaan', nduu' ña ni nia'a' nuu' e' sa'a kuu' yuva' e' Ndiosí.

*Soro ni xaa a kii' ni ndiee yu'u'
Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta
Ndiosí, xa'a' Jesús*

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ña yo'o' nduu' ña ni ndiee yu'u' Juan jaan' kii' ni ti'vi' te judío kuu' nuu' ndee ñuu' Jerusalén sava sutu xiin' sava te Levita, te xachuun' tu tixin yukun' ka'nu', te ndatu'un' ra Juan jaan' ndii:

—¿Ndee nuu' chuun ndiso' yo'ó? —ni kachi ra.

²⁰ Te Juan jaan' ndii, ni tiasi yu'u' ra, süu' jaan' ndii ni ndiee yu'u' ndaku ra ka'an ra ndii:

—Süu' yu'u' nduu' Cristo tianu' Ndiosí sakaku' yoo' —ni kachi ra.

²¹ Te ni ndatu'un' tukuu ña'a' ra ndii:

—¿Ndee nuu' chuun ndiso' un' na sakan'? ¿Ñaa' Elías nduu' un'? —ni kachi ra.

Te ni nakujin Juan ndii:

—Ü'un', süvi i —ni kachi ra.

Te ni ndatu'un' tukuu' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá te ka'án tiakú tu'un Ndiosí, te ndiatu' e', nduu' un'? —ni kachi ra.

Te ni nakuijn ra ndii:

—Súvi i —ni kachi ra.

²² Te ni ndatu'un' ka ña'a' ra ndii:

—¿Ndee nuu' chuun ndiso' un' na sakan'? Ka'an un' xiin' ndu, te kuví naxi ndu kuento nuu' te ni tiví ndu'u. ¿Ndee ña ka'án un' xa'a' mii' un'? —ni kachi ra.

²³ Te ni nakuijn Juan jaan' nuu' ra ndii:

—Yu'u nduu' te ka'án ti'e' mii' ichi' kaa' ndii: “Ndasandaku ndo' ichi' mii' kixin xto'o e'”, saa nii' ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un a —ni kachi Juan.

²⁴ Te yivi', te ni xa'an ikan' ndii, te fariseo ni tiví' ña'a'. ²⁵ Te tukú ni ni ka'an te jaan' xiin' Juan ndii:

—¿Ndichun na sakuchi' un' ne yivi' kuenta Ndiosí naa' süu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú yoo', nduu' un', te ni ndee süu' Elías nduu' tu'un', te ni ndee süu' te ka'án tiakú tu'un' Ndiosí ndiatu' e' kixin nduu' un'? —ni kachi ra.

²⁶ Te ni nakuijn Juan nuu' te jaan' ndii:

—Xiin' tikui kuíti' sakuchi' yu'u ne yivi' kuenta Ndiosí. Ndisu tein e' xika' iin ña xini ndo'. ²⁷ Te ña jaan' na'in chuun' nuu' yu'u, sakan' ña ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' yu'u, te ni ndee vä'a i kunduu te ndaxin' iin' ndixan' ki'i' a —ni kachi ra.

²⁸ Te sakuu' ña jaan' ni xka'ndia ñuu Betábara, ña kandu'u' tukú ta'vi' itia Jordán, mii' ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí.

Jesús nduu' mbee lulu, ña kuaxi nda'a' Ndiosí

²⁹ Te tukú kivi' ndii, ni xini Juan jaan' kuaxi Jesús. Te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', kaa' kuaxi ña nduu' mbee lulu, ña nduu' kuenta Ndiosí, te ña kaa' sandoyo' kuachi ne yivi' iin yivi'. ³⁰ Xa'a' ña kaa' ni ka'an i kii' ni ka'an i ndii: “Ña na'in chuun' nuu' yu'u ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' yu'u, sakan' ña xa yoo a ndee kii' tia'an tui i.” ³¹ Te ndii,

ni nakuni yu'u yoo nduu' a, ndisu ni xaa i sakuchi' i ne yivi' kuenta Ndiosí te nakuni ña'a' yoo', ne Israel —ni kachi ra.

³² Te sakan' tu Juan ndii, ni ndjee yu'u' ra ka'an ra ndii:

—Ni xini i nuu' Espiritu Ndiosí ndee ndivi' ndee naa nuu' paloma, te ni xikui'nu ña'a' a. ³³ Te ndii, ni nakuni yu'u yoo nduu' ña kaa', ndisu ña ni sakuiso' chuun' yu'u te sakuchi' i ne yivi' kuenta a xiin' tikui kuíti' ni ka'an xiin' i ndii: “Kuni un' nuu' Espiritu Santo ndee ndivi', te iin kui'nu a iin te yivi', te jaan' nduu' te sakuchi' ne yivi' kuenta i xiin' ña ndjee' Espiritu Santo jaan'”, ni kachi a xiin' i. ³⁴ Te ni xini yu'u ña sakan' ni xaa a xiin' ña kaa', te ndee' yu'u' i ña ña kaa' nduu' si'e Ndiosí —ni kachi Juan.

S'o'o ni xaa a kii' ni xa'a' ndikun ne yivi' Jesús

³⁵ Ni kitu' tukú kivi' ndii, iin' ni tukuu Juan jaan' xiin' uvi ta'an te ndikun ichi' ra. ³⁶ Te kii' ni xini ra ña xka'ndia Jesús kua'an a ikan', te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', kaa' kua'an ña nduu' mbee lulu, ña nduu' kuenta Ndiosí —ni kachi ra.

³⁷ Te kii' ni xini so'o te uvi ta'an jaan' ña ni ka'an ra ndii, ni xikundikun ra Jesús jaan'. ³⁸ Te ni nandiko' kiiin Jesús, te ni xini a ña ndikun te jaan' xata' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nduu' a nduku' ndo', taa? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, ¿mii' ndu'u' un'? —ni kachi ra xiin' a. (Te Rabí jaan' kuni kachi a Maestro.)

³⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—To'o' ndo' xiin' i, te kuni ndo' —ni kachi a.

Te ni xa'an ra, te ni xini ra mii' ndu'u' a, te ni ndoo ra ikan' xiin' a kivi' jaan', sakan' ña xa ka kumi' xakuua' ni nduu' a. ⁴⁰ Iin te jaan' ndii, ñani Simón Pedro nduu' ra, te Andrés nani' ra. Te jaan' nduu' iin te uvi ta'an te ni xini so'o ña ni

ka'an Juan jaan', te ni xikundikun ra Jesús. ⁴¹ Te ña nuu' ña ni xaa Andrés jaan' ndii, Simón ñani ra ni xa'an' koto ra, te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ni xa'an kuni ndu ña nduu' Mesías —ni kachi ra. (Te Mesías jaan' kuni kachi a Cristo, ña tianu' Ndiosí sakakú yoo'.)

⁴² Te ni naka ña'a' ra te kua'an ra nuu' Jesús. Te kij' ni xini Jesús te jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yo'ó nduu' Simón, si'e Jonás. Te vitin ndii, Cefas kunani' un' saa i —ni kachi a xiin' ra. (Te Cefas jaan' kuni kachi a Pedro uun Kava'.)

S'o'o ni xaa a kij' ni ini Natanael ni xini ra Jesús

⁴³ Te tuku kivi' ndii, ni kuni Jesús ku'un a ñu'u' Galilea, te ni nata'an' a xiin' iin te nani' Felipe, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundikun un' yu'u, taa —ni kachi a xiin' ra.

⁴⁴ Te Felipe jaan' ndii, ñuu Bet-saida ni kiee ra mii' nduu' tu ñuu Andrés xiin' Pedro. ⁴⁵ Te Felipe jaan' ndii, ni xa'an nanduku' ra Natanael, te kij' ni xini ña'a' ra ndii, ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ni xini ta'an' ndu xiin' te ni ka'an Moisés xa'a' nuu' tu'un ndei' Ndiosí, te ni ka'an tu te ni ka'an tiakú tu'un a xa'a' te jaan', Jesús, si'e José, te ni kiee ñuu Nazaret, nduu' ra —ni kachi ra.

⁴⁶ Te ni ka'an Natanael xiin' ra ndii:

—Jan', ndee iin ña va'a xa'a' yoo' kivi' keta ñuu Nazaret jaan' —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an Felipe xiin' ra ndii:

—Va'a, to'o' te kuni nduchi' nuu' ña'a' un' —ni kachi ra.

⁴⁷ Kij' ni xini Jesús ña kuaxi Natanael jaan' nuu' a, te ni ka'an a xa'a' ra ndii:

—Aan', kaa' kuaxi te ta'an' e', iin te xata'an nduu' te Israel. Te nasaká nimá nduu' ra —ni kachi a.

⁴⁸ Te ni ka'an Natanael xiin' a ndii:

—¿Saa kivi xini un' yoo' nduu' yu'u? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kij' tia'an ka'an Felipe xiin' un', kij' iin' un' xa'a' tun' higuera ndii, ni xini i yo'ó —ni kachi a.

⁴⁹ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, yo'ó nduu' si'e Ndiosí. Yo'ó nduu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' yoo', ne Israel —ni kachi ra.

⁵⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto ka ni ka'an i ña ni xini i yo'ó xa'a' tun' higuera jaan' kuiti' na kandixa' un' ña ña jaan' nduu' i. Ndisu ña ka'nu' ka kuni un' te sakan' ña jaan' —ni kachi a.

⁵¹ Te ni ka'an ka a xiin' te jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña kuni ndo' ña xa ni nunia' yi'e ndivi', te kuni ndo' kua'a' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ndaa' a ndivi', te nuu' a nuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi' —ni kachi a.

2

S'o'o ni xaa a kij' ni yoo' iin ña tunda'a' ñuu Caná

¹ Ni ya'a un' ta'an kivi', te ni yoo iin ña tunda'a' ñuu Caná, ña naá nuu' ñu'u' Galilea, te naá tu si'i' Jesús viko' jaan'. ² Te ni xa'an tu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ikan', sakan' ña ni tatú ña'a' ne yivi'. ³ Te kij' yoo ka viko' jaan' ndii, ni ndi'i vino, ikan' te ni ka'an si'i' Jesús xiin' a ndii:

—Koo' ka vino xaa' nia —ni kachi a'.

⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' si'i' a ndii:

—Nanaa, ¿ndichun na ka'an un' xiin' yu'u xa'a' ña jaan'? Kuni ka xaa hora ña nia'a i nuu' ne yivi' chuun ña yoo nuu' i —ni kachi a.

⁵ Sakan' te ni ka'an si'i' a jaan' xiin' te xaxa' vino jaan' ndii:

—Saa ndo' ndee ka ña ka'an ra xiin' ndo', taa —ni kachi a'.

⁶ Ni yoo iñu ta'an tinaja na'nu', ña ni ku'a' xiin' yuu' ikan', te kuyatin' un' ta'an yoo na'nu' tikui kivi ku'un tixin i'in a. Tinaja jaan' ndii, tikui te sandoo' xiin' mi' ndu'u, ne judío, nuu' Ndiosí xiñu'ú tixin a. ⁷ Te ni

ka'an Jesús xiin' te xaxa' vino jaan' ndii:

—Sakutu' ndo' sakuu' tinaja kaa' tikui —ni kachi a.

Te ni sakutu' kati'i' ra a. ⁸ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Tava' ndo' sie ra' vitin, te kundjaka ndo' ra' nda'a' te ndiso' chuun' xa'a' viko' —ni kachi a.

Te ni xan ndjaka ra' ra' nda'a' te jaan'. ⁹ Te kii' ni xi'i' te jaan' sie tikui, te' ni nandu' vino ndii, xini ra' naa' tikui ni nduu' ra'. Ndisu' xini te xaxa', te ni tava' ra' jaan', na' tikui ni nduu' ra'. Te ni kana' te ndiso' chuun' jaan' te tunda'a'. ¹⁰ Te ni ka'an ra' xiin' ra' ndii:

—Xini e' na' sakuu' ne yivi' ndii, xi'na' ka' vino va'a' xaxa' nia, te kii' xa' kuni tuxi' ra' ne ni tatu' nia, te xa'a' nia xaxa' nia vino nda'vi. Te ndii yo'ó ndii, ni taxa'a' un' te' va'a' ka' ndee' vitin te xaxa' ra' —ni kachi ra.

¹¹ Na' jaan' nduu' chuun' ka'nu' na' nuu', na' ni xaa' Jesús. Te nuu' Cana', na' kandu'u' nuu' nu'u' Galilea jaan', ni xaa' a' na' jaan', te xiin' na' jaan' ni nia'a' a' na' ndjee' na' kumi' a. Te ni ini' ka' te nda'a' xa'a' a' xini na'a' ra.

¹² Ni ya'a' na' jaan', te ni nakaa' Jesús nuu' Capernaum, ni nakaa' si'i' a, te ni nakaa' tu' nani' a, te ni nakaa' tu' te nda'a' xa'a' a. Te ni ndoo' nia' ndia'vi' kivi' nuu' jaan'.

So'o' ni xaa' a' kii' ni taxi' Jesús te ndasanduu' yukun' ka'nu' ndee' naa' ya'vi

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Xa' kuyatin' viko' pascua, na' xaka'nu' ndu, ne judío, sakan' na' kiii' ni kaa' Jesús nuu' Jerusalén.

¹⁴ Te ni xini' a' ndiee' te yivi' xiko' ra' toro, xiin' mbee, xiin' paloma, nuu' ki'e' yukun' ka'nu' jaan'. Te ni xini' tu' a' ndiee' te nama' xu'un'. ¹⁵ Te ni chunta'an' a' iin' uvi' yo'o', te ni taxi' u'vi' a' sakuu' te ndiee' nuu' ki'e' jaan', xiin' mbee, xiin' toro. Te ni kiku' a' xu'un' te nama' xu'un' jaan', te ni sanduva' a' mesa' ra. ¹⁶ Te ni ka'an' a' xiin' te xiko' paloma jaan' ndii:

—Tava' ndo' sakuu' na' a' ndo' kaa' nuu' ki'e' yukun' yo'o', te ndasanduu' ndo' vi'e' yuva' i' ndee' naa' ya'vi —ni kachi a.

¹⁷ Sakan' te ni naka'an' te nda'a' xa'a' a' na' yoso' a' nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an' a' ndii: “Xa' yoo' i' kivi' i' xa'a' a' na' ndo'o' i' xa'a' vi'e' un'”, kachi a.

¹⁸ Xa'a' a' jaan' na' ni ndatu'un' iin' uvi' te judío kuu' nuu' Jesús ndii:

—¿Ndee' chuun' ka'nu' saa' un', te nia'a' un' na' ndiso' chuun' un', te xaa' un' na' ni xaa' un' kaa'? —ni kachi ra.

¹⁹ Te ni nakuijn' a' nuu' ra' ndii:

—Naa' tani' ndo' yukun' ka'nu' yo'o' ndii, kivi' na' uni, te xa' ni nakan' i' tuku' a' —ni kachi a.

²⁰ Sakan' te ni ka'an' te judío jaan' xiin' a' ndii:

—Jan'! Uvi' xiko' iinu' ta'an' kuiya, te ni xinu' yukun' ka'nu' yo'o'. Te yo'ó ka'an' na' uni' ta'an' kivi' kuiti', te ndani' i' un' tuku' a' —ni kachi ra.

²¹ Ndisu' yukun' na' ni ka'an' Jesús jaan' xa'a' ndii, nu'u' nde'i' a' nduu' a. ²² Sakan' na' kiii' kii' ni xi'i' a, te ni natjaku' a' ndii, ni naka'an' te nda'a' xa'a' a' na' ni ka'an' a' jaan'. Te ni kandixa' ra' na' yoso' nuu' tutu' Ndiosí xa'a' a' xiin' na' ni ka'an' mii' Jesús.

Xini' Jesús saa' iin' nimá sakuu' ne yivi'

²³ Kii' yoo' Jesús nuu' Jerusalén xa'a' viko' pascua jaan' ndii, kua'a' va' ne yivi' ni kandixa' na'a' xa'a' na' ni xini' nia' na' ka'nu' na' ni xaa' a.

²⁴ Ndisu' Jesús ndii, ni ini' a' xini' a' ne jaan', sakan' na' xini' a' saa' iin' nimá sakuu' ne yivi'. ²⁵ Te ni kuni' ndee' iin' ne yivi' ka'an' xiin' a' xa'a' inga' ne yivi', sakan' na' xa' xini' mii' a' saa' iin' nimá sakuu' e'.

3

So'o' ni xaa' a' kii' ni ka'an' Jesús xiin' Nicodemo na' tuku' ni kuni' a' nakaku' ne yivi'

¹ Yoo' iin' te fariseo nani' Nicodemo. Iin' te ni'i' chuun' nuu' ne judío, ne ta'an' e', nduu' ra. ² Te

jaan' ndii, ni xa'an ra nuu' Jesús iin ñuu, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, xini ndu ña Ndiosí ni taxi chuun nda'a' yo'ó, te nduu' un' maestro nuu' ndu'u. Kuachi ndii ndee iin ne yivi' küvi saa chuun ka'nu', ña xaa' yo'ó, naa' köo' Ndiosí yoo xiin' nia, te chindiee' ña'a' a —ni kachi ra.

³ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña naa' kaku iin ne yivi' tuku ichi' saa Ndiosí ndii, küvi kuni nia ña ka'ndia chuun' a nimá nia —ni kachi a.

⁴ Te ni ka'an Nicodemo xiin' a ndii:

—¿Saa tu küvi kaku iin ne xa xixa tuku ichi', taa? ¿Náa küvi ki'vi tukuu nia tixin si'i' nia te kaku tukuu nia? —ni kachi ra.

⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña naa' kaku iin ne yivi' xiin' tikui kuiti', te kaku nia xiin' Espiritu ndii, küvi natiin nia ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nia. ⁶ Yoo ka kaku' xaa' yuva' si'i' ndii, kuenta ne yivi' kuiti' nduu' nia. Te yoo ka kaku' xaa' Espiritu ndii, kuenta Ndiosí nduu' nia. ⁷ Nandan un' ña ni ka'an i xiin' un' ña kuni a nakaku un' tuku ichi'. ⁸ Naa kuu' tachi' ndii, xika' a mii' ka kuni a, te xini so'ó un' ni'i' xika' a. Ndisu xini un' mii' ni kixin a, te xini tu un' mii' kua'an a. Iin kachi xaa' tu Espiritu xiin' sakuu' ne ni sakaku' a tuku ichi' —ni kachi a.

⁹ Te ni ka'an Nicodemo xiin' a ndii:

—¿Saa tu küvi xka'ndia ña ka'an un' jaan'? —ni kachi ra.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te sania'á nduu' yo'ó nuu' ne ñuu e', ne Israel, te, ¿saa tu na kundani un' ña ka'an i xiin' un' jaan'? ¹¹ Ña ndaku ka'an i xiin' un' ndii, ka'an ndu ña xini ndu, te ndiee' yu'u' ndu xa'a' ña xini nduchi' nuu' ndu. Ndisu ndo'ó ndii, ni natiin ndo' ña ndiee' yu'u' ndu. ¹² Naa' kuni kandixa' ndo' ña ka'an i xiin' ndo' xa'a' ña yoo iin yivi' yo'ó' ndii, ¿saa tu kandixa' ndo' naa' ka'an i xiin' ndo' xa'a' ña yoo ndivi'? ¹³ Sakan' ña ndee iin ne yivi' ni ndaa ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí. Ndisu yu'u, ña

nduu' tu te yivi' ndii, ikan' ni kiee i, te ni tuvi i nuu' ñu'u' iin yivi' yo'ó'.

¹⁴ Naa ni chindu'u' Moisés koo' nuu' iin itun' mii' ichi' kaa' xta'an' ndii, sakan' tu tiandu'u' te yivi' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' itun', ¹⁵ te sakuu' ne ini xini yu'u ndii, köo' kivi' küvi nia nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii natiin nia kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'.

So'ó nia'á Ndiosí ña kundani a ne yivi' iin yivi'

¹⁶ 'Kuachi ndii kundani ya'a Ndiosí ne yivi' iin yivi', sakan' na ni ti'vi' a yu'u, ña nduu' si'e a ña iin ndaa' tilu', iin yivi' yo'ó'. Te yoo ka ini xini yu'u ndii, köo' kivi' küvi nia nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii natiin nia kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'.

¹⁷ Kuachi ndii ni ti'vi' a yu'u, ña nduu' si'e a, xaa i iin yivi' te katun' i ne yivi' jaan' xa'a' kuachi nia. Süu' jaan' ndii ni ti'vi' a yu'u xaa i te sakaku' ña'a' a xiin' nda'a' i nuu' kuachi nia. ¹⁸ Sakan' na yoo ka ini xini yu'u ndii, katun' ña'a' Ndiosí xa'a' kuachi nia, ndisu yoo ka ini xini yu'u ndii, xa ni katun' nia nuu' a, sakan' ña ni ini nia kuni nia yu'u, ña iin ndaa' tilu' si'e Ndiosí. ¹⁹ Te xa'a' ña yo'ó' nduu' ña katun' Ndiosí ne jaan', ña ni xaa yu'u iin yivi' yo'ó', te nduu' i ndee naa ñu'u' nuu' nia, ndisu ni kundani ka nia ña kaka niaa' nia te sakan' ñu'u' jaan', sakan' ña xachuun' nia'a nia. ²⁰ Kuachi ndii, sakuu' ne xachuun' nia'a ndii, ndasi' nia ñu'u' jaan', te kuyatin' nia nuu' a koto ka natuvi ña nia'a ña xaa' nia. ²¹ Ndisu ne xaa' ña ndixa ndii, kuyatin' nia nuu' ñu'u' jaan', te natuvi ña xaa' nia ña kuni Ndiosí —ni kachi a.

Ndiee' yu'u' ka Juan xa'a' Jesús

²² Ni ya'a ña jaan', te ni xa'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Judea, te ni ndoo nuu' a ikan' xiin' ra. Te ni sakuchi' a ne yivi' kuenta Ndiosí. ²³ Te naa' tu Juan sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí yatin' ñuu Enón, ña kandu'u' yatin' ñuu Salim, sakan' ña yoo kua'a' tikui

ikan'. Te ni kixin ne yivi', te ni chichi nia kuenta Ndiosí ni xaa ra. ²⁴ Sakan' ña kuní sko'ni' te ndiso' chuun' Juan jaan' vi'e kaa kivi' jaan'.

²⁵ Te kivi' jaan' ndii, ni kanj ta'an kuento te ndikún ichi' Juan jaan' xiin' inga te judío xa'a' saa kuní a saa ne yivi', te sandoo xiin' mii' nia nuu' Ndiosí. ²⁶ Te ni kixin ka'an te ndikún ichi' Juan jaan' xiin' ra ndii:

—Rabí, te ni iin xiin' un' tuku ta'vi' yu'u' itia Jordán, te nduu' te ni ndiee yu'u' un' xa'a' ndii, sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí. Te sakuu' ne yivi' kua'an mii' iin' ra —ni kachi ra.

²⁷ Te ni ka'an Juan xiin' te jaan' ndii:

—Ndee iin ne yivi' kivi' na'in chuun' naa' taxí Ndiosí a nda'a' nia ndee ndivi'. ²⁸ Xa mii' ndo'ó nduu' te ni xini so'o ña ni ka'an i ndii: "Süu' yu'u' nduu' Cristo, ña sakakú ne yivi'. Süu' jaan' ndii ni taxí Ndiosí chuun' nda'a' i te ki'in ichi' i nuu' ña jaan'." Sakan' ni kachi i. ²⁹ Sakuu' e' xini ña nda'a' te tunda'á' yoo ña tunda'á'. Ndisu te xini ta'an' xiin' ra ndii, xa' ikan' iin' ra, te xika' nuu' ra nuu' te jaan'. Te kij' xini so'o ra ndatu'un' te jaan' xa'a' ña' tunda'á' xiin' ra ndii, va'a va' kuni ra. Xa'a' a jaan' na sakan' tu yu'u' ndii, xa' ni xinu ña kuatia' nimá i jaan' vitin. ³⁰ Ña jaan' ndii, kuní a ña so'o kuu' ka'nu' ka' a, te yu'u' ndii, so'o nuu' ka' ña kuu' ka'nu' i.

Ña ni kiee ndivi' nduu' Jesús

³¹ 'Ña ni kiee ndivi' ndii, ka'nu' ka' ña nduu' a nuu' sakuu' ne yivi'. Te ne ni kaku iin yivi' yo'o' ndii, kuenta iin yivi' yo'o' kuiti' nduu' nia, te xa'a' ña yoo iin yivi' yo'o' kuiti' ndatu'un' nia. Ndisu ña ni kiee ndivi' jaan' ndii, ka'nu' ka' ña nduu' a nuu' sakuu' ne yivi'. ³² Ña ni xini ña jaan', xiin' ña ni xini so'o a ndiee' yu'u' a xa'a', te ña ndiee' yu'u' a jaan' ndii, ndee iin ne yivi' natiin' a. ³³ Ndisu yoo ka' natiin' ña ndiee' yu'u' a jaan' ndii, nakuni nia ña Ndiosí ndii, ña ndixa' xna'a' nduu' a. ³⁴ Kuachi ndii, ña ni ti'vi' Ndiosí

jaan' ndii, tu'un yu'u' mii' Ndiosí ka'an a, sakan' ña ni taxí ndoo a ndiee' Espíritu a nda'a' ña jaan'.

³⁵ Ndiosí, yuva' a ndii, kundani a si'e a, sakan' na ni sakuiso' chuun' ña'a' a nuu' sakuu' ña yoo. ³⁶ Yoo ka' iní xini si'e a jaan' ndii, natiin' nia kivi' nuu' ña koo' kivi' ndi'i'. Ndisu yoo ka' kuní iní kuní ña'a' ndii, natiin' nia kivi' nuu' ña koo' kivi' ndi'i' jaan'. Süu' jaan' ndii ne xa' yoo koo' tundo'o' nduu' nia saa Ndiosí —ni kachi Juan xiin' te ndikún ichi' ra jaan'.

4

So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' Jesús xiin' iin' ña'a' ña' Samaria

¹ Te ni xini te fariseo kuento ña kua'a' ka' ne yivi' ndikún ichi' Jesús ni xaa a te sakan' Juan. Te ni xini tu' ra kuento ña kua'a' ka' ne yivi' chichi' kuenta Ndiosí mii' iin' a te sakan' mii' naá Juan jaan'. ² (Ndisu mii' Jesús ndii, koo' ne yivi' sakuchi' vi' a. Te nda'a' xa'a' a nduu' te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí.) ³ Te kij' ni xini xto'o' e' kuento ña ni xini te fariseo jaan' kuento jaan' ndii, ni keta a ñu'u' Judea jaan', te ni nandiko' a kua'an a ñu'u' Galilea. Te kua'an tu' te nda'a' xa'a' a xiin' a.

⁴ Te ni kuni a ña xka'ndia a ñu'u' Samaria te xaa a mii' kua'an a. ⁵ Te ni xaa a nuu' iin' nuu' ña nani' Sicar, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Samaria jaan'. Kandu'u' nuu' jaan' yatín xiin' ñu'u' ña ni taxí Jacob nda'a' si'e ra José xta'an' iin' yivi'. ⁶ Te ikan' iin' pozo ña ni xa'a' Jacob jaan'. Te xa'a' a ña ni xavi Jesús ni kixin a ichi' jaan' ndii, ni xikundu'u' a yatín yu'u' pozo jaan'. Yatín sava kivi' nduu' a kij' sakan'. ⁷ Sakan' te ni xaa iin' ña'a', ña' Samaria, te ki'in' a' tikui, te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Saa un' ña va'a, te sakakan' un' sie tikui ko'o' i, naa —ni kachi a.

⁸ Te te nda'a' xa'a' a ndii, koo' ra ndiee' xiin' a, sakan' ña ña xaxi' kua'an sata' ra nuu' jaan'. ⁹ Ndisu xa'a' a ña nita'an' va'a ne judío xiin'

ne Samaria jaan' ndii, ni ka'an ña'a' jaan' xiin' Jesús ndii:

—Jan'! ¿Ndichun na xikán un' tikuí nuu' yu'u? Yo'ó ndii, te judío nduu' un', te yu'u ndii, ña' Samaria nduu' i —ni kachí a'.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Naa' xini un' ndee ña' nduu' ña' va'a, ña' xamaní' Ndiosí ne yivi', te naa' xini tu un' yoo nduu' ña' xikán tikuí nuu' un' ndii, mii' un' kakan' tikuí nuu' i, te taxi i tikuí, te' taxi' kivi' ñuu' nda'a' un' —ni kachí a'.

¹¹ Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Tákuie, koo' ndee jin ña'a' ni'i' un' te tava' un' tikuí, te pozo yo'o' ndii, kunu xava'a a. Sakan' na kuii', ¿mii' yoo tikuí, te' taxi' kivi' ñuu' jaan' xaa' un'? ¹² ¿Ñáá xanini yo'ó ña' te ka'nu' ka' nduu' un' te sakan' xii' yata' ndu Jacob? Ña' jaan' ni xa'a' pozo yo'o', te ni ndoo a nda'a' ndu, te yo'o' ni xi'i a tikuí xiin' si'e a, xiin' kiti' sana nia —ni kachí a'.

¹³ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Sakuu' ne xi'i' tikuí pozo yo'o' ndii, nana'a' te ichi ni tukuu ini nia. ¹⁴ Ndisu yoo ka xi'i' tikuí, te' taxi' yu'u jaan' ndii, koo' kivi' ka ichi tukuu ini nia, sakan' ña' tikuí, te' taxi' yu'u ko'o nia jaan' ndii, kanda vi' ra' tixin ini nia, te taxi' ra' kivi' ñuu' ña' koo' kivi' ndi'i' nda'a' nia —ni kachí a'.

¹⁵ Te ni ka'an a' xiin' a' ndii:

—Tákuie, taxi' tikuí, te' ka'an un' xa'a' jaan', ko'o i, te ichi ka ini i, te sakan' kixin ka i tava' i ra' yo'o' —ni kachí a'.

¹⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Va'a, naa. Kua'an te naka un' ii' un' te kixin ndo' yo'o' —ni kachí a'.

¹⁷ Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Koo' ii' i —ni kachí a'.

Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Ña' ndaku ka'an un' ña' ka'an un' ndii, koo' ii' un', ¹⁸ kuachi ndii xa' u'un ta'an ii' un' ni yoo, te te ndu'u' xiin' un' vitin ndii, süu' ii' un' nduu' ra. Te xiin' ña' jaan' ni ka'an un' ña' ndixa ndo' —ni kachí a' xiin' a'.

¹⁹ Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Tákuie, tuu i ndii, jin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' un'. ²⁰ Te xii' yata' ndu ndii, xini' iku' kaa' ni xaka'nu' ra Ndiosí, ndisu ndo'ó, ne judío, ka'an ndii, ñuu' Jerusalén nduu' mii' kuní a saka'nu' e' Ndiosí, kachi ndo' —ni kachí a'.

²¹ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Kandixa' un' ña' ka'an i xiin' un', naa, ña' xa' kuyatin' kivi' ña' kuní a ña' ku'un ndo' xini' iku' kaa', uun' ñuu' Jerusalén te saka'nu' ndo' yuva' e' Ndiosí. ²² Ndo'ó ndii, xini' ndo' yoo nduu' ña' xaka'nu' ndo', ndisu ne judío ndii, xini' ndu yoo xaka'nu' ndu, sakan' ña' nda'a' ndu kiee ña' sakakú Ndiosí ne yivi'. ²³ Ndisu xa' tondía kivi' ña' saka'nu' xna'a' ña'a' ne yivi', te xa' ni xaa a vitin. Ne jaan' ndii, saka'nu' nia yuva' Ndiosí xiin' ña' ndiee' Espiritu a, te saka'nu' ndaku ña'a' nia saa kuní mii' a. Kuachi ndii sakan' kuní yuva' e' Ndiosí ña' saka'nu' ña'a' ne yivi'.

²⁴ Ndiosí ndii, Espiritu nduu' a, te ne xaka'nu' ña'a' ndii, kuní a ña' saka'nu' ña'a' nia xiin' ña' ndiee' Espiritu a, te xaka'nu' ndaku ña'a' nia saa kuní mii' a —ni kachí a' xiin' a'.

²⁵ Te ni ka'an ña'a' jaan' xiin' a' ndii:

—Xini i ña' kixin Mesías, ña' tianu' Ndiosí sakakú yoo', ña' ka'an tu ne yivi' nduu' Cristo. Te kii' kixin ña' jaan' ndii, sanakuachi' ndi'i a sakuu' ña' yoo nuu' e' —ni kachí a'.

²⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Ña' jaan' nduu' yu'u, ña' ndatu'un' xiin' un' —ni kachí a'.

²⁷ Ikan' te ni xaa te nda'a' xa'a' a, te ni nandaní ra ña' ndatu'un' a xiin' jin ña'a'. Ndisu ndee jin ra ni ndatu'un' ña'a' ndii: “¿Yoo nduu' a ni ndatu'un' ña'a' un', uun' ndee xa'a' ndatu'un' un' xiin' a'?” ²⁸ Te ña' jaan' ndii, ni nako'o a' yoo a' te kua'an a' ñuu' a' jaan', te ni ka'an a' xiin' ne yivi' ndii:

²⁹ —To'o' ndo' te kuní ndo' jin te yivi', te ni ka'an xiin' i sakuu' ña' ni xaa i. Tee' te jaan' nduu' Cristo, ña' sakakú yoo', cho' —ni kachí a'.

³⁰ Sakan' te ni kīee ne yivi' ñu u jaan' te kuan koto ña'a' nja.

³¹ Te kij' kua'an ña' jaan' ndii, ni ka'an nda'vi te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Kundu'u' te kuxi un', Rabí —ni kachi ra.

³² Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kumi' yu'u jin ña xaxi', ña xini ndo'ó —ni kachi a.

³³ Sakan' na kuii' ni ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ñáa ni kixin ndiaka tu ne yivi' ña ni xixi a? —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xaa' i ña kuni ña ni ti'vi' yu'u te saxinu e ndii, ña jaan' nduu' ndee naa ña xaxi' nuu' i. ³⁵ Ndo'ó ka'an ndii: “Kumi' ta'an yoo' ka kuni, te nakaya e' ña savi'”, kachi ndo'. Ndisu yu'u ka'an xiin' ndo' ndii, ndani' i ndo' nuu' ndo', te koto ndo' ña savi' ña ita' ndiakan', xa ni chichi ndoo a. ³⁶ Te te nakaya a ndii, ña va'a kanando ra, te ña nakaya ra jaan' nduu' ne natin kivi' ñu ña koo' kivi' ndi'i. Sakan' te va'a inga' kuni naa kuu' te ni chi' i a xiin' te nakaya a jaan'. ³⁷ Sakan' na kuii' ña ndaku ka'an ne yivi' kij' ka'an nja ndii: “Jin ndaa' ra nduu' te chi' i, te inga ra nduu' te nakaya ña savi'”, kachi nja. ³⁸ Yu'u ndii, ni ti'vi' i ndo'ó te nakaya ndo' ña savi' mii' ni chi' i ndo', süu' jaan' ndii tuku te yivi' ni sando'o' xiin' mii', ndisu ndo'ó nduu' te ni kīee va'a nuu' chuun ña ni xaa te jaan' —ni kachi a.

³⁹ Te kua'a' va ne Samaria, ne ndiee' ñu jaan' ndii, ni ini nja ni xini nja Jesús xa'a' ña ni ndiee yu'u' ña'a' jaan' kij' ni ka'an a' ndii: “Ni ka'an te jaan' xiin' i sakuu' ña ni xaa i.” ⁴⁰ Xa'a' a jaan' na kuii' ni ndekuie ne ñu jaan' nuu' a, te ni ka'an nja xiin' a ña ndoo a ñu nja jaan'. Te ni ndoo a ikan' uvi ta'an kivi'. ⁴¹ Te kua'a' ka ne yivi' jaan' ni ini xini ña'a' xa'a' ña ni ka'an a xiin' nja. ⁴² Te ni ka'an nja xiin' ña'a' jaan' ndii:

—Süu' ini kujiti' ndu xini ña'a' ndu xa'a' ña ni ka'an un' jaan'. Kuachi ndii ni xini so'o tu ndu'u ña ka'an a. Te xini tu ndu ña ña kaa' xna'a nduu' Cristo, ña sakakú ne yivi' jin yivi' nuu' kuachi nja —ni kachi nja.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús tiaa si'e jin te xachuun' nuu' rey

⁴³ Te kij' ni xka'ndia uvi ta'an kivi' jaan' ndii, ni na'in tuku a ichi' te kua'an a ñu'u' Galilea. ⁴⁴ Sakan' ña mii' Jesús ni ka'an ña ndee jin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, koo' xito' ka'nu' ña'a' ñu mii' ra. ⁴⁵ Te kij' ni naxaa a ñu'u' Galilea ndii, ni natin va'a ña'a' ne yivi', sakan' ña kua'a' nja ni xini chuun ka'nu' ña ni xaa a ñu'u' Jerusalén kij' ni yoo viko' pascua. Kuachi ndii ni xa'an tu ne jaan' kij' ni yoo viko' jaan'.

⁴⁶ Sakan' te ni xaa tuku a ñu Caná, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan', mii' ni sananduu' a tikui vino. Te ñu Capernaum ni yoo jin te xachuun' nuu' jin rey, te jaan' ndii, ni kuni kuví si'e ra. ⁴⁷ Kij' ni xini te jaan' kuento ña ni kīee Jesús ñu'u' Judea, te ni naxaa a ñu'u' Galilea ndii, ni xa'an ra mii' iin' a, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ña saa a ña va'a, te nakaa' a ñu ra, te sanda'a a tiaa si'e ra, te xa kuni kuví kuii. ⁴⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' kuni ndo' xaa' i chuun ka'nu', uun ña nandaní ne yivi' ndii, koo' kivi' ini ndo' kuni ndo' yu'u, ran' —ni kachi a.

⁴⁹ Te ni ka'an te ndiso' chuun' vie jaan' xiin' a ndii:

—Táku'e, to'o' ki' i' xiin' i ña kuni ka kuví si'e i —ni kachi ra.

⁵⁰ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuan nu'u vi'e un'. Xa ni nda'a si'e un' jaan' —ni kachi a.

Te ni kandixa' te jaan' ña ni ka'an Jesús xiin' ra, te ni keta ra kuan nu'u ra. ⁵¹ Te kij' nakaa' ra kua'an nu'u ra ndii, ni kixin nata'an' te xika' nuu' nuu' ra xiin' ra, te ni ka'an te jaan' xiin' ra ña xa ni nda'a si'e ra. ⁵² Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' te xiin' si'e ndee hora ni xa'a' va'a kuni si'e ra jaan'. Te ni nakuin te jaan' ndii:

—Ka *jin* *iku* *ni* *kíee* *ña'a* *ka'ni*
—*ni* *kachí* *ra*.

⁵³ *Sakan'* *te* *ni* *xini* *te* *nduu'* *yuva'*
jaan' *ña* *sava* *ni* *hora* *jaan'* *ni* *ka'an*
Jesús *xiin'* *ra* *ndii:* “*Xa* *ni* *nda'a* *si'e*
un'”, *ni* *kachí* *a*. *Xa'a'* *a* *jaan'* *na*
ini *ra* *xini* *ra* *Jesús* *xiin'* *sakuu'* *ne*
ndiee' *vi'e* *ra*. ⁵⁴ *Te* *ña* *jaan'* *nduu'*
chuun *ka'nu'*, *ña* *uvi*, *ña* *ni* *xaa* *Jesús*
kij' *ndi'i* *ni* *kíee* *a* *ñu'u'* *Judea*, *te* *ni*
naxaa *a* *ñu'u'* *Galilea* *jaan'*.

5

Sq'o *ni* *xaa* *a* *kij'* *ni* *sanda'a* *Jesús*
jin *te* *küvi* *kaka*

¹ *Te* *ni* *ya'a* *ña* *jaan'*, *te* *ni* *yoo*
jin *viko'* *ne* *judío*, *ne* *ta'an'* *e'*, *ñuu*
Jerusalén. *Te* *ni* *kaa* *Jesús* *ñuu* *jaan'*.
² *Te* *yatin* *yi'e'* *ña* *nani'* *Mbee* *naá*
jin *pila* *ña* *nani'* *Betesda* *xiin'* *tun'*
hebreo. *Te* *yuu'* *mini* *jaan'* *ita'* *tun'*
u'un *ta'an* *tia'va'*. ³ *Te* *ndiee'* *kua'a'*
xava'a *ne* *kuni* *küvi* *tixin* *tia'va'*
jaan'. *Sava* *nja* *nduu'* *ne* *kui'e* *nuu'*,
te *sava* *nja* *nduu'* *ne* *küvi* *kaka*, *te*
sava *tuku* *nja* *nduu'* *ne* *ni* *xi'i* *xa'a'*,
uun *ne* *ni* *xi'i* *nda'a'*. [*Te* *ndiatu'* *nja*
ña *kanda* *tikui* *pila* *jaan'*. ⁴ *Sakan'* *ña*
xaa *ndii*, *nuu'* *jin* *ángele*, *ña* *xika'*
nuu' *nuu'* *xto'o* *e'* *Ndiosí*, *te* *sakanda*
a *ra'*. *Te* *yoo* *ka* *nda'ni* *nuu'* *kij'*
ndi'i *sakanda* *a* *ra'* *ndii*, *nda'a* *nja*
ndee *ka* *nuu'* *kui'e* *ndo'o'* *nja*.] ⁵ *Te*
tejn *ne* *jaan'* *kandu'u'* *jin* *te* *yivi'*, *te*
xá *kua'an* *oko* *xa'un* *uni* *kuiya* *kuni*
küvi. ⁶ *Te* *kij'* *ni* *xini* *ña'a'* *Jesús*
ikan', *te* *ni* *xini* *a* *ña* *xá* *na'a'* *va* *kuni*
küvi *ra* *ndii*, *ni* *ka'an* *a* *xiin'* *ra* *ndii:*

—¿*Naá* *kuni* *nda'a* *un'*, *taa?* —*ni*
kachí *a*.

⁷ *Te* *ni* *ka'an* *te* *jaan'* *xiin'* *a* *ndii:*

—*Táku*'*e*, *koo'* *ndee* *jin* *ne* *yivi'*
ni'i' *i* *chindiee'* *yuu'*, *te* *sko'ni'* *nja*
yuu' *pila* *kaa'* *kij'* *kanda* *tikui*. *Te*
kij' *kuan* *sko'nu'* *i* *tixin* *ra'* *ndii*, *xi'na*
inga *ne* *yivi'* *sko'ni'* —*ni* *kachí* *ra*.

⁸ *Te* *ni* *ka'an* *a* *xiin'* *ra* *ndii:*

—*Ndondichi* *un'*, *te* *na'in* *un'* *tun'*
xto *un'*, *te* *kaka* *un'* —*ni* *kachí* *a*.

⁹ *Xaka'an* *e'*, *te* *ni* *nda'a* *ra*, *te* *ni*
na'in *ra* *tun'* *xto* *ra*, *te* *ni* *xa'a'* *xika'*
ra. *Te* *kivi'* *sábado*, *ña* *xinandiee'*
ne *yivi'*, *nduu'* *a* *kij'* *sakan'*. ¹⁰ *Xa'a'*

a *jaan'* *na* *kuii'* *ni* *ka'an* *te* *judío* *kuu'*
nuu' *xiin'* *te* *ni* *kuni* *küvi* *jaan'* *ndii:*

—*Kivi'* *sábado*, *ña* *xinandiee'* *e'*,
nduu' *a* *vitin*, *sakan'* *na* *su'un* *ni'i'*
un' *tun'* *xto* *ña'a'* —*ni* *kachí* *ra*.

¹¹ *Te* *ni* *nakuin* *te* *jaan'* *nuu'* *ra*
ndii:

—*Te* *ni* *sanda'a* *yuu'* *ni* *ka'an* *xiin'*
i *ndii:* “*Na'in* *un'* *tun'* *xto* *un'*, *te*
kaka *un'*”, *ni* *kachí* *ra* *xiin'* *i* —*ni*
kachí *ra*.

¹² *Te* *ni* *ndatu'un'* *ña'a'* *ra* *ndii:*

—¿*Yoo* *nduu'* *tiaa*, *te* *ni* *ka'an* *xiin'*
un' *na'in* *un'* *tun'* *xto* *un'*, *te* *kaka*
un'? —*ni* *kachí* *ra*.

¹³ *Te* *ni* *kuni* *küvi* *jaan'* *ndii*, *xini*
ra *yoo* *nduu'* *ña* *ni* *sanda'a* *ña'a'*,
kuachi *ndii* *kua'a'* *ne* *yivi'* *yoo* *ikan'*,
te *ikan'* *ni* *naka'ni* *Jesús*. ¹⁴ *Ni* *ya'a*,
te *ni* *xini* *ña'a'* *Jesús* *nuu'* *ki'e* *yukun'*
ka'nu', *te* *ni* *ka'an* *a* *xiin'* *ra* *ndii:*

—*Koto* *un'*, *vitin* *ña* *xá* *ni* *nda'a*
un' *ndii*, *saa* *ka* *un'* *kuachi*, *koto* *ka*
kundo'o *u'vi* *ka* *un'* —*ni* *kachí* *a*.

¹⁵ *Sakan'* *te* *kua'an* *te* *jaan'*, *te* *ni*
ka'an *ra* *xiin'* *te* *judío* *kuu'* *nuu'* *jaan'*
ña *Jesús* *nduu'* *ña* *ni* *sanda'a* *ña'a'*.

¹⁶ *Xa'a'* *a* *jaan'* *na* *ni* *sando'o'* *te* *judío*
jaan' *Jesús*, *te* *ni* *chituni* *ra* *ka'ni'*
ña'a' *ra* *xa'a'* *a* *ña* *xaa'* *a* *chuun* *jaan'*
kivi' *sábado*, *ña* *xinandiee'* *ne* *yivi'*.

¹⁷ *Te* *ni* *ka'an* *a* *xiin'* *te* *jaan'* *ndii:*

—*Yuva'* *i* *Ndiosí* *ndii*, *xachuun'* *na*
xachuun' *a*, *te* *sakan'* *tun'* *xaa'* *yuu'*
—*ni* *kachí* *a*.

¹⁸ *Xa'a'* *a* *jaan'* *na* *ndiee'* *ka* *nduku'*
te *jaan'* *saa* *küvi* *ka'ni'* *ña'a'* *ra*. *Süu'*
xa'a' *a* *ña* *xaa'* *a* *ña* *xata'an* *saa* *e'*
kivi' *sábado*, *ña* *xinandiee'* *ne* *yivi'*,
kuiti' *kuni* *ka'ni'* *ña'a'* *ra*. *Süu'* *jaan'*
ndii *sakan'* *tun'* *xa'a'* *a* *ña* *ka'an* *a*
ña *Ndiosí* *nduu'* *yuva'* *a*, *te* *xiin'* *ña*
jaan' *ndasaiin'* *kachi* *xiin'* *mji'* *a* *xiin'*
Ndiosí.

Yo'o *ka'an* *Jesús* *ña* *kumi'* *a* *ndiee'*
xa'a' *a* *ña* *si'e* *mji'* *Ndiosí* *nduu'* *a*

¹⁹ *Sakan'* *te* *ni* *ka'an* *Jesús* *xiin'* *te*
jaan' *ndii:*

—*Ña* *nda*ku *ka'an* *i* *xiin'* *ndo'* *ña*
ña *nduu'* *si'e* *mji'* *Ndiosí* *ndii*, *xaa'* *a*
ndee *jin* *ña'a'* *xiin'* *ña* *ka'an* *mji'* *a*.
Süu' *jaan'* *ndii* *ña* *xini* *a* *xaa'* *yuva'*
a *kuiti'* *xaa'* *a*. *Sakan'* *ña* *sakuu'*

ñā xaa' yuva' a ndii, iin kachi tu xaa' ñā'a' si'e a jaan'. ²⁰ Kuachi ndii, yuva' ndii, ndani a si'e a, te nia'a ñā'a' a sakuu' ñā xaa' a. Te nia'a ñā'a' a chuun ka'nu' ka te sakan' ñā xini nduchi' nuu' ndo' vitin, te nandanj ka ndo'. ²¹ Sakan' ñā naa xaa' yuva' sanatiaku a ne ni xi'i, te taxi' a kivi' ñuu nja ndii, iin kachi xaa' tu si'e a taxi' a kivi' ñuu yoo ka kuni mii' a. ²² Kuachi ndii, yuva' a ndii, sana'má a ndee iin ne yivi', süu' jaan' ndii sakuu' chuun jaan' ni taxi' a nda'a' si'e a jaan', te sana'má ñā jaan' ne yivi' xa'a' kuachi nja. ²³ Sakan' te sakuu' ne yivi' koto ka'nu' ñā'a' naa xito' ka'nu' nja yuva' a Ndiosí. Te yoo ka xito' ka'nu' si'e a jaan' ndii, xito' ka'nu' tu nja yuva' a, ñā ni tianu' ñā'a'.

²⁴ 'Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ne taxi' so'o tu'un ñā ka'an i, te ini nja xini nja ñā ni tianu' yu'u ndii, kumi' nja kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i'. Te katun' ka nja xa'a' kuachi nja, sakan' ñā tee' ndee ni xika nja ichi', ñā kua'an mii' kuvj nja ndii, xa kumi' nja kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i' vitin. ²⁵ Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, xa kuyatin' kivi', te vitin nduu' kivi' jaan', ñā kuni so'o ne nduu' ndee naa ne ni xi'i nuu' Ndiosí tachi' yu'u', si'e a. Te ne taxi' so'o nuu' ñā jaan' ndii, natijn nja kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i'. ²⁶ Kuachi ndii, naa xaa' yuva' taxi' a kivi' ñuu ne yivi' ndii, nii sakan' tu ni taxi' a ndiee' si'e a jaan', te taxi' ñā jaan' kivi' ñuu ne yivi'. ²⁷ Te sakan' tu ni taxi' a ndiee' ñā jaan', te sana'má a ne yivi' xa'a' ñā nduu' a ñā nduu' tu te yivi'. ²⁸ Nandanj ndo' xa'a' ñā kaa', sakan' ñā xa kuyatin' kivi' ñā kuni so'o sakuu' ne ñu'u' tixin yavi ndii tachi' yu'u' a, ²⁹ te ne ni xaa ñā va'a ndii, natjaku nja, te natijn nja kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i'. Ndisu ne ni xaa ñā nja'a ndii, natjaku nja, te koo nja tundo'o'.

Ndiosí nduu' ñā ndiee' yu'u' xa'a' Jesús

³⁰ 'Küvj xachi' saa yu'u' ndee iin ñā'a' xiin' ñā ka'an' mii' i. Saa nii' xini so'o i ka'an yuva' i sana'má i, te sana'má ndaku i. Sakan' ñā xaa' i ñā kuni mii' i, süu' jaan' ndii ñā kuni yuva' i, ñā ni tianu' yu'u' kuiti', xaa' i. ³¹ Naa' mii' yu'u' kuiti' ndiee' yu'u' xa'a' i ndii, süu' ñā ndixa nduu' ñā ndiee' yu'u' i jaan', kachi ndo'. ³² Yoo inga ñā ndiee' yu'u' xa'a' i, te xini i ndii ñā ndixa nduu' ñā ndiee' yu'u' ñā jaan' xa'a' i. ³³ Ni tianu' ndo' te yivi' te ndatu'un' ra Juan, te ni ndiee' yu'u' te jaan' ñā ndixa xa'a' i. ³⁴ Ndisu tiin' ndiaa yu'u' ñā ndiee' yu'u' ne yivi' xa'a' i. Ka'an kuiti' i ñā jaan' xiin' ndo' te kuvj kaku ndo' nuu' kuachi ndo'. ³⁵ Juan jaan' ni nduu' ndee naa kaa tuun, te ni tuun a, te ni yi'e a mii' iin yavi. Te ndo' ndii, va'a ni kuni ndo' iin xa'a' ni xini so'o ndo' ñā ni ka'an ra.

³⁶ 'Ndisu kumi' yu'u' iin ñā ndiee' yu'u' ñā ndiaa ya'vi' ka te sakan' ñā ni ndiee' yu'u' Juan jaan'. Sakan' ñā chuun ñā ni taxi' yuva' i nda'a' i te saxinu' e' ndii, xa mii' chuun jaan' nduu' ñā nia'a ñā yuva' i nduu' ñā ni tianu' yu'u' iin yivi' yo'o'. ³⁷ Te sakan' tu yuva' i, ñā ni tianu' yu'u' ndii, ñā jaan' ndiee' yu'u' xa'a' i. Ndee iin kivi' xini so'o ndo' tachi' yu'u' a, te ni ndee tia'an kuni tu ndo' saa kaa' a. ³⁸ Te ni ndee ndoo tu tu'un a nimá ndo', sakan' ñā ini ndo' xini ndo' yu'u, ñā ni tianu' a. ³⁹ Sakuaan ndo' ñā yoso' nuu' tutu Ndiosí, sakan' ñā xanini ndo' ñā kuvj natijn ndo' kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i' xa'a' a ñā xaa' ndo' ñā ka'an a. Ndisu ñā yoso' jaan' ka'an xa'a' yu'u. ⁴⁰ Te ndo' ndii, küni kuni ndo' kuni ndo' yu'u te kumi' ndo' kivi' ñuu jaan'.

⁴¹ 'Ñā tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u' ndii, nätiin' yu'u' a. ⁴² Sakan' ñā xini i saa iin' nimá ndo', ñā ndani ndo' Ndiosí. ⁴³ Yu'u' ndii, kuaxi i kuenta yuva' i, te nätiin' ndo' yu'u. Naa' inga te yivi' kixin kuenta mii' ra ndii, natijn ñā'a' ndo'. ⁴⁴ Küvi ini ndo' kuni ndo' yu'u, sakan' ñā ñā tiin' ka'nu' ta'an' mii' i'in ndo'

natiin' ndo', te ndüku' ndo' ña tiin' ka'nu' iin ndaa' Ndiosí kuṭi'.
 45 Vikiuin ndo' ña xanini ndo' ña yu'u tiin kuachi ndo'ó nuu' yuva' i, sakan' ña xa yoo iin te yivi', te tiin kuachi ndo'ó. Moisés, te ndiatu' iní ndo', nduu' ra. 46 Sakan' ña naa' kandixa' ndo' ña ni ka'an te jaan' ndii, kandixa' tu ndo' ña ka'an yu'u, sakan' ña xa'a' yu'u ka'an ña ni ke'i te jaan' nuu' tutu. 47 Ndisu naa' kändixa' ndo' ña ni ke'i te jaan' ndii, küvi tu kandixa' ndo' ña ka'an yu'u xiin' ndo' —ni kachi Jesús.

6

Sọ'ọ ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesús u'un mií te yivi'

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

1 Ni ya'a ña jaan', te ni keta Jesús kua'an a tuku ta'vi' miní Galilea, ña nani' tu Tiberias. 2 Te kua'a' va ne yivi' ni ndikun ña'a' xa'a' a ña ni xini ña chuun ka'nu' ña xaa' a kii' ni sanda'a a ne kuni küvi. 3 Sakan' te ni kaa Jesús iin xiki', te ni xikundu'u' a ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a. 4 Te xa kuyatin' viko' pascua, ña xito' ka'nu' ne judío. 5 Kii' ni ndani'i Jesús nuu' a, te ni xini a kuaxi kua'a' koo' chukuu' ne yivi' jaan' ndii, ni ka'an a xiin' Felipe ndii:

—¿Mii' tu küvi sata' e' ña xaxi', te saman'i' e' sakuu' ne yivi' kaa'? —ni kachi a.

6 Ni ka'an a ña jaan' xiin' ra te kuni a ndee ña ka'an ra, sakan' ña xa xini a ndee ña saa a. 7 Te ni nakuiin Felipe nuu' a ndii:

—Te'e' ndee sachuun' e' uvi ciento kivi' ndii, ñani' xu'un' te ki'in e' ña kuxi i'in ne yivi' kaa' tee' sie sie —ni kachi ra.

8 Te ni ka'an inga te nda'a' xa'a' a, te nani' Andrés, te nduu' ñani' Simón Pedro, xiin' a ndii:

9 —Yoo iin te sie yo'o', te kumi' ra u'un ta'an xita' va'a yuchi' cebada xiin' uvi ta'an tiaka'. Ndisu, ¿mii' kuni ña kaa' nuu' ne yivi' kua'a' kaa'? —ni kachi ra.

10 Te ni ka'an Jesús ndii:

—Ka'an chuun' ndo' xiin' ne yivi' te kundiee ña —ni kachi a.

Te yoo kua'a' itia ikan', te ni xikundiee ne jaan'. Ña mii' ndi'i te yivi' kuṭi' ndii, kuyatin' u'un mií ni kuu' ra. 11 Te ni ki'in Jesús xita' va'a jaan', te ni taxi a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a', ne ndiee' jaan', te iin kachi ni xaa tu a xiin' tiaka' jaan'. Te i'in ne yivi' jaan' ni ki'in saa ka kuu' ña kuni mii' ña. 12 Te kii' ni nda'ni ña ndii, ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Nakaya ndo' ña xaxi' ña'in', ña ni ndoo ndoso', te ndoñu'u' saka a —ni kachi a.

13 Sakan' te ni nakaya ra ña ni ndoo ndoso' jaan', te ni sakutu' ra uxí uvi ta'an ika' na'nu' xiin' xita' va'a ña'in', ña ni ndoo ndoso', ña ni kuu' u'un ta'an jaan'. 14 Sakan' na kuii' ni ka'an ne yivi' jaan' kii' ni xini ña chuun ka'nu' ña ni xaa jaan' ndii:

—Te kaa' xna'a' nduu' te ka'an tiaku' tu'un Ndiosí, te ni tianu' a kixin iin yivi' —ni kachi ña.

15 Ndisu kii' ni kundani Jesús ña xa xito' tiin u'vi ña'a' ña, te ndasandu'u' ña'a' ña rey ña ndii, ni kaa a mii' sukun ka xini' iku' jaan' kua'an iin ndaa' mii' a.

Sọ'ọ ni xaa a kii' ni xika Jesús nuu' tikui mini

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

16 Kii' ni kuaa' ndii, ni nakaa' te nda'a' xa'a' a yu'u' mini jaan', 17 te ni ko'ni ra iin tundoo', te ni xa'a' xka'ndia' ra mini jaan' nandiko' ra ñuu' Capernaum, te xa ni kuñuu. Te tia'an kixin Jesús mii' ñu'u' ra jaan'. 18 Te ni xa'a' nuta' tikui mini jaan', sakan' ña ndiee' va xika' tachi'. 19 Kii' xa kua'an tundoo' jaan' xiin' ra yatin' iñu ta'an kilómetro nuu' tikui jaan' ndii, ni xini ra kuaxi xa'a' Jesús nuu' tikui mini jaan', te kuyatin' a tundoo' jaan', te ni yi'vi

va ra. ²⁰ Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuän yi'vi ndo', yu'u nduu' i —ni kachi a.

²¹ Sakan' na ni natijn va'a ña'a' ra tixin tundo'o' jaan', te ndee iin kan'i va te ni xaa nu' yu'u' mini mii' kua'an ra jaan'.

Nanduku' ne yivi' Jesús

²² Kij' ni kitu' tuku kivi' ndii, ne yivi' kua'a' koo' chukuu', ne ni ndoo tuku ta'vi' mini jaan' ndii, ni xini ña ña iin ndaa' tundo'o' ni iin ikan'. Te ni xini tu ña ña ni sko'nu' Jesús tixin tun' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a, süu' jaan' ndii mii' te jaan' kuiti' kua'an. ²³ Te ni ndekuie te ñuu Tiberias xiin' inga tundo'o' yatın yu'u' mini mii' ni yoo man'i ne kua'a' jaan' ni xaa xto'o' e' kii' ndi'i ni taxi a ña chindani Ndiosí.

²⁴ Sakan' na kiii' kii' ni xini ne jaan' ña koo' Jesús xika' ikan', te ni ndee koo' tu te nda'a' xa'a' a ndii, sakan' te ni nandiko' ña ñuu Capernaum te nanduku' ña Jesús ikan'.

Yo'o' ka'an Jesús ña suvi' a nduu' ña xaxi' xna'a' ña taxi' Ndiosí

²⁵ Va'a, kii' ni xini ña'a' ne jaan' tuku ta'vi' mini jaan', te ni ka'an ña xiin' a ndii:

—Rabí, ¿ama ni xaa un' yo'o'? —ni kachi ña.

²⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndo'ó ndii, süu' nanduku' ndo' yu'u' xa'a' a ña ni xini ndo' chuun ka'nu' ña nia'á Ndiosí jaan'. Süu' jaan' ndii nanduku' ndo' yu'u' xa'a' a ña ni taxi' i ña ni xixi ndo' ndee ni nda'ni ndo'. ²⁷ Sachuun' ka ndo' xa'a' ña xaxi' ña xka'ndiá, süu' jaan' ndii va'a ka sachuun' ndo' xa'a' ña xaxi' ña koo' kivi' xka'ndiá, te natijn ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Yu'u, ña nduu' tu te yivi', nduu' ña taxi' ña jaan'. Kuachi ndii yu'u' nduu' ña ni ka'an tuni Ndiosí, yuva' e', taxi ña jaan' —ni kachi Jesús.

²⁸ Sakan' te ni ka'an ña xiin' a ndii:

—¿Ndee ña kuní a saa ndu, tákui'e, te saa ndu chuun ña kuní Ndiosí? —ni kachi ña.

²⁹ Te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Chuun ña kuní kuiti' Ndiosí saa ndo' ndii, ini ndo' kuní ndo' yu'u, ña ni tianu' a —ni kachi a.

³⁰ Sakan' na ni ka'an ña xiin' a ndii:

—¿Ndee chuun ka'nu' xaa' un' te kuní ndu a, te kandixa' ndu yo'ó? ¿Ndee ña kivi' saa un', uún? ³¹ Xini e' ña ne xij' yata' e' ndii, ni xaxi' ña ña xaxi' ña ni nani' maná kii' xka'ndiá ña mii' ichi va kaa'. Saa nii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Ña xaxi', ña ni kiee ndivi', ni taxi ra ni xaxi' ne yivi'”, kachi a —ni kachi ña.

³² Sakan' na ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, süu' Moisés nduu' te ni taxi xna'a' ña xaxi', ña ni kiee ndivi', ni xaxi' ne jaan'. Süu' jaan' ndii yuva' i Ndiosí nduu' ña ni taxi ña xaxi' jaan'. Te vitin ndii, taxi' yuva' i ña xaxi' xna'a' ña ni kixin ndivi'. ³³ Kuachi ndii, ña xaxi' ña taxi' Ndiosí ndii, ña jaan' nduu' ña ni kiee ndivi', te ni xaa a iin yivi', te taxi' a kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' nuu' ne yivi' iin yivi' —ni kachi a.

³⁴ Sakan' na ni ka'an ña xiin' a ndii:

—Tákuie, taxi un' ña xaxi' jaan' ndi'i' ni kivi' nda'a' ndu —ni kachi ña.

³⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Yu'u nduu' xita' va'a ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Te yoo ka kuaxi nuu' i, te xikundikún ña yu'u ndii, koo' kivi' ka kuxi'i ña soko. Te ne ini xini yu'u ndii, koo' kivi' ka ichi ini ña. ³⁶ Ndisu naa ni ka'an i xiin' ndo' ndii, tee' ndee xa ni xini ndo' yu'u ndii, ini ndo' xini ndo' yu'u. ³⁷ Sakuu' ne taxi' yuva' nda'a' i ndii, kixin ña nuu' i, te ne kuaxi nuu' i ndii, sanandiko' ña'a' i, ³⁸ sakan' ña ni nuu' i ndivi' te saa i ña kuní ña ni tianu' yu'u, te süu' ña kuní mii' i. ³⁹ Te ña yo'ó' nduu' ña kuní ña ni tianu' yu'u ndii, ña

sakuu' ne ni taxí a nda'a' i ndii, ndee iin nja kuíta saa i, süu' jaan' ndii sanatiaku ña'a' i kivi' so'o' ndi'i'.⁴⁰ Kuachi ndii, kuní yuva' i ña yoo ka nakuni yu'u, ña nduu' si'e a, te ini nja xini nja yu'u ndii, natijn nja kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te sanatiaku ña'a' i kivi' so'o' ndi'i' —ni kachi a.

⁴¹ Sakan' na kuii' sava te judío ndii, ni xa'a' ka'an i'ni ra xa'a' Jesús koto ka ni ka'an a ña suvi a nduu' ña xaxi' ña ni kiee ndivi'.⁴² Te ni ka'an ra ndii:

—Xini e' ña si'e José nduu' ra, sakan' ña xini e' yuva' si'i' ra. ¿Saa kuví ka'an ra ña ndivi' ni kiee ra, te ni xaa ra? —ni kachi te jaan'.

⁴³ Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Vikuiin ndo' ña ndatu'un' yaa' ndo' xa'a' i tein ta'an' ndo'.⁴⁴ Ndee iin ne yivi' küvi kixin nuu' i naa' ti'vi' ña'a' yuva' i, ña ni tianu' yu'u, te sanatiaku i nja kivi' so'o' ndi'i'.⁴⁵ Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a ndii: “Mii' Ndiosí sania'á sakuu' ne yivi'”, kachi a. Sakan' na kuii' sakuu' ne xini so'o' ña ka'an Ndiosí xiin' nja, te ni natijn nja ña ka'an a ndii, kixin nja nuu' i.⁴⁶ Yuva' i Ndiosí ndii, ndee iin ne yivi' tia'an kuní nduchi' nuu' ña'a', süu' jaan' ndii ña ni kiee mii' ndu'u' a kuiti' xa ni xini ña'a'.⁴⁷ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka ini xini yu'u ndii, kumi' nja kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'.⁴⁸ Yu'u nduu' ña xaxi', ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'.⁴⁹ Maná ni xaxi' ne xii' yata' ndo' kii' ni xka'ndia nja mii' ichi kaa', ndisu ni xi'i nja ndee saa ka ni.⁵⁰ Ndisu ña xaxi', ña ka'an yu'u xa'a' jaan', nduu' ña ni kiee ndivi', te yoo ka xaxi' ña jaan' ndii, küvi nja.⁵¹ Yu'u nduu' ña xaxi', ña ni kiee ndivi', te taxi' i kivi' ñuu, te yoo ka xaxi' ña yo'o' ndii, kutiaku nja ndee ndi'i' ni kivi'. Te ña xaxi' yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i, ña taxí i te natijn ne yivi' iin yivi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' —ni kachi a.

⁵² Sakan' te ni xa'a' te judío jaan' kani' ta'an' mii' ra kuento ka'an ra

ndii:

—Jan', ¿saa tu kuví taxí te kaa' ñu'u' nde'i ra xaxi' e'? —ni kachi ra.⁵³ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña naa' kaxi' ndo' ñu'u' nde'i yu'u, ña nduu' tu te yivi', te kö'o tu ndo' nii' i ndii, köo' kivi' natijn ndo' kivi' ñuu jaan'.⁵⁴ Yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i i, te xi'i' tu nja nii' i ndii, natijn nja kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te sanatiaku ña'a' i kivi' so'o' ndi'i'.⁵⁵ Sakan' ña ndixa xna'a ndii, ña xaxi' nduu' ñu'u' nde'i i, te ña va'a ko'o e' nduu' tu nii' i.⁵⁶ Te yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i i, te xi'i' nja nii' i ndii, iin ndaa' nduu' nja xiin' i, te iin ndaa' nduu' tu yu'u xiin' nja.⁵⁷ Yuva' e' Ndiosí, ña ni ti'vi' yu'u ndii, tiaku a, te ña jaan' xaa' sakan' te tiaku tu yu'u, te sakan' tu ne xaxi' ñu'u' nde'i yu'u ndii, kutiaku nja saa i.⁵⁸ Yu'u nduu' ña xaxi', ña ni kiee ndivi', te nakuitá a xiin' ña ni xaxi' ne xii' yata' e', ña nani' maná, sakan' ña ni xi'i nja. Ndisu yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i i yo'o' ndii, kutiaku nja ndee ndi'i' ni kivi' —ni kachi a.

⁵⁹ Ña yo'o' ni ka'an a kii' sania'á a vi'e mii' nakayá ne yivi' ñuu Capernaum.

Yo'o' ka'an Pedro ña Jesús nduu' ña ka'an tu'un va'a, ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'

⁶⁰ Te kua'a' te ndikún ichi' a ni ka'an kii' ndi'i' ni xini so'o' ra ña ni ka'an a jaan' ndii:

—Xa vixi ña ka'an ra. ¿Yoo tu kuví saxinu a? —ni kachi ra.

⁶¹ Te kii' ni xini Jesús xiin' nimá a ña ka'an i'ni te jaan' xa'a' ña ni ka'an a jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáa xa kusoo' ini ndo' xa'a' a ña ni ka'an i jaan' kuiti'?⁶² ¿Ñáa kuu' saa' kanini ka ndo' sakan' naa' kuní ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kua'an kaa i ndivi' mii' ni ndu'u' i ña nuu'?⁶³ Espíritu Ndiosí nduu' ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te ñu'u' nde'i ndo' ndii, ndee sie chindiee' a. Te tu'un ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, nda'a' Espíritu

jaan' kuaxi a, te taxi' tu a kivi' ñuu jaan'. ⁶⁴ Ndisu yoo sava ndo'ó, ne ñini xini yu'u —ñi kachi a.

Ñi ka'an a ña jaan', sakan' ña ndee ña nuu' xini a yoo ñini xini ña'a', te xini tu a yoo sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu'. ⁶⁵ Te ñi ka'an ka a ndii:

—Xa'a' a jaan' na ñi ka'an i xiin' ndo' ña ndee ñin ne yivi' küvi kixin nuu' i naa' tiví' ña'a' yuva' e' Ndiosí —ñi kachi a.

⁶⁶ Xa'a' a jaan' na kuii' ndee kij' sakan' ndii, kua'a' va te ndikún ichi' a jaan' ñi nakoo ña'a', te ñi ndikun ka ña'a' ra. ⁶⁷ Sakan' na ñi ka'an Jesús xiin' te uxí uvi ta'an, te nda'a' xa'a' a ndii:

—¿Tee' kuni nakoo tu ndo'ó yu'u ñi? —ñi kachi a.

⁶⁸ Sakan' te ñi ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákui'e, ¿yoo nuu' ku'un ndu? Yo'ó kuítí' nduu' ña ka'an tu'un va'a, ña taxi' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i'. ⁶⁹ Te ndu'u ndii, xa ñini ndu xini ndu yo'ó, te xa xini tu ndu ña yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí tiaku, ña ñi tjanu' a sakakú ne yivi' —ñi kachi ra.

⁷⁰ Te ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—Mii' yu'u ñi nakaxin i'in ndo'ó, te uxí uvi ta'an. Ndisu ñin ndo' nduu' ña ndiva'a —ñi kachi a.

⁷¹ Xa'a' Judas, si'e Simón Iscariote, ñi ka'an a ña jaan', sakan' ña te jaan' nduu' te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu', tee' ndee ñin te uxí uvi nduu' ra.

7

Ndee ñani mii' Jesús ñi ñini kuni ña'a' ña nuu'

¹ Kij' ñi xka'ndia ña jaan', te ñi xika Jesús nuu' ñu'u' Galilea, sakan' ña ñi kuni a kaka a ñu'u' Judea, kuachí ndii ñi xika te judío, te kuu' nuu', ka'ni' ña'a' ra. ² Te xa kuyatin' viko' ne judío, ña ndiee' ña tixin tia'va'. ³ Sakan' na kuii' ñi ka'an ñani a xiin' a ndii:

—Kua'an keta yo'o', te ku'un un' nuu' ñu'u' Judea, te kuni tu te ndikún ichi' un' chuun ña xaa' un' ikan'. ⁴ Kuachí ndii ndee ñin ne yivi'

xachuun' si'e naa' kuni satuvi' xiin' mii' ña nuu' ne yivi' ñin yivi'. Naa' ndixa xna'a kumi' un' ndiee', te xaa' un' ña jaan' ndii, ña'a' xiin' mii' un' nuu' ne yivi' —ñi kachi ra.

⁵ Sakan' ña ndee ñani mii' a jaan' ñi ñini kuni ña'a'. ⁶ Sakan' te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tia'an xaa' hora ña va'a ku'un yu'u ikan', ndisu ndo'ó ndii, küvi ku'un ndo' ndee ka hora kuni mii' ndo'. ⁷ Ne yivi' ñin yivi' ndii, koo' ndee ñin xa'a' ña kundasi' ña ndo'ó, ndisu ndasi' ña yu'u, sakan' ña satuvi' i ña ña'a' ña xaa' ña. ⁸ Kua'an kaa' ndo'ó viko' jaan', yu'u ndii, kü'un ña'a' i, sakan' ña tia'an xaa' hora ña va'a ku'un i ikan' —ñi kachi a.

⁹ Ndi' ñi ka'an a ña jaan' xiin' ra, te ñi ndoo a ñu'u' Galilea jaan'.

Soo' ñi xaa' a kij' ñi kaa' tu Jesús viko' tia'va'

¹⁰ Ndisu kij' ñi ya'a ña ñi kaa' ñani Jesús viko' jaan', te ñi keta tu a jaan' kua'an kaa' viko' jaan', tee' ndee ñi kaa' tuvi' a, süu' jaan' ndii, ndee naa' ñi kaa' si'e a. ¹¹ Te judío, te kuu' nuu' ndii, xika' ra nanduku' ra Jesús viko' jaan' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Mii' tu' xika' te jaan'? —kachi ra.

¹² Te sakuu' ne yivi' kua'a' ndatu'un' xa'a' Jesús. Sava ña ka'an ña ñin te yivi' va'a nduu' a, te sava ña ka'an ña süvi' a, sakan' ña ñin te xini xa'an' ne yivi' nduu' a, kachi ña. ¹³ Ndisu ñi ndatu'un' si'e kuítí' ña xa'a' a, sakan' ña yi'vi' ña te judío jaan'.

¹⁴ Te kij' xa' kuma'in' viko' jaan' ndii, ñi ki'vi' Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ñi xa'a' a sania'a' a ne yivi'.

¹⁵ Sakan' na ñi nandaní va' te judío jaan' ka'an ra ndii:

—Jan', ¿saa' kei' tu xini tuní ya'a te kaa', sakan' ña ñi sakuaan ra nuu' e'? —ñi kachi ra.

¹⁶ Te ñi nakujin Jesús ndii:

—Ña sania'a' i ndii, süu' ña xini tuní mii' i nduu' a, süu' jaan' ndii ña xini tuní ña ñi tjanu' yu'u nduu'

a. ¹⁷ Yoo ka kuni saa ña kuni Ndiosí ndii, kundani ña naa' ña xini tuni, ña taxi' Ndiosí, nduu' ña sanía'á i, uun naa' ña xini tuni, ña ka'an' mii' i, nduu' a. ¹⁸ Iin te ka'an' ña ka'an' mii' ndii, ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' kuiti' nduku' ra, ndisu te nduku' ña tiin' ka'nu' ña'a' ña ni tianu' ña'a' ndii, ña ndixa' ka'an' te jaan', te süu' te uvi' nimá nduu' tu ra. ¹⁹ Ña ndixa' nduu' a ndii, Moisés ni saya'á tu'un ndei' Ndiosí nda'a' ndo', ndisu ndee iin ndo' sáxinu' a. ¿Ndichun na kuni ka'ni' ndo' yu'u? —ni kachi a.

²⁰ Te ni ka'an' ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a ndii:

—Ña ndiva'a' naá nimá un'. ¿Yoo kuni ka'ni' yo'ó? —ni kachi ña.

²¹ Te ni ka'an' Jesús xiin' ña ndii:

—Iin ndaa' kuiti' chuun ka'nu' ni xaa' i, te nandaní va' sakuu' ndo'. ²² Moisés ni saya'á ña xa'a' ndo' tuni iin' te kualí, tee' ndee süu' mii' ra ni chikandu'u' ndei' jaan', süu' jaan' ndii te xii' yata' ya'a' ka. Te xaa' ndo'ó ña jaan' xiin' te kualí tee' ndee kivi' sábadó, ña xinandíee' e', nduu' a. ²³ Va'a, xa'a' ña kuni ka'nu' ndo' tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xa'a' ndo' tuni iin' te kualí tee' ndee kivi' sábadó, ña xinandíee' e', nduu' a. Sakan' na kiii', ¿ndichun na xi'é ndo' xini ndo' yu'u' xa'a' ña ni sanda'a' i kanii' iin' te kuni kuvi' kivi' sábadó, ña xinandíee' e'? ²⁴ Vá'a yoo a ña natava' ndo' kuenta ña kuni ka kundani kaxi' ndo' saa yoo va'a' ka natava' ndaku ndo' kuenta kuu' ne yivi' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an' Jesús mii' ni kije a

²⁵ Sakan' te ni ka'an' sava' ne ndíee' ñuu' Jerusalén jaan' ndii:

—Saa ni te yivi' nanduku' ña'a', te ka'ni' ña'a' ra chi. ²⁶ Koto ndo', mii' chitu' kaa' iin' ra ka'an' ndoso' ra, te koo' ka'an' ndee iin' ña'a' xiin' ra. ¿Te'e' kuein' xa' ni kandixa' tu te xa'ndia chuun' nuu' ñuu' e' ña te kaa' nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo'? ²⁷ Ndisu te kaa' ndii, xini e' mii' ni kije ra, te ndii,

kii' kixin' ña nduu' Cristo, ña tianu' Ndiosí sakakú yoo' ndii, ndee iin' ne yivi' kuni mii' kije a —ni kachi ña.

²⁸ Sakan' te ti'e' ni ka'an' Jesús kii' sanía'á a nuu' ki'e' yukun' jaan' ndii:

—Ka'an' ndo'ó ña xini ndo' yu'u, te xini tu ndo' mii' ni kije i. Süu' kuaxi' ña ka'an' mii' i, ndisu ña ni tianu' yu'u ndii, ña xachuun' ndaku nduu' a, te xini ña'a' ndo'ó. ²⁹ Yu'u ndii, xini ña'a' i, sakan' ña nuu' a kuaxi' i. Te ña jaan' ni ti'vi' yu'u —ni kachi a.

³⁰ Sakan' te ni xika te jaan' tiin' ra Jesús, ndisu ndee iin' ra ni kuvi' tiin' ña'a', sakan' ña tia'an' tondia' kivi' nuu' Ndiosí. ³¹ Ndee saa kan' ndii, kua'a' va' ne yivi', ne ka'ni' tein' ne kua'a' jaan' ndii, ni in' ña xini ña Jesús, te ka'an' xiin' ta'an' ña ndii:

—Kii' xaa' Cristo, ña tianu' Ndiosí sakakú yoo' ndii, ¿ña'a' kua'a' ka chuun' ka'nu' saa te jaan' te sakan' ña xaa' te kaa'? —ni kachi ña.

Soo' ni xaa' a kii' ni xika te xini tiin' ra Jesús

³² Xa'a' jaan' na kii' ni xini te fariseo ña ndatu'un' ne jaan' xa'a' Jesús ndii, te jaan' xiin' sutu' kuu' nuu' ndii, ni ti'vi' ra te xini, te xito' yukun', te tiin' ra Jesús. ³³ Sakan' te ni ka'an' Jesús ndii:

—Ndee iin' xa'a' ka' yoo' i xiin' ndo', te nandiko' i nuu' ña ni tianu' yu'u.

³⁴ Nanduku' ndo' yu'u, ndisu kuni ka' ndo' yu'u, te mii' ku'un' i jaan' ndii, kuvi' ku'un' ndo'ó —ni kachi a.

³⁵ Sakan' te ni ka'an' xiin' ta'an' te judío ndii:

—¿Mii' tu kuni ku'un' te kaa' te kuni ña'a' e'? Tee' kuni ku'un' ra mii' ndíee' ne ta'an' e', ne ni xitia' i'nu' kua'an' tein' ne tuku', te sanía'á ra ndee ne tuku' jaan'. ³⁶ ¿Ndee ña kuni kachi ña ni ka'an' ra: "Nanduku' ndo' yu'u, ndisu kuni ka' ndo' yu'u, te mii' ku'un' i jaan' ndii, kuvi' ku'un' ndo'ó"? —ni kachi xiin' ta'an' ra.

Yo'o' ka'an' Jesús ña Espiritu Santo nduu' ndee naa' tikuí, te' taxi' kivi' ñuu' e'

³⁷ Kivi' ña ndi'i ndoso' viko' jaan', ña nduu' kivi' ka'nu' ka ndii, ni xikuijn ndichí Jesús, te ni ka'an ti'e' a nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Naa' ichí ini yoo ka ndii, na kixin nia nuu' i, te taxi i tikui ko'o nia. ³⁸ Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a xa'a' ne ini xini yu'u ndii: “Kandeta kua'a' tikui, te taxi' kivi' ñuu, nimá nia”, kachi a —ni kachi Jesús.

³⁹ Ni ka'an Jesús ña jaan' xa'a' Espíritu Santo, ña xa kuyatin' natijn ne ini xini ña'a'. Kuachi ndii tia'an xaá Espíritu Santo nimá ne jaan' kii' sakan', sakan' ña tia'an kuví Jesús, te natjaku a, te kijn ka'nu' ña'a' Ndiosí.

Yo'o' nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús

⁴⁰ Sakan' te ni ka'an sava ne yivi' kua'a' jaan' kii' ni xini so'o nia ña ni ka'an Jesús ndii:

—Ndixa xna'a nduu' a ndii, te kaa' nduu' te ka'án tiakú tu'un Ndiosí —ni kachi nia.

⁴¹ Te sava tukú nia ka'án ndii:

—Te kaa' nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo' —ni kachi nia.

Ndisu sava tukú nia ka'án ndii:

—Küvi tuví Cristo, ña sakakú yoo', ñuu ña naá nuu' ñu'u' Galilea, ⁴² sakan' ña xa xini e' ndii, yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ña siani' xika' David kunduu ña jaan', te ñuu Belén, mii' ni kiee te jaan', kiee tu ña jaan' —ni kachi nia.

⁴³ Sakan' te ni xa'a' nata'vi' ta'an' ne yivi' kua'a' jaan' xa'a' Jesús. ⁴⁴ Te sava ne jaan' ni kuni tijn ña'a' te ku'un a vi'e kaa, ndisu ndee iin nia ni kundieni saa ña jaan'.

Küni ini te xa'ndia chuun' kuni ra Jesús

⁴⁵ Sakan' te ni nandiko' te xín' jaan' nuu' sutu kuu' nuu' jaan' xiin' nuu' te fariseo, te ni ndatu'un' ña'a' te jaan' ndii:

—¿Ndichun na köo' ra ndiaka' ndo' kuaxi ndo'? —ni kachi ra.

⁴⁶ Te ni nakuijn te xín' jaan' ndii:

—Köo' kivi' ni xini so'o ndu ka'án ndee iin te yivi' naa ka'án te jaan' —ni kachi ra.

⁴⁷ Sakan' na ni ka'an te fariseo jaan' xiin' ra ndii:

—¿Tee' xa ni xini xa'an' tu te jaan' ndo'ó ni? ⁴⁸ ¿Ñáá yoo iin ndaa' so'o' te xa'ndia chuun', uun te fariseo kandixa' ña ka'án te jaan', tuu ndo'? ⁴⁹ Ndisu ne yivi' jaan' ndii, ne xini ndee ña ka'án tu'un ndei' Ndiosí nduu' nia, te ne xa yoo nacha'an' nduu' tu nia —ni kachi te fariseo jaan'.

⁵⁰ Ikan' tu ka'ni Nicodemo, te ni xan ndi'e' mii' ndu'u' Jesús iin ñuu. Te iin te xachuun' inga' xiin' te kuu' ka'nu' jaan' nduu' tu te jaan', te ni ka'an ra xiin' inga te ka'nu' jaan' ndii:

⁵¹ —Täxi' tu'un ndei' e' katun' e' iin te yivi' naa' tia'an kuni so'o ña'a' e', te kuni e' ndee kuachi ni xaá ra —ni kachi ra.

⁵² Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—¿Ñáá te Galilea nduu' tu yo'ó? Sakuaan va'a un' ña ka'án tu'un ndei' Ndiosí, ndee iin xaan' kuasa' ka'án a ña kiee iin te ka'án tiakú tu'un Ndiosí ñuu ña naá nuu' ñu'u' Galilea —ni kachi ra.

⁵³ [Ikan' te i'in ra kua'an nu'u vi'e ra.

8

So'o' ni xaa a kii' ni yoo ka'nu' ini Jesús xa'a' iin ña' ni natuvi xiin' te yivi'

¹ Te Jesús kua'an xiki' ña nani' Olivos. ² Te kii' ni kitu' tukú kivi' ndii, ni nandiko' tukuu Jesús nuu' ki'e yukun' jaan', te sakuu' ne yivi' ni ndekuie nuu' a, te ni xikundu'u' a sania'á ña'a' a. ³ Sakan' te ni ndekuie tu te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te fariseo ndiaka' ra iin ña'a', ña' ni natuvi xiin' te yivi', te ni xani ña'a' ra ma'in' nuu' Jesús. ⁴ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Maestro, ña' yo'o' ndii, ni natuvi a' xiin' te yivi'. ⁵ Nuu' tutu tu'un ndei' Ndiosí ni ka'an chuun' Moisés xiin' e' ña ña'a' naa ña' kaa' ndii,

kuní a kuun yuu' ña'a' e' ndee kuví a', kachi a. Te yo'ó, ¿ndee ña ka'an un'? —ñi kachi ra.

⁶ Ni ndatu'un' ña'a' ra ña jaan', ndiani te ka'an a iin ña kuví tiin kuachi ña'a' ra xa'a'. Ndisu Jesús ndii, ni nakutandie a, te ni xa'a' a ke'i a nuu' ñu'u' xiin' nuu' nda'a' a. ⁷ Te xa'a' a ña kayu'u' te kayu'u' te jaan' nuu' a, na ni nakuiin ndaku a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Iin ndo'ó, ne koo' ndee iin kuachi, na kuun nuu' ña'a' yuu' —ñi kachi a.

⁸ Te tuku sakan', ni nakutandie a, te ni xa'a' a ke'i a nuu' ñu'u' xiin' nuu' nda'a' a. ⁹ Kij' ni xini so'o ra ña jaan' ndii, ni xa'a' kiese' i'in ra kua'an ra, xi'na ka te xixa ka ni xa'a' kiese' kua'an ndee ni ndi'i ndoo ra, te ni ndoo ndee iin ndaa' Jesús xiin' ña' jaan' iin' a ma'in' jaan'.

¹⁰ Sakan' te ni nakuiin ndaku Jesús, te ni ndatu'un' a ña' jaan' ndii:

—¿Mii' kua'an sakuu' te tiin' kuachi yo'ó, naa? ¿Ñáá ni katun' ndee iin ra yo'ó? —ñi kachi a.

¹¹ Te ni nakuiin ña' jaan' ndii:

—Ndee iin ra, takui'e —ñi kachi a'. Te ni ka'an ka Jesús xiin' a' ndii:

—Ni ndee katun' tu yu'u' yo'ó, kua'an te ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, saa ka un' kuachi —ñi kachi a.]

Jesús nduu' ñu'u' ña nia'á saq iin' nimá ne yivi'

¹² Te tuku ni, ni ka'an Jesús xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Yu'u' nduu' ñu'u' ña sayi'é nuu' ne yivi' iin yivi'. Yoo ka ndikun yu'u' ndii, kaka iin yavi' ña, süu' jaan' ndii sayi'é i nuu' ña, te ña jaan' taxi' kivi' ñuu' ña ña koo' kivi' ndi'i' —kachi a.

¹³ Ikan' te ni ka'an te fariseo xiin' a ndii:

—Yo'ó ndii, xa mii' un' nduu' un' te ndiee' yu'u' un' xa'a' un', sakan' na kuii' ndiaa ya'vi' ña ndiee' yu'u' un' jaan' —ñi kachi ra.

¹⁴ Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Te'e' ndee xa mii' yu'u' nduu' i te ndiee' yu'u' i xa'a' i ndii, ndiaa

ya'vi' a, sakan' ña xini i mii' ni kiese i, te xini tu i mii' kua'an i. Ndisu ndo'ó ndii, xini ndo' mii' ni kiese i, te ni ndee xini tu ndo' mii' kua'an i. ¹⁵ Ndo'ó ndii, natava' ndo' kuenta kuu' i ndee naa xaa' ne nduu' kuenta iin yivi'. Te yu'u' ndii, natava' i kuenta kuu' ndee iin ne yivi'. ¹⁶ Ndisu naa' natava' i kuenta kuu' ña ndii, ndiaa ya'vi' a, sakan' ña süu' iin ndaa' mii' i xaa' ña jaan', süu' jaan' ndii yuva' i, ña ni tianu' yu'u', xaa' inga' a xiin' i. ¹⁷ Nuu' tu'un' ndei' mii' ndo' yoso' ña ka'an ndii, naa' uvi' ta'an te yivi' ndiee' yu'u', te nakuita ña ka'an ra ndii, ndiaa ya'vi' a, kachi a. ¹⁸ Va'a, xa mii' yu'u' nduu' i te ndiee' yu'u' i xa'a' i, te yuva' i, ña ni tianu' yu'u', nduu' inga' ña ndiee' yu'u' tu xa'a' i —ñi kachi a.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an te fariseo jaan' xiin' a ndii:

—¿Mii' ndu'u' yuva' un' jaan'? —ñi kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini ndo' yu'u', ni ndee xini tu ndo' yuva' i. Naa' xini ndo' yu'u' ndii, xini tu ndo' yuva' i —ñi kachi a.

²⁰ Te sakuu' ña jaan' ni ka'an Jesús kij' sania'á a nuu' ki'e yukun' ka'nu' yatin mii' taan' ne yivi' limuxtan. Te ndee iin koo' ni tiin' ña'a', sakan' ña tia'an tondia kivi' nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ña küvi ku'un te jaan' mii' ku'un a

²¹ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Yu'u' ndii, ku'un i, te nanduku' ndo'ó yu'u', ndisu kuiso ndo' kuachi ndo' te kuví ndo', sakan' ña mii' ku'un i jaan' ndii, küvi ku'un ndo'ó i kan' —ñi kachi a.

²² Sakan' te ni ka'an te judío ndii:

—Te'e' xanini te ka'a' ka'ni' xiin' mii' ra, sakan' na ka'an ra ndii: “Mii' ku'un i jaan' ndii, küvi ku'un ndo'” —ñi kachi ra.

²³ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, ninu ni kiese ndo', te yu'u' ndii, ninu ni kiese i. Ndo'ó ndii, ne yivi' kuenta iin yivi' yo'o' nduu'

ndo', te yu'u ndii, süvi j. ²⁴ Sakan' na kuii' ni ka'an j xiin' ndo' ña kujso ndo' kuachi ndo', te kuvj ndo'. Sakan' ña naa' kändixa' ndo' ña yu'u nduu' j ndii, kujso ndo' kuachi ndo', te kuvj ndo' —ni kachi a.

²⁵ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' yo'ó na sakan'? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa ni ka'an j ndee ña nuu' xiin' ndo' yoo nduu' j. ²⁶ Yoo kua'a' ña kuvj ka'an j xa'a' ndo' xiin' ña kuvj natava' j kuenta kuu' ndo', ndisu yu'u ndii, ña ni xinj so'o j ka'an ña ni tjanu' yu'u kuiti' ka'an j nuu' ne yivi' iin yivi', te ña jaan' ndii, ña ndixa ka'an a —ni kachi Jesús.

²⁷ Ndisu ni kundani te jaan' ña xa'a' yuva' e' Ndiosí ni ka'an a xiin' ra. ²⁸ Sakan' na ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kij' ndani'j ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, nakuni ndo' ña yu'u nduu' j, te ndee iin चुण xaa' j kuenta mji' j, süu' jaan' ndii, saa ni' ni sania'á yuva' j yu'u kuiti' ka'an j. ²⁹ Sakan' ña, ña jaan' ni tjanu' yu'u, te yoo a xiin' j, ni nakoo iin ndaa' a yu'u, sakan' ña ndi'i' ni kivi' xaa' j ña xtani a —ni kachi a.

³⁰ Te kij' ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' ni ini xini ña'a'.

Yo'o' ka'an Jesús ña süvi a nduu' ña ndixa ña sandoó ndiká ne yivi' nuu' kuachi nia

³¹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te judío, te ini xini ña'a' jaan' ndii:

—Naa' kuita ni'j ndo' nuu' tu'un' ña sania'á j ndii, kunduu xna'a' ndo' ne ndikún ichi' j, ³² te kundani ndo' ña ndixa, te ña ndixa jaan' sandoó ndiká ndo'ó nuu' ña xiko' ni'i' ndo'ó —ni kachi a.

³³ Te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Sjani' xika' Abraham nduu' ndu'u. Ndee iin kivi' tia'an viko' ni'i' ndee iin te yivi' ndu'u. Sakan' na kuii', ¿ndichun ka'an un' ña ndoo ndiká ndu? —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ña sakuu' ne xaa' kuachi ndii, ndee naa tiin' u'vi' ña'a' kuachi jaan', te xika' nuu' nia nuu' a. ³⁵ Iin ne xika' nuu' kuiti' ndii, ndoo xachi' ne jaan' kunduu' nia vi'e xto'o nia jaan', ndisu si'e ne xiin' vi'e ndii, ndoo xachi' ne jaan' kunduu' nia ikan'. ³⁶ Sakan' na kuii' naa' yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, sandoó ndiká ndo'ó ndii, ndoo ndiká xachi' ndo'. ³⁷ Xini j ña sjani' xika' Abraham nduu' ndo', ndisu kuni ka'ni' ndo' yu'u, sakan' ña küni natijn ndo' tu'un' ña ka'an j. ³⁸ Yu'u ndii, ña ni xinj nduchi' nuu' j xaa' yuva' j kij' ni yoo j xiin' a ka'an j, te ndo'ó ndii, ña xini so'o ndo' ka'an yuva' ndo' xaa' ndo' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús ña si'e ña ndiva'a nduu' te kuni ka'ni' ña'a'

³⁹ Te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Abraham nduu' yuva' ndu —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' ndixa xna'a' yuva' ndo' nduu' Abraham ndii, iin kachi saa ndo' naa ni xaa te jaan'. ⁴⁰ Te vitin ndii, tee' ndee ka'an j xiin' ndo' ña ndixa, ña ni xinj so'o j nuu' Ndiosí ndii, kuni ka'ni' ndo' yu'u. Abraham ndii, koo' kivi' saa ra ña jaan' naa' tiaku ra. ⁴¹ Ndo'ó ndii, naa ña xaa' yuva' xna'a' ndo' xaa' ndo' —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ndu'u ndii, süu' si'e ña' xika' sij' xiin' ndee ka te yivi' nduu' ndu, iin ndaa' kuiti' yuva' ndu yoo, te ña jaan' nduu' Ndiosí —ni kachi ra.

⁴² Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' Ndiosí xna'a' nduu' yuva' ndo' ndii, kundani ndo' yu'u, sakan' ña nuu' ña jaan' ni kiee j, te ni xaa j. Te süu' kuenta mji' j kuaxi j, süu' jaan' ndii Ndiosí ni ti'vi' yu'u te kuaxi j. ⁴³ ¿Ndichun na kundani ndo' ña ka'an j? Kundani ndo' a sakan' ña küni natijn ndo' ña ka'an j xiin' ndo'. ⁴⁴ Yuva' ndo'ó ndii, ña ndiva'a nduu' a, te ña kuni ña jaan' kuiti' xaa' ndo'. Ña jaan' ndii, ña xa'ni' ne yivi' nduu' a ndee ña

nuu', te kōo' kivi' xachuun' ndaku a, sakan' ña süu' ña kumi' ña ndaku nduu' a. Te kij' ka'an a tun vixi ndii, ka'an a saa kuu' mji' a, sakan' ña ña vixi nduu' a, te suvi' a nduu' xa'ndu sakuu' tun vixi. ⁴⁵ Te yu'u ndii, xa'a' a ña ña ndixa' ka'an i xiin' ndo' ndii, küni kändixa' ndo' a. ⁴⁶ ¿Yoo nduu' ndo'ó kuví tiin kuachí yu'u, te nia'a ndo' ña ni xaa i kuachí jaan'? Ña ndixa' ka'an i xiin' ndo', ¿ndichun na kändixa' ndo' a? ⁴⁷ Ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, natiin' va'a nja tu'un ka'an Ndiosí, te ndo'ó ndii, natiin' va'a ndo' a, sakan' ña süu' kuenta a nduu' ndo' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús ña xa yoo a ndee kij' tia'an koo Abraham

⁴⁸ Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Ña ndaku xna'a ka'an ndu kij' ka'an ndu ña iin te Samaria nduu' un', sakan' ña naá ña ndiva'a nimá un' —ni kachi ra.

⁴⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kōo' ña ndiva'a naá nimá yu'u. Yuva' i kuiti' tiin' ka'nu' i, te ndo'ó ndii, tiin' ka'nu' ndo' yu'u. ⁵⁰ Yu'u ndii, nduku' i ña tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u. Yoo iin ña nduku' ña jaan', te ña jaan' nduu' ña kande'i' ka'an ña jaan'. ⁵¹ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka ita' ni'i nuu' ña ka'an i ndii, kōo' kivi' kuví nja —ni kachi a.

⁵² Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Vitin kundani xna'a ndu ña naá ña ndiva'a nimá un', sakan' ña Abraham xiin' sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, ni xi'i ra. Te yo'ó ka'an ña yoo ka ita' ni'i nuu' ña ka'an un' ndii, kōo' kivi' kuví nja, kachi un'. ⁵³ ¿Naá tuu yo'ó ña te ka'nu' ka nduu' un' te sakan' te xij' yata' e' Abraham? Te jaan' ndii, ni xi'i ra, te ni xi'i tu sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí. ¿Yoo nduu' yo'ó, tuu un', na ka'an un' sakan'? —ni kachi ra.

⁵⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' tiin ka'nu' xiin' mii' mji' i ndii, ndiaa ya'vi' a. Yuva' i nduu' ña tiin' ka'nu' yu'u, ña ka'an ndo'ó

nduu' Ndiosí ndo'. ⁵⁵ Ndisu xini ña'a' ndo', te yu'u ndii, xini ña'a' i. Te naa' ka'an i ña xini ña'a' i ndii, te xini xa'an' kunduu' i ndee naa ndo'ó. Ndisu xini ña'a' i, te saxinú i tu'un ka'an' a. ⁵⁶ Abraham, te xij' yata' ndo' jaan' ndii, va'a va ni kuní ra kij' ni xini ra ña kixin i iin yivi' yo'o', te ni xini xna'a ra a, te va'a va ni kuní ra —ni kachi a.

⁵⁷ Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Jaan', ni ndee uvi xiko uxi kuiya kümi' un', ¿saa kuví ka'an un' ña xa ni xini un' Abraham? —ni kachi ra.

⁵⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña kij' kuní ka koo Abraham ndii, yu'u nduu' i —ni kachi a.

⁵⁹ Sakan' te ni ki'in ra yuu' te kuun yuu' ña'a' ra. Ndisu ni naka'ni si'e a tein ne yivi' kua'a' jaan', te ni keta a nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' kua'an a.

9

Yo'o' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nduchi' nuu'

¹ Te kij' xka'ndiá Jesús kua'an a ndii, ni xini a iin te kui'e nduchi' nuu', te xa sakan' kaa' ndee ni tui ra. ² Te ni ndatu'un' ña'a' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Rabí, ¿yoo ni xaa kuachí na kui'e nduchi' nuu' te kaa' ni tui ra? ¿Naá mji' ra, uun naá yuva' si'i' ra? —ni kachi ra.

³ Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Ni ndee te kaa' ni xaa kuachí, te ni ndee yuva' si'i' ra ni xaa kuachí na kaa' ra sakan'. Süu' jaan' ndii sakan' kaa' ra te nia'a Ndiosí chuun ka'nu' a kivi' ñuu' ra saa i. ⁴ Kuní a saa i chuun ña ni sakuiso' chuun' ña ni tjanu' yu'u saa i ña kuní ka kuaa'. Sakan' ña kij' kuñuu ndii, kōo' kuví sachuun' ka. ⁵ Vitin ña yoo i iin yivi' yo'o' ndii, nduu' i ñu'u ña nia'a saa kuu' Ndiosí —ni kachi a.

⁶ Te kij' ndi'i ni ka'an a ña jaan' ndii, ni kondia tias'i' a ñu'u', te ni xa'a a nde'i', te ni saka' ña'a' a

nduchi' nuu' te kui'e nuu' jaan'. ⁷ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an, te natia un' nuu' un' pila ña nani' Siloé —ni kachi a xiin' ra.

(Te Siloé jaan' kuni kachi a tikui te ni nachikanu'.) Sakan' te ni keta ra kua'an ra, te ni natia ra nuu' ra, te kii' ni nandiko' ra vi'e ra ndii, xa kuvj xto'ni' ra. ⁸ Sakan' te ne ndiee' yatj vi'e ra xiin' inga ne xiní ña te kui'e nuu' ni nduu' ra ndii, ni ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—¿Te kaa' nduu' te xi ndu'u' xikán xu'un' yi'e' yukun' nu'? —ni kachi nja.

⁹ Sava nja ka'an ndii:

—Suvj ra.

Te sava tuku nja ka'an ndii:

—Suvj ra, tee' ndee naa kaa' te jaan' kaa' ra —ni kachi nja.

Te ni ka'an mii' te jaan' xiin' nja ndii:

—Yu'u' nduu' i —ni kachi ra.

¹⁰ Sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' nja ndii:

—¿Saa ni xaa a, te ni nunia' nduchi' nuu' un'? —ni kachi nja xiin' ra.

¹¹ Te ni nakuijn ra ndii:

—Te yivi', te nani' Jesús, ni xa'a nde'i, te ni saka' ra a nduchi' nuu' i, te ni ka'an ra xiin' i ndii: “Kua'an, te natia un' nuu' un' pila Siloé”, ni kachi ra. Sakan' te ni xa'an natia i nuu' i, te ni nunia' nduchi' nuu' i —ni kachi ra.

¹² Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' nja ndii:

—¿Mii' yoo te jaan'? —ni kachi nja.

Te ni nakuijn ra nuu' nja ndii:

—Xiní i —ni kachi ra.

So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' te fariseo saa ni xaa, te ni nunia' nduchi' nuu' te kui'e nuu' jaan'

¹³ Te ni xan ndjaka ne yivi' te ni nduu' te kui'e nuu' jaan' nuu' te fariseo. ¹⁴ Te kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', ni xa'a Jesús nde'i, te ni nunia' a nduchi' nuu' te jaan'. ¹⁵ Sakan' na kuii' ni ndatu'un' tu ña'a' te fariseo jaan' saa ni xaa a,

te ni nunia' nduchi' nuu' ra. Te ni ka'an te jaan' ndii:

—Ni saka' ra nde'i nduchi' nuu' i, te ni natia i nuu' i, te kuvj xito' i vitj —ni kachi ra.

¹⁶ Sakan' na ni ka'an sava te fariseo jaan' ndii:

—Te ni xaa ña kaa' ndii, süu' cuenta Ndiosí nduu' ra, sakan' ña xa'nú ra kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi ra.

Te sava tuku ra ka'an ndii:

—Naa' te ndiso' kuachi nduu' ra ndii, kuvj saa ra चुण ka'nu' ña xaa' ra jaan' —ni kachi ra.

Xa'a' a jaan' na ni nakuitá kuento ra. ¹⁷ Sakan' na ni ndatu'un' tukuu' ra te ni nduu' te kui'e nuu' jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' te ni nunia' nduchi' nuu' un' jaan', tuu un'? —ni kachi ra.

Te ni nakuijn ra ndii:

—Ijn te ka'an tiakú tu'un' Ndiosí nduu' ra —ni kachi ra.

¹⁸ Ndisu te judío, te sana'má ña'a' jaan' ndii, ni kandixa' ra naa' te kui'e nuu' ni nduu' te jaan'. Sakan' na kuii' ni kana ra yuva' si'i' te jaan', ¹⁹ te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá si'e ndo'ó nduu' te yo'o', te ka'an ndo' ni tuvj kui'e nduchi' nuu'? Naa' sakan' ndii, ¿saa kuvj xto'ni' ra vitj? —ni kachi ra.

²⁰ Te ni nakuijn yuva' si'i' te jaan' ndii:

—Xiní ndu ndii, si'e ndu nduu' te kaa', tákui'e. Te xiní tu ndu ña te kui'e nduchi' nuu' nduu' ra ni tuvj ra. ²¹ Ndisu xiní ndu saa ni xaa a, te kuvj xito' ra vitj, ni ndee xiní tu ndu yoo ni nunia' nduchi' nuu' ra. Ndatu'un' ndo' mii' ra, te xixa nduu' ra, kuvj ka'an ra xiin' ndo' yoo ni xaa ña jaan' —ni kachi nja.

²² Ni ka'an yuva' si'i' ra ña jaan' xa'a' a ña yi'vi nja te judío jaan', sakan' ña xa ni nakata te jaan' kuento ra ña naa' yoo ka ndiee yu'u' ña Jesús nduu' Mesías, ña sakakú ne yivi' ndii, xta'ni' xachi' ña'a' ra, te kundu' ka ne jaan' kuenta vi'e mii' nakayá ne yivi' ñuu jaan'. ²³ Xa'a' a jaan' na kuii' ni ka'an yuva' si'i' te

jaan' ndii: "Ndatu'un' ndo' mii' ra, te xixa nduu' ra", ni kachj nja.

²⁴ Sakan' te ni kana ra te ni nduu te kui'e nuu' jaan' ichi' ña uvi, te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ndiosí kuni a tijn ka'nu' un', sakan' ña xini ndu ndii, jin te ndiso kuachj nduu' te jaan' —ni kachj ra.

²⁵ Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Naa' te ndiso' kuachj nduu' ra, xini yu'u, jin ndaa' kujti' ña'a xini i ndii, te kui'e nuu' ni nduu i, te vitin ndii, kuvj xto'ni' i —ni kachj ra.

²⁶ Te tuku ni ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndee ña ni xaa ra xiin' un'? ¿Saa ni xaa ra, te ni nunia' ra nduchi' nuu' un'? —ni kachj ra.

²⁷ Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Xa ni ka'an i xiin' ndo', te kuni kandixa' ndo'. ¿Ndichun na kuni kuni so'o tukuu ndo' ña xa ni ka'an i? ¿Ñáá kuni kundikun tu ndo'ó ichi' te jaan'? —ni kachj ra.

²⁸ Sakan' te ni kanja'a ra xiin' te jaan' ka'an ra ndii:

—Yo'ó nduu' te ndikún ichi' te jaan', ndisu ndu'u ndii, te ndikún ichi' Moisés nduu' ndu. ²⁹ Xini ndu ña ni ka'an Ndiosí xiin' Moisés, ndisu te jaan' ndii, xini ndu mii' ni kjeë ra —ni kachj ra.

³⁰ Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ña jaan' nduu' ña nandanj va yu'u ña xini ndo'ó mii' ni kjeë ra, ndisu ni sanda'a ra nduchi' nuu' i. ³¹ Xini e' ndii, xaa' Ndiosí kuenta ña ka'an ne ndiso' kuachj, ndisu xaa' a kuenta ña ka'an ne ki'in' ka'nu' ña'a', te xaa' nja ña kuni a. ³² Ndee ni xikandu'u' jin yivi' ndii, tia'an kuni e' kuento ña ni nunia' jin te yivi' nduchi' nuu' jin ne kui'e nduchi' nuu' ndee ni tuvi nja.

³³ Naa' süu' te ni kjeë nuu' Ndiosí nduu' te jaan' ndii, koo' xachi' a kuvj saa ra —ni kachj ra.

³⁴ Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Yo'ó, te ndiso' kuachj ndee ni tuvi un', ¿yoo nduu' yo'ó, tuu un', na kuni sania'a un' ndu'u? —ni kachj ra.

—Yo'ó, te ndiso' kuachj ndee ni tuvi un', ¿yoo nduu' yo'ó, tuu un', na kuni sania'a un' ndu'u? —ni kachj ra.

Sakan' te ni xta'ni' xachi' ña'a' ra vj'e mii' nakayá ne ñuu jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús yoo nduu' ne kui'e nuu' nuu' Ndiosí

³⁵ Ni xini Jesús kuento ña ni xta'ni' ra te jaan' vj'e jaan', te kij' ni xini ña'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ñáá inji un' xini un' ña nduu' si'e Ndiosí? —ni kachj a.

³⁶ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—¿Yoo nduu' ña jaan', tákui'e, te inji i kuni ña'a' i? —ni kachj ra.

³⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa ni xini ña'a' un', te suvi i nduu' ña ndatu'un' xiin' un' vitin —ni kachj a.

³⁸ Ikan' te, ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, inji i xini i yo'ó —ni kachj ra.

Te ni xaka'nu' ña'a' ra. ³⁹ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Ni xaa i jin yivi' yo'o', te nia'a ne yivi' saa yoo nimá nja nuu' Ndiosí, sakan' te nunia' nduchi' nuu' ne kui'e nuu', te ne tuu ña tuvi' nuu' nja ndii, kukui'e nuu' nja —ni kachj a.

⁴⁰ Te ni xini so'o sava te fariseo, te ita' yatín nuu' a jaan', ña ni ka'an a, te ni ka'an ra ndii:

—¿Ñáá te kui'e nuu' nduu' tu ndu'u, kachj un'? —ni kachj ra.

⁴¹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' te kui'e nuu' nduu' ndo' ndii, koo' kuachj ndo', ndisu xa'a' a ña ka'an ndo' ña tuvi' nuu' ndo' ndii, yoo na yoo kuachj ndo'.

10

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' uvi ta'an nuu' te paxto

¹ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka kua'an kaa nuu' nama mii' ñu'u' mbee, te xka'ndiá ra yi'e' ndii, jin te kui'na' nduu' ra, te nduu' tu ra te kui'na' mii' kuu'. ² Ndisu te nduu' xna'a te paxto mbee jaan' ndii, yi'e' xka'ndiá ra. ³ Te xito' yi'e' ndii, nunia' ra a nuu' te paxto jaan', te xini so'o mbee tachi' yu'u' te paxto, te kana' ra ri' xiin' kivi' ri', te tava' ra ri'. ⁴ Te kij' tava' ra sakuu' sana mii' ra ndii, ni'i' ichi' ra nuu' ri' kua'an

ra, te ndikún ri' xata' ra, sakan' ña nakuni ri' tachi' ra. ⁵ Ndisu iin te ndiva'a ndii, kúndikun ña'a' ri', süu' jaan' ndii kunu ri' nuu' ra, sakan' ña xini ri' tachi' ra —ni kachi' a.

⁶ Ni ka'an ndiaa Jesús ña jaan', ndisu ni kundani te jaan' ndee ña kuni kachi' a.

Yo'o' ka'an Jesús ña mii' a nduu' te paxto va'a

⁷ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii: —Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yu'u nduu' ndee naa yi'e' korra mii' ñu'u' mbee. ⁸ Sakuu' te ni kixin xi'na ka te sakan' yu'u ndii, te kui'na' nduu' ra, te nduu' tu ra te kui'na' mii' kuu', sakan' na ni xaa' mbee jaan' kuenta kuu' ra. ⁹ Yu'u nduu' yi'e', te yoo ka ko'ni' yi'e' yo'o' ndii, kaku nja. Te kunduu nja ndee naa mbee, ti' ko'ni', te kjee' ri', te ni'i' ri' itia kaxi' ri'. ¹⁰ Te kui'na' ndii, kuaxi ra te sakui'na' ra, te ka'ni' ra, te sandoñu'u' ra. Ndisu yu'u ndii, kuaxi i te koo kivi' ñuu ndo', te koo kua'a' a.

¹¹ 'Yu'u nduu' te paxto va'a, te paxto va'a ndii, taxi' ra kivi' ñuu ra xa'a' mbee sana ra. ¹² Ndisu te xiku'un ya'vi' ndii, te paxto tatu kuiti' nduu' ra. Te süu' te xiin' sana mbee jaan' nduu' ra, sakan' na kij' xito' ra kuaxi lobo ndii, nakoo' ra mbee jaan', te xinu' ra. Te tiin' lobo jaan' mbee, te kiku' ña'a' ri'. ¹³ Sakan' xaa' ra, sakan' ña te xiku'un ya'vi' kuiti' nduu' ra, te ndi'ni ra xa'a' mbee jaan'. ¹⁴ Yu'u ndii, te paxto va'a nduu' i. Te xini i mbee sana i, te xini tu ti' jaan' yu'u, ¹⁵ saa nii' xini yuva' i Ndiosí yu'u ndii, nii' sakan' tu xini ña'a' i. Te taxi' i kivi' ñuu i xa'a' mbee jaan'. ¹⁶ Te kumi' tu i inga ka mbee, ti' ñu'u' tixin korra yo'o', ku'un naka tu i ti' jaan', te kuni so'o ri' tachi' i. Te kunduu ri' iin ndaa' ti'vi', te iin ndaa' yu'u kunduu te paxto ri'. ¹⁷ Xa'a' a jaan' na kundani yuva' i yu'u, sakan' ña taxi' i kivi' ñuu i, te kivi' i xa'a' ri', te natiaku i. ¹⁸ Ndee iin ne yivi' küvi tu'un kivi' ñuu i xiin' ña kuni mii' nja, süu' jaan' ndii sanakua'a mii'

yu'u a. Sakan' ña kumi' i ndiee' te taxi' i kivi' ñuu i, te kumi' tu i ndiee' te natiaku i. Ña jaan' nduu' ña ni sakuiso' chuun yuva' i yu'u saa i —ni kachi' a.

¹⁹ Te kij' ni xini so'o te judío jaan' ña ni ka'an a ndii, tuku ni ni nata'vi' ta'an' ra. ²⁰ Kua'a' te jaan' ni ka'an ndii:

—Ña ndiva'a naá nimá te kaa', süu' te kuu' kaxi' nduu' ra, ¿ndichun na xini so'o ka ndo' ña ka'an ra? —ni kachi' ra.

²¹ Te inga ra ni ka'an ndii:

—Tu'un ña ka'an te kaa' ndii, süu' ña ka'an te naá ña ndiva'a nimá nduu' a, sakan' ña iin te naá ña ndiva'a nimá ndii, küvi nunia' ra nduchi' nuu' ne kui'e nduchi' nuu' —ni kachi' ra.

Küni kandixa' te judío jaan' ña si'e' Ndiosí nduu' Jesús

²² Kij' ni nasuku viko' ña xaka'nu' ne yivi' kivi' ña ni sanakua'a tuku nja yukun' ka'nu' nda'a' Ndiosí ndii, yoo' vixin nduu' a. ²³ Te xika' Jesús mii' iin' yukun' ka'nu' vi'e ndiká xa'a' ña nani' yi'e' Salomón. ²⁴ Sakan' te ni xinundu' ña'a' te judío, te kuu' nuu', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ama vi' kun ndiko' ña ndiatu' ndu xaa' un'? Naa' yo'ó nduu' Cristo, ña sakakú ne yivi' ndii, ka'an kaxi' un' xiin' ndu —ni kachi' ra.

²⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa ni ka'an i xiin' ndo' te kändixa' ndo'. Chuun ka'nu' ña xaa' i kuenta yuva' i Ndiosí nduu' ña nia'á yoo nduu' i. ²⁶ Ndisu ndo'ó ndii, kändixa' ndo', sakan' ña süu' mbee sana i nduu' ndo' naa xa ni ka'an i xiin' ndo'. ²⁷ Ne nduu' mbee sana i ndii, xini so'o nja tachi' i, te yu'u ndii, xini ña'a' i, te ndikún nja yu'u. ²⁸ Te taxi' i kivi' ñuu nja ña koo' kivi' ndi'i', te koo' tu kivi' küvi nja, ni ndee koo' tu küvi tu'un tu ña'a' nda'a' i. ²⁹ Te yuva' i, ña ni taxi' ne jaan' nda'a' i, nduu' ña ka'nu' ka te sakan' sakuu' ña yoo, te koo' küvi tu'un ña'a' nda'a' a. ³⁰ Yu'u xiin'

yuva' i Ndiosí ndii, iin ndaa' nduu' ndu —ni kachi a.

³¹ Te tuku sakan' ni ki'in te judío jaan' yuu' te kuun yuu' ña'a' ra.

³² Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kua'a' ya'a chuun va'a ni xaa i kuenta yuva' i nuu' ndo' te kuni ndo'. ¿Xa'a' ndee chuun jaan' kuni kuun yuu' ndo' yu'u? —ni kachi a.

³³ Te ni nakuiin te judío jaan' ndii:

—Süu' xa'a' ndee iin ña jaan' kuni kuun yuu' ndu yo'ó, süu' jaan' ndii xa'a' a ña kanja'a un' xa'a' Ndiosí, sakan' ña te yivi' kuiti' nduu' un', te ndasanduu' xiin' mii' mii' un' Ndiosí —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naka'an' ndo' ña yoso' nuu' tu'un ndei' Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Yu'u ni ka'an ndii, ndiosí nduu' ndo'”, kachi a. ³⁵ Mii' Ndiosí ni ka'an ña ndiosí nduu' ne ni xini so'o tu'un a jaan', koo' kuvi xka'ndia ndoso' ña yoso' nuu' tutu jaan'. ³⁶ Te yu'u ndii, Ndiosí ni sakuiso' chuun' yu'u, te ni ti'vi' a yu'u iin yivi' yo'o, sakan' na kuii', ¿ndichun ka'an ndo' ña kanja'a i xa'a' a xa'a' a ña ka'an i ña si'e a nduu' i? ³⁷ Naa' xaa' i chuun kuenta yuva' i ndii, kändixa' ndo'. ³⁸ Ndisu naa' xaa' i ña jaan' ndii, tee' ndee tia'an kändixa' ndo' ndii, kändixa' ndo' ña chuun Ndiosí nduu' a. Te sakan' kundani' ndo', te kändixa' ndo' ña yoo' yuva' i Ndiosí xiin' i, te yoo tu yu'u xiin' a —ni kachi a.

³⁹ Sakan' na ni xika tukuu ra tiin ña'a' ra, ndisu ni kaku a nda'a' ra, te ni keta a kua'an a. ⁴⁰ Te kua'an ni tukuu a tuku ta'vi' itia Jordán mii' ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí ña nuu', te ni ndoo a ikan'. ⁴¹ Te kua'a' ne yivi' ni kixin nuu' a te ka'an ña ndii:

—Tee' ndee ni xaa' Juan ndee iin chuun ka'nu', ndisu sakuu' ña ni ka'an ra xa'a' te kaa' ndii, ña ndixa nduu' a —ni kachi ña.

⁴² Te kua'a' ña ni ini xini Jesús ikan'.

11

S'o' ni xaa a kii' ni xi'i Lázaro

¹ Te ni yoo iin te kuni kuvi ni nani' Lázaro, te ñuu Betania, ña nduu' tu ñuu ña' ku'va ra María xiin' Marta.

² Te María jaan' nduu' ña' kii' ni ya'a, te ni saka'a' a' xa'an xavixin' koo' chukuu' xa'a' xto'o e', te ni sanayaa' a' a xiin' ixi' xini' a'. Te tiaa ta'an' a' nduu' Lázaro, te kuni kuvi jaan'. ³ Sakan' na ni ti'vi' uvi saa' ku'va ra jaan' tu'un te ka'an ne yivi' xiin' Jesús ndii: “Tákuie, te ndani un' ndii, kuni kuvi ra”, kachi ña.

⁴ Te ni ka'an Jesús kii' ni xini a tu'un jaan' ndii:

—Kui'e jaan' ndii, süu' ña ka'ni' xachi' ña'a' nduu' a, süu' jaan' ndii yoo a te natin Ndiosí ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi', te yoo tu a te natin yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, ña tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u —ni kachi a.

⁵ Ndaní Jesús Marta, xiin' ña' ta'an' a', xiin' Lázaro. ⁶ Ndee saa ka ni ndii, kii' ni xini a tu'un jaan' ndii, ni ndoo ka a uvi ta'an kivi' mii' yoo a jaan'. ⁷ Kii' ni xka'ndia kivi' jaan', te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'o' tukuu' ndo' ñu'u' Judea —ni kachi a.

⁸ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, sakan' ni xika ti'o' te ndiee' ikan' kuun yuu' ra yo'ó, ¿ndichun na tuku ni kuni ku'un un' ikan'? —ni kachi ra.

⁹ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Xini e' ña uxi uvi hora kumi' i'in kivi'. Ne xika iin ke'in' ndii, kaki'í ña, sakan' ña yoo ñu'u' nandii' nuu' ña. ¹⁰ Ndisu ne xika' ñuu ndii, kaki'í ña, sakan' ña koo' ñu'u' nandii' nuu' ña —ni kachi a.

¹¹ Ikan' te ni ka'an ka a ndii:

—Lázaro, te xini ta'an' xiin' e' ndii, kixin ra, ndisu ku'un sandoto' ña'a' i —ni kachi a.

¹² Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a jaan' xiin' a ndii:

—Tákuie, naa' kixin ra ndii, nda'a' mii' ra —ni kachi ra.

¹³ Ni ka'an Jesús ña jaan' xa'a' ña ni xi'i ra, ndisu te nda'a' xa'a' jaan'

ndii, ni xanini ra ña ka'an a xa'a' ña kixin e' kij' nandiee' e'. ¹⁴ Sakan' te ni ka'an kaxi' Jesús xiin' ra ndii.

—Lázaro ndii, xa ni xi'i ra. ¹⁵ Nakuatia' va nimá i xa'a' ndo'ó ña kōo' e' ni yoo ikan', sakan' te ini ka ndo' kuni ndo' yu'u. To'o' ndo', ku'un koto ña'a' e' —ni kachi a.

¹⁶ Sakan' te ni ka'an Tomás, te nani' tu te kuate, xiin' inga te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'o', te kuvu tu yoo' xiin' a —ni kachi ra.

Yo'o' ka'an Jesús xiin' Marta ña suvi a nduu' ña sanatiaku ne ni xi'i

¹⁷ Kij' ni xaa Jesús ñuu Betania ndii, ni xini a kuento ña xa kua'an kumi' ta'an kivi' naá ñu'u' nde'i Lázaro tixin yavi ndii. ¹⁸ Te ñuu jaan' ndii, yatin' un' ta'an kilómetro xika' naá a te naá ñuu Jerusalén.

¹⁹ Te kua'a' va ne judío, ne ndiee' yatin' ikan', ni xaa mii' ndu'u' Marta xiin' María, te koto ña'a' ña, te saki'vi tu ña'a' ña xa'a' a ña ni xi'i tiaa ta'an' ne jaan'. ²⁰ Kij' ni xini tu'un Marta ña xa kuaxi Jesús ndii, ni ketá a' kua'an natiin ña'a' a', ndisu María ndii, ni ndoo a' vi'e.

²¹ Te ni ka'an Marta xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, naa' ni yoo un' yo'o' ndii, kuvu tiaa ta'an' i. ²² Ndisu xini i ña ndee vitin naa' kakan un' ndee ka ña'a' nuu' Ndiosí ndii, taxí ña'a' a nda'a' un' —ni kachi a'.

²³ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Natiaku tiaa ta'an' un' —ni kachi a.

²⁴ Te ni ka'an Marta xiin' a' ndii:

—Xini i ña natiaku ra kivi' so'o' ndi'i' kij' natiaku sakuu' ne ni xi'i —ni kachi a'.

²⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Yu'u nduu' ña sanatiaku ne ni xi'i, te suvi tu i nduu' ña taxi' kivi' ñuu ne yivi'. Te yoo ka ini xini yu'u ndii, tee' ndee ni xi'i ña ndii, natiaku ña saa i. ²⁶ Te sakuu' ne tiaku, naa' ini ña xini ña yu'u ndii, kōo' kivi' kuvu ña. ¿Ñáa' kandixa' un' ña jaan'? —ni kachi a xiin' ña' jaan'.

²⁷ Te ni ka'an a' xiin' a' ndii:

—Uun ndo', tákuie, kandixa' i ña yo'ó nduu' Cristo, ña nduu' si'e Ndiosí, ña ni ka'an a ti'vi' a iin yivi' —ni kachi a'.

Xaku' Jesús xa'a' a ña ni xi'i Lázaro yatin yavi kava' mii' naá ñu'u' nde'i ra

²⁸ Kij' ndi'i' ni ka'an Marta ña jaan', te ni xa'an ka'an yaa' a' xiin' María ta'an' a' ndii:

—Xa ni xaa ña nduu' maestro e', te kuni ka'an a xiin' un' —ni kachi a'.

²⁹ Kij' ni xini so'o' María ña jaan' ndii, numi' va te ni nuta a', te kua'an a' ndee mii' iin' Jesús. ³⁰ Tia'an nda'ni Jesús ñuu jaan', kuu' saa' iin' ka a mii' ni nata'an' a xiin' Marta.

³¹ Te ne judío, ne ndiee' vi'e a' saki'vi ña'a' ndii, ni xini ña ña numi' va ni nuta María te kua'an a'. Sakan' na ni xikundikun ña'a' ña ka'an' ña ña kua'an kuaku a' yu'u' yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Lázaro jaan'.

³² Kij' ni xaa a' mii' iin' Jesús, te ni xini ña'a' a' ndii, ni xikuijn xiti' a' nuu' a te ni ka'an a' ndii:

—Tákuie, naa' ni yoo un' yo'o' ndii, kuvu tiaa ta'an' i —ni kachi a'.

³³ Kij' ni xini Jesús xaku' a', te xaku' tu ne judío, ne kuaxi xiin' a' jaan' ndii, ni tuxu'vi nimá a, te ni kusuchi' tu ini a, ³⁴ ka'an a ndii:

—¿Mii' ni chinaá ña'a' ndo'? —ni kachi a.

Te ni ka'an ña xiin' a' ndii:

—To'o', te kuni un', tákuie —ni kachi ña.

³⁵ Te ni xaku Jesús. ³⁶ Sakan' te ni ka'an ne judío jaan' ndii:

—Koto ndo', saa vi' tu ni kundani ña'a' ra —ni kachi ña.

³⁷ Ndisu sava ne jaan' ni ka'an ndii:

—Te kaa' nduu' te ni nunia' nduchi' nuu' te kui'e nuu', ¿saa tu ni kuvu sanda'a ra Lázaro jaan' te kuvu ra? —ni kachi ña.

So'o' ni xaa a' kij' ni sanatiaku Jesús Lázaro

³⁸ Te tuku sakan' ni tuxu'vi nimá Jesús, te ni kuyatin a yavi ndii jaan'. Te toko' kava' iin' yavi jaan', te

ndasi' yu'u' a xiin' iin yuu'. ³⁹ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Sanundia'á ndo' yuu' kaa' —ni kachi a.

Te ni ka'an Marta, ña' ku'va te ni xi'i jaan' ndii:

—Táku'e, xa xa'án ra vitin, sakan' ña xa kua'an kumi' ta'an kivi' ni xi'i ra —ni kachi a'.

⁴⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—¿Ñáá náka'an' un' ña xa ni ka'an i xiin' un' ña naa' ini un' xini un' yu'u' ndii, kuni un' ña nia'a Ndiosí ña ndiee' koo' chukuu' a? —ni kachi a.

⁴¹ Sakan' te ni sanundia'á ra yuu' jaan'. Te ni nakoto ndiaa Jesús ndivi', te ni ka'an a ndii:

—Tataa, taxi' i ña chindani un', sakan' ña ni xini so'o un' ña ni ka'an i xiin' un'. ⁴² Yu'u' ndii, xini i ña xini so'o un' ña ka'án i xiin' un' sakuu' ichi'. Ndisu ka'án i sakan' xa'a' ne yivi' kua'a' ne ita' yo'o', te kandixa' nia ña yo'ó ni tianu' yu'u' iin yivi' yo'o' —ni kachi a.

⁴³ Ndi'i ni ka'an a ña jaan', sakan' te ti'e' ni ka'an a ndii:

—Lázaro, nia'a yo'o' —ni kachi a.

⁴⁴ Ikan' te ni keta te ni xi'i jaan' ndisuku' toto nda'a' ra xiin' xa'a' ra, te ndisuku' iin pein nuu' ra. Te ni ka'an Jesús xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ndaxin' ndo' ra te ku'un' ra —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' sqa kivi ka'ni' ra Jesús (Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵ Te kua'a' va ne judío, ne ni kixin koto María, ne ni xini ña ni xaa Jesús ikan' ndii, ni ini nia ni xini ña'a' nia. ⁴⁶ Ndisu sava ne jaan' ndii, ni xa'an nia nuu' te fariseo, te ni ka'an nia xiin' ra ña ni sanatiaku Jesús te jaan'. ⁴⁷ Sakan' na kuii' sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni nakaya ra te kuu' ka'nu' xiin' ra, te ni xa'a' ra iin junta ka'nu' ka'án ra ndii:

—¿Ndee ña saa e'? Kuachi ndii kua'a' va chuun ka'nu' xaa' te jaan'.

⁴⁸ Naa' taxi e' ña nakaa ra xaa' ra ña

jaan' ndii, sakuu' ne yivi' kundikun ña'a', te kixin te xa'ndia chuun' ñuu Roma, te sandoñu'u' ra yukun' ka'nu' e' xiin' ñuu e' —ni kachi ra.

⁴⁹ Sakan' te, iin te jaan' te nani' Caifás, te nduu' sutu ka'nu' ka kuya jaan', ni ka'an ndii:

—Ndo'ó ndii, koo' a xini xachi' ndo'. ⁵⁰ Ni ndee xanini tu ndo' ña va'a ka kivi iin ndaa' kuiti' te yivi' xa'a' sakuu' ne ñuu e' te ndoñu'u' sakuu' e' —ni kachi ra.

⁵¹ Süu' ña ka'an' mii' te jaan', te ni ka'an ra ña jaan', süu' jaan' ndii xa'a' a ka nduu' ra sutu ka'nu' ka kuya jaan' na ni ka'an tiakú ra ña kivi Jesús xa'a' kuachi sakuu' ne ñuu jaan'. ⁵² Te süu' xa'a' ne jaan' kuiti' kivi a, süu' jaan' ndii kivi tu a te nakaya a sakuu' si'e Ndiosí, ne ndo'ni tein ne yivi' iin yivi', te nduun nia. ⁵³ Xa'a' a jaan' na ndee kivi' jaan' ndii, ni nakata ra kuento ra ña ka'ni' ra Jesús.

⁵⁴ Sakan' na Jesús ndii, ni xika tui' ka a tein te judío jaan'. Süu' jaan' ndii ni keta a kua'an a ñuu ña nani' Efraín, ña kandu'u' nuu' iin ñu'u' yatín mii' taxin' kaa'. Te ikan' ni ndoo a xiin' te nda'a' xa'a' a.

⁵⁵ Te xa kuyatin' viko' pascua, ña xaka'nu' ne judío, sakan' na kua'a' ne yivi' ni kaa ñuu Jerusalén, te ndasandoo xiin' mii' nia nuu' Ndiosí ña kuni ka koo viko' jaan'. ⁵⁶ Xika' ne yivi' nanduku' nia Jesús, te ka'án xiin' ta'an' nia nuu' ki'e yukun' ka'nu' ndii:

—¿Saa tuu ndo'? ¿Ñáá kixin ra viko', uun kuasa'? —ni kachi nia.

⁵⁷ Te sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni ka'an chuun' ra ña naa' xini yoo ka mii' yoo a ndii, na ka'an nia xiin' ra te iin ña'a' ra.

12

So'o ni xaa a kii' ni saka' María xa'an xavixin' xata' xa'a' Jesús ñuu Betania

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

¹ Iñu ta'an ka kivi' kuni te koo viko' pascua jaan', te ni xaa Jesús ñuu Betania mii' ndu'u' Lázaro, te

ní xí'i, te ní sanatiaku ña'a' a. ² Te íkan' ní xava'a ne yivi' ña xaxi' iin xakuua' xa'a' a ña tiin' ka'nu' nia Jesús. Marta nduu' ña' xika' nuu' íkan', te Lázaro nduu' iin te ndu'u' xixi' xiin' Jesús nuu' mesa. ³ Sakan' te ní k'i'in María yatin' sava litro xa'an xavixín' koo' chukuu', ña nduu' mji' ndi'i' nardo, ña ndiaa ya'vi' koo' chukuu', te ní saka' a' xata' xa'a' Jesús, te ní sanayaa' a' a xiin' íxi' xini' a'. Te ní chitu' kanii' tixin vi'e jaan' xiko xa'an xavixín' jaan'. ⁴ Íkan' te Judas Iscariote, te nduu' tu iin te nda'a' xa'a' Jesús, te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu' sie ya'a, ní ka'an ndii:

⁵ —Va'a ka naa' ní ke'vi' a, te kondia ya'vi' a xu'un' ña k'i'in iin te yivi' naa' sachuun' ra uní ciento kivi', te xiin' xu'un' jaan' kuví chindiee' e' ne nda'vi kuu' —ní kachi ra.

⁶ Ndisu süu' ní ka'an ra ña jaan' xa'a' a ña ndi'ni xna'a ra xa'a' ne nda'vi kuu', süu' jaan' ndii xa'a' ña te kui'na' nduu' ra. Te suvi' ra nduu' te xito' tinda' xu'un', te xaá ndii xaku'na' ra xu'un' ña k'ie tixin ña jaan'. ⁷ Te ní ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Na koo' a' sakan', kuachí ndii iin chuun va'a ní xaa' a' xa'a' i. Ña' kaa' ndii, ní taxa'a' a' xa'an xavixín' kaa', te ní xakin' a' ñu'u' nde'i' i, te koo' tu'va a, te ndiee' a' kii' kuví i. ⁸ Sakan' ña ne nda'vi kuu' ndii, ndee' ndi'i' ní kivi' koo' nia xiin' ndo', te kuví chindiee' ña'a' ndo' ama'a ka kuni' ndo'. Ndisu yu'u' ndii, süu' ndee' ndi'i' ní kivi' kaka' i tein' ndo' —ní kachi Jesús.

Ndatu'un' tuni' sutu kuu' nuu' ña ka'ni' tu ra Lázaro

⁹ Kua'a' va ne judío, kii' ní xini' nia kuento ña ndu'u' Jesús ñuu' Betania ndii, ní kixin' koto' ña'a' nia. Te süu' Jesús kuiti' ní kixin' koto' nia, süu' jaan' ndii ní kuni' tu nia kuni' nia Lázaro, te xa' ní xi'i, te ní sanatiaku ña'a' Jesús. ¹⁰ Sakan' na ní ka'an tuni' sutu kuu' nuu' ña ka'ni' tu ra Lázaro, ¹¹ sakan' ña te jaan' xaa'

sakan', te kua'a' ne judío jaan' ní kuxioo' nuu' ña sania'á sutu jaan', te ndikún nia Jesús.

So' o' ní xaa' a' kii' nda'ni' Jesús kua'an a' ñuu' Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Te ní kitu' tuku' kivi' ndii, ní xini' tu'un' ne yivi' kua'a' koo' chukuu', ne kuaxi' viko' ñuu' Jerusalén jaan', ña kuaxi' tu Jesús ñuu' jaan'. ¹³ Sakan' na ní xa'nu' nia ñuu', te ni'i' nia a' kua'an nata'an' nia xiin' a, te ti'e' kuaa' nia ka'an nia ndii:

—¡Na natin' xto' o' e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'! ¡Sañu'u' va' a' ña kuaxi' kuenta a' kaa', te ña kaa' nduu' ña xa'ndia chuun' nuu' yoo', ne vi'e' Israel! —kachi nia.

¹⁴ Te Jesús ndii, yoso' a' mburru sie, ti' ní tatú a' jaan', naa' ka'an ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí ndii:

¹⁵ Kaka' nimá ndo'ó, ne ndiee' ñuu' Sión.

Koto' ndo', kaa' kuaxi' rey ndo', ndu'u' a' xata' iin' mburru sie. Sakan' kachi a'.

¹⁶ Te nda'a' xa'a' a' ndii, ní kundani' ra ña ní yoo' jaan' ña nuu', ndisu kii' ní natia'ku Jesús, te ní tijn' ka'nu' ña'a' Ndiosí ndii, ní naka'an' ra ña xa' yoso' sakuu' ña jaan' xa'a' a, te nii' sakan' xna'a' ní ndo' o' a. ¹⁷ Te ne yivi', ne ní xini' kii' ní kana' Jesús Lázaro ndee' tixin' yavi' ndii, te ní natia'ku ra ndii, ndiee' yu'u' te ndiee' yu'u' nia xa'a' ña ní xaa' a' jaan'.

¹⁸ Xa'a' a' jaan' na ní kiee' kua'a' ne yivi', te ní kixin' nata'an' nia xiin' Jesús, sakan' ña ní xini' nia kuento xa'a' chuun' ka'nu' ña ní xaa' a' jaan'.

¹⁹ Sakan' na kuu' ní ka'an xiin' ta'an' te fariseo ndii:

—Koto' ndo', sakuu' ne yivi' ndikún xata' te kaa', koo' a' kuví saa xachi' e' vitin' —kachi ra.

Kuni' a' nakoo' e' ña kuni' mii' e' xa'a' ña ndikún e' ichi' Jesús

²⁰ Te ní ka'ni' tu sava te griego tein' ne ní kaa' ñuu' jaan' te saka'nu' ra Ndiosí kii' yoo' viko' jaan'. ²¹ Te ní kuyatin' te jaan' nuu' Felipe, te

Betsaida, ña kandu'u' ñu'u' Galilea. Te ni ka'an ra ndii:

—Tákui'e, kuni ndatu'un' ndu xiin' Jesús —ni kachi ra.

²² Sakan' te ni xa'an Felipe, te ni ka'an ra xiin' Andrés, te uvi saa' te jaan' ni xa'an taxi kuento nuu' Jesús. ²³ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa kuyatin' kivi' ña tijn ka'nu' Ndiosí ña nduu' tu te yivi'. ²⁴ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña naa' kivi' iin ndikin' trigo tixin ñu'u', te kuví a ndii, nata'vi' a. Ndisu naa' kuví a tixin ñu'u' jaan' ndii, nata'vi' kua'a' a. ²⁵ Yoo ka kundani kivi' nuu mii' ndii, kuví ña, ndisu yoo ka chindiaa ya'vi' kivi' nuu mii' ña iin yivi' yo'o' xa'a' ña ndani ka ña yu'u' ndii, natijn ña kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i'. ²⁶ Yoo ka kuni kaka nuu nuu' i ndii, na kundikun ña yu'u', te ne xika' nuu' nuu' i ndii, kundiee ña mii' ndu'u' i, te tijn ka'nu' tu ña'a' yuva' i Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ndee ña kundo'o a te kuví a

²⁷ 'Ndi'ni va nimá i vitin. ¿Ndee ña ka'an i? ¿Ñaa' ka'an i ndii, "Tataa, sakakú un' yu'u' nuu' ña kundo'o i vitin"? Kuví ka'an i sakan', kuachi ndii xa xa'a' ña jaan' kuaxi i. ²⁸ Tataa, nia'a un' ña kumi' un' sakuu' ña ndiee' —ni kachi Jesús.

Sakan' te ni tiaku ka'an iin tachi' ndee ndivi' ndii:

—Xa ni nia'a i ña ndiee' ña kumi' i, te nia'a ka e —ni kachi a.

²⁹ Te ni ka'an ne yivi' kua'a', ne ita' ikan', ne ni xini so'o tachi' jaan', ña savi' ni nde'i, te sava tuku ña ni ka'an ndii:

—Iin ángele, ña yoo ndivi', ni ka'an xiin' ra —ni kachi ña.

³⁰ Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—Süu' xa'a' ña va'a yu'u' ni tiaku ka'an tachi' jaan', süu' jaan' ndii xa'a' ndo'ó ni tiaku a. ³¹ Xa ni xaa kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' iin yivi' yo'o', te vitin tu ndoo kui'e xachi' ña ndiva'a, ña xa'ndia chuun' iin yivi' yo'o'. ³² Te kii' ndani'i ra yu'u' nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o' ndii,

saka'an i nimá sakuu' ne yivi' ña kixin ña nuu' i —ni kachi a.

³³ Te xiin' ña jaan' ni sakuni' Jesús ne jaan' saa kuví a. ³⁴ Te ni ka'an ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Xini ndu ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí ña Cristo, ña sakakú yoo ndii, koo a xiin' e' ndee ndi'i' ni kivi', sakan' na kuii', ¿ndichun ka'an yo'ó ña kuni a ndani'i ra ña nduu' tu te yivi'? ¿Yoo nduu' ña nduu' tu te yivi' ña ka'an un' xa'a' jaan'? —ni kachi ña.

³⁵ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Ndee iin xa'a' kuiti' yoo i te nduu' i ñu'u' nuu' ndo'. Kaka ndo' vitin ña yoo i te sayi'é i nuu' ndo', te sakan' kanando ña iin yavi' ndo'ó. Sakan' ña ne xika' ñaa' ndii, xini ña mii' kua'an ña. ³⁶ Vitin ña yoo i te sayi'é i nuu' ndo' ndii, kandixa' ndo' yu'u', te kunduu' ndo' kuenta ne yi'é ñu'u' jaan' nuu' —ni kachi a.

Kii' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, kua'an a te ni tisi'e a nuu' ne jaan'.

Ni kuni ne yivi' ini ña kuni ña Jesús

³⁷ Tee' ndee kua'a' va chuun ka'nu' ni xaa Jesús nuu' ña ndii, ni ini ña kuni ña'a' ña. ³⁸ Sakan' ni xka'ndia a, te ni xinu ña ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' kii' ni ka'an ra ndii:

Tákui'e, ndee iin ne yivi' ni kandixa' ña ni sania'a ndu.

Te sakan' tu ndee iin koo' ni natiin' ña ni nia'a un' xiin' ña ndiee' un' nuu' ña.

Ni kachi ra.

³⁹ Sakan' na kuii' ni kuví kandixa' ña a, xa'a' a jaan' na ni ka'an tu Isaías ndii:

⁴⁰ Ni ndasi a nduchi' nuu' ña, te ni xaxii tu a nimá ña, koto ka kuni ña xiin' nduchi' nuu' ña, te kundani ña xiin' nimá ña, te nandiko' ña nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

⁴¹ Ni ka'an Isaías ña jaan' kii' ni xini ra ña ndiee' koo' chukuu' ña kumi' Jesús, te ni ka'an ra xa'a' a.

42 Ndee saa ka ni ndii, kua'a' va te xa'ndia chuun' ni ini xini ña'a'. Ndisu ni ndiee' yu'u' ra xa'a' a, sakan' ña yi'vi ra ña tava' xachi' ña'a' te fariseo vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan'. 43 Sakan' ña ni xtani ka ra ña ndoo va'a ra nuu' ne yivi' te sakan' ña ndoo va'a ra nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ña kuaxi a te sakakú yoo'

44 Te ni ka'an ti'e' Jesús nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Yoo ka ini xini yu'u ndii, süu' ini ña xini ña yu'u kuiti', süu' jaan' ndii ini tu ña xini ña ña ni tianu' yu'u iin yivi' yo'o'. 45 Te sakan' tu yoo ka xini yu'u ndii, xini tu ña ña ni tianu' yu'u iin yivi' yo'o'. 46 Yu'u nduu' ñu'u' ña sayi'é nuu' ne yivi', te ni xaa i iin yivi' yo'o'. Te yoo ka ini xini yu'u ndii, ndoo ñaa' xachi' nimá ña. 47 Naa' yoo ka xini so'o ña ka'an i, te säxinú ña a ndii, süu' yu'u nduu' ña katun' ña'a', sakan' ña ni xaa i te katun' i ne yivi' iin yivi', süu' jaan' ndii ni xaa i te sakakú ña'a' i. 48 Yoo ka saxio' yu'u, te küni natiin ña ña ka'an i ndii, xa yoo iin ña katun' ña'a'. Tu'un ña ni ka'an i jaan' nduu' ña katun' ña'a' kivi' so'o' ndi'i. 49 Sakan' ña süu' ña ka'an' mii' i nduu' ña ni ka'an i jaan'. Süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña ni ti'vi' yu'u iin yivi' yo'o', nduu' ña ni ka'an chuun' xiin' i ndee ña ka'an i, te saa ka'an e. 50 Te xini i ña ña ni ka'an chuun' a xiin' i ndii, taxi' a kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i, sakan' na kiii' ka'an i saa nii' ni ka'an yuva' e' xiin' i kuiti' —ni kachi a.

13

So'o ni xaa a kii' ni natia Jesús xa'a' te nda'a' xa'a' a

1 Kii' kuni ka koo viko' Pascua ndii, xa xini Jesús ña xa kuyatin' kivi' ña nakoo a iin yivi' yo'o', te nu'u a nuu' yuva' e' Ndiosí. Te ni kundani ya'a a ne nduu' kuenta a iin yivi' yo'o', te iin sakan' kundani ña'a' a ndee so'o' ndi'i. 2 Kii' ndiee' ra xixi' ra ndii,

xa ni saka'an ña ndiva'a nimá Judas Iscariote, si'e Simón, ña sanakua'a ra Jesús nda'a' te kuu' ka'nu'. 3 Te xa xini Jesús ña xa ni sakuiso' chuun' ña'a' yuva' e' Ndiosí nuu' sakuu' ña yoo', te xini tu a ña nuu' Ndiosí ni kiee a, te ni xaa a iin yivi', te nuu' ña jaan' tu ku'un nu'u a. 4 Sakan' te ni ndondichi a, te ni xta'ni' a toto ndisuku' a, te ni satiin a iin pein tixin toko' a, 5 sakan' te ni taan' a tikui tixin iin xiko'o', te ni xa'a' a natia' a xa'a' te nda'a' xa'a' a, te ni sanayaa' a xa'a' ra xiin' pein tixin ña ni satiin a toko' a jaan'. 6 Kii' ni tondia a mii' ndu'u' Simón Pedro ndii, ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, ¿ndichun na natia yo'ó xa'a' yu'u? —ni kachi ra.

7 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xaa i yo'o' ndii, kundani yo'ó a vitin, ndisu kundani un' un kii' ya'a —ni kachi a.

8 Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Koo' kivi' kiiin yu'u ña natia yo'ó xa'a' i —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' natia i xa'a' un' ndii, süu' kuenta ka i kunduu un' —ni kachi a.

9 Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákui'e, süu' xa'a' kuiti' i natia un', süu' jaan' ndii, natia tu un' nda'a' i xiin' xini' i —ni kachi ra.

10 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ne xa ni chichi ndii, ndee xa'a' kuiti' ña kuni a ndoo, sakan' ña xa ni ndoo kani' ña, te ndo'ó ndii, xa yoo ndoo ndo', ndisu süu' sakuu' ndo' —ni kachi a.

11 Xa xini Jesús yoo sanakua'a ña'a' nda'a' te kuni ka'ni' ña'a', sakan' na kiii' ni ka'an a ndii: “Süu' sakuu' ndo'ó nduu' te ndoo”, ni kachi a.

12 Te kii' ndi' i ni natia a xa'a' ra, te ni nakui'nu a toto ndisuku' a jaan', te ni xikundu'u' tukuu a mii' iin' mesa, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kundani ndo' ndee ña kuni kachi ña ni xaa i xiin' ndo' vitin?

13 Ka'an ndo'ó ña maestro ndo' nduu' i, te ka'an tu ndo' ña xto'ó ndo' nduu' i, te va'a yoo a ka'an

ndo' sakan' ña suvi xna'a nduu' i.
 14 Sakan' na kuui' naa' yu'u, ña nduu' xto'o ndo' te nduu' tu i maestro ndo', te ni natia i xa'a' ndo' ndii, kuni a ña natia tu ndo'ó xa'a' i'in ta'an' ndo'.
 15 Ni xaa i sakan' xiin' ndo', te saa tu ndo'ó saa nii' ni xaa yu'u xiin' ndo' vitin. 16 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, iin te xika' nuu' ndii, süu' te ka'nu' ka' nduu' ra te sakan' xto'o ra, te ni ndee süu' te ka'nu' ka' nduu' tu te sakuni' tu'un te sakan' te ni tjanu' ña'a'. 17 Naa' kundani ndo' ña ka'an i xiin' ndo', te saa ndo' a ndii, sañu'u' va Ndiosí ndo'ó.

18 'Süu' xa'a' sakuu' ndo'ó ka'an i, sakan' ña xini' yu'u yoo ni nakaxin i kunduü kuenta i. Ndisu kuni a ña xinu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te xixi' inga' xiin' i ni nanduü te ndasi' yu'u", kachi a.
 19 Ka'an i ña kaa' xiin' ndo' ndee vitin ña kuni ka' koo a, sakan' te kij' koo a ndii, kandiixa' ndo' ña yu'u nduu' i. 20 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka' natiin' ne ti'vi' i ndii, yu'u natiin' ña. Te yoo ka' natiin' yu'u ndii, natiin' tu ña ña ni ti'vi' yu'u iin yivi' yo'o' —kachi Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús ña Judas nduu' te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu' (Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

21 Kij' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni ndi'ni nimá a, te ni ka'an a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña iin ndo'ó sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' nuu' —ni kachi a.

22 Sakan' te ni xa'a' xto'ni' nuu' ta'an' te nda'a' xa'a' a jaan' ña xini' ra yoo xa'a' ni ka'an a. 23 Te iin te jaan', te ndani ka' a ndii, ndu'u' ra xiin' a. 24 Sakan' te ni nia'a nda'a' Simón Pedro nuu' te jaan' ña ndatu'un' ra Jesús yoo' xa'a' ka'an a. 25 Te ni kuyatin ka' te jaan' nuu' Jesús, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Tákuie, yoo nduu' ra? —ni kachi ra.

26 Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Sachii' i iin ta'vi' xita' va'a tixin ko'o', te te taxi i ña jaan' nda'a' nduu' te jaan' —ni kachi a.

Sakan' te ni sachii' a iin ta'vi' xita' va'a tixin ko'o', te ni taxi ña'a' a nda'a' Judas, si'e Simón Iscariote. 27 Kij' ndi'i so'o ni xixi ra xita' va'a jaan', te ni sko'nu' ña ndiva'a nimá ra. Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xito' un' saa un' ndii, numi' te saa un' un' —ni kachi a.

28 Ndisu ndee iin te ndiee' xixi' xiin' a ni kundani ndichun ni ka'an a sakan' xiin' ra. 29 Te xa'a' a ña te xito' xu'un' nduu' te jaan' ndii, ni xanini' sava te nda'a' xa'a' a jaan' ña ni ka'an Jesús sakan' xiin' ra, te ku'un sata' ra ña kuni xa'a' viko', uun ña ku'un taxi ra xu'un' nda'a' ne nda'vi kuu'. 30 Te kij' ndi'i ni xixi Judas xita' va'a jaan' ndii, ni keta ra kua'an ra. Te xa' ñuu nduu' a kij' sakan'.

Yo'o' taxi' Jesús iin tu'un ndei' xaa'

31 Kij' ni keta ra kua'an ra, te ni ka'an Jesús ndii:

—Vitin tiin' ka'nu' Ndiosí yu'u, ña nduu' tu te yivi', te natiin' tu Ndiosí ña tiin' ka'nu' xa'a' i. 32 Te xa'a' a ña natiin' Ndiosí ña tiin' ka'nu' xa'a' i ndii, ña'a' ka' te tjin ka'nu' tu a yu'u. 33 Te kua'a mii' i, ndee iin xa'a' sie kujti' yoo ka' i xiin' ndo'. Nanduku' ndo' yu'u, te naa ni ka'an i xiin' ne judío, sakan' tu ka'an i xiin' ndo'ó vitin ña mii' ku'un yu'u jaan' ndii, küvi ku'un tu ndo'ó ikan'.

34 Taxi' i iin tu'un ndei' xaa' yo'o' nuu' ndo' ña kundani ta'an' ndo'. Kuni a kundani ta'an' ndo' ndee naa kundani yu'u ndo'ó. 35 Naa' ndani ta'an' ndo' ndii, xiin' ña jaan' kundani sakuu' ne yivi' ña te nda'a' xa'a' i nduu' ndo' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Pedro ña yoo' tu'va ra te taxi ra ndee kivi' ñuu ra xa'a' Jesús (Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

36 Te ni ka'an Simón Pedro xiin' a ndii:

—¿Mii' kua'an un', tákuie? —ni kachi ra.

Te n̄i ka'aṅ Jesús xiin' ra ndii:

—Mii' kua'aṅ i ndii, küvi kundikun un' yu'u vitin, ndisu küvi kundikun un' yu'u nuu' ku'un e' —n̄i kachi a.

³⁷ Te n̄i ka'aṅ Pedro xiin' a ndii:

—¿Ndichun na küvi ku'un i xiin' un' vitin, tákui'e? Xa yoo tu'va i te taxi i ndee kivi' ñuu i xa'a' un' —n̄i kachi ra.

³⁸ Te n̄i ka'aṅ Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndixa xna'a ndii, xa yoo tu'va un' te taxi un' ndee kivi' ñuu un' xa'a' i uun? Ña ndaku ka'án i xiin' un' ña kij' kuní ka kana nduchié ndii, xa un̄i ichi' n̄i ka'aṅ un' ña xini un' yu'u.

14

Jesús nduu' ichi' ña kua'aṅ nda'a' Ndiosí

¹ 'Kündi'n̄i ka nimá ndo', in̄i ndo' kun̄i ndo' Ndiosí, te in̄i tu' ndo' kun̄i ndo' yu'u. ² Vi'e yuva' i ndii, yoo kua'a' mii' küvi kundiee ndo'. Naa' süu' sakan' nduu' a ndii, ka'aṅ i xiin' ndo' xa'a' a. Sakan' na kuii' na ku'un i te sava'a i mii' kundiee ndo'. ³ Te kij' ndi' i ku'un i, te sava'a i mii' kundiee ndo' ndii, kixin' tukuu i, te naka i ndo'ó, te ku'un ndo' xiin' i, te kundiee ndo' xiin' i mii' kundu'u' i. ⁴ Te xa xini ndo' ichi' mii' ku'un i —kachi Jesús.

⁵ Ikan' te n̄i ka'aṅ Tomás xiin' a ndii:

—Tákui'e, xini ndu mii' ku'un un'. Sakan' na kuii', ¿saa küvi kundan̄i ndu mii' kua'aṅ ichi' ña ku'un un'? —n̄i kachi ra.

⁶ Te n̄i ka'aṅ Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' ichi', te yu'u tu' nduu' ña ndixa, te yu'u tu' nduu' ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. Te ndee jin̄i ne yivi' küvi naxaa nuu' yuva' e' Ndiosí naa' xaa n̄i nda'a' i. ⁷ Naa' n̄i nakun̄i kaxi' ndo' yu'u ndii, nakun̄i tu' ndo' yuva' i Ndiosí. Te ndee vitin ndii, xa n̄i nakun̄i ña'a' ndo', te xa n̄i xini nduchi' nuu' ña'a' ndo' —kachi a.

⁸ Te n̄i ka'aṅ Felipe xiin' a ndii:

—Tákui'e, nia'a un' ndu yuva' jaan', te xava'a sakan' kuiti' nuu' ndu —n̄i kachi ra.

⁹ Te n̄i ka'aṅ Jesús xiin' ra ndii:

—Xa saa' va yoo i xiin' ndo', te ¿ndichun na xini un' yu'u, Felipe? Yoo ka xini yu'u ndii, xa n̄i xini tu' n̄i yuva' e' Ndiosí. Sakan' na kuii', ¿ndichun xikan un' nuu' i ña nia'a i yuva' e' nuu' ndo'? ¹⁰ ¿Ñáá kändixa' un' ña yoo yuva' e' Ndiosí xiin' i, te yoo tu' yu'u xiin' a? Tu'un ña ka'án i xiin' ndo' ndii, süu' ña ka'an' mii' i te ka'án e, süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña yoo xiin' i, nduu' ña xaa' ña ka'nu' xiin' nda'a' yu'u. ¹¹ Kandixa' ndo' ña yoo i xiin' yuva' e' Ndiosí, te yoo tu' ña jaan' xiin' i. Naa' köo' tukuu ndii, kandixa' ndo' a xa'a' ña ka'nu' ña n̄i xini ndo' xaa i. ¹² Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña yoo ka in̄i xini yu'u ndii, saa tu' ne jaan' ña ka'nu' ña xaa' i. Te ka'nu' ka ña saa ne jaan' te sakan' ña xaa' i, sakan' ña nuu' yuva' e' Ndiosí nu'u' i. ¹³ Te ndee ka ña kakan' ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndiee' i ndii, saa i ña jaan', te xiin' ña jaan' tin ka'nu' ne yivi' yuva' e' Ndiosí xa'a' yu'u, ña nduu' si'e a. ¹⁴ Naa' kakan' ndo' ndee ka ña'a' nuu' Ndiosí xiin' ña ndiee' i ndii, saa i ña jaan'.

Yo'o' ka'án Jesús ña ti'vi' a Espíritu Santo jin̄i yivi'

¹⁵ 'Naa' ndani' ndo' yu'u ndii, saxinú ndo' ña ka'án chuun' i xiin' ndo'. ¹⁶ Te kakan' yu'u nuu' yuva' e' Ndiosí, te ti'vi' a inga ña chindiee' ndo'ó, te köo a xiin' ndo' ndee ndi'i' n̄i kivi'. ¹⁷ Te ña jaan' nduu' Espíritu Santo, ña nia'a sakuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí. Te ne yivi', ne nduu' kuenta jin̄i yivi' yo'o' ndii, küvi nat̄in n̄i a sakan' ña küvi kun̄i ña'a' n̄i, te n̄i ndee xini tu' ña'a' n̄i. Ndisu ndo'ó ndii, xini ña'a' ndo' sakan' ña yoo a xiin' ndo', te köo a nimá ndo'. ¹⁸ Nākoo nda'vi xachi' i ndo'ó, sakan' ña nandiko' tukuu i, te köo i xiin' ndo'. ¹⁹ Ndee jin̄i xa'a' sie kuiti', te küni ka ne yivi', ne nduu' kuenta jin̄i yivi', yu'u. Ndisu ndo'ó ndii,

kun̄i ndo' yu'u, te xa'a' a ña tiaku i ndii, kutiak̄u tu ndo'ó. ²⁰ Te kivi' jaan' ndii, kun̄i ndo'ó ña yoo' yu'u xiin' yuva' i Ndiosí, te ndo'ó yoo' xiin' yu'u, te yu'u yoo' xiin' ndo'ó. ²¹ Yoo ka natiin' ña ka'an chuun' i, te saxinú n̄a a ndii, ne jaan' nduu' ne nia'á ña ndan̄i n̄a yu'u. Te yoo ka ndan̄i yu'u ndii, ndan̄i ña'a' yuva' i Ndiosí, te ndan̄i tu ña'a' yu'u, te nia'a' xiin' m̄ii' i nuu' n̄a —n̄i kachi' a.

²² Te n̄i ndatu'un' ña'a' Judas, ndisu süu' Judas Iscariote nduu' te jaan', ka'an ra ndii:

—Tákuie, ¿ndichun na nuu' ndu'u kuit̄i' nia'a' xiin' m̄ii' un', te nia'a' xiin' m̄ii' un' nuu' ne nduu' kuenta iin yivi'?' —n̄i kachi' ra.

²³ Te n̄i nakuiin Jesús ndii:

—Naa' yoo ka kundani yu'u ndii, saxinú n̄a ña ka'an i, te kundani ña'a' yuva' i, te kixin̄ ndu, te koo ndu xiin' n̄a. ²⁴ Te yoo ka kuni kundani yu'u ndii, saxinú n̄a ña ka'an i. Te tu'un ña xini so'ó ndo' ka'an i ndii, süu' tu'un m̄ii' i nduu' a, süu' jaan' ndii tu'un yuva' i, ña n̄i tianu' yu'u iin yivi' yo'o', nduu' a. ²⁵ Ka'an i sakuu' ña jaan' vitin̄ ña yoo ka i xiin' ndo'. ²⁶ Ndisu ti'vi' yuva' e' Ndiosí ña ch̄ndjee' ndo'ó, ña nduu' Espiritu Santo, ña kixin̄ kuenta i, te ña jaan' sania'á ndo'ó sakuu' ña'a, te sanaka'an' tu a ndo'ó sakuu' ña n̄i ka'an i xiin' ndo'.

²⁷ 'Taxi' i ña man̄i' koo nimá ndo', te ña man̄i' yoo nimá m̄ii' i nduu' ña jaan'. Te ña nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, küvi' tax̄i a ña man̄i' naa ña taxi' i jaan'. Kündi'ni nimá ndo', te n̄i ndee küyi'vi tu ndo'. ²⁸ Xa n̄i xini so'ó ndo' n̄i ka'an i xiin' ndo' ña nu'u i, te kixin̄ i tukuu' i m̄ii' yoo ndo' yo'o'. Naa' ndixa xna'a' ndan̄i ndo' yu'u ndii, nakuatia' nimá ndo' ña kua'an i nuu' yuva' e' Ndiosí, sakan' ña ka'nu' ka ña nduu' ña jaan' te sakan' yu'u. ²⁹ Ka'an i ña jaan' xiin' ndo' vitin̄ ña kuni ka koo a, sakan' te kij' koo a ndii, kandixa' ndo' a. ³⁰ Ka'an kua'a' ka i xiin' ndo', sakan' ña xa kuax̄i ña ndiva'a,

ñā kumi' nd̄iee' iin yivi' yo'o', tee' ndee kōo' nd̄iee' kumi' ña jaan' nuu' yu'u. ³¹ Ndisu xaa' i saā nii' n̄i ka'an chuun' Ndiosí, yuva' i, xiin' i, te kun̄i ne yivi' iin yivi' ña ndan̄i i yuva' i. Ndond̄ich̄i ndo', te ku'un̄ k̄iee e' yo'o', te ku'un̄ e'.

15

Yo'o' ka'an Jesús ña m̄ii' a nduu' ndee naa yo'o' uva xna'a'

¹ 'Yu'u nduu' yo'o' uva xna'a', te yuva' i nduu' ña xito' ña'a' a.

² Te sakuu' nda'a' i m̄ii' kōo' nduu' kuun' ndii, xa'ndia ña'a' a. Te sakuu' nda'a' i m̄ii' kuun' nduu' ndii, xaña'ma ña'a' a te kuun̄ ka a.

³ Ndo'ó ndii, xa n̄i ndundoo nimá ndo' n̄i xaa' tu'un ña xa n̄i ka'an i xiin' ndo'. ⁴ Koo naa yoo inga' ndo' xiin' i, te koo naa yoo inga' tu yu'u xiin' ndo'. Sakan' tu iin nda'a' yo'o' uva ndii, kōo' uva kuun' nda'a' a naa' yoo inga' a xiin' yo'o' a. Te sakan' tu ndo'ó, naa' yoo inga' ndo' xiin' i ndii, küvi' kunduu ndo' te va'a nda'a' nuu' ich̄i' Ndiosí.

⁵ 'Yu'u nduu' yo'o' uva, te ndo'ó nduu' nda'a' a. Yoo ka yoo inga' xiin' i, te yoo inga' tu yu'u xiin' n̄a ndii, kunduu n̄a ne va'a va nda'a' nuu' ich̄i' Ndiosí, sakan' ña naa' yoo inga' ndo' xiin' i ndii, kōo' xachi' ña va'a küvi' saā ndo'. ⁶ Yoo ka yoo naa yoo inga' xiin' i ndii, kuit̄ia n̄a ndee naa xit̄ia nda'a' yo'o' uva, te ich̄i' a. Sakan' te nakaya ne yivi' a, te ko'ni n̄a a nuu' ñu'u, te kōko a.

⁷ 'Naa' yoo inga' ndo' xiin' i, te tiin' kutu' tu ndo' tu'un ña sania'á i ndo'ó ndii, tax̄i Ndiosí ndee ka ña kuni kakan̄ ndo' nuu' a. ⁸ Kij' nduu' ndo' ne va'a va nda'a' nuu' ich̄i' Ndiosí ndii, nia'á ndo' ña nduu' xna'a' ndo' te nda'a' xa'a' i, te xiin' ña jaan' nat̄iin̄ yuva' e' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi'. ⁹ Saā nii' ndan̄i Ndiosí yu'u ndii, nii' sakan' ndan̄i tu yu'u ndo'ó. Tiin̄ kixin' ndo' ña ndan̄i yu'u ndo'ó jaan'. ¹⁰ Naa' saxinú ndo' ña ka'an chuun' i ndii, t̄in̄ kixin' ndo' ña ndan̄i i ndo'ó, saā nii' saxinú yu'u ña

ka'án chuun' yuva' i, te tiin' kixin' i ña ndani a yu'u.

11 'Ña jaan' ka'án i xiin' ndo', te kuatia' nimá ndo' saa nii' kuatia' nimá yu'u, te sakan' xinu ña kuatia' nimá ndo'.

12 'Ña yo'o' nduu' ña ka'án chuun' i xiin' ndo', ña kundani naa kundani ta'an' ndo' saa nii' kundani yu'u ndo'ó. 13 Kōo' ndee jin ne kundani ya'a ka ne xini ta'an' xiin' ña te sakan' ne taxí kivi' ñuu xa'a' ne xini ta'an' xiin' ña. 14 Ndo'ó nduu' te xini ta'an' xiin' i naa' xaa' ndo' ña ka'án chuun' i xiin' ndo'. 15 Kā'an ka i ña te xika' nuu' nuu' i nduu' ndo', sakan' ña jin te xika' nuu' ndii, xini ra ndee ña xaa' xto'o ra. Te vitin ka'án i ña te xini ta'an' xiin' i nduu' ndo', sakan' ña sakuu' ña ni ka'an yuva' i xiin' i ndii, ni ka'an i e xiin' ndo'. 16 Ni nakaxin ndo'ó yu'u, süu' jaan' ndii yu'u ni nakaxin ndo'ó, te ku'un ndo' te kunduu ndo' te va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí, sakan' te kunduu naa nduu' ndo' te va'a va nda'a' nuu' ichi' a. Te ndee ka ña kakan ndo' nuu' yuva' e' xiin' ña ndjee' i ndii, taxí ña'a' a nda'a' ndo'. 17 Ña yo'o' ka'án chuun' i xiin' ndo' ña kundani naa kundani ta'an' i'in ndo'.

Yo'o' ka'án Jesús ña kundasi' ne yivi' jin yivi', ne ndikún ichi' a

18 'Kij' ndasi' ne nduu' kuenta jin yivi' yo'o' ndo'ó ndii, naka'an' ndo' ña xi'na ka yu'u ni kundasi' ña. 19 Naa' sakan' te kuenta jin yivi' yo'o' nduu' ndo' ndii, kundani ne yivi' kuenta jin yivi' yo'o' ndo'ó, ndisu süu' kuenta jin yivi' yo'o' ka nduu' ndo', sakan' ña ni nakaxin i ndo'ó tein ne jaan' te kunduu ndo' kuenta i, sakan' na kuu' ndasi' ña ndo'ó. 20 Naka'an' ndo' ña xa ni ka'an i xiin' ndo' ña jin te xika' nuu' ndii, süu' te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' xto'o ra. Sakan' na kuu' naa' ni sando'o' ne jaan' yu'u ndii, sando'o' tu ña ndo'ó. Te naa' ni saxinú ña ña ni sania'á i ndii, saxinu tu ña ña sania'á ndo'ó. 21 Sakuu' nuu' ña jaan' saa ña xiin'

ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta i, sakan' ña xini ña ña ni tianu' yu'u jin yivi' yo'o'.

22 'Naa' ni kixin i te ka'an i xiin' ña ndii, kōo' kuachi ña. Ndisu vitin ña ni kixin i, te ni ka'an i xiin' ña ndii, kōo' a ni'i' ña ka'an ña xa'a' kuachi ña. 23 Yoo ka ndasi' yu'u ndii, ndasi' tu ña yuva' i. 24 Naa' ni xaa' i ña ka'nu' tein ña, ña kōo' kivi' ni xaa ndee jin ne yivi' ndii, kōo' kuachi ña. Ndisu vitin ndii, tee' ndee xa ni xini ña ña ka'nu' ña ni xaa i ndii, kusaa' ndasi' ña yu'u, te ndasi' tu ña yuva' i. 25 Ndisu ni xka'ndia ña jaan' te xinu ña yoso' nuu' tu'un ndei' Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Kōo' ndee jin xa'a', te ni kundasi' ña yu'u", kachi a.

26 'Ndisu kixin ña chindjee' ndo'ó, ña ti'vi' i kuenta yuva' i. Te ña jaan' nduu' Espiritu Santo, ña sania'á sakuu' ña ndixa. Te kuaxi ña jaan' nuu' yuva' e', te ndee yu'u a xa'a' i. 27 Te ndee yu'u tu ndo'ó xa'a' i, sakan' ña xa yoo ndo' xiin' i ndee ña nuu'.

16

1 'Ni ka'an i sakuu' ña jaan' xiin' ndo', te nako ndo' ña ini ndo' xini ndo' yu'u. 2 Tava' ra ndo'ó vi'e mii' nakayá ne ñuu e', te ndee xaa' tu kivi' ña yoo ka ka'ni' ndo'ó ndii, kanini ña ña ña jaan' kuní Ndiosí saa ña. 3 Saa ra sakan' xa'a' a ña xini ra yuva' e' Ndiosí, te ni ndee xini tu ra yu'u. 4 Ka'án i ña jaan' xiin' ndo', te kij' xaa kivi' ña koo a ndii, naka'an' ndo' ña xa ni ka'an i xiin' ndo' xa'a' a.

Yo'o' ka'án Jesús xa'a' chuun ña saq Espiritu Santo

'Ni ka'an i ña jaan' xiin' ndo' ndee ña nuu', sakan' ña yoo i xiin' ndo'. 5 Ndisu vitin kua'an nu'u i nuu' ña ni tianu' yu'u jin yivi' yo'o', te ndee jin ndo'ó ndatu'un' yu'u: "¿Mii' kua'an un'?" 6 Süu' jaan' ndii ni kusuchi' va ini ndo' xa'a' ña ni ka'an i ña jaan' xiin' ndo'. 7 Ndisu ña ndixa ka'án i xiin' ndo' ndii, va'a ka nduu' a nuu' ndo'ó ña nu'u i, sakan' ña

naa' nü'u j ndii, kixin ña chindjee' ndo'ó, ndisu naa' nu'u j ndii, ti'vi' ña'a' j, te koo a xiin' ndo'. ⁸ Te kij' kixin ña jaan' ndii, sakuni' a ne yivi' iin yivi' ña ne ndiso' kuachi nduu' nja nuu' Ndiosí, te sakuni' tu ña'a' a ña xachuun' ndaku yu'u, te sakuni' tu ña'a' a ña sana'má ndaku Ndiosí. ⁹ Sakan' ña sakuni' a ne yivi' ña ne ndiso' kuachi nduu' nja xa'a' a ña ni iní nja kuni nja yu'u. ¹⁰ Te sakuni' tu ña'a' a ña xachuun' ndaku j, sakan' ña nu'u j nuu' yuva' e', te kuni ka ndo' yu'u. ¹¹ Te sakan' tu sakuni' ña'a' a ña sana'má ndaku Ndiosí, sakan' ña xa ni katun' a ña ndiva'a, ña kumi' ndiee' iin yivi' yo'o'.

¹² 'Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an j xiin' ndo'. Ndisu küvi kundani ndo' sakuu' a vitin. ¹³ Te kij' kixin Espíritu Santo, ña sania'á sakuu' ña ndixa ndii, ña jaan' sania'á ndo'ó sakuu' ña ndixa, sakan' ña ka'an a ña ka'an' mii' a, süu' jaan' ndii ka'an a sakuu' ña ni xini so'o a ka'an yuva' e' Ndiosí kuiti', te sakuni' a ndo'ó ña koo. ¹⁴ Te tjin ka'nu' ña jaan' yu'u, sakan' ña natjin a ña ka'an j, te ka'an a ña jaan' xiin' ndo'. ¹⁵ Sakuu' ña kumi' yuva' e' ndii, ña'a' tu yu'u nduu' a, sakan' na ni ka'an j ña natjin Espíritu Santo jaan' ña ka'an j, te ka'an a ña jaan' xiin' ndo'.

Yo'o' ka'an Jesús ña iin xa'a' kuiti' kusuchi' ini te nda'a' xa'a' a

¹⁶ 'Ndee iin xa'a' sie kuiti', te kuni ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuku ni kuni ndo' yu'u, sakan' ña nuu' yuva' e' Ndiosí kua'an nu'u j —ni kachi Jesús.

¹⁷ Sakan' te ni ka'an xiin' ta'an sava te nda'a' xa'a' a ndii:

—¿Ndichun tu ka'an a ndii: “Ndee iin xa'a' sie kuiti', te kuni ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuku ni kuni ndo' yu'u”? Te, ¿ndichun tu ka'an a ndii: “Sakan' ña nuu' yuva' e' Ndiosí kua'an nu'u j”, kachi a? —ni kachi ra.

¹⁸ Te ni ka'an tu ra ndii:

—¿Ndichun tu ka'an a ndii: “Ndee iin xa'a' sie kuiti'”, kachi a?

Kündani e' ndichun ka'an a sakan' —ni kachi ra.

¹⁹ Ni xini Jesús ña kuni ndatu'un' ña'a' ra xa'a' ña jaan', sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun ndatu'un' ta'an' ndo' xa'a' ña ni ka'an j ndii: “Ndee iin xa'a' sie kuiti', te kuni ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuku ni kuni ndo' yu'u”? ²⁰ Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ndii, kuaku ndo', te tana ndii va ndo'. Ndisu ne yivi' kuenta iin yivi' ndii, va'a va kuni nja, te ndo'ó ndii, kusuchi' va ini ndo'. Ndisu ña suchi' ini ndo' jaan' ndii, nandu'u a ña va'a kuni ndo'. ²¹ Kundo'o ndo' ndee naa ndo'o' iin ña'a' kij' xa kuyatin' kuii kaku si'e a', sakan' ña xa ni xa kivi' ña kaku a, ndisu kij' ndi' j tuvi si'e a' jaan' ndii, nandosó' a' ña ni ndo'o a', sakan' ña va'a va kuni a' xa'a' a ña ni sakaku' a' iin tiaa iin yivi' yo'o'. ²² Naa sakan' suchi' ini ndo' vitin, ndisu kij' nandiko' j, te kuni j ndo'ó ndii, va'a va kuni nimá ndo'. Te ndee iin ne yivi' küvi sandoñu'u' ña va'a kuni ndo' jaan'. ²³ Kivi' jaan' ndii, ndatu'un' ka ndo' yu'u xa'a' ndee iin ña'a. Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ndii, ndee ka ña kakan ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndiee' j ndii, taxi ña'a' a nda'a' ndo'. ²⁴ Ndee vitin ndii, tia'an kakan ndo' ndee iin ña'a xiin' ña ndiee' j nuu' Ndiosí. Kakan te kakan ndo' nuu' Ndiosí, te taxi a ña jaan' nda'a' ndo', te xinu ña va'a kuni ndo'.

Yo'o' ka'an Jesús ña nuu' yuva' e' Ndiosí ni kixin a

²⁵ 'Sakuu' ña ni ka'an j xiin' ndo' jaan' ndii, ni ka'an e xiin' ña ka'an ndiaa, ndisu xa kuyatin' kivi' ña ka'an ka j ña ka'an ndiaa xiin' ndo', süu' jaan' ndii ka'an ndi' j j xiin' ndo' xa'a' yuva' e'. ²⁶ Kivi' jaan' ndii, kakan ndo' ndee ka ña'a nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndiee' j. Sakan' na ka'an j xiin' ndo' ña kuni ka a ña kakan yu'u nuu' a xa'a' ndo', ²⁷ sakan' ña xa mii' a jaan' ndani ndo'ó xa'a' a ña ndani ndo' yu'u, te kandixa' ndo' ña nuu' a ni kiee j. ²⁸ Nu'u' yuva' e' Ndiosí ni kiee j, te ni

xaa i iin yivi' yo'o'. Te vitin nakoo' i iin yivi' yo'o', te nu'u i nuu' a —ni kachi Jesús.

²⁹ Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Vitin ndii, ka'an ndi'i va un' xa'a' Ndiosí, te ka'an ka un' xiin' na ka'an ndiaa. ³⁰ Vitin kundani ndu na xini un' sakuu' na'a, sakan' na kuni a ndatu'un' un' ndee iin ne yivi' te kuni un' ndee na kuni na, sakan' na kandixa' ndu na nuu' Ndiosí ni kiee un' —ni kachi ra.

³¹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Naá ndee vitin vi' kandixa' xna'a ndo' na jaan'? ³² Va'a, xaa kivi', te vitin nduu' kivi' jaan', na kiku i'in ndo', te nakoo iin ndaa' ndo' yu'u, ndisu ndoo iin ndaa' i, sakan' na yuva' e' Ndiosí yoo xiin' i. ³³ Ka'an i sakuu' na jaan' xiin' ndo', te koo na mani' nimá ndo' xa'a' a na iin ndaa' nduu' ndo' xiin' i. Iin yivi' yo'o' ndii, kundoo va ndo', ndisu kuni va ndo' kuni ndo' yu'u, sakan' na xa ni kando i nuu' iin yivi' yo'o' —ni kachi a.

17

Yo'o' ka'an Jesús xiin' Ndiosí xa'a' te nda'a' xa'a' a

¹ Kii' ndi'i ni ka'an Jesús na jaan', te ni ndani'i a nuu' a ndivi', te ni ka'an a ndii:

—Tataa, xa ni xaa kivi' na nia'a un' nuu' ne yivi' na tiin' ka'nu' un' yu'u, na nduu' si'e un', te xiin' na jaan' tiin' ka'nu' ne yivi' yo'ó saa yu'u. ² Xa mii' un' ni taxi na ndee' yu'u nuu' sakuu' ne yivi' iin yivi', te taxi i kivi' nuu na koo' kivi' ndi'i' nda'a' sakuu' ne ni taxi un' nda'a' i. ³ Te xiin' na yo'o' ni'í' ne yivi' kivi' nuu na koo' kivi' ndi'i', na kundani ndi'i' na yoo nduu' yo'ó, na nduu' iin ndaa' Ndiosí xna'a, te kundani ndi'i' tu na yoo nduu' Jesucristo, na ni t'vi' un' iin yivi' yo'o'. ⁴ Ni tiin' ka'nu' yu'u yo'ó iin yivi' yo'o', sakan' na ni saxinu' i chuun na ni taxi un' nda'a' i saa i. ⁵ Te vitin, tataa, taxi un' na tiin' ka'nu' un' yu'u mii' yoo un' naa', na ni kumi' i kii' ni yoo

i nuu' un' ndee na kuni ka koo iin yivi' yo'o'.

⁶ 'Ni nia'a i na ndee' un' nuu' te yo'o', te ni nakaxin un' tein ne yivi' iin yivi', te ni taxi un' ra nda'a' i. Kuenta yo'ó ni nduu' ra, ndisu ni taxi un' ra nda'a' i, te ni saxinu' ra tu'un un'. ⁷ Vitin ndii, xa xini ra na sakuu' na ni taxi un' nda'a' i ndii, nda'a' yo'ó kuaxi a, ⁸ sakan' na ni sayaa' i sakuu' tu'un na ni taxi un' nda'a' i nuu' ra, te ni natiin va'a ra a. Te ni kandixa' ra na yo'ó ni t'vi' yu'u, te xini xna'a ra na nuu' yo'ó ni kiee i. ⁹ Xa'a' te yo'o' xikan' i nuu' un', te süu' xa'a' ne nduu' kuenta iin yivi' xikan' i, süu' jaan' ndii xa'a' te ni taxi un' nda'a' i yo'o' kuiti' xikan' i nuu' un', sakan' na kuenta yo'ó nduu' ra. ¹⁰ Te sakuu' na nduu' kuenta i ndii, kuenta tu yo'ó nduu' a. Te sakuu' na nduu' kuenta yo'ó ndii, kuenta tu yu'u nduu' a, te xiin' te yo'o' ni natiin i na tiin' ka'nu'. ¹¹ Koo' ka i koo iin yivi' yo'o', ndisu te yo'o' ndii, ndoo ka ra iin yivi' yo'o', sakan' na nuu' yo'ó nu'u i. Tataa, na su'un, koto un' xiin' na ndee' un' te ni taxi un' nda'a' i yo'o', te iin ndaa' na iin ndaa' kunduu' ra saa nii' iin ndaa' nduu' yoo'. ¹² Kii' yoo i iin yivi' yo'o' xiin' te ni taxi un' nda'a' i ndii, ni xito' na'a' i xiin' na ndee' un', te ndee iin ra ni xita, süu' jaan' ndii iin ndaa' kuiti' ra ni xita, te xa sakan' ni kuni a kundoo' te xinu' na yoso' nuu' tutu un'.

¹³ 'Te vitin na kua'an nu'u i nuu' un' ndii, ka'an i na kaa' xiin' te yo'o' na yoo ka i iin yivi' yo'o', te va'a ndi'i kuni ra saa nii' va'a ndi'i kuni yu'u. ¹⁴ Te xa'a' a na ni taxi i tu'un un' nuu' ra ndii, ndasi' na'a' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o', sakan' na süu' kuenta iin yivi' nduu' ra, saa nii' nduu' tu yu'u kuenta iin yivi' yo'o'. ¹⁵ Süu' xikan' i na tava' un' ra iin yivi' yo'o', süu' jaan' ndii xikan' i na koto na'a' un' nuu' na ndiva'a. ¹⁶ Te yo'o' ndii, süu' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' ra, saa nii' nduu' tu yu'u kuenta iin yivi' yo'o'. ¹⁷ Sananduu' un' ra nditia na ndixa, te tu'un yo'ó

nduu' ña ndixa jaan'. ¹⁸ Saa nii' ni ti'vi' un' yu'u iin yivi' yo'o' nuu' ne nduu' kuenta iin yivi' ndii, nii' sakan' tu ti'vi' yu'u te yo'o' te ka'an ndoso' ra tu'un un' nuu' ne nduu' kuenta iin yivi'. ¹⁹ Te sanakua'a xiin' mii' i nuu' ña kuní un' nditia te yo'o', sakan' te sanakua'a xiin' mii' tu te yo'o' xa'a' ña ndixa.

²⁰ 'Süu' xa'a' te yo'o' kuiti' xikan' i nuu' un', süu' jaan' ndii xikan' tu i nuu' un' xa'a' ne ini kuní yu'u xiin' ña sania'á te yo'o'. ²¹ Sakan' te iin ndaa' kunduu' sakuu' nia saa nii' iin ndaa' nduu' yo'ó xiin' yu'u, te iin ndaa' nduu' tu yu'u xiin' yo'ó, tataa, te iin ndaa' kunduu' tu ne jaan' xiin' e', te kandixa' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o', ña yo'ó ni ti'vi' yu'u. ²² Te ni taxi i ndiee' ndatun', ña ni taxi un' nda'a' i, nda'a' nia, te iin ndaa' kunduu' nia ndee naa iin ndaa' nduu' yoo'. ²³ Sakan' na iin ndaa' nduu' i xiin' nia te iin ndaa' nduu' tu yo'ó xiin' yu'u, te sakan' iin ndaa' xachi' kunduu' nia, te kuní ne nduu' kuenta iin yivi' ña yo'ó ni ti'vi' yu'u, te kuní tu nia ña ndani un' ne jaan' ndee naa ndani un' yu'u. ²⁴ Tataa, kuní i ña ne ni taxi un' nda'a' i ndii, taxi un' ña kundiee nia xiin' i mii' koo i, te kuní nia ña ndiee' ndatun' ña ni taxi un' nda'a' i, sakan' ña ni kundani un' yu'u ndee kii' tia'an kua'a iin yivi' yo'o'. ²⁵ Tataa, yo'ó ndii, ña xachuun' ndaku nduu' un', te ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, xini nia yo'ó, ndisu yu'u ndii, xini i yo'ó, te xini tu te yo'o' ña yo'ó ni ti'vi' yu'u iin yivi' yo'o'. ²⁶ Te ni nia'a i nuu' ra saa kuu' un', te nia'a ka i ña jaan' nuu' ra te kundani ta'an' ra ndee naa ndani un' yu'u, te iin ndaa' kunduu' ra xiin' i —ni kachi a xiin' Ndiosí.

18

So'o ni xaa a kii' ni tiin te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

¹ Kii' ndij' ni ka'an Jesús xiin' Ndiosí, te ni keta a kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a tuku ta'vi' yivi' ña nani' Cedrón. Te ni skonu' a xa'a' iin ña tata ña kandu'u' ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan'. ² Te xini tu Judas, te xito' sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu', mii' kandu'u' ña tata jaan', sakan' ña kua'a' va ichi' ni nduujin Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan'. ³ Sakan' na ni xaa Judas jaan' ikan' xiin' iin ti'vi' te xiin', te ni xaa tu te xiin', te xito' yukun' ka'nu'. Te te jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ni tianu' ña'a'. Te ndiso' ra kaa tuún xiin' choon tuún a nuu' ra, te ndiso' tu ra ichi. ⁴ Te Jesús ndii, xa xini ndoo a ndee ña kundo'o a, sakan' na ni kuyatin a nuu' ra, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nanduku' ndo'? —ni kachi a.

⁵ Te ni nakujin ra nuu' a ndii:

—Jesús, te ñuu Nazaret —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' i —ni kachi a.

Te ikan' iin' tu Judas, te sanakua'a ña'a' nda'a' te jaan'. ⁶ Te kii' ni ka'an a xiin' ra: “Yu'u nduu' i”, ndii, ni nandiko' xata' ra, te ni nduva ndoo ra ñu'u'. ⁷ Sakan' te tuku ni ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nanduku' ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakujin tuku ra nuu' a ndii:

—Jesús, te ñuu Nazaret —ni kachi ra.

⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa ni ka'an i xiin' ndo' ña suvi yu'u. Naa' yu'u nanduku' ndo' ndii, taxi ndo' na ku'un te yo'o' —ni kachi a.

⁹ Ni ka'an a sakan' te xinu ña xa ni ka'an a ndii: “Te ni taxi un' nda'a' i ndii, ndee iin ra ni ndoñu'u'”, ni kachi a.

¹⁰ Sakan' te ni xta'ni' Simón Pedro ichi ra tixin iin', te ni xa'ndia ra so'o kua'a iin te nani' Malco, te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'. ¹¹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' Pedro ndii:

—Taxa'a un' ichi un' tixin iin' a, sakan' ña naa' yuva' i ni taxi ña kundo'o i tundo'o' chie yo'o', ña

nduu' ndee naa tikui uva ndii, ¿ñáá xanini un' ña xata'an kund'o e? —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni xan ndiaka ra Jesús nuu' sutu ka'nu'

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Sakan' te sakuu' te xiin', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ra, xiin' te xiin' judío, te xito' yukun' ka'nu' ndii, ni tiin ra Jesús, te ni satiín ña'a' ra. ¹³ Te xi'na ka nuu' Anás ni xan ndiaka ña'a' ra, sakan' ña tiso Caifás nduu' te jaan', te Caifás jaan' nduu' sutu ka'nu' kuiya jaan'. ¹⁴ Te Caifás jaan' nduu' te ni ka'an xiin' te kuu' ka'nu' nuu' ne judío ña va'a ka iin ndaa' kuiti' te yivi' kuvi xa'a' sakuu' ne ñuu ra.

Yo'o' nduu' ichi' nuu' ña ka'an Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Te Simón Pedro xiin' inga te nda'a' xa'a' Jesús ndii, ndikun ra xata' a kua'an ra. Te te nda'a' xa'a' a, te inga jaan' ndii, xini ta'an' ra xiin' sutu ka'nu' jaan', sakan' na ni nda'ni ra xiin' Jesús nuu' ki'e sutu jaan'. ¹⁶ Ndisu Pedro ndii, ni ndoo ra iin' ra xata' xti'e', sakan' na ni keta inga te nda'a' xa'a' Jesús jaan', te xini ta'an' xiin' sutu ka'nu' jaan', te ni ka'an ra xiin' ña' xito' yi'e' jaan' ña taxi a' xka'ndia Pedro. ¹⁷ Sakan' te ni ka'an ña' xito' yi'e' jaan' xiin' Pedro ndii:

—¿Te'e' te nda'a' xa'a' te kaa' nduu' tu yo'ó ni? —ni kachi a'.

Te ni ka'an ra ndii:

—Süvi i —ni kachi ra.

¹⁸ Te xa'a' ña vixin va ndii, ita' ne xika' nuu' nuu' sutu jaan' xiin' te xiin' te xito' yukun' ka'nu' xituni' ña nuu' ñu'u ña ndatin ikan', te ikan' tu iin' Pedro xiin' ña xituni' ra.

So'o ni xaa a kii' ni sana'má te kuu' ka'nu' ñuu Jerusalén Jesús

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Sakan' te ni xa'a' sutu ka'nu' ndatu'un' ra Jesús xa'a' te nda'a'

xa'a' a xiin' xa'a' ña sania'á a. ²⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u ndii, sakuu' ichi' ka'an i xiin' ne yivi' nuu' chitu', te sakuu' ichi' tu ni sania'á i vi'e mii' nakaya ne yivi' xiin' nuu' ki'e yukun' ka'nu' mii' nakaya sakuu' ne ñuu e'. Te köo' ndee iin ña'a ni sania'á si'e i. ²¹ ¿Ndichun na ndatu'un' un' yu'u? Va'a ka ndatu'un' un' ne ni xini so'o ña ni ka'an i, ne jaan' xini ndee ña ni ka'an i —ni kachi a.

²² Te kii' ndii ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, iin te xiin' xito' yukun', te iin' yatín ikan' ndii, ni sa'ndia' ra nuu' a ka'an ra ndii:

—¿Ñáá sakan' vi' nakuiin' yo'ó nuu' sutu ka'nu'? —ni kachi ra.

²³ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' ni kania'a i ndii, ka'an un' ndee ña nduu' a. Te naa' va'a ni ka'an i ndii, ¿ndichun na kuun' un' yu'u? —ni kachi a.

²⁴ Sakan' te ni ti'vi' Anás jaan' Jesús tiin ka a kua'an a nuu' Caifás, te nduu' sutu ka'nu'.

Yo'o' ka'an ka Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Te kii' xka'ndia sakuu' ña jaan' ndii, iin' ndichi Pedro xituni' ra. Te ni ka'an ne ita' ikan' xiin' ra ndii:

—¿Te'e' iin te nda'a' xa'a' te kaa' nduu' tu yo'ó ni? —ni kachi ña.

Te ni ka'an ra ndii:

—Süvi i —ni kachi ra.

²⁶ Ikan' te inga te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu' jaan' ni ka'an xiin' Pedro ndii:

—Ni xini tu yu'u yo'ó xa'a' ña tata xiin' Jesús —ni kachi ra.

Te jaan' ndii, te iin' kuu' xiin' te ni xa'ndia Pedro so'o jaan' nduu' ra.

²⁷ Te tuky ni ni ka'an Pedro ña xini ra Jesús. Te na ni ña jaan' ka'an ra, te ni kana nduchié.

So'o ni xaa a kii' ni sanakua'a te yivi' Jesús nda'a' Pilato

(Mt. 27:1-2,11-31; Mr. 15:1-20; Lc. 23:1-5,13-25)

²⁸ Sakan' te ni naka ra Jesús vi'e Caifás jaan', te ni xan ndiaka ña'a'

ra vi'e ka'nu' te romano. Te xa'a' a ña xa kitú' kuii nduu' a kij' sakan' ndii, ni ko'ni ra vi'e ka'nu' jaan', koto ka ya'a ra ña ka'an tu'un ndei' ra, te küvi kuxi ra ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua. ²⁹ Xa'a' a jaan' na ni keta Pilato, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee xa'a' tiin' kuachi ndo' te ñaa'? —ni kachi ra.

³⁰ Sakan' te ni ka'an te jaan' ndii:

—Naa' süu' te ña'a' nduu' ra ndii, kixin ndiaka ña'a' ndu nda'a' un' —ni kachi ra.

³¹ Te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Va'a ka naka ña'a' ndo'ó, te sana'má ña'a' ndo' saá ka'an tuni tu'un ndei' mii' ndo' —ni kachi ra.

Te ni nakuiin te judío jaan' nuu' ra ndii:

—Täxi' tu'un ndei' romano ña ka'ni' ndu ndee jin te yivi' —ni kachi ra.

³² Sakan' ni xka'ndia ña jaan', te xinu ña ni ka'an Jesús kij' ni sakuni' a ndee nuu' ña xi'í kuvi a.

³³ Sakan' te ni nandiko' Pilato tixin vi'e ka'nu' ra, te ni kana ra Jesús, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey ne judío? —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Ñáá ña ka'an' mii' un' te ka'an sakan', uun inga ne yivi' ni ka'an a xa'a' i nuu' un'? —ni kachi a xiin' ra.

³⁵ Te ni ka'an Pilato xiin' a ndii:

—Xini un' ndii, süu' te judío nduu' yu'u. Ne ñuu mii' un' xiin' sutu kuu' nuu' nduu' ne ni sanakua'a yo'ó nda'a' i. ¿Yoo nduu' a ni xaa un'? —ni kachi ra.

³⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xa'ndia chuun' yu'u ndii, süu' kuenta jin yivi' yo'ó nduu' a, naa' sakan' te kuenta jin yivi' yo'ó nduu' a ndii, kuun ta'an' te xika' nuu' nuu' i, te täxi ra ña tijn te yivi' yu'u, te sanakua'a ra yu'u nda'a' te kuu' ka'nu' nuu' ndu, ne judío. Ndisu süu' kuenta jin yivi' yo'ó nduu' ña xa'ndia chuun' i jaan' —ni kachi a.

³⁷ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—Na sakan' ndii, ¿rey nduu' yo'ó un'? —ni kachi ra.

Te ni nakuiin Jesús ndii:

—Mii' yo'ó ka'an ña rey nduu' i. Yu'u ndii, xa xa'a' ña jaan' ni tuvi i, te xa xa'a' ña jaan' tu ni xaa i jin yivi' yo'ó'. Ni xaa i te ndee yu'u' i xa'a' ña ndixa, te sakuu' ne xaa ña ndixa ndii, taxi' so'ó ña ña ka'an i —ni kachi a.

³⁸ Te ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Ndee ña nduu' ña ndixa nuu' yo'ó? —ni kachi ra.

Kij' ndi' i ni ka'an ra ña jaan', te ni keta tukuu ra mii' ita' te judío, te ni ka'an ra ndii:

—Köo' ndee jin ña ña'a' ni xaa te yo'ó' ni na'in i. ³⁹ Ndisu ña xi xaa ndo'ó i'in ichi' kij' nasukú viko' pascua ndii, xikan ndo' nuu' i ña saña' i jin te ñuu ndo', te naá vi'e kaa. ¿Ñáá kuni' ndo' ña saña' i te nduu' rey ndo'ó, ne judío vitin? —ni kachi ra.

⁴⁰ Sakan' te ni kuaa' ra ka'an ra ndii:

—Saña' un' te ñaa', süu' jaan' ndii Barrabás saña' un' —ni kachi ra.

Te Barrabás jaan' ndii, jin te kui'na' nduu' ra.

19

So'ó ni xaa a kij' ni ka'an chuun' Pilato te kuvi Jesús nuu' krusín

¹ Sakan' te ni ka'an chuun' Pilato, te ni suku' yo'ó' te xiin' Jesús ndee ni kui' xata' a. ² Ndi' i jaan', te ni xa'a' te xín' jin corona yo'ó' iñu', te ni chindu'u' ra a xini' a. Te ni sakui'nú ña'a' ra toto nani' kua'a ndukun'.

³ Te ka'an ra xiin' a ndii:

—Yoo va'a un', tákui'e, ña nduu' rey nuu' ne judío —kachi ra.

Te sa'ndia' ra nuu' a. ⁴ Sakan' te ni keta tukuu Pilato, te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', ka'an chuun' i ña keta ra ki'e te kuni' ndo' ña ni na'in yu'u ndee jin kuachi ra —ni kachi ra.

⁵ Te ni keta Jesús ndu'u' corona yo'ó' iñu' jaan' xini' a, te ni'nu' a

toto kua'a ndukun' jaan'. Te ni ka'an Pilato xiin' ne jaan' ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' ra ni xaa i —ni kachi ra.

⁶ Kij' ni xini na'a' sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te xin', te xito' yukun' ka'nu' ndii, ni kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—iNuu' krusin kuxi un' te naa'! iNuu' krusin kuxi un' ra! —ni kachi ra.

Ikan' te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Naka na'a' ndo'o' te kuxi na'a' mii' ndo' nuu' krusin, sakan' na koo' ndee iin kuachi te kaa' ni na'in yu'u —ni kachi ra.

⁷ Te ni ka'an te judio kuu' nuu' ndii:

—Kumi' ndu iin tu'un ndei' na ka'an chuun' na kuni a kuvu ra, sakan' na ni ndasandu xiin' mii' ra si'e' Ndiosi —ni kachi ra.

⁸ Kij' ni xini so'o Pilato na jaan' ndii, ni yivi ka ra. ⁹ Te ni ndivi tuku ra tixin vi'e' ka'nu' jaan', te ni ka'an ra xiin' Jesus ndii:

—iMii' ni kije yo'o'? —ni kachi ra.

Ndisu ni nakuiin Jesus. ¹⁰ Sakan' te ni ka'an Pilato xiin' a ndii:

—iNdichun na kuni ka'an un' xiin' i? iNa' xini un' na kumi' i na ndiee' te saña' i yo'o', te kumi' tu i na ndiee' te ka'an chuun' i te kuxi te xin' i yo'o' nuu' krusin? —ni kachi ra.

¹¹ Te ni nakuiin Jesus ndii:

—Ndee iin nuu' na ndiee' kumi' un' nuu' yu'u naa' ni taxu Ndiosi a nda'a' un', xa'a' a jaan' na te ni sanakua'a yu'u nda'a' un' ndii, chie ka kuachi kumi' ra —ni kachi a.

¹² Ndee kij' sakan', te ni xa'a' nduku' ra saa kuvu saña' na'a' ra, ndisu ni ka'an ti'e' ka te judio jaan' xiin' ra ndii:

—Naa' saña' un' te naa' ndii, nduu' ka un' te xini ta'an' xiin' Cesar, te xa'ndia chuun' ka'nu' ka. Sakan' na yoo ka sanandu xiin' mii' mii' rey ndii, te ndasi' ta'an' xiin' Cesar nduu' ra —ni kachi ra.

¹³ Te kij' ni xini so'o Pilato na jaan' ndii, ni ka'an chuun' ra, te ni keta

Jesus. Te ni xikundu'u' Pilato jaan' mii' xa'nu' ra kuachi iin xaan' mii' nani' Gabata xiin' tu'un hebreo, te na jaan' kuni kachi a ndii: "Ki'e mii' kaa' yuu'." ¹⁴ Kivi' na sakoo' tu'va xiin' mii' ne yivi' xa'a' viko' pascua nduu' a kij' sakan', yatin' iin ke'in' nduu' a, te ni ka'an Pilato xiin' te judio jaan' ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' rey ndo' —ni kachi ra.

¹⁵ Ndisu ni kuaa' ti'e' te jaan' ka'an ra ndii:

—iKa'ni' kij' ra! iKa'ni' kij' ra! iNuu' krusin kuxi un' ra! —ni kachi ra.

Te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—iNdichun na kuni ndo' na kuxi i rey ndo' nuu' krusin? —ni kachi ra.

Te ni nakuiin sutu kuu' nuu' jaan' ndii:

—iIin ndaa' Cesar kuiti' nduu' rey ndu! —ni kachi ra.

¹⁶ Sakan' te ni sanakua'a na'a' Pilato nda'a' te xin' ra te kuxi na'a' ra nuu' krusin. Sakan' na ni naka na'a' ra te kua'an ra xiin' a.

So'o ni xaa a kij' ni kuxi te xin' Jesus nuu' krusin

(Mt. 27:32-50; Mr. 15:21-37; Lc. 23:26-49)

¹⁷ Te ni keta Jesus ikan' ni'i a krusin a kua'an a iin xaan' mii' nani' a Gólgota, te kivi' jaan' kuni kachi a xiin' tu'un hebreo ndii: "Iki xini' ndii." ¹⁸ Te ikan' ni kuxi na'a' ra nuu' krusin. Te tata'vi' xini' a ni kuxi ra iin te yivi' nuu' iin krusin. Iin ra nda'a' kua'a a, te inga ra nda'a' itin a. Te Jesus naa ma'in'. ¹⁹ Te ni ke'i Pilato iin tu'un' yu'u' nuu' iin vitu' mii' ka'an a ndii: "Jesus, te nuu' Nazaret yo'o', nduu' rey ne judio", kachi a.

Te ni ka'an chuun' ra na chindu'u' te xin' na jaan' xini' krusin Jesus.

²⁰ Te kua'a' ne judio ni ka'vi' tu'un jaan', sakan' na mii' ni kuxi ra Jesus nuu' krusin jaan' ndii, yatin' nuu' ni nduu' a. Te ni ke'i ra na jaan' xiin' tu'un hebreo, xiin' tu'un latin, xiin' tu'un griego. ²¹ Sakan' na kuu' ni

ka'an sutu kuu' nuu' nuu' ne judío xiin' Pilato ndii:

—Kê'i un' rey ne judío, süu' jaan' ndii va'a ka ke'i un' ña ka'an mii' ra ndii: “Yu'u nduu' rey ne judío, kachi ra” —ni kachi sutu jaan'.

²² Te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Ña xa ni ke'i i ndii, xa sakan' koo mii' a —ni kachi ra.

²³ Te kij' ndi'i ni kuxi te xiin' jaan' Jesús nuu' krusin ndii, ni ki'in ra toto a, te ni nata'vi' kumi' saa' ra a, iin ndaa' iin ndaa' a xa'a' i'in ra. Te ni ki'in tu ra toto ña titi a, te ña jaan' ndii, kuasa' ni naku a, süu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' kanii' a. ²⁴ Sakan' na kuii' ni ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Ndäta' e' e, süu' jaan' ndii va'a ka katın e' xa'a' a, te kuni e' yoo nda'a' ndoo a —ni kachi ra.

Sakan' te ni xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Ni nata'vi' te yivi' toto i, te ni katın ra xa'a' toto titi i”, kachi a. Te sakan' xna'a ni xaa te xiin' xiin' toto a jaan'.

²⁵ Te yatın xa'a' krusin Jesús jaan' iin' si'i' a, xiin' ña' ta'an' si'i' a, ña' nani' María, ña' nduu' ña' si'i' Cleofas, xiin' María Magdalena. ²⁶ Te kij' ni xini Jesús iin' si'i' a ikan', te ni xini tu a iin' te nda'a' xa'a' a, te ndani a xiin' ña' jaan' ndii, ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Nanaa, koto un', ndee naa si'e un' nduu' te iin' xiin' un' ñaa' vitin —ni kachi a.

²⁷ Ndi'i jaan' te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Koto un', ndee naa si'i' un' nduu' na ñaa' vitin —ni kachi a.

Te ndee kivi' jaan' ni natiin ña'a' ra te ndu'u' a' vi'e ra.

So'o ni xaa a kij' ni xi'i Jesús nuu' krusin

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

²⁸ Te kij' ni xka'ndia sakuu' ña jaan' ndii, ni xini Jesús ña xa ni saxinu a sakuu' ña kuni Ndiosí saa a. Sakan' na kuii' ni ka'an a te xinu ña yoso' nuu' tutu jaan' ndii:

—Ichí va i tikui —ni kachi a.

²⁹ Te iin' iin' kisi ikan', te chitu' vi' a naá vino iya', sakan' te ni se'vi ra

iin pachı vino jaan', te ni satiın ra a nuu' nda'a' nduku hisopo, te ni satondıá ra yu'u' a. ³⁰ Kij' ndi'i ni xi'i Jesús vino iya' jaan', te ni ka'an a ndii:

—Xa ni saxinu i sakuu' a —ni kachi a.

Sakan' te ni nako' xini' a, te ni keta nimá a.

So'o ni xaa a kij' ni saki'vi te xiin' iin kaa xiin' nuu' toko' Jesús

³¹ Kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' te judío xa'a' ña yoo viko' pas-cua nduu' a kij' sakan', te ni kuni ra ña ndoo ñu'u' nde'i jaan' nuu' krusin ndee xaa' kivi' sábado, ña xi nandıee' ra, sakan' ña kivi' ka'nu' va nduu' a nuu' ra. Sakan' na ni xikan' ra ña va'a nuu' Pilato ña ka'an chuun' ra, te ka'nu' te xiin' si'in te ndondia nuu' krusin jaan', te sanuu' tu ra ñu'u' nde'i te jaan'. ³² Sakan' na ni xa'an te xiin', te ni xa'nu' ra si'in te nuu', te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusin xiin' Jesús, te ni xa'nu' tu ra si'in inga te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusin tukı ta'vi' xiin' a.

³³ Ndisu kij' ni xaa ra nuu' krusin mii' taxko' Jesús ndii, ni xini ra ña xa ni xi'i a, sakan' na ni xa'nu' ra si'in a. ³⁴ Te ndii ni tıvi iin te xiin' jaan' kaa xiin' nuu' toko' a, te xaka'an e' te ni kiee nıi' xiin' tikui. ³⁵ Te ni xini sakuu' ña yo'o' nduu' te ndıee' yu'u' xa'a' a, te ña ka'an ra ndii, ña ndıxa nduu' a, te xini ra ña ña ndıxa ka'an ra, sakan' te kandıxa' tu ndo'ó a. ³⁶ Sakan' ña ni xka'ndia sakuu' ña jaan' te xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Ndee iin iki' a ni xa'nu' te yivi'”, kachi a. ³⁷ Te sakan' tu yoso' a inga xaan' nuu' tutu a mii' ka'an ndii: “Koto ndıaa ne yivi', te ni tıvi ra kaa xiin' toko'”, kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni ndıee ñu'u' nde'i Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Kij' ndi'i ni xka'ndia sakuu' ña jaan' ndii, ni xa'an José, te ni kiee ñuu' Arimatea, te ni ka'an nda'vi ra xiin' Pilato ña taxı te jaan' na'in ra

ñu'u' nde'i Jesús. Te jaan' ndii, iin te ni ndikun ichi' Jesús nduu' ra, ndisu ni ndikun si'e ña'a' ra xa'a' a ña' yivi ra te ka'nu' nuu' ne judío. Te ni taxí Pilato jaan' ña' na'in ra ñu'u' nde'i a jaan'. Sakan' te ni xa'an na'in ra a. ³⁹ Sakan' tu Nicodemo, te ni xa'an ndi'e' iin ñuu mii' ndu'u' Jesús ndii, ni xaa ra ni'i' ra yatin' oko uxí kilo ña' xavixín' va, ña' ni nasaka xiin' mirra xiin' áloe. ⁴⁰ Sakan' te ni na'in uvi saa' ra ñu'u' nde'i Jesús, te ni tísuku' ra a toto, ña' ni xakín ra xa'an xavixín' jaan', saa' xí xaá ne judío kij' nataan' ña' ñu'u' nde'i ne ni xi'i. ⁴¹ Te yatín mii' ni xi'i Jesús nuu' krusín ndii, kandu'u' iin ña' tata. Te tein ña' tata jaan' yoo iin yavi ndii xaa' mii' tia'an kunaan' ndee iin ñu'u' nde'i ne yivi'. ⁴² Te ikan' ni chinaá ra ñu'u' nde'i a jaan' xa'a' a ña' yatín ka' iin' yavi jaan', te siin' tuku' ndii xa' kuyatin' kuu' xaa' kivi' ña' sakoo' tu'va xiin' mii' te judío xa'a' ña' yoo viko' pascua.

20

Sq'o ni xaa a kij' ni natiaku Jesús
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Tikuiin ka' ña'a' va kivi' nuu' xa'a' ximana, te ni xa'an María Magdalena yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Jesús. Te ni xini' a' ña' xa' ni nundia'a' yuu' ña' ndasi yu'u' yavi jaan'. ² Sakan' te ni ndava' a' kua'an a' mii' ndu'u' Simón Pedro xiin' inga te ndikún ichi' Jesús, te kundani' va a. Te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Ni na'in te yivi' ñu'u' nde'i xto'o e' tixín yavi ndii, te xini' e' mii' ni chikandu'u' ra a —ni kachi' a'.

³ Ikan' te ni ndava' Pedro xiin' inga te ndikún ichi' Jesús jaan' kua'an koto' ra yavi jaan'. ⁴ Iin kachi' ni taxa'an' uvi' saa' ra, ndisu ndije' ka' ni ndava' inga' ra te sakan' Pedro, te xi'na' ka' ra ni xaa' yavi jaan'. ⁵ Te ni nakutandje' ra xto'ni' ra tixín yavi jaan', te ni xini' ra ndiee' toto ña' ni ndisuku' ñu'u' nde'i Jesús, ndisu ni ndi'vi' ra. ⁶ Sakan' te ndikún Simón

Pedro xata' te jaan' ni xaa' ra, te ni nda'ni' ra tixín yavi jaan', te ni xini' ra ndiee' toto ña' ni ndisuku' ñu'u' nde'i Jesús. ⁷ Te ni xini' tu' ra ndu'u' toto ña' ni ndisuku' xini' Jesús. Ndisu iin' ta'nú a' te ndu'u' siin' mii' a'. ⁸ Sakan' te ni nda'ni' tu' te nda'a' xa'a' a', te ni xaa' nuu' yavi jaan', te ni xini' ra ña' ni yoo jaan', te ni kandixa' ra a'. ⁹ Kuachi' ndii tia'an kundani' ra kij' sakan' mii' yoso' a' nuu' tutu' Ndiosí ña' ka'an ña' ni kuni' a' natiaku a'. ¹⁰ Te ni nandiko' te nda'a' xa'a' a' jaan' mii' ndiee' ra.

Sq'o ni xaa a kij' ni tuvi' Jesús nuu' María Magdalena

(Mr. 16:9-11)

¹¹ Te María jaan' ndii, ni ndoo a' iin' a' xaku' a' yatín yu'u' yavi jaan'. Te kij' iin' a' xaku' a' jaan', te ni nakutandje' a', te koto'ni' a' tixín yavi jaan' ndii, ¹² ni xini' a' uvi' ta'an ángele ni'nu' a' toto' yaa, te ndiee' a' mii' ni kandu'u' ñu'u' nde'i Jesús. Iin' a' mii' ni yoo xini' a', te inga' a' mii' ni yoo xa'a' a'. ¹³ Te ni ka'an a' xiin' a' ndii:

—¿Ndichun na xaku' un', pia'un? —ni kachi' a'.

Te ni nakuiin' ña' jaan' ndii:

—Xaku' i' sakan' ña' ni na'in te yivi' ñu'u' nde'i xto'o i', te xini' i' mii' ni chikandu'u' ra a' —ni kachi' a'.

¹⁴ Kij' ndi'i' ni ka'an a' ña' jaan', te ni nakoto' xata' a' ndii, ni xini' a' iin' Jesús ikan', ndisu ni nakuní ña'a' a'.

¹⁵ Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Ndichun na xaku' un', pia'un? ¿Yoo nanduku' un'? —ni kachi' a'.

Te ni xanini' ña' jaan' ña' tee' te xito' ña' tata jaan' nduu' ra, sakan' na ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Táku'e, naa' yo'ó ni na'in a' ndii, ka'an un' xiin' i' mii' ni chikandu'u' un' a', te ku'un' na'in e' —ni kachi' a'.

¹⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—María —ni kachi' a'.

Ikan' te ni nandiko' kuiin' a', te ni ka'an a' tu'un' hebreo xiin' a' ndii:

—Raboni —ni kachi' a'. Te ña' jaan' kuni kachi' a' maestro.

¹⁷ Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Töndia un' yu'u, sakan' ña tia'an kaa i nuu' yuva' i. Ndisu kua'an mii' ndiee' ñani i, te ka'an un' xiin' ra ndii: "Xa kua'an kaa i nuu' yuva' i, ña nduu' tu yuva' ndo'ó, nuu' Ndiosí i, ña nduu' tu Ndiosí ndo'ó" —ni kachi a.

¹⁸ Sakan' te kua'an María Magdalena mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a te ka'an a' xiin' ra ña ni xini a' xto'o e', te ndatu'un' tu a' nuu' ra sakuu' ña ni ka'an ña jaan' xiin' a'.

So'o ni xaa a kii' ni tui Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹ Kii' ni xa'a' kuñuu xakuua' kivi' nuu' xa'a' ximana jaan' ndii, ndasi kutu' yi'e' vi'e' mii' ndiee' te nda'a' xa'a' Jesús xa'a' a ña yi'vi ra te judío kuu' nuu'. Sakan' te ni nda'ni Jesús vi'e' jaan', te ni xikuijn a ma'in' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Na koq na ña maní' xiin' nimá ndo' —ni kachi a.

²⁰ Ndi'i so'o ni ka'an a ña jaan', te ni nia'a a nda'a' a xiin' toko' a nuu' ra. Te ni nakuatia' va ra kii' ni xini ra xto'o e'. ²¹ Te ni ka'an tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Na koq na ña maní' xiin' nimá ndo'. Saa nii' ni ti'vi' yuva' e' Ndiosí yu'u te ka'an ndoso' i xa'a' a ndii, nii' sakan' ti'vi' tu yu'u ndo'ó te ka'an ndoso' ndo' xa'a' i —ni kachi a.

²² Te kii' ndi'i ni ka'an a ña jaan' ndii, ni kondia tachi' yu'u' ña'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Natiin ndo' Espíritu Santo.

²³ Yoo ka koq ka'nu' ini ndo' xa'a' kuachi ndii, koq ka'nu' tu ini Ndiosí xa'a' kuachi ña, te yoo ka koo' ka'nu' ini ndo' xa'a' kuachi ndii, koo' ka'nu' tu ini Ndiosí xa'a' kuachi ña —ni kachi a.

Yo'o ka'an Tomás ña kändixa' ra ña ni natiaku Jesús naa' kuni ña'a' ra

²⁴ Iin te uxi uvi te nda'a' xa'a' Jesús, te nani' Tomás, te nani' tu te kuate ndii, koo' ra ndu'u' xiin' inga te nda'a' xa'a' a jaan' kii' ni kixin a nuu' te jaan'. ²⁵ Sakan' na ni ka'an

inga te nda'a' xa'a' a jaan' xiin' ra ndii:

—Ni xini ndu xto'o e' —ni kachi ra.

Ndisu ni ka'an Tomás xiin' ra ndii:

—Naa' kuni i mii' nia'a' ni kuxi ra clavo nda'a' a, te tui i nuu' nda'a' i ikan', te se'vi tu i nda'a' i toko' a mii' ni tuxu'vi a ndii, kändixa' xachi i —ni kachi ra.

²⁶ Kii' ni ya'a unia kivi', te ndiee' tukuu' te nda'a' xa'a' a jaan' tixin vi'e' jaan', te ndu'u' tu Tomás xiin' ra kii' sakan'. Tee' ndee ni ndasi kutu' yi'e' vi'e' jaan' ndii, ni xaa Jesús, te ni xikuijn a ma'in' ra tixin vi'e' jaan', te ni nakuatu ña'a' a ka'an a ndii:

—Na koq na ña maní' xiin' nimá ndo' —ni kachi a.

²⁷ Sakan' te ni ka'an a xiin' Tomás ndii:

—Tui nuu' nda'a' un' yo'o', te koto un' nda'a' i, sanakaá un' nda'a' un', te tui un' un' toko' i mii' ni tuxu'vi i. Te kunduu ka un' te kändixa', süu' jaan' ndii kunduu un' iin te kändixa' —ni kachi a.

²⁸ Ikan' te ni ka'an Tomás xiin' a ndii:

—Xto'o mii' i nduu' yo'ó, te Ndiosí mii' tu i nduu' un' —ni kachi ra.

²⁹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kandixa' un' vitin xa'a' a ña ni xini nduchi' nuu' un' yu'u, ndisu sañu'u' va Ndiosí ne kandixa' tee' ndee ni xini ña yu'u —ni kachi a.

Yo'ó ka'an Juan xa'a' ndichun ni ke'i ra tutu yo'o'

³⁰ Ni xaa tu Jesús kua'a' ka chuun ka'nu' nuu' te nda'a' xa'a' a, te ni ke'i sakuu' a nuu' tutu yo'o'. ³¹ Ndisu ni ke'i ña yo'o' te kändixa' ndo'ó ña Jesús nduu' Cristo, ña sakakú yoo', te suvi tu a nduu' si'e' Ndiosí. Te naa' kandixa' ña'a' ndo' ndii, natiin ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' xiin' ña ndiee' a.

21

So'o ni xaa a kii' ni tui Jesús nuu' uxq ta'an te nda'a' xa'a' a

¹ Ni ya'a ña jaan', te ni satuvi xiin' mii' tukuu' Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a yu'u' mini Tiberias. So'o ni xaa

a. ² Ñu'u' inga' te nda'a' xa'a' a, te nduu' Simón Pedro, xiin' Tomás, te nani' tu te kuate, xiin' Natanael, te ni kiese ñuu Caná, ña naá nuu' ñu'u' Galilea, xiin' uvi ta'an tiaa si'e Zebedeo, xiin' inga uvi ta'an ka te nda'a' xa'a' a. ³ Sakan' te ni ka'an Simón Pedro xiin' te jaan' ndii:

—Ku'un tava' i —ni kachi ra.

Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ku'un tu ndu'u xiin' un' —ni kachi ra.

Te ni kiese ra kua'an ra, te ni ko'ni ra tixin iin tundoo', ndisu nii' ñuu jaan' koo' xachi' tiaka' ni tava' ra. ⁴ Te kij' xa kitú' ndii, ni xini ra iin' Jesús yu'u' mini jaan', ndisu ni nakuni ña'a' ra. ⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Pia'un, ¿ñaá xa ni tava' ndo' tiaka' kuxi ndo'? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Koo' ri' —ni kachi ra.

⁶ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Skoni' ndo' ñunu' ndo' xiin' kua'a' tundoo' ñaa' te tava' ndo' ri' —ni kachi a.

Sakan' te ni skoni' ra a ikan', te ni sekun ra kua'a' koo' chukuu' ri' ndee küvi ka xta'ni' ra ñunu' jaan' tikui. ⁷ Te te nda'a' xa'a' a, te ndani a, ni ka'an xiin' Pedro ndii:

—Xto'o e' Jesús nduu' ña iin' kaa' —ni kachi ra.

Kij' ni xini so'o Simón Pedro ña xto'o e' Jesús nduu' ña jaan' ndii, xaka'an e', te ni nakui'nu ra toto ra, sakan' ña xa ni tava' ra a, te ni skonu' ki'i' va ra mini jaan' te xaa ra mii' iin' a. ⁸ Te inga te nda'a' xa'a' a ndii, ni kixin mii' ra xiin' tundoo' jaan' kañuu' ra ñunu' tiaka', sakan' ña xaku' xika' ñu'u' ra yu'u' mini, yatin' ciento metro kuiti' xika'. ⁹ Kij' ni nuu ra ñu'u' ndii, ni xini ra ñu'u' tikei, te kanu' iin tiaka' yatan' ri', te ni xini tu ra iin xita' va'a. ¹⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Taxi ndo' sava tiaka', ti' sakan' ni tava' ndo' ñaa' —ni kachi a.

¹¹ Sakan' na ni skonu' Simón Pedro tixin tundoo', te ni xita' ra ñunu' jaan' ndee yu'u' mini mii' ichi kaa', te chitu' vi' a ñu'u' tiaka' na'nu'.

Ciento uvi xiko uxi uni kuu' ri', tee' ndee kua'a' ya'a ri' ndii, ni tia'ndia ñunu' jaan'. ¹² Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ñia'a ndo', te kuxi ndo' —ni kachi a.

Te ndee iin te nda'a' xa'a' a jaan' ni kundieni ndatu'un' ña'a' yoo nduu' a, sakan' ña xa xini ra ña xto'o e' nduu' a. ¹³ Sakan' te ni kuyatin Jesús, te ni na'in a xita' va'a, te ni taxi ña'a' a nda'a' ra, te sakan' tu ni xaa a xiin' tiaka'. ¹⁴ Ña yo'o' nduu' ichi' ña uni ña ni tui Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a ndee kij' ni natjaku a.

Yo'o' ka'an Jesús xiin' Pedro ña koto ra ne nduu' cuenta a, ndee naa xito' iin te yivi' mbee sana ra

¹⁵ Kij' ndi' i ni xixi ra, te ni ndatu'un' Jesús Simón Pedro ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñaá ndani kua'a' ka un' yu'u' te sakan' ña ndani un' te yo'o'? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Uun ndo', táku'e, xini un' ña ndani i yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto ne nduu' cuenta i ndee naa xito' iin te yivi' mbee sana ra —ni kachi a.

¹⁶ Te ni ndatu'un' tukuu' ña'a' a ichi' ña uvi ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñaá ndani va un' yu'u'? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Uun ndo', táku'e, xini un' ña ndani i yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto un' ne nduu' cuenta i ndee naa xaa' iin te xito' mbee sana ra —ni kachi a.

¹⁷ Te ni ka'an ni tukuu a xiin' ra ichi' ña uni ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñaá ndani un' yu'u'? —ni kachi a.

Te ni kusuchi' va ini ra xa'a' a ka xa uni ichi' ni ndatu'un' ña'a' a naa' ndani ña'a' ra. Sakan' na ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'e, sakuu' ña yoo xini yo'ó, sakan' na kui' xini un' ña ndani yu'u' yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto ʊn' ne nduu' kuenta i ndee naa xaa' iin te xito' mbee sana ra.
 18 Ña ndaku ka'an i xiin' ʊn' ña kii' ni nduu ʊn' te sava ndii, ni nakui'nu mii' ʊn' toto ʊn', te ni xa'an ʊn' mii' ka ni kuni nimá ʊn', ndisu kii' kuixa ʊn' ndii, katani ʊn' nda'a' ʊn', te inga ne yivi' sanakui'nu yo'ó toto ʊn', te ku'un nja xiin' ʊn' mii' kuni ku'un ʊn' —ni kachi a.

19 Ni ka'an Jesús ña jaan', te nia'a a saa kundo'o ra kii' kuví ra, te xiin' ña jaan' natijn Ndiosí ña tiin' ka'nu'. Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:
 —Kundikun ichi' i —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' te nda'a' xa'a' a, te ndani ka a

20 Sakan' te ni nakoto xata' Pedro, te ni xini ra inga te nda'a' xa'a' Jesús, te ndani ka a, ndikun ra xata' kuaxi ra. Te jaan' nduu' te ni kuyatin nuu' Jesús, te ni ndatu'un' ña'a' ra kii' ndiee' ra xixi' ra ndii: “¿Yoo nduu' te sanakua'a yo'ó nda'a' te kuu' ka'nu' takui'e?”, ni kachi ra.

21 Te ni ndatu'un' Pedro Jesús kii' ni xini ra te jaan' ndii:

—Takui'e, te te kaa', ¿ndee ña kundo'o ra? —ni kachi ra.

22 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' kuni i ña tiaku ra ndee kii' nandiko' i iin yivi' yo'o' ndii, ¿yoo nduu' a ndi'ni yo'ó? Yo'ó ndii, kundikun ichi' i —ni kachi a.

23 Xa'a' a jaan' na ni kiku kuento tejn ñani ta'an' e' ña kuví te nda'a' xa'a' a jaan', ndisu ni ka'an Jesús ña kuví ra, süu' jaan' ndii ni ka'an a ndii: “Naa' kuni i ña tiaku ra ndee kii' nandiko' i iin yivi' yo'o' ndii, ¿yoo nduu' a ndi'ni yo'ó?”, ni kachi a.

24 Te nda'a' xa'a' a jaan' nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' sakuu' ña jaan', te ni ke'i ra a, te xini e' ña ña ndixa ndiee' yu'u' ra. 25 Te yoo kua'a' ka ña ni xaa Jesús. Sakan' na kuu' naa' ni xikoso' i'in ña jaan' nuu' tutu ndii, tuu yu'u' ña ñani nuu' ñu'u' iin yivi' kundiee tutu ña ka'an xa'a' a naa' sakan' te ni ke'i a. Sakan' na kunduu a.

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Lucas mii' ka'án ra xa'a' ña ni xaa te ni tianu' Jesús

Ni ka'an Jesús ña tì'vi' a Espiritu Santo koq xiin' yoo', ne ndikún ichi' a

¹ Tutu ña ni tì'vi' nuu' i nda'a' un', xkuaa' Teófilo ndii, ka'án a xa'a' sakuu' ña ni xaa Jesús xiin' xa'a' sakuu' ña ni sania'á a ndee kij' ni xa'a' a xiin' chuun nuu' a, ² xiin' ndee kij' ni kaa a ndivi'. Te kij' kuní ka kaa a ndivi' ndii, xiin' ña ndiee' Espiritu Santo ni ka'an chuun' a nuu' te ni nakaxin a sania'á ichi' a ndee ña kuní a saa ra. ³ Te kij' ni xka'ndia ña ni xi'i a, te ni natiaaku a ndii, nii' uvi xiko kivi' ni tuvi a nuu' te jaan' xiin' kua'a' nuu' ña sania'á kaxi' ña'a' a ña ni natiaaku xna'a a. Te ni ka'an tu a xiin' ra xa'a' saa kuní Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá ne yivi'. ⁴ Te unta' kij' ndu'u' inga' ka Jesús xiin' te jaan' ndii, ni ka'an chuun' a xiin' ra ndii:

—Kundiatu ndo' ñuu Jerusalem ndee saxinú Ndiosí, yuva' e', kuento a ña ni taxi a nuu' ndo' saa ni xini so'o ndo' ni ka'an i. ⁵ Sakan' ña Juan ndii, xiin' tikui ni sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí. Ndisu Ndiosí ndii, ndee ndia'vi' kivi' kuní, te sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndiee' Espiritu Santo —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni ndani'i Ndiosí Jesús te kua'an a ndivi'

⁶ Te te ni nakaya xiin' Jesús jaan' ni ndatu'un' ña'a' ndii:

—Tákuie, ¿ñáá vitin taxi un' ña xa'a' ka'ndia chuun' mii' ndu, ne ta'an un', ne Israel? —ni kachi ra xiin' a.

⁷ Te ni nakuijn Jesús nuu' ra ndii:

—Koo' xa'a' ña kundani ndo'ó amaa, uun ndee kivi' kujti' xaa ña koq ña xa ni chituní yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndiee' mii' a. ⁸ Ndisu kij' vikui'nu Espiritu Santo ndo'ó ndii,

natijn ndo' ña ndiee' a, te ndiee' yu'u' ndo' xa'a' i nuu' ne ndiee' ñuu Jerusalem, xiin' iin kanii' nuu' ñu'u' Judea, xiin' iin kanii' nuu' ñu'u' Samaria. Te iin sakan' tu saa ndo' ña jaan' ndee mii' xan ndi'i iin yivi' —ni kachi a xiin' ra.

⁹ Ndi'i so'o ni ka'an a ña jaan', te ni xa'a' a kua'an kaa a ndivi', te ita' te jaan' xito' ndi'e' ña'a' ra ndee ni na'in ña'a' iin viko', te ni xini ka ña'a' ra. ¹⁰ Te kij' ita' ka te jaan' xito' te xito' ra ndivi' saa kuxika' Jesús kua'an kaa a ndii, numi' va te ni tuvi uvi ta'an te yivi' ni'nu' ra toto yaa ita' ra xiin' te jaan'. ¹¹ Te ni ka'an te uvi ta'an jaan' xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te ñuu Galilea, ¿ndichun na ita' ndo' xito' ndiaa ndo' ndivi'? Jesús, ña ni xika xiin' ndo' kaa' te kua'an a ndivi' ndii, saa nii' yoo' a xini ndo' kua'an kaa a ndivi' ndii, nii' sakan' tu koq a kij' nandiko' a —ni kachi te jaan'.

Nakaxin te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a iin te nani' Matías, te na'in chuun' ra nuu' Judas

¹² Sakan' te ni kiee te jaan' xini xiki' ña nani' Olivos. Te xiki' jaan' ndii, yatín iin' a saa kuví ku'un xa'a' ne judío iin kivi' sábado, ña xinandiee' ña. ¹³ Kij' ni xaa ra ñuu jaan' ndii, ni kaa ra vi'e, te ni ko'ni ra ndienu mii' ndiee' nuu' sakuu' ra. Te ikan' ka'ni Pedro, xiin' Juan, xiin' Jacobo, xiin' Andrés, xiin' Felipe, xiin' Tomás, xiin' Bartolomé, xiin' Mateo. Te ka'ni tu Jacobo, te nduu' si'e Alfeo, xiin' Simón, te ni xika xiin' iin tì'vi', te nani' Zelote, xiin' Judas, te nduu' ñani Jacobo. ¹⁴ Te sakuu' te jaan' ndii, nakaya ra, te ka'án inga' ra xiin' Ndiosí xiin' iin ndaa' nimá ra. Te ka'ni tu sava ña'a' xiin' ra, te ka'ni tu María si'i' Jesús, xiin' ñani a ikan'.

¹⁵ Kij' sakan' ndii, ni xikuijn ndichi Pedro mā'in' ne ini xini Jesús xiin' e', ne kuu' yatin' ciento oko, ndiee' ikan', te ni ka'an ra ndii:

¹⁶ —Ñani ta'an' i, ni kuní a ña ni xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ña ni saka'án Espiritu Santo David xta'an'

iin yivi', kij' ni ka'an ra xa'a' Judas, te ni ni'i ichi' nuu' te yivi', te ni xa'an tjin ra Jesús. ¹⁷ Kuachi ndii iin te ni ndiaka ta'an' xiin' ndu'u ni nduu Judas jaan', te ni ndiso chuun tu ra ña sania'á ra ichi' a xiin' ndu. ¹⁸ (Te jaan' ndii, xiin' xu'un', ña ni xiku'un ya'vi' ra xa'a' ña nja'a ña ni xaa ra, ni sata' ra iin ñu'u', te nuu' ñu'u' jaan' ni nama ra, te ni tuv'i ra xini' ra ñu'u' jaan' ndee ni ka'ndi ma'in' ra, te ni kjee sakuu' xiti ra. ¹⁹ Te ni xini sakuu' ne ndiee' ñuu Jerusalén kuento ña ni ndo'o te jaan'. Sakan' na kuii' ni chindu'u' nja kivi' ñu'u' jaan', Acéldama. Te ña jaan' kuni kachi a xiin' tu'un mii' nja ndii, ñu'u' ní'.) ²⁰ Sakan' na yoso' tu a nuu' tutu Salmos mii' ka'an a ndii:

Na nduxin xachi' mii' ni ndu'u' ra, te na köo' kundiee xachi' ka ikan'. Sakan' yoso' a. Te yoso' tu a ndii: Na na'in chuun' tuku te yivi' nuu' ra. Sakan' yoso' a.

²¹ Ña jaan' na kuii' kuni a nakaxin e' iin te xa ndiaka ta'an' xiin' ndu sakuu' kivi' ña ni xika xto'o e' Jesús tein e', ²² ndee kij' ni sakuchi' ña'a' Juan, te ndee kij' ni kaa Jesús jaan' ndivi'. Ña jaan' na kuii' kuni a ña kunduu iin te jaan', te ndiee yu'u' inga' xiin' ndu xa'a' ña ni natiaku Jesús —ni kachi Pedro.

²³ Sakan' na kuii' ni nakaxin ne yivi' uvi ta'an te yivi'. José, te nani' tu Barsabás, te nani' tu ra Justo. Te inga ra nani' Matías. ²⁴ Sakan' te ni ka'an nja xiin' Ndiosí ndii:

—Xto'o ndu Ndiosí, xa'a' a ña yo'ó xini saa iin' nimá sakuu' ne yivi' ndii, nia'a un' ndu ndee te uvi ta'an yo'o' ni nakaxin un', ²⁵ te na'in chuun ra ña kunduu tu ra te tjanu' Jesús sania'á ichi' a. Kuachi ndii ni nakoo Judas chuun jaan', te kua'an ra mii' ni xata'an ku'un ra —ni kachi nja.

²⁶ Sakan' te ni katin nja xa'a' uvi saa' te jaan', te ni xini nja ña Matías nduu' te ni nakaxin Ndiosí. Te ndee kij' sakan' ndii, ni natijn nja Matías jaan', te ni nduun ra xiin' uxi iin ka

te xa nduu' te ni tjanu' Jesús sania'á ichi' a.

2

So'o ni xaa a kij' ni xikui'nu Espiritu Santo ne nduu' kuenta Jesús

¹ Te kij' ni xaa viko' Pentecostés ndii, iin xaan' ndiee' inga' sakuu' ne in'i xini Jesús jaan'. ² Te numi' va, te ni ni'i ndiee' ndivi' ndee naa xaa' a kij' xka'ndiá iin tachi' ndiee' va, te ni ni'i kanii' tixin vi'e mii' ndiee' inga' ne jaan'. ³ Sakan' te ni xini nja ña tuv'i ña iin' ndee naa ñu'u' ndatin, te ni nata'vi' a, te iin ndaa' iin ndaa' a ni xikundiee xini' i'in ne jaan'. ⁴ Te sakuu' ne jaan' ni xikui'nu Espiritu Santo, te ni xa'a' ka'an i'in nja tuku tu'un saa nii' saka'an ña'a' Espiritu Santo jaan'.

⁵ Kij' sakan' ndii, ni ndiee te judío, te saxinú ña kuni Ndiosí, te ni kjee iin kanii' nuu' ñu'u' iin yivi' ñuu Jerusalén jaan'. ⁶ Te kij' ni xini so'o nja ña ni ni'i jaan' ndii, ni nakaya kua'a' xava'a nja mii' ndiee' ne in'i xini Jesús jaan', te ni nandaní koo' chukuu' nja, sakan' ña i'in nja ni xini so'o ña tu'un mii' nja ka'an ne jaan'. ⁷ Te ni sana in'i nja, te ni nandaní xava'a tu nja, te ni xa'a' ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—¡Susí rain! Ne ni kjee ñu'u' Galilea nduu' sakuu' ne kaa' nu'.

⁸ Ndisu, ¿saa tu kuv'i xini so'o i'in yoo' ña ka'an nja tu'un mii' e', ña ni tuv'i e' xiin'? ⁹ Sakan' ña tein e' yo'o' ndii, ka'ni ne ni kjee ñu'u' Partia, xiin' ne ni kjee ñu'u' Media, xiin' ne ni kjee ñu'u' Elam, xiin' ne ni kjee ñu'u' Mesopotamia, xiin' ne ni kjee ñu'u' Judea, xiin' ne ni kjee ñu'u' Capadocia, xiin' ne ni kjee ñu'u' Ponto, xiin' ne ni kjee ñu'u' Asia, ¹⁰ xiin' ne ni kjee ñu'u' Frigia, xiin' ne ni kjee ñu'u' Panfilia, xiin' ne ni kjee ñu'u' Egipto, xiin' ne ni kjee ñu'u' Libia, ña kandu'u' yatín ñuu Cirene, xiin' ne ni kjee ñuu Roma, ne ndiee' ñuu yo'o', ne nduu' ne judío, xiin' ne ni nakundikun ña kandixa' ne judío. ¹¹ Te ka'ni tu ne ni kjee ñu'u' Creta, xiin' ne ni kjee

ñu'u' Arabia. Ndisu sakuu' yoo' xini so'o xiin' tu'un mji' e' ka'an nja xa'a' chuun ka'nu' koo' chukuu' ña xaa' Ndiosí —ni kachi nja.

¹² Te ni sana ini sakuu' nja, te xini ka nja ndee ña saa nja, te ndatu'un' ta'an' nja ndii:

—¿Ndee ña kuni kachi tu sakuu' ña ni xini so'o e' kaa'? —kachi xiin' ta'an' nja.

¹³ Ndisu sava tuku nja xandi'i' tio' ka'an' ndii:

—Xini xava'a ne kaa' —kachi nja.

So'o ni xaa a kii' ni ka'an ndoso' Pedro

¹⁴ Sakan' te ni ndondichi Pedro xiin' te uxi jin ta'an te nda'a' xa'a' Jesús xiin' ra. Te ni ka'an ti'e' Pedro xiin' ne kua'a' jaan' ndii:

—Ndo'ó, ne judío, ne ta'an' i, ne ni kiee tuku xaan', xiin' ndo'ó, ne ndiee' ñuu' Jerusalén yo'o' ndii, kuni so'o ndo', te chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i xiin' ndo' xa'a' ña xka'ndiá yo'o'. ¹⁵ Kuasa' xini ne yo'o' naa xanini ndo'ó, kuachi ndii sakan' ka in nja'a kuiti' nduu' a. ¹⁶ Süu' jaan' ndii xa ni ka'an tiakú Joel xta'an' xa'a' ña xini ndo' kaa' kii' ni ka'an ra ndii:

¹⁷ Ni ka'an Ndiosí ndii:

Kivi' so'o' ndi'i' ndii, taan' i Espíritu i nimá sakuu' ne yivi'.

Xa'a' a jaan' na tiaa si'e ndo'

xiin' ña'a' si'e ndo' ndii,

ka'an tiakú nja tu'un i.

Te ne sava ndii, kuni nja ña satuvi xiin' mii' mji' i nuu' nja.

Te te xixa ndii, nia'a xiin' mii' i nuu' ra xiin' xani.

¹⁸ Te sakan' tu te xika' nuu' nuu' i, xiin' ña'a' ne xika' nuu' nuu' i ndii, taan' i Espíritu i nimá nja te ka'an tiakú nja tu'un i.

¹⁹ Te ndienu ndivi' ndii, saa i ña nandaní va ne yivi'.

Te nuu' ñu'u' jin yivi' ndii,

saa i chuun ka'nu' nuu' nja.

Naa kuu' xiin' ní', xiin' ñu'u', xiin' viko' ñu'ma.

²⁰ Ñu'u' ndii, kuu' jin yavi xachi' a, te yoo' ndii, nandu'u kua'a a ndee naa ní'

ña kuni ka xaa kivi' chie ña ka'nu' koo' chukuu',

ña ni chituni xto'o e'.

²¹ Te yoo ka kakan nuu' xto'o e' Ndiosí ndii, sakakú ña'a' a nuu' kuachi nja.

Ni kachi Joel.

²² 'Sakuu' ndo'ó, ne vi'e Israel xiin' i ndii, kuni so'o ndo' ña ka'an i: Xa xini ndo'ó ña Jesús, ña ni kiee ñuu' Nazaret ndii, ni nia'a Ndiosí nuu' ndo' ña suvi a ni tjanu' ña jaan', te ni xaa a ña nia'a, xiin' ña nandaní va ne yivi', xiin' chuun ka'nu' nuu' ndo'. ²³ Te xa ni xini Ndiosí ña sanakua'a jin te yivi' Jesús jaan' nda'a' ndo', sakan' ña mji' a ni chituni ña jaan' ndee ña kuni ka koo a.

Te xiin' nda'a' te nja'a ni xa'ni' ña'a' ndo' nuu' krusin. ²⁴ Ndisu ni sanatiaku ña'a' Ndiosí, sakakú ña'a' a nuu' tundo'o' ña taxi' ña xi'i jaan', sakan' ña koo' ndiee' ña xi'i jaan' nuu' Jesús jaan'. ²⁵ Kuachi ndii xa ni ka'an tu David xa'a' a ndii:

Xini i ña yoo xto'o e' xiin' i sakuu' kivi'.

Sakan' ña nda'a' kua'a i yoo a,

te naa' yoo ña jaan' xiin' i ndii,

koo' ndee jin ña kuvi kisi nimá i.

²⁶ Xa'a' a jaan' na va'a va kuni nimá i

te xita' sii' tu i yaa.

Te ndee ñu'u' nde'i i ndii, nandiee' ndiatu' ini a.

²⁷ Kuachi ndii ñakoo xachi' un' yu'u tixin yavi ndii,

ni ndee taxi tu un' ña tivi' ñu'u' nde'i te nduu' kuenta un'.

²⁸ Te xa ni nia'a un' yu'u ndee ña nduu' ichi' va'a,

ña taxi' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i'.

Te sakutu' vi' un' nimá i xiin' ña sii' xa'a' a ña yoo un' xiin' i.

Ni kachi ra.

²⁹ 'Ñani ta'an' i, taxi ndo' ka'an kaxi' i xiin' ndo' xa'a' te xii' yata' e' David. Te jaan' ndii, ni xi'i ra, te ni chinaa ña'a' te yivi' tixin jin ñaña'. Te iin' ka ñaña' jaan' ndee vitin ñuu' yo'o'. ³⁰ Te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ni nduu David jaan', te xa ni xini tu ra ña ni tjin ndiaa xiin' mii' mji' Ndiosí kii' ni taxi a

kuento a nuu' ra ña iin te siani' xika' ra kunduu te ka'ndia chuun' kuu' nuu', te kundu'u' ra mii' ni xa'ndia chuun' ra. ³¹ Sakan' na ndee ña kuni ka natiaaku ña kunduu Cristo, ña sakakú yoo', te ni ka'an tuvi' ini ra xa'a' ñu'u' nde'i a, ña ndoo xachi' a tixin yavi ndii, ni ndee tivi' tu a. ³² Te Jesús jaan' ndii, ni sanatiaku ña'a' Ndiosí. Te sakuu' ndu'u' nduu' ne ndiee' yu'u' xa'a' ña jaan'. ³³ Te kij' ndi'i ni tjin ka'nu' Ndiosí Jesús ndee ni chindu'u' ña'a' nda'a' kua'a' a, te ni natijn Jesús jaan' Espiritu Santo nda'a' yuva' e' Ndiosí, ña ni taxi a kuento a xa'a', ikan' te ni taxi ña'a' Jesús jaan' nda'a' ndu. Te Espiritu Santo jaan' nduu' ña xaa' ña xini ndo', xiin' ña xini so'o ndo' kaa' vitin. ³⁴ Sakan' ña süu' David nduu' te ni kaa ndivi'. Ndisu ni ka'an ra ndii:

Ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' xto'o i ndii:

Kundu'u' nda'a' kua'a' i

³⁵ na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.

Ni kachi a xiin' ña jaan'.

³⁶ 'Sakan' na kuii' kuni a kundani kaxi' sakuu' ndo'ó, ne ta'an' i, ne Israel, ña Jesús, ña ni xi'i nuu' krusin ni xaa ndo' ndii, ni sakuiso' chuun' ña'a' Ndiosí, te nduu' a xto'o e', te nduu' tu a Cristo, ña sakakú yoo' —ni kachi Pedro.

³⁷ Kij' ni xini so'o ña ña ni ka'an ra jaan' ndii, ni kusuchi' xava'a ini ña. Sakan' na ni ndatu'un' ña Pedro xiin' inga te ni tianu' Jesús ndii:

—Ñani ta'an' ndu, ¿ndee ña kuni a saa ndu na sakan'? —ni kachi ña.

³⁸ Te ni nakujin Pedro nuu' ña ndii:

—Nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo', te kuchi i'in ndo' kuenta Jesucristo te koq ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ndo'. Te taxi tu a Espiritu Santo kunaq nimá ndo'.

³⁹ Kuachi ndii ni chikandu'u' Ndiosí kuento a jaan' xa'a' ndo'ó, xiin' xa'a' si'e ndo', xiin' xa'a' sakuu' ne ndiee' xika' iin yivi', ne kuni xto'o e' Ndiosí kana a —ni kachi ra.

⁴⁰ Te xiin' kua'a' ya'a ka tu'un va'a ni ndiee yu'u' ra nuu' ña, te ni ndiaa yu'u' tu ña'a' ra ka'an ra xiin' ña ndii:

—Saxinú ndo' ña ka'an i yo'o', te kaku ndo' nuu' tundo'o' ña kundo'o' ne ña'a, ne ndiee' iin yivi' vitin —ni kachi ra.

⁴¹ Sakan' na kuii' ne ni natijn tu'un ña ni ka'an ndoso' ra xa'a' Jesús ndii, ni chichi ña kuenta a. Te kij' sakan' ndii, ni ndujin yatin' un' mii' ka ne yivi' xiin' ne xa ini xini Jesús.

⁴² Te ni ita ni'i ña nuu' ña ni sania'á te ni tianu' Jesús jaan', te iin ndaa' ni nduu' nimá sakuu' ña, te ni xixi inga' tu ña, te ni ka'an inga' tu ña xiin' Ndiosí.

So'o ni ndiee inga' ne ini xini Jesús ña nuu'

⁴³ Te ni nandan' va sakuu' ne jaan', sakan' ña kua'a' va ña nandan' ne yivi' xiin' chuun ka'nu' ni xaa te ni tianu' Jesús jaan'. ⁴⁴ Te sakuu' ne ini xini Jesús ndii, iin ndaa' va ni nduu' ña, te ni chindiee' ta'an' tu ña xiin' ña kumi' ña. ⁴⁵ Ni xiko' ña ñu'u' ña xiin' ña kumi' ña, te ni nata'vi' ña xu'un', ña ni ki'in ña xa'a' a, nda'a' sakuu' inga ne ini xini Jesús saa kuni nuu' i'in ña. ⁴⁶ Te saa kivi' nakaya ña yi'e' yukun' ka'nu' xaka'nu' ña Ndiosí. Te ni xixi inga' ña ña xaxi' xakuua' kuenta Jesús vi'e ña. Te ni yoo tu ña xaxi' inga' ña ña'a xa'a' ña va'a kuni ña, te vita kuu' nimá ña kij' xaa' ña ña jaan'. ⁴⁷ Xaka'nu' ña Ndiosí, te va'a va kuni sakuu' ne ñuu jaan' xini ña'a' ña. Te i'in kivi' kua'an ndii, nakaya ka xto'o e' ne sakakú a nuu' kuachi ña, te nduun' ña xiin' ne xa nduu' kuenta a jaan'.

3

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Pedro iin te kui'e xa'a'

¹ Pedro xiin' Juan ndii, kua'an kaa ra yi'e' yukun' ka'nu' ka un' xakuua', ña nduu' hora ña xi ka'an ne judío xiin' Ndiosí. ² Te iin te kui'e xa'a' ndee ni tuvi ra ndii, saa kivi' kua'an ndiaka ña'a' ne yivi'

ña xka'ndiá kivi' v̄it̄in. ²⁵ Xa'a' a jaan' na ndo'ó nduu' ne nat̄iin ña va'a, ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí jaan' xa'a'. Te sakan' tu nat̄iin ndo' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' te xij' yata' e' Abraham kii' ni ka'an a xiin' ra ndii: "Xa'a' ña saa iin s̄iani' xika' un' sañu'u' i s̄akuu' ne yivi' iin yivi'", ni kachi a xiin' ra. ²⁶ Te kii' ni san̄atiaku Ndiosí si'e a Jesús ndii, xi'na ka nuu' ndo'ó ni t̄i'vi' ña'a' a, te sañu'u' ña jaan' ndo'ó, te nakoo ndo' ña ña'a' ña xaa' ndo' —ni kachi Pedro.

4

S̄o' o ni xaa a kii' ni ka'an Pedro xiin' Juan nuu' te kuu' nuu'

¹ Iin' ka Pedro xiin' Juan ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' jaan', ikan' te ni ndekuie sutu, xiin' te kuu' nuu' nuu' te x̄in', te xito' yukun' ka'nu', te ni ndekuie tu sava te saduceo. ² Te xi'e va s̄akuu' te jaan' xa'a' ña sania'á Pedro xiin' Juan ne yivi', ka'an ndoso' ra xa'a' ña ni nat̄iaku Jesús, xa'a' a jaan' na nat̄iaku tu yoo'. ³ Te ni t̄iin ña'a' ra, te xa'a' a ña xa ni kuaa' kii' sakan' ndii, ni ko'ni ña'a' ra vi'e kaa te sana'má ña'a' ra ndee tukú kivi'. ⁴ Ndisu kua'a' va ne ni x̄ini so'o tu'un jaan' ndii, ni kandixa' ña a. Te ña m̄ii' ndi'i' te yivi' kuiti' ndii, yatin' u'un mií kuu' ra.

⁵ Te ñuu Jerusalén ikan' tukú kivi' ndii, ni nakaya te xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' te x̄ixa nuu' ñuu, xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, ⁶ xiin' sutu ka'nu', te nani' Anás, xiin' Caifás, xiin' Juan, xiin' Alejandro, xiin' s̄akuu' sutu te iin kuu' xiin' s̄akuu' sutu jaan'. ⁷ Te ni xa'an naka te x̄in' Pedro xiin' Juan, te ni xata ña'a' ra ma'in' te kuu' nuu' jaan'. Te ni ndatu'un' ña'a' te jaan' ndii:

—¿Yoo ni tax̄i ndiee' ndo', uun yoo xiin' ña ka'an chuun' ni xaa ndo' ña jaan'? —ni kachi ra.

⁸ Te chitu' vi' Pedro xiin' ña ndiee' Esp̄iritu Santo, te ni nakuiin ra ndii:

—Ndo'ó, te xa'ndia chuun' nuu' ñuu e', xiin' ndo'ó, te x̄ixa ndii,

⁹ ndatu'un' ndo' ndu'u v̄it̄in xa'a' ña ni xaa ndu ña va'a xa'a' iin te kuni kuv̄i yo'o', te kuni ndo' saa ni xaa a, te ni nda'a ra. ¹⁰ Na kundani s̄akuu' ndo'ó, xiin' s̄akuu' ne ta'an' e', ne Israel, ña xiin' ña ndiee' Jesucristo, ña ni kiee ñuu Nazaret, ni nda'a te iin' xiin' ndu yo'o'. Te Jesús jaan' ndii, xiin' tu'un yu'u' ndo'ó ni xa'ni' ña'a' te yivi' nuu' krusín, te ni san̄atiaku ña'a' Ndiosí. ¹¹ Te Jesucristo jaan' nduu' yuu' ña ni nakoo ndo'ó, te xa'a vi'e, te yuu' jaan' ni nanduú ña nuu' ña tiin' xa'a' vi'e. ¹² Sakan' ña Jesús jaan' kuiti' kuv̄i s̄akakú yoo' nuu' kuachi e'. Kuachi ndii ni s̄akuiso' chuun' Ndiosí inga ña kumi' ña ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi', te s̄akakú a yoo' nuu' kuachi e' —ni kachi Pedro.

¹³ Te ni x̄ini te kuu' nuu' jaan' ña Pedro xiin' Juan ndii, xiin' ña ndieni ka'an ra, te ni kundani tu ra ña ni s̄akuaan kua'a' te jaan', te ni kundani tu ra ña te nda'vi so'o nduu' tu ra. Sakan' na kuii' ni nandan̄i xava'a ra, te ni nakuni ra ña te ni xika xiin' Jesús nduu' te jaan'. ¹⁴ Te siin' tuku' ndii, ni x̄ini tu ra ña iin' te ni nda'a jaan' xiin' te jaan'. Xa'a' a jaan' na koo' a ni kuv̄i ka'an ra. ¹⁵ Xa'a' a jaan' na ni ka'an chuun' te kuu' nuu' jaan', te ni kiee te jaan' vi'e ka'nu' jaan', te ni xa'a' ndatu'un' xiin' ta'an' te kuu' nuu' jaan' ¹⁶ ka'an ra ndii:

—¿Ndee ña saa e' xiin' te yivi' kaa'? S̄akuu' ne ndiee' ñuu Jerusalén yo'o' x̄ini ña ni xaa xna'a' ra iin chuun' ka'nu'. Te kuv̄i ka'an e' ña koo' ña jaan' ni yoo. ¹⁷ Ndisu ña kuv̄i saa e' te kiku ka kuento xa'a' ña jaan' ndii, na sayi'vi ña'a' e', te ndee v̄it̄in te ndee nuu' ku'un e' ndii, ka'an ka ra xiin' ña ndiee' Jesús jaan' nuu' ndee iin ne yivi' —ni kachi xiin' ta'an' ra.

¹⁸ Te ni kana ña'a' ra, te ni ka'an chuun' ra xiin' te jaan' ña ka'an ka ra xa'a' ña ndiee' Jesús, te ni ndee sania'á ka tu ra ne yivi' xa'a' a. ¹⁹ Ndisu Pedro xiin' Juan ndii, ni ka'an ra xiin' te kuu' nuu' jaan' ndii:

—Nakanini ndo' naa' va'a ka nduu' a nuu' Ndiosí ña kandixa' ndu ña ka'án ndo'ó te sakan' ña ka'án ña jaan'. ²⁰ Sakan' ña ndu'u ndii, küvi vikuijn ndu ña ka'án ndu xa'a' ña ni xini nduchi' nuu' ndu xiin' xa'a' ña ni xini so'o ndu —ni kachi ra.

²¹ Te kij' ni ndi'i ni sayi'vi ka ña'a' te jaan' ndii, ni saña' ña'a' ra. Te köo' a ni küvi saa ka ra xiin' te jaan', sakan' ña sakuu' ne yivi' xaka'nu' Ndiosí xa'a' ña ni xka'ndia xiin' te ni kuni küvi jaan'. ²² Kuachi ndii ya'a uvi xiko kuiya ni kumi' te jaan' kij' ni sanda'a ña'a' Ndiosí xiin' चुण ka'nu' jaan'.

Ka'án ne iní xini Jesús xiin' Ndiosí

²³ Te kij' ni ndoo ndiká Pedro xiin' Juan ndii, ni xa'an ra mii' ndiee' ne iní inga' xini Jesús xiin' ra, te ni ka'an ra xiin' ne jaan' sakuu' ña ni ka'an sutu kuu' nuu' xiin' ña ni ka'an te xixa nuu' ñuu jaan' xiin' ra. ²⁴ Te kij' ni xini so'o ne jaan' ña ni ka'an ra ndii, ni ka'an ti'vi ña xiin' Ndiosí ndii:

—Xto'o ndu, ña xa'ndia chuun' nuu' sakuu' ña yoo, yo'ó nduu' ña ni xa'a ndivi', xiin' ñu'u', xiin' mini ka'nu', xiin' sakuu' ña kumi' ña jaan'. ²⁵ Xiin' ña ndiee' Espíritu Santo ni saka'án yo'ó David, te xii' yata' ndu, te ni xika nuu' nuu' un' kij' ni ka'an ra ndii:

¿Ndichun na xi'é ne yivi' iin yivi' xini ña Ndiosí?

¿Te ndichun tu na chituní saka ña kuento ña, te kunta'an' ña xiin' a?

²⁶ Te sakuu' te xa'ndia chuun' ka'nu' kuu' nuu' iin yivi', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu ndii,

nakata' siki' ra kuento ra, te xatei' ra nuu' xto'o e' Ndiosí, te xatei' tu ra nuu' Cristo, ña nduu' kuenta a.

Ni kachi David jaan'.

²⁷ 'Sakan' ña ña ndixa xna'a nduu' a ndii, ni nduijn Herodes xiin' Poncio Pilato, xiin' ne ta'an' ndu, ne Israel, xiin' ne tuku' ñuu yo'o', te ni xa'ni' ña Jesús si'e un', ña su'un, ña xika' nuu' nuu' un', ña ni sakuiso'

chuun' un'. ²⁸ Te xiin' ña ni xaa ne jaan', saxinú yo'ó ña xa ni chituní mii' un' ndee ña nuu' xiin' ña ndiee' un' ña köo a. ²⁹ Te vitin, xto'o ndu, koto un' ña ni ka'an xatu va ra xiin' ndu, te taxi un' ndiee' ndu, ne xika' nuu' nuu' un', te kuán yi'vi ndu te ka'an ndu xa'a' un' nuu' ne yivi'. ³⁰ Te ti'vi un' ña ndiee' un' te sanda'a un' ne kuni küvi, te saa tu un' चुण ka'nu' xiin' ña nandaní ne yivi', te xiin' ña ndiee' si'e un' Jesús, ña su'un, saa un' sakuu' ña jaan' —ni kachi ña.

³¹ Te kij' ndi'i ni ka'an ña xiin' Ndiosí ndii, ni taan mii' ndiee' ña jaan'. Te ni chitu' nimá sakuu' ña xiin' Espíritu Santo. Te ni ka'an ña tu'un Ndiosí xiin' ña ndieni nuu' ne yivi'.

Iin ndaa' nimá ne iní xini Jesús

³² Te sakuu' ne iní xini Jesús xiin' e' ndii, iin ndaa' nduu' nimá ña, te iin ndaa' tu xanini ña. Te ndee iin ña xanini ña ña'a ña kumi' ña ndii, ña'a mii' kuiti' ña nduu' a. Süu' jaan' ndii ña'a sakuu' ña nduu' a.

³³ Te te ni tianu' xto'o e' Jesús ndii, xiin' kua'a' ka ña ndiee' ndiee' yu'u' ra xa'a' ña ni natjaku a. Te chindiee' va Ndiosí sakuu' ne jaan'. ³⁴ Te köo' ndee iin ne ndo'o' xa'a' ña'a tein ña, sakan' ña ne yoo iin uvi ta'an vi'e, uun ne yoo ñu'u' ndii, ni xiko' ña a, te ni taxi ña xu'un' ³⁵ nda'a' te ni tianu' Jesús jaan', te nata'vi' ra a saa kuu' a kuni nuu' i'in ne ndo'o' xa'a' ña'a.

³⁶ Iin te nani' José, te ni tuvi nuu' ñu'u' Chipre, te nduu' sjani' xika' Leví ndii, ni chindu'u' tu te ni tianu' Jesús kivi' ra Bernabé, te ña jaan' kuni kachi a te xandieni ne yivi'.

³⁷ Te jaan' ndii, ni kumi' ra iin ñu'u', te ni xiko' ra a, te ni taxi ra xu'un' a jaan' nda'a' te ni tianu' Jesús.

5

So'o ni xaa a kij' ni xika Ananías xiin' Safira kuni xa'an' ña ne iní xini Jesús

¹ Ni yoo iin te yivi', te ni nani' Ananías, te jaan' xiin' ña' si'i ra

Safira ndii, ni xiko' nia iin ñu'u' nia, ² ndisu ni nakata nia kuento nia, te ni ndoo nia xiin' chaa' xu'un' ña ni ki'in nia xa'a' ñu'u' jaan', te ni kixin ndiaka ra chaa' kuiti' xu'un' jaan' nda'a' te ni tianu' Jesús. ³ Te ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Ananías, ¿ndichun na ni taxi un' ni sakutu' ña ndiva'a nimá un', te ni ka'an un' tun vixi nuu' Espiritu Santo, te ni ndoo un' xiin' chaa' xu'un' ña ni ki'in un' xa'a' ñu'u' un'? ⁴ Kij' tia'an xiko' un' ñu'u' jaan' ndii, ña'a mii' un' ni nduu a, te kij' ni xiko' un' un' ndii, ña'a mii' tu un' ni nduu xu'un' ña ni ki'in un' xa'a' a. ¿Ndichun na ni xaa un' ña jaan'? Süu' nuu' te yivi' kuiti' ni ka'an un' tun vixi jaan', süu' jaan' ndii ndee nuu' Ndiosí ni ka'an un' ña jaan' —ni kachi Pedro.

⁵ Te kij' ni xini so'o Ananías tu'un jaan' ndii, ni nduva ra ñu'u', te iin ni xi'i tjo' ra. Te ni yi'vi xava'a sakuu' ne ni xini kuento xa'a' ña ni ndo'o te jaan'. ⁶ Sakan' te ni kuyatin ndia'vi' te sava, te ni tisuku' ra toto ñu'u' nde'i Ananías jaan', te ni xa'an' chinaá ña'a' ra tixin yavi ndii.

⁷ Xa ni xka'ndia yatin' uni ta'an hora, te ni ki'vi ña' si'i Ananías ikan'. Te ña' jaan' ndii, xini a' ndee ña ni xka'ndia ikan'. ⁸ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Pedro ndii:

—¿Ñáa so'o kuiti' kuu' xu'un' ña ni ki'in ndo' xa'a' ñu'u' ndo'? Nakuijn un' —ni kachi ra.

Te ni ka'an a' ndii:

—Uun ndo'. Sakan' kuiti' kuu' a —ni kachi a'.

⁹ Te ni ka'an Pedro xiin' a' ndii:

—¿Ndichun na ni nakata ndo' kuento ndo' te koto kua'a ndo' Espiritu xto'o e'? Ñaa', koto un', xa kuaxi te ni xa'an nataan' ii' un', te vitin ndii, ku'un nataan' tu ra yo'o —ni kachi ra.

¹⁰ Xa numi' sakan', te ni nduva a' ñu'u', te iin ni xi'i tjo' a' xa'a' Pedro mii' iin' ra jaan'. Te kij' ni ko'ni te sava jaan' ndii, xa ni xi'i a'. Sakan' na ni na'in ña'a' ra, te ni xa'an nataan' ña'a' ra xiin' a mii' naá ñu'u'

nde'i ii' a'. ¹¹ Xa'a' a jaan' na sakuu' ne nduu' kuenta Jesús xiin' sakuu' ne ni xini kuento xa'a' sakuu' ña ni xka'ndia jaan' ndii, ni yi'vi xava'a nia.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a te ni tianu' Jesús inga ne kuni kuyi

¹² Te xiin' kua'a' chuun ka'nu' xiin' ña nandaní ni sanda'a te ni tianu' Jesús jaan' ne yivi' ñuu jaan'. Te sakuu' ne ini xini Jesús ndii, nakaya te nakaya nia vi'e kandika xa'a' ña nani' yi'e Salomón. ¹³ Te tuku ne yivi' ndii, ndee iin nia ni kuni nduijn xiin' ne ndikun ichi' Jesús xiin' e'. Ndisu ne ñuu jaan' ndii, ni ka'an va'a xava'a nia xa'a' ne jaan'. ¹⁴ Te ne ini xini xto'o e' ndii, so'o kuu' kua'a' ka ne yivi' nduijn xiin' nia i'in kivi' kua'an, so'o tiaa ni so'o ña'a' ni. ¹⁵ Te ndee ne kuni kuyi ni tava' nia, te ni tandiee ña'a' nia ya'ya nuu' tun' xto xiin' nuu' yivi'. Sakan' te kij' xka'ndia Pedro ndii, tondia na tee' kunda'vi kuiti' ra sava ne jaan' te nda'a nia. ¹⁶ Te ndee ne ndiee' ñuu ña ñu'u' yatin ñuu Jerusalén ndii, kua'a' nia ni kixin xiin' ne kuni kuyi xiin' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá, te ni nda'a sakuu' ne jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni ñu'u te ni tianu' Jesús vi'e kaa

¹⁷ Sakan' te sutu ka'nu' xiin' sakuu' te ndiee' inga' xiin' ra, te nduu' iin ti'vi te ndikun ña sania'a te saduceo ndii, ni xakuiñu va ra te ni tianu' Jesús xa'a' ña ndikun ña'a' kua'a' ne yivi'. ¹⁸ Sakan' na kuii' ni ka'an chuun' ra xiin' te xii' ra, te ni xa'an tijn te jaan' te ni tianu' Jesús, te ni ko'ni ña'a' ra vi'e kaa. ¹⁹ Ndisu iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí ndii, ni nunia' a yi'e vi'e kaa jaan' ñuu, te ni tava' ña'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

²⁰ —Kua'an ndo' nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ka'an ndoso' ndo' nuu' ne yivi' xa'a' sakuu' tu'un yo'o', ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' —ni kachi a.

21 Sakan' na ni saxinu ra saa nii' ni xini so'o ra, te nia'a va kuaxi kitu' kivi' jaan' ndii, ni ko'ni ra nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan', te ni xa'a sania'a ra ne yivi'.

Te ni ndekuje sutu ka'nu' xiin' te ndiee' inga' xiin' ra, te ni nakana ra sakuu' te kuu' nuu' xiin' ra xiin' sakuu' te xixa kuu' nuu' nuu' ne Israel. Te ni ka'an chuun' ra xiin' te xiin' ra na ku'un ra vi'e ka'a naka ra te ni tianu' Jesus jaan', te kixin ndiaka na'a ra ikan'. 22 Ndisu kii' ni xaa ra vi'e ka'a ndii, ko'o ka te jaan' nu'u' ikan'. Sakan' te ni nandiko' ra, te ni ka'an ra ndii:

23 —Kii' ni xaa ndu vi'e ka'a ndii, ndasi kutu' a, te ita' te xito' yi'e'. Ndisu kii' ni nunia' ndu a ndii, ko'o ka ra nu'u' —ni kachi ra.

24 Kii' ni xini so'o sutu ka'nu' jaan', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xito' yukun', xiin' sutu kuu' nuu' na jaan' ndii, ni ndi'ni va ra, te ni ndatu'un' ta'an' ra saa xka'ndia na jaan' nuu' ku'un e'. 25 Ndisu sakan' te ni xaa jin te yivi', te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', te yivi', te ni taan' ndo' vi'e ka'a ndii, nuu' ki'e yukun' ndiee' ra sania'a ra ne yivi' —ni kachi ra.

26 Sakan' te ni xa'an te xa'ndia chuun' nuu' te xiin' xiin' nda'a' xa'a' ra, te ni naka na'a' ra xiin' na man'i, sakan' na yi'vi ra kuun yuu' na'a' ne yivi'. 27 Te kii' ni xaa ra xiin' te jaan' ndii, ni saxka'ndia na'a' ra nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan', te ni ka'an sutu ka'nu' xiin' ra ndii:

28 —Xa ni ka'an chuun' ndiee' va ndu xiin' ndo' na ka'an ndoso' ka ndo' xiin' na ndiee' te yivi' jaan' nuu' ne yivi'. Ndisu ndo'o ndii, xa ni chitu' vi' nuu' Jerusalen yo'o' ni xaa ndo' xiin' na sania'a ndo' xa'a' te jaan', te satavi kuachi tu ndo' ndu'u xa'a' na ni xi'i ra —ni kachi ra.

29 Te ni nakujin Pedro xiin' inga te ni tianu' Jesus ndii:

—Kuni a na xi'na ka Ndiosi kandixa' ndu te sakan' te yivi'. 30 Te Jesus ndii, ni xa'ni' na'a' ndo' kii' ni xikan ndo' na kataxko' na'a' te yivi' nuu' jin krusin. Ndisu Ndiosi, na

ni xaka'nu' ne xii' yata' e' ndii, ni sanatiaku na'a' a. 31 Te xiin' ndiee' Ndiosi ni jin ka'nu' a Jesus jaan', te ni chindu'u' na'a' a nda'a' kua'a a, te nduu' na jaan' na kuu' nuu', te nduu' tu a na sakaku' yoo' nuu' kuachi e', te nama ne ta'an' e', ne Israel, nima na xa'a' kuachi na xaa' na, te saa na na kuní Ndiosi, te ko'o ka'nu' ini a xa'a' na. 32 Te ndu'u nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' na ni ndo'o na jaan', te ndiee' yu'u' tu Espiritu Santo, na ni taxi Ndiosi naa nima ne kandixa' na'a', xa'a' na jaan' —ni kachi Pedro.

33 Te kii' ni xini so'o te kuu' nuu' jaan' na jaan' ndii, ni nasaa' xava'a ra ndee ni kuni ra ka'ni' na'a' ra. 34 Sakan' te ni ndondichi jin te fariseo, te nani' Gamaliel, te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosi. Te ni ka'an chuun' ra na tava' te yivi' te jaan' ki'e jin xa'a'. Te Gamaliel jaan' ndii, xito' ka'nu' va na'a' sakuu' ne nuu' jaan'. 35 Te ni ka'an ra xiin' te kuu' nuu' jaan' ndii:

—Te ta'an' i, te Israel, koto va ndo' ndee na saa ndo' xiin' te yivi' ka'a'.

36 Kuachi ndii ni yoo jin te ni nani' Teudas xta'an', te ni ka'an na nduu' ra jin te ka'nu'. Te ni ndujin yatin' kumi' ciento te yivi' xiin' ra. Ndisu kii' ni xa'ni' na'a' te yivi' ndii, ni kiku sakuu' te ndikun na sania'a ra, te xa'ikan' ni ndi'i ndoo ra. 37 Te kii' ni ya'a na jaan', te ni nuta Judas, te ni kiee nu'u' Galilea, kivi' na nakoso' ne yivi' xaa' te xa'ndia chuun'. Te kua'a' ne yivi' ni ndujin tu xiin' te jaan', te ni xa'ni' tu te yivi' te jaan', te ni kiku ndoo sakuu' ne ni ndujin xiin' ra, te xa'ikan' ni ndi'i ndoo tu ne jaan'. 38 Xa'a' a jaan' na ka'an i xiin' ndo' vitin ndii, sataña'a' ka ndo' te yivi' ka'a', te na ko'o mii' ra sakan'. Sakan' na naa' na ni tui xini' te yivi' nduu' na sania'a ra uun naa' kuenta te yivi' tu nduu' na xaa' ra ndii, ndo'nu'u' a. 39 Ndisu naa' kuenta Ndiosi nduu' a ndii, kivi' sando'nu'u' ndo' a, te xiin' Ndiosi kunta'an' tu ndo' naa' sakan' —ni kachi ra.

⁴⁰ Te nī natīin te xa'ndia chuun' jaan' ña nī ka'an ra. Sakan' te nī kana ra te nī tianu' Jesús jaan', te nī suku' iin' ña'a' te yivi', te nī ka'an chuun' tu ra xiin' te jaan' ña ká'an ka ra xiin' ña ndiee' Jesús, ikan' te nī sandoó ndiká ña'a' ra.

⁴¹ Te nī tianu' Jesús jaan' ndii, va'a va kuni ra nī kiee ra nuu' te xa'ndia chuun' jaan' kua'an ra, sakan' ña nī xata'an nuu' Ndiosí ña kundo'o na ra xa'a' a ña ini ra xini ra Jesús. ⁴² Te saa kivi' nī sania'á ra naa kuu' nuu' ki'e yukun' ka'nu', xiin' naa kuu' vi'e ne yivi' ne kuu' mii', sakan' ña nī nakoo ra ña ka'an ndoso' ra ña Jesús nduu' ña nī ti'vi' Ndiosí sakakú yoo'.

6

Nakaxin ne nduu' kuenta Jesús uxá ta'an te chindiee' ta'an' xiin' te nī tianu' a

¹ Te kij' sakan' ndii, xa'a' a ña so'o kuu' kua'a' ka ne nduu' kuenta Jesús ndii, nī xa'a' ka'an kuachi ne judío, ne ka'an tu'un griego, xata' ne judío, ne ka'an tu'un hebreo, sakan' ña ne kuaan', ne nduu' kuenta ne griego jaan' ndii, nī natīin xaluvī nīa ña xaxi' saa kivi' saa xata'an natīin nīa, kachi nīa. ² Xa'a' a jaan' na nī nakaya te uxī uvi, te nī tianu' Jesús, sakuu' ne nduu' tu kuenta a. Te nī ka'an ra xiin' nīa ndii:

—Va'a yoo a ña nakoo' ndu ña sania'á ndu tu'un Ndiosí, te xaxa' ndu ña'a. ³ Ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na nakaxin ndo' uxá ta'an te yivi' tein ndo'. Te jaan' ndii, kuni a ña nduu' ra iin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te kuni tu a ña chitu' vi' nimá ra xiin' Espíritu Santo, xiin' ña xini tuní. Sakan' te sakuiso' chuun' ña'a' e' nuu' chuun' jaan'. ⁴ Sakan' te nakoo' ndu ña ka'an ndu xiin' Ndiosí nī ndee' chuun' nuu' a ña ka'an ndoso' ndu xa'a' Jesús —nī kachi ra.

⁵ Te nī nakuita kuento sakuu' ne yivi' jaan' xiin' ña nī ka'an te jaan', te nī nakaxin nīa Esteban, te jaan' ndii, iin te ini xava'a xini Jesús nduu' ra, te chitu' vi' tu nimá ra

xiin' Espíritu Santo. Te nī nakaxin tu nīa Felipe, xiin' Prócoro, xiin' Nicanor, xiin' Timón, xiin' Parmena, xiin' iin te nī kiee ñuu Antioquía, te nani' Nicolás. (Te jaan' ndii, xa nī kandixa' ra Ndiosí, ña kandixa' te judío.) ⁶ Sakan' te nī xata nīa te uxá ta'an jaan' nuu' te nī tianu' Jesús, te nī ka'an te jaan' xiin' Ndiosí xa'a' sakuu' te uxá ta'an jaan', ndi'i jaan' te nī tandiee' ra nda'a' ra xini' te jaan' sakuiso' chuun' ña'a' ra.

⁷ Te tu'un xto'o e' Ndiosí ndii, so'o kikú kua'a' ka a, te ne nduu' kuenta Jesús ndii, so'o nduu' kua'a' ya'a ka nīa ñuu Jerusalén jaan'. Te ndee' sutu ndii, kua'a' ya'a tu te jaan' nī kandixa' ña ndixa xa'a' Jesús.

So'o nī xaa a ki' nī tiin te yivi' Esteban

⁸ Te Esteban jaan' ndii, nī chindiee' kua'a' va ña'a' Ndiosí, sakan' ña nī taxi a ndiee' ra, te saa ra kua'a' ña nandanī ne yivi', xiin' chuun' ka'nu' tein nīa. ⁹ Sakan' te sava te nakayá iin vi'e ña nani' te xika' ndiká, te nī kiee ñuu Cirene, xiin' ñuu Alejandría, xiin' ñuu Cilicia, xiin' nuu' ñu'u' Asia ndii, nī xa'a' kani' ta'an' kuento ra xiin' Esteban jaan'. ¹⁰ Ndisu nī kundiee' ra kani' ta'an' ra kuento xiin' Esteban jaan', sakan' ña te jaan' ndii, xiin' ña xini tuní ña taxi' Espíritu Santo ka'an ra. ¹¹ Sakan' na nī taxi te jaan' xu'un' nda'a' ndia'vi' te yivi', te ka'an ra ña nī xini so'o ra kani'a Esteban jaan' xa'a' Moisés xiin' xa'a' Ndiosí. ¹² Te xiin' ña jaan' nī sanasaá' te jaan' te ñuu jaan'. Te nī sanasaá' tu ra te xixa nuu' ñuu, xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Xa'a' a jaan' na nī tiin te yivi' Esteban, te nī xa'an ndiaka ña'a' ra mii' nakayá te xixa kuu' nuu' jaan'. ¹³ Te nī kana ra te ka'an tun vixi jaan', te nī ka'an te jaan' ndii:

—Te yivi' yo'o' ndii, xikuiín ra ña kani'a ra xa'a' yukun' su'un yo'o', te kani'a tu ra xa'a' tu'un ndei' Ndiosí. ¹⁴ Nī xini so'o ndu ka'an ra ña Jesús, te nī kiee ñuu Nazaret ndii, sandoñu'u' ra yukun' yo'o', te

nama tu ra ña xi xaá e', ña ni saya'a Moisés nda'a' e' —ni kachi ra.

¹⁵ Te sakuu' te kuu' nuu', te ndiee' jaan' ndii, ni xini ra ña nuu' Esteban ndii, ndee naa kaa' nuu' iin ángele kaa' a.

7

So' o ni naka'an Esteban xa'a' ra nuu' te kuu' nuu'

¹ Te ni ndatu'un' sutu ka'nu' Esteban ndii:

—¿Ñáá ña ndixa nduu' ña ka'an te yivi' kaa' xa'a' un'? —ni kachi ra.

² Te ni nakujin Esteban ndii:

—Te yivi', ñani i, xiin' ndo'ó, te xixa nuu' ñuu ndii, kuni so' o ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' ndii, ni tuví a nuu' te xii' yata' e' Abraham kij' ndu'u' ka ra ñu'u' Mesopotamia, ña kuni ka kundu'u' ra ñuu Harán. ³ Te ni ka'an a xiin' ra ndii: “Kuan keta ñuu un' tein ne iin kuu' xiin' un', te ku'un kundu'u' un' nuu' ñu'u' ña nia'a i yo'ó”, ni kachi a.

⁴ 'Sakan' te ni keta ra nuu' ñu'u' ne Caldeo te kua'an kundu'u' ra ñuu Harán jaan'. Ni ya'a ña ni xi'i yuva' ra, te ni saya'a ña'a' Ndiosí ñuu mii' ndiee' ndo' yo'o' vitin. ⁵ Ndisu ni taxi Ndiosí ndee tikun' ñu'u' jaan' kundu ña'a ra. Te ndii ni taxi a kuento a ña taxi ña'a' a nda'a' ra xiin' nda'a' si'e ra xiin' nda'a' siani' xika' ra, tee' ndee koo' si'e ra kij' sakan'. ⁶ Ni ka'an Ndiosí xiin' ra ña kundu ne siani' xika' ra ne ndiva'a, te kundiee nia nuu' ñu'u' tuku ne yivi'. Te kundu tu nia ne viku'un kaka nuu nuu' ne yivi' ikan'. Te mii' kuu ne ndiee' nuu' ñu'u' jaan' xiin' nia nii' kumi' ciento kuiya. ⁷ Te ni ka'an Ndiosí xiin' ra ndii: “Ndisu mii' yu'u katun' ne ñuu jaan', ne viko ni'i' ne kundu siani' xika' un' jaan'. Ndi'i xka'ndia ña jaan', te kiee nia ñuu jaan', te saka'nu' nia yu'u yo'o'", ni kachi a.

⁸ 'Te ni taxi tu Ndiosí chuun nuu' Abraham ña kua'a tuni iin' sakuu' te siani' xika' ra jaan', ña nia'a ña ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' ra. Sakan' na kuu' kij' ni tuví si'e ra

Isaac ndii, ni xa'a ra tuni iin' te jaan' kij' ni xka'ndia unia kivi' ña ni tuví ra. Te sakan' tu ni xaa Isaac jaan' xiin' si'e ra Jacob. Te sakan' tu ni xaa Jacob jaan' xiin' si'e ra, te uxi uvi, te xii' yata' yoo', te Israel.

⁹ 'Te xa'a' a ña ndasi' nuu' te xii' yata' e' jaan' ndii, ni xiko' ra ñani mii' ra, te ni nani' José, te ku'un te jaan' kunaan ra sachuun' ra nuu' te ñuu Egipto. Ndisu Ndiosí ndii, ni yoo a xiin' José jaan', ¹⁰ te ni sakaku ña'a' a nuu' sakuu' ña ni ndo' o ra. Te ni taxi a ña xini tuni ra nuu' Faraón, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Egipto jaan', te va'a tu kuni ra xini ra José. Te ni sakuiso' chuun' ña'a' Faraón nuu' sakuu' ne ñuu Egipto xiin' nuu' sakuu' ña nduu' kuenta ra.

¹¹ 'Te ni yoo va soko kanii' ñu'u' Egipto xiin' kanii' ñu'u' Canaán kij' sakan'. Sakan' na ni ndo' o xava'a ne ñuu jaan'. Te ni kivi ki'in ne xii' yata' e' ña xaxi'. ¹² Te kij' ni xini Jacob jaan' kuento ña yoo ndikin' trigo ñuu Egipto ndii, ni ti'vi' ra si'e ra, te xii' yata' e', ichi' ña nuu' ñuu jaan'. ¹³ Te kij' ni ti'vi' ña'a' ra ichi' ña uvi ndii, ni satuvi xiin' mii' José nuu' ñani ra. Sakan' te ni kundani Faraón jaan' yoo nduu' ne iin kuu' xiin' José jaan'. ¹⁴ Sakan' te ni nakana José Jacob yuva' ra xiin' sakuu' ne iin kuu' xiin' ra ña ku'un kundiee nia ikan'. Te ña sakuu' nia ndii, uní xiko xa'un ni kuu nia. ¹⁵ Sakan' te ni nakaa' Jacob jaan' ñu'u' Egipto ni ndu'u' ra, te ikan' ni xi'i ra, te ikan' ni xi'i tu te xii' yata' e'. ¹⁶ Te iki' Jacob jaan' xiin' iki' José ndii, ñuu Siquem ni xa'an nataan' ra a yavi ndii mii' ni sata' Abraham nuu' si'e te nani' Hamor ñuu Siquem jaan'.

¹⁷ 'Te kij' xa kuyatin' kivi' ña saxinu Ndiosí kuento a ña ni taxi a nuu' Abraham jaan' ndii, ni kuu kua'a' va ne xii' yata' e' jaan' nuu' ñu'u' Egipto jaan'. ¹⁸ Te kij' sakan' ndii, ni na'in chuun' iin te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te xaa' nuu' ñu'u' Egipto. Te te jaan' ndii, xini ra xa'a'

ña va'a ña ni xaa José jaan' xa'a' ne ñuu ra. ¹⁹ Te jaan' ndii, ni xini xa'an' ra ne xii' yata' e' jaan' te mii' ni kuu ra xiin' ña. Te ni tijn u'vi tu ra ne jaan' ña ñako ña te kuali' si'e ña, te sakan' tuvi, te kuvu ra.

²⁰ 'Te kivi' jaan' ni kaku tu Moisés. Te ni xini Ndiosí ña iin te kuañu'u lui va kaa' ni nduu' ra. Te ni xito ña'a' yuva' si'i' ra nii' un' ta'an yoo'. ²¹ Te kij' ni ñako ña'a' ña ndii, ni ña'in ña'a' ña' si'e Faraón jaan', te ni saku'a'nu' ña'a' a' ndee naa si'e mii' a'. ²² Te ni saku'aa Moisés jaan' sakuu' ña xini tuni ne Egipto, xa'a' a jaan' na te koo' chukuu' va xiin' kuento ni nduu ra, te sakan' tu xiin' chuun ña xaa' ra.

²³ 'Kij' ni xinu ra uvi xiko kuiya ndii, ni saka'an a nimá ra ku'un ndi'e' ra mii' ndiee' ne iin kuu' xiin' ra, ne Israel. ²⁴ Te kij' ni xini ra satuxu'vi iin te Egipto jaan' iin te iin kuu' xiin' ra ndii, ni ñaka'an ra xa'a' te jaan', te ni sandutu' ra kuenta xa'a' te jaan' ni xa'ni' ra te Egipto jaan'. ²⁵ Te ni xanini Moisés ña kundani ne ta'an' ra jaan' ña ni ti'vi' ña'a' Ndiosí, te sakakú a ne jaan' nda'a' te Egipto jaan' saa ra. Ndisu ni kundani ña ña jaan'. ²⁶ Te tuku kivi' ndii, ni xini Moisés kunta'an' uvi ta'an te ta'an' ra jaan'. Te ni xika ra sanakoó ra te jaan' ña man' ka'an ra ndii: "Te yivi', ndo'ó ndii, iin ndaa' ichi' nduu' ndo', te va'a satuxu'vi ta'an' ndo'", ni kachi ra. ²⁷ Sakan' te ni chinda'a' te satuxu'vi tuku te ta'an' ra jaan' Moisés ka'an' ra ndii: "¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' ndu, te kunduu tu un' te xa'ndia kuachi nuu' ndu? ²⁸ ¿Tee' kuni ka'ni' un' yu'u ndee naa ni xa'ni' un' te Egipto iku ni?", ni kachi ra. ²⁹ Te kij' ni xini so'o Moisés ña jaan' ndii, ni xinu ra kua'an kunduu' ra nuu' ñu'u' ña nani' Madián ndee naa te tuku'. Te ikan' ni yoo uvi ta'an si'e ra.

³⁰ 'Te kij' ni xka'ndia uvi xiko kuiya ndii, ni tuvi iin ángele nuu' ra tein iñu', ña ndatin, iin xaan' mii' ichi kaa' yatun iku' ña nani' Sinai.

³¹ Sakan' te ni nandan' va Moisés kij' ni xini ra ña xixi iñu' jaan', te kij' ni kuyatin ka ra te kuni va'a ra ña jaan' ndii, ni xini so'o ra tachi' xto'o e' Ndiosí ka'an a xiin' ra ndii: ³² "Yu'u nduu' Ndiosí, ña ni xaka'nu' te xii' yata' un'. Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, te yu'u nduu' tu Ndiosí Isaac, te yu'u tu nduu' Ndiosí Jacob", ni kachi a. Te Moisés ndii, kisi' vi' ña'a' a ña yi'vi ra, te ni kundieni ra koto ra mii' ni kixin tachi' yu'u jaan'. ³³ Te ni ka'an xto'o e' xiin' ra ndii: "Tava' un' ndixan' xa'a' un', sakan' ña ñu'u' mii' iin' un' ñaa' ndii, ñu'u' su'un nduu' a. ³⁴ Xa ni xini i saa sando'o' u'vi ne Egipto, ne ta'an' un', ne nduu' kuenta i. Te xa ni xini so'o tu i ña tana' ña. Xa'a' a jaan' na ni nuu' i te sakakú ña'a' i. Te vitin ndii, ña'a' yo'o', te ti'vi' i yo'ó ñu'u' Egipto jaan'", ni kachi a xiin' ra.

³⁵ 'Te xa Moisés jaan' nduu' te ni saxioo ne ta'an' e' jaan' kij' ni ka'an ña ndii: "¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' ndu, te kunduu tu un' te ka'ndia kuachi nuu' ndu?", ni kachi ña. Sava ni te jaan' nduu' te ni tianu' Ndiosí, te kunduu ra te xa'ndia chuun' nuu' ña, te kunduu tu ra te sakakú ña'a' nda'a' ne Egipto jaan'. Te xiin' ña ndiee' ángele, ña ni tuvi tein iñu' ña ndatin jaan', ni saxinu' ra chuun' jaan'. ³⁶ Te Moisés jaan' tu nduu' te ni tava' ne xii' yata' e' jaan' nuu' ñu'u' Egipto. Te kij' tava' ña'a' ra ndii, ni xaa ra ña nandan' ne yivi', te ni xaa tu ra chuun' ka'nu'. Te ni xaa tu ra a kij' ni xka'ndia ña min' ña nani' min' kua'a. Te ni xaa tu ra ña jaan' nii' uvi xiko kuiya kij' ni xika ña mii' ichi kaa'. ³⁷ Te Moisés jaan' tu nduu' te ni ka'an xiin' ne ta'an' e', ne Israel ndii: "Mii' Ndiosí saa sakan', te keta iin te ka'an tiakú tu'un a ndee naa yu'u tein ne ta'an' ndo'. Kuni so'o ndo' ña ka'an te jaan'", ni kachi ra. ³⁸ Te kij' ni yoo ne ta'an' e', ne Israel, mii' ichi kaa' ndii, Moisés jaan' nduu' tu te ni xikui'ni xa'a' ña nuu' ángele, ña ni ka'an

a xiin' ra iku' ña nani' Sinaí. Te te jaan' ni nduu' tu te ni natijn tu'un ña taxi' kivi' ñuu e', te saya'á ra a nuu' yoo'.

³⁹ 'Ndisu ne ta'an' e' jaan' ndii, ni kunj nja taxi so'o nja ña ni ka'an ra. Süu' jaan' ndii ni saxioo ña'a' nja. Te ni ka'an va nimá nja nandiko' nja ñuu Egipto. ⁴⁰ Te ni ka'an nja xiin' Aarón ndii: "Va'a ka kasa'a un' ndiosí, ña ki'in ichi' nuu' e' te koto a yoo'. Sakan' ña xini' e' yoo nduu' a ni ndo'o Moisés, te ni tava' yoo' nuu' ñu'u' Egipto", ni kachi nja. ⁴¹ Sakan' te ni xa'a nja iin ña kaa' ndee naa sindiki' lulu, te ni nasoko' nja kiti' nuu' a. Sakan' te ni xa'a nja iin viko' xa'a' ña ni xa'a xiin' nda'a' nja jaan'.

⁴² Xa'a' a jaan' na ni nakoo ña'a' Ndiosí xata' a te saka'nu' nja tiuun' ndiee' ndivi', naa yoso' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii: Ne vi'e Israel, süu' nuu' yu'u ni nasoko' ndo' kiti' sana ndo', te ni ndee süu' nuu' yu'u tu ni taxi ndo' tumanj' nii' uvi xiko kuiya

kij' ni xika ndo' mii' ichi kaa'.

⁴³ Süu' jaan' ndii ni ndiso ndo' vi'e toto xa'a' ndiosí saka, ña nani' Moloc, xiin' xa'a' ndiosí saka, ña nduu' tiuun', ña nani' Refán, ña ni xa'a ndo', te saka'nu' ndo' a. Xa'a' a jaan' na katja xika' i ndo'ó ndee ndoso' ka nuu' ñuu Babilonia. Sakan' yoso' a.

⁴⁴ Te ne xii' yata' e' jaan' ndii, ni kumi' nja iin vi'e toto mii' nia'á Ndiosí ña yoo a xiin' nja. Te ni xa'a Moisés vi'e jaan' saa nii' ni xini' ra kij' ni sania'á ña'a' Ndiosí nuu' ra. ⁴⁵ Te ne xii' yata' e' ndii, ni natijn nja vi'e toto jaan' nda'a' ne yata' nja, te ni ko'ni nja xiin' a ñu'u' ne tuku' kij' ni nduu' Josué te xa'ndia chuun' nuu' nja. Kij' ni ko'ni nja nuu' ñu'u' jaan' ndii, ni tava' Ndiosí ne ni ndiee ikan' nuu' ne xii' yata' e' jaan'. Te ikan' ni ita vi'e toto jaan' ndee kij' ni xika David. ⁴⁶ Te David jaan' ndii, va'a kuni Ndiosí xini ña'a' a, te ni

xikan' ra ña ndei' nuu' a, te kasa'a ra iin vi'e mii' kundu'u' Ndiosí, mii' saka'nu' ña'a' te xii' yata' e' Jacob. ⁴⁷ Ndisu si'e ra Salomón ni nduu' te ni xa'a vi'e jaan'.

⁴⁸ 'Ndee saa ka ni ndii, ndü'u' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', vi'e ña xa'a te yivi', naa ni saka'an a te ni ka'an tiakú tu'un a ndii:

⁴⁹ Ndivi' nduu' tei chie ka'nu' mii' ndu'u' i xa'ndia chuun' i.

Te nuu' ñu'u' iin yivi' nduu' mii' ita' xa'a' i.

¿Ndee nuu' vi'e kuvi kasa'a ndo'ó kundu'u' yu'u?, kachi xto'o e'.

Uun ndee xaan' mii' nandiee' i kuvi kasa'a ndo'.

⁵⁰ ¿Ñáá süu' yu'u ni xa'a sakuu' ña yoo?

Ni kachi a —ni kachi Esteban.

⁵¹ Te ni ka'an ka ra ndii:

—Ndo'ó ndii, ne küu' kaxi' nduu' ndo', te xii' va tu nimá ndo'. Te ndee naa ne so'o' nduu' ndo'. Sakan' ña ndee iin ichi' saxinú ndo' ña kuni Espiritu Santo ndee naa ni xaa ne xii' yata' ndo'. ⁵² Ne jaan' nduu' ne mii' ni kuu xiin' sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te suvi tu nja nduu' ne ni xa'ni' te jaan' kij' ni ka'an ra xa'a' ña kixin ña xachuun' ndaku. Te vitin ndii, ndo'ó ni sanakua'a ña jaan' nda'a' te yivi', te suvi tu ndo' ni xa'ni' ña'a'. ⁵³ Ndo'ó ndii, tee' ndee nda'a' ángele ni natijn ndo' tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni saxinú ndo' a —ni kachi ra.

Sq'o ni xaa a kij' ni xa'ni' te yivi' Esteban

⁵⁴ Te kij' ni xini so'o ra ña ni ka'an Esteban jaan' ndii, ni nasaa' va nimá ra ni xini ña'a' ra ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u' ra. ⁵⁵ Ndisu chitu' nimá Esteban jaan' naá Espiritu Santo, te ni xito ndiaa ra ndivi'. Te ni xini ra ña ndatun' koo' chukuu' Ndiosí, te ni xini tu ra iin' ndichi Jesús nda'a' kua'a Ndiosí. ⁵⁶ Te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', xito' i ña nunia' ndivi'. Te iin' ndichi ña nduu' tu te yivi' nda'a' kua'a Ndiosí —ni kachi ra.

⁵⁷ Ikan' te ni ndasi te ndiee' jaan' so'o ra kuaa' ti'e' ra, te ni kondia inga' ra Esteban jaan', ⁵⁸ te ni xta'ni' ña'a' ra ndee nuu' ñuu, te ni xa'a' kuun' yuu' ña'a' ra. Te te yivi', te ni tjin kuach'i ña'a' ndii, ni tandiee ra toto ra xa'a' iin te sava, te nani' Saulo, te koto te jaan' a. ⁵⁹ Te ni ka'an Esteban jaan' xiin' Ndiosí kij' kuun' yuu' ña'a' te yivi' ndii:

—Xto' o i Jesús, natjin un' nimá i —ni kachi ra.

⁶⁰ Te ni xikuijn xiti' ra, te ni ka'an ti'e' ra ndii:

—Xto' o i, natava' un' kuenta xa'a' kuach'i ña xaa' ra xiin' i yo'o' —ni kachi ra.

Ndi'i ni ka'an ra ña jaan', te ni xi'i ra.

8

Sq'o ni xaa a kij' ni xa'a' sando'o' Saulo ne nduu' kuenta Jesús

¹ Te Saulo jaan' ndii, ni nakuita kuento ra xiin' te ni xa'ni' Esteban jaan'. Kij' ndi'i ni xi'i te jaan' ndii, kivi' jaan' ni xa'a' ndikun u'vi va ne yivi' ne nduu' kuenta Jesús ñuu Jerusalén. Ndee te ni tjanu' Jesús tjo' ni ndoo ñuu jaan', ndisu sakuu' inga nia ndii, ni xinu ndoo nia. Sava nia kua'an inga ñuu nuu' ñu'u' Judea, te sava tuku nia kua'an nuu' ñu'u' Samaria. ² Te sava te yivi', te xaa' ña kuni Ndiosí ndii, ni nataan' ra ñu'u' nde'i Esteban jaan', te ni xaku va ra xa'a' te jaan'. ³ Te Saulo jaan' ndii, ni xa'a' sando'o' va ra ne nduu' kuenta Jesús, ki'vi ra vi'e nia te tiin' ndiee' ra tiaa ni xiin' ña'a' ni, te kañuu' ña'a' ra kua'an taan' ña'a' ra vi'e kaa.

Sq'o ni xaa a kij' ni ka'an Felipe xa'a' Jesús ñuu Samaria

⁴ Ndisu ne ni xinu ñuu Jerusalén jaan' ndii, ka'an ndoso' nia tu'un va'a xa'a' Jesús mii' ka kua'an nia. ⁵ Te Felipe ndii, ni naka'a' ra ñuu Samaria. Te ni xa'a' ka'an ndoso' ra nuu' ne ndiee' ñuu jaan' xa'a' Cristo, ña ni ti'vi' Ndiosí sakakú yoo'. ⁶ Te kua'a' ne yivi' nakayá ñuu jaan',

te ni xini so'o nia xiin' iin kanii' nimá nia ña ni ka'an ra xa'a' a ña ni xini nia chuun ka'nu' ña xaa' ra. ⁷ Kuach'i ndii kua'a' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá ndii, nde'i nia, te kiee' a nimá nia. Te ni nda'a tu ne kivi' kaka xiin' ne kui'e xa'a'. ⁸ Xa'a' a jaan' na va'a xava'a kuni ne ndiee' ñuu jaan'.

⁹ Te ni yoo iin te yivi', te nani' Simón, ñuu jaan'. Te jaan' ndii, xa yata' va xaa' ra ña tu'va, te ni nandaní va ne ñuu Samaria jaan' ni xaa' ra, sakan' ña ka'an ñuñu' ra ña iin te koo' chukuu' va nduu' ra. ¹⁰ Te sakuu' ne yivi' ni xini so'o kaxi' va ña ni ka'an te jaan', ndee ne nda'vi so'o, te ndee ne ka'nu', te ka'an nia ndii:

—Te yivi' kaa' ndii, ña ndiee' koo' chukuu' Ndiosí nduu' ra —kachi nia.

¹¹ Ni kandixa' nia ña ka'an ra, sakan' ña xa yata' va xini xa'an' ña'a' ra xiin' ña tu'va jaan'. ¹² Ndisu kij' ni kandixa' nia tu'un va'a ña ka'an ndoso' Felipe xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e', xiin' xa'a' Jesucristo ndii, ni chichi nia kuenta a, tiaa ni, ña'a' ni. ¹³ Te ni kandixa' tu mii' Simón jaan' ña ni ka'an Felipe jaan', te ni chichi ra kuenta Jesús. Sakan' te ni xa'a' ndikun ra Felipe jaan' mii' ka kua'an ra. Te nandaní va ra xa'a' ña xini ra chuun ka'nu' xiin' ña nandaní ña ni xaa Felipe jaan'.

¹⁴ Te kij' ni xini te ni tjanu' Jesús, te ndiee' ñuu Jerusalén, kuento ña ni natjin ne Samaria tu'un Ndiosí ndii, ni ti'vi' ra Pedro xiin' Juan ikan'. ¹⁵ Te kij' ni xaa te jaan' ikan' ndii, ni ka'an ra xiin' Ndiosí xa'a' ne jaan' te natjin nia Espiritu Santo. ¹⁶ Kuach'i ndii tia'an natjin ndee iin ne jaan' Espiritu Santo jaan', sakan' ña ni chichi nia kuenta xto' o e Jesús kuiti'. ¹⁷ Sakan' te ni tondia nda'a' ra ne jaan', te ni natjin nia Espiritu Santo jaan'.

¹⁸ Te kij' ni xini Simón jaan' ña ni natjin ne yivi' Espiritu Santo kij' ni tondia nda'a' ña'a' te ni tjanu' Jesús

ndii, ni ka'an ra tax'i ra xu'un' nda'a' te jaan' ¹⁹ ka'an ra ndii:

—Xiko' na ndo' ña ndiee' ñaa' ki'in yu'u, te yoo ka tondia nda'a' i ndii, natiin nia Espiritu Santo —ni kachi ra.

²⁰ Ndisu ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Kua'an te ndoñu'u' inga' un' xiin' xu'un' un' ñaa'. Kuachi ndii tuu un' ña kuv'i sata' un' xiin' xu'un' un' ña xamani' Ndiosí ne yivi'.

²¹ Kōo' xachi' kuenta ña xamani' Ndiosí jaan' kumi' yo'ó, sakan' ña süu' te ndaku nimá nuu' Ndiosí nduu' un'. ²² Xa'a' a jaan' na nama un' nimá un' xa'a' ña jaan'. Te ka'an nda'vi un' xiin' xto'o e' Ndiosí, tee' koo ka'nu' na ini a xa'a' ña nia'a, ña ni xanini un' jaan'. ²³ Kuachi ndii xini i ña chitu' vi' nimá un' xiin' ña ndasi nuu' un', te tiin kutu' va nimá un' xaa' ña nia'a —ni kachi Pedro xiin' ra.

²⁴ Sakan' te ni ka'an Simón ndii:

—Saa ndo'ó ña va'a, te ka'an nda'vi ndo' xiin' xto'o e' xa'a' i, te kundo'o i ña ni ka'an un' jaan' —ni kachi ra.

²⁵ Kii' ndi'i ni ndiee yu'u' un' saa' te jaan' xa'a' Jesús, te sania'a tu ra tu'un va'a ndii, ni nandiko' ra ñuu Jerusalén. Te kii' kua'an ra ichi' ndii, ka'an ndoso' ra tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' kua'a' ne yivi', ne ndiee' nda'a' ñuu Samaria.

So'o ni xaa a xiin' iin te Etiopía kii' ni sania'a ña'a' Felipe xa'a' Jesús

²⁶ Te ni ka'an iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e', xiin' Felipe ndii:

—Sakoo' tu'va xiin' mii' un', te ki'in un' ichi', ña kiee' ñuu Jerusalén, te xka'ndiá a mii' ichi' kaa', ña nakaa' ñuu Gasa —ni kachi a xiin' ra.

²⁷ Te ni ki'in ra ichi' kua'an ra. Sakan' te ni nata'an' ra xiin' iin te ñuu Etiopía. Te jaan' ndii, te ña'ma nduu' ra, te nduu' tu ra te ndiso' chuun' vie xa'a' xu'un' ña'a', ña' xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñuu Etiopía, ña' nani' Candace. Te jaan' ndii, xa ni nandiko' ra ni xa'an ra ñuu Jerusalén te saka'nu' ra Ndiosí.

²⁸ Te kii' kua'an nu'u ra ñuu ra ndii, tixin carreta tun' kañuu' kuei naá ra kua'an ra, te ka'vi' ra tutu, ña ni ke'i Isaiás, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí.

²⁹ Te ni ka'an Espiritu Ndiosí xiin' Felipe ndii:

—Kua'an, te kuyatin un' mii' kua'an carreta kaa' —ni kachi a.

³⁰ Sakan' na kuii' ni ndava ra, te ni xaa ra mii' kua'an te jaan'. Te ni xini so'o ra ka'vi' te jaan' tutu ña ni ke'i Isaiás jaan'. Te ni ka'an Felipe jaan' xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kundani un' ndee ña kuni kachi ña ka'vi' un' ñaa'? —ni kachi ra.

³¹ Te ni nakujin ra ndii:

—¿Saa kuv'i kundani i ndee ña kuni kachi a naa' kōo' ne sanakuachi' a nuu' i? —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an nda'vi ra xiin' Felipe ña kaa te jaan', te kundu'u' ra xiin' ra tixin carreta jaan'. ³² Te tutu Ndiosí mii' yoso' ña ka'vi' ra kua'an ra jaan' ndii, so'o ka'an a:

Ni ndiaka ña'a' te yivi' te ka'ni' ña'a' ra ndee naa xaa' ra xiin' mbee kii' xa'ni' ra ri'.

Te ndee naa xaa' mbee taxin' iin' ri' kii' xa'ndia te yivi' ixi' ri' ndii, sakan' ni xaa tu te jaan', kōo' a ni ka'an xachi' ra.

³³ Te kii' ni saka'an' te yivi' nuu' te jaan' ndii,

kōo' ndee iin te ni xaa ña ndaku xa'a' ra.

Xa'a' a jaan' na ndee iin ne yivi' kuv'i kuni siani' xika' ra,

sakan' ña ni kendoso' te yivi' kivi' ñuu ra,

te ni xta'ni' ña'a' ra nuu' ñu'u' iin yivi'.

Sakan' yoso' a mii' ka'vi' ra jaan'.

³⁴ Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' Felipe ndii:

—Saa un' ña va'a te ka'an un' xiin' i. ¿Yoo xa'a' ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí jaan' ña yo'o? ¿Ñáá ni ke'i ra a xa'a' mii' ra, uun ni ke'i ra a xa'a' inga te yivi'? —ni kachi ra.

³⁵ Te ni xa'a' ka'an Felipe tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ra xiin' ña yoso' jaan'. ³⁶ Te ichi' ñu'u' ra kua'an ra,

te n̄i xaā r̄ā īin xaan' mii' yoo t̄ikui,
te n̄i ka'an te jaan' xiin' Felipe ndii:

—Kotō un', yoo t̄ikui yo'o'. ¿Ñáá k̄uv̄i sakuchi' un' yu'u yo'o' kuenta Jesús vit̄in? —n̄i kach̄i r̄ā xiin' Felipe.

³⁷ Te n̄i ka'an Felipe xiin' r̄ā ndii:

—Naa' in̄i un' xini un' Jesús xiin' īin kan̄i' nimá un' ndii, va'ā kuv̄i —n̄i kach̄i r̄ā.

Te n̄i ka'an te Etiopía jaan' ndii:

—In̄i ī ña' si'e Ndiosí nduu' Jesu-cristo —n̄i kach̄i r̄ā.

³⁸ Ikan' te n̄i ka'an chuun' r̄ā ña' vikuīin carreta jaan'. Te n̄i nuu' uv̄i saa' r̄ā t̄ikui jaan'. Te n̄i sakuchi' ña'a' Felipe kuenta Jesús. ³⁹ Te k̄i' n̄i k̄iee r̄ā t̄ikui ndii, n̄i x̄in̄i ka' r̄ā Felipe jaan', sakan' ña' yach̄i va' n̄i nakā ña'a' Espiritu xto'o' e'. Sakan' te n̄i ket̄a r̄ā kua'an r̄ā kuatia' nimá r̄ā. ⁴⁰ Te Felipe ndii, n̄i xaā r̄ā ñuu' Asoto. Te saā ñuu' mii' xka'ndiá r̄ā kua'an r̄ā ndii, ka'an r̄ā tu'un va'ā ndee n̄i xaā r̄ā ñuu' Cesarea.

9

So'o n̄i xaā ā k̄i' n̄i namā Jesús nimá Saulo

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Te Saulo jaan' k̄i' sakan' ndii, ndiee' ka' ka'an u'vi r̄ā ña' ka'ni' r̄ā ne ndikún ichi' xto'o' e' Jesús. Sakan' na k̄ui' n̄i xa'an r̄ā nuu' sutu ka'nu', ² te n̄i xikan' r̄ā tutu ña' taxi r̄ā nda'a' te kumi' ña' ndiee' vi'e mii' nakayá ne judío ñuu' Damasco. Te naa' yoo ne ndikún ichi' Jesús ñuu' jaan', tiaa uun ña'a' nduu' n̄ia ndii, xiin' tutu jaan' kuv̄i t̄īin ña'a' r̄ā, te kundiāka ña'a' r̄ā ñuu' Jerusalén.

³ Ndisu k̄i' kuyatin' r̄ā ñuu' Damasco jaan' kua'an r̄ā ndii, xaka'an e', te n̄i k̄iee īin ñu'u ndee ndivi', te n̄i x̄in̄undūu ña'a' ā. ⁴ Te n̄i nduva r̄ā ñu'u', te n̄i x̄in̄i so'o r̄ā īin tach̄i' yu'u' ka'an ā xiin' r̄ā ndii:

—Saulo, Saulo. ¿Ndichun na sando'o' un' yu'u? —n̄i kach̄i ā.

⁵ Te n̄i ndatu'un' ña'a' r̄ā ndii:

—¿Yo'o nduu' yo'ó, tákui'e? —n̄i kach̄i r̄ā.

Te n̄i ka'an tach̄i' yu'u' jaan' ndii:

—Yu'u nduu' Jesús, ña' sando'o' un'. Sando'o' xiin' mii' m̄i' un' ndee naa xaa' īin k̄iti' k̄i' kacha'ni' ri' kaa xiin' nuu' k̄i' xaa' un' sakan' —n̄i kach̄i ā.

⁶ Te kisi' vi' ā Saulo ña' yi'vi r̄ā, te n̄i ka'an r̄ā ndii:

—Tákui'e, ¿ndee ña' kuní un' saa i'? —n̄i kach̄i r̄ā.

Te n̄i ka'an Jesús xiin' r̄ā ndii:

—Ndondich̄i un', te ndi'vi un' ñuu' kaa', te ka'an īin te yivi' xiin' un' ndee ña' kuní ā saa un' —n̄i kach̄i ā.

⁷ Te yivi', te kua'an xiin' Saulo jaan' ndii, n̄i x̄ikuita i'in' ni'vi r̄ā xini so'o r̄ā tach̄i' yu'u' jaan', ndisu n̄i x̄in̄i r̄ā ndee īin te yivi'. ⁸ Te k̄i' n̄i ndondich̄i Saulo jaan', te n̄i nunia' r̄ā nduchi' nuu' r̄ā ndii, n̄i kuv̄i kun̄i ka' r̄ā. Sakan' na k̄ui' n̄i t̄īin te kua'an xiin' r̄ā jaan' nda'a' r̄ā ndiaka' ña'a' r̄ā n̄i ko'ni' r̄ā ñuu' Damasco jaan'. ⁹ Te ikan' n̄i ndu'u' r̄ā un̄i ta'an kivi'. Te sakuu' kivi' jaan' ndii, n̄i kuv̄i koto'ni' r̄ā, n̄i x̄ixi r̄ā, te n̄i x̄i' tu' r̄ā t̄ikui.

¹⁰ Te ñuu' Damasco jaan' n̄i ndu'u' īin te ndikún ichi' Jesús, te nan̄i' Ananías. Te jaan' ndii, n̄i satuví xiin' mii' xto'o' e' nuu' r̄ā, te n̄i ka'an ā xiin' r̄ā ndii:

—¡Ananías! —n̄i kach̄i ā.

Te n̄i nakuīin r̄ā ndii:

—Yo'o' yoo i, tákui'e —n̄i kach̄i r̄ā.

¹¹ Te n̄i ka'an ā xiin' r̄ā ndii:

—Kua'an ki'i' ya'ya ña' nan̄i' Ya'ya Ndaku. Te ndatu'un' ne ndiee' vi'e Judas xa'a' īin te nan̄i' Saulo, te n̄i k̄iee ñuu' Tarso. Vit̄in ndii, xiin' Ndiosí ka'an r̄ā. ¹² Te n̄i x̄in̄i r̄ā īin ña' n̄i satuví i' nuu' r̄ā ña' kuaxi īin te nan̄i' Ananías vi'e mii' ndu'u' r̄ā, te tondiá nda'a' ña'a' r̄ā, te natuvi' tukuu' nuu' r̄ā —n̄i kach̄i Jesús xiin' Ananías.

¹³ Sakan' te n̄i nakuīin Ananías jaan' ndii:

—Tákui'e, xini so'o i' ndatu'un' kua'a' ne yivi' xa'a' te jaan' ña' kua'a' va' sando'o' r̄ā ne nduu' kuenta un', ne ndiee' ñuu' Jerusalén. ¹⁴ Te ndee yo'o' kumi' r̄ā ña' ndiee' ña' xa'ndia chuun' sutu kuu' nuu', te

tjin ra sakuu' ndu'u, ne ka'an ña yo'ó nduu' xto'o ndu —ni kachi ra.

¹⁵ Ndisu ni ka'an ka xto'o e' xiin' ra ndii:

—Kua'an, sakan' ña ni nakaxin ña'a' i, te kaka nuu ra nuu' i, te ka'an ndoso' ra xa'a' i nuu' ne tuku' xiin' nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' nuu' ne ta'an' un', ne Israel.

¹⁶ Sakan' ña nia'a ña'a' yu'u kua'a' nuu' tundo'o' ña kuní a kundo'o' ra xa'a' i —ni kachi a.

¹⁷ Sakan' te ni keta ra kua'an ra, te ni ndi'vi ra vi'e jaan'. Te ni tondia nda'a' ra Saulo jaan', te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ñani i Saulo, xto'o e' Jesús, ña ni tuví nuu' un' ichi' mii' ni kixin un', ni ti'vi' yu'u, te natuvi tukuu nuu' un', te kutu' nimá un' xiin' Espiritu Santo —ni kachi ra.

¹⁸ Xaka'an e', te ni koyo iin nuu' ña iin' ndee naa machin nduchi' nuu' ra, te ni natuvi tukuu a. Te ni ndondichi ra, te ni chichi ra kuenta Jesús. ¹⁹ Ikan' te ni xixi ra, te ni nakoo tukuu ndiee' ra.

Ka'an ndoso' Saulo xa'a' Jesús

Te ki'in' kivi' ni ndoo ra xiin' ne ndikún ichi' Jesús xiin' ra, ne ndiee' ñuu Damasco jaan'. ²⁰ Numi' te ni xa'a' ka'an ndoso' ra xa'a' Jesús vi'e mii' nakayá ne judío ñuu jaan' ka'an ra ña Jesús jaan' nduu' si'e Ndiosí. ²¹ Te sakuu' ne ni xini so'o ña ni ka'an ra ndii, ni nandaní xava'a nia ka'an nia ndii:

—Te kaa' nduu' te ni sando'o' xii va ne ndiee' ñuu Jerusalén, ne ka'an ña ña jaan' nduu' xto'o nia. Te ni xaa tu ra yo'o', te tjin ra ne ka'an sakan', te naka ña'a' ra, te sanakua'a ña'a' ra nda'a' sutu kuu' nuu' —ni kachi nia.

²² Ndisu Saulo jaan' ndii, so'o xandiee' ka ra i'in kivi' kua'an xiin' ña ka'an ndoso' ra jaan', te sasana' ra xini' te judío, te ndiee' ñuu Damasco jaan'. Te nia'á ña'a' ra xiin' ña jaan' ña Jesús nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo'.

So'o ni xaa a kii' ni xinu Saulo nuu' te judío

²³ Te ni xka'ndia kua'a' kivi', te ni ndatu'un' tuni te judío ña ka'ni' ra Saulo jaan'. ²⁴ Ndisu ni xini ra kuento xa'a' ña jaan'. Te nduvi' xiin' nii' ñuu ni xito te judío jaan' yi'e' ñuu Damasco jaan', te ka'ni' ña'a' ra. ²⁵ Ndisu kij' ni kuñuu ndii, ni chinaá ña'a' te ndikún ichi' Jesús xiin' ra tixin iin' ika', te ni sanuu' ña'a' ra xiin' yo'o' iin yavi ña iin' toko' nama ña ndasi i'nu ñuu jaan'.

Xika' Saulo ñuu Jerusalén

²⁶ Te kij' ni xaa Saulo ñuu Jerusalén ndii, ni xika ra nduuiin ra xiin' ne ndikún ichi' Jesús ndiee' ikan', ndisu ni yi'vi sakuu' ne jaan', sakan' ña ni kandixa' nia ña te ndikún ichi' Jesús xna'a nduu' tu te jaan'. ²⁷ Ndisu Bernabé ndii, ni naka ña'a' ra, te ni xaa ra xiin' ra nuu' te ni tianu' Jesús. Te ni ka'an Bernabé jaan' xiin' te jaan' saa ni nia'a xiin' mii' xto'o e' Jesús nuu' Saulo jaan' ichi' mii' kua'an ra, te ni ka'an tu ra ña ni ka'an a xiin' te jaan'. Te ni ka'an tu ra saa ni ka'an ndoso' ini va Saulo jaan' xa'a' a ñuu Damasco.

²⁸ Sakan' na ni ndoo Saulo xiin' te jaan' ñuu Jerusalén. Kua'an kuaxi ra xika' ra ñuu jaan' ka'an ndoso' ndituni ra xa'a' xto'o e' jaan'. ²⁹ Te ni ndatu'un' ndiee' ra xiin' te judío, te ka'an tu'un griego, ndisu te jaan' ndii ni xika nduu ra ka'ni' ña'a' ra. ³⁰ Te kij' ni xini inga te ndikún ichi' Jesús ña jaan' ndii, ni naka ña'a' ra te kua'an ra ñuu Cesarea. Ikan' te ni ti'vi' ña'a' ra ñuu ra Tarso.

³¹ Te ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Judea, xiin' Galilea, xiin' Samaria ndii, ndiee' maní' nia. Te tiin' ka'nu' nia xto'o e' i'in kivi' kua'an. Te so'o kuu' kua'a' ka nia, te taxi' tu Espiritu Santo ndiee' nia.

So'o ni xaa a kii' ni nda'a iin te nani' Eneas

³² Unta' kij' xika' ndi'e' Pedro kua'a' ñuu mii' ndiee' ne nduu' kuenta Jesús ndii, ni nakaa' ra ñuu Lida, te kua'an ndi'e' tu ra mii' ndiee' ne nduu' kuenta Jesús ñuu

jaan'. ³³ Te ikan' ni xini ra iin te kui'e xa'a' nani' Eneas, te xa kua'an unia kuiya kandu'u' te jaan' nuu' tun' xto xaa' kui'e jaan'. ³⁴ Te ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Eneas, Jesucristo na sanda'a yo'ó. Ndokoo un', te natuvi' un' tun' xto un' —ni kachi ra.

Te xaka'an e', te ni ndokoo te jaan'. ³⁵ Te sakuu' ne ndiee' nuu' Lida xiin' ne ndiee' iin nuu' mii' ndaa na nani' Sarón ndii, ni xini nia na ni nda'a te jaan', te ni nandu'u' nia kuenta xto'o e' Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni natiaku iin na' nani' Dorcas

³⁶ Te nuu' na nani' Jope ni ndu'u' iin na'a' na' ndikun ichi' Jesús xiin' e' na' nani' Tabita. Te xiin' tu'un griego nani' a' Dorcas. Te na' jaan' ndii, ni xaa a' kua'a' xava'a na va'a xa'a' ne yivi'. Te ni chindiee' tu a' ne nda'vi kuu'. ³⁷ Kivi' jaan' ndii, ni kuni kivi' Dorcas jaan'. Te so'o' ndi'i' ndii, ni xi'i' a'. Te kii' ndi'i' ni natia nia nuu' nde'i' a' ndii, ni chikandu'u' nia a' tixin vi'e ninu mii' sukun.

³⁸ Te yatın naá nuu' Lida mii' naá nuu' Jope jaan'. Xa'a' a' na xini ne ndikun ichi' Jesús na ndu'u' Pedro nuu' Lida jaan', sakan' na kuu' ni ti'vi' nia uvi' ta'an te yivi', te ku'un ka'an nda'vi ra xiin' Pedro jaan'. Sakan' te ni xaa ra mii' ndu'u' Pedro jaan', te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Tákuie kua'a, saa un' na va'a te ku'un ki'i' un' xiin' ndu' nuu' mii' ndiee' ndu' —ni kachi ra.

³⁹ Ikan' te ni keta Pedro kua'an ra xiin' te jaan'. Te kii' ni xaa ra ikan' ndii, ni naka na'a' nia te kua'an nia tixin vi'e ninu mii' sukun jaan'. Te ni kuyatın sakuu' ne kuaan' nuu' ra xaku' naa xaku' nia. Te ni sania'a nia ki'in' nuu' toto, na ni xa'a Dorcas jaan' kii' ni tiaku a'.

⁴⁰ Sakan' te ni tava' Pedro sakuu' ne yivi' jaan' ki'e, te ni xikuijn xiti' ra, te ni ka'an ra xiin' Ndiosí. Ikan' te ni nakoto ndoso' ra nuu' nde'i' a' jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Tabita, ndokoo un' —ni kachi ra.

Te ni nunia' a' nduchi' nuu' a', te kii' ni xini a' Pedro ndii, ni ndokoo a', te ni xikundu'u' a'. ⁴¹ Te ni tijn Pedro jaan' nda'a' a', te ni xikuijn ndichi' a'. Te ni kana ra ne kuaan' jaan' xiin' sakuu' inga ne nduu' tu kuenta Jesús. Te ni nia'a' na'a' ra nuu' nia na xa ni natia'ku a'. ⁴² Te ni xini sakuu' ne ndiee' nuu' Jope kuento xa'a' na jaan'. Te kua'a' ne jaan' ni ini xini xto'o e' Jesús. ⁴³ Te ni ndoo Pedro ki'in' kivi' nuu' Jope jaan' xiin' iin te ndasava'a iin' kiti', te nani' Simón.

10

So'o ni xaa a kii' ni xini Cornelio iin angele

¹ Ni ndu'u' iin te ni nani' Cornelio nuu' Cesarea. Te jaan' ndii, te kuu' ka'nu' nuu' iin ti'vi' te xin', te ni kije nuu' Italia, nduu' ra. ² Te jaan' ndii, ni xaa ra na kuni Ndiosí, te ni xito ka'nu' na'a' ra xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra. Te ni chindiee' kua'a' ra ne nda'vi kuu' nuu' jaan'. Te ka'an chito va tu ra xiin' Ndiosí. ³ Iin kivi' yatin' kaa un' xakuaa' ndii, ni satuvi' a' nuu' ra. Te ni xini kaxi' ra iin angele, na xika' nuu' nuu' Ndiosí, na kuaxi a' mii' ndu'u' ra. Te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Cornelio —ni kachi a.

⁴ Te ni xito ndi'e' yi'vi' va ra angele jaan'. Te ni ka'an ra xiin' a' ndii:

—¿Ndee na kuni un', tákuie? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Va'a kuni Ndiosí xiin' na ka'an un' xiin' a, te sakan' tu na chindiee' un' ne nda'vi kuu'. ⁵ Vitin ndii, ti'vi' un' te yivi' nuu' Jope, te ku'un naka ra iin te nani' Simón, te nani' tu ra Pedro. ⁶ Te jaan' ndii, ndu'u' ra vi'e te nani' Simón, te ndasava'a iin' kiti'. Te vi'e ra ndii, iin' a' yatın yu'u' miji ka'nu' —ni kachi a.

⁷ Te kii' kua'an angele, na ni ka'an xiin' ra jaan' ndii, ni kana ra uvi' ta'an te xika' nuu' nuu' ra xiin' iin te xin', te xaa' na kuni Ndiosí. Te ini ra xini ra un' saa' te jaan'. ⁸ Te kii' ndi'i' ni sanakuachi' ra sakuu' na

ní xka'ndiá jaan' nuu' te jaan' ndii, ní tí'vi' ña'a' ra ñuu Jope jaan'.

Xini Pedro iin ña satuví Ndiosí nuu' ra

⁹ Te kivi' ña uvi kii' ñu'u' te jaan' ichi' yatín ñuu Jope jaan' kua'an ra ndii, ní kaá Pedro xini' ví'e te ka'an ra xiin' Ndiosí. Yatin' iin ke'in' nduu' a kii' sakan'. ¹⁰ Te ní xi'i va Pedro soko, te ní kuni ra kuxi ra. Te kii' xava'a ne ndiee' ikan' ña kuxi ra ndii, ní xini ra iin ña ní satuví Ndiosí nuu' ra, ¹¹ ña nunia' ndivi', te nuu' iin ña kaa' ndee' naa kaa' iin toto chie va ndee' nuu' ñu'u', te tiin kumi' saa' xiki' a. ¹² Te nuu' a jaan' ñu'u' sakuu' nuu' kiti', ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' sakuu' nuu' ti' kañuu' tixin, xiin' sakuu' nuu' saa, ti' ta'nu' ndivi'. ¹³ Te ní ka'an iin tachi' yu'u' xiin' ra ndii:

—Pedro, ndondichi, te ka'ni' un' ti' ñaa', te kuxi un' ri' —ní kachi a.

¹⁴ Te ní nakuiin Pedro ndii:

—Kuasa' xachi' sakan' ran', tákui'e, sakan' ña ndee' iin ichi' tia'an kuxi i ti' kini iin', ti' táxi' tu'un ndei' un' ña kuxi ndu —ní kachi ra.

¹⁵ Te ní ka'an tukuu tachi' yu'u' jaan' ichi' ña uvi ndii:

—Ña xa ní ndasandoo Ndiosí ndii, ká'an yo'ó ña ña kini iin' nduu' a —ní kachi a.

¹⁶ Te uní ta'an ichi' ní xini so'o ra tachi' yu'u' jaan', ikan' te ní kaá tukuu toto jaan' xiin' ti' jaan' ndee' ndivi'. ¹⁷ Kusaa' ndu'u' ka Pedro ndi'ni xava'a ra xanini ra ndee' ña kuni kachi ña ní xini ra jaan'. Te ní ndekuie te ní tí'vi' Cornelio jaan' yi'e ví'e Simón, kii' ndi'i ní ndatu'un' ra xa'a' ví'e ndee' ní xa'an kuni ra mii' iin' a. ¹⁸ Te ní kana ra ne ndiee' ikan'. Te ní ndatu'un' ña'a' ra naa' ikan' ndu'u' iin te nani' Simón, te ka'an tu ne yivi' Pedro xiin'. ¹⁹ Te kii' xika' ka Pedro kuni kundani ra ndee' xa'a' ka'an ña ní xini ra jaan' ndii, ní ka'an Espíritu Santo xiin' ra ndii:

—Pedro, nanduku' uní ta'an te yivi' yo'ó. ²⁰ Ndondichi un', kua'an nuu kii'. Te ká'an yu'u' un' te ku'un

un' xiin' te jaan', sakan' ña yu'u' ní tí'vi' ña'a' —ní kachi a.

²¹ Te ní nuu Pedro mii' ita te jaan'. Te ní ka'an ra ndii:

—Yu'u' nduu' te nanduku' ndo' jaan'. ¿Ndee xa'a' kuaxi ndo'? —ní kachi ra.

²² Te ní nakuiin te jaan' ndii:

—Chun nuu' Cornelio, te kuu' ka'nu' nuu' iin tí'vi' te xiin', kuaxi ndu. Te jaan' ndii, xachuun' ndaku ra, te xito' ka'nu' va tu ra Ndiosí. Te sakuu' ne judío ka'an va'a xa'a' ra. Te iin ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ní ka'an xiin' ra ña kana ra yo'ó, te ku'un un' ví'e ra, te kuni so'o ra ndee' ña ka'an un' —ní kachi te jaan'.

²³ Sakan' te ní saxka'ndia ña'a' Pedro ví'e, te ní ndoo ra ikan' ñuu jaan'. Te tukú kivi' ní keta ra kua'an ra xiin' te jaan', te kua'an tu sava ka te ndikún ichi' Jesús, te ndiee' ñuu Jope jaan', xiin' ra.

²⁴ Te tukú kivi' ndii, ní xaá Pedro xiin' te jaan' ñuu Cesarea jaan'. Te Cornelio ndii, ní nakaya ra ne iin kuu' xiin' ra, xiin' ne xini ta'an' xava'a xiin' ra, te ndiatu' ra Pedro.

²⁵ Te kii' kuan ndi'vi' Pedro ví'e Cornelio jaan' ndii, ní xa'an natiiin ña'a' ra. Te ní nakandu'u' ndiee' ra xa'a' te jaan', te ní ki'in ka'nu' ña'a' ra. ²⁶ Ndisu ní ndoni'i ña'a' Pedro ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ndondichi un'. Te yivi' kuiti' nduu' tu yu'u' —ní kachi ra.

²⁷ Te ndatu'un' ndatu'un' Pedro xiin' te jaan' kuan ko'ni ra ví'e. Te ní xini ra ndiee' kua'a' ne yivi', ne ní nakaya ikan'. ²⁸ Te ní ka'an ra xiin' nia ndii:

—Xini ndo'ó ña táxi' tu'un ndei' ndu'u', ne judío, ña nduiin ndu xiin' ne tuku', uun ku'un ndi'e' ndu ví'e ne jaan'. Ndisu ní nia'a' Ndiosí yu'u' ña va'a ka'an i ña ne kuasa' kuni nduu' ndo' nuu' a, uun ne kini iin' nduu' ndo', ní kachi a xiin' i. ²⁹ Ña jaan' na kuui' ní ka'an yu'u' i te kuaxi i kii' ní xini i kuento. Te vitin kuni ndatu'un' i ndo'ó, ¿ndee xa'a' ní kana ndo' yu'u'? —ní kachi ra.

30 Sakan' te ni nakuijn Cornelio ndii:

—Xa kua'an kumi' ta'an kivi' naa kuu' vitin kaa unj xakuaa', iin' yu'u vi'e i ka'an i xiin' Ndiosí. Te iin ni xikuijn tjo' iin ña kaa' ndee naa te yivi' nuu' i ni'nu' a toto yi'é va. 31 Te ni ka'an a xiin' i ndii: “Cornelio, xa ni xini so' o Ndiosí ña ka'an un' xiin' a. Te naka'an' tu a ña chindiee' un' ne nda'vi kuu'. 32 Sakan' na kuii' ti'vi' un' te yivi' ñuu Jope, te ku'un naka ra iin te nani' Simón, te ka'an tu ne yivi' Pedro xiin'. Te jaan' ndii, ndu'u' ra vi'e iin te nani' Simón, te ndasava'a iin' kiti', te ndu'u' yatjn yu'u' mñj ka'nu'”, ni kachi a xiin' i. 33 Ña jaan' na kuii' yachi va ni ti'vi' i chuun xiin' te yivi' mii' ndu'u' un'. Te va'a va ni xaa un' ña kuaxi un'. Te vitin ndii, ndiee' tu'va sakuu' ndu nuu' Ndiosí, te kuni so' o ndu sakuu' ña ni ka'an chuun' xto' o e' xiin' un' ka'an un' xiin' ndu —ni kachi ra xiin' Pedro.

Ka'an ndoso' Pedro nuu' ne ni nakaya vi'e Cornelio

34 Sakan' te ni xa'a' ka'an ndoso' Pedro ndii:

—Xa kundani i vitin ña Ndiosí ndii, nakaxin a ne yivi'. 35 Süu' jaan' ndii natiin' a ndee ka nuu' ne yivi', ne xito' ka'nu' ña'a', te xachuun' ndaku ña. 36 Ndiosí ndii, ni ti'vi' a tu'un va'a nuu' ndu, ne Israel. Te tu'un va'a jaan' ka'an xa'a' ña na kundiee manj' e' xiin' Ndiosí xa'a' ña ni xaa Jesucristo, ña nduu' xto' o nuu' sakuu' ña yoo'. 37 Te xini ndo' sakuu' ña ni yoo kanii' nuu' ñu'u' Judea. Ni xa'a' a ndee ñu'u' Galilea kij' ndi' i ni ka'an ndoso' Juan xa'a' ña chichi' ne yivi' kuenta Ndiosí. 38 Te xini tu ndo' ña ni chindu'u' Ndiosí Espíritu Santo inj Jesús, ña ñuu Nazaret, te ni chindu'u' tu a ña ndiee' a. Te xini tu ndo' saa ni xika ña jaan' xaa' a ña va'a, te sanda'a a sakuu' ne ni ndo' o ni xaa ña ndiva'a, sakan' ña Ndiosí yoo xiin' a. 39 Te ndu'u nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' sakuu' ña ni xaa Jesús jaan' nuu' ñu'u' Judea xiin' ñuu Jerusalén. Ni

ya'a, te ni xa'ni' ña'a' ña nuu' iin krusin itun'. 40 Ndisu ni sanatiaku ña'a' Ndiosí kivi' ña unj, te ni taxj a ña tuvi a nuu' ndu. 41 Te ni tuvi a nuu' sakuu' ne yivi', süu' jaan' ndii nuu' ndu'u, te xa ni nakaxin Ndiosí te ndiee yu'u' ndu xa'a' ña jaan' kuiti', ndu'u te ni xixi, te ni xi'i tu xiin' a kij' ni natiaku a. 42 Te ni ka'an chuun' a xiin' ndu ña ka'an ndoso' ndu xa'a' a, te ndiee yu'u' tu ndu xa'a' a nuu' ne yivi' ña suvi a nduu' ña ni sakuiso' chuun' Ndiosí, te kunduu a ña sana'má ne tiaku xiin' ne ni xi'i. 43 Te xa'a' Jesús tu ni ndiee yu'u' sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', ña yoo ka inj xini ña jaan' ndii, koo ka'nu' inj Ndiosí xa'a' kuachi ña xiin' ña ndiee' a —ni kachi ra.

44 Kij' kusaa' iin' ka Pedro ka'an ra tu'un jaan' ndii, ni nuu Espíritu Santo, te ni tuxj' a sakuu' ne ndiee' xini so' o ña ka'an ra jaan'. 45 Te xa'a' a ña ni taxj Ndiosí te ni tuxj' tu Espíritu Santo ne tuku' jaan' ndii, ni nandanj va te judío, te inj xini Jesús, te ni xaa xiin' Pedro jaan', 46 sakan' ña ni xini so' o ra ka'an ne jaan' tu'un ña xini ña kij' xaka'nu' ña Ndiosí. Sakan' te ni ka'an ka Pedro ndii:

47 —Küvi nakasj ndee iin e' ne kaa' ña kuchj ña kuenta Jesús, sakan' ña xa ni natiin tu ne kaa' Espíritu Santo saa nii' ni natiin yoo' a —ni kachi ra.

48 Te ni ka'an chuun' ra ña kuchj ña kuenta xto' o e' Jesús. Sakan' te ni ka'an ña xiin' ra ña ndoo ka ra xiin' ña ndia'vi' kivi'.

11

So' o ni xaa a kij' ni nandiko' Pedro ñuu Jerusalén

1 Te ni tjanu' Jesús xiin' inga ne inj xini Jesús ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni xini ña kuento ña ni natiin tu ne tuku' tu'un Ndiosí. 2 Sakan' na kuii' kij' ni kaa Pedro ñuu Jerusalén ndii, ni kanj ta'an' kuento sava te inj xini Jesús xiin' ra, te ka'an ña kuni a koo tunj iin' e' kij'

nanduu' e' kuenta Ndiosí, ³ ka'án ra ndii:

—¿Ndichun na ni xa'an' un' vi'e te tuku', te ni xixi un' xiin' ra? —ni kachj ra.

⁴ Sakan' te ni xa'a' sanakuachi' ndi'i Pedro saa ni xka'ndia sakuu' ña jaan', ka'án ra ndii:

⁵ —Ñuu Jope ndu'u' yu'u ka'án i xiin' Ndiosí, te ni xini i jin ña ni satuvi a nuu' i, ña ndee ndivi' kuaxi nuu' jin ña kaa' ndee naa toto chie, te tiin kumi' saa' xiki' a, te ni xaa a ndee mii' ni ndu'u' i. ⁶ Kij' ni xto'ni i tixin a ndii, ni xini i ñu'u' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' ti' kui'e, xiin' ti' kañuu' tixin, xiin' saa, ti' ta'nu' ndivi'. ⁷ Te ni xini so'o i ka'án jin tachi' yu'u' xiin' i ndii: “Pedro, ndondichi un', te ka'ni' un' ti' ñaa', te kuxi un' ri”, ni kachj a. ⁸ Ndisu ni ka'an i ndii: “Kuasa' xachi' sakan' ran', takui'e, sakan' ña ndee jin ichi' tia'an kuxi i ti' kinj iin', ti' taxí tu'un ndei' un' kuxi ndu”, ni kachj i.

⁹ Te ni ka'an tukuu tachi' yu'u' jaan' xiin' i ndee ndivi' ichi' ña uvi ndii: “Ña xa ni ndasandoo Ndiosí ndii, ka'án yo'ó ña ña kinj iin' nduu' a”, ni kachj a. ¹⁰ Te unj ta'an ichi' ni xaa a sakan', ikan' te ni kaa tukuu sakuu' a jaan' ndee ndivi'.

¹¹ 'Sava ni sakan', te ni xaa unj ta'an te yivi' vi'e mii' ndu'u' i jaan'. Te jaan' ndii, ndee ñuu Cesarea ni kiee ra te kua'an naka ra yu'u. ¹² Te ni ka'an Espiritu Santo xiin' i ña nãtiaa i te ku'un i xiin' ra. Te ni xa'an tu inu saa' te inj xini xto'o e' yo'o' xiin' i. Te ni ko'ni ndu vi'e te ni tjanu' te jaan'. ¹³ Te jaan' ndii, ni ndatu'un' ra nuu' ndu saa ni tuj jin ángele nuu' ra vi'e ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii: “Ti'vi' un' te yivi' ñuu Jope, te ku'un naka ra jin te nani' Simón, te ka'án tu ne yivi' Pedro xiin'. ¹⁴ Te jaan' ka'an xiin' un' tu'un va'a, te kaku un' nuu' kuachi un', te kaku tu sakuu' ne jin kuu' xiin' un”, ni kachj a xiin' ra. ¹⁵ Te kij' ni xa'a' ka'án ndoso' i ndii, ni tuxi' tu Espiritu Santo ne jaan' naa ni xaa xiin' yoo' ña nuu'. ¹⁶ Ikan' te ni naka'an' i ña ni ka'an xto'o e' kij' ni

ka'an a ndii: “Juan ndii, xiin' tikui kuiti' ni sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí. Ndisu ndo'ó ndii, xiin' ña ndiee' Espiritu Santo kuchj ndo”, ni kachj a. ¹⁷ Va'a, naa' ni taxj Ndiosí te ni tuxi' tu Espiritu Santo ne jaan' saa nii' ni xaa a xiin' yoo' xa'a' ña inj e' xini e' xto'o e' Jesucristo ndii, koo' nduu' xachi' yu'u te nakasi i ña xaa' Ndiosí —ni kachj Pedro.

¹⁸ Te kij' ni xini so'o te judío jaan' ña jaan' ndii, ni nuu nimá ra. Te ni xaka'nu' ra Ndiosí ka'án ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, taxi' tu Ndiosí ña nama' ne tuku' nimá ña xa'a' kuachi ña xaa' ña, te kumi' ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' —ni kachj ra.

S'o'o ni xaa a kij' ni kandixa' ne ñuu Antioquia tu'un va'a xa'a' Jesús

¹⁹ Te kij' ndi'i ni xa'ni' te yivi' Esteban jaan' ndii, ni xa'a' sando'o' ne yivi' ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' Jerusalén. Xa'a' a jaan' na ni kiku sava ña kua'an ña ndee nuu' ñu'u' Fenicia, xiin' ñu'u' Chipre, xiin' ñuu Antioquia. Te ni ka'an ña tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ne judío xiin' ña kuiti'. ²⁰ Ndisu sava te ni kiee ñu'u' Chipre xiin' ñuu Cirene, kij' ni ko'ni ra ñuu Antioquia ndii, ni xa'a' ka'án tu ra tu'un va'a xa'a' xto'o e' Jesús nuu' ne ka'án tu'un griego. ²¹ Te ni taxj xto'o ndiee', te ni ka'an ndoso' jaan'. Te kua'a' va ne yivi' ni inj xini xto'o e' jaan', te ni xikundikun ña ichi' a.

²² Te ni xini ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuu Jerusalén, kuento xa'a' ña ni xka'ndia jaan', sakan' na ni ti'vi' ña Bernabé ñuu Antioquia jaan'. ²³ Te kij' ni xaa te jaan' ñuu jaan', te ni xini ra ña sañu'u' va Ndiosí ne jaan' ndii, ni nakuatia' nimá ra. Te ni xandjeni ra sakuu' ña ña inj na inj ña xini ña xto'o e' xiin' kanii' nimá ña. ²⁴ Ni xaa ra ña jaan' sakan' ña te yivi' va'a nduu' ra, te chitu' vi' tu nimá ra xiin' Espiritu Santo, te inj va tu ra xini ra xto'o e'. Xa'a' a jaan' na kua'a' ka ne yivi' ni inj xini xto'o e' jaan'.

25 Ndi'i jaan' te ni keta Bernabé jaan' kua'an ra ñuu Tarso, te nanduku' ra Saulo. 26 Te kij' ni xan kuni ña'a' ra ndii, ni naka ña'a' ra, te ni nandiko' ra ñuu Antioquía jaan'. Te ni ndiee ra ikan' xiin' ne nduu' kuenta Jesús nii' iin kuiya, te ni sania'á ra kua'a' xava'a ne yivi'. Te ñuu Antioquía jaan' nduu' mii' ni chindu'u' ne yivi' kivi' ne nduu' kuenta Jesús ichi' nuu' ña nani' ña Cristianos.

27 Te kij' sakan' ndii, ni nakaa' ndia'vi' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ñuu Jerusalén, te ni xaa ra ñuu Antioquía jaan'. 28 Te ni ndondichi iin te jaan', te nani' Agabo, te ni saka'an ña'a' Espíritu Santo ña koo va soko kani' nuu' ñu'u' jaan'. Te ni yoo xna'a ña jaan' kij' ni nduu te nani' Claudio, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu'. 29 Sakan' te i'in ne ndikun ichi' Jesús, ne ndiee' ñuu Antioquía jaan' ndii, ni ndoo ña kuento ña ti'vi' ña ña chindiee' ña ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñu'u' Judea, xiin' saa ni kundiee' ña. 30 Te sakan' xna'a ni xaa ña, ni ti'vi' ña Bernabé xiin' Saulo, te taxi ra ña jaan' nda'a' te xixa, te xito' ne nduu' kuenta Jesús ñu'u' Judea jaan'.

12

So'o ni xaa a kij' ni xa'ni' rey Herodes Jacobo, te ni chinaa tu ra Pedro vi'e kaa

1 Kivi' jaan' ni ka'an chuun' rey Herodes, te ni tijn te yivi' ndia'vi' ne nduu' kuenta Jesús, te sando'o' u'vi' ña'a' ra. 2 Sakan' te ni ka'an chuun' ra, te ni xi'i Jacobo, ñani Juan, xiin' ichi' ni xaa te xiin' ra. 3 Te kij' ni xini Herodes jaan' ña va'a kuni ne judío ña ni xaa ra sakan' ndii, ni ka'an chuun' tu ra, te ni tijn tu te xiin' Pedro. Ni xaa ra ña jaan' sava ni kivi' ña nasukú ña xixi' ne yivi' xita' va'a ti'e', ña koo' yuchi' levadura saká xiin', kuenta viko' pascua. 4 Te kij' ni tijn ña'a' ra ndii, ni sko'ni' ña'a' ra vi'e kaa, te ni xata ra kumi' ti'vi' te xiin', te kumi' ta'an kuu' ra i'in tiví jaan', te

koto ra Pedro. Sakan' ña ni kuni Herodes jaan' xta'ni' ña'a' ra nuu' ne yivi' kij' xka'ndia viko' pascua jaan', te sana'má ña'a' ra. 5 Sakan' na kuii' Pedro ndii, vi'e kaa jaan' naá ra, ndisu ne nduu' kuenta Jesús ndii, ka'an te ka'an ña xiin' Ndiosí xa'a' ra.

So'o ni xaa a kij' ni sandoó ndiká iin ángele Pedro vi'e kaa

6 Te ñuu kivi' ña xito' xta'ni' Herodes jaan' Pedro vi'e kaa, te sana'má ña'a' ra ndii, kixin te jaan' kandu'u' ra ma'in' uvi ta'an te xiin', te tiin ra xiin' uvi ta'an karena. Te ita' tu te xiin' xito' ra yi'e' vi'e kaa jaan'. 7 Te iin ni tui' tjo' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, te ni yi'e' iin ñu'u' kani' tixin vi'e kaa jaan'. Te ni tondia nda'a' ángele jaan' toko' Pedro, te ni sandoto' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndokoo kij' —ni kachi a.

Ikan' te ni ndaxin' karena ña tiin nda'a' ra jaan'. 8 Te ni ka'an ka ángele xiin' ra ndii:

—Satiin kutu' un' iin' ki'i' toko' un', te naki'i tu un' ndixan' un' —ni kachi a.

Te sakan' ni xaa ra. Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Naku'nu un' toto titi un', te kundikun un' yu'u —ni kachi a.

9 Te ni xikundikun ña'a' Pedro, ndisu xini ra naa' ña ndixa nduu' ña xaa' ángele jaan', su'u' jaan' ndii tuu ra ña iin ña satuvi' a nuu' ra kuiti' nduu' a. 10 Te kij' ni xka'ndia ra te xiin' nuu', xiin' te uvi ndii, ni xaa ra yi'e' kaa mii' xka'ndia ya'ya. Te yi'e' jaan' ndii, ni nunia' mii' a. Te kij' ni keta Pedro xiin' ángele jaan' kua'an ra ndee ni xaa ra inga ya'ya ndii, xaka'an e' te ni nako'o iin ndaa' ña'a' ángele jaan'.

11 Sakan' te ni naku'un ini Pedro, te ni ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “Vitin ndii, kundani xna'a i ña xto'o e' Ndiosí ni ti'vi' ángele, ña xika' nuu' nuu' a, te ni sakakú a yu'u nda'a' Herodes, xiin' nuu' sakuu' ña ña'a' ña kuni ne judío, ne ta'an' i, saa ña xiin' i”, ni kachi ra.

12 Te kij' ni nakuní ra ña jaan' ndii, ni keta ra kua'an ra vi'e María, ña' nduu' si'i' Juan, te ka'an tu ne yivi' Marcos xiin', mii' ni nakaya kua'a' va ne yivi' ka'an ña xiin' Ndiosí. 13 Kij' ni ka'an ra, te ni sakaxan' ra yi'e' nuu' ki'e' ndii, ni keta iin' ña' xika' nuu' ña' nani' Rode te kuní a' yoo sakaxan' yi'e' jaan'. 14 Te kij' ni nakuní a' ña tachí' Pedro nduu' a' ndii, va'a va ni kuní a' ndee ni nunia' a' yi'e'. Süu' jaan' ndii ni ndava a' kua'an a' ka'an a' ña yi'e' jaan' iin' Pedro. 15 Te ni ka'an ña xiin' a' ndii:

—Ña' küu' kaxi' nduu' un' —ni kachi ña.

Ndisu ña' jaan' ndii, ndiee' ka ka'an a' ña suvi xna'a ra. Sakan' te ni ka'an ña xiin' a' ndii:

—Ángele ra nduu' a' —ni kachi ña.

16 Ndisu Pedro ndii, sakaxan' te sakaxan' ra yi'e' jaan'. Te kij' ni nunia' ña yi'e' jaan', te ni xini ña'a' ña ndii, ni nandaní xava'a ña. 17 Ndisu ni kataní nda'a' ra te nia'á ra ña koo taxin' yu'u' ña. Te ni ndatu'un' ra nuu' ña saa ni xta'ni' ña'a' xto'o e' vi'e' ka. Te ni ka'an tu ra xiin' ña ndii:

—Ka'an ndo' xiin' Jacobo xiin' inga ne nduu' kuenta Jesús xiin' e' xa'a' ña yo'o' —ni kachi ra.

Sakan' te ni keta ra kua'an ra tuku xaan'.

18 Kij' ni kitu' tuku kivi' ndii, ni kuaa' ndi'ni va te xiin', te xito' vi'e' ka jaan', sakan' ña xini ra mii' kua'an Pedro. 19 Sakan' na kuii' ni ti'vi' Herodes te xiin' te nanduku' ndoo va ra Pedro. Te xa'a' a' ña koo' te jaan' ni na'in ra ndii, ni sana'má ra te xiin', te ni xito Pedro jaan', ikan' te ni ka'an ra ña ka'ni' te xiin' ra te xiin' jaan'. Ndi'i jaan', te ni keta Herodes jaan' ñu'u' Judea, te ni nakaa' ra ñuu' Cesarea, te ni ndoo ra ikan'.

So'o ni xaa a kii' ni xi'i Herodes

20 Te Herodes jaan' ndii, ni xi'e' va ra xini ra ne ndiee' ñuu' Tiro xiin' ne ndiee' ñuu' Sidón. Sakan' na kuii' ni nakata ne jaan' kuento ña

ña ku'un ndatu'un' maní' ña xiin' Herodes. Te kij' ni xaa ña ikan' ndii, ni ndiaka ña iin te vikui'ni xa'a' ña te nani' Blasto. Te jaan' ndii, iin te ndiso' chuun' vie va vi'e Herodes jaan' ni nduu' ra. Sakan' na te jaan' ni chindiee' ña'a', te ni xikan ña ña maní' nuu' Herodes jaan'. Sakan' ña nuu' ñu'u' te jaan' sata' sakuu' ne jaan' ña tiaku ña.

21 Te kivi' ña ni chituní Herodes jaan' ndii, ni nakui'nu ra toto ña ni'nu' ra xa'ndia chuun' ra, te ni xikundu'u' ra mii' xa'nú ra kuachi. Te ni xa'a' ka'an ndoso' ra nuu' ne jaan'. 22 Ikan' te ni ka'an ti'e' ne jaan' ndii:

—Tachi' yu'u' iin ndiosí nduu' ña ka'an ka'a, süu' tachí' yu'u' te yivi' nduu' a' —ni kachi ña.

23 Xa sakan' ni, te ni kaní iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, Herodes jaan', te ni xa'a' xaxi' ña'a' tikuxi' ndee ni xi'i ra, sakan' ña ni xaka'nu' ra Ndiosí.

24 Te tu'un va'a xa'a' xto'o e' ndii, so'o kiku' ka a, te kua'a' ka tu ne yivi' natiin' a.

25 Te Bernabé xiin' Saulo ndii, ni kiee ra ñuu' Jerusalén kij' ndi'i ni saxinú ra chuun nuu' ra, te ni nandiko' ra ñuu' Antioquía, te ni xaka tu ra Juan, te ka'an tu ne yivi' Marcos xiin'.

13

So'o ni xaa a kii' ni kana Ndiosí Bernabé xiin' Saulo te ka'an ndoso' ra xa'a' Jesús

1 Te tejn ne nduu' kuenta Jesús ñuu' Antioquía ndii, ni yoo te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te ni yoo tu te sanakuachi' a. Te jaan' ndii, iin ra nduu' Bernabé, te inga ra nani' Simón, te ka'an tu ne yivi' te tuun' xiin' ra, te inga ka ra nani' Lucio, te ñuu' Cirene, te inga ka ra nani' Manaén, te ni xa'nu' inga' xiin' Herodes, te inga ka ra nduu' Saulo.

2 Unta' kii' ni yoo nditia ne jaan', te xaka'nu' tu ña xto'o e' Ndiosí ndii, ni ka'an Espiritu Santo xiin' ña ndii:

—Sasiin' ndo' Bernabé xiin' Saulo xa'a' chuun ña ni kana ña'a' i saa ra —ni kachi a.

³ Te kij' ndi' i ni yoo nditia ne jaan', te ni ka'an tu nia xiin' Ndiosí ndii, ni tondia nda'a' nia uvi saa' te jaan' ka'an nia xiin' Ndiosí xa'a' ra. Ndi' i jaan', te ni ndei' ña'a' nia.

Xika' Pablo xiin' Bernabé ñu'u' Chipre

⁴ Sakan' na kuii' ni tianu' ña'a' Espiritu Santo, te ni nakaa' ra ñuu Seleucia, te ikan' ni ko'ni ra tundoo', te kua'an ra ndee nuu' ñu'u' ña naá i'nu ña nani' Chipre. ⁵ Te kij' ni xaa ra ñuu Salamina, ña kandu'u' mii' xaá tundoo' jaan' ndii, ni ka'an ndoso' ra tu'un Ndiosí tixin ki'in' vi'e mii' nakayá ne judío. Te ni xika tu Juan chindiee' ña'a' ra.

⁶ Te kij' ndi' i ni xinun'ni ra kanii' nuu' ñu'u' Chipre, ña naá i'nu jaan' ndii, ni xaa ra ndee ñuu Pafos. Te ikan' ni xini ta'an' ra xiin' iin te tu'va, te nani' Barjesús. Te jaan' ndii, iin te judío, te ka'an tiakú tun vixi, nduu' ra. ⁷ Te ndu'u' ra vi'e iin te xa'ndia chuun', te nani' Sergio Paulo. Sergio jaan' ndii, iin te kuu' kaxi' va nduu' ra, te ni kunj va ra kunj so'o ra tu'un Ndiosí, sakan' na ni kana ra Bernabé xiin' Saulo. ⁸ (Te Elimas nani' te tu'va jaan' tu'un griego.) Te ni xika ra nakasi ra Bernabé xiin' Saulo, sakan' ña ni kunj ra ña kunj te xa'ndia chuun' jaan' kunj ra Jesús. ⁹ Te Saulo, te nani' tu Pablo ndii, chitu' nimá ra xiin' Espiritu Santo. Te ni xito ndi'e' ra te tu'va jaan'. ¹⁰ Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Yo'ó ndii, te xini xa'an' va nduu' un', te chitu' vi' nimá un' ñu'u' ña nia'a, te si'e ña ndiva'a nduu' un'. Te ndasi' ta'an' tu un' xiin' sakuu' ña ndixa. ¿Ndichun na xikuiin un' ña xayakua' un' ichi' ndaku xto'o e' Ndiosí? ¹¹ Te vitin ndii, kanj xto'o e' Ndiosí yo'ó, te nandu'u un' te kui'e nuu', te ni ndee ñu'u' kuvj kunj ka un' ndia'vi' kivi' —ni kachi Pablo.

Te xaka'an e', te ni kuu iin yavi nuu' ra, te tüvi' ka a. Te ni xa'a'

nanduku' nianí ra ne tijn nda'a' ra. ¹² Sakan' na kuii', kij' ni xini te xa'ndia chuun' jaan' ña ni yoo jaan' ndii, ni ini ra xini ra xto'o e', te nandaní va ra xa'a' ña ni sania'a' Pablo jaan'.

Xika' Pablo xiin' Bernabé ñuu Antioquia, ña naá nuu' ñu'u' Pisidia

¹³ Te Pablo xiin' inga te kua'an xiin' ra ndii, ni ko'ni ra tundoo' ñuu Pafos jaan', te kua'an ra ndee ñuu Perge, ña naá nuu' ñu'u' Panfilia. Ndisu kij' ni xaa ra ñuu Perge jaan' ndii, ni nakoo ña'a' Juan, te ni nandiko' ra ñuu Jerusalén. ¹⁴ Te ñuu Perge jaan' ni kije ra, te ni xaa ra ñuu Antioquia, ña naá nuu' ñu'u' Pisidia. Te kivi' sábado, ña xinandiee' ne judío ndii, ni ko'ni ra xiin' nia vi'e mii' nakayá nia, te ni xikundiee' ra ikan'. ¹⁵ Te kij' ndi' i ni ka'vi iin te yivi' tu'un ndei' Ndiosí xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a ndii, ni ti'vi' te kuu' nuu' xa'a' vi'e jaan' iin te yivi', te ni ka'an ra xiin' Pablo xiin' Bernabé ndii:

—Ñani i, naa' yoo iin tu'un va'a te sandieni ndo' sakuu' e' ndii, saa ndo' ña va'a te ka'an ndo' a —ni kachi ra.

Ka'an ndoso' Pablo xa'a' Jesús nuu' ne judío

¹⁶ Sakan' te ni ndondichi Pablo, te ni katani nda'a' ra te koq taxin' yu'u' nia. Te ni ka'an ra ndii:

—Ne vi'e Israel, ne ta'an' i, xiin' ndo'ó, ne tuku', ne xaka'nu' tu Ndiosí ndii, kunj so'o ndo'. ¹⁷ Ndiosí yoo', ne vi'e Israel, ni nakaxin ne ichi' yata' e', te ni xakua'a' xava'a ña'a' a kij' ni nduu nia ne ndiva'a nuu' ñu'u' Egipto. Te xiin' ña ndiee' a ni tava' ña'a' a nuu' ñu'u' Egipto jaan'. ¹⁸ Te nii' uvi xiko kuiya ni kundieni a xa'a' ña ni xaa ne jaan' mii' ichi kaa'. ¹⁹ Te kij' ni xka'ndia ña jaan' ndii, ni chindiee' Ndiosí ne ichi' yata' e' jaan', te ni sandoñu'u' nia uxá ta'an nuu' ne yivi', ne ni ndiee nuu' ñu'u' Canaán, te ni taxi a ñu'u' jaan' kunduu ña'a' ne ichi' yata' e' jaan'. ²⁰ Te sakuu' ña jaan' ni

xka'ndiã yatin' kumi' ciento uvi xiko uxi kuiya.

'Ni ya'a ña jaan', te ni sakuiso' chuun' Ndiosí te kuu' nuu', te ki'in ichi' ra nuu' ña. Sakan' ni xika ña ndee kivi' ni nduu Samuel, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí. ²¹ Ndi'i jaan', te ni xikan ña iin rey te ka'ndiã chuun' nuu' ña. Te ni nakaxin Ndiosí Saúl, si'e Cís, te nduu' siani' xika' Benjamín. Te ni xa'ndiã chuun' ra uvi xiko kuiya. ²² Te kij' ndi'i ni xta'ni' ña'a' Ndiosí ndii, ni sakuiso' chuun' a David, te kunduu' ra rey, te ka'ndiã chuun' nuu' ña. Te jaan' nduu' te xa ni ka'an a xa'a' ndii: "Xa ni xini i ña David, si'e Isaí ndii, iin te xtani va nimá i nduu' ra, te jaan' saxinú sakuu' ña kuní yu'u", ni kachi a.

²³ 'Ni taxí Ndiosí kuento a ña tein siani' xika' David jaan' keta iin ña sakakú yoo', ne vi'e Israel, nuu' kuachi e', ña jaan' nduu' Jesús. ²⁴ Te ña kuní ka kixin ña jaan' ndii, ni ka'an ndoso' Juan nuu' sakuu' ne vi'e e' Israel xa'a' ña kuní a nama ña nimá ña xa'a' kuachi ña xaa' ña, te nakaka ña ichi' Ndiosí, te kuchi ña kuenta a. ²⁵ Te kij' xa kuyatin' saxinú Juan jaan' chuun' nuu' ra ndii, ni ka'an ra ndii: "Süu' yu'u nduu' ña sakakú yoo' jaan'. Süu' jaan' ndii xata' i kuaxi ña jaan'. Te yu'u ndii, ni ndee vä'a i kunduu' te ndaxin' ndixan' ki'i' a", ni kachi ra.

²⁶ 'Ñani ta'an' i, ne nduu' siani' xika' Abraham, xiin' sakuu' ndo'ó, ne tuku', ne xaka'nu' Ndiosí ndii, tu'un va'a ña ka'an xa'a' ña sakakú Ndiosí yo'o' ndii, nuu' yoo' ni tivi' ña'a' a. ²⁷ Kuachi ndii, ne ndiee' ñuu' Jerusalén xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ña ndii, ni nakuni ña Jesús, ni ndee ni kundani tu ña ndee ña ka'an ña ni ka'an te ni ka'an tiakú xa'a' a, ña xi ka'vi' te yivi' nuu' ña sakuu' kivi' sábado, ña xinandiee' ña. Sakan' na kuu' ni saxinú ña ña ni ka'an tiakú te jaan' xa'a' a ki' ni ndoo ña kuento ña xata'an kuvi a. ²⁸ Tee' ndee köo' ndee iin xa'a' ña xata'an kuvi a ndii, ni ka'an ña

xiin' Pilato, te ni ka'an chuun' ra te ka'ni' ña'a' te xiin' ra. ²⁹ Te kij' ni saxinú ña sakuu' ña yoso' xa'a' ña jaan' ndii, ni sanuu' ra ñu'u' nde'i a nuu' krusin itun', te ni chinaá ña'a' ra yavi ndii. ³⁰ Ndisu Ndiosí ndii, ni sanatiaku ña'a' a. ³¹ Te ña jaan' ndii, ki'in' kivi' ni tuvi a nuu' ne ni kjee ndee nuu' ñu'u' Galilea, te ni kaa ña ñuu' Jerusalén xiin' a. Te ne jaan' nduu' tu ne ndiee' yu'u' xa'a' a vitin nuu' ne yivi'.

³² Te ndu'u ndii, ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' xa'a' tu'un va'a ña ka'an xa'a' ña ni taxí Ndiosí kuento a nuu' ne xii' yata' e', ³³ te xa ni saxinú xachi a ña jaan' nuu' yoo', ne nduu' siani' xika' ne jaan' kij' ni sanatiaku a Jesús. Naa yoso' a nuu' tutu Salmos ña uvi mii' ka'an a ndii: "Si'e i nduu' yo'ó, kivi' vitin satuvi i ña nduu' i yuva' un'", kachi a. ³⁴ Te ni sanatiaku ña'a' a, te köo' kivi' tivi' ñu'u' nde'i ña jaan' naa ni ka'an ka Ndiosí ndii: "Sañu'u' xna'a i ndo'ó xiin' ña ni taxí i kuento i xa'a' nuu' David", kachi a. ³⁵ Te sakan' tu yoso' a inga Salmo mii' ka'an a ndii: "Taxi yo'ó tivi' ñu'u' nde'i te nduu' kuenta un'." Sakan' kachi a.

³⁶ 'Va'a, David jaan', kij' ndi'i ni xika nuu' ra nuu' ne ta'an' ra saa kuní Ndiosí ndii, ni xi'i ra, te ni chinaá ña'a' te yivi' mii' ñu'u' ne ichi' yata' ra. Te ni tivi' ñu'u' nde'i ra jaan'. ³⁷ Ndisu ña ni sanatiaku Ndiosí jaan' ndii, ni tivi' ñu'u' nde'i a.

³⁸ 'Ndo'ó, ne ta'an' i, xa'a' jaan' na kuní a kundani ndo' ña ka'an ndoso' ndu ña nda'a' Jesús jaan' kuiti' kuaxi ña kuvi köo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi e', ³⁹ sakan' ña xiin' tu'un nde'i Ndiosí, ña ni ke'i Moisés ndii, ni kuvi kundaku nimá e' nuu' a ndee sie. Sakan' na kuu' nda'a' Jesús jaan' kuiti' kuaxi ña nduu' ndaku nimá sakuu' yoo', ne ini xini ña'a', nuu' Ndiosí. ⁴⁰ Sakan' na kuu' koto xiin' mii' ndo', koto ka kundoo' ndo' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii:

⁴¹ Koto va ndo'ó, ne kundi'i' xiin' i, te nandaní ndo', te ndoñu'u' ndo'.

Sakan' ña kivi' ña xika' ka ndo' ndii, saa i iin chuun ka'nu', ña ndeva'a ni ka'an ne yivi' a xiin' ndo' ndii, kändixa' ndo' a. Sakan' yoso' a —ni kachi Pablo.

⁴² Te kij' ni keta Pablo xiin' Bernabé vi'e mii' nakaya ne judío jaan' ndii, ni ka'an nda'vi nja xiin' ra ña ka'an ka ra xiin' nja xa'a' ña jaan' tuku kivi' sábado, ña xinandee' nja. ⁴³ Te kij' ndi'i ni ndutia nja ndii, kua'a' ne judío xiin' ne tuku', ne ndikún ndituní ña kandixa' ne judío, ni xikundikun ña'a', te ka'an ra xiin' nja ña kuita ni'i va nja nuu' ña ndani mii' ña'a' Ndiosí.

⁴⁴ Te tuku kivi' sábado, ña xinandee' nja ndii, yatin' sakuu' ne ñuu jaan' ni nakaya te kuni so'o nja tu'un va'a xa'a' xto'o e'. ⁴⁵ Ndisu kij' ni xini te judío, te kuu' nuu', ña ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' jaan' ndii, ni xakuiñu xava'a ra, te ni xa'a' ka'an kini ra xa'a' ña ka'an ndoso' Pablo jaan', te kania'a tu ra xiin' ra. ⁴⁶ Ndisu Pablo xiin' Bernabé ndii, xiin' ña ndjeni ni ka'an ra ndii:

—Ni kuni a ña xi'na ka nuu' ndo'ó, ne ta'an ndu, ka'an ndoso' ndu tu'un Ndiosí. Te ndii, xa'a' a ña kuni natijn ndo' a, te nia'á ndo' ña xata'an natijn ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', sakan' na kuii' vitin ndii, ku'un ndu nuu' ne tuku', ⁴⁷ sakan' ña xa sakan' ni ka'an chuun' xto'o e' Ndiosí xiin' ndu naa yoso' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii:

Ni sakuiso' chuun' i yo'ó, te kunduun un' ndee naa ñu'u nuu' ne tuku', te ku'un un' ndee mii' xan ndi'i iin yivi', te sania'á un' nja xa'a' ña sakakú ña'a' i. Ni kachi a.

⁴⁸ Kij' ni xini so'o ne tuku' ña jaan' ndii, va'a va ni kuni nja, te ni iin ka'nu' nja tu'un xto'o e'. Te sakuu' ne xa ni nakaxin Ndiosí te natijn nja kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' ndii, ni ini nja xini nja Jesús. ⁴⁹ Te ni kiku tu'un xto'o e' kani' nuu' ñu'u' jaan'. ⁵⁰ Ndisu te judío jaan' ndii, ni chu'u' ra sava ña'a',

ne ka'nu' va, ne ita' ni'i va nuu' ña kandixa' nja, xiin' ki'in' te kuu' nuu' ñuu jaan'. Te ni xa'a' sando'o' ra Pablo xiin' Bernabé, sakan' na ni taxi' ña'a' ra nuu' ñu'u' jaan'. ⁵¹ Sakan' te ni sakoyó te jaan' yaka' xa'a' ra te nia'á ra ña xi'é Ndiosí xini a ne jaan'. Te ni kiee ra kua'an ra ñuu Iconio. ⁵² Ndisu ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' ñuu Antioquia jaan' ndii, chitu' vi' nimá nja xiin' ña va'a kuni nja, te chitu' vi' tu nimá nja xiin' Espíritu Santo.

14

So'o ni xaa a kij' ni ka'an ndoso' Pablo xiin' Bernabé tu'un va'a ñuu Iconio

¹ Te kij' ndiee' ra ñuu Iconio jaan' ndii, ni ko'ni inga' ra vi'e mii' nakaya ne judío naa xi xaá ra, te ni ka'an ndoso' va'a xava'a ra tu'un va'a nuu' nja, sakan' na kua'a' xava'a ne judío xiin' ne tuku' ni ini xini Jesús. ² Ndisu ne judío, ne ni ini xini Jesús ndii, ni chu'u' nja sava ne tuku', te ni ka'an kini ne jaan' xa'a' Pablo xiin' xa'a' Bernabé. ³ Ndee saa ka ni ndii, kua'a' ya'a kivi' ni ndoo Pablo xiin' Bernabé ikan' ka'an ndoso' ndjeni ra tu'un va'a xa'a' xto'o e'. Te ña jaan' ni chindiee' ña'a' a, te ni xaa ra chuun ka'nu' xiin' ña nandani va ne yivi'. Te xiin' ña jaan' nia'á a ña ña ndixa nduu' tu'un ña ka'an ndoso' ra xa'a' ña ndani mii' Ndiosí yoo'. ⁴ Te ni nata'vi' ne ndiee' ñuu jaan'. Sava nja ni nduun xiin' ne judío, te sava tuku nja ni nduun xiin' te ni tianu' Jesús jaan'. ⁵ Xa'a' a jaan' na ni nakata sava ne tuku' xiin' ne judío kuento nja, te ni chindiee' tu ña'a' te xa'ndia chuun' ñuu nja, te mii' kuu nja xiin' ra, te kuun yuu' tu ña'a' nja. ⁶ Te kij' ni xini te tianu' Jesús jaan' kuento xa'a' ña jaan' ndii, ni xinu ra kua'an ra ñuu Listra xiin' ñuu Derbe, ña ñu'u' nuu' ñu'u' Licaonia. Te ni xa'an tu ra sakuu' ñuu ña ñu'u' yatín ikan' ⁷ ka'an tu ra tu'un va'a ñuu jaan'.

Kuun' yuu' ne yivi' Pablo ñuu Lистра

⁸ Te ñi yoo' iin te kui'e xa'a' ñuu Lистра jaan'. Ndee iin kivi' ñi kuvi kaka ra, sakan' ña xa te kui'e xa'a' nduu' ra ndee ñi tuvi ra. ⁹ Te jaan' ndii, ñi ndu'u' ra xini so'o ra ña ka'an ndoso' Pablo. Te ñi xto'ni kaxi' Pablo nuu' ra, te ñi xini ra ña iní te jaan' ña kuvi sanda'a ña'a' Ndiosí.

¹⁰ Te ñi ka'an ti'e' Pablo xiin' ra ndii: —Kujin ndichi ndaku un' xiin' xa'a' un' —ñi kachi ra.

Te iin ñi kandeta tjo' te jaan', te ñi xa'a' xika' ra. ¹¹ Te kii' ñi xini ne kua'a' jaan' ña ñi xaa Pablo ndii, ñi xa'a' kuaa' ña ka'an ña xiin' tu'un mii' ña Licaonia ka'an ña ndii:

—Ndiosí ndii, te yivi' ñi nandu a, te ñi nuu a nuu' e' —kachi ña.

¹² Bernabé ndii, ndiosí Júpiter ñi kachi ña xiin' ra, te Pablo ndii, ndiosí Mercurio ñi kachi ña xiin' ra, koto ka suvi ra nduu' te ka'an ka. ¹³ Te sutu, te xachuun' tixin vi'e mii' xaka'nu' ne yivi' ndiosí Júpiter jaan' ndii, ñi kixin ndjaka ra toro xiin' ita toso yi'e' ñuu jaan'. Sakan' ña vi'e mii' xaka'nu' ne yivi' ndiosí Júpiter jaan' ndii, ndee nuu' ñuu iin' a. Te te jaan' xiin' sakuu' ne kua'a' jaan' ndii, ñi kuni ña nasoko' ña ña jaan' nuu' Pablo xiin' nuu' Bernabé. ¹⁴ Ndisu kii' ñi xini Pablo xiin' Bernabé ña jaan' ndii, ñi xtani xachi' ra ña jaan', sakan' na ñi ndata' ra toto ña titi ra, te taxta'an' ra ñi ko'ni ra tein ne yivi' kua'a' jaan' ka'an ti'e' ra ndii:

¹⁵ —Kuni so'o ndo' ña ka'an i, ¿ndichun na xaa' ndo' ña kaa'? Te yivi' ndee naa ndo'ó kuiti' nduu' tu ndu'u. Te ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo' ña nakoo ndo' ña xini xa'an' kaa', te nandiko' ndo' nuu' Ndiosí tiaku, ña ñi xa'a' ndivi', xiin' ñu'u' iin yivi', xiin' mini ka'nu', xiin' sakuu' ña yoo nuu' sakuu' ña jaan'. ¹⁶ Nu' ñi kixin ndii, ñi taxi a ña kaka sakuu' nuu' ne yivi' saa ka kuni mii' ña. ¹⁷ Tee' ndee sakan' ñi xaa ña ndii, ñi xikuin a ña xaa' a ña va'a nuu' ña, te nia'a' ña'a' a ña yoo a. Sakuun' a savi' te taxi' a kua'a'

ñā savi' nda'a' ña, xiin' ña xaxi' ña, xiin' ña va'a kuni nimá ña —ñi kachi ra.

¹⁸ Tee' ndee sakuu' ña jaan' ñi ka'an ra xiin' ña ndii, ñi ndo'o va ra, te ñi sain kuin ra ne kua'a' jaan' ña nasoko' ña kiti' jaan' nuu' ra.

¹⁹ Ndisu ñi ya'a, te ñi ndekuie ndia'vi' te judío, te ñi kije ñuu Antioquía xiin' ñuu Iconio. Te jaan' ndii, ñi nama ra nimá ne jaan', te ñi kuun yuu' ña Pablo. Te xa'a' ña ñi tuu ña ña xa ñi xi'i ra ndii, ñi kañuu ña'a' ña xta'ni' ña ndee nuu' ñuu.

²⁰ Ndisu kii' ñi xaa ne ndikun ichi' Jesús, te ñi xinuudu ña'a' ña ndii, ñi ndokoo ra, te ñi ndi'vi' tukuu ra ñuu jaan'. Te tuku kivi' ñi keta ra kua'an ra xiin' Bernabé ñuu Derbe.

²¹ Te ñi ka'an ndoso' ra tu'un va'a nuu' ne ndiee' ñuu jaan', te ñi nakoo kua'a' ne ndikun ichi' Jesús ñi xaa ra. Kii' ndi'i ña jaan', te ñi nandiko' ra ñuu Lистра, xiin' ñuu Iconio, xiin' ñuu Antioquía ²² xandieni ra ne ndikun ichi' Jesús, te ndiaa yu'u' ña'a' ra ña kuni a kuita ni'i ña nuu' ña iní ña xini ña a. Te ñi ka'an ra xiin' ña ña kuni a kundo'o va e' te xka'ndia e' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí. ²³ Te i'in ñuu jaan' ndii, ñi sakuiso' chuun' ra te xixa te ka'ndia chuun' nuu' ne nduu' kuenta Jesús. Te kii' ndi'i ñi ka'an ra xiin' Ndiosí, te ñi yoo nditia tu ra ndii, ñi sanakua'a ra te jaan' nda'a' xto'o e' Jesús, ña xa iní ra xini ra.

Nandiko' Pablo xiin' Bernabé ñuu Antioquía, ña naa nuu' ñu'u' Siria

²⁴ Xka'ndia so'o ra ñu'u' Pisidia, te ñi xaa ra ñu'u' Panfilia. ²⁵ Te kii' ndi'i ñi ka'an ndoso' ra tu'un va'a ñuu Perge ndii, ñi nakaa' ra ñuu Atalia. ²⁶ Te ikan' ñi kije ra, te ñi ko'ni ra tundoo' te kua'an ra ñuu Antioquía mii' ñi sanakua'a ña'a' ne nakaya xa'a' Jesús nuu' ña ndani mii' ña'a' Ndiosí, te taxi a ña ndiee' ra xa'a' chuun' ña ñi xaa ra. ²⁷ Te kii' ñi xaa ra ñuu jaan', te ñi nakaya ra ne nduu' kuenta Jesús ndii, ñi ndatu'un' ndi'i ra nuu' ña sakuu' ña ñi xaa Ndiosí xiin' ra, xiin' saa

ni taxi a ña iní tu ne tuku' kuni ña Jesús. ²⁸ Te ni ndoo ra íkan' kua'a' kivi' xiin' ne ndikún ichi' Jesús xiin' ra.

15

Ndatu'un' tuni ka'nu' te ni tianu' Jesús xiin' te xixa ñuu Jerusalén

¹ Te kivi' jaan' ndii, ni xaa ndia'vi' te ni kíee ñu'u' Judea ñuu Antioquia, te ni xa'a' sanía'á ra ne nakayá xa'a' Jesús, ka'an ra ndii:

—Naa' kuä'a tuni iin' ndo' naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí, ña ni natíin Moisés ndii, küvi kaku ndo' nuu' kuachí ndo' —ni kachí ra.

² Te Pablo xiin' Bernabé ndii, ni nakuitá kuento ra xiin' te jaan', xa'a' a jaan' na ndíee' va ni kaní ta'an' ra kuento. Sakan' na ni ndoo ne nakayá xa'a' Jesús kuento ña kaa Pablo xiin' Bernabé ñuu Jerusalén xiin' sava ka te nakayá xiin' ña, te ndatu'un' ra xa'a' ña jaan' xiin' inga te ni tianu' Jesús, xiin' te xixa kuenta a, te ndíee' ñuu jaan'. ³ Te ni ti'vi' ña'a' ne nduu' kuenta Jesús kua'an ra xka'ndiá ra Fenicia xiin' Samaria ka'an ra ña kua'a' ne tuku' ni nanduú kuenta Jesús. Te va'a va kuni sakuu' inga ne nduu' kuenta Jesús xa'a' ña jaan'. ⁴ Kij' ni xaa Pablo xiin' Bernabé ñuu Jerusalén ndii, ni natíin ña'a' te xixa, xiin' inga te ni tianu' Jesús, xiin' sava ka ne nduu' kuenta Jesús. Te ni ndatu'un' ra nuu' sakuu' ne jaan' sakuu' ña ni xaa Ndiosí xiin' ra. ⁵ Ndisu ni ndondíchi sava te fariseo, te xa iní xini Jesús, te ni ka'an ra ndii:

—Kuni a ña kua'a tuni iin' te tuku' jaan', te ka'an chuun' e' xiin' ra te saxinú ra tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés —ni kachí ra.

⁶ Sakan' te ni nakaya te ni tianu' Jesús, xiin' te xixa jaan' te ndatu'un' tuni ra xa'a' ña jaan'. ⁷ Te kij' ni kua'a' va ndatu'un' ndíee' xiin' ta'an' ra ndii, ni ndondíchi Pedro, te ni ka'an ra ndii:

—Ñani ta'an' i, xini ndo'ó ña saa' ni nakaxin Ndiosí yu'u tein ndo', te ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ne

tuku', te ni iní ña xini ña Jesús.

⁸ Te Ndiosí, ña xini saa iin' nimá e' ndii, ni nia'a a ne tuku' ña natiin' ña'a' a taxi a Espíritu Santo naá nimá ña, saa nii' ni xaa tu a xiin' yoo'. ⁹ Te kuäsa' xachi' siin' ni xaa a xiin' yoo' ni ndee xiin' ne jaan'. Sakan' ña ni ndasandoo tu a nimá ne jaan' xa'a' ña iní ña xini ña Jesús.

¹⁰ Sakan' na kuii', ¿ndichun na xika' ndo' sataña'a' ndo' Ndiosí vitin taxi' ndo' chuun vie nuu' ne iní xini Jesús jaan', chuun ña küvi saxinú yoo' ni ndee ni küvi saxinú tu ña'a' ne xii' yata' e'? ¹¹ Sakan' ña yoo' ndii, kandixa' e' ña ni sakakú Ndiosí yoo' nuu' kuachí e' xa'a' ña kundani mii' xto'o e' Jesús yoo' kuiti', te nii' sakan' tu kundani a ne jaan' —ni kachí ra.

¹² Sakan' te ni xikundíee taxin' sakuu' ne kua'a' jaan' xini so'o tu ña ña ka'an Bernabé xiin' ña ka'an Pablo xa'a' chuun ka'nu' xiin' ña nandani va ne yivi', ña ni xaa te jaan' tein ne tuku' ni xaa Ndiosí.

¹³ Te kij' ndi'i ni ka'an te jaan', te ni xa'a' Jacobo ka'an ra ndii:

—Ñani ta'an' i, kuni so'o ndo' ña ka'an i xiin' ndo' vitin. ¹⁴ Xa ni ka'an Simón xiin' e' saa ni xaa Ndiosí ndee ña nuu' ña ni kundani a ne tuku' jaan', te ni nakaxin a sava ña te kunduu tu ña kuenta a. ¹⁵ Te nakuitá ña jaan' xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii:

¹⁶ Kij' xka'ndia ña jaan' ndii, nandiko' i te nakasa'a xaa' tukuu' i vi'e David, mii' ni xa'ndia chuun' ra, ña xa ni nduva,

te ndasava'a i mii' ni iin a.

¹⁷ Ña jaan' saa i te nanduku' sakuu' inga ne yivi' yu'u, ña nduu' xto'o ña, xiin' sakuu' ne tuku', ne xa ni nakaxin i kunduu kuenta i.

¹⁸ Sakan' ni kachí xto'o e', ña satuvi ña jaan' ndee xta'an' iin yivi'. Sakan' kachi a.

¹⁹ 'Xa'a' a jaan' na tuu yu'u ndii, va'a taxi e' chuun vie nuu' ne tuku', ne xa xa'a' iní xini xto'o e' Ndiosí.

20 Süu' jaan' ndii va'a ka ke'i e' iin tutu, te ti'vi' e' e nda'a' nja mii' ka'an a ña kuní a nakoo nja ña xixi' nja ndei', ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te na kümi' nja musa nja, te na küxi nja ndei' kiti', ti' ni xitja ní', te na küxi tu nja ní'. 21 Sakan' ña ndee xta'an' ndii, i'in ñuu ni yoq te ka'an ndoso' tu'un ndei' Ndiosí, ña ni natiin Moisés, te ka'vi' tu ra a vi'e mii' nakayá nja saa kivi' sábado, ña xinandiee' ne ta'an' e' —ni kachi ra.

Tutu ña kua'an nda'a' ne tuku'

22 Xa'a' a jaan' na te ni tianu' Jesús, xiin' te xixa jaan', xiin' sakuu' inga ne nduu' kuenta Jesús ñuu Jerusalén jaan' ndii, ni nakuita inga' nja kuento ña nakaxin nja iin uvi te yivi', te ti'vi' ña'a' nja xiin' Pablo xiin' Bernabé ñuu Antioquía. Te jaan' ndii, iin ra nani' Judas, te ka'an tu ne yivi' Barsabás xiin' ra, te inga ra nani' Silas. Te te kuu' nuu' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús nduu' uvi saa' te jaan'. 23 Te xiin' te jaan' ni ti'vi' nja tutu yo'o' ña ka'an ndii: "Ndu'u, te ni tianu' Jesús, xiin' ne nakayá xa'a' a ñuu yo'o', xiin' te xixa, te xito' ne jaan' ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne tuku', ne ini xini tu Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Siria xiin' ñu'u' Cilicia, xiin' ne ndee' ñuu Antioquía.

24 Xa ni xini ndu kuento ña ni kiee sava te yivi' tein ndu yo'o', tee' ndee koo' ra ni ti'vi' ndu. Te ni xaa ra mii' ndiee' ndo'ó, te ni sandi'ni ra nimá ndo' xiin' ña ni ka'an ra, te ni nasaka' tu ra ña xanini ndo' xa'a' a ña ka'an chuun' ra xiin' ndo', ña kasa'a ndo' tuni iin' ndo'. Te ka'an tu ra ña kuní a saxinú ndo' sakuu' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí.

25 Xa'a' a jaan' na ni ndoo inga' ndu kuento ña nakaxin ndu ndia'vi' te yivi', te ti'vi' ndu ra xiin' ñani maní e' Bernabé xiin' Pablo mii' ndiee' ndo'. 26 Te yo'o' ndii, xa xiyoó ra taxi ra kivi' ñuu ra xa'a' a ña saxinú ra ña kuní xto'o e' Jesucristo. 27 Xa'a' a jaan' na ti'vi' ndu Judas xiin' Silas, te ndatu'un' ndi'i ra nuu' ndo' ña ni ndoo ndu kuento, ña yoso' nuu'

tutu yo'o. 28 Sakan' ña ni nakuita ña kuní Espiritu Santo xiin' ndu ña tjachuun' ndu ndo'ó xiin' ndee iin tuku ña'a, süu' jaan' ndii ña yo'o' kuiti' saa ndo': 29 Kuní a ña nakoo ndo' ña xixi' ndo' ndei' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te küxi ka tu ndo' ní', te küxi ka tu ndo' ndei' ti' ni xitja ní', te kümi' tu ndo' musa ndo'. Naa' saxinú ndo' ña jaan' ndii, va'a saa ndo'. Ndiosí na koo xiin' ndo'." Sakan' yoso' a nuu' tutu jaan'.

30 Te kij' ndi'i ni ndei' ña'a' nja ndii, ni kiee ra ñuu Jerusalén, te ni nakaa' ra ñuu Antioquía. Te ni nakaya ra ne nakayá xa'a' Jesús, te ni sanakua'a ra tutu jaan' nda'a' nja. 31 Te kij' ni ka'vi' nja a ndii, ni nakuatia' va nja, sakan' ña ni saki'vi ña'a' ña yoso' nuu' tutu jaan'. 32 Te Judas xiin' Silas, xa'a' a ña nduu' tu ra te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, ni xandjeni ña'a' ra xiin' kua'a' tu'un va'a, te ni nakata ni'i tu ña'a' ra nuu' ichi' Jesús. 33 Te kij' ndi'i ni ndoo ra ñuu jaan' ndia'vi' kivi' ndii, ni ndei' maní' ña'a' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' jaan', te nandiko' ra mii' ndiee' ne ni ti'vi' ña'a'. 34 Ndisu Silas ndii, ni xtani ra ndoo ka ra ikan'. 35 Te ni ndoo tu Pablo xiin' Bernabé ñuu Antioquía jaan' sania'á inga' ra xa'a' xto'o e', te ka'an ndoso' tu ra tu'un va'a xiin' kua'a' inga te yivi'.

Kani ta'an' kuento Pablo xiin' Bernabé xa'a' Juan

36 Kij' ni ya'a ndia'vi' kivi', te ni ka'an Pablo xiin' Bernabé ndii:

—To'o' tukuu' sakuu' ñuu mii' ni ka'an e' tu'un va'a xa'a' xto'o e' nuu' ne yivi', te kuni e' saa ndiee' ne jaan' —ni kachi ra.

37 Ndandij ni kuni Bernabé ña ku'un tu Juan, te ka'an tu ne yivi' Marcos xiin', xiin' ra. 38 Ndisu ni tuu Pablo ña va'a nduu' a ña ku'un ka te jaan' xiin' ra, sakan' ña ni nakoo xiin' mii' ra ñu'u' Panfilia, te ni xijn ka ra kundikun ra sachuun' inga' ra xiin' te jaan' chuun' nuu' xto'o e'. 39 Xa'a' a jaan' na Pablo xiin' Bernabé ndii, ndiee' va ni kani ta'an' ra kuento ndee ni kusin' ra. Sakan'

na nĭ xakā Bernabé Marcos, tē nĭ kō'nĭ rā tundōo', tē kua'an rā nuu' nŭ'u' Chipre.

⁴⁰ Tē Pablo nĭ xakā Silas, tē kua'an rā kĭj' ndĭ'i nĭ sanakua'a nā'a' inga ne ndikún ĭchi' Jesús nuu' nā ndanĭ mĭj' nā'a' xto'o e' Ndiosí. ⁴¹ Tē nĭ xka'ndĭa rā nuu' nŭ'u' Siria xiin' nuu' nŭ'u' Cilicia nakata' nĭ'i rā ĭ'in tĭ'vĭ ne nduu' kuenta Jesús.

16

Kua'an Timoteo xiin' Pablo xiin' Silas

¹ Xi'na ka nŭu Derbe nĭ xaa rā, ndĭ'i jaan' tē nĭ xaa rā nŭu Listra, tē ĭkan' ndu'u' ĭin tē nanĭ' Timoteo, tē ndikún ĭchi' Jesús. Tē si'e ĭin nā'a' judía, nā' ĭnĭ xini Jesús nduu' tē jaan', ndisū yuva' rā ndii, tē griego nduu' rā. ² Tē xa'a' a nā ka'an va'a va ne ĭnĭ xini xto'o e', ne ndiee' nŭu Listra jaan' xiin' nŭu Iconio, xa'a' Timoteo jaan' ndii, ³ nĭ kunĭ Pablo nā ku'un tē jaan' xiin' rā. Ndisū nā kunĭ ka ku'un rā ndii, nĭ ka'an chuun' rā nā kōo tunĭ ĭin' tē jaan', tē kĭnĭnĭ kĭnĭ ne judío, ne ndiee' nŭ'u' jaan'. Kuachĭ ndii, sakuu' ne ndiee' jaan' xinĭ nā tē griego nduu' yuva' rā. ⁴ Tē kĭj' xka'ndĭa Pablo xiin' tē kua'an xiin' rā saa nŭu kua'an rā ndii, sakuni' tu'un rā xa'a' tu'un ndei', nā nĭ chĭtunĭ tē nĭ tĭanū' Jesús, xiin' tē xixa, tē ndiee' nŭu Jerusalén, nā kunĭ a saxinū nĭa a. ⁵ Sakan' na kuĭi' ĭ'in tĭ'vĭ ne nduu' kuenta Jesús ndii, nĭ xandĭeni ka nā'a' rā nuu' nā ĭnĭ nĭa xini nĭa Jesús, tē so'o kukua'á' ka nĭa ĭ'in kivi' kua'an.

So'o nĭ xaa a kĭj' nĭ satuvĭ a nuu' Pablo, nā xini rā ĭin tē Macedonia

⁶ Tē nĭ xka'ndĭa Pablo xiin' tē kua'an xiin' rā nuu' nŭ'u' Frigia xiin' nŭ'u' Galacia, sakan' nā nĭ taxĭ Espĭritu Santo ka'an rā tu'un Ndiosí nuu' nŭ'u' Asia. ⁷ Tē kĭj' nĭ xaa rā xa'in' nŭ'u' Misia ndii, nĭ xika rā ku'un rā nŭ'u' Bitinia. Ndisū nĭ taxĭ tu Espĭritu Jesús nā ku'un rā ĭkan'. ⁸ Tē nĭ xka'ndĭa rā nŭ'u' Misia, tē nĭ nakaa' rā ndee nŭu Troas, nā naá yu'u' minĭ ka'nu'. ⁹ Tē nŭu jaan' nĭ

satuvĭ a nuu' Pablo nā ĭin' ndĭchĭ ĭin tē nŭ'u' Macedonia ka'an nda'vi rā xiin' rā ndii:

—Xka'ndĭa un' nŭ'u' Macedonia tē chĭndĭee' un' ndu —kachi rā.

¹⁰ Tē kĭj' nĭ satuvĭ a nā jaan' nuu' Pablo ndii, nĭ chĭtu'va kĭ'i' xiin' mĭj' ndu, tē ku'un ndu nŭ'u' Macedonia. Sakan' nā nĭ kundani ndu nā Ndiosí nduu' nā kana' ndu, tē ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ne ndiee' nŭ'u' jaan'.

So'o nĭ xaa a kĭj' nĭ xa'an ndu xiin' Pablo nŭu Filipos

¹¹ Tē nĭ kō'nĭ ndu ĭin tundoo', tun' nĭ keta nŭu Troas jaan', tē kua'an ndaku ndu ndee nŭ'u' Samotracia. Tē nĭ kitu' tuku' kivi', tē nĭ kiee ndu kua'an ndu nŭu Neápolis. ¹² Tē nŭu jaan' nĭ kiee ndu tē kua'an ndu ndee nŭu Filipos. Nŭu jaan' ndii, nda'a' nŭu Roma nduu' a, tē kandu'u' a nuu' nŭ'u' Macedonia jaan', tē ĭin nŭu ka'nu' va' nduu' a. ĭkan' nĭ ndiee' ndu ndia'vi' kivi'.

¹³ Tē ĭin kivi' sábadu, nā xinandĭee' ne ta'an' ndu, ne judío ndii, nĭ kiee ndu nŭu jaan', tē nĭ xa'an ndu yu'u' ĭtĭa mĭj' tuu ndu nā yoo ĭin xaan' mĭj' xi ka'an ne judío, ne ndiee' ĭkan' xiin' Ndiosí. Sakan' tē nĭ xĭkundĭee' ndu ĭkan', tē nĭ xa'a' ka'an ndu xiin' nā'a', ne nĭ nakaya ĭkan', tu'un va'a xa'a' Jesús. ¹⁴ Tē ĭin nā'a' jaan' nanĭ' Lidia, nā nŭu Tiatira. Tē xiko' a' toto va'a, nā kua'a ndiaa'. Tē nā' xaka'nu' Ndiosí nduu' a'. Tē kĭj' ndu'u' a' xini so'o a' nā ka'an Pablo ndii, nĭ nunĭa' xto'o e' nimá a', tē nĭ natĭin a' tu'un va'a nā nĭ ka'an rā. ¹⁵ Tē kĭj' ndĭ'i nĭ chĭchĭ a' kuenta Jesús xiin' sakuu' ne ndiee' vĭ'e a' ndii, nĭ ka'an nda'vi a' xiin' ndu ndii:

—Naa' tuu ndo' nā ĭnĭ ĭ xini ĭ xto'o e' ndii, to'o' ndo' tē ndoo' ndo' xiin' ndu vĭ'e ĭ —nĭ kachi a'.

Tē xa'a' a nā ndiee' va nĭ ka'an a' xiin' ndu ndii, nĭ ndoo' ndu ĭkan'.

So'o nĭ xaa a kĭj' nĭ chĭnaá tē yivi' Pablo xiin' Silas vĭ'e kaa

¹⁶ Unta' kĭj' kua'an tuku' ndu mĭj' ka'an ndu xiin' Ndiosí ndii, nĭ

na'ta'an' iin ña' sava xiin' ndu. Ña' jaan' ndii, xiko' ni'i' ña'a' xto'o a', te ndiee' ñuu jaan'. Te naá iin ña ndiva'a nimá a', ña xaa' sakan' te tuvi' ini a'. Te xiin' ña ndiee', ña taxi' ña jaan' ndii, kua'a' va xu'un' ni kanando a' xa'a' xto'o a' jaan'.
 17 Te ni xikundikun a' Pablo xiin' ndu'u ka'an ti'e' a' ndii:

—Te yivi' kaa' ndii, te xika' nuu' nuu' Ndiosí ka'nu' xava'a nduu' ra. Te ka'an ra saa saa ndo' te kaku ndo' nuu' kuachi ndo' —kachi a'.

18 Te kua'a' va kivi' ni xaa a' ña jaan' ndee ni kusuxan' xini' Pablo. Sakan' na ni ndiko kuiin ra, te ni ka'an ra xiin' ña ndiva'a ña naá nimá a' jaan' ndii:

—Xiin' ña ndiee' Jesucristo ka'an chuun' i xiin' un' ña kuan keta nimá ña' ñaa' —ni kachi ra.

Xaka'an e' te ni keta ña jaan', te kua'an a.

19 Te kij' ni xini xto'o ña' sava jaan' ña ni ndi'i ña ndiatu' ini ra kanando ka ra xu'un' xiin' a' ndii, ni tijn ra Pablo xiin' Silas te ni ñuu ña'a' ra xan ndiaka ra ma'in' ya'vi nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu jaan'.
 20 Te ni sanakua'a ña'a' ra nuu' te kuu' ka'nu' ka'an ra ndii:

—Te judío yo'o' ndii, sasana' ra ne ñuu e' xiin' ña ka'an ndoso' ra.
 21 Sakan' ña sania'a ra iin nuu' ña ndei' ña va'a natijn e', te ni ndee vasa' tu xi xaa e', sakan' ña te romano nduu' yoo' —ni kachi ra.

22 Xa'a' a jaan' na ni nuta tu kua'a' ne yivi', ne ni nasaa' ni xini nia Pablo xiin' Silas. Sakan' te ni tianu' te kuu' ka'nu' jaan' te xiin', te ni tava' ra toto Pablo xiin' Silas, te ni ka'an chuun' tu ra, te ni suku' nduku va ña'a' ra.
 23 Te kij' ndi'i ni kutun' ña'a' te xiin' jaan' kua'a' va ichi' ndii, ni taan' ña'a' ra vi'e kaa. Te ni ka'an chuun' te kuu' ka'nu' jaan' xiin' te xiin' te xito' vi'e kaa ña koto va ña'a' ra.
 24 Kij' ni natijn te xito' vi'e kaa jaan' ña ni ka'an chuun' te jaan' xiin' ra ndii, ni taan' ña'a' ra ndemaa' tixin vi'e kaa jaan' mii' kutu' va kaa'. Te ni ko'ni tu ra xa'a' te jaan' yavi iin itun' vie va.

25 Te xa nañuu sava nduu' a, ndisu Pablo xiin' Silas ndii, ka'an ra xiin' Ndiosí te xita' tu ra yaa nuu' a. Te sakuu' te ñu'u' vi'e kaa jaan' xini so'o a.
 26 Te iin ni taan ndiee' xava'a ndee ni kisi' a xa'a' vi'e kaa jaan'. Te xa ndikun sakan', te ni nunia' tu sakuu' yi'e' a, te ni ndaxin' tu karena, ña tiin sakuu' te ñu'u' jaan'.
 27 Te kij' ni ndoto te xito' vi'e kaa jaan', te ni xini ra ña nunia' yi'e' jaan' ndii, ni xta'ni' ra ichi ra, te ka'ni' xiin' mii' ra, sakan' ña ni xanini ra ndii, xa ni xinu te ñu'u' vi'e kaa jaan'.
 28 Ndisu ni ka'an ti'e' Pablo xiin' ra ndii:

—Sätuxu'vi xiin' mji' un', sakan' ña yo'o' ñu'u' sakuu' ndu —ni kachi ra.

29 Sakan' te ni xikan te xito' vi'e kaa jaan' ñu'u', te ki'i' ni ndava ra ndeta ra mii' naá Pablo xiin' Silas. Te kisi' vi' ña'a' a ña yi'vi ra, te ni xikandu'u' ndiee ra ndee nuu' ñu'u' nuu' Pablo xiin' Silas.
 30 Ndi'i jaan' te ni tava' ña'a' ra ikan'. Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, tákui'e, ¿ndee ña saa i, te kaku i nuu' kuachi i? —ni kachi ra.

31 Te ni nakuiin te jaan' ndii:

—Inj un' kuni un' xto'o e' Jesucristo, te kaku un' nuu' kuachi un', yo'ó xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e un' —ni kachi ra.

32 Sakan' te Pablo xiin' Silas ndii, ni ka'an ra tu'un xa'a' xto'o e' nuu' te jaan' xiin' nuu' sakuu' ne ndiee' vi'e ra.
 33 Te xa ñuu sakan' ni xaka ña'a' te xito' vi'e kaa jaan', te ni natia ra mii' ni tuxu'vi te jaan'. Sakan' te ni chichi ra xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra kuenta Jesús.
 34 Te kij' ndiee' te jaan' vi'e ra ndii, ni taxi ra ña ni xixi te jaan', te va'a va kuni ra xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra xa'a' a ña ini nia xini nia Ndiosí.

35 Kij' ni kitu' kivi' jaan' ndii, ni ti'vi' te kuu' ka'nu' ñuu jaan' iin uvi te xiin' te ka'an ra xiin' te xito' vi'e kaa jaan' ndii:

—Saña' un' te yivi' ñaa' —ni kachi ra.

³⁶ Sakan' te n̄i ka'an te xito' vi'e kaā jaan' kuento jaan' xiin' Pablo ndii:

—Te kuu' ka'nu' n̄i ka'an chuun' xiin' i ña saña' i ndo'ó. Sakan' na kuu' xa kuv̄i kiee ndo' te ku'un ndo', Ndiosí na ku'un na xiin' ndo' —n̄i kach̄i ra.

³⁷ Ndisu n̄i nakuiin Pablo nuu' te xito' vi'e kaā jaan' ndii:

—Xi'na n̄i kutun' ra ndu'u nuu' kua'a' ne yivi', te n̄i ko'ni ra ndu' vi'e kaā tee' ndee n̄i sana'má ra ndu'u, te na'in ra kuach̄i ndu. Te ndu'u ndii, te romano nduu' tu ndu'u. Te vit̄in ndii, kuní ra tava' si'e ra ndu'u. Kuasa' xachi' sakan' ran', na kix̄in m̄i' te kuu' ka'nu' jaan' te tava' ra ndu —n̄i kach̄i Pablo.

³⁸ Te n̄i ka'an te xiin' jaan' xiin' te kuu' ka'nu' jaan' ña n̄i ka'an Pablo jaan', te n̄i yi'vi ra kii' n̄i xini so' o ra ña te romano nduu' tu Pablo xiin' Silas. ³⁹ Xa'a' a jaan' na n̄i xa'an tava' ra te jaan' vi'e kaā jaan', te n̄i xikan' ra ña ka'nu' in̄i nuu' ra, te n̄i ka'an nda'vi ra xiin' ra ña kiee ra ñuu jaan'. ⁴⁰ N̄i ket̄a so' o Pablo xiin' Silas vi'e kaā jaan', te kua'an ra vi'e Lidia. Te ikan' n̄i nduiin ra xiin' ne nakayá xa'a' Jesús, te n̄i xand̄ieni ra nimá n̄ia, ndi'i jaan' te n̄i kiee ra kua'an ra.

17

Sq'o n̄i xaā a kii' xika' Pablo ñuu Tesalónica

¹ Te Pablo xiin' Silas ndii, n̄i xka'ndia ra ñuu ña nani' Anfípolis xiin' ñuu ña nani' Apolonia, te n̄i xaā ra ndee ñuu Tesalónica, te ikan' ndii, yoo iin vi'e mii' nakayá ne judío. ² Te Pablo ndii, un̄i ta'an kivi' sábado, ña xinand̄iee' ne judío, n̄i xa'an ra vi'e mii' nakayá n̄ia naa xi xaá ra. Te ndiee' n̄i ndatu'un' ra nuu' ne jaan' xa'a' ña ka'an tu'un Ndiosí. ³ Te n̄i sanakuachi' ra ña yoso' nuu' tutu Ndiosí jaan' nuu' n̄ia, te sakuni' ña'a' ra ña ña nduu' Cristo n̄i ti'vi' Ndiosí sakakú yoo' ndii, n̄i kuní a ña kuv̄i a, ndi'i jaan', te nat̄iakú a. Te ka'an tu ra ndii:

—Jesús, ña ka'an ndoso' i xa'a' jaan' nduu' Cristo, ña n̄i ti'vi' Ndiosí sakakú yoo' —n̄i kach̄i ra.

⁴ Te sava ne judío jaan' ndii, n̄i in̄i n̄ia xini n̄ia Jesús, te n̄i nduiin n̄ia xiin' Pablo xiin' Silas. Te sakan' tu n̄i xaā kua'a' va ne griego, ne ndikún Ndiosí ña kandixa' ne judío, xiin' ki'in' ña'a', ne kuu' nuu'. ⁵ Ndisu te judío, te n̄i kandixa' ndii, n̄i xakuinu xava'a ra Pablo xiin' Silas. Sakan' na kuu' n̄i nakaya ra ki'in' te n̄ia'a xika' sii' ya'ya, te sanasaá' te jaan' ne ndiee' ñuu jaan'. Te n̄i ki'vi ndiee' ra vi'e iin te nani' Jasón nanduku' ra Pablo xiin' Silas, te tava' ña'a' ra, te kund̄iaka ña'a' ra vi'e ka'nu' ñuu jaan'. ⁶ Ndisu xa'a' a ña koo' te jaan' n̄i na'in ra ndii, n̄i naka ra Jasón xiin' inga ka te in̄i tu xini Jesús. Te n̄i kañuu ña'a' ra xan ndiaka ra nuu' te kuu' nuu' nuu' ñuu jaan'. Te n̄i ka'an ti'e' ra ndii:

—Te yivi', te sat̄ivi' ne yivi' iin yivi' mii' ka ndiee' n̄ia jaan' ndii, n̄i xaā tu ra ñuu mii' ndiee' e' yo'o' vit̄in, ⁷ te Jasón kaā' ndii, n̄i nat̄iin ña'a' ra vi'e ra. Te sakuu' te jaan' xka'ndiá kuento ña ka'an chuun' César, te xa'ndia chuun' ka'nu' ka, sakan' ña ka'an ra ndii, yoo inga te xa'ndia chuun' ka'nu' ka te nani' Jesús, kachi ra —n̄i kach̄i te jaan'.

⁸ Te n̄i nasaa' ne kua'a' jaan' xiin' te sanakuachi' kuento ñuu jaan' kii' n̄i xini so' o n̄ia ña n̄i ka'an ra. ⁹ Xa'a' a jaan' na n̄i ch̄ikand̄ia Jasón xiin' inga te yivi' jaan' xu'un', te n̄i sain' ña'a' te jaan'.

Sq'o n̄i xaā a kii' n̄i xika' Pablo xiin' Silas ñuu Berea

¹⁰ N̄i xaā so' o ñuu, te n̄i ti'vi' ne in̄i xini Jesús Pablo xiin' Silas ndee ñuu Berea. Te kii' n̄i xaā ra ñuu jaan' ndii, n̄i xa'an ra vi'e mii' nakayá ne judío. ¹¹ Ne ndiee' ñuu jaan' ndii, ka'nu' ka in̄i n̄ia te sakan' ne ndiee' ñuu Tesalónica jaan'. Kuach̄i ndii n̄i nat̄iin va'a n̄ia tu'un va'a xa'a' Jesús, te i'in kivi' kua'an ndii, sakuaan ndi'i n̄ia ña yoso' nuu' tutu Ndiosí te kuní n̄ia naa' sakan' xna'a

nduu' a naa sania'á Pablo xiin' Silas.
 12 Ña jaan' na kuii' kua'a' va ne judío jaan' ni ini xini Jesús. Te sakan' tu kua'a' ña'a' griega, ne ka'nu' xiin' te yivi' ndii, ni ini ña xini ña Jesús.

13 Ndisu kij' ni xini te judío, te ndiee' ñuu Tesalónica, kuento ña ka'an ndoso' tu Pablo tu'un Ndiosí ñuu Berea jaan' ndii, ni xa'an tu ra ikan', te ni kiku' ra ne yivi' kua'a', ne ndiee' ñuu jaan', sanasaá' ña'a' ra. 14 Ndisu ne ini xini Jesús ndii, numi' va, te ni ti'vi' ña Pablo ndee yu'u' mini' ka'nu'. Te Silas xiin' Timoteo ndii, ni ndoo ra ñuu Berea jaan'. 15 Te yivi', te ni xa'an xiin' Pablo ndii, ndee ñuu Atenas ni xa'an nakoo ña'a' ra. Te kij' ndi'i ni ka'an chuun' Pablo xiin' ra ña ka'an ra xiin' Silas xiin' Timoteo ña yachi' va kixin te jaan' ñuu Atenas mii' ndu'u' Pablo jaan' ndii, ni nandiko' ra.

Sq'o ni xaa a kij' ni xika Pablo ñuu Atenas

16 Te kij' ndu'u' Pablo ñuu Atenas jaan' ndiatu' ra te jaan' ndii, ni tuxu'vi va nimá ra kij' ni xini ra ña chitu' vi' ñuu jaan' yoo ndiosí saka. 17 Xa'a' a jaan' na ni ndatu'un' ndi'i ra nuu' ne judío jaan' vi'e mii' nakayá ña, xiin' nuu' ne tuku', ne xaka'nu' Ndiosí. Te sakan' tu ni xaa ra i'in kivi' nuu' yoo ka xika' ya'vi. 18 Te sava te ndikún xata' ña ni sania'á iin ti'vi te nani' epicúreos xiin' sava te ndikún xata' ña ni sania'á iin ti'vi te nani' estoicos ndii, ni kani ta'an' ra kuento xiin' Pablo. Te ni ka'an sava te jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' tu a sania'á te ka'an saka ka'a'? —ni kachi ra.

Te sava tuku' ra ni ka'an ndii:

—Kuain' te ka'an ndoso' xa'a' inga nuu' ndiosí nduu' ra —ni kachi ra.

Ni ka'an te jaan' ña jaan' sakan' ña ni ka'an ndoso' Pablo tu'un va'a nuu' ra xa'a' Jesús, xiin' xa'a' ña natjaku e' kij' kuvj e'.

19 Sakan' te ni xaka te jaan' Pablo te kua'an ra xiin' ra iin xaan' mii' nakayá te xini tuni' mii' nani' a Areópago, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá kuvj sania'á un' nduu' xa'a' ña xaa' ña ka'an ndoso' un' jaan'? 20 Kuachi ndii ña siin' tu ka'an un' xtuu ndu, sakan' na kuni kundani ndu ndee xa'a' ka'an a —ni kachi ra.

21 Sakan' ña sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' xiin' ne tuku', ne ndiee' tu ikan' ndii, xa nuu' ndatu'un' ña uun xini sq'o ña xa'a' ndee ka ña tuu ña nduu' ña xaa' nuu' ña.

22 Sakan' te ni xikuin ndichi Pablo ma'in' vi'e Areópago jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' ñuu Atenas yo'o' ndii, xa kundani yu'u' ña tiin' ka'nu' va ndo'ó ña kandixa' ndo'. 23 Sakan' ña kij' ni xka'ndia i ya'ya ñuu ndo' mii' ita' yukun' kuali' mii' xaka'nu' ndo' kua'a' va ña kandixa' ndo' jaan' ndii, ni xini tu i iin' iin yukun' lulu mii' yoso' iin yu'u' ña ka'an ndii: “Xa'a' Ndiosí ña koo' xini.” Sakan' yoso' a. Suu xa'a' Ndiosí, ña xaka'nu' ndo' jaan' tee' ndee xini ndo' a, kuaxi yu'u' ka'an ndoso' i nuu' ndo' vitin.

24 'Ña jaan' nduu' ña ni xa'a iin yivi' te sakan' tu sakuu' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', xa'a' a jaan' na suvi a nduu' xto'o ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi'. Te ndu'u' a ndee iin yukun' ña xa'a nda'a' te yivi', 25 ni ndee koo' tu ndee iin e' kuvj chindiee' ña'a' ndee naa kumi' e' iin ña kuni nuu' a. Sakan' ña koo' a kuni xachi' nuu' a jaan', suu' jaan' ndii mii' a taxi' kivi' ñuu sakuu' e', xiin' ña na'in' tachi' e', xiin' sakuu' ña kuni nuu' e'. 26 Te xiin' iin ndaa' te yivi' ni xa'a Ndiosí sakuu' nuu' ne yivi' iin yivi', te kundiee i'in ne jaan' kani' iin yivi'. Te kij' tia'an koo ndee iin e' ndii, ni ndoo a kuento amaa xiin' mii' kundiee e', 27 te nanduku' ña'a' sakuu' e', tee' ndee nanduku' niani' ña'a' e' ndii, na'in ña'a' e', sakan' ña xika' yoo a nuu' i'in e'. 28 Kuachi ndii suvi a xaa' sakan' te tiaku e', xiin' ña xiko' kulin e', xiin' ña yoo e'. Naa ni ka'an sava te ichi' ndo'ó, te ni ke'i kuento ndatun' kua'an ndii: “Si'e Ndiosí nduu' e'”, ni kachi ra.

29 'Te xa'a' a ña si'e Ndiosí nduu' e' ndii, vā'a kanini e' ña nduu' Ndiosí ndee naa ña xa'a nda'a' te yivi' xiin' oro, xiin' plata, xiin' yuu' saa xanini mii' ra. 30 Te Ndiosí ndii, ni ka'an kuachi a xiin' ne yivi' xa'a' ña naa' ni kuu' ña xta'an'. Ndisu vitin ndii, ka'an chuun' a xiin' sakuu' yoo', ne ndiee' kanii' iin yivi', ña nama e' nimá e' xa'a' kuachi e' te saa e' ña kuni a. 31 Sakan' ña xa' ni chindu'u' a iin kivi' ña sana'má ndaku a sakuu' ne yivi' xa'a' kuachi ña. Te saa a ña jaan' xiin' nda'a' iin te yivi', te xa' ni sakuiso' chuun' a xa'a' chuun' jaan'. Te ni nia'a a nuu' sakuu' e' xa'a' ña jaan', sakan' ña ni sanatiaku ña'a' a —ni kachi Pablo.

32 Te kii' ni xini so'o ne yivi' jaan' ña natiaku ne xi'i ndii, sava ña ni xandi'i xiin' Pablo, te sava tuku ña ni ka'an ndii:

—Inga kivi' kuni kuni so'o ka ndu xa'a' ña ka'an un' kaa' —ni kachi ña.

33 Sakan' te ni keta Pablo tein ne yivi' jaan' kua'an ra. 34 Te sava ne yivi' jaan' ndii, ni natijn ña tu'un va'a xa'a' Jesús ña sania'á Pablo, te ni ndu iin ña xiin' ra. Te tein ne jaan' ka'ni iin te nani' Dionisio, iin te xa'ndia chuun' xa'a' Areópago jaan' nduu' tu te jaan'. Te ka'ni tu iin ña'a' nani' Dámaris, xiin' inga ka ne yivi' ikan'.

18

S'o'o ni xaa a kii' xika' Pablo ñuu Corinto

1 Te kii' ni ndi'i ña jaan' ndii, ni keta Pablo ñuu Atenas jaan' te kua'an ra ñuu ka'nu' ña nani' Corinto. 2 Te ikan' ni xini ta'an' ra xiin' iin te judío te nani' Aquila, te ni tui ñu'u' Ponto. Sakan' ndia'vi' kivi' kua'an ña ni kiee te jaan' ñu'u' Italia, te ni xaa ra ñuu Corinto jaan' xiin' ña si'i ra Priscila. Sakan' ña Claudio, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' Roma, ni ka'an chuun' ña kiee sakuu' ne judío ñuu jaan'. Te ni ndu iin Pablo xiin' ña. 3 Te xa'a' a ña iin ndaa' nuu' chuun' xaa' Pablo xiin' Aquila jaan' ndii, ni ndoo ra

ndu'u' ra xiin' ña, te sachuun' inga' ra xiin' ña, sakan' ña ne xa'a vi'e toto nduu' ña. 4 Te saa kivi' sábado, ña xinandiee' ne judío ndii, ni xa'an Pablo vi'e mii' nakayá ña, te ni ndatu'un' ra xiin' ña, xiin' ne griego xa'a' Jesús te ini ña kuni ña a.

5 Te kii' ni xaa Silas xiin' Timoteo ñuu Corinto jaan', ña ni kiee ra ndee ñu'u' Macedonia ndii, ndee xa nuu' tu'un va'a xa'a' Jesús ka'an ndoso' Pablo, te ndiee' yu'u' ra nuu' ne judío jaan' ña suvi' a nduu' Cristo, ña ni ti'vi' Ndiosí sakakú yoo'. 6 Te ndii, xa'a' a ña xikuita'nú ne judío jaan' nuu' tu'un va'a ña ka'an ndoso' Pablo, te kani'a'a tu ña xiin' ra ndii, ni kisi ra toto ra ka'an ra ndii:

—Xa kuenta mii' ndo' nduu' ña kund'o'o ndo' xa'a' kuachi ndo' nuu' Ndiosí, koo' kuachi kumi' ka yu'u xa'a' ña jaan'. Te ndee vitin ndii, nuu' ne tuku' ku'un' ka'an ndoso' i tu'un va'a —ni kachi ra.

7 Sakan' te ni keta Pablo mii' nakayá ne judío jaan' te kua'an ra vi'e iin te nani' Justo. Te jaan' ndii, xito' ka'nu' ra Ndiosí, te iin' vi'e ra yatín xiin' vi'e mii' nakayá ne judío jaan'. 8 Te Crispo, te kuu' nuu' tixin vi'e mii' nakayá ne judío jaan' ndii, ni ini ra xini ra xto'o e' Jesús, te sakan' tu sakuu' ne ndiee' vi'e ra. Te ki'in' tuku' ne ñuu Corinto jaan', kii' ni xini so'o ña ña ni ka'an ndoso' Pablo ndii, ni ini ña xini ña xto'o e' Jesús, te ni chichi ña kuenta a.

9 Sakan' te ni satuvi xiin' mii' xto'o e' Jesús nuu' Pablo ñuu, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuän yi'vi un' ka'an ndoso' un' xa'a' i, ka'an na ka'an un', te vikuijn un'. 10 Kuachi ndii yoo i xiin' un', te koo' ndee iin ne yivi' kuví tijn yo'ó te satuxu'ví ña yo'ó, sakan' ña yoo kua'a' ne nduu' kuenta i ñuu yo'o' —ni kachi a xiin' ra.

11 Sakan' na ni ndoo ra ikan' iin kuiya yoso' sava sania'á ra ne ñuu Corinto jaan' tu'un Ndiosí.

12 Ndisu kii' ni nduu Galión te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' Acaya jaan' ndii, ni nakata sava ne

judío kuento n̄ia, te n̄i t̄iin n̄ia Pablo, te n̄i xan ndiaka ña'a' n̄ia vi'e mii' xa'nú te yivi' kuachi 13 ka'án n̄ia ndii:

—Te yo'o' ndii, tianu' ra ne yivi' te saka'nu' n̄ia Ndiosí ña nakuitá xiin' ña ka'án tu'un ndei' ndu —n̄i kachi n̄ia.

14 Te kii' xa xito' ka'an Pablo xa'a' ra ndii, n̄i ka'an Galión xiin' ne jaan' ndii:

—Naa' sakan' te yoo xna'a iin kuachi vie, uun iin ña n̄ia'a ña n̄i xa te yo'o' ndii, kuni so'o i ña ka'án ndo', ne judío. 15 Ndisu naa' kani' ta'an' ndo' xa'a' kuento kuiti', xiin' xa'a' ña kandixa' ndo', xiin' xa'a' tu'un ndei' mii' ndo' ndii, kuni kundu yu'u te xa'nú kuachi xa'a' ña jaan'. Sakan' na kuii' ñaa' mii' ndo' xini saa saa ndo' xiin' a —n̄i kachi ra.

16 Sakan' te n̄i tava' ra ne jaan' vi'e mii' xa'nú ra kuachi jaan'. 17 Te n̄i t̄iin sakuu' ne jaan' Sóstenes, te kuu' nuu' t̄ixin vi'e mii' nakayá n̄ia, te n̄i kutun' ña'a' n̄ia nuu' a mii' xa'nú Galión kuachi jaan'. Ndisu te jaan' ndii, n̄i xa ra kuenta kuu' vi' ne jaan'.

So'o n̄i xa a kii' n̄i n̄andiko' Pablo ñuu Antioquia

18 Te n̄i ndoo ka Pablo ñuu Corinto jaan' kua'a' kivi'. Ndi'i jaan', te n̄i ndei' ra ne in̄i xini Jesús, ne ndiee' ikan', te ku'un ra ñu'u' Siria. Te kua'an tu' Aquila xiin' Priscila xiin' ra. Te ñuu Cencrea mii' ki'in n̄ia tundo', tun' kua'an n̄ia jaan', n̄i kiee' ti'e' xini Pablo jaan', sakan' ña xa n̄i taxi ra kuento ra nuu' Ndiosí.

19 Te kii' n̄i xa n̄ia ñuu Éfeso ndii, n̄i nakoo Pablo Aquila xiin' Priscila ñuu jaan'. Te kua'an ra vi'e mii' nakayá ne judío, te n̄i ndatu'un' ra xiin' ne nakayá ikan'. 20 Te n̄i ka'an nda'vi ne jaan' xiin' ra ña ndoo ka ra xiin' n̄ia ndia'vi' kivi', ndisu n̄i x̄iin ra, 21 süu' jaan' ndii n̄i ndei' ña'a' ra ka'án ra xiin' n̄ia ndii:

—Kixin ndi'e' tuku i yo'o' naa' sakan' kuni Ndiosí —n̄i kachi ra.

Te n̄i ki'in ra tundo' ñuu Éfeso jaan', te n̄i keta ra kua'an ra.

22 Te kii' n̄i xa ra ñuu Cesarea ndii, n̄i keta ra tundo' jaan', te n̄i ka ra ñuu Jerusalén, te kua'an nakuatú ra ne nduu' kuenta Jesús. Ikan' te n̄i nakaa' ra ñuu Antioquia.

23 Te ñuu Antioquia jaan' n̄i ndoo Pablo ndia'vi' kivi', ikan' te n̄i keta ra kua'an ra i'in ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galacia xiin' nuu' ñu'u' Frigia nakata' ni'i ra ne nduu' kuenta Jesús nuu' ichi' a.

Ka'án ndoso' Apolos xa'a' Jesús ñuu Éfeso

24 Te kivi' jaan' n̄i xa iin te judío, te nani' Apolos, ñuu Éfeso, te jaan' ndii, ñuu Alejandria n̄i kiee' ra, te chuun va ra xiin' ña ka'án ndoso' ra, te xini va tu ra saa yoo ña yoso' nuu' tutu Ndiosí. 25 Te jaan' ndii, n̄i sakuaan ndi'i tu ra xa'a' ichi' xt'o' e' Jesús. Te xiin' iin kani' nimá ra ka'án ndoso' ra, te ndaku va sania'á tu ra xa'a' Jesús, tee' ndee xa'a' ña n̄i sakuchi' Juan ne yivi' kuenta ña nama' n̄ia nimá kuiti' n̄ia xini ra. 26 Te n̄i xa'a' ra ka'án ndoso' ndituni ra vi'e mii' nakayá ne judío. Ndisu kii' n̄i xini so'o Aquila xiin' Priscila ña n̄i ka'an ra jaan' ndii, n̄i xaka ña'a' n̄ia mii' koo' yoo, te n̄i sanakuachi' ndi'i ka n̄ia ichi' Ndiosí nuu' ra.

27 Te xa'a' a ña kuni ku'un Apolos jaan' nuu' ñu'u' Acaya ndii, n̄i xandieni ña'a' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ñuu Éfeso jaan', te n̄i ke'i n̄ia iin tutu nuu' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñu'u' Acaya jaan', ña nat̄iin va'a n̄ia te jaan'. Te kii' n̄i xa Apolos ikan' ndii, n̄i ch̄indiee' kua'a' ra ne yivi', ne n̄i in̄i xini Jesús n̄i xa Ndiosí xa'a' a ña ndani mii' ña'a' a. 28 Sakan' süu ndiee' va n̄i sandoó kui'e ra ne judío, ne in̄i xini Jesús, mii' chitu' kaa'. Te xiin' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí n̄i nia'a ra ne jaan' ña Jesús nduu' Cristo, ña n̄i ti'vi' Ndiosí sakakú yoo'.

19

So' o ni xaa a kii' xika' Pablo ñuu Éfeso

¹ Ndu'u' ka Apolos ñuu Corinto jaan', te Pablo ndii, xa ndi'i ni xinu'ni ra kani' tejin iku', te xa ni xaa ra ndee ñuu Éfeso. Te ikan' ni xini ta'an' ra xiin' sava te ndikun ichi' Jesús. ² Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá ni natijn ndo' Espiritu Santo kii' ni xa'a' ini ndo' xini ndo' Jesús? —ni kachi ra.

Te ni nakuijn te jaan' ndii:

—Ni ndee tia'an kunj so' o ndu naa' yoo iin Espiritu Santo —ni kachi ra.

³ Te ni ndatu'un' tukuu' ña'a' Pablo ndii:

—¿Ndee nuu' ña chichi' ni natijn ndo' o na sakan'? —ni kachi ra.

Te ni nakuijn te jaan' ndii:

—Ña chichi', ña ni sania'á Juan kuiti', ni natijn ndu —ni kachi ra.

⁴ Te ni ka'an ka Pablo xiin' ra ndii:

—Ña ni chichi' ña ni sania'á Juan jaan' ndii, kuenta ña nama' e' nimá e' xa'a' kuachi ña xaa' e' kuiti' nduu' a. Te ni ka'an tu ra xiin' ne yivi' ña ini ña kunj ña ña kuaxi xata' ra, te ña jaan' nduu' Jesús, ni kachi ra —ni kachi Pablo.

⁵ Te kij' ni xini so' o ra ña jaan' ndii, ni chichi' ra kuenta xto' o e' Jesús. ⁶ Te kij' ni tondia nda'a' ña'a' Pablo ndii, ni xikui'nu Espiritu Santo sakuu' te jaan', te ni xa'a' ka'an ra tu'un' ña xini ra, te ni ka'an tiakú tu ra. ⁷ Te ña sakuu' te yivi' jaan' ndii, uxj uvi' ta'an kuu' ra.

⁸ Te nii' unj ta'an yoo' ni xa'an Pablo vi'e mii' nakaya te judío ñuu jaan', te ni ndatu'un' ndieni ra xiin' te jaan', te ni xika ra sakandixa' ña'a' ra ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá te jaan'. ⁹ Ndisu kua'a' va te jaan' ni xaxij nimá, te nuu' chitu' ni kanja'a ra xa'a' ichi' xaa' ña ka'an ndoso' Pablo jaan'. Sakan' na ni kuxioo ra nuu' te jaan', te ni naka siin' ra te ini xini Jesús, te kua'an ra xiin' te jaan' vi'e mii' sania'á iin

te nani' Tiranno. Te saa kivi' ni ndatu'un' ndi'i ra xiin' te jaan' ikan'. ¹⁰ Te sakan' ni xaa ra nii' uvi' kuiya. Sakan' na kuii' ni xini so' o sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia jaan' tu'un' va'a xa'a' xto' o e' Jesús, ne judío xiin' ne griego.

¹¹ Te xiin' ña ndiee' Ndiosí ni xaa Pablo ki'in' chuun ka'nu' koo' chukuu'. ¹² Te ndee pein ra xiin' toto taa' nuu' ra ni ki'in' ne yivi', te kua'an ña xiin' a mii' ndiee' ne kuni kuvj, te ni nda'a ña nuu' kui'e ña ndo' o ña. Te sakan' tu ni kiee ña ndiva'a nimá ña.

¹³ Ndisu sava te judío, te xika' ya'ya tava' ña ndiva'a nimá ne yivi' ndii, ni xaa na ra ña nduxa' ña tava' ra ña ndiva'a nimá ne yivi' xiin' ña ndiee' xto' o e' Jesús ka'an ra ndii:

—Xiin' ña ndiee' Jesús, ña ka'an ndoso' Pablo xa'a', ka'an chuun' ndu xiin' ndo'. Kua'an kiee ndo' —ni kachi ra.

¹⁴ Te xaa' ña jaan' ndii, te uxa ta'an si'e iin sutu ka'nu' judío, te ni nani' Esceva, nduu' ra. ¹⁵ Ndisu ni ka'an ña ndiva'a jaan' xiin' ra ndii:

—Jesús ndii, xini ña'a' i, te xini tu i yoo nduu' Pablo. Ndisu ndo' o ndii, ¿yoo nduu' ndo' na ka'an ndo' ña jaan'? —ni kachi a.

¹⁶ Xa sakan' ni, te ni xikosó' ndi'i' ña'a' te yivi', te naá ña ndiva'a nimá jaan', te ni kanando ña'a' ra. Te mii' va ni kuu ra xiin' te jaan', ndee ni xinu' iin' vichi' ti'e' sakuu' ra vi'e jaan', te ni tuxu'vi xava'a tu ra.

¹⁷ Te kij' ni xini sakuu' ne ndiee' ñuu Éfeso kuento xa'a' ña jaan', ne judío xiin' ne griego ndii, ni yi'vi xava'a ña. Te ni xito ka'nu' va ña ña ndiee' xto' o e' Jesús mii' ka. ¹⁸ Te kua'a' va tu ne sakan' ni xa'a' ini xini Jesús ndii, kuaxi ña na'má ña kuachi ña xa'a' ña ña'a' ña xaa' ña. ¹⁹ Te kua'a' ne ni xaa ña tu'va ndii, ni ndasajin ña sakuu' tutu mii' yoso' tu'un' tu'va jaan', te ni xa'mi ña a nuu' sakuu' ne yivi'. Te kij' ni natava' ña kuenta xa'a' ya'vi tutu jaan' ndii, ni keta a uvi' xiko uxj mi' xu'un' yuu' plata xa'a' sakuu'

a. ²⁰ Xa'a' a jaan' na so'o ndiee' ka kiku' tu'un va'a xa'a' xto'o e' Jesus, te kua'a' ka tu ne yivi' ini xini a. Sakan' na xini na na kumi' a kua'a' na ndiee'.

²¹ Kij' ndi'i ni xka'ndia sakuu' na ni yoo jaan' ndii, ni ka'an Pablo xiin' nimá ra na ku'un ra nuu' Jerusalén kij' ndi'i xka'ndia ra nu'u' Macedonia xiin' nu'u' Acaya. Te ni ka'an tu ra ndii:

—Kij' ndi'i saa i na jaan' ndii, kuni a ku'un tu i nuu' Roma —kachi ra.

²² Te ni ti'vi' ra uvi ta'an te xachuun' inga' xiin' ra nu'u' Macedonia, Timoteo xiin' Erasto. Te mij' ra ndii, ni ndoo ra nu'u' Asia jaan' ndia'vi' ka kivi'.

So'o ni xaa a kij' ni ka'an ndoso' Pablo nuu' Efeso

²³ Te sava ni kij' sakan' ni xa'a' xi'e kua'a' ne nuu' jaan' xini na ichi' xaa' na ka'an xa'a' Jesus. ²⁴ Kuachi ndii ni yoo jin te xachuun' xiin' plata nuu' jaan' te nani' Demetrio. Te jaan' ndii, xa'a ra yukun' kual' kuenta ndiosí Diana. Te kua'a' va xu'un' ni kanando te xachuun' nuu' ra xa'a' na jaan'. ²⁵ Xa'a' a jaan' na ni nakaya ra te jaan' xiin' tuku te xaa' tu naa chuun' jaan', te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, te xaa' tu chuun' yo'o' ndii, xini ndo' na na kaa' tiaku e'. ²⁶ Ndisu xa xini e', te xa xini tu e' kuento na süu' nuu' Efeso yo'o' kuiti' xa ni sakandixa' Pablo jaan' kua'a' ne yivi' xiin' na sania'á ra, süu' jaan' ndii yatin' kanii' nuu' nu'u' Asia. Te ka'an ra na na xa'a nda'a' e' ndii, süu' ndiosí nduu' a. ²⁷ Te süu' chuun' na xaa' kuiti' e' iyo ndoñu'u', süu' jaan' ndii ndee vi'e mii' xaka'nu' sakuu' yoo' ndiosí chie Diana iyo ndoñu'u'. Te sakan' ndoñu'u' na xaka'nu' na'a' sakuu' ne ndiee' nu'u' Asia xiin' ne ndiee' kanii' jin yivi' —ni kachi ra.

²⁸ Te kij' ni xini so'o ra na jaan' ndii, ni nasaa' xava'a ra, te ni kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Na' ka'nu' nduu' ndiosí yoo' Diana, ne nuu' Efeso —kachi ra.

²⁹ Te jin kanii' tio', te ni sana xini' ne yivi' kanii' nuu' jaan', te ni jin na Gayo xiin' Aristarco. Te jaan' ndii, nu'u' Macedonia ni kiee ra, te ndiaka' ta'an' ra xiin' Pablo. Ikan' te ni ki'vi' sakan' moto na vi'e nuu' mii' nakaya ne yivi' ndiaka' na uvi' saa' te jaan'. ³⁰ Te Pablo ndii, ni kuni ra ku'un ra mii' ni nakaya ne nuu' jaan', ndisu ni taxi ne nakaya xa'a' Jesus xiin' ra na ku'un ra. ³¹ Te sakan' tu sava te xa'ndia chuun' nuu' nu'u' Asia jaan', te xini ta'an' xiin' Pablo ndii, ni ti'vi' ra tu'un ka'an nda'vi' ra na ku'un ra vi'e nuu' jaan'.

³² Te ne yivi', ne ni nakaya vi'e nuu' jaan' ndii, nakuita xachi' kuento na, sava na ka'an xa'a' jin na'a, te tuku na ka'an xa'a' tuku a. Te yatin' sakuu' na xini ndee xa'a' ni nduun' na ikan'. ³³ Te sava ne judío, ne ka'ni tein ne kua'a' jaan' ndii, ni chinda'a' na jin te nani' Alejandro te ka'an ra xiin' ne kua'a' jaan'. Sakan' te ni katani nda'a' te jaan' nuu' na na koo' taxin' yu'u' na, te ni kuni ra ka'an ra xa'a' ne judío nuu' na. ³⁴ Ndisu kij' ni xini na na te judío nduu' tu mij' ra ndii, ni xa'a' kuaa' sakuu' na, te sakan' ni xaa' na yatin' uvi ta'an hora ka'an na ndii:

—Na' ka'nu' va' nduu' ndiosí yoo' Diana, ne nuu' Efeso —ni kachi na.

³⁵ Te kij' ni sain' kulin' na'a' te kuu' ka'nu' nuu' nuu' jaan', sakan' te ni ka'an ra xiin' na ndii:

—Ndo'ó, ne nuu' Efeso, sakuu' ne yivi' jin yivi' xini na yoo', ne ndiee' nuu' Efeso, nduu' ne kumi' kuenta na xito' e' yukun' ndiosí ka'nu' Diana xiin' na niania' a', na ni nuu' ndivi'. ³⁶ Te xa'a' a na na ndaku xna'a' nduu' na jaan' ndii, kundiee' taxin' ndo', te saa ndo' ndee jin na'a' xiin' tu'un' kui'e. ³⁷ Sakan' na te yivi', te ni kixin' ndiaka' ndo' yo'o' ndii, koo' a ni xakui'na' ra yukun' e' ni ndee ni kania'a tu ra xa'a' ndiosí e' jaan'. ³⁸ Sakan' na kuu' naa' yoo' jin na kuni chindu'u' Demetrio

kuachi xa'a' uun te xachuun' xiin' ra ndii, xa yoo vi'e mii' xa'nu' te yivi' kuachi. Ikan' yoo te xa'nu' kuachi. Ikan' kuvu ku'un chindu'u' ra kuachi xa'a' ta'an' ra. ³⁹ Te naa' yoo inga ka xa'a' kuni ka'an kuachi ndo' ndii, kii' koo junta ka'nu', te ndoo e' kuento xa'a' na jaan' saa ka'an chuun' tu'un ndei' e'. ⁴⁰ Kuachi ndii, xa'a' na ni nakuchi e' vitin ndii, iyo tin kuachi ne yivi' yoo' nuu' te xa'ndia chuun' ka'nu' na xiin' a kundiee taxin' e'. Sakan' na koo ndee jin na kuvu ka'an e' xa'a' e' naa' ndatu'un' te jaan' yoo' ndee xa'a' ni xaa e' sakan' —ni kachi ra.

⁴¹ Te kii' ndi'i ni ka'an ra na jaan' ndii, ni sandutia ra ne jaan' vi'e jaan'.

20

So'o ni xaa a kii' xika' Pablo nu'u' Macedonia xiin' nu'u' Grecia

¹ Te kii' ni xikuiin na ni nakuchi ne kua'a' jaan' ndii, ni nakaya Pablo ne ini xini Jesus ndiee' nuu' Efeso jaan', te ni xandieni na'a' ra. Ndi'i jaan', te ni ndei' na'a' ra, te ni keta ra kua'an ra nu'u' Macedonia. ² Te kii' ndi'i ni xka'ndia ra nu'u' jaan' xandieni kua'a' ra ne ini xini Jesus ndiee' ikan' xiin' na ka'an ra ndii, sakan' vi' te ni xaa ra nu'u' Grecia. ³ Te ni ndoo ra ikan' un' ta'an yoo'. Te kii' xa xito' ki'in ra tundoo', te ku'un ra nu'u' Siria ndii, ni xini ra kuento na ni ndatu'un' tuni ne judio na ka'ni' na'a' nja. Sakan' na kui' ndee chaa' ka ni kuni ra nandiko' xa'a' ra nuu' nu'u' Macedonia. ⁴ Te ni xa'an ki'in' te yivi' xiin' ra. In ra nani' Sopater, te ni kiee nuu' Berea, te inga ra nani' Aristarco xiin' inga te nani' Segundo. Te nuu' Tesalonica nduu' uvi' saa' te jaan'. Te inga ra nani' Gayo, te ni kiee nuu' Derbe xiin' inga te nani' Timoteo. Te inga ra nani' Tiquico xiin' inga te nani' Trófimo. Te nu'u' Asia nduu' uvi' saa' te jaan'. ⁵ Te jaan' ndii, ni ki'in' ichi' ra, te ni ndiatu ra ndu'u' nuu' Troas. ⁶ Te kii' ni ndi'i viko' kuenta na xixi' ne judio xita' va'a na koo'

yuchi' levadura saká xiin' ndii, ni kiee ndu nuu' Filipos, te ni ko'ni ndu jin tundoo' te kua'an ndu. Te u'un ta'an kivi' ni ya'a, te ni xaa ndu nuu' Troas jaan' mii' ndiatu' te jaan' ndu. Te ni ndoo ndu ikan' uxa ta'an kivi'.

So'o ni xaa a kii' ni ka'an ndoso' Pablo nuu' Troas, te ni ndei' ta'an' ra xiin' ne yivi' ikan'

⁷ Te kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, ni nakaya ndu te kuxi ndu na xaxi' xakuaa' kuenta na ni xixi' Jesus. Te xa'a' a na kitu' tuku kivi' kiee ndu te ku'un ndu ndii, ni sania'a Pablo ne ini xini Jesus ndee ni ku' na nuu. ⁸ Te cuarto vi'e sukun mii' ni nakaya ndu jaan' ndii, ni yoo kua'a' kaa tuun tixin a. ⁹ Te jin te sava, te nani' Eutico ndii, ndu'u' ra yu'u' ventana vi'e jaan' kuni kusun xava'a ra. Te xa'a' a na na'a' va ni ka'an ndoso' Pablo na ni kanando ma'na te jaan'. Sakan' na kui' ndee piso na un' mii' ndiee' ndu jaan' ni kiee ra, te ni nama ra ndienu. Te kii' ni ndoni' na'a' ne yivi' ndii, xa ni xi'i ra. ¹⁰ Sakan' te ni nuu Pablo, te ni nakanu' ra xata' nu'u' nde'i te jaan', te ni numi ra a. Te ni ka'an ra xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Kundi'ni ndo' sakan' na xa ni natia'ku ra —ni kachi ra.

¹¹ Ikan' te ni kaa ka Pablo cuarto jaan', te ni ta'vi' ra xita' va'a, te ni xixi' ndu na xaxi' xakuaa' kuenta Jesus. Sakan' te ni nakaa ka ra ni ka'an ndoso' ra ndee ni kitu'. Sakan' te ni kiee ndu kua'an ndu. ¹² Te ni naka tiaku ne yivi' te sava jaan', te kuan nu'u' nja xiin' ra, xa'a' a jaan' na va'a xava'a kuni nja.

Kua'an Pablo nuu' Mileto

¹³ Te ndu'u' ndii, xi'na ndu ni ki'in' ichi' kua'an ndu, sakan' na ni ko'ni ndu tundoo' te ndiatu' ndu Pablo ndee nuu' Asón, sakan' na ni kuni ra ku'un xa'a' ra. ¹⁴ Te kii' ni nata'an' ndu xiin' ra nuu' Asón jaan' ndii, ni ndi'vi' ra tundoo' te kua'an sakuu' ndu ndee nuu' Mitilene. ¹⁵ Te tuku kivi' ni kiee ndu nuu' jaan', te ni xka'ndia ndu nuu' nu'u' Quío. Te kii' ni kitu' inga ka kivi' ndii,

ni xka'ndia ndu yatın nuu' ñu'u' Samos. Te inga ka kivi' ndii, ni xaa ndu ñuu Trogilio. Te tuku kivi' ni xaa ndu ndee ñuu Mileto. ¹⁶ Sakan' ña ni chituní Pablo ña xka'ndia xioo ra ñuu Éfeso, sakan' ña ni kuni ra kuu kuachí ra nuu' ñu'u' Asia. Kuachí ndii ndi'ni ra xaa ra ñuu Jerusalén, te naa' ni kuví ndii, xa íkan' yoo ra kii' koo viko' ka'nu' ña nani' Pentecostés.

Kani kuento Pablo te xito' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso

¹⁷ Te ni ti'vi' Pablo te yivi' te ka'an ra xiin' te xixa, te xito' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso jaan', te kixin ra ñuu Mileto jaan'. ¹⁸ Kii' ni xaa te jaan' íkan', te ni ka'an Pablo xiin' ra ndii:

—Xiní ndo'ó saa ni xachuun' i sakuu' kivi' kii' ni ndu'u' i xiin' ndo' ndee kivi' nuu' kii' ni xaa i nuu' ñu'u' Asia yo'o', ¹⁹ te sakuu' kivi' tu ni xika nuu' i nuu' xto'o e' xiin' sakuu' ña nda'vi kuu' nimá i, xiin' ña ni xitia tikui nuu' i xa'a' ndo'ó, xiin' ña ni xaa ne judío xiin' i kii' ni sando'o' nia yu'u'. ²⁰ Te xiní ndo'ó ña sakuu' ichi' ni ka'an i xiin' ndo' xa'a' ña va'a mii' ndo', te chindiee' a ndo'ó. Te ni sania'á i ndo'ó tu'un va'a nuu' kua'a' ne yivi'. Te sakan' tu ni xaa i vi'e i'in ndo'. ²¹ Ni ka'an ndoso' i nuu' ne judío xiin' nuu' ne tuku' ña nama nia nimá nia xa'a' kuachí nia te saa nia ña kuni Ndiosí, te ini nia kuni nia xto'o e' Jesucristo.

²² 'Te vitin ndii, ndiee' xaka' Espiritu Santo yu'u' ña ku'un i ñuu Jerusalén, te xiní i ndee ña kundo'o i íkan'. ²³ Te ndii, xiní kuiti' i ña i'in ñuu mii' kua'an i ndii, sakuni' Espiritu Santo jaan' yu'u' ña kunaá i vi'e kaa, te koo tu i kua'a' tundo'o'. ²⁴ Ndisu nuu' mii' i ndii, ndiaa ya'vi' xachi' kivi' ñuu i. Süu' jaan' ndii ndiaa ya'vi' ka ña saxinú i chuun ña ni sakuiso' chuun' xto'o e' Jesús yu'u, ña ndiee' yu'u' i xa'a' tu'un va'a, ña ka'an xa'a' ña ndani mii' Ndiosí yoo'.

²⁵ 'Te vitin ndii, ka'an i xiin' ndo' ña xiní i ña ndee iin ndo'ó, ne ni yoo i xiin' ka'an ndoso' i xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e' ndii, kuni ka ndo' nuu' i. ²⁶ Ña jaan' na kuii' ka'an kaxi' i xiin' ndo' kivi' vitin ña koo' ka kuenta kumi' i xa'a' ndo'. ²⁷ Kuachí ndii ni nakoo si'e i nuu' ndo' ndee iin ña kuni Ndiosí, süu' jaan' ndii ni ka'an i sakuu' a xiin' ndo'.

²⁸ 'Xa'a' a jaan' na koto xiin' mii' va ndo', te koto va tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta xto'o e', ne ni taxi Espiritu Santo kunduu' ndo' te paxto nuu', te koto ña'a' ndo', kuachí ndii ni ndasanduu' a ne jaan' kuenta a xiin' ní' si'e mii' a. ²⁹ Sakan' ña xiní yu'u' ña kii' ku'un i ndii, kō'ni te yivi' tein ndo', te kuu ra ndee naa lobo nia'a, ti' xika' kuni kaxi' mbee, sakan' ña kaka ra sativi' ra nimá ndo'ó. ³⁰ Te tein mii' ndo' kiee sava te ka'an tun vixi, te xita' ra ne ndikun ichi' Jesús, te kundikun nia xata' mii' ra. ³¹ Ña jaan' na kuii' kaka ñu'u' ini va ndo'. Te naka'an' va ndo' ña nii' uni kuiya ni xikuijn i ña saki'in' kuento i i'in ndo'. Te kua'a' va ichi' ndii, ndee ni xaku i.

³² 'Te vitin sanakua'a i ndo'ó nda'a' Ndiosí xiin' nda'a' tu'un a ña ka'an xa'a' ña ndani mii' a yoo'. Ña jaan' kumi' ndiee' te kuví nakata ni'i a yoo' nuu' ichi' a. Te ña jaan' tu kuví saa sakan' te natijn na ndo' xiin' inga ne nduu' tu nditia a ña xa ni taxi a kuento a xa'a' nuu' e'. ³³ Koo' kivi' ni ndioo' ini i xa'a' ña'a ndee iin ndo', naa kuu' oro, plata uun toto ndo'. ³⁴ Xiní ndo'ó ña ni xachuun' i xiin' nda'a' i yo'o', te ni ki'in i ña ni kuni nuu' i xiin' ña ni kuni nuu' te ndiaka' ta'an xiin' i. ³⁵ Te xiin' ña ni xaa i jaan' ni nia'a i ndo'ó ña sakan' kuni a xachuun' u'vi e' te kuví chindiee' e' ne natiin. Naka'an' e' ña ni ka'an xto'o e' Jesús kii' ni ka'an a ndii: "Sañu'u' ka Ndiosí yoo' kii' taxi' e' ña'a te sakan' ña natiin' e' ña jaan'." Sakan' ni kachi Jesús —ni kachi Pablo xiin' te xixa jaan'.

36 Te kij' ndi'i ni ka'an ra ña jaan' ndii, ni xikuijn xiti' ra xiin' sakuu' te xixa jaan', te ni ka'an sakuu' ra xiin' Ndiosí. 37 Ikan' te ni xaku ti'e' sakuu' ra xiin' Pablo, te ni numi ña'a' ra, te ni chito tu ra nuu' te jaan'. 38 Sakan' ña suchi' xava'a ini te jaan' koto ka ni ka'an Pablo xiin' ra ña koo' kivi' ka kunj nuu' ta'an' ra. Te ni xa'an ndiakā ña'a' ra ndee mii' iin' tundoo'.

21

Sokua'an Pablo ñuu Jerusalén

1 Te kij' ndi'i ni ndei' ndu te jaan' ndii, ni ko'ni ndu tundoo' te kua'an ndaku ndu ndee nuu' ñu'u' Cos. Te tuku kivi' kua'an ndu, te ni xaa ndu ndee nuu' ñu'u' Rodas. Te ikan' ni kiee ndu te kua'an ndu, te ni xaa ndu ndee ñuu Pátara. 2 Te ñuu Pátara jaan' ni xini ndu iin' tundoo', tun' kua'an ñu'u' Fenicia. Te ni ko'ni ndu tun' jaan', te ni kiee ndu kua'an ndu. 3 Te kij' kua'an ndu ndii, ni xini ndu kandu'u' ñu'u' Chipre nda'a' itin ndu, te kua'an ndaku ndu ndee ñu'u' Siria. Te ni xa'an nu' xiin' ndu ñuu Tiro, sakan' ña ikan' ni xka'ndia te yivi' nakoo ra ña'a, ña ñu'u' tixin tun' jaan'. Sakan' te ni nuu ndu ikan'.

4 Te ikan' ni xini ta'an' ndu xiin' ne nduu' kuenta xto'o e'. Te ni ndoo ndu xiin' ne jaan' uxa ta'an kivi'. Te ni sakuni' Espiritu Santo ne jaan' ña kundoo' Pablo, sakan' na ni ka'an ña xiin' ra ña kü'un ra ñuu Jerusalén.

5 Ndisu kij' ni saxinú ndu kivi' jaan' ndii, ni kiee ndu ñuu jaan' te kua'an ndu mii' ni ndoo tundoo' jaan'. Te sakuu' ne jaan', tiaa xiin' ña si'i ra xiin' si'e ña ndii, ni xan ndiakā ña ndu'u yu'u' mini nuu' ñuu jaan'. Te ni xikuita xiti' sakuu' ndu yu'u' mini jaan', te ni ka'an ndu xiin' Ndiosí. 6 Ikan' te ni ndei' ña'a' ndu, te ni ko'ni ndu tundoo' jaan' kua'an ndu. Te ne jaan' ndii, ni nandiko' ña vi'e ña.

7 Te ndu'u ndii, ni kiee ndu ñuu Tiro jaan' te kua'an ka ndu nuu'

mini ndee ni xaa ndu ñuu Tolemaida. Te ikan' ni nakuatu ta'an' ndu xiin' ne nduu' kuenta Jesús, te ni ndoo ndu xiin' ne jaan' iin' ndaa' kivi'. 8 Te tuku kivi' ni kiee ndu ikan' te kua'an ndu, te ni xaa ndu ñuu Cesarea. Te ikan' ni xa'an ndu vi'e iin' te ka'an ndoso' tu'un va'a, te nani' Felipe. Te jaan' nduu' iin' te uxa ta'an te ni chindiee' te nda'a' xa'a' Jesús, te ni ndoo ndu vi'e ra jaan'. 9 Te jaan' ndii, yoo kumi' ta'an ña'a' si'e ra, te ne jaan' ndii, ne ndiee' iin' ndaa' nduu' ña, te ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' tu ña.

10 Te kij' xa kua'an ndia'vi' kivi' ndiee' ndu ikan' ndii, ni xaa iin' te ni kiee ñu'u' Judea, te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te nani' Agabo. 11 Xaa so'o ra mii' ndiee' ndu jaan', te ni kuyatin ra nuu' ndu, te ni ki'in ra toto ña tiin toko' Pablo, te ni satiin ra a nda'a' ra xiin' xa'a' ra, te ni ka'an ra ndii:

—Ka'an Espiritu Santo xiin' i ndii, so'o satiin te judío ñuu Jerusalén te xiin' ña'a' toto yo'o'. Te sanakua'a ña'a' ra nda'a' ne tuku', kachi a —ni kachi ra.

12 Te kij' ni xini so'o ndu ña jaan' ndii, ndu'u' xiin' ne ndiee' ikan' ndii, ni ka'an nda'vi va ndu xiin' Pablo ña kaa ra ñuu Jerusalén. 13 Sakan' te ni ka'an ra xiin' ndu ndii:

—Kuaku ka ndo', sakan' ña sakusuchi' ndikui ndo' ini i. Kuachi ndii, süu' ña kotiin kuiti' i xa yoo tu'va i, süu' jaan' ndii xa yoo tu'va tu i ña kuvj i ñuu Jerusalén jaan' xa'a' xto'o e' Jesús —ni kachi ra.

14 Te xa'a' a ña ni kuvj nakasi ña'a' ndu ndii, ni xikuijn ndu ka'an xiin' ta'an' ndu ndii:

—Na xka'ndia saa kuní xto'o e' Jesús —ni kachi ndu.

15 Te kij' ni ya'a ndia'vi' kivi', te ni sakoo' tu'va xiin' mii' ndu, te ni kiee ndu kua'an kaa ndu ñuu Jerusalén.

16 Te ni xa'an ndia'vi' te ndikún ichi' Jesús, te ndiee' ñuu Cesarea jaan', xiin' ndu. Te ni xan ndiakā ra ndu vi'e iin' te nani' Mnasón mii' ni ndoo ndu. Te jaan' ndii, ñu'u' Chipre

ní kíee rá, te xá yata' vá ndikún rá ichi' xto'ó e'.

So'ó ní xaa a kii' ní xaa Pablo ñuu Jerusalén

17 Kii' ní xaa ndu ñuu Jerusalén ndii, ní nañin maní' vá ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' íkan', ndu.

18 Te tuku kivi' kua'an ndi'e' ndu mii' ndu'u' Jacobo. Te íkan' ndiee' ti'vi' sakuu' te xixa, te xito' ne jaan'.

19 Te kii' ndi'i ní naquatu ña'a' ndu ndii, íkan' te ní xa'a' ndatu'un' ndi'i Pablo nuu' te jaan' saa ní chindiee' ña'a' Ndiosí nuu' i'in chuun ña ní sakuiso' chuun' ña'a' a tein ne tuku'.

20 Te kii' ndi'i ní xini so'ó rá ña jaan' ndii, ní xaka'nu' rá Ndiosí, te ní ka'an rá xiin' Pablo ndii:

—Xá xini yo'ó, ñani i, ña ñuu Jerusalén yo'ó' ndii, yoo kua'a' mii' ne ta'an' e', ne judío, ne xa ini xini xto'ó e'. Te sakuu' ne jaan' ndii, tiin' ka'nu' xava'a' nia tu'un' ndei' Ndiosí. 21 Te xa xini nia ka'an ne yivi' xa'a' yo'ó ña sania'a' un' sakuu' ne judío, ne ndiee' tein ne tuku', ña na kuxioo nia nuu' tu'un' ndei', ña ní sania'a' Moisés, te ka'an un' xiin' nia ña na kasa'a' nia tuni iin' tiaa si'e' nia, te ka'an tu un' xiin' nia ña na kandiixa' nia ña xi xaá e'.

22 ¿Saa tu saa e' vitin? Sakan' ña kuni ne kua'a' jaan' kuento ña xa ní xaa un' yo'o'. 23 Sakan' na kuii' va'a ka saa un' ña ka'an ndu xiin' un' vitin: Yoo kumi' ta'an te yivi' tein ndu yo'o', te kuni a ña saxinú rá ña ní taxí rá kuento rá, ña kaka nuu rá nuu' Ndiosí. 24 Naka ña'a' un' te ku'un un' yukun' ka'nu', te ndasandoo sutu ndo'ó nuu' Ndiosí. Te chavi' un' xa'a' rá te kivi' kiee ti'e' xini' rá xa'a' ña kuni a saa rá jaan'. Sakan' te kuni sakuu' ne yivi' ña süu' ña ndixa' nduu' ña ní xini so'ó nia ka'an ne yivi' xa'a' un' jaan', süu' jaan' ndii xika' tu yo'ó saa nii' ka'an chuun' tu'un' ndei' jaan'. 25 Te ne tuku', ne xa ini xini Jesús ndii, xa ní ti'vi' ndu tutu nda'a' nia ña ní chituni ndu ña kuni a ña nakoó nia ña xixi' nia ndei', ña ní nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te kuxi ka tu

nia níi', te kuxi ka tu nia ndei' ti' ní xitia níi', te kumi' ka tu nia musa nia —ní kachi rá xiin' Pablo.

26 Te tuku kivi' ndii, ní xaka Pablo te jaan', te ní xa'an rá te ndasandoo ña'a' sutu xiin' te jaan' nuu' Ndiosí. Ndi'i jaan', te ní nda'ni Pablo yukun' ka'nu', te ní ka'an rá xiin' sutu ndee kivi' xinu ña nduu' ndoo' rá xiin' te jaan' nuu' Ndiosí, te taxí rá tumaní' nuu' a xa'a' i'in rá.

So'ó ní xaa a kii' ní tiin te yivi' Pablo ñuu Jerusalén

27 Te kii' xa xito' xinu kuii' uxa ta'an kivi' jaan' ndii, ní xini sava te judío, te ndiee' nuu' ñu'u' Asia, Pablo yukun' ka'nu' jaan'. Sakan' te ní sanakuchi rá sakuu' ne yivi' kua'a' xava'a, ne ndiee' íkan', te ní tiin rá Pablo 28 ka'an ti'e' rá ndii:

—Ndo'ó, ne ta'an' ndu, te Israel, nia'a ndo' te chindiee' ndo' ndu'u, sakan' ña te yivi' yo'ó' nduu' te sania'a' sakuu' ne yivi' iin yivi' ña kani'a' nia xa'a' ne ñuu e', xiin' xa'a' tu'un' ndei' Ndiosí, xiin' xa'a' yukun' ka'nu' su'un' yo'o'. Te siin' tuku' ndii, ndee sava te griego ní ko'ni rá yukun' e' te sanduxin rá a kii' xaa' rá sakan' —ní kachi rá.

29 Ní ka'an te jaan' sakan', kuachi ndii ní xini rá xika' Pablo xiin' iin te ñuu Éfeso, te nani' Trófimo, te ní xanini rá ña ní xaka Pablo te jaan', te ní ki'vi' rá yukun' jaan'. 30 Sakan' na kuii' ní nakuchi sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' te taxa'an' nia ndekuie' inga' nia. Te ní tiin te yivi' Pablo, te ní xta'ni' ña'a' rá ndee ki'e' yukun' jaan'. Te xaka'an e', te ní ndasi rá yi'e' yukun' jaan'. 31 Te xa xito' ka'ni' ña'a' rá kii' ní xini tu'un' te xiin', te xa'ndia chuun' nuu' iin ti'vi' te xiin', ña ní nakuchi vá sakuu' ne ndiee' ñuu Jerusalén jaan'. 32 Numi' te ní naka rá ki'in' te xiin' xiin' sava tu te xiin' kuu' nuu' te taxa'an' rá naka' rá ndekuie' rá nuu' ne yivi' kua'a' jaan'. Te kii' ní xini ña'a' nia ndii, ní xikuiin nia ña kutun' nia Pablo. 33 Sakan' te ní kuyatin te xiin', te xa'ndia chuun' jaan', te ní ka'an chuun' rá, te ní tiin rá Pablo, te

satiín ña'a' ra xiin' uvi ta'an karena. Te ni ndatu'un' te jaan' ne jaan' yoo nduu' Pablo, te yoo nduu' tu a ni xaa ra. ³⁴ Ndisu sava ne jaan' ka'an ti'e' iin ña'a, te sava tuku nja ka'an ti'e' inga ña'a. Xa'a' a ña ni kuvj kundani kaxi' ra ndee xa'a' tiin' kuachi nja Pablo xa'a' a ña kuaa' ti'e' nja ndii, ni ka'an chuun' ra ña naka ña'a' te xiin' jaan' te ku'un' ra vi'e mii' ndiee' ra. ³⁵ Te kij' ni xaa te xiin' jaan' xiin' Pablo kuatō ña kua'an kaa mii' ndiee' ra ndii, ni ndon'i ña'a' ra sakan' ña ni sana va'a cho' ne kua'a' jaan'. ³⁶ Kuachi ndii xa xata' ra jaan' ndikun ne kua'a' jaan' ka'an ti'e' nja ndii:

—Na kuvj ra —kachi nja.

Xikan Pablo ndei' ña ka'an ra xa'a' ra nuu' ne kua'a' jaan'

³⁷ Kij' xa xito' te xiin' jaan' skoni' ña'a' ra vi'e mii' ndiee' ra ndii, ni ka'an Pablo tu'un' griego xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xiin' jaan' ndii:

—¿Ñaa kuvj ka'an i xiin' un' iin xa'a'? —ni kachi ra.

Te ni ka'an te xa'ndia chuun' jaan' xiin' ra ndii:

—Aan, kuvj tu ka'an yo'ó tu'un' griego uun. ³⁸ Naa' sakan' ndii, ¿süu' yo'ó nduu' te Egipto, te ni sakunta'an' te yivi' xiin' te xa'ndia chuun' xama'in', ndi'i jaan', te ni naka ra kumi' mi' te xa'ni' ne yivi' te kua'an ra xiin' te jaan' mii' ichi kaa'? —ni kachi ra.

³⁹ Te ni nakuiin Pablo ndii:

—Yu'u ndii, te judío nduu' i, te ni kije i ñuu Tarso, ña nduu' iin ñuu ka'nu' ña kandu'u' nuu' ñu'u' Cilicia. Te xikan i ña va'a nuu' un' ña taxi un' ka'an i xiin' ne yivi' kaa' —ni kachi ra.

⁴⁰ Te kij' ni taxi te xiin' jaan' ña ka'an Pablo ndii, ikan' te ni iin ra kuatō jaan', te ni ndon'i ra nda'a' ra te ka'an ra xiin' nja. Te kij' ni xikuiin sakuu' nja ndii, ni ka'an ra xiin' nja tu'un' hebreo ndii:

22

¹ —Te yivi', ñani i, xiin' ndo'ó, te xixa nuu' ñuu yo'o', kunj so'o ndo' ña ka'an i xa'a' i nuu' ndo' vitin —ni kachi ra.

² Te kij' ni xini so'o nja ña ka'an ra xiin' nja tu'un' hebreo ndii, ni xikuita taxin' ka nja. Te ni ka'an ka ra ndii:

³ —Te judío nduu' tu yu'u, te ni kije i ñuu Tarso, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Cilicia. Ndisu ñuu Jerusalén yo'o' ni xa'nu' i, te ni sakuaan ndi'i i saa nii' ka'an tu'un' ndei' ne ichi' yata' e', nuu' Gamaliel. Te xika' nuu' i nuu' Ndiosí ndee vitin xiin' kanii' nimá i naa xaa' sakuu' ndo'ó kivi' vitin. ⁴ Te ni sando'o' u'vi va i ne ndikun ichi' Jesús ndee ni xi'i sava nja xa'a' a ña ni satiín ña'a' i, te ni taan' i nja vi'e kaa, naa' tiaa nduu' ra, uun ña'a' nduu' nja. ⁵ Sakan' tu sutu ka'nu' xiin' te xixa nuu' ñuu yo'o' ndii, kuvj ndiee yu'u' ra xa'a' ña jaan', sakan' ña nda'a' te jaan' ni ki'in i tutu ña kua'an nda'a' ne ta'an' e', ne ndiee' ñuu Damasco. Te ni ketá i kua'an i ñuu jaan' te satiín i ne ndikun ichi' jaan', te naka ña'a' i, te xaa nja ñuu yo'o', te kundo'o nja.

Ndiee' yu'u' Pablo saa ni nama Jesús nimá ra

(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ "Te kij' kuyatin' iin ke'in' kij' naá i ichi' yatín ñuu Damasco jaan' kua'an i ndii, achi va ni kije iin ñu'u' yi'é koo' chukuu' ndee ndivi', te ni xinundu'u a yu'u. ⁷ Te ni nduva i ñu'u', te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ka'an a xiin' i ndii: "Saulo, Saulo, ¿ndichun na sando'o' un' yu'u?", ni kachi a. ⁸ Te ni ka'an i ndii: "¿Yoo nduu' yo'ó, tákui'e?", ni kachi i. Te ni ka'an a xiin' i ndii: "Yu'u nduu' Jesús, te ñuu Nazaret, te sando'o' un'", ni kachi a. ⁹ Te yivi', te kua'an xiin' i ndii, ni xini ra ñu'u' jaan', ndisu ni kundani ra ña ni ka'an tachi' yu'u' jaan' xiin' i. ¹⁰ Te ni ka'an i xiin' a ndii: "¿Ndee ña saa i, tákui'e?", ni kachi i. Te ni ka'an a xiin' i ndii: "Ndokoo un' te ndi'vi un' ñuu Damasco, te ikan' ka'an iin

te yivi' xiin' un' ndee ña kuní a saa un'", ni kachi a.

11 'Te xa'a' a ña ni küvi kuni i sakan' ña ni yi'e koo' chukuu' ñu'u jaan' ndii, ni tjin te kua'an xiin' i jaan' nda'a' i, te ni naka ra yu'u te kua'an ndu ndee ni ko'ni ndu ñuu Damasco jaan'. 12 Te ikan' ndu'u' iin te nani' Ananías, te jaan' ndii, xika' nuu' ra nuu' Ndiosí saa ka'an tu'un ndei' a. Te ka'an va'a sakuu' ne ta'an' e', ne judío, ne ndiee' ñuu jaan', xa'a' ra. 13 Te ni xa'a' ra mii' ni ndu'u' i jaan', te ni kuyatin ra nuu' i, te ni ka'an ra xiin' i ndii: "Ñani Saulo, na natuvi nuu' un'", ni kachi ra xiin' i. Te xaka'an e', te ni natuvi nuu' i, te ni nakoto ndiaa ña'a' i. 14 Te ni ka'an ka ra xiin' i ndii: "Ndiosí, ña ni xaka'nu' ne xii' yata' e', ni nakaxin yo'ó te kuni un' ña kuní a, te kuni nduchi' nuu' un' Jesús, ña xachuun' ndaku, te kuni so'o un' tachi' a. 15 Te ndiee yu'u' un' xa'a' ña jaan' nuu' sakuu' ne yivi', te ka'an ndoso' un' xa'a' ña ni xini nduchi' nuu' un' xiin' xa'a' ña ni xini so'o un' jaan'. 16 Te vitin ndii, kundiatu ka un'. Ndongichi un' te kuchi un' kuenta a. Te kakan un' nuu' a te sandoyo' a kuachi un'", ni kachi ra xiin' i.

17 'Te kii' ni nandiko' i ñuu Jerusalén yo'o', te iin' i ka'an i xiin' Ndiosí yukun' ka'nu' ndii, ni satuvi a nuu' i 18 ña ni xini i xto'o e'. Te ni ka'an a xiin' i ndii: "Yachi va te keta ki'i' un' ñuu Jerusalén ñaa'. Sakan' ña natjin ne ñuu ñaa' ña ndiee' yu'u' un' xa'a' i", ni kachi a. 19 Te ni ka'an i xiin' a ndii: "Táku'e, xini kaxi' ne yivi' jaan' ña yu'u nduu' te ni xa'an saa vi'e mii' nakaya ne judío, ne ta'an' e', te ni taan i ne ini xini yo'ó vi'e kaa, te ni kutun' tu ña ni xa'a' i. 20 Te sakan' tu kii' ni xa'ni' te yivi' Esteban, te ni ndiee yu'u' xa'a' un' ndii, xta'an tu yu'u ni iin ikan' xito' i toto te ni xa'ni' ña'a' jaan', te ni nakuita kuento i xiin' te jaan'", ni kachi i xiin' a. 21 Te ni ka'an a xiin' i ndii: "Kua'an, sakan' ña ti'vi' i yo'ó nuu' ne tuku',

ne ndiee' xika'", ni kachi a xiin' i —kachi Pablo.

So'o ni xa'a' a kii' ni yoo Pablo nda'a' te xiin' romano

22 Te ndee ña yo'o' kuiti' ni xini so'o ne kua'a' jaan' ni ka'an Pablo. Ikan' te ni xa'a' kuaa' ti'e' ña ka'an ña ndii:

—Xata'an kutiakü ka te yivi' ñaa', ka'ni' ña'a' ndo' —kachi ña.

23 Te xa'a' a ña kuaa' ti'e' ña, te seko' xi'é ña toto ña, te sakandeta' tu ña yaka' ndii, 24 ni ka'an chuun' te xiin', te xa'ndia chuun' jaan', ña sandi'vi' te xiin' ra Pablo tixin vi'e ra jaan', te suku' yo'o' tu ña'a' ra te ndiee yu'u' Pablo jaan' ndee xa'a' nduu' a ña kuaa' ndiaa ña'a' ne yivi' jaan'. 25 Te kii' xa ni satiin kutu' te xiin' jaan' Pablo xiin' iin' te suku' yo'o' ña'a' ra ndii, ni ka'an Pablo xiin' iin' te xiin' kuu' nuu', te iin' yatin jaan' ndii:

—¿Ñaa' taxi' tu'un ndei' ñuu Roma ña suku' yo'o' ndo' iin te romano naa' tia'an sana'má ña'a' te xa'ndia chuun'? —ni kachi ra.

26 Te kii' ni xini so'o te kuu' nuu' jaan' ña jaan' ndii, ni xa'an ka'an ra xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ra jaan' ndii:

—¿Saa saa un' vitin, kuachi ndii te romano nduu' tu te kaa'? —ni kachi ra.

27 Te ni kuyatin te xa'ndia chuun' jaan' mii' iin' Pablo, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñaa' ndixa xna'a' ndii, te romano nduu' tu yo'ó? —ni kachi ra.

Te ni nakujin Pablo nuu' ra ndii:

—Uun sivi' i —ni kachi ra.

28 Te ni ka'an ka te xa'ndia chuun' jaan' xiin' Pablo ndii:

—Yu'u ndii, kua'a' xava'a xu'un' ni cha'vi' i, te ni nandu'u' i te romano —ni kachi ra.

Te ni ka'an Pablo xiin' ra ndii:

—Yu'u ndii, xa te romano nduu' i ndee kii' ni tuvi' i —ni kachi ra.

29 Ña jaan' na kuu' te xiin', te xito' suku' yo'o' ña'a' jaan' ndii, xaka'an e', te ni kuxioo ra. Te ndee te xa'ndia chuun' jaan' ni yi'vi' kii' ni xini ra

ña te romano nduu' tu Pablo, sakan' ña ni ka'an chuun' ra, te ni xikotiin Pablo xiin' karena.

Ka'an Pablo xq'a' ra nuu' te xixa kuu' nuu' nuu' ne judío

³⁰ Te tuku kivi' ndii, xa'a' a ña ni kuni te xa'ndia chuun' jaan' kundan' kaxi' ra ndee xa'a' ni tiin kuachi ne judío Pablo jaan' ndii, ni ndaxin' ra karena ña tiin Pablo. Te ni ka'an chuun' ra ña nakaya tu sutu kuu' nuu' xiin' sakuu' te xixa kuu' nuu' ñuu' Jerusalén jaan'. Te ni xta'ni' ra Pablo vi'e kaa, te ni xani' ña'a' ra nuu' te jaan'.

23

¹ Te ni xto'ni kaxi' Pablo nuu' te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Ñani ta'an' i, saxinú i ña kuni Ndiosí ndee vitin xiin' ña naá va'a nimá i nuu' a —ni kachi ra.

² Te sutu ka'nu', te nani' Ananías ndii, ni ka'an chuun' ra xiin' te ita' yatín jaan' ña sa'ndia' ra yu'u' Pablo. ³ Sakan' te ni ka'an Pablo xiin' Ananías jaan' ndii:

—Ndiosí na sa'ndia' yu'u' yo'ó, sakan' ña nduu' un' ndee naa nama vi'e, ña kin' kaa', te ni nake'i ya'a a. Ndu'u' un' ñaa' te sana'má un' yu'u' saa nii' ka'an tu'un' ndei' Ndiosí. Ndisu ni xka'ndia un' tu'un' ndei' jaan' ña ni ka'an chuun' un' te kani' ra yu'u' —ni kachi ra.

⁴ Ikan' te ni ka'an te ita' yatín jaan' xiin' Pablo ndii:

—Sakan' vi' tuku ka'an yo'ó xiin' sutu ka'nu', te xika' nuu' nuu' Ndiosí un' —ni kachi ra.

⁵ Te ni ka'an Pablo ndii:

—Ñani i, xiní yu'u' naa' sutu ka'nu' nduu' te kaa', sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Ká'an kin' un' xiin' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñuu' un'.” Sakan' yoso' a —ni kachi ra.

⁶ Xa'a' a ña ni xini Pablo ña sava te jaan' nduu' te saduceo, te sava tuku ra nduu' te fariseo ndii, ni ka'an ti'e' ra xiin' te xixa kuu' nuu' jaan' ndii:

—Ñani ta'an' i, yu'u' ndii, te fariseo nduu' i, te te fariseo ni nduu' tu yuva' i. Te tiin' kuachi ndo' yu'u' xa'a' a ña ndiatu' ini i ña natia'ku e' kii' kuv' e' —ni kachi ra.

⁷ Te kii' ni ka'an ra ña jaan' ndii, ni xa'a' kani' ta'an' kuento te fariseo xiin' te saduceo, te ni nata'vi' ra. ⁸ Kuachi ndii, te saduceo ndii, kändixa' ra ña natia'ku ne ni xi'i, te ni ndee kändixa' tu ra ña yoo ángele, te ni ndee kändixa' tu ra naa' yoo espíritu. Ndisu te fariseo ndii, kändixa' te jaan' sakuu' ña jaan'. ⁹ Ikan' te ni xa'a' kuaa' ti'e' sakuu' te jaan'. Te ni ndondich' sava te sanakuachi' tu'un' ndei' Moisés, te nduu' te fariseo. Te ni ka'an ra ndii:

—Köo' xachi' kuachi te kaa' ni na'in ndu. Naa' ni ka'an jin ángele, uun naa' ni ka'an jin espíritu xiin' ra ndii, vä'a kuun' ta'an' e' xiin' Ndiosí —ni kachi ra.

¹⁰ Te xa'a' a ña so'o ni nasaa' kua'a' ka sakuu' te jaan' ndii, ni yi'vi te xa'ndia chuun' nuu' te xiiin' jaan' ña sakuachi' xi'e ra Pablo. Ña jaan' na kui' ni ka'an chuun' ra xiin' ndia'vi' te xiiin', te ko'ni ra xta'ni' ña'a' ra tein te jaan', te ku'un' ndiaka tuku ña'a' ra vi'e mii' ndiee' ra xito' ra.

¹¹ Te kii' ni kuñuu kivi' jaan' ndii, ni tuvi xto'o e' nuu' Pablo, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Sandjeni xiin' mii' un', sakan' ña saa ni ndiee yu'u' un' xa'a' i ñuu' Jerusalén ñaa' ndii, nii' sakan' tu kuni a ndiee yu'u' un' xa'a' i ñuu' Roma —ni kachi a.

Ndatu'un' tuni te judío saa saa ra te ka'ni' ra Pablo

¹² Te kii' ni kitu' ndii, ni ndatu'un' tuni sava te judío saa saa ra te ka'ni' ra Pablo. Te ni chikandia xiin' mii' ra nuu' ta'an' ra ña küxi ra, te kö'o tu ra tikui ndee skachi' ka'ni' ña'a' ra. ¹³ Te ya'a uvi' xiko kuu' te ni chikandia xiin' mii' jaan'. ¹⁴ Te jaan' ndii, ni xa'an ra nuu' sutu kuu' nuu' xiin' nuu' te xixa nuu' ñuu' Jerusalén jaan', te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ndu'u ndii, ni chikandia xiin' mii' ndu ña kaxi' ndu ndee iin ña'a ndee skachi' ka'ni' ndu Pablo. ¹⁵ Ña jaan' na kuii' ndo'ó xiin' te xixa kuu' nuu' ndii, ka'an ndo' xiin' te xiin', te xa'ndia chuun', te kixin ndiaka ra Pablo nuu' ndo', te saa ndo' ndee naa kuni sana'má ndi'i ka ndo' ra. Te ndu'u ndii, koo tu'va ndu te ka'ni' ña'a' ndu ña kuni ka xaa ra yo'o' —ni kachi ra.

¹⁶ Ndisu ni xini tiaa si'e ña' ta'an' Pablo kuento ña ni ndatu'un' tuni si'e te jaan'. Te ni xa'an ndatu'un' ra a nuu' Pablo mii' naá ra vi'e mii' ndiee' te xiin' jaan'. ¹⁷ Sakan' te ni kana Pablo iin te xiin' kuu' nuu', te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Kua'an ndiaka te sava yo'o' nuu' te xiin' xa'ndia chuun', sakan' ña yoo iin ña kuni ka'an ra xiin' te jaan' —ni kachi ra.

¹⁸ Sakan' te ni xaka ña'a' te kuu' nuu' jaan' nuu' te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Pablo, te naá vi'e kaa, ni kana yu'u, te ni ka'an ra xiin' i ña kixin ndiaka i te sava yo'o' nuu' yo'ó, sakan' ña yoo iin ña kuni ka'an ra xiin' un' —ni kachi ra.

¹⁹ Te te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ni tijn ra nda'a' te sava jaan', te ni naka siin' ña'a' ra. Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' a kuni ka'an un' xiin' i? —ni kachi ra.

²⁰ Te ni ka'an te sava jaan' ndii:

—Te judío ndii, ni ndoo ra kuento ña kakan ra nuu' yo'ó te ku'un ndiaka un' Pablo nuu' te xixa kuu' nuu' tiaan, te saa ra ndee naa kuni sana'má ndi'i ka ra te jaan'. ²¹ Ndisu yo'ó ndii, saa un' kuenta kuu' ra, sakan' ña ya'a uvi xiko ta'an te yivi' xa ni chikandia xiin' mii' ra ña kuxi ra te kō'o tu ra tikui ndee ka'ni' ra Pablo. Te vitin ndii, ndiee' tu'va ra ndiatu' ra ndee ña ka'an yo'ó —ni kachi te sava jaan'.

²² Sakan' te ni ndei' ña'a' te xa'ndia chuun' jaan' ka'an chuun' ra xiin' te sava jaan' ña ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' ña ni ka'an ra xiin' te jaan' xa'a' ña jaan'.

So'q ni xaa a kii' ni ti'vi' ra Pablo nuu' te ka'nu', te nani' Félix

²³ Te ni kana te xa'ndia chuun' jaan' uvi ta'an te kuu' nuu', te ni ka'an ra xiin' te jaan' ña sakoo' tu'va ra uvi ciento te xiin', xiin' un' xiko uxi te xiin', te yoso' kuei, xiin' uvi ciento te xiin', te ni'i tun' xiin', te ku'un ra ñuu Cesarea kaa iin ñuu. ²⁴ Te ni ka'an chuun' tu ra ña sakoo' tu'va ra kuei ti' kosq' Pablo, te xaa va'a ra ñuu jaan' nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te nani' Félix.

²⁵ Te ni ke'i te xiin' te xa'ndia chuun' jaan' iin tutu, te so'q ka'an a: ²⁶ “Yu'u, te nduu' Claudio Lisias ndii, ti'vi' i tutu yo'o' nda'a' yo'ó, te ka'nu' xava'a, Félix, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndii. Natijn un' ña nakuatu' i yo'ó. ²⁷ Te yo'o' ndii, ni tijn ña'a' ne judío, te xa xito' ka'ni' kuii' ña'a' nja. Ndisu ni xa'an i xiin' te xiin', te xa'ndia chuun' i nuu', te ni sakakú ña'a' i, sakan' ña ni xini i kuento ndii, iin te romano, te ta'an' e', nduu' ra. ²⁸ Te xa'a' a ña ni kuni i kundani i ndee xa'a' tiin' kuachi ña'a' nja ndii, ni xa'an ndiaka ña'a' i nuu' te xixa nuu' ñuu nja. ²⁹ Te ni xini i ña tiin' kuachi ña'a' nja xa'a' tu'un ndei' mii' nja. Ndisu ni xaa ra ndee iin ña xata'an kuvj ra xa'a' ni ndee ña kunaá ra vi'e kaa. ³⁰ Te kii' ni xini i kuento ña ni ndatu'un' tuni ndia'vi' te yivi' ña ka'ni' ra te yo'o' ndii, xaka'an e', te ni ti'vi' ña'a' i nuu' yo'ó. Te ni ka'an chuun' tu i xiin' te tiin' kuachi ña'a' ña ku'un ra nuu' yo'ó te chindu'u' ra kuachi te yo'o' nuu' un'.” Sakan' kachi tutu jaan'.

³¹ Te ni naka te xiin' jaan' Pablo ñuu jaan', te ni xan ndiaka ña'a' ra ndee ñuu Antípatris saa nii' ni ka'an chuun' te xiin', te xa'ndia chuun' jaan', xiin' ra. ³² Te ni kitu' tuku kivi' ndii, ni nandiko' te xiin', te kua'an xa'a', ñuu Jerusalén vi'e mii' ndiee' ra. Ndisu te xiin', te yoso' kuei ndii, kua'an naa kua'an ra xiin' Pablo. ³³ Kii' ni xaa ra ñuu Cesarea ndii, ni taxi ra tutu jaan' nda'a' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan', te ni sanakua'a tu ra Pablo nda'a' te jaan'.

³⁴ Te kij' ni ka'vi te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' tutu jaan', te ni ndatu'un' ra Pablo mii' ni kiee ra. Te kij' ni xini ra ña te ni kiee ñu'u' Cilicia nduu' ra ndii, ³⁵ ni ka'an ra ndii:

—Kuni so'o tukuu i ña ka'an un' kij' xaa te tiin' kuachi yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an chuun' ra ña kondia ña'a' te xiin' vi'e ka'nu', ña ni xa'a iin te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', te ni nani' Herodes.

24

So'o ni xaa a kij' ni naka'an Pablo xa'a' ra nuu' Félix

¹ Te kij' ni xka'ndia u'un ta'an kivi' ndii, ni xaa sutu ka'nu', te nani' Ananías, xiin' sava te xixa nuu' ñuu xiin' iin te xiku'ni xa'a' ne yivi', te nani' Tértulo. Te sakuu' ra ni xaa nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' tiin' kuachi ra Pablo. ² Te kij' ni kana te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' Pablo, te ni xaa ra ndii, ni xa'a' tiin' kuachi ña'a' Tértulo jaan' ka'an ra ndii:

—Táku'e, yo'ó te ka'nu' va ndii, xa'a' ña xa'ndia chuun' va'a un', te xa' kua'a' kuiya ndiee' maní' va ndu, te xa'a' a ña xini tuni un' ndii, xa ni ndasava'a un' ñu'u' mii' ndiee' ndu, ³ sakan' na kuii' sakuu' ndu ndii, taxi' va ndu ña chindani un' xa'a' sakuu' ña jaan'. ⁴ Te xa'a' a ña küni sakuchí kua'a' ndu yo'ó ndii, ka'an nda'vi i xiin' un' ña kuni so'o un' iin xa'a' ña ka'an i xiin' un' xa'a' ña vita kuu' nimá un'. ⁵ Te yivi' yo'ó' ndii, ni xini ndu ña nduu' ra ndee naa kui'e, sakan' ña nata'vi' ra sakuu' ne ta'an' ndu, ne judío, mii' ka' ndiee' nja nuu' ñu'u' iin yivi'. Te siin' tuku ndii, te ni'i' ichi' nuu' iin ti'vi' ne ni xasiin' xiin' mii', te ndikún nja ichi' te nazaret, nduu' ra. ⁶ Ni xika tu ra xe'na' ra xiin' yukun' ka'nu' ndu, xa'a' a jaan' na ni tijn ña'a' ndu, te ni kuni ndu sana'má ña'a' ndu saa ka'an tu'un ndei' mii' ndu. ⁷ Ndisu ni kixin Lisias xiin' te xiin' ra, te ni tu'un u'vi ña'a' ra nda'a' ndu, ⁸ te ni ka'an chuun' ra xiin' ndu ña kixin

ndu nuu' yo'ó. Te kij' sana'má ña'a' un' xa'a' sakuu' ña jaan' ndii, kivi' kuni un' ña ña ndaku nduu' ña tiin' kuachi ña'a' ndu —ni kachi ra.

⁹ Te sakan' tu inga ka te judío, te ita' xiin' ra ijan' ndii, ni nakata ra kuento ra, te ni ka'an ra ña sakan' xna'a' nduu' a.

¹⁰ Sakan' te ni sania'a' nda'a' te xa'ndia chuun' jaan' nuu' Pablo ña ka'an ra, ijan' te ni xa'a' ka'an Pablo ndii:

—Xini yu'u ña xa ki'in' kuiya kua'an ña nduu' un' te xa'nu' kuachi nuu' ne yivi', ne ndiee' nuu' ñu'u' yo'ó. Ña jaan' na kuii' va'a va kuni i te naka'an i xa'a' i nuu' un' vitin.

¹¹ Naa ndatu'un' un' ndii, kivi' kuni un' ña ndee uxí uvi ta'an kivi' tia'an ya'a vi' ña ni kaa i ñuu' Jerusalén te saka'nu' i Ndiosí. ¹² Ni ndee nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni ndee vi'e mii' nakaya ne judío, ne ta'an' ndu, te ni ndee iin xaan' mii' ka' ñuu' jaan' ndii, ni xini te kaa' nata'vi' i ndee iin ne yivi', ni ndee ni xini tu ra sanakuchi i ne yivi' kua'a' ijan'. ¹³ Ni ndee küvi tu nia'a te kaa' nuu' yo'ó ña ña ndixa nduu' ña tiin' kuachi ra yu'u vitin.

¹⁴ 'Ndisu ndiee' yu'u' i nuu' yo'ó ña xaka'nu' i Ndiosí, ña ni xaka'nu' ne xii' yata' ndu, saa sania'a' ichi' xaa', ña ka'an te kaa' nduu' iin ti'vi' ne ni xasiin' xiin' mii'. Sakan' ña kandixa' i sakuu' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí xiin' sakuu' ña ka'an ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a. ¹⁵ Te iin kachi ndiatu' ini i naa ndiatu' ini te kaa' ña Ndiosí ndii, sanatiaku a sakuu' ne yivi', naa' ne xachuun' ndaku nduu' e', uun naa' ne xachuun' ndaku nduu' e'. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na xaa' i sakuu' ña nduxa' i'in kivi' kua'an te kuaa' va'a nimá i nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'.

¹⁷ 'Kij' ni xka'ndia ki'in' kuiya xika' i tuku xaan' ndii, ni naxaa i ñuu' Jerusalén te taxi xu'un' nda'a' ne nda'vi kuu' ñuu' i, te nasoko' tu i tumaní' nuu' Ndiosí. ¹⁸ Te nani ña jaan' xaa' i, te ni xini sava te judío, te ni kiee ñu'u' Asia, naa' i yukun' ka'nu' ndasandoo' sutu yu'u

nuu' Ndiosí saa ka'an tu'un ndei' a. Ndisu kōo' ne yivi' kua'a' ni yoo ikan' xiin' i, ni ndee ni nata'vi' tu i ne yivi'. ¹⁹ Te ni xini naá i jaan' kuni a kixin nuu' yo'ó, te tiin kuachi ra yu'u naa' yoo iin xa'a'. ²⁰ Uun naa' kōo' tuku ndii, na ka'an tu mii' te kaa' naa' ni xini ra xaa' i ña ña'a kii' ni yoo i nuu' te xixa kuu' nuu' ñuu Jerusalén. ²¹ Kuein' tiin' kuachi ra yu'u xa'a' ña ni ka'an ti'e' kuiti' i kii' ni yoo i tein ra, kii' ni ka'an i ndii: "Tiin' kuachi ndo' yu'u xa'a' a ña ini i ña natiaku e kii' kivi e'" —ni kachi Pablo.

²² Te xa'a' a ña xini kaxi' Félix jaan' xa'a' ichi' Jesús ndii, ni sain kuiin ra ña sana'má ra Pablo, te ndee tuku kivi' nakaa' ra xiin' ña jaan'. Te ni ka'an ra ndii:

—Ndee kii' kixin Lisias, te xiin' te xa'ndia chuun', sakan' vi' te ndoo i kuento xa'a' ndo' —ni kachi ra.

²³ Sakan' te ni ka'an chuun' ra xiin' te xiin' kuu' nuu' ña koo ndiaa ra Pablo, te na taxí ra ña kivi saa ndiká ra sava ña'a tixin vi'e chuun' jaan'. Te taxí tu ra xka'ndia te xini ta'an' xiin' ra te kaka nuu ra nuu' ra.

²⁴ Kii' ni ya'a ndia'vi' kivi' te ni xaa Félix xiin' ña' si'i' ra Drusila, ña' jaan' ndii, ña' judía nduu' a'. Te ni ka'an chuun' ra ña kixin Pablo nuu' ña. Te ni xini so'o ña ka'an ra xa'a' ña kuni a ini e' kuni e' Jesucristo. ²⁵ Ndisu kii' ni ndatu'un' Pablo xiin' ña xa'a' ña kuni a sachuun' ndaku e', xiin' xa'a' ña kuni a viko ni'i' xiin' mii' e', xiin' xa'a' ña sana'má Ndiosí yoo' kivi' nuu' ku'un e' ndii, ni yi'vi xava'a Félix jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Xava'a sakan' kuiti' vitin kua'an kii', te kii' kuni'a a i te kana tuku i yo'ó —ni kachi ra.

²⁶ Te siin' tuku' ndii, ni ndiatu tu ini Félix jaan' ña taxí Pablo xu'un' nda'a' ra te sandoó ndiká ña'a' ra. Sakan' na kuu' ki'in' ichi' ni kana ña'a' ra, te ni ndatu'un' ra xiin' te jaan'. ²⁷ Te kii' ni xka'ndia uvi ta'an kuiya ndii, ni na'in chuun' iin te nani' Porcio Festo nuu' Félix jaan'. Te xa'a' a ña ni kuni Félix jaan' ndoo

va'a ra xiin' ne judío ndii, ni nakoo ra Pablo naá ra vi'e jaan'.

25

So'o ni xaa a kii' ni naka'an Pablo xa'a' ra nuu' Festo

¹ Te kii' ni ndi'i uní ta'an kivi' ña ni xaa Festo jaan' nuu' ñu'u' jaan' ndii, ni keta ra ñuu Cesarea jaan', te ni kaa ra ñuu Jerusalén. ² Te ikan' ni xaa ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' ki'in' te judío kuu' nuu' nuu' Festo jaan', te ni xa'a' tiin' kuachi ra Pablo. ³ Te ni ka'an nda'vi ra xiin' Festo jaan' ña ka'an chuun' ra te kixin ndiaka te xiin' Pablo ñuu Jerusalén jaan'. Ni xikan ra ña jaan' sakan' ña xa ni ndatu'un' tuni ra ña ka'ni' ra Pablo ichi'. ⁴ Ndisu ni ka'an Festo ña xava'a naá mii' Pablo vi'e chuun' ñuu Cesarea, te ña'a' ka te nandiko' tu mii' ra ikan'. ⁵ Te ni ka'an ka ra xiin' te jaan' ndii:

—Na ku'un sava ndo'ó te kuu' nuu' xiin' i ikan', te tiin kuachi ña'a' ndo' naa' ni xaa ra iin ña ña'a —ni kachi ra.

⁶ Te kii' ndi'i ni ndoo ra tein ne jaan' unia, uun uxi ta'an ka kivi' ndii, ni nakaa' ra ñuu Cesarea. Te tuku kivi' ni xikundu'u' ra mii' xa'nú ra kuachi, te ni ka'an chuun' ra ña ku'un ndiaka te xiin' Pablo nuu' ra. ⁷ Te kii' ni xaa Pablo ikan' ndii, ni katí ña'a' te judío, te ni kije ñuu Jerusalén jaan', tiin' kuachi ña'a' ra xiin' kua'a' kuachi vie, tee' ndee kōo' a ni kivi ña'a' ra xa'a' a. ⁸ Te ni ka'an Pablo xa'a' ra ndii:

—Kōo' ndee iin ña ña'a ni xaa' i xa'a' tu'un ndei' ndu, ne judío, ni ndee xa'a' yukun' ka'nu' ndu, ni ndee kōo' tu a ni xaa i xa'a' tu'un ndei' César, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' —ni kachi ra.

⁹ Ndisu xa'a' a ña ni kuni Festo jaan' ndoo va'a ra xiin' te judío jaan' ndii, ni ndatu'un' ra Pablo ndii:

—¿Náa ka'an nimá un' kaa un' ñuu Jerusalén te sana'má i yo'ó ikan' xa'a' ña jaan'? —ni kachi ra.

¹⁰ Te ni nakuiin Pablo ndii:

—Vitin ndii, mii' xa'nú César kuachi iin' i, sakan' na yo'o' kuni

a sana'má un' yu'u, sakan' ña xiní kaxi' un' ña kōo' ndee iin ña nja'a ni xaa i xiin' ne ta'an' i, ne judío.

¹¹ Sakan' ña naa' ni xaa i iin ña nja'a, ña kuní a kuví i xa'a' a ndii, kōo' a ka'an i kuví i. Ndisu xa'a' a ña süu' ña ndaku nduu' ña tiin' kuachi te judío, te ta'an' i kaa', yu'u ndii, ndee iin kōo' kumi' ña ndaku te sanakua'a ra yu'u nda'a' te kaa'. Ña jaan' na kuii' xikan i ña na sana'má César yu'u —ni kachi ra.

¹² Te kii' ndi' i ni ka'an Festo xiin' te chindiee' ta'an' xiin' ra xiin' kuento ndii, ni ka'an ra xiin' Pablo ndii:

—Xa'a' a ña ni xikan un' ña sana'má César yo'ó ndii, nuu' César jaan' ku'un un' —ni kachi ra.

S'o'o ni xaa a kii' ni iin Pablo nuu' Agripa

¹³ Te kii' ni xka'ndia ndia'vi' kivi' ndii, ni xaa rey Agripa xiin' iin ña nani' Berenice ñuu Cesarea jaan' te nakuatu nja Festo. ¹⁴ Te xa'a' a ña ni ndoo nja ikan' ki'in' kivi' ndii, ni ndatu'un' Festo xiin' rey jaan' xa'a' tundo'o' Pablo ka'an ra ndii:

—Ni nakoo Félix iin te yivi' naa ra vi'e kaa yo'o. ¹⁵ Te kii' ni xa'an i ñuu Jerusalén ndii, ni tiin kuachi ña'a' sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ne judío. Te ni xikan ra nuu' i ña ka'an chuun' i ña kuví te jaan'.

¹⁶ Te ni ka'an i xiin' te judío jaan' ña taxi' tu'un ndei' romano ña ka'ni' e' ne yivi' kii' tia'an naka'an nja xa'a' nja nuu' te tiin' kuachi ña'a'.

¹⁷ Ña jaan' na kuii' kii' ni kixin te judío jaan' yo'o' ndii, ni kuu kuachi i xiin' tundo'o' ra. Süu' jaan' ndii tukú kivi' ni xikundu'u' i mii' xa'nú i kuachi, te ni ka'an chuun' i ña kixin ndiaka te xiin' te jaan' nuu' i. ¹⁸ Te kii' ni xikuuta te tiin' kuachi ña'a' jaan' ndii, kōo' ña nja'a ña ni ndiatu i xa'a' ni tiin kuachi ña'a' ra.

¹⁹ Süu' jaan' ndii xa'a' iin uvi' ña kandixa' mji' ra xa'a' Ndiosí ra kuiti' ni kaní ta'an' te jaan' kuento xiin' Pablo jaan', xiin' xa'a' iin te xa ni xi'i, te ni nani' Jesús, te ka'an Pablo jaan' ña tiaku ra. ²⁰ Te xa'a' a ña

ni kundani i ndee ña saa i xiin' ña ni kaní ta'an' ra kuento xiin' te jaan' ndii, ni ndatu'un' i Pablo naa' ka'an nimá ra ku'un ra ñuu Jerusalén te sana'má ña'a' i ikan' xa'a' ña jaan'.

²¹ Ndisu Pablo jaan' ndii, ni xikan ra ña kundiatu ra te sana'má ña'a' César, te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Sakan' na ni ka'an chuun' i ña koo ndiaa ka ña'a' te xiin' ndee kii' kuví ti'vi' ña'a' i nda'a' César jaan' —ni kachi Festo.

²² Te ni ka'an Agripa jaan' xiin' Festo ndii:

—Kuni kuni so'o tu yu'u ña ka'an te jaan' —ni kachi ra.

Te ni ka'an Festo ndii:

—Tiaan te kuni so'o un' ra —ni kachi ra.

²³ Te tukú kivi' kii' ni xaa Agripa xiin' Berenice vi'e chuun' ndii, ni tiin ka'nu' xava'a ña'a' kua'a' ne yivi'. Te kua'a' tu te xiin' kuu' nuu' ni ndekuie xiin' ne jaan' xiin' kua'a' te xixa kuu' nuu' nuu' ñuu jaan'. Te ni ka'an chuun' Festo jaan' ña ku'un naká te xiin' Pablo te kixin ndiaka ña'a' ra ikan'. ²⁴ Sakan' te ni ka'an Festo ndii:

—Yo'ó, rey Agripa, xiin' sakuu' ndo'ó, te ndiee' yo'o' vitin, te yivi' te iin' nuu' e' yo'o' ndii, kua'a' va ne judío ka'an kuachi nuu' i ñuu Jerusalén xiin' ñuu yo'o' xa'a' ra kuaa' ti'e' nja ka'an nja ña kuní a kuví ra. ²⁵ Ndisu tuu yu'u ndii, kōo' ndee iin ña xata'an kuví ra xa'a' ni xaa ra. Te ndii, xa'a' a ña ni ka'an mji' ra ña César Augusto sana'má ña'a' ndii, ni chituní i ti'vi' ña'a' i nda'a' te jaan'. ²⁶ Te xa'a' a ña kōo' a ni'í i ke'i i xa'a' ra nuu' xto'o' e' César jaan' ndii, ni ka'an chuun' i te ni kixin ndiaka ña'a' ra nuu' ndo' yo'o' vitin, ndisu nuu' yo'ó ka vi' rey Agripa. Te kii' ndi' i sana'má ña'a' un' ndii, koo na ña kuví ke'i i xa'a' ra. ²⁷ Kuachi ndii tuu i ña süu' te kuu' kaxi' nduu' i naa' ti'vi' i iin te naá vi'e kaa nuu' César, te ka'an i ndee xa'a' tiin' kuachi ña'a' ne yivi' —ni kachi Festo.

26

So' o ni xaa a kii' ni naka'an Pablo xa'a' ra nuu' Agripa

¹ Sakan' te ni ka'an Agripa jaan' xiin' Pablo ndii:

—Kuvj naka'an un' xa'a' un' vitin —ni kachj ra.

Sakan' te ni katani nda'a' Pablo, te ni xa'a' naka'an ra xa'a' ra ndii:

² —Rey Agripa, va'a kuni i na naka'an i xa'a' i nuu' yo' o vitin xa'a' sakuu' na tiin' kuachj te judio, te ta'an' i, yu'u. ³ Sakan' na xini yo' o sakuu' na xi xa'a ne judio, ne ta'an' i, xiin' sakuu' na kani' ta'an' ne nuu' i kuento xa'a'. Na jaan' na kuii' ka'an nda'vi i xiin' un' na saa un' na va'a, te kuni so' o un' xiin' na manj' na ka'an i xiin' un'.

Ka'an Pablo saa ni nduu ra xta'an'

⁴ Sakuu' ne judio, ne ta'an' i, xini saa xika' i ndee kii' ni nduu i te sava tejn ne nuu' i xiin' kii' ni ndu'u' i nuu' Jerusalen. ⁵ Ne jaan' ndii, xini tu na na ni xika i nuu' na sania'a te fariseo ndee xta'an' vi'. Te kuvj ndiee yu'u' na xa'a' na jaan' naa' kuni na. Te te fariseo jaan' nduu' jin ti'vi te xika' ndiee' ka xiin' tu'un ndei' Ndiosí, te sakan' sakuu' te nuu' i. ⁶ Te vitin ndii, tiin' kuachj ra yu'u' xa'a' a na ndiatu' inji i xa'a' kuento na ni taxj Ndiosí nuu' ne xij' yata' i. ⁷ Te kuento jaan' nduu' na ndiatu' inji ndu, ne uxj uvj ti'vi, ne vi'e ne Israel natijn ndu, xa'a' a jaan' na xaka'nu' chito ndu Ndiosí nduvi' xiin' nuu. Rey Agripa, xa'a' kuento jaan' tiin' kuachj ne ta'an' i, ne judio jaan', yu'u. ⁸ ¿Ndichun na vixi na tu nduu' a nuu' ndo' o te kandixa' ndo' na kuvj sanatiaku Ndiosí ne ni xi'j?

Ka'an Pablo saa ni sando'o' ra ne nduu' kuenta Jesús

⁹ Te yu'u' ndii, ni tuu' i na kuni a saa i sakuu' na nduxa' te sandi'i' i ne inji xini Jesús, te nuu' Nazaret.

¹⁰ Te ni xaa i na jaan' nuu' Jerusalen, te xiin' na ndiee' sutu kuu' nuu' ni ka'an chuun' i, te ni nu'u' kua'a' ne nduu' kuenta na jaan' vi'e kaa. Te

ni nakuita tu kuento i xiin' te yivi' kii' ni xa'ni' ra sava ne jaan'. ¹¹ Te ki'in' va' ichi' ni xa'an i saa vi'e mii' nakaya' ndu te sando'o' u'vi' na'a' i, te kanja'a na xa'a' Jesús jaan'. Te xa'a' a na ni xi'e xava'a i ni xini na'a' i ndii, ni ndikun i sando'o' i na ndee tuku' nu'u' mii' kua'an na.

Ndiee' yu'u' ka Pablo saa ni nama Jesús nimá ra

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹² Te na jaan' kua'an saa i nuu' Damasco xiin' na ndiee' na xa'ndia chuun' sutu kuu' nuu', xiin' na ni ka'an chuun' ra xiin' i. ¹³ Ndisu kii' naa' i ichi' kua'an i ikan' jin ke'in' ndii, kuni ka'an i xiin' un', rey, na ni xini i ni kiee jin nu'u' ndee ndivi', na yi'e koo' chukuu' ka te sakan' nu'u', te ni xinundu' a yu'u' xiin' te kua'an xiin' i. ¹⁴ Te ni nduva' sakuu' ndu nu'u', te ni xini so' o i jin tachi' yu'u' na ka'an xiin' i xiin' tu'un hebreo ndii: “Saulo, Saulo ¿ndichun na sando'o' un' yu'u'? Sando'o' xiin' mii' un' ndee naa' ndo'o' toro kii' kacha'ni' ri' kaa xiin' nuu'”, ni kachj a. ¹⁵ Te ni ka'an i xiin' a ndii: “¿Yoo' nduu' yo' o, takui'e'?”, ni kachj i. Te ni ka'an xto' o e' xiin' i ndii: “Yu'u' nduu' Jesús, na sando'o' un'.” ¹⁶ Ndisu ndoko' o un', te kujin ndichj un'. Sakan' na ni satuvi' xiin' mii' i nuu' un', te ndasandu' i yo' o te kaka' nuu' nuu' i, te ndiee yu'u' tu un' xa'a' na ni nia'a i nuu' un' xiin' xa'a' na nia'a ka i nuu' un'. ¹⁷ Te sakaku' i yo' o nuu' ne nuu' un' xiin' nuu' ne tuku' mii' tianu' i yo' o ku'un un' vitin, ¹⁸ te sakuni' un' ne jaan' te nakoo' na na xika' na ichi' naa', te na kaka' na ichi' na yi'e nu'u' i. Sakan' te kiee na nuu' na xiko ni'i' na'a' na ndiva'a, te ko'ni na nuu' na viko ni'i' na'a' Ndiosí. Sakan' te xa'a' na inji na kuni na yu'u' koo' ka'nu' inji Ndiosí xa'a' kuachj na, te natijn tu na na va'a na samaní' Ndiosí ne nduu' nditja a”, ni kachj a xiin' i.

¹⁹ Na jaan' na kuii', rey Agripa, ni xaso' o i nuu' na ni ka'an xiin' i ndee ndivi'. ²⁰ Süu' jaan' ndii xi'na

ka ni ka'an ndoso' i ñuu Damasco, xiin' ñuu Jerusalén, xiin' saa kua'an ka nuu' ñu'u' Judea, xiin' tein ne tuku', te nama nia nimá nia xa'a' kuachi ña xaa' nia, te kundikun nia Ndiosí, te xiin' ña va'a ña xaa' nia nia'a nia ña xa ni nama xna'a nia nimá nia xa'a' kuachi nia. ²¹ Xa'a' a jaan' na ni tiin te judío, te ta'an' i, yu'u nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni xika ra ka'ni' ra yu'u. ²² Ndisu xa'a' a ña ni chindiee' Ndiosí yu'u ndii, kusaa' ka'an i tu'un a ndee vitin nuu' sakuu' ne yivi', naa' ne nda'vi so'o nduu' nia, uun naa ne ka'nu' nduu' nia. Te sania'a i nuu' nia saa nii' ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, xiin' ña ni ka'an Moisés ña kuní a koq. ²³ Te jaan' ndii, ni ka'an ra ña kuní a kundo'o ña kunduu Cristo, te kij' kuví a ndii, xi'na ka a kunduu ña natia ku tein ne ni xi'i, te kunduu a ñu'u, ña nia'a ichi' Ndiosí nuu' ne ta'an' a xiin' nuu' ne tuku'. Te ña ni ka'an te jaan' ndii, xa ni xinu a —ni kachi Pablo.

²⁴ Kij' ka'an ka Pablo ña jaan' xa'a' ra iin' ra ndii, ikan' te ni nde'i ti'e' Festo ka'an ra ndii:

—Te küu' kaxi' nduu' yo'ó, Pablo. Ni sakuaan kua'a' va un' ndee ni sana vi' xini' un' —ni kachi ra.

²⁵ Ndisu ni nakuiin Pablo ndii:

—Süu' te küu' kaxi' nduu' i, xkuaa' Festo. Süu' jaan' ndii ña ndixa nduu' ña ka'an i, te ña kuu' kaxi' tu nduu' a. ²⁶ Kuachi ndii xiní rey Agripa ñaa' xa'a' ña ka'an i yo'o'. Ña jaan' na kuii' ini i te ka'an i nuu' ra. Te xiní kaxi' i ña xiní ra sakuu' ña jaan', sakan' ña süu' ña ni yoq si'e nduu' a. ²⁷ Te yo'ó, rey Agripa, ¿ñáá kandixa' un' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí? Xiní yu'u ña kandixa' un' ña jaan' —ni kachi ra.

²⁸ Te ni ka'an Agripa xiin' Pablo ndii:

—Ndee xaku va te sananduu' un' yu'u te ndikún ichi' Cristo —ni kachi ra.

²⁹ Te ni ka'an Pablo xiin' ra ndii:

—Ndee xaku', uun kua'a' ka, ndisu xikán va i nuu' Ndiosí ña süu' yo'ó kujiti' kunduu tu te ndikún ichi'

Cristo, süu' jaan' ndii, kuní i ña kunduu tu sakuu' ne xini so'o ña ka'an i vitin ndee naa yu'u, ndisu süu' xiin' karena ña tiin i yo'o' —ni kachi ra.

³⁰ Kij' ndi'i ni ka'an Pablo ña jaan' ndii, ni ndondichi' rey jaan' xiin' te xa'ndia chuun' jaan', xiin' ña nani' Berenice, xiin' sakuu' ne ni ndiee xiin' te ka'nu' jaan'. ³¹ Te kij' ni kiee nia kua'an nia ndii, ni xa'a' ndatu'un' xiin' ta'an' nia ka'an nia ndii:

—Köo' xachi' a ni xaa te yivi' jaan' ña xata'an kuví ra xa'a', uun kunaq ra vi'e kaa —kachi nia.

³² Te ni ka'an Agripa xiin' Festo ndii:

—Kuví sandoó ndiká e' te jaan' naa' ni xikan ra ña sana'má ña'a' César —ni kachi ra.

27

So'o ni xaa a kij' ni ti'vi' Festo Pablo ñuu Roma

¹ Kij' ni ndoo Festo kuento ña ti'vi' ra ndu ñu'u' Italia xiin' iin tundo'o ndii, ni sanakua'a ra Pablo xiin' tuku te ñu'u' vi'e kaa nda'a' iin te xiin' kuu' nuu', te nani' Julio, te xachuun' inga' xiin' iin ti'vi' te xiin', te xika nuu' nuu' Augusto César. ² Te ni ko'ni ndu iin tundo'o', tun' ni kiee ñuu Adramitio. Tun' jaan' ndii, xka'ndia nu' saa ñuu, ña ñu'u' yu'u' miji nuu' ñu'u' Asia. Te ni kiee ndu kua'an ndu, te kua'an tu Aristarco, te ñuu Tesalónica, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Macedonia, xiin' ndu. ³ Te tuku kivi' ni xaa ndu ñuu Sidón. Te Julio jaan' ndii, maní' ni kuví ra xiin' Pablo, sakan' ña ni taxí ra ku'un koto te jaan' ne xiní ta'an' xiin' ra, te chindiee' ña'a' nia. ⁴ Te ni kiee ndu ikan' te kua'an ndu xiin' tundo'o' yatín xiin' ñu'u' Chipre mii' köo' tachi' ndiee' tiasi nuu' ndu. ⁵ Te ni xka'ndia ndu miji ka'nu' yatín ñu'u' Cilicia xiin' ñu'u' Panfilia, te ni xaa ndu ndee ñuu ña nani' Mira, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Licia.

⁶ Te ikan' ni xini' te xiin' kuu' nuu' jaan' iin tundo'o', tun' ni kiee ñuu Alejandría, tun' kua'an ñu'u' Italia.

Te ni ka'an chuun' ra te ni ko'ni ndu tixin tun' jaan'. ⁷ Te kua'a' va kivi' ni nu'u ndu nuu' tikui sakan' na kuie va kua'an tundo'o' jaan', te ni ndo'o xava'a ndu te ni xaa ndu nuu' nuu, na nani' Gnido, sakan' na tachi' ndiee' ni nakasi nuu' ndu, te xa'a' a na kusaa' xika' ka tachi' ndii, ni xa'an' seko' ndu ndee nuu' na naa' i'nu, na nani' Creta yatın Salmón. ⁸ Te xiin' kua'a' tundo'o' ni xa'an' ndu saa yu'u' minj ndee ni xaa ndu jin xaan' mii' nani' Puerto Va'a, na kandu'u' yatın nuu' Lasea.

⁹ Te xa' kua'a' va kivi' ni xka'ndia nu'u' ndu nuu' minj, te siin' tuku ndii, xa' ni kuu' kuain' va kaa' na ku'un ndu xiin' tundo'o' nuu' minj jaan' kij' sakan'. Sakan' na xa' kuyatin' yoo' vixin. Xa'a' a jaan' na ni sakuni' chito Pablo te xa'ndia chuun' tixin tundo'o' jaan' ¹⁰ ka'an ra ndii:

—Te yivi' rain, tuu i naa' ku'un na ku'un e' ndii, kundo'o' kua'a' e' te ndo'nu'u' tundo'o' yo'o' xiin' sakuu' na ndiso' nu'. Te ndee mii' e' iyo kuvj —ni kachj ra.

¹¹ Ndisu te xin' kuu' nuu' jaan' ndii ni kandixa' ka ra na ni ka'an te xiin' na'a nu' xiin' te satuvi' nu' te sakan' na ni ka'an Pablo. ¹² Te xa'a' a na va'a kaa' yi'e' jaan' te ndoo tundo'o' jaan' yoo' vixin ndii, yatin' sakuu' ra ni ndoo kuento na ku'un na ku'un ndu, te naa' ni kuvj ndii, xaa ndu nuu' Fenice, na nduu' yi'e' nu'u' Creta jaan'. Te na jaan' ndii, so'o xito' a mii' keta' nu'u' xiin' mii' keta' a. Te ikan' ni kunj ra ndoo ndu yoo' vixin jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni sando'o' tachi' ndiee' ndu nuu' minj

¹³ Te ni xa'a' xika' kuie tachi' na kuaxi xioo minj, te ni tuu' ra na kuvj ku'un ndu mii' kua'an ndu jaan'. Sakan' na kuu' ni sakaa' ra kaa' vie na tiin nu', te ni kiee ndu kua'an ndu yatın yatın ni yu'u' minj nu'u' Creta jaan'. ¹⁴ Ndisu sie tjo' ni xa'an' ndu, te ni xa'a' xika' jin tachi' ndiee', na nani' Euroclidón, na ni kixin nuu' nu'u' tuku ta'vi' xioo minj, te ni kondia ndiee' a tundo'o' jaan'.

¹⁵ Sakan' na ni ka'nuu' a nu' mii' kuni' mii' a, te xa'a' a na ni kuvj sanandiko' kuu' ra nu' te ku'un nu' mii' kuaxi tachi' jaan' ndii, ni taxi ra na ku'un nu' mii' chinda'a' na'a' a.

¹⁶ Te kij' ni xka'ndia ndu xata' nu'u' sie na naa' i'nu, na nani' Clauda, mii' xaku ndiee' xika' tachi' ndii, ni ndo'o xava'a ndu, te ni sakaa' ndu tundo'o' lulu. ¹⁷ Te kij' ndi' ni sakaa' ndu nu' ndii, ni satiin va'a ra tundo'o' chie jaan' xiin' yo'o'. Te xa'a' a na yi'vi ra na tin tundo'o' jaan' nuu' nuti' mii' nani' a Sirte ndii, ni ndaxin' ra toto, na xiku'un tachi' tun' ndoo jaan', te ni taxi ra na ku'un nu' mii' chinda'a' na'a' tachi' jaan'. ¹⁸ Te tuku kivi' ndii, ndiee' ka xika' tachi' jaan', xa'a' a jaan' na ni xatia ra sava na ndiso' tundo'o' jaan' nuu' minj. ¹⁹ Te kivi' na unj ndii, ni xatia nda'a' ndu sava ndachuun', na tiin' ra tixin tundo'o' jaan', nuu' minj. ²⁰ Te xa'a' a na xa' kua'a' va kivi' kua'an na kuasa' ka nandij', ni ndee' tiuun' tui' ka ndiee', te sando'o' va tachi' ndiee' xava'a na xika' jaan' ndu ndii, ni xa'ndia jin ndu na kaku ndu. ²¹ Te xa'a' a na xa' kua'a' kivi' kua'an na tia'an kuxi ndu ndii, ni xikuin ndichj Pablo ma'in' sakuu' ndu, te ni ka'an ra ndii:

—Va'a ka naa' ni kandixa' ndo' na ni ka'an i jaan' te kiee e' nu'u' Creta kixin e'. Naa' sakan' ndii, kundo'o' e' na iyo kaa' te ndo'nu'u' tu na'a' e' na ni xatia e' kaa'. ²² Ndisu vitin ndii, ka'an i xiin' ndo' na sandieni xiin' mii' ndo', kuachj ndii ndee jin e' kuvj, tundo'o' kuitj' ndo'nu'u'. ²³ Kuachj ndii, Ndiosí, na xaka'nu' i te xika' nuu' tu i nuu' ndii, nuu' ndi'e' ni satuvi' a jin angele a nuu' i. ²⁴ Te ni ka'an a xiin' i ndii: "Kuan yi'vi un', Pablo. Kuni' a ku'un un' nuu' César. Te xa'a' na kundani Ndiosí yo'o' ndii, sakaku' a sakuu' te kua'an xiin' un' tundo'o' yo'o'", ni kachj a. ²⁵ Xa'a' a jaan' na kuu' sandieni xiin' mii' ndo', te yivi' rain. Kuachj ndii jin i xini i Ndiosí na koo' a saa ni' ni ka'an angele jaan' xiin' i. ²⁶ Te ndii, kuni' a na ku'un

tundoo', te kani nu' yu'u' mini jin nu'u' na ndasi i'nu xiin' mini —ni kachi Pablo.

²⁷ Te xa uxj kumi' ta'an kivi' kua'an na chinda'a' tachi' jaan' tundoo' nuu' mini ka'nu' na nani' Adriático. Te yatin' na nuu' ndii, ni tuu sakuu' te xachuun' xiin' nu' na xa kuyatin' ndu nuu' nu'u'. ²⁸ Sakan' na kuii' ni ki'in ku'va te jaan' xiin' yo'o' te kuni ra saa kunu mini jaan'. Te ni xini ra na kunu a oko nda'a'. Te sie ndoso' ka te tuku ni ni ki'in ku'va ra a xiin' yo'o' jaan', te ni xini ra na kunu a xa'un nda'a'. ²⁹ Te xa'a' na yi'vi ra na kani ta'an' nu' xiin' yuu' ndii, ni sakoyó te jaan' kumi' ta'an kaa ki'i' vie tixin tikui xiin' yo'o', te kotijn kutu' yo'o' jaan' su'ma' nu'. Te ni ka'an va nimá ra na kitu' ki'i'.

³⁰ Te ni xika te xachuun' xiin' tundoo' jaan' kunu ra nuu' tundo'o' jaan'. Na jaan' na kuii' ni xa'a' sanuu' ra tundoo' lulu nuu' mini. Ni xaa ra ndee naa kuni sakoyó tu ra kaa ki'i' vie tixin tikui xiin' yo'o', te kotijn kutu' yo'o' jaan' nuu' nu'. ³¹ Ndisu ni ka'an Pablo xiin' te xiin' kuu' nuu' xiin' te xiin' ra ndii:

—Naa ndoo te kaa' tixin tundoo' yo'o' ndii, kuvj kaku ndo'ó —ni kachi ra.

³² Ikan' te ni xa'ndia jin uvi te xiin' jaan' sakuu' yo'o' na tiin' tun' lulu jaan', te kua'an ndi'i nu' xiin' tikui.

³³ Te kij' xa sakan' te kitu' kuii' ndii, ni xandieni Pablo sakuu' ndu na kuxj ndu, ka'an ra ndii:

—Xa kua'an uxj kumi' ta'an kivi' na tia'an kuxj e' ndee sie na ndiatu' e' ndee na koq. ³⁴ Na jaan' na kuii' ka'an nda'vi i xiin' ndo' na kuxj e', te koq ndiee' e', te kutiaku ka e'. Kuachj ndii ndee jin ixi' xini' e' ndo'nu'u' —ni kachi ra.

³⁵ Te kij' ndi'i ni ka'an ra na jaan' ndii, ni ki'in ra jin xita' va'a, te ni taxi ra na chindani Ndiosí xa'a' a nuu' sakuu' ndu ita' ndu jaan', te ni ta'vi' ra a, te ni xa'a' xixi' ra a. ³⁶ Sakan' te ni xandieni xiin' mii' sakuu' ndu, te ni xa'a' xixi' tu ndu'u'. ³⁷ Te na sakuu' ndu te ni nu'u' tixin

tundoo' jaan' ndii, ni kuu ndu uvi ciento unj xiko xa'un jin. ³⁸ Te kij' ndi'i ni xixi ndu ndii, ni ko'ni te xachuun' xiin' tundoo' jaan' ndikin' trigo mini, te kuu xaku vie nu'.

Sq'o ni xaa a kij' ni tani tundoo' mii' kua'an Pablo

³⁹ Te kij' ni kitu' ndii, ni nakuni ra nu'u' mii' ni ndekuie ra jaan'. Ndisu ni xini ra na yoo jin nda'a' mini mii' yoo kua'a' nuti', te ni kuni ra ku'un chikandu'u' ra nu' ndee nuu' nuti' jaan' naa' ni kuvj. ⁴⁰ Te ni xa'ndia ra yo'o' na tiin' kumi' saa' kaa ki'i' jaan', te ni ndoo a mini jaan'. Te ni sataya tu ra yo'o' na tiin' kutu' tun' ndiko' ni'i' ra tundoo'. Te ni ndani'i ra toto, na ta'nu' nuu' nu'. Te ni xika ra ku'un ndaku ra xiin' nu' nuu' yu'u' mini jaan'. ⁴¹ Ndisu tundoo' jaan' ndii, ni xa'an xikui'ni nuu' nu' mii' ndiee' ma'to nuti', te ikan' ni tijn ndi'i nu' te ni kuvj ka kanda nu'. Te su'ma' tundoo' ndii, ni xa'a' a tiachi' a xaa' koq nuu' mini jaan'.

⁴² Sakan' te ni ndoo te xiin' kuento na ka'ni' ra sakuu' te nu'u' vi'e kaa, te kua'an tixin tundoo' jaan', koq ka suntia' ra, te kunu ra. ⁴³ Ndisu xa'a' a na ni kuni te xiin' kuu' nuu' jaan' sakaku ra Pablo ndii, ni taxi ra saa te jaan' na jaan'. Süu' jaan' ndii ni ka'an chuun' ra na te xini suntia' ndii, xi'na ra sakoyó xiin' mii' nuu' tikui mini te naxaa ra ndee yu'u' mini. ⁴⁴ Te sava tuku ra kiee xata' vixin' itun', uun kiee ra xiin' inga tu'un' tundoo' na chachi' jaan'. Te sakan' ni xaa ndu, te ni kaku va'a sakuu' ndu, te ni xaa ndu ndee yu'u' mini.

28

Sq'o ni xaa a kij' ni xaa Pablo nu'u' Malta

¹ Te kij' xa ni kaku ndu ita' ndu yu'u' mini jaan' ndii, ni xini ndu kuento na Malta nani' ikan'. ² Te ne ndiee' ikan' ndii, ni natijn va'a va nja ndu. Kuachj ndii ni na'mi nja nu'u', te ni ka'an nja xiin' sakuu' ndu na kutuni' ndu nuu' nu'u' jaan',

sakan' ña kuun' va savi', te vixin xava'a xini ndu.

³ Sakan' te kij' ni nakaya Pablo sava tutun', te taan' ra nu' nuu' ñu'u jaan' ndii, ni keta iin koo' xatu tein tun' jaan' xinu' ri' nuu' ña i'ni' ñu'u jaan', te ni tijn nu'u ri' nda'a' ra. ⁴ Te kij' ni xini ne ndiee' ñu'u' jaan' taa' xiko' ti' jaan' nda'a' ra ndii, ni ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—Te kaa' ndii, kuän vi' kuni e' ña iin te xa'ni' ne yivi' nduu' ra. Kuachi ndii, tee' ndee ni kaku ra nuu' mini ndii, xa ni kani ña'a' ndiosí, ña kenciaa' ya'vi' ndaku, te kütiaaku ka ra —ni kachi nja.

⁵ Ndisu ni kisi Pablo nda'a' ra, te ni nama koo' jaan' nuu' ñu'u, te koo' a ni ndo'o ra. ⁶ Te sakuu' nja ndiatu ña nejn nda'a' ra, uun iin kuví tjo' ra. Ndisu kij' ni kuna'a' ndiatu' nja, te ni xini nja ña koo' a ndo'o' ra ndii, ni nama nja saa tuu nja ka'an nja ña iin ndiosí nduu' ra.

⁷ Te yatín ikan' kandu'u' ñu'u' iin te nani' Publio. Te jaan' ndii, te kuu' nuu' nduu' ra nuu' ñu'u' ña ndasi i'nu xiin' mini jaan'. Te ni natijn ra ndu'u vi'e ra, te ni xito va'a ra ndu'u uní ta'an kivi'. ⁸ Te yuva' te jaan' ndii, kuni kuví ra kandu'u' ra tiin' ña'a' ka'ni' xiin' tindaku' ní'. Te ni ndi'vi Pablo mii' kandu'u' ra, te koto ña'a' ra. Te kij' ndi'i ni ka'an ra xiin' Ndiosí xa'a' te jaan' ndii, ni tondia nda'a' ña'a' ra, te ni sanda'a ña'a' ra. ⁹ Te kij' ni xka'ndia ña jaan' ndii, ni ndekuje sakuu' tuku ne kuni kuví ndiee' ñu'u' jaan' nuu' Pablo, te ni nda'a nja. ¹⁰ Te ne jaan' ndii, ni tijn maní' va nja ndu'u xiin' kua'a' nuu' ña va'a. Te kij' ni ki'in ndu tundoo' kua'an ndu ndii, ni taxi nja sakuu' ña ni kuni nuu' ndu.

So'o ni xaa a kij' ni xaa Pablo ñuu Roma

¹¹ Te kij' ni ndi'i uní ta'an yoo' ña ndiee' ndu ikan' ndii, ni ko'ni ndu iin tundoo', tun' ni kiee ñuu Alejandro. Tun' jaan' ndii, ni ndiatu nu' ikan' ndee xka'ndia yoo' vixin. Te nuu' nu' ndii, ita' uvi ta'an ndiosí, ña nani' ndiosí kuate. ¹² Te kij' ni xaa ndu yi'e', ña kandu'u' ñuu

Siracusa ndii, ni ndoo ndu ikan' uní ta'an kivi'. ¹³ Te ndee ikan' ni kiee ndu te kua'an ndu yatín yatín yu'u' mini jaan' xiin' tundoo' jaan' te ni xaa ndu yi'e' ña kandu'u' ñuu Regio. Te ni ya'a tuku kivi' kij' ni xika tachi' va'a, ña kuaxi xata' a mii' kua'an tundoo' jaan'. Te tuku ka kivi' ni xaa ndu ndee yi'e' ña kandu'u' ñuu Puteoli. ¹⁴ Te ikan' ni xini ta'an' ndu xiin' sava ne ndikún Jesús. Te ni ka'an nda'vi ne jaan' xiin' ndu ña ndoo ndu ikan' uxa ta'an kivi' xiin' nja, ndi'i jaan' te kua'an ndu ndee ñuu Roma. ¹⁵ Te kij' ni xini ne ndikún ichi' Jesús kuento ña ni xaa ndu ñuu Puteoli jaan' ndii, ndee ñuu Roma ni kiee sava nja, te ni kixin natijn nja ndu'u ndee ya'vi' ña nani' Apio. Te sava tuku nja ni kixin natijn ndu'u ndee iin xaan' mii' nani' uní ta'an vi'e. Kij' ni xini Pablo ne jaan' ndii, ni taxi ra ña chindani Ndiosí xa'a' nja, te ni kundieni nimá ra. ¹⁶ Te kij' ni xaa ndu ñuu Roma ndii, ni sanakua'a te xiin' kuu' nuu' jaan', te ñu'u' vi'e kaa, te ndiaa ra kua'an ra jaan' nda'a' te xito' vi'e kaa ñuu Roma jaan'. Ndisu ni ndu'u' siin' mji' Pablo iin vi'e xiin' iin te xiin', te xito' ña'a'.

Ka'an ndoso' Pablo nuu' te judío, te ndiee' ñuu Roma

¹⁷ Kij' ni xka'ndia uní ta'an kivi' ndii, ni kana Pablo te judío, te kuu' nuu', te ndiee' ñuu jaan'. Kij' ni nakaya te jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ñani ta'an' i, yu'u ndii koo' ndee iin ña nja'a ni xaa i xiin' ne judío, ne ta'an' e', te ni ndee ni xka'ndia tu i ña ni nakoo ne xii' yata' e' xaa' e'. Ndisu ni tijn te ta'an' e', te Jerusalén, yu'u ñuu jaan', te ni sanakua'a ra yu'u nda'a' te xiin', te romano. ¹⁸ Te kij' ndi'i ni sana'má te romano jaan' yu'u ndii, ni kuni ra sandoó ndiká ra yu'u xa'a' a ña koo' kuachi, ña xata'an kuví i xa'a' ni xaa i. ¹⁹ Ndisu xa'a' a ña ni ka'an te judío, te ta'an' e' jaan', ña sandoó ndiká ra yu'u ndii, ni kuni a ña kakan i ña sana'má César yu'u.

Ndisu n̄i xaā i sakan', te t̄iin kuachi te ñuū e' jaan'. ²⁰ Xa'a' a jaan' na n̄i kana i ndo'ó, te kuni i nuu' ndo', te ka'an i xiin' ndo'. Kuachi ndii, xa'a' a ñā kandixa' i ñā ndiatu' in̄i yoo', ne Israel, t̄iin k̄arena yo'o' nda'a' i —n̄i kachi ra.

²¹ Te n̄i ka'an te jaan' xiin' ra ndii: —Ndeē iin̄ t̄utū t̄ia'an̄ nat̄iin̄ ndu nda'a' te ta'an' e', te ndiee' ñu'u' Judea, ñā ka'an̄ xa'a' yo'ó, te ndeē iin̄ tu te ndiee' ikan' t̄ia'an̄ kixin̄ yo'o', te ch̄indu'u' ra kuachi xa'a' un', uun̄ kan̄ja'a ra xa'a' un'. ²² Te ndii, kunī ndu kunī so'o ndu saa xanini un' xa'a' ne kandixa' naa kandixa' un' jaan', sakan' ñā xinī ndu kuento mii' kā ñā k̄ini va ndatu'un' ne yivi' xa'a' ne ndikún̄ ichi' xaā jaan' —n̄i kachi ra.

²³ Te n̄i ch̄indu'u' te jaan' iin̄ kivi' ñā kunī so'o kā ra xa'a' ñā jaan'. Te kua'a' va ra n̄i kixin̄ vi'e mii' ndu'u' Pablo kii' n̄i xaā kivi' jaan'. Te nduvi' n̄i ka'an̄ Pablo xiin' ra xa'a' saā kuv̄i ko'ni e' nda'a' Ndiosí, te ka'ndiā chuun' a nuu' e', te n̄i xika ra sakandixa' ña'a' ra ñā xa'a' Jesús ka'an̄ tu'un̄ ndei' Ndiosí, ñā n̄i ke'i Moisés, xiin' ñā n̄i ke'i te n̄i ka'an̄ tiakú tu'un̄ a. ²⁴ Te sava te jaan' n̄i kandixa' ñā n̄i ka'an̄ Pablo, te sava tuku ra n̄i kandixa' ñā jaan'. ²⁵ Te xa'a' ñā n̄i nakuitá kuento ra ndii, n̄i xa'a' kiee' ra kua'an̄ ra, sakan' na n̄i ka'an̄ kā Pablo ñā yo'o' xiin' ra ndii:

—Va'a va n̄i ka'an̄ Espíritu Santo xiin' ne xii' yata' e', xiin' ñā n̄i ke'i Isaías, te n̄i ka'an̄ tiakú tu'un̄ Ndiosí ndii:

²⁶ Kua'an te ka'an̄ un' xiin' ne yivi' ñaa' ndii:

Kunī so'o te kunī so'o ndo', ndisu kundan̄i xachi' ndo'.

Te koto te koto ndo', ndisū kuv̄i xachi' kunī ndo'.

²⁷ Kuachi ndii n̄i xaxiī ñā nimá ñā. Te xini so'o te xini so'o ñā, ndisu xaa' ñā kuenta.

Te xito' te xito' ñā, ndisū kuv̄i kunī ñā ñā yoo jaan'.

Sakan' xaa' ñā koto kā kunī so'o ñā. Te xaa' tu ñā sakan' koto kā kunī ñā.

Te xaa' tu ñā sakan' koto kā kundan̄i ñā xiin' nimá ñā.

Xa'a' a jaan' na n̄andiko' ñā nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

N̄i kachi a.

²⁸ 'Xa'a' a jaan' na, kunī a ñā kundan̄i ndo' vitin, ñā Ndiosí ndii, nuu' ne tuku' ti'vi' a ñā ka'an̄ xa'a' ñā sakakú a yoo'. Te ne jaan' ndii, kunī so'o xna'a ñā a —n̄i kachi ra.

²⁹ Te kii' ndi' i n̄i ka'an̄ Pablo ñā jaan' ndii, ndiee' va kani' ta'an' te judío jaan' kuento n̄i k̄iee ra kua'an̄ ra. ³⁰ Te nii' uvī kuiya n̄i ndoo kā Pablo vi'e mii' n̄i t̄atū ra ikan'.

Te n̄i nat̄iin̄ ra sakuu' ne n̄i xa'an̄ koto ña'a' ikan'. ³¹ Kii' sakan' ndii, ka'an̄ ndoso' ra xa'a' saā kunī Ndiosí ka'ndiā chuun' a nimá e', xiin' xa'a' xto'o e' Jesucristo. Te n̄i xaā ra ñā jaan' xiin' ñā ndieni, te k̄oo' tu n̄i xikūita'nu nuu' ra xa'a' ñā jaan'.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Roma

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u nduu' Pablo, te xika' nuu' nuu' Jesucristo, te tianu' a sania'a ichi' a, sakan' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' a. ² Te xa ni taxi a kuento a xa'a' tu'un va'a jaan' nuu' ña su'un, ña nduu' tutu a, ña ni ke'i te ni ka'an tiakú xa'a' Jesús ndee' xta'an' iin yivi'. ³ Te tu'un va'a jaan' ndii, ka'an a xa'a' si'e a, xto'o' e' Jesucristo. Te kuenta ña nduu' a te yivi' ndii, iin te siani' xika' David nduu' a. ⁴ Te ni sanatiaku ña'a' Ndiosí xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, te xiin' ña jaan' ni nia'a a ña si'e a nduu' ña jaan'. ⁵ Te xa'a' a ña ndani mji' Jesús ndu'u na ni sakuiso' chuun' a ndu, te ni ti'vi' tu a ndu ña sania'a ndu ichi' a nuu' sakuu' ne yivi' iin yivi', te ini nja kuni ña'a' nja, te kandixa' tu ña'a' nja. Sakan' te ña jaan' natiin sakuu' ña xaka'nu' ña'a' nja. ⁶ Te tein ne ka'an i xa'a' jaan' ka'ni tu ndo'ó, ne ni kana Ndiosí te kundu' ndo' kuenta Jesucristo. ⁷ Te ke'i i tutu yo'o' nuu' sakuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Roma. Ndiosí ndii, ndani a ndo'ó, te ni kana a ndo'ó, ña jaan' na nduu' ndo' kuenta a. Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí xiin' xto'o' e' Jesucristo ndo'ó, te na taxi tu a ña maní' ko' xiin' ndo'.

Kuni ku'un ndi'e' Pablo mii' ndiee' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Roma

⁸ Ña nuu' ndii, taxi' i ña chidani Ndiosí xa'a' sakuu' ndo'ó xiin' ña ndiee' Jesucristo. Sakan' ña xini i kuento ña ka'an va'a sakuu' ne yivi' xa'a' ña ini ndo' xini ndo' a. ⁹ Te xika' nuu' i nuu' Ndiosí xiin' kanii' nimá i ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' si'e a. Te xini Ndiosí ña naka'an' chito i xa'a' ndo' sakuu' ichi' kij'

ka'an i xiin' a. ¹⁰ Te sakuu' ichi' kij' ka'an i xiin' a ndii, xikan' i nuu' a ña naa' kuni a ndii, kuain' so'o' ndi'i' ku'un ndi'e' na i mii' ndiee' ndo'. ¹¹ Kuachi ndii ka'an va nimá i kuni nduchi' nuu' i ndo'ó, te ka'an va tu nimá i saya'a' i iin ña chuun va ña kuni taxi Espíritu Ndiosí nuu' ndo' te sandieni a nimá ndo' xa'a' ichi' a. ¹² Te ndiatu' ini i ña sandieni ta'an' e' xa'a' ña ini ka' e' xini ña'a' e'.

¹³ Ndisu ndee' vitin ndii, yoo naa yoo ña xikuita'nu' nuu' i te xaa i mii' ndiee' ndo' jaan'. Ñani ta'an' i, kuni i ña kundani ndo' ña kua'a' va ichi' ni chituni i ña ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo' te sanakoó ka i ne xika' ichi' Jesús naa ni xaa i tein inga ne tuku', ¹⁴ naa' ne griego nduu' nja, uun naa' süu' ne griego nduu' nja, naa' ne xini tuni nduu' nja, uun naa' ne xini tuni nduu' nja ndii, kuni a ka'an ndoso' i tu'un va'a jaan' nuu' sakuu' nuu' ne jaan'. ¹⁵ Ña jaan' na saki'i' a nimá i ña ka'an ndoso' tu i tu'un va'a jaan' nuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Roma.

Tu'un va'a ndii, ndiee' Ndiosí nduu' a

¹⁶ Kuachi ndii kuchi' i ka'an i tu'un va'a jaan', sakan' ña ndiee' Ndiosí nduu' a, te xiin' ña jaan' sakakú Ndiosí sakuu' ne ini xini ña'a'. Xi'na ka nuu' ndu'u, ne judío, ni xaa tu'un va'a jaan', te sakan' ni xaa a nuu' ndo'ó, ne tuku'. ¹⁷ Sakan' ña ka'an tu'un va'a jaan' ña xa'a' ña ini kuiti' e' xini e' Jesús, xa ni xanda'ku Ndiosí nimá e', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ne ni xanda'ku Ndiosí nimá xa'a' ña ini kuiti' nja xini ña'a' nja ndii, kutiaku nja ndee' ndi'i' ni kivi'." Sakan' yoso' a.

Sakuu' e' ndiso' kuachi nuu' Ndiosí

¹⁸ Sakan' ña ndee' ndivi' satuvi' tu Ndiosí ña xi'e' a xini a sakuu' ne xaa' ña nja'a, te xachuun' ndaku tu nja, te xiin' ña jaan' xikuita'nu' nja nuu' ña ndixa' xa'a' Ndiosí. ¹⁹ Te ña kuni a kundani ne jaan' xa'a' Ndiosí ndii, xa xini nja a, sakan' ña mji' a

nia'a ña jaan' nuu' ña. ²⁰ Kuachi ndii küvi kuni e' Ndiosí xiin' nduchi' nuu' e', te ni ndee küvi tu kuni e' ña ndiee' a, ña kōo' kivi' ndi'i', ndisu ndee kii' ni xikandu'u' iin' yivi', te ni nia'a a nuu' e' ña sakan' nduu' a, te xiin' ña ni xa'a a xini e' ndii yoo a. Xa'a' jaan' na kōo' ndee iin' ne kuvi ka'an ña xini ña naa' yoo Ndiosí.

²¹ Kuachi ndii, tee' ndee xini ne jaan' ña yoo Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ña'a' ña saa xata'an koto ka'nu' ña'a' e', te ni ndee täxi' tu ña ña chindani a. Xa'a' a jaan' na ni sana ña xini tuni ña, te ni kuvi iin' yavi' tu nimá ña ña küu' kaxi'. ²² Te tee' ndee ka'an ne jaan' ña ne chuun va xika' ndaku nduu' ña ndii, ne küu' kaxi' nduu' ña. ²³ Te tee' ndee va'a koo' chukuu' kuu' Ndiosí, te kōo' kivi' xi'i a ndii, xaka'nu' ña'a' ña. Süu' jaan' ndii xaka'nu' ña ña niania', ña ni xa'a nda'a' ña, naa kuu' ne yivi' iin' yivi', xiin' naa kuu' saa, xiin' naa kuu' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' naa kuu' ti' kañuu' tixin.

²⁴ Xa'a' a jaan' na ni sanakua'a ña'a' Ndiosí nuu' ña xe'na' ña ndioo' ini ne jaan' xa'a' jaan'. Ña jaan' na kuu' xaa' ne jaan' ña kiji jaan' xiin' ta'an ña xiin' iin' ña. ²⁵ Koto ka ni nakoo ne jaan' ña ndixa xa'a' Ndiosí, te nuu' a jaan' ndii, ni natiin ña ña xini xa'an'. Kuachi ndii xaka'nu' ña ña ni xa'a Ndiosí, te xika' nuu' ña nuu' ña jaan'. Te xaka'nu' ña ña ni xa'a sakuu' ña yoo, ña nduu' Ndiosí, ña kuni a saka'nu' sakuu' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu' a.

²⁶ Xa'a' a jaan' na ni sanakua'a Ndiosí ne jaan' nuu' sakuu' ña ña'a, ña ndioo' ini ña xa'a'. Kuachi ndii ni nakoo ndee ña'a' naa ni chituni Ndiosí xa'a' a, te kandu'u' a' xiin' inga ña'a'. ²⁷ Te nii' sakan' tu xaa' te yivi', nakoo' ra ña ni chituni Ndiosí xa'a' ra xiin' ña'a'. Te ndiee' va ni ndioo' ini ra ni xini ta'an' ra, te kixin' xiin' ta'an' ra. Te xaa' ra ña ka'an' nuu', xa'a' a jaan' na xata'an kundoo' ra nuu' mii' ra xa'a' ña kiji jaan'.

²⁸ Te xa'a' a ña ni kuni ne jaan' ki'in' kuenta ña Ndiosí ndii, ni

sanakua'a ña'a' a nuu' ña xanini saka ña te saa ña ña kiji kuasa' kuni jaan'. ²⁹ Sakan' na xaa' ne jaan' sakuu' nuu' ña kuasa' nduu' ña ndaku jaan', naa kuu' ña kumi' ña musa ña, xiin' ña ña'a ini ña, xiin' ña ndioo' ini va ña xa'a' ña'a, xiin' ña kui'e ña, xiin' ña ndasi' nuu' ña, xiin' ña xa'ni' ña ne yivi', xiin' ña iin' taan ña, xiin' ña xini xa'an' ña ne yivi', xiin' ña xika' ña'a ña, ³⁰ xiin' ña ndatu'un' ña tu'un' ne yivi', xiin' ña kanja'a ña xiin' ne yivi', xiin' ña ndasi' ña Ndiosí, xiin' ña sandiee' kui'e ña ne yivi', xiin' ña ñuñu' ña, xiin' ña ka'an va'a ña xa'a' mii' ña, xiin' ña nata'vi' xini' ña xa'a' ña ña'a ña kuni saa ña, xiin' ña kändixa' ña yuva' si'i' ña, ³¹ xiin' ña nduu' ña ne küu' kaxi', xiin' ña säxinú ña kuento ña, xiin' ña ndani ña ndee iin' ne yivi', xiin' ña xini ña koo' ka'nu' ini ña, xiin' ña küvita ini ña ndee sie. ³² Tee' ndee xini kaxi' ne jaan' ña xa ni ka'an tuni Ndiosí ña ne xaa' ña jaan' ndii, xata'an ña küvi ña, ndisu süu' xaa' kuiti' ña kuachi jaan', süu' jaan' ndii va'a kuni tu ña xiin' inga ne yivi' kii' xaa' ña kuachi jaan'.

2

Sana'má ndaku Ndiosí ne yivi'

¹ Sakan' na kuu' yoo ka nduu' ndo'ó, ne katun' ne yivi' jaan' ndii, kōo' a küvi ka'an ndo' xa'a' ndo' nuu' Ndiosí, kuachi ndii saa nii' xaa' ne jaan' xaa' tu mii' ndo'. Sakan' na kuu' kii' katun' ndo' ne jaan' ndii, katun' xiin' mii' mii' ndo'. ² Ndisu xini e' ña kii' katun' Ndiosí ne xaa' ña jaan' ndii, katun' ndaku ña'a' a. ³ Naa' katun' ndo' inga ne yivi' xa'a' kuachi ña xaa' ña, te xaa' tu mii' ndo' kuachi jaan' ndii, kaniini ndo' na katun' Ndiosí mii' ndo' xa'a' kuachi jaan'. ⁴ ¿Ñáá tüvi' nuu' ndo' ña kii' xaa' ndo' sakan' ndii, chindiaa ya'vi' ndo' ña vita xava'a kuu' ini Ndiosí xa'a' ndo', xiin' ña ndasun ini a xa'a' ndo', xiin' ña kundieni tu a xini a ndo'ó? ¿Ñáá xaa' ndo' kuenta ña xa'a' ña vita

xava'a kuu' inji Ndiosí na kuui' kuví nãma ndo' nimá ndo' xa'a' kuachí ndo' nuu' a? ⁵ Ndisu xa'a' a ña xaxii ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosí, te xaya'vi' tu ndo' ña nãma ndo' a xa'a' kuachí ndo' ña xaa' ndo' ndii, so'o nakayá moto ka tundo'o' ña kundo'o' ndo' kii' xaa kivi' ña satuví Ndiosí ña xi'é a te sana'má ndaku a ne yivi'. ⁶ Te Ndiosí ndii, taxi a nda'a' i'in ne yivi' xa'a' saa nii' ni xaa nã. ⁷ Te ne ni xaa naa xaa' ña va'a ndii, taxi a natijn nã kivi' ñuu nã ña koo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña nduku' nã ña kuní nã ña ka'nu' koo' chukuu' Ndiosí, xiin' xa'a' ña nduku' tu nã ña ka'an va'a a xa'a' nã, xiin' xa'a' a ña nduku' tu nã ña kutjaku nã xiin' a ndee ndi'i' ni kivi'. ⁸ Ndisu taxi a tundo'o', te kasi'e tu a kuní a ne xaa' so'o nuu' a, te kãndixa' nã ña ndaku xa'a' a, süu' jaan' ndii ña nã'a kandixa' nã. ⁹ Te koo kua'a' va tundo'o' xiin' ña u'vi kundo'o' sakuu' ne xaa' ña nã'a jaan', xi'na ka ne judío kundo'o' ña jaan', te sakan' ne tuku'. ¹⁰ Ndisu taxi' Ndiosí ña kuní ne xaa' ña va'a ña ka'nu' koo' chukuu' a, te ka'an va'a tu a xa'a' nã, te taxi tu a ña maní' koo xiin' nã. Nã nuu' taxi a ña jaan' nda'a' ne judío, te sakan' taxi ña'a' a nda'a' ne tuku'. ¹¹ Sakan' ña jin kachi kuu' a xiin' sakuu' ne yivi'.

¹² Sakan' ña sakuu' ne ni kumi' tu'un ndei' Ndiosí, te xaa' nã kuachí ndii, katun' a ne jaan' tee' ndee ni kumi' nã tu'un ndei' a jaan'. Te sakan' tu sakuu' ne kumi' tu'un ndei' jaan', te xaa' nã kuachí ndii, sana'má a ne jaan' xa'a' tu'un ndei' jaan'. ¹³ Kuachí ndii, ne xini so'o kutji' tu'un ndei' jaan' ndii, nduu' nã ne ndaku nimá nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii ne xini so'o tu'un ndei' jaan', te xaa' tu nã a nduu' ne ndaku nimá nuu' a. ¹⁴ Sakan' ña ne tuku' ndii, kumi' nã tu'un ndei' a jaan', ndisu kii' xaa' nã ña ndaku, ña ka'an tu'un ndei' jaan' xiin' ña xini tuní mji' nã ndii, nã'a nã ña xini nimá nã ndee ña nduu' ña ndaku xiin' ndee ña nduu' ña nã'a. ¹⁵ Te xiin' saa xika' nã nã'a nã ña yoo

jin tu'un ndei' nimá nã, sakan' na kuui' xiin' ña xini tuní nã xini mji' nã amaa xaa' nã ña va'a uun ña va'a. Te tu'un ndei', ña yoo nimá nã jaan' nduu' ña tiin kuachí ña'a', uun nãka'an a xa'a' nã ¹⁶ kii' xaa kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' xa'a' ña yoo si'e nimá nã xiin' nda'a' Jesucristo saa nii' yoo tu'un va'a ña ka'an ndoso' i.

Säxinú ne judío tu'un ndei' Ndiosí

¹⁷ Ndo'ó, ne ta'an' i ndii, ka'an va'a ndo' xa'a' ndo' ña nduu' ndo' ne judío, te tiin' ndiaa ndo' tu'un ndei' Ndiosí, te ka'an ñuñu' ndo' ña nduu' ndo' kuenta Ndiosí. ¹⁸ Te xini kaxi' ndo' ndee ña kuní Ndiosí saa ndo'. Te sakuaan ndo' tu'un ndei' a jaan' te kundaní ndo' ña va'a ka ña kuní a saa ndo'. ¹⁹ Te tuu ndo' ña kuví sania'á ndo' ichi' Ndiosí nuu' ne tuku', ne yoo sa'vi inji xa'a' a. Te tuu tu ndo' ña ne satuví ichi' a nuu' ne yoo nãa' nimá jaan' nduu' ndo'. ²⁰ Te tuu ndo' ña kuví sania'á ndo' ne naa' kuu'. Te tuu tu ndo' ña kuví sania'á ndo' ne tia'an kuixa inji. Te xa'a' a ña kumi' ndo' tu'un ndei' Ndiosí ndii, tuu ndo' ña xini va ndo' ña ndichi xiin' ña ndaku xa'a' ña kuní a. ²¹ Te ndo'ó, ne sania'á tuku' ne yivi' ndii, ni ndee mji' ndo' säxinú ña sania'á ndo' jaan'. Te ndo'ó, ne sania'á ña va'a sakui'na' e' ndii, suvi ndo' nduu' ne xakui'na'. ²² Te ndo'ó, ne ka'an kumi' ndo' musa ndo' ndii, suvi ndo' nduu' ne xaa' ña jaan'. Te ndo'ó, ne ndasi' ndiosí saka ndii, xakui'na' ndo' ña'a ña yoo tixin yukun' a. ²³ Te ka'an ñuñu' ndo' xa'a' ña kumi' ndo' tu'un ndei' jaan'. Ndisu suvi ndo' xaa' sakan', te tiin' ka'nu' ne yivi' Ndiosí, sakan' ña xka'ndiá ndo' tu'un ndei' a jaan'. ²⁴ Kuachí ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Xa'a' ña xika' va'a' ndo'ó ichi' Ndiosí kania'a ne tuku' xa'a' Ndiosí." Sakan' yoso' a.

²⁵ Sakan' ña naa' yoo tuni jin' e' ndii, ndiaa ya'vi a naa' saxinú e' tu'un ndei' jaan'. Ndisu naa' säxinú e' tu'un ndei' jaan' ndii, ndee naa

kōo' a kumi' e'. ²⁶ Ndisu ne kōo' tuni jaan' iin' te saxinú nja ña ka'án tu'un ndei' a jaan' ndii, natiin' ña'a' a tee' ndee kōo' tuni iin' nja. ²⁷ Te ne kōo' tuni jaan' iin' te saxinú va'a nja ña ka'án tu'un ndei' jaan' ndii, nia'á ña jaan' ña xata'an katun' Ndiosí ndo'ó, sakan' ña tee' ndee yoo tuni iin' ndo', te kumi' tu ndo' tu'un ndei' jaan' ndii, saxinú ndo' a. ²⁸ Kuachi ndii, süu' nduu' e' ne judío xa'a' a ña nduu' e' si'e ne judío kuiti', te ni ndee süu' nduu' tu e xa'a' a ña yoo tuni iin' kuiti' e'. ²⁹ Süu' jaan' ndii ne nduu' xna'a ne judío ndii, ndee tixin nimá nja kuaxi ña jaan', te tuni ña kumi' nja ndii, nimá nja yoo a ni xaa Espíritu Santo, te süu' ni xa'a' a ña jaan' xa'a' a ña saxinú nja ña ka'án tu'un ndei' jaan'. Te ne kumi' ña jaan' ndii, süu' te yivi' ka'án va'a xa'a' nja, süu' jaan' ndii mji' Ndiosí.

3

¹ Tee' kuein' xanini ndo'ó ña ka'án i ña kōo' xata' a ña nduu' e' ne judío, te ni ndee kōo' tu xata' a ña yoo tuni iin' e'. ² Süu' yoo kua'a' xata' a, kuachi ndii ndee ña nuu' ni ini Ndiosí xini a yoo', ne judío, te ni sanakua'a a tu'un a nda'a' e'. ³ Küvi kanini e' ña saxinú tu Ndiosí kuento a ña ni taxi a nuu' e' xa'a' a ña ni saxinú sava e' kuento a. ⁴ Süu' saxinú xna'a ña'a' a, sakan' ña Ndiosí ndii, sakuu' ichi' ka'án ndaku a, te kōo' kivi' xini xa'an' a jaan' tee' ndee sakuu' ne yivi' nduu' ne xini xa'an', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Xiin' ña ka'án un' nia'á un' ña iin' ña xachuun' ndaku nduu' un',
te kij' sana'má ne yivi' yo'ó ndii, keta va'a un'.

Sakan' yoso' a.

⁵ Tee' kuein' ka'an ndo' xiin' i ña naa' xiin' ña xachuun' ndaku e', te küvi küni e' ña xachuun' ndaku Ndiosí xiin' kuento a, ña ni taxi a nuu' e' ndii, xachuun' ndaku Ndiosí jaan' kij' sando'o' a yoo' xa'a' kuachi e' naa' sakan', kachi ndo'. (Ka'án i saa xanini ne yivi' iin' yivi'.) ⁶ Kuasa'

xachi' sakan' ran'. Naa' sakan' nduu' a ndii, küvi sana'má ndaku Ndiosí ne yivi' iin' yivi'. ⁷ Tee' kuein' ka'an ka iin' ndo' xiin' i ndii: "Naa' xiin' kuachi ña xaa' i so'o tui kua'a' ka ña ndixa xa'a' Ndiosí, te kua'a' ka tu ne yivi' xaka'nu' ña'a' ndii, kōo' ndee iin' xa'a' ña kusaa' katun' ka a yu'u ndee naa iin' ne ndiso' kuachi." Sakan' kachi ndo'. ⁸ Naa' sakan' nduu' a ndii, tee' ka'an sava ndo' ña na saa e' ña nja'a, te sakan' kua'a' ka ne yivi' saka'nu' Ndiosí, kachi ndo'. Te sakan' tiin' kuachi sava ne yivi' ndu'u ka'án kini nja xa'a' ndu ña ña jaan' sania'á ndu. Ndisu ne jaan' ndii, ne xa' yoo katun' saa Ndiosí nduu' nja.

Kōo' ndee iin' ne xika' ndaku nuu' Ndiosí

⁹ Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ñaá va'a ka ne yivi' nduu' ndu, ne judío, te sakan' ne tuku' jaan'? Kuasa' xachi' sakan' ran'. Kuachi ndii, naa' xa ni ka'an ndu ndii, naa' ne judío uun ne tuku' nduu' e' ndii, iin' kachi xiko' ni'i' kuachi yoo'. ¹⁰ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: Kōo' ndee iin' ne xachuun' ndaku nuu' Ndiosí.

Kōo' ndee iin' ndaa' nja.

¹¹ Te kōo' tu ne küni xna'a ña kundani nja ña küni Ndiosí.

Te kōo' ni tu ne küni xna'a ña nduku' ki'i' nja nuu' Ndiosí.

¹² Te sakuu' nja ni kuxioo xachi' nuu' Ndiosí.

Te ni nanduu' nja ne kuasa' küni nuu' a.

Te kōo' ka ndee iin' ne xaa' ña ndaku.

Kōo' ka ndee iin' ndaa' nja.

¹³ Yu'u' nja ndii, ndee na yavi ndii ña nunia' nduu' a,

te xa nuu' ña xini xa'an' kieve' yu'u' nja.

Te xa nuu' ña xatu nduu' kuento ña kieve' yu'u' nja kij' ka'án nja.

Ndee naa ña xatu, ña ñu'u' yu'u' koo' xatu, nduu' a.

¹⁴ Te chitu' vi' yu'u' nja kieve' ña kani'a nja xa'a' ne yivi',

Te chitu' vi' tu yu'u' nja ñu'u' ña kini yoo ini nja.

15 Te ki'ij' va kua'an nja te xa'ni' nja ne yivi'.

16 Te mii' ka xka'ndia nja ndii, ña nduxin xiin' ña suchi' ini kuiti' nakoo' nja.

17 Te xini nja kundjeë manij' nja xiin' ne yivi'.

18 Te koo' kivi' yi'vi nja Ndiosí. Sakan' yoso' a.

19 Ndisu xini e' ña sakuu' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí ndii, ka'an a xiin' ne xiko' ni'i' a, sakan' te koo' a kuvij' ka'an ndee jin ne jaan' xa'a' nja nuu' Ndiosí, te kunij' tu sakuu' ne yivi' jin yivi' ña ndiso' kuachi nja nuu' Ndiosí, te sana'má ña'a' a. 20 Sakan' na kuii' ndee jin e' kuasa' kundaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña saxinú e' ña ka'an tu'un ndei' a jaan'. Kuachi ndii ni taxij' Ndiosí tu'un ndei' jaan', te kuvij' kunij' e' ña ne ndiso' kuachi nduu' e' nuu' a.

Xandaku Ndiosí nimá e' xa'a' ña inji e' xini e' Jesucristo

21 Ndisu vitin ndii, xa ni nia'a Ndiosí saa kuvij' sandaku a nimá e' nuu' a, te süu' xa'a' a ña saxinú ka e' ña ka'an tu'un ndei' jaan' nduu' a, sakan' ña xa mii' tu'un ndei' jaan' xiin' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' ka'an saa kuvij' sandaku a nimá e'. 22 Te ña xandaku Ndiosí nimá e' jaan' ndii, xa'a' a ña inji e' xini e' Jesucristo kuiti' xaa' a ña jaan' xa'a' sakuu' e'. Sakan' ña Ndiosí ndii, nakaxin a yoo, 23 te xa'a' a ña sakuu' e' xaa' kuachi ndii, xika' yoo' e' nuu' Ndiosí, te kuvij' kunij' e' ña ndatun' a. 24 Ndisu Ndiosí ndii, ni ndasandaku mii' a nimá e' xa'a' a ña ndani mii' a yoo', sakan' ña xiin' ña ni xi'ij' Jesucristo ni sandoó ndiká a yoo' nuu' ña ni kunij' a kundoo' e' xa'a' kuachi e'. 25 Sakan' ña Cristo nduu' ña ni chikandija Ndiosí, te ni xitija ní' ña jaan', te xiin' ña ni xitija ní' a jaan' ni sandoyo' Ndiosí kuachi e' xa'a' a ña inji e' xini ña'a' e', sakan' na ni nia'a Ndiosí yoo' ña xachuun' ndaku a. Te kuie tu inji a, sakan' na ni nakan a kuenta nuu' e' xa'a' kuachi ña ni xaa e' xta'an'. 26 Sakan' ni xaa Ndiosí te nia'a a yoo'

ndee kivi' vitin ña xachuun' ndaku a, sakan' te kunij' e' ña mii' kuiti' a nduu' ña xachuun' ndaku, te mii' tu a xandaku nimá yoo', ne inji xini Jesús.

27 Xa'a' a jaan' na kuii' koo' ndee jin xa'a' ña kuvij' ka'an ñuñu' e', sakan' ña süu' xa'a' tu'un ndei' Ndiosí ni xandaku a nimá e'. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña inji e' xini e' Jesús kuiti' ni xaa a ña jaan'.

28 Sakan' na kuii' kundani e' ña xandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña inji e' xini e' Cristo kuiti', te süu' xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an chuun' tu'un ndei' a. 29 Sakan' ña Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne judío kuiti' nduu' a, süu' jaan' ndii nduu' tu a Ndiosí ne tuku'.

30 Sakan' ña yoo jin ndaa' kuiti' Ndiosí, te jin ndaa' ña jaan' kuiti' nduu' ña xandaku nimá sakuu' yoo', ne inji xini Jesús. Naa kuu' ne yoo tunij' jin', xiin' ne koo' tunij' jaan' jin' ndii, jin kachi xandaku a nimá nja xa'a' ña inji nja xini nja Jesús. 31 Naa inji e' xini e' Jesús ndii, ¿tee' tuu ndo' ña koo' ka ndjeë' tu'un ndei' Ndiosí jaan' nuu' e'? Kuasa' xachi' sakan' ran', süu' jaan' ndii so'o chindiaa ya'vi' ka e' tu'un ndei' a jaan' kij' inji e' xini e' Jesús.

4

Ni xandaku Ndiosí nimá Abraham nuu' a xa'a' a ña ni inji ra xini ña'a' ra

1 Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ndee ña kuvij' ka'an e' xa'a' ña ni kundani Abraham, te xij' yata' e', xa'a' ña inji e' jaan'? 2 Kuachi ndii, naa' sakan' te ni xandaku Ndiosí nimá ra xa'a' a ña ni xaa ra ña ka'an tu'un ndei' a ndii, kuvij' ka'an va'a ra xa'a' ra nuu' e', ndisu nuu' Ndiosí ndii, koo' a kuvij' ka'an ra. 3 Sakan' ña sakan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Xa'a' a ña ni inji Abraham ni xini ra Ndiosí na ni ka'an a ña te ndaku nimá ni nduu' ra nuu' a." Sakan' yoso' a. 4 Te vitin ndii, xini e' ña kij' xachuun' yoo ka te xiku'un ya'vi' nja ndii, süu' ña xamaní' ña'a' ne yivi' nduu' ña jaan', süu' jaan'

ndii ña ndiso' ika' ña'a' nja nduu' a. ⁵ Ndisu Ndiosí, ña ndasandaku nimá ne nja'a ndii, ka'an a ña ne ndaku nimá nduu' e' xa'a' a ña ini e' xini ña'a' e', te süu' xa'a' a ña xaa' e' ña va'a. ⁶ Naa ni ka'an tu David xa'a' ne sañu'u' va Ndiosí xiin' ña ndasandaku a nimá nja nuu' a, tee' ndee köo' ña va'a ni xaa nja. ⁷ Ni ka'an ra ndii:

Sañu'u' va Ndiosí xiin' ña yoo ka'nu' ini a xa'a' ña nja'a ña ni xaa nja,

te sandoyo' tu a kuachi nja.

⁸ Te va'a va tu kuni ne sañu'u' a xiin' ña nātava' ka a kuenta xa'a' kuachi nja.

Ni kachi ra.

⁹ Te ña sañu'u' Ndiosí ne jaan' ndii, süu' nuu' ne judío, ne yoo tuni iin' kuiti', taxí Ndiosí a. Süu' jaan' ndii taxí tu ña'a' a nuu' ne tuku', ne xä'a tuni jaan' iin'. Xa ni ka'an i saa ka'an tu'un Ndiosí ña ni ini Abraham ni xini ra a, te ni ka'an a ña te ndaku nimá ni nduu' ra nuu' a. ¹⁰ Ndisu kii' ni ka'an Ndiosí ña te ndaku nimá nduu' Abraham jaan' ndii, ñaá xä yoo tuni jaan' iin' ra kii' sakan', uun ñaá tia'an koo a iin' ra, tuu ndo'? Süu' tia'an koo a iin' ra kii' sakan', süu' jaan' ndii ndee ni ya'a, te ni xa'a ra tuni jaan' iin' ra. ¹¹ Te ni xa'a ra tuni jaan' iin' ra, te ni nduu' a ña nia'á ña xa ni yoo ndaku nimá ra nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni ini ra xini ña'a' ra. Xa'a' a jaan' na suvi ra ni nanduü xii' yata' sakuu' ne ini xini Ndiosí tee' ndee köo' tu tuni jaan' iin' nja ndii, ka'an Ndiosí ña ne ndaku nimá nduu' tu nja nuu' a xa'a' a ña ini nja xini ña'a' nja. ¹² Te sakan' tu suvi Abraham jaan' nduu' te xii' yata' ne judío, ne yoo tuni jaan' iin', te süu' xa ña jaan' kuiti' yoo iin' nja, süu' jaan' ndii ini tu nja xini nja Ndiosí saa nii' ni ini te xii' yata' e' Abraham jaan' ni xini ra Ndiosí kii' tia'an koo tuni iin' ra.

Ni taxí' Ndiosí kuento a nuu' Abraham xa'a' a ña ini ra xini ña'a' ra

¹³ Kuachi ndii, kii' ni taxí Ndiosí tu'un a nuu' Abraham xiin' nuu'

siani' xika' ra ña kunduu' ra te xiin' ña'a' ñu'u' iin' yivi' ndii, süu' ni taxí ña'a' a xa'a' a ña ni saxinú ra tu'un ndei' a, süu' jaan' ndii ni taxí a ña jaan' ña te ndaku nimá nduu' ra nuu' a xa'a' a ña ni ini ra xini ña'a' ra. ¹⁴ Sakan' ña, naa' ne xika' saa ka'an chuun' tu'un ndei' jaan' nduu' ne kunduu' ne xiin' ña'a' ñu'u' iin' yivi' ndii, ini saka e' xini e' Ndiosí naa sakan' nduu' a, te tu'un a ña ni taxí a nuu' Abraham jaan' ndii, köo' ka ndiee' a naa' sakan'. ¹⁵ Kuachi ndii, ne saxinú tu'un ndei' jaan' ndii, sando'o' ña'a' Ndiosí, ndisu mii' köo' tu'un ndei' xa'ndia chuun' ndii, köo' tu ne xa'nú a.

¹⁶ Sakan' na kuii', xa'a' a ña ini e' xini e' Ndiosí ndii, taxí mii' a ña va'a nda'a' e', ña ni taxí a kuento a xa'a' natin sakuu' yoo', ne nduu' siani' xika' Abraham. Te süu' nuu' ne kumi' tu'un ndei' kuiti' ni taxí a ña jaan', süu' jaan' ndii ni taxí tu ña'a' a nuu' sakuu' ne ini xini Ndiosí saa nii' ni ini Abraham jaan' ni xini ña'a' ra. Sakan' na te jaan' nduu' xii' yata' sakuu' e', ¹⁷ naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Xa ni ndasanduü i yo'ó xii' yata' kua'a' va ne yivi' iin' yivi'", kachi a. Te Abraham jaan' ndii, ini ra ni xini ra Ndiosí, te ni xini ra ña küvi sanatiaku a ndee ne ni xi'i, te küvi tu ka'an a xa'a' ña tia'an koo ndee naa xa yoo a. ¹⁸ Te ni kandixa' Abraham ña ni ka'an Ndiosí xiin' ra tee' ndee köo' ka ndee iin' xa'a' ña kundiatu ini ka ra, ndisu ni ndiatu ini ra kaa' sakan'. Te sakan' na ni nanduü ra te xii' yata' kua'a' va ne yivi' iin' yivi' saa nii' ni ka'an Ndiosí xiin' ra ndii: "Sakan' vi' kua'a' küu siani' xika' un'", ni kachi a. ¹⁹ Te ni sanuu' Abraham jaan' ña ini ra xini ra Ndiosí, tee' ndee ni kumi' ra yatin' ciento kuiya, te sakan' tu ni kundani kaxi' ra ña ñu'u' ndei' ra ndii, ndee naa ña xa ni xi'i ni nduu' a, te küvi tu koo si'e Sara. ²⁰ Tee' ndee sakan' ni nduu' a ndii, ni sanuu' ra ña ini ra xini ra Ndiosí, süu' jaan' ndii ni kandixa' ra kuento ña ni taxí a nuu' ra jaan', te so'o ndiee' ka ini

naa iní ra ní xini ra Ndiosí xaka'nu' ña'a' ra, ²¹ sakan' ña xini kaxi' ra ndii, ndíee' koo' chukuu' a te saxinu a kuento a ña ní taxi a nuu' ra jaan'. ²² Xa'a' a ña iní ra xini ra Ndiosí jaan' na ní ka'an a ña te ndaku nimá nduu' ra nuu' a. ²³ Te süu' xa xa'a' mii' kuiti' Abraham jaan' yoso' a mii' ka'an ña ní xandaku Ndiosí nimá ra nuu' a, ²⁴ süu' jaan' ndii yoso' tu a xa'a' yoo'. Sakan' ña xandaku tu Ndiosí nimá yoo' xa'a' a ña iní e' xini ña'a' e' xa'a' a ña ní sanatiaku a xto'o e' Jesús tein ne ní xi'i. ²⁵ Ní sanakua'a Ndiosí Jesús jaan', te ní xi'i a xa'a' kuachi e'. Te ní sanatiaku tu ña'a' a te kunduu e' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí.

5

Xa ní xandaku Ndiosí nimá e' nuu' a

¹ Sakan' na kuii', xa'a' a ña iní e' xini e' Jesús na xa ní xandaku Ndiosí nimá e', sakan' na xa yoo e' ña maní xiin' Ndiosí xa'a' a ña ní xaa xto'o e' Jesucristo. ² Te sakan' tu ní nunia' Jesús jaan' ichi' nuu' e' xa'a' a ña iní e' xini ña'a' e', te kuví natíin e' ña ndani mii' Ndiosí yoo', te ita' ní'i e' nuu' ña jaan' vitin. Te va'a va kuni e' xa'a' a ña ndiatu' iní e' ña kuni e' mii' ndatun' koo' chukuu' kaa' mii' yoo' Ndiosí. ³ Ndisu süu' xa'a' ña jaan' kuiti' va'a kuni e', süu' jaan' ndii va'a tu kuni e' kii' yoo tundo'o' nuu' kivi' ñuu e', sakan' ña xiin' ña jaan' kuixa ña kundieni iní e'. ⁴ Te xiin' ña kundieni iní e' jaan' kuixa iní e' nuu' ichi' Ndiosí. Te xiin' ña kuixa iní e' jaan' chindíee' a yoo', te ndiatu' iní e'. ⁵ Te ña ndiatu' iní e' jaan' ndii, saka'an' a yoo', kuachi ndii xa ní sko'nu' Espíritu Santo nimá e' ña kundani Ndiosí yoo' kii' ní natíin e' Espíritu Santo jaan' ní xaa a.

⁶ Sakan' na kuii' kii' kusaa' ndiso' kuachi ka e' ndii, ní xi'i Cristo xa'a' yoo', ne xaa' ña nia'a, kii' ní xinu kivi' ña ní ka'an tuní Ndiosí. ⁷ Kuachi ndii vixi xava'a te taxi iin ne yivi' ña kuví nia xa'a' inga ne

yivi', tee' ndee ne xachuun' ndaku va nduu' ne jaan'. Ndee saa kaní ndii, tee' kuain' yoo iin ne kundieni kuví nia xa'a' iin ne yivi' va'a xna'a. ⁸ Ndisu ní nia'a Ndiosí ña kundani a yoo', sakan' ña kii' kusaa' ndiso' ka e' kuachi e' jaan' ndii, ní xi'i Cristo xa'a' e'. ⁹ Sakan' na kuii', xa'a' a ña xa ní xandaku Ndiosí nimá e' xiin' níi' Cristo ndii, kaku e' nuu' ña sando'o' Ndiosí yoo'. ¹⁰ Kuachi ndii, naa kii' kusaa' nduu' ka e' ne ndasi' ta'an xiin' Ndiosí, te ní nako'o a ña maní xiin' e' xa'a' a ña ní xi'i si'e a xa'a' kuachi e' ndii, kachi ka vi' e' vitin ña xa ní natandíee maní' Cristo yoo' xiin' Ndiosí ndii, sakakú a yoo' xa'a' a ña ní natíaku Jesús. ¹¹ Te süu' ña jaan' kuiti', süu' jaan' ndii va'a tu kuni e' xini e' Ndiosí xa'a' ña ní xaa xto'o e' Jesucristo jaan', sakan' ña ní nako'o e' ña maní xiin' Ndiosí ní xaa a.

Kuachi Adán xiin' ña ní xaa Jesucristo xa'a' kuachi jaan'

¹² Te xa'a' ña ní xaa iin ndaa' kuiti' te yivi', te nani' Adán, ní xkoo kuachi sakuu' ne yivi' iin yivi', te xa'a' kuachi jaan' ní kuví, te ní xa'a' xi'i tu sakuu' ne yivi' jaan', kuachi ndii sakuu' nia xaa' kuachi jaan'. ¹³ Sakan' ña kii' tia'an taxi Ndiosí tu'un ndei' a ndii, xa ní xaa ne yivi' iin yivi' kuachi. Ndisu mii' koo' tu'un ndei' ndii, koo' tu ne kuví xka'ndia ña ka'an a. ¹⁴ Ndee saa ka ní ndii, ndee kii' ní xika Adán, te ndee kii' ní xika Moisés ndii, ní xi'i ne yivi' tee' ndee koo' ndee iin tu'un ndei' ní xa'nú ne jaan' ndee naa' ní xaa Adán jaan'. Te Adán jaan' ní nduu ndee naa iin nuu' ña xito' kixin.

¹⁵ Ndisu iin ña va'a' ka ní natíin yoo' nda'a' Ndiosí te sakan' ña ní natíin e' xa'a' kuachi ña ní xaa Adán jaan'. Sakan' ña xa'a' kuachi ña ní xaa te iin ndaa' jaan' kuiti', te ní xi'i kua'a' va ne yivi'. Ndisu ña va'a', ña ní taxi mii' Ndiosí nda'a' yoo' xa'a' ña ní xaa iin ndaa' kuiti' te yivi' ndii, xa'a' ña va'a' kua'a' ka tu ne yivi' nduu' a. Te te yivi' jaan' nduu'

Jesucristo. ¹⁶ Te sakan' tu ña va'a, ña ni taxi mii' Ndiosí nda'a' e' ndii, nākuitá a xiin' kuachí te iin ndaa' jaan'. Kuachí ndii, xa'a' kuachí te iin ndaa' jaan' kuítí' ni xa'a' katun' Ndiosí ne yivi' iin yivi', te xata'an koo ña tundo'o'. Ndisu ña va'a ña taxi' Ndiosí nda'a' e' ndii, tee' ndee kua'a' kuachí ne yivi' iin yivi' ndii, xandaku a nimá e'. ¹⁷ Kuachí ndii, xa'a' kuachí iin ndaa' kuítí' te yivi' jaan', te ni xa'ndia chuun' ña xi'i nuu' sakuu' ne yivi', sakan' tu xa'a' iin ndaa' kuítí' Jesucristo kumi' e' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', sakan' ña kua'a' ña ndani mii' Ndiosí yoo' ni natiiin e' xiin' ña ni ndasandaku a nimá e' nuu' a.

¹⁸ Xa'a' a jaan' na, saa nii' ni katun' Ndiosí sakuu' yoo', ne ndee' iin yivi', xa'a' kuachí iin ndaa' kuítí' te yivi' jaan' ndii, nii' sakan' tu xa'a' ña ni saxinú iin ndaa' kuítí' Jesucristo ña kuní Ndiosí, ni ndasandaku a nimá e' nuu' a te natiiin e' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. ¹⁹ Kuachí ndii, saa nii' xa'a' ña ni xaso'o' iin ndaa' kuítí' te yivi', ni nakuiso kuachí sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí ndii, nii' sakan' tu, xa'a' ña ni kandixa' iin ndaa' kuítí' te yivi', sandaku Ndiosí nimá sakuu' e'. ²⁰ Te siin' tuku' ndii, ni sko'nu' tu'un' ndei' Ndiosí te kundani ne yivi' ña yoo kua'a' kuachí ña. Ndisu kii' ni kukua'a' ka kuachí ne yivi' ndii, so'o' kukua'a' ka ña ndani mii' ña'a' Ndiosí, ²¹ te sakan' naa xaa' kuachí e' xa'ndia chuun' a te xi'i e' ndii, sakan' tu xa'ndia chuun' ña ndani mii' Ndiosí yoo' ndasandaku a nimá e' nuu' a, te taxi a kivi' ñuu e' ña koo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña ni xaa xto'o' e' Jesucristo xa'a' e'.

6

Ni xi'i inga' e' xiin' Cristo nuu' krusin, te ni natiaaku inga' tu e' xiin' a

¹ Naa' sakan' ndii, ¿ndee ña va'a ka'an e' xa'a' ña jaan'? ¿Ñaa' saa na xaa' e' kuachí te kundani mii' ka Ndiosí yoo'? ² Kuasa' xachi' sakan'

ran', kuachí ndii ne xa ni xi'i nuu' kuachí nduu' yoo', sakan' na kuii' kivi' kaka ka yoo' xaa' e' kuachí.

³ Suu xini kaxi' sakuu' yoo' ña saa nii' ni nduiin e' xiin' Cristo kii' ni chichí e' kuenta a ndii, nii' sakan' tu ndee naa ni xi'i na e' xiin' a. ⁴ Sakan' ña kii' ni chichí e' kuenta Jesús ndii, ndee naa ni xi'i inga' e' xiin' a, te ni ñu'u inga' tu e' xiin' a tixin ñu'u'. Sakan' te saa nii' ni sanatiaku ña'a' yuva' e' xiin' ña ndiee' ndatun' va ndii, ni sanatiaku tu a yoo' te kaka e' xiin' kivi' ñuu xaa'.

⁵ Sakan' na kuii', naa' ni nduiin e' xiin' a ña ni xi'i a ndii, nii' sakan' tu nduiin e' xiin' a saa nii' ni natiaaku a. ⁶ Te xini e' ña kivi' ñuu yata' e' ndii, ni kuxi inga' a nuu' krusin xiin' Cristo, sakan' te ndoñu'u' ña ndioo' ini iin' e' ña xaa' e' kuachí, te sakan' kaka nuu ka e' nuu' kuachí jaan'.

⁷ Sakan' ña ne xa ni xi'i ndii, xa ni sajn' ña nuu' ña xaa' ña kuachí.

⁸ Te siin' tuku' ndii, naa' ni xi'i e' xiin' Cristo ndii, ini e' ña kutiaaku tu e' xiin' a. ⁹ Sakan' ña xini e' ña ni natiaaku Cristo, te koo' kivi' ka kivi' a. Kuachí ndii xa'ndia chuun' ka ña xi'i jaan' nuu' a. ¹⁰ Sakan' ña kii' ni xi'i Jesús ndii, xa unta' sakan' ni xi'i a xa'a' kuachí e', te koo' kivi' ka kivi' a. Ndisu vitin ndii, tiaku a xaa' a ña kuní Ndiosí. ¹¹ Te sakan' tu iin kachi saa ndo'ó kuenta, ña ne xa ni xi'i nduu' ndo' nuu' kuachí ndo', ndisu tiaku ndo' vitin te saa ndo' ña kuní Ndiosí kuítí' xa'a' a ña ni nduiin ndo' xiin' xto'o' e' Jesucristo.

¹² Ña jaan' na kuii' na kaka nuu ka ndo' nuu' kuachí xiin' ñu'u' nde'i ndo', ña kivi' ñaa', te ni ndee saa tu ndo' ña ndioo' ini ñu'u' nde'i ndo' ñaa'. ¹³ Te sakan' tu sanakua'a ndo' i'in tu'un' ñu'u' nde'i ndo' nuu' kuachí ndee naa ndachuun' ña sakuiniá ña ña'a. Süu' jaan' ndii ndee' chaa' ka sanakua'a xiin' mii' ndi'i ndo' nda'a' Ndiosí ndee naa ne xa ni xi'i, te ni natiaaku ni tukuu ña. Xa'a' a jaan' na sanakua'a ndo' i'in tu'un' ñu'u' nde'i ndo' nda'a' Ndiosí, te kunduu a ndee naa ndachuun' ña kivi' xaa' sakan', te xaa' ndo'

ña ndaku. ¹⁴ Kuachi ndii kuasa' ka xa'ndia chuun' kuachi nuu' kivi' ñuu ndo', sakan' ña koo' ka ndiee' tu'un ndei' Ndiosí nuu' ndo', süu' jaan' ndii ña ndani mii' Ndiosí ndo'ó nduu' ña kumi' ndiee' nuu' ndo' vitin.

Kuní a kaka ndaku e' nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'

¹⁵ Naa' sakan' ndii, ¿ñaá saa e' kuachi vitin ña kumi' ka tu'un ndei' Ndiosí ndiee' nuu' e', süu' jaan' ndii ña ndani mii' Ndiosí yoo' kumi' ndiee' nuu' e'? Kuasa' xachi' sakan' ran'. ¹⁶ Süu' xini kaxi' ndo'ó ña naa' sanakua'a xiin' mii' ndo' nda'a' iin ne yivi' te sachuun' ndo' nuu' nja ndii, ne jaan' xiko' ni'i' ndo'ó. Te sakan' tu' yoo a naa' sanakua'a xiin' mii' e' nuu' kuachi ndii, kuvi xachi' e'. Ndisu naa' sanakua'a xiin' mii' e' nda'a' Ndiosí te saxinú e ña kuní a ndii, ndasandaku a nimá e'. ¹⁷ Ndisu chindani va Ndiosí ña tee' ndee ni xiko ni'i' kuachi ndo'ó ndii, xa ni kandixa' ndo' ña ndixa xa'a' Jesús vitin xiin' iin kanii' nimá ndo' saa nii' yoo' a ni natiin ndo'. ¹⁸ Te kij' xa ni ndoo ndiká ndo' nuu' ndiee' kuachi ndii, ni nanduü ndo' ne xika' nuu' nuu' ña ndaku ña kuní Ndiosí. ¹⁹ Ka'an i ña yo'ó' xiin' ndo' xiin' ña ka'an ndiaa jaan' xa'a' a ña tia'an kuvi kundani va'a ndo' ña ni sania'á i ndo'ó jaan'. Xta'an' ndii, ni sanakua'a ndo' i'in tu'un' ñu'u' nde'i ndo' nuu' ña xe'na' xiin' nuu' ña nja'a, te ni nduu ndo' ne xika' nuu' nuu' ña jaan'. Ndisu vitin ndii, na sanakua'a ndo' i'in tu'un' ñu'u' nde'i ndo' jaan' nuu' ña ndaku ña kuní Ndiosí, te sakan' kunduu ndo' xanuü' nditia Ndiosí kuiti'. ²⁰ Kuachi ndii, kij' ni xiko ni'i' kuachi ndo'ó ndii, ni xika nuu' ndo' nuu' ña ndaku ña kuní Ndiosí. ²¹ Ndisu kij' ni xiko ni'i' kuachi jaan' ndo'ó ndii, koo' ndee iin nuu' ña va'a ni ki'in ndo', süu' jaan' ndii sakuchani ndi'i' ña jaan' ndo'ó vitin, kuachi ndii mii' ndi'i' ndoso' ña jaan' ndii, xi'i' ne yivi' xaa' a. ²² Te ndii, vitin ña xa ni ndoo ndiká ndo' nuu' kuachi jaan', te ni nanduü ndo' ne xika' nuu' nuu'

Ndiosí ndii, kuní a kaka ndo' saa kuní mii' a kuiti', te ndi'i' ndoso' natiin ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. ²³ Sakan' ña ya'vi e' ña natiin e' xa'a' kuachi e' ndii, ña kuní a kuvi e' nduu' a. Ndisu tumani' ña natiin e' nda'a' Ndiosí xa'a' a ña ini e' xini e' xto'ó e' Jesucristo ndii, kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' nduu' a.

7

Xa'a' a ña ini e' xini e' Jesús te sakakú a yoo', süu' xa'a' a ña saxinú e' tu'un ndei' Moisés

¹ Ne ñani ta'an' i, ka'an i xiin' ndo'ó, ne xini tu'un ndei' Ndiosí. Xini ndo'ó ña tu'un ndei' jaan' ndii, kumi' a ndiee' nuu' e' kij' tiaku kuiti' e'. ² Saa e' kuenta naa kuu' iin ña'a' kij' tunda'a' a' ndii, kumi' tu'un ndei' ña tunda'a' jaan' ndiee' nuu' a' kij' tiaku kuiti' ii' a. Ndisu naa' kuvi te jaan' ndii, koo' ka ndiee' kumi' tu'un ndei' jaan' nuu' ña'a' jaan'. ³ Ña jaan' na kuu', naa' tiaku ka ii' a' jaan', te tunda'a' a' xiin' tuku te yivi' ndii, iin ña' xaa' kuachi nuu' Ndiosí xiin' te yivi' jaan' nduu' a'. Ndisu naa' kuvi ii' a' jaan' ndii, ndoo ndiká a' nuu' tu'un ndei' jaan'. Te ndüu' a' iin ña' xaa' kuachi nuu' Ndiosí tee' ndee tunda'a' a' xiin' tuku te yivi'.

⁴ Sakan' tu' ndo'ó, ne ñani ta'an' i ndii, ne ni xi'i nduu' tu' ndo' nuu' tu'un ndei' Ndiosí xa'a' a ña ni xi'i Cristo xa'a' kuachi e', sakan' na iin ndaa' ni nanduü ndo' xiin' a xa'a' a ña ni xi'i a xa'a' kuachi e' jaan', te ni natia'ku a, te kuvi saa ndo' ña va'a ña xtan' Ndiosí. ⁵ Sakan' ña kij' ni xika e' xaa' e' ña kuní iin' mii' e' xta'an' ndii, ni chu'u' ndi'i' tu'un ndei' jaan' ña ndioo' ini iin' e' yoo' te saa ka e' ña nja'a jaan' xiin' iin' e', sakan' te ni xata'an kuvi e' nuu' Ndiosí. ⁶ Ndisu vitin ndii, xa'a' a ña ni xi'i e' nuu' tu'un ndei' ña ni xiko ni'i' yoo' jaan' ndii, xa ni ndoo ndiká e' nuu' a jaan', te sakan' xika' nuu' e' nuu' Ndiosí xiin' ndiee' xaa' ña taxi' Espíritu Santo. Te süu' xika' nuu' e' nuu' a saa ka'an chuun' tu'un ndei' yata' ña ni ke'i te yivi'.

Yo'o' ka'án Pablo xa'a' kuächí ña ñu'u' iin' ra

⁷ Tee' ka'an ndo' xiin' i ña naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ñáá kuächí nduu' tu'un ndei' jaan'?, kachí ndo'. Kuäsa' xachi' sakan' ran'. Ndisu naa' ni ka'an tu'un ndei' jaan' ndee ña nduu' kuächí ndii, kúndaní yu'u ndee ña nduu' kuächí. Te ni ndee köo' kivi' kúndaní tu i naa' kuächí nduu' a ña ndioo' iní e' xa'a' ña'a inga ne yivi' naa' ni ka'an tu'un ndei' jaan' ndii: "Ndiöo' iní ndo' xa'a' ña'a' inga ne yivi'." Sakan' yoso' a. ⁸ Ndisu kuächí ña ñu'u' nimá i jaan' ndii, tu'un ndei' jaan' ni nduu' kuej a, te xiin' ña jaan' ni sakuiniá a sakuu' nuu' ña ndioo' iní kiní nimá i. Kuächí ndii, kij' xini' yu'u ña ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, köo' tu ña ndiee' kuächí jaan' nuu' i. ⁹ Te kij' tia'an kuní yu'u ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan' ndii, ni xanini' i ña te yivi' va'a ni nduu' i. Ndisu kij' ni kúndaní i ña ka'an ña jaan' ndii, ni xa'a' xiko' ni'i' kuächí i jaan' yu'u, te ni xata'an kuví i nuu' Ndiosí. ¹⁰ Te ni kúndaní i ña xa' mii' tu'un ndei', ña ni xata'an taxi kivi' ñuu' i ña köo' kivi' ndi'i' jaan', nduu' ña ni taxi te ni xata'an kuví i nuu' Ndiosí. ¹¹ Kuächí ndii tu'un ndei' jaan' ni nduu' kuej kuächí jaan', te ni xini' xa'an' a yu'u, te sakan' ni xata'an kuví i nuu' Ndiosí ni xaa a. ¹² Sakan' na kuii' tu'un ndei' jaan' ndii, ña su'un nduu' a. Te i'in ña ka'an chuun' a ndii, ña su'un nduu' a, te ña ndaku nduu' tu a, te ña va'a tu nduu' a.

¹³ Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ñáá tu'un ndei' va'a ña ka'an chuun' Ndiosí jaan' ni nduu' ña ni xa'ni' yu'u nuu' Ndiosí? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. Süu' jaan' ndii kuächí nduu' ña ni tjin ndiaa tu'un ndei' jaan', te ni xa'ni' a yu'u nuu' Ndiosí, sakan' te nia'a kuächí jaan' ña yoo ndiee' a nuu' i. Sakan' ni tjin ndiaa kuächí jaan' tu'un ndei' jaan' te nia'a a ña nja'a koo' chukuu' kuächí jaan'. ¹⁴ Sakan' ña xa' xini' e' ña tu'un ndei' jaan' ndii, ni kiee a nuu' Ndiosí. Ndisu yu'u ndii, iin te yivi'

iin yivi' kuiti' nduu' i, te xiko' ni'i' kuächí kivi' ñuu' i. ¹⁵ Xini' i yoo nduu' a ndo'o' i, sakan' ña xaa' i ña va'a ña kuní i saa i, süu' jaan' ndii ña nja'a, ña ndasi' i saa i, nduu' ña xaa' i. ¹⁶ Te vitin ndii, xa'a' a ña xaa' i ña nja'a, ña kuní i saa i jaan' ndii, kuni kachí a ndii ña va'a nduu' tu'un ndei' Ndiosí jaan'. ¹⁷ Sakan' na kuii' süu' xaa' mii' yu'u kuächí jaan', süu' jaan' ndii kuächí, ña ñu'u' iin' i, nduu' ña xaa' sakan', te xaa' i ña jaan'. ¹⁸ Te xini' yu'u ña köo' ndee iin' ña va'a ñu'u' iin' i, suu' ka'an i xa'a' ñu'u' nde'i' i. Xa'a' a jaan' na tee' ndee kuni saa i ña va'a ndii, kuví saa e. ¹⁹ Te süu' ña va'a, ña kuni saa i jaan' xaa' i. Süu' jaan' ndii ña nja'a, ña kuni i saa i jaan', xaa' i. ²⁰ Te naa' xaa' i ña kuní saa i jaan' ndii, süu' yu'u ka' xaa' ña nja'a jaan'. Süu' jaan' ndii kuächí, ña ñu'u' iin' i jaan', nduu' ña xaa' sakan', te xaa' i ña jaan'.

²¹ Ña jaan' na kuii' sakan' ndo'o' i, tee' ndee kuni saa i ña va'a ndii, xa' ikan' yoo tu ña nja'a iin' i, te taxi' a saa i ña va'a jaan'. ²² Sakan' ña ndee maa' tixin iní i ndii, xtani' i saa i ña ka'an tu'un ndei' jaan'. ²³ Ndisu xini' i ña iin' i ndii, yoo inga ña xikuita'nú nuu' tu'un ndei' jaan' ña kuní i saa i, te ña xikuita'nú jaan' nduu' kuächí ña ñu'u' iin' i, te suvi' tu a nduu' ña xiko' ni'i' yu'u ndee naa iin te naá vi'e ka. ²⁴ Iin te nda'vi va' kuu' nduu' yu'u. ¿Yoo tu kuví sakakú yu'u nuu' ñu'u' nde'i' i yo'o', ña kuni ka'ni' yu'u nuu' Ndiosí? ²⁵ Chindani va' Ndiosí, sakan' ña ni sakakú xto'o' e' Jesucristo yu'u. Sakan' na kuii', tee' ndee xika' nuu' yu'u nuu' tu'un ndei' Ndiosí xiin' ña kuní i xtun, ndisu xiin' iin' i ndii, xiko' ni'i' kuächí kivi' ñuu' i.

8

Na kaka e' saa kuní Espíritu Santo

¹ Sakan' na kuii' vitin ndii, köo' ndee iin xa'a' ña katun' Ndiosí yoo', ne iní xini' Cristo Jesús, sakan' ña süu' xika' ka e' saa kuní iin' e', süu'

jaan' ndii xika' e' saa kuní Espíritu Santo. ² Kuachi ndii, tu'un ndei', ña nduu' kuenta Espíritu, ña taxi' kivi' ñuu e' xa'a' a ña ini' e' xini e' Cristo Jesús ndii, ni sakakú a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' kuachi yoo' xiin' nuu' ña xata'an kuví e' xa'a'. ³ Kuachi ndii ni saxinú Ndiosí ña ni kuví saxinú tu'un ndei' jaan' xa'a' a ña itia' kuu' ini' ne yivi' nuu' ña nja'a. Xa'a' a jaan' na ni tianu' a si'e a iin yivi' xiin' iin ñu'u' nde'i ndee naa ña kumi' yoo', ne xaa' kuachi, te ni sanakua'a xiin' mii' a te kuitia nii' a xa'a' kuachi e'. Te sakan' te nuu' ña ni xi'i' Jesús jaan', ni sakakú a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' kuachi yoo'. ⁴ Sakan' ni xaa Ndiosí te saxinu ndaku Jesús nuu' e' sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan', sakan' ña yoo' ndii, xika' ka e' saa kuní ñu'u' nde'i e', süu' jaan' ndii xika' e' saa kuní Espíritu Santo.

⁵ Te ne xika' saa kuní iin' mii' nja ndii, xanini nja xa'a' ña ndioo' ini iin' nja jaan' kuiti'. Ndisu ne xika' saa kuní Espíritu Santo ndii, xanini nja xa'a' ña kuní ña jaan' kuiti'. ⁶ Te yoo ka ndi'ni xa'a' ña ndioo' ini iin' nja jaan' ndii, kuví xachi' nja nuu' Ndiosí, ndisu yoo ka ndi'ni xa'a' ña xiko' ni'i' Espíritu Santo jaan' kivi' ñuu nja ndii, koo maní' nimá nja, te natijn nja kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. ⁷ Xa'a' a jaan' na ña ndioo' ini iin' jaan' ndii, ña ndasi' ta'an' xiin' Ndiosí nduu' a, te kuni' a saxinu a ña ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí, te ni ndee kuví tu saa a ña jaan'. ⁸ Te ne xika' saa kuní iin' nja jaan' ndii, kuví sakuatia' nja Ndiosí.

⁹ Ndisu ndo'ó ndii, xika' ka ndo' saa kuní iin' ndo' jaan', süu' jaan' ndii xika' ndo' saa kuní Espíritu Santo naa' ndixa xna'a naá Espíritu Ndiosí nimá ndo'. Te yoo ka koo' Espíritu Cristo naá nimá ndii, süu' kuenta Cristo xna'a nduu' nja. ¹⁰ Ndisu naa' ndu'u' xna'a Cristo tixin nimá ndo' ndii, tee' ndee kuví ñu'u' nde'i ndo' xa'a' kuachi ndii, taxi Espíritu kutiaku ndo' xa'a' a ña xa ni xandaaku Ndiosí

nimá ndo' nuu' a. ¹¹ Te naa' naá Espíritu Ndiosí, ña ni sanatiaku Jesús, nimá ndo' ndii, Ndiosí jaan' tu sanatiaku ñu'u' nde'i ndo' xa'a' ña naá Espíritu a jaan' nimá ndo'.

¹² Nani ta'an' i, xa'a' a jaan' na kuii' kumi' e' ña ndei' te kaka ka e' saa kuní iin' mii' e'. ¹³ Kuachi ndii, naa' xika' ndo'ó saa kuní iin' mii' ndo' ndii, kuví xachi' ndo' nuu' Ndiosí, ndisu naa' xiin' ndiee' Espíritu Santo sandi'i' xachi' ndo' ña kuní iin' mii' ndo' jaan' ndii, kutiaku xna'a ndo'.

¹⁴ Kuachi ndii sakuu' ne taxi' ña ndiaka' ña'a' Espíritu Santo ndii, si'e Ndiosí nduu' nja. ¹⁵ Sakan' ña ni natijn ndo'ó espíritu, ña tuku ni xiko' ni'i' ndo'ó, te kaka iyo ndo'. Süu' jaan' ndii Espíritu, ña ni sananduu' Ndiosí ndo'ó si'e a, ni natijn ndo'. Te ña jaan' xaa' sakan' te ka'an' e' xiin' Ndiosí ndii: "Tata yuva' i", kachi e'. ¹⁶ Te suvi' tu Espíritu jaan' nduu' ña nduiin' xiin' espíritu e', te ndiee' yu'u' a nuu' a ña xa nduu' e' si'e Ndiosí. ¹⁷ Te xa'a' a ña si'e a nduu' e' ndii, natijn tu e' ña ni taxaa' Ndiosí xa'a' e', te natijn e' ña jaan' xiin' Cristo. Sakan' ña naa' ndo'ó e' saa ni ndo'ó a ndii, tijn ka'nu' tu Ndiosí yoo' xiin' Cristo jaan'.

¹⁸ Kuachi ndii xini' kaxi' yu'u' ña ndee sie nakuitá tundo'ó ña yoo nuu' kivi' ñuu e' vitin xiin' ña ndatun' koo' chukuu' ña natijn e' saa Ndiosí naá kivi'. ¹⁹ Sakan' ña sakuu' ña ni xa'a' Ndiosí ndiatu' ndi'ni ña xaa kivi' te nia'a Ndiosí yoo nduu' xna'a si'e a. ²⁰ Kuachi ndii, süu' xa'a' a ña kuní mii' ña ni xa'a' Ndiosí na ni natijn a ña tívi' a, süu' jaan' ndii xa'a' ña xa sakan' ni kuní mii' Ndiosí. Ndisu ni natijn tu a ña ndiatu' ini a ²¹ ña ndoo ndiká a nuu' ña xiko ni'i' ña'a' ña sativi' ña'a' jaan'. Te ndiatu' tu ini a ña ndoo ndiká inga' a xiin' yoo', ne nduu' si'e Ndiosí, te natijn na a ña ndundatun a xiin' e'. ²² Kuachi ndii xini' e' ña tana' inga' sakuu' ña ni xa'a' Ndiosí ndee vitin. Te ndo'ó u'vi' tu sakuu' a ndee naa' ndo'ó

jin ña' sakaku' si'e. ²³ Te süu' ña jaan' kujiti' ndo'o' sakan', süu' jaan' ndii tana' u'vi tu ini yoo', ne ni taxi Ndiosí Espíritu Santo naá nimá, ña nduu' ndee naa ña ni chikandia a nuu' e', ña ndiatu' ini e' xaa' kivi' ña natjin nda'vi xachi' Ndiosí yoo', te natjin e' sakuu' ña va'a nda'a' a kii' sanduxaa' xachi' a ñu'u' nde'i e'. ²⁴ Kuachi ndii, kii' ni sakaku' Ndiosí yoo' ndii, ni natjin e' ña ndiatu' ini e' jaan', ndisu ña kuvj kuni nuu' e' ndii, kuni a ña kundiatu ini ka e' xa'a' ña jaan'. Sakan' ña köo' ndee jin ne yivi' ndiatu' ini xa'a' ña xa kumi' nja. ²⁵ Ndisu xa'a' ña ndiatu' ini e' ña tia'an kuvj kuni e' ndii, na kundiatu ndituni kuie e' xa'a' a.

²⁶ Te nii' sakan' tu chindiee' Espíritu Santo yoo' kii' itia' ini nimá e', kuachi ndii xini e' ndee ña kakan e' nuu' Ndiosí. Ndisu mii' Espíritu jaan' xikui'ni xa'a' e' nuu' Ndiosí tee' ndee xiin' ña tana' ña kuvj ka'an e' xiin' tu'un e'. ²⁷ Te Ndiosí ndii, xa'a' a ña suvi' a xachuun' ndi'xiin' nimá e' ndii, xa xini a jaan' ndee ña kuni Espíritu ña naá nimá e' jaan'. Sakan' ña xikui'ni Espíritu jaan' xa'a' yoo saa nii' kuni Ndiosí xa'a' a ña nduu' e' kuenta a.

Kanando e' nuu' sakuu' tundo'o' ña ndo'o' e'

²⁸ Te siin' tuku' ndii, xa xini e' ña xa'a' a ña ndani e' Ndiosí, na sakuu' ña ndo'o' e' ndii, ña va'a nduu' a xaa' a, sakan' ña ni kana a yoo' saa ni chituni mii' a. ²⁹ Sakan' ña yoo' ne xa ni nakaxin Ndiosí ndee kii' tia'an kua'a' jin yivi' ndii, ni chituni a ña kuvj e' saa nii' kuu' si'e a. Te sakan' si'e a jaan' kunduu ñani ña xkua'a' nuu' kua'a' ne ta'an' a. ³⁰ Te yoo', ne xa ni chituni a ña köo e' sakan' ndii, ni kana tu a yoo', te yoo', ne ni kana a jaan' ndii, ni xandaku tu a nimá e' nuu' a, te yoo', ne ni xandaku a nimá jaan' ndii, nduu' e' kuenta mii' ndatun' kaa' mii' ndu'u' a.

³¹ Xa'a' a jaan' na kuu' kuvj ka'an e' ña naa' Ndiosí yoo xiin' e' ndii, ¿yoo kuvj kanando yoo'? ³² Sakan' ña Ndiosí ndii, ni kuvj xi'ndia' a si'e a

nuu' e', süu' jaan' ndii ni sanakua'a ña'a' a, te ni xi'i ña jaan' xa'a' kuachi sakuu' e'. Xa'a' a jaan' na nii' sakan' tu taxi inga' a xiin' si'e a jaan' nuu' e' sakuu' ña'a. ³³ Naa' sakan' ndii, köo' xachi' ka ña kuvj tin kuachi yoo', ne xa ni nakaxin Ndiosí ran'. Sakan' ña mii' a jaan' nduu' ña xa ni ka'an ña ne ndaku nimá nduu' e' nuu' a. ³⁴ Te sakan' tu köo' xachi' ka ña kuvj katun' yoo' nuu' Ndiosí. Sakan' ña Cristo nduu' ña xa ni xi'i xa'a' kuachi e'. Te süu' sakan' kujiti', süu' jaan' ndii xa ni natjaku tukuu a, te ndu'u' a nda'a' kua'a' Ndiosí xikui'ni a xa'a' e'. ³⁵ Te sakan' ni tu köo' xachi' ña kuvj saa sakan' te nakoo Cristo ña ndani a yoo', naa kuu' tundo'o', uun naa kuu' ña ndi'ni nimá e', uun naa kuu' ña ndikun u'vi ne yivi' yoo', uun naa kuu' soko, uun naa kuu' ña natin e' xa'a' toto, uun naa kuu' ña kuain', uun naa kuu' ña xa'ni' ne yivi'. Ndee jin ña jaan' kuvj saa sakan'. ³⁶ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Xa'a' a ña ndikun ndu'ichi' un' ndii, saa kivi' yoo ndu' nuu' ña kuein' ña ka'ni' ne yivi' ndu'u.

Te kuu' nja xiin' ndu' ndee naa xaa' ne yivi' xiin' mbee, ti' xa xito' ka'ni' nja.

Sakan' yoso' a.

³⁷ Ndisu xa'a' a ña ndani Cristo yoo' ndii, mii' a saa sakan', te kanando xachi' e' nuu' sakuu' tundo'o' jaan'. ³⁸ Sakan' ña xini kaxi' yu'u ña köo' xachi' ña kuvj saa sakan', te nakoo Cristo ña ndani a yoo', naa kuu' ña xi'i e', uun naa kuu' ña xika' e' jin yivi', uun naa kuu' ángele, uun naa kuu' ña xa'ndia chuun' ka'nu', uun naa kuu' ña kumi' ndiee', uun naa kuu' ña ndo'o' e' vitin, uun naa kuu' ña kundoo' e' nuu' ku'un e', ³⁹ uun naa kuu' ña ndiee' mii' sukun va ndivi', uun naa kuu' ña ñu'u' ndee maa' va tixin ñu'u', ndee ndee ka ña ni kua'a' ni xaa' Ndiosí ndii, kuvj saa a sakan' te nakoo Ndiosí ña ndani a yoo', sakan' ña ni nia'a ña ndani a yoo' xa'a' ña ni xaa' xto'o' e' Jesucristo xa'a' e'.

9

Nakaxin Ndiosí yoo ka kuni mii' a kunduyu kuenta a

¹ Xa'a' a ña nduu' i te ndikún Cristo ndii, ña ndixa ka'án i, süu' xini xa'an' i. Te Espíritu Santo ndiee' yu'u' nuu' nimá i ña ña ndixa ka'án i, ² kij' ka'án i ña ndiee' va xikui'nú títu'un' yu'u, te ndiee' va tu ndi'ni u'vi nimá i xa'a' ne ta'an' i. ³ Kuachí ndii xa nakuiin' yu'u' yu'u naxa'an i saa Ndiosí, tee' ndee ndondia i Cristo naa' xiin' ña jaan' kuví sakakú a ne ta'an' i, ne Israel, ne nduu' ichi' i mii' kuaxi i. ⁴ Sakan' ña ne Israel nduu' tu ne jaan', te ne jaan' tu nduu' ne xito' natiin nda'vi Ndiosí, te suvi tu ña nduu' ne ni nia'a Ndiosí ña ndiee' ndatun' va a, te suvi tu ña nduu' ne ni ndoo a kuento a xiin', te suvi tu ña nduu' ne ni taxi a tu'un ndei' a nuu', te suvi tu ña nduu' ne ni ka'an Ndiosí xiin' saa saka'nu' ña'a' ña, te suvi tu ña nduu' ne ni chikandia Ndiosí kuento a xa'a'. ⁵ Te sakan' tu ichi' yata' tu ña nduu' te xij' yata' e', te ni xika va'a ichi' Ndiosí, te kuenta te jaan' nduu' tu ichi' yata' Cristo kuenta ña nduu' a si'e ne yivi'. Te Cristo jaan' nduu' tu Ndiosí, ña xa'ndia chuun' xa'a' sakuu' ña yoo'. Na saka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduyu a.

⁶ Ndisu süu' ka'án i ña ni saxinú Ndiosí tu'un ña ni taxi a jaan' nuu' ne jaan'. Kuachí ndii süu' sakuu' ne Israel jaan' nduu' kuenta Ndiosí, ⁷ te ni ndee süu' sakuu' tu siani' xika' Abraham nduu' xna'a siani' xika' ra nuu' Ndiosí. Süu' jaan' ndii ni ka'an Ndiosí xiin' ra ndii: "Siani' xika' Isaac kuiti' kunduyu siani' xika' un'", ni kachi a. ⁸ Ña jaan' na kuni kachi a ndii, ndee iin ne yivi' ndüu' si'e Ndiosí xa'a' a ña nduu' ña siani' xika' Abraham kuiti'. Süu' jaan' ndii ne ni taxi a kuento a xa'a' nuu' Abraham jaan' kuiti' nduu' xna'a siani' xika' ra. ⁹ Kuachí ndii ña yo'o' nduu' kuento a ña ni taxi a ndii: "Kivi' naa vitin nandiko' i kuiya ki'in, te Sara ndii, xa ni tui si'e a'", ni kachi

a. ¹⁰ Te süu' xa ña jaan' kuiti', süu' jaan' ndii sakan' tu Rebeca ndii, ni sakaku' a' te kuate si'e a' xiin' iin ndaa' te yivi' kuiti', te jaan' nduu' xij' yata' e' Isaac. ¹¹ Ndisu ña kuni ka kaku te kuate jaan', te kij' kuni ka tu saa uvi saa' ra ña va'a, uun ña ña'a ndii, xa ni chituni Ndiosí ña nakaxin a iin te jaan', te süu' xa'a' ña ni xaa te jaan' ña va'a na ni nakaxin ña'a' Ndiosí, ¹² sakan' ña ni ka'an a xiin' Rebeca ndii: "Te xkua'a' kaka nuu' nuu' te xanuu'", ni kachi a. ¹³ Te sakan' tu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Ni kundani i Jacob, ndisu ni kundasi' i Esaú." Sakan' yoso' a.

¹⁴ Tee' ka'an ndo' xiin' i ña süu' ña xachuun' ndaku nduu' Ndiosí na xaa' a sakan', kachi ndo'. Kuasa' xachi' sakan' ran'. ¹⁵ Kuachí ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni ka'an a xiin' Moisés ndii: "Kuvita ini i xa'a' yoo ka kuni mii' i, te koo ka'nu' ini i xa'a' yoo ka kuni mii' i." Sakan' yoso' a. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na kuu' ña kuvita ini Ndiosí xa'a' e' ndii, süu' kuenta ña ka'án nimá e' nduu' a, te ni ndee süu' kuenta ña ndiee' mii' e' nduu' tu a. Süu' jaan' ndii kuenta ña ni chituni Ndiosí ña kuvita ini a xa'a' kuiti' e' nduu' a. ¹⁷ Kuachí ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ni ka'an a xiin' Faraón, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu' ñuu' Egipto, mii' ka'án a ndii: "Ni sakuiso' chuun' i yo'ó te nia'a i ña ndiee' i xiin' ña kundo'o un', te kiku' tu'un xa'a' i kanii' nuu' ñu'u' iin yivi'." Sakan' yoso' a. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na kuu' kuvita ini Ndiosí xa'a' ne kuni mii' a kuvita ini a xa'a' kuiti', te xaxi a nimá ne kuni a saxi a nimá.

¹⁹ Ndisu tee' ka'an ndo' xiin' i ndii: "¿Ndee xa'a' ka'an Ndiosí ña ne ndiso' kuachí nduu' e', sakan' ña kuví xachi' sijn kuiin e' ña xa ni chituni a saa a xiin' e'?" ²⁰ Ndisu ka'án yu'u' xiin' ndo' ndii, ne yivi' iin yivi' kuiti' nduu' yoo'. Koo' nduu' xachi' yo'ó na nakan un' kuenta nuu' Ndiosí xa'a' ña xaa' a. Naa kuu' iin kisi ndii, ¿ñaá tuu ndo'ó ña kuví ka'an a xiin' te ni xa'a

ñā'a' ndii: “¿Ndichun na nī xa'a un' yu'u so'o?”, kachī a. ²¹ Xini e' ña te xachuun' xiin' ñu'u' kixin' ndii, kumi' ra ndiee', te kasa'a ra ndee ka nuu' kisi xiin' ñu'u' kixin' naa' kuni ra. Kuvī kasa'a ra iin a xa'a' chuun va'a, te kuvī tu kasa'a ra iin a xa'a' chuun kualī' kuu' so'o.

²² Te ndee naa sakan' tu yoo Ndiosí, kii' kuni a nia'a a ña xi'é a xini a kuachi, te kuni ne yivi' ña ndiee' a, sakan' na xiin' kua'a' ña kuiee inī nī kundienī a xa'a' ne xa nī yoo tu'va, te sando'o' ñā'a' a, te nduxin nīa. ²³ Te nī xaa tu a sakan' te nia'a a ña ka'nu' va ña nduu' a xiin' ne nī nakaxin a, te kuvīta inī a xa'a' nīa, te ne jaan' nduu' ne nī chitunī a ndee ña nuu' ña kundiee nīa mii' ndatun' va kaa'. ²⁴ Te yoo' tu nduu' ne nī kana Ndiosí jaan'. Te süu' ndu'u ne judío kuīti' nī kana a, süu' jaan' ndii nī kana tu a ndo'ó, ne tuku'. ²⁵ Naa nī ka'an Ndiosí xiin' Oseas, te nī ka'an tiakú tu'un a ndii: Ka'an i ña ne nduu' kuenta i nduu' ne nī nduu' kuenta i.

Te ka'an i ña kundani i ne nī ndani i.

²⁶ Te iin xaan' mii' nī ka'an i xiin' ne yivi' ndii:

“Ndo'ó ndii, süu' kuenta i nduu' ndo'”,
ikan' ka'an i xiin' nīa ña si'e mii' yu'u Ndiosí tiaku nduu' nīa.

Nī kachī Ndiosí xiin' Oseas jaan'.

²⁷ Te nī ka'an ndoso' Isaías, te nī ka'an tiakú tu'un Ndiosí, xa'a' ne Israel ndii:

Te'e' ndee yoo kua'a' ya'a ndu ne Israel,

ndee naa ñuti' minī ka'nu' ndii,
chaa' kuīti' ndu kaku nuu' kuachi ndu.

²⁸ Kuachi ndii xa kuyatin' kuii va natava' ndaku xto'o e' kuachi sakuu' ne ndiee' iin yivi'.

Nī kachī ra. ²⁹ Te naa nī ka'an ka Isaías inga xaan' ndii:

Naa' nī sakakú xto'o e' Ndiosí, ña ndiee' koo' chukuu', iin chaa' ne xii' yata' ndu ndii,

xa nī ndoñu'u' ndu ndee naa nī ndo'o' ne nī ndiee' ñuu' Sodoma xiin' ñuu' Gomorra.

Sakan' nī kachī ra.

İni ne Israel xini nīa Cristo

³⁰ Xa'a' a jaan' na kuii', ña yo'o' nduu' ña ka'an ña nī ka'an i jaan'. Te ne tuku' ndii, tee' ndee nī nduku' nīa ña ko'o ndaku nimá nīa nuu' Ndiosí ndii, nī natīin nīa ña nī xandaku a nimá nīa jaan' nuu' a xa'a' a ña inī nīa xini ña'a' nīa.

³¹ Ndisu ne ta'an' i, ne Israel ndii, tee' ndee nī nduku' u'vi nīa ña sandaku Ndiosí nimá nīa nuu' a xa'a' a ña xanduxa' nīa, te saxinú nīa tu'un ndei' a ndii, nī natīin nīa ña sandaku a nimá nīa nuu' a.

³² Nī ndo'o' nīa sakan' kuachi ndii, nī nduku' nīa ña sandaku Ndiosí nimá nīa nuu' a xa'a' a ña inī nīa xini ña'a' nīa. Süu' jaan' ndii nī nduku' nīa ña sandaku a nimá nīa nuu' a xa'a' a ña xaa' nīa ña ka'an chuun' tu'un ndei' a. Sakan' na nī kaki'i nīa xiin' yuu', ña kaki'í ne kuni inī. ³³ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Chuun xa'a' va ndo'. Xa nī chindu'u' i iin yuu' ñuu' Sión.

Te nuu' yuu' jaan' kaki'i ne yivi' te nduva nīa.

Ndisu yoo ka inī xini yuu' jaan' ndii, sākuchani ña'a' a.

Sakan' kachi a.

10

¹ Ñani ta'an' i, ña ka'an nimá i xa'a' ne ta'an' i, ne Israel, xiin' ña ka'an i xiin' Ndiosí xa'a' nīa ndii, ña kaku na nīa nuu' kuachi nīa nduu' a.

² Kuachi ndii kuvī ndiee' yu'u' i xa'a' ne jaan' ña xikán va nimá nīa ña kaka nuu' nīa nuu' Ndiosí, ndisu xini nīa saa kuni a saa nīa. ³ Kuachi ndii nī kundani nīa saa nī kuni Ndiosí sandaku a nimá nīa nuu' a. Sakan' na nī xika nīa sandaku mii' nīa nimá nīa nuu' a xiin' ndiee' mii' nīa, te ka'an a ña ne ndaku nimá nduu' nīa. Te nī natīin nīa saa nī kuni Ndiosí sandaku a nimá nīa nuu' a. ⁴ Kuachi ndii Cristo nduu' mii' xinú ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí. Sakan' te sandaku a nimá sakuu' yoo', ne inī xini ña'a'.

⁵ Te so'o' yoso' tu'un ndei' Ndiosí ña nī ke'i Moisés jaan' xa'a' ne xika'

sandaku mji' nimá nja nuu' Ndiosí xiin' tu'un ndei' jaan' ndii: "Yoo ka saxinú sakuu' ña ka'án chuun' tu'un ndei' Ndiosí ndii, kutiaku nja saa tu'un ndei' jaan'." Sakan' kachi a.

⁶ Ndisu yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ne iní xini ña'a' kuñti' nduu' ne yoo ndaku nimá nuu' a, sakan' na ka'án a ndii: "Kañiní ndo' xiin' nimá ndo' ndii: ¿Yoo tu kuvi ndaa ndivi', te na'in nja a? (Kij' ka'án e' sakan' ndii, ndee naa' kuni sanuu' e' Cristo.) ⁷ Ní ndee ká'án tu ndo' xiin' nimá ndo' ndii: ¿Yoo tu nuu' ndee yavi kunu te na'in nja a?" (Kij' ka'án e' sakan' ndii, ndee naa' kuni xta'ni' e' Cristo tein ne ni xi'i.) Sakan' yoso' a.

⁸ Ndisu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Yatin nuu' ndo', te yatin tu nimá ndo' yoo tu'un va'a jaan'", kachi a. Te tu'un va'a jaan' nduu' tu ña ka'án ndoso' ndu'u nuu' ndo' vitin te iní ndo' kuni ndo' Jesús.

⁹ Sakan' ña naa' ka'an un' xiin' yu'u' un' ña Jesús nduu' xto'o nuu' sakuu' ña'a, te iní un' xiin' nimá un' ña ni sanatiaku ña'a' Ndiosí ndii, kaku un' nuu' kuachí un'. ¹⁰ Kuachí ndii xiin' nimá e' iní e' xini ña'a' e' te xandaku Ndiosí nimá e' nuu' a. Te xiin' yu'u' e' ka'án e' ña nakuni ña'a' e' nuu' ne yivi' te sakakú a yoo' nuu' kuachí e'.

¹¹ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Yoo ka iní xini ña'a' ndii, tãxi a kuchani nja." Sakan' yoso' a. ¹² Kuachí ndii jin ndaa' nduu' e' tee' ndee ne judío nduu' e', uun ne tuku' nduu' e'. Sakan' ña jin ndaa' Ndiosí nduu' xto'o nuu' sakuu' e', te sañu'u' kua'a' a saa ka ta'an' ne yivi' xikán nuu' a. ¹³ Kuachí ndii yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Yoo ka kakan nuu' xto'o e' Ndiosí jaan' ndii, sakakú ña'a' a nuu' kuachí nja", kachi a.

¹⁴ Ndisu xini kaxi' e' ña küvi kakan ne jaan' nuu' a naa' tia'an iní nja kuni ña'a' nja. Te küvi tu iní nja kuni nja xto'o e' naa' tia'an kuni so'o nja tu'un a. Te sakan' tu küvi kuni so'o nja tu'un a naa' tia'an ka'an ndoso' ne yivi' nuu' nja xa'a' a. ¹⁵ Te, ¿yoo ku'un ka'an ndoso' tu'un a naa' ni tianu' ña'a' a? Naa

yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Ña va'a va' nduu' a kij' xaá ne ka'án ndoso' tu'un ña nachindiee' maní' yoo' xiin' Ndiosí, te ka'án tu nja tu'un va'a." Sakan' yoso' a.

¹⁶ Ndisu ni natijn sakuu' ne ta'an' i, ne Israel, tu'un va'a jaan'. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni ka'an Isaías ndii: "Tákui'e, koo' ni kandixa' tu'un ña ka'án ndoso' ndu'", ni kachi ra. ¹⁷ Ña jaan' na kuii' kij' xini so'o e' tu'un va'a jaan', te xa'a' ña iní e' xini e' Ndiosí, te tu'un va'a jaan' nduu' ña ka'án xa'a' Jesucristo. ¹⁸ Ndisu ndatu'un' i ndo'ó ndii: ¿Ñáá ni xini so'o ne jaan' tu'un va'a jaan'? Suu ni xini so'o nja a naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Te jin kani' nuu' ñu'u' jin yivi' ka'án ndoso' ne yivi' tu'un va'a jaan'.

Te ndee mii' xan ndi'i jin yivi' xaá tu'un nja.

Sakan' yoso' a. ¹⁹ Te ndatu'un' tu i ndo'ó ndii: ¿Ñáá ni kundani ne ta'an' i, ne Israel, tu'un va'a jaan'? Suu ni kundani nja a naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ni ke'i Moisés ndii:

Sakuiñu ndo' yu'u' saa i xa'a' ne tuku',

ne ndüu' kuenta i.

Te sanasaá' i ndo'ó xa'a' ne tuu tu ndo' ña ne küu' kaxi' nduu' nja.

Sakan' kachi Ndiosí, ni kachi a. ²⁰ Te yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ña ni xandieni xiin' mii' Isaías, te ni ka'an ra ndii:

Ni natijn ne tuku' jaan' yu'u' tee' ndee ni nanduku' nja yu'u'.

Te tee' ndee ni ndatu'un' nja xa'a' i ndii, ni satuvi xiin' mii' mii' i nuu' nja.

Sakan' yoso' a. ²¹ Ndisu yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí ña ni ka'an Isaías jaan' ndii: "Nduvi' ni kataní nda'a' i nuu' ndo'ó, ne so'o, ne xii nimá." Sakan' yoso' a.

11

Nakaxin Ndiosí chaa' kuṭi' ne Israel, te iní nīa kuní ña'a' nīa

¹ Sakan' na ndatu'ún' i ndo'ó ndii: ¿Ñáá xanini ndo' ña xa ni saxiṭoo Ndiosí ne nduu' kuenta a nuu' a? Kuāsa' xachi' sakan' ran'. Kuachi ndii, sakan' tu yu'u ndii, iin te Israel siani' xika' Abraham nduu' i, te nduu' tu i kuenta ti'vi ne iin kuu' xiin' Benjamín. ² Nī saxiṭoo Ndiosí nuu' a ne ni nakaxin a ndee xta'an' iin yivi' nduu' kuenta a. Tee' nāka'an' ka ndo' saa yoso' a nuu' tutu Ndiosí xa'a' Elías kii' ni tiin kuachi ra ne jaan' nuu' a ka'an ra ndii: ³ "Taku'e, xa ni xa'ni' nīa te ka'an tiakú tu'un un', te xa ni taní tu nīa sakuu' yuu' ña ndee' moto mii' ni saka'nu' ndu yo'ó. Te ndee iin ndaa' i so'o ni kaku. Te kuni ka'ni' tu nīa yu'u", ni kachi ra. ⁴ Ndisu ni nakuiin Ndiosí nuu' ra ndii: "Xa ni xa siin' i uxā mií te yivi' xa'a' mii' i, te xika' nuu' nuu' i xiin' un', te kōo' kivi' ni ita xiti' ra nuu' ndiosí saka ña nani' Baal, te saka'nu' ra a", ni kachi Ndiosí. ⁵ Te sakan' tu xaa' Ndiosí ndee vitin ndii, ni nakaxin a chaa' kuṭi' ne ta'an' i, ne Israel, xa'a' a ña ndani mii' a ndu'u. ⁶ Te naa' ni nakaxin a ne jaan' xa'a' a ña ndani mii' ña'a' ndii, süu' xa'a' chuun va'a ña ni xaa nīa nduu' a. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña ndani mii' a ne jaan' kuṭi' nduu' a. Sakan' ña naa' xa'a' a ña va'a ña xaa' nīa ni nakaxin ña'a' a ndii, süu' xa'a' a ña ndani mii' ña'a' a kunduū a, ndisu süu' sakan' nduu' a. ⁷ Ña jaan' na kiii' ni nanduku' ne ta'an' i, ne Israel, ña sandaku Ndiosí nimá nīa nuu' a, te ni natiin nīa a, ndisu ne chaa' ne ni nakaxin Ndiosí ndii, ni natiin ne jaan' a. Te sakuu' tukū ka ne Israel jaan' ndii, ni kuxii nimá nīa nuu' Ndiosí. ⁸ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Ni sakuun' Ndiosí ma'na nuu' nimá ne Israel jaan' nuu' ichi' a, te ni ndasi tu a nduchi' nuu' nīa, te ni ndasi ni tu a so'o nīa, te küvi kuní so'o nīa tu'un a ndee kivi' vitin.

Sakan' yoso' a. ⁹ Te sakan' tu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni ka'an David ndii:

Na kunduū mii' yoo viko' nīa, ndee naa iin ñunu', xiin' ndee naa iin itun' mii' xiku'ún saa.

Te kunduū a ña viku'un xa'a' nīa, te sando'o' ña'a' Ndiosí.

¹⁰ Te na ndasi nduchi' nuu' nīa te küvi kuní nīa nuu' Ndiosí.

Te na kutoso xachi' nīa nuu' kuachi ña ndiso' nīa.

Ni kachi ra.

Sakakú Ndiosí ne tuku' nuu' kuachi nīa

¹¹ Xa'a' a jaan' na ndatu'ún' i ndo'ó ndii: Kii' ni kachi' ne ta'an' i, ne Israel jaan' ndii, ¿Ñáá xanini ndo' ña ni nduva xachi' nīa? Kuāsa' xachi' sakan' ran'. Ni xka'ndia ña jaan' te sakakú Ndiosí ne tuku', te sakuiñu a ne Israel jaan' kuṭi'.

¹² Xa'a' a ña ni xaso'o ne Israel jaan' nuu' Ndiosí ndii, ni natiin ne yivi' iin yivi' kua'a' ña va'a, ña taxi' Ndiosí. Te xa'a' a ña ni saxiṭoo nīa ña kuní Ndiosí taxi' a nuu' nīa ndii, ni sañu'u' kua'a' a ne tuku' jaan', saa ka vi' tu kua'a' sañu'u' a yoo' kii' sanakua'a xiin' mii' sakuu' ne Israel jaan' nda'a' Ndiosí.

¹³ Te vitin ka'an i xiin' ndo'ó, ne tuku', ña Cristo nduu' ña ni tianu' yu'u, te sania' á i ichi' a nuu' ndo', te tiin' ka'nu' i chuun yo'o'. ¹⁴ Te kuní i naa' sakuiñu ne ta'an' i ndo'ó xa'a' a ña ni sakakú Ndiosí ndo'ó nuu' kuachi ndo', te sakan' küvi kaku tu sava ne jaan' nuu' kuachi nīa.

¹⁵ Kuachi ndii, naa' xa'a' a ña ni saxiṭoo Ndiosí yatin' sakuu' ne ta'an' i, ne Israel jaan', te ni nakoo a ña maní' xiin' sakuu' inga ne yivi' iin yivi' ndii, saa ka vi' tu saa a kii' natiin tukū a ne Israel jaan'. Saa a xiin' nīa ndee naa natia ku tukū nīa ndee tein ne ni xi'i, te nakoo kivi' ñuu nīa ña kōo' kivi' ndi'i'. ¹⁶ Te naa' ña su'un nduu' xita' va'a, ña ni kua'a' ña nuu', ña nduu' nditia nuu' Ndiosí ndii, ña su'un nduu' tu kanii' xini' ixan'. Te sakan' tu naa'

ña su'un nduu' tjo'o itun' ndii, ña su'un nduu' tu nda'a' nu'.

¹⁷ Ndu'u ne Israel ndii, ndee naa tun' olivo tata tun' xa ni ta'nu sava nda'a' nduu' ndu. Te ndo'ó, ne tuku' ndii, ndee naa nda'a' tun' olivo iku' nduu' ndo'. Te ni'ni' ndiaa nda'a' tun' olivo iku' jaan' toko' tun' olivo tun' tata jaan' mii' ni ta'nu sava nda'a' tun' olivo tata jaan'. Te tjo'o tun' tata jaan' taxi' sikui asin' va xa'a' nda'a' tun' olivo iku' ña ni xikui'ni ndiaa jaan'. ¹⁸ Ndisu ka'an ñuñu' ndo'ó, ne tuku', ña ne ka'nu' ka' nduu' ndo' te sakan' ne Israel, ne nduu' ndee naa nda'a' tun' olivo tata ña ni ta'nu jaan'. Naa' ka'an ñuñu' ndo' sakan' ndii, kuni a ña saa ndo' kuenta ña süu' ndo'ó, ne tuku', taxi' sikui asin' va nuu' tjo'o tun' tata jaan'. Süu' jaan' ndii tjo'o tun' tata jaan' taxi' sikui jaan' nuu' ndo'ó.

¹⁹ Tee' ka'an ndo' ña xa ni ta'nu nda'a' tun' olivo tata jaan', te nakui'ni ndiaa ndu'u. ²⁰ Ña ndaku ka'an ndo', ndisu ne jaan' ndii, xa'a' a ña ni xiin' nia ini nia kuni nia Cristo na nduu' nia ndee naa nda'a' tun' olivo ña ni ta'nu jaan'. Te ndo'ó, ne tuku' ndii, ni'ni' ndiaa ndo' nda'a' tun' olivo jaan' xa'a' a ña ini kuiti' ndo' xini ndo' Cristo. Xa'a' a jaan' na va'a kuñuñu' nimá ndee jin ndo' xa'a' ña jaan'. Süu' jaan' ndii nuu' ña jaan' ndii, va'a ka' kuyi'vi ndo' Ndiosí. ²¹ Kuachi ndii, naa' ni yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne Israel, ne nduu' ndee naa nda'a' tun' olivo tata jaan' ndii, koo' ka'nu' tu ini a xa'a' ndo'ó naa' saa ndo' saa nii' ni xaa ne jaan'. ²² Ña jaan' na chuun xa'a' va e' xa'a' ña ndasun ini Ndiosí xiin' xa'a' ña kui'e a. Sakan' ña kui'e a xini a ne ni kuni natjin ña ni kuni a sakakú ña'a' a, ndisu ndasun ini a xini a ndo'ó, ne ni natjin ña jaan'. Ndisu naa' nakoo ndo' ña ndasun ini a jaan' ndii, kunduu tu ndo'ó ndee naa nda'a' tun' olivo, ña ni ta'nu jaan'. ²³ Te naa' nakoo ne jaan' ña ini nia xini nia Cristo ndii, kuví nachí'ni ni tuku' a ne jaan' mii' ni ndondia nia. Kuachi ndii ña

ndiee' koo' chukuu' nduu' Ndiosí te saa a sakan'. ²⁴ Kuachi ndii ndee naa nda'a' tun' olivo iku', ña ni tia'ndia te ni xikui'ni ndiaa a nda'a' tun' olivo tata jaan', nduu' ndo'ó. Sakan' ña tee' ndee nakuitá ndo' xiin' tun' olivo tata jaan' ndii, ni xikui'ni ndiaa ndo' nda'a' tun' jaan'. Saa ka vi' tu ne Israel, ne nduu' ndee naa nda'a' tun' olivo, ña ni ta'nu jaan' ndii, kuví ya'a nachí'ni tuku' Ndiosí ne jaan' mii' xa ni ndondia nia jaan'.

Kaku sakuu' ne Israel xna'a nuu' kuachi nia

²⁵ Ñani ta'an' i, kuni i ña kundani ndo' ña ni chituni si'e Ndiosí xa'a' ne Israel jaan', sakan' te kuñuñu' nimá ndo'. Sava ne Israel ndii, ni xa xii nia nimá nia, te sakan' kundo'o nia ndee skachi' ndi'i xinu ne tuku', ne ni nakaxin Ndiosí, ne ini kuni Cristo. ²⁶ Ndi'i ña jaan' te sakakú Ndiosí sakuu' ne Israel nuu' kuachi nia. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Te xaa jin ña sakakú ne ndiee' nuu' Jerusalén, ña ketá tein nia, te ndasandoo a ne nduu' siani' xika' Jacob nuu' kuachi nia.

²⁷ Te kuento yo'o' ndoo i xiin' ne jaan' ki' sandoyo' i kuachi nia.

Ni kachi a. ²⁸ Te xa'a' a ña ni natjin ne Israel jaan' tu'un va'a xa'a' Cristo ndii, ndasi' nia Ndiosí, te ña jaan' ndii, ña va'a ndo'ó nduu' a. Ndisu xa'a' a ña nduu' nia ne ni nakaxin Ndiosí ndii, kua'an na kua'an a ña ndani ña'a' a xa'a' a ña ni ndoo a kuento a xiin' te xii' yata' ndu.

²⁹ Sakan' ña Ndiosí ndii, tü'un a nda'a' e' ña xa ni xamaní' a yoo', ni ndee nakoo tu a ne xa ni kana a te kaka nia ichi' a. ³⁰ Sakan' tu ndo'ó, ne tuku' ndii, ni saxinú ndo' ña kuni Ndiosí nuu' ni kixin. Ndisu kuvita ini a xa'a' ndo' vitin xa'a' a ña saxinú ne Israel jaan' ña kuni a. ³¹ Sakan' tu ne jaan' vitin ndii, saxinú nia ña kuni Ndiosí, ndisu natjin na nia ña kuvita ini a xa'a' nia naa kuvita ini a xa'a' ndo'ó. ³² Kuachi ndii mii' Ndiosí ni

ndaſi i'nu ſakuu' ne yivi' nuu' ña so'o, ſakan' te kuv̄i kuv̄ita in̄i a xa'a' ſakuu' e'.

Xaka'nu' Pablo Ndiosí xa'a' a ña xini tuni a

³³ Ña ndichi xava'a nduu' Ndiosí xiin' ña xini tuni, te ſakuu' ña yoo kundani a, te kōo' ndee iin ne kuv̄i ſanakuachi' ña chituni a, ni ndee kōo' tu ne kuv̄i nakuni ſaa yoo ichi' a. ³⁴ Te kōo' tu ndee iin ne xini ña xanini xto'o e' jaan', te ni ndee kōo' tu ni ka'an ña kaa' va'a xiin' a. ³⁵ Te ni ndee kōo' tu ne yivi' ne kuv̄i ſatatu ndee iin ña'a nuu' Ndiosí, te ſakan' nakan̄i ña ña'a jaan' nuu' a. ³⁶ ſakan' ña ſakuu' ña yoo ndii, mii' a ni xa'a' ña'a', te xa'a' a ña kuni Ndiosí na yoo a, te xa'a' mii' a yoo ſakuu' ña jaan'. Te na nat̄iin a ſakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. ſakan' na kunduu a.

12

Va'a ka taxi e' kivi' ñuu e' te kunduu a tumaní' ndit̄ia Ndiosí

¹ Ñani ta'an' i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña xa'a' a ña kuv̄ita in̄i Ndiosí xa'a' e' ndii, na ſanaku'a na ndo' kivi' ñuu ndo' nda'a' a ndee naa iin tumaní' ña yoo tiaku te kunduu a ndit̄ia Ndiosí, ña va'a kuni a xini a. Kuachi ndii ſakan' kuni a ſaka'nu' ña'a' e'. ² Te kaka ka tu ndo' iin yivi' ſaa nii' xika' ſakuu' ne yivi' iin yivi' vit̄in. Süu' jaan' ndii taxi ndo' ña ndasaxaa' Ndiosí nimá ndo' xiin' ña xanini ndo', ſakan' te kuv̄i kundani kaxi' ndo' ndee ña nduu' ña va'a ña kuni Ndiosí ſaa ndo', xiin' ña xtani a, xiin' ña xachuun' ndaku.

³ Te xa'a' a ña ndani mii' Ndiosí yu'u na ni ſakuiso' chuun' a yu'u te ka'an i xiin' ſakuu' ndo'ó ña ka'an ñuñu' ndo' xa'a' mii' ndo' ya'a ka te ſakan' ña kuni a, süu' jaan' ndii kuni a ña kan̄ini kuiti' ndo' xa'a' mii' ndo' ſaa naá nimá ndo', xiin' ſaa ni taxi Ndiosí ña in̄i ndo' xini ña'a' ndo'. ⁴ ſakan' ña, naa kuu' yoo' ndii, yoo ñu'u' nde'i i'in e', te kua'a' tu'un' kuu' a, ndisu xa yoo xa yoo chuun nuu' i'in a. ⁵ Te nii' ſakan' tu ſakuu'

yoo' ndii, tee' ndee kua'a' e' ndii, iin ndaa' nduu' e' xa'a' a ña in̄i e' xini e' Cristo.

⁶ Xa siin' ña chuun ni taxi Ndiosí nda'a' i'in e' ſaa kuni mii' a ſañu'u' a yoo'. Naa' chuun va yoo ka xiin' ña ka'an tiakú ña tu'un a ndii, na ſaa ña ña jaan' ſaa kuu' ña in̄i kuiti' ña xini ña'a' ña. ⁷ Te naa' ña ch̄ind̄iee' ña ne yivi' nduu' ña chuun ña ni nat̄iin ña nuu' Ndiosí ndii, na ch̄ind̄iee' ña'a' ña. Te naa' ña ſania'á ña ne yivi' nduu' a ndii, na ſania'á ña'a' ña. ⁸ Te naa' ña ſand̄ieni ña nimá ne yivi' nduu' a ndii, na ſand̄ieni ña'a' ña. Te naa' ña taxi ña ña'a' nduu' a ndii, na taxi ña a xiin' kan̄ii' nimá ña. Te naa' ña ka'nd̄ia chuun' ña nuu' ne nakaya xa'a' Jesús nduu' a ndii, na ka'nd̄ia chuun' ña xiin' iin kan̄ii' nimá ña. Te naa' ña kuv̄ita in̄i ña xa'a' ne yivi' nduu' a ndii, na va'a kuni ña kij' xaa' ña a.

Saa xika' e' iin yivi' kij' nduu' xna'a e' ne xika' ichi' Cristo

⁹ Te na kundani ta'an' ndaku ndo', te na kundasi' ndo' ña ña'a, te kuni a ña kundikun kixin' ndo' ña va'a. ¹⁰ Te kuni tu a ña kundani ta'an' i'in ndo' ndee naa iin ndaa' yuva' si'i' ndo'. Te kuni ni tu a ña koto ka'nu' ta'an' i'in ndo'. ¹¹ Te ſachuun' nd̄iee' ndo', te k̄isuxan' ndo'. Te kuni a ña kaka nuu ndo' nuu' xto'o e' Ndiosí xiin' iin kan̄ii' nimá ndo'. ¹² Te na nakuatia' va ndo' xa'a' ña ndiatu' kutu' in̄i e'. Te ſakan' tu na kukuie in̄i ndo' kij' yoo tundo'o' nuu' ndo', te na ka'an te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí. ¹³ Te na ch̄ind̄iee' ndo' inga ne nduu' tu kuenta Cristo ne kuni ña'a' nuu'. Te na nat̄iin va'a ndo' ne xaá vi'e ndo'.

¹⁴ Ka'an ndo' xiin' Ndiosí ña ſañu'u' a ne sando'o' ndo'ó, na ka'an ndo' xiin' a ña ſañu'u' ña'a' a, te süu' ſanacha'an' ña'a' ndo'. ¹⁵ Te na nakuatia' ndo' xiin' ne kuation'. Te ſakan' tu na kuaku ndo' xiin' ne xaku'. ¹⁶ Te na kund̄iee' man̄i' xiin' ta'an' ndo'. Te ſakan' tu na küñuñu' ndo', süu' jaan' ndii nduuiin ndo' xiin' ne nda'vi so'o. Ni ndee

na kãñini tu ndo' ña ne xini tuni ka nduu' mii' ndo'.

17 Te na sãñandiko' ndo' ña vã'a nuu' ne yivi' xa'a' ña vã'a ña xaa' ña xiin' ndo'. Süu' jaan' ndii na kaka ndo' saa ndo' ña vã'a xa'a' sakuu' ne jaan'. 18 Te na saa va ndo' ña nduxa' te kaka manii' ndo' xiin' sakuu' ne yivi'. 19 Ndo'ó, ne ndani i ndii, sãñandiko' ndo' ña ña' a nuu' ne yivi' xa'a' ña ña' a ña xaa' ña xiin' ndo'. Süu' jaan' ndii taxii' ndo' na sando'o' ña' a mii' Ndiosí. Kuachii' ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Mii' yu'u nakan kuenta nuu' ne xaa' ña ña' a xiin' ne yivi', te nacha'vi i ne jaan' xa'a' ña ni xaa' ña", kachi xto'o e'. 20 Te siin' tukuu' ndii, yoso' tu a tukuu' xaan' ndii: "Naa' iin ne ndasi' ndo'ó xi'i soko ndii, taxii' ndo' ña kuxii' ña. Te naa' ichi' inii' ña ndii, taxii' ndo' tukui ko'o ña. Kuachii' ndii, naa' saa ndo' ña jaan' ndii, ka'an nuu' ña xa'a' ña ña' a ña ni xaa' ña xiin' ndo' jaan'." Sakan' yoso' a. 21 Taxii' ndo' ña kanando ña ña' a ndo'ó, süu' jaan' ndii mii' ndo'ó kanando nuu' ña ña' a jaan' xiin' ña vã'a.

13

1 Te na kandixa' sakuu' ndo' sakuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu. Kuachii' ndii koo' ndee iin te jaan' kumi' ndiee' te ka'ndia chuun' ra naa' taxii' Ndiosí a. Sakan' na kuii' te xa'ndia chuun' jaan' ndii, mii' Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña' a te ndiee' ra. 2 Ña jaan' na kuii' yoo ka xikuitá tei' nuu' ña ka'an te xa'ndia chuun' jaan' ndii, xikuitá tei' tu ña nuu' ña chikandu'u' Ndiosí xa'a' ña xa'ndia chuun' te jaan'. Te ne xikuitá tei' jaan' ndii, katun' ña xa'a' ña xikuitá tei' ña jaan'. 3 Sakan' ña te xa'ndia chuun' ndii, süu' yoo ra te sayi'vi ra ne xaa' ña vã'a, süu' jaan' ndii yoo ra te sayi'vi ra ne xaa' ña ña' a. Xa'a' a jaan' na naa' küni ndo' kuyi'vi ndo' nuu' te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ña vã'a saa ndo' te ka'an vã'a ra xa'a' ndo'. 4 Kuachii' ndii, te xa'ndia chuun' jaan' ndii, Ndiosí ni taxii' chuun' jaan' nuu'

ra te kundiee manii' ndo'. Ndisu naa' xaa' ndo' ña ña' a ndii, kuni a kuyi'vi ndo' te jaan', sakan' ña kümi' saka ra ña ndiee' te sando'o' ra ne yivi'. Kuachii' ndii Ndiosí ni taxii' chuun' jaan' nuu' ra te sando'o' ra ne xaa' ña ña' a. 5 Ña jaan' na kuii' kuni a ña kandixa' ndo' te xa'ndia chuun' nuu' ndo'. Süu' xa'a' a ña kuyi'vi sando'o' kuyi'vi ra ndo'ó kandixa' ña' a ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña jaan' xa'a' a ña naa' kaxi' nimá ndo'. 6 Ña jaan' na kuni a ña cha'vi ndo' nda' a te jaan' xu'un' yoo', kuachii' ndii Ndiosí ni taxii' chuun' jaan' nuu' ra. Te xa' ndii' ña xa'ndia chuun' ra jaan' xika' ra i'in kivi'. 7 Te nacha'vi ndo' sakuu' ne ndiso' ika' ndo'. Te naa' ndiso' ika' ndo' ndee ka xu'un' yoo' ndii, nacha'vi ndo' a nda' a te jaan'. Te naa' ndiso' ika' ndo' xu'un' yoo' kuenta ñu'u' ndo' ndii, nacha'vi ndo' a. Te nuu' ne xata'an ña xito' ka'nu' ña' a ne yivi' ndii, na koto ka'nu' tu ña' a ndo'. Te naa' nuu' ña xata'an ña tjin ka'nu' ña' a ne yivi' ndii, na tjin ka'nu' tu ña' a ndo'.

8 Kuiso' ika' ndo' ndee iin ne yivi'. Kuachii' ndii, ña kuni kuyi'vi a kuiso' ika' ta'an' ndo' ndii, ña kundani ta'an' ndo' nduu' ña jaan'. Sakan' ña naa' kundani e' ne yivi' xiin' e' ndii, xa' saxinú e' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí. 9 Kuachii' ndii, naa' ka'an tu'un ndei' Ndiosí ndii: "Kümi' ndo' musa ndo'. Te kã'ni' tu ndo' ne yivi'. Te sakui'na' ndo'. Te ka'an ndo' tun vixi. Te ndioo' inii' ndo' xa'a' ña' a ne yivi'." Te sakuu' tu'un ndei' jaan' xiin' sakuu' ka' tukuu' tu'un ndei' Ndiosí ndii, nakuitá a xiin' ña kundani e' ne yivi' xiin' e' jaan' saa nii' ndani xiin' mii' mii' e'. 10 Te yoo ka' ndani ne yivi' ndii, koo' kivi' sando'o' ña ne jaan' xiin' ña ña' a. Ña jaan' na kuii' kii' ndani e' ne yivi' ndii, xa' saxinú e' tu'un ndei' Ndiosí.

11 Ña jaan' kuni a saa ndo', sakan' ña xa' kua'an va kivi'. Sakan' na kuii' ndoto nuu' ndo', sakan' ña xika' ndo' iin yivi' ndee naa' ne iin' va ma'na nuu'. Kuachii' ndii xa' kuyatin'

ka kivi' ña kixin Cristo te sakakú a yoo' te sakan' kij' ni xa'a' ini e' xini ña'a' e'. ¹² Xa kuyatin' ndi'i ñuu, te xa kuyatin' kivi' ña nandiko' a. Sakan' na kuii' na vikuijn e' ña xaa' e' ña nja'a, ña xaa' ne yivi' mii' jin yavi. Te na koo tu'va e' xiin' tu'un ndatun' Ndiosí, te kunta'an' e' xiin' ña nja'a jaan'. ¹³ Te na kaka va'a e' ndee naa jin ke'in' nduu' a. Te na kasa'a ndo' viko' loco, te saxini xiin' mii' tu' ndo'. Te saa tu' ndo' ña xiin', ni ndee ña kini kuu' ndo' xiin' jin' ndo'. Te kani ta'an' ndo' kuento xiin' ne yivi', ni ndee kunduu tu' ndo' ne ndasi' nuu'. ¹⁴ Ndisu nuu' a jaan' ndii, kundikun ni'i ndo' ichi' xto'o e' Jesucristo. Te vikuijn ndo' ña xanini ndo' saa kuví ki'in ndo' ña ndioo' ini ñu'u' nde'i ndo'.

14

Yo'o' ka'an Pablo saq kuní a kuu e' xiin' ne itia' ini nuu' ichi' Cristo

¹ Te natiin va'a naa natiin' va'a ndo' ne nduu' kuenta Cristo xiin' e', ne itia' ini nuu' ichi' a. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, kani ta'an' ndo' kuento xiin' nja. ² Naa kuu' sava ndo'ó ndii, xanini ndo' ña kuví kuxi ndo' sakuu' nuu' a, ndisu tuku ndo', ne itia' ña ini ndii, xanini ndo' ña kuví kuxi ndo' yuva kuíti'. ³ Te ndo'ó, ne xixi' sakuu' nuu' a ndii, ka'an ichi' ndo' xiin' ne xixi' sakuu' nuu' a jaan'. Te ndo'ó, ne xixi' sakuu' nuu' a jaan' ndii, natava' ndo' kuenta kuu' ne xixi' sakuu' nuu' a jaan'. Sakan' ña ni natiin tu' Ndiosí ne jaan'. ⁴ Te koo' xachi' xa'a' a ña natava' ndo'ó kuenta kuu' ne xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí. Mii' a jaan' ka'an naa' xika' nuu' va'a nja uun naa' xika' nuu' va'a nja nuu' a. Ndisu kaka ni'i nja ichi' a, kuachi ndii kumi' xto'o e' Ndiosí jaan' ndiee' te chindiee' ña'a' a.

⁵ Yoo sava ne yivi' ndii, ka'nu' ka sava kivi' nuu' nja te sakan' tuku a, ndisu sava nja ndii, jin kachi nduu' sakuu' kivi' nuu' nja. Sakan' na kuii' i'in ne ka'an ña jaan' ndii, kuní a ña koo ña ndaku nuu' nja ña ña kandixa' nja jaan' ndii, ña

va'a nduu' a. ⁶ Te ne tuu ña ka'nu' ka sava kivi' ndii, xa'a' xto'o e' xaa' nja a. Te ne koo' kivi' ka'nu' nuu' ndii, xa'a' xto'o e' xaa' nja a. Te ne xixi' sakuu' nuu' a ndii, xa'a' xto'o e' xixi' nja a, sakan' ña taxi' nja ña chindani Ndiosí. Te ne xixi' sakuu' nuu' a jaan' ndii, xa'a' xto'o e' xixi' nja a, sakan' ña taxi' tu' ne jaan' ña chindani Ndiosí. ⁷ Kuachi ndii ndee jin e' tiaku xa'a' mii' e' kuíti'. Te ndee jin tu' e' kuví xa'a' mii' e'. ⁸ Te naa' tiaku e' ndii, xa'a' xto'o e' tiaku e' te saa e' ña kuní a. Te naa' ni xi'i e' ndii, kuenta xto'o e' nduu' e'. Ña jaan' na kuii' naa' tiaku e', uun naa' ni xi'i e' ndii, kuenta xto'o e' nduu' e'. ⁹ Kuachi ndii ni xi'i Cristo, te ni natia'ku a, te sakan' kunduu a xto'o nuu' ne ni xi'i xiin' nuu' ne tiaku.

¹⁰ Te ndo'ó ndii, koo' ndee jin xa'a' ña natava' ndo' kuenta kuu' ne nduu' kuenta Cristo xiin' e'. Te koo' tu' ndee jin xa'a' ña ka'an ichi' ndo' xa'a' nja. Kuachi ndii sakuu' e' kuíta ndichi' nuu' Cristo mii' sana'má a yoo'. ¹¹ Sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ka'an kaxi' i xiin' ndo' ña xa'a' ña tiaku i ndii, nuu' yu'u kuíta xiti' sakuu' ne yivi'

te ndiee' yu'u' nja ña yu'u nduu' Ndiosí.

Kachi a. ¹² Ña jaan' na kuii' i'in yoo' nataxi kuenta nuu' Ndiosí xa'a' mii' e'.

¹³ Ña jaan' na kuii' vikuijn e' ña natava' e' kuenta kuu' ta'an' e'. Te nuu' a jaan' ndii, ndee chaa' ka chituní e' ña kunduu e' ña kaviko' ne nduu' kuenta Cristo xiin' e' te saa nja kuachi. ¹⁴ Te xini kaxi' yu'u ña nuu' xto'o e' Jesús ndii, koo' ndee jin ña xaxi' ña kini iin' mii'. Ndisu naa' yoo ka tuu ña yoo ña xaxi' ña kini iin' ndii, ña kini iin' nduu' a nuu' mii' ne jaan'. ¹⁵ Saa e' kuenta ndii, naa' satuxu'ví ndo' nimá jin ne nduu' kuenta Cristo xiin' xa'a' ña xaxi' ndo' ndii, kuasa' ka nia'a ndo' saa ndani e' ne jaan'. Xa'a' a jaan' na sanduxin ndo' xiin' ña xaxi' ndo' jaan' jin ne xa ni xi'i Cristo xa'a'. ¹⁶ Ña jaan' na kuii' taxí

ndo' ña kañia'a ne yivi' xa'a' ña xini ndo' nduu' ña va'a ña xaa' ndo'.
 17 Kuachj ndii, ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e' ndii, süu' kuenta ña xaxi' uun ña xi'i' nduu' a. Süu' jaan' ndii kuenta ña xachuun' ndaku e', xiin' ña xika' manj' e' iin yivi', xiin' ña va'a kuni e' nduu' a. Te sakuu' ña jaan' ndii, Espíritu Santo taxi' a nuu' e'.
 18 Kuachj ndii, yoo ka xika' nuu' nuu' Cristo sakan' ndii, va'a kuni Ndiosí xini ña'a' a. Te va'a tu kuni ne yivi' xini ña'a' ña.

19 Ña jaan' na kuii' na kundikun ni'i e' ña kundije manj' xiin' ta'an' e', te sakua'nu' naa sakua'nu' ta'an' e' nuu' ichi' Ndiosí.
 20 Xa'a' a jaan' na vikuijn ndo' ña sanduxín ndo' ña xaa' Ndiosí nimá ne ta'an' e' xiin' Cristo xa'a' ña xaxi' ndo'. Ña ndaku nduu' a ndii, ña va'a nduu' ndee ka nuu' ña xaxi'. Te ndii, va'a xaa' ndo' xaxi' ndo' ña xaxi', ña kaviko' tukü ne ta'an' e' jaan', te saa ña kuachj.
 21 Ndee va'a ka küxi e' ndei' ni ndee kö'o tu e' vino, ni ndee ndiaa ka inga ña'a, te sánama' tu ña'a' e' nuu' kuachj, te ni ndee saa tu e' ña kandixa' ne jaan' ndii, kuachj nduu' a, te ni ndee sätuxu'ví e' nimá ne jaan' xa'a' ña jaan'.
 22 Te naa' kandixa' ndo'ó ndii, va'a saa ndo' ndee ka ña jaan' naa' saa ndo' a nuu' Ndiosí kuiti'. Sakan' ña sañu'u' va' Ndiosí i'in ndo'ó, ne tiin' kuachj xiin' mji' kiji' xaa' ndo' ña kandixa' ndo' nduu' ña ndaku.
 23 Ndisu ne kandixa' ña va'a kaxi' ña sava ña'a, te xaxi' ña a ndii, katun' xiin' mii' mji' ña, sakan' ña kandixa' ña ña ña va'a nduu' a. Te sakuu' ne xaa' ña jaan', te kandixa' ña ña süu' ña va'a nduu' a ndii, kuachj nduu' a nuu' Ndiosí.

15

1 Sakan' na kuii' yoo', ne xixa ña ini xini Jesús ndii, kuní a ña kundieni e' nuu' ne itia' ña ini xini ña a, te na kaka e' xa'a' ña va'a ña kuní mji' kuiti' e'.
 2 Süu' jaan' ndii kuní a ña sakuatia' e' ne ndikún ichi' Jesús xiin' e', te na nduku' tu e' ña va'a saa e' xa'a' ña, te

kuu'nu naa kuu'nu ña nuu' ichi' Ndiosí.
 3 Kuachj ndii ni ndee mji' Cristo ni nduku' ña va'a xa'a' mji' a. Süu' jaan' ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ña ni kañia'a ne yivi' xa'a' un' ndii, xa'a' yu'u ni kañia'a ña." Sakan' yoso' a.
 4 Kuachj ndii sakuu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, ña ni ke'i xta'an' iin yivi' ndii, ni ke'i a, te sania'á a yoo' ña kuie koo ini e', te sandieni tu a yoo', te kundiatu ini e' ña ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' nuu' e'.
 5 Ndiosí, ña taxi' ña kuie yoo ini e' xiin' ña xandieni yoo', na chindiee' ndo'ó te kundiee manj' naa ndiee' manj' xiin' ta'an' ndo' ndee naa kuní Cristo Jesús,
 6 te xiin' iin ndaa' nimá ndo' saka'nu' inga' ndo' Ndiosí, ña nduu' yuva' xto'o e' Jesucristo.

Na sania'á e' tu'un va'a nuu' ne tuku'

7 Xa'a' a jaan' na kuii' natijn manj' ta'an' i'in ndo' ndee naa ni natijn manj' tu Cristo yoo', te natijn Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' ne yivi'.
 8 Naka'an' ndo' ña Cristo Jesús ndii, ni kixin a, te ni xika nuu' a nuu' ne ta'an' i, ne Israel, te xiin' ña jaan' ni nia'a a ña Ndiosí ndii, ña xachuun' ndaku nduu' a, sakan' ña ni saxinú a ña ni ka'an a xiin' ne xii' yata' i.
 9 Te sakan' tu ni kixin a te saka'nu' ne tuku' Ndiosí xa'a' ña kuvita ini a xa'a' ña. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Xa'a' a jaan' na ka'an i xiin' ne tuku' ña ña ka'nu' va' nduu' yo'ó, te saka'nu' i yo'ó xita' i nuu' un'. Sakan' yoso' a.
 10 Te yoso' tu a ndii: Nakuatia' nimá ndo'ó, ne tuku', xiin' ndu'u, ne Israel, ne nduu' kuenta Ndiosí.

Sakan' yoso' a.
 11 Te yoso' tu a ndii: Ne tuku', na saka'nu' sakuu' ndo'ó xto'o e' Ndiosí.

Te na ka'an ndatun' sakuu' ndo'ó, ne yivi' iin yivi' xa'a' Ndiosí.

Sakan' yoso' a.
 12 Te yoso' tu a nuu' tutu a mii' ni ke'i Isaías ndii:

Te kaku iin siani' xika' Isái.
 Te jaan' ndii, ka'ndia chuun' ra nuu' sakuu' ne tuku'.

Te iní ne jaan' kuní ña'a' nía.
 Sakan' yoso' a. ¹³ Te mii' Ndiosí, ña
 taxi' ña ndiatu' iní e', na taxi' tu a
 ña va'a kuni ndo', te taxi' tu a ña
 maní' koo nimá ndo' xa'a' a ña iní
 ndo' xini ña'a' ndo'. Te koo kua'a'
 xava'a ña kundiatu iní ndo' saa ña
 ndiee' Espíritu Santo.

*Chuyun nuu' Pablo ña ni taxi'
 Ndiosí saa ra tein ne tuku'*

¹⁴ Ñañi ta'an' i, yu'u ndii, iní
 xna'a i ña xaa' ndo' sakuu' nuu' ña
 va'a xiin' ta'an' ndo'. Te xini kaxi'
 ndi' ndo' ndee ña kuní Ndiosí kuní
 ndo'. Te ne chuyun va' nduu' ndo' ña
 kondia yu'u' ta'an' ndo'. ¹⁵ Ndisu ni
 ke'i i tutu yo'o' mii' ka'an ndiee' a
 xa'a' sava ña'a, te sanaka'an' i ndo'ó
 xa'a' ña jaan'. Xaa' i sakan' kuachi
 ndii, Ndiosí nduu' ña ni xamaní'
 yu'u chuyun yo'o', ¹⁶ te kunduu i te
 xika' nuu' nuu' Cristo Jesús xa'a' ne
 tuku', ña jaan' na nduu' i te ka'an
 ndoso' tu'un va'a xa'a' Ndiosí nuu'
 nía. Sakan' xaa' i te kunduu ne
 tuku', ne iní xini Ndiosí, ndee naa
 ña nasoko' i nuu' a, ña nduu' ña
 va'a kuni a xini a, te sakan' nduu'
 ne jaan' nditia Ndiosí xiin' ña ndiee'
 Espíritu Santo.

¹⁷ Ña jaan' na kuii' kuví ka'an
 kuatia' i xa'a' ña ni xaa' Cristo Jesús
 xiin' nda'a' i xiin' chuyun ña xaa' i
 nuu' Ndiosí. ¹⁸ Kuachi ndii ka'an
 ninu kuiti' i xa'a' ña ni xaa' Cristo
 xiin' nda'a' i, sakan' ña xiin' ña
 ni ka'an i, te xiin' ña ni xaa' i, ni
 taxi' so'o ne tuku' jaan' tu'un va'a.
¹⁹ Sakan' ña xiin' ña ndiee' ña taxi'
 Espíritu Ndiosí ni xaa' i chuyun ka'nu'
 xiin' ña nandaní ne yivi'. Sakan'
 na ni xa'a' i ndee ñuu' Jerusalén
 ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo
 sakuu' ñuu' ndee ni xaa' i nuu' ñu'u'
 Ilirico. ²⁰ Xa'a' a jaan' na ka'an
 ndiee' xachi' nimá i ña ka'an ndoso'
 i tu'un va'a mii' tia'an kuní so'o ne
 yivi' xa'a' Cristo. Sakan' xaa' i te
 sania'á ka' i ne xa' ni xa'a' inga ne
 yivi' sania'á nía xa'a' ichi' Ndiosí.
²¹ Süu' jaan' ndii ni xaa' i naa yoso'
 a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ne ni ka'an ne yivi' xiin' xa'a' ña
 jaan' ndii, kuní ña'a' nía.

Te ne ni xini so'o xa'a' ña jaan' ndii,
 kundani nía xa'a' a.
 Sakan' yoso' a.

*Chituní Pablo ña ku'un ndi'e' ra
 te kuní ra ne nduu' kuenta Jesús, ne
 ndiee' ñuu' Roma*

²² Xa'a' a jaan' na ni kuví ku'un
 ndi'e' i mii' ndiee' ndo' tee' ndee
 kua'a' va' ichi' ni ka'an nimá i.
²³ Ndisu vitin ña xa' ni ndi' chuyun
 nuu' i yo'o', te xa'a' a ña kua'a'
 kuiya xikán nimá i ku'un ndi'e'
 i mii' ndiee' ndo' ndii, ²⁴ chituní
 i ña xka'ndia i mii' ndiee' ndo'
 jaan' kij' ku'un i ñu'u' España.
 Te kuví chindiee' ndo' yu'u, te
 nakaa i ku'un i ñu'u' España jaan'
 kij' ndi' va'a kuni inga' nimá e'
 ndia'vi' kivi'. ²⁵ Ndisu vitin ndii,
 kua'an i ñuu' Jerusalén te chindiee'
 i ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' e'.
²⁶ Kuachi ndii, ne nakaya xa'a'
 Jesús, ne ndiee' ñu'u' Macedonia
 xiin' ñu'u' Acaya ndii, ni ka'an nimá
 mii' nía ña ndasain nía xu'un' te
 chindiee' nía ne nda'vi' kuu', ne
 nduu' kuenta Ndiosí xiin' e', ne
 ndiee' ñuu' Jerusalén. ²⁷ Te ni ka'an
 nimá mii' nía saa nía ña jaan', tee'
 ndee kande' ña chindiee' nía ne
 jaan' xa'a' a ña xi'na ne Israel jaan'
 ni taxi' tu'un va'a xa'a' Jesús nuu'
 ne tuku' jaan'. Sakan' na kuní tu
 a ña chindiee' nía ne jaan' xiin' ña
 va'a ña kumi' nía. ²⁸ Ña jaan' na
 kuii' kij' saxinú i chuyun va'a yo'o',
 ña nataxi i xu'un' jaan' xa'a' ne
 nda'vi' kuu' jaan' ndii, xka'ndia i mii'
 ndiee' ndo', te ikan' te ku'un i ñu'u'
 España. ²⁹ Te xini i ña kij' xaa' i mii'
 ndiee' ndo' ndii, xaa' i xiin' sakuu' ña
 kuni sañu'u' ndi' Cristo yoo'.

³⁰ Ñañi ta'an' i, ka'an nda'vi' i xiin'
 ndo' xa'a' a ña iní e' xini e' xto'o
 e' Jesucristo, xiin' xa'a' a ña ndani
 ta'an' e' xiin' ña ndiee' Espíritu
 Santo ndii, chindiee' ndo' yu'u ña
 ka'an ndiee' ndo' xiin' Ndiosí xa'a'
 i. ³¹ Te jin sakan' ka'an tu ndo'
 xiin' a ña sakakú a yu'u nuu' ne

küni *in*i *kun*i Jesús, ne ndiee' *ñuu* Jerusalén, xiin' *inga* ne ndiee' nuu' *ñu*'u' Judea. Te ka'an tu ndo' xiin' a *ña* *tiin* man'i ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' *ñuu* Jerusalén jaan', xu'un' jaan'. ³² Sakan' te naa' kuni Ndiosí ndii, nii' sakan' va'a *kun*i na *nimá* i xaa i ndee' mii' ndiee' ndo' jaan', te nandiee' i *jin* xa'a' tein ndo'. ³³ Te na koo na Ndiosí *ña* taxi' *ña* man'i yoo *nimá* e' xiin' sakuu' ndo'. Sakan' na *kundu*u a.

16

Ti'vi' Pablo cha'an' sava ne ndiee' ñuu Roma

¹ Te sakan' tu ka'an nda'vi i xiin' ndo' *ña* *natjin* va'a ndo' *ña*' ta'an' e' Febe, *ña*' jaan' ndii, *ña*' xito' ne nakayá xa'a' Jesús *ñuu* Cencrea nduu' a'. ² Te xa'a' a *ña* kuenta xto'o e' nduu' a' ndii, *natjin* man'i' *ña*'a' ndo' saa xata'an *natiin*' man'i' e' ne nduu' kuenta a' xiin' e'. Te *chindiee*' *ña*'a' ndo' xiin' ndee' ka *ña* kuni nuu' a', sakan' *ña* xa ni *chindiee*' kua'a' a' ne yivi', te ni *chindiee*' tu a' yu'u.

³ Kua'an Ndiosí na koo Priscila xiin' *ji*' a' Aquila, ne xachuun' inga' xiin' i nuu' Cristo Jesús. ⁴ Te ni *sando*'o' xiin' mii' *nja* te *sakakú* *nja* yu'u, ndee' kuain' ni *kuu* *nja*. Te *süu*' yu'u *kuiti*' taxi' *ña* *chindani* Ndiosí xa'a' ne jaan'. *Süu*' jaan' ndii sakan' tu ne tuku', ne nakayá xa'a' Jesús ndii, taxi' *nja* *ña* *chindani* a xa'a' ne jaan'. ⁵ Te kua'an Ndiosí koo tu ne nakayá xa'a' Jesús, ne nduiin' vi'e ne jaan'.

Te kua'an Ndiosí koo tu te ndani va i, te nduu' Epeneto. Te *xi*'na ka te jaan' ni *jin* xini Cristo te sakan' sakuu' ne ndiee' nuu' *ñu*'u' Asia.

⁶ Te kua'an Ndiosí koo tu María, *ña*' xa xika' nuu' kua'a' tein ndo'ó.

⁷ Kua'an Ndiosí koo Andrónico xiin' Junia. Te judío, te ta'an' i, nduu' tu te jaan'. Te ni *ñu*'u' inga' ndu vi'e *kaa* xa'a' tu'un va'a xa'a' Jesús. Te ka'an va'a va te nda'a' xa'a' Cristo xa'a' te jaan'. Te *xi*'na ka te jaan' ni *jin* xini Cristo te sakan' yu'u.

⁸ Kua'an Ndiosí koo Amplias, te ndani va i, te nduu' kuenta xto'o e'.

⁹ Kua'an Ndiosí koo Urbano, te xachuun' inga' xiin' ndu nuu' Cristo Jesús. Te sakan' tu kua'an Ndiosí koo Estaquis, te ndani i. ¹⁰ Kua'an Ndiosí koo Apeles, te ni *nia*'a' nuu' kua'a' *tundo*'o' *ña* *in*i ra xini ra Cristo. Kua'an Ndiosí koo tu Aristóbulo xiin' ne *jin* kuu' xiin' ra.

¹¹ Kua'an Ndiosí koo Herodión, te nduu' te judío, te ta'an' i. Kua'an Ndiosí koo Narciso xiin' ne *jin* kuu' xiin' ra, ne *jin* xini xto'o e'.

¹² Kua'an Ndiosí koo Trifena xiin' Trifosa. Te xachuun' ne jaan' kuenta xto'o e'. Kua'an Ndiosí koo tu Pérsida, *ña*' ndani e', *ña*' xachuun' va tu kuenta xto'o e'.

¹³ Kua'an Ndiosí koo Rufo, te xika' nuu' va'a nuu' xto'o e', te kua'an Ndiosí koo tu *si*'i' ra, *ña*' nduu' ndee' naa *si*'i' tu yu'u.

¹⁴ Kua'an Ndiosí koo Asíncrito, xiin' Flegonte xiin' Hermas, xiin' Patrobas xiin' Hermes. Kua'an Ndiosí koo tu *ñan*i ta'an' e', ne nakayá xa'a' Cristo xiin' ne jaan'.

¹⁵ Kua'an Ndiosí koo Filólogo xiin' Julia xiin' Nereo xiin' *ña*' ta'an' ra. Te kua'an Ndiosí koo tu Olimpas xiin' sakuu' ne nduu' kuenta Jesús xiin' ne jaan'.

¹⁶ *Chito* nuu' ta'an' ndo' kuenta Jesús, te xiin' *ña* jaan' *nakuatu* ta'an' ndo'. Te *ti*'vi' sakuu' *jin* *ti*'vi' ne nakayá xa'a' Cristo cha'an' ndo'.

¹⁷ *Ñan*i ta'an' i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' *ña* koto xiin' mii' ndo' nuu' ne kuni *nata*'vi' ndo'ó. Ne jaan' ndii, kuni *kaviko*' *nja* ndo'ó xiin' *ña* xini xa'an' *ña* *nakuitá* xiin' *ña* *ndixa* xa'a' Jesús, *ña* ni *kandixa*' ndo'. *Kuxioo* naa *kuxioo*' ndo' nuu' ne jaan'. ¹⁸ *Kuach*i ndii, ne yivi' jaan' ndii, *süu*' xika' nuu' *nja* nuu' xto'o e' Jesucristo. *Süu*' jaan' ndii xika' nuu' *nja* xa'a' *ña* *xikán* *jin*' mii' *kuiti*' *nja*. Te xiin' kuento ndatun' va ka'an *nja*. Te sakan' tu xiin' kuento vixi *sachié* *nja* ne yivi'. Sakan' xaa' *nja* xini xa'an' *nja* ne naa' kuu'.

¹⁹ *Kuach*i ndii xini sakuu' ne yivi' *ña* *saxinú* ndo' tu'un va'a xa'a' Cristo, te

sakuatia' va ña jaan' nimá i. Ndisu kuní i ña chuun va koq inji ndo' nuu' ña va'a, te koq sa'ví inji ndo' nuu' ña nja'a. ²⁰ Te Ndiosí, ña taxi' ña maní ndii, nã'a' ka te kue'ni a ña ndiva'a nuu' ndo'. Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo ndo'ó.

²¹ Timoteo, te xachuun' inga' xiin' i ndii, ti'vi' ra cha'an' ndo'. Te jin kachi xaa' Lucio xiin' Jasón xiin' Sosípater. Te judío, te ta'an' i, nduu' tu te jaan'.

²² Ti'vi' tu yu'u te nani' Tercio, cha'an' ndo', te ni ke'i tutu yo'o'. Te nduu' tu yu'u kuenta xto'o e' Jesús xiin' ndo'. ²³ Ti'vi' Gayo cha'an' ndo'. Te jaan' ndii, natiin' va'a ra yu'u xiin' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús yo'o'. Te ti'vi' tu Erasto cha'an' ndo'. Te jaan' ndii, te xito' xu'un' xa'a' ñuu yo'o' nduu' ra. Te ti'vi' tu ñani ta'an' e' Cuarto cha'an' ndo'. ²⁴ Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tuku ni xaka'nu' Pablo Ndiosí

²⁵ Te na saka'nu' e' Ndiosí, ña kuví taxi' ña ndíee' ndo' te kuíta ni'i ndo' xiin' ña kandixa' ndo' saa nakuitá xiin' tu'un va'a, ña ka'an ndoso' i nuu' ndo' xa'a' Jesucristo. Te nakuitá tu ña ka'an ndoso' i jaan' xiin' ña ni yoo si'e ni xaa Ndiosí ndee kii' tia'an kua'a jin yivi' xta'an' kivi'. ²⁶ Ndisu vitin ndii, xa ni satuvi Ndiosí ña ndixa xa'a' Jesús, ña ni yoo si'e jaan', ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a jaan', saa nii' ni ka'an tuni mii' Ndiosí jaan', ña yoo ndee ndi'i ni kivi', te kuni sakuu' ti'vi' ne tuku' ña ndixa jaan', te kuví kuni sakuu' ne yivi' kuni ña'a' nja, te kuví tu kandixa' ña'a' nja. ²⁷ Te jin ndaa' Ndiosí ña ndichi va jaan' na saka'nu' e' ndee ndi'i' ni kivi' xa'a' ña ni xaa Jesucristo. Sakan' na kunduu a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Corinto

Ti'vi' ra cha'an' nja

1 Yu'u nduu' Pablo, te ni kana Ndiosí xa'a' a ña kuní mii' a te kunduu i te tianu' Jesucristo sania'á ichi' a. Ti'vi' yu'u xiin' ñani e' Sóstenes ² cha'an' sakuu' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Ndiosí, ne ndiee' ñuu Corinto, ne ndoo nuu' Ndiosí xa'a' ña ni xaa Cristo Jesús. Te ni kana a ndo'ó te kunduu ndo' nditia a xiin' sakuu' ne yivi', ne ndiee' mii' ka iin yivi', ne nakuni ña Jesucristo nduu' xto'o nja ndee naa nduu' tu a xto'o yoo'. ³ Na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o e' Jesucristo, ndo'ó, te na taxi tu a ña maní' koo xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani Ndiosí

4 Saa kivi' taxi' i ña chindani Ndiosí e' xa'a' ndo', te sakan' tu xa'a' a ña ndani mii' Ndiosí ndo'ó ni xaa Cristo Jesús. ⁵ Kuachi ndii ña jaan' ni xaa sakan', te ni sañu'u' va Ndiosí ndo'ó xiin' ña chuun va ndo' sania'á ndo' tu'un a, te ni taxi tu a ña ndichi va ndo'. ⁶ Te xiin' ña jaan' nia'á ndo' ña ni tuxi' va tu'un va'a, ña ni sania'á ndu ndo'ó xa'a' Cristo, nimá ndo'. ⁷ Xa'a' a jaan' na koo' ka ndee iin ña chuun va ña xaxa' Ndiosí nuu' e' kuní nuu' ndo'ó ña ndiatu' ndo' kii' xaa' kivi' ña nandiko' xto'o e' Jesucristo. ⁸ Ndiosí tu taxi ndiee' ndo' te kujta ni'i ndo' nuu' ichi' a ndee so'o' ndi'i, sakan' te koo' xa'a' ña kuví sanandiko' a ndo'ó kii' xaa' kivi' ña kixin xto'o e' Jesucristo jaan'. ⁹ Sakan' ña Ndiosí ndii, xachuun' ndaku a, te suvi a ni kana ndo'ó te iin ndaa' nduu' ndo' xiin' xto'o e' Jesucristo si'e a.

Vä'a nata'vi' ta'an' ne ndikún ichi' Jesús

¹⁰ Ñani ta'an' i, xiin' ndiee' xto'o e' Jesucristo ka'an' nda'vi i xiin' ndo' ña nakuita kuento ndo', te nata'vi' ta'an' ndo'. Süu' jaan' ndii kundiee maní' ndo', te iin kachi kanini ndo', te iin kachi tu ña'a chituní ndo' xa'a'. ¹¹ Ka'an' i sakan' xiin' ndo', ñani ta'an' i, sakan' ña xini i kuento xaa' ne vi'e Cloé ña nata'vi' ta'an' ndo'. ¹² Sakan' ña sava ndo' ka'an' ndii, kuenta Pablo nduu' ndo', te sava tu ndo' ka'an' ndii, kuenta Apolos nduu' ndo', te sava ni tu ndo' ka'an' ndii, kuenta Pedro nduu' ndo', te sava ka tu ndo' ka'an' ndii, kuenta Cristo nduu' ndo', kachi ndo'. ¹³ ¿Ñáá xanini ndo'ó ndii, ni nata'vi' Cristo? Uun, ¿ñáá xanini ndo' ndii, Pablo ni xi'i nuu' krusín xa'a' ndo'? Uun, ¿ñáá kuenta Pablo ni chichi ndo'? ¹⁴ Taxi' i ña chindani Ndiosí ña ndee iin ndo'ó ni sakuchi' i kuenta Jesús. Süu' jaan' ndii Crispo xiin' Gayo kuiti' ni sakuchi' i kuenta Jesús. ¹⁵ Sakan' na kuii' ndee iin ne yivi' küvi ka'an' ña ni chichi nja kuenta i. ¹⁶ Ni sakuchi' tu i ne vi'e Estéfanos kuenta Jesús. Ndisu naka'an' i naa' ni sakuchi' i inga ka ne yivi'. ¹⁷ Kuachi ndii ni tianu' Cristo yu'u te sakuchi' i ne yivi' kuenta a, süu' jaan' ndii ni tianu' a yu'u te ka'an' ndoso' i tu'un va'a nuu' ne yivi'. Te süu' xiin' tu'un ndichi ni xaa i ña jaan', sakan' te chindiaa ya'vi' i ña ni xi'i Cristo nuu' krusín.

Cristo nduu' ña ndiee' Ndiosí, te suvi tu a nduu' ña ndichi a

¹⁸ Sakan' ña tu'un va'a ña ka'an' xa'a' ña ni xi'i Jesús nuu' krusín xa'a' kuachi e' ndii, ña siki' nduu' a nuu' ne kua'an' mii' ndoñu'u' nimá nja. Ndisu nuu' yoo, ne xa ni kaku nuu' kuachi e' ndii, ña ndiee' Ndiosí nduu' a. ¹⁹ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an' a ndii:

Sandoñu'u' i ña xini tuní te yivi' te xini tuní,
te saxioo tu i ña kundani te xini tuní jaan'.

Sakan' kachi a.

²⁰ Xa ni sasana' ndoo' Ndiosí ña xini tuní ña yoo iin yivi' yo'o', naa

kuu' te kumi' ña xini tuní jaan', xiin' te sania'á ña ndichi, xiin' te kani ta'an' kuento xa'a' ña ndichi jaan'. ²¹ Kuachí ndii, xiin' ña xini tuní Ndiosí nì xindoo nimá a ña kōo' kivi' kuní ña nuu' a xiin' ña xini tuní ña yoo iin yivi' yo'o', süu' jaan' ndii nì xindoo nimá a ña sakakú a ne iní xini ña sania'á ndu'u, tee' ndee ña siki' nduu' a nuu' sava ne yivi'. ²² Kuachí ndii, ne ta'an' ndu, ne judío ndii, kuni kuní ña chuun ka'nu' te kuví kandixa' ña. Te ne tuku' ndii, kuni kuní so'ó ña ña ndichi te kuví kandixa' ña. ²³ Ndee saa kaní ndii, xa'a' a ña nì xi'í Cristo nuu' krusín ka'an ndoso' ndu. Te tu'un yo'o' ndii, sanasaá' va a ne judío, te nuu' ne tuku' ndii, siki' kuití' nduu' a. ²⁴ Ndisu nuu' yoo', ne nì kana Ndiosí nuu' ichi' a ndii, Cristo jaan' nduu' ña ndiee' a, te nduu' tu a ña ndichi a, kōo' a xaa' naa' ne judío nduu' e', uun naa' ne tuku' nduu' e'. ²⁵ Kuachí ndii, tee' ndee siki' kuití' nduu' tu'un Ndiosí jaan' nuu' ne yivi', ndisu ña ndichi ka' nduu' a te sakan' sakuu' ña xini tuní ña yoo iin yivi' kaa'. Te ña xaa' Ndiosí, te tuu ne yivi' ña kōo' ña ndiee' a ndii, ndiee' kua'a' ka a te sakan' ña ndiee' ña kumi' ne yivi' iin yivi' yo'o'.

²⁶ Chuun xa'a' ndo' ña kii' nì kana Ndiosí ndo'ó nuu' ichi' a ndii, ndia'vi' kuití' ndo' nduu' ne ndichi nuu' ne yivi' iin yivi', te ndia'vi' tu ndo' nduu' ne ndiáchuun', uun ne iin kuu' xiin' ne ka'nu'. ²⁷ Sakan' ña nì nakaxin Ndiosí ne ñaa' kuu' tuu ne yivi' iin yivi' te saka'an' a ne tuu ña ndichi ña. Te nì nakaxin tu a ne nda'vi so'ó tuu ne yivi' iin yivi' te saka'an' a ne tuu ña yoo ndiee' ña. ²⁸ Te nì nakaxin nì tu Ndiosí ne nda'vi va kuu', xiin' ne kuni koto ne yivi' nuu', xiin' ne kuasa' kuni xachi' tuu ne yivi' iin yivi', sakan' nì xaa a te saka'an' a ne tuu ndii, ne ka'nu' nduu' mii' ña. ²⁹ Sakan' nì xaa Ndiosí te ndee iin ne yivi' kivi' sañuñu' xiin' mii' nuu' a. ³⁰ Mii' Ndiosí nì ndasajin ndo'ó xiin' Cristo Jesús, te xa'a' ña nì xaa a ndii, nduu'

e' ne ndichi, te nduu' tu e' ne ndaku nimá nuu' a, te nduu' tu e' nditja a te saa e' ña kuní a, te sakan' tu nì sandoó ndiká a yoo' nuu' kuachí e'.

³¹ Sakan' nì xaa Ndiosí sakan' ña naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Naa' kuni ka'an ninu yoo ka ndii, na ka'an ninu ña xa'a' ña nì xaa xto'o e' Ndiosí xa'a' ña", kachi a.

2

Ka'an Pablo ña nì xi'í Cristo nuu' krusín xa'a' kuachí e'

¹ Ñani ta'an' i, sakan' na kii' nì xa'an ka'an ndoso' i mii' ndiee' ndo' tu'un ña nì natijn i nda'a' Ndiosí ndii, nì tiin' i tu'un ña xasuvi', nì ndee nì tiin' tu i ña ndichi. ² Süu' jaan' ndii nì chituní i ña ka'an i xiin' ndo' xa'a' Jesús kuití' xiin' xa'a' ña nì xi'í a nuu' krusín xa'a' kuachí e'. ³ Te nì yoo ndiee' i, te ndee kisi' vi' a yu'u ña yi'vi i kii' nì xika i mii' ndiee' ndo' jaan'. ⁴ Te kii' nì ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ndo' ndii, nì tiin' i tu'un ña xasuvi' ña ndichi ne yivi' iin yivi' yo'o'. Süu' jaan' ndii ña ndiee' Espiritu Santo nì nia'a ndo'ó xiin' tu'un ña nì ka'an ndoso' i jaan'. ⁵ Sakan' te kotijn ndiaa ña iní ndo' xini ndo' Jesús jaan' ña ndiee' Ndiosí, te kōtijn ndiaa a ña ndichi ne yivi' iin yivi' yo'o'.

Kumi' e' ña ndichi xaa' Espiritu Santo

⁶ Ndisu ka'an ndu xiin' ña ndichi nuu' ne xa ita' nì' i nuu' ichi' Jesús. Te ndii, ña ndichi ña ka'an ndu jaan' ndii, süu' ña ndichi iin yivi' yo'o' nduu' a, nì ndee süu' ña ndichi ne xini tuní xa'ndia chuun' iin yivi' yo'o' nduu' a. Ne jaan' ndii, xa kua'an ndoñu'u' ña. ⁷ Te ndu'u ndii, sania'á ndu ña ndichi ña nì yoo si'e, ña xini mii' kuití' Ndiosí ndee kii' ti'an kasa'a a iin yivi', ña nì chituní a xa'a' e' te natijn e' ña ndatun' saa a. ⁸ Te ña ndichi jaan' ndii, ndee iin te xa'ndia chuun' iin yivi' yo'o' nì kundani a. Sakan' ña naa' nì kundani ra a ndii, ka'ni' ra xto'o e', ña ndatun' koo' chukuu', nuu'

krusín. ⁹ Te ndii, naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: Ña'a ña kōo' kivi' ni xini nduchi' nuu' ne yivi', xiin' ña kōo' kivi' ni xini so' o ña, xiin' ña kōo' kivi' ni xanini ña nduu' ña ni xava'a Ndiosí xa'a' ne ndani ña'a'.

Sakan' yoso' a. ¹⁰ Ndisu ni satuvi Ndiosí sakuu' ña jaan' nuu' e' ni xaa Espiritu Santo, sakan' ña Espiritu Santo jaan' ndii, xini a sakuu' ña yoo' si'e ndee maa' nimá Ndiosí.

¹¹ Kuachi ndii ndee jin e' xini saa xanini inga ne yivi', süu' jaan' ndii jin ndaa' mii' ña xiin' nimá kuiti' ña xini yoo' nduu' a xanini ña. Sakan' tu ndee jin e' xini yoo' nduu' a xanini Ndiosí, süu' jaan' ndii Espiritu Santo kuiti' nduu' ña xini ña xanini a. ¹² Te yoo' ndii, ni natijn e' espiritu ña nduu' kuenta jin yivi' yo'o', süu' jaan' ndii ni natijn e' Espiritu ña kuaxi nda'a' Ndiosí te kuvj kundani e' sakuu' ña ni saman' a yoo'. ¹³ Te sania'á ndu xa'a' ña jaan' xiin' tu'un ña sania'á Espiritu Ndiosí ndu'u, te süu' sania'á ndu a xiin' ña xini tuni mii' ndu. Süu' jaan' ndii xiin' tu'un ña natiin' ndu nuu' Espiritu Santo sania'á ndu xa'a' ña ka'án xa'a' Ndiosí. ¹⁴ Ndisu ne yivi', ne kōo' Espiritu Santo naa nimá ndii, kuvj natijn ña ña sania'á Espiritu Santo jaan', sakan' ña nuu' ne jaan' ndii, siki kuiti' nduu' a, te ni ndee kuvj tu kundani ña a. Sakan' ña ne naa Espiritu Santo nimá kuiti' kuvj kundani ña jaan'. ¹⁵ Sakan' ña ne naa Espiritu Santo nimá ndii, kuvj nakuni ña sakuu' ña'a, ndisu ne jaan' ndii, ndee jin ne yivi' kuvj nakuni ña'a'. ¹⁶ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Kōo' xini ña xanini xto'o' e' Ndiosí, te kōo' tu kuvj sania'á ña'a'", sakan' yoso' a. Ndisu kundani yoo' ña jaan' sakan' ña xanini e' saa xanini Cristo.

3

Xachuun' inga' Pablo xiin' Apolos nuu' Jesús

¹ Ñani ta'an' i, ni kuvj ka'an' i xiin' ndo' ndee naa xaa' i xiin' ne xa xaa' ña kuni Espiritu Santo. Süu' jaan' ndii ni ka'an' i xiin' ndo' ndee naa ne xaa' ña ka'án nimá mii', uun ndee naa ne kuañu'u nuu' ichi' Cristo. ² Ni sania'á i ndo'ó ña xaku vixi kuiti' ndee naa xaa' e' xiin' ne kuañu'u ne chichin', ña sako'o' e' ña lechin kuiti', te taxi e' kaxi' ña ña xaxi' naa ña xaxi' yoo' ne xixa. Sakan' ni xaa' i sakan' ña ndo'ó ndii, ni kuvj natijn ndo' ña ndichi xa'a' Ndiosí, te tia'an kuvj natijn ndo' a ndee vitin, ³ sakan' ña kusaa' xaa' ka' ndo' ña ka'án nimá mii' ndo', naa kuu' ña kuiñu ndo', xiin' ña kani' ta'an' ka' ndo' kuento, xiin' ña nata'vi' ta'an' ndo'. Te xiin' ña jaan' nia'á ndo' ña kusaa' nduu' ka' ndo' ne xaa' ña ka'án nimá mii' kuiti' ndo' ndee naa ne yivi' ne xini yoo' Ndiosí. ⁴ Sakan' suu, kij' ka'án sava ndo' ndii: "Yu'u ndii, kuenta Pablo nduu' i", kachi ndo'. Te sava tuku ndo' ka'án ndii: "Yu'u ndii, kuenta Apolos nduu' i", kachi ndo'. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, jin kachi xaa' ndo' te sakan' xaa' ne xaa' ña ka'án nimá mii' kuiti'.

⁵ ¿Yoo' nduu' Pablo, xanini ndo'ó, uun yoo' nduu' Apolos, xanini tu ndo'? Ndu'u ndii, te xika' nuu' nuu' Ndiosí kuiti' nduu' ndu, te xiin' ña sania'á ndu ini ndo' xini ndo' Jesús. Ndisu jin ndu ni xaa' ña ni ka'an' chuun' xto'o' e' Ndiosí xiin' kuiti' ndu. ⁶ Yu'u ni chi'i tu'un a nimá ndo', te Apolos ni kosó a, ndisu mii' Ndiosí ni sakua'nu' a. ⁷ Xa'a' a jaan' na süu' te ka'nu' ka' nduu' te chi'i', te ni ndee te kosó. Süu' jaan' ndii mii' Ndiosí nduu' ña ka'nu' ka, sakan' ña suvi a sakua'nu' ña'a'. ⁸ Sakan' ña te chi'i' xiin' te kosó ndii, jin kachi te nduu' ra, tee' ndee xakoo xakoo ya'vi ra xa'a' chuun' ña ni xaa' jin ra. ⁹ Sakan' ña ndu'u ndii, te xaa' chuun' nuu' Ndiosí kuiti' nduu' ndu, te ndo'ó nduu' ndee naa ñu'u' mii' xachuun' a, te nduu' tu ndo' ndee naa vi'e a ña xa'a a.

¹⁰ Te xa'a' a ña ndani mii' Ndiosí yu'u ndii, ni taxi a kumi' i ña chuun, te nduu' i ndee naa te xa'a vi'e. Xa'a'

a jaan' na sakania' i xa'a' vi'e, te tukū te yivi' sakaa' vi'e jaan'. Ndisu kuní a ña koto va'a te sakaa' vi'e jaan' saa sakaa' ra a. ¹¹ Sakan' ña ndee jin ne yivi' kivi' sakania' xa'a' inga vi'e mii' xa' iin' ña jaan'. Te xa'a' vi'e ña xa' iin' jaan' ndii, Jesucristo nduu' a. ¹² Kuachí ndii, xa'a' vi'e jaan' ndii, kuví sakaa' e' xiin' oro, uun xiin' plata, uun xiin' yuu' ndatun', uun xiin' itun', uun xiin' itia, uun xiin' ñuu' nda'a' tun' koko. ¹³ Ndisu i'in chuun ña ni xaa i'in e' natuvi kii' koto kua'a ña'a' Ndiosí kivi' so'o' ndi'i'. Sakan' ña xiin' ñu'u koto kua'a a i'in ña jaan' naa' chuun va'a nduu' a, uun naa' süvi a. ¹⁴ Naa' koo' a ni ndo'o' vi'e ña ni sakaa' yoo ka ndii, natjin ña ña va'a ña taxi Ndiosí nda'a' ña. ¹⁵ Ndisu naa' kooko a ndii, ndoñu'u' xachi' chuun ña ni xaa ña. Tee' ndee kaku mii' ña ndii, kundoo' ña ndee naa ne xka'ndiá nuu' ñu'u'.

¹⁶ ¿Ñáá xini ndo' ña yukun' Ndiosí nduu' ndo', te naá Espíritu Santo nimá ndo'? ¹⁷ Sakan' ña naa' xika' yoo ka sandoñu'u' ña yukun' Ndiosí jaan' ndii, sandoñu'u' tu Ndiosí mii' ne jaan'. Kuachí ndii, yukun' jaan' ndii, ña su'un nduu' a, te xa' mii' ndo'ó nduu' yukun' jaan'.

¹⁸ Küní xa'an' xiin' mii' mii' ndee jin ndo'. Naa' xanini sava ndo'ó ña ndichi ndo' xiin' ña xini tuni jin yivi' yo'o' ndii, kuu ndo' ndee naa ne xini tuni xiin' ña ndichi jaan', sakan' te kuví kunduu' ndo' ne xini tuni xna'a nuu' ña ndichi Ndiosí. ¹⁹ Kuachí ndii, ña ndichi ña nduu' kuenta jin yivi' yo'o' ndii, ña küu' kaxi' nduu' a nuu' Ndiosí naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Nakasi Ndiosí ne ndichi nuu' ña xini tuni saka mii' ña." ²⁰ Te ka'an tu a ndii: "Xini xto'o' e' Ndiosí ña ña xanini ne ndichi ndii, ña küu' kaxi' nduu' a", kachi a. ²¹ Xa'a' a jaan' na va'a kuñuñu' ndo' xa'a' ña ndikun' ndo' jin te yivi' jin yivi' yo'o'. Sakan' ña sakuu' ña'a nduu' kuenta mii' ndo', ²² naa kuu' yu'u, te nduu' Pablo, xiin' te nduu' Apolos, xiin' te nduu'

Pedro, xiin' jin yivi' yo'o', xiin' kivi' ñuu, xiin' ña xi'i, xiin' ña xka'ndiá vitin, xiin' ña xka'ndia nuu' ku'un e' ndii, sakuu' ña jaan' nduu' kuenta mii' ndo'. ²³ Te ndo'ó nduu' kuenta Cristo, te Cristo jaan' nduu' kuenta Ndiosí.

4

Ka'an Pablo xa'a' ña xaa' ra tein ne nakayá xa'a' Jesús

¹ Xa'a' a jaan' na kuní a ña kundani ndo' ña ndu'u ndii, te xika' nuu' nuu' Cristo kuiti' nduu' ndu, te ni sakuiso' chuun' a ndu te sania'a ndu ña xini mii' kuiti' Ndiosí. ² Te yoo ka ni tiso chuun', te saa ña jin chuun' ndii, kuní a ña nia'a ña ña ne xachuun' ndaku nduu' ña. ³ Yu'u ndii, ndi'ni xachi' i naa' natava' ndo'ó kuenta kuu' i, uun naa' natava' te yivi' kuenta kuu' i mii' xa'nú ra kuachí. Ndee mii' ndii, natava' i kuenta ña kuu' mii' i. ⁴ Ndisu tee' ndee xini kaxi' i ña naá va'a nimá i ndii, süu' xa'a' a jaan' na nduu' i te ndaku xachi' nimá nuu' Ndiosí. Kuachí ndii xto'o' e' Jesús nduu' ña sana'má yu'u. ⁵ Xa'a' a jaan' na natava' ndo' kuenta kuu' ndee jin ne yivi' ña kuní ka xaa kivi' so'o' ndi'i', süu' jaan' ndii ndiatu' ndo' ndee nandiko' xto'o' e' Jesús. Sakan' ña ña jaan' nduu' ña sanatuví sakuu' ña xaa' si'e e' xiin' sakuu' ña xanini nimá e', te natjin i'in e' ña tiin' ka'nu' saa xata'an natjin e' nda'a' Ndiosí.

⁶ Ñani ta'an' i, ni ka'an i xa'a' ña xaa' Apolos xiin' ña xaa' mii' i xa'a' ña va'a mii' ndo'. Sakan' te küní ndo' saa xaa' ndu, te ña jaan' kundikun' ndo' saa ndo', te saa kuiti' ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, sakan' te ndee jin ndo' sañuñu' xiin' mii' mii' ña xtaní ka' ndo' saa xaa' jin ra te sakan' inga ra. ⁷ Kuachí ndii, ¿yoo nduu' ndo'ó, tuu ndo', na natava' ndo' kuenta kuu' te jaan'? Te, ¿yoo nduu' ña kumi' ndo' ni taxi' Ndiosí nda'a' ndo'? Sakuu' a ni taxi' a jaan'. Naa' süvi a ni taxi' a ndii, ¿ndichun na xañuñu' xiin' mii' ndo'

ndee naa' ni ki'in ndo' a xiin' ña ndiee' mii' ndo'?

⁸ Xanini ndo' ña kōo' a kuní xachi' ka nuu' ndo', te xa vika' va ndo', te xa nduu' tu ndo' ndee naa ne xa'ndia chuun' kuu' nuu', te kuasa' ka kuní ndu nuu' ndo'. Va'a ya'a naa' sakan', te nduu' xna'a ndo' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu', te kuví ka'ndia chuun' na ndu'u xiin' ndo'. ⁹ Kuachí ndii tuu yu'u ndii, ndu'u, te tianu' Jesús sania'á ichi' a ndii, ni xata yukun Ndiosí ndu ndee so'o' ndi'i ndee naa te xa ni xaa ndei' ña kuví ra. Sakan' ña xa ni nandu ndu ndee naa ña sii' iin yivi' yo'o' nuu' ángele xiin' nuu' ne yivi'. ¹⁰ Te xa'a' a ña saxinú ndu ña kuní Cristo na nduu' ndu ndee naa te kuu' kaxi' nuu' ne yivi', ndisu ndo'ó ndii, ne kuu' kaxi' va nduu' ndo' ni xaa Cristo, kachi mii' ndo'. Ndu'u ndii, kōo' ndiee' ndu, ndisu ndo'ó ndii, ndiee' va ndo' nuu' mii' ndo'. Ndo'ó ndii, xito' ka'nu' ne yivi' ndo'ó, ndisu ndu'u ndii, ndasi' ña ndu. ¹¹ Ndee kivi' vitin ndii, xi'í va ndu soko, te ichí tu ndu tikui, te kuní tu toto ndu, te mii' tu kuu' ne yivi' xiin' ndu, te kōo' tu vi'e mii' ndiee' ndu. ¹² Te xavi xava'a ndu xachuun' ndu te tiaku ndu, te kij' kanja'a ne yivi' xiin' ndu ndii, ka'an ndu xiin' Ndiosí ña sañu'u' ña'a' a, te kij' mii' kuu' ña xiin' ndu ndii, kundieni ndu xa'a' ña. ¹³ Te kij' kanja'a ña xiin' ndu ndii, ka'an va'a ndu xiin' ña. Te ndee vitin ndii, xaa' ña xiin' ndu ndee naa xaa' e' xiin' mii' in' ña yoo iin yivi' kuiti', uun ndee na xaa' e' xiin' ña xa ni ndoo ndoso'.

¹⁴ Süu' ke'i i ña yo'o' te saka'an' i ndo'ó, süu' jaan' ndii ke'i e te chituní i ndo'ó ndee naa si'e mii' i, sakan' ña ndani va i ndo'ó. ¹⁵ Sakan' na tee' ndee kumi' ndo' uxí mií te sania'á ndo'ó ichi' Cristo, ndisu yuva' ndo' ndii, iin ndaa' kuiti' kuu' ra. Te yu'u nduu' yuva' ndo' jaan', sakan' ña sivi' i ni ka'an ndoso' tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ndo', te ni natiin ndo' a. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña kundikun ndo' ña xaa' i. ¹⁷ Xa'a' a jaan' tu na ni ti'vi' i

Timoteo nuu' ndo', te nduu' ndee naa si'e i, te ndani va i, te te yo'o' ndii, xika' ndaku va ra ichi' xto'o' e' Jesús. Te yo'o' sanaka'an' ndo'ó saa xika' yu'u nuu' ichi' Cristo xiin' saa sania'á i ne nakayá xa'a' Jesús mii' ka kua'an i. ¹⁸ Ndisu sava ndo' ndii, xa ni kuñuñu' va ndo', te tuu ndo' ña ndee naa kōo' kivi' ku'un ka i mii' ndiee' ndo'. ¹⁹ Ndisu naa' ni taxí xto'o' e' ndii, ku'un achí i mii' ndiee' ndo', te kuní i naa' ndixa kumi' xna'a te ñuñu' jaan' ña ndiee' Ndiosí, uun xanu' tu'un nda'vi so'o' kuiti' ka'an ra. ²⁰ Kuachí ndii, kij' xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e' ndii, süu' tu'un nda'vi so'o' kuiti' ka'an e', süu' jaan' ndii nia'á e' ña kumi' e' ña ndiee' a. ²¹ ¿Saa kuní ndo' xaa i mii' ndiee' ndo'? ¿Ñaa kuní ndo' ña xaa i xiin' iin nduku te kutun' i ndo'ó, uun ñaa kuní ndo' ña xaa maso i xiin' ña ndani va i ndo'ó?

5

Ka'an chuun' Pablo ña xta'ni' ña tein ña te xaa' kuachí xiin' si'i' nda'vi ra

¹ Xini i kuento ña yoo iin te yivi', te kumi' musa tein ndo', te ña jaan' ndii, ndee ne tuku' xaa' a, sakan' ña te jaan' ndii, si'i' nda'vi ra ndi-aka' ra. ² Te ndo'ó ndii, kusaa' xañuñu' ka ndo' tee' ndee xaa' te jaan' sakan'. Naa' va'a iin yivi' ndii, kusuchi' ini ndo' xa'a' ña jaan', te xta'ni' ndo' te xaa' ña kini jaan' tein ndo'. ³ Te yu'u ndii, tee' ndee kōo' i yoo tein ndo' ndii, kanini ndo' ndee naa ndu'u' i xiin' ndo'. Tee' ndee xika' ndu'u' i ndii, xa ni katun' i te xaa' ña kini jaan'. ⁴ Te kij' nakayá ndo' xa'a' xto'o' e' Jesucristo xiin' ña ndiee' a ndii, koo' tu nimá yu'u xiin' ndo', te xiin' ña ndiee' xto'o' e' Jesucristo ⁵ sanakua'a ndo' te xaa' ña kini jaan' nda'a' ña ndiva'a, te sakan' ndoñu'u' xachi' ña ndioo' ini ñu'u' nde'i ra, te kaku nimá ra kij' nandiko' xto'o' e' Jesucristo.

⁶ Te ndo'ó ndii, va'a ña kusaa' xañuñu' ka ndo'. ¿Ñaa xini ndo' ña sie kuiti' yuchi' levadura te saki'vi

pachì a sakuu' ixan' xita' va'a?
 7 Xa'a' a jaan' na kuxioo ndo' nuu'
 kuachì naa ña ni xaa te yivi' jaan',
 ña nduu' ndee naa yuchi' levadura
 yata', ña saki'ví pachì xita' va'a te
 sätivi' a ndo'ó. Te sakan' kunduu'
 ndo' ndee naa ixan' xaa' ña koo'
 yuchi' jaan' saká xiin'. Te mii' ndo'ó
 nduu' ndee naa xita' va'a jaan', ña
 xi xixi' e' kii' nasokú viko' pascua.
 Sakan' ña Cristo nduu' ndee naa
 mbee sie, ti' xa'ni' ne yivi' viko'
 pascua jaan', te ni nasokó' xiin' mii'
 mii' a xa'a' kuachì e'. 8 Sakan' na
 kuii' kuni' a ña saka'nu' e' viko'
 pascua jaan' kuenta Jesús xiin' ña
 ndoo nimá e' xiin' ña ndixa, te
 kunduu' a ndee naa xita' va'a ti'e' ña
 koo' yuchi' levadura yata' jaan' saká
 xiin'. Sakan' ña yuchi' jaan' ndii,
 nduu' a ndee naa kuachì xiin' ndee
 naa ña nja'a.

9 Xa ni ka'an i xiin' ndo' xiin' inga
 tutu ña ni tü'vi' nuu' i ña kundjaka
 ta'an' ndo' xiin' ne kumi' musa.
 10 Ndisu süu' xiin' ña ni ka'an i
 jaan' kuni kachi i ña kuxioo xachi'
 ndo' nuu' ne yivi', ne nduu' kuenta
 iin yivi', naa kuu' ne kumi' musa,
 xiin' ne ndioo' inji va xa'a' ña'a inga
 ne yivi', xiin' ne kui'na', xiin' ne
 xaka'nu' ndiosí saka. Sakan' ña
 naa' kuxioo xachi' ndo' nuu' ne jaan'
 ndii, kuni' a ña kiee xachi' ndo' nuu'
 ñu'u' iin yivi' yo'o'. 11 Ña ni kuni
 yu'u' ka'an i ndii, ña kundjaka ta'an'
 ka' ndo' xiin' ne ka'an ña ndikún nja
 ichi' Jesús, ndisu kumi' nja musa
 nja, te nduu' tu nja ne ndioo' inji va
 xa'a' ña'a inga ne yivi', te xaka'nu'
 tu nja ndiosí saka, te tiin' kuachì
 nianí tu nja ne yivi', te nduu' tu nja
 ne xini, te kui'na' tu nja. Te xiin' ne
 jaan' ndii, ni ndee küxi inga' ndo'.
 12 Kuachì ndii koo' ndee iin xa'a' ña
 sana'má yu'u' ne nduu' kuenta iin
 yivi'. Ndisu ndo'ó nduu' ne kuni'
 a sana'má ne nduu' kuenta Jesús
 xiin' ndo'. 13 Sakan' ña mii' Ndiosí
 sana'má ne nduu' kuenta iin yivi'
 jaan'. Xa'a' a jaan' na xta'ni' ndo'
 te xaa' ña kiji, te ndiaka' si'i' nda'vi
 jaan' tein ndo'.

6

*Nakoo ndo' ña manì' xiin' ta'an'
 ndo' tein mii' ndo' kii' yoo tu'un kui'e*

1 Kii' yoo iin ndo' tu'un kui'e xiin'
 iin ne xika' ichi' Jesús xiin' e' ndii,
 va'a xaa' ndo' naa' ku'un ndo' nuu'
 te ndiso' chuun' vi'e kuachì, te iin
 kuachì ta'an' ndo', süu' jaan' ndii
 kuni' a ña ku'un ndo' nuu' te xa'ndia
 chuun' nuu' ne nduu' kuenta Jesús
 xiin' e', te ka'an ndo' ña jaan' xiin'
 ra. 2 Kuachì ndii, yoo', ne nduu'
 kuenta Ndiosí, nduu' ne sana'má ne
 yivi' iin yivi' kivi' so'o' ndi'i'. Naa'
 sakan' nduu' a ndii, ¿ndichun na
 küvi ka'nu' ndo' kuachì kualì' kuso'o'
 jaan'? 3 ¿Ñáá xini' ndo' ña yoo'
 sana'má ndee ángele nuu' ku'un e'?
 Naa' sakan' nduu' a ndii, küvi ka' vi'
 ka'nu' ndo' kuachì ña yoo iin yivi'
 yo'o'. 4 Xa'a' a jaan' na kii' yoo
 ndo' tu'un kui'e tein ndo' ndii, koo'
 ndee iin xa'a' ña ku'un ka'an kuachì
 ndo' xa'a' ta'an' ndo' nuu' te xa'ndia
 chuun' vi'e kuachì, te nduu' kuenta
 Jesús. 5 Ka'an i ña yo'o' xiin' ndo',
 sakan' te kuka'an nuu' ndo'. ¿Saa
 ka' vi' tu koo' ndee iin ne küvi ka'nu'
 kuachì xa'a' tu'un kui'e ña yoo tein
 mii' ndo' jaan'? 6 Sakan' ña süu'
 kuenta'an' mii' kuiti' ndo', süu' jaan'
 ndii ndee nuu' te xa'ndia chuun'
 vi'e kuachì, te nduu' kuenta Jesús,
 kua'an ndo' kuenta'an' ndo'.

7 Sakan' na kuii', xa'a' a ña
 kuenta'an' ndo' jaan' kuiti' ndii, nia'a
 ndo' ña ita' ni'i' ndo' nuu' ichi' Jesús.
 Ndee va'a ka' naa' kundjeni ndo' ña
 saa ka' kuu' ne yivi' xiin' ndo', te
 va'a ka' naa' kundjeni tu ndo' kii'
 xaku'na' nja ña'a ndo'. 8 Ndisu
 ndo'ó nduu' ne saa ka' kuu' xiin' ne
 yivi' ndee ne ta'an' ndo', ne nakayá
 xiin' ndo' xa'a' Jesús, te xaku'na' tu
 ndo' ña'a nja.

9 Saa ka' vi' tu tüvi' nuu' ndo' ña
 ne xaa' ña nja'a ndii, kunduu' nja
 kuenta ña xa'ndia chuun' Ndiosí.
 Küni xa'an' xiin' mii' mii' ndo',
 sakan' ña ne xaa' ña xiin' ndii,
 kundjee nja ikan', te sakan' tu ne
 xaka'nu' ndiosí saka, te sakan' ni tu
 ne kumi' musa, te sakan' ni tu te

yivi', te sananduu' xiin' mii' ña'a', te sakan' tu te yivi', te kixin' xiin' inga te yivi', ¹⁰ te ni ndee ne kui'na', te ni ndee ne ndioo' iní va xa'a' ña'a' inga ne yivi', te ni ndee ne nduu' ne xini, te ni ndee ne tiin kuachi nianí, te ni ndee ne xini xa'an' ne yivi', te na'in' nja xu'un' ne jaan' ndii, ndee iin ne jaan' kundiee mii' xa'ndia chuun' Ndiosí jaan'. ¹¹ Te sakan' ni xaa sava ndo'ó nuu' ni kixin. Ndisu vitin ndii, xa ni ndasandoo Ndiosí ndo'ó nuu' kuachi ndo', te xa ni ndasandu tu a ndo'ó nditia mii' a, te nduu' ndo' ne ni xandaaku a nimá nuu' a xiin' ña ndiee' xto'ó e' Jesucristo, te sakan' tu xiin' ña ndiee' Espíritu Ndiosí.

Kuxioo e' nuu' ña xiin

¹² “Sakuu' nuu' a kuví saa i”, kachi ne yivi', ndisu süu' sakuu' a nduu' ña chindiee' yoo'. “Sakuu' nuu' a kuví saa i”, kachi nja, ndisu vā'a taxi e' ña viko ni'i ndee iin ña jaan' yoo'. ¹³ Te sakan' tu ka'an sava nja ndii: “Ña xaxi' e' ndii, ña kuní tixin e' nduu' a, te tixin e' ndii, ña kuní ña xaxi' nduu' a”, kachi nja. Ndixa ka'an nja, ndisu sandoñu'u' Ndiosí uvi saa' ña jaan'. Te ndii, ñu'u' nde'i e' ndii, süu' ni xa'a' ña'a' xto'ó e' Ndiosí te saa e' ña xiin' xiin' a. Süu' jaan' ndii ni xa'a' ña'a' a xa'a' mii' a, te savi tu a nduu' xto'ó ñu'u' nde'i e' jaan'. ¹⁴ Saa nii' ni sanatiaku Ndiosí xto'ó e' Jesús ndii, nii' sakan' tu sanatiaku a yoo' xiin' ña ndiee' a. ¹⁵ Saa ka vi' tu xini ndo' ña kuenta Cristo nduu' ñu'u' nde'i e'. ¿Ñáá xanini ndo' ña kuví sanduiin e' ñu'u' nde'i e', ña nduu' kuenta Cristo, xiin' ñu'u' nde'i iin ña'a' ña' xiin? Vā'a xachi' sakan' ran'. ¹⁶ Saa ka vi' tu xini ndo' ña te sanduiin' ñu'u' nde'i ra xiin' ñu'u' nde'i iin ña'a' ña' xiin' ndii, iin ndaa' nanduu' ra xiin' ña'a' jaan', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Iin ndaa' ñu'u' nde'i nanduu' uvi saa' nja.” Sakan' yoso' a. ¹⁷ Ndisu ne sanduiin' xiin' mii' xiin' xto'ó e' Jesús ndii, iin ndaa' nanduu' nimá nja xiin' a.

¹⁸ Sakan' na kuui' kunu ndo' nuu' ña xiin, kuachi ndii, ndee ka tuku

nuu' kuachi ña xaa' ne yivi' ndii, süu' xiin' ñu'u' nde'i nja xaa' nja a. Ndisu ne xaa' ña kiní jaan' ndii, xiin' ñu'u' nde'i nja xaa' nja a. ¹⁹ Saa ka vi' tu xini ndo' ña ñu'u' nde'i ndo' jaan' ndii, nduu' a ndee naa yukun' Espíritu Santo ña ni taxi Ndiosí nuu' ndo', te naá a nimá ndo'. Te süu' ña'a' mii' ndo' nduu' ñu'u' nde'i ndo' jaan', ²⁰ kuachi ndii ya'vi va ni cha'vi Ndiosí xa'a' ndo'. Sakan' na kuní a ña saka'nu' ña'a' ndo' xiin' ñu'u' nde'i ndo' xiin' nimá ndo', sakan' ña ña'a' mii' a nduu' ña jaan'.

7

Ka'an Pablo saa kuní a kundiee ne yivi' kii' tunda'a' nja

¹ Te vitin kuni nakuiin i ña ni ndatu'un' ndo' yu'u nuu' tutu, ña ni ti'vi' ndo' nuu' i, ña ka'an naa' va'a ña kusun te yivi' xiin' ña'a'. ² Ndisu xa'a' a ña iyo va koyo e' nuu' ña xiin' ndii, tuu yu'u ña va'a ka ña i'in te yivi' ndii, koo ña' si'i' ra, te i'in ña'a' ndii, koo ii' a. ³ Te ii' ña'a' ndii, kuní a ña saxinú ra ña kusun ra xiin' ña' si'i' ra, te sakan' tu ña' si'i' iin te yivi' ndii, kuní a ña saxinú a' ña kusun a' xiin' ii' a'. ⁴ Ña'a' ndii, süu' ña'a' mii' a' nduu' ñu'u' nde'i a', süu' jaan' ndii ña'a' ii' a' nduu' a. Te sakan' tu te yivi' ndii, süu' ña'a' mii' ra nduu' ñu'u' nde'i ra, süu' jaan' ndii ña'a' ña' si'i' ra nduu' a. ⁵ Xa'a' a jaan' na ka'an yu'u' ndo' ña kusun xiin' ta'an' ndo'. Ndisu naa' ni ndoo ndo' kuento ña koo ii' ndo' iin xa'a' te ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, va'a sakan'. Te kii' ndi'i ña jaan' ndii, kuní a ña kusun xiin' ta'an' ni tukuu' ndo', saa iin kii' te samaña ña ndiva'a ndo'ó, te koyo ndo' nuu' kuachi xa'a' a ña kundieni ndo'.

⁶ Sakuu' ña yo'ó' ka'an i xiin' ndo' saa tuu mii' yu'u, ndisu süu' iin ña ka'an chuun' i nuu' ndo' nduu' a. ⁷ Tuu yu'u ndii, va'a ka naa' ndoo iin ndaa' sakuu' ne yivi' ndee naa yu'u, ndisu i'in ne yivi' ndii, ni taxi Ndiosí ña siin' kaka nja iin yivi'. Sava nja ni taxi a ña ndoo mii' nja saa yoo nja,

te sava tukū nīa nī taxī a ña tunda'a' nīa.

⁸ Sakan' na kuii' ka'an i xiin' ne ndiee' iin ndaa', xiin' ne kuaan' ña va'a ka ndoo mii' nīa kundiee nīa saa yoo nīa ndee naa yu'u. ⁹ Ndisu naa' kundieni nīa ña koo i' nīa nuu' ña kuni kusun xiin' ta'an' nīa ndii, ndee chaa' ka na tunda'a' nīa te sakan' ña ndiee' va ndo'o' nīa xa'a' ña kuni kusun xiin' ta'an' nīa.

¹⁰ Ne xa nī tunda'a' ndii, ña yo'o' ka'an chuun' i nuu' nīa, ndisu süu' ña ka'an chuun' mii' i nduu' a, süu' jaan' ndii, ña ka'an chuun' xto'o' e' nduu' a. Ña ña'a' ndii, kuní a ña ñakoo a i' a'. ¹¹ Te naa' xa nī nata'vi' ta'an' iin ña'a' xiin' i' a' ndii, na tunda'a' ka a', uun na ñakoo nīa ña maní xiin' ta'an' nīa. Te sakan' tu tiaa ndii, na nata'vi' ta'an' ra xiin' ña si'i' ra.

¹² Te ña kuni i ka'an i xiin' sakuu' inga ndo' vitin ndii, süu' ña nī ka'an chuun' xto'o' e' Jesús nduu' ka a. Naa' yoo iin te ndikún ichi' Jesús xiin' e', te ndikún ña' si'i' ra ichi' Jesús, ndisu xindoó nimá a' ña kundu'u' a' xiin' ra ndii, na nata'vi' ta'an' ra xiin' a'. ¹³ Te naa' yoo iin ña'a', ña' ndikún ichi' Jesús xiin' e', te ndikún i' a' ichi' Jesús, ndisu xindoó nimá ra ña kundu'u' ra xiin' a' ndii, na nata'vi' ta'an' a' xiin' ra'. ¹⁴ Sakan' ña iin te yivi', te ndikún ichi' Jesús ndii, nduu' ra nditia Ndiosí nuu' a xa'a' a ña ndikún ña' si'i' ra ichi' Jesús. Te iin kachi tu iin ña'a' ña' ndikún ichi' Jesús ndii, nduu' a' nditia Ndiosí nuu' a xa'a' ña ndikún i' a' ichi' Jesús. Naa' süu' sakan' nduu' a ndii, süu' ne ndoo nduu' si'e nīa nuu' Ndiosí. Ndisu nditia Ndiosí nduu' tu si'e nīa jaan' vitin. ¹⁵ Ndisu naa' kuni nata'vi' ta'an' ne ndikún ichi' Jesús jaan' ndii, na saa nīa a. Sakan' ña ne ndikún ichi' Jesús ndii, kuasa' kande' ña kundia'ka ta'an' ka nīa xiin' ne jaan'. Sakan' ña Ndiosí ndii, kuní a ña kundiee maní e'. ¹⁶ Ndo'ó, ña'a', xiní ndo' naa' kuein' kuví sakundikún ndo' i' ndo' ichi' Jesús. Te ndo'ó, te yivi', xiní tu

ndo'ó naa' kuein' kuví sakundikún ndo' ña' si'i' ndo' ichi' Jesús.

¹⁷ I'in ndo' kuní a kaka saa nī ka'an tuní xto'o' e' xiin' ndo' kii' nī kana a ndo'ó te kaka ndo' ichi' a. Ña kaa' nduu' ña sanía'á i sakuu' xaan' mii' nakayá ne yivi' xa'a' Jesús.

¹⁸ Naa' xa yoo tuní iin' sava ndo'ó kii' nī kana Ndiosí ndo'ó te kaka ndo' ichi' Jesús ndii, na ndoo mii' a iin' ndo', te naa' sava ndo' nī yoo a iin' ndii, kasa'a ndo' a iin' ndo'.

¹⁹ Kuasa' chindiee' a ña kasa'a e' tuní iin' e', uun naa' kasa'a e' iin' e'. Ña ka'nu' ka nduu' a ña saxinu e' ña ka'an chuun' Ndiosí xiin' e'.

²⁰ Sakan' na kuii' na kaka i'in e' saa yoo e' kii' nī kana Ndiosí yoo te kaka e' ichi' a. ²¹ Naa' nī xiko ni'i' iin xto'o' ndo'ó kii' nī kana Ndiosí ndo'ó nuu' ichi' a ndii, kundí nī ndo' xa'a' ña jaan'. Ndisu naa' kuví ndoo ndiká ndo' nuu' xto'o' jaan' ndii, saa ndo' a.

²² Kuachi ndii, naa' nī xiko ni'i' ña'a' iin xto'o' kii' nī kana ña'a' xto'o' e' Ndiosí ndii, nī sandoó ndiká ña'a' a te kundu'u' nīa kuenta a, ndisu ne nī xika ndiká kii' nī kana ña'a' xto'o' e' Ndiosí ndii, ne xika' nuu' nuu' Cristo nī nandu'u' nīa. ²³ Sakan' ña kii' nī sandoó ndiká Ndiosí yoo' ña nī xi'i' Cristo xa'a' e' ndii, kua'a' va nī cha'vi' a. Xa'a' a jaan' na kuní a ña taxi' ndo' viko ni'i' ndee iin ne yivi' ndo'ó. ²⁴ Sakan' na kuii', ñaní ta'an' i, na kaka nuu' i'in ndo' nuu' Ndiosí saa nī yoo ndo' kii' nī kana a ndo'ó te kaka ndo' ichi' a.

²⁵ Te xa'a' ne tia'an tunda'a' ndii, koo' ndee iin ña ka'an chuun' xto'o' e' taxi' i, ndisu kuví taxí i ña tuu mii' i, te kuví iní ndo' kuni ndo' yu'u xa'a' a ña nī kuvita iní Ndiosí xa'a' i. ²⁶ Tuu yu'u ndii, va'a ka na kaka i'in e' saa yoo e' kii' nī kana Ndiosí yoo' te kaka e' ichi' a xa'a' a ña nī kuví tundo'o' kaa' iin yivi' ña ndiee' e' vitin. ²⁷ Naa' yoo ña si'i' ndo' ndii, nata'vi' ta'an' ndo' xiin' a, te naa' koo' a' ndii, nduku' ña'a' ndo'. ²⁸ Naa' tunda'a' ndo' ndii, kuasa' xaa' ndo' kuachi, te naa' iin ña'a' ndu'u' sie tunda'a' ndii, kuasa' tu xaa' ña' jaan' kuachi,

ndisu ne tunda'á' jaan' ndii, koo tundo'o' nuu' nja jin yivi' yo'o', te yu'u ndii, kuni i na kundo'o' nja na jaan'.

²⁹ Nanj ta'an' i, na yo'o' nduu' na kuni ka'an' i xiin' ndo'. Xa kua'an' ndi'i' kivi', xa'a' a jaan' na ne xa ni tunda'a' ndii, kuni a na kundiee nja ndee naa ne tia'an tunda'a' nduu' nja, ³⁰ te ne xaku' ndii, kuni a na kuu nja ndee naa ne kuasa' xaku', te ne va'a kuni ndii, kuni a na ndee naa kuasa' va'a tu kuni nja, te ne sata' na'a ndii, ndee naa koo' xachi' a kumi' nja, ³¹ te ne sasana' xiin' mii' xiin' na'a na yoo jin yivi' yo'o' ndii, kuu nja ndee naa kuasa' sasana' xiin' mii' xachi' nja nuu' a. Sakan' na, na yoo jin yivi' vitin ndii, xa kuyatin' ndonu'u' a.

³² Ka'an' nimá yu'u na kundi'ni ndo' xa'a' ndee jin na'a, sakan' na te ndu'u' jin ndaa' ndii, xa'a' xto'o' e' kuiti' ndi'ni ra xiin' xa'a' saa saa ra te kusii' ini a saa ra. ³³ Ndisu te xa ni tunda'a' ndii, ndi'ni ra xa'a' na'a na yoo jin yivi', sakan' na ndi'ni ra xa'a' saa saa ra te sasi' ra ini na' si'i' ra. ³⁴ Te sakan' tu na'a', na' yoo ii', xiin' na' ndu'u' sie ndii, nakuita' ndo'o' nja, sakan' na na koo' ii' ndii, ndi'ni a' xa'a' na xika' nuu' a' nuu' xto'o' e' kuiti' xiin' xa'a' na kunduu' a' xanu' nditia a xiin' nu'u' nde'i' a' xiin' nimá a'. Ndisu na' yoo ii' jaan' ndii, ndi'ni a' xa'a' na yoo jin yivi', sakan' na ndi'ni a' xa'a' saa saa a' te sasi' a' ini ii' a' jaan'. ³⁵ Ka'an' i na yo'o' xiin' ndo' xa'a' na va'a mii' ndo', suu' xaa' i sakan' xa'a' a na kuni nakasi' i ndo'o'. Suu' jaan' ndii kuni chindiee' i ndo'o' te sachuun' ndaku ndo', te kuu kaxi' tu ndo', te sakan' tu te koo' ndee jin na vikuita'nu nuu' ndo' te kaka nuu' ndo' nuu' xto'o' e'.

³⁶ Ndisu naa' yoo sava te yivi', te yoo jin na'a' si'e ndu'u' sie, te tuu ra ndii, xa na'a' xinu nduu' a' te xanini ra na va'a ka nduu' a' na tunda'a' a', na satunda'á' na'a' ra. Te xiin' na jaan' ndii, koo' kuachi' xaa' ra. ³⁷ Ndisu te xa ni xindoo nimá na tunda'a' na' si'e ra, te koo' ndee jin xa'a' na satunda'á' ra na' jaan',

te koo' tu ndee jin na xikuita'nu nuu' ra, te saa ra na kuni ra xa'a' na' jaan', te xa ni taxi ini tu ra na satunda'á' ra na'a' si'e ra jaan' ndii, va'a xaa' ra. ³⁸ Xa'a' a jaan' na te satunda'á' na' si'e jaan' ndii, va'a xaa' ra, te te satunda'á' na'a' ndii, va'a ka xaa' ra.

³⁹ Na'a', na' xa ni tunda'a' ndii, jin ndaa' ni nandu'u' a' xiin' ii' a' na tiaku ra. Ndisu naa' kivi' ra ndii, ndoo' ndika' a' te kivi' tunda'a' a' xiin' yoo ka kuni a', ndisu na tunda'a' a' xiin' te xika' ichi' xto'o' e' Jesús. ⁴⁰ Tee' ndee kivi' tunda'a' a' ndii, tuu yu'u na va'a ka kundu'u' a' naa' tunda'a' ka a', te kumi' i Espiritu Santo, te tuu yu'u ndii, suvi' a saka'an' yu'u na yo'o'.

8

Na ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka

¹ Te vitin kuni ka'an' i xiin' ndo' xa'a' ndei' na ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka. Na ndixa' nduu' a' ndii, sakuu' e' xini xa'a' na jaan', te na xini e' jaan' ndii, xanu'u' a' yoo', ndisu na ndani e' ne yivi' ndii, sakuu' nu' a' yoo' nuu' ichi' Jesús. ² Te yoo ka tuu na xa xini nja xa'a' na jaan' ndii, kusaa' tia'an kundani nja saa kuni a' na kundani xna'a' nja a'. ³ Ndisu ne ndani Ndiosí ndii, xini a' ne jaan'.

⁴ Te xa'a' a' na, naa' va'a kaxi' e', uun va'a kaxi' e' na xaxi' na ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka jaan' ndii, xini kaxi' e' na suu' na tiaku nduu' ndiosí saka jaan', te xini tu e' na jin ndaa' tilu' kuiti' Ndiosí yoo. ⁵ Tee' ndee yoo kua'a' na ka'an' ne yivi' nduu' ndiosí, uun xto'o' nja ndivi', uun nuu' nu'u' jin yivi', sakan' na yoo kua'a' na jaan' nuu' ne yivi' jin yivi', ⁶ ndisu nuu' yoo' ndii, yoo jin ndaa' kuiti' Ndiosí, yuva' e', na ni xa'a' sakuu' na'a' na yoo, te xa'a' na jaan' tiaku e'. Te yoo jin ndaa' kuiti' xto'o' e', te na jaan' nduu' Jesucristo, te xiin' nda'a' na

jaan' ni xa'a Ndiosí sakuu' ña'a, te suvi tu a taxi' kivi' ñuu e'.

⁷ Te ndisu süu' sakuu' ne ndikún ichi' Jesús xiin' e' xini ña ndixa jaan', sakan' ña sava nia ndii, ni kaan nia ña ni xa'ka'nu' nia ndiosí saka jaan', te ndee vitin, xa'a' a ña itia' ini nia ndii, kij' xixi' nia ndei', ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka jaan' ndii, xanini nia ña xa ni tivi' nia. ⁸ Ndisu ña natiin' Ndiosí yoo' ndii, süu' kuenta ndee nuu' ña xaxi' e' nduu' a, uun ndee nuu' ña xaxi' e. Ni ndee süu' ne ka'nu' ka nduu' e' xa'a' a ña xaxi' e' iin nuu' ña xaxi', uun ni ndee süu' ne nda'vi so'o nduu' e' xa'a' a ña xaxi' e'.

⁹ Ndisu koto ndo', koto ka sakoyó ndo' ne itia' ini nuu' ichi' Ndiosí nuu' kuachi xiin' ña yoo ndiká ndo' te xixi' ndo' ndee ka nuu' ña xaxi' jaan'. ¹⁰ Sakan' ña saa e' kuenta ndii, naa' iin ndo'ó, ne xa xini xa'a' ña xaxi' jaan' ku'un te kuxi ndo' a tixin yukun' ndiosí saka jaan', te na'in nda'a' iin ne ta'an' e', ne itia' ini xini Jesús, ndo'ó ndii, kuein' ka'an tu nimá ne jaan' kuxi nia ña ni nasoko' ne yivi' jaan' tee' ndee xanini nia ña va'a saa nia ña jaan'. ¹¹ Sakan' na xa'a' a ña xini ndo'ó ña köo' a xaa' a saa e' ña jaan' ndii, xiin' ña jaan' sanama' ndo' ne itia' ini xini Cristo, ne ni xi'i tu a xa'a'. ¹² Sakan' na kuii' kij' xaa' ndo' ña jaan' ndii, satuxu'vi ndo' nimá ne itia' ña ini xini Jesús, sakan' ña xiin' ña xaa' ndo' jaan' ni tuu ne jaan' ndii, ni xaa nia kuachi, te ndee naa xiin' mii' Jesucristo xaa' ndo' kuachi. ¹³ Sakan' na kuii', naa' xa'a' ña xixi' i ndei' jaan' te xaa' inga ne ta'an' i kuachi ndii, köo' kivi' kuxi ka i ndei' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka jaan', te saa ka ne ta'an' i jaan' kuachi jaan' xa'a' ña kuu' yu'u.

9

Ka'an Pablo ña nduu' ra te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a

¹ Xini ndo'ó ña kumi' yu'u ndei' te saa i naa xaa' inga te ndikún ichi' Jesús, te xini tu ndo' ña nduu' i te tianu' a sania'á ichi' a, te xini ni

tu ndo' ña ni xini nduchi' nuu' i Jesús, ña nduu' xto'o e', te nduu' ndo'ó kuenta a xa'a' ña ni ka'an i tu'un a nuu' ndo'. ² Naa' süu' te tianu' a sania'á ichi' a nduu' i nuu' tukü ne yivi' ndii, suvi xna'a nduu' i nuu' ndo'ó, sakan' ña ni sananduu' i ndo'ó kuenta a, te xiin' ña jaan' kivi' kuni ne yivi' ndii, suvi nduu' i.

³ Ña yo'o' ka'an i xiin' ne kanja'a xiin' i: ⁴ Xata'an tu ña taxi ndo'ó ña kaxi' ndu'u xiin' ña ko'o ndu xa'a' चुुun ña xaa' ndu. ⁵ Xata'an tu ña naka ndu iin ña'a' xika' ichi' Jesús te kunduu' a' ña' si'i ndu, te kaka' a' xiin' ndu naa xaa' tukü te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a, xiin' naa xaa' ñani mii' xto'o e', xiin' naa xaa' Pedro. ⁶ ¿Ñáá yu'u xiin' Bernabé kuiti' kuni a sachuun' tukü nuu' चुुun te kutiaku ndu? ⁷ Köo' ndee iin te xiiin' xiku'un ya'vi' xiin' xu'un' mii' ra xa'a' चुुun ña xaa' ra. Te köo' ndee iin te chi'i' uva te xaxi' ra nduu' a, te sakan' tu köo' ndee iin te kumi' mbee te xi'i' ra lechin ri'.

⁸ Te kaniini ndo' naa' yu'u kuiti' ka'an sakan'. Kuachi ndii sakan' tu ka'an tu'un ndei' Ndiosí. ⁹ Sakan' ña tu'un ndei', ña ni ke'i Moisés jaan', ka'an ndii: "Chü'un ndo' tin-daa' yu'u' toro kij' sakoyó ri' ndikin' trigo." Sakan' kachi a. Te kij' ka'an Ndiosí sakan' ndii, süu' xa'a' ti jaan' kuiti' ndi'ni a, ¹⁰ süu' jaan' ndii xa'a' yoo' ndi'ni a, kuachi ndii xa'a' yoo' ni ke'i tu'un jaan'. Sakan' ña te ta'vi' ñu'u' xiin' te sakoyó ndikin' trigo jaan' ndii, xaa' ra चुुun jaan' xa'a' a ña ndiatu' ini ra ña natiin ra ña savi', ña xata'an natiin ra xa'a' चुुun jaan'. ¹¹ Xa'a' a ña ndu'u ni chi'i' tikin' ña nduu' tu'un Ndiosí nimá ndo' ndii, ¿ñáá xata'an ña taxi ndo'ó ña kutiaku ndu? ¹² Naa' tukü te yivi' taxi ndo'ó ña tiaku ra ndii, saa ka vi' tu kuni a ña saa ndo' sakan' xa'a' ndu'u.

Ndisu ndu'u ndii, tia'an kakan ndu'u a nuu' ndo', süu' jaan' ndii sakuu' a kundieni ndu, te sakan' ndee iin ña'a' viku'ita'nu nuu' ña ka'an ndoso' ndu tu'un va'a xa'a' Cristo. ¹³ Xini ndo'ó ña te xachuun'

tixin yukun' ka'nu' ndii, xa ña yoo tixin yukun' jaan' xixi' ra chaa' a, te te xachuun' mii' nasoko' ra kiti' nuu' Ndiosí ndii, xixi' ra chaa' ndei' ri'. ¹⁴ Te sakan' tu ni ka'an chuun' xto'o e' Jesús ña ne sania'á tu'un va'a ndii, na kutiakú ña xiin' chuun' jaan'. Sakan' ni kachi' a. ¹⁵ Ndisu ndee jin ichi' tia'an kakan' i ndee jin ña'a nuu' ndo' ña kutiakú i, ni ndee süu' ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña kuní i ña samani' ndo' yu'u ña jaan'. Ndee va'a ka kuví i te sakan' ña kendiaa' ndo'ó ña sakutu' nimá i ña kí'in' i xu'un' nda'a' ndo'. ¹⁶ Sakan' ña nuu' yu'u ndii, ña ka'an ndoso' i tu'un va'a ndii, süu' jin ña sachié xiin' mii' mii' nduu' a, kuachi' ndii Ndiosí ni tjanu' yu'u ña kuní a saa e, sakan' ña nda'vi va kuu' i naa' ka'an ndoso' e. ¹⁷ Sakan' na kuu' naa' xaa' i ña yo'o' xa'a' ña kuní mii' i ndii, xata'an ña natjin i jin ña maní, ndisu naa' xaa' e' xa'a' a ña ni tjachuun' Ndiosí yu'u ndii, koo' a kuví saa i. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na koo' a kuví kí'in' xachi' i, süu' jaan' ndii ña maní ña natiin' yu'u ndii, nduu' a ña sakutu' nimá i ña kí'in' i xu'un' nda'a' ndo' xa'a' ña ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo nuu' ndo'. Sakan' ña xikán i ña kutiakú i nuu' ndo' tee' ndee kande'i' saa i ña jaan' xa'a' a ña ka'an ndoso' i tu'un va'a jaan' nuu' ndo'.

¹⁹ Xa'a' a ña xiko' ni'i' ndee jin ne yivi' yu'u ndii, yoo ndiká i te kaka nuu' i nuu' sakuu' ne yivi', sakan' te kua'a' ka ne yivi' kandixa' Cristo saa i. ²⁰ Kii' ndu'u' i tein ne ta'an i, ne judío ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te natjin ña ichi' Jesús. Te kii' ndu'u' i tein ne xika' saa ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí ndii, tee' ndee xika' yu'u saa ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te kuví natjin ña ichi' Jesús. ²¹ Te sakan' tu xaa' i kii' ndu'u' i tein ne xika' saa ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te natjin ña ichi' Jesús. Tee' ndee xaa' i sakan', ndisu xika' i saa ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí xa'a' a ña xika' i saa ka'an chuun' Cristo. ²² Te sakan'

tu xaa' i kii' ndu'u' i tein ne itia' ini nuu' ichi' Jesús ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te kua'nu ña nuu' ichi' Jesús. Sakan' na kuu' sakuu' ña jaan' xaa' i xa'a' sakuu' ne yivi' te natjin sava ña ichi' Jesús. ²³ Te sakuu' ña jaan' xaa' i xa'a' tu'un va'a jaan' te kuví kua'a' ka ne yivi' ini kuní Jesús, te keta va'a i xiin' tu'un va'a jaan'.

²⁴ Xini ndo'ó ña kii' katín ta'an' ne yivi' taxa'an' ña ndii, sakuu' ña kuní a taxa'an', ndisu jin ndaa' kuítí' ña kanando. Xa'a' a jaan' na kuní a ña kuíta ni'i' ndo' nuu' ichi' Jesús ndee naa ne taxa'an' jaan', te kuví kanando ndo' ña taxí Ndiosí. ²⁵ Sakan' tu te yivi', te sakuu' tu'va xiin' mii', te katín ta'an' ra ndii, sando'o' xiin' mii' xava'a ra. Te corona, ña katín ta'an' ra xa'a' jaan' ndii, jin kaní te tivi' a, ndisu naa' kuíta ni'i' ndo' nuu' ichi' Jesús ndii, natjin ndo' jin corona ña koo' kivi' tivi'. ²⁶ Xa'a' a jaan' na yu'u ndii, kua'an ndaku i nuu' ichi' Ndiosí, te süu' ndava' nianí i, ni ndee kúnta'an' i xiin' ña ndiva'a naa xaa' ne xatia iki' nda'a' ña tein tachí'. ²⁷ Süu' jaan' ndii sando'o' i ñu'u' nde'i i te tiin' ndiee' e, te saxinú a ña kuní Ndiosí, saa' jin kii' ndoo' ku'e i so'o' ndi'i' kii' ndi'i' ka'an ndoso' i tu'un a nuu' inga ne yivi'.

10

Ka'an Pablo ña va'a saka'nu' e' ndiosí saka

¹ Ñani ta'an' maní i, kuní i ña nandoso' ndo' ña ne xii' yata' ndu ndii, ni ni'i' ichi' jin viko' nuu' ña ña'á ña'a' a mii' kua'an ña, te ni xka'ndia ña miní kua'a. ² Te sakuu' ne jaan' ndii, ndee naa ni chichi' ña kuenta Ndiosí xiin' viko' jaan', xiin' tikui miní jaan', te ni ko'ni ña tixin ña ka'an chuun' Moisés. ³ Te sakuu' tu ña ni xixi' ña xaxi', ña ni taxí Ndiosí. ⁴ Te sakan' ni tu, sakuu' ña ni xi'i' tikui, te' ni taxí Ndiosí, te yuu' mii' ni kiee' tikui jaan' ndii, ndee naa mii' Jesucristo nduu' a, te ni ndikun

ñā'a' a mii' ká kua'an nīa. ⁵ Ndisu yatin' sakuu' nīa ndii, nī xtanī Ndiosí ñā nī xaa nīa, xa'a' a jaan' na nī xi'i nīa mii' ichi kaa' jaan'.

⁶ Te sakuu' ñā jaan' nī xka'ndīa te sakuni' a yoo' ñā vā'a ndioo' inī e' xa'a' ñā'a naa nī xaa ne jaan'. ⁷ Kūnduū ndo' ne xaka'nu' ndiosí saka naa nī xaa sava ne jaan', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Nī xikundiee ne yivi' jaan', te nī xixi nīa, te nī xi'i tu nīa vino, ikan' te nī xa'a' nīa kusii' inī nīa nuu' ndiosí saka jaan'", kachi a. ⁸ Sakan' na vā'a koo musa e' naa nī xaa sava ne jaan', te xa'a' a jaan' na nī xi'i oko unī mii' nīa iin ndaa' kuiti' kivi'. ⁹ Te sakan' tu vā'a koto kua'a e' Ndiosí xto'o e' naa nī xaa sava ne jaan', te nī xaxi' ñā'a' koo', te nī xi'i nīa. ¹⁰ Te ká'án i'nī tu e' xiin' Ndiosí naa nī xaa sava ne jaan', te nī xa'ni' ñā'a' ángele, ñā kumi' ndiee' te xa'ni' a ne yivi'.

¹¹ Te sakuu' ñā jaan' nī xka'ndīa xiin' ne jaan' te sakuni' a yoo', te sãa e' naa nī xaa ne jaan'. Te yoso' a nuu' tutu Ndiosí te sania'á a yoo', ne ndiee' kivi' so'o' ndi'i' vitin. ¹² Xa'a' a jaan' na yoo' ká tuu ñā ita' nī'i nīa nuu' ichi' Ndiosí ndii, na koto xiin' mii' nīa saa' iin kii' te saa nīa kuachi. ¹³ Sakuu' ñā xito' kua'a ñā ndo'o' ndo'ó ndii, iin kachi ndo'o' tu sakuu' ne yivi' a. Ndisu Ndiosí ndii, xachuun' ndaku a, sakan' na taxī a ñā koto kua'a ñā kinī ndo'ó ya'a ká te sakan' ñā kuvī kundieni ndo'. Süu' jaan' ndii taxī tu a ndiee' ndo' te kuvī ketā vā'a ndo' nuu' ñā xito' kua'a jaan'.

¹⁴ Ne ta'an' manī i, xa'a' a jaan' na kuu' kunu ndo' nuu' ñā nduu' ndiosí saka jaan'. ¹⁵ Ka'án i xiin' ndo' ndee naa ne xa' naá nimá, te kuvī saa ndo' kuenta naa' vā'a yoo' ñā ka'án i xiin' ndo' jaan'. ¹⁶ Kii' xi'i' i'in e' sie vino, te taxi' e' ñā chindani Ndiosí xa'a' a ñā nī sañu'u' a yoo' ndii, iin ndaa' nanduu' e' xiin' Cristo xiin' níi' a. Te sakan' tu kii' xixi' i'in e' sie xita' vā'a ndii, iin ndaa' nanduu' e' xiin' ñu'u' nde'i' a. ¹⁷ Tee' ndee kua'a' e' ndii,

iin ndaa' kuiti' xita' vā'a xixi' sakuu' e', xa'a' a jaan' na iin ndaa' nanduu' e'.

¹⁸ Saa ndo' kuenta saa xaa' a xiin' te vi'e Israel, te xixi' ndei' ñā nasoko' ne yivi' nuu' Ndiosí ndii, iin ndaa' nduu' ra xiin' mii' nasoko' ra kiti' jaan'. ¹⁹ Te süu' ka'án i ñā yoo ndiee' ndiosí saka. Te süu' ka'án tu i ñā ndiaa ya'vi' ndei' ñā nasoko' ne yivi' nuu' a. ²⁰ Sakan' nduu' a, kuachi ndii, kii' nasoko' ne tuku' jaan' ndii, nuu' ñā ndiva'a nasoko' nīa te süu' nuu' Ndiosí xaa' nīa a, te küní i ñā nduūin ndo' xiin' ñā ndiva'a jaan'. ²¹ Sakan' ñā vā'a ko'o e' vino jaan' kuenta xto'o e' Jesús, te ko'o tu e' ra' kuenta ñā ndiva'a jaan'. Te vā'a tu ñā kuxi e' sie xita' vā'a jaan' kuenta Jesús, te kuxi tu e' e kuenta ñā ndiva'a jaan'. ²² ¿Ñáá xini' ndo' ñā sataña'a' e' xto'o e' Ndiosí, te sakuiñu a yoo' kii' xaa' e' sakan'? ¿Ñáá nakuitá yoo' xiin' ñā jaan', tuu ndo'?

Kundi'ni e' xa'a' ñā vā'a inga ne yivi'

²³ "Sakuu' nuu' a kuvī saa i", kachi ne yivi', ndisu süu' sakuu' a nduu' ñā chindiee' yoo'. "Sakuu' nuu' a kuvī saa i", kachi nīa, ndisu vā'a taxi e' ñā viko ni'i' ndee iin ñā'a jaan' yoo'. ²⁴ Na kundi'ni e' xa'a' ñā vā'a mii' kuiti' e', süu' jaan' ndii, na kundi'ni e' xa'a' ñā vā'a inga ne yivi'. ²⁵ Kuxi ndo' ndee ká ndei' ñā ke'ví mii' ke'ví ndei', te küní a ndatu'un' ndo' mii' nī kixin a te kundi'ni ndo'. ²⁶ Sakan' ñā ñā'a xto'o e' Ndiosí nduu' kanii' iin yivi' xiin' sakuu' ñā yoo' nuu' a.

²⁷ Naa' kana' iin ne ndüu' ne ndikún ichi' Jesús ndo'ó vi'e nīa te kuxi ndo' ndii, kuvī ku'un ndo' naa' kuni ku'un ndo', te kuxi ndo' ndee ká ñā kanī nīa nuu' ndo'. Te küní a ndatu'un' ndo' mii' nī kixin a te kundi'ni ndo'. ²⁸ Ndisu naa' ka'an iin te yivi' xiin' ndo' ndii: "Ndei' kaa' ndii, ñā nī nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka nduu' a." Naa' sakan' ndii, kuxi ndo' a xa'a' ñā vā'a te nī ka'an sakan', te kundi'ni ra. ²⁹ Kii'

ka'án i sakan' ndii, ka'án i xa'a' ña kundí'ni inga te yivi', süu' xa'a' ña kundí'ni ndo'ó.

Kuein' ndatu'un' sava ndo'ó yu'u ndii: “¿Ndichun na kuní a ña ka'nu iní yu'u nuu' ña yoo ndiká i kuxi i xa'a' ña ndi'ni inga ne yivi'? 30 Naa' taxi' i ña chindani Ndiosí xa'a' ña xaxi' i ndii, ¿ndichun na tiin' kuachi ne yivi' yu'u xa'a' a?” Kuein' sakan' kachi sava ndo'. 31 Va'a, naa' xixi' ndo', uun naa' xi'i' ndo', uun naa' xaa' ndo' ndee ka' tuku nuu' ña'a ndii, saa va'a ndo' a te natijn Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'. 32 Vã'a naa' sakaki'í ndo' ne yivi' te saa nja kuachi nuu' Ndiosí, ni ndee ne judío, ni ndee ne tuku', ni ndee ne nakayá xa'a' Jesús xiin' e'. 33 Sakan' tu yu'u ndii, sakuu' ña xaa' i ndii, xaa' e te sakuatia' i ne yivi', sakan' ña nduku' i ña va'a mii' kuiti' i, süu' jaan' ndii nduku' tu i ña va'a inga ne yivi' te natijn nja Jesús, te kaku nja nuu' kuachi nja.

11

1 Saa ndo' naa xaa' yu'u ña xaa' i naa xaa' Cristo.

Saa kuní a kuu e' mii' nakayá e' xa'a' Jesús

2 Ñani ta'an' i, ka'án va'a i xa'a' ndo' sakan' ña naka'an' ndo' xa'a' i saa kivi', te taxa'a ndo' ña ni sania'a i ndo'ó saa nii' ni ka'an e xiin' ndo'. 3 Te vitin ndii, kuní i ña kundani ndo' ña Cristo nduu' ndee naa xini' sakuu' te yivi', te te yivi' nduu' ndee naa xini' ña' si'i' ra, te Ndiosí nduu' ndee naa xini' Cristo. 4 Te sakuu' te yivi', naa' tisa'ví ra xini' ra kij' ka'án ra xiin' Ndiosí, uun kij' ka'án tiakú ra tu'un ña ni taxí a nuu' ra ndii, xito' ka'nu' ra Cristo, ña nduu' ndee naa xini' ra jaan' kij' xaa' ra sakan'. 5 Ndisu naa' tisa'ví jin ña'a' xini' a kij' ka'án a xiin' Ndiosí, uun kij' ka'án a tiakú a tu'un ña ni taxí a nuu' a' ndii, xito' ka'nu' a' ii' a', te nduu' ndee naa xini' a'. Sakan' ña nduu' a' ndee naa jin ña' ni kiee ti'e' xini'. 6 Naa' tisa'ví jin ña'a' xini' a ndii, ndee chaa' ka na ka'ndia a' ixi' xini' a' jaan'. Ndisu naa' ka'an' nuu'

a' ña ka'ndia a' ixi' xini' a' jaan', uun ña kiee ti'e' xini' a' ndii, ndee chaa' ka na tisa'ví a' xini' a'. 7 Te te yivi' ndii, kuní a ña tisa'ví ra xini' ra, kuachi ndii, ni xa'a' ña'a' Ndiosí saa kaa' mii' a xiin' saa ndatun' a. Ndisu ña'a' nduu' ña' ndatun' ka ni keta iní tiaa. 8 Kuachi ndii, ni keta tiaa iní ña'a' ña nuu', süu' jaan' ndii ña'a' ni keta iní tiaa ña nuu'. 9 Te sakan' tu ni xa'a' Ndiosí tiaa jaan' xa'a' ña va'a ña'a' jaan', süu' jaan' ndii ni xa'a' a ña'a' jaan' xa'a' ña va'a tiaa jaan'. 10 Xa'a' a jaan' na kuní a ña tisa'ví ña'a' xini' a', te nia'a a' ña ki'in' ka'nu' a' tiaa xiin' ña ki'in' ka'nu' a' ángele.

11 Ndisu ni chituní xto'o e' Ndiosí ña koo' tiaa naa' koo' ña'a' ni ndee koo' tu ña'a' naa' koo' tiaa. 12 Kuachi ndii, tee' ndee ña ndaku nduu' a ña ña'a' ndii, ni keta a' iní tiaa te nuu', ndisu ña ndaku nduu' tu a ña ña'a' sakaku' te yivi'. Te ndii, sakuu' e' kuaxi nda'a' Ndiosí.

13 Mii' ndo'ó kuví natava' kuenta naa' va'a ka ña tisa'ví ña'a' xini' nja te ka'an nja xiin' Ndiosí. 14 Xini' ndo' saa ndiee' yoo' ña jin ña ka'an nuu' nduu' a nuu' te yivi' ña saku'nu' ra ixi' xini' ra. 15 Te ndisu ña'a' ndii, jin ña va'a nduu' a nuu' a' ña saku'nu' a' ixi' xini' a', te nduu' tu a ña ndatun' a', kuachi ndii ixi' xini' a' jaan' tisa'ví xini' a'. 16 Naa' yoo ka kuni kuu kuento xa'a' ña kaa' ndii, kuní a kundani nja ña ña kaa' nduu' ña xi xaá ndu'u xiin' ne nakayá xa'a' Jesús xiin' e' mii' ka.

Kani kuento Pablo ne yivi', ne vã'a xaa' kij' xixi' nja kuenta Jesús

17 Ña kuni ke'i i vitin ndii, kuví ka'an va'a i xa'a' ndo', sakan' ña kij' nakayá ndo' xa'a' Jesús ndii, kuní a ña chindiee' a ndo'ó, ndisu süu' sakan' nduu' a xiin' ndo', süu' jaan' ndii sativi' ndi'i' a ndo'ó. 18 Sakan' ña, ña nuu' ña kuni ka'án i xiin' ndo' ndii, xini' i kuento ña nata'vi' ta'an' ndo' kij' nakayá ndo', te xanini yu'u ndii, ña ndixa nduu' a. 19 Kuachi ndii kuní vi' a ña nata'vi' ta'an' ndo'ó te kuví kuni ndo' yoo nduu'

xna'a ne xika' va'a ichi' Jesús xtun, kachi ndo'. ²⁰ Te kij' nakayá ndo' xixi' ndo' kuenta ña xaxi' xakuaa' ña ni xixi' Jesús ndii, süu' xaa' va'a ndo' a. ²¹ Sakan' ña xixi' inga' ndo' a, süu' jaan' ndii i'in ndo' xixi' a ama'a ka kuni mji' ndo', te inga' ndo' xi'í soko, te inga' tukü ndo' saxini' xiin' mii'. ²² Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, saka'an' ndo' ne nda'vi kuu', te xito' ka'nu' tu ndo' inga' ne nakayá xa'a' Jesús. Naa' kuni kuxi' ndo', te kuni ko'ö tu ndo' ndii, va'a ka' na vi'e ndo' saa' ndo' ña jaan'. ¿Ñáá xanini ndo' ña ka'an va'a i xa'a' ndo' xa'a' ña jaan'? Kuäsa' xachi' sakan' ran'.

Ka'an Pablo saa kuni a kuxi e' kuenta Jesús

(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

²³ Kuachi' ndii ña yo'ö' nduu' ña ni taxi' mji' xto'ö e' nda'a' yu'u, te yu'u tukü saya'á a nuu' ndo'ó. Ña ñuu, kij' ni sanakua'a te yivi' xto'ö e' Jesús jaan' ndii, ni ki'in a iin xita' va'a, ²⁴ te kij' ndi'i ni taxi' a ña chindani Ndiosí xa'a' a ndii, ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi' ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an a xiin' ra' ndii: "Ki'in ndo' a te kuxi' ndo', ña yo'ö' nduu' ñu'u' nde'i' i ña xito' kuvü xa'a' ña va'a ndo'ó. Sakan' na ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, na saa' ndo' ña kaa' naka'an' ndo' ña ni xi'i' i xa'a' ndo'", ni kachi' a.

²⁵ Iin kachi' ni xaa' tu a kij' ndi'i ni xixi' a xakuaa' jaan' xiin' te jaan' ndii, ni ki'in a iin copa vino, te ni ka'an a ndii: "Te' naá tixin ña yo'ö' nduu' níi' i, te xiin' ña kaa' taxi' xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' ndo'. Sakan' na ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, i'in ichi' kij' xaa' ndo' ña kaa' ndii, na saa' ndo' a naka'an' ndo' ña ni xi'i' i xa'a' ndo'", ni kachi' a.

²⁶ Sakan' na kuii' ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, i'in ichi' kij' xixi' ndo' xita' va'a kaa', te xi'i' ndo' vino kaa' ndii, xa'a' ña ni xi'i' xto'ö e' Jesús xa'a' kuachi' e' sanaka'an' ta'an' ndo' ndee nandiko' tukuu' a.

Kündi'i e' xiin' ña xixi' e' kuenta Jesús

²⁷ Xa'a' a jaan' na yoo ka xixi' xita' va'a jaan', uun xi'i' ña vino jaan', te tün ka'nu' ña a ndii, kuachi' xaa' ña xa'a' a ña xandi'i' ña xiin' ñu'u' nde'i' xto'ö e' xiin' níi' a. ²⁸ Sakan' na kuii' kuni a ña natava' i'in ndo' kuenta saa' ita' ndo' nuu' ichi' Jesús ña kuni ka kuxi' ndo' xita' va'a xiin' ña ko'ö ndo' vino jaan'. ²⁹ Sakan' ña naa' tiin' ka'nu' ndo' ñu'u' nde'i' Jesús jaan' xiin' níi' a kij' xixi' ndo' xita' va'a te xi'i' ndo' vino jaan' ndii, ña sando'o' Ndiosí ndo'ó nduku' ndo' kij' xaa' ndo' sakan'. ³⁰ Xa'a' a jaan' na kua'a' va' ndo' kuni kuvü, te kua'a' tu ndo' ni kuvüta va, te kua'a' ni tu ndo' xa' ni xi'i'. ³¹ Naa' xi'na' ka' natava' e' kuenta saa' ita' e' nuu' ichi' Jesús ndii, sando'o' Ndiosí yoo'. ³² Ndisu' natava' xto'ö e' Ndiosí kuachi' e', te taxi' a tundo'ö' ndo'ö' e' te kundani e', sakan' te katun' a yoo' ndee naa' xaa' a xiin' ne yivi' ne nduu' kuenta iin yivi'.

³³ Ñañi ta'an' man'i' i, sakan' na kuii' kij' nakayá ndo' te kuxi' ndo' kuenta Jesús ndii, ndiatu' ndo' ndee nakaya' sakuu' ne ta'an' ndo' te kuxi' ndo' a. ³⁴ Xa'a' a jaan' na, naa' xi'í sava' ndo' soko' ndii, va'a ka' vi'e ndo' kuxi' ndo' te taxi' Ndiosí tundo'ö' kundano'ö' ndo' xa'a' ña va'a ña xaa' ndo' mii' nakayá ndo'. Te tukü nuu' ña'a' ndii, ndee kij' xaa' i mii' ndiee' ndo', te ndasava'a' e'.

12

Kumi' yoo' ña chuun va' ña xaxa' Ndiosí nuu' e'

¹ Ñañi ta'an' i, kuni' yu'u' ña kundani kaxi' ndo' xa'a' ña chuun va' ña xaxa' Espíritu Santo nuu' e'.

² Xiní ndo'ó ña kij' tia'an' kunduu' ndo' ne xiní yoo' Ndiosí ndixa' ndii, ni xika' sana' ndo' ndee naa' ne kui'e' nuu' ña kuu' ña xaka'nu' ndo' ndiosí saka, ña kuvü ka'an. ³ Sakan' na kuii' kuni' i ña kundani' ndo' ña köö' ndee iin' ne yivi' kuvü sanacha'an' Jesús xiin' ña ndiee' Espíritu Santo. Te köö' tu ndee iin' ne yivi' kuvü ka'an

ndii, Jesús nduu' xto'õ nuu' sakuu' ña'a, naa' kõõ' ña ndiee' Espiritu Santo kumi' ña.

4 Yoo ki'in' nuu' ña chuun va te kuvj saa e' chuun Ndiosí, ndisu iin ndaa' Espiritu Santo nduu' ña xaxa' i'in ña jaan'. 5 Te yoo ki'in' tu nuu' saa sachuun' e' nuu' Ndiosí, ndisu iin ndaa' xto'õ e' nduu' ña xika' nuu' i'in e' nuu'. 6 Te sakan' tu yoo ki'in' nuu' saa nia'á Ndiosí ndiee' a xiin' ndaa' yoo', ndisu iin ndaa' Ndiosí nduu' ña xaa' sakuu' ña jaan'. 7 Ndisu Ndiosí nduu' ña xaxa' i'in ña chuun va jaan' xiin' ña ndiee' Espiritu Santo xa'a' ña va'a sakuu' e'. 8 Xiin' ña ndiee' Espiritu Santo ña xaxa' a nuu' sava e' ña ka'an e' tu'un ndichi, te xiin' ña jaan' tu ka'an sava e' ña xini tuni mii' kuiti' Ndiosí. 9 Te xiin' ña ndiee' Espiritu Santo ña xaxa' a nuu' sava e' natiin' e' ña ini xava'a e' xini e' Ndiosí, te xiin' ña jaan' tu kuvj sanda'a sava e' ne kuni kuvj. 10 Te xiin' ña jaan' tu kuvj saa sava e' chuun ka'nu' koo' chukuu', te xiin' ña jaan' tu kuvj ka'an tiakú sava e' tu'un ña natiin' e' nuu' Ndiosí, te xiin' ña jaan' ni tu kuvj nakuni sava e' ndee nuu' espiritu kumi' i'in ne yivi', te xiin' ña jaan' tu kuvj ka'an sava e' tuku nuu' tu'un ña xini e', te xiin' ña jaan' tu kuvj sanakuachi' sava e' tuku tu'un ña ni ka'an ne jaan'. 11 Ndisu sakuu' nuu' ña jaan' ndii, iin ndaa' Espiritu Santo nduu' ña xaxa' a, te i'in ña jaan' xaxa' a nuu' i'in e' saa kuni mii' a.

Iin ndaa' nduu' e' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Jesús

12 Kuachi ndii, naa kuu' ñu'u' nde'i e' ndii, tee' ndee kua'a' xaan' ñu'u' ta'an' a ndii, iin ndaa' ñu'u' nde'i nduu' a. Sakan' tu nduu' a xiin' yoo', ne nduu' kuenta Jesús ndii, iin ndaa' nduu' e' xiin' a. 13 Te sakuu' yoo' ndii, ni chichi e' kuenta Jesús xiin' ña ndiee' iin ndaa' Espiritu Santo, te iin ndaa' ni nanduuy e'. Kõõ' a xaa' naa' ne juicio nduu' e', uun naa' ne tuku' nduu' e', uun naa' xiko' ni'i iin xto'õ yoo', uun naa' ne

xika' ndiká nduu' e' ndii, iin ndaa' Espiritu Santo ni natiin e'.

14 Te siin' tuku' ndii, sakan' tu ñu'u' nde'i e' ndii, süu' iin ndaa' tu'un' kuiti' kuu' a, süu' jaan' ndii kua'a' ya'a tu'un' kuu' a. 15 Naa' sakan' te ka'an iin xa'a' e' ndii: "Xa'a' a ña süu' ndaa' nduu' i ndii, süu' kuenta ñu'u' nde'i nduu' i", süu' xa'a' a jaan' na nduu' xna'a xa'a' jaan' kuenta ñu'u' nde'i e'. 16 Te naa' ka'an iin so'õ e' ndii: "Xa'a' a ña süu' nduchi' nuu' nduu' i ndii, süu' kuenta ñu'u' nde'i nduu' i", süu' xa'a' a jaan' na nduu' xna'a so'õ e' jaan' kuenta ñu'u' nde'i e'. 17 Naa' sakan' te saa kua'an iin' e' kunduuy nduchi' nuu' e' ndii, kuvj kuni so'õ e', te naa' sakan' te saa kua'an iin' e' kunduuy so'õ e' ndii, kuvj ta'ni e' xiko. 18 Ndisu Ndiosí ndii, ni tandiee a i'in tu'un' ñu'u' nde'i e' jaan' mii' ni xtani mii' a. 19 Kuachi ndii, naa' sakan' te iin ndaa' nuu' tu'un' kuiti' kunduuy iin kanii' e' ndii, kuvj koo ñu'u' nde'i e'. 20 Ña ndaku nduu' a ña xini e' ndii, kua'a' ya'a tu'un' kuu' ñu'u' nde'i e', ndisu iin ndaa' ñu'u' nde'i nduu' kanii' a.

21 Xa'a' a jaan' na kuvj ka'an nduchi' nuu' e' xiin' ndaa' e' ndii: "Kuasa' kuni un' nuu' i." Te ni ndee kuvj tu ka'an xini e' xiin' xa'a' e' ndii: "Kuasa' kuni ndo'õ nuu' i." 22 Süu' jaan' ndii tu'un' ñu'u' nde'i e', ña tiin' kua'a' ka e' ndii, kuni kua'a' ka a, 23 te tu'un' ñu'u' nde'i e', ña tuu e' ndii, ña xaku ka'nu' nduu' a ndii, ña jaan' nduu' ña tisa'vi va'a ka e', te ña kuni a nia'a e' nuu' ne yivi' ndii, kuni a tisa'vi va'a ka e' ña jaan'. 24 Te tu'un' ñu'u' nde'i e', ña ndatun' ndii, kuni a ña tijn ka'nu' kua'a' ña'a' e'. Kuachi ndii xa sakan' ni chituni Ndiosí xa'a' i'in tu'un' a jaan', sakan' te ña xaku ka'nu' ndii, xata'an ña koto ka'nu' ka ña'a' e'. 25 Sakan' te kani ta'an' tu'un' ñu'u' nde'i e' jaan', süu' jaan' ndii kundi'ni i'in a xa'a' ta'an' a. 26 Te kii' ndo'õ iin tu'un' ñu'u' nde'i e' ndii, sakuu' tu'un' ñu'u' nde'i e' jaan' ndo'õ xiin' a, te kii' natiin' iin

tu'un' ñu'u' nde'i e' jaan' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' ndii, sakuu' inga tu'un' ñu'u' nde'i e' va'a kuni xiin' a.

²⁷ Sakan' na kuii' sakuu' ndo'ó ndii, kuenta ñu'u' nde'i Cristo nduu' ndo', te i'in ndo' ndii, iin ndaa' tu'un' ñu'u' nde'i a nduu' ndo'. ²⁸ Te mii' nakaya' ndo' xa'a' Jesús ndii, ña nuu' ni kuni Ndiosí ña koq te tianu' Jesús sania'á ichi' a, te ña uvi' ndii, ña koq te ka'an tiakú tu'un' a, te ña un' ndii, ña koq te sania'á ne yivi' tu'un' a, te ni kuni ni tu' a ña koq te xaa' chuun' ka'nu' koo' chukuu', te sakan' tu' ni kuni a ña koq te sanda'a ne kuni kuv' i, te ni kuni ka' tu' a ña koq te chindiee' ne yivi', xiin' ña koq te xa'ndia chuun' nuu' ne ndikún ichi' Jesús, xiin' ña koq te ka'an tu'un' ña xini ra. ²⁹ Süu' sakuu' e' nduu' ne ni tianu' Jesús sania'á ichi' a, te ni ndee süu' sakuu' tu' e' nduu' ne ka'an tiakú tu'un' Ndiosí. Süu' sakuu' e' nduu' ne sania'á ne yivi' tu'un' a, te ni ndee süu' sakuu' tu' e' xaa' chuun' ka'nu' koo' chukuu', ³⁰ te ni ndee süu' sakuu' tu' e' sanda'a ne kuni kuv' i. Te sakan' tu' süu' sakuu' e' ka'an tu'un' ña xini e', te ni ndee kuv' i tu' sanakuachi' sakuu' e' tu'un' jaan'. ³¹ Xa'a' a jaan' na ndee chaa' ka' na nduku' ndo' ña chuun' ña va'a ka. Te yu'u' ndii, kuni sania'á i ndo'ó iin' ichi' va'a ka.

13

Kuní a ña kundani ta'an' e' saa kuní Ndiosí

¹ Naa' saa e' kuenta ndii, kuv' i ka'an yu'u' ki'in' nuu' tu'un' iin' yivi' uun' kuv' i ka'an i ndee tu'un' ña ndatu'un' ángele. Ndisu naa' ndani i ne yivi' ndii, ndee naa' kaa' ña sakaxan' ne yivi' kuiti' nduu' i, uun' ndee naa' iin' ti'e' ña sakaxan' ne yivi' kuiti' nduu' i. ² Te naa' saa tu' e' kuenta ndii, kumi' i ña xaxa' Ndiosí nuu' e', te kuv' i ka'an tiakú i tu'un' a, te kuv' i kundani tu' i sakuu' ña yoo' si'e' ña xini iin' ndaa' mii' kuiti' Ndiosí, te kundani tu' i sakuu' nuu' ña'a, te ini' kua'a' tu' i xini Ndiosí ndee kuv' i ka'an chuun' i xiin' iin' iku', te ku'un' ndia'a a mii' ndu'u'

a. Ndisu naa' ndani i ne yivi' ndii, kuasa' kuni xachi' i naa' sakan'. ³ Te naa' saa ka' tu' e' kuenta ndii, nata'vi' i sakuu' ña kumi' i, te taxi' e' nda'a' ne nda'vi' kuu', te sanakua'a' xiin' mii' tu' i te koko' ñu'u' nde'i i nuu' ñu'u' ndatin. Ndisu naa' ndani i ne yivi' ndii, kuasa' kuni xachi' i na' sakan'.

⁴ Kii' ndani xna'a e' ne yivi' ndii, kuie kuu' ini' e' xa'a' nia, te va'a tu' nimá e' xini e' nia, te kuasa' tu' ndasi' nuu' e', te sakan' tu' kuasa' ñu'u' e', te sakan' ni tu' xachié xiin' mii' mii' e', ⁵ te kuasa' tu' mii' kuu' e' xiin' ne yivi', ni ndee kuasa' tu' nduku' e' ña kuni nuu' mii' kuiti' e', ni ndee kuasa' ni tu' nasa'a' yachi' e', te sakan' tu' kuasa' taxa'a' e' ka'ni' nimá e'; ⁶ te kuasa' tu' va'a kuni e' kii' xachuun' ndaku ne yivi', süu' jaan' ndii kuantia' ini' e' kii' xachuun' ndaku ne yivi'. ⁷ Kii' ndani e' ne yivi' ndii, yoo' ka'nu' ini' e' xa'a' sakuu' ña xaa' nia, te ini' tu' e' kuni e' nia ndee ka' ña ka'an nia, te sakan' tu' kundiatu' ini' e' ña kije' va'a nia nuu' sakuu' ña'a, te kundieni tu' e' nuu' sakuu' ña xaa' nia xiin' e'.

⁸ Sakan' ña, ña ndani ta'an' e' jaan' xiin' ña ndani Ndiosí yoo' ndii, koo' kivi' ndi'i' a, ndisu ña ka'an tiakú ne yivi' tu'un' Ndiosí, xiin' ña ka'an ne yivi' tu'un' ña xini nia, xiin' ña kundani ne yivi' ña yoo' si'e', ña xini mii' kuiti' Ndiosí ndii, ndi'i' a naa' kivi'. ⁹ Kuachi' ndii sava' kuiti' xini e' ña xini tuni Ndiosí vitin, te sava' tuku' ka'an tiakú e' tu'un' a jaan', ¹⁰ ndisu kii' xaa' ña kundani ndi'i' e' ña kuni Ndiosí xiin' ña ndjee' a ndii, sakan' te ña sie, ña xini e' jaan' ndii, ndi'i' a.

¹¹ Kii' ni nduu' yu'u' te lulu ndii, ni ka'an i saa ka'an ne kual' i, te ni xanini tu' i saa xanini ne kual' i, te sakan' tu' ni xaa' kuenta i saa xaa' kuenta ne kual' i, ndisu kii' ni xixa' i ndii, ni nakoo' i ña ni kuv' i saa kuu' ne kual' i jaan'. ¹² Viti' ndii kuv' i kuni kaxi' e' sakan' na xito' e' ndee naa' kii' xito' iin' ne yivi' nuu' nia nuu' iin' yuu' peko kuiti', ndisu naa' kivi' ndii, kuni nuu' e' sakuu'

ñā xini Ndiosí. Vitin ndii xini kaxi' i saa xini i Ndiosí, ndisu naá kivi' ndii, kundani kaxi' i saa kaa' Ndiosí ndee naa xini a yu'u. ¹³ Te sakan' na kuii' vitin ndii, yoo uni ta'an' kuiti' ñā kōo' kivi' ndi'i', ñā nduu' ñā ini e' xini e' Ndiosí, xiin' ñā ndiatu' ini xna'a e', xiin' ñā ndani e' ne yivi'. Ndisu ñā ka'nu' ka tein uni saa' ñā jaan' ndii, ñā ndani e' ne yivi' nduu' a jaan'.

14

Saa kuni a kuu ne ka'an tuku tu'un ñā xini ñā

¹ Sakan' na kuii' ndee chaa' ka na sanduxa' ndi'ni ndo' xa'a' ñā ndani ta'an' ndo', te sakan' tu xa'a' ñā chuun ñā xaxa' Espiritu Santo nuu' ndo'. Ndisu sanduxa' ndi'ni ka ndo' xa'a' ñā ka'an tiakú ndo' tu'un Ndiosí. ² Kuachi' ndii, ne ka'an tu'un ñā xini ñā ndii, xiin' Ndiosí ndatu'un' ñā, te süu' xiin' ne nakayá xa'a' Jesús ndatu'un' ñā. Sakan' ñā kōo' ne yivi' kuvi kundani ñā ka'an ne jaan', kuachi' ndii ñā yoo si'e ñā xini mii' kuiti' Ndiosí ka'an ñā xiin' ñā ndiee' Espiritu Santo. ³ Ndisu ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, xiin' ne nakayá xa'a' Jesús ka'an ñā te ku'nu' ka ne jaan' nuu' ichi' a, te sandieni tu ñā'a' ñā nuu' ichi' a, te sakan' tu te saki'vi ñā'a' ñā kii' ndo'o' ne jaan'. ⁴ Te ne ka'an tu'un ñā xini ñā ndii, mii' kuiti' ñā chindiee' a te kua'an ku'nu' ñā nuu' ichi' Ndiosí. Ndisu ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, chindiee' ñā ne nakayá xa'a' Jesús te ku'nu' tu ne jaan' nuu' ichi' a. ⁵ Xa'a' a jaan' na kuni yu'u ñā ka'an sakuu' ndo'o' tu'un ñā xini ndo', ndisu ñā kuni ndiee' ka i ndii, ñā ka'an tiakú ndo' tu'un Ndiosí. Sakan' ñā, ñā va'a ka nduu' a jaan' te sakan' ñā ka'an e' tuku tu'un ñā xini e' kii' kōo' ne sanakuachi' ñā ka'an e' jaan', te chindiee' a ne nakayá xa'a' Jesús.

⁶ Ñani ta'an' i, saa e' kuenta ndii, ku'un i mii' ndiee' ndo' te ka'an ndoso' i nuu' ndo' xiin' tu'un ñā xini ndo' ndii, kuasa' chindiee' xachi' a ndo'o'. Ndisu naa' ka'an i xiin'

ndo' xiin' ñā satuvi Ndiosí nuu' i, uun naa' ka'an i xiin' ndo' xiin' ñā xini tuni ñā xini mii' kuiti' Ndiosí, uun naa' ka'an i xiin' ndo' xiin' ñā ka'an tiakú i tu'un Ndiosí, uun naa' ka'an i xiin' ndo' xiin' ñā ndixa xa'a' Jesús, ñā jaan' ndii, chindiee' a ndo'o'. ⁷ Naa kuu' tun' yoo' xiin' ñuu' ndii, kuvi nakuni e' ndee nuu' yaa ka'an i'in a naa' iin ndaa' nduu' ndusu a. ⁸ Te naa' tivi kaxi' iin te xiin' ndachuun', tun' nich'i kii' kua'an ra mii' yoo ñu'u ndii, ndee iin te xiin' ra sako'o' tu'va xiin' mii' te kunta'an' ra. ⁹ Sakan' tu xka'ndia naa' ka'an ndo'o' iin tu'un ñā kōo' kundani, ¿saa kuvi kundani ne yivi' yoo nduu' a ka'an ndo'? Ndee naa xiin' tachi' kuiti' ka'an ndo'. ¹⁰ Xini e' ndii, yoo kua'a' nuu' tu'un iin yivi', te sakuu' ñā jaan' ndii, xa yoo xa yoo ndusu xa'a' i'in a. ¹¹ Ndisu naa' xini yu'u ndee ñā kuni kachi' tu'un jaan' ndii, ndee naa te tuku' kunduu' i nuu' ne ka'an tu'un jaan', te ne jaan' ndii, ndee naa ne tuku' kunduu' ñā nuu' i xa'a' ñā kundani i tu'un ñā ka'an ñā. ¹² Sakan' na kuii' ndo'o' ndii, xa'a' ñā xikan va ini ndo' chuun ñā xaxa' Espiritu Santo nuu' e' ndii, kakan va tu ini ndo' te kumi' ndo' kua'a' ka ñā chindiee' ne nakayá xa'a' Jesús te ku'nu' ka ndo' nuu' ichi' a.

¹³ Xa'a' a jaan' na yoo ka ka'an tu'un ñā xini ñā jaan' ndii, na kakan ñā ñā xini tuni nuu' Ndiosí, te kuvi sanakuachi' ñā tu'un jaan' kii' ka'an ñā a. ¹⁴ Kuachi' ndii, naa' ka'an yu'u xiin' Ndiosí xiin' tu'un ñā xini i ndii, tee' ndee xini espiritu i ñā ka'an i xiin' Ndiosí jaan', ndisu ñā xanini i ndii, kundani xachi' a ñā ka'an i xiin' tu'un jaan'. ¹⁵ ¿Ndee ñā kuni a saa i naa' sakan'? Ka'an i xiin' Ndiosí xiin' espiritu i, te ka'an tu i xiin' Ndiosí xiin' ñā xanini i. Kata i yaa nuu' Ndiosí xiin' espiritu i, te kata tu i yaa jaan' xiin' ñā xanini i. ¹⁶ Kuachi' ndii, naa' xaka'nu' ndo'o' Ndiosí xiin' tu'un ñā xaxa' Espiritu Santo, te xini so'o' iin ne xika' ichi' Jesús, ne kundani tu'un jaan' ndii, kuvi ka'an ñā: "Sakan'

na kunduu a", kij' taxi' ndo' ña chindani Ndiosí, sakan' ña kundani ña ndee ña ka'an ndo'. ¹⁷ Kij' taxi' ndo' ña chindani Ndiosí ndii, va'a ya'a xaa' ndo', ndisu chindiee' a inga ne yivi'.

¹⁸ Te yu'u ndii, taxi' va i ña chindani Ndiosí xa'a' ña ka'an chito ka i tu'un jaan' te sakan' sakuu' ndo'ó. ¹⁹ Ndisu mii' nakayá e' xa'a' Jesús ndii, ndee chaa' ka ña ka'an i u'un ta'an yu'u' tu'un ña kuví kundani e' te sakan' kuví chindiee' i inga ne yivi', te sakan' ña ka'an i uxi mii' yu'u' tuku nuu' tu'un ña koo' kundani.

²⁰ Ñani ta'an' i, kani' ndo' naa xanini ne kuachi' kuali', süu' jaan' ndii kani' ndo' ndee naa ne xixa ini nuu' ichi' Jesús. Te sakan' tu kuví ndo' ndee naa ne kuachi' kuali' ne xini xa'a' ña ña'a. ²¹ Yoso' tu'un ndei' Ndiosí nuu' tutu a mii' ka'an a ndii:

Ne yivi', ne nduu' kuenta i kaa' ndii, xiin' tu'un ña ka'an inga ne yivi' ka'an i xiin' ña,
te ka'an tu i xiin' ña xiin' tu'un ne kuaxi tuku xaan'.

Ndisu ni ndee sakan' ndii,
taxi so'o ña ña ka'an i, kachi xto'o e'.

²² Sakan' na kuu', ña ka'an e' tu'un ña xini e' ndii, kuenta ña ña' Ndiosí nuu' ne ini xini Jesús nduu' a, te süu' xa'a' ña va'a ne ini xini Jesús nduu' a. Ndisu ña ka'an tiakú e' tu'un Ndiosí ndii, kuenta ña ña' a nuu' ne ini xini Jesús nduu' a, te süu' xa'a' ña va'a ne ini xini Jesús nduu' a. ²³ Süu' jaan' ndii, naa' ndiee' ti'vi sakuu' ndo'ó mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te ka'an tu ndo' tu'un ña xini ndo', te ko'ni ne xaa' nuu' ichi' Jesús, uun in ne ini xini Jesús ndii, ka'an ne jaan' ña ne loco nduu' ndo'ó na xaa' ndo' sakan'. ²⁴ Ndisu naa' ndiee' ti'vi sakuu' ndo'ó mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te sakuu' tu ndo' ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te ko'ni ne xaa' nuu' ichi' Jesús, uun ne ini xini Jesús ndii, kij' kuni so'o ña ña ka'an ndo' jaan' ndii, nakuni ña ña ne ndiso' kuachi' nduu' ña

nuu' Ndiosí, te xata'an ña katun' ña'a' Ndiosí xa'a' kuachi' ña jaan'. ²⁵ Te natuvi tu ña yoo si'e nimá ña, xa'a' a jaan' na vikuiin xiti' ña nuu' Ndiosí te saka'nu' ña'a' ña, te ka'an ña ña ndixa xna'a ndii, yoo Ndiosí tejn ndo' mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús.

Kuni a saka'nu' va'a e' Ndiosí mii' nakayá e' xa'a' Jesús

²⁶ Ne ta'an' i, xa'a' a jaan' na kij' nakayá ndo' ndii, kuví kata sava ndo' yaa nuu' Ndiosí, te sava tu ndo' kuví sania'á tu'un a, te sava tuku ndo' kuví ka'an yoo nduu' ña ni ña'a Ndiosí nuu' ndo', uun ka'an ndo' tu'un ña xini ndo', te kuví tu sanakuachi' sava ndo' tu'un jaan'. Ndisu sakuu' ña xaa' ndo' jaan' ndii, na saa ndo' a te sakuu' ta'an' ka ndo' nuu' ichi' Jesús. ²⁷ Naa' ka'an sava ndo' tu'un ña xini ndo' ndii, na ka'an uvi ta'an kuiti' ne yivi' a, uun ndee uni ta'an ña. Te xa ka'an xa ka'an ña a, te kuni tu a ña sanakuachi' iin ne yivi' ña ka'an ne jaan'. ²⁸ Te naa' koo' ne kuví sanakuachi' tu'un ña ka'an ne jaan' ndii, ndee chaa' ka koo taxin' yu'u' ña mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te na ka'an ña ña jaan' xiin' nimá kuiti' ña nuu' Ndiosí.

²⁹ Te sakan' tu ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, na ka'an uvi ta'an, uun ndee uni ta'an kuiti' ña. Te sava ña kuni so'o ña ka'an ne jaan', te kuví kundani ña saa kuni a saa ña ña jaan'. ³⁰ Te naa' ña' Ndiosí yoo ka nduu' a nuu' inga ne ndu'u' ikan' ndii, na vikuiin ne ka'an jaan', te taxi ña ña ka'an inga ña ña ni satuvi Ndiosí nuu' ña. ³¹ Sakan' te kuví ka'an tiakú i'in ndo'ó, ne kuví ka'an tiakú tu'un Ndiosí kij' kuni a ka'an ndo' a, te kuví tu kuni so'o sakuu' ndo', te kuví ni tu sandieni ta'an' ndo'. ³² Kuachi' ndii, ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, kumi' ña ndiee' nuu' ña jaan', te kuví ka'an ña a ama'a ka kuni mii' ña. ³³ Sakan' ña Ndiosí ndii, süu' ña sasana' yoo' nduu' a, süu' jaan' ndii natandee' mani' a yoo'.

Saa xaa' tu sakuu' ti'vi sakuu' xaan' mii' nakayá ne nduu' kuenta Jesús, ³⁴ kuni a ña na kundiee taxin' ña'a' kii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, sakan' ña koo' ndei' ña ka'an nja, süu' jaan' ndii kuni a ña koo taxin' nja naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí. ³⁵ Naa' yoo ña kuni ndatu'un' nja ndii, na ndatu'un' nja ii' nja vi'e nja, sakan' ña ka'an va kaa' a ña ka'an iin ña'a' mii' nakayá e' xa'a' Jesús.

³⁶ ¿Ñáá xanini ndo'ó ña suvi ndo' nduu' ne ni nata'vi' xini' tu'un Ndiosí, te xa ndo'ó kuiti' tu nduu' ne ni xini so'o a? ³⁷ Naa' yoo ka tuu ña kuvj ka'an tiakú nja tu'un Ndiosí, uun tuu nja ña kumi' nja ña chuun ña xaxa' Espiritu Santo ndii, na nakuni nja ña xto'o e' nduu' ña ka'an chuun' xiin' i, te ke'i i ña yo'o. ³⁸ Ndisu naa' nakuni yoo ka ña xto'o e' nduu' ña ka'an chuun' xiin' i, te ke'i i ña yo'o' ndii, sakan' tu ne jaan' ndii, nakuni ña'a' xto'o e' jaan'.

³⁹ Ne ta'an' mani' i, sakan' na kuii' ndo'ó ndii, kuni a ña sanduxa' ka ndo' ña ka'an tiakú ndo' tu'un Ndiosí, te nakaši ndo' nuu' ne ka'an tu'un ña xini nja. ⁴⁰ Ndisu kuni a ña sakuu' ña xaa' ndo' ndii, na saa va'a ndo' a, te na saa yukun tu ndo' a.

15

Ni natjaku Cristo

¹ Ne ta'an' i, vitin ndii kuni sanaka'an' i ndo'ó xa'a' tu'un va'a ña xa ni ka'an ndoso' i nuu' ndo', te ni natjin ndo' a, te ita' ni' i ndo' saa ka'an a ndee vitin. ² Te sakan' tu xiin' ña ka'an tu'un va'a jaan' kuvj kakú ndo' nuu' kuachi ndo' naa' kuita ni' i na ita' ni' i ndo' nuu' ña ka'an a saa nii' ni sania'á i ndo'ó. Te naa' kuasa' ndii, ni natjin saka ndo' a.

³ Kuachi ndii xi'na ka ni sania'á i ndo'ó tu'un va'a ña ni natjin tu mii' i ña ni xi' i Cristo xa'a' kuachi e', te ni saxinú a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' a, ⁴ te ni kuxi tu ña'a' ne yivi' tixin' ñu'u', te ni sanatiaku ña'a' Ndiosí kivi' ña uni, te ni saxinú a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' a, ⁵ te ni tuvi a nuu' Pedro, ikan' te ni

tuvi ni tu a nuu' sakuu' inga te uxi uvi te nda'a' xa'a' a. ⁶ Te ni ya'a, te ni tuvi a nuu' ya'a u'un ciento ne ta'an' e', ne xika' ichi' a. Te ki'in' ne jaan' ndii, kusaa' tiaku ka nja ndee vitin, te sava tukú nja xa ni xi' i. ⁷ Te ni ya'a ka, te ni tuvi ni tu a nuu' Jacobo, te ni ya'a ka sie, te ni tuvi a nuu' sakuu' te ni tianu' a sania'á ichi' a. ⁸ Te ndi' i ndoso', te ni tuvi tu a nuu' yu'u, te nduu' ndee naa iin te kuañu'u, te ni tuvi kii' xa ni xka'ndia kivi' ña tuvi ra. ⁹ Kuachi ndii yu'u nduu' te lulu ma'á ka te tianu' Jesús sania'á ichi' a, te ndee xata'an ña kunani' i te tianu' a, sakan' ña ni sando'o' va i ne nakayá xa'a' Ndiosí. ¹⁰ Ndisu xa'a' a ña ndani mii' Ndiosí yu'u na nduu' i te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a, te ña ndani mii' Ndiosí yu'u ndii, ni natiin' saka e, süu' jaan' ndii xa xachuun' kua'a' ka i xiin' a te sakan' sakuu' te tianu' Jesús jaan'. Ndisu süu' xiin' ña ndiee' mii' i xaa' i chuun jaan', süu' jaan' ndii xiin' ña ndiee' ña xamaní' va Ndiosí yu'u xaa' i sakuu' a. ¹¹ Sakan' na kuii' koo' a xaa' a yoo ni ka'an ndoso' tu'un va'a jaan' nuu' ndo', naa' yu'u, uun naa' inga te ni tianu' Jesús jaan', sakan' ña iin kachi sania'á ndu a te sakan' ni natjin ndo'ó a.

¹² Te ndii, naa' xa'a' ña ni sanatiaku Ndiosí Cristo tein ne ni xi' i ka'an ndoso' ndu ndii, ¿ndichun na ka'an sava ndo'ó ña natjaku ne yivi' kii' kuvj nja? ¹³ Sakan' ña naa' natjaku ne yivi' kii' kuvj nja ndii, ni ndee Cristo ni natiaku naa' sakan' nduu' a. ¹⁴ Te naa' ni natiaku Cristo ndii, ña saka kuasa' kuni nduu' ña ka'an ndoso' ndu naa' sakan' nduu' a, te ña saka nduu' tu ña inj ndo'ó xini ña'a' ndo'. ¹⁵ Te naa' ndixa xna'a natjaku ne yivi' kii' kuvj nja ndii, te xini xa'an' ndiee' yu'u xa'a' Ndiosí nduu' ndu, sakan' ña ka'an ndoso' ndu ña ni sanatiaku a Cristo. Ndisu naa' ndixa xna'a sanatiaku Ndiosí ne yivi' kii' kuvj nja ndii, ni sanatiaku tu a Cristo. ¹⁶ Kuachi ndii, naa' ndixa xna'a sanatiaku Ndiosí ne yivi' kii' kuvj nja ndii, ni

san̄atiaku tu a Cristo. 17 Te naa' n̄i san̄atiaku Ndiosí Cristo ndii, ña saka nduu' tu ña in̄i ndo'ó xini ña'a' ndo', te kusaa' ndiso' ka ndo' kuachi ndo' nuu' Ndiosí. 18 Te sakan' tu ne ndikún ichi' Jesucristo, ne n̄i xi'i ndii, n̄i ndoñu'u' saka n̄ia naa' sakan' xna'a nduu' a. 19 Naa' xa in̄i yivi' yo'o' kuiti' ndiatu' in̄i e' xa'a' Cristo, te koo' ña nat̄iaku e' jaan' naá kivi' ndii, ne ndo'o' saka kua'a' so'o' nduu' e' naa' sakan'.

20 Ndisu vit̄in ndii, xa n̄i nat̄iaku xna'a Cristo tejn̄ ne n̄i xi'i, te suvi' a nduu' ña n̄i nat̄iaku nuu' nuu' sakuu' yoo', ne nat̄iaku tu saa Ndiosí k̄ita'an. 21 Kuachi ndii xa'a' kuachi in̄i ndaa' kuiti' te yivi' xi'i ne yivi' in̄i yivi', sakan' tu xa'a' in̄i ndaa' kuiti' tu te yivi' nat̄iaku e' kii' kuvi' e'. 22 Sakan' ña xa'a' kuachi ña n̄i xaá Adán xi'i tu sakuu' ne yivi' in̄i yivi', sakan' tu xa'a' ña n̄i nat̄iaku Cristo ndii, sakuu' e' koo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' saa Ndiosí. 23 Ndisu i'in e' nat̄iaku saa Ndiosí amaá ka kuni m̄i' a, xi'na Cristo n̄i san̄atiaku a, te kii' nand̄iko' Cristo jaan', te san̄atiaku tu a yoo', ne nduu' kuenta a. 24 Te ikan' kuaxi ña ku'un nd̄iko' ña saxinu Cristo chuun nuu' a, te sanakua'a a ña xa'ndia chuun' a jaan' nda'a' yuva' e' Ndiosí kii' ndi'i' sandoó kui'e xachi' a sakuu' ne xa'ndia chuun', xiin' sakuu' ne kumi' nd̄iee' te xa'ndia chuun' n̄ia, xiin' sakuu' ña nd̄iee' ña nd̄iva'a. 25 Kuachi ndii kuni a ña ka'ndia chuun' Cristo ndee ndi'i' sandoó kui'e xachi' a sakuu' ña ndasi' ta'an' xiin' a. 26 Te ña kumi' nd̄iee' nuu' ña xa'ni' yoo' nduu' ña ndasi' ta'an' xiin' e', ña sandoñu'u' a so'o' ndi'i'. 27 Sakan' ña n̄i taxi Ndiosí v̄iko ni'i' Cristo sakuu' ña yoo. Te kii' ka'an ña n̄i taxi Ndiosí v̄iko ni'i' Cristo sakuu' ña yoo ndii, süu' kuni kachi a ña v̄iko ni'i' tu Cristo ndee m̄i' Ndiosí. Kuachi ndii m̄i' Ndiosí n̄i taxi te v̄iko ni'i' Cristo sakuu' ña jaan'. 28 Ndisu kii' ndi'i' sakuu' ña jaan' v̄iko ni'i' Cristo ndii, sakan' te xa m̄i' Cristo, si'e a, taxi ña v̄iko ni'i' ña'a' Ndiosí, sakan' ña m̄i' a n̄i taxi te v̄iko ni'i' Cristo sakuu' ña jaan'. Sakan' te

in̄i ndaa' m̄i' kuiti' Ndiosí ka'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' sakuu' nuu' ña yoo.

29 Naa' kändixa' sava ndo'ó ña nat̄iaku e' kii' kuvi' e' ndii, ne yivi', ne chichi' xa'a' ne xa n̄i xi'i ndii, küvi xachi' ch̄ind̄iee' ña'a' n̄ia naa' sakan' te nat̄iaku ne n̄i xi'i. Koo' ndee in̄i xa'a' ña kuchi n̄ia xa'a' ne n̄i xi'i jaan' naa' sakan' nduu' a. 30 Te koo' tu ndee in̄i xa'a' ña sakukuein' xiin' mii' ndu'u' saa kivi' kua'an xa'a' ichi' Jesús naa' nat̄iaku ne n̄i xi'i. 31 Ne ta'an' i, ka'an kaxi' i xiin' ndo' ña saa kivi' sakukuein' xiin' mii' i xa'a' ichi' Jesús xa'a' ña va'a kuni nimá i xa'a' ña n̄i xaá xto'o' e' Jesucristo xa'a' ndo'. 32 Kii' n̄i xika i ñuu Éfeso ndii, n̄i kan̄i ta'an' kuento i xiin' kua'a' ne yivi', ne nduu' ndee naa kiti' iku'. Naa' ndixa xna'a ña nat̄iaku ne n̄i xi'i ndii, koo' xachi' xata' a jaan'. Ndee chaa' ka saa e' naa ka'an ne yivi' ndii: "Kuxi e', te ko'o e' vit̄in, te tiaan kuvi e'." Sakan' kachi n̄ia. 33 Kün̄i xa'an' xiin' m̄i' ndo': "Ña ndiaka' ta'an' ndo' xiin' ne xini xa'an' jaan' ndii, sat̄ivi' n̄ia ña va'a ña xi xaá ndo'." 34 Nax̄inaá kaxi' ndo' in̄i ndo', te saa ka ndo' kuachi nuu' Ndiosí, kuachi ndii, sava ndo'ó ndii, ndee Ndiosí xini ndo'. Ka'an i sakan' te ka'an nuu' ndo'.

Ka'an Pablo saa nat̄iaku e' saa Ndiosí

35 Ndisu tee' kuein' ndatu'un' sava ndo'ó yu'u ndii: "¿Saa tu nat̄iaku ne n̄i xi'i? ¿Te xiin' ndee nuu' ñu'u' nde'i nat̄iaku n̄ia?", kachi ndo'. 36 Ne küu' kaxi' xna'a nduu' ndo', sakan' ña kuni a ña kuvi in̄i tikin' ña nuu' kii' chi'i e' te nata'vi' a. 37 Te ña chi'i e' ndii, süu' itun' a tun' nakun jaan' nduu' nu', süu' jaan' ndii tikin' kuiti' a chi'i e', naa' nd̄ikin' trigo nduu' a, uun naa' ndee ndiaa ka nuu' inga tikin' chi'i e'. 38 Ndisu m̄i' Ndiosí nduu' ña taxi itun' tikin' jaan' saa xtani m̄i' a koo tun' jaan', te xa siin' xa siin' iin' itun' n̄i taxi Ndiosí xa'a' i'in tikin'. 39 Süu' xa in̄i ndaa' nuu' kuu' sakuu' ñu'u' nde'i, süu' jaan' ndii xa in̄i kuu' ñu'u' nde'i

ne yivi', te xa iin kuu' tu ñu'u' nde'i kiti', te xa iin kuu' ni tu ñu'u' nde'i tiaka', te sakan' tu xa iin kuu' ñu'u' nde'i saa. ⁴⁰ Te sakan' tu xa tukü ni xa'a Ndiosí ña yoo ndivi' te sakan' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', ndisu xa siin' ndatun' ña yoo ndivi', te xa siin' tu ndatun' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi'. ⁴¹ Te sakan' tu xa siin' yi'é ñu'u', te xa siin' ni tu yi'é yoo', te xa siin' ka ni tu yi'é tiuun'. Kuachí ndii, i'in tiuun' ndii, xa yoo xa yoo siin' saa yi'é ri'.

⁴² Iin kachi saa tu Ndiosí xiin' ñu'u' nde'i e' kii' kuví e', te natiaku e' ndii. Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, ña te'i nduu' a, ndisu ñu'u' nde'i e', ña natiaku nuu' Ndiosí ndii, ña koo' kivi' te'i kunduu a jaan'. ⁴³ Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, ña kuasa' kuni nduu' a, ndisu ñu'u' nde'i e', ña natiaku saa Ndiosí ndii, ña ndatun' xava'a kunduu a. Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, koo' ka ndiee' a, ndisu ñu'u' nde'i e', ña natiaku saa Ndiosí ndii, koo kua'a' ña ndiee' a. ⁴⁴ Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, kuenta iin yivi' kaa' nduu' a jaan', ndisu ñu'u' nde'i e', ña natiaku saa Ndiosí ndii, kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí kunduu a jaan'. Sakan' ña naa' yoo ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta iin yivi' ndii, yoo tu ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí.

⁴⁵ Sakan' tu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te Adán, te ni yoo ña nuu' ndii, Ndiosí ni taxi kivi' ñuu ra." Ndisu Adán, te ni yoo ña uvi, ña nduu' Jesús ndii, Espiritu ña taxi kivi' ñuu e' nduu' a. ⁴⁶ Ndisu süu' xi'na ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, kumi' e', süu' jaan' ndii xi'na ka ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta iin yivi', kumi' e', sakan' vi' te natiin e' ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí. ⁴⁷ Te yivi', te ni yoo ña nuu' ndii, kuenta iin yivi' ni nduu ra, ndisu te yivi', te uvi, ña nduu' xto'o e' Jesús ndii, kuenta ndivi' nduu' a. ⁴⁸ Ñu'u' nde'i yoo',

ne yivi' iin yivi' ndii, nakuitá xiin' ñu'u' nde'i Adán, te ni xa'a Ndiosí xiin' ñu'u' kuiti'. Te ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' ndii, nakuitá a xiin' ñu'u' nde'i ña kumi' Jesús ndivi'. ⁴⁹ Te saa nii' nakuitá ñu'u' nde'i e' xiin' ñu'u' nde'i te yivi', te ni xa'a Ndiosí xiin' ñu'u' kuiti' ndii, nii' sakan' tu nakuita ñu'u' nde'i e' xiin' ñu'u' nde'i ña kumi' Jesús ndivi'. ⁵⁰ Te kuni ka'an i xiin' ndo'ó, ñani ta'an' i ndii, ñu'u' nde'i xiin' nii' ndii, kuví kundiee a mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, te ni ndee kuví tu ko'ni ñu'u' nde'i, ña te'i jaan', mii' koo' kivi' te'i ña'a jaan'.

⁵¹ Te vitin kuni yu'u ña kundani ndo' iin ña yoo si'e, ña xini iin ndaa' mii' kuiti' Ndiosí. Süu' sakuu' e' kuví, ndisu sakuu' e' ndii, nama a ñu'u' nde'i e' saa Ndiosí. ⁵² Te ña jaan' ndii, numi' va xka'ndia a ndee naa kii' nakuaní e' iin xa'a' te nakoto'ni' kuiti' e' kii' ndi'i nde'i ndachuun' tun' nichí so'o' ndi'i'. Sakan' ña kivi' so'o' ndi'i' jaan' ndii, nde'i ndachuun' tun' nichí, te ne ni xi'i' ndii, natiaku ña xiin' ñu'u' nde'i ña koo' kivi' kuví ka. Te yoo', ne tiaku kii' sakan' ndii, nama Ndiosí ñu'u' nde'i e'. ⁵³ Sakan' ña kuni a ña nama Ndiosí ñu'u' nde'i e', ña te'i kaa', te koo' kivi' te'i ka a. Te sakan' tu nama Ndiosí ñu'u' nde'i e', ña xi'i' kaa', te koo' kivi' kuví ka a.

⁵⁴ Te kii' xa ni nama Ndiosí ñu'u' nde'i e' kaa', te koo' kivi' te'i ka a, xiin' kii' xa ni nama tu a ñu'u' nde'i e' kaa', te koo' kivi' kuví ka a ndii, sakan' te xinu tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te ña kumi' ndiee' nuu' ña xa'ni' yoo' ndii, xa ni ndoñu'u' xachi' a xa'a' ña ni kanando e' xiin' ña ndiee' Ndiosí. ⁵⁵ Yo'ó, ña xa'ni' rain, ¿mii' kua'an ña kanando un' ndu? Yo'ó, yavi ndii rain, ¿mii' kua'an ña sando'o' un' ndu ndee naa kii' xaxi' tisu'ma?" ⁵⁶ Sakan' ña kuachí e' nduu' ndiee' ña xa'ni' jaan', te sando'o' a yoo', te ña ndiee' kuachí e' nduu' tu'un nde'i Ndiosí. ⁵⁷ Ndisu chindani Ndiosí ña xa ni taxi a ña ni kanando e' ña xa'ni' jaan' xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo xa'a' e'.

58 Ñañi ta'an' manì i, xa'a' a jaan' na kuni a ña kua'an na kua'an ndo' ña kuita ni i va ndo' nuu' ichi' Jesús. Te kua'an na kua'an tu ndo' ña xaa' ndo' chuun nuu' xto'o e' jaan', sakan' ña xini ndo' ña chuun nuu' xto'o e', ña xaa' ndo' jaan' ndii, xaa' saka ndo' a.

16

Kaya ne ini xini Jesús ndiee' ñuu Corinto xu'un' te chindiee' nia inga ne ini tu xini Jesús

1 Te vitin kuni ka'an i xa'a' ña kayá xu'un' te chindiee' ndo' inga ne nduu' kuenta Jesús ndii, saa ndo' a saa nii' ni ka'an chuun' i xiin' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñuu Galacia. 2 Te i'in ndo'ó ndii, i'in kivi' nuu' xa'a' ximana xta'ni' siin' ndo' chaa' xu'un' ña xiku'un' ya'vi' ndo' kii' xachuun' ndo', te taxa'a ndo' a. Sakan' te kii' xaa' i ndii, nakaya ki'i ka ndo' ña jaan'. 3 Te kii' xaa' i mii' ndiee' ndo' ndii, ke'i i iin tutu taxi i nda'a' ne ni nakaxin ndo', te ku'un nia ñuu Jerusalén xiin' xu'un' ña ni kaya ndo' jaan', te ti'vi' ña'a' i ikan'. 4 Te naa' kuni a ña ku'un tu yu'u xiin' ne jaan' ndii, ku'un i xiin' nia.

Ka'an tuni Pablo ña ku'un ra ñuu Corinto

5 Kii' ndi'i xka'ndia i ñu'u' Macedonia, sakan' te ku'un i mii' ndiee' ndo', sakan' ña xi'na ka' ikan' kuni a xka'ndia i. 6 Tee' kuein' ndoo i iin xa'a' mii' ndiee' ndo', uun kuein' ikan' ndu'u' i ndee xka'ndia yoo' ña vixin, te kivi' chindiee' ndo' yu'u, te ku'un i mii' kuni a ku'un i. 7 Kuachi ndii, kuni i ña xka'ndia xaa' kuiti' i mii' ndiee' ndo' vitin, süu' jaan' ndii kuni i ña ndoo i mii' ndiee' ndo' ndia'vi' kivi' naa' ni kuni xto'o e'. 8 Ndisu ndoo i ñuu Éfeso yo'o' ndee tondia viko' Pentecostés, 9 sakan' ña yoo kua'a' va ne kuni kuni so'o tu'un Ndiosí ñuu yo'o', te va'a va kivi' nduu' a te ka'an ndoso' i tu'un a jaan', tee' ndee yoo kua'a' tu ne ndasi' yu'u.

10 Te naa' xaa' Timoteo mii' ndiee' ndo' ñaa' ndii, koto ña'a' ndo', te

va'a kuni ra kundu'u' ra xiin' ndo', sakan' ña te xaa' chuun nuu' xto'o e' nduu' tu te jaan' ndee naa yu'u. 11 Te xa'a' a jaan' na kuu' ndee iin ndo' ka'an kui'e xa'a' ra, süu' jaan' ndii chindiee' ña'a' ndo' te kivi' ya'a ra ku'un manì' ra, te kivi' xaa' nata'an' ra xiin' i mii' xika' i yo'o'. Sakan' ña ndiatu' i ña kixin ra xiin' inga ñani ta'an' e'.

12 Te te nduu' ñani e' Apolos ndii, ni ka'an nda'vi va i xiin' ra ña ku'un na ra mii' ndiee' ndo' xiin' inga ñani ta'an' e', te ni xiin' xachi' ra ku'un ra vitin, ndisu ku'un ra tuku' ichi' kii' kuni'a' a ra.

Ti'vi' Pablo cha'an' ne ndikun ichi' Jesús, ne ndiee' ñuu Corinto

13 Ndo'ó, ne ta'an' i ndii, ku'un naa ñu'u' tu'va ini ndo', te kuita ni i naa ita' ni i tu ndo' nuu' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, te sakan' tu na kuxa naa xixa' ka ni tu ini ndo' nuu' ichi' a, te na kaka ni i ndituni tu ndo'. 14 Te sakuu' ña xaa' ndo' ndii, saa ndo' a xa'a' ña ndani ta'an' ndo'.

15 Ñani ta'an' i, xini kaxi' ndo'ó ña ne vi'e Estéfanos ndii, ne ni natin nuu' tu'un va'a xa'a' Jesús ñuu Acaya nduu' nia, te xini tu ndo' ña ni chindiee' kua'a' tu nia ne nduu' kuenta Jesús xiin' e'. 16 Ka'an nda'vi yu'u xiin' ndo' ña saxinu ndo' ña ka'an ne yivi', ne nduu' ndee naa ne jaan', te sakan' tu sakuu' ne chindiee' xiin' ne xachuun' u'vi tu ndee naa ne jaan' nuu' chuun xa'a' xto'o e'. 17 Va'a va kuni i ña ni kixin ne ni kiee mii' ndiee' ndo' mii' ndu'u' i yo'o', te nduu' Estéfanos, xiin' te nduu' Fortunato, xiin' te nduu' Acaico, sakan' ña xa ni kuni i vitin, tee' ndee kivi' kuni nduchi' nuu' i ndo'ó. 18 Sakan' ña ni saki'vi nia nimá i te sakan' tu nimá ndo'ó. Te ne yivi', ne nduu' naa ne jaan' ndii, kuni a ña tin manì' ña'a' ndo'.

19 Sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' nda'a' ñu'u' Asia ndii, ti'vi' nia cha'an' ndo'. Te ñani e' Aquila xiin' ku'va e' Priscila xiin' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús vi'e nia ndii, ti'vi' kua'a' tu ne jaan'

cha'an' ndo' kuenta xto'o e'. ²⁰ Te sakan' tu ti'vi' sakuu' ne ta'an' e', ne xika' ichi' Jesús ñuu Éfeso yo'o', cha'an' ndo'. Te chito nuu' ta'an' ndo' kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndo'.

²¹ Te cha'an' ndo' ña ti'vi' i nda'a' ndo' yo'o' ndii, mii' yu'u, te nduu' Pablo, ke'i a xiin' nda'a' i.

²² Naa' ndani yoo ka nduu' ne yivi' xto'o e' Jesucristo ndii, na nachaan nia saa Ndiosí. Te xto'o e' ndii, xa kuaxi a.

²³ Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. ²⁴ Te ndani i sakuu' ndo'ó xa'a' a ña iin ndaa' nduu' e' xiin' xto'o e' Jesucristo jaan'. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Corinto

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i ichi' a saa kuní Ndiosí. Te yu'u xiin' ñani e' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Ndiosí ñuu Corinto, te ti'vi' tu ndu cha'an' sakuu' ne nduu' kuenta a, ne ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Acaya. ² Na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o e' Jesucristo ndo'ó, te na taxí tu a ña maní koq xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xa'a' ña ni ndo'o ra

³ Ka'nu' va ña nduu' Ndiosí, yuva' xto'o e' Jesucristo, te nduu' tu a ña kuvita ini xa'a' e', te saki'ví tu a yoo'. ⁴ Te sakan' tu saki'ví a ndu'u nuu' sakuu' ña ndo'o' ndu, te sakan' kuví saki'ví tu ndu'u ne yoo nuu' ndee ka nuu' tundo'o' saa nii' ni saki'ví Ndiosí ndu'u. ⁵ Kuachí ndii, kij' kua'a' ka ndo'o' ndu xa'a' Cristo ndii, kua'a' ka tu saki'ví Ndiosí ndu'u nuu' tundo'o' jaan' xiin' nda'a' Cristo. ⁶ Ndisu naa' ndo'o' ndu ndii, ndo'o' ndu te ki'ví ndo'ó, te ndo'o' tu ndu, te kaku ndo'. Te naa' ki'ví ndu'u ndii, ki'ví ndu'u te ki'ví tu ndo'ó, sakan' te kuví sandieni ndituní ndo' nuu' tundo'o' ña ndo'o' ndo' jaan' ndee naa ndo'o' ndu'u. ⁷ Te ini va tu ndu xini ndu Ndiosí xa'a' ndo'ó, sakan' ña xini ndu ña ndo'o' ndo' saa nii' ndo'o' ndu, xa'a' a jaan' na iin kachi tu saki'ví Ndiosí ndo'ó ndee naa xaa' a xiin' ndu'u.

⁸ Ñani ta'an' ndu, kuní ndu ña kundani ndo' saa vi' kua'a' ni ndo'o' ndu nuu' ñu'u' Asia. Kua'a' xava'a ni ndo'o' ndu ya'a ka te sakan' ña kuví kundieni ndu, ndee ni xanini ndu ña kuví ndu. ⁹ Ni xini ini ndu

ndee naa te xa yoo kuví, ndisu ni ndo'o' ndu ña jaan' te ini ndu kuní ndu ndiee' mii' ndu, süu' jaan' ndii ini kujiti' ndu kuní ndu Ndiosí, ña sanatiaku ne ni xi'i. ¹⁰ Te ni sakakú Ndiosí ndu'u nuu' ña iyo va ña ni xi'i ndu jaan', te sakakú ka a ndu'u, te ini ndu ña sakakú ka tu a ndu'u nuu' tundo'o'. ¹¹ Te naa' chindiee' ndo'ó ndu'u ña ka'an na ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu, te naa' kua'a' ka tu ndo' ka'an xiin' a xa'a' ndu ndii, kua'a' ka ne yivi' taxi' ña chindani a xa'a' kua'a' ña ni chindiee' a ndu.

Ka'an Pablo ndichun na ni xa'an ra ñuu Corinto

¹² Ndu'u ndii, yoo iin xa'a' ña kuví ka'an ninu ndu xa'a' ndu, ña xachuun' va'a ndu kachi nimá ndu, te xika' ndaku tu ndu iin yivi', te xaa' ka vi' ndu sakan' tein ndo'ó. Te süu' xika' ndu sakan' xiin' ndiee' ña xini tuni iin yivi', süu' jaan' ndii Ndiosí nduu' ña chindiee' ndu te xika' ndu sakan'. ¹³ Sakan' ña ni ke'i ndu ña vixi te kuví ka'vi ndo' a, te kuví tu kundani ndo' a. Te ndiatu' ini i ña kundani va'a ndo' a ¹⁴ saa nii' xa xa'a kundani ndo' a sie vitin. Te kij' nandiko' xto'o e' Jesús ndii, va'a kuní nimá ndo' xa'a' ndu, te va'a tu kuní nimá ndu'u xa'a' ndo'ó.

¹⁵ Te xa'a' a ña ini i ni xini i ndo'ó ndii, ni kuní i xka'ndia i ña nuu' mii' ndiee' ndo', te sakan' kuví xka'ndia i uvi ta'an ichi' mii' ndiee' ndo' jaan', te natin tukuu ndo' ña sañu'u' Ndiosí ndo'ó. ¹⁶ Sakan' ña ni xanini i xka'ndia i mii' ndiee' ndo' kij' ku'un i ñu'u' Macedonia, te xka'ndia ka tu i ikan' kij' nandiko' i, sakan' te kuví chindiee' ndo' yu'u te ku'un i ñu'u' Judea. ¹⁷ Te ndiatu' ini i ña kanini ndo' na kij' ni ndoo i kuento ña ku'un i mii' ndiee' ndo' ndii, ni xanini va'a i, uun ni xaa i ndee naa xaa' ne yivi', ne xini yoo Ndiosí, kij' ka'an nja uvi ta'an yu'u', ka'an nja uun, ndisu iin kachi ka'an tu nja ü'un'. ¹⁸ Ndisu xini kaxi' Ndiosí ña süu' ka'an ndu xiin' ndo' uun, te ka'an tu ndu ü'un'. ¹⁹ Kuachí ndii ni ka'an ndoso' Silvano xiin' Timoteo xiin' yu'u, xa'a'

Jesucristo, si'e Ndiosí, nuu' ndo', te ña jaan' ndii, kōo' kivi' ka'án a uun, te ka'án tu a ü'un', süu' jaan' ndii xa'a' a jaan' ka'án Ndiosí uun kuiti'.²⁰ Kuachi ndii xiin' ña ni xaa Jesús ni xinü sakuu' kuento ña ni taxí Ndiosí nuu' e'. Sakan' na kuii' kij' xaka'nu' e' Ndiosí ndii, ka'án e' ña sakan' na kunduu a xa'a' ña ni xaa Cristo jaan'.²¹ Te ndu'u ni xiin' ndo'ó ni ndii, Ndiosí nduu' ña xata' ni'i yoo' nuu' ichi' Cristo, te ni sakuiso' chuun' tu a yoo',²² te ni chindu'u' tu a sello a nimá e', te ña jaan' nduu' Espíritu Santo ña ni chikandja a nuu' e' te kunj e' ña natjin xna'a e' ña ni taxí a kuento a xa'a' jaan'.

²³ Ndisu Ndiosí nduu' ña xiní saa kaa' nimá i, sakan' na xiní tu a ña süu' xini xa'an' i ndo'ó. Te naa' tia'an ku'un i ñuu Corinto ndii, xa'a' a ña ni kunj i sakusuchi' i iní ndo' na ni xaa i sakan'.²⁴ Süu' kuni viko ni'i ndu ndo'ó nuu' ña iní ndo' xini ndo' Jesús, kuachi ndii xiní kaxi' ndu ña xa iní va'a ndo' xini ndo' a. Süu' jaan' ndii kuni chindjee' ndu ndo'ó te va'a ka kunj ndo'.

2

¹ Xa'a' a jaan' na ni chituní i ña kü'un tukuu i mii' ndiee' ndo' te sakusuchi' i iní ndo'.² Kuachi ndii, naa' sakusuchi' yu'u iní ndo'ó ndii, ¿yoo saki'ví yu'u kij' ya'a naa' süu' ndo'ó? Iin ndaa' ndo'ó, ne sakusuchi' i iní kuiti'.³ Te ña ni ti'vi' i nda'a' ndo' ndii, ni ke'i e sakan' te kij' xaa' i mii' ndiee' ndo' ndii, kuni i ña nuu' a ña saki'ví ndo' yu'u ndii, sakusuchi' ndo' iní i. Te kij' va'a kuni yu'u ndii, iní i ña va'a tu kunj sakuu' ndo'ó.⁴ Kuachi ndii, kij' ni ke'i i tutu ña ni ti'vi' i nda'a' ndo' ndii, ni ndi'ni xava'a i, te ni kusuchi' ya'a tu iní i ndee ni xaku i. Ndisu ni ke'i i e te sakusuchi' i iní ndo', süu' jaan' ndii ni ke'i e te kundani ndo' ña kundani xava'a i ndo'ó.

Yoo ka'nu' iní Pablo xa'a' te ni xaa kuachi

⁵ Te kuni ka'an i xiin' ndo' ña te ni sakusuchi' iní i jaan' ndii, süu' yu'u kuiti' ni sakusuchi' ra iní, süu' jaan'

ndii kuvj ka'an e' ña ni sakusuchi' tu ra iní sakuu' ndo'ó.⁶ Ndisu xa yoo sakan' kuiti' ña sando'o' yatin' sakuu' ndo'ó te jaan'.⁷ Xa'a' a jaan' na ndee chaa' ka koo ka'nu' iní ndo' xa'a' te jaan', te saki'ví tu ña'a' ndo', saa' iin kij' kuvj ndi'i ra saa titu'un'.⁸ Sakan' na kuii' ka'án nda'vi' i xiin' ndo' ña nia'a ni tukuu ndo' te jaan' ña ndani ña'a' ndo'.⁹ Kuachi ndii, xa'a' a jaan' na ni ti'vi' i tutu jaan' nda'a' ndo' te koto kua'a i ndo'ó, te kunj i naa' saxinú ndo' sakuu' ña ka'án chuun' i xiin' ndo'.¹⁰ Sakan' ña yoo ka yoo ka'nu' iní ndo'ó xa'a', xa'a' ña ni xaa nja ndii, yoo ka'nu' tu iní yu'u xa'a' nja naa' yoo iin ña koo ka'nu' iní e' xa'a' ne jaan'. Xaa' i sakan' xa'a' ña va'a ndo'ó xiin' xa'a' ña sakan' tu kuni Cristo,¹¹ sakan' te kanando ña ndiva'a yoo', sakan' ña xa xiní e' ña kiji ña kuni saa ña ndiva'a jaan' xiin' e'.

Ndi'ni Pablo xa'a' Tito

¹² Kij' ni xaa i ñuu Troas te ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo ndii, ni taxí xto'o e' Ndiosí ña kuvj ka'an ndoso' i ikan'.¹³ Ndisu xa'a' a ña ni xini i ñani i Tito ndii, va'a xachi' ni kunj i, sakan' na ndee chaa' ka ni ndei' i ne ndiee' jaan', te ni keta i kuaxi i ñu'u' Macedonia te kunj ta'an' i xiin' ra.

Kanando e' xa'a' ña ndikún e' ichi' Cristo

¹⁴ Ndisu chidani va' Ndiosí ña suvi a xaa' sakan' te kanando ndu sakuu' ichi' xa'a' a ña ndikún ndu Cristo Jesús, te suvi tu a xaa' sakan' te nduu' ndu te ka'án ndoso' tu'un va'a xa'a' Jesús. Saa kua'an iin yivi' kiku ndu tu'un jaan' ndee naa iin xiko xavixín'.¹⁵ Kuachi ndii nduu' ndu'u ndee naa xiko suxa chú'ma xavixín', ña ni nasoko' Cristo nuu' Ndiosí, te xiko jaan' nduu' tu'un va'a ña ka'án ndoso' ndu nuu' ne xika' ichi' ña kaku nja nuu' kuachi nja, xiin' nuu' ne xika' ichi' ña kua'an mii' koo nja tundo'o'.¹⁶ Te nuu' ne kua'an mii' koo nja tundo'o' jaan' ndii, xiko tu'un ña ka'án ndoso' ndu ndii, nduu' a ndee naa xiko ña xa'ni', ndisu nuu' ne xika' ichi' ña kaku

nĭa nuu' kuachĭ nĭa ndii, xiko tu'un nĭa ka'án ndoso' ndu ndii, nduu' a ndee naa xiko nĭa taxi' kivi' nĭu nĭa. Te, ¿yoo xini tuni va'a te kuvĭ saa nĭa chuun jaan' nuu' Ndiosí? ¹⁷ Sakan' nĭa ndu'u ndii, süu' xiko' ndu tu'un Ndiosí naa xaa' inga ne ka'án ndoso' a, süu' jaan' ndii xini Ndiosí nĭa ka'án ndoso' ndaku ndu tu'un a jaan', kuachĭ ndii suvĭ a nĭ tjanu' ndu. Te sakan' tu nĭa ĩin ndaa' nduu' ndu xiin' Cristo.

3

Ka'án Pablo nĭa nĭ ndoo Ndiosí ĩin kuento xaa' nuu' e'

¹ Te kii' ka'án ndu sakan' ndii, süu' ka'án ndu a te kanĭ'i xiin' mii' nĭ tukuu' ndu. Sakan' nĭa küní ndu ĩin tutu nĭa ka'án va'a xa'a' ndu nuu' ndo', nĭ ndee küní tu a nĭa ke'i ndo'ó ĩin tutu nĭa ka'án va'a xa'a' ndu nuu' inga ne yivi' naa xaa' inga te yivi'. ² Te küní tutu jaan' nuu' ndu, sakan' nĭa xa' ndo'ó nduu' tutu nĭa ka'án va'a xa'a' ndu, nĭa küní nuu' ndu. Te ndiaka' ndu ndo'ó nimá ndu mii' ka kua'an ndu, te ka'án tu ndu xa'a' ndo' nuu' sakuu' ne yivi', sakan' na xini nĭa ndo'ó, te xini tu nĭa kivi' nĭu ndo'. ³ Sakan' nĭa nia'á ndo'ó nĭa nduu' ndo' tutu nĭa ka'án va'a xa'a' ndu, nĭa nĭ ke'i mii' Cristo, te ni'i' ndu a mii' ka kua'an ndu. Te nĭ ke'i nĭa' a Cristo xiin' tuun' nuu' tutu, süu' jaan' ndii xiin' ndĭee' Espĭritu Santo, nĭa taxi' Ndiosí tiaku, nĭ ke'i a nĭa jaan', te nĭ ndee nĭ ke'i tu nĭa' a xata' yuu', süu' jaan' ndii nuu' nimá ndo' nĭ ke'i a nĭa jaan'.

⁴ Te vitĭn ndii, Cristo nduu' nĭa xaa' sakan', te ĩni ndu xini ndu Ndiosí nĭa sakuu' nĭa jaan' ndii, nĭa ndixa xna'a nduu' a. ⁵ Süu' xiin' nĭa chuun va mii' ndu na kuvĭ xaa' ndu nĭa jaan', süu' jaan' ndii Ndiosí nduu' nĭa xaa' chuun va ndu nuu' chuun jaan'. ⁶ Te sakan' tu Ndiosí nduu' nĭa nĭ xaa' chuun va ndu, te kaka nuu' ndu nuu' a saa ka'án chuun' kuento xaa' nĭa nĭ ndoo a xiin' e'. Te kuento xaa', nĭa nĭ ndoo a xiin' e' jaan' ndii, süu' yoo kuei a nuu' tu'un ndei' nĭa nĭ ke'i, süu' jaan' ndii yoo kuei a nuu' nĭa

ndĭee' Espĭritu Santo. Te tu'un ndei' jaan' ndii, ka'án chuun' a nĭa kuvĭ e', ndisu Espĭritu Ndiosí ndii, taxi' a kivi' nĭu e' nĭa koo' kivi' ndi'i'.

⁷ Te tu'un ndei', nĭa ka'án chuun' nĭa kuvĭ e' jaan' ndii, nĭ ke'i nĭa' a Ndiosí xata' yuu'. Te kii' nĭ taxi' nĭa' a a nda' a Moisés ndii, nĭ yi'e koo' chukuu' a, sakan' na ne vi'e Israel ndii, ndee nĭ kuvĭ koto' nĭ nĭa nuu' ra, sakan' nĭa nĭ yi'e xava'a nuu' ra. Ndisu tee' ndee nĭ yi'e kua'a' a ndii, kuie kuie nĭ nda' va a. ⁸ Saa ka vi' tu ndatun' yi'e tu'un xaa', nĭa nĭ ndoo Ndiosí nuu' e' jaan', nĭa yoo kuei nuu' ndĭee' Espĭritu Santo jaan'. ⁹ Kuachĭ ndii, naa' tu'un ndei', nĭa ka'án chuun' nĭa kuvĭ e' xa'a' kuachĭ e' jaan', nĭ yi'e ndatun' ya'a ndii, saa ka vi' tu ndatun' nĭ yi'e tu'un xaa', nĭa ka'án nĭa xa nĭ xandaku Ndiosí nimá e' nuu' a. ¹⁰ Kuachĭ ndii, tee' ndee nĭ yi'e koo' chukuu' tu'un ndei', nĭa nĭ taxi' Ndiosí nĭa nuu' ndii, nakuitá nĭa yi'e nĭa jaan' xiin' nĭa yi'e nĭa xaa', nĭa taxi' a nda' a yoo'. ¹¹ Sakan' nĭa, naa' nĭ yi'e tu tu'un ndei', nĭa kuie kuie nĭ nĭ ndi'i' ndii, saa ka vi' tu yi'e nĭa xaa', nĭa koo' kivi' ndi'i'.

¹² Te xa'a' a nĭa ĩni ndu xini ndu nĭa xaa' jaan', na ka'án ndituni ndu xa'a' a. ¹³ Te nĭ xaa' ndu ndee naa nĭ xaa' Moisés, nĭa nĭ tisa'vi ra nuu' ra xiin' ĩin toto te künĭ ne vi'e Israel nĭa nda' vá nĭa yi'e nuu' ra. ¹⁴ Ndisu nĭa kundani ne jaan' ndii, nĭ xa xii nĭa. Te ndee kivi' vitĭn, kii' ka'vi' nĭa tu'un ndei' nĭa nĭ taxi' Ndiosí nda' a nĭa xta'an' ndii, kusaa' tiasi ka toto jaan' nuu' nĭa, te kuvĭ kundani nĭa tu'un ndei' a jaan', sakan' nĭa tia'an kundia'a toto jaan', kuachĭ ndii ĩin ndaa' nĭa ĩni e' xini e' Cristo kuĭti' sakundia'á nĭa jaan'. ¹⁵ Te ndee kivi' vitĭn, kii' ka'vi' nĭa tu'un ndei' Ndiosí, nĭa nĭ natĭin Moisés xta'an' ndii, toto jaan' tiasi nuu' nĭa kundani nĭa. ¹⁶ Ndisu kii' natiin' yoo ka xto'o e' Jesús ndii, kundia'a toto jaan' saa a.

¹⁷ Kuachĭ ndii, xto'o e' jaan' ndii, Espĭritu nduu' a, te mii' yoo Espĭritu

xto' o e' jaan' ndii, ne xa yoo ndika ndiee' ikan'. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na sakuu' yoo' ndii, ko'o' ka toto jaan' tiasi ka nuu' e'. Te nduu' e' ndee naa yuu' tata, na yi'e te nia'a e' na ka'nu' ko'o' chukuu' xto' o e' jaan', te sakan' kua'an na kua'an e' na nduva'a ka e' ndee skachi' naxaa e' ko'o' e' saa nii' kaa' mii' xto' o e' jaan'. Te sakuu' na jaan' ndii, mii' Espiritu xto' o e' nduu' na xaa' a.

4

Ka'an ndoso' ndaku Pablo tu'un va'a xa'a' Jesus

¹ Xa'a' a jaan' na xikuiin ndu na xaa' ndu chuun nuu' Ndiosí, na ni sakuiso' chuun' a ndu xa'a' a na ni kuvita ini a xa'a' ndu. ² Te ko'o' ndee jin na'a xaa' si'e ndu, ni ndee ko'o' tu na ka'an kaa' xaa' ndu, te sakan' tu xini xa'an' ndu ndee jin ne yivi', ni ndee nama' ni tu ndu tu'un Ndiosí. Süu' jaan' ndii jin ndaa' Ndiosí xini na na ndixa xna'a nduu' na ka'an ndu, te kuvu ini ndo' kunu ndo' a. ³ Ndisu naa' yoo ka kundani tu'un va'a na ka'an ndoso' ndu jaan' ndii, kundani na a sakan' na ne xika' ichi' na kua'an mii' ko'o' tundo'o' nduu' na. ⁴ Te ne jaan' ndii, kuvu kundani na tu'un va'a jaan', sakan' na na ndiva'a, na nduu' ndiosí nuu' nu'u' jin yivi' yo'o', ni ndasi na kundani na te kuvu kundani na tu'un va'a jaan', te natuvi nuu' na xini na yi'e tu'un va'a ndatun' koo' chukuu' jaan', na ka'an xa'a' Cristo. Te ni ndaku nii' Cristo jaan' saa kaa' mii' Ndiosí. ⁵ Kuachi ndii süu' xa'a' mii' ndu ka'an ndoso' ndu, süu' jaan' ndii xa'a' xto' o e' Jesucristo ka'an ndoso' ndu, te nduu' ndu te xika' nuu' nuu' kujiti' ndo' xa'a' a na xika' nuu' ndu nuu' Jesús. ⁶ Te Ndiosí ni ka'an chuun', te ni natuun nu'u' na nuu' kii' ni yoo naaa' jin yivi', te sivi tu a nduu' na ni xa sakan', te ni natuun nu'u' a jaan' nimá ndu'u, te nia'a ndu a nuu' inga ne yivi', te kuvu kundani na na ndatun' koo' chukuu' nduu' Ndiosí. Te nia'a

Ndiosí na ndatun' a jaan' xiin' nda'a' Jesucristo.

Ini ndu xini ndu Ndiosí kii' yoo tundo'o'

⁷ Te ndu'u ndii, ndee na kisi na ni kua'a xiin' nu'u' kixin' nduu' ndu, te nu'u' na ndiaa ya'vi' xava'a jaan' nimá ndu, na nduu' tu'un va'a. Te xiin' na jaan' nia'a Ndiosí na na ndiee' ka'nu' koo' chukuu' jaan' ndii, na ndiee' mii' a nduu' a, te süu' na ndiee' mii' ndu nduu' a. ⁸ Sakan' na kuu' tee' ndee yoo kua'a' tundo'o' nuu' kivi' nuu' ndu ndii, kuvu kanando a ndu, te tee' ndee yoo kua'a' tu na sandi'ni ndu'u ndii, kuvu sanuu' a nimá ndu. ⁹ Tee' ndee ndikun ne yivi' taxi' na ndu'u ndii, kuasa' yoo' jin ndaa' ndu. Tee' ndee suku' ne yivi' ndu'u nu'u' ndii, kuasa' sando'u'u' na ndu. ¹⁰ Te mii' ka kua'an ndu ndii, ndo'o' ndu xiin' nu'u' nde'i ndu xa'a' ichi' Jesús. Sakan' te kunu tu ne yivi' xa'a' kivi' nuu' Jesús xiin' na xaa' ndu. ¹¹ Kuachi ndii, viti na tiaku ndu ndii, saa kivi' kuen' kuu' ndu xiin' kivi' nuu' ndu xa'a' na ka'an ndoso' ndu xa'a' ichi' Jesús. Sakan' te kunu tu ne yivi' xa'a' kivi' nuu' Jesús xiin' nda'a' na xaa' ndu xiin' nu'u' nde'i ndu. ¹² Sakan' na kuu' ndu'u xa yoo kuvu, te natuin ndo'o' kivi' nuu' na ko'o' kivi' ndi'.

¹³ Sakan' na ini ndu xini ndu Ndiosí ndee naa ni ini te ni ke'i mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ini i xini i Ndiosí, sakan' na ka'an i xa'a' a", kachi a. Te sakan' tu ndu'u ndii, kandixa' ndu Ndiosí, sakan' na ka'an ndu xa'a' a. ¹⁴ Kuachi ndii xini ndu na Ndiosí ni sanatiaku xto' o e' Jesús tein ne ni xi'i, te sanatiaku tu a ndu'u xiin' Jesús jaan', te sanakua'a inga' Jesús jaan' ndu'u xiin' sakuu' ndo'o' nuu' Ndiosí. ¹⁵ Te sakuu' na jaan' ndo'o' ndu xa'a' na va'a ndo'o', sakan' te kua'a' ka ne yivi' natuin na ndani mii' na'a' Ndiosí, te kua'a' ka tu na taxi na chidani a. Sakan' te na jaan' natuin sakuu' na xaka'nu' na'a' e'.

16 Xa'a' a jaan' na nüu' nimá ndu, kuachí ndii, tee' ndee so'o xixa' ñu'u' nde'i ndu kua'an a, ndisu nimá ndu ndii, so'o nakoó ka ndiee' a i'in kivi' kua'an. 17 Kuachí ndii, tundo'o' kuali', ña ndo'o' ndu iin yivi' yo'o' ndii, iin kaní' kuítí' yoo a, te ña xka'ndiá kuítí' nduu' tu a. Ndisu xa'a' ña jaan' taxí Ndiosí nda'a' ndu ña va'a koo' chukuu' ña kōo' kivi' ndi'i'. 18 Sakan' ña xito' ndu ña kuví' kuní' nduchi' nuu' ndu, süu' jaan' ndii xito' ndu ña kuví' kuní' ndu. Te ña kuví' xini e' ndii, ña xka'ndiá kuítí' nduu' a, ndisu ña kuví' kuní' e' ndii, ña kōo' kivi' ndi'i' nduu' ña jaan'.

5

1 Kuachí ndii xiní ndu ña naa' ndoñu'u' ñu'u' nde'i ndu, ña nduu' ndee' naa iin vi'e toto, ña iin' iin kaní' kuítí' iin yivi' yo'o' ndii, taxí Ndiosí nda'a' ndu iin ña kōo' kivi' ndoñu'u' ndivi'. Te ña jaan' ndii, süu' te yivi' ni xa'a' a. 2 Te xa'a' a jaan' na tana' ndu ña kusaa' tiaku ka ndu iin yivi' yo'o' xa'a' a ña xikán va iin ndu ña nama' kii' ñu'u' nde'i ndu yo'o', te nakundixin ndu ñu'u' nde'i ña nduu' kuenta ndivi'. 3 Sakan' na kuu' kumi' ndu ñu'u' nde'i xaa' ndivi', sakan' te kundu' ndu iin te kōo' ñu'u' nde'i ikan'. 4 Te vitin ña kusaa' tiaku ka ndu xiin' ñu'u' nde'i yo'o' ndii, tana' ndii u'vi' iin ndu, kuachí ndii kuni' ndu ña kundu' ndu iin te kōo' ñu'u' nde'i, süu' jaan' ndii kuni' ndu ña nama' kii' ñu'u' nde'i ndu, ña xi'í kaa', xiin' ña kōo' kivi' kuví'. 5 Te mii' Ndiosí nduu' ña ni xava'a' ndu'u' xa'a' ña jaan', te ni chinaá Espiritu Santo nimá ndu, ña jaan' ni chikandia a nuu' ndu.

6 Xa'a' a jaan' na saa kivi' iin ndu xika' ndu iin yivi', te xiní tu ndu ña vitin ña tiaku ndu xiin' ñu'u' nde'i yo'o' ndii, xika' yoo ndu nuu' xto'o' e'. 7 Sakan' ña ña jaan' kuítí' iin ndu xini ndu te xika' ndu iin yivi', te süu' ndi'ni ndu xa'a' ña xini nduchi' nuu' ndu. 8 Sakan' na kuu' iin ndu te xika' ndu iin yivi', te ka'an nimá ndu ña nakoó kii' ndu ñu'u' nde'i

ndu yo'o', te ku'un kundiee ndu mii' ndu'u' xto'o' e' jaan'. 9 Sakan' na kuu' saa kivi' xanduxa' ndu, te sasi' ndu iin xto'o' e' jaan', naa' yoo ndu xiin' ñu'u' nde'i yo'o', uun naa' yoo ndu xiin' ñu'u' nde'i xaa'. 10 Kuachí ndii sakuu' yoo' kuni' a kuyatin nuu' Cristo mii' xa'nú a kuachí, te iin e' natin ña xata'an natin e' xa'a' ña va'a, uun ña nia'a ña ni xaa' e' kii' ni xika' e' iin yivi' yo'o'.

Ni nakoó e' ña maní' xiin' Ndiosí ni xaa' Cristo

11 Te xa'a' ña xiní ndu ña kuni' a kuyi'vi' e' xto'o' e' jaan' ndii, xika' ndu sakandixa' ndu ne yivi', sakan' ña Ndiosí ndii, xa' xiní a saa xika' ndu nuu' a, te ndiatu' iin i' ña xiní tu ndo'ó ndu'u' xiin' nimá ndo'. 12 Te kii' ka'an ndu sakan' ndii, süu' ka'an ndu a te kaní' i' xiin' mii' ni tukuu' ndu nuu' ndo', süu' jaan' ndii ka'an ndu a te kuví' ka'an ninu' na ndo'ó xa'a' ndu, te kuví' tu nakujin ndo' nuu' ne xasuvi' xiin' mii' mii' xa'a' ña xaa' kuítí' nia, te süu' xaa' nia a xiin' iin ndaa' nimá nia. 13 Sakan' ña, naa' te loco nduu' ndu tuu ne yivi' ndii, xa'a' chun nuu' Ndiosí nduu' ndu te loco, te naa' te kuu' kaxi' nduu' ndu tuu nia ndii, xa'a' ña va'a mii' ndo' nduu' ndu te kuu' kaxi'. 14 Kuachí ndii xa'a' a ña ndani Cristo ndu'u' na xaki' i' a ndu, te xaa' ndu ña kaa', sakan' ña xa' ni kundani ndu ña iin ndaa' ña jaan' kuítí' ni xi' i' xa'a' kuachí sakuu' e'. Xa'a' a jaan' na iin kachi ni xi' i' tu sakuu' e' xiin' a kii' ni xi' i' a. 15 Te xa'a' a ña ni xi' i' a xa'a' kuachí sakuu' e' ndii, kuni' a ña kutiaku e' xa'a' ña jaan' kuítí', te süu' kutiaku ka e' xa'a' mii' e'. Süu' jaan' ndii kutiaku e' te saa e' ña kuni' ña ni xi' i' jaan', te ni natia'ku a xa'a' ña va'a mii' e'.

16 Sakan' na kuu' ndee' vitin, te ndee' nuu' ku'un e' ndii, xanini ka ndu xa'a' inga ne yivi' naa xanini ne yivi' iin yivi'. Ña ndixa' nduu' a ña ni xanini tu ndu'u' xta'an' ña ndee' Cristo ndii, te yivi' nda'vi so'o' kuítí' nduu' a. Ndisu vitin ndii, süu' sakan' ka xanini ndu xa'a' a. 17 Xa'a' a jaan' na naa yoo ka iin xini Cristo

ndii, ne yivi' xaa' ni nandu'u nja, te ña ni nduu nja ña nuu' ndii, xa ni ndoo ña jaan'. Sakan' na kuii' vitin ndii, ne yivi' xaa' nduu' kanii' nja. ¹⁸ Te sakuu' ña kaa' kuaxi nda'a' Ndiosí, ña ni nakoo e' ña maní' xiin' xiin' nda'a' Cristo, te ni ka'an chuun' Ndiosí xiin' ndu ña ka'an ndu xiin' ne yivi' ndee ña kuní a saa nja, te nakoo nja ña maní' xiin' a. ¹⁹ Te ka'an tu ndu xiin' nja ña xiin' nda'a' Cristo ni nakoo Ndiosí ña maní' xiin' ne yivi' iin yivi', te koo ka'nu' xachi' ini a xa'a' kuachi nja. Ña jaan' nduu' ña ni ka'an chuun' Ndiosí xiin' ndu ña ka'an ndu xa'a' a nuu' ne yivi'. ²⁰ Sakan' na kuii' te tianu' Cristo nuu' a ka'an ndoso' xa'a' a nduu' ndu, xa'a' a jaan' na ndee naa mii' Ndiosí ka'an nda'vi xiin' nda'a' ndu nuu' ndo' ña nakoo ndo' ña maní' xiin' a. Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi ndu nuu' ndo' xa'a' Cristo ña nakoo ndo' ña maní' xiin' Ndiosí. ²¹ Kuachi ndii, tee' ndee koo' ndee iin kuachi ni xaa' Cristo ndii, kuachi yoo' ni sakuiso' ña'a' Ndiosí, te kunduu' e' ne ndaku nimá nuu' a xa'a' ña ni xaa' Cristo.

6

¹ Te vitin ña te xaa' chuun nuu' Ndiosí nduu' ndu ndii, ka'an nda'vi ndu xiin' ndo'ó ña natijn saka ndo' ña ndanij mii' Ndiosí ndo'ó. ² Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Kii' ni kunij a ña chindiee' i ndo'ó ndii, ni chindiee' i ndo'ó,
te kii' ni kunij a ña sakakú i ndo'ó ndii, ni sakakú i ndo'ó.

Sakan' yoso' a.

Chuun xa'a' ndo' ña ka'an ndu xiin' ndo', vitin ni xaa' kivi' ña chindiee' Ndiosí ndo'ó, te vitin tu ni xaa' kivi' ña sakakú a ndo'ó.

³ Kuasa' xaa' ndu ndee iin ña vā'a xiin' ndee iin ne yivi' te kania'a nja xa'a' chuun nuu' Ndiosí ña xaa' ndu. ⁴ Süu' jaan' ndii xiin' sakuu' ña ndo'o' ndu nia'á ndu ne yivi' ña te xika' nuu' nuu' Ndiosí nduu' ndu. Naa kuu' ña kuie ini ndu nuu' tundo'o', xiin' naa kuu' ña natiin ndu, xiin' naa kuu' ña sandi'ni a

ndu, ⁵ xiin' naa kuu' ña suku' yo'o' te yivi' ndu'u, xiin' naa kuu' ña xiinu'ú ndu vi'e kaa, xiin' naa kuu' ña kati kua'a' ne yivi' ndu, te kani nja ndu, xiin' naa kuu' ña xachuun' u'vi ndu, xiin' naa kuu' ña kixin va'a ndu, xiin' naa kuu' ña xika' soko ndu, ⁶ te xiin' naa kuu' ña xika' ndoo ndu, xiin' naa kuu' ña sania'á ndu ña ndixa ña xiní ndu, xiin' naa kuu' ña kuie ini ndu xa'a' ne yivi', xiin' naa kuu' ña maso ndu, xiin' naa kuu' ña xachuun' Espiritu Santo nimá ndu, xiin' naa kuu' ña ndanij ndu ne yivi' xiin' iin ndaa' nimá ndu, ⁷ xiin' naa kuu' ña ka'an ndoso' ndu tu'un ña ndixa xna'a, xiin' naa kuu' ña taxi' Ndiosí ña ndiee' ndu. Te tiin ndiaa ndu ña nduu' ña xachuun' ndaku ndu jaan', te xiin' ña jaan' naka'an ndu xa'a' ndu kii' yoo' tundo'o' nuu' ndu, uun kii' kiee' va'a ndu. ⁸ Xaa' tuku ndii tiin' ka'nu' ne yivi' ndu, te xaa' tuku ndii kania'a nja xa'a' ndu, te xaa' tuku ndii ka'an va'a ne yivi' xa'a' ndu, te xaa' tuku ndii tun vixi ka'an nja xa'a' ndu. Te sakan' tu ka'an nja ña te xini xa'an' nduu' ndu, tee' ndee ña ndixa xna'a nduu' ña ka'an ndu. ⁹ Kuu' nja xiin' ndu ndee naa te koo' xiní, tee' ndee xiní kaxi' nja ndu'u, te xa' yoo ndu kuvij ndu, ndisu koto ndo' kusaa' tiaku ka ndu, sando'o' nja ndu, ndisu tia'an kuvij ndu. ¹⁰ Naa iin' te suchi' ini iin' ndu, ndisu saa kivi' va'a kuni ndu, naa iin' te natiin iin' ndu, ndisu kua'a' va' ne yivi' nduu' vika' xaa' ndu xiin' ña ndixa, naa iin' te koo' xachi' ña'a' iin' ndu, ndisu kumi' ndu sakuu' nuu' ña'a.

¹¹ Ndo'ó, ne ta'an' ndu, ne nakayá xa'a' Jesús nuu' Corinto ndii, ni ka'an kaxi' va' ndu xiin' ndo', te ni ka'an ndu xiin' ndo' xiin' iin kanii' nimá ndu. ¹² Te tüku' ni kuu' ndu xiin' ndo', ndisu ndo'ó ndii, tuku' ka' kuu' ndo' xiin' ndu. ¹³ Te xa'a' a ña nduu' i ndee naa yuva' ndo' ndii, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ndee naa xaa' iin yuva' xiin' si'e ra' ña taxi' na ndo' nunia' kanii' nimá ndo' nuu' i, ndee naa xaa' yu'u' ña nunia' i kanii' nimá i nuu' ndo'.

Nduu' e' ndee naa vi'e Ndiosí tiaku
 14 Ndo'ó ndii, süu' iin kachi ka xika' ndo' te sakan' ne ini xini Jesús, sakan' na kuii' ki'in ta'an' kutu' ka ndo' xiin' ne jaan'. Kuachi ndii ki'in' ta'an' ña ndaku xiin' ña ña'a, te ni ndee ki'in' ta'an' tu ñu'u xiin' ña iin yavi. 15 Sakan' tu Cristo ndii, ni ki'in' ta'an' a xiin' ña ndiva'a, ni ndee va'a tu ki'in' ta'an' kutu' iin ne ini xini Jesús xiin' ne ini xini a. 16 Yukun' Ndiosí ndii, ki'in' ta'an' a xiin' yukun' ndiosí saka. Sakan' ña yoo' ndii, yukun' mii' Ndiosí tiaku nduu' e', naa ni ka'an mii' a ndii: Kundu'u' inga' i xiin' ne yivi' kaa', te kaka inga' tu i xiin' ña, te yu'u kunduu Ndiosí ña, te ne kaa' kunduu kuenta i. Ni kachi a. 17 Te ni ka'an ka tu xto'o e' Ndiosí ndii: Ndo'ó, ne nduu' kuenta i ndii, kua'an kije ndo' tein ne yivi' ñaa', te kuxioo ndo' nuu' ña. Sakan' te töndia ndo' ndee iin ña ña'a ña xaa' ña, te sakan' kuvi natijn yu'u ndo'ó. 18 Te yu'u kunduu yuva' ndo', te ndo'ó kunduu tiaa si'e i xiin' ña'a' si'e i, kachi xto'o e' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu'.

7

1 Ne ta'an' mani' i, ña jaan' nduu' ña ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' nuu' e'. Xa'a' a jaan' na kuni a ña ndasandoo xiin' mii' xachi' e' nuu' sakuu' ña sativi' ñu'u' nde'i e', xiin' espíritu e'. Te xa'a' a ña yi'vi e' Ndiosí ndii, na sanduxa' e' te kunduu xachi' e' nditja kujti' a.

Va'a kuni Pablo ña ni nama ne ñuu Corinto nimá ña

2 Xa'a' a jaan' na saa ndo' ña va'a te natijn va'a ndo' ndu'u, sakan' ña xini ndo' ña kuasa' ni xaa' ndu ña ña'a xiin' ndee iin ne yivi', ni ndee kuasa' tu ni sativi' ndu ndee iin ne yivi', te kuasa' ni tu ni xini xa'an' ndu ndee iin ne yivi'. 3 Te süu' ka'an i sakan' xa'a' a ña kuni saka'an' i ndo'ó, kuachi ndii xa ni ka'an i xiin'

ndo' ña ndani kua'a' i ndo'ó. Naa' tiaku i uun naa' kuvi i ndee saa ka ni ndii, ndani na ndani i ndo'ó. 4 Ndituni va yu'u te ka'an i xiin' ndo'ó xa'a' ña kaa', te ka'an va'a va tu i xa'a' ndo' nuu' ne yivi'. Tee' ndee kua'a' ndo'o' ndu ndii, va'a va kuni i, te naa' va'a tu nimá i.

5 Sakan' ña ndee kij' ni xaa ndu nuu' ñu'u' Macedonia yo'o' ndii, tia'an kuvi nandiee' ndu. Süu' jaan' ndii xanu'u' tundo'o' yoo nuu' kivi' ñuu ndu saa kua'an. Ne yivi', ne ndasi' ndu'u ndii, sando'o' ña ndu, te ndo'o' tu ndu xaa ña ndi'ni nimá ndu. 6 Ndisu Ndiosí ndii, saki'vi a ne nda'vi kuni ini, te ni saki'vi a ndu'u kij' ni xaa Tito mii' ndiee' ndu yo'o', 7 te süu' xa'a' a ka ni xaa Tito kujti' na ni saki'vi a ndu'u, süu' jaan' ndii sakan' tu xa'a' a ña va'a kuni ra ni xaa ndo'ó. Te xa ni ndatu'un' tu ra nuu' ndu ña ka'an va nimá ndo' kuni ndo' ndu, te sakan' tu ni ka'an ra xiin' ndu ña suchi' va ini ndo' xa'a' kuachi ña ni xaa ndo', te ni ka'an tu ra xiin' i ña kusaa' nakuita ka ndo' xiin' i. Xa'a' a jaan' na so'o va'a ka ni kuni i.

8 Kuachi ndii tee' ndee ni kusuchi' ini ndo' ni xaa i xiin' tutu ña ni ti'vi i nda'a' ndo' jaan' ndii, kuasa' ka suchi' ini i xa'a' ña jaan' vitin. Ña ndixa nduu' a ña saa' ndii, ni kusuchi' tu ini yu'u kij' ni xini i kuento ña ni sakusuchi' tutu jaan' ini ndo'ó. 9 Te vitin ndii, va'a va kuni i xa'a' ña jaan', süu' va'a kuni i koto ka ni sakusuchi' i ini ndo' xiin' tutu jaan', süu' jaan' ndii koto ka ni kusuchi' ini ndo' xa'a' kuachi ndo', ña ni xaa ndo' jaan' nuu' Ndiosí, te ni nama ndo' nimá ndo' xa'a' a. Te ña ni kusuchi' ini ndo' jaan' ndii, ña ni kuni mii' Ndiosí nduu' a. Xa'a' a jaan' na kuasa' ni xaa' ndu ndee iin ña va'a xiin' ndo'. 10 Kuachi ndii, kij' kusuchi' ini e' saa kuni mii' Ndiosí xa'a' a ña ni xaa e' kuachi ndii, kuni nama e' nimá e' xa'a' kuachi ña ni xaa e' jaan', te sakaku Ndiosí yoo', te koo' ndee iin xa'a' ña kusuchi' ka ini ndu xa'a' a ña ni sakusuchi' ndu ini ndo'ó. Ndisu ña kusuchi' ini

ne yivi' iin yivi' ndii, kuenta ña xi'í kuiti' nduu' ña jaan'. ¹¹ Te vitin ndii, koto ndo' saa vi' ni nama nimá ndo' ni xaa ña ni kusuchi' iní ndo' nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni xaa ndo' kuachi jaan'. Ña jaan' ni xaa sakan', te ni nakuita kuento ndo' ña saa ka ndo' ña ni xaa ndo' jaan', te ndee xa'a' yu'u ni naka'an ndo', te ni xtani tu ndo' kuachi ña ni xaa ne yivi' jaan', te ni yi'vi tu ndo' Ndiosí xa'a' ña ni xaa ndo' kuachi jaan'. Ndi'i jaan' te ni kuni tu ndo' ña kuni ndo' yu'u, ni yoo tu'va ndo' te saa ndo' ña ni ka'an i, te ni sando'o' ndo' te ni xaa kuachi jaan'. Te xiin' sakuu' ña ni saxinu ndo' ña ni ka'an i jaan' ndii, nia'a ndo' ña xa ni sanduva'a ndo' tu'un kui'e jaan' tein ndo'. ¹² Xa'a' a jaan' na kii' ni ke'i i tutu jaan', te ni ti'vi' e nda'a' ndo' ndii, süu' ni ti'vi' e xa'a' yoo ni xaa kuachi jaan', uun xa'a' yoo ni ndo'o' xa'a' kuachi jaan'. Süu' jaan' ndii ni xaa i sakan' te nia'a ndo' nuu' Ndiosí saa vi' ndi'ni ndo' xa'a' ndu'u.

¹³ Te xa'a' ña jaan' na ni saki'vi a nimá ndu, ndisu kua'a' ka ni saki'vi a nimá ndu kii' ni xini ndu ña va'a va kuni Tito kii' ni xaa ra yo'o' xa'a' ña ni xandieni ña'a' sakuu' ndo'o'. ¹⁴ Sakan' na kiii' ña ni ka'an va'a i xa'a' ndo'o' nuu' Tito ndii, kuasa' ni saka'an' ndo' nuu' i, sakan' ña sakuu' ña ka'an ndu xiin' ndo' ndii, ña ndixa nduu' a, te sakan' tu sakuu' ña ni ka'an va'a ndu xa'a' ndo' xiin' te jaan' ndii, ña ndixa nduu' tu a jaan'. ¹⁵ Te ña ndani va ra ndo'o' ndii, so'o' kua'an kua'nu ka a kii' naka'an' ra ña ni saxinu sakuu' ndo' ña ni ka'an ra xiin' ndo', xiin' ña ni natiin va'a tu ña'a' ndo', xiin' ña yi'vi ndo', te ni tiiin ka'nu' tu ña'a' ndo'. ¹⁶ Te yu'u ndii, va'a va kuni i ña kuví iní i kuni i ndo'o' xiin' iin kani' nimá i.

8

Kaya ne iní xini Jesús xu'un' xa'a' inga ne ndikún ichi' a

¹ Ne ta'an' ndu, vitin kuni ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' saa vi' xamaní' Ndiosí ne nakaya xa'a' Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Macedonia. ² Sakan' ña tee' ndee kua'a' ya'a ndo'o' nia, te kua'a' ya'a tu natiin nia ndii, va'a va kuni nia, te sakan' tu kua'a' xu'un' xito' nia ndee naa ne vika' vi' nduu' nia. ³ Te kumi' yu'u ña ndaku ña xiin' ña ka'an nimá mii' nia te xito' nia xu'un' jaan' saa kundiee' nia, te xaá ndii, ndee ya'a ka te sakan' saa kundiee' nia. ⁴ Ndee ni ka'an nda'vi va nia xiin' ndu ña taxi ndu ña koto na nia xu'un', te chindiee' na nia ne nduu' inga' kuenta Ndiosí xiin' e'. ⁵ Te süu' xu'un' kuiti' ni xito nia, süu' jaan' ndii ni xaa nia kua'a' ka te sakan' ña ni ka'an ndu xiin' nia. Sakan' ña ña nuu' ndii, ni sanakua'a xiin' mii' nia nda'a' xto'o' e' Jesús, te ni nakuita tu kuento nia xiin' ndu'u xa'a' ña kuni saa nia ña kuni Ndiosí. ⁶ Tito nduu' te ni xa'a' nakaya xu'un' jaan' tein ndo', sakan' na kiii' ni ka'an nda'vi ndu xiin' ra ña saxinu ra chuun va'a jaan' saa nii' ni taxi xa'a' ra a tein ndo'. ⁷ Sakan' ña ndo'o' ndii, chuun va ndo' nuu' ndee ndee ka ña xaa ndo': naa kuu' ña iní ndo' xini ndo' Jesús, xiin' ña chuun va ndo' xiin' tu'un va'a, xiin' ña chuun tu ndo' xiin' ña xini tuní, xiin' ña taxi' ndo' kivi' te chindiee' ndo' ne yivi', xiin' ña ndani ndo' ndu'u. Xa'a' a jaan' na vitin ndii, kuni a ña saa tu ndo' ña nduxa', te saxinu ndo' chuun va'a yo'o' xa'a' ne yivi'.

⁸ Te süu' ka'an chuun' i ña jaan' xiin' ndo', süu' jaan' ndii kuni kuiti' i ña kuni ndo' saa nia'a tuku ne ndikún ichi' Jesús ña yoo tu'va nia te chindiee' nia ne natiin, te sakan' te kuví nia'a tu ndo'o' ña ndani xna'a ndo' ne yivi'. ⁹ Kuachi ndii xa xini ndo'o' ña ndani mii' xto'o' e' Jesucristo ndo'o', sakan' süu' xa'a' a ña ndani a ndo'o', na tee' ndee ña vika' nduu' a ndii, ni xanda'vi xiin' mii' mii' a, te xiin' ña ni xanda'vi xiin' mii' mii' a jaan' ni nanduun ndo'o' ne vika'. ¹⁰ Te xa'a' ña va'a mii' ndo' na kuni kondia yu'u' i

ndo'ó xa'a' ña jaan', kuach'i ndii xa ndee kuiya ndi'i vi' ni xa'a' mii' ndo' nakaya ndo' xu'un' jaan'. Te süu' ni xa'a' kuiti' ndo' xaa' ndo' ña jaan', süu' jaan' ndii mii' tu ndo' ni taxi xa'a' xiin' ña jaan'. ¹¹ Sakan' na kuii' vitin ndii, na saxinu tu ndo' a saa kundiee' mii' ndo', saa nii' va'a ni kunj ndo' te ni taxi xa'a' ndo' xiin' a, sakan' tu na saxinu ndo' a. ¹² Kuach'i ndii, naa' ndixa xna'a ka'an nimá yoo ka chindiee' nja ndii, natiin' Ndiosí saa kundiee' mii' nja taxi nja, sakan' ña Ndiosí ndii, xikán jaan' nuu' e' ña xiní a ndii, köo' a kumi' e'. ¹³ Sakan' ña süu' ka'an i ña yo'o', te kuvi ndo'ó soko xa'a' a ña chindiee' ndo' inga ne natiin, süu' jaan' ndii xaa' i sakan' te jin kachi kumi' e' ña koö manj e'. ¹⁴ Te vitin ndii, kumi' ndo'ó ña tiaku ndo', ndisu ne jaan' ndii, köo' a kumi' nja, te naá kivi' kij' köo' a kumi' tu ndo'ó ndii, ne jaan' chindiee' tu ndo'ó xiin' ña kutiaku ndo', te jin kachi kumi' e' ña koö manj e'. ¹⁵ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Köo' a ni ndoo ndoso' nda'a' ne ni nakaya kua'a' ña xaxi', te ni ndee köo' tu a ni kunj nuu' ne ni nakaya xaku ña jaan'", kachi a.

¹⁶ Ndisu chindani va Ndiosí ña ni saka'an a nimá ñanj e' Tito, te ni ndi'ni tu ra xa'a' ndo' ndee naa yu'u. ¹⁷ Sakan' ña kij' ni ka'an chuun' ndu xiin' ra ña ku'un ra mii' ndiee' ndo' ndii, ni ka'an yu'u' ra, süu' jaan' ndii xiin' ña ka'an nimá mii' ra te kua'an ra ikan'. Sakan' ña ndi'ni va ra xa'a' ndo'. ¹⁸ Te ni ti'vi' tu ndu inga ñanj e' xiin' Tito jaan', te ñanj e', te ni ti'vi' ndu jaan' ndii, sakuu' xaan' mii' nakaya ne yivi' xa'a' Jesús ndii, ka'an va'a va ne jaan' xa'a' ra xa'a' ña xaa' va'a ra chuun nuu' Ndiosí xa'a' tu'un va'a. ¹⁹ Te siin' tukü ndii, ñanj e', te kua'an xiin' Tito jaan' ndii, ne nakaya yo'o' xa'a' Jesús ni nakaxin ña'a', te ku'un tu ra xiin' ndu kij' ku'un ndiaka ndu ña ni kaya ne ta'an' e'. Te ña xaa' ndu kaa' ndii, xaa' ndu a te natijn mii' xto'o e' ña xaka'nu' ña'a' e', te xaa' tu ndu a, te nia'a ndu ña ndi'ni

xna'a ndu xa'a' ne natiin. ²⁰ Xaa' tu ndu sakan', kuach'i ndii küni ndu ña ka'an kinj ndee jin ne yivi' xa'a' ndu xa'a' ña kaya ndu tumanj' chie jaan'. ²¹ Sakan' na kuii' xaa' ndu ña nduxa', te xachuun' ndaku ndu nuu' xto'o e' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'. ²² Te ti'vi' ka tu ndu inga ka ñanj ta'an' e' xiin' te uvi' ta'an jaan'. Te ñanj e', te ti'vi' ndu jaan' ndii, xa ki'in' ichi' ni nia'a ra ndu'u ña xachuun' ndaku xna'a ra chuun nuu' Ndiosí, te vitin ka vi' ndi'ni ra xa'a' ndo', sakan' ña inji ra xiní ra ndo'ó. ²³ Te ñanj e' Tito ndii, xa xiní ndo' ña jin te xachuun' inga' xiin' i xa'a' ña va'a mii' ndo'ó nduu' ra. Te inga ka tukü uvi' ta'an te ta'an' e' ndii, ne nakaya xa'a' Jesús ni tjanu' ña'a'. Te sakan' tu xiin' nda'a' te jaan' natijn mii' Cristo ña tiin' ka'nu'. ²⁴ Xa'a' a jaan' na nia'a na ndo' te jaan' ña ndanj xna'a ña'a' ndo', te kunj na ne nakaya xa'a' Jesús, ne ni ti'vi' ña'a', ña ndanj xna'a ña'a' ndo', te kunj tu nja ña ni ka'an va'a saka ndu xa'a' ndo' nuu' nja.

9

¹ Te xa'a' xu'un' ña nakaya, te chindiee' e' ne nduu' kuenta Jesús xiin' e', ne natiin ndii, küni a ña ke'i ka i ña jaan' nuu' ndo'. ² Kuach'i ndii xa xiní yu'u' ña küni va ndo'ó chindiee' ña'a' ndo'. Xa un ni te ka'an va'a i xa'a' ndo' nuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' Macedonia yo'o'. Ka'an i ña ndo'ó, ne ndiee' nuu' ñu'u' Acaya ndii, xa ndee kuiya ndi'i vi' ni xa'a' ndo' kaya ndo' xu'un' xa'a' ne natiin jaan' te chindiee' ña'a' ndo'. Xa'a' a ña yoo tu'va ndo' te saa ndo' ña jaan' ndii, kua'a' va tu ne Macedonia ni kunj chindiee' nja ne jaan'. ³ Ndisu ti'vi' i te ta'an' e' yo'o' saa jin kij' te ka'an va'a saka i xa'a' ña xaa' ndo' jaan'. Sakan' te koö tu'va xna'a ndo' xiin' xu'un' ña kaya ndo' jaan'. ⁴ Saa' jin kij' ku'un sava ne ta'an' e', ne ndiee' nuu' ñu'u' Macedonia yo'o', xiin' i mii' ndiee' ndo', te kunj nja ña kuasa' yoo' tu'va

ndo' xiin' xu'un' jaan', te kuka'an ndu nuu' nja xa'a' a ña ini va ndu xini ndu ndo'ó, ndisu kuka'an ka vi' nuu' ndo'ó. ⁵ Xa'a' a jaan' na ni kuni a ña ka'an nda'vi i xiin' ñani ta'an' e' yo'o', te koni'i ichi' ra ku'un ra mii' ndiee' ndo', te chindiee' ra ndo'ó te kaya ndo' xu'un' ña xa ni ndoo ndo' kuento taxi ndo', te kunduu a ña ni ka'an nimá mii' ndo' taxi ndo', te kunduu a ña xikán u'vi ndu'u nuu' ndo'.

⁶ Ndisu naka'an' ndo' ña yo'o' ndii: "Yoo ka sie chi'i' ndii, sie tu ña'a nakaya nja, te yoo ka kua'a' chi'i' ndii, kua'a' tu ña'a nakaya nja." ⁷ Te i'in ndo' ndii, kuni a ña taxi ndo' saa ka ni ka'an nimá mii' ndo', te kusuchi' ini ndo' kii' taxi ndo' a, ni ndee taxi tu ndo' a xa'a' a ña tiin' u'vi ne yivi' ndo'ó. Kuachi ndii ndani Ndiosí ne va'a kuni te taxi' nja ña jaan'. ⁸ Te ña ndiee' koo chukuu' nduu' tu Ndiosí, mii' tuku' a jaan' sañu'u' va ndo'ó, te koo' ndee iin ña'a kundo'o ndo' xa'a', te koo ña kuni a kutjaku ndo' saa kivi', te ndee njanj a te chindiee' ka ndo' xiin' ña jaan' ne koo' a kumi'. ⁹ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ne va'a nimá ndii:

Ni taxi kua'a' nja ña'a nja nda'a' ne nda'vi kuu',

te naka'an' Ndiosí ndee ndi'i' ni kivi' ña ni xachuun' ndaku nja jaan'.

Sakan' yoso' a. ¹⁰ Te Ndiosí nduu' ña taxi' tikin' te chi'i' ne yivi' a, te suvi tu a taxi' ña xaxi' e', sakan' na kuii' taxi tu a ña nakaya kua'a' ka ndo' ña'a ndo' ña ni chi'i' ndo', te sañu'u' kua'a' ka a ndo'ó, te kuvi chindiee' ka ndo' ne natiin. ¹¹ Sakan' te kumi' ndo' sakuu' nuu' ña vika', te kuvi chindiee' ndo' kua'a' ka ne nda'vi kuu'. Te ña taxi ndo' nda'a' ndu'u jaan', te xaxa' ndu a, saa sakan' te kua'a' ka tu ne yivi' taxi ña chindani Ndiosí xa'a' ña jaan'. ¹² Kuachi ndii, xiin' tumanj' ña chindiee' ndo'ó ne ta'an' e' jaan' ndii, süu' ne jaan' kuiti' taxi' ndo' ña kuni nuu', süu' jaan' ndii xandieni tu ña'a' ndo', te taxi va nja ña chindani Ndiosí.

¹³ Sakan' ña kii' natiin ne jaan' ña chindiee' ña'a' ndo' ndii, saka'nu' nja Ndiosí, kuachi ndii kuni nja saa nia'á ndo'ó ña saxinú xna'a ndo' tu'un va'a ña ka'an xa'a' Cristo. Te saka'nu' tu nja Ndiosí xa'a' a ña taxi' ndo' kua'a' xu'un' te chindiee' ña'a' ndo', te chindiee' tu ndo' sakuu' ne natiin. ¹⁴ Te sakan' tu ka'an va nja xiin' Ndiosí xa'a' ndo', sakan' ña ndani nja ndo'ó xa'a' a ña ni sañu'u' va ña'a' Ndiosí xiin' nda'a' ndo'. ¹⁵ Chindani va Ndiosí xa'a' a ña kua'a' va ni xamanj' a yoo', te koo' tu'un ña kuvi sanakuachi' e' tumanj' jaan'.

10

Naka'an Pablo xa'a' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí xaa' ra

¹ Ka'an nda'vi yu'u, te nduu' Pablo, xiin' ndo'ó saa nii' xaa' Cristo, ña maso kuu' a, te va'a tu nimá a. Sakan' ña xini i kuento ña ka'an sava ndo' ña iyo va i kii' ndu'u' i tein ndo', ndisu kii' ndu'u' i tuku' xaan' ndii, tiakú xachi' yu'u' i xa'a' ndo', kachi ndo'. ² Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña nduku' ndo' ña tiakú yu'u' i jaan' kii' koo' i tein ndo', sakan' ña xa yoo ndituni i ña ka'an kaxi' i xiin' ne tiin' kuachi ndu'u' jaan', ña ka'an nja ña xika' ndu ndee naa xika' ne nduu' kuenta iin yivi'.

³ Kuachi ndii, tee' ndee te yivi' iin yivi' nduu' ndu ndii, kunta'an' ndu naa kunta'an' ne yivi' iin yivi' yo'o'.

⁴ Kuachi ndii, ña tiin' ndiaa ndu te kunta'an' ndu ndii, süu' naa ña tiin' ndiaa ne yivi' iin yivi' nduu' a, süu' jaan' ndii ndiee' mii' Ndiosí nduu' a. Te kumi' a ndiee' te sanduxin a ña ndiee' ña ndiva'a, ⁵ te xiin' ña jaan' sandoñu'u' ndu ña xini tuni xini xa'an' ña kumi' ne yivi' iin yivi'. Te ña jaan' taxi' tu ndiee' ndu, te sanduxin ndu sakuu' ña ka'an ñuñu' nja, te xikuita'nú nja nuu' ña ka'an xa'a' Ndiosí. Te ña jaan' tu taxi' ndiee' ndu, te nakasi ndu sakuu' ña xanini ne yivi' iin yivi', te kixin ndiaka ña'a' ndu nuu' Cristo, te kandixa' ña'a' nja. ⁶ Te xa yoo tu'va ndu te sando'o' ndu sakuu' ne

xaso' o nuu' Cristo kij' kunj' ndu' ña xa' ni kandixa' ña'a' sakuu' ndo'ó.

7 Chuun xa'a' va' ndo' saa kuu' ne yivi'. Naa' tuu yoo ka' ña xini kaxi' nja' ña kuenta Cristo nduu' nja' ndii, kuni a' ña nakunji tu' nja' ña kuenta Cristo nduu' tu' ndu'u. 8 Tee' ndee ndee va'a' ndjee' ka' ka'an chuun' yu'u vitin xa'a' a' ña ni taxij' xto'o e' ndjee' jaan' nda'a' i' ndii, kuasa' ka'an' nuu' i'. Sakan' ña ni taxij' a' ndjee' jaan' nda'a' i' te sakuu' nuu' i' ndo'ó nuu' ichi' Jesús, te süu' ni taxij' a' ndjee' jaan' nda'a' i' te sativi' i' ndo'ó, ne inji xini ña'a'. 9 Te kuni i' ña kaninj' ndo' ña tee' kuni sayi'vi i' ndo'ó xiin' tutu, ña ni ti'vi i' kua'an nda'a' ndo'. 10 Kuachij' ndii, xini i' kuento ña ka'an sava' ndo' ndii, vixi va' te saxinu' e' ña ni ke'ij' i' nuu' tutu jaan', te ndjee' va' tu' ka'an ña yoso' nuu' a', ndisu kij' yoo i' tein' ndo' ndii, iyo va' i' te küvi' tu' ndatun' ka'an i', kachi ndo'. 11 Sakan' na kuii' kuni i' ña kundani' tu' te ka'an sakan' xa'a' i' ña saa ni' ni ke'ij' ndjee' i' nuu' tutu yo'o' kij' ndu'u' xika' i' ndii, ni' sakan' tu' ndjee' ka'an i' xiin' ndo' kij' koo' i' mii' ndee' ndo'.

12 Sakan' ña koo' kivi' saa ndu' naa xaa' te ka'an va'a' xa'a' mii' jaan', ni ndee nakata' xiin' mii' tu' ndu' xiin' te jaan', kuachij' ndii te ka'an va'a' xa'a' mii' jaan', te xa' xiin' ta'an' mii' tu' ra' nakata' xiin' mii' ra' ndii, iin' te küu' kaxi' nduu' ra'. 13 Ndisu ndu'u' ndii, ka'an va'a' ndu' xa'a' chuun' ña xaa' ndu' ya'a' ka' te sakan' saa kuni Ndiosí, süu' jaan' ndii Ndiosí nduu' ña nia'á ndu'u' saa kuni a' saa ndu' chuun' nuu' a', te ña jaan' tu' ni xaa' sakan', te ni xaa' ndu' ndee mii' ndee' ndo'ó. 14 Xi'na ndu' ni xa'an mii' ndee' ndo' ña nuu', sakan' na kuii' kuasa' ya'a' ndu' ña kuni Ndiosí saa ndu'. Kuachij' ndii xi'na ndu' ni xa'a' ka'an ndoso' tu'un va'a' ña ka'an xa'a' Cristo nuu' ndo'. 15 Kuasa' ka'an va'a' ndu' xa'a' mii' ndu' xa'a' chuun' ña ni xaa' tuku' te yivi', süu' jaan' ndii ndiatu' inji ndu' ña saa ña kua'an kua'nu' ka' ña inji ndo'ó xini ndo' Jesús, te küvi' kua'a' ka' ndo' kumi' ndu' ña ndjee'

nuu' saa kuni Ndiosí sachuun' ndu'. 16 Te ndiatu' tu' inji ndu' ña ku'un ka'an ndoso' ndu' tu'un va'a' jaan' xika' ka' te mii' ndee' ndo'ó, mii' tia'an ku'un ndee iin' te yivi', te sakan' ka'an va'a' ndu' xa'a' mii' ndu' xa'a' chuun' ña ni xaa' tuku' te yivi'. 17 Sakan' ña yoso' a' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a' ndii: "Naa' kuni ka'an va'a' yoo ka' xa'a' mii' nja' ndii, ndee chaa' ka' na ka'an va'a' nja' xa'a' ña ni xaa' xto'o e' Ndiosí xa'a' nja'." Sakan' yoso' a'. 18 Kuachij' ndii, süu' ne ka'an va'a' xa'a' mii' nduu' ne keta' va'a' nuu' xto'o e' Ndiosí, süu' jaan' ndii ne ka'an va'a' mii' ña jaan' xa'a' nduu' ne keta' va'a' nuu' a'.

11

1 Ndiatu' inji i' ña kundjeni xini' ndo' kuni ndo' yu'u, tee' ndee ka'an i' ndee naa iin' te küu' kaxi'. Va'a' ka' na kundjeni xini' ndo' kuni ndo' yu'u. 2 Kuachij' ndii, ña xakuiñu' yu'u ndo'ó ndii, ndee nda'a' Ndiosí kuaxij' a'. Sakan' ña xa' ni chituni i' ña xiin' iin' ndaa' kuñti' te yivi' tunda'a' ndo' saa i', te te yivi' jaan' ndii, Cristo nduu' a'. Sakan' na kuii' kij' kundjaka' i' ndo'ó nuu' a' ndii, kuni a' ña ndoo' koo' ndo' ndee naa iin' ña'a' ña ndu'u' sie ndee xaa' kivi' ña tunda'a' a'. 3 Ndisu xika' nimá i' ña naa ni xaa' koo' ni xinj' xa'an' ri' Eva ndii, kuein' tu' kuni xa'an' te jaan' ndo'ó, te sasana' ra' xini' ndo', te nakoo' ndo' ña ita' ni' i' ndo' ichi' Cristo. 4 Sakan' ña ndo'ó ndii, kundieni manij' xini' ndo' kuu' yoo ka' kuaxij' ka'an ndoso' siin' nuu' ndo' xa'a' Jesús, te sakan' ña xa' ni ka'an ndoso' ndu' nuu' ndo' xa'a', te natiin' tu' ndo' inga' espíritu siin' te sakan' Espíritu Santo, ña xa' ni natijn' ndo', te natiin' ka' tu' ndo' inga' nuu' tu'un siin' te sakan' tu'un va'a', ña xa' ni ka'an ndoso' ndu' nuu' ndo'. 5 Te kuasa' tuu' yu'u ña te xanuu' ka' nduu' i' te sakan' te ka'an mii' ña nduu' ra' te chuun' va' ka'an ndoso' jaan'. 6 Tee' ndee süu' iin' te chuun' va' xiin' kuento nduu' i', ndisu kumi' i' ña chuun' xaa' ña ndichi' ña ni taxij' Ndiosí. Te ña jaan' ndii, xa' ki'in' ichi' xi' nia'á ndu' a' nuu' ndo'.

7 Kuein' tuu ndo' ña ni xaa i kuachi ña ni kiji' in i xu'un' nda'a' ndo' kiji' ni sania'á i ndo'ó tu'un va'a ña ka'an xa'a' Ndiosí, sakan' ña ni sanuu' xiin' mii' mii' i te kani' i i ndo'ó. 8 Te nda'a' tuku ti'vi ne nakayá xa'a' Jesús ni kiji' in i xu'un', te ni sania'á i ndo'ó. 9 Kiji' ni ndu'u' i mii' ndiee' ndo' ñaa', te kiji' ni kuni' yoo ka nduu' ña'a nuu' i ndii, koo' kivi' ni xa'an i vi'e ndee jin ndo' te kakan e nuu' ndo', sakan' ña ne ta'an' e', ne nduu' kuenta Jesús, ne ni kije ñu'u' Macedonia yo'o', ni chindiee' yu'u xiin' ña tiaku i. Te ni xanduxa' i, te ni xikan i ña'a nuu' ndee jin ndo', te ni ndee kakan tu e' nuu' ndo'. 10 Saa nii' xini kaxi' yu'u ña xini xna'a i ña ndixa xa'a' Cristo ndii, nii' sakan' tu xini kaxi' i ña ndee jin ne ndiee' nuu' ñu'u' Acaya ñaa' kivi' savikuiin yu'u, te nako i ña va'a kuni i xa'a' ña ki'in' i xu'un' te sania'á i ndo'ó. 11 Tee' kuein' tuu ndo' ña xaa' i sakan' xa'a' a ña ndani i ndo'ó. Kuasa' xachi' sakan' ran', xini Ndiosí ña ndani kua'a' i ndo'ó.

12 Ndisu yu'u ndii, saa na xaa' i ña xa xaa' i jaan', sakan' te koo' xachi' a kivi' ka'an ninu te ñuñu' xa'a' mii' ra xa'a' ña jaan', te nakata' xiin' mii' ra xiin' ndu. 13 Sakan' ña te jaan' ndii, te ka'an ndoso' tun vixi kiji' nduu' ra, te xini xa'an' ra ndo'ó ka'an ra ña te tianu' Cristo sania'á ichi' a nduu' ra, kachi ra. 14 Te koo' a nandan' e' xa'a' ña xaa' te jaan' sakan', kuachi ndii sakan' tu xaa' mii' ña ndiva'a sananduu' xiin' mii' a ndee naa ángele, ña yi'é. 15 Xa'a' a jaan' na kuii' koo' a nandan' tu e' xa'a' ña xaa' te xika' nuu' nuu' ña ndiva'a jaan', ña sananduu' xiin' mii' ra ndee naa te ka'an ndoso' xna'a xa'a' ña ndaku. Ndisu kivi' so'o' ndi'i' ndii, ku'un ra vi'e tundo'o' mii' xata'an ku'un ra xa'a' ña xaa' ra ña jaan'.

Yo'o' ka'an Pablo ña ndo'o' ra xa'a' a ña nduu' ra te ka'an ndoso' tu'un va'a xa'a' Jesús

16 Tuku ni ka'an i xiin' ndo' ña ndee jin ndo' kani' ña te küu' kaxi' nduu' i, ndisu tee' ndee sakan' nduu'

a ndii, natjin ndo' yu'u kaa' sakan', te sakan' kivi' tu ka'an va'a yu'u xa'a' mii' i sie. 17 Te ña xito' ka'an i yo'o' ndii, süu' xto'o' e' ni ka'an chuun' a xiin' i, süu' jaan' ndii ka'an i ndee naa jin te küu' kaxi', te kivi' ka'an va'a i xa'a' mii' i. 18 Xa'a' ña yoo va te ka'an va'a xa'a' mii' xa'a' ña kuu' mii' ra ndii, kivi' tu saa yu'u sakan'. 19 Tee' ndee tuu ndo' ña ne kuu' kaxi' nduu' ndo' ndii, kundieni xini' ndo' kuu' te küu' kaxi' jaan'. 20 Sakan' ña kundieni xini' ndo' kuu' ndee te tiachuun' ndo'ó, te xa nda'a' ndo'ó tiaku ra, te xini xa'an' tu ra ndo'ó, te sakan' tu xachié xiin' mii' ra nuu' ndo', te ndee sa'ndia' ra nuu' ndo'. 21 Ka'an' va nuu' i ka'an i xiin' ndo' ña ndu'u' ndii, ya'a kuie ni kuu' ndu xiin' ndo', sakan' na ni xaa' ndu naa xaa' te jaan'.

Ndisu naa inga te yivi' ka'an va'a xa'a' mii' ndii, sakan' tu saa yu'u, tee' ndee ña küu' kaxi' nduu' ña jaan'. 22 ¿Ñáá te vi'e hebreo nduu' te jaan', kachi ra? Süvi tu yu'u. ¿Ñáá te ñuu' Israel nduu' te jaan', kachi ra? Süvi tu yu'u. ¿Ñáá te vi'e Abraham nduu' te jaan', kachi ra? Süvi tu yu'u. 23 Ka'an te jaan' ña te xika' nuu' nuu' Cristo nduu' ra xtun, yu'u ka vi' te sakan' te jaan'. Tee' ndee ka'an i ndee naa jin te küu' kaxi', xa kua'a' ka ni xachuun' yu'u te sakan' te jaan', te xa kua'a' ka tu ichi' xi xaxi' i nda'a' te yivi' te sakan' te jaan', xa kua'a' ka tu ichi' xi naá i vi'e kaá te sakan' te jaan', sakan' tu xa kua'a' ka ichi' xa yoo i kivi' i te sakan' te jaan'. 24 U'un ta'an ichi' xa ni suku' yo'o' te Israel yu'u. Te jin ichi' jaan' ndii, oko xa'un kumi' ichi' ni suku' ra a jin' i. 25 Uni ta'an ichi' xa ni suku' nduku te yivi' yu'u, te jin ichi' ni kuun yuu' tu te yivi' yu'u, te sakan' tu xa uni ta'an ichi' xa ni ndeka'nu' tundo'o' mii' kua'an i nuu' mini ka'nu', te ni ndoo i nuu' tikui mini ka'nu' jaan' jin ndaa' kivi' xiin' jin ndaa' ñuu. 26 Xa kua'a' va xaan' xi xa'an i, te ki'in' itia xi xka'ndia i xiin' kua'a' tundo'o'. Xi ndokuein' i xaa' te kui'na', te sakan'

tụ xi ndokuein' i xaa' te ñuụ mii' i, te xā xi ndokuein' tụ i xaa' te tuku'. Sakan' tụ xi ndokuein' i ñuụ ka'nu', uun mii' taxin' kaa', uun nuu' mini ka'nu', te xā xi ndokuein' tụ i tejn te xini xa'an' ka'an' ña te xika' ichi' Jesús xiin' e' nduu' ra. ²⁷ Xā kua'a' va tụ xi xachuun' i, sakan' na nị xavi va i, te xā kua'a' tụ ichi' nị kixin i ndee sie, te ki'in' tụ ichi' nị xi'i va i soko, te nị ichi' tụ i tikui, te xā ki'in' tụ ichi' nị xixi i ndee sie sakan' na nị yoo nditiā i, te sakan' tụ xā ki'in' ichi' nị yoo toto i, te nị xini vixin va i. ²⁸ Te süu' xā ña jaan' kuiti' ndo'o' i, süu' jaan' ndii saa kivi' kua'an ndi'ni kua'a' ka i xa'a' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús. ²⁹ Sakan' na kuii' kij' kōo' ndiee' sava ndo'ó nuu' ichi' Jesús ndii, ndee naa kōo' tụ ndiee' yu'u, te kij' kaviko' ne yivi' yoo ka nduu' ndo'ó te xaa' ndo' kuachj ndii, sanasaá' va ña yu'u.

³⁰ Naa' yoo iin xa'a' ña kuní a ka'an va'a i xa'a' mii' i ndii, kuvj saa i sakan' xa'a' a ña nia'á ña kōo' xachi' ndiee' i. ³¹ Sakan' ña Ndiosí, ña xata'an saka'nu' e' ndee ndi'i' nị kivi', yuva' xto'o' e' Jesucristo, xini ña süu' xini xa'an' i. ³² Kij' nị xika i ñuụ Damasco ndii, iin te nị xā'ndiā chuun' nuu' ñuụ jaan', te nị chindu'u' rey te nani' Areta ndii, nị ka'an chuun' ra xiin' te xito' yi'e' ñuụ jaan', ndiaa nị te natijn ra yu'u. ³³ Ndisu nị chindiee' sava ne yivi' yu'u, te nị keta i toko' nama ñuụ jaan' mii' yoo iin ventana. Nị skō'ni' nia yu'u tixin iin íka', te nị nuu' i. Sakan' te nị kuvj nị kaku i nda'a' te ñuụ jaan'.

12

Ka'an Pablo xa'a' ña nị satuvi xto'o' e' nuu' ra xiin' xa'a' ña ndo'o' ra

¹ Ña ndaku nduu' a ña kōo' xata' a ña ka'an va'a e' xa'a' mii' e', ndisu yu'u ndii, kuní a ña ka'an i xa'a' ña nị satuvi xto'o' e' nuu' i xiin' ña nị sakuni' a yu'u. ² Xini yu'u iin te yivi', te ini xini Cristo, ña xā kua'an uxj kumi' kuiya ndii, nị

naqa ña'a' Ndiosí ndee ndivi' uni, ndee mii' ndu'u' a. Xini i naa' nị xa'an ra xiin' ñu'u' nde'i ra, uun xiin' nimá kuiti' ra nị xa'an ra. Xini yu'u. Iin ndaa' Ndiosí kuiti' xini ña jaan'. ³ (Xini i naa' nị xa'an ra xiin' ñu'u' nde'i ra, uun xiin' nimá kuiti' ra nị xa'an ra. Xini yu'u. Iin ndaa' Ndiosí kuiti' xini ña jaan'.) Ndisu xini yu'u xa'a' te yivi' jaan' ⁴ ña nị naqa ña'a' Ndiosí ndee ndivi' mii' ndu'u' a, mii' ndatun' xava'a kaa'. Te ikan' nị xini so'o ra tu'un ña xini mii' kuiti' Ndiosí ka'an a, te kōo' ndee iin ne yivi' ne kande'i ka'an ña jaan'. ⁵ Xa'a' te yivi' jaan' ndii, kuvj ka'an va'a i, ndisu saa i sakan' xa'a' mii' i. Sakan' ña xa'a' mii' i ndii, ka'an va'a i xa'a' ña nia'á ña kōo' xachi' ndiee' i kuiti'. ⁶ Sakan' na kuii' tee' ndee ka'an va'a i xa'a' mii' i ndii, süu' iin te küu' kaxi' kunduu' i, kuachj ndii ña ndaku nduu' a ka'an i. Ndisu xaa' i ña jaan', sakan' te kani'ni ne yivi' xa'a' i ña iin te koo' chukuu' ya'a ka nduu' i te sakan' saa xini ne jaan' xaa' i, uun te sakan' ña xini so'o nia ka'an i. ⁷ Te koto ka ka'an va'a ya'a i xa'a' mii' i xa'a' ña ndatun' koo' chukuu' ña nị xini i, ña nị nia'a Ndiosí nuu' i jaan' ndii, nị kani' iin ña u'vi' iin' i ndee naa ki'vi' iñu', te ña xika' nuu' nuu' ña ndiva'a nduu' ña sando'o' yu'u jaan', sakan' te ka'an va'a ya'a i xa'a' mii' i. ⁸ Te xa uni' ichi' nị ka'an nda'vi i xiin' xto'o' e' Ndiosí ña tava' ña'a' a, ⁹ ndisu nị ka'an a xiin' i ndii: "Ña kundani i yo'ó kuiti' nduu' ña kuní nuu' un', sakan' ña ña ndiee' i ndii, nia'á va'a ya'a ka a kij' kōo' ña ndiee' ne yivi'", nị kachj a. Xa'a' a jaan' na ndee chaa' ka va'a kuni i, te ka'an va'a i xa'a' ña nia'á ña kōo' ña ndiee' i, sakan' te nia'a va'a ka i ña ña ndiee' Cristo xiko ni'i' yu'u. ¹⁰ Sakan' na kuii' va'a kuni i kij' kōo' ña ndiee' i, uun kij' ka'an kini' ne yivi' xiin' i, uun kij' natiin i, uun kij' mii' kuu' ne yivi' xiin' i, uun kij' ndo'o' i xa'a' a ña xaa' i chuun nuu' Cristo. Sakan' ña kij' kōo' ka ña ndiee' i ndii, sakan' te nduu' i te ndiee' ka xaa' Ndiosí.

11 Nĩ kuꝯ i ndee naa iin te kũu' kaxi' kii' nĩ ka'an va'a i xa'a' mii' i nuu' ndo', ndisu ndo'ó kumi' kuachi xa'a' ña jaan'. Kuachi ndii ndo'ó nduu' ne nĩ kunĩ a ka'an va'a xa'a' i, sakan' ña tee' ndee koo' nduu' xachi' i ndii, kũni kachi a jaan' ña xanuu' ka i sie nuu' te ka'an mii' ña nduu' ra te chuun va ka'an ndoso' jaan'. 12 Sakan' ña ña nia'á ña te tianu' xna'a Cristo sania'á ichi' a nduu' ndu ndii, ña yo'o' nduu' a, xiin' ña kuie ini nĩ kundieni ndu nuu' sakuu' ña ndo'ó ndu nĩ xaa ndu chuun ka'nu' mii' ndiee' ndo', te nĩ xaa tu ndu ña nandanĩ va ne yivi', te nĩ xaa tu ndu ña nia'á ña yoo ndiee' Ndiosí xiin' ndu. 13 ¿Ndee ña va'a nĩ xaa i xa'a' inga ne nakayá xa'a' Jesús, tuu ndo', ña nĩ xaa i xa'a' ndo'ó? Sũu ña nĩ xaa kuiti' i xa'a' ndo' ndii, ña ndee iin ña kutiaku i nĩ xikan i nuu' ndee iin ndo'. ¡Koo ka'nu' ini ndo' xiin' i naa' iin kuachi chie va nduu' ña jaan', tuu ndo'!

Ka'an Pablo ña ku'un ndi'e' ra ichi' ña unĩ ñuũ Corinto

14 Koto ndo', xa sakoo' tu'va xiin' mii' i, te ku'un ndi'e' nĩ tukuu' i mii' ndiee' ndo' ichi' ña unĩ, ndisu kakan nĩ tukuu' i ña kutiaku i nuu' ndee iin ndo' vitin. Sakan' ña süu' ña kumi' ndo' xika' ndikun i, süu' jaan' ndii ndo'ó ndi'ni i xa'a'. Sakan' ña iin yuva' ndii, süu' ne kualĩ si'e ra taxa'a' xu'un' ña kunĩ nuu' ra, süu' jaan' ndii mii' ra taxa'a' ña kunĩ nuu' si'e ra jaan'. 15 Te yu'u ndii, xa yoo i sandi'i' i sakuu' ña kumi' i xa'a' ndo' xa'a' a ña ndani i ndo'ó. Te süu' ña kumi' i jaan' kuiti', süu' jaan' ndii ndee mii' ñu'u' nde'i i ndii xa yoo i sanakua'a e xa'a' ña va'a ndo'ó. Tee' ndee na saa kivi' ndani kua'a' ka i ndo'ó ndii, so'o sie ka ndani ndo'ó yu'u i'in kivi' kua'an. 16 Tee' ndee nĩ xikan i ndee iin ña kutiaku i nuu' ndo', ndisu ka'an sava ndo' ña xa'a' ña chuun va i ndii, nĩ xini xa'an' siki' i ndo'ó. 17 ¿Ñáá tuu ndo' ña nĩ xini xa'an' i ndo'ó xiin' nda'a' sava ñani e', te nĩ tivi' i mii' ndiee' ndo' jaan'? 18 Nĩ ka'an nda'vi i xiin' Tito, te nĩ tivi' ña'a' i xiin' inga ka ñani

ta'an' e', te nĩ xa'an ra mii' ndiee' ndo'. ¿Ñáá tuu ndo' ña nĩ xini xa'an' te jaan' ndo'ó? Xini ndo'ó ña iin kachi xanini ndu, te iin ndaa' tu ichi' ndikun ndu.

19 Tee' kusaa' xanini ka ndo' ña ka'an ndu ña jaan' xa'a' ña naka'an ndu xa'a' mii' ndu, süu' sakan' nduu' a, süu' jaan' ndii ka'an i sakan' xiin' ndo' nuu' Ndiosí xa'a' a ña nduu' i te tianu' Cristo. Ne ta'an' manĩ mii' i, sakuu' ña xaa' ndu jaan' ndii, xaa' ndu a, te kuvĩ kuanu' na kuanu' ka ndo' nuu' ichi' Jesús.

20 Sakan' ña xika' nimá i ña kii' xaa' i mii' ndiee' ndo' ndii, kuein' kuasa' ndiee' va'a ndo' saa ndiatu' ini yu'u, tee' kuein' tu nĩ ndee yu'u ndii, kuasa' naá va'a nimá i xini ndo'ó kii' xaa i mii' ndiee' ndo' jaan' ndee naa ndiatu' ini ndo'. Sakan' ña tee' kuein' ndiee' tivi' ndo', tee' ndasi' nuu' ndo' xini ta'an' ndo', tee' xi'e ndo' xini ta'an' ndo', tee' nata'vi' ta'an' ndo', tee' ka'an ndo' tun vixi tein ndo', tee' chichi' ndo' ne yivi' xata' nia, tee' ñuñu' tu ndo', tee' so'o nĩ tu ndo'. 21 Te sakan' tu xika' nimá i ña kii' ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo' ndii, tee' kuein' kuka'an nuu' i nuu' Ndiosí, xa'a' ndo'ó xa'a' kuachi ndo', tee' kuein' kunĩ a kuaku i xa'a' kua'a' ne nĩ xaa kuachi saa', te tia'an namá nia nimá nia xa'a' kuachi nia, naa kuu' ña kuu' xe'na' nia, xiin' ña kumi' nia musa nia, xiin' ña kini kuu' nia xiin' iin' nia.

13

Ka'an Pablo saa saa e', te kuni e' ña xika' xna'a e' ichi' Cristo

1 Ña yo'o' nduu' ichi' ña unĩ ña ku'un i mii' ndiee' ndo'. Xini ndo' ña ka'an tu'un Ndiosí ndii: "Kii' chindu'u' e' kuachi xa'a' iin ne yivi' ndii, kunĩ a ña koo uvi' ta'an', uun unĩ ta'an ne ndiee yu'u', te sakan' kuvĩ kuni'ni kuachi jaan'", kachi a.

2 Kii' nĩ xa'an i mii' ndiee' ndo' saa' ndii, xa nĩ sakuni' i ndo'ó, ne nĩ xaa' kuachi jaan'. Te vitin ña xika' ndu'u' i ndii, sakuni' nĩ tukuu' i yoo ka xaa' ka kuachi, xiin' sakuu' inga ne xa xa'a' xaa' tu a ña kundu'u' i te ka'nu'

iní xa'a' ña kii' xaá tukuu i mii' ndiee' ndo', ³ sakan' ña kuní ndo' ña nia'a' i ndo'ó naa' ndixa xna'a' ña Cristo tianu' yu'u. Te Cristo ndii, kuäsa' ii' kuu' a jaan' xiin' ndo', süu' jaan' ndii ndiee' xa'ndia chuun' a nuu' ndo'. ⁴ Kuachí ndii, tee' ndee kōo' ña ndiee' Cristo jaan' kii' ni xi'i a nuu' krusín, ndisu vjtin ndii, xiin' ña ndiee' Ndiosí tiaku a. Te sakan' tu ndu'u vjtin ndii, tee' ndee kōo' ña ndiee' ndu' ndee naa ni ndo'ó ña jaan' ndii, Ndiosí taxi' tu ña ndiee' ndu'u, te xachuun' ndu tejn ndo'ó.

⁵ Chuun xa'a' ndo' naa' ndixa xna'a' xika' ndo' saa ka'án tu'un va'a xa'a' Jesús, te koto kuä'a xiin' mii' mii' ndo' nuu' ña jaan'. ¿Ñáa xaa' ka ndo' kuenta ña yoo Jesucristo xiin' ndo'? Te naa' kōo' ña nia'a' ña yoo ña jaan' xiin' ndo' ndii, kōo' a yoo xiin' ndo'. ⁶ Ndisu ndiatu' iní yu'u ña xiní ndo' ña ndu'u ndii, yoo ña nia'a' ña yoo a xiin' ndu. ⁷ Te ka'án va' ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo' ña saa ndo' ndee jin ña nia'a. Ndisu süu' xaa' ndu sakan' xa'a' ña kuní ndu ña ka'an va'a ne yivi' xa'a' ndu, süu' jaan' ndii xaa' ndu sakan', te saa ndo'ó ña va'a, tee' ndee kanini ne yivi' ña kōo' ña nia'a' ña yoo ndiee' Cristo xiin' ndu. ⁸ Kuachí ndii kōo' kivi' nakasi ndu ña ndixa xa'a' Cristo, süu' jaan' ndii chi'ni' xiin' mii' kuiti' ndu xa'a' ña ndixa jaan'. ⁹ Xa'a' a jaan' na va'a va' kuni ndu ña ndu'u kōo' ndiee', te ndo'ó nduu' ne yoo ka ndiee'. Te ka'án ka' ndu xiin' Ndiosí ña na taxi' na taxi' a ña so'ó xinu' xachi' ndo' saa nii' kuní a. ¹⁰ Sakan' na kuii' ke'i i tutu' yo'o' ña kuní ka' xa'a' i mii' ndiee' ndo', sakan' te kii' xa'a' i ñaa' ndii, xaku ndiee' kuu' i xiin' ndo' xiin' ndiee' ña ni taxi' xto'ó e' nda'a' i. Sakan' ña süu' ni taxi' a ndiee' nda'a' i te sanduxín i ndo'ó, süu' jaan' ndii ni taxi' ña'a' a te sakua'nu' i ndo'ó nuu' ichi' Jesús.

Ña ndeji' Pablo so'q' ndi'i'

¹¹ Ne ta'an' maní i, mii' so'q' ndi'i' yo'o' ndii, ka'án ka' i xiin' ndo' ña sii' kundiee' ndo', te saxinu' tu

ndo' ña kunduu' xachi' ndo' saa kuní Ndiosí, te na sandieni ta'an' tu ndo' xiin' ña ka'án i yo'o'. Sakan' tu jin ndaa' kunaa' nimá sakuu' ndo', te kundiee' maní xiin' ta'an' ndo'. Te sakan' Ndiosí, ña ndani' yoo', te taxi' tu a ña maní a yoo xiin' e', na koo' na a xiin' ndo'. ¹² Chito nuu' ta'an' ndo' kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' nakuatu' ta'an' ndo'. ¹³ Sakuu' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' yo'o', ti'vi' cha'an' ndo'. ¹⁴ Te na sañu'u' na xto'ó e' Jesucristo sakuu' ndo'ó, te na koo' tu ña ndani' Ndiosí xiin' ndo', te sakan' tu na kundiee' ti'vi' sakuu' ndo' xaa' Espíritu Santo. Sakan' na kunduu' a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñu'u' Galacia

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i ichi' a. Süu' te yivi' ni sakuiso' chuun' yu'u, ni ndee süu' te yivi' tu ni tjanu' yu'u. Süu' jaan' ndii mii Jesucristo xiin' yuva' e' Ndiosí, ña ni sanatiaku ña'a', ni sakuiso' chuun' yu'u. ² Yu'u xiin' ñani ta'an' e', ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' ndu cha'an' i'in ti'vi' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Jesús, nuu' ñu'u' Galacia. ³ Na sañu'u' yuva' e' Ndiosí xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koó xiin' ndo'. ⁴ Te Jesús jaan' nduu' ña ni sanakua'a xiin' mii', te ni xi'i a xa'a' kuachi e', te ni sakakú a yoo' nuu' ña nja'a ña yoo jin yivi' vitin. Sakan' ña xa sakan' ni kuni Ndiosí, yuva' e'. ⁵ Te ña jaan' kuni a natijn sakuu' ña ka'nu' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kundu'u a.

Iin ndaa' Jesús kuiti' kivi sakakú yoo' nuu' kuachi e'

⁶ Nandaní xava'a i ña yachi va ni kuxioo ndo' nuu' Ndiosí, ña ni kana ndo'ó xa'a' ña ndani mii' a ndo'ó xa'a' ña ni xaa Cristo, te vitin ndikún ndo' tuku nuu' tu'un va'a. ⁷ Ndisu koo' tuku tu'un va'a ña kivi saa sakan', te kaku e'. Süu' jaan' ndii yoo sava te yivi', te kuni sasana' ndo'ó. Te jaan' ndii, kuni nama ra tu'un va'a ña ka'an xa'a' Cristo. ⁸ Tee' ndee ndee yu'u naa' ka'an ndoso' i jin tu'un ña nakuitá xiin' ña xa ni ka'an ndoso' ndu, uun jin ángele, ña kiee ndivi', naa' ka'an ndoso' a jin tu'un ña nakuitá xiin' ña xa ni ka'an ndoso' ndu ndii, na kundo'o xachi' ndu saa Ndiosí. ⁹ Te saa nii' xa ni ka'an ndu ndii, sakan' tu ka'an i vitin ña naa' ka'an ndoso' yoo ka jin tu'un ña nakuitá xiin' ña

xa ni natijn ndo' ndii, na kundo'o xachi' nja saa Ndiosí.

¹⁰ Kuachi ndii, süu' xa'a' ña ndoo va'a i nuu' ne yivi' xika' i, süu' jaan' ndii xika' i xa'a' ña ndoo va'a i nuu' Ndiosí. Kanini ndo' naa' xika' i te ndoo va'a i nuu' ne yivi', sakan' ña naa' kusaa' xika' i xa'a' ña ndoo va'a i nuu' ne yivi' ndii, süu' te xika' nuu' nuu' Cristo nduu' i naa' sakan'.

Ka'an Pablo saa ni ndo'o ra kij' ni kana ña'a' Cristo

¹¹ Nani ta'an' i, kuni i ña kundani ndo'ó ña tu'un va'a ña ka'an ndoso' i ndii, süu' ña ni nata'vi' xini' ne yivi' nduu' a. ¹² Kuachi ndii ni natijn i e nda'a' ndee jin ne yivi', ni ndee ni sakuaan i e nuu' ndee jin te yivi'. Süu' jaan' ndii Jesucristo ni nia'a tu'un va'a jaan' nuu' i.

¹³ Xa ni xini ndo' kuento saa ni xika i jin yivi' xta'an' kij' ni xika i saa xika' ne judío, ne ta'an' i, ichi' Ndiosí. Te xa ni xini tu ndo' kuento ña ni sando'o' u'vi' i ne nakayá xa'a' Jesús te sandoñu'u' i nja. ¹⁴ Te kij' ni xika i saa xika' ne judío, ne ta'an' i, ichi' Ndiosí ndii, ndiee' ka ni kandixa' i te sakan' tuku te jin kachi xiin' i, sakan' ña ni xito ka'nu' ya'a ka i ña xi xaá ne xii' yata' ndu te sakan' te jaan'. ¹⁵ Ndisu Ndiosí ndii, ni nakaxin a yu'u xa'a' a ña ndani mii' a yu'u, ndee kij' kuni ka kaku i, te ni xtani a ¹⁶ ña nia'a a Jesús, si'e a jaan', nuu' i, te ka'an ndoso' i xa'a' ña jaan' nuu' ne tuku'. Te ni xa'an i te ndatu'un' i xiin' ndee jin te yivi' ndee ña ka'an ndoso' i, ¹⁷ ni ndee ni kaa tu i ñuu Jerusalén te ndatu'un' i te ni tjanu' Jesús ña nuu' ka te sakan' yu'u. Süu' jaan' ndii ni xa'an i ñu'u' Arabia, te ni nandiko' tuku i ñuu Damasco.

¹⁸ Te kij' ni xka'ndia uni kuiya ndii, ni xa'an i mii' ndu'u' Pedro ñuu Jerusalén, te ni ndoo i xiin' ra xa'un kivi' i kan'. ¹⁹ Ndisu ni xini ta'an' i xiin' inga te tjanu' Jesús sania'á ichi' a. Iin ndaa' so'o Jacobo, te nduu' ñani xto'ó e' Jesús, ni xini ta'an' xiin' i. ²⁰ Te ña ke'i i nuu' tutu yo'o'

ndii, xiní Ndiosí ña ña ndixa nduu' a.

²¹ Te kij' nì ya'a sie, te nì xa'an i ñu'u' Siria xiin' ñu'u' Cilicia.

²² Ndisu ne nakayá xa'a' Jesús ñu'u' Judea ndii, tia'an kuni nuu' nja yu'u.

²³ Nì xinjì so'o kuji' nja ña ka'an ne yivi' xa'a' i ndii: "Te nì sando'o' yoo' xta'an' ndii, ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' tu'un va'a ña nì xika ra sandoñu'u' ra", nì kachi nja. ²⁴ Te nì xaka'nu' va nja Ndiosí xa'a' ña nì xaa a xiin' i.

2

So'o nì xka'ndia a kii' nì xa'an Pablo mi' ndiee' inga te sania'á ichi' Jesús

¹ Te kij' nì xka'ndia uxì kumi' kuiya ndii, nì kaa tukuu' i ñuu' Jerusalén xiin' Bernabé. Te nì xaka tu' i Tito kua'an ra xiin' ndu. ² Nì xa'an i sakan' ña Ndiosí nì nia'a nuu' i ña kuni a ña ku'un i ikan'. Te nuu' te kuu' nuu' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús kuji' nì ndatu'un' ndi' i xa'a' ña ka'an ndoso' i xa'a' tu'un va'a nuu' ne tuku'. Nì ndatu'un' ndi' i xa'a' ña jaan' nuu' ra koto ka xachuun' saka i, uun xa nì xachuun' saka i kanjini te jaan'. ³ Ndisu nì xtanì ra ña nì ka'an i, sakan' na ndee Tito, te nì xa'an xiin' ndu ndii, tee' ndee te griego nduu' ra ndii, nì ka'an te kuu' nuu' jaan' ña kuni a kua'a tuni jin' ra, ⁴ tee' ndee nì ko'ni si'e jin' uvi' te xini xa'an' ka'an ña xika' ra ichi' Jesús tejin ndu mi' nì nakaya ndu jaan'. Nì ko'ni ra ikan' te njani' ra ña xaa' ndu ña yoo ndiká ndu nuu' ichi' Cristo Jesús, ndiani te tuku nì sanandiko' ra ndu'u nuu' ña ka'an tu'un ndei'. ⁵ Ndisu ndee jin' kanjì nì natjin ndu'u ña ka'an te jaan', sakan' te nama xachi' ndu tu'un va'a ndixa ña xa kandixa' ndo' jaan'.

⁶ Te koo' xachi' ña xaa' nì ka'an te kuu' nuu' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús jaan' xiin' i. Nu'u' yu'u ndii, naa' te ka'nu' nduu' ra, uun süvi' ra ndii, koo' a xaa' a, sakan' ña Ndiosí ndii, nakaxin a ne yivi'. ⁷ Süu' jaan' ndii

nì xinjì te kuu' nuu' jaan' ña nì taxì Ndiosí chuun nuu' i ña ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ne tuku' iin kachi naa nì taxì a chuun nuu' Pedro ña ka'an ndoso' ra tu'un va'a jaan' nuu' ne judío. ⁸ Kuachi ndii mi' Ndiosí nì taxì ndiee' Pedro te kunduu' ra te sania'á ichi' Jesús nuu' ne judío, te mi' tu' a nì taxì ndiee' yu'u te kunduu' i te sania'á ichi' Jesús nuu' ne tuku'. ⁹ Sakan' na kuii' nì nakuni Santiago xiin' Pedro xiin' Juan, te nduu' te kuu' nuu' nuu' ne ndikún ichi' Jesús, ña nì samanì' va Ndiosí yu'u chuun yo'o'. Sakan' na kuii' nì tjin ra nda'a' i xiin' nda'a' Bernabé te nia'a ra ña nduun' ra xiin' ndu. Te nì ndoo' ra kuento ña sachuun' ka ndu nuu' ne tuku', te te jaan' sachuun' ka nuu' ne judío. ¹⁰ Te kuu' nuu' jaan' ndii, jin ndaa' kuji' a nì xikan' ra nuu' ndu ña chindiee' naa chindiee' ndu ne nda'vi kuu', nì kachi ra. Te ña jaan' nduu' ña xa kuaxi' i saxinú i xiin' jin' kanii' nimá i.

So'o nì xaa a kii' nì kanjì kuento Pablo Pedro xa'a' ña va'a ña xaa' ra tejin ne tuku'

¹¹ Te kij' nì xaa' Pedro ñuu' Antioquia ndii, nì kanjì ña'a' i kuento, sakan' ña va'a xaa' ra. ¹² Kuachi ndii, kij' kuni ka xaa' te nì ti'vi' Jacobo ndii, nì xixi' ra xiin' ne tuku' jaan'. Ndisu kij' nì xaa' te nì ti'vi' Jacobo jaan' ndii, nì kuxioo' Pedro jaan' nuu' ne tuku' jaan' xa'a' a ña yi'vi' ra te yivi', te ka'an ña kuni a kua'a tuni jin' sakuu' te tuku', te ndikún ichi' Jesús. ¹³ Te sakan' tu' inga te judío, te ndikún ichi' Jesús ndii, nì kuxioo' tu' te jaan' nuu' ne tuku' jaan' naa nì xaa' Pedro jaan', ña nì xasuvi' xiin' mi' ra. Te ndee Bernabé nì sanama' xiin' mi' nuu' ña siki' jaan' nì xaa' ra. ¹⁴ Te kij' nì xinjì i ña xika' ndaku sakuu' te jaan' nuu' ña ndixa xa'a' tu'un va'a xa'a' Jesús ndii, nì ka'an i xiin' Pedro nuu' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús ikan' ndii: "Yo'ó ndii, te ichi' ne ta'an' e', ne judío, nduu' un', ndisu xika' un' ndee' naa süu' te judío nduu' un'.

Sakan' na kuii', ¿ndichun na kaviko' u'vi' un' ne tuku', ne ndikún ichi' Jesús, ña kuní a kaka' nja' naa xika' ne judío? ¹⁵ Yoo' ndii, si'e ne judío nduu' e' ndee ni' tuvi' e', te süu' te tuku', te xaa' kuachi' nuu' tu'un ndei' Ndiosí, nduu' e'. ¹⁶ Sakan' ña xini' e' ña süu' xa'a' a ña xaa' ndee jin' ne yivi' ña ka'an' tu'un ndei' Ndiosí sandaku' a nimá nja', süu' jaan' ndii xa'a' a ña iní nja' xini nja' Cristo Jesús kuiti'. Te sakan' tu' yoo' ndii, xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo Jesús jaan' kuiti', te ni' xandaku' Ndiosí nimá e' nuu' a, te süu' xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an' tu'un ndei' jaan'. Kuachi' ndii ndee jin' ne yivi' küvi' kunduu' ne ndaku' nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xaa' nja' ña ka'an' tu'un ndei' jaan'. ¹⁷ Sakan' na kuii' kii' xika' e' sandaku' Ndiosí nimá e' xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo kuiti' ndii, ka'an' sava' ne judío ña xa'nú e' sava' tu'un ndei' jaan'. ¿Ñáá Cristo nduu' ña xaa' sakan', te xaa' e' kuachi' na sakan'? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. ¹⁸ Kuachi' ndii, naa' iní ni' tukuu' i' kuní tu'un ndei' jaan', ña ni' iní ni' xini' saa' ndii, tuku' ni' nanduu' i' te ndiso' kuachi' nuu' Ndiosí. ¹⁹ Sakan' ña yu'u' ndii, ndee naa' te xa' ni' xi'i' nduu' i' nuu' tu'un ndei' jaan' xa'a' ña iní ka' i' ña küvi' sakakú a yu'u', sakan' na tiaku' i' te xaa' i' ña kuní Ndiosí. ²⁰ Te yu'u' vitin' ndii, xaa' i' kuenta ndee naa' ni' xi'i' inga' i' xiin' Cristo nuu' krusin'. Sakan' na kuii' yu'u' ndii, ña tiaku' i' xiin' ñu'u' ndei' yo'o' vitin' ndii, tiaku' ka' i' te saa' i' ña kuní mii' i'. Süu' jaan' ndii Cristo nduu' ña xiko' ni'i' kivi' ñuu' i', te xika' i' jin' yivi' xa'a' a ña iní i' xini i' Cristo, si'e Ndiosí. Te kundani' ña jaan' yu'u', sakan' ña ni' sanakua'a' xiin' mii' a xa'a' i', te ni' xi'i' a nuu' krusin' xa'a' kuachi' i'. ²¹ Köo' kivi' nakoo' i' ña ndani' mii' Ndiosí yu'u', sakan' ña naa' küvi' kundaku' nimá e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña saxinú e' tu'un ndei' jaan' ndii, ni' xi'i' saka' Cristo nuu' krusin' naa' sakan', ndisu' süu' sakan' nduu' a", ni' kachi' i' xiin' ra.

3

Xa'a' ña iní e' xini e' Cristo kuiti' natiin' e' Espíritu Santo

¹ Ndo'ó, ne Galacia, ne küu' kaxi' nduu' ndo' ndee naa' ni' sakuini' jin' te yivi' xiin' ndo', sakan' ña ni' kuxioo' ndi'i' ndo' nuu' ña ni' sania'á i' ndo'ó ña ni' xi'i' Jesucristo nuu' krusin' xa'a' kuachi' e'. ² Ña yo'o' kuiti' kuní i' ña nakujin' ndo' nuu' i': ¿Ñáá xanini' ndo'ó ña ni' natjin' ndo' Espíritu Santo xa'a' a ña ni' saxinú ndo' ña ka'an' chuun' tu'un ndei' Moisés? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. Sakan' ña ni' natjin' ndo' Espíritu Santo jaan' xa'a' a ña iní ndo' xini' ndo' tu'un va'a' ña ka'an' xa'a' Jesús kuiti'. ³ Saa' tu' tiakú xini' ndo'. Naa' ni' natjin' ndo' Espíritu Santo kii' ni' xa'a' iní ndo' xini' ndo' tu'un va'a' jaan' ndii, ¿ndichun na xika' ndo' ña ndasandaku' ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosí vitin' xiin' ña ndiee' mii' ndo', na sakan'? ⁴ Ni' ndo' o' kua'a' va' ndo'ó xa'a' a ña iní ndo' xini' ndo' Jesús. ¿Ñáá ni' ndo' o' saka' ndo' sakuu' ña jaan'? Va'a' va' naa' ni' ndo' o' saka' ndo' ña jaan'. ⁵ Sakan' ña süu' xa'a' a ña ni' xaa' ndo' ña ka'an' tu'un ndei' jaan' ni' taxi' Ndiosí Espíritu a naá nimá ndo', te ni' xaa' a chuun' ka'nu' koo' chukuu' tein' ndo'. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña iní ndo' xini' ndo' tu'un va'a' jaan' ni' xaa' a ña jaan'.

Ni' ka'an' Ndiosí ña te ndaku' nimá nduu' Abraham xa'a' a ña ni' iní ra xini' ña'a' ra

⁶ Ni' iní kuiti' Abraham, te xii' yata' ndu, ni' xini' ra' Ndiosí, te ni' ndasandaku' a nimá ra' nuu' a. ⁷ Sakan' na kuii' kuní a kundani' ndo' ña ne iní xini' Ndiosí nduu' xna'a' siani' xika' Abraham jaan'. ⁸ Ndee' xta'an' yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an' a ña naá kivi' kunduu' tu' ne tuku' ne ndaku' nimá nuu' Ndiosí saa' a xa'a' a ña iní nja' kuní ña'a' nja'. Sakan' na kuii' ni' sakuni' Ndiosí Abraham tu'un va'a' jaan' kii' tia'an' xka'ndia' a, sakan' na ni' ka'an' a xiin' ra' ndii: "Xiin' nda'a' yo'ó sañu'u' i' sakuu' ne yivi' jin' yivi'", ni' kachi' a. ⁹ Sakan' na kuii' ne iní xini'

Jesús ndii, sañu'u' ña'a' Ndiosí naa ni sañu'u' a Abraham jaan' xa'a' a ña ni iní ra xini ña'a' ra.

¹⁰ Kuachí ndii, yoo ka kuni ña ndasandaku Ndiosí nimá ña nuu' a xa'a' ña saxinú ña ña ka'an chuun tu'un ndei' a ndii, xa yoo ña nuu' ña nacha'an'. Kuachí ndii ka'an ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ndii: "Nachañ sakuu' ne saxinú ndii sakuu' ña ka'an tu'un ndei' jaan'", kachi a. ¹¹ Xini kaxi' e' ña sandaku Ndiosí nimá ndee iin e' xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an tu'un ndei' jaan', sakan' ña ka'an ña yoso' nuu' tutu a ndii: "Ne ni xandaku Ndiosí nimá xa'a' a ña iní kuiti' ña xini ña'a' ña ndii, kutiaku ña ndee ndi'i' ni kivi'", kachi a. ¹² Ndisu tu'un ndei' jaan' ndii, süu' kuenta ña iní e' xini e' Jesús nduu' a, sakan' ña ka'an ña yoso' nuu' tutu a ndii: "Ne saxinú sakuu' ña ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, kutiaku ña xa'a' ña jaan'", kachi a. ¹³ Ni sandoó ndiká Cristo yoo' nuu' ña ni kuni a sanacha'an' tu'un ndei' jaan' yoo'. Sakan' ña ni xi'i a nuu' e', te ni tiso a ña nacha'an' jaan, naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Yoo ka nduu' ne xi'i nuu' nduyu ndii, nacha'an' ña", kachi a. ¹⁴ Sakan' ni xaa Cristo te sañu'u' tu Ndiosí ne tuku' xiin' kuento a, ña ni taxi a nuu' Abraham jaan'. Te xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo ndii, natiin' e' Espíritu Santo, ña xa ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' jaan'.

Sandoñu'u' tu'un ndei' jaan' kuento ña ni taxi Ndiosí nuu' Abraham

¹⁵ Ñani ta'an' i, kuni ka'an i xiin' ndo' iin ña ka'an ndiaa xa'a' te yivi'. Te yivi', kii' ndoó ra kuento xiin' ta'an' ra ndii, ke'i ra a nuu' tutu, te chindu'u' ra nuu' nda'a' ra nuu' a. Kii' xaa' ra sakan' ndii, ndee iin ra küvi nachikanu' ka ndee iin yu'u', ni ndee küvi tu sandoñu'u' ra ña jaan'. ¹⁶ Sakan' tu ni xaa Ndiosí ni taxi a kuento a nuu' Abraham xiin' nuu' siani' xika' ra. Sakan' na kuii' yoso' a ndii: "nuu' iin siani' xika'

un'", sakan' yoso' a. Ndisu ka'an ña jaan' xa'a' kua'a' siani' xika' ra kii' ka'an a sakan'. Süu' jaan' ndii ka'an a xa'a' iin ndaa' kuiti' a, te ña jaan' nduu' Cristo. ¹⁷ Ña kuni ka'an i xiin' ndo' yo'o' ndii, xa ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' Abraham jaan' ña saxinú a ña ni ka'an a xiin' ra jaan'. Te tu'un ndei', ña ni taxi Ndiosí nda'a' Moisés kii' xa ni ya'a kumi' ciento oko uxi kuiya ndii, küvi sativi' a kuento a ña xa ni taxi a nuu' Abraham jaan'. ¹⁸ Kuachí ndii, naa' xa'a' a ña saxinú e' tu'un ndei' jaan' natiiin e' ña samani' Ndiosí yoo' jaan' ndii, süu' xa'a' ña ni taxi a kuento a jaan' ka nduu' a naa' sakan'. Ndisu Ndiosí ndii, ni taxi a ña jaan' nuu' Abraham xa'a' a ña xa sakan' ni ndoo a kuento a nuu' ra.

Ka'an Pablo ndee xa'a' ni taxi Ndiosí tu'un ndei' a nda'a' Moisés

¹⁹ ¿Ndichun ni taxi Ndiosí tu'un ndei' jaan' naa' sakan'? Ni taxi ña'a' a te nia'a xna'a a ne yivi' ndee ña nduu' kuachí. Te ni kuni a ña sachuun' tu'un ndei' jaan' ndee kii' ni kixin siani' xika' Abraham jaan', ña ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' a jaan'. Te ni taxi Ndiosí tu'un ndei' jaan' nda'a' ángele, te ángele jaan' ni taxi a nda'a' Moisés, te ni saya'a ra a nuu' ne ñuu ra. ²⁰ Sakan' ña kii' ni taxi Ndiosí kuento a nuu' Abraham jaan' ndii, ni tichuun' a inga ne yivi', sakan' ña iin ndaa' mii' a ni xaa sakuu' ña jaan'.

²¹ Sakan' na kuii', ¿ñaá kani' ta'an' tu'un ndei' jaan' xiin' kuento ña ni taxi Ndiosí jaan'? Kuasa' xachi' sakan' ran'. Kuachí ndii, naa' küvi taxi tu'un ndei' jaan' kivi' ñuu e', ña koo' kivi' ndi'i' ndii, küvi kunduu e' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an tu'un ndei' jaan'. ²² Ndisu ka'an ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ña xiko' ni'i kuachí sakuu' ne yivi', sakan' te ne iní xini Jesucristo kuiti' küvi natiiin ña ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' jaan'.

²³ Te kii' tia'an iní e' kuni e' Jesús ndii, ni nduu e' ndee naa ne ndasi

ĩ'nu nĩ xaa tu'un ndei' jaan' ndee kij' nĩ xaa kivi' ña nia'a Ndiosí ña kuni a ña inĩ e' kuni e' Cristo. ²⁴ Sakan' na kuii', ña kuni ka kixin Cristo ndii, tu'un ndei' jaan' nĩ nduu ndee naa iin te sania'á yoo'. Ndee naa sakan' nĩ xachuun' tu'un ndei' jaan' te kundjaka a yoo' nuu' Cristo, te sandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña inĩ e' xini e' Cristo jaan'. ²⁵ Ndisu vitin ndii, xa nĩ xaa kivi' ña inĩ e' xini ña'a' e', te kuasa' ka xito' tu'un ndei' jaan' yoo'.

²⁶ Te xa'a' a ña inĩ e' xini e' Cristo Jesús jaan' ndii, si'e Ndiosí nduu' sakuu' e'. ²⁷ Kuachĩ ndii, sakuu' yoo', ne nĩ chĩchĩ kuenta Cristo ndii, nĩ xikui'nu a yoo'. ²⁸ Sakan' na koo' a xaa' a ndee ka nuu' ne yivi' nduu' e', naa' ne judío nduu' e', uun naa' ne tuku' nduu' e', naa' ne xiko' ni'i' iin xto'o nduu' e', uun naa' ne xika' ndiká nduu' e', naa' tiaa nduu' e', uun naa' ña'a' nduu' e' ndii, iin ndaa' nduu' sakuu' e' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo Jesús. ²⁹ Te xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo ndii, ne vi'e Abraham jaan' nduu' e', sakan' na kuii' natiin e' ña nĩ taxi Ndiosí kuenta a xa'a' nuu' ne vi'e ra.

4

¹ Te sakan' tu ka'an i ndii, iin te lulu, te natiin ña'a yuva', kij' tia'an xinu kuiya ra ndii, nduu' ra ndee naa iin te xika' nuu' kuĩti' tee' ndee kunduu' ra te xiin' ña'a sakuu' a. ² Kij' lulu ra ndii, yoo ne xito' ña'a', te yoo tu ne xito' ña'a yuva' ra ndee xaa kivi' ña nĩ chĩndu'u' yuva' ra jaan'. ³ Te iin kachi tu nĩ nduu a xiin' yoo' kij' tia'an inĩ e' kuni e' Jesús ndii, nĩ nduu e' ne xachuun' nuu' ña xiko' ni'i' ne yivi' iin yivi'. ⁴ Ndisu kij' nĩ xinu kivi' ña nĩ chĩtunĩ Ndiosí ndii, nĩ ti'vi' a si'e a. Te iin ña'a' nĩ sakaku' ña'a'. Te si'e a jaan' ndii, nĩ kaku a, te nĩ xika a saa ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí. ⁵ Sakan' nĩ xaa a te sandoó ndiká a yoo' nuu' tu'un ndei' jaan', te kunduu e' si'e Ndiosí. ⁶ Te xa'a' a ña si'e Ndiosí nduu' e' ndii, nĩ sandoó a Espíritu si'e a jaan' nimá e' ña saka'an yoo' ndii: "Tata

kua'a mji' i", kachi e' xiin' Ndiosí. ⁷ Sakan' na kuii', süu' ne xika' nuu' kuĩti' nduu' e', süu' jaan' ndii si'e Ndiosí nduu' e'. Te xa'a' a ña si'e a nduu' e' ndii, xa kandeĩ sani'í a yoo' sakuu' ña va'a a.

Ndi'ni Pablo xa'a' ne inĩ xini Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Galacia

⁸ Kij' xini ndo' Ndiosí ndii, nĩ xiko ni'i' ndiosí saka ndo'ó. ⁹ Ndisu vitin ña xa xini ndo' Ndiosí, uun va'a ka ka'an e' ndii, ña xa xini Ndiosí ndo'ó ndii, ¿ndichun na tuku nĩ kuni ko'ni ndo' nda'a' ña xiko' ni'i' ne yivi' iin yivi', te viko ni'i' a ndo'ó? Ña jaan' ndii, koo' ndiee' a te kuasa' tu kuni a. ¹⁰ Kuachĩ ndii xito' ka'nu' ndo' kivi' ka'nu', te xa'a tu ndo' viko' yoo', te xa'a tu ndo' i'in viko' ña nasukú, te xito' ka'nu' tu ndo' kuiya. ¹¹ Xa'a' a jaan' na ndi'ni yu'u xa'a' ndo', saa iin kij' xachuun' saka i tein ndo'.

¹² Ñani ta'an i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña kaka ndo' naa xika' yu'u, sakan' ña yu'u ndii, nĩ xika i saa nii' xika ndo'ó. Te ndo'ó ndii, nĩ xaa' ndo' ndee iin ña va'a xiin' i nuu' nĩ kixin. ¹³ Naka'an' ndo' ña kij' nĩ kuni kuvĩ i ndii, nĩ taxi a kivi', te kuvĩ ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ndo' ña nuu'. ¹⁴ Tee' ndee nĩ ndo'ó ndo' xiin' i kij' nĩ kuni kuvĩ jaan' ndii, nĩ kundasi' ndo' yu'u, te nĩ ndee nĩ saxioo tu ndo' yu'u. Süu' jaan' ndii nĩ natiin ndo' yu'u ndee naa iin ángele ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, te nĩ natiin tu ndo' yu'u ndee naa mji' Cristo Jesús. ¹⁵ Kij' sakan' ndii, nĩ kuatia' va nimá ndo' xini ndo' yu'u. ¿Mii' kua'an tu sakuu' ña jaan' vitin? Kuachĩ ndii kuvĩ ndiee yu'u i nuu' ndo' ña naa' nĩ kuvĩ ndii, tava' xachi' ndo' nduchi' nuu' ndo', te taxi ndo' a nda'a' i kij' sakan'. ¹⁶ Te vitin ndii, xa'a' a ña ka'an i ña ndixa xiin' ndo' ndii, kundasi' ndi' i ndo' yu'u.

¹⁷ Te ne yivi', ne kuni nama tu'un va'a jaan' ndii, nia'á nia ndo'ó ndee naa ndi'ni nia xa'a' ndo', ndisu va'a xaa' nia. Kuni sasiin' nia ndo'ó nuu' ndu'u, te kundĩ'ni kuĩti' ndo' xa'a' mji' nia. ¹⁸ Te ña va'a nduu' a

kundi'ni e' sakuu' ichi' xa'a' ña va'a, te süu' kii' yoo i xiin' ndo' kuiti'.
 19 Ne kua'a i, ndo'o' tukuu i xa'a' ndo' ndee naa ndo'o' iin ña'a', ña' sakaku'. Naa' sakan' kundo'o' naa ndo'o' i xa'a' ndo' ndee kii' saa ndo' ndee naa xaa' Cristo. 20 Xava'a a naa' yoo i mii' ndiee' ndo' naka'an e' sakan', te kuvu ka'an vita ka i xiin' ndo', sakan' ña ndi'ni i xa'a' ña xaa' ndo'.

Yo'o' ka'an xa'a' ña ni ndo'o' Agar xiin' ña ni ndo'o' Sara

21 Ndo'ó, ne kuni ku'un nuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan' ndii, ka'an ndo' xiin' i, ¿ñaá xini xna'a ndo' ña ka'an tu'un ndei' jaan'?
 22 Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' Abraham, ña ni yoo uvi ta'an tiaa si'e ra. Iin si'e ra ni yoo xiin' ña' ni xika nuu' nuu' ña' si'i ra. Te inga si'e ra ni yoo xiin' ña' ni yoo ndiká, ña ni nduu ña si'i ra jaan'. 23 Si'e ña' ni xika nuu' jaan' ndii, ni tuvi ra xa'a' a ña sakan' ni kuni mii' Abraham. Ndisu, si'e ña' ni yoo ndiká jaan' ndii, ni tuvi ra te xinu kuento Ndiosí, ña ni taxi a nuu' Abraham jaan'.

24 Te ña ni xka'ndia xiin' uvi saa' ña'a' jaan' ndii, ña ka'an ndiaa nduu' a xa'a' uvi saa' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' ne ñuu i. Iin a ka'an xa'a' iku' ña nani' Sinaí, ña' jaan' nduu' ña' nani' Agar, te ña' jaan' tu nduu' ichi' yata, ne xiko' ni'i' xaa' tu'un ndei' Ndiosí. 25 Te xiin' ña ni ndo'o' Agar jaan' ka'an ndiaa a xa'a' iku' Sinaí, ña iin' ñu'u' Arabia. Te sakan' tu ka'an ndiaa ña ni ndo'o' ña' jaan' xa'a' ne ñuu Jerusalén, sakan' ña xiko' ni'i' tu ña'a' tu'un ndei' jaan'. 26 Ndisu xiin' ña ni ndo'o' Sara, ña' ni yoo ndiká ndii, ka'an ndiaa a xa'a' ñuu Jerusalén, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndia'vi' ne yoo' ndiká. Te ñuu jaan' nduu' ndee naa si'i' yoo', ne ini xini Jesús. 27 Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Yo'ó, ña' kuvu koo si'e, te tia'an tu kundo'o' un' kui'e ne kuachi' ndii,

sii' kuni un', te nde'i ti'e' un' ña va'a kuni un'.

Kuachi ndii koo kua'a' ka si'e un' te sakan' iin ña' ndu'u' xiin' ii'. Sakan' yoso' a.

28 Ñani ta'an' i, yoo' ndii nduu' e' ndee naa Isaac, sakan' ña si'e ne ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' nuu' Abraham nduu' tu e'. 29 Ndisu te ni kaku kuenta iin yivi' jaan' ndii, ni sando'o' ra Isaac, te ni kaku kuenta Espiritu Santo. Nii' sakan' tu xaa' ne ndikun ni'i tu'un ndei' jaan' xiin' e' vitin. 30 Ndisu naka'an' ndo' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Taxi un' ña' xika' nuu' jaan' xiin' si'e a'. Kuachi ndii xata'an ña natiin si'e ña' jaan' ña'a' yuva' ra xiin' si'e ña' yoo ndiká." Sakan' yoso' a. 31 Ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na kuii', süu' si'e ña' ni xika nuu' jaan' nduu' yoo'. Süu' jaan' ndii si'e ña' yoo ndiká nduu' e'.

5

Xika' ndiká e' nuu' tu'un ndei' Moisés ni xaa Jesucristo

1 Ni sando'o' ndiká Jesucristo ndo'ó te kunduu ndo' ne yoo ndiká. Xa'a' a jaan' na kuita ni'i ndo' nuu' ña jaan', te taxi ndo' ña viko ni'i' inga ña'a' ndo'ó. 2 Koto ndo', mii' yu'u Pablo ka'an xiin' ndo' ña naa taxi ndo' ña kua'a tuni iin' ndo' ndii, keta va'a xachi' ndo' nuu' ña ni xaa Cristo. 3 Te ka'an ka i xiin' yoo ka nduu' ndo'ó, te taxi' kua'a tuni iin' ndii, kande'i saxinu' ndo' sakuu' inga ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan'. 4 Ndo'ó, ne xika' kunduu ne ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xaa' ndo' ña ka'an tu'un ndei' a jaan' ndii, xa ni kusiin' ndo' nuu' Cristo, te xa ni nako'o ndo' ña ndani mii' Ndiosí ndo'ó.

5 Ndisu yoo', ne ndiatu' ini ña sandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña ini e' jaan' ndii, ndiatu' e' xiin' ña ndiee' Espiritu Santo. 6 Sakan' ña, xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús ndii, koo' a xaa' naa' yoo tuni iin' e', uun naa' koo' a. Ña ka'nu' ka ndii,

ña iní e' xini e' Cristo, te ña jaan' xaa' sakan' te kundani e' ne yivi'.

⁷ Ni xika va'a ndo' ña nuu' ichi' Cristo. ¿Yoo ni nakasi nuu' ndo', te ni iní ka ndo' kuni ndo' ña ndixa? ⁸ Süu' Ndiosí ni xaa ña jaan', kuachi ndii mii' ña jaan' ni kana ndo'ó nuu' ña ndixa jaan'. ⁹ Naa ka'an e' ndii, iin ña xini xa'an' ndii nduu' a ndee naa yuchi' levadura, ña saki'vi pachi xita' va'a. Sie tjo' a ndii kiku' i'nu a kani' tein ixan', te saki'vi pachi a ña jaan'. ¹⁰ Te yu'u ndii, iní xini i xto'o e' ña iin kachi xanini ndo' xiin' i xa'a' ña ndixa jaan', te ne xini xa'an' ndo'ó jaan' ndii, kundo'o ña saa Ndiosí, yoo ka nduu' ña.

¹¹ Ñani ta'an' i, naa' ña ndixa nduu' ña ka'an te jaan' ña kusaa' ka'an ndoso' i ña kuni a kua'a tuni iin' te iní xini Jesús ndii, ¿ndee xa'a' na sando'o ne Israel yu'u naa sakan'? Kuachi ndii, naa' sakan' nduu' a ndii, nasaa' kua'a' ña saa tu'un va'a ña ka'an xa'a' ña ni xi' Cristo nuu' krusin. ¹² Tee' naa' saña'ma xiin' mii' ndi' i te xini xa'an' ndo'ó jaan' ran'.

¹³ Ñani ta'an' i, ni kana Ndiosí ndo'ó te koq ndika' ndo' nuu' tu'un ndei' Moisés jaan', ndisu kanini ndo' ña xa'a' ña yoo ndika' ndo' nuu' ña jaan', na kuví saa ndo' ña ndioo' iní iin' ndo'. Süu' jaan' ndii kaka nuu' nuu' ta'an' ndo' xa'a' a ña kundani ta'an' ndo'. ¹⁴ Kuachi ndii sakuu' tu'un ndei' Ndiosí kuví saxinú e' xiin' iin ndaa' yu'u' sie ña ka'an ndii: "Kundani ndo' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa kundani xiin' mii' mii' ndo'", kachi a. ¹⁵ Ndisu naa' chichi' ta'an' ndo', te satuxu'vi ndo' nimá ta'an' ndo' ndii, koto xiin' mii' ndo'. Naa' saa naa xaa' ndo' ña jaan' ndii, sandoñu'u' ta'an' xachi' ndo'.

Kaka e' saa kuni Espiritu Santo, te süu' saa ndioo' iní mii' e'

¹⁶ Xa'a' a jaan' na ka'an i xiin' ndo' ña kaka naa xika' ndo' saa kuni Espiritu Santo, te sända'ni ndo' nimá ndo' xiin' ña ndioo' iní ndo'. ¹⁷ Kuachi ndii kani' ta'an' ña ndioo' iní ndo' jaan' xiin' ña kuni Espiritu

jaan'. Te kani' ta'an' tu ña kuni Espiritu jaan' xiin' ña ndioo' iní ndo' jaan'. Ña ndasi' ta'an' nduu' uvi' saa ña jaan', sakan' na kui' kuví saa ndo' ña kuni mii' ndo'. ¹⁸ Ndisu xa'a' a ña ndiaka' Espiritu Santo yoo' ndii, xiko' ni' i' ka tu'un ndei' jaan' yoo'.

¹⁹ Kuän vi' kuni e' saa kuu' ne xaa' ña ndioo' iní ña: kumi' ña musa ña, te xiin' ña, te kuu' xe'na' ña, te xaa' ña ña kuni kuu' xiin' iin' ña, ²⁰ te xaka'nu' ña ndiosí saka, te xaa' ña ña kuni', te ndasi' ta'an' ña, te xika' maní' xiin' ta'an' ña, te kuiñu ña, te xi'é ña, te nata'vi' ta'an' ña, te xasiin' xiin' mii' ña, te kuu' mii' ña iin' ti'vi, ²¹ te ndasi' nuu' ña xini ña ne yivi', te xa'ni' ña ne yivi', te nduu' ña ne xini, te xa'a' ña viko' loco, te sakan' xaa' ña xiin' kua'a' ka tukú nuu' ña'a. Te sakuni' tukuu' i ndo'ó naa ni sakuni' i ndo'ó xa'a' ña jaan' saa' ndii, ne xaa' ña jaan' ndii, kuví kundjee ña ndivi' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí.

²² Ndisu ña va'a, ña taxi' Espiritu Santo saa e' ndii, nduu' a ña kundani e' ne yivi', te nduu' tu a ña kuatia' iní e', te nduu' tu a ña xika' maní' e', te nduu' tu a ña kuie kuu' iní e' xiin' ne yivi', te nduu' tu a ña chindiee' ña'a' e', te nduu' tu a ña va'a kuu' e' xiin' ña, te nduu' tu a ña xachuun' ndaku e' xiin' ña, ²³ te nduu' tu a ña maso kuu' e', te nduu' tu a ña xiko' ni' i' xiin' mii' e'. Te kuasa' xa'nú e' ndee iin tu'un ndei' kij' xaa' e' sakuu' ña jaan'.

²⁴ Te yoo', ne nduu' kuenta Cristo Jesús ndii, xa ni xa'nu iní e' xa'a' ña ndioo' iní e' xiin' ña xikan' nimá e', ndee naa xa ni xi' i' ña jaan' nuu' krusin. ²⁵ Naa' kumi' e' kivi' ñuu' xaa' xaa' Espiritu Santo ndii, na taxi' tu e' ña kundia'ka a yoo' te kaka e' saa kuni a. ²⁶ Na kunduu' e' ne ñuñu', te na sataña'a' ta'an' tu e', te sakan' tu na ndasi' nuu' e' kuni ta'an' e'.

6

Na chindiee' e' ne yivi'

¹ Ñani ta'an' i, naa' ni nama yoo' ka nuu' ndee ka kuachi ndii, ndo'ó,

ne xika' n̄i' nuu' ichi' Jesús ndii, ch̄indiee' ndo' ne jaan', te nand̄iko' n̄ia nuu' ichi' a jaan'. Ndisu maso kuu' ndo' kii' ch̄indiee' n̄a'a' ndo'. Te koto xiin' m̄ii' va' ndo' kii' xaa' ndo' sakan', koto ka' koto kua'a tu kuachi jaan' ndo'ó. ² Te ch̄indiee' naa ch̄indiee' ta'an' ndo' xiin' n̄a ndo'o' ndo'. Te kii' xaa' ndo' sakan' ndii, saxinú ndo' tu'un ndei' n̄a n̄i sania'á Cristo. ³ Kuachi ndii naa' yoo ka' tuu n̄a ne ka'nu' ka' nduu' m̄ii' n̄ia kii' süu' sakan' nduu' a ndii, xini xa'an' xiin' m̄ii' n̄ia. ⁴ Sakan' na kiii' i'in ndo' kuni' a natava' kuenta xa'a' n̄a kuu' m̄ii' ndo'. Naa' n̄a va'a xaa' ndo' ndii, kuv̄i va'a kuni' ndo' xa'a' n̄a jaan'. Ndisu nakata xiin' m̄ii' ndo' xiin' inga ne yivi'. ⁵ Kuachi ndii xa' yoo xa' yoo n̄a ka'an' kuachi xiin' i'in e'.

⁶ Ne sakuaan' ndii, na ch̄indiee' n̄ia ne sania'á n̄a'a' tu'un Ndiosí xiin' sakuu' nuu' n̄a kumi' n̄ia.

⁷ Te kuni' xa'an' xiin' m̄ii' ndo'. Kuv̄i kuni' xa'an' e' Ndiosí, sakan' n̄a ndee ka' nuu' n̄a chi'i' e' ndii, n̄a jaan' tu' na'in e'. ⁸ Sakan' n̄a ne chi'i' n̄a ndioo' ini' m̄ii' n̄ia ndii, n̄a kuv̄i xachi' n̄a nat̄iin n̄ia. Ndisu ne xaa' n̄a kuni' Esp̄iritu ndii, nat̄iin n̄ia n̄a kut̄iak̄u n̄ia ndee ndi'i' n̄i kivi' saa Esp̄iritu jaan'. ⁹ Sakan' na kiii' na nakoo' e' n̄a xaa' e' n̄a va'a, sakan' n̄a naa' x̄avi' e' n̄a xaa' e' n̄a jaan' ndii, kii' xaa' kivi' n̄a n̄i ch̄ituní Ndiosí ndii, nat̄iin e' n̄a va'a nda'a' Ndiosí xa'a' n̄a jaan'. ¹⁰ Xa'a' a jaan' na kiii' na ch̄indiee' e' ne yivi' sakuu' ichi' kii' kuv̄i. Ndisu na ch̄indiee' kua'a' ka' e' ne nduu' kuenta Jesús xiin' e'.

N̄e yivi' xaa' nduu' e' vit̄in xa'a' a n̄a ini' e' xini' e' Jesucristo

¹¹ Yo'o' ndii, m̄ii' i' ke'i a vit̄in xiin' letra na'nu' va' xiin' nda'a' m̄ii' i'.

¹² Te yivi', te kuni' t̄iin u'vi' ndo'ó te kua'a' tuni' i'in' ndo' jaan' ndii, xaa' ra sakan' te ndoo' va'a ra xiin' ne yivi' kuv̄i, sakan' n̄a kuni' ra n̄a sando'o' n̄a'a' ne yivi' jaan'. Xa'a' a jaan' na ka'an' ndoso' ra n̄a kaku' e' xa'a' n̄a n̄i xaa' Cristo nuu' krusin' kuv̄i.

¹³ Sakan' n̄a n̄i ndee m̄ii' te yoo tuni'

i'in' jaan' saxinú n̄a ka'an' tu'un ndei' jaan'. Ndisu kuni' ra n̄a ko'o' tuni' jaan' i'in' ndo'ó te kuv̄i ka'an' ninu' ra xa'a' n̄a n̄i xaa' ndo' jaan'.

¹⁴ Yu'u' ndii, kuasa' xachi' ka'an' ninu' i' naa te jaan'. Ndisu ka'an' ninu' kuv̄i i' xa'a' n̄a n̄i xaa' xto'o' e' Jesucristo nuu' krusin'. Te xa'a' a n̄a n̄i xaa' n̄a jaan' nuu' krusin' jaan', na xaa' i' kuenta n̄a xa' n̄i xi'i' i' nuu' n̄a yoo i'in' yivi', te xa' n̄i xi'i' tu' n̄a jaan' nuu' yu'u'. ¹⁵ Kuachi ndii, xa'a' a n̄a nduu' e' kuenta Cristo Jesús ndii, kumi' a kuenta naa' yoo tuni' i'in' e', uun' naa' ko'o' a. Süu' jaan' ndii kumi' a kuenta xa'a' a n̄a nduu' e' ne n̄i sakaku' xaa' Ndiosí kuv̄i. ¹⁶ Te ndo'ó, ne nakuitá xiin' saa' ka'an' chuun' i' yo'o' ndii, na tax̄i na Ndiosí n̄a man̄i' ko'o' nimá ndo', te na kuv̄ita tu' ini' a xa'a' sakuu' ndo'ó, ne nduu' xna'a' kuenta a.

¹⁷ Te ndee vit̄in, te ndee nuu' ku'un' e' ndii, kuni' i' n̄a kasa'a' ka' ndee i'in' ne yivi' tu'un' kuv̄i nuu' i'. Kuachi ndii t̄iin' n̄a ndondia i'in' i' n̄ia'á n̄a te xika' nuu' nuu' Jesús nduu' i'.

¹⁸ Nan̄i ta'an' i', na sañu'u' na xto'o' e' Jesucristo ndo'ó. Sakan' na kundu'u' a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso

Ti'vi' ra cha'an' niq

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tianu' yu'u te sania'á i ichi' a saa kuní Ndiosí. Te ti'vi' i cha'an' sakuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Éfeso, ne nduu' kuenta Cristo Jesús, ne xika' ndaku ichi' a. ² Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó. Te na taxí tu a ña maní' koq xiin' ndo'.

Sañu'u' Ndiosí yoo' xiin' sakuu' ña va'a ña nduu' kuenta Jesucristo

³ Ka'nu' va ña nduu' Ndiosí, yuva' xto'ó e' Jesucristo. Suví a nduu' ña sañu'u' yoo' xiin' sakuu' nuu' ña va'a, ña yoo ndivi', xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo. ⁴ Kuachi ndii ni nakaxin a yoo' xa'a' Cristo ndee kii' tia'an kua'a iin yivi' te kunduu e' nditia mii' a, te koo' ndee iin xa'a' ña tiin kuachi a yoo' nuu' a. ⁵ Te xa'a' a ña ndani a yoo' ndii, ni chituní a kuento ndee ña nuu' ña kunduu e' si'e a xa'a' ña ni xaa Jesucristo, sakan' ña xa sakan' ni ndoo nimá mii' a saa a. ⁶ Ni xaa a sakan', te saka'nu' ña'a' e' xa'a' a ña ndani ndatun' a yoo', te ni natijn yoo' ña jaan' xa'a' a ña ni xaa si'e a, ña ndani a. ⁷ Xiin' ní' si'e a jaan' ni sandoó ndiká a yoo' nuu' ña ni kuní a kundoo' e' xa'a' kuachi e', te xiin' ña jaan' ni yoo' ka'nu' ini a xa'a' e', te ni xaa a sakan' xa'a' ña ndani va mii' a yoo'. ⁸ Te xa'a' a ña ndani xava'a a yoo' na ni natijn e' sakuu' ña ndichi xiin' ña xini tuní. ⁹ Te xiin' ña jaan' ni nia'a Ndiosí nuu' e' ña ni yoo' si'e, ña ka'an xa'a' ña xa ni chituní a saa a xiin' Cristo. ¹⁰ Te saxinú Ndiosí ña ni chituní a jaan' sava ni kivi' ña ni kuní mii' a, te ndasajin a sakuu' ña yoo, te ka'ndia chuun' Cristo nuu'

sakuu' ña jaan', naa' ña yoo ndivi' nduu' a uun naa' ña yoo iin yivi' nduu' a.

¹¹ Te xa'a' ña ni xaa Cristo tu ni nakaxin Ndiosí yoo' te natijn kua'a' e' ña va'a jaan' nda'a' Ndiosí, ña ni chituní mii' a ndee ña nuu', sakan' ña ña jaan' ndii, saxinú a sakuu' ña kuní a. ¹² Sakan' te natijn Ndiosí ña xaka'nu' xiin' nda'a' yoo', xi'na ka nda'a' ndu'u, ne ni ndiatu xi'na ña kixin Cristo. ¹³ Te sakan' tu ndo'ó, kii' ni xini so'ó ndo' tu'un ndixa, ña nduu' tu'un va'a, ña ka'an xa'a' saa kaku e' nuu' kuachi e', te ni kandixa' ndo' a ndii, ni natijn ndo' Espiritu Santo naá nimá ndo' saa nii' ni taxí Ndiosí kuento a ña saa a. Te ña jaan' nduu' ndee naa sello ña nia'á ña kuenta Jesucristo nduu' ndo'. ¹⁴ Te naá ña jaan' nimá e', te kuní e' ña natijn xna'a e' sakuu' ña ni chituní Ndiosí taxí a nda'a' e' ndee kii' xaa kivi' ña sandoó ndiká xachi' a yoo', ne nduu' kuenta a, te koq e' xiin' a, te natijn a sakuu' ña ka'nu'.

Ka'an va Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso

¹⁵ Te xa'a' a jaan' na, kii' ni xini tu i kuento ña ini va ndo' xini ndo' xto'ó e' Jesús, te ndani tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, ¹⁶ xikuiin tu yu'u ña taxi' i ña chindani a xa'a' ndo' kii' ka'an i xiin' a. ¹⁷ Te suví a nduu' Ndiosí xto'ó e' Jesucristo, te nduu' tu a yuva' e', ña ka'nu' koo' chukuu'. Te ka'an va i xiin' a ña na taxí a Espiritu a te chindiee' a ndo'ó ña kundichi ndo', te taxí tu a ña satuví nuu' ndo' te kundani va'a ka ndo' xa'a' a. ¹⁸ Te xikán tu i nuu' a ña sanatuún a nimá ndo' te kundani kaxi' ndo' xa'a' ña ndiatu' ini e', ña ni kana a yoo' natijn e' saa a. Te kundani tu ndo' xa'a' ña ndatun' va ña natijn ndo' nda'a' a, ña natiin' tu sakuu' ne nduu' kuenta a. ¹⁹ Te kundani kaxi' tu ndo' ña ña ndiee' ya'a nduu' ña ndiee' a, ña tiin' a te chindiee' a yoo', ne ini xini Jesús. Te ña ndiee' jaan' tu ²⁰ ni tiin a kii' ni sanatiaku a Cristo, te ni chindu'u' ña'a' a nuu' tei ka'nu' nda'a' kua'a

a ndivi'. ²¹ Te kumi' a ndiee' nuu' sakuu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' nuu' sakuu' ña kumi' ndiee', xiin' nuu' sakuu' ña kumi' ña ndiee', xiin' nuu' sakuu' xto'o. Te kumi' tu a chuun ka'nu' ka te sakan' sakuu' ña kumi' ndiee' iin yivi' vitin xiin' inga iin yivi' nuu' ku'un e'. ²² Te ni sanakua'a Ndiosí sakuu' ña yoo nda'a' Cristo, te ni sakuiso' chuun' ña'a' a ña nduu' ña jaan' xini' xa'a' ña va'a yoo', ne nduu' kuenta a. ²³ Te sakuu' yoo' nduu' ndee naa ñu'u' nde'i Cristo. Te yoo xinu' e' xiin' ña ndiee' Cristo, sakan' ña ña jaan' nduu' ña saxinu' sakuu' ña yoo.

2

Sakakú Ndiosí yoo' nuu' kuachi e' xiin' nda'a' Cristo kuiti'

¹ Te Ndiosí tu ni sanatiaku ndo'ó kij' ni nduu' ndo' ndee naa ne xa ni xi'i nuu' a xa'a' a ña ni xka'ndia ndo' ña ndaku, te ni xaa ndo' kuachi, ² sakan' ña ni xika ndo' saa xika' ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o', sakan' ña ni xika ndo' xaa' ndo' ña kuní ña xa'ndia chuun' tein tachi'. Te ña jaan' xiko' ni'i' ne kändixa' Ndiosí. ³ Kij' sakan' ndii, sakuu' e' ni xika xaa' kuachi jaan', sakan' ña ni too tu ini e' xa'a' ña ndioo' ini mii' e', te ni xaa tu e' ña nja'a, ña ka'an nimá mii' e' xa'a', xiin' ña xanini kini e'. Te xa'a' a jaan' na ni nduu' e' ndee naa sakuu' ne yivi', ne xi'é Ndiosí xini a. ⁴ Ndisu Ndiosí ndii, kuvita xava'a ini a xa'a' e', sakan' ña kua'a' xava'a ndani a yoo'. ⁵ Te sakan' na tee' ndee ndee naa ne ni xi'i ni nduu' e' nuu' a xa'a' kuachi e' ndii, ni sanatiaku a yoo' nuu' a xiin' nda'a' Cristo. Ni sakakú a yoo' nuu' kuachi e' jaan' xa'a' a ña ndani mii' a yoo'. ⁶ Te ni sanatiaku a yoo' naa' ni xaa a xiin' Cristo Jesús, te ni chindiee a yoo' xiin' a ndivi' mii' ndu'u' a. ⁷ Te nia'a a nuu' ku'un e' ña kua'a' va ndani mii' a yoo', sakan' ña ni xaa a ña va'a jaan' xiin' e' xa'a' ña ni xaa Cristo Jesús. ⁸ Kuachi ndii, xa'a' a ña ndani mii' Ndiosí yoo', na ni sakakú a yoo' nuu' kuachi e' xa'a' a

ña ini e' xini e' Jesús. Sakan' ña küvi sakakú xiin' mii' mii' e', süu' jaan' ndii, Ndiosí xamaní' ña jaan' nuu' e'. ⁹ Te süu' xa'a' ña va'a ña xaa' e' sakakú a yoo', koto ka ka'an ninu yoo ka. ¹⁰ Kuachi ndii mii' Ndiosí nduu' ña ni xa'a' yoo', te xa'a' a ña iin ndaa' ni nandu'u e' xiin' Cristo Jesús na ni ndasaxaa' a yoo' te saa e' ña va'a ña ni chituní a saa e' ndee ña nuu'.

Ndasa iin' Cristo sakuu' nuu' ne yivi', te kundiee mani' e'

¹¹ Xa'a' a jaan' na kuní a ña naka'an' ndo' ña xta'an' ndii, ni ka'an te judío ña te koo' tuni iin' nduu' ndo'ó, te tuku', te mii' ra ndii, te yoo tuni iin' nduu' ra, sakan' na kuii' kuenta Ndiosí nduu' ra kachi ra, ndisu te yivi' kuiti' ni xa'a' tuni jaan' iin' ra. ¹² Te kij' sakan' ndii, ni nduu' ndo' kuenta Cristo, te ni nduu' tu ndo' ne kuenta Ndiosí ndee naa ne Israel. Te ni yoo siin' ndo' nuu' sakuu' ña ni chituní Ndiosí, xiin' nuu' ña ni ndoo a kuento a xiin' ndu. Te ni yoo ña ndiatu' ini ndo' xa'a', te ni ndee xini tu ndo' Ndiosí ndixa kij' sakan'. ¹³ Ndisu vitin, xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo Jesús ndii, tee' ndee xika' ni yoo ndo' nuu' a saa' ndii, yatin yoo ndo' nuu' a vitin xa'a' a ña ni xitia ní' a kij' ni xi'i a nuu' krusin xa'a' kuachi e'.

¹⁴ Kuachi ndii ni tandiee mani' Cristo ndu'u, ne judío, xiin' ndo'ó, ne tuku', sakan' na iin ndaa' ni ndasandu'u a yoo' xa'a' a ña ni sandoñu'u' a ña ndasi' ta'an' e', ña ni nduu' ndee naa nama, ña ni ta'nu ma'in' tein e'. ¹⁵ Te xa'a' a ña ni xi'i a nuu' krusin ndii, ni sandoñu'u' a tu'un ndei' Ndiosí xiin' ña ka'an chuun' ña jaan'. Te sakan' ni ndasajin a ndu'u, ne judío, xiin' ndo'ó, ne tuku', te kunduu e' iin ti'vi xaa', te kundiee mani' e'. ¹⁶ Te xiin' ña ni xi'i a nuu' krusin jaan' ni ndasajin a yoo', te ni nako'uvi saa' ti'vi e' xiin' Ndiosí ña mani' ni xaa a. Te xiin' ña jaan' tu ni sandoñu'u' a ña ndasi' ta'an' e'. ¹⁷ Sakan' ña ni kixin Cristo Jesús iin yivi', te ni ka'an

ndoso' a tu'un va'a, ña ka'an saa kundiee maní' e' xiin' Ndiosí, nuu' ndo'ó, ne tuku', ne ni yoo xika' nuu' Ndiosí, xiin' nuu' ndu'u, ne judío, ne ni yoo yatín nuu' a. ¹⁸ Sakan' na xa'a' ña ni xaa Cristo kuví naxaa sakuu' e' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' iin ndaa' Espíritu Santo.

¹⁹ Sakan' na kuii' ndo'ó ndii, süu' ne tuku' ka nduu' ndo', ni ndee ndüu' ka tu ndo' ne ndiva'a. Süu' jaan' ndii kuenta Ndiosí nduu' tu ndo' xiin' ndu. Te nduu' tu ndo' ne vi'e Ndiosí xiin' ndu. ²⁰ Te ndo'ó ndii, ni xikuita ndo' nuu' ña ni sania'á te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a, xiin' ña sania'á te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí. Te mii' Jesucristo nduu' ndee naa yuu' ña kua'an xiki' vi'e. ²¹ Sakan' te ku'un ta'an va'a xa'a' vi'e jaan', te ka'a va'a a ndee xinu' a, te kunduu' a yukun' su'un kuenta xto'o e' Jesús. ²² Te sakan' tu ndo'ó, xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' a ndii, kua'an ka'a ndo' te kunduu' tu ndo' yukun' Ndiosí mii' ndu'u' Espíritu a.

3

Ka'an Pablo xa'a' tu'un va'a ña ka'an ndoso' ra nuu' ne tuku'

¹ Xa'a' a ña ka'an ndoso' yu'u, te nduu' Pablo, tu'un va'a xa'a' Cristo Jesús jaan' nuu' ndo'ó, ne tuku', na naá i vi'e ka'a. ² Xa ni xini so'o ndo' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' yu'u te kundani ndo' ña kundani mii' a ndo'ó. ³ Sakan' ña xiin' ña satuvi ni nia'a Ndiosí yu'u ña ni yoo si'e xa'a' mii' a, naa xa ni ke'i i sie ña jaan' nuu' ndo'. ⁴ Te kii' ka'vi te yivi' ña jaan' nuu' ndo', te kuví kundani ndo' ña kundani ndi'i yu'u ña ni yoo si'e ña ka'an xa'a' Cristo. ⁵ Nu'u' ni kixin ndii, ni sakuni' Ndiosí ña jaan' nuu' ne yivi'. Ndisu vitin ndii, xa ni sakuni' Espíritu Santo ña jaan' nuu' te ni nakaxin Ndiosí, naa kuu' te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a xiin' te ni ka'an tiakú tu'un a. ⁶ Te ña ni yoo si'e jaan' ndii, ña yo'o' nduu' a: ña xiin' tu'un va'a ndii, natiin' inga' ndo'ó, ne tuku', xiin' ndu'u, ne

judío, ña va'a ña kumi' Ndiosí xa'a' yoo', te nanduu' tu ndo' iin ndaa' ti'vi xiin' ndu, te natiin' tu ndo' ña taxi' Ndiosí kuento a xa'a'. Te sakuu' ña jaan' natiin' ndo' xa'a' ña ini ndo' xini ndo' Cristo Jesús. ⁷ Sakan' ña Ndiosí nduu' ña ni samani' yu'u ña nduu' i te xachuun' xa'a' tu'un va'a jaan' xa'a' a ña ndani mii' a yu'u, te ni xaa a ña jaan' xiin' i xiin' ña ndiee' a. ⁸ Te yu'u ndii, tee' ndee koo' te nduu' xachi' i tein sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí, ndisu ni samani' a yu'u chuun yo'o' te ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo nuu' ne tuku', te ndee iin ne yivi' kuví kundani sakuu' ña va'a ña xamaní' Cristo yoo'. ⁹ Te ni taxi' tu a chuun jaan' nuu' i te sanakuachi' i nuu' ne yivi' ña ni chituní Ndiosí saa a ndee ña nuu', ña ni yoo si'e ndee xta'an' iin yivi'. Te mii' a ni xa'a sakuu' ña yoo. ¹⁰ Ni chituní Ndiosí sakan', te vitin ndii, xiin' nda'a' ne nduu' kuenta a kuví kuní sakuu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' ña kumi' ndiee' ña yoo ndivi', ña kua'a' nuu' ña ndichi Ndiosí. ¹¹ Te vitin ni saxinú a ña jaan' saa nii' ni chituní mii' a ndee kii' tia'an kua'a' iin yivi' xiin' ña ni xaa Cristo Jesús, ña nduu' xto'o e'. ¹² Te xa'a' ña ni xaa a jaan' ndii, kuví ini e' te kuyatin e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo. ¹³ Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña nuu' nimá ndo' ña naá i vi'e ka'a xa'a' a ña ka'an ndoso' i tu'un va'a, sakan' ña xa'a' ña va'a mii' ndo' ndo'o' i ña jaan'.

Ka'an Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' nuu' Éfeso

¹⁴ Xa'a' a jaan' na xikuiin xiti' i nuu' Ndiosí, yuva' xto'o e' Jesucristo, te ka'an i xiin' a. ¹⁵ Te ña jaan' nduu' yuva' nuu' ña ndiee' ndivi' xiin' nuu' yoo', ne ndiee' nu'u' iin yivi'. ¹⁶ Te xa'a' a ña kumi' a ña vika' ndatun' ndii, ka'an nda'vi i xiin' a ña taxi' a ña ndiee' ini nimá ndo' xiin' nda'a' Espíritu a, ¹⁷ te kuna'a Cristo nimá ndo' xa'a' a ña ini ndo' xini ña'a'

ndo', te na kunduu ña ndani a ndo'ó ndee naa tjo'ó itun', te kunduu tu a xa'ndu kivi' ñuu ndo'. ¹⁸ Te xiin' ña jaan' tu kuvj kundani ndo'ó xiin' sakuu' inga ne nduu' kuenta Ndiosí ña ya'a ndiká ña ndani Cristo yoo', xiin' ña ya'a nani' ña ndani a yoo' jaan', xiin' ña ya'a kunu ña ndani a yoo' jaan', xiin' ña sukun ya'a ña ndani a yoo' jaan', ¹⁹ te kundani ndo' ña ndani ya'a Cristo yoo', te chie ya'a ka ña ndani ña jaan' yoo' te sakan' ña kuvj kundani e', sakan' te kuvj xaa ndo' kunduu ndo' ne yoo xinu saa kuní mji' Ndiosí.

²⁰ Te Ndiosí jaan' ndii, ndjee' koo' chukuu' a, te kuvj saa a kua'a' ya'a ka te sakan' ña kuvj kakan e' nuu' a, te kuvj saa kua'a' xava'a ka tu a te sakan' ña kuvj tuu e' xa'a' ña xachuun' ña ndjee' a xiin' nimá e'. ²¹ Te ña jaan' na natijn ndee ndi'i' ni kivi' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' xa'a' yoo', ne nduu' kuenta a, te na natijn tu a ña tiin' ka'nu' xa'a' ña ni xaa Cristo. Sakan' na kunduu a.

4

Nduin' e' xaa' Espíritu Santo

¹ Yu'u, te naá vi'e kaa xa'a' a ña xaa' i chuun nuu' xto'ó e' Jesús ndii, ka'án nda'vi i xiin' ndo' ña kaka naa xika' va'a ndo' saa kuní a kaka ndo' xa'a' a ña ni kana Ndiosí ndo'ó te kunduu ndo' kuenta a. ² Te kij' xika' ndo' sakan' ndii, nda'vi kuu nimá ndo', te maso tu kuu ndo', te kuie tu koo inji ndo', te kundieni tu ndo' kunj ta'an' ndo' xiin' ña ndani ta'an' ndo' jaan'. ³ Te saa va ndo' ña nduxa', te kundjee ti'vi ndo' saa Espíritu Santo xiin' ña ndiee' manj' ndo'. ⁴ Sakan' ña iin ndaa' ti'vi kuu' e' vitin, te iin ndaa' tu Espíritu Santo yoo nimá e', te ni kana tu Ndiosí yoo' te natijn e' iin ndaa' nuu' ña kundiatu inji e' xa'a'. ⁵ Te yoo iin ndaa' kujiti' tu xto'ó e'. Te yoo tu iin ndaa' kujiti' ña ndixa ña kandixa' e'. Te yoo tu iin ndaa' ña chichi' e' kuenta Jesús. ⁶ Te yoo tu iin ndaa' Ndiosí, te ña jaan' nduu' yuva' sakuu' e'. Te ña jaan' xa'ndia chuun'

nuu' sakuu' yoo', te suvi tu a xaa' sakan' te xaa' e' chuun nuu' a, te naá tu a nimá sakuu' e'.

⁷ Te i'in e' ni natijn nda'a' Cristo iin ña chuun va saa kuní mji' a. ⁸ Sakan' na yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Kij' ni kaa a mii' sukun va ndivi' ndii,

kua'a' va te tiin ni naka a,

te ni taxi a ña va'a nda'a' ne yivi'.

Sakan' yoso' a. ⁹ Te kij' ka'án ña yoso' jaan' ña ni kaa a ndii, kuni kachi a ña ña nuu' ndii, ni nuu a te ni kixin a ndee ndienu ka nuu' ñu'u' iin yivi'. ¹⁰ Sakan' na kuii' ña ni nuu ndienu jaan' ndii, suvi tu a nduu' ña ni ndaa ndee mii' sukun va ndivi', te ka'ndia chuun' ndi'i a iin kanii' ndivi' xiin' iin yivi'. ¹¹ Te xa mji' Cristo ni taxi ña chuun va sava e' ña nduu' e' ne tianu' a sania'á ichi' a, te sava e' nduu' ne ka'án tiakú tu'un Ndiosí, te sava tuku e' nduu' ne ka'án ndoso' tu'un va'a nuu' ne yivi', te sava tuku e' nduu' ne xito' ne ndikún ichi' Jesús, te sava tuku e' nduu' ne sania'á tu'un a. ¹² Sakan' xaa' a te sakoo' tu'va a yoo', ne nduu' kuenta a, te kuvj saa va'a sakuu' e' chuun nuu' a, sakan' te kua'nu ka yoo', ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a, nuu' ichi' a, ¹³ ndee naxaa e' ña iin ndaa' kunduu e' xiin' ña inji e' xini e' si'e Ndiosí, xiin' ña kunj xna'a ña'a' e'. Te naxaa tu e' kunduu e' ne xa ni xa'nu xinu xachi' nuu' ichi' a ndee naa mji' Cristo. ¹⁴ Te kuu ka e' ndee naa ne kuachi' kualí', ne tia'an kujax inji. Sakan' te kundikun e' yo'o' ni jaan' sakuu' nuu' ña xini xa'an', ña sania'á te saka, te saxio' ra yoo' xiin' ña maña, te ndasanduu' ra a ndee naa ña ndixa. ¹⁵ Süu' jaan' ndii kuní a ña kundikun e' ña ndixa ndani ta'an' e', te kua'nu e' ndee naxaa e' kuu e' ndee naa kuu' Cristo. Te ña jaan' nduu' ndee naa xini' e'. ¹⁶ Te ña jaan' xiko' ni'i' yoo', ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a, naa xaa' xini' e' ña xiko' ni'i' a ñu'u' nde'i e', ña ñu'u' ta'an' a xiin' tuchi, te iin ndaa' nduu' a, te chindiee' ta'an' a nuu'

i'in chuun ña yoo nuu' i'in a. Te sakan' tu xaa' Cristo xiin' yoo' te kua'nu e' xiin' ña ndani ta'an' e'.

Na kaka e' saq kuní Jesús xiin' kivi' ñuu xaa'

¹⁷ Ña jaan' na kuii' ka'an ndiee' i xiin' ndo' xiin' ndiee' xto'o e' ña kaka ka ndo' saq xika' inga ne tuku', ne xanini saka, ¹⁸ te yoo iin yavi tu ña xini tuni ña, te xika' yoo ña nuu' kivi' ñuu ña kuní Ndiosí taxí a, kuachí ndii yoo sa'ví ini ña xa'a' a ña ni xaxii ña nimá ña. ¹⁹ Te koo' ka ña ka'an' nuu' ña, te ni sanakua'a xiin' mii' ña nuu' ña kiji kuu' ña xiin' iin' ña, sakan' ña ka'an' ndiee' va nimá ña saq ña sakuu' nuu' ña xe'na'. ²⁰ Ndisu ndo'ó ndii, koo' ña jaan' ni sakuuan' ndo' saq ndo' kii' ni xini so'o ndo' xa'a' Cristo, ²¹ naa' ndixa xna'a ni xini so'o ndo' ña ka'an' xa'a' a, te ni kundani ndo' saq nii' nakuita ña ndixa xa'a' a jaan'. ²² Sakan' na kuii' kuní a ña nakoo ndo' kivi' ñuu yata' ndo', te tava' xachi' ndo' saq ni kuu' ndo' saa', sakan' ña ni sativi' ña jaan' nimá ndo', te ni xini xa'an' ña jaan' ndo'ó xiin' ña ndioo' kiji ini ndo'. ²³ Te taxí ndo' ña nama Ndiosí ña xanini ndo' ²⁴ te ndasandu a ndo'ó ne yivi' xaa', te kuu' ndo' ndee naa kuu' mii' a, te kunduu' ndo' ne xachuun' ndaku nuu' ña ndixa, te kunduu' tu ndo' nditia a.

²⁵ Te ña jaan' na kuii' nakoo ndo' tun vixi, te ka'an ndaku xiin' ta'an' i'in ndo', sakan' ña iin ndaa' nduu' e'. ²⁶ Naa' nasaá' xiin' ta'an' ndo' ndii, saa ndo' kuachí. Te ndiatu' ndo' ndee keta vi' ñuu' te nakoo ndo' ña maní' xiin' ta'an' ndo', ²⁷ ni ndee taxí tu ndo' ña keta va'a ña ndiva'a xiin' ndo'. ²⁸ Te ne ni xakuina' ndii, na sakuina' ka ña. Süu' jaan' ndii na sachuun' ndaku ña xiin' nda'a' ña, te kuví kiji' ña xu'un' te chindiee' ña ne nda'vi kuu'. ²⁹ Te ka'an' ndo' ndee iin ña kiji, süu' jaan' ndii ña va'a ka'an' ndo' saq kivi' te kua'nu ka ne xini so'o ña jaan' nuu' ichi' Jesús. Te kii' saq ndo' ña jaan' ndii, chindiee' ndo' ne jaan'. ³⁰ Te sakuuchi' ndo'

ini Espíritu Santo, kuachí ndii ña jaan' nduu' ndee naa iin sello ña ni natiiin e', ña nia'á ña nduu' e' kuenta Ndiosí, te kaku xna'a e' kii' xaa kivi' ña kixin Cristo. ³¹ Te na nakoo ndo' sakuu' ña ñuu' ka'ni' nimá ndo', xiin' ña nasaá' ndo', xiin' ña kui'e ndo', xiin' ña ti'e' yu'u' ndo', xiin' ña kani'a' ndo' xa'a' ne yivi', xiin' sakuu' nuu' ña ña'a ndo'. ³² Süu' jaan' ndii va'a ka ndasun koo ini ndo', te kuvita tu ini ndo', te sakan' tu koo ka'nu' ini ndo' kuni ta'an' ndo' saq nii' yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachí e' xa'a' ña ni xaa Cristo.

5

Na kaka e' saq kuní Ndiosí kaka e'

¹ Ña jaan' na kuii' kuu' ndo' saq nii' kuu' Ndiosí xa'a' a ña si'e a, ne ndani va a, nduu' ndo'. ² Te kundani ndo' ne yivi' saq nii' ndani Cristo yoo', sakan' na ni sanakua'a xiin' mii' a, te ni xi'i a xa'a' e' ndee naa iin ña nasoko' ña xavixin' va nuu' Ndiosí.

³ Sakan' na kuii' tein ndo'ó ndii, na koo' ndee iin ne kumi' musa, ni ndee iin nuu' ña xe'na' naa ña jaan', ni ndee ne ndioo' ini va xa'a' ña'a. Sakan' ña ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, xata'an saq ña ña jaan'. ⁴ Te ni ndee xata'an tu ka'an kiji ndo', xiin' ña ka'an saka ndo', xiin' ña ka'an ndo' siki ka'an. Te sakuu' ña jaan' va'a saq yoo', ne nduu' kuenta Ndiosí, süu' jaan' ndii va'a ka taxí e' ña chindani a. ⁵ Kuachí ndii kuní a kundani ndo' ña ndee iin ne kumi' musa, uun ne xaa' ña xe'na', uun ne ndioo' ini va xa'a' ña'a inga ne yivi', ne nduu' ndee naa ne xaka'nu' ndiosí saka ndii, ni'i' ña ña kundiee ña mii' xa'ndia chuun' Cristo xiin' Ndiosí. ⁶ Xa'a' jaan' na taxí ndo' ña kuni xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó xiin' ña maña. Kuachí ndii sando'o' Ndiosí ne so'o jaan'. ⁷ Ña jaan' na kuii' saa ndo'ó ña xaa' ne jaan'.

⁸ Sakan' ña nuu' ni kixin ndii, ni xika iin' yavi ndo' iin yivi'. Ndisu vitin ndii ñuu' xto'o e' tuun nuu' ndo' te xika' ndo'. Xa'a' a jaan' na kuní a ña kaka va'a ndo' ndee

naa xika' ne yoo ña tuún nuu' jaan'.
 9 Sakan' ña ne yoo ña tuún nuu'
 xika' ndii, va'a kuu' ña, te xachuun'
 ndaku ña, te iin ndaa' tu nimá ña,
 10 sakan' ña nuu' sakuu' ña xaa' ña
 xika' nduku' ña ña xakuatia' xto'o
 e'. 11 Te saa ndo' ña kuäsa' kuní, ña
 xaa' ne xika' iin yaví jaan', süu' jaan'
 ndii kuxioo ndo' nuu' a, 12 sakan'
 ña ndee kuchani e' ka'an e' xa'a' ña
 xaa' si'e ne jaan'. 13 Ndisu sakuu' ña
 yoo si'e natuví xaa' ña tuún, sakan'
 ña ña tuún jaan' ndii, sakuu' ña'a
 sanatuví a, 14 naa ka'an ne yivi' ndii:
 Ndoto nuu' yo'ó, te kixín,
 te ndokoo un' tejn ne nduu' ndee
 naa ne xa ni xi'i,
 te sayi'é Cristo nimá un'.
 Kachi ña.

*Taxi e' ña sakutu' Ndiosí nimá e'
 xiin' Espíritu Santo*

15 Ña jaan' na kuu' koto xiin' mii'
 va ndo' saa xika' ndo', te kaka ndo'
 naa xika' ne sa'ví ini. Süu' jaan'
 ndii kaka ndo' naa xika' ne chuun
 va xika' ndaku. 16 Te i'in ichi' kua'an
 ndii, ña va'a saa ndo', sakan' ña
 kivi' vitin ndii, yoo va ña ña'a.
 17 Ña jaan' na kuu' kunduun ndo' ne
 kuu' kaxi'. Süu' jaan' ndii saa ndo'
 ña nduxa' ña kundani ndo' ndee
 ña kuní xto'o e'. 18 Te kö'o ndo'
 vino ndee xini ndo', sakan' ña sativi'
 xiin' mii' ndo', süu' jaan' ndii taxi
 ndo' ña sakutu' Ndiosí nimá ndo'
 xiin' Espíritu Santo. 19 Te ka'an
 xiin' ta'an' ndo' xiin' yaa Ndiosí
 ña yoso' nuu' tutu a, xiin' yaa
 ña xaka'nu' ña'a' e', xiin' yaa ña
 saka'an Espíritu nimá e'. Te kata
 ndo' yaa jaan' xaka'nu' ndo' xto'o
 e' Jesús xiin' nimá ndo'. 20 Te xiin'
 ndiee' xto'o e' Jesucristo taxi ndo' ña
 chindani yuva' e' Ndiosí xa'a' sakuu'
 ña ndo'o' ndo'.

*Ka'an Pablo saa kuní a kundiee
 i'in ne tunda'a'*

21 Te xa'a' a ña tiin' ka'nu' ndo'
 Cristo ndii, kaka nuu' nuu' ta'an'
 ndo' xiin' iin kanii' nimá ndo'.
 22 Ña'a', ña' yoo ii' ndii, kuní a ña
 kaka nuu' a' nuu' ii' a' saa nii' xaa'

a' xiin' xto'o e' Cristo. 23 Sakan' ña
 ii' a' jaan' nduu' ndee naa xini' a',
 ndee naa nduu' Cristo xini' sakuu'
 yoo', ne nduu' kuenta a, ne nduu'
 ndee naa ñu'u' nde'i a. Te suvi
 tu a nduu' ña sakakú yoo'. 24 Saa
 nii' xika' nuu' yoo', ne nduu' kuenta
 Jesucristo, nuu' a ndii, nii' sakan' tu
 kuní a ña kaka nuu' ña'a' nuu' ii' a'
 nuu' sakuu' ña kuní a.

25 Te ndo'ó, te yoo ña' si'i ndii,
 kundani ña'a' ndo' saa nii' ndani
 Cristo sakuu' yoo', ne nduu' kuenta
 a, te ni sanakua'a xiin' mii' a, te ni
 xi'i a xa'a' e' 26 te kunduu e' nditia
 Ndiosí kuiti'. Te ni ndasandoo tu
 a yoo' xiin' tikui ni xaa tu'un a.
 27 Ni xaa a sakan' te sanakua'a a
 yoo, ne nduu' kuenta a, nuu' mii' a,
 te ndatun' xava'a ko e'. Te nimá
 e' ndii, köo' ndee sie ma'a ña ke'i
 nuu' a, te ni ndee köo' tu ña kuti'vi
 nuu' a, te ni ndee köo' tu ndee iin
 nuu' ña va'a nuu' a. Süu' jaan'
 ndii nditia mii' a kuiti' kunduu e', te
 köo' ndee sie ma'a ña ke'i nimá e'.
 28 Sakan' tu, te yoo ña' si'i ndii, kuní
 a kundani ña'a' ra ndee naa ndani
 ra ñu'u' nde'i mii' ra. Kuachi ndii
 iin te ndani ña' si'i ndii, ndani tu ra
 mii' ra. 29 Sakan' ña ndee iin te yivi'
 ndasi' ñu'u' nde'i mii' ra. Süu' jaan'
 ndii kuie xamani' xiin' mii' ra, te
 kuie tu xito' xiin' mii' ra saa nii' xito'
 Cristo sakuu' yoo', ne nduu' kuenta
 a. 30 Sakan' ña kuenta ñu'u' nde'i a
 nduu' e' xa'a' a ña nduu' e' ndee naa
 kuñu a xiin' iki' a. 31 "Xa'a' a jaan'
 na nakoo tiaa yuva' si'i ra, te nduujin
 ra xiin' ña' si'i' ra, te uvi saa' ña
 ndii, iin ndaa' nanduun ña." 32 Ña
 kaa' ndii, iin nuu' ña vixi xava'a
 nduu' a, ndisu nakata' yu'u a xiin'
 ña ndo'o' Cristo xiin' yoo', ne nduu'
 kuenta a. 33 Ndee saa kaní ndii, kuní
 a ña kundani i'in ndo'ó, ña' si'i ndo'
 saa nii' ndani xiin' mii' mii' ndo', te
 ña'a' ndii, kuní a ña koto ka'nu' a' ii'
 a'.

6

*Ka'an Pablo saa kuní a kuu yuva'
 si'i xiin' si'e ña, te si'e jaan' xiin'
 yuva' si'i' ña*

1 Ne kuachì', kàndìxa' ndo' yu'u' yuva' sji'i' ndo' naa kuní xto'ò e', sakan' ña ña jaan' nduu' ña xata'an nuu' Ndiosí. 2 Tu'un ndei' nuu' ña ni taxì Ndiosí nuu' e' kii' ni ndoo a kuento a xiin' e' ka'an ndii: "Koto ka'nu' ndo' yuva' sji'i' ndo' 3 te natijn ndo' ña manì' koo xiin' ndo', te nakaa tu kivi' ñuu' ndo' nuu' ñu'u' iin yivi'", kachi a.

4 Te ndo'ó, yuva' si'i' ndii, sãnaaa' ndo' si'e ndo', süu' jaan' ndii sania'a ndo' nia, te kondia yu'u' tu ña'a' ndo' saa kuní xto'ò e' Jesús.

Yo'o' ka'an Pablo xa'a' ne ni ke'vi xachuun' xiin' xa'a' xto'ò nia

5 Te ndo'ó, ne xiko' ni'i' iin xto'ò ndii, kàndìxa' ndo' sakuu' ña ka'an ne nduu' xto'ò ndo' iin yivi' yo'o' xiin' ndo'. Te koto ka'nu' yi'vi ña'a' ndo', te kaka nuu' ndo' nuu' nia xiin' iin ndaa' nimá ndo' saa nii' xika' nuu' ndo' nuu' Cristo. 6 Te süu' kàndìxa' ña'a' ndo' kii' ita' nia xito' kuiti' nia ndo'ó te ndoo va'a ndo' nuu' nia, süu' jaan' ndii kaka nuu' ndo' nuu' nia ndee naa nuu' Cristo xika' nuu' ndo' xiin' iin kanii' nimá ndo' saa kuní Ndiosí. 7 Te kaka nuu' sini ndo' nuu' ne jaan' ndee naa nuu' xto'ò e' Cristo xika' nuu' ndo'. Saa ndo' kuenta ña süu' nuu' ne yivi' kuiti' xika' nuu' ndo'. 8 Sakan' ña xa xini ndo' ña i'in e' natijn ña va'a saa xto'ò e' Cristo naa kivi' xa'a' ña va'a ña ni xaa e', naa' ne xiko' ni'i' iin xto'ò nduu' e' uun naa' ne xika' ndika' nduu' e'. 9 Te ndo'ó, ne nduu' xto'ò ne jaan' ndii, iin kachi kuu' va'a ndo' xiin' nia, te vikuijn ndo' ña sayi'vi ña'a' ndo', sakan' ña xa xini ndo' ña iin ndaa' xto'ò ndo', ña ndu'u' ndivi' nduu' tu xto'ò ne jaan'. Te ña jaan' ndii, iin kachi kuu' a xiin' sakuu' ne yivi'.

Naku'nu e' sakuu' ña taxi' Ndiosi te kasi a yoo' nuu' ña ndiva'a

10 Ñani ta'an' i, ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, nduku' ndo' ndiee' ndo' nuu' ña ndiee' xava'a ña taxi' xto'ò e'. 11 Te naku'nu ndo' sakuu' ña taxi' Ndiosí te kasi a ndo'ó nuu' ña ndiva'a, te kuvì

kuita ni'i' ndo' kii' xamaña ña jaan' ndo'ó. 12 Sakan' ña süu' xiin' ne yivi' iin yivi' kunta'an' e', süu' jaan' ndii xiin' ña ndiva'a, xiin' ña xa'ndia chuun', xiin' ña kumi' ndiee' xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' iin yivi', mii' iin yavi' yo'o' vitin, xiin' ña ndiee' kua'a' tachì' kinì, ña xika' nuu' viko', kunta'an' e. 13 Xa'a' jaan' na naku'nu ki'i' ndo' sakuu' ndachuun' ña taxi' Ndiosí te kasi a ndo'ó nuu' ña ndiva'a jaan' kii' xaa kivi' kinì ña kunta'an' ndo' xiin' a. Te kii' ndi'i' ña kunta'an' ndo' jaan' ndii, kusaa' ita' ni'i' ka' ndo' nuu' ichi' Ndiosí.

14 Ña jaan' na kuii' kuita ni'i' ndo' ichi' a. Ña nduu' ña ndixa xa'a' Ndiosí ndii, tijn ndo' a ndee naa iin' ña ki'i' toko' ndo'. Te ña xachuun' ndaku ndii, tijn ndo' a ndee naa ña kasi tia'ni ndo'. 15 Te ña yoo tu'va ndo' te ka'an ndoso' ndo' xa'a' tu'un va'a saa ndiee' manì' e' xiin' Ndiosí ndii, tijn ndo' a ndee naa ndixan' ki'i' ndo'. 16 Te siin' tuku' ndii, ña ini ndo' xini ndo' Ndiosí tijn ndo' ndee naa kaa ña tiasi xiin' mii' ndo', te kuvì nda'va ndo' sakuu' kuxi ndatin, tun' xatia ña ndiva'a nuu' ndo'. 17 Te ña ni sakakú Jesús ndo'ó nuu' kuachì ndo' ndii, tijn ndo' a ndee naa ti'e' ña kasi xini' ndo'. Te tu'un Ndiosí ndii, tijn tu ndo' a ndee naa ichi' ña taxi' Espíritu Santo nda'a' ndo'. 18 Ka'an ndo' xiin' Ndiosí saa kivi', te sakuu' nuu' saa ka'an e' xiin' a ndii, ka'an nda'vi ndo' xiin' a xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, te koo tu'va tu ndo' xiin' ña jaan', te nako' ndo' ña xikan' ndo' nuu' a xa'a' sakuu' ne nduu' kuenta a. 19 Te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí xa'a' yu'u' ña taxì a tu'un a nuu' i, te ka'an i xiin' ña ndieni nuu' ne yivi' kii' sakuni' i nia ña yoo sje xa'a' tu'un va'a, ña ka'an xa'a' Jesús. 20 Te yu'u' nduu' te ndiso' chuun' xa'a' tu'un va'a jaan', sakan' na tiin i xiin' karena naa i vi'e kaa. Ka'an va ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i te kuvì ka'an i xiin' ña ndieni nuu' ne yivi' saa kuní Ndiosí ka'an i.

Cha'an' so'o' ndi'i'

²¹ Tíquico, ñañi maní' e', iin te xika' nuu' ndaku nuu' xto'ó e' ndii, xaá rá mii' ndiee' ndo', te ka'an ndi'í rá xiin' ndo' xa'a' i te kuni' ndo' saa ndu'u' i. ²² Ti'vi' ña'a' i xa'a' ña kaa', te sakuni' rá ndo'ó saa ndiee' ndu, te sandieni rá nimá ndo'. ²³ Na taxí na yuva' e' Ndiosí xiin' xto'ó e' Jesucristo ña maní' koo xiin' sakuu' ndo'ó, te sakan' tu ne ta'an' e', te na taxí tu a ña kundani ta'an' ndo' xiin' ña ini' ndo' xini ña'a' ndo'. ²⁴ Te na sañu'u' na tu Ndiosí sakuu' ne ndani xto'ó e' Jesucristo xiin' iin kani' nimá nia. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Filipos

Ti'vi' ra cha'an' nia

¹ Yu'u Pablo xiin' Timoteo ndii, te xika' nuu' nuu' Jesucristo nduu' ndu, te ti'vi' ndu cha'an' sakuu' ndo'ó, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ini xini Cristo Jesús, ne ndiee' ñuu Filipos. Te ti'vi' tu ndu cha'an' te xito' ndo'ó, xiin' te chindiee' ndo'ó. ² Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí xiin' xto'o e' Jesucristo ndo'ó, te na taxi tu a ña maní' koq xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ndikún ichi' a xiin' ra

³ Taxi' i ña chindani Ndiosí i sakuu' ichi' kij' naka'an' i xa'a' ndo'. ⁴ Te sakuu' ichi' ndii, kuatia' nimá i te ka'an' i xiin' a xa'a' sakuu' ndo'ó, ⁵ sakan' ña xachuun' inga' e' xa'a' tu'un va'a ndee kivi' nuu' ña ni xini so'o ndo' tu'un jaan', te ndee vitin. ⁶ Te ndituni yu'u ña chuun va'a ña ni xa'a' Ndiosí xaa' a xiin' nimá ndo' ndii, kua'an naa kua'an a xaa' ña'a' a, te saxinú ña'a' a ndee xaa kivi' ña nandiko' Jesucristo. ⁷ Te kande'i xanini i sakan' xa'a' sakuu' ndo', sakan' ña ndani kua'a' i ndo'ó. Kuachi ndii ni xachuun' inga' sakuu' ndo' xiin' i nuu' chuun ña ni samani' Ndiosí yu'u, kij' naá i vi'e kaa xiin' kij' xika' ndiká i ndiee' yu'u' i xa'a' tu'un va'a jaan', te nia'á i ña ña ndaku nduu' a. ⁸ Ndiosí xini saa vi' kundani i sakuu' ndo'ó saa nii' kundani va Jesucristo yoo'. ⁹ Te ka'an' i xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kundani ta'an' ya'a ka ndo', te na saa ndo' a xiin' ña xini tuni, te saa tu ndo' a xiin' ña ndichi. ¹⁰ Te kuni i ña jaan' xa'a' ndo' te kivi nakaxin ndo' ndee ña nduu' ña va'a xna'a, te kaka na kaka ndaku ndo', te koq ndee iin ña kivi tijn kuachi ne yivi' ndo'ó ndee xaa kivi' ña nandiko'

Jesucristo. ¹¹ Te kumi' tu ndo' kua'a' va ña ndaku ña xaa' ndo' xiin' ña ndiee' Jesucristo, te xiin' ña jaan' kua'a' ka ne yivi' tijn ka'nu' Ndiosí, te saka'nu' tu ña'a' nia.

Ka'an Pablo ña xa'a' Cristo kuiti' tiaku ra

¹² Ñani ta'an' i, kuni i ña kundani ndo' ña tu'un ndo'o' i yo'o' ndii, ni nakasi a ña kiku' tu'un va'a, süu' jaan' ndii so'o chindiee' ka a xa'a' ña jaan'. ¹³ Sakan' na kuu' ndee te xiin', te ndiaa vi'e ka'nu', xiin' sakuu' ne yivi' xini ña naá i vi'e kaa xa'a' ña xika' nuu' i nuu' Cristo. ¹⁴ Te kua'a' ka ñani ta'an' e' ndii, ini ka ra xini ra xto'o e' xa'a' a ña naá i vi'e kaa. Te so'o kumi' ka ra ña ndieni te ka'an ndoso' ndituni ra tu'un va'a jaan' nuu' ne yivi'.

¹⁵ Ña ndixa nduu' a ña sava te jaan' ndii, ka'an ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' ña ndasi' nuu' ra xini ra yu'u xa'a' chuun ña ndiso' i, uun xa'a' a ña kuni kanando ra yu'u kuiti'. Ndisu sava tuku ra ndii, ka'an ndoso' ra a xa'a' a ña va'a nimá ra. ¹⁶ Te ndasi' nuu' jaan' ndii, ka'an ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' a ña kuni katun ta'an' ra xiin' yu'u kuiti', te xachuun' ndaku nimá ra. Süu' jaan' ndii kuni sanakuiniá ka ra tu'un kui'e nuu' i vi'e kaa yo'o'. ¹⁷ Ndisu te va'a nimá jaan' ndii, ka'an ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' a ña ndani ra yu'u, sakan' ña xini ra ndii, naá i vi'e kaa xa'a' a ña naka'an' i xa'a' tu'un va'a jaan'. ¹⁸ Te ndii, koq a xaa' a naa' ka'an ndoso' ra a xa'a' a ña ndasi' nuu' ra, uun xa'a' a ña nduu' ra te ndaku nimá, ndee saa kan' ndii, xa'a' Cristo ka'an ndoso' ra, te va'a va kuni yu'u xa'a' ña jaan'. Te va'a na va'a ka kuni i, ¹⁹ sakan' ña xini i ña xa'a' a ña ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i, xiin' xa'a' a ña chindiee' Espiritu Jesucristo yu'u ndii, keta i vi'e kaa yo'o'. ²⁰ Te ka'an nimá i, te ndiatu' tu ini i ña ndoo kui'e i nuu' Cristo, süu' jaan' ndii xini kaxi' i ña naa xa xaa' ka i ndii, nia'a tu i ña ka'nu' Cristo vitin tee' ndee tiaku i, uun tee' ndee kivi' i.

21 Sakan' ña nuu' yu'u naa' tiaku i ndii, tiaku i te xaa' i ña kuní Cristo, te naa' kuví i ndii, xa ni keta va'a i. 22 Te naa' kutiaku ka i, te kunduu a nuu' i iin ña koo kua'a' ka ne ini kuní Cristo ndii, xini ndee ña va'a ka. 23 Sakan' ña vixi va nuu' i te kuní i ndee ña uví ta'an jaan' nduu' ña va'a ka. Kuachí ndii ka'an nimá i kuví i, te kunduu' i xiin' Cristo, sakan' ña ña jaan' nduu' ña va'a ya'a ka. 24 Ndisu xa'a' ña va'a ndo'ó ndii, kuní a ña koo ka i xiin' ndo' iin yivi' yo'o'. 25 Te ini i ña ndoo ka i iin yivi' yo'o' xiin' sakuu' ndo' xa'a' ña va'a mji' ndo', te chindiee' i ndo'ó nuu' ña kuatia' nimá ndo' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, 26 te saka'nu' ka ndo' Cristo Jesús xa'a' a ña chindiee' a yu'u, xiin' xa'a' a ña koo tukuu' i xiin' ndo'.

27 Ndisu ndee ka ña koo ndii, xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, kaka naa xika' ndo' naa ka'an chuun' tu'un va'a xa'a' a. Tee' ndee xaa i uun xaa i mii' ndiee' ndo' ndii, kuni kuní i kuento ña ita' ni' i ndo' xiin' iin ndaa' nimá ndo' nuu' ichi' a, te xachuun' inga' tu ndo' nuu' ichi' a xa'a' tu'un va'a ña kandixa' e' jaan'. 28 Te ndee sie kuyi'vi ndo' nuu' ne nakasi ndo'ó xa'a' a ña kandixa' ndo' tu'un va'a jaan'. Te ña jaan' nia'á ña ne ndoñu'u' nduu' nja, ndisu ndo'ó ndii, nia'á ña jaan' ña ne kaku nduu' ndo', te mji' Ndiosí saa ña jaan'. 29 Kuachí ndii, süu' ni taxí Ndiosí ña ini kuiti' e' xini e' Cristo, süu' jaan' ndii ni taxí tu a ña kundo'o tu e' xa'a' a. 30 Sakan' ña ndo'o' ndo' naa ni xini ndo' ni ndo'o' i saa', xiin' saa xini ndo' kuento ña ndo'o' i vitin.

2

Nda'vi kuu' nimá ndo' saa ni' nda'vi kuu' nimá Cristo Jesús

1 Sakan' na kuu', naa' ndixa xna'a saki'ví Cristo ndo'ó xa'a' a ña ini ndo' xini ña'a' ndo', te saki'ví tu a ndo'ó xa'a' a ña ndani a ndo'ó, te ni nduujin ndo' ni xaa Espíritu Santo te ndiee' maní' ndo', te kuvita ini ndo' xini ta'an' ndo' ndii, 2 sakuatia'

ndi'i' ndo' nimá i kunduu ndo' iin ndaa' xini', te iin ndaa' tu ña ndani ta'an' ndo', te iin ndaa' tu nimá ndo', te iin ndaa' tu ña xanini ndo'. 3 Te saa ndo' ndee iin ña'a, te nata'vi ta'an' ndo' xa'a' a ña ndasi' nuu' ndo' ni ndee xa'a' a ña ñuñu' ndo'. Süu' jaan' ndii xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndo' kanini ndo' ña ne ka'nu' ka nduu' inga ne yivi' te sakan' mji' ndo'. 4 Te kanini ndo' xa'a' ña va'a mji' kuiti' ndo', süu' jaan' ndii kanini tu ndo' xa'a' ña va'a inga ne yivi'. 5 Sakan' na kuu' na kanini ndo'ó naa xanini Cristo Jesús. 6 Ña jaan' ndii, tee' ndee iin kachi nduu' a xiin' Ndiosí ndii, ni xa xii a xa'a' a ña iin kachi nduu' a xiin' Ndiosí. 7 Süu' jaan' ndii ni nako mji' ndoo a ña ka'nu' a, te ni nanduujin kachi a xiin' iin te xika' nuu', te ni ndasajin kachi xiin' mii' tu a xiin' te yivi'. 8 Te kij' nduu' a te yivi' ndii, ni sanuu' xiin' mii' mji' a, te ni saxinu ndi' i xechi' a ña kuní Ndiosí ndee ni xi' i a, te ndee nuu' iin krusin vi' ni xi' i a. 9 Sakan' na kuu' ni kanini ña'a' Ndiosí ndee mii' ka'nu' ya'a, te ni chindu'u' a iin kivi' a ña ka'nu' ka te sakan' ndee ka tukuu' kivi' ña yoo. 10 Sakan' te nuu' Jesús vikuita xiti' sakuu' ña ndiee' ndivi', xiin' sakuu' ña ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi', xiin' sakuu' ña ñu'u' tixin ñu'u', 11 sakan' te nakuni sakuu' ne yivi' iin yivi' ña Jesús nduu' xto'o nuu' sakuu' ña'a, te xiin' ña jaan' natiin' Ndiosí, yuva' e', ña tiin' ka'nu'.

Ka'an Pablo ña kuní a kunduu e' ndee naa ñu'u' nuu' ne yivi'

12 Ñani ta'an' maní' i, saa nii' kandixa' ndo' ña ka'an i sakuu' ichi' xiin' ndo', te süu' kij' ndu'u' kuiti' i xiin' ndo', süu' jaan' ndii vitin ka vi' ndiee' kandixa' ndo' yu'u ña koo' i ndu'u' xiin' ndo'. Te nia'a ndo' ña nduu' ndo' ne ni sakakú Ndiosí, te xiin' ña kundini ndo' yivi' ndo' ndee kisi a ndo'ó xaa' ndo' a. 13 Kuachí ndii mji' Ndiosí nduu' ña xaa' sakan', te ka'an nimá ndo' saa ndo' ña kuní a, te suvi' tu a xaa'

sakan', te saxinu ndo' ña jaan' xa'a' a ña sakan' ni kunj mii' a.

¹⁴ Te ka'an yu'u ndo' kij' xaa' ndo' sakuu' ña'a, ni ndee kanj ta'an' tu ndo' kuento, ¹⁵ sakan' te kunduu ndo' ne xachuun' ndaku nuu' sakuu' ne yivi', te tjin kuachi ña ndo'o. Te kunduu ndo' si'e Ndiosí, ne koo' kuachi tejn ne ña'a, ne ni sativi' xiin' mii'. Te kunduu ndo' ndee naa ñu'u ña yi'é, ña ndiee' ndivi', nuu' ne yivi' jin yivi' jaan'. ¹⁶ Tiin kutu' ndo' tu'un ña taxi' kivi' ñuu e', sakan' te kij' nandiko' Cristo ndii, kuvj ka'an kuatia' i xa'a' ña ni sando'o' saka xiin' mii' i, te ni ndee ni xachuun' saka tu i nuu' a tejn ndo'. ¹⁷ Tee' ndee kuni a kuitja ní' i, te kijin ta'an' a xiin' ña nasoko' ndo' nuu' Ndiosí, te ña jaan' nduu' ña inji ndo' xini ndo' a, saa e xiin' ña kuatia' nimá i, te sakuatia' tu i nimá sakuu' ndo'o xiin' i. ¹⁸ Te sakan' tu ndo'o ndii, kuatia' nimá ndo', te sakuatia' na ndo' nimá i xiin' nimá ndo'.

Ka'an Pablo xa'a' uvi ta'an te chindiee' ta'an' xiin' ra, Epafrodito xiin' Timoteo

¹⁹ Ndiatu' i ña taxi xto'o e' Jesús t'vi' yachi i Timoteo mii' ndiee' ndo', te va'a kunj i kij' nandiko' ra te ka'an ra xiin' i saa ndiee' ndo'. ²⁰ Sakan' ña koo' ka ndee jin ra xiin' i ndee naa te jaan', te ndi'ni xna'a xa'a' ndo' ndee naa yu'u. ²¹ Kuachi ndii, sakuu' inga ra ndii, ndi'ni ra xa'a' ña kuni mii' kujti' ra, te ndi'ni ra xa'a' ña kuni Cristo Jesús. ²² Ndisu xa xini ndo' saa xachuun' ndaku Timoteo yo'o', ña xika' nuu' va'a ra nuu' tu'un va'a xiin' i ndee naa xaa' jin si'e, te xika' nuu' nuu' yuva' ra. ²³ Sakan' na kuii' ndiatu' inji i t'vi' yachi ra mii' ndiee' ndo' kij' kunj i kuento ndee ña kundo'o i. ²⁴ Te inji i ña taxi xto'o e' ña yachi ku'un tu yu'u mii' ndiee' ndo' jaan'.

²⁵ Ndisu vitin ndii, ni xata'an nuu' i ña sanandiko' tukuu' i ñani i Epafrodito mii' ndiee' ndo', te ni t'vi' ndo', te saa ra chuun nuu' i. Te chindiee' ta'an' ra xiin' i xachuun' inga ndu ña kunta'an' ndu xiin' ña

ña'a. ²⁶ T'vi' ña'a' i mii' ndiee' ndo' sakan' ña nanduku' va ra sakuu' ndo'. Te ndi'ni va tu ra xa'a' a ña ni xini ndo' kuento ña ni kunj kuvj ra. ²⁷ Ña ndixa nduu' a ndii, ni kunj kuvj va ra. Ndee chaa' va te kuvj ra. Ndisu ni kuvita inji Ndiosí xa'a' ra, te ni sanda'a ña'a' a. Te ni kuvita tu inji a ndee xa'a' yu'u, kuachi ndii ni taxi a ña kusuchi' kua'a' ka inji i. ²⁸ Sakan' na kuii' yachi va t'vi' ña'a' i, te nandiko' ra mii' ndiee' ndo' jaan'. Te kij' kunj ña'a' ndo' ndii, kuatia' ni tukuu' nimá ndo', te kusuchi' ka inji yu'u. ²⁹ Natjin ña'a' ndo' saa kuni xto'o e' xiin' ña kuatia' nimá ndo'. Te koto ka'nu' ndo' te yivi', te xaa' naa xaa' te yo'o', ³⁰ sakan' ña ndee sie va te kuvj ra xa'a' a ña xachuun' ra nuu' Cristo Jesús, ña kuain' ni kuu' ra xiin' kivi' ñuu' ra kij' ni xto'o ra yu'u xa'a' ndo'o xa'a' a ña ni kuvj chindiee' mii' ndo' yu'u.

3

Ka'an Pablo ña Cristo kujti' kuni a inji e' kunj e'

¹ Ñani ta'an' i, ka'an tu i xiin' ndo' ña kuatia' nimá ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta xto'o e' Jesús. Yu'u ndii, xavi i ña tuku ni ke'i i nuu' ndo' ña xa ni ke'i i jaan', te chindiee' tu a ndo'o nuu' ichi' Ndiosí. ² Koto xiin' mii' ndo' nuu' te yivi' ñaa', te nduu' ndee naa naya' sana', te koto xiin' mii' ndo' nuu' ña ña'a ña xaa' ra, te koto xiin' mii' tu ndo' nuu' ña kuni kasa'a ra tunj jin' ndo'. ³ Sakan' ña yoo' ndii, kumi' xna'a e' ña jaan', ndisu nimá e' yoo a xa'a' a ña xaka'nu' e' Ndiosí xiin' ndiee' Espíritu Santo, te Jesucristo kujti' inji e' xini e', te inji e' xini e' ña ndiee' mii' e' te koo ndaku nimá e' nuu' Ndiosí. ⁴ Sakan' tu yu'u ndii, yoo ña kuvj inji i kunj i te koo ndaku nimá i nuu' Ndiosí xiin' ndiee' mii' i. Naa' yoo ka xanini ña kuvj koo ndaku nimá e' nuu' Ndiosí xiin' ndiee' mii' e' ndii, yu'u ka vi'. ⁵ Sakan' ña ni xa'a ña tunj jin' i kivi' ña unia ña ni tuvj i. Te ichi' ne Israel nduu' i. Te xii' yata' i ni nduu Benjamín. Te te

hebreo ndi'i nduu' i. Te kuenta ña nduu' i te fariseo ndii, ndikún va'a ka i tu'un ndei' Ndiosí. ⁶ Te kuenta ña xaa' i ña kuní Ndiosí ndii, ndee ne nakayá xa'a' Jesús ni taxi' u'vi i, te kuenta ña ka'án chuun' tu'un ndei' jaan' ndii, ni saxinú i sakuu' a. ⁷ Ndisu vitin ndii, sakuu' ña ni tuu i ni ndiaa ya'vi' nuu' i kij' sakan' ndii, kuäsa' xachi' ka ndiaa ya'vi' a nuu' i vitin xa'a' ña iní i xini i Cristo. ⁸ Ndisu süu' sakan' kuiti', ndee iin ña jaan' ndiaa ya'vi' ka nuu' i vitin kij' nakata' e xiin' ña xiní i xto'o i Cristo Jesús, ña ndiaa ya'vi' ya'a ka. Te xa'a' Cristo ni nakoo i sakuu' ña jaan', te nduu' a nuu' i ndee naa mi'in' kuiti', sakan' te ndee iin ndaa' Cristo kuiti' kondia ya'vi' nuu' i, ⁹ te nduiin tu i xiin' a. Te ndüku' i ña kunduu i te ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' ña saxinú i ña ka'án tu'un ndei' a, süu' jaan' ndii xa'a' a ña iní i xini i Cristo kuiti' nduku' i ña jaan'. Sakan' ña mii' Ndiosí kuiti' nduu' ña xandaku nimá e' xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo. ¹⁰ Kuächí ndii kuní kuní i Cristo, te kuní tu i ña ndiee' Ndiosí, ña ni sanatiaku ña'a' a, te kundo'o na i naa ni ndo'o a, ña xaa i kuví i ndee naa ni xi'i a, ¹¹ te xiin' ña jaan' ndiatu' iní i ña natjaku i tein ne ni xi'i.

Ka'án Pablo ña kuni xaa ra ndee mii' ni nia'a ña'a' Ndiosí xaa ra

¹² Süu' ka'án i ña xa ni nani'i' i sakuu' ña jaan', ni ndee ka'án tu i ña xa ni saxinu i saa kuní Ndiosí kunduu i, süu' jaan' ndii kua'an na kua'an i ña ndiatu' iní i nani'i' i ña ni kana Cristo yu'u kunduu i. ¹³ Ñani i ta'an' i, süu' ka'án i ña xa ni nani'i' i ña jaan'. Ndisu iin ndaa' a xaa' i ndii, nandoso' i xa'a' sakuu' ña ni nakoo i xata' i, te xanduxa' ka i ña nani'i' i ña ndu'u' nuu' i mii' kua'an i, ¹⁴ te ndii kua'an na kua'an i mii' ni nia'a Ndiosí naxaa i ndee nani'i' i ña va'a ña ni kana Ndiosí yu'u natjin i xa'a' ña iní i xini i Cristo Jesús. ¹⁵ Sakan' na kuii' sakuu' yoo', ne xa xixa iní nuu' ichi' Ndiosí ndii, kuní a kanini e' sakan'. Ndisu naa siin' xanini sava ndo'ó xa'a' ña jaan' ndii,

mii' Ndiosí sakuni' ndo'ó ndee ña kuní a saa ndo'. ¹⁶ Ndee saa ka ni ndii, kuní a ña iin ni nda'a' kaka e' nuu' ichi' a naa xa xika' e'.

¹⁷ Ñani ta'an' i, kaka ndo' ichi' Jesús saa nii' xika' yu'u ichi' a, te chuun xa'a' tu ndo' saa xika' ne xika' ichi' a naa xika' ndu'u. ¹⁸ Naa xa ni ka'an i xiin' ndo' ki'in' va ichi' ndii, tukú ni ka'án i xiin' ndo' vitin ndee xaku' i ña xika' kua'a' ne yivi', ne kuu' ndee naa chindiaa ya'vi' nia ña ni xaa Cristo nuu' krusín. ¹⁹ Te kij' kuví ne jaan' ndii, tundo'o' kuiti' koo nia, sakan' ña ña xikan' nimá kuiti' nia nduu' ndiosí nuu' nia, te ka'án ñuñu' nia xa'a' ña ka'an ña xaa' nia, te ndi'ni nia xa'a' ña yoo iin yivi' kuiti'. ²⁰ Ndisu yoo' ndii, ndivi' kandu'u' ñuu e', te ikan' ndiatu' iní tu e' kixin xto'o e' Jesucristo, ña sakakú yoo'. ²¹ Te nama a ñu'u' nde'i e', ña tívi', te kunduu a ndee naa ñu'u' nde'i mii' a, ña ndatun' va. Te saa a ña jaan' xiin' ndiee' a ña tiin' a te xa'ndia chuun' a nuu' sakuu' ña yoo'.

4

Kuatia' naa kuatia' nimá ndo' i'in kivi' kua'an xa'a' Jesús xto'o e'

¹ Sakan' na ka'án i xiin' ndo'ó, ne ta'an' i, ne ndani va i, te kundini va tu i xa'a' ndo', te va'a tu kuni i xini ndo'ó, te nduu' ndo' ndee naa corona i, ña kuita ni'i na ita' ni'i ndo' nuu' ichi' xto'o e' Jesús. ² Ka'án nda'vi i xiin' Evodia, te sakan' tu xiin' Síntique, ña na nakoo nia ña maní' xiin' ta'an' nia. Kuächí ndii iin kachi ne xika' ichi' xto'o e' nduu' uvi' saa' nia. ³ Te ka'án nda'vi tu i xiin' yo'ó, Sícigo, te xachuun' inga' ndaku xiin' i, ña chindiee' un' ña'a' jaan'. Ne ni xachuun' u'vi xiin' i xa'a' tu'un va'a nduu' tu ne jaan', xiin' Clemente, xiin' inga' ne ni xachuun' inga' tu xiin' i. Te xa yoso' kivi' sakuu' ne jaan' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne natjin kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

⁴ Vitin ka'an i ña kuatia' nimá ndo' saa kivi' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta xto'o e' Jesús. Te tukú ni

ka'án i xiin' ndo' ña kuatia' nimá ndo'. ⁵ Te nia'a ndo' nuu' sakuu' ne yivi' ña ne va'a nimá nduu' ndo'. Xa kuyatin' tukuu' kixin xto'o e' jaan'. ⁶ Sändi'ni xiin' mii' ndo' xa'a' ndee iin ña'a, ndee chaa' ka ka'an ndo' xiin' Ndiosí sakuu' ichi', te ka'an nda'vi ndo' xiin' a xa'a' ña kuní nuu' ndo', te taxi tu ndo' ña chindani a. ⁷ Te taxi a ña maní' a, ña va'a ya'a ka te sakan' ña xini ne yivi' iin yivi', koq nimá ndo', te ña jaan' koqo nimá ndo' xiin' ña xanini ndo' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Cristo Jesús.

Xa'a' ña va'a kuiti' kuní a kanini e'

⁸ Ñani ta'an' i, mii' sandi'i' i yo'o' ka'án i ña kanini ndo' xa'a' sakuu' ña nduu' ña ndixa, xiin' xa'a' sakuu' ña xata'an koqo ka'nu' e', xiin' xa'a' sakuu' ña ndaku, xiin' xa'a' sakuu' ña ndoo, xiin' xa'a' sakuu' ña ndatun', xiin' xa'a' sakuu' ña va'a koo' chukuu' xa'a' ne yivi'. Naa' yoo ña xata'an saka'nu' e' ndii, xa'a' ña jaan' kuiti' kanini ndo'. ⁹ Te sakuu' ña ni sania'á i ndo'ó, xiin' ña ni ka'an i, xiin' ña ni xini so'o ndo' ka'án i, xiin' ña ni xini ndo' xaa' i ndii, ña jaan' saa ndo'. Te na koq Ndiosí, ña taxi' ña maní' yoo nimá e', xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani ne ñuu Filipos xa'a' a ña ni chindiee' ña'a' nia

¹⁰ Kuatia' va nimá i nuu' xto'o e' ña tuku sakan' ni naka'an' ndo' chindiee' ndo' yu'u. Xini i ña koqo kivi' ni nakoqo ndo' ña naka'an' ndo' xa'a' i, ndisu ni kuví kuní ndo' saa chindiee' ndo' yu'u. ¹¹ Süu' ka'án i ña yo'o' xa'a' a ña natiín i xa'a' ña'a. Kuachi ndii xa ni kaan i ña va'a kuni i nuu' ndee ka nuu' ña ndo'o' i. ¹² Xini i kunduu i te nda'vi kuu', te xini tu i kunduu i te vika'. Xa ni kaan i nuu' ndee ka ña ndo'o' i, naa kuu' ña kaka chitu' i, uun ña kaka soko i, te xini tu i ña kumi' i kua'a' ña'a, uun ña kunduu i te natiín. ¹³ Kuví xaa' i sakuu' ña jaan' sakan' ña Cristo chindiee' yu'u.

¹⁴ Ndee saa ka ni ndii, va'a ni xaa ndo' ña ni chindiee' ndo' yu'u nuu' ña ndo'o' i. ¹⁵ Xini kaxi' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Filipos, ña kii' ni keta i ñu'u' Macedonia ñaa', te ni xa'a' i ka'án ndoso' i tu'un va'a ndii, ndee iin ti'vi ne nakayá xa'a' Jesús ni chindiee' yu'u, süu' jaan' ndii ndo'ó kuiti' ni xaa ña jaan'. ¹⁶ Kuachi ndii, ndee kii' xika' i ñuu Tesalónica ndii, ki'in' ichi' ni ti'vi' ndo' ña kuñaku i. ¹⁷ Süu' ka'án i ña yo'o' xa'a' a ña kuní i ña taxi ka ndo' ña kuñaku i, süu' jaan' ndii kuní i ña sañu'u' na Ndiosí ndo'ó xa'a' ña va'a ña xaa' ndo' jaan'. ¹⁸ Xa ni natiín i nda'a' Epafrodito sakuu' ña kuñaku i, ndee yoso' a nuu' i vitin xiin' ña ni ti'vi' ndo' jaan', nianí ndee yoso' a kuñaku i. Ña jaan' ndii, ndee naa iin tumani' xavixín' nduu' a nuu' Ndiosí, te va'a tu kuni a xini a ña jaan'. ¹⁹ Te mii' Ndiosí e', ña kumi' ña vika' ndatun' koo' chukuu', taxi sakuu' ña kuní nuu' ndo' saa Cristo Jesús. ²⁰ Na natiín yuva' e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Ti'vi' Pablo cha'an' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesucristo, te ndeji' ña'a' ra

²¹ Sakuu' inga ne ini xini Cristo Jesús, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ndiee' ñaa' ndii, kua'an Ndiosí koq nia. Te kua'an Ndiosí koq tu ndo'ó, kachi ñani e', te ndiee' xiin' i yo'o'. ²² Sakan' tu sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' nia cha'an' ndo', ndisu ne xika' nuu' nuu' César ka vi' ti'vi' cha'an' ndo'. ²³ Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Colosas

Ti'vi' ra cha'an' nia

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'a i ichi' a saa kuní Ndiosí, te xiin' Timoteo, ñani ta'an' e' ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ² ñani ta'an' ndu, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne xika' ndaku ichi' Cristo, ne ndiee' ñuu Colosas. Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí ndo'ó, te na taxi tu a ña maní' koq xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ini xini Jesús xiin' ra

³ Sakuu' ichi' kij' ka'an ndu xiin' Ndiosí, yuva' xto'o e' Jesucristo ndii, taxi' ndu ña chindani a xa'a' ndo'. ⁴ Sakan' ña ni xini ndu kuento ña ini ndo' xini ndo' Cristo Jesús, te kundani tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí ⁵ xa'a' a ña ndiatu' ini ndo' ña natijn ndo' ña kumi' Ndiosí xa'a' ndo' ndivi'. Te xa xini ndo' xa'a' ña jaan', sakan' ña xa ni xini so'o ndo' tu'un va'a ndixa ña ka'an xa'a' Jesús, ⁶ ña xa ni xaa ndee mii' ndiee' ndo'. Te tu'un va'a jaan' ndii, kiku' a, te sanduva'a a kivi' ñuu ne yivi' kanii' iin yivi' naa ni xaa a xiin' ndo'ó ndee kivi' nuu' ña ni xini so'o ndo' a, te ni kundani xna'a ndo' xa'a' ña ndani mii' Ndiosí yoo'. ⁷ Te Epafras, ñani maní' ndu, ni sania'a ndo'ó ña jaan'. Te jaan' ndii, te xachuun' xiin' ndu nduu' ra, te xika' nuu' ndaku ra nuu' Cristo xa'a' ña va'a ndo'ó. ⁸ Te ni ka'an ra xiin' ndu ña ndani ta'an' ndo' xaa' Espiritu Santo.

⁹ Xa'a' a jaan' na ndee kij' ni xini ndu ña ni ka'an ra xa'a' ndo' jaan' ndii, ka'an te ka'an ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo', te sakuni' ndi'i' a ndo'ó ña kuní a saa ndo', te sakutu' tu a ndo'ó xiin' ña xini tuní, xiin' ña kundani ña taxi' Espiritu Santo, ¹⁰ te kaka' ndo' saa xata'an nuu'

xto'o e' Jesús, te sakuatia' ndo' a xiin' sakuu' ña xaa' ndo', sakan' ña saa ndo' ña va'a, te kua'nu tu ndo' xiin' ña xini va'a ka' ndo' Ndiosí. ¹¹ Te xikan' tu ndu nuu' a ña taxi a ndiee' ndo' xiin' ña ndiee' a ña ndatun' koo' chukuu' ña kumi' a, te kuvi kundieni kuie ndo' nuu' sakuu' tundo'o'. ¹² Te nakuatia' nimá ndo' taxi' ndo' ña chindani yuva' e' Ndiosí ña ni sakoo' tu'va yoo', te natijn na e' ña xito' natijn ne nduu' kuenta a mii' xa'ndia chuun' a mii' ndatun' koo' chukuu', ¹³ sakan' ña ni sakaku' a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' ña iin yavi', ña nduu' kuenta ña ndiva'a, te ni ndasandu' a yoo' kuenta Cristo, si'e maní' a, ¹⁴ ña ni nacha'vi' xa'a' kuachi' e' xiin' nii' a, te xiin' ña jaan' ni yoo' ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi' e'.

Ni nakoo e' ña maní' xiin' Ndiosí xa'a' ña ni ndo'o Jesucristo

¹⁵ Te Cristo jaan' nduu' ña nakuitá xachi' xiin' Ndiosí, ña kuvi kuni' e', te nia'a a yoo' saa kuu' Ndiosí, te xi'na a ni xikoq te sakan' sakuu' ña yoo'. ¹⁶ Sakan' ña suvi' a ni xa'a' sakuu' ña yoo ni xaa Ndiosí, ni xa'a a ña yoo ndivi', xiin' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', ña kuvi kuni' e', xiin' ña kuvi kuni' e', naa kuu' ña kumi' ndiee' ka'nu', xiin' naa kuu' ña xa'ndia chuun' ka'nu', xiin' naa kuu' ña xa'ndia chuun', xiin' naa kuu' ña kumi' ndiee'. Cristo jaan' ni xa'a' sakuu' ña yoo, te xa'a' mii' a ni xa'a' ña'a' a. ¹⁷ Te ña jaan' ndii, xa yoo a ndee kij' tia'an koq ndee iin ña'a. Te xiin' ndiee' a yoo yukun sakuu' ña yoo. ¹⁸ Te ña jaan' nduu' xini' sakuu' ne nduu' kuenta a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i' a. Te suvi' tu a nduu' xa'ndu' sakuu' ña yoo, te xi'na tu a ni natjaku tein ne ni xi'i' te kunduu' a ña ka'nu' kuu' nuu' nuu' sakuu' ña yoo. ¹⁹ Sakan' ña mii' Ndiosí ni xtani ña nakuitá xachi' ña jaan' xiin' a, ²⁰ te xiin' ña ni ndo'o a ni nakoo Ndiosí ña maní' xiin' sakuu' ña yoo, ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', xiin' ña yoo ndivi' ndii, ni natandiee maní' a sakuu' ña

jaan' xa'a' a ña ni xitia nii' Cristo jaan' nuu' krusin.

²¹ Sakan' tu ndo'ó saa' ndii, xika' ni yoo' ndo' nuu' Ndiosí xa'a' a ña kini ña ni xanini ndo', xiin' ña nja'a ña ni xaa' ndo', te ni kundasi' ndo' Ndiosí. Te ndii, xa' ni natandee maní' Cristo ndo'ó xiin' Ndiosí vitin ²² xa'a' a ña ni xi'i a xa'a' kuachi ndo' kii' ni xika' a iin' yivi', te ndoo' koo' ndo' kii' sanakua'a a ndo'ó nuu' Ndiosí, te ndoo' tu nimá ndo', te koo' ndee' iin' xa'a' ña tjin' kuachi Ndiosí yoo' nuu' a ²³ naa' ita' ni'i ndo' nuu' ña ini e' xini e' Jesús, te künundia'a ndo' nuu' a, te kuxiioo' tu ndo' nuu' ña ndiatu' ini e' ña ni natjin' ndo' kii' ni xini so'o' ndo' xa'a' tu'un va'a, ña ka'an ndoso' te yivi' kanii' iin' yivi'. Te ni sakuiso' chuun' tu Ndiosí yu'u Pablo, te ka'an ndoso' i ña jaan'.

Ndo'o' Pablo xa'a' ne ndikun ichi' Jesús

²⁴ Nakuatia' nimá i vitin nuu' ña ndo'o' i xa'a' ndo' xiin' nu'u' nde'i i, sakan' ña xiin' ña jaan' saxinú i ña ni ndo'o' Cristo xa'a' ne nduu' kuenta a, ne nduu' ndee' naa' nu'u' nde'i a. ²⁵ Te ni sakuiso' chuun' Ndiosí yu'u' te xika' nuu' i nuu' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Jesús, te ka'an ndoso' xinu' i tu'un va'a ²⁶ ña ni yoo' si'e nuu' sakuu' ne yivi' ndee' xta'an' iin' yivi', xiin' ndee' kii' ni xa'a' yoo' ne yivi'. Ndisu' vitin ndii, xa' ni satuvi' ña'a' Ndiosí nuu' ne nduu' kuenta a. ²⁷ Sakan' ña ni kuní a ña kundani' ndo'ó, ne tuku', ne nduu' kuenta a, ña ka'nu' koo' chukuu' ña ni yoo' si'e jaan'. Te Cristo nduu' ña jaan', te naá a nimá ndo', xa'a' a jaan' na ndiatu' ini ndo' ña kundiee' ndo' mii' ndatun' koo' chukuu' kaa'. ²⁸ Te xa'a' Cristo jaan' ka'an ndoso' ndu' nuu' sakuu' ne yivi'. Ndiaa' yu'u' ña'a' ndu, te sania'a' tu ña'a' ndu xiin' sakuu' ña xini tuni' ña kuaxi' nda'a' Ndiosí, te kuví sanakua'a' ña'a' ndu nuu' Ndiosí nduu' nja' ne ndaku' nimá xa'a' a ña ini nja' xini nja' Cristo Jesús. ²⁹ Xa'a' a jaan' na xachuun' u'vi' i nuu' Cristo xiin' ña

ndiee' ña taxi' a nuu' i, te saxinú i ña ni sakuiso' chuun' a yu'u.

2

¹ Te kuní i ña kundani' ndo' saa' vi' xachuun' u'vi' va' i xa'a' ndo'ó, xiin' xa'a' ne ndiee' nuu' Laodicea, xiin' xa'a' sakuu' ne tia'an' kuní saa' kaa' nuu' i. ² Xaa' i sakan' te sandjeni' i nimá ndo', te iin' ndaa' kunduu' ña ndani' ta'an' ndo', te kundani' ndi'i ndo' sakuu' ña xini tuni', sakan' te kundani' ndo' ña ndichi ña yoo' si'e xa'a' yuva' e' Ndiosí, te ña ndichi jaan' nduu' Cristo. ³ Te ña jaan' nduu' ña kumi' sakuu' ña ndiaa' ya'vi' koo' chukuu', ña yoo' si'e, ña xini tuni' xiin' ña ndichi xava'a. ⁴ Ka'an' i ña yo'o' xiin' ndo' te küní xa'an' ndee' iin' ne yivi' ndo'ó xiin' kuento ndatun' saka. ⁵ Kuachi' ndii, tee' ndee' koo' i yoo' xiin' ndo', ndisu' yoo' nimá i xiin' ndo', te nakuatia' i ña ndiee' maní' xiin' ta'an' ndo', te ita' ni'i' tu ndo' nuu' ña ini ndo' xini ndo' Cristo.

⁶ Sakan' na kuu' xa'a' a ña ni natjin' ndo' Jesucristo nduu' xto'o' ndo' ndii, kaka' ndo' saa' kuní a, ⁷ tiin' kutu' ña'a' ndo', te kuita' kutu' tu ndo' nuu' tu'un' a, te kuita' ni'i' ndo' nuu' ña ini e' xini e' Jesús saa' ni' ni sania'a' ra' ndo'ó, te taxi' va' ndo' ña chindani' Ndiosí.

Ni sando' ndika' Cristo yoo' nuu' kuachi e' te nduu' e' ne yivi' xaa'

⁸ Koto' xiin' mii' va' ndo', te küní xa'an' ndee' iin' ne yivi' ndo'ó xiin' ña xini tuni' saka, ña kuasa' kuní, ña ka'an' xa'a' ña xi' xaa' te yivi' kuiti', te ka'an' tu a saa' kuní ña xiko' ni'i' ne yivi', ne nduu' kuenta iin' yivi', te süu' ka'an' ña jaan' saa' kuní Cristo. ⁹ Sakan' ña nakuitá kanii' Cristo xiin' ña kuu' Ndiosí. ¹⁰ Te ndo'ó ndii, xa' yoo' xinu' ndo' te saa' ndo' ña kuní Ndiosí xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Cristo, te ña jaan' nduu' xini' nuu' sakuu' ña kumi' ndiee' xiin' ña xa'ndia' chuun'. ¹¹ Te sakan' tu xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús ndii, ni xa'a' a tuni' ndo', ndisu' süu' tuni' naa' ña xa'a' nda'a' te yivi' nduu' ña jaan', süu' jaan'

ndii nduu' a ña tava' Jesús ña ndioo' iní iin' ndo' saa ndo' kuachi. Te ña jaan' nduu' ndee naa tuni ndo' ña ni xa'a Cristo. ¹² Kij' ni chichi ndo' kuenta Cristo ndii, ndee naa ni kuxi tu ra ndo'ó xiin' a tixin ñu'u', te ni natiaaku inga' tu ndo' xiin' a xiin' ndiee' Ndiosí xa'a' a ña iní ndo' xini ndo' Jesús, te ndiee' jaan' nduu' ña ni tijn Ndiosí, te ni sanatiaku ña'a' a tejn ne ni xi'i.

¹³ Te ndo'ó ndii, ni nduu' ndo' ndee naa ne ni xi'i nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni xiko ni'i' kuachi kivi' ñuu' ndo', te ni nduu' ndo' kuenta Ndiosí xa'a' a ña koo' tuni iin' ndo'. Ndisu Ndiosí ndii, ni sanatiaku inga' a ndo'ó xiin' Cristo kij' ni yoo ka'nu' iní a xa'a' kuachi e', ¹⁴ sakan' ña ni sandoyo' a sakuu' ña yoso' xa'a' e', ña ni xka'ndia e' ña ka'an tu'un nde'i' a, ña ni tijn kuachi yoo'. Ni tijn ña'a' a, te ni kuxi ña'a' a nuu' krusin, te sakan' ni sandoyo' a ña ka'an ña jaan' xa'a' kuachi e'. ¹⁵ Te sakan' ni tu'un a ña ndiee' nuu' sakuu' ña kumi' ndiee' jaan', xiin' nuu' ña xa'ndia chuun' kij' ni sandiee' kui'e tuvi' ña'a' a nuu' kua'a' ne yivi', xiin' ña ni xaa Cristo nuu' krusin.

¹⁶ Xa'a' a jaan' na kuui' saa ndo' kuenta ña ka'an kini ne yivi' xiin' ndo' xa'a' ña xixi' ndo', xiin' ña xi'i' ndo', ni ndee xa'a' a ña xito' ka'nu' ndo' kivi' ña tuu ne jaan' ka'nu', xiin' a xa'a' ña xito' ka'nu' ndo' kivi' ña nduu' itia' yoo', xiin' xa'a' a ña xito' ka'nu' ndo' kivi' sábado, ña xinandiee' ña. ¹⁷ Te sakuu' ña jaan' nduu' kunda'vi ña kixin, ndisu ña ka'an xna'a' ña jaan' xa'a' ndii, Cristo nduu' a. ¹⁸ Te taxí ndo' nakasi ndee iin' ne yivi' ndo'ó nuu' ña saní'i' Ndiosí ndo'ó, sakan' ña ne jaan' ndii, xasuvi' ña ña nda'vi iní ña, te xaka'nu' tu ña ángele, te ka'an ñuñu' ña ña satuvi' a nuu' ña, te chitu' vi' xini' ña ñu'u' ña kuasa' kuní. ¹⁹ Te ne jaan' ndii, ndikún ña Cristo, ña nduu' xini' sakuu' yoo', ne iní xini a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i' a, xiin' mii' ñu'u' ta'an' iki' mii' tiin' tuchi xii' ñu'u' nde'i' jaan'. Sakan' ña saxka'ndiá a sakuu' ña

kuní a xa'a' yoo', ne iní xini a. Te sakan' sanduiin' ña'a' a, te xa'nu' e' saa kuní Ndiosí.

²⁰ Naa' ndixa xna'a' xa ni xi'i inga' ndo' xiin' Cristo nuu' ña xiko' ni'i' ne yivi', ne nduu' kuenta iin' yivi' yo'o' ndii, ndichun na xika' ndo' ndee naa xika' ne nduu' kuenta iin' yivi', te ndikún ndo' ña xaa' ne jaan'? ²¹ Naa kuu' ña ka'an ña ndii: "Küní nda'a' un' ña kaa', koto un' saa iin' ña yo'o', tondia un' ña yo'o' xiin' nda'a' un'", kachi ña.

²² Te sakuu' ña jaan' ndii, ka'an a xa'a' ña sania'a' te yivi' xiin' ña ka'an chuun' mii' kuiti' ra, te ña ndoñu'u' kundu'u' a kij' ya'a' kivi' yoo a. ²³ Ña ndixa nduu' a ndii, sakuu' ña sania'a' ne jaan' ndii, ndee naa ña xini tuni xna'a' xa'a' ichi' Ndiosí nduu' a, sakan' ña ka'an a saa kaka ña ichi' Ndiosí, xiin' saa kunda'vi iní ña, xiin' saa sando'o' xiin' mii' ña. Ndisu ndee sie chindiee' ndee iin' ña jaan' yoo', te nakoo e' kuachi ña ndioo' iní iin' e.

3

Na kanini e' xa'a' ña yoo ndivi' kuiti'

¹ Te xa'a' a ña ni natiaaku inga' ndo' xiin' Cristo ndii, nduku' naa nduku' ndo' ña'a' ña yoo ndivi' mii' ndu'u' Cristo nda'a' kua'a' Ndiosí. ² Te kanini ndo' xa'a' ña nduu' kuenta ndivi', te kanini ndo' xa'a' ña nduu' kuenta iin' yivi'. ³ Te xa'a' a ña ni xi'i' ndo' nuu' ña kuní iin' mii' ndo' ndii, nda'a' Ndiosí yoo si' e kivi' ñuu' ndo' ni xaa Cristo. ⁴ Te kij' natuvi' Cristo, ña taxi' kivi' ñuu' e' ndii, natuvi' tu ndo'ó xiin' a mii' ndatun' kaa'.

Na nakoo e' sakuu' nuu' kuachi

⁵ Xa'a' a jaan' na kutiaaku ka ndo' nuu' ña kuní iin' mii' ndo': naa kuu' ña kumi' ndo' musa ndo', xiin' ña xe'na' ndo', xiin' ña kini' ndioo' iní ndo', xiin' ña ka'an nimá ndo' saa ndo' ña kini, xiin' ña ndioo' iní va ndo' xa'a' ña'a', te ndee naa iin' ndiosí ndo' nduu' ña jaan'. ⁶ Te ne xaa' ña jaan' ndii, chie va tundo'o' taxí Ndiosí kundo'o' ña. ⁷ Te ni

xaā tɔ̄ ndo'ó ñā ka'an̄ jaan' kii' ni xikā ndo' xiko ni'i' ñā jaan' kivi' ñuū ndo'. ⁸ Ndisū vɪtɪn̄ ndii, kuni' ā ñā nākōō ndo' sakuu' ñā yo'o': naa kuu' ñā nasaá' ndo', xiin' ñā kui'ē ndo', xiin' ñā chichí' in̄i ndo', xiin' ñā kan̄i'ā ndo' xa'a' nē yivi', xiin' ñā va'ā yu'u' ndo'. ⁹ Tē kũnj̄ xa'an' ta'an' kā ndo', sakan' ñā vɪtɪn̄ ndii xā nī nākōō ndo' kivi' ñuū yata', xiin' sakuu' ñā nī xaā ndo', ¹⁰ tē xā nī nanduū ndo' nē yivi' xaa'. Sakan' nā i'in̄ kivi' kua'an̄ nakuitá kā kuu' ndo' saā kuu' Ndiosí, ñā nī xa'ā yoo', ndēē skachi' xaā kivi' ñā kundanī ndi'ī ndo' xa'a' ā. ¹¹ Tē kōo' ā xaa' ā naa' nduu' e' nē tuku', uun̄ nē judío, naa' yoō tun̄ī iin' e', uun̄ naā kōo' ā, naa' nē nda'vī so'ō nduu' e', uun̄ nē iku' nduu' e', naa' nē xiko' ni'i' iin̄ xto'ō nduu' e', uun̄ naa' nē xika' ndiká nduu' e'. Süu' jaan' ndii Cristo nduu' ñā xa'ndiā chuun' nuu' e', tē sɔ̄vɪ̄ tɔ̄ ā naá̄ nimá sakuu' e'.

¹² Tē xa'a' ā ñā nī nākāxin̄ Ndiosí yoo', tē nduu' tɔ̄ e' kuentā ā, tē ndanī ā yoo' ndii, nia'ā ndo' ñā va'ā kuu' ndo', xiin' ñā kuvitā in̄i ndo', xiin' ñā ndasun̄ in̄i ndo', xiin' ñā nda'vī kuu' nimá ndo', xiin' ñā masō kūū ndo', xiin' ñā kuiē in̄i ndo'. ¹³ Tē sakan' tɔ̄ kundjenī ndo' kunī ta'an' ndo', tē koō ka'nu' in̄i ndo' kunī ta'an' ndo'. Tē naa' yoō ndo' tun̄ kui'ē xiin' ta'an' ndo' ndii, koō ka'nu' in̄i ndo' xa'a' ta'an' ndo' saā nii' nī yoō ka'nu' in̄i Cristo xa'a' e'. ¹⁴ Tē ñā ka'nu' kā nuu' sakuu' ñā jaan' ndii, ñā kundanī ta'an' ndo' nduu' ā, sakan' ñā ñā jaan' nduu' ñā ndasaiin' xachi' yoo'. ¹⁵ Tē nā koō nā ñā man̄i', ñā taxi' Cristo, nimá ndo', kuachī ndii nī kanā Ndiosí ndo'ó tē kunduū ndo' ndēē naā iin̄ ndaa' ñu'u' nde'i, tē kundiēē man̄i' ndo'. Tē taxī nā ndo' ñā chindanī Ndiosí.

¹⁶ Tē nā koō kua'a' tɔ̄'un̄ va'ā xa'a' Cristo nimá ndo' tē kuv̄ī san̄i'ā ta'an' ndo', tē kuv̄ī tɔ̄ kond̄i'ā yu'u' ta'an' ndo' xiin' sakuu' ñā xinī tunī ñā kuaxī nda'a' Ndiosí. Tē katā ndo' nuu' ā taxi' ndo' ñā chindanī ā xiin' yaā ñā yoso' nuu' tutū Salmos, xiin' yaā ñā kuiē kua'an̄,

xiin' yaā ñā saka'an̄ Espiritu nimá ndo'. ¹⁷ Sakan' nā kuii' ndeē kā ñā ka'an̄ ndo', uun̄ ndeē kā ñā xaa' ndo' ndii, saā ndo' sakuu' ñā jaan' xiin' ndiēē xto'ō e' Jesús taxi' ndo' ñā chindanī yuva' e' Ndiosí xa'a' ñā nī xaā Jesús.

Saā xata'an̄ kakā nē ndikún̄ ichi' Jesús

¹⁸ Ndo'ó, ña'a', nē yoō iin' ndii, kuni' ā ñā kakā nuū ndo' nuu' iin' ndo' xiin' iin̄ kan̄ii' nimá ndo' saā xata'an̄ saā nē ndikún̄ ichi' xto'ō e' Jesús. ¹⁹ Ndo'ó, tē yoō ña' si'i ndii, kundanī ña'a' ndo', tē m̄ii' kūū ndo' xiin' a'. ²⁰ Ndo'ó, nē kuachi' ndii, kand̄ixa' ndo' sakuu' ñā ka'an̄ yuva' si'i' ndo' xiin' ndo'. Kuachī ndii va'ā kunī xto'ō e' Jesús kii' xaa' ndo' ñā jaan'. ²¹ Ndo'ó, yuva' si'i' ndii, m̄ii' kūū ndo' xiin' si'ē ndo' kotō kā kūū soō in̄i n̄i'ā. ²² Ndo'ó, nē xiko' ni'i' iin̄ xto'ō ndii, kand̄ixa' ndo' sakuu' ñā ka'an̄ xto'ō ndo' iin̄ yivi' yo'o' xiin' ndo'. Tē süu' kand̄ixa' ña'a' ndo' kii' xito' ndi'e' kuj̄ti' nē jaan' ndo'ó tē ndoō va'ā ndo' nuu' n̄i'ā. Süu' jaan' ndii xiin' iin̄ kan̄ii' nimá ndo' kand̄ixa' ña'a' ndo', sakan' ñā xito' ka'nu' ndo' xto'ō e' Jesús. ²³ Tē ndeē kā ñā xaa' ndo' ndii, saā ndo' ā xiin' iin̄ kan̄ii' nimá ndo' ndēē naā xika' nuu' ndo' nuu' xto'ō e' Jesús, tē süu' nuu' nē yivi' kuj̄ti'. ²⁴ Kuachī ndii xinī ndo' ñā nat̄iin̄ ndo' ñā va'ā nda'a' Ndiosí ndivi', sakan' ñā nuu' xto'ō e' Cristo xika' nuu' ndo' kii' xika' nuu' ndo' nuu' nē yivi' jaan'. ²⁵ Ndisū yoō kā xaa' ñā n̄i'ā ndii, nacha'vī m̄ii' n̄i'ā xa'a' ñā jaan' saā Ndiosí, sakan' ñā iin̄ kachī kuu' ñā jaan' xiin' sakuu' nē yivi'.

4

¹ Ndo'ó, nē nduu' xto'ō vɪtɪn̄ ndii, sachuun' ndakū ndo' xiin' nē xika' nuu' nuu' ndo', tē iin̄ kachī tɔ̄ kūū ndo' xiin' n̄i'ā nāka'an' ndo' ñā yoō tɔ̄ iin̄ xto'ō ndo'ó ndivi'.

² Nakōō ndo' ñā ka'an̄ chitō ndo' xiin' Ndiosí, tē koō tɔ̄ vā ndo' kii' ka'an̄ ndo' xiin' ā taxi' ndo' ñā chindanī ā. ³ Tē kii' ka'an̄ ndo' xiin'

a ndii, kakan tu ndo' nuu' a te nunia' a ichi', te kuvu' ka'an ndoso' ndu tu'un va'a xa'a' Cristo, ña ni yoo si'e nuu' ne yivi', ña naá i vi'e kaa xa'a'.
 4 Te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i te kuvu' ka'an ndoso' kaxi' i ña jaan' saa kuní a.

5 Te kaka ii' ndo' nuu' ne tia'an ini kuní Jesús, te koo tu'va xava'a ndo' sakuu' ichi' kii' kuvu' ndatu'un' ndo' xiin' ña. 6 Te sakuu' ichi' kii' ndatu'un' ndo' xiin' ne jaan' ndii, va'a va' ka'an ndo', te sii' tu ka'an ndo'. Sakan' te kuvu' nakuuin va'a ndo' nuu' i'in ne yivi'.

Cha'an' so'o' ndi'i'

7 Tíquico, ñani maní e', te xika' nuu' ndaku nuu' xto'o e' Jesús xiin' i, ka'an xiin' ndo' xa'a' i kii' xaa ra mií ndiee' ndo'. 8 Ti'vi' i ra te ka'an ra xiin' ndo' saa ndiee' ndu, te sandieni ra nimá ndo'. 9 Te ti'vi' ña'a' i xiin' Onésimo, ñani maní e', te ni kiee' ñuu ndo', te xika' nuu' ndaku nuu' xto'o e'. Te ka'an uvi' saa' te jaan' xiin' ndo' sakuu' ña xka'ndiá yo'o'.

10 Ti'vi' Aristarco, te naá vi'e kaa xiin' i, cha'an' ndo'. Te sakan' tu ti'vi' Marcos, te nduu' saxin Bernabé, cha'an' ndo'. Te xa ni natijn ndo' iin tutu ña ka'an chuun' xa'a' ra. Te natijn va'a ña'a' ndo' naa' naxaa ra ñaa'. 11 Te ti'vi' tu Jesús, te nani' tu Justo, cha'an' ndo'. Te uní ta'an yo'o' kuiti' nduu' te judío, te xachuun' inga' xiin' i te ki'in' ka ne yivi' ka'ndia chuun' Ndiosí nimá, te xandieni kua'a' tu ra yu'u. 12 Ti'vi' ni tu te ñuu ndo' Epafras cha'an' ndo', te xika' nuu' nuu' Cristo. Te ka'an ndiee' ra xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kuíta ni'i xava'a ndo' nuu' ichi' a, te kuixa tu ini ndo' nuu' a, te saxinú ndo' sakuu' ña kuní a. 13 Te kuvu' ndiee' yu'u' i ña xachuun' u'vi' va' ra xa'a' ndo' xiin' xa'a' ne ndiee' ñuu Laodicea xiin' xa'a' ne ndiee' ñuu Hierápolis. 14 Te ti'vi' tu Lucas, te tatan', te ndani e', cha'an' ndo', te sakan' tu Demas.

15 Te kua'an Ndiosí koo ñani ta'an' e', ne ndiee' ñuu Laodicea. Te kua'an Ndiosí koo tu Ninfas, te sakan' tu ne nakayá xa'a' Jesús vi'e

a'. 16 Te kii' ndi'i ka'vi' ra tutu yo'o' nuu' sakuu' ndo'ó ndii, saya'á ndo' a nda'a' ne nakayá xa'a' Jesús ñuu Laodicea te ka'vi' tu ne jaan' a. Te ndo'ó tuku ka'vi' tutu ña ni tivi' i nda'a' ne jaan' kii' taxi' ña a nda'a' ndo'. 17 Te ka'an ndo' xiin' Arquipo ña saxinú ra chuun' ña ni sakuiso' chuun' ña'a' xto'o e'.

18 Mji' yu'u, te nduu' Pablo, ke'i i xiin' nda'a' i vitin. Ti'vi' tu i cha'an' ndo'. Naka'an' ndo' ña vi'e kaa naá i. Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Tesalónica

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u Pablo, xiin' Silvano, xiin' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tesalónica, ne nakayá xa'a' yuva' e' Ndiosí xiin' xa'a' xto'ó e' Jesucristo. Na sañu'u' va na a ndo'ó, te na taxi tu a ña maní' koq xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani Ndiosí xa'a' ne ini xini Jesús

² Sakuu' ichi' kij' ka'an ndu xiin' Ndiosí ndii, taxi' ndu ña chindani a xa'a' sakuu' ndo'. ³ Te naka'an' chito ndu xa'a' ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xa'a' saa xaa' ndo' chuun va'a xa'a' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, xiin' xa'a' ña xachuun' u'vi va ndo' ña ndani ndo' inga ne yivi', xiin' xa'a' ña ita' ni' ndo' nuu' ña ndiatu' ini e' xa'a' xto'ó e' Jesucristo. ⁴ Ñani ta'an' ndu, ndani Ndiosí ndo'ó, te xini ndu ña ni nakaxin a ndo'ó xa'a' mji' a. ⁵ Kuachi ndii, kij' ni ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo' ndii, süu' xiin' tu'un kuiti' ni xaa ndu a, süu' jaan' ndii xiin' ña ndiee' Ndiosí ni xaa ndu a, te sakan' tu xiin' ña ndiee' Espíritu Santo te kuni ne yivi' ña ña ndixa nduu' tu'un va'a jaan'. Te xini ndo' ña maní' ni kuu ndu kij' ni xika ndu tein ndo' xa'a' ña va'a mii' ndo'. ⁶ Te ni xaa ndo' saa nii' xaa' ndu'u xiin' saa xaa' xto'ó e'. Tee' ndee ni sando'o' u'vi va ne yivi' ndo'ó ndii, ni natijn ndo' tu'un va'a jaan' nakuatia' nimá ndo' xaa' Espíritu Santo. ⁷ Te nuu' ña jaan' ni nia'a ndo' nuu' sakuu' ne ini xini xto'ó e', ne ndiee' ñu'u' Macedonia, xiin' ne ndiee' ñu'u' Acaya. ⁸ Süu' ne ndiee' ikan' kuiti' xa ni xini so'ó tu'un va'a xa'a' xto'ó e' ni xaa ndo', süu' jaan'

ndii mii' ka kiku' tu'un jaan', sakan' ña xa ni xini so'ó ne yivi' ña ini ndo' xini ndo' Ndiosí. Ndee kuni a ña ka'an ka vi' ndu xiin' ne yivi' xa'a' tu'un jaan', ⁹ kuachi ndii mii' ne jaan' ka'an saa ni natijn ndo' ndu'u xiin' saa ni nakoo ndo' ndiosí saka, te vitin xika' nuu' ndo' nuu' Ndiosí tiaku, ña nduu' Ndiosí xna'a. ¹⁰ Te ka'an tu nja saa ndiatu' ndo' ña kjee Jesús, si'e Ndiosí, ndivi', te xaa a jin yivi'. Te Ndiosí ni sanatiaku ña'a', te ni sakaku a yoo' nuu' ña sando'o' Ndiosí ne ndiso' kuachi nuu' ku'un e'.

2

Ka'an Pablo xa'a' saa xachuun' ra tein ne ñuu Tesalónica

¹ Ñani ta'an' ndu, xini ndo' ña ni xa'an saka ndu mii' ndiee' ndo'. ² Te xini tu ndo' ña ni sando'o' ne yivi' ndu'u, te mji' tu ni kuu nja xiin' ndu ñuu Filipos. Ndisu Ndiosí ni taxi ndiee' ndu, te ni ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo', tee' ndee ndiee' ni xikuita'nu ne yivi' nuu' ndu. ³ Kuachi ndii, ña ka'an ndoso' ndu ndii, kuaxi a nuu' ña sana', ni ndee kuaxi tu a nuu' ña xanini kiji, ni ndee kuaxi tu a nuu' ña xini xa'an'. ⁴ Süu' jaan' ndii mii' Ndiosí ni sakuiso' chuun' ndu te ka'an ndoso' ndu tu'un va'a jaan', te nii' sakan' yoo a ka'an ndu, sakan' te nduku' ndu ña sakuatia' ndu ne yivi', süu' jaan' ndii nduku' ndu ña sakuatia' ndu Ndiosí, ña xini saa iin' nimá e' kuiti'. ⁵ Te xini tu ndo' ña koq' kivi' ni ka'an ndatun' ndu nuu' ndo' te sakandixa' ndu ndo'ó, ni ndee ni xini xa'an' tu ndu ndo'ó te kiji' ndu xu'un' nda'a' ndo'. Xini Ndiosí ña xaa' ndu sakan'. ⁶ Te ni ndee nduku' tu ndu ña koqo ka'nu' ndee jin ne yivi' ndu'u, ni ndee ndo'ó uun ndee ka ne yivi' ndii, kuni ndu ña saa nja sakan'. Tee' ndee te tianu' Jesús sania'a ichi' a nduu' ndu, te kumi' ndu ndiee' te tiachuun' ndu ndo'ó ndii, ni xaa ndu sakan'. ⁷ Süu' jaan' ndii kuie ni kuu ndu xiin' ndo' ndee naa xaa' jin ña'a' ña' ndani a si'e a', te xito'

va'a a. ⁸ Te xa'a' a ña ndani xava'a ndu ndo'ó ndii, süu' tu'un va'a xa'a' Ndiosí kuiti' ni sania'á ndu ndo'ó, süu' jaan' ndii ndee kivi' ñuu ndu ni kuni ndu taxi tu ndu xa'a' ndo', sakan' ña ndani xava'a ndu ndo'ó, ndee naa nimá ndu nduu' ndo'. ⁹ Te naka'an' ndo'ó, ñani ta'an' ndu, saa ni xachuun' u'vi va ndu, te ni saxavi xiin' mii' tu ndu ña xachuun' ndu nduvi' xiin' ñuu te sando'o' ndu ndee iin ndo'ó xa'a' ña tiaku ndu kij' ka'an ndoso' ndu tu'un va'a xa'a' Ndiosí nuu' ndo'.

¹⁰ Xiní Ndiosí, te xiní tu ndo'ó saa ni xika ndoo ndu nuu' Ndiosí nuu' ndo'. Te xiní tu ndo' saa ni xachuun' ndaku ndu nuu' ndo'ó, ne ini xini ña'a'. Te koo' ndee iin xa'a' ña kuvi tiin kuachi ne yivi' ndu'u. ¹¹ Te xiní tu ndo' ña ni kuvi va'a ndu xiin' i'in ndo' ndee naa xaa' iin yuva' xiin' si'e ra. ¹² Sakan' ni xandjeni ndu ndo'ó, ni chi'ni kuei tu ndu ndo'ó xiin' kuento, te ni ka'an ndiee' ndu xiin' ndo' te kaka xata'an ndo' saa kuni Ndiosí, ña ni kana yoo' te kundiee e' mii' xa'ndia chuun' a mii' ndatun' koo' chukuu' kaa'.

¹³ Ña jaan' na xikuiin ndu ña taxi' ndu ña chindani Ndiosí xa'a' a ña ni natiin va'a ndo' tu'un a kij' ni ka'an ndoso' ndu a nuu' ndo'. Te süu' ni natiin ndo' a ndee naa tu'un ne yivi', süu' jaan' ndii ni natiin ndo' a ndee naa tu'un Ndiosí. Te tu'un Ndiosí xna'a nduu' a, te xiin' tu'un jaan' xachuun' Ndiosí xiin' nimá ndo'ó, ne ini xini ña'a'. ¹⁴ Ne ñani ta'an' i, kij' ndo'o' ndo' xaa' ne ta'an' ndo' ndii, ndo'o' ndo' saa nii' ni ndo'o' i'in ti'vi ne nakaya xa'a' Ndiosí, ne nduu' kuenta Cristo Jesús, ne ndiee' ñu'u' Judea, ni xaa ne judío, ne ta'an' ndu. ¹⁵ Te ne judío jaan' nduu' ne ni xa'ni' xto'o' e' Jesús, te suvi tu ña ni xa'ni' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', te suvi ni tu ña ni taxi' ndu'u. Te xaa' ña ña kuni Ndiosí, te ndasi' ña sakuu' ne yivi', ¹⁶ sakan' ña taxi' ña ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo'ó, ne tuku', te kaku ndo' nuu' kuachi ndo'. Te xiin' sakuu' ña xaa' ña jaan' ndii, so'o' kuu' kua'a' ka

kuachi ña nuu' Ndiosí, ndisu ndiee' va sando'o' ña'a' a.

Kuni ku'un ndi'e' ni tukuu' Pablo mii' ndiee' ne ñuu Tesalónica

¹⁷ Ñani ta'an' ndu, tee' ndee ni kuxika' ndu nuu' ndo' ni xaa ne yivi' jaan' iin xa'a' ndii, yachi va ni kuni ndu nandiko' tukuu' ndu mii' ndiee' ndo', te koo ndu xiin' ndo', sakan' ña ñu'u' ndo' nimá ndu tee' ndee xika' ndiee' ndu nuu' ndo'. ¹⁸ Ña jaan' na kuii' ni kuni ndu ku'un ndu mii' ndiee' ndo' jaan'. Yu'u, te nduu' Pablo ka vi' ndii, ki'in' ichi' ni xika i ku'un i mii' ndiee' ndo', ndisu ni nakasi ña ndiva'a nuu' ndu. ¹⁹ Kuachi ndii, ñaá xini ndo' ña ndo'ó nduu' ne xaa' sakan' te ndiatu' ini ndu, xiin' ña kuation' nimá ndu, te kunduu tu ndo' ña kuvi ka'an va'a ndu xa'a' ndu nuu' xto'o' e' Jesucristo kij' nandiko' tukuu' a? ²⁰ Süu ndo'ó nduu' ne xaa' sakan', te ka'an va'a ndu xa'a' ndu, te suvi tu ndo' xakuatia' nimá ndu.

3

Ni ti'vi' Pablo Timoteo ñuu Tesalónica

¹ Xa'a' a jaan' na kuii', kij' ni kundieni ka ndu ndii, ni ndoo ndu kuento ña ndoo ndu ñuu Atenas, ² te ni ti'vi' ndu Timoteo, ñani e', mii' ndiee' ndo'. Te jaan' ndii, te xachuun' inga' xiin' ndu kuenta Ndiosí xa'a' tu'un va'a ña ka'an xa'a' Cristo nduu' ra. Ni ti'vi' ña'a' ndu te nakata ni'i ka ra ndo'ó nuu' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, te sandieni tu ra ndo'ó nuu' ña jaan', ³ koto ka kuxioo ndo' nuu' ichi' a xa'a' a ña sando'o' ne yivi' ndo'ó. Kuachi ndii xiní ndo' ña kuni a kundoo e' ña jaan'. ⁴ Sakan' na kij' ni yoo ndu xiin' ndo' ndii, ni sakuni' ndu ndo'ó ña sando'o' ne yivi' yoo', te sakan' xna'a ndo'o' e' vitin. ⁵ Xa'a' a jaan' na kij' ni kundieni ka yu'u ndii, ni ti'vi' i Timoteo mii' ndiee' ndo' te kuni i naa' kusaa' ndikun ka ndo' ichi' Jesús. Kuachi ndii ni xanini i ña tee' kuain' xa ni koyo ndo' nuu' ña xito' kua'a' ña ndiva'a ndo'ó, te

chuun ña ni xaa ndu tejn ndo' ndii, ni ndoñu'u' saka a.

6 Ndisu kij' ni nandiko' Timoteo ni xa'an ra mii' ndiee' ndo' ndii, ni ka'an va'a ra xiin' ndu xa'a' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, xiin' xa'a' ña ndani ta'an' ndo'. Te ndatun' va naka'an' ndo' xa'a' ndu, te kuni kunj tu ndo' nuu' ndu ndee naa kuní ndu'u' kunj ndu nuu' ndo'ó, ni kachi ra xiin' ndu. 7 Ñani ta'an' ndu, sakan' na kuii' tee' ndee sando'o' va ne yivi' ndu'u, te sakusuchi' tu nja ini ndu ndii, ni xandieni Ndiosí ndu'u' kij' ni xini ndu kuento ña ita' ni'i ndo' nuu' ña ini ndo' xini ndo' Jesús. 8 Te vitin ndii, ni nakunaa va'a nimá ndu kij' ni xini ndu ña ndikún ni'i ndo' ichi' xto'o e' Jesús. 9 Ndee xini ka ndu ndee ña ka'an ndu xiin' Ndiosí kij' taxi ndu ña chindani a xa'a' ña nakuatia' xava'a nimá ndu xa'a' ndo' nuu' a. 10 Sakan' na kuii' nduvi' xiin' ñuu xikan ndiee' ndu nuu' a ña taxi a kunj tukuu ndu nuu' ndo', te saxinu ndu ña kuní ka kundani ndo' xa'a' ña ini ndo' xini ndo' Jesús.

11 Na nunia' na yuva' e' Ndiosí, xiin' xto'o e' Jesucristo ichi' te kuvj xaa tukuu ndu mii' ndiee' ndo'. 12 Te na chindiee' na xto'o e' ndo'ó te ku'anu ndo' nuu' ña ndani ta'an' ndo', te kundani naa kundani ta'an' ka tu ndo', te kundani tu ndo' sakuu' ne yivi' ndee naa kundani ndu'u ndo'ó. 13 Te na chindiee' na a nimá ndo', sakan' te koo' kuachi ndo', te koo' tu ndee jin xa'a' ña tijn kuachi Ndiosí, yuva' e', ndo'ó kivi' kij' nandiko' xto'o e' Jesucristo xiin' sakuu' ne nduu' kuenta mii' a.

4

Ka'an Pablo ña kuní a saa e' ña xtani Ndiosí

1 Te vitin, ñani ta'an' ndu, ka'an nda'vi ndu xiin' ndo', te ndiaa yu'u' tu ndu ndo'ó xa'a' a ña ini e' xini e' xto'o e' Jesús ña kaka na kaka ndo' ña xakuatia' ndo' Ndiosí saa ni sania'á ndu ndo'ó. Tee' ndee xa xaa' ndo' a ndii, kuní a ña saa va'a ka ndo' a. 2 Kuachi ndii xa xini

ndo' ña ni sania'á ndu ndo'ó saa nii' ni sakuiso' chuun' xto'o e' Jesús ndu'u. 3 Kuachi ndii kuní Ndiosí ña kaka ndo' saa kuní mii' a kuiti', sakan' na kuii' kuxioo ndo' nuu' ña xiin. 4 Kuní a ña jin ndo' ndii, kundani ndo' ña kuu tuni ndo' xiin' jin' ndo', te kaka ndoo ndo' xiin' a. 5 Te ndioo' ini ka'an ta'an' ndo' naa xaa' ne tuku', ne xini yoo Ndiosí. 6 Te mii' kuu ndee jin ndo', ni ndee kuni xa'an' tu ndo' ñani ta'an' ndo' nuu' naa ña yo'o', sakan' ña sando'o' xto'o e' ne xaa' ña jaan' naa xa ni ka'an ndu xiin' ndo', te ni ndiaa yu'u' ndu ndo'ó. 7 Kuachi ndii ni kana Ndiosí yoo' te saa e' ña xe'na', süu' jaan' ndii ni kana a yoo', te kunduu e' nditia a. 8 Sakan' na kuii' yoo ka sanandiko' ña yo'o' ndii, süu' ña ka'an ne yivi' sanandiko' nja, süu' jaan' ndii, ña ka'an chuun' Ndiosí sanandiko' nja. Sakan' ña ña jaan' ni taxi' Espíritu Santo naa nimá e'.

9 Te xa'a' a ña ndani ta'an' ndo' ndii, kuní a ña ka'an ka i xa'a' ña jaan', sakan' ña mii' Ndiosí ni sania'á ndo'ó ña ndani ta'an' ndo'. 10 Kuachi ndii ndani tu ndo' sakuu' ne ini inga' xini Jesús xiin' e', ne ndiee' ñu'u' Macedonia nda'a' ñuu ndo'. Ndisu ka'an nda'vi ndu xiin' ndo', ñani ta'an' ndu, ña kundani naa kundani ta'an' ka ndo'. 11 Te kaka naa xika' ndo' ña ndiee' manj' ndo' xiin' sakuu' ne yivi'. Te xa'a' ña ka'an kuachi nuu' mii' kuiti' ndo' chuun' xa'a' ndo'. Te sachuun' ndo' xiin' nda'a' mii' ndo' te kutiaku ndo' saa nii' ni ka'an chuun' ndu xiin' ndo' kij' ni jaan'. 12 Te koto ka'nu' ne ini xini Jesús ndo'ó kij' kunj nja xaa' ndo' ña jaan', te kotiijn ndiaa ndo' ndee jin ne yivi'.

So'o saa a kivi' ña nandiko' xto'o e'

13 Ñani ta'an' ndu, kuní ndu ña kunj ndo' saa ndo'o' ne xa ni xi'i, te kusuchi' ini ndo' xa'a' nja ndee naa xaa' ne ndiatu' ini ña kundiee nja mii' ndu'u' Ndiosí. 14 Kuachi ndii kandixa' e' ña ni sanatiaku Ndiosí Jesús, te sakan' tu sanatiaku a ne

ni xi'i, ne ini xini Jesús, te nduiin nja xiin' a ndivi'. ¹⁵ Sakan' na kuii' ka'an ndu xiin' ndo' vitin ña ni ka'an xto'o e' xiin' ndu ndii. Yoo', ne tiaku kii' nandiko' a ndii, ki'in ichi' e' nuu' ne xa ni xi'i jaan'. ¹⁶ Kuachj ndii mii' xto'o e' Jesús keta ndee ndivi' ka'an chuun' ti'e' a xiin' tachj' yu'u' a, te ka'an ti'e' tu jin ángele kuu' nuu', te nde'i ti'e' tu jin ndachuun' Ndiosí. Te ne ni xi'i, ne ini xini Cristo ndii, xi'na ka nja natjaku kii' sakan'. ¹⁷ Sakan' te yoo', ne tiaku kii' sakan', ne ni ndoo ka ndiee' ndii, jin xita' inga' tjo' Ndiosí yoo' xiin' ne jaan', te ku'un e' nuu' viko', te nduiin e' xiin' xto'o e' tein tachj'. Te sakan' kundiee e' xiin' a ndee ndi'i ni kivi'. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na kuii' sandjeni ta'an' i'in ndo' xiin' tu'un yo'o'.

5

¹ Ñanj ta'an' ndu, kuni a ña ka'an i xiin' ndo' amaa kuiti' nandiko' xto'o e' Jesús, ni ndee kuni tu a ka'an i xiin' ndo' saa kuiti' xka'ndia a. ² Kuachj ndii xa xini kaxi' ndo' ña kii' xaa kivi' ña nandiko' xto'o e' ndii, jin xaa ki'i' kuiti' a ndee naa xaa' jin te kui'na' ñuu. ³ Kii' ka'an ne yivi' ndii: "Ndiee' manj' e', te kjo' a yoo", kachi nja, sakan' te jin kixin kuiti' ña sandoñu'u' ña'a' ndee naa jin kuaxi kuiti' ña ndo'o' jin ña'a' kii' xito' sakaku' a'. Te kjo' a kuvj' saa nja, te kaku nja. ⁴ Ndisu ndo'ó, ñanj ta'an' ndu ndii, yoo sa'vi ini ndo' xa'a' kivi' jaan' te jin nianí a ndo'ó ndee naa tiin' nianí te kui'na' ne yivi'. ⁵ Sakan' ña sakuu' ndo'ó ndii, xa tuvi' nuu' nimá ndo' xaa' ñu'u' Ndiosí, te xika' ndo' ndee naa jin ke'in' nduu' a. Te ndüu' e' ndee naa ne xika' ñuu, ni ndee ndüu' tu e' ne xika' jin yavi'. ⁶ Sakan' na kuii' taxi' e' ña kjo sa'vi ini e' xa'a' kivi' jaan' naa xaa' ne ini xini Jesús, süu' jaan' ndii kjo tu'va e' xa'a' a, te kjo ñu'u' ini tu e'. ⁷ Kuachj ndii, ne yoo sa'vi ini xa'a' kivi' jaan' ndii, kixin nja ñuu, te xi'i' tu nja vino ñuu, te xini nja. ⁸ Ndisu yoo', ne xa tuvi' nuu' nimá xaa' ñu'u' Ndiosí ndii, kuni a

ña kjo ñu'u' ini e', te tiasi ña ini e' xini e' Jesús yoo', xiin' ña ndani ta'an' e'. Te ña ndiatu' ini e' sakaku' Jesús yoo ndii, nduu' a ndee naa ti'e' ña kasi xini' e'. ⁹ Kuachj ndii, süu' ni nakaxin Ndiosí yoo' te sando'o' a yoo', süu' jaan' ndii ni nakaxin a yoo' te sakaku' a yoo' xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo, ¹⁰ ña ni xi'i a xa'a' e', te kundiee inga' e' xiin' a naa ni xi'i e' uun naa' tiaku e'. ¹¹ Sakan' na kuii' sandjeni ta'an' i'in ndo', te chindiee' ta'an' tu ndo' ña ku'nu ka ndo' nuu' ichi' Jesús naa xa xaa' ka ndo'.

Ndiaa yu'u' Pablo ne ini xini Jesús saa kuni a kaka nja

¹² Ñanj ta'an' ndu, ka'an nda'vi ndu xiin' ndo' ña kjo ka'nu' ndo' ne xachuun' u'vi tein ndo' chuun nuu' xto'o e', ña xito' nja ndo'ó, te sania'á tu nja ndo'ó ña ndikun ndo' ichi' a. ¹³ Te jin ka'nu' va ndo' ne jaan', te kundani va tu ña'a' ndo' xa'a' chuun ña xaa' nja. Te kundiee manj' xiin' ta'an' ndo'. ¹⁴ Ñanj ta'an' ndu, ka'an nda'vi tu ndu xiin' ndo' ña kanj kuento ndo' ne suxan', te sandjeni tu ndo' ne nuu' nimá, te chindiee' ni tu ndo' ne itia' ini, te sakan' tu kule kuvj' ini ndo' xiin' sakuu' ne yivi'. ¹⁵ Chuun xa'a' va ndo' ña ndee jin ndo' sanandiko' ña nja'a xa'a' ña nja'a ña xaa' ne yivi' xiin' ndo', süu' jaan' ndii kaka ndo' xaa' ndo' ña va'a xiin' ta'an' ndo', te jin kachi tu saa ndo' a xa'a' sakuu' ne yivi'.

¹⁶ Kuatia' na kuatia' ini ndo'. ¹⁷ Te ka'an na ka'an ndo' xiin' Ndiosí. ¹⁸ Te taxi' na taxi' ndo' ña chindani a xa'a' sakuu' ña ndo'o' ndo'. Kuachj ndii ña jaan' nduu' ña kuni Ndiosí saa e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús.

¹⁹ Tiasj ndo' ña kuni saa Espiritu Santo. ²⁰ Te sanuu' tu ndo' ña ka'an tiakú ne yivi' xaa' Espiritu Santo jaan'. ²¹ Ndisu sakuaan ndi'i ndo' a te kuni ndo' naa' Espiritu Santo jaan' nduu' ña saka'an tiakú ne yivi' jaan' uun süvi a. Te ña va'a kuiti'

na^tiin ndo'. ²² Te na kuxioo tu ndo' nuu' sakuu' nuu' ña ña'a.

²³ Na taxí na Ndiosí ña maní' koo xiin' ndo', te na ndasandoo ndi'i xachi' a ndo'ó. Te sakan' taxa'a a kani' ndo', naa kuu' espíritu ndo', xiin' nimá ndo', xiin' ñu'u' nde'i ndo', te koo' ndee iin xa'a' ña tiin kuachi' a ndo'ó kii' nandiko' xto'o e' Jesucristo. ²⁴ Sakan' ña Ndiosí, ña ni kana yoo' ndii, xachuun' ndaku a te saxinú a sakuu' ña jaan'.

Ndeji' Pablo ne iní xini Jesús

²⁵ Ñani ta'an' ndu, ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu. ²⁶ Chito nuu' ta'an' sakuu' ndo' kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndo'. ²⁷ Ka'an chuun' i nuu' ndo' saa kuni xto'o e' ña ka'vi ndo' tutu yo'o' nuu' sakuu' ñani ta'an' e'. ²⁸ Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo ndo'ó. Sakan' na kunduyu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Tesalónica

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u Pablo, xiin' Silvano, xiin' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tesalónica, ne nakayá xa'a' yuva' e' Ndiosí xiin' xa'a' xto'ó e' Jesucristo. ² Na sañu'u' va' na a ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koq xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani Ndiosí, te ka'án tu ra ña sando'o' a ne sando'o' ne ndikún ichi' a

³ Ñani ta'an' ndu, kuní a ña taxí ndu ña chindani Ndiosí sakuu' ichi' xa'a' ndo'. Xata'an saá ndu sakan', kuachí ndii kua'an kuá'nu te kua'an kuá'nu ña ini ndo' xini ndo' Jesús, xiin' ña ndani ta'an' ka ndo' i'in kivi' kua'an. ⁴ Xa'a' a jaan' na ka'án kuatia' ndu nuu' i'in ti'vi, ne nakayá xa'a' Jesús, saá kundieni ndo' nuu' sakuu' nuu' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó, xiin' sakuu' nuu' ña xandij' nja xiin' ndo'. Te ka'án tu ndu saá vi' ini ndo' xini ndo' Jesús kij' ndo'o' ndo' sakan'.

⁵ Te xa'a' a ña kundieni ndo' ña ndo'o' ndo' jaan' ndii, nia'á a ña xachuun' ndaku Ndiosí, te xata'an kundiee' ndo' mii' xa'ndia chuun' a, sakan' na ndo'o' ndo' xa'a' ña jaan' vitin. ⁶ Te xa'a' a ña xachuun' ndaku Ndiosí ndii, sando'o' a ne sando'o' ndo'ó jaan'. ⁷ Te ndo'ó, ne ndo'o' vitin ndii, taxí a ña ndiee' ndo' xiin' ndu kij' satuvi' xiin' mii' xto'ó e' Jesús ndee' ndivi' xiin' kua'a' ángele, ña xika' nuu' nuu' a. ⁸ Te kixin a tein ñu'u' ndatin, te sando'o' a sakuu' ne xini yoo Ndiosí, ne ni kandixa' tu'un va'a xa'a' xto'ó e' Jesucristo. ⁹ Ne jaan' ndii, kundo'o' nja ndee' ndi'i' ni kivi' saá a kij' sakan', te taxí a ña kundiee' nja xiin'

a. Ni ndee' taxí tu a kundiee' nja nuu' ña ndiee' ndatun' koo' chukuu' a. ¹⁰ Sakan' saá a kij' xaa' kivi' ña nandiko' a jaan', te koto ka'nu' ña'a' sakuu' ne nduu' kuenta a, te nandaní tu nja kuní ña'a' nja. Te kundiee' tu ndo'ó ikan' xiin' ne jaan' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' ña ni ndiee' yu'u' ndu nuu' ndo'.

¹¹ Xa'a' a jaan' na ka'án te ka'án ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kunduu' ndo' ne xata'an xa'a' chuun' ña ni kana a ndo'ó, te xiin' ña ndiee' a na saxinú a ña va'a ña kuní ndo' saá ndo', xiin' ña va'a ña xaa' ndo' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús. ¹² Te xiin' ña xaa' ndo' jaan' natjin xto'ó e' Jesucristo ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi', te natjin tu ndo'ó ña tjin ka'nu' jaan' xa'a' a ña kundani mii' Ndiosí xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó.

2

Xi'na ka te nja'a kixin, sakan' te kixin Jesús

¹ Te vitin ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' ña nandiko' xto'ó e' Jesucristo xiin' xa'a' saá nata'an' e' xiin' a. Ñani ta'an' ndu, xikan' ndu nuu' ndo' ² ña taxí ndo' ña sandi'ni ne yivi' ndo'ó, ni ndee' küyivi' tu ndo' saá nja naa' ka'án nja ña ni satuvi' Espiritu Ndiosí nuu' nja ña xa ni kixin tukuu' xto'ó e' Jesús, uun naa' ka'án ndoso' nja ña jaan', uun naa' ka'án nja ña ni natjin nja jin tutu nda'a' ndu'u ña ka'án xa'a' ña jaan' ndii. ³ Taxí ndo' kuní xa'an' ndee' jin ne yivi' ndo'ó xiin' ndee' ka nuu' ña xini xa'an'. Kuachí ndii, kij' kuní ka xaa' kivi' jaan' ndii, xi'na ka kivi', ña nakuita tei' kua'a' va' ne yivi' nuu' Ndiosí, xaa, xiin' ña tui' te xaa' kuenta kuu' tu'un ndei' Ndiosí. Te jaan' ndii, te xa yoo ndoñu'u' xachi' nduu' ra. ⁴ Kuachí ndii xikuita'nú ra nuu' sakuu' ña ka'án ne yivi' nduu' ndiosí, xiin' nuu' sakuu' ña xaka'nu' ne yivi', te ndee' tixin yukun' ka'nu' Ndiosí nda'ni ra kundu'u' ra, te ka'an ra ña xa Ndiosí nduu' mii' ra. ⁵ Te naka'an' ndo' ña xa ni ka'an i

xiin' ndo' xa'a' te jaan' kii' ni ndu'u' i tein ndo'. ⁶ Xini kaxi' ndo' ña yoo iin ña nakasi te jaan' te sätuví xiin' mii' ra ndee kii' xaa kivi' ña kuni a saa ra ña jaan'. ⁷ Kuachi ndii xa ni xa'a' xachuun' ña ndiee' ña ndiva'a, ña yoo si'e jaan', ndee ña kuni kundia'a ndi'i ña nakasi ña'a' kuiti' te tui a. ⁸ Te sakan' te tui te xaa' kuenta kuu' tu'un ndei' Ndiosi jaan', te xto'o e' ndii, ka'ni' ña'a' a xiin' tachi' yu'u' a, te sandoñu'u' xachi' ña'a' a xiin' ndiee' ndatun' koo' chukuu' a ña kixin xiin' a. ⁹ Te kii' tui te jaan' ndii, ña ndiva'a sakuiso' chuun' ña'a' te saa ra kua'a' nuu' chuun' ka'nu' siki', xiin' kua'a' ña nia'a' siki', xiin' kua'a' ña vixi siki' ña nandaní ne yivi'. ¹⁰ Te tiiin ra sakuu' nuu' ña xini xa'an' kiji va, te kuni xa'an' ra ne kua'an' ichi' vi'e ndiaya' xa'a' a ña ni kuni ña kandixa' ña ña ndixa te kaku ña nuu' kuachi ña. ¹¹ Xa'a' a jaan' na ti'vi' Ndiosi iin ndiee' ña kuni xa'an' ndiee' ne jaan' te kandixa' ña ña xini xa'an' jaan', ¹² sakan' na katun' Ndiosi sakuu' ne ni kandixa' ña ndixa, süu' jaan' ndii ni xtaní ka ña xaa' ña ña ña'a.

Kuita ni'i e' nuu' ichi' Jesús

¹³ Ndisu ndo'ó, ñani ta'an' ndu, ne ndani xto'o e' Jesús ndii, kuni a ña taxi naa taxi' ndu ña chindani Ndiosi xa'a' ndo', sakan' ña xa ni nakaxin a ndo'ó ndee ña nuu' te kaku ndo' xiin' ña ndiee' Espiritu Santo, ña xaa' sakan', te nduu' ndo' nditja Ndiosi, xiin' ña ini ndo' xini ndo' ña ndixa. ¹⁴ Xa'a' a jaan' na ni kana Ndiosi ndo'ó xiin' tu'un va'a ña ni ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' te kundiee na ndo' mii' ndatun' kaa', mii' yoo xto'o e' Jesucristo. ¹⁵ Ñani ta'an' ndu, sakan' na kuu' kuita ni'i ndo' nuu' ña ni saya'a ndu nuu' ndo', te kaka ndaku tu ndo' nuu' a, naa' nduu' a ña ni ka'an xiin' yu'u' ndu nuu' ndo', uun naa' nduu' a ña ni ke'i ndu nuu' tutu.

¹⁶ Te mii' xto'o e' Jesucristo xiin' yuva' e' Ndiosi, ña nduu' ña ndani yoo', te ni taxi mii' a ña saki'vi a

yoo' ndee ndi'i ni kivi', te ni taxi tu a ña ndiatu' ini va'a e', ¹⁷ na sandieni na tu a nima ndo', te chindiee' tu a ndo'ó xiin' sakuu' ña va'a ña saa ndo', uun ña ka'an ndo'.

3

Xikan Pablo ña ka'an ña xiin' Ndiosi te kiku ka tu'un a

¹ Ñani ta'an' ndu, mii' ndi'i' ndoso' yo'o' ka'an ndu xiin' ndo' ña ka'an va ndo' xiin' Ndiosi xa'a' ndu te yachi kiku tu'un va'a xa'a' xto'o e', te natiiin ka'nu' ne yivi' a ndee naa ni natiiin ndo'ó a. ² Te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosi ña sakaku a ndu'u nuu' ne ña'a. Kuachi ndii süu' sakuu' ne yivi' ini xini Jesús. ³ Ndisu xto'o e' ndii, xachuun' ndaku a, ña jaan' na kuu' sandieni a ndo'ó, te koto tu a ndo'ó nuu' ña ndiva'a. ⁴ Te xa'a' a ña iin nduu' e' xiin' xto'o e' Jesús ndii, ini ndu ña saxinu' ndo' ña ni ka'an ndu xiin' ndo', te kua'an naa kua'an ndo' ña saxinu' ndo' ña jaan'. ⁵ Te na chindiee' xto'o e' ndo'ó, te kundani ka ndo' ne yivi' saa nii' ndani Ndiosi sakuu' e', te na taxi tu a ndiee' ndo', te sandieni xiin' mii' ndo' nuu' tundo'o' naa ni xandieni xiin' mii' Cristo nuu' ña ni ndo'o a.

Ka'an Pablo ña kuni a sachuun' e' te kutiaku e'

⁶ Ñani ta'an' i, xiin' ña ndiee' xto'o e' Jesucristo ka'an chuun' ndu xiin' ndo' ña kusiin' ndo' nuu' sakuu' ne suxan', ne ndikun' ichi' Jesús, ne xika' saa ni sania'a ña'a' ndu. ⁷ Kuachi ndii xini mii' ndo'ó saa kundikun' ndo' xata' ña ni xaa ndu kii' ni yoo ndu xiin' ndo', ni nduu' ndu te suxan' kii' sakan'. ⁸ Te ni ndee ni xaxi' so'o ndu ña'a ndee iin ne yivi', süu' jaan' ndii nduvi' xiin' ñu ni xachuun' u'vi' ndu, sakan' ña ni kuni ndu sando'o' ndu ndee iin ndo'ó. ⁹ Ni xaa ndu sakan' tee' ndee xata'an ña taxi ndo'ó ña xaxi' jaan' kaxi' ndu. Ndisu ni kuni ndu sakan' te kundikun' ndo' ichi' ña ni nia'a ndu jaan'. ¹⁰ Kuachi ndii sakan' tu kii' ni yoo ndu xiin' ndo' ndii, ni ka'an chuun' ndu ña naa' yoo ka

küni sachuun' ndii, na küxi tu nja.

¹¹ Kuachi ndii ni xini ndu kuento ña yoo sava ne suxan' tein ndo', te küni sachuun' nja ndee iin nuu' chuun, süu' jaan' ndii chi'ni' xiin' mii' nja nuu' ña xaa' tuku ne yivi' mii' köo' kana' ña'a'. ¹² Te ne jaan' ndii, ka'an chuun' ndu xiin' nja, te kani tu ña'a' ndu kuento xa'a' a ña ni sakuiso' chuun' xto'o e' Jesucristo ndu'u, ña na sachuun' manj' nja, te kutiaku nja. ¹³ Te ndo'ó, ñani ta'an' ndu, na xavi ndo' ña xaa' ndo' ña va'a.

¹⁴ Saa ndo' kuenta naa' yoo sava ne küni kandixa' ña ka'an ndu nuu' tutu yo'o', te ki'in ta'an' ndo' xiin' nja, sakan' te kuka'an nuu' nja xa'a' ña xaa' nja jaan'. ¹⁵ Ndisu kundasi' ña'a' ndo', süu' jaan' ndii ka'an manj' ndo' xiin' nja xa'a' a ña ne ini xini xto'o e' xiin' e' nduu' nja.

Ti'vi' Pablo cha'an' so'o' ndi'i'

¹⁶ Te xto'o e', ña taxi' ña manj', na taxi na ña manj' a koó xiin' sakuu' ndo' saa kivi' xiin' amaá ka. Te na koó na a xiin' sakuu' ndo'. ¹⁷ Yu'u, te nduu' Pablo, ke'i i xiin' nda'a' mii' i cha'an' ndo'. Sakan' xaa' i xiin' sakuu' tutu ña ke'i i te nia'á i ña yu'u ni ke'i i a. Sakan' ke'i yu'u. ¹⁸ Na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Timoteo

Ti'vi' ra cha'an' ra

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i ichi' a, sakan' ña Ndiosí, ña ni sakakú yoo', xiin' Jesucristo, ña ndiatu' iní e' xa'a', ni sakuiso' chuun' yu'u. ² Ti'vi' i cha'an' un', Timoteo, te nduu' un' ndee naa si'e i xa'a' a ña iní inga' e' xini e' Cristo. Na sañu'u' na yuva' e' Ndiosí xiin' xto'o e' Cristo Jesús yo'ó, te na kuvita iní a xa'a' un', te na taxi tu a ña maní' koo xiin' un'.

Ka'an Pablo ña kuni a koto xiin' mii' e' nuu' ne sania'á ña xini xa'an'

³ Kij' ni keta i kua'an i ñu'u' Macedonia ndii, ni ka'an nda'vi i xiin' un' ña ndoo un' ñuu' Éfeso te ka'an chuun' un' xiin' sava te sania'á ña xini xa'an' ña na sajin kui'n ra ña jaan'. ⁴ Te na sajin kui'n tu ra ña sania'á ra kuento yata', uun ña natava' ra kuenta yoo ni nduu' ichi' yata' ne yivi', ña koo' kivi' ndi'i'. Kuachi ndii kuento kuiti' sakani ta'an' ña jaan' ne yivi', te taxi' a ña kua'nu' e' nuu' ña iní e' xini e' Jesús. ⁵ Te ni ka'an chuun' i ña jaan' xiin' un' te sania'á un' ne yivi' ña ndani ta'an' e', xiin' ña ndoo koo nimá e', xiin' ña naá kaxi' tu ña xanini e', xiin' xa'a' ña iní xna'a e' xini e' Jesús. ⁶ Te xa ni kuxioo sava te yivi' nuu' ña jaan', te ndee xa nuu' xa'a' ña kuasa' kuni kuiti' kani' ta'an' ra kuento. ⁷ Te kuni kunduu' ra te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí, kachi mii' ra, ndisu ndee kundani ra ña ka'an tu'un' ndei' jaan' ni ndee ña sania'á ndituni va ra.

⁸ Ndisu yoo' ndii, xini e' ña ña va'a nduu' tu'un' ndei' jaan' naa' xachuun' ndaku e' xiin' a. ⁹ Te xini tu e' ña süu' yoo tu'un' ndei' jaan' xa'a' ne xachuun' ndaku, süu' jaan' ndii yoo a xa'a' ne xka'ndía ndoso'

a, xiin' xa'a' ne xaso'o nuu' a, xiin' xa'a' ne xaa' ña kuni Ndiosí, xiin' ne xtani sa'a kuachi, xiin' ne xito' ka'nu' Ndiosí, xiin' ne xa'nu' tu'un' ndei' Ndiosí, xiin' ne xa'ni' yuva' si'i' mii' ña, xiin' sakuu' inga ne xa'ni', ¹⁰ te yoo tu a xa'a' ne kumi' musa, xiin' xa'a' te yivi', te kandu'u' xiin' inga te yivi', xiin' xa'a' ne xiko' ne yivi', xiin' xa'a' ne vixi, xiin' xa'a' ne ndiee' yu'u' xiin' ña vixi, xiin' xa'a' ndee ka ña kani' ta'an' xiin' ña ndixa, ña sania'á e' xa'a' Jesús, ¹¹ ña nakuitá xiin' tu'un' va'a ndatun' koo' chukuu', ña ka'an xa'a' Ndiosí, ña xata'an tijn ka'nu' e', ña ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i tu'un' jaan'.

Ka'an Pablo ña ni kuvita iní Jesús xa'a' ra, te ni sakuiso' chuun' ña'a' a

¹² Taxi' i ña chindani xto'o e' Cristo Jesús, ña taxi' ndiee' i, sakan' ña ni xini a ña te xachuun' ndaku nduu' i, te ni sakuiso' chuun' a yu'u. ¹³ Tee' ndee ni nduu' i te kania'a xa'a' a, te ni nduu' tu i te xandii' xiin' ne iní xini ña'a', te ni nduu' ni tu i te tei' nuu' a kij' sakan', ndisu ni kuvita iní a xa'a' i, sakan' ña ni kandixa' ña'a' i, te ni ndee ni kundani tu i ña ni xaa i. ¹⁴ Ndisu xa'a' a ña ndani kua'a' mii' xto'o e' Ndiosí yu'u, na ni taxi' a ña iní i xini ña'a' i, xiin' ña ndani i ne yivi' xaa' Cristo Jesús. ¹⁵ Ña ka'an i yo'o' ndii, ña ndaku nduu' a, te xata'an ña natijn sakuu' ne yivi' a: ña ni kixin' Cristo Jesús iin yivi', te sakakú a ne ndiso' kuachi, te yu'u nduu' te nuu', te ni ndiso' kua'a' ka kuachi te ni sakakú a. ¹⁶ Ndisu xa'a' a jaan' na ni kuvita iní Ndiosí xa'a' yu'u, te ndiso' kua'a' ka kuachi, te ni nia'a' Cristo Jesús xiin' i sakuu' ña kuie kuu' iní a. Te ni nia'a' tu a ña naa' iní ne yivi' kuni ña'a' ña ndii, taxi' a kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i' nda'a' ña naa ni xaa a xiin' yu'u. ¹⁷ Te na natijn na Ndiosí sakuu' ña tiin' ka'nu', xiin' sakuu' ña xaka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Te ña jaan' nduu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndee ndi'i' ni kivi'. Te koo' kivi' kuví a, te ndee iin ne yivi' kuví kuni

nduchi' nuu' ña'a', te ña jaan' kuiti' nduu' Ndiosí. Sakan' na kunduu a.

18 Timoteo kua'a mii' i, ña yo'o' sakuiso' chuun' i yo'ó, ña nakuitá xiin' ña ni ka'an tiakú ra xa'a' un' saa'. Sakan' na ña jaan' na kunduu ndiee' un' te kunta'an' naa kunta'an' va'a un' xiin' ña ña'a. 19 Te na kunduu tu a ndiee' un' te kuuin ni'i un' xiin' ña ini un' xini un' Jesús, te kuaa kaxi' tu ini un'. Sakan' ña sava ne ndikún ichi' Jesús, ne ni xaa' ña jaan' ndii, ni sana ña nuu' ña ini ña jaan' ndee naa tundo' kii' kani ta'an' nu'. 20 Sakan' ni xka'ndia a xiin' Himeneo xiin' Alejandro. Sakan' na ni sanakua'a ña'a' i nda'a' ña ndiva'a te kundani ra ña va'a kani'a ra xa'a' Ndiosí.

2

Va'a ka ña ka'an e' xiin' Ndiosí xa'a' sakuu' ne yivi'

1 Ña yo'o' xikán i nuu' un' vitiñ ña ka'an nda'vi un' xiin' Ndiosí xa'a' sakuu' nuu' ne yivi', te kakan tu un' nuu' a xa'a' ña. Te ka'an un' xiin' a xa'a' ña, te sakan' tu taxí un' ña chindani a xa'a' ña. 2 Sakan' tu saa un' xa'a' te xa'ndia chuun', te ka'nu' koo' chukuu', xiin' xa'a' sakuu' te kumi' ndiee', te kuví kundiee maní e' iin yivi', te kundíni nimá e', te xaa' e' ña kuní Ndiosí, te kuví kaxi' tu e' xiin' ne yivi'. 3 Sakan' ña ña jaan' nduu' ña va'a, ña xtani Ndiosí, ña ni sakakú yoo'. 4 Kuachi ndii kuní Ndiosí ña kaku sakuu' ne yivi' nuu' kuachi ña, te kuní tu a ña natiiin ña ña ndixa xa'a' a. 5 Sakan' ña yoo iin ndaa' kuiti' Ndiosí, te yoo iin ndaa' kuiti' tu ña xikui'ní xa'a' sakuu' ne yivi' nuu' a. Te ña jaan' nduu' Jesucristo, ña nduu' tu te yivi', 6 ña ni sanakua'a kivi' ñuu a te ni xi'i a, te nduu' a ya'vi xa'a' kuachi sakuu' ne yivi'. Te ni xka'ndia sakuu' ña jaan' kivi' ña ni chituni mii' Ndiosí. 7 Xa'a' a jaan' na ni sakuiso' chuun' Jesús yu'u, te sania'á i ichi' a nuu' ne tuku', te ka'an ndoso' i tu'un a, te sania'á tu i ña jaan' te ini ne jaan' kuni ña'a' ña, te kuni tu ña ña

ndixa. Te süu' xini xa'an' i ña ndixa ka'an i xa'a' Cristo.

Ka'an Pablo xa'a' te yivi' xiin' xa'a' ña'a'

8 Sakan' na kuu' kuní i ña mii' ka ka'an te yivi' xiin' Ndiosí ndii, na ndani'i ra nda'a' ra xiin' ña ndoo nimá ra, te na nasa'a' ra, te ni ndee kani' ta'an' tu ra kuento.

9 Te kuní tu i ña ña'a' ndii, xaku ti'o' nataxi xiin' mii' ña kii' ni'nu' ña toto, te kuní i ña kuu' kaxi' ña xiin' toto ña te nia'a' ña ña xaku'ita' ña te yivi', ni ndee satiin ndatun' tu ña ixi' xini' ña, ni ndee kü'un tu oro nda'a' ña, te ni ndee kü'un tu yuu' ndatun', ña nani' perla, sukun' ña, ni ndee kü'nu tu ña toto ya'vi va. 10 Süu' jaan' ndii va'a ka kundíni ña ña saa ña chuun va'a, ña nakuitá xiin' ña ndiee' yu'u' ña'a', ña' xito' ka'nu' Ndiosí. Te ña jaan' kunduu ndee naa ña nataxi xiin' mii' ña. 11 Te kuní tu i ña koo taxin' yu'u' ña'a' kii' sania'á te yivi' tu'un Ndiosí, te na koto ka'nu' ña ña xaa' ra jaan' kundiee taxin' ña. 12 Te taxi' i ña sania'á ndee iin ña'a', te ni ndee taxi' tu i ña viko ni'i' ña te yivi'. Va'a ka koo taxin' yu'u' ña. 13 Kuachi ndii xi'na ka ni xa'a Ndiosí Adán, sakan' te ni xa'a a Eva. 14 Te ni xini xa'an' ña ndiva'a Adán jaan', süu' jaan' ndii, ni xini xa'an' a Eva, sakan' te ni nama a' nuu' kuachi. 15 Ndisu ña'a' ndii, sakakú ña'a' Ndiosí xa'a' a ña yoo si'e a' naa' iin' ni'i a' nuu' ña ini a' xini a' Jesús, xiin' ña ndani a' ne yivi', xiin' ña xika' a' saa kuní Ndiosí kuiti', xiin' ña kaka kaxi' a'.

3

Yo'o' ka'an Pablo saa kuní a kuví te xito' ne nakayá xa'a' Jesús

1 Ka'an ne yivi' ña naa' kuni kunduu yoo ka te xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, ña ndaku nduu' a, ña iin chuun va'a ndioo' ini ra xa'a'. 2 Ndisu iin te xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kuní a ña kunduu ra te koo' ndee iin xa'a' ña kuví tiiin kuachi ña'a' ne yivi', te kuní tu a

ñā kundūu rā tē iin ndaa' kujti' ñā' si'i, tē kuní tū a ñā koo ñu'u' iní rā, tē kuní tū a ñā kuu' kaxi' rā, tē kuní tū a ñā xito' ka'nu' ñā'a' ne yivi', tē kuní tū a ñā natiiin va'a rā ne yivi' vi'e rā, tē kuní tū a ñā koo tu'va rā tē sanía'á rā. ³ Tē kuní a ñā kundūu rā tē xini, tē kuní tū a ñā kundūu rā tē kui'e, tē kuní tū a ñā kundūu rā tē ndioo' iní va xa'a' xū'un'. Süu' jaan' ndii kuní a ñā kundūu rā tē va'a nimá, tē kaka maní' tū rā xiin' ne yivi'. ⁴ Tē na kundūu rā tē xa'ndia chuun' va'a vi'e mii' rā, tē na sanía'á va'a rā si'e rā, tē kundūu nīa ne so'o, tē koto ka'nu' ñā'a' nīa. ⁵ Kuachi' ndii, naa' kúvi ka'ndia chuun' va'a iin tē yivi' tixin vi'e mii' rā ndii, ¿saa tū kúvi ka'an chuun' rā nuu' ne nakayá xa'a' Jesús, na sakan'? ⁶ Kuní tū a ñā kundūu rā iin tē sakan' xa'a' ndikún ichi' Jesús, koto ka sachié xiin' mii' rā, tē nama rā, tē kundo'o rā saa Ndiosí naa nī ndo'o ñā ndiva'a xa'a' a ñā nī xachié xiin' mii' mii' a. ⁷ Tē kuní tū a ñā kundūu rā iin tē ka'an va'a ne iní xini Jesús xa'a', sakan' tē nī'i' ne yivi' ñā kanīa'a nīa xa'a' rā, tē viku'un rā saa ñā ndiva'a jaan'.

Saa kuní a kuu tē chindiee' ne nakayá xa'a' Jesús

⁸ Tē tē chindiee' ta'an' xiin' tē xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kuní a kundūu rā iin tē ka'an va'a ne yivi' xa'a', tē kuní tū a ñā ndatu'un' ndaku rā, tē kuní a ñā kō'o kua'a' rā vino, nī ndee ndiōo' tū iní rā ñā kī'in kua'a' rā xū'un' nda'a' ne yivi' xiin' ñā xini xa'an'. ⁹ Tē kuní a ñā kaka naa kaka rā taxa'a rā ñā nī satuví Ndiosí nuu' e' xa'a' a ñā iní e' xini e' Jesús. Tē kunaan va'a nimá rā kij' xaa' rā ñā jaan'. ¹⁰ Ndisu ñā nuu' ndii, kuní a ñā kuní e' saa xika' rā, tē naa' kōo' ñā kúvi tiiin kuachi' e' rā ndii, sakan' tē kúvi kundūu rā tē chindiee' jaan'. ¹¹ Sakan' tū ñā' si'i' rā ndii, kuní a ñā kundūu a' ñā' ka'an va'a ne yivi' xa'a'. Tē kuní tū a ñā kanīa'a a' xa'a' ne yivi'. Süu' jaan' ndii kuu kaxi' a', tē kaka ndaku a' xiin' sakuu' ñā xaa' a'.

¹² Tē chindiee' ne nakayá xa'a' Jesús jaan' ndii, kuní a ñā kundūu rā tē iin ndaa' kujti' ñā' si'i. Tē kuní tū a ñā kundūu rā tē xa'ndia chuun' va'a nuu' si'e rā xiin' tixin vi'e rā. ¹³ Sakan' ñā tē chindiee' va'a ndii, xito' ka'nu' ñā'a' ne iní xini Jesús, tē kua'an kua'nu' ka tū ñā iní rā xini rā Cristo Jesús.

Ñā yo'o' nduu' ñā ndixa' ñā kandixa' e'

¹⁴ Ke'i i ñā yo'o' nuu' tutu tee' ndee ndiatu' iní i ñā xaa yachi' i mii' yoo un'. ¹⁵ Sakan' tē naa' kuu kuachi' i ndii, kuní un' saa kuu un' vi'e Ndiosí mii' nakayá ne yivi' xa'a' Ndiosí tiaku, ne taxi' ndiee' xa'a' ñā ndixa, tē nduu' tū nīa ndee naa nduyū a. ¹⁶ Xini kaxi' e' ñā ñā ka'nu' ya'a nduu' ñā ndixa, ñā nī satuví Ndiosí nuu' e' kandixa' e': Nī kixin Jesús iin yivi' nduu' a iin tē yivi', tē Espíritu Santo nī nīa'a ñā ñā xachuun' ndaku nduu' a, tē nī xini tū ñā'a' ángele, tē nī ka'an ndoso' tē yivi' xa'a' a nuu' ne tuku', tē nī kandixa' ñā'a' ne yivi' iin yivi', tē nī natiiin ñā'a' Ndiosí ndivi' mii' ndatun' va kaa'.

4

Sakuni' tū'un Pablo ne ndikún ichi' Jesús xa'a' ne sanía'á ñā xini xa'an'

¹ Ndisu ka'an kaxi' Espíritu Santo xiin' e' vitin ñā nakoo sava ne yivi' ñā ndixa xa'a' ichi' Jesús kivi' so'o' ndi'i, tē kandixa' nīa espíritu, ñā xini xa'an', tē kundikun nīa ñā sanía'á ne saka'an ñā ndiva'a. ² Tē ne sanía'á ñā jaan' ndii, ne xini xa'an' xasuvi' xiin' mii' nduu' nīa, tē nī kuxij' nimá nīa nuu' ñā ndaku, tē ndee sie kúchani ka nīa. ³ Tē táxi' ka nīa ñā tunda'a' ne yivi', tē táxi' tū nīa ñā kaxi' ne yivi' sava nuu' ñā xaxi'. Ndisu Ndiosí ndii, nī xa'a a sakuu' ñā xaxi' jaan', tē kúvi kaxi' yoo', ne iní xini ñā'a', ne xa xini ñā ndixa, ne taxi' ñā chindani a kij' xaxi' e' e. ⁴ Sakan' ñā sakuu' ñā nī

xa'a Ndiosí ndii, ña va'a nduu' a, te ndee jin a va'a kundasi' e' naa' taxi' e' ña chindani a kij' natiin' e' ña jaan'. ⁵ Kuachj ndii kuñu'u' a xaa' tu'un Ndiosí, te kuñu'u' tu a kij' ka'an e' xiin' a xa'a' a.

Saa kuní a kuu jin te xika' nuu' va'a nuu' Jesucristo

⁶ Te naa' sania'á un' ña yo'o' nuu' ñanji ta'an' e' ndii, te xika' nuu' va'a nuu' Jesucristo kunduu un', te xiin' ña ndixa, ña kandixa' e' xa'a' Jesús, ña ni sakuaan un', kua'an kua'nu un', te ndikun un' ña jaan' ndee vitin. ⁷ Xa'a' a jaan' na kuii', natiin' un' kuento ña sanduxin xiin' ña ndatu'un' saka ña'a' xixa. Süu' jaan' ndii koto xiin' mii' un', te saa va'a ka un' ña kuní Ndiosí. ⁸ Kuachj ndii, tee' ndee xito' xiin' mii' e' xiin' ñu'u' nde'i e' ndii, chindiee' kua'a' a. Te ña xaa' e' ña kuní Ndiosí ndii, chindiee' a nuu' sakuu' ña'a. Sakan' ña chindiee' a yoo' jin yivi' yo'o' xiin' inga jin yivi' ña kixin nuu' ku'un e'. ⁹ Te ña ndaku nduu' ña yo'o', te xata'an natijn sakuu' ne yivi' a. ¹⁰ Xa'a' a jaan' na xachuun' ndiee' u'vi e', te ndo'o' nimá e', sakan' ña ndiatu' inji e' xa'a' Ndiosí tiaku, ña sakakú sakuu' ne yivi', kachj ka vi' yoo', ne inji xini ña'a'.

¹¹ Ña yo'o' kuní a ka'an chuun' un' nuu' ne yivi', te suvi tu a kuní a sania'á ña'a' un'. ¹² Taxi un' sandiee' kui'e ndee jin ne yivi' yo'ó xa'a' a ña nduu' un' te sava. Süu' jaan' ndii kunduu un' te nia'á va'a nuu' ne inji xini Jesús, naa kuu' saa ndatu'un' un', xiin' saa kuu' un', xiin' saa ndani un' ne yivi', xiin' saa inji un' xini un' Jesús, xiin' saa yoo ndoo nimá un' nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'. ¹³ Te ña kuní ka xaa i ndii, ka'vi naa ka'vi un' tutu Ndiosí nuu' ne yivi', sandieni un' nimá ña, te sania'á tu ña'a' un' ndee xaa i. ¹⁴ Te koto un' ña chuun va, ña ni taxi Ndiosí nda'a' un' kij' ni ka'an tiakú te xixa xa'a' un', kij' ni chindiee' ra nda'a' ra xini un'. ¹⁵ Te kundijini un' xa'a' chuun jaan', te saxinú ndijini un', sakan' te kuní sakuu' ne yivi'

ña kua'an kua'nu un' xiin' chuun ña ni taxi Ndiosí nda'a' un'. ¹⁶ Te koto xiin' mii' un', te koto tu un' ña ndixa ña sania'á un', te kujin ni'i un' nuu' ña jaan'. Kuachj ndii, kij' xaa' un' sakan' ndii, sakakú xiin' mii' mii' un', te sakakú tu un' ne xini so'o ña ka'an un' jaan'.

5

Ka'an Pablo saa kuní a kuu e' xiin' ne yivi'

¹ Kási'e un' nuu' te xixa, süu' jaan' ndii kuie kondia yu'u' ña'a' un' ndee naa yuva un'. Te te sava ndii, ka'an un' xiin' ra ndee naa ñanji un', ² te ka'an kuie tu un' xiin' ña' xixa ndee naa xaa' un' xiin' si'i un', te ka'an kuie tu un' xiin' ña' sava ndee naa xaa' un' xiin' ña' ku'va mii' un', te xiin' nimá ndoo saa un' ña jaan'.

Ka'an Pablo xa'a' ña'a' ne kuaan'

³ Te ña' kuaan', ña' köo' xna'a ne jin kuu' xiin' ndii, kuní a ña chindiee' ña'a' un'. ⁴ Ndisu naa' yoo jin ña' kuaan', ña' yoo si'e, uun sjaní a' ndii, kuní a ña xi'na ka chindiee' ña' ña' jaan', saa xata'an saa ña, xa'a' a ña nduu' ña kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' sanandiko' ña ña va'a ña ni xaa yuva' si'i ña xiin' ña. Sakan' ña ña jaan' nduu' ña xtani Ndiosí. ⁵ Ña' kuaan', ña' jin ndaa' tilu' xna'a ndii, ndiatu' inji a' xa'a' Ndiosí kuiti', te ka'an a' xiin' a nduvi' xiin' ñu'u xikán a' nuu' a ña chindiee' ña'a' a. ⁶ Ndisu ña' kuaan', ña' xa xindoó nimá ña saa a' ña kuní jin' mii' a' ndii, tee' ndee tiaku a' ndii, ndee naa' ña' xa ni xi'i nduu' a' nuu' Ndiosí. ⁷ Te ña yo'o' ka'an chuun' un' nuu' sakuu' ne nduu' kuenta Jesús, sakan' te köo' ndee jin xa'a' ña kuvj tijn kuachj ña'a' ne yivi'. ⁸ Va'a xaa' ne chindiee' ne jin kuu' xiin' ña, te ndii va'a xachi' ka xaa' ne chindiee' ne ndiee' vi'e mii' ña, sakan' ña ne xaa' sakan' ndii, ni ndiko' xata' ña nuu' ichi' Jesús, te kiji ka kuu' ña te sakan' ne inji xini Jesús.

⁹ Ña' kuaan', ña' nakoso' kivi' mii' nakoso' kivi' ne kuaan', ne kuní a

chindíee' ndo' ndii, kuní a ña kumi' a' ya'a ka uní xiko kuiya, te kuní tu a ña unta' kuítí' nì tunda'a' a'. ¹⁰ Te sakan' tu kuní a kunduu' a' iin ña' ka'an va'a ne yivi' xa'a', xiin' xa'a' ña va'a ña xaa' a', naa kuu' ña nì sakuu' nu' va'a a' si'e a', te nì natíin va'a tu a' ne yivi' vi'e a', te nì natia a' xa'a' inga ne nduu' kuenta Jesús, te nì chindíee' a' ne suchi' iní, te nì yoo tu'va a' sakuu' ichi', te saa a' sakuu' nuu' ña va'a.

¹¹ Te ña'a' kuaan', ne sava ndii, taxí ndo' nakoso' kivi' nia ikan'. Kuachi ndii, kii' ka'an ndíee' va nimá nia xa'a' te yivi' ndii, saxinú nia kuento ña nì taxí nia nuu' Cristo, te kuní nia tunda'a' tukuu' nia. ¹² Te xiin' ña jaan' ndiso' kuachi nia xa'a' a ña nì saxinú nia kuento ña nì taxí nia nuu' a. ¹³ Te sakan' tu nanduu' nia ne suxan', te xa nuu' vi'e ne yivi' kuítí' xika' ndi'e' nia, te süu' ña jaan' kuítí' xaa' nia, süu' jaan' ndii nanduu' tu nia ne vixi, te chi'ni' xiin' mii' nia mii' köo' kana' ña'a', te ka'an nia ña xata'an ka'an nia. ¹⁴ Ña jaan' na kuu' kuní i ña tunda'a' ne jaan', te koo si'e nia, te kumi' nia chuun tixin vi'e nia, te saxinú tu nia a, te köo' ndee iin xa'a' ña kuví ka'an kuachi ne ndasi' yoo' xa'a' e'. ¹⁵ Kuachi ndii xa nì kuxioo sava ne kuaan' jaan' nuu' ichi' Jesús, te ndikún nia ña ndiva'a. ¹⁶ Sakan' na kuu', naa' iin ne ndikún ichi' Jesús xiin' e' yoo iin ña' kuaan' vi'e nia ndii, kuní a ña chindíee' ña'a' nia, te xaku kua'a' chuun taxí nia nuu' yoo', ne nakayá xa'a' Jesús, sakan' te kuví chindíee' e' ne kuaan', ne iin ndaa' tilu' xna'a.

Ka'an Pablo ña kuní a tiiin ka'nu' e' te xixa, te xito' ne nakayá xa'a' Jesús

¹⁷ Te xixa, te ni'i' ichi' va'a nuu' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, xata'an ña koto ka'nu' ña'a' e', te taxí e' ña kutiakú ra. Te ndii, ña jaan' nduu' ña va'a ka saa e' xa'a' te xixa, te xachuun' ndíee' va ña ka'an ndoso' ra xa'a' ichi' Jesús xiin' ña sanía'á tu ra tu'un a. ¹⁸ Kuachi ndii yoso'

a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Chü'un ndo' tindaa' yu'u' toro kii' sakoyó ri' ndikin' trigo." Te yoso' tu a ndii: "Te xachuun' ndii, xata'an kii' in ya'vi' ra." Sakan' yoso' a.

¹⁹ Naa' tiin' kuachi iin ne yivi' iin te xixa, te xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kändixa' un' ña ka'an nia naa' köo' uvi' ta'an, uun uní ta'an ne tiin' kuachi ña'a'. ²⁰ Te naa' xaa' naa xaa' yoo ka kuachi ndii, kaní kuento ña'a' un' nuu' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús, te kuyi'vi inga ne jaan', te saa nia ña jaan'.

²¹ Te nuu' Ndiosí, xiin' nuu' Jesu-cristo, xiin' nuu' sakuu' ángele, ña nì nakaxin a ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó ña ka'an chuun' un' ña yo'ó' nuu' sakuu' ne yivi'. Te kii' xaa' un' ña jaan' ndii, chitun koo iní un', nì ndee nakaxin tu un' ne yivi'. ²² Kanini va'a va un' ña kuní ka chindu'u' un' nda'a' un' xini' yoo ka, te sakuiso' chuun' ña'a' un', koto ka kuiso un' kuachi ña xaa' nia. Kaka ndoo un' nuu' Ndiosí.

²³ Te kö'o ka un' xa mii' ndi'i' tikui, süu' jaan' ndii ko'o tu un' sie vino xa'a' a ña ku'vi chito va tixin un'.

²⁴ Sava ne yivi' ndii, tuvi' va xaa' nia kuachi ndee ña kuní ka nandíee a, ndisu sava tuku nia ndii, ndee kii' nandíee kuachi nia, te sakan' vi' natuvi a. ²⁵ Te sakan' tu ña va'a ña xaa' e' ndii, yoo ña kuään' vi' kuní e', ndisu sava a ndii, küvi kuní e' vitin, te ndii naá kivi' ndii, kuní e' sakuu' a.

6

¹ Sakuu' ne iní xini Jesús, ne xiko' ni'i' iin xto'o ndii, kuní a ña koto ka'nu' nia xto'o nia te kani'a a ne yivi' xa'a' Ndiosí xiin' xa'a' ña ndixa ña sanía'á e'. ² Te ne xiko' ni'i' iin ne iní xini Jesús ndii, va'a tiiin ka'nu' nia ne jaan' xa'a' a ña nduu' inga nia ne iní xini Jesús xiin' nia, süu' jaan' ndii kuní a ña kaka nuu' va'a ka nia nuu' ne jaan', sakan' ña xa'a' ña va'a ne ñaní maní' e', ne iní xini Jesús, xachuun' nia. Ña yo'ó' kuní

a sania'á un' ne yivi', te suvi tu a kondia yu'u' ña'a' un'.

Ndee chaa' ka va'a kuni e' xiin' ña kumi' e'

³ Naa' yoo ka sania'á xa'a' xto'o e' Jesucristo, te nakuitá a xiin' ña ndixa ña sania'á e', te chindiee' tu a ne yivi' te saa ña ña kuni Ndiosí ndii, ⁴ iin' te ñuñu', te kundani xachi' ña xaa' nduu' ra. Te xtani va ra iin' taan ra xiin' ne yivi' xa'a' ña kuasa' kuni ña ka'an ra, te xiin' ña jaan' sakaku' ra ña ndasi' nuu', xiin' tu'un' kui'e, xiin' ña kanja'a xiin' ta'an' ne yivi', xiin' ña ini' ka ne yivi' xini ta'an' ña. ⁵ Te kani' ta'an' te jaan' kuento xa'a' ña kuasa' kuni, sakan' ña xa ni tivi' ña xanini ra, te xini ra ña ndixa, te tiin' ndiaa ra ña ndixa ña kandixa' e', te xiin' ña jaan' sanduvika' xiin' mji' ra. Kuxioo un' nuu' te xaa' naa ña jaan'.

⁶ Naa' xaa' e' ña kuni Ndiosí, te va'a kuni e' xiin' ña kumi' e' ndii, ndee naa ne vika' nduu' e' nuu' a. ⁷ Kuachi ndii kii' ni tui e' iin' yivi' ndii, koo' ña'a ndiso' e'. Te sakan' tu kii' kuví e' ndii, koo' a kuiso e' ku'un e'. ⁸ Xa'a' a jaan' na kuu', naa' kumi' e' ña xaxi' xiin' ña kuj'nu e' ndii, na va'a kuni nimá e'. ⁹ Sakan' ña, ne kuni kuvika' ndii, koyó ña nuu' ña xito' kua'a ña'a' ña kuni, te xiku'un ña nuu' kua'a' ña ndioo' ini' ña. Te ña jaan' ndii, ña küu' kaxi' nduu' a, te sando'o' ña'a' a, te sandoó nda'vi tu ña'a' a, ndee skachi' sandoñu'u' xachi' ña'a' a. ¹⁰ Kuachi ndii ña too va ne yivi' xu'un' nduu' xa'ndu sakuu' nuu' ña ña'a. Te xa'a' a ña ndioo' ini' va ña ña jaan' na ni kuxioo sava ña nuu' ña ndixa ña kandixa' e', te ni sando'o' kua'a' ña'a' ña jaan'.

Ndiaa yu'u' ka Pablo Timoteo

¹¹ Ndisu yo'ó, te ni sakuiso' chuun' Ndiosí ndii, kuxioo un' nuu' sakuu' ña ña'a jaan', te kundikun naa ndikun un' ña xachuun' ndaku un', te saa un' ña kuni Ndiosí, te kujin ni'i un' nuu' ña ini' un' xini un' Jesús, te kundikun tu un' ña ndani un' ne yivi', xiin' ña kuie ini' un', xiin' ña

maso kuu un' xiin' ne yivi'. ¹² Te kua'an naa kua'an un' ña xanduxa' un' xa'a' ña ndixa, ña kandixa' e', te kujin ni'i un' nuu' ichi' ña kua'an vi'e Ndiosí mii' kundu'u' un' ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' ña mji' Ndiosí ni kana yo'ó xa'a' ña jaan' kii' ni ndiee yu'u' un' xiin' iin' kanii' nimá un' nuu' kua'a' va ne yivi' ña nduu' un' kuenta Jesús.

¹³ Te nuu' Ndiosí, ña taxi' kivi' ñuu sakuu' ña'a, xiin' nuu' Jesucristo, ña ni ndiee yu'u' va'a nuu' Poncio Pilato, sakuiso' chuun' i yo'ó, ¹⁴ te saxinu un' chuun ña ni natiin un' nuu' a. Te taxi un' tivi' nimá un', te ni ndee taxi tu un' ndee iin' xa'a' ña kuví tii' kuachi ne yivi' yo'ó, sakan' saa un' ndee xaa kivi' ña nandiko' xto'o e' Jesucristo. ¹⁵ Te mji' Ndiosí satuvi kivi' jaan' kii' kuni mji' a. Sakan' ña iin' ndaa' ña jaan' kujiti' nduu' ña su'un, ña xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Te suvi tu a nduu' ña xata'an tii' ka'nu' e', te ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te nduu' tu a xto'o nuu' sakuu' xto'o. ¹⁶ Te iin' ndaa' ña jaan' kujiti' koo' kivi' kuví, te yoo a tein ñu'u, ña ndatun' va, te ndee iin' ña'a küvi kuyatun nuu' a, te ndee iin' ne yivi' tia'an kuni ña'a', ni ndee küvi tu kuni ña'a' ña xiin' nduchi' nuu' ña. Te na natiin a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e', xiin' sakuu' ña xa'ndia chuun' ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

¹⁷ Ne vika' iin' yivi' yo'o', ne ini xini Jesús ndii, ka'an chuun' un' xiin' ña ña kunduu ña ne ñuñu' nimá, te ni ndee chindu'u' tu ña ña ndiatu' ini' ña nuu' ña vika' ña, sakan' ña yachi' va xka'ndia ña jaan'. Süu' jaan' ndii nuu' Ndiosí kujiti' chindu'u' ña ña ndiatu' ini' ña, ña jaan' taxi' sakuu' ña kuni nuu' e', te koo va'a e'. ¹⁸ Te ka'an chuun' tu un' xiin' ña ña kuni a saa ña chuun va'a, te na kunduu ña ndee naa ne vika' xiin' kua'a' chuun va'a, te koo tu'va ña xiin' ña saman' ña ne yivi', te nata'vi' ña ña ni xaman' ña'a' Ndiosí. ¹⁹ Te kii' xaa' ña sakan' ndii, kaya ña ña vika'

xna'a ndivi', te xiin' ña jaan' kuvi
ni'i' ña iin kivi' ñuu xna'a kivi' ña
kixin.

*Ña ka'án chuun' so'o' ndi'i' Pablo
nuu' Timoteo*

²⁰ Koto va'a un' ña ni sakuiso'
chuun' Ndiosí yo'ó, Timoteo. Tãxi
so'o un' kuu' ne ka'án kuento ña
sanduxín, ña yoo iin yivi', ni ndee
ña kuãsa' kuní ña ka'án ne kani
ta'an' kuento xa'a' ña xini tuní te
yivi' iin yivi'. ²¹ Te sava ne ini
xini Jesús xiin' e' ndii, xa'a' a ña ni
chuun xa'a' ña kuu' ña jaan' ndii,
ni kuxioo ña nuu' ichi' a.

Na sañu'u' na Jesucristo yo'ó.
Sakan' na kunduu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Timoteo

Ti'vi' ra cha'an' ra

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i ichi' a saa kuní Ndiosí, te ka'an ndoso' i xa'a' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' e', ña taxi' a kivi' ñuu e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús. ² Ti'vi' i cha'an' un', Timoteo, te nduu' un' ndee naa si'e i xa'a' a ña ini inga' e' xini e' Jesús. Na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o e' Jesucristo, yo'ó, te na kuvita ini a xa'a' un', te na taxi tu a ña maní' koq xiin' un'.

Xandieni Pablo Timoteo

³ Sakuu' ichi' kii' ka'an i xiin' Ndiosí, jin ke'in' nduu' a, uun ñuu nduu' a ndii, naka'an' i xa'a' un', te taxi' i ña chindani Ndiosí, ña xika' nuu' i nuu' xiin' nimá ndoo, saa ni xaa ne xii' yata' i. ⁴ Kii' naka'an' i ña ni xitja tikui nuu' un' kii' ni ndei' ta'an' e' ndii, kuni kunj i yo'ó, te va'a ndi' i kunj nimá i. ⁵ Naka'an' tu i ña ini xna'a un' xini un' Jesús naa ni xaa xi'na xtaan' un' Loida xiin' si'i' un' Eunice. Xiní kaxi' i ña ini tu yo'ó naa ne jaan'. ⁶ Xa'a' a jaan' na sanaka'an' i yo'ó ña taxi un' nda'va ña chuun va ña ni taxi Ndiosí nuu' un' kii' ni chindu'u' i nda'a' i xini' un'. ⁷ Kuachj ndii ni taxi Ndiosí jin espíritu ña iyo nuu' e', süu' jaan' ndii Espiritu mii' a ni taxi a nuu' e', te taxi' ña jaan' ña ndiee' e', te taxi' tu a ña ndani e' ne yivi', xiin' ña ndiko' ni'i' xiin' mii' e'.

⁸ Sakan' na kuii' kuchani un' te ndiee yu'u' un' xa'a' xto'o e', ni ndee xa'a' yu'u' ña naá i vi'e kaa xa'a' a ña ndiee' yu'u' i xa'a' a. Süu' jaan' ndii kundieni un' nuu' tundo'o' ña ndo'o' un' xa'a' tu'un va'a xiin' ña ndiee' Ndiosí naa xaa' yu'u'. ⁹ Kuachj ndii ni sakakú Ndiosí yoo' nuu' kuachj e', te ni kana a yoo' te kunduu e' kuenta a. Te süu' xa'a' ña va'a ña ni xaa e'

na ni xaa a sakan' xa'a' e'. Süu' jaan' ndii ndee kii' tia'an koq jin yivi' ndii, ni chituní Ndiosí kuento ña kundani mii' a yoo' xa'a' ña saa Cristo Jesús. ¹⁰ Te vitin ndii, xa ni satuví Ndiosí ña ni chituní a jaan' ña ni kixin Cristo Jesús, ña ni sakakú yoo' nuu' kuachj e', te ña jaan' ni sandoñu'u' ndiee' ña xa'ni' yoo'. Te xiin' tu'un va'a ni satuví kaxi' a nuu' e' ña kuví natiin e' kivi' ñuu ña koq' kivi' ndi'i'. ¹¹ Te xa'a' tu'un va'a jaan' ndiso' chuun' i ña nduu' i te ka'an ndoso' a, te nduu' tu i te ni tjanu' Cristo sania'á tu'un jaan' nuu' ne tuku', te nduu' tu i maestro xa'a' ña jaan'. ¹² Xa'a' a jaan' na ndo'o' i yo'o' vitin. Ndisu kuchani i, sakan' ña xini i yoo' nduu' ña ini i xini i, te ini xna'a i ña kumi' ña jaan' ña ndiee', te koto va'a a ndee kivi' so'o' ndi'i' chuun ña ni xaa i, ña ni sanakua'a i nda'a' a. ¹³ Taxa'a un' ña ni sania'á i yo'ó, te ini un' xini un' Cristo Jesús, te ndani un' ne yivi' xaa' a. ¹⁴ Te xiin' ndiee' Espiritu Santo, ña naá nimá un', koto va un' tu'un va'a ña ni sania'á i yo'ó.

¹⁵ Xa xini un' ña ni nakoo sakuu' ne ni kiee ñu'u' Asia yu'u, te ni nakoo tu Figelo xiin' Hermógenes yu'u.

¹⁶ Na kuvita ini xto'o e' Jesús xa'a' ne vi'e Onesíforo, sakan' ña ki'in' ichi' ni xandieni ra yu'u, te ni kuchani ra xa'a' a ña naá i vi'e kaa. ¹⁷ Süu' jaan' ndii xaa so'o' ra ñuu Roma yo'o', te ni xa'a' nanduku' ndi'ni ra yu'u ndee ni xan kunj ra mii' naá i. ¹⁸ Na kuvita ini xto'o e' Jesús xa'a' Onesíforo jaan' kivi' so'o' ndi'i'. Xiní kaxi' un' ña ni chindiee' va ra yoo' ñuu Éfeso.

2

Kuni a kuita ni'i e' nuu' ichi' Jesús tee' ndee yoo tundo'o' kivi' ñuu e'

¹ Te yo'ó, yuva' i, kujin ni'i un' nuu' ña xamani' Ndiosí yoo' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo Jesús. ² Ña ni xini so'o' un' ni ka'an i nuu' kua'a' ne yivi' ndii, ña jaan' kuní

a tiachuun' un' te xika' ndaku ichi' xto'o e', te tuu un' ña yoo tu'va xna'a ra te sania'á ra ña jaan' nuu' tuku ne yivi'. ³ Na kundo'o inga' e' nuu' ichi' Jesucristo xa'a' a ña nduu' e' ndee naa te xiin' va'a xa'a' a. ⁴ Te ndee iin te xiin', te kuni ndoo va'a nuu' te tiachuun' ña'a' ndii, ndi'ni ra saa ra naa xaa' ne yivi' nda'vi so'o. ⁵ Te sakan' tu te katín ta'an' ndii, küvi nañin ra corona ña xata'an nañin ra naa' katin ta'an' va'a ra saa ka'an tu'un ndei' xa'a' ña xasiki' jaan'. ⁶ Te sakan' ni tu iin te xachuun' u'vi xa'a' ku'u ndii, xi'na ra xata'an kaxi' ña savi' va'a ka kii' nakuxa a. ⁷ Kanini un' xa'a' ña ka'an i jaan', te mii' xto'o e' chindiee' yo'ó te kundani kaxi' un' sakuu' a.

⁸ Te naka'an' un' xa'a' Jesucristo, ña ni natiaku, ña nduu' sjani' xika' David. Te tu'un va'a xa'a' ña jaan' ka'an ndoso' i. ⁹ Te xa'a' ña jaan' sando'o' te yivi' yu'u, te tiin i xiin' karena naa i vi'e kaa yo'o' ndee naa iin te xaa' ña ña'a. Ndisu tu'un Ndiosí ndii, kuasa' tiin a xiin' karena. ¹⁰ Xa'a' a jaan' na kundieni i saa ka ndo'o' i xa'a' ne ni nakaxin Ndiosí, te küvi nañin tu ne jaan' ña sakakú ña'a' a xa'a' ña ni xaa Cristo Jesús, sakan' te kundiee ña ndee ndi'i' ni kivi' mii' ndatun' kaa'. ¹¹ Te ña ka'an i yo'o' ndii, ña ndaku nduu' a:

Naa' ni xi'i inga' e' xiin' Cristo ndii,
kutiaku inga' tu e' xiin' a.

¹² Naa' ni kundieni e' nuu' tundo'o'
xa'a' a ndii,

ka'ndia chuun' inga' tu e' xiin' a.

Ndisu naa' ka'an e' ña xini ña'a' e'
ndii,

ka'an tu a jaan' nuu' Ndiosí ña xini
a yoo'.

¹³ Naa' xachuun' ndaku e' nuu' a
ndii,

kua'an naa kua'an ña jaan'
xachuun' ndaku a xa'a' e'.

Kuachi' ndii küvi xachi' nama a saa
kuu' a.

*Kuni a kunduu e' te xachuun' va'a,
te va'a kuni Ndiosí xini a*

¹⁴ Te sanaka'an' un' ne ini xini
Jesús ña ni ka'an i jaan'. Te sakuni'

ndiee' un' ne jaan' ña nuu' Ndiosí
ka'an i ña va'a kani' ta'an' ña
kuento xa'a' ña kuasa' kuni. Sakan'
ña sativi' ndi'i' ña'a' ña jaan' kii'
xini so'o ña a. ¹⁵ Nakundiee' un' te
kunduu un' iin te va'a kuni Ndiosí
xini a ndee naa iin te xachuun' va'a,
te köo' ndee iin xa'a' ña kuchani ra
nuu' Ndiosí, te sanakuachi' ndaku ra
tu'un ndixa xa'a' a. ¹⁶ Chi'ni' xiin'
mii' un' xiin' te ndatu'un' kuento
ña sanduxin xiin' ña kuasa' kuni,
sakan' ña te xaa' ña jaan' ndii, so'o
saxioo' ka ra ne yivi' nuu' ña kuni
Ndiosí. ¹⁷ Te ña sania'á ra ndii,
kiku a ndee naa xaa' kui'e te'i, ña
kiku kani' iin' e'. Te tein te jaan'
ka'ni te nduu' Himeneo xiin' Fileto.
¹⁸ Te jaan' ndii, ni kuxioo ra nuu'
tu'un ndixa, te xika' ra ka'an ra ña
xa ni xka'ndia ña sanatiaku Ndiosí
ne ni xi'i, te sasana' ra ña ini sava
ne yivi' xini ña Jesús. ¹⁹ Ndisu
ña ndixa xa'a' Ndiosí ndii, nduu' a
ndee naa xa'a' vi'e ña iin kutu' mii'
yoso' ña ka'an a ndii: "Xini xto'o
e' ne nduu' kuenta a." Te yoso' tu
a ndii: "Yoo ka nakuni ña Ndiosí
nduu' xto'o ña ndii, kuni a kuxioo
ña nuu' ña ña'a." Sakan' yoso' a.

²⁰ Te tixin iin vi'e chie ndii, yoo
kua'a' nuu' ndachuun' ña tiin' ne
yivi'. Yoo ña ni kua'a' xiin' oro, te
yoo tu ña ni kua'a' xiin' plata, te yoo
ni tu ña ni kua'a' xiin' ñu'u' kixin',
te sakan' tu yoo ña ni kua'a' xiin'
itun'. Te i'in ña jaan' ndii, xa yoo xa
yoo chuun nuu' a. Sava a yoo xa'a'
chuun ka'nu', te sava tuku a yoo
xa'a' chuun kualii' kuso'o. ²¹ Ndee
naa ndachuun', ña yoo xa'a' chuun
ka'nu' jaan', nduu' ne kuxioo' nuu'
ña ña'a' jaan'. Te nduu' ña nditia
xto'o e', te chuun va ña nuu' a, te
yoo tu'va ña xa'a' ndee ka chuun
va'a.

²² Kunu un' nuu' kuachi' ña xtani
ne sava xaa' ña, te kundikun un' ña
xachuun' ndaku un', xiin' ña ini un'
xini un' Jesús, xiin' ña ndani un' ne
yivi', xiin' ña yoo un' ña manii' xiin'
ne yivi'. Saa inga' un' ña jaan' xiin'
ne nakuni xiin' nimá ndoo ña Jesús
nduu' xto'o ña. ²³ Chi'ni' xiin' mii'

un' xiin' ne kani' ta'an' kuento xa'a' ña kuasa' kuni, xiin' xa'a' ña küu' kaxi' nja, sakan' ña xa xini kaxi' un' ña ña jaan' sandutía tu'un kui'e. ²⁴ Te iin te xika' nuu' nuu' xto'o e' ndii, küni a kanj ta'an' ra kuento xiin' ne yivi', süu' jaan' ndii küni a kunduu ra iin te vita nimá xiin' sakuu' ne yivi', te koq tu'va tu ra te sania'á ña'a' ra, te kuie kuü tu ini ra xiin' nja. ²⁵ Te sakan' tu küni a ña kondia yu'u' maso ra, te näkuitá kuento xiin' ña ndixa, tee' kuain' taxj na Ndiosí ña nama te jaan' nimá ra, te sakuni' ña'a' a ña ndixa jaan'. ²⁶ Sakan' te ndoto nuu' ra, te ndie'ni ra nda'a' ña ndiva'a, ña ni saviku'un ña'a' te xaa' ra ña küni mji' a.

3

Koq kua'a' tundo'o' iin yivi' kivi' so'o' ndi'i'

¹ Te vitin ndii, küni i ña kundani un' ña kivi' so'o' ndi'i' ndii, koq kua'a' tundo'o' iin yivi'. ² Kuachi ndii koq kua'a' va ne ndani xiin' mji' kuiti', te koq kua'a' ne ndioo' ini va xa'a' xu'un', te koq kua'a' ne ka'an' ñuñu', te koq kua'a' ne ñuñu', te koq kua'a' ne kanja'a xa'a' Ndiosí xiin' xa'a' ne yivi', te koq kua'a' ne so'o' nuu' yuva' si'i', te koq kua'a' ne taxi' ña chindani, te koq kua'a' ne xito' ka'nu' Ndiosí, ³ te koq kua'a' ne ndani ndee sie, te koq kua'a' ne koo' ka'nu' xachi' ini, te koq kua'a' ne kanja'a xa'a' ne yivi', te koq kua'a' ne ndiko' ni'i' xiin' mji', te koq kua'a' ne tei' ini, te koq kua'a' ne ndasi' sakuu' nuu' ña va'a, ⁴ te koq kua'a' ne siki', te koq kua'a' ne yachi' va kuu', ndisu xanini nja ña xka'ndia naá kivi' xa'a' ña xaa' nja, te koq kua'a' ne ñuñu' ya'a, te koq kua'a' ne xtani ya'a ka ña sij' te sakan' ña xtani nja ña küni Ndiosí. ⁵ Te ne jaan' ndii, kuü nja ndee naa ne xito' ka'nu' xna'a Ndiosí, ndisu küni nja nama Ndiosí kivi' ñuu nja xiin' ña ndiee' a. Te ki'in' ta'an' un' xiin' ne jaan'.

⁶ Sakan' ña naa ne jaan' nduu' ne chuun va te xika' ndi'e' nja vi'e ne yivi', te saviku'un nja ña'a', ne

itja' ña ini nuu' ichi' Jesús, ne ndiso' kua'a' kuachi, te xa'a' a jaan' na xiko ni'i' ña'a' sakuu' nuu' ña ndioo' ini nja. ⁷ Te ne jaan' ndii, sakuaan te sakuaan nja, ndisu koo' kivi' xaá nja kundani nja ña ndixa xa'a' Ndiosí. ⁸ Te kuu' nja ndee naa ni kuü Janes xiin' Jambres kij' ni xikuíta'nu ra nuu' Moisés xta'an' kivi', nii' sakan' xikuíta'nu nja nuu' ña ndixa jaan'. Sakan' ña xa ni nduxin xachi' ña xanini nja, te koo' chuun tu nja nuu' ña ini e' xini e' Jesús. ⁹ Ndisu näkaa kua'a' nja xiin' ña xini xa'an' jaan', sakan' ña sakuu' ne yivi' küni ña ne küu' kaxi' nduu' nja naa ni ndo'o te uvj ta'an jaan'.

Sakuiso' chuun' Pablo Timoteo

¹⁰ Ndisu yo'ó ndii, xini kaxi' un' ña sania'á i, te xini tu un' saa xika' i, te xini tu un' ndee ña küni saa i xiin' kivi' ñuu i, te xini tu un' saa vi' ini i xini xto'o e', te xini tu un' saa kuie kuu' ini i xiin' ne yivi', te xini tu un' saa kundani i Ndiosí xiin' ne yivi', te xini tu un' saa vi' kundieni i nuu' ichi' Jesús, ¹¹ te xini tu un' saa vi' mji' ni kuü te yivi' xiin' i, te xini tu un' saa vi' ni ndo'o i. Te xini tu un' saa ni ndo'o u'vi' i kij' ni xika i ñuu Antioquia, xiin' ñuu Iconio, xiin' ñuu Listra, xiin' kua'a' ña mji' ni kuü te yivi' xiin' i. Ndisu ni sakakú xto'o e' yu'u nuu' sakuu' ña jaan'. ¹² Te sakuu' yoo', ne küni saa ña küni Ndiosí, xa'a' a ña nduu' e' ne ini xini Jesús ndii, sando'o' ne yivi' yoo'. ¹³ Te nja'a, te xini xa'an' jaan' ndii, i'in kivi' kua'an so'o tívi' ka ra nuu' ña nja'a jaan'. Xini xa'an' ra ne yivi', te xini xa'an' ta'an' tu mji' ra.

¹⁴ Ndisu yo'ó ndii, küin ni'i un' nuu' ña ni sakuaan un', sakan' ña xini kaxi' un' ña ña ndixa nduu' a, te xini tu un' yoo ni sania'á a yo'ó. ¹⁵ Te ndee kij' lulu un' te xa xini un' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí. Te ña jaan' ndii, kumi' a ndiee' te sania'á a yo'ó, te küni un' ña kuvj kaku e' nuu' kuachi e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús. ¹⁶ Te sakuu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ndii, mji' a ni

saka'an nimá te yivi', te ni ke'i ra a. Xa'a' a jaan' na ña yoso' jaan' ndii, va'a a sania'á e' ne yivi', te va'a a saki'in' ndei' e' ne yivi', te va'a a nakata ndaku e' ne yivi', te va'a a sania'á ña'a' e' te sachuun' ndaku ña saa kuni Ndiosí. ¹⁷ Sakan' te koqo tu'va yoo' te xaa' chuun nuu' Ndiosí, te kuví saa e' sakuu' nuu' chuun va'a.

4

Ka'an ndoso' e' tu'un va'a

¹ Nu'u' Ndiosí xiin' nuu' Jesucristo, ña kixin sana'má ne tiaku xiin' ne ni xi'i kii' nandiko' a te ka'ndia chuun' a ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó ² ña vikuiin un' ña ka'an ndoso' un' tu'un va'a. Ka'an un' un ama'a ka, naa' kivi' va'a nduu' a, uun naa' süvi a. Te xiin' ña jaan' nakata ndaku un' ne yivi', te saki'in' ndei' tu ña'a' un', te sandieni tu un' ña xiin' ña kuie ini un' kii' sania'á un' ña jaan'. ³ Sakan' ña xaa kivi' ña natiin ne yivi' ña ndixa ña sania'á e' xa'a' Jesús, süu' jaan' ndii kuni ña kuni so'o ña ña xikán nimá mii' ña. Sakan' na nduku' ña moto vi' maestro, te sania'á ña'a' ña nakuita xiin' ña xtaní mii' ña. ⁴ Nakoo ña ña ndixa jaan' xata' ña, te kuni so'o ña kuento yu'u' te yivi' kuiti'. ⁵ Ndisu yo'ó ndii, koqo ñu'u' ini va un' sakuu' ichi', te kundieni un' nuu' tundo'o', te xanu'u' tu'un va'a tjo' ka'an ndoso' un' nuu' ne yivi', ne tia'an ini kuni Jesús, te saxinú ndi'i tu un' sakuu' chuun ña ni taxi Ndiosí nda'a' un' naa xaa' iin te xika' nuu va'a.

⁶ Sakan' ña yu'u ndii, xa yoo i kuví i te kunduu a ndee naa iin tumaní' nuu' Ndiosí, sakan' ña xa ni xaa kivi' ña keta i iin yivi' yo'o'. ⁷ Ni kunta'an' va'a i xiin' ña ña'a, te xa ni saxinú i chuun ña ni taxi xto'o e' nda'a' i, te koo' kivi' ni nakoo i ña ndixa ña kandixa' e'. ⁸ Te vjtin ndii, ndee ndiatu' ini i natiin i iin corona kivi' so'o' ndi'i, ña xata'an natiin ne xachuun' ndaku nda'a' xto'o e', ña nduu' ña xa'nú ndaku kuachi. Te süu' nda'a' yu'u kuiti' taxi ña'a'

a, süu' jaan' ndii taxi tu ña'a' a nda'a' sakuu' ne ndiatu' xiin' iin kanii' nimá ña ña nandiko' a.

Xikán Pablo ña va'a nuu' Timoteo

⁹ Saa un' sakuu' ña nduxa', te kixin koqo yachi un' yu'u, ¹⁰ Sakan' ña xa ni nakoo Demas yu'u, te kua'an ra ñuu Tesalónica xa'a' a ña ni xtaní va ra ña nduu' kuenta iin yivi'. Te xa kua'an tu Crescente ñu'u' Galacia. Te Tito kua'an ñu'u' Dalmacia. ¹¹ Te ndee iin ndaa' so'o Lucas ndu'u' xiin' i. Naka tu un' Marcos, te kixin ra xiin' un', kuachi ndii kuví chindiee' ra yu'u xiin' chuun nuu' i. ¹² Tiquico ndii, ñuu Éfeso ni ti'vi' ña'a' i. ¹³ Kii' kixin un' ndii, koni'i un' toto nani' ni'nu' i ña ni nakoo i ñuu Troas mii' ndu'u' Carpo. Te koni'i tu un' tutu i, ndisu naka'an' ka un' xa'a' tutu iin' ña ni nakoo i ikan'.

¹⁴ Alejandro, te xachuun' xiin' kaa ndii, mii' va ni kuví ra xiin' i. Ndisu nacha'vi mii' ra nuu' xto'o e' xa'a' ña ni xaa ra jaan'. ¹⁵ Koqo xiin' mii' tu yo'ó nuu' te jaan', sakan' ña ni xikuita'nu ndiee' va ra nuu' tu'un va'a ña sania'á e'.

¹⁶ Kii' ni naka'an i xa'a' i nuu' te romano ña nuu' ndii, ndee iin koo' ni naka'an xa'a' i, süu' jaan' ndii ni nakoo sakuu' ra yu'u. Te ndiatu' ini i ña saa Ndiosí kuenta xa'a' ña ni xaa te jaan' xiin' i. ¹⁷ Ndisu xto'o e' ndii, yoo a xiin' i, te chindiee' a yu'u, sakan' te ni taxi a ña ndiee' i te kuví ka'an ndoso' ndi'i i tu'un va'a, te sakan' ni xini so'o ña'a' sakuu' ne tuku' yo'o'. Te ni sakakú a yu'u nuu' león. ¹⁸ Te sakakú xto'o e' yu'u nuu' sakuu' ña ña'a, te kundiaqa va'a a yu'u ndee ndivi' mii' xa'ndia chuun' a. Te na natiin Ndiosí sakuu' ña xaka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Ña ndeii' Pablo so'o' ndi'i'

¹⁹ Kua'an Ndiosí koqo Priscila xiin' Aquila, xiin' ne vi'e Onesíforo. ²⁰ Erasto ndii, ñuu Corinto ni ndoo ra, te ñuu Mileto ni nakoo i Trófimo, sakan' ña kuni kuví ra. ²¹ Saa un' sakuu' ña nduxa', te kixin un' ña

kuní ká xaá yoo' ñá vixin. Ti'vi'
Eubulo xiin' Pudente xiin' Lino xiin'
Claudia cha'an' un'. Te ti'vi' tu
sakuu' inga ñani ta'an' e' cha'an'
un'. ²² Te na koo na xto'o e' Jesu-
cristo xiin' nimá un'. Na sañu'u'
na Ndiosí sakuu' ndo'ó. Sakan' na
kunduü a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Tito

Ti'vi' ra cha'an' ra

¹ Yu'u nduu' Pablo, te xika' nuu' nuu' Ndiosí, te nduu' tu i te ni tianu' Jesucristo sania'á ichi' a, te kuini ne ni nakaxin Ndiosí kuni nia Jesús, te kundani nia ña ndixa ña kandixa' e'. ² Xa'a' a jaan' na ndiatu' ini nia kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', ña xa ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' ndee xta'an' kii' tia'an kua'a' iin yivi', te ña jaan' ndii, xini xa'an' a. ³ Kij' ni xaa kivi' ña ni nakaxin a ndii, ni satuvi' a kuento jaan'. Te mji' Ndiosí, ña sakakú yoo', nduu' ña ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i ña jaan' nuu' ne yivi'. ⁴ Tito, yo'ó ndii, ndee naa si'e mji' xna'a' i nduu' un' xa'a' a ña ini inga' e' xini e' Jesús, te ti'vi' i tutu yo'o' nda'a' un'. Te na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o' e' Jesucristo, ña sakakú yoo', yo'ó, te na kuvita tu ini a xa'a' un', te na taxí tu a ña mani' koo' xiin' un'.

Saa kuni a kaka nuu te xixa te xa'ndia chuun' nuu' ne nakaya xa'a' Jesús

⁵ Kij' ni nakoo i yo'ó nuu' ñu'u' ña naa i'nu ña nani' Creta ndii, ni xaa i sakan' te ndasava'a' un' ña kuni xinu, naa kuu' ña sakuiso' chuun' un' te xixa, te ka'ndia chuun' nuu' ne nakaya xa'a' Jesús i'in ñuu, saa ni tiachuun' i yo'ó. ⁶ Te iin te xixa, te xa'ndia chuun' nuu' ne nakaya xa'a' Jesús ndii, kuni a ña kunduu ra iin te ka'an va'a' ne yivi' xa'a', te iin ndaa' kuiti' ña' si'i ra koo, te si'e ra ndii, kuni a ña ini nia xini nia Jesús, te kunduu nia ne nia'a, ni ndee kunduu tu nia ne so'o. ⁷ Kuachi ndii, te xito' ne nakaya xa'a' Jesús jaan' ndii, kuni a ña kunduu ra iin te ka'an va'a' ne yivi' xa'a', sakan' ña chuun' nuu' Ndiosí xaa' ra. Te kuni a ña kunduu ra te ñuñu', ni ndee te i'ni', ni ndee te xini, ni ndee te

kunta'an' xiin' ne yivi', ni ndee te xini xa'an' ne yivi' te ki'in ra xu'un'.

⁸ Süu' jaan' ndii kuni a ña kunduu ra iin te natiin' mani' ne yivi' kii' xaá nia vi'e ra, iin te ka'an va' nimá saa ña va'a, iin te kuu' kaxi', iin te xachuun' ndaku, iin te xika' ndoo nuu' Ndiosí, iin te xito' xiin' mii'. ⁹ Te sakan' tu kuni a ña kuin ni'i ra saa nii' ni sakuaan ra tu'un va'a ña kandixa' e', te koo tu va' ra, te kan' kuento ra ne yivi' xiin' ña va'a ña sania'á ra xa'a' ña ndixa ña kandixa' e', te sakandixa' ra ne xikuita'nu nuu' tu'un va'a jaan'.

¹⁰ Kuachi ndii yoo kua'a' te so'o nuu' ña kandixa' e' jaan', te ka'an saka ra, te xini xa'an' tu ra ne ini xini Ndiosí. Sakan' xaa' naa kuu' te ka'an ña kuni a ña kasa'a' e' tuni iin' e'. ¹¹ Taxí un' sania'á te jaan' ne ndikún ichi' Jesús, sakan' ña sasana' ra sakuu' ne ndee' vi'e mii' ko'ni' ra sania'á ra. Te siin' tuku' ndii, süu' xa'a' Ndiosí xaa' ra chuun' jaan', süu' jaan' ndii xa'a' a ña kuni ki'in ra xu'un' kuiti' xaa' ra a. ¹² Xa'a' a jaan' na xa ni ka'an tiakú iin te ñuu Creta ñaa' xa'a' ne ñuu ra xta'an' ndii: "Ne ñuu i, ne Creta ndii, vixi va mji' ne jaan', te kuu' nia ndee na kiti' iku', te sakan' tu xixi' xka'ndia nia, te suxan' va tu nia", ni kachi ra. ¹³ Te ña ndaku ni ka'an ra, sakan' na kuni a ña kondia yu'u' ndee' un' ne ndikún ichi' Jesús jaan', te nakuita ni'i tuku' nia nuu' ña ini e' xini e' Jesús, ¹⁴ te saa tu nia kuenta kuu' kuento ña ni nata'vi' xini' te judío, ni ndee saa tu nia kuenta kuu' ña ka'an chuun' te yivi', te ni saxioo xiin' mji' nuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí.

¹⁵ Ne ini xna'a' xini Jesús ndii, ndoo nimá nia te ndoo tu sakuu' ña'a' nuu' nia. Ndisu ne xa ni tivi' nimá, te ini tu nia xini nia Jesús ndii, koo' ndee iin ña ndoo nuu' ne jaan'. Kuachi ndii mji' ndi'i' ña kuasa' kuni xanini nia, te natuvi' ini nia xa'a' ña nia'a, ña xaa' nia. ¹⁶ Ka'an ne jaan' ña xini nia Ndiosí, ndisu xiin' ña xaa' nia ndii, nia'á nia ña ne xini xa'an' nduu' nia. Te kuni va kuu' nia, te nduu' tu nia ne so'o, te sakan' tu

kōo' kivi' xaa' nja ndee jin nuu' ña va'a.

2

Saa kuní a sania'á Tito

¹ Ndisu yo'ó ndii, ka'an kuiti' un' ña nakuitá xiin' ña ndixa ña kandixa' e'. ² Te xixa ndii, ka'an un' xiin' ra ña kuní a koq ñu'u' ini va ra, te kuní tu a ña kunduú ra jin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te kuní a ña kuu' kaxi' ra, te kuní a kujin ni'i tu ra nuu' ichi' Jesús, te kuní a ña kujin ni'i tu ra nuu' ña kundani ra ne yivi', te kujin ni'i tu ra tee' ndee yoo tundo'o' nuu' kivi' ñuu ra. ³ Sakan' tu ña'a' xixa ndii, sania'á un' nja ña kuní a kaka ii' nja saa kuní Ndiosí. Te sätaví kuachi niani nja ne yivi', te ni ndee kunduú tu nja ne xtani va ko'o vino, ndee va'a ka na sania'á nja ña va'a, ⁴ te kondia yu'u' nja ña'a' sava ña kundani ne jaan' ii' nja xiin' si'e nja. ⁵ Te na kondia yu'u' tu nja ne sava jaan' ña kunduú nja ne kuu' kaxi', te kunduú tu nja ne xika' ndoo, te koto maní' tu nja ne ndiee' vi'e nja, te va'a tu nimá nja kuni nja ne yivi', te sakan' tu koto ka'nu' nja ii' nja. Sakan' te kōo' ne kuví kani'a' xa'a' tu'un Ndiosí.

⁶ Sakan' tu ne sava ndii, kondia yu'u' un' nja ña na kunduú nja ne kuu' kaxi', ⁷ te xiin' ña xaa' un' nia'a un' nja ña xachuun' ndaku un' xiin' sakuu' ña xaa' un', te ki' sania'á ña'a' un' ndii, saa un' ña jaan' xiin' jin kani' nimá un', te saa tu un' saa xata'an kuni e'. ⁸ Te sakan' tu sania'á ndaku un' ne yivi', te kōo' ne kuví kani'a' xa'a' tu'un va'a, sakan' te yoo ka xikuita'nú nuu' ña sania'á un' jaan' ndii, kuka'an nuu' nja, kuachi ndii kōo' ña nja'a kuví ka'an nja xa'a' e'.

⁹ Te sakan' tu ne xiko' ni'i' jin xto'o ndii, kondia yu'u' un' nja, ña taxi so'o nja ña ka'an chuun' xto'o nja xiin' nja, te kaka nja xakuatia' nja te jaan' xiin' sakuu' ña xaa' nja, te kani' ta'an' nja kuento xiin' ra. ¹⁰ Te saku'na' nja ña'a' xto'o nja jaan', süu' jaan' ndii kuní a ña sachuun' ndaku xna'a nja. Sakan' te kuni

sakuu' ne yivi' ña ndatun' ya'a ka'an ña ndixa xa'a' Ndiosí, ña ni sakakú yoo'.

¹¹ Kuachi ndii xa ni nia'a tuvi' Ndiosí ña ndani mii' a yoo'. Sakan' na katani' a ña sakakú a sakuu' yoo' ne yivi' jin yivi' nuu' kuachi e'. ¹² Te xiin' ña ndani a yoo' jaan' sania'á a yoo' ña kuxioo e' nuu' sakuu' nuu' ña nja'a, xiin' ña too ini, ña yoo jin yivi'. Te kunduú e' ne kuu' kaxi', te kaka ndaku e' jin yivi', te saa e' ña kuní Ndiosí, ¹³ ña ndiatu' e' xaa ña ndiatu' ini e' xa'a', ña nduu' kivi' ndatun' ña kixin Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', ña nduu' Jesucristo, ña sakakú yoo'. ¹⁴ Te ni sanakua'a xiin' mii' a, te ni xi'i a xa'a' kuachi e' te sandoó ndiká a yoo' nuu' sakuu' nuu' ña nja'a, te ndasandoo a nimá e'. Sakan' te kunduú e' kuenta mii' a, ne nduu' nditia a, ne xaa' xa nuu' ña va'a kuiti'.

¹⁵ Xiin' sakuu' ña ndiee' ña kumi' un' ka'an un' ña yo'o' nuu' ne yivi' ñaa', te sandieni un' nja, te ka'an ndiee' tu un' xiin' nja. Te taxi un' ndee jin xa'a' ña ka'an kui'e ndee jin ne yivi' xa'a' un'.

3

Saa kuní a kuú ne ndikún ichi' Jesús

¹ Sanaka'an' naa sanaka'an' un' sakuu' ne ta'an' e', ne nduu' kuenta Jesús, ña kuní a saxinú nja ña ka'an te ndiaa chuun' nuu' ñu'u' e', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu e'. Te na saxinú nja ña ka'an chuun' ra, te na koq tu'va tu nja te saa nja sakuu' ña va'a. ² Te na kani'a' nja xa'a' ndee jin ne yivi', te na kani' ta'an' nja kuento xiin' ne yivi', süu' jaan' ndii maní' kuú nja xa'a' ne yivi' nia'á nja nuu' sakuu' ne jaan' ña maso kuu' nja.

³ Kuachi ndii ni kuú tu yoo' xta'an' naa kuu' ne jaan', ni nduu e' ne küu' kaxi', te ni nduu tu e' ne so'o nuu' Ndiosí, te xika' ni yoo e' nuu' ña ndixa, te ni xiko' ni'i' sakuu' nuu' ña nja'a, ña ndioo' ini mii' e' yoo', xiin' ña sii', ña yoo' jin yivi'. Te xa nuu'

nuu' ña ña'a n̄i tiaku e', te ndasi' nuu' e' n̄i xini ta'an' e', te k̄ini va n̄i iin e', te n̄i ndasi' ta'an' e'. ⁴ Ndisu Ndiosí, ña sakakú yoo' ndii, n̄i nia'a a ña kuvita in̄i a xa'a' ne yivi' iin yivi' xiin' ña ndani a sakuu' e'. ⁵ Te süu' xa'a' a ña n̄i xaa e' ña va'a na n̄i sakakú a yoo', süu' jaan' ndii xa'a' a ña kuvita in̄i a xa'a' e' n̄i xaa a ña jaan', sakan' ña n̄i sandoyo' a kuachi e' k̄ij' n̄i kaku e' tuku ichi', te n̄i na'in e' kivi' ñuu xaa' n̄i xaa Espiritu Santo, ⁶ ña n̄i sakutu' Ndiosí nimá e' xa'a' ña n̄i xaa Jesucristo, ña sakakú yoo'. ⁷ N̄i xaa a sakan' te sandaku a nimá e' xa'a' a ña ndani m̄ii' a yoo', te nat̄iin e' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', ña ndiatu' in̄i e' xa'a'.

⁸ Ña yo' o' ndii, ña ndaku nduu' a, te kuní i ña ka'an ndiee' va un' un xiin' ne yivi', sakan' te kund̄i' n̄i ne in̄i xini Ndiosí te saa ña ña va'a. Te ña jaan' ndii, ña va'a va nduu' a, te chindiee' kua'a' tu a sakuu' ne yivi'. ⁹ Ndisu k̄ani ta'an' un' kuento xiin' ne yivi' xa'a' ña kuasa' kuní, n̄i ndee xa'a' kuento yata' ña ka'an ña xa'a' ne xii' yata' e', n̄i ndee xa'a' tu'un ndei' Ndiosí. Kuachi ndii ña kuasa' kuní nduu' a k̄ij' xaa' e' sakan', te kuasa' tu chindiee' a. ¹⁰ Te ne xika' nata'vi' ne ndikún ichi' Jesús ndii, k̄ani ña'a' un' kuento iin uvi ta'an ichi', te naa' t̄axi so' o' ña ña ka'an un' ndii, t̄axi ka un' nduun ña xiin' ndo'. ¹¹ Kuachi ndii xa xini kaxi' e' ña xiin' ña jaan' nia'a' ne jaan' ña xa n̄i sanako' xiin' m̄ii' ña nuu' ña ndixa, te xa kuachi m̄ii' ña katun' ña'a'.

Ka'an Pablo xiin' Tito xa'a' ña kuní a saa ra

¹² Te k̄ij' t̄i'vi' i Artemas uun Tíquico mii' ndu'u' un' ñaa' ndii, saa un' sakuu' ña nduxa' te k̄ixin koto un' yu'u' ñuu Nicópolis. Sakan' ña ikan' xanini i xka'ndia i yoo' vixin. ¹³ Te chindiee' un' te xikui' ní xa'a' ne yivi', te nani' Zenas, te chindiee' tu un' Apolos xiin' yo' ka nduu' ña'a' ña kuní nuu' uvi saa' ra, te kuv̄i naka'a' ra ku'un ra xiin' tu'un Ndiosí, sakan' te kundo' o' ra xa'a' ndee iin

ña'a. ¹⁴ Sakan' te kuv̄i sakuaan ne ndikún ichi' Jesús xiin' e' saa ña ña va'a, te chindiee' ña ne natiin xna'a, te kunduu ña ne chuun va nuu' Ndiosí.

Ndeii' Pablo Tito

¹⁵ Ti'vi' sakuu' ne chindiee' ta'an' xiin' i cha'an' un'. Te kua'an Ndiosí koo' na ne in̄i inga' xini Jesús xiin' e', ne ndani yoo'. Na sañu'u' na xto' o' e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Filemón

Ti'vi' ra cha'an' ra

¹ Yu'u nduu' Pablo, te naá i vi'e kaa xa'a' a ña nduu' i te xika' nuu' nuu' Jesucristo. Yu'u xiin' ñani e' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' un' Filemón kua'a, te xachuun' inga' xiin' ndu. ² Te ti'vi' tu ndu cha'an' sakuu' ne nakaya xa'a' Jesús vi'e un'. Te sakan' tu ti'vi' ndu cha'an' ne ta'an' e' xiin' Cristo, ña' nduu' Apia xiin' te nduu' Arquipo, te xachuun' inga' xiin' e'. ³ Te na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o e' Jesucristo, ndo'ó. Te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xiin' Ndiosí xa'a' Filemón

⁴ Sakuu' ichi' kii' ka'an i xiin' Ndiosí ndii, taxi' i ña chindani a xa'a' un', Filemón, ⁵ sakan' ña xini i kuento ña ndani un' xto'o e' Jesús, te iní tu un' xini ña'a' un'. Te sakan' tu ndani un' sakuu' ne nduu' kuenta a. ⁶ Te ka'an va i xiin' Ndiosí ña xa'a' a ña iin kachi iní e' xini ña'a' e' ndii, kundani un' sakuu' ña va'a ña kuví natíin e' xa'a' a ña ndikún e' ichi' Jesucristo. ⁷ Kuachí ndii va'a va kuni nimá i, te naá va'a tu iní i xa'a' a ña tiakú tu'un ña kundani va un' ne iní xini Jesús. Ñani i, sakan' ña ni saki'ví un' nimá kua'a' ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' ña xaa' un' jaan'.

Xikán Pablo iin ña va'a nuu' Filemón xa'a' Onésimo

⁸ Sakan' na kuii', tee' ndee kumi' i ña ndiee' ña ni taxí Cristo nuu' i te tiachuun' i yo'ó ndee ka ña kuni a saa un' ndii, ⁹ ndee chaa' ka ka'an nda'vi i xiin' un' te saa un' iin ña va'a xa'a' i xa'a' a ña ndani ta'an' e'. Yu'u, Pablo ndii, iin te xixa va nduu' i, te siin' tuku' ndii, vi'e kaa naá i vitin xa'a' a ña sania'a' i ichi' Jesucristo. ¹⁰ Ka'an nda'vi i xiin' un' xa'a' Onésimo, te ni ka'an ndoso' i

tu'un va'a nuu' tixin vi'e kaa yo'o', ndee naa si'e i nduu' ra nuu' ichi' Jesús. ¹¹ Naa' nuu' ni kixin ndii, iin te naá xachuun' kuasa' kuni ni nduu' Onésimo yo'o' nuu' yo'ó ndii, süu' sakan' ka nduu' a vitin, süu' jaan' ndii iin te xachuun' ndaku va nduu' ra nuu' i, te sakan' tu nuu' yo'ó.

¹² Sakan' na kuii' ti'vi' ña'a' i mii' ndu'u' un', te ndee naa nimá i nduu' ra. ¹³ Tee' ndee ni kuni nimá i ña ndoo ra xiin' i nuu' yo'ó te chindiee' ra yu'u mii' naá i vi'e kaa xa'a' a ña ka'an ndoso' i tu'un va'a, ¹⁴ ndisu ni kuni i saa i ndee iin ña'a' xa'a' a ña tia'an ndoo e' kuento xa'a' ña jaan'. Sakan' te ña va'a ña saa un' xa'a' i ndii, kunduu' a ndee naa ña tiin' u'vi' yu'u yo'ó te saa un' un, süu' jaan' ndii saa un' sakan' xa'a' a ña sakan' ka'an nimá mii' un'. ¹⁵ Kuachí ndii kuein' xa'a' a jaan' na ni kuxioo Onésimo yo'o' nuu' un' iin xa'a'. Ndisu vitin ndii sanandiko' i ra vi'e un', te ndoo ra ikan' ndee amaa ka kivi' xiin' un'. ¹⁶ Ndandij, kunduu' ka ra te xika' nuu' nuu' kuiti' un', süu' jaan' ndii kunduu' ra ndee naa ñani mii' un', te ndani va un'. Sakan' ña va'a ka nduu' a sakan'. Yu'u ndii, ndani va ña'a' i, ndisu yo'ó ndii, kuni a ña kundani ya'a ka ña'a' un'. Kundani un' ra sakan' ña süu' ndee ka nuu' te yivi' nduu' ra, süu' jaan' ndii iin te ndikún xto'o e' nduu' ra.

¹⁷ Sakan' na kuii', naa' ndixa xna'a' ñani un' nduu' i nuu' ichi' xto'o e' ndii, natíin va'a un' ra ndee naa natiin' un' yu'u. ¹⁸ Naa' ni xaa Onésimo yo'o' ndee ka nuu' ña va'a xiin' un', uun naa' ndiso' ika' ra yo'ó ndii, yu'u nacha'vi xa'a' ra. ¹⁹ Yu'u, te nduu' Pablo, ke'i tutu yo'o', te chindu'u' i nuu' nda'a' i nuu' a, te kuni un' ña taxi' i kuento i ña nacha'vi i yo'ó sakuu' ña ndiso' ika' ra yo'ó. Tee' ndee kuví sanaka'an' i yo'ó ña ndiso' ika' tu' mii' un' yu'u xa'a' kivi' ñuu' un'. ²⁰ Ndixa, ñani i Filemón, ka'an nimá i ña saa un' iin ña va'a xa'a' i xa'a' a ña iní e' xini e' xto'o e' Jesús. Saki'ví un' nimá i xiin' ña jaan' xa'a' a ña iin kachi xika' e' ichi' a.

21 Ti'vi' i tutu yo'o' nda'a' un', sakan' ña xini kaxi' i ña saxinu' un' ña yo'o', te ndee kua'a' ka saa un' te sakan' ña xikan' i jaan'. 22 Te ndee vitin sakuni' tu'un i yo'ó ña sakoo' tu'va un' iin xaan' mii' kundu'u' i. Sakan' ña ndiatu' ini i saxinu' Ndiosi' ña xikan' ndo' nuu' a, te kuvu' keta' i vi'e kaa, te ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo'.

Ti'vi' te chindiee' ta'an' xiin' Pablo cha'an' Filemón

23 Epafra, te naa' vi'e kaa xiin' i xa'a' a ña xika' nuu' ndu' nuu' Cristo Jesús ndi, ti'vi' ra' cha'an' un'. 24 Te sakan' tu' ti'vi' Marcos, xiin' Aristarco, xiin' Demas, xiin' Lucas cha'an' un'. Te chindiee' ta'an' xiin' tu' i nduu' sakuu' te yo'o'. 25 Na sañu'u' na xto'o' e' Jesucristo nimá ndo'. Sakan' na kundu'u' a.

Tutu yo'o' nduu' ña kua'an nda'a' ne judío, ne ndikún ichi' Jesús

Ka'an Ndiosí xiin' e' vitin xiin' nda'a' si'e a

¹ Nu'u' ni kixin ndii, kua'a' va ichi' te kua'a' va tu nuu' ni saka'an Ndiosí te ni ka'an tiakú tu'un a nuu' ne xii' yata' e'. ² Ndisu kivi' ña xa kua'an ndi'i iin yivi' vitin ndii, xiin' nda'a' si'e a ni ka'an a xiin' e'. Te ña jaan' ni ndasandu'u a ña xiin' ña'a sakuu' ña yoo. Te xiin' nda'a' ña jaan' tu ni xa'a Ndiosí iin yivi'. ³ Ña jaan' nduu' ña nia'a ña ka'nu' koo' chukuu' Ndiosí. Te suvi' tu a nduu' ña nakuitá xachi' xiin' Ndiosí jaan'. Te suvi' tu a nduu' ña xito' sakuu' ña yoo' xiin' ndiee' tu'un yu'u' a. Te kii' ndi'i ni sandoyo' mii' a kuachi' e' ndii, ni xikundu'u' a ndienu' nda'a' ku'a'a' Ndiosí, ña ka'nu' va. ⁴ Sakan' na kuii' ña ka'nu' ka' nduu' si'e Ndiosí jaan' te sakan' ángele, sakan' ña ka'nu' ka' kivi' ni natiin a te sakan' ña jaan'.

⁵ Kuachi' ndii, köo' kivi' ni ka'an Ndiosí xiin' ndee iin ángele ndii: Si'e i nduu' yo'ó, kivi' vitin satuví i ña nduu' i yuva' un'.

Te tukú xaan' ni ka'an a ndii: Yu'u' kunduu' yuva' te jaan', te te jaan' kunduu' si'e i.

Sakan' kachi a.

⁶ Te ni ka'an ka' tu Ndiosí kii' ni ti'vi' a si'e a ña xkua'a' jaan' iin yivi' ndii: Naa saka'nu' ña'a' sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí. Ni kachi a.

⁷ Te ndisu xa'a' ángele yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii:

Te ángele, ña xika' nuu' nuu' a ndii, sananduu' ña'a' a ndee na tachi', uun ndee na ñu'u' ndatin.

⁸ Ndisu ni ka'an Ndiosí xa'a' si'e a ndii:

Ndiosí, yo'ó nduu' ña xa'ndia chuun' ndee ndi'i' ni kivi', te xa'ndia chuun' ndaku tu un'.

⁹ Te xtani un' ña xachuun' ndaku, te ndasi' un' ña nia'a.

Xa'a' jaan' na ni sakuiso' chuun' Ndiosí un' yo'ó,

te ni taxi a ña sii' ka' kuni un' te sakan' sakuu' ndee ka' ne ta'an' un'.

Ni kachi a.

¹⁰ Te yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí ña ka'an a xa'a' si'e a jaan' ndii:

Táku'e, yo'ó nduu' ña ni xa'a' ñu'u' iin yivi' ndee ña nuu',

te suvi' tu un' ni xa'a' ndivi'.

¹¹ Te ña jaan' ndii, ndoñu'u' a, te yo'ó ndii, yoo naa yoo un'.

Te kuyata' sakuu' a ndee naa toto,

¹² te natuvi' un' ña jaan' ndee naa iin toto,

te nama' un' ndee naa xaa' ne yivi' kii' nama' nia' toto nia,

sakan' nama' un' sakuu' ña jaan'.

Ndisu yo'ó ndii, köo' kivi' nama' un', te köo' kivi' ndi'i' tu kivi' ñuu' un'.

Kachi a.

¹³ Kuachi' ndii köo' kivi' ni ka'an Ndiosí xiin' ndee iin ángele ndii:

Kundu'u' nda'a' ku'a'a' i, te na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.

Ni ka'an a sakan'. ¹⁴ Sakan' ña sakuu' ángele jaan' ndii, espíritu, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí kuiti' nduu' a, te ti'vi' ña'a' Ndiosí te chindiee' a yoo', ne natiin ña sakakú Ndiosí yoo'.

2

Kuni a kuita ni'i e' nuu' ña ni sakakú Ndiosí yoo'

¹ Xa'a' a jaan' na kuni a ndii, kuita ni'i va e' nuu' ña ka'an tu'un Ndiosí, ña ni xini so'o e', koto ka' kuxioo e' nuu' ichi' a. ² Te naa' ni saxinú Ndiosí tu'un ndei' a, ña ni saka'an a ángele xtan' nuu' ne xii' yata' e', te sakuu' ne ni xaa ña nia'a, te ni taxi so'o nia' tu'un ndei' a jaan' ndii, ni sando'o' ña'a' Ndiosí saa xata'an kundo'o' nia, ³ saa ka' vi' tu yoo' naa' täva' e' kuenta kuu' tu'un

va'a xa'a' ña ka'nu' ya'a ña xa ni sakakú Ndiosí yoo' nuu' kuachí e'. Sakan' suu xi'na ka xto'o e' Jesús ni ka'an ndoso' tu'un jaan', ikan' te ni ka'an tu ña'a' ne ni xini so'o a ña ña ndixa nduu' a. ⁴ Te sakan' tu Ndiosí ndii, ni nia'a a ña ña ndixa nduu' ña ni ka'an ne jaan' xiin' ña nia'á ndiee' a, xiin' ña nandaní va ne yivi', te sakan' tu xiin' ki'in' nuu' chuun ka'nu' koo' chukuu'. Te sakan' tu xiin' nda'a' Espíritu Santo ni taan a ña chuun va nimá i'in ne ni kuni a saa sakan' xiin'.

Cristo nduu' ña sakakú yoo'

⁵ Kuachí ndii ni taxí Ndiosí ña ka'ndia chuun' ángele nuu' ku'un e' nuu' ñu'u' iin yivi', ña ka'an ndu xa'a' nuu' ndo' jaan'. ⁶ Naa ni ka'an iin te yivi' iin xaan' mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii:

Yuva' e' Ndiosí, ¿yoo nduu' ne yivi' na naka'an' un' xa'a' nia? Te, ¿yoo nduu' nia na ndi'ni un' xa'a' nia?

⁷ Te ni sanuu' ka un' nia iin xa'a' te sakan' ángele, te ni taxí un' ña ndatun' koo' chukuu' nia, te ni taxí tu un' ña natiiin nia ña tiin' ka'nu'.

Te ni sanakua'a un' sakuu' ña ni xa'a un' nda'a' nia te ka'ndia chuun' nia nuu' ña jaan'.

⁸ Te ni sakuiso' chuun' un' nia nuu' sakuu' ña jaan'.

Sakan' yoso' a. Te kii' ka'an a ña ni sakuiso' chuun' un' nia nuu' sakuu' ña'a jaan' ndii, ndee iin a ni ndoo ña ka'ndia chuun' nia nuu' a. Ndisu ndee saa kaní ndii, tia'an kuví kuni e' naa' xa xa'ndia chuun' nia nuu' sakuu' ña'a jaan'. ⁹ Te ndii, kuví kundaní e' ña ni sanuu' ka Ndiosí Jesús iin xa'a' te sakan' ángele, te ni natiiin a ña ndatun' koo' chukuu' xiin' ña tiin' ka'nu' xa'a' a ña ni ndo'o a ña xi'í. Sakan' ña xa'a' a ña kundaní va mii' Ndiosí yoo' na ni xi'í Jesús nuu' sakuu' e'.

¹⁰ Te Ndiosí nduu' ña ni xa'a sakuu' ña yoo, te suvi tu a xaa sakan' te yoo naa yoo a. Te xa'a' a ña ni kuni a ña kua'a' si'e a

kundiee xiin' a mii' ndu'u' a, mii' ndatun' kaa' ndii, ni ndoo a kuento ña Jesús saxinú sakuu' ña kuni a xiin' tundo'o' ña ni ndo'o a. Sakan' ña suvi a nduu' ña ni sakakú yoo' nuu' kuachí e'. ¹¹ Kuachí ndii Jesús nduu' ña ni ndasandoo yoo', te yoo' nduu' ne ni ndasandoo a, sakan' na yuva' tu sakuu' yoo' nduu' Ndiosí xiin' a. Xa'a' a jaan' na kuasa' ka'an' nuu' a jaan' ka'an a ña ñani ta'an' a nduu' e'. ¹² Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

“Ka'an ndoso' i xa'a' un' nuu' ñani ta'an' i,

te mii' nakayá kua'a' ne yivi' kata i yaa nuu' un'.”

Sakan' yoso' a.

¹³ Te tuku xaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Iní yu'u kuni i Ndiosí.

Sakan' yoso' a. Te ka'an ka a ndii:

Koto ndo' yo'o' ita' ndu xiin' si'e i, ne ni xamani' Ndiosí yu'u.

Sakan' yoso' a.

¹⁴ Xa'a' a ña yoo ñu'u' nde'i xiin' ní' yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, ni ndasanduú xiin' mii' tu Jesús jaan' ndee naa yoo'. Te kii' ni xi'i a ndii, ni kanando a ña xa'ndia chuun' nuu' ña xi'í, te ña jaan' nduu' ña ndiva'a.

¹⁵ Te xiin' ña jaan' ni sandoó ndiká a sakuu' e' nuu' ña yi'vi e' kuví e', sakan' ña ndee ni tuvi e', te ni xiko ni'i' ña jaan' yoo'. ¹⁶ Kuachí ndii ni kixin Jesús te chindiee' a ángele, süu' jaan' ndii ni kixin a te chindiee' a yoo', ne nduu' siani' xika' Abraham. ¹⁷ Xa'a' a jaan' na ni kuni a ña nakuita nii' a xiin' yoo', ne ta'an' a. Sakan' te kunduú a nuu' Ndiosí iin sutu ka'nu' xachuun' ndaku, ña vta iní xa'a' ne yivi'. Te sakan' te sandoyo' a kuachí e' xiin' ña ni sanasoko' xiin' mii' a kii' ni xi'i a.

¹⁸ Te xa'a' a ña ni ndo'o tu mii' Jesús, ña xito' kua'a' ña kini ndii, yoo ndiee' a te chindiee' a yoo', ne yoo nuu' ña xito' kua'a' ña jaan'.

3

N̄a ka'nu' ka nduu' Jesús te sakan' Moisés

¹ Xa'a' a jaan' na, ñañi ta'an' i, ndo'ó, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ni kana a te kundiee ndo' ndivi' ndii, saa ndo' kuenta kuu' Cristo Jesús, ña ni tianu' a sania'á ichi' a, te nduu' tu a sutu ka'nu' nuu' ichi' ña ndikún e'. ² Te Jesús jaan' ndii, ni xika nuu ndaku a nuu' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí, naa ni xika nuu ndaku tu Moisés nuu' sakuu' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí nuu' ra xa'a' ne nduu' kuenta a. ³ Te ndii, kua'a' ka ña ka'nu' xata'an natjin Jesús te sakan' Moisés jaan', ndee naa xaa' ne yivi' xiin' jin te xa'a vi'e ndii, xito ka'nu' ka n̄a te jaan' te sakan' vi'e ña xa'a ra. ⁴ Kuach̄i ndii, te yivi' xa'a sakuu' vi'e, ndisu Ndiosí nduu' ña ni xa'a sakuu' ña'a' ña yoo. ⁵ Te ni xika nuu ndaku Moisés nuu' sakuu' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí nuu' ne nduu' kuenta a, te xiin' ña jaan' ni nia'a ra ña kuni kach̄i chuun jaan' nuu' ku'un e'. ⁶ Ndisu Cristo ndii, xa'a' a ña si'e Ndiosí nduu' a ndii, xa'ndia chuun' ndaku a nuu' ne nduu' kuenta Ndiosí, te ne jaan' nduu' yoo' naa' n̄akoq̄ e' ña ini ni'i e' ña ndiatu' ini e', te va'a kuni e' ndiatu' e' ña jaan'.

Mii' nandiee' ne ndikún ichi' Ndiosí

⁷ Xa'a' a jaan' na ka'an Espíritu Santo ndii: Naa' xini so'q̄ ndo' tu'un yu'u' Ndiosí vitin ndii,
⁸ s̄axii ndo' nimá ndo' nuu' a, naa ni xaa ne xii' yata' ndo' xta'an' kij' ni xatei' n̄a nuu' a, te ni xito kua'a tu ña'a' n̄a mii' taxin' kaa'.
⁹ Ikan' ni xito kua'a ne xii' yata' ndo' yu'u', tee' ndee ni xini n̄a chuun ka'nu' ña ni xaa i nii' uvi xiko kuiya.
¹⁰ Xa'a' a jaan' na ni nasaa' i ni xini i ne jaan', te ni ka'an i ndii: "Ndee naa ne xika' ndoso' jin yivi' tiaan tiaan nduu' nimá n̄a,

te tia'an nakuni n̄a mii' kua'an ichi' i."

¹¹ Sakan' na ni nasaa' i, te ni taxi i kuento i ña kō'ni n̄a mii' nandiee' n̄a xiin' i.

Sakan' kachi a.

¹² Koto xiin' mii' ndo', ñañi ta'an' i, te ndee jin ndo' kunduū ne n̄a'a nimá, te kunduū tu ndo' ne xii' nimá, te kuxioq̄ ndo' nuu' Ndiosí tiaku.

¹³ Süu' jaan' ndii va'a ka kondia yu'u' ta'an' i'in ndo' i'in kivi' kua'an, ña tani' ka kivi' vitin ña ka'an Ndiosí xa'a' jaan', sakan' te ndee jin ndo'ó k̄uxii' nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xini xa'an' kuach̄i ndo'ó. ¹⁴ Kuach̄i ndii kuenta Cristo nduu' e' naa' ini na ini e' xini ña'a' e' ndee so'q̄ ndi'i ndee naa ini e' ni xini ña'a' e' ña nuu'. ¹⁵ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Naa' xini so'q̄ ndo' tu'un yu'u' Ndiosí vitin ndii,

s̄axii ndo' nimá ndo' nuu' a naa ni xaa ne xii' yata' ndo' xta'an' kij' ni xatei' n̄a nuu' a.

Sakan' yoso' a.

¹⁶ Naka'an' ndo' ña ne ni tava' Moisés ñu'u' Egipto xiin' ña ndiee' Ndiosí nduu' sakuu' ne ni xini so'q̄ tu'un yu'u' a jaan', ndisu tee' ndee sakan' nduu' a ndii, ni xatei' n̄a nuu' a. ¹⁷ Te suvi tu n̄a nduu' ne ni xi'e Ndiosí ni xini a nii' uvi xiko kuiya xa'a' a ña ni xaa n̄a kuach̄i, sakan' na ni xi'i n̄a mii' taxin' kaa' jaan'. ¹⁸ Te suvi ni tu n̄a nduu' ne ni taxi Ndiosí kuento a nuu' ña kō'ni n̄a mii' nandiee' n̄a xiin' a, sakan' ña ni taxi so'q̄ n̄a ña ni ka'an a xiin' n̄a. ¹⁹ Sakan' na xini e' ndii, ni kō'ni n̄a ikan' xa'a' a ña ni ini n̄a ni xini ña'a' n̄a.

4

Kunduū e' ne so'q̄ nuu' Ndiosí

¹ Sakan' na kuii' kuni a koto xiin' mii' e' ña kusaa' kandu'u' ka kuento Ndiosí ña ka'an ña kuv̄i kō'ni e' mii' nandiee' e' xiin' a, saa jin kij' te kō'ni sava ndo' ikan'. ² Kuach̄i ndii, xa ni xini so'q̄ tu yoo' tu'un va'a naa ña ni xini so'q̄ ne jaan', ndisu ni ch̄indiee' a ne jaan' tee' ndee ni xini so'q̄ n̄a a.

Sakan' ña nî inî nîa kunî nîa Ndiosí xiin' tu'un va'a jaan'. ³ Ndisu yoo', ne kandixa' tu'un va'a jaan' ndii, ko'nî e' mii' nandiee' e' xiin' Ndiosí, mii' nî ka'an a xiin' ne jaan' ndii:

Sakan' na nî nasaa' i, te nî taxi i kuento i ña ko'nî nîa mii' nandiee' nîa xiin' i.

Nî ka'an a sakan' tee' ndee xa yoo mii' nandiee' e' xiin' a jaan' ndee kij' nî sandi'i' a nî xa'a a iin yivi'.

⁴ Sakan' ña yoo iin xaan' mii' ka'an a so'o xa'a' kivi' ña uxá ndii:

Te nî nandiee' Ndiosí kivi' ña uxá ndee ndi'i' nî chuun nuu' a.

Kachi a.

⁵ Te tuku nî nî ka'an a ndii:

Ko'nî nîa mii' nandiee' nîa xiin' i.

Nî kachi a.

⁶ Ndisu kuní ka ko'nî sava ne yivi' mii' nandiee' nîa jaan', sakan' ña ne nî xini so'o tu'un va'a jaan' ña nuu' ndii, nî kuvi ko'nî nîa ikan' xa'a' a ña nî xaso'o nîa. ⁷ Sakan' na nî chindu'u' nî tuku Ndiosí inga kivi', te kivi' jaan' nduu' kivi' vitin. Xa'a' a jaan' na xa kua'a' kuiya kua'an ña xa nî saka'an a David xa'a' kivi' jaan' ndii:

Naa' nî xini so'o ndo' tu'un yu'u' Ndiosí vitin ndii,

saxii ndo' nimá ndo' nuu' a.

Nî kachi a. ⁸ Kuachi ndii, naa' sakan' te nî taxi Josué ña nandiee' xna'a ne xii' yata' e' jaan' ndii, ka'an Ndiosí xa'a' tuku kivi' kij' xa nî ya'a. ⁹ Xa'a' a jaan' na yoo ka iin xaan' mii' nandiee' sakuu' yoo', ne xika' ichi' Ndiosí. ¹⁰ Ña jaan' na kuii' yoo ka nî ko'nî mii' nandiee' nîa xiin' a jaan' ndii, nandiee' xachi' nîa ndee ndi'i' nî chuun nuu' nîa, naa' nî xaá Ndiosí nî nandiee' a xiin' chuun nuu' a.

¹¹ Sakan' na kuii' na saa e' ña nduxa' ña ko'nî e' mii' nandiee' e' xiin' a jaan', te ndee iin e' kunduú ne so'o nuu' a naa' nî xaá ne xii' yata' e' jaan'.

¹² Kuachi ndii tu'un yu'u' Ndiosí ndii, yoo tiaku a, te yoo tu ña ndiee' a, te xiin' ka a te sakan' sakuu' ichi ña xiin' uvi saa' ta'vi', te ki'vi a ndee tixin nimá e', xiin' tixin espíritu e' ndee maá'. Te ki'vi tu a ndee mii'

ñu'u' ta'an' iki' e', xiin' ndee mii' ñu'u' chimeke tixin a, te kuvi nakunî a ña xanini e', te sakan' tu ña ka'an nimá e' xa'a'. ¹³ Te koo' ndee iin ña nî kua'a' yoo si'e nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii sakuu' ña'a yoo iin' vichi' nuu' a, te yoo nunia' tu a nuu' ña xito' sana'má yoo'.

Jesús nduu' sutu ka'nu' kumi' yoo'

¹⁴ Te xa'a' a ña xa kumi' e' iin sutu ka'nu', ña nî kaa ndivi' te ndu'u' a ikan', ña nduu' Jesús, si'e Ndiosí ndii, na kujta nî'i e' nuu' ña ndixa ña kandixa' e'. ¹⁵ Kuachi ndii kumi' e' iin sutu ka'nu' ña kuvi kunda'vi inî xa'a' e' kij' koo' ndiee' e', sakan' ña nî ndo'o tu mii' ña jaan' ña xito' kua'a' ña kini ndee naa' ndo'o' yoo', ndisu koo' kivi' nî xaa' a kuachi. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na inî e' te kuyatin e' nuu' Ndiosí mii' ndu'u' a nuu' tej ka'nu' mii' natin va'a maní' a yoo', te kuvita inî a xa'a' e', te chindiee' a yoo' xiin' ndee ka ña ndo'o' e' sava nî kij' kuní a nuu' e'.

5

¹ Kuachi ndii, sakuu' sutu ka'nu' ndii, nakaxin ña'a' Ndiosí tein ne ta'an' ra te sakuiso' chuun' ña'a' a, te vikui'nî ra xa'a' ne yivi' nuu' a, te sanakua'a tu ra ña nasoko' nîa nuu' a xiin' ña ka'mi ra kiti' xa'a' kuachi nîa. ² Te kuvi kuie kuú inî ra kunî ra ne sa'vi inî xiin' ne sasana' xiin' mii' mii', sakan' ña te yoo kuachi nduu' tu mii' ra. ³ Te xa'a' a jaan' na kuní a ka'mi tu ra kiti' xa'a' kuachi mii' ra saa xaa' ra xa'a' kuachi ne ñuu' ra. ⁴ Te küvi na'in ndee ka te yivi' chuun ka'nu' jaan' te saa ra a, süu' jaan' ndii te sakuiso' chuun' Ndiosí kujti' kuvi saa a naa' nî xaá a xiin' Aarón.

⁵ Sakan' tu Cristo ndii, nî xaka'nu' xiin' mii' mii' a jaan' te ndasanduú xiin' mii' a sutu ka'nu', süu' jaan' ndii mii' Ndiosí, ña nî sakuiso' chuun' ña'a', nî ka'an xiin' a ndii: Si'e i nduu' yo'ó, kivi' vitin satuvi' i ña nduu' i yuva' un'.

Nî kachi a.

⁶ Te inga xaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Yo'ó nduu' sutu ka'nu' ndee amāa ka
kivi'

ndee naa ni nduu' te ni nani'
Melquisedec.

Sakan' yoso' a.

⁷ Te kij' ni xika Cristo jin yivi'
yo'o' ndii, ti'e' ni ka'an nda'vi a xiin'
Ndiosí, te ni xaku tu a, sakan' ña
ña jaan' kujti' kuvj chindjee' ña'a'
nuu' ña xi'í. Te xa'a' ña ni saxinu'
a ña kuní Ndiosí ndii, ni chindjee'
xna'a' ña'a' a. ⁸ Sakan' na kuii' tee'
ndee si'e' Ndiosí nduu' a ndii, xiin'
tundo'o' ña ni ndo'o' a ni kundani a
saxinu' a ña kuní Ndiosí. ⁹ Te kij' ni
ndi'i ni xaa Jesús sakuu' chuun ña
ni taxi Ndiosí saa a ndii, ni nandu
a xa'ndu ña kakú e', te taxi' tu a
kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' nda'a'
sakuu' ne xaa' ña kuní a. ¹⁰ Te
ni sakuiso' chuun' ña'a' Ndiosí te
nduu' a sutu ka'nu' ndee naa ni
nduu' Melquisedec.

*Ndee naa ne kualí' nduu' e kij'
kivi' ku'a'nu' e' nuu' ichi' Jesús*

¹¹ Yoo kua'a' ka ña kuni sania'á
ndu ndo'ó xa'a' ña jaan', ndisu xa'a'
a ña taxi' so'o' kaxi' ndo' tu'un va'a
ndii, vixi va te sanakuachi' ndu a.

¹² Kuachi' ndii xa kua'a' va kuiya
sakuaan ndo' tu'un Ndiosí, te xa
xata'an kunduu ndo' ne sania'á ña
jaan'. Ndisu kusaa' kuní a ña
sakuaan ka ndo' xa'a' ña kuu' nuu'
ña xa ni sania'á ndu ndo'ó xa'a'
tu'un jaan'. Te nduu' ndo' ndee naa
ne kuachi' kualí', ne kusaa' chichin'
ka, te kuvj kuvj ña ndee ka ña xaxi'.

¹³ Te sakuu' ne kuu' ka ndee naa
kuu' ne kualí', ne chichin' ndii, kuvj
kundani ña ndee ña nduu' ña va'a,
uun ndee ña nduu' ña ña'a. Sakan'
ña kuu' ña ndee naa ña kuañu'u.

¹⁴ Ndisu ne xa nduu' ndee naa ne
xixa, ne xa kuvj xanini va'a, te xa
kuvj tu xixi' ña ndee ka nuu' ña
xaxi' ndii, ne jaan' nduu' ne xa xini'
ndee ña nduu' ña va'a, uun ndee ña
nduu' ña ña'a.

6

¹ Xa'a' a jaan' na vikuiin e' ña
sakuaan e' xa nuu' xa'a' ña kuu'
nuu' kujti' xa'a' ichi' Cristo. Ndee

chaa' ka so'o' ku'un kua'nu' ka e' nuu'
ichi' a jaan'. Süu' xa nuu' xa'a' ña
kuu' nuu' jaan' kujti' ndatu'un' e',
naa kuu' xa'a' ña kuní a nama e'
nimá e' xa'a' ña kuasa' kuní ña xaa'
e', xiin' xa'a' ña kuní a ini e' kuní
e' Ndiosí, ² xiin' xa'a' saa kuní a
kuchi e' kuenta Jesús, xiin' xa'a' ña
chindu'u' e' nda'a' e' xini' ne yivi',
xiin' xa'a' ña natiaku e' kij' kuvj e',
xiin' xa'a' kij' sana'má Ndiosí yoo'
kivi' so'o' ndi'i'. ³ Sakan' saa e' naa'
kuní Ndiosí.

⁴ Kuachi' ndii, ne xa ni nia'a Ndiosí
ña ndixa nuu' unta', te ni xini' ña
tumaní' ña taxi' mii' a, te ni kumi'
ña ña ndjee' Espiritu Santo, ⁵ te xa
ni xini' tu ña ña ndatun' ka'an tu'un
Ndiosí, te ni xini' tu ña ña ndjee'
ña koo' nuu' ku'un e', ⁶ te ni nakoo'
ña sakuu' ña jaan' xata' ña ndii,
koo' xachi' ka kuvj saa e' te nama
ne jaan' nimá ña xa'a' kuachi' ña
xaa' ña, te nandiko' tukuu ña nuu'
Ndiosí. Sakan' ña kij' xaa' ña sakan'
ndii, ndee naa tuku ni xa'ni' ña si'e
a jaan' nuu' krusin, te ndee naa tuku
ni tu saka'an' ña'a' ña nuu' kua'a'
ne yivi'. ⁷ Sakan' na kuii' ne yivi'
jaan' ndii, nduu' ña ndee naa ñu'u'
mii' kuun' va'a savi'. Naa' kua'a'
ña savi' taxi' ñu'u' jaan' ndii, sañu'u'
ña'a' Ndiosí. ⁸ Ndisu naa' mii' ndi'i'
ñu' xiin' ndiki'i' kujti' taxi' a ndii,
kuasa' kuní xachi' a, te kaní ña'a'
Ndiosí, te ka'mi tu ña'a' a.

⁹ Ne ta'an' maní' ndu, tee' ndee
ka'an ndu sakan', ndisu xini' kaxi'
ndu ña ndo'ó ndii, xa yoo ña va'a
va xito' natijn ndo' xa'a' a ña nduu'
ndo' ne ni kaku ni xaa Ndiosí.

¹⁰ Kuachi' ndii ña xachuun' ndaku
nduu' Ndiosí, te nandosó' a ña
xachuun' ndo' nuu' a, te ni xika
nuu' tu ndo' nuu' ne nduu' kuenta
a xa'a' a ña ndani ña'a' ndo', te
kusaa' xika' nuu' ka ndo' nuu' ne
jaan' ndee vitin. ¹¹ Ndisu ka'an nimá
ndu ña ku'un naa ku'un i'in ndo' ña
xaa' ndo' sakan' ndee so'o' ndi'i', te
kuní ndo' xinu xna'a' ña ndiatu' ini
e' xa'a'. ¹² Kunduu' ndo' ne suxan'
nuu' ichi' Ndiosí, süu' jaan' ndii
ini naa ini ndo' kuní ndo' Ndiosí,
te kundieni ndo' ndee naa xaa' ne

natiin' ña ni taxí a kuento a xa'a', xa'a' a ña iní ña xini ña'a' ña.

¹³ Kuachi ndii, kij' ni taxí Ndiosí kuento a nda'a' Abraham ndii, xa'a' a ña kōo' ka ña ka'nu' ka ña kuví tiin ndiaa a ndii, ni tiin ndiaa xiin' mii' mii' a, te ni taxí a kuento a ¹⁴ kij' ni ka'an a ndii: "Sañu'u' kua'a' xava'a' i yo'ó, te ndasakua'a' xava'a' tu i siani' xika' un' nuu' ku'un e'", ni kachi a xiin' ra. ¹⁵ Te xa'a' a ña ni ndiatu te ni ndiatu iní Abraham jaan' ndii, ni natiiin ra ña ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' jaan'. ¹⁶ Sakan' ña iin ne yivi', kij' taxi' ña kuento ña ndii, tiin' ndiaa ña iin ña ka'nu' ka te sakan' mii' ña, te kij' xaa' ña sakan' ndii, kuví ndatu'un' ka e' xa'a' ña jaan'. ¹⁷ Te xa'a' a ña ni kuni Ndiosí nia'a kaxi' a nuu' ne natiiin ña ni chikandu'u' a kuento a xa'a' jaan', te kuni ña ña nama' a ña ka'an a ndii, ni tiin ndiaa xiin' mii' a kij' ni taxí a kuento a jaan'. ¹⁸ Te xa'a' kuento ña ni taxí a, xiin' ña ni tiin ndiaa xiin' mii' mii' a jaan' ndii, kuví nama a uvi saa' ña jaan', sakan' ña kuví kuni xa'an' a. Te xandieni ña jaan' yoo' ne nduku' ña koto Ndiosí yoo', te ndiatu' iní e' ña natiiin e' ña ni ka'an a taxí a nda'a' e'. ¹⁹ Te ña iní e' jaan' xaa' sakan', te ita' ni'i e'. Te suvi tu a xaa' sakan', te ita' ndaku e' ndee naa iin tundoo' kij' chu'un' ki'i' te yivi' nu' xiin' kaa ki'i' tixin miní. Te ña iní e' jaan' xaa' sakan', te xka'ndia e' ndee xata' toto ndiká mii' ndu'u' Ndiosí ndivi', ²⁰ ndee mii' ni ki'vi Jesús xa'a' e' ni'i' ichi' a nuu' e' nduu' a sutu ka'nu' ndee amaa ka kivi' ndee naa ni nduu Melquisedec.

7

Jesús nduu' sutu ka'nu' ndee naa Melquisedec

¹ Te Melquisedec jaan' ni nduu' te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu' ñuu Salem, te ni nduu' tu ra sutu ka'nu' kuu' nuu' xika' nuu' nuu' Ndiosí ndu'u' ndivi'. Te kij' ni nandiko' Abraham ña ni xa'an kunta'an' ra, te ni kanando ra tuku te xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndii, ni kixin nata'an' Melquisedec jaan' xiin' ra,

te ni sañu'u' ña'a' ra. ² Te ni cha'vi Abraham jaan' Melquisedec iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña'a ña ni kanando ra. Te kivi' Melquisedec jaan' ndii, yoo uvi ta'an ña kuni kachi a, ña nuu' ndii, "Te xa'ndia chuun' ndaku." Te nduu' tu ra te xa'ndia chuun' kuu' nuu' ñuu Salem. Te ña jaan' kuni kachi a ndii, "Te xa'ndia chuun' xiin' ña maní'." ³ Te jaan' ndii, kōo' xini xachi' xa'a' yuva' si'i' ra, te ni ndee xa'a' ne xii' yata' ra, te sakan' tu ndee iin kōo' xini amaa ni tuvi ra, uun amaa ni xi'i ra, sakan' ña ni ndaku nii' ra si'e Ndiosí, ña jaan' ndii, nduu' a sutu ka'nu' kuu' nuu' ndee amaa ka kivi'.

⁴ Koto ndo', saa vi' te ka'nu' koo' chukuu' ni nduu te jaan' na ndee mii' xii' yata' e' Abraham ni cha'vi ña'a' iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña ni kanando ra jaan'. ⁵ Tu'un ndei' Ndiosí ka'an chuun' ña te nduu' siani' xika' Leví, te na'in' chuun' te kunduu ra sutu ndii, kandi' cha'vi ña'a' sakuu' ne yivi' iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña na'in' ña xa'a' chuun' ña xaa' ña, tee' ndee te iin kuu' xiin' ña nduu' ra xa'a' a ña te xii' yata' tu ne jaan' nduu' Abraham, kachi a. ⁶ Ndisu Melquisedec jaan' ndii, süu' siani' xika' Leví nduu' ra, ndee saa ka ni ndii ni ki'in ra iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña ni kanando Abraham, te xa ni taxí Ndiosí kuento a nda'a' jaan', te ni sañu'u' tu ña'a' ra. ⁷ Te xini kaxi' sakuu' e' ndii, te ka'nu' ka nduu' te sañu'u' ne yivi' te sakan' ne kuñu'u' xaa' ra jaan'. ⁸ Te yivi', te kendiaa' ya'vi iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña na'in' e' xa'a' chuun' ña xaa' e' jaan' ndii, te kuví nduu' ra naá kivi'. Ndisu Melquisedec jaan' ndii, kusaa' tiaku ka ra, kachi tu'un Ndiosí. ⁹ Sakan' na kuui' kuví ka'an e' ña kij' ni cha'vi Abraham Melquisedec jaan' xiin' iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña ni kanando ra jaan' ndii, ni cha'vi tu ña'a' sutu te nduu' siani' xika' Leví, te kendiaa' ya'vi iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña na'in' e' xa'a' chuun' ña xaa' e' vitin. ¹⁰ Kuachi ndii, kij' ni kixin nata'an' Melquisedec jaan'

xiin' Abraham jaan' ndii, xa ni ndiso Abraham jaan' te vi'e Leví jaan' tein níi' ra, tee' ndee tia'an tuvi ndee iin ra.

Jesús ndii, ndee naa Melquisedec nduu' a

¹¹ Sutú te vi'e Leví ndii, ni ndiso chuun' ra saa ka'an tu'un ndei' jaan', ndisu xa'a' a ña ni kuví kunduu ne yivi' ne ndaku xachi' nimá nuu' Ndiosí xiin' a ndii, ni kuní a tuku nuu' sutú ndee naa Melquisedec jaan', te süu' ndee naa ni nduu Aaron' sutú.

¹² Kuachi ndii, kij' namá te kunduu sutú ndii, kuní a ña nama tu tu'un ndei' jaan'. ¹³ Sakan' ña xto'o e' Jesús, ña ndatu'un' e' xa'a' jaan' ndii, süu' sjani' xika' te vi'e Leví ni nduu a, te ndee iin te vi'e a jaan' ni nduu sutú, te nasoko' kiti' nuu' Ndiosí. ¹⁴ Kuachi ndii, xiní kaxi' e' ña sjani' xika' Judá nduu' ña jaan'. Te xa'a' te vi'e Judá jaan' ndii, köo' kivi' ni ka'an Moisés naa' kuví kunduu ra sutú.

¹⁵ Te kundani e' ña ni nama tu'un ndei' jaan' xa'a' a ña ni kaku inga sutú ka'nu' kuu' nuu' siin' kaa' ndee naa Melquisedec. ¹⁶ Te Jesús ndii, süu' nduu' a sutú saa ka'an chuun' tu'un ndei', sakan' ña tu'un ndei' jaan' ka'an ndii, te nduu' sjani' xika' Leví kuiti' kuví saa sakan', süu' jaan' ndii nduu' a sutú xa'a' a ña kumi' a ña ndiee', te tiaku a ndee ndi'i' ni kivi'. ¹⁷ Kuachi ndii, yoso' a nuu' tutu Ndiosí xa'a' a ndii:

Yo'ó nduu' sutú ka'nu' kuu' nuu' ndee amaa ka kivi' ndee naa Melquisedec.

Sakan' yoso' a. ¹⁸ Sakan' na kuii' tu'un ndei' yata' jaan' ndii, xa ni ndoo chuun a xa'a' a ña ni koo chukuu' a saxinú a ña kuní Ndiosí, te kuasa' tu kuní a. ¹⁹ Kuachi ndii ni kuví ndasandaku tu'un ndei' jaan' nimá e' nuu' Ndiosí. Te siin' tuku' ndii, xa yoo inga ña va'a ka ndiatu' ini yoo' xa'a', ña sakuyatin' yoo' nuu' Ndiosí.

²⁰ Te Jesús ndii, ni tijn ndiaa xiin' mii' mii' Ndiosí kij' ni taxi a kuento a ña kunduu Jesús sutú kuu' nuu',

²¹ ndisu tuku nuu' sutú ndii, ni tijn ndiaa xiin' mii' a xa'a' ra ndee iin ichi'. Ndisu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni taxi a kuento a xa'a' Jesús ka'an a ndii:

Ni tijn ndiaa xiin' mii' mii' xto'o e' Ndiosí, te ña jaan' ndii nama a kuento a:

“Yo'ó nduu' sutú ka'nu' kuu' nuu' ndee amaa ka kivi' ndee naa Melquisedec.”

Sakan' kachi a. ²² Jesús nduu' ña chikandia Ndiosí te saxinú a kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' e', te ña va'a ka nduu' ña jaan' te sakan' kuento ña ni ndoo a ña nuu'.

²³ Te tuku nuu' sutú ndii, kua'a' xava'a ra ni yoo xa'a' a ña ndee iin ra ni kuví kutiaku ndee ndi'i' ni kivi'.

²⁴ Ndisu Jesús ndii, xa'a' a ña tiaku a ndee amaa ka kivi' ndii, nduu' a sutú ndee amaa ka kivi'.

²⁵ Xa'a' a jaan' na kuví tu sakaku xachi' a ne ini xini ña'a', ne kuyatin' nuu' Ndiosí xiin' ña ndiee' a, sakan' ña tiaku a ndee ndi'i' ni kivi', te xikui'ni chito a xa'a' nja nuu' Ndiosí.

²⁶ Sakan' na kuii' ña jaan' nduu' sutú ka'nu' ña ni kuní a kumi' yoo', sakan' süu' ña ndoo ndi'i' nduu' a, te köo' tu kuachi a, te köo' kivi' ni xaa' tu a ña nja'a, te ni xta'ni' ña'a' Ndiosí tein ne xaa' kuachi, te ni sakaa' ña'a' a ndivi', te ni taxi a iin chuun' ka'nu' ka nda'a' a ikan'.

²⁷ Ña jaan' ndii, xaa' a ndee naa xaa' tuku sutú ka'nu' jaan', ña xa'ni' ra kiti' i'in kivi'. Te xi'na xa'mi' ra ri' xa'a' kuachi mii' ra, te sakan' xa'mi' tu ra ri' xa'a' kuachi ne yivi'. Süu' jaan' ndii unta' kuiti' ni sanasoko' xiin' mii' a, te ni xi'i' a xa'a' kuachi e', te ndee ndi'i' ni kivi' ndiaa ya'vi' ña ni xaa a jaan'. ²⁸ Sakan' ña tu'un ndei' Ndiosí ndii, te yivi', te ndiso' kuachi, kuiti' saki'in' chuun' a, te nduu' ra sutú ka'nu'. Ndisu Ndiosí, kij' ni tijn ndiaa xiin' mii' mii' a ndii, ni sakuiso' chuun' a si'e a jaan', te nduu' a sutú ña saxinú sakuu' ña kuní Ndiosí ndee amaa ka kivi'. Te ni xaa Ndiosí ña jaan' ki' xa yoo tu'un ndei' jaan'.

8

Jesús nduu' sutu ka'nu' ya'a ka te sakan' ndee ka te yivi'

¹ Va'a, ña ka'nu' ka ña kuni ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' ndii, sutu ka'nu' ka vi' nduu' ña kumi' e' jaan'. Ndee nda'a' kua'a tei Ndiosí, ña ka'nu' va, mii' ndu'u' a xa'ndia chuun' a ndivi', ni xikundu'u' a. ² Te sutu ka'nu' jaan' ndii, xachuun' a nuu' Ndiosí tixin yukun' ka'nu' xna'a ña iin' ndivi'. Te süu' te yivi' ni xa'a yukun' jaan', süu' jaan' ndii mii' xto'o e' Ndiosí ni xa'a a.

³ Sakan' ña sakuu' sutu ka'nu' iin yivi' yo'o' ndii, ndiso' chuun' ra te nasoko' ra tumaní', xiin' ña ka'mi ra kiti' xa'a' kuachi ne yivi'. Xa'a' a jaan' na sakan' tu Jesús jaan' ndii, kuni a ña ko'o tu iin ña nasoko' a nuu' Ndiosí xa'a' kuachi e'. ⁴ Naa' sakan' te xika' ka Jesús nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o' ndii, ni ndee kunduu a sutu ka'nu' jaan', kuachi ndii kusaa' yoo ka sutu te nasoko' tumaní' jaan' saa ka'an tu'un ndei' Ndiosí. ⁵ Sutu ka'nu' jaan' ndii, ndee naa ña niania', uun ndee naa kunda'vi ña yoo yukun' ña iin' ndivi' kuiti' nduu' ña xaa' ra jaan'. Naa ni ka'an Ndiosí xiin' Moisés kii' ni sakuiso' chuun' ña'a' a, te kasa'a ra vi'e toto, ni ka'an a xiin' ra ndii: "Chuun xa'a' va un' te saxinu un' sakuu' ña ni nia'a i yo'ó saa nii' ni xini un' un xini' iku' yo'o'", ni kachi a xiin' ra. ⁶ Ndisu chuun sutu, ña ni sakuiso' chuun' Ndiosí Jesús ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' ña ni xaa te yivi', te ni nduu sutu jaan'. Sakan' ña iin ña xikui'ni va'a ka xa'a' e' nduu' a jaan' xa'a' a ña xiin' nda'a' a ni ndoo Ndiosí kuento va'a ka ña saa a xiin' e', te xiin' nda'a' a ni chikandu'u' Ndiosí kuento va'a ka xiin' e'.

⁷ Kuachi ndii, naa' ni kuví kundaku nimá e' nuu' Ndiosí xiin' kuento ña ni ndoo a xiin' e' ña nuu' ndii, kuni a ndoo a inga kuento xiin' e'. ⁸ Ndisu xa'a' a ña ni xini Ndiosí ña xika' va'a ne jaan' ichi' a ndii, ni xi'e a xini ña'a' a ka'an a ndii: Kuaxi kivi', kachi xto'o e' ndii,

ndoo i inga kuento xaa' xiin' ne vi'e Israel, te sakan' tu xiin' ne vi'e Judá.

⁹ Süu' naa kuento ña ni ndoo i xiin' ne xii' yata' ña xta'an' kii' ni tiiin i nda'a' ne jaan', te ni tava' ña'a' i nuu' ñu'u' Egipto. Sakan' ña ne jaan' ndii, ni saxinu ña kuento i jaan'.

Xa'a' a jaan' na ni nakoo ña'a' i. Kachi a.

¹⁰ Te ka'an tu xto'o e' ndii:

Ña yo'o' nduu' kuento xaa' ña ndoo i xiin' ne vi'e Israel nuu' ku'un e':

Chindu'u' i tu'un ndei' i nuu' ña xanini ña,

te ke'i tu e tixin nimá ña.

Sakan' te kunduu i Ndiosí ña xaka'nu' ña,

te ne jaan' kunduu kuenta i.

¹¹ Te sakan' tu kuni ka ña sania'a ña ne nuu' ña xa'a' i,

te ni ndee kuni ka tu a ña sania'a ña ne iin kuu' xiin' ña xa'a' i.

Kuachi ndii sakuu' ña kundani kaxi' xa'a' i,

ndee ne kualí, te ndee ne xixa.

¹² Te ko'o ka'nu' ini i xa'a' sakuu' ña ña'a' ña ni xaa ña,

te koo' kivi' ka tu naka'an' i xa'a' kuachi ña.

Ni kachi a. ¹³ Kii' ni ka'an Ndiosí ña ndoo a inga kuento xaa' jaan' nuu' e' ndii, xa ni ndoo chuun kuento ña ni ndoo a nuu' e' ña nuu', te xa ni kuyata' tu a nuu' a, te ña xa yata' ndii, ña'a' ka te nduxin xachi' a.

9

¹ Va'a, te xiin' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' ne xii' yata' e' ña nuu' ndii, ni taxi a ndei' saa kuni a sachuun' sutu nuu' a xaka'nu' ña'a' ra, xiin' saa kuni a ko'o yukun' a iin yivi' yo'o'. ² Te yukun' jaan' ndii, so'o ni kua'a a: mii' xaa uun e' ndii, iin xaan' su'un nani' a. Te ikan' ita' kandelero xiin' iin mesa mii' ndiee' xita' va'a ña kuñu'u' nuu' Ndiosí. ³ Te xata' toto ndika' ña uvi tixin yukun' jaan' ndii, iin xaan' mii' su'un xava'a nani' a. ⁴ Te ikan' iin' cho'o oro mii' xixi' suxa chu'ma, te ikan' tu iin' xatun', tun' ndisuku'

mii' ndi'i oro, tun' nia'á ña ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' nia xta'an' ka. Te tixin tun' jaan' naa iin kisi lulu ña nduu' mii' ndi'i oro mii' ni taxa'a ne yivi' ña xaxi' ña nani' maná, xiin' tun' ni katuvi Aarón, tun' ni niania nda'a', te ikan' tu ñu'u' yuu' mii' yoso' tu'un ndei' Ndiosí. ⁵ Te xata' xatun' jaan' ni xata nia uvi ta'an ángele ña ni saniania' nia, ña nani' Querubines. Te xiin' ña jaan' nia'á Ndiosí ña ikan' yoo a. Te ni tisa'ví ángele jaan' ña ndasi tun' jaan' xiin' ndixin a. Ndisu vitin ndii kuni a ka'an ka ndu xa'a' ña jaan'.

⁶ Te kij' xa yoo tu'va sakuu' ña jaan' ndii, ko'ni' chito sutu xaa' ra chuun nuu' Ndiosí mii' xaá uun e' tixin yukun' jaan'. ⁷ Ndisu xata' toto ndiká ña uvi jaan' ndii, sutu ka'nu' kujti' kuvu xkan'dia ikan' iin ichi' i'in kuiya. Te ndii, xiin' nii' kiti' kujti' kuvu xka'ndia ra ikan' te nasoko' ra a xa'a' kuachi mii' ra xiin' xa'a' kuachi ña xaa' nianí ne yivi'. ⁸ Te xiin' ña jaan' ni sakuni' Espíritu Santo yoo' ña naa' iin' ka mii' xaá uun e' tixin yukun' jaan' ndii, kuvu ki'vi' e' mii' iin' ña su'un xava'a' jaan'. ⁹ Te sakuu' ña jaan' ndii, ña ka'an ndiaa kujti' nduu' a nuu' e' kivi' vitin. Sakan' ña koo' ndiee' ña xa'mi' nia kiti' jaan', xiin' ña nasoko' nia te ndasandoo a nimá nia, te kuni nia ña koo' ka kuachi jaan' ndiso' nia. ¹⁰ Sakan' ña ña jaan' ndii, ka'an a xa'a' ña kuvu kaxi' e', xiin' ña kuvu ko'o e' kujti', te ka'an tu a xa'a' saa sandoo xiin' mii' e' nuu' Ndiosí, te ña jaan' ka'an a saa kuni a saa e' xiin' ñu'u' nde'i e'. Sakan' ni yoo a ndee skachi' ni xaa kivi' ña nama ña'a' Ndiosí.

¹¹ Ndisu vitin ña xa ni kixin Cristo ndii, ña jaan' nduu' sutu ka'nu' te natin e' ña va'a, ña ni ndoo Ndiosí kuento taxí a nda'a' e'. Te yukun' mii' xa'ndia chuun' a ndii, ña va'a ka nduu' a, te ña su'un ka tu nduu' a, te süu' te yivi' iin yivi' ni xa'a yukun' jaan', sakan' ña süu' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' a. ¹² Te sakan' tu süu' nii' tixu'u', uun nii' sindiki' ni

nasoko' a nuu' Ndiosí tixin yukun' mii' su'un ka jaan'. Süu' jaan' ndii xiin' nii' mii' a ni ki'vi' a, te nasoko' a xa unta' sakan' nuu' Ndiosí mii' su'un ka jaan', te ni ndasandoo a yoo' nuu' Ndiosí ndee ama'a ka kivi'.

¹³ Kuachi ndii, naa' nii' toro, xiin' nii' tixu'u' chie, xiin' yaa' nú'u vaca sie, ti' ni xixi ni kondia likin' sutu kuu' nuu' jaan' iin' ne ni xka'ndia ña ka'an tu'un ndei' Moisés, te ni kuvu ndasandoo a ñu'u' nde'i nia nuu' ña ni xaa nia jaan' ndii, ¹⁴ kachi ka vi' tu e' nii' Cristo ndii, ni ndasandoo a nimá e'. Kuachi ndii xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, ña yoo ndee ndi'i ni kivi', ni nasoko' xiin' mii' a xa'a' kuachi e' nuu' Ndiosí. Te xa'a' a ña ña ndoo ndi'i nduu' a ndii, kuvu ndasandoo nii' a nimá e' nuu' ña kin' ña saxioo' yoo', te kaka nuu' e' nuu' Ndiosí tiaku. ¹⁵ Xa'a' a jaan' na Jesucristo nduu' ña xikui'ni xa'a' e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni saxinu' a ña ka'an chuun' kuento xaa', ña ni ndoo Ndiosí xiin' e' saa a, te ni natin yoo', ne ni nakaxin a, sakuu' ña va'a ña yoo ndivi', ña ni chikandu'u' a kuento a xa'a' jaan'. Sakan' ña ni xi'i Jesús te sandoyo' a kuachi e' ña ni xaa e' kij' ni xika e' saa ka'an chuun' kuento yata', ña ni ndoo Ndiosí xiin' e'.

¹⁶ Kuachi ndii, kij' xava'a iin ne yivi' tutu ña ka'an saa kuni nia nata'vi' ña'a nia, te yoo nda'a' ndoo a kij' kuvu nia ndii, ndee kij' kuvu ne jaan', sakan' vi' te ndiaa ya'vi' tutu jaan'. ¹⁷ Sakan' ña tutu jaan' ndii, ndee na kuvu ne ni xa'a a te kuvu chindiee' a, sakan' ña kuvu nata'vi' ña'a jaan' kij' kusaa' tiaku ka ne nakoo' a. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na ndee kij' ni xa'a' nuu' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' e' ndii, ni xitia nii' kiti', te ni xa'a' a xachuun' a. ¹⁹ Kuachi ndii, kij' ni ndi'i ni ka'an ndoso' Moisés sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí nuu' sakuu' ne yivi' jaan' ndii, ni ki'in ra nii' sindiki' xiin' nii' tixu'u' chie, te ni nasaka ra a xiin' tikui. Ikan', te ni ki'in tu ra kachi' kua'a ndukun', xiin' yuku nduku hisopo, te ni kosó likin' ra

níi' xiin' t̄ikui jaan' xata' yuu' mii' yoso' tu'un ndei' jaan', te sakan' tu ni kondia likin' ra te' jaan' sakuu' ne yivi' jaan' ²⁰ ka'an ra ndii: "Xiin' níi' ñaa' nia'á Ndiosí ndo'ó kuento a ña ni ndoo a xiin' ndo'", ni kachi ra. ²¹ Te ni kondia likin' tu ra níi' jaan' yukun' xiin' sakuu' ndachuun' ña xi tiin sutu kij' xaa' ra chuun nuu' Ndiosí. ²² Te ka'an chuun' tu'un ndei' jaan' ña yatin' sakuu' ña'a kuní a ndundoó xiin' níi', kachi a. Te na koo' níi' jaan' kuitia ndii, kuví koo' ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi e'.

Ni ndoyo kuachi e' nuu' Ndiosi xa'a' a ña ni xitia níi' Jesús

²³ Sakan' na, ni kuní a ña kuitia níi' kiti' jaan' te ndundoó sakuu' ña jaan', ña nduu' ña ka'an ndiaa kuiti' xa'a' ña yoo ndivi'. Ndisu ña ndixa xna'a ña yoo ndivi' ndii, xiin' níi' va'a ka kuní a te kuví xka'ndia e' ikan' te sakan' xiin' níi' kiti' jaan'. ²⁴ Kuachi ndii ni ndi'vi Cristo iin yukun' ña ni xa'a nda'a' te yivi', ña nduu' ndee naa ña ka'an ndiaa xa'a' yukun' ña ndixa xna'a. Süu' jaan' ndii ni ndi'vi a ndee ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí te xikui'ni a xa'a' e' nuu' a jaan'. ²⁵ Te ni ndi'vi a ikan' te nasoko' xiin' mii' a kua'a' ichi' naa xi xaá sutu ka'nu', ña ndi'vi ra saa kuiya mii' su'un xava'a tixin yukun' xiin' níi' kiti', te süu' níi' mii' ra. ²⁶ Naa' sakan' ni xaa' Cristo ndii, ni kuní a ña kuví a kua'a' ya'a ichi' ndee kij' ni kua'a' iin yivi', ndisu vitin ña xa kuyatin' ndi'i iin yivi' ndii, ni kixin a, te ni nasoko' xiin' mii' a, te ni xi'i a unta' kuiti' xa'a' kuachi e', te ndiaa ya'vi' a ndee amaa ka ni xa'a' a ña ni ndo'o mii' a, te ni sandoyo' a kuachi e'. ²⁷ Te sakan' tu yoo', ne yivi' iin yivi' ndii, unta' kuiti' xi'i e', ndi'i jaan' te kuaxi ña sana'má Ndiosí yoo' xa'a' ña ni xaa e'. ²⁸ Sakan' na kuu' Cristo ndii, unta' kuiti' tu ni xi'i ña jaan' xa'a' kuachi kua'a' ne yivi'. Te kij' kixin ni tukuu a ndii, süu' kixin a te kuví tukuu a xa'a' kuachi e', süu' jaan' ndii kixin kuiti' a te sakakú a, ne ndiatu' ña'a'.

10

Ni kuví ndasandoo níi' kiti' yoo' nuu' kuachi e'

¹ Tu'un ndei' Ndiosí ndii, süu' ña va'a ña ni ka'an Ndiosí taxi a nda'a' e' ni nduu' ña jaan', süu' jaan' ndii kunda'vi kuiti' a ni nduu' a. Sakan' na tee' ndee saa kuiya xa'mi' sutu kiti' nuu' Ndiosí xa'a' kuachi ne yivi', ne kuaxi ikan' ndii, ndasandaku ña jaan' nimá ña nuu' Ndiosí. ² Kuachi ndii, naa' sakan', te ña kuví sandoyo' kuachi ña nduu' ña xa'mi' ña ti' jaan' ndii, kuasa ka kinj kunj ne xaka'nu' Ndiosí xiin' ña jaan' xa'a' kuachi ña, te nasoko' ka tu ña kiti' jaan'. ³ Ndisu ña nasoko' sutu kiti' jaan' ndii, saa kuiya sanaka'an' ña'a' a xa'a' kuachi ña. ⁴ Sakan' ña níi' toro xiin' níi' tixu'u' chie ndii, kuví sandoyo' a kuachi e' nuu' Ndiosí. ⁵ Xa'a' a jaan' na ni ka'an Cristo xiin' Ndiosí kij' ni kixin a iin yivi' ndii: Xtäni un' ña nasoko' ne yivi' ña'a, ni ndee ña taxi' ña tumaní' nuu' un'. Xa'a' a jaan' na ni taxi un' ñu'u' nde'i yu'u. ⁶ Ni xtäni un' ña nasoko' ne yivi' ña'a, ni ndee ña xa'mi' ña kiti' xa'a' kuachi ña. ⁷ Sakan' na ni ka'an i ndii: "Ndiosí ka'nu', koto un', yo'o' iin' i, kuaxi i te saa i ña ka'an nimá un', saa nii' ka'an tu'un ndei' un' xa'a' i", ni kachi i. ⁸ Ni ka'an a ña nuu' ndii: "Xtäni un' ña nasoko' ne yivi' ña'a, ni ndee ña taxi' ña tumaní', ni ndee ña xa'mi' ña kiti' nuu' un' xa'a' kuachi ña, te va'a tu kuni un' xiin' ña jaan'." Sakan' ka'an a tee' ndee tu'un ndei' Ndiosí ni ka'an tuni ña jaan'. ⁹ Te ni ka'an ka Cristo ndii: "Ndiosí ka'nu', koto un', yo'o' iin' i, kuaxi i te saa i ña ka'an nimá un'", ni kachi a. Te xiin' ña jaan' xtäni' Ndiosí ña yata' jaan', te ni nachindu'u' a iin ña xaa'. ¹⁰ Te xa'a' a ña ni saxinú Jesucristo jaan' ña kuní Ndiosí ndii, ni ndasanduú a yoo' nditia Ndiosí,

sakan' ña ni sanakua'a xiin' mii' a, te ni xi'i a xa'a' kuachi e' unta' kuiti', te ndiaa ya'vi' ña ni xaa a jaan' ndee ndi'i' ni kivi'.

11 Te sakuu' sutu ndii, xini kaxi' e' ña saa kivi' xaa' ra chuun nuu' Ndiosí tixin yukun', te xa nuu' kiti' kuiti' xa'mi' chito ra tee' ndee küvi sandoyo' ña jaan' kuachi ne yivi' nuu' Ndiosí. 12 Ndisu Cristo ndii, unta' kuiti' ni sanakua'a xiin' mii' a, te ni xi'i a xa'a' kuachi e', te ndiaa ya'vi' ña jaan' ndee ndi'i' ni kivi'. Te ndi'i' jaan', te ni xikundu'u' a nda'a' kuacha Ndiosí. 13 Te ikan' ndiatu' a ndee skachi' sandoó kui'e xachi' Ndiosí te ndasi' ña'a'. 14 Sakan' ña xiin' iin ndaa' kuiti' ña ni nasoko' xiin' mii' a jaan' ni ndasandoo xachi' a yoo', ne xa nduu' nditia Ndiosí. 15 Te sakuni' tu Espíritu Santo yoo' ña jaan' a kii' ni ka'an a ndii:

16 Ka'an Ndiosí ndii:
Ña yo' o' nduu' kuento ña ndoo i xiin' ne vi'e Israel nuu' ku'un e':

Taan' i tu'un ndei' i nimá ña, te ke'i tu e xini' ña.

17 Ikan' te ka'an ka a ndii:
Te koo' kivi' naka'an' ka i xa'a' kuachi ña,
ni ndee ña ña'a ña ni xaa ña.
Ni kachi a. 18 Sakan' na kuii', xa'a' a ña ni yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi e' ndii, kuni' ka ña nasoko' ka e' ña'a xa'a' kuachi e' jaan'.

Jesús nduu' ichi' xaa' ña kua'an nda'a' Ndiosí

19 Ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na xa yoo ndiká e' te kuvi xka'ndia e' nuu' a mii' su'un ka xa'a' a ña ni xitja ní' Jesucristo xa'a' kuachi e'. 20 Sakan' ña kii' ni xi'i Jesús ndii, ni nunia' a ichi' xaa' ña taxi' kivi' ñuu' e', te kuvi xka'ndia e' xata' toto ndiká jaan' xa'a' a ña ni nasoko' a ñu'u' nde'i a jaan'. 21 Te yoo', ne vi'e Ndiosí ndii, xa kumi' e' iin sutu ka'nu' va ña ni'i' ichi' nuu' e', 22 sakan' na kuii' na kuyatin e' nuu' Ndiosí xiin' iin ndaa' nimá e', te ini xachi' e' ña natjin va'a a yoo' xa'a' a ña xa ni ndasandoo a nimá e' nuu' ña ni ndo'o e' ni xaa kuachi e', ndee naa ni natja a ñu'u'

nde'i e' xiin' tikui ndatun' va. 23 Ini naa ini e' kuni e' Ndiosí ndiatu' ini e' xa'a' a, te iin ndaa' tu kunaan nimá e' nuu' ña kandixa' e', sakan' ña xachuun' ndaku ña ni chikandu'u' kuento jaan' nuu' e'. 24 Te kuni a ña kundi'ni e' xa'a' saa kuvi chindiee' ta'an' i'in e', te xiin' ña jaan' taxi e' ndiee' ta'an' e', te kundani ta'an' ka e', te saa e' ña va'a. 25 Te nako' tu e' ña nakayá e' saka'nu' e' Ndiosí naa sakaán xiin' mii' sava ne yivi'. Süu' jaan' ndii sandjeni ta'an' i'in e', kachi ka vi' e' vitin ña xa kuyatin' kivi' ña nandiko' xto'o e'.

26 Kuachi ndii, naa' xa xini' e' sakuu' ña ndixa ña ka'an tu'un va'a, te kusaa' xaa' te xaa' ka e' kuachi ndii, koo' ka ndee iin ña kuvi nasoko' e' nuu' Ndiosí te sakakú a yoo' xa'a' kuachi e' jaan'. 27 Süu' jaan' ndii ndee ña iyo xava'a ña kuaxi kii' ndi'i sana'má Ndiosí yoo' xa'a' kuachi e' jaan' kuiti' ndiatu' e', xiin' ña ku'un e' nuu' ñu'u' ndatin ña ka'mi Ndiosí ne ndasi' ña'a'. 28 Naa' yoo ka ni saxinu tu'un ndei', ña ni natjin Moisés, te yoo uvi ta'an, uun uni ta'an ne yivi' ndiee' yu'u' xa'a' ña nuu' te sana'má ña'a' ndii, koo' kuvita xachi' ka ini xa'a' ña, süu' jaan' ndii ka'an chuun' ra te kuvi ña xa'a' ña ni xaa ña jaan'. 29 Sakan' na kuii' saa ndo' kuenta ña kua'a' ya'a ka kundo'o ne kuni koto si'e Ndiosí jaan', sakan' ña ndee naa xe'ni ndoso' ña'a' ña. Te xaa' ña ña ndee naa ña kuasa' kuni nduu' ní' a ña saxinu ña ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' e', tee' ndee xiin' ña jaan' ndasanduu' a ne jaan' nditia a. Te ka'an kini tu ña xa'a' Espíritu Santo, ña ndani ña'a'. 30 Sakan' ña xa xini e' saa xachuun' Ndiosí naa yoso' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii: "Mii' yu'u nakan kuenta nuu' ne xaa' ña ña'a xiin' ne yivi', te nacha'vi i ne jaan' xa'a' ña ni xaa ña", ni kachi xto'o e'. Te yoso' tu a ndii: "Sana'má xto'o e' ne nduu' kuenta a." Sakan' yoso' a. 31 Iyo ya'a kundo'o yoo ka naa' kani ña'a' Ndiosí tiaku.

32 Naka'an' ndo' ña u'vi va ni ndo'o ndo' nuu' ni kixin kii' ni natjin

ndo' tu'un va'a, ña nduu' ndee naa ñu'u nuu' ndo'. ³³ Yoo xaá ndii, ni kanja'a ne yivi' xiin' ndo' nuu' chitu', te ni sando'o' tu nja ndo'ó, te xaá tuku ndii, ni nduiin ndo' xiin' ne ni yoo nuu' tundo'o' jaan'.

³⁴ Sakan' tu ni kuvita ini ndo' xa'a' ne ñu'u' vi'e kaa, te kii' ni nakaya ne yivi' ña kumi' ndo' ndii, va'a kuiti' ni kunj ndo'. Sakan' ña xini ndo' ndii, ndivi' kumi' ndo' ña va'a ka ña koo' kivi' ndi'i', ña sani'í' Ndiosí yoo'.

³⁵ Nakoo ndo' ña ini ndo' xini ndo' kuento ña ni taxi Ndiosí nuu' ndo' jaan', sakan' ña xiin' ña jaan' sañu'u' kua'a' a ndo'ó ndivi'.

³⁶ Kuachi ndii kuni a ña kundjeni naa kundieni ndo' te saxinu' ndo' ña kuni Ndiosí, te natijn ndo' ña ni taxi a kuento a nuu' ndo'. ³⁷ Sakan' ña yoso' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii: Ña kixin ndii, xa kuyatin' kuii kixin a, te kukuachi ka a.

³⁸ Ne ni xandaku Ndiosí nimá ndii, xika' nja nuu' a xa'a' a ña ini nja xini ña'a' nja.

Te ndii, naa' nakoo nja ichi' i xata' nja ndii,

va'a kuni i kuni ña'a' i.

Sakan' yoso' a. ³⁹ Ndisu yoo' ndii, nduu' e' ne nakoo' ichi' a, te koo' e' tundo'o' jaan'. Süu' jaan' ndii ne ini xini Ndiosí nduu' e', te sakakú a nimá e'.

11

Kuni a ini e' kuni e' Ndiosí

¹ Ña ini e' xini e' Ndiosí kuni kachi a ndii, ini xna'a e' ña natijn e' ña ni taxi Ndiosí kuento a nuu' e' xa'a', te xiin' ña ini e' jaan' tu xini xna'a e' ña taxi Ndiosí ña jaan' nda'a' e' naá kivi', tee' ndee küvi kuni e' ña jaan'.

² Kuachi ndii, xa'a' a ña ni ini ne xii' yata' e' ni xini nja Ndiosí xta'an', na ni kiee va'a nja nuu' a, te ni natijn ña'a' a. ³ Te xa'a' a ña ini e' xini e' Ndiosí na xini e' ndii, xiin' tu'un yu'u' a ni xa'a' a iin yivi' xiin' ndivi'. Sakan' na kuii' ña küvi xini e' vjtin ndii, ni kua'a' a xiin' ña küvi kuni e'.

⁴ Sakan' tu Abel ndii, xa'a' a ña ni ini ra ni xini ra Ndiosí na ni nasoko' ra ña va'a ka nuu' a te sakan' ñani ra

Caín. Xa'a' a jaan' na ni ka'an Ndiosí ña te xachuun' ndaku ni nduu' ra, te ni natijn a ña ni nasoko' ra jaan'. Te ña ni ini ra ni xini ra Ndiosí jaan' ndii, kusaa' nia'á ka a yoo', tee' ndee xa ni xi'j ra.

⁵ Sakan' tu Enoc ndii, xa'a' a ña ni ini ra ni xini ra Ndiosí, na ni ndani'j ña'a' a te kua'an ra ndivi', te ni xi'j ra. Te sakan' tu koo' ni xini ka ña'a', sakan' ña Ndiosí ni naka ña'a'. Ndisu ña kuni ka ku'un ra mii' ndu'u' Ndiosí ndii, ka'an tutu a ña ni saxinu' ra ña kuni a, te va'a ni kuni a xiin' ña ni xaa ra. ⁶ Xa'a' a jaan' na kuii' naa' ini e' xini e' Ndiosí ndii, küvi xachi' va'a kuni Ndiosí kuni a yoo'. Sakan' ña yoo' ka kuyatin' nuu' a ndii, kuni a ña kandixa' nja ña yoo' a, te kandixa' tu nja ña saman' a ne nanduku' ña'a'.

⁷ Xa'a' a ña ni ini Noé ni xini ra Ndiosí na kii' ni sakuni' tu'un ña'a' a xa'a' ña tia'an koo, te küvi kuni e' ndii, ni saxinu' ra ña ni ka'an a xiin' ra, te ni xaso'o' ra nuu' a. Te ni xa'a' ra iin tundo'o' chie mii' ni sakakú ra ne iin kuu' xiin' ra. Te xa'a' a ña ni ini ra jaan' ni nacha'an ne ni ini kuni Ndiosí. Te te jaan' ndii, ni xandaku Ndiosí nimá ra nuu' a xa'a' a ña ni ini ra ni xini ña'a' ra.

⁸ Xa'a' a ña ni ini Abraham ni xini ra Ndiosí na ni saxinu' ra ña ni ka'an a xiin' ra ña keta ra mii' ni ndu'u' ra, te ku'un ra tuku ñu'u' mii' taxi Ndiosí kunduu' ña'a' ra naá kivi'. Te ni keta ra kua'an nianí ra tee' ndee xini ra mii' nduu' a. ⁹ Te xa'a' a ña ini tu Abraham jaan' xini ra Ndiosí na ni ndu'u' ra vi'e toto nuu' ñu'u' ña ni ndoo Ndiosí kuento a taxi a nda'a' ra ndee naa te kuaxi tuku xaan'. Te iin kachi naa ni xaa si'e ra, te nani' Isaac, xiin' sjani' ra, te nani' Jacob. Sakan' tu te jaan' ndii, ni taxi Ndiosí kuento a ña taxi a ñu'u' jaan' nda'a' ra. ¹⁰ Sakan' ña ni ndiatu ini Abraham jaan' iin ñuu' ña ni sakania' mii' Ndiosí xa'a', te suvi tu a nduu' ña ni saniania' ñuu' jaan', te suvi ni tu a ni xa'a' ña'a'.

¹¹ Te sakan' tu xa'a' a ña ni ini Sara ni xini a' Ndiosí, na ni nakunaa ña ndiee' a', te ni yoo iin si'e a', tee'

ndee ña' xixa va ni nduu a', te ña' küvi nakuiso ni nduu tu a'. Sakan' ña' ini a' ni xini a' Ndiosí ña' saxinu xna'a a kuento a ña' ni taxi a nuu' a'.
 12 Xa'a' a jaan' na tee' ndee te xixa va ni nduu Abraham ndii, ni yoo kua'a' xava'a sjani' xika' ra ndee na kua'a' tiuun' ndiee' ndivi', uun ndee na kua'a' ñuti' mini, te küvi ka'vi e' a.

13 Te sakuu' ne jaan' ndii, ni ini nja ni xini nja Ndiosí ndee ni xi'i nja, tee' ndee ni natiin nja ña' ni taxi a kuento a xa'a' jaan', te ni xi'i nja. Ndisu xa'a' a ña' ni ini nja ndii, ndee naa' ni xini nja ndee xika' ña' ni chikandu'u' Ndiosí kuento a xa'a' jaan', te va'a va ni kuni nja ni xini nja a. Te ni ndiee yu'u' nja ña' ne tuku', ne xka'ndiá kua'an kuiti', nduu' nja nuu' ñu'u' iin yivi'.

14 Sakan' ña' ne ka'an ña' jaan' ndii, kundani kaxi' e' ña' ne nduku' ñuu' mii' kundiee nduu' nja. 15 Kuach'i ndii, naa' sakan' te xa'a' ñuu' mii' ni kiee nja ni xanini nja kij' ni ka'an nja ña' jaan' ndii, küvi nandiko' nja ñuu' jaan'. 16 Ndisu ne jaan' ndii, ni ka'an nimá nja xa'a' iin ñuu' va'a ka, te ña' jaan' nduu' ña' kandu'u' ndivi'. Xa'a' a jaan' na ka'an' nuu' Ndiosí ka'an a ña' xa' iin ndaa' a jaan' nduu' Ndiosí nja, sakan' ña' ni xava'a a iin ñuu' chie' mii' kundiee nja.

17 Xa'a' a ña' ni ini tu Abraham ni xini ra Ndiosí na kij' ni xito kua'a' ña'a' a ndii, ni yoo tu'va ra ña' nasoko' ra Isaac, si'e ra, te iin ndaa' tilu', tee' ndee xa' ni taxi a kuento a xa'a' te jaan' 18 kij' ni ka'an a ndii: "Te xiin' Isaac, si'e un', ñaa' kuiti' ko'o kua'a' sjani' xika' un'", ni kachi a xiin' ra. 19 Sakan' ña' ni ini Abraham jaan' ña' koo' chukuu' ya'a Ndiosí, te küvi sanatiaku a ne yivi' tee' ndee xa' ni xi'i nja. Xa'a' a jaan' na kuni kachi a ndii, ndee naa' ni xi'i Isaac jaan', te ni natia'ku ra nda'a' Abraham.

20 Te sakan' tu Isaac jaan' ndii, xa'a' a ña' ni ini ra ni xini ra Ndiosí na ni ka'an ra xiin' si'e ra Jacob xiin' Esau' ña' sañu'u' ña'a' a nuu' ku'un e'.

21 Te sakan' tu Jacob jaan' ndii, xa'a' a ña' ini ra ni xini ra Ndiosí na kij' xa' xito' küvi kuii ra ndii, ni ka'an ra xiin' uvi saa' si'e José ña' sañu'u' ña'a' Ndiosí nuu' ku'un e', te ni xikuijn ndichi ra xiin' tun' katuvi' ra, te ni xaka'nu' ra Ndiosí.

22 Te sakan' tu José jaan' ndii, xa'a' a ña' ni ini ra ni xini ra Ndiosí na kij' xa' xito' küvi kuii ra ndii, ni ka'an tiakú ra ña' kiee ne vi'e ra, ne Israel, ñuu' Egipto, te ni ka'an chuun' ra saa saa nja xiin' iki' ra.

23 Te sakan' tu yuva' si'i' Moisés ndii, xa'a' a ña' ni ini nja ni xini nja Ndiosí na kij' sakan' ni tuvi ra ndii, ni tisi'e ña'a' nja nii' un' ta'an yoo', sakan' ña' ni xini nja ndii, iin te kuañu'u' lui va kaa' ni nduu' ra, te ni yi'vi nja xa'a' ña' ni ka'an chuun' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' jaan' ña' ka'ni' ra sakuu' te kuañu'u' si'e ne vi'e Israel. 24 Te sakan' tu Moisés ndii, xa'a' a ña' ni ini ra ni xini ra Ndiosí na kij' ni xixa ra ndii, ni xiin' ka' ra ña' tijn ka'nu' ña'a' ne yivi' tee' ndee si'e nda'vi ña' si'e Faraón ni nduu' ra.

25 Süu' jaan' ndii ni xindoo' nimá ra ña' kundo'o inga' ra xiin' ne ta'an' ra, ne ndikún ichi' Ndiosí, te sakan' ña' sasana' xiin' mii' ra nuu' kuach'i iin xa'a'. 26 Sakan' ña' ni xini ra ndii, ña' va'a ka' nduu' a ña' kundo'o ra xa'a' Cristo, ña' tianu' Ndiosí, te sakan' ña' kumi' ra ña' vika' ne Egipto jaan'. Sakan' ña' ni ndiatu ini ra ña' sañu'u' ña'a' Ndiosí nuu' ku'un e' xiin' ña' va'a ka. 27 Te xa'a' a ña' ni ini tu Moisés jaan' ni xini ra Ndiosí na ni nakoo' ra ñuu' Egipto, te ni yi'vi ra tee' ndee xini ra ndii, kasi'e te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' jaan' ña' ni xa' ra ña' jaan'. Te ni ini ra xiin' iin kanii' nimá ra ni xini ra Ndiosí ndee naa' ni xini ña'a' ra xiin' nimá ra tee' ndee küvi kuni ña'a' e'. 28 Te sakan' tu xa'a' a ña' ni ini Moisés jaan' ni xini ra Ndiosí na ni xa'a' ra viko' pascua, te ni ka'an chuun' ra, te ni xatia' likin' ne ta'an' e' nii' mbee' yi'e nja, sakan' te kij' xka'ndia ña' kumi' ndiee', te ka'ni' a si'e nuu' ne Egipto ndii, ka'ni' a si'e nuu' ne jaan'.

29 Te sakan' tu xa'a' a ña ni ini ne xii' yata' e', ne Israel, ni xini ña Ndiosí na ni xka'ndia ña mini kua'a ndee naa ñu'u' ichi ni nduu a. Ndisu kii' ni xika te xiin' Egipto xka'ndia ra ikan' ndii, ni ka'a ndoo ra te ni xi' ra.

30 Te sakan' tu xa'a' a ña ni ini ne jaan' ni xini ña Ndiosí na ni nduva nama ña ndasi i'nu ñuu Jericó kii' ndi'i ni kiendu ña'a' ña uxa ta'an kivi'. 31 Te sakan' tu ña' nani' Rahab, ña ni xiko' xiin' mii' ndii, xa'a' a ña ini a' ni xini a' Ndiosí na ni ndoñu'u' a' xiin' inga ne ñuu a', ne ni taxi' so'o ña ni ka'an Ndiosí. Süu' jaan' ndii ni sakaku ña'a' Ndiosí xa'a' a ña ni natiin maní' a' te Israel, te ni xa'an koto si'e saa kaa' ñuu Jericó jaan'.

32 Yoo kua'a' ka ña kuví ka'an i xiin' ndo', ndisu keta i nakaa ka i ka'an i xa'a' naa kuu' ña ni xaa Gedeón, xiin' Barac, xiin' Sansón, xiin' Jefe, xiin' David, xiin' Samuel, te sakan' tu sakuu' naa kuu' ña ni xaa te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí.

33 Te jaan' ndii, xa'a' a ña ni ini ra ni xini ra Ndiosí sakan' na ni kanando ra nuu' kua'a' mii' xa'ndia chuun' tuku, te koo' chukuu', sakan' tu na ni xachuun' ndaku ra, te sakan' tu na ni natiin ra ña ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' jaan', te sakan' ni tu na ni ndasi ra yu'u' león. 34 Te xa'a' a ña ini tu te jaan' ni xini ra Ndiosí na ni nda'va ra ñu'u' ndatin ndiee' va, te ni kaku tu ra nda'a' te yivi', te ni kuní ka'ni' ña'a' xiin' ichi, te ni taxi tu Ndiosí ndiee' ra tee' ndee xa ni xavi xava'a' ra, te sakan' tu ni yoo ndiee' ra, te ni kiee va'a' ra kii' ni xa'an ra tiin ra ñu'u, te ni kanando tu ra te xiin', te ndasi' ta'an' xiin' ra. 35 Ni yoo sava ña'a' ndii, xa'a' a ña ini ña ni xini ña Ndiosí na ni natia'ku ne iin kuu' xiin' ña, ne ni xi'i.

Te sava tuku ne yivi' ndii, ni nakuiin yu'u' ña ña sando'o' ña'a' te yivi' xa'a' a ña ini ña ni xini ña Ndiosí, te ni xiin' ña nakoo ña Ndiosí te sandoó ndiká ña'a' ra, sakan' ña xini ña ña kii' natia'ku tuku ña ndii, kivi' ñuu va'a' ka natiin ña ndivi'. 36 Te xa'a' a ña ini

tu sava ña ni xini ña Ndiosí na ni xandi'i ne yivi' xiin' ña, te ni suku' iin' tu ña'a' ña. Te sava tuku ña ndii, ni satiín ña'a' ne yivi' karena, te ni taan tu ña'a' ña vi'e kaa. 37 Te ni xa'ni' tu ne yivi' sava ne jaan' xiin' yuu', te sava ña ni kendoso' ma'in' ña'a' ña xiin' serrucho, te ni xito kua'a' tu ña'a' ña, te sava ña ni xa'ni' ña'a' ña xiin' ichi, te sakan' tu ni xika ña mii' ka ni'nu' ña iin' mbee, uun iin' tixu'u'. Te ne natiín xava'a' ni nduu tu ña, te ni xika ndo'o' ini va ña iin yivi', te sakan' tu mii' va ni kuu ne yivi' xiin' ña. 38 Te ni xata'an ne yivi' iin yivi' yo'o' ña kaka ne yivi' va'a jaan' tein ña. Sakan' ña ne yivi' va'a jaan' ndii, ni ndiee ña xika' ndoso' ña mii' ichi' kaa', te ni ndiee tu ña xiki' tein iku', uun tixin yavi yuu' ni ndiee ña, uun ni ndiee tu ña tixin yavi ñu'u'. 39 Ndisu tee' ndee va'a ni kuní Ndiosí xa'a' ña ni ini ne jaan' ni xini ña'a' ña ndii, ni natiin ndee iin ña ña ni taxi a kuento a nuu' ña jaan'. 40 Sakan' ni xaa Ndiosí, sakan' ña xa ni chituni a iin ña va'a ka xa'a' yoo', te na xaa inga' e' xiin' ne jaan' mii' ndasandoo inga' ndi'i a yoo'.

12

Ini e' kuní e' Ndiosí tee' ndee yoo tundo'o' nuu' kivi' ñuu e'

1 Ña jaan' na kuii' sakan' tu yoo' ndii, xa'a' a ña yoo ne yivi' kua'a' jaan' saa xinunduú xiin' e', te nia'á ña yoo' saa ini e' kuní e' Ndiosí ndii, na nakoo e' sakuu' ña nakasi nuu' e', te sakan' tu kuachi e' ña xiko ni'i' yoo', te kundieni e' ku'un naa ku'un nuu' ichi' Ndiosí mii' xa' tavi e' kua'an e'. 2 Nuú Jesús kuiti' na taxi so'o e, sakan' ña ña jaan' nduu' xa'ndu ña ini e', te suvi' tu a xaa' sakan' te ini naa ini e' xini ña'a' e' ndee so'o' ndi'i'. Ña jaan' ndii, ni kundieni a ña ka'an ña ni xi'i a nuu' krusín, sakan' ña ni xini a ña va'a va kuní a nuu' ku'un e', te vitin ndu'u' a nda'a' kua'a' Ndiosí mii' ndu'u' ña jaan' xa'ndia chuun' a.

3 Xa'a' a jaan' na saa ndo' kuenta naa kuu' Jesús, saa vi' ni sando'o' ña'a' ne ndiso' kuachi, ne ni nakuita xiin' a, ndisu ni kundieni a nuu' ña jaan'. Sakan' na kuii' saxavi xiin' mii' ndo' ña inji ndo' xini ndo' Ndiosí, te sanako' xiin' mii' tu ndo' nuu' ichi' a. 4 Kuachi ndii tia'an kundo'o' ndo' ndee kuví ndo' xa'a' a ña küni saa ndo' kuachi ndee naa ni ndo'o' Jesús. 5 Tee' xa ni nandosó' ndo'ó ña ka'an tu'un Ndiosí xiin' yoo', ne nduu' si'e a, kij' kani kuento a yoo' ka'an a ndii:

Si'e mii' i, ichi koo inji un' kij' ndiaa yu'u' xto'o' e' Ndiosí yo'ó,

ni ndee kunda'vi tu kunj un' kij' kani' kuento a yo'ó.

6 Kuachi ndii, xto'o' e' Ndiosí jaan' ndii, ndiaa yu'u' a sakuu' ne ndani a,

te suku' yo'o' tu a ne natiin' a nduu' si'e a.

Sakan' kachi a.

7 Va'a ka kundieni ndo' nuu' ña ndiaa yu'u' Ndiosí ndo'ó, kuachi ndii xaa' a sakan' xiin' ndo' xa'a' ña nduu' ndo' si'e a. Sakan' ña koo' ndee jin yuva' si'i', te koo' kivi' ndiaa yu'u' si'e ra. 8 Ndisu naa' ndiaa yu'u' Ndiosí ndo'ó naa xaa' a xiin' inga ne nduu' si'e a ndii, süu' si'e xna'a a nduu' ndo' nuu' a na sakan'. 9 Te siin' tuku ndii, kij' ni nduu' e' ne kualí' ndii, ni ndiaa yu'u' yuva' si'i' e' jin yivi' kaa' yoo', te ni xito ka'nu' ña'a' e'. Saa ka vi' tu kuni a ña koto ka'nu' e' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', te taxi a kivi' ñuu' e' ña koo' kivi' ndi'i'. 10 Kij' ni nduu' e' ne kualí' ndii, ni ndiaa yu'u' yuva' si'i' e' jaan' yoo' jin xa'a', sakan' ña nuu' ne jaan' ndii, ña jaan' nduu' ña va'a nuu' yoo'. Ndisu Ndiosí ndii, ndiaa yu'u' a yoo' xa'a' ña va'a mii' e', sakan' te kunduu' e' ne ndoo nuu' a ndee naa yoo mii' a. 11 Ña ndaku nduu' a ndii, kuasa' xachi' va'a kuni e' kij' ndiaa yu'u' yuva' e' yoo', süu' jaan' ndii kusuchi' ndi'i' inji e'. Ndisu naa' yoo ka ni kundieni nuu' ña jaan' ndii, taxi a ña ndiee'

manj' xiin' ta'an' ña, te taxi' tu a ña sachuun' ndaku ña.

Saa saa Ndiosí xiin' ne saxioo' ña'a'

12 Xa'a' a jaan' na nachinaa' ndo' ndiee' nda'a' ndo' ña xa ni xavi, te sakan' tu xa'a' ndo', ña xa ni kuu' itun', te nakuita ni'j' ndo'. 13 Te nakaka ndaku ndo' ichi' Ndiosí, sakan' te nda'a xa'a' ndo' ña nduu' ndee naa ña yakua' ñaa', te keta ndo' nuu' ichi' a. 14 Kundiee manj' naa ndiee' manj' ndo' xiin' sakuu' ne yivi', te kaka naa xika' ndo' saa kuni mii' xto'o' e' Ndiosí kuiti', sakan' ña ne xaa' ña jaan' ndii, küni ña nuu' a. 15 Te koto ndo' ña ndee jin ndo' sanako' xiin' mii' nuu' ña ndani mii' Ndiosí yoo', sakan' te kunduu' ndee jin ndo' ndee naa tjo'o' jin ku'u' uva, te xiin' ña jaan' sativi' ndo' kua'a' ne yivi', te kuxika' ña nuu' Ndiosí saa ndo'. 16 Te koto va tu ndo' ña ndee jin ndo' kunduu' ne kumi' musa, ni ndee ka'nu' tu ndo' tu'un ndei' naa ni xaa' Esaú, ña xa'a' jin ndaa' ko'o' ña xaxi' kuiti' ni xiko' ra ndei' ña kumi' ra xa'a' a ña nduu' ra te xkua'a', te natjin ra ña'a' yuva' ra kij' kuví te jaan'. 17 Sakan' ña xa xini' e' ndii, kij' ni ya'a, te ni kunj te jaan' natjin ra kuento va'a yu'u' yuva' ra, ña ni xata'an natjin ra jaan' ndii, ni kuví ka natjin ra a. Tee' ndee ni xika' nduu' ra ndee ni xaku va ra xa'a' ña jaan' ndii, ni yoo ka tatan' a xa'a' ña ni xaa ra jaan'.

18 Te yoo' ndii, ni kuyatin e' iku' naa ni kuyatin ne xii' yata' e', jin iku' ña kuví tondia nda'a' ña, ña xixi', te jin yavi va tu a xiin' viko' nu'u', te sakan' tu ni xika ndiee' va tachi'. 19 Te ni ndee ni xini so'o' tu e' ña nde'í ti'e' ndachuun', ni ndee tachi' yu'u' Ndiosí ña ni ka'an xiin' e' ndee naa ña ni xini so'o' ne xii' yata' e' jaan'. Kij' ni xini so'o' ña ña jaan' ndii, ni ka'an nda'vi ña ña ka'an ka tachi' yu'u' jaan' xiin' ña. 20 Sakan' ña ni kundieni ka ña kuni so'o' ña tu'un ndei', ña ni ka'an chuun' Ndiosí xiin' ña ikan', kij' ni ka'an a ndii: "Naa' yoo ka tondia iku' yo'o' ndii, ka'ni' ña'a' ne

yivi' xiin' yuu', uun xiin' kuxi. Te sakan' tu saa nja tee' ndee iin kiti' tondja iku' yo'o", ni kachi a. ²¹ Iyo xava'a ni kaa' na ni xini ne jaan' ikan' sakan' na ndee mii' Moisés ni ka'an ndii: "Yi'vi i ndee kisi' vi' a yu'u", ni kachi ra.

²² Ndisu yoo' ndii, kuyatin' e' mii' iin' iku' Sión, na nduu' nuu' Jerusalén, na kandu'u' ndivi', na nduu' nuu' mii' Ndiosí tiaku. Te kuyatin' tu e' nuu' kua'a' xava'a ángele na xita' sini nuu' Ndiosí ndivi'. ²³ Te kuyatin' tu e' nuu' ti'vi ne xa yoso' kivi' ndivi'. Ne jaan' nduu' ne ni nakaxin nuu' Ndiosí ndee na nuu' te nduu' na si'e a. Te nii' sakan' tu kuyatin' e' nuu' Ndiosí, na xa'nú ndaku kuachi sakuu' e'. Te kuyatin' tu e' nuu' nimá ne yivi', ne ni xandaku Ndiosí xa ndiee' ndivi'. ²⁴ Te sakan' tu kuyatin' e' nuu' Jesús, na xikui'ní xa'a' e', sakan' na ni ndoo Ndiosí kuento xaa' xiin' e'. Te nii' sakan' tu kieve' va'a e' xiin' ní' Jesús jaan' na ni xitja xa'a' kuachi e'. Te ní' va'a ka nduu' na jaan' te sakan' ní' Abel, sakan' na xikan ya'vi' a xa'a' kuachi e'.

²⁵ Xa'a' a jaan' na koto va' ndo' saa iin kii' sas'o' ndo' nuu' Ndiosí kii' ka'an a xiin' ndo'. Naa' ni sakakú Ndiosí ne xii' yata' e' kii' ni xaso'o nja nuu' a xta'an', kii' ni ka'an ndei' a xiin' nja iin yivi' yo'o' ndii, kaku xachi' ka vi' yoo' naa' taxí so'o e' nuu' na ka'an a xiin' e' ndee ndivi'. ²⁶ Kii' ni ka'an Ndiosí xiin' ne jaan' xta'an' ndii, ni taan nu'u' iin yivi' kuiti', ndisu vitin ndii xa ni taxí ka Ndiosí kuento a ka'an a ndii: "Sataan ka tukuu i iin yivi', ndisu süu' nu'u' iin yivi' kuiti', süu' jaan' ndii sataan tu i ndee ndivi'", ni kachi a. ²⁷ Te kii' ka'an a ndii: "sataan ka tukuu i", kuni kachi a na sakundia'a a na ni xa'a a, na kuvi kanda jaan', te ndoo na koo' kivi' kanda kuiti'.

²⁸ Sakan' na kuii', xa'a' a na nduu' e' kuenta mii' kivi' kanda mii' xa'ndia chuun' Ndiosí ndii, na taxí e' na chindani a, te saka'nu' na'a' e' xiin' iin kanii' nimá e' saa xtani a na ki'in ka'nu' na'a' e'. ²⁹ Sakan' na

Ndiosí e' jaan' ndii, ndee naa nu'u' na xa'mi' sakuu' nuu' na'a' nduu' a.

13

Saa kuni a kuu yoo', ne xika' ichi' Ndiosí

¹ Kundani ta'an' naa kundani ta'an' ndo' ndee naa iin ndaa' nduu' ndo'. ² Te nandosó' ndo' na natjin mani' ndo' yoo ka kii' kua'an ndi'e' nja mii' ndiee' ndo', kuachi ndii sakan' ni natjin mani' sava ne yivi' ndee ángele, tee' ndee ni nakuni na'a' nja.

³ Te naka'an' tu ndo' xa'a' ne nu'u' vi'e kaa ndee naa nu'u' tu mii' ndo' vi'e kaa jaan' xiin' ne jaan'. Te sakan' tu naka'an' ndo' xa'a' ne mii' kuu' ne yivi' xiin', te saa ndo' kuenta na ndee naa mii' ndo' ndo'o' na jaan'.

⁴ Koto ka'nu' sakuu' ndo' na tunda'á', te va'a nduu' a na kusun xiin' ta'an' ndo', ndisu ne kumi' musa xiin' ne xaa' na xiin ndii, sana'má na'a' Ndiosí.

⁵ Te ndioo' ini va' ndo' xa'a' xu'un', na kundoó' nimá ndo' xiin' na kumi' kuiti' ndo'. Sakan' na yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ndee iin kivi' sandie'ni i yo'ó, te ni ndee nakoo tu i yo'ó", kachi a.

⁶ Xa'a' a jaan' na ini e' te ka'an e' naa ka'an a nuu' tutu Ndiosí mii' yoso' a ndii:

Kuasa' yi'vi i yoo ka nduu' na saa ne yivi' xiin' i, sakan' na xto'o e' Ndiosí chindiee' yu'u.

Kachi a. ⁷ Naka'an' na ndo' xa'a' te paxto ndo', te ni sania'á ndo'ó tu'un Ndiosí, te naka'an' tu ndo' saa ni ini te jaan' ni xini ra Ndiosí, te saa tu ndo'ó naa ni xaa ra.

⁸ Jesucristo ndii, koo' kivi' nama kuu' a, naa ni kuu a iku, sakan' tu kuu' a vitin, te sakan' tu kuu a ndee amaa ka kivi'. ⁹ Te taxí ndo' kuni xa'an' ne yivi' ndo'ó xiin' inga na sania'á siin' na nakuitá xiin' na ndaku xa'a' Jesús. Kuachi ndii va'a ka na kuita ni'i e' xiin' na ini e' xini e' Ndiosí xa'a' a na ndani mii' a yoo', te sakan' na kuita ni'i e' nuu' na

ka'án xa'a' ña kuvì xaxì' e'. Sakan' ña ña jaan' ndii, nì chindiee' a ndee iin ne xaa' a.

¹⁰ Yoo' ndii, xa kumi' e' ña va'a ka te sakan' mii' nasoko' sutu kiti' kuiti' xa'a' a ña nì nasoko' xiin' mii' Jesús, te nì xi'i' a nuu' krusín xa'a' e'. Te sutu jaan' ndii, köo' ndei' kumi' ra xa'a' ña va'a jaan'. ¹¹ Sakan' ña ndei' kiti', ti' xatia sutu ka'nu' ní' xa'a' kuachì ne yivi' tixin yukun' toto mii' su'un ka ndii, xa'mi' ra a nuu' ñuu yatìn mii' ndiee' nja jaan'.

¹² Xa'a' a jaan' na sakan' tu Jesús ndii, nì xi'i' a nuu' ñuu Jerusalén te ndasanduü a yoo' nditja a xiin' ní' mii' a jaan'. ¹³ Xa'a' a jaan' na na ku'un e', te nduüin e' xiin' Jesús nuu' ñuu jaan', te iin kachi saka'an' ne yivi' yoo' xiin' a. ¹⁴ Kuachì ndii, süu' xa yo'o' kundiee xachi' e', süu' jaan' ndii ndiatu' inì e' xa'a' iin ñuu ña köo nuu' ku'un e', ña kandu'u' ndivi'. ¹⁵ Xa'a' a jaan' na na saka'nu' e' Ndiosí saa kivi' kua'an xiin' ña ndiee' Jesucristo. Te ña jaan' nduu' ña nasoko' e' nuu' Ndiosí, te xiin' ña jaan' ndiee' yu'u' e' xa'a' a. ¹⁶ Te na nãndoso' ndo' saa ndo' ña va'a, te sakan' tu chindiee' ta'an' ndo' xiin' ña kumi' ndo'. Kuachì ndii ña jaan' nduu' ña nasoko' ña xtani' Ndiosí.

¹⁷ Taxì so'o' ndo' ña ka'án te paxto ndo', te saa ndo' ña ka'án chuun' ra xiin' ndo'. Sakan' ña te jaan' nduu' te xito' ndo'ó nuu' ichi' Ndiosí, te xiní ra ña nataxì ra kuenta nuu' Ndiosí xa'a' ndo'. Taxì so'o' ndo' ña ka'án ra, te kunaá va'a nimá ra saa ra chuun' nuu' Ndiosí. Sakan' ña naa' sakundi'ni ña'a' ndo' ndii, vã'a xaa' ndo'.

¹⁸ Ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu. Xiní ndu ña naá va'a nimá ndu, sakan' ña ka'án nimá ndu ña sachuun' ndaku ndu xiin' sakuu' ña xaa' ndu. ¹⁹ Te ka'án nda'vi i xiin' ndo' ña ka'an va ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i, te kuvì nandiko' yachi tukuu i mii' ndiee' ndo'.

Cha'an' so'o' ndi'i'

²⁰ Te Ndiosí nduu' ña taxi' ña manì yoo nimá e', te nì sanatiaku

tu a xto'o' e' Jesucristo tein ne nì xi'i'. Te Jesús jaan' nduu' ña paxto kuu' nuu' nuu' yoo', ne nduu' ndee naa mbee. Te xa'a' a ña nì xitja ní' a nì ndoo Ndiosí kuento a xiin' e' ndee ndi'i' nì kivi'. ²¹ Na sakoo' chuun' a ndo'ó nuu' ndee ka chuun va'a te kuvì saa ndo' ña kuní a. Te na saa a ña jaan' xiin' ndo' saa xtani' mii' a xiin' ña ndiee' Jesucristo, ña xata'an kuiti' saka'nu' e' ndee amaá ka kivi'. Sakan' na kunduu a.

²² Ñani ta'an' i, ka'án nda'vi i xiin' ndo' ña natijn va'a ndo' ña sie, ña nì ke'i i yo'o', ña xandieni ndo'ó, ña ti'vi i nda'a' ndo'. ²³ Sakuni' tu'un i ndo'ó ña xa nì keta ñani e' Timoteo vi'e kaa, sakan' na kuii' naa' yachi kixin ra ndii, ku'un i xiin' ra ku'un koto i ndo'ó. ²⁴ Kua'an Ndiosí na köo na sakuu' te paxto ndo', te sakan' tu sakuu' inga ne nduu' kuenta Ndiosí. Te ti'vi' tu ne ta'an' e', ne ndiee' Italia, cha'an' ndo'. ²⁵ Na sañu'u' na Ndiosí sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i Santiago

Ti'vi' ra cha'an'

¹ Yu'u nduu' Santiago, te xika' nuu' nuu' Ndiosí xiin' nuu' xto'o e' Jesucristo. Ti'vi' i cha'an' ndo'ó ne uxí uvi' ti'vi', ne ta'an' i, ne Israel, ne ni kiku' ki'in' xaan' iin' yivi'.

Na nakuatia' nimá e' ki' yoo tundo'o' nuu' e'

² Ñani ta'an' i, na nakuatia' va nimá ndo' ki' ndo'o' ndo' nuu' ndee ka tundo'o'. ³ Kuachi ndii xa xini ndo' ña ki' ndo'o' ndo' nuu' ndee ka ña'a xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Ndiosí ndii, chindiee' a te ita' ni' i ka ndo' nuu' ña ini ndo' jaan'. ⁴ Te naa' ita' ni' i ndo' nuu' ña ini ndo' jaan', te chindiee' a ndo'ó nuu' tundo'o' ndee so'o' ndi'i', te kunduu' xachi' ndo' ne xata'an' nuu' Ndiosí, te kunduu' tu ndo' ne xinu' xachi' nuu' a, te koo' ña kuni' xachi' ka nuu' ndo'.

Kakan e' ña chuun va e' ña kaka ndaku e' nuu' Ndiosí

⁵ Te naa' yoo sava' ndo'ó, ne kuni' ka ña xini tuni' nuu' ndii, kakan ndo' a nuu' Ndiosí, te taxi' a ña jaan' nda'a' ndo'. Sakan' ña Ndiosí ndii, taxi' a kua'a' ña va'a' nuu' e', te xi'é a nuu' e' xa'a' a ña xikan' e' ña jaan' nuu' a. ⁶ Ndisu' ini ndo' te kakan ndo' a, te kunduu' ndo' ne uvi' a xanini, sakan' ña ne uvi' a xanini ndii, nduu' ña ndee naa' tikui' miji' ka'nu', te' kua'an' kuaxi' xika' xaa' tachi', te yo'o' ni' jaan' koyo' a ra'. ⁷ Kuachi ndii, ne xaa' ña jaan' ndii, na kani' ña ña natii' ña iin' ña xikan' ña jaan' nuu' xto'o e'. ⁸ Sakan' ña ne uvi' nimá nduu' ña, te ximi' koo' tu' ini' ña nuu' sakuu' ña xaa' ña.

⁹ Ñani ta'an' e', ne nda'vi kuu' ndii, na va'a' kuni' ña ña nduu' ña ne ka'nu' nuu' Ndiosí. ¹⁰ Ndisu' ne vika' ndii, na va'a' kuni' ña ña nduu' ña ne nda'vi kuu' nimá ni' xa' Ndiosí, sakan' ña ña vika' ña

jaan' ndii, ndoñu'u' a ndee naa' ita' ku'u. ¹¹ Kuachi ndii, ki' keta' ñu'u' sanandii' ndiee' a ndii, ichi' ku'u' jaan', te koyo' ita' a, te ndoñu'u' ña ndatun' a. Iin' kachi' kundo'o' tu' ne vika', sakan' ña ndoñu'u' ne jaan', te ndoñu'u' tu' ña xachuun' ña xiin' ña vika' jaan'.

Kuäsq' xito' kua'a Ndiosí ne yivi'

¹² Sañu'u' va' Ndiosí yoo' ka' xandieni' nuu' ña xamaña, sakan' ña ki' kanando' ña nuu' ña jaan' ndii, natii' ña kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i', ña nduu' ndee naa' corona' ña ni' i' ne kanando, ña ni' taxi' Ndiosí kuento' a xa'a' nuu' ne ndani' ña'a'.

¹³ Na ka'an' yoo' ka' ki' xito' kua'a' ña'a' ña kuni' ndii: "Ndiosí ni' xito' kua'a' yu'u." Kuachi ndii koo' ndiee' ndee iin' ña'a' te sanama' a Ndiosí nuu' kuachi, te ni' ndee miji' Ndiosí xito' kua'a' ndee iin' ne yivi' te koyo' ña nuu' kuachi. ¹⁴ Süu' jaan' ndii ña kuni', ña ndioo' ini' miji' ña, nduu' ña xito' kua'a' ña'a', te xiku'un' ña nuu' kuachi. ¹⁵ Te xa'a' a ña kuni' ndioo' ini' ña ndii, xaa' ña kuachi. Te ki' xaa' te xaa' ña kuachi jaan' ndii, kuvi' xachi' ña nuu' Ndiosí xa'a' a jaan'.

¹⁶ Ne kua'a' ñani ta'an' i, kuni' xa'an' xiin' miji' ndo'. ¹⁷ Kuachi ndii Ndiosí taxi' sakuu' ña va'a, te sakuu' ña ndoo' kuaxi' mii' ndu'u' a ndivi', te suvi' tu' a nduu' ña ni' xa'a' sakuu' ña yi'é ndiee' ndivi'. Te Ndiosí ndii, koo' kivi' namá a ndee naa' xaa' ña yi'é ndiee' ndivi' jaan', ni' ndee nama' tu' a ndee naa' xaa' kunda'vi' ña jaan'. ¹⁸ Te xa'a' a ña kuni' miji' a, ni' satuvi' a yoo' xiin' tu'un' a, ña ndixa, te kunduu' e' si'e a, ne nuu' nuu' sakuu' ña ni' xa'a' a.

Na kuni' so'o e' tu'un' Ndiosí, te saa tu' e' ña ka'an' a

¹⁹ Ne kua'a, ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na kuni' a ña koo' tu'va' sakuu' e' te kuni' so'o e' ña ka'an' inga' ne yivi', te ndiatu' e' xiin' ña ka'an' e', te nasa'a' yachi' tu' e'. ²⁰ Kuachi ndii, ña kui'e' ne yivi' ndii, taxi' a sachuun' ndaku' ña saa kuni' Ndiosí. ²¹ Ña jaan' na kuni' nako'o' ndo' sakuu' ña

xe'na', xiin' sakuu' ña ña'a ña yoo va nuu' kivi' ñuu ndo'. Te natiiin maso ndo' tu'un ña ñi chi'i Ndiosí nimá ndo', sakan' ña ña jaan' kumi' nde'e' te sákakú a ndo'ó.

²² Ndisu künj xa'an' xiin' mii' ndo', süu' kuni so'ó kuiti' ndo' tu'un jaan'. Süu' jaan' ndii, kuni a saa tu ndo' ña ka'an a. ²³ Kuachi ndii, ne xini so'ó kuiti' tu'un jaan', te xaa' ña ña ka'an a ndii, nduu' ña ndee naa iin ne xito' ndiaa ndi'i nuu' ña nuu' yuu' peko. ²⁴ Te kii' ndi'i koto ndiaa xiin' mii' ña, te kua'an ña ndii, iin kanj' va te nandosó' ña saa kaa' nuu' ña. ²⁵ Ndisu ne xini so'ó tu'un ndei' Ndiosí, te xito' ndi'i ña ña ka'an a xiin' ña, te ndikun kixin' ña a, te nandosó' ña a ndii, sañu'u' ña'a' Ndiosí, te xaa' ña a. Sakan' ña tu'un ndei' jaan' ndii, iin ña va'a ndi'i nduu' a, te sandoó ndiká a yoo' nuu' kuachi e'.

²⁶ Te naa' yoo ka tuu ña nduu' ña ne xaa' xna'a ña kuni Ndiosí, ndisu xito' ña saa koó yu'u' ña ndii, xini xa'an' xiin' mii' ña, te ndiaa ya'vi' ña xaa' ña jaan' nuu' a. ²⁷ Sakan' ña ña ndoo xiin' ña ndaku nuu' yuva' e' Ndiosí, ña xtani a saa e' ndii, ña yo'ó' nduu' a: ña koto e' ne kuachi' nda'vi, te sakan' tu' ña'a' kuaan' kii' ndo'ó' ña, te koto xiin' mii' e' nuu' kuachi ña yoo iin yivi'.

2

Vä'a nakaxin e' ne yivi'

¹ Ñani ta'an' i, xa'a' a ña inj e' xini e' xto'ó e' Jesucristo, ña ka'nu' koo' chukuu' ndii, kuni a ña iin kachi tiiin manj' e' ndee ka nuu' ne yivi'. ² Saa e' kuenta ndii, ndi'vi iin te vika' ni'nu' toto va'a, te ñu'u' tu iin kaxun nda'a' va'a nuu' nda'a' ra, mii' nakayá ndo', te ndi'vi tu iin te nda'vi kuu' ni'nu' toto yata' ikan'. ³ Te koto'ni ndo' nuu' te vika' jaan', te ka'an ndo' xiin' ra ndii: "Ña'a yatın yo'ó' kundu'u' un', tákuie", kachi ndo'. Te ka'an tu ndo' xiin' te nda'vi kuu' jaan' ndii: "Ndee kaa' kiiin ndichj yo'ó, uun ñu'u' mii' ita' xa'a' i yo'ó' kundu'u'

un'", kachi ndo' xiin' te jaan'. Naa' sakan' nduu' a ndii, ⁴ xa iin kachi tiiin manj' ndo' ne yivi' kii' xaa' ndo' sakan', te nduu' ndo' ndee naa te xa'nú kuachi, te xachuun' ndaku.

⁵ Ne kua'a ñani ta'an' i, chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i xiin' ndo' vitin: ¿Ñáá xini ndo' ña ni nakaxin Ndiosí ne nda'vi kuu' iin yivi' yo'ó' te inj va ña kuni ña'a' ña? Te kii' xaa' ña sakan' ndii, ndee naa vika' ña nuu' a xa'a' a ña natiin' ña ña ka'ndia chuun' a nimá ña saa ni taxj a kuento a nuu' ne ndani ña'a'. ⁶ Ndisu ndo'ó ndii, mii' kuu' ndo' xiin' ne nda'vi kuu' jaan'. ¿Saa tu xini ndo' ña ne vika' jaan' nduu' ne mii' kuu' xiin' ndo', te suvi tu ña nduu' ne tiin' kuachi siki' ndo'ó, te kua'an ña xiin' ndo' ndee vi'e mii' xa'nú te yivi' kuachi? ⁷ ¿Saa tu xini ndo' ña suvi tu ña nduu' ne kani'a xa'a' kivi' ndatun' xto'ó e', ña inj e' xini e'?

⁸ Ka'an tu'un ndei' ka'nu' ka mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii: "Kundani ndo' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa ndani xiin' mii' mii' ndo'." Sakan' yoso' a. Naa' ndixa xna'a saxinú ndo' ña jaan' ndii, va'a xaa' ndo'. ⁹ Ndisu na iin kachi tiiin manj' ndo' ne yivi' ndii, xa ni xaa ndo' kuachi xa'a' a ña ni xka'ndia ndoso' ndo' ña ka'an tu'un ndei' jaan', te xa ne ndiso' kuachi nduu' ndo' nuu' a. ¹⁰ Kuachi ndii yoo ka saxinú sakuu' tu'un ndei' jaan', ndisu xka'ndia ndoso' ña iin yu'u' kuiti' a ndii, kumi' kuachi ña nuu' Ndiosí xa'a' sakuu' a. ¹¹ Kuachi ndii, suvi Ndiosí jaan' ni ka'an ndii: "Kümi' un' musa un'." Te suvi tu a ni ka'an ndii: "Kä'ni' un' ne yivi'", ni kachi a. Ña jaan' na kiii' naa' ni kumi' ndo' musa ndo', ndisu ni xa'ni' ndo' iin ne yivi' ndii, xa kumi' kuachi ndo' nuu' Ndiosí xa'a' sakuu' tu'un ndei' a.

¹² Sakan' na kiii' ndo'ó ndii, ndatu'un' va'a ndo', te sachuun' va'a tu ndo', sakan' ña xini ndo' ña sana'má Ndiosí yoo' nuu' kuachi e' xiin' tu'un ndei' a, ña sandoó ndiká yoo' nuu' kuachi e'. ¹³ Kuachi ndii

küvita xachi' iní Ndiosí xa'a' yoo ka kii' sana'má ña'a' a naa' nī kuvita iní nīa xa'a' ne yivi', sakan' ña ne nī kuvita iní xa'a' ne yivi' ndii, keta va'a nīa kii' sana'má ña'a' a.

Kuní a sachuun' inga' ña iní e' xini e' Ndiosí xiin' ña chindiee' e' ne yivi'

¹⁴ Ñani ta'an' i, ne ka'án ña iní nīa xini nīa Ndiosí, te xaa' nīa ña va'a ndii, kuasa' kuní xachi' ña ka'án nīa jaan', te küvi kaku nīa nuu' kuachi xiin' ña ka'án kuñti' nīa ña iní nīa. ¹⁵ Saa e' kuenta ndii, yoo iin ne xika' ichi' Ndiosí xiin' e', tiaa, uun ña'a' nduu' nīa, te kuní toto kuñnu nīa, te kuní tu ña kuñaku nīa, ¹⁶ te ka'án iin ndo'ó xiin' ne jaan' ndii: "Ndiosí na ku'un xiin' un', na koq na toto un' xiin' ña tiaku un'", kachi' ndo', ndisu tãxi ndo' ña kuní nuu' nīa ndii, koo' ndee iin ña va'a nī xaa' ndo' xa'a' ne jaan' na sakan'. ¹⁷ Nii' sakan' nduu' tu a xiin' ne ka'án kuñti' ña iní nīa xini Ndiosí, te xaa' nīa ña va'a ndii, iin ña kuasa' kuní nduu' ña iní nīa jaan'.

¹⁸ Ndisu saa e' kuenta ndii, ka'an yoo ka ndii: "Yo'ó ndii, iní un' xini un' Ndiosí, te yu'u ndii, xaa' i ña va'a." Küvi nīa'a ndo' yu'u ña iní ndo' xini ndo' Ndiosí kii' koo' ña va'a xaa' ndo'. Ndisu yu'u ndii, xiin' ña va'a ña xaa' i kuví nīa'a' i ndo'ó ña iní i xini i Ndiosí.

¹⁹ ¿Ñáá kandixa' ndo'ó ña yoo iin ndaa' kuñti' Ndiosí? Va'a xaa' ndo'. Ndisu ndee ña ndiva'a kandixa' ña jaan', te yi'vi va ña'a' a. ²⁰ iNe küu' kaxi' nduu' ndo'ó! Xa'a' a ña ka'án kuñti' ndo' ña iní ndo' xini ndo' Ndiosí, te xaa' ndo' ña va'a ndii, iin ña kuasa' kuní nduu' ña iní jaan'.

²¹ Xa xini ndo' ña Abraham, te xii' yata' e' ndii, nī ka'an Ndiosí ña te ndaku nimá nduu' ra nuu' a xa'a' a ña nī xaa' ra kii' nī xika' ra nasoko' ra si'e ra Isaac saa nī ka'an chuun' a xiin' ra. ²² Te koto ndo' saa nī xachuun' inga' ña iní ra xini ra Ndiosí xiin' ña nī xaa' ra. Te xiin' ña nī xaa' ra jaan' nī xinu ña iní ra jaan'.

²³ Xa'a' a jaan' na nī xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

"Nī iní Abraham nī xini ra Ndiosí, te nī ka'an a ña te xachuun' ndaku nduu' ra nuu' a." Sakan' yoso' a. Te nī ka'an tu a ña te xini ta'an' xiin' a nduu' ra. ²⁴ Ña jaan' na kuii' xini e' ndii, süu' xa'a' a ña ka'án kuñti' ne yivi' ña iní nīa xini nīa Ndiosí, te nduu' nīa ne xachuun' ndaku nuu' a. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña xaa' tu nīa ña va'a nduu' nīa ne xachuun' ndaku nuu' a.

²⁵ Te xa xini tu ndo' saa nī xka'ndia a xiin' Rahab, ña' nī xiko' xiin' mii' mii'. Ndee ña' jaan' nī ka'an Ndiosí ña ña' xachuun' ndaku nduu' a' nuu' a xa'a' a ña nī natjin va'a a' te Israel, te kuan koto maña ñuu' a', te nī ti'vi' ña'a' a' inga' ichi', te nī kaku ra.

²⁶ Sakan' na kuii' iin ñu'u' nde'i kii' koo' ka nimá a ndii, xa nī xi'i a, nii' sakan' tu yoo ña iní e' naa' koo' ña va'a xaa' e'.

3

Koto e' yu'u' e' kii' ndatu'un' e'

¹ Ñani ta'an' i, na nduku' kua'a' va ndo'ó ña kunduu' ndo' ne sania'a', sakan' ña xini e' ndii, ndiee' ka nakan Ndiosí kuenta nuu' ndu'u, ne sania'a', te sakan' ne xini so'o ña jaan'. ² Sakuu' e' ndii, ki'in' va' ichi' xaa' e' ña va'a. Ndisu naa' yoo iin ne yivi', ne koo' kivi' xaa' ña jaan' xiin' ña ka'án nīa ndii, ne yivi' va'a xachi' nduu' nīa, te küvi ndiko' ni'i' xiin' mii' tu nīa nuu' kuachi.

³ Ndee naa' xaa' tu e' kii' chika'ni' e' ka' yu'u' kuei, te saa ri' ña kuní e' ndii, küvi ndiko' ni'i' e' ri', te ku'un ri' mii' ka' kuní e'. ⁴ Koto tu ndo' saa xaa' tundoo', tee' ndee na'nu' xava'a tun' jaan', te ndiee' va' xika' tachi' ndii, xiin' iin tun' lulu kuñti' küvi satuvi' te yivi' nu', te kua'an nu' mii' ka' kuní ra. ⁵ Sakan' tu xaa' yaa' e' ndii, iin ña lulu kuenta ñu'u' nde'i e' nduu' a, ndisu kumi' a ndiee' te ka'án ninu a xa'a' ña na'nu' ya'a. Te nduu' a ndee naa' iin ñu'u' tilikin', ña küvi ka'mi kua'a' xava'a xiki' na'nu'. ⁶ Te sakan' tu yaa' e' ndii, ndee naa' ñu'u' nduu' a. Te iin xaan' mii' ñu'u' chitu' vi' ña nīa' a nduu' tu a. Te iin

tu'un' ñu'u' nde'i e', ña kuvì satìvi' kanii' e', nduu' a, te ndee kii' tuvì e' xiin' ndee skachi' kuvì e' ndii, kuvì satìvi' a yoo', sakan' ña ndee naa ñu'u, ña kuaxì v'ì e' ndi'aya', nduu' a.

⁷ Ndixà nduu' a ndii, chuun va ne yivi' samaso nja sakuu' nuu' kiti' iku', naa kuu' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' saa, xiin' ti' kañuu' tixin, xiin' ti' ñu'u' miji' ka'nu'. ⁸ Ndisu ndee jin e' kuvì samaso yaa' e'. Sakan' ña jin ña nja'a nduu' a, te kuvì ndiko' ni'i' ña'a' e'. Te xiin' yaa' e' jaan' ka'an e' kuento xatu, ña satuxu'vi ne yivi'. ⁹ Te xiin' yaa' e' jaan' tu xaka'nu' e' Ndiosí, yuva' e', te xiin' ña jaan' tu sanacha'an' e' ne yivi', ne ni xa'a Ndiosí saa kuu' mii' a. ¹⁰ Xiin' yu'u' e' ka'an va'a e' xa'a' ne yivi' te xiin' ña jaan' tu sanacha'an' ña'a' e'. Ñani ta'an' i, xata'an saa e' sakan'. ¹¹ Sakan' ña jin xaan' mii' kiee' tikui ndii, kuvì kiee' tikui va'a xiin' tikui uva. ¹² Ñani ta'an' i, sakan' tu itun' higo ndii, kuvì kuun nduu' olivo nda'a' nu', ni ndee kuvì tu kuun nduu' higo nda'a' yo'o' uva, sakan' na kuii' ni ndee kuvì tu kiee' tikui va'a mii' kiee' tikui uva.

Yoo uvi nuu' ña xini tuni

¹³ Naa' ka'ni sava ndo'ó ne xini tuni ndii, na nia'a ndo' ña jaan' xiin' ña va'a ña xaa' ndo', xiin' ña maso kuu' ndo', ña taxi' ña xini tuni ndo' jaan'. ¹⁴ Ndisu naa' ndasi' va nuu' ndo' xini ndo' ne yivi', te kuni nakuita tu ndo' xiin' nja ndii, koo' ndee jin xa'a' ña ka'an ninu ndo', te xini xa'an' ndo' xa'a' ña ndixa. ¹⁵ Ña xini tuni ña kumi' ndo' jaan' ndii, süu' Ndiosí taxi' a, süu' jaan' ndii ña xini tuni, ña yoo jin yivi' kuiti' nduu' a, ña ni nata'vi' xini' ne yivi', ña taxi' ña ndiva'a. ¹⁶ Kuachì ndii mii' yoo ne ndasi' nuu' xini nja ne yivi', te kuni nakuita tu nja xiin' inga ne yivi' ndii, ndiee' manì' nja, te xaa' nja sakuu' nuu' ña nja'a. ¹⁷ Ndisu yoo', ne kumi' ña xini tuni ña taxi' Ndiosí jaan' ndii, xika' ndoo e' nuu' ichi' a, te sakan' tu ndiee' manì' e', te va'a nimá e' xini e' ne yivi', te nda'vi kuu' e' xiin' ne yivi', te kuvita ini e' xa'a'

ne yivi', te sakan' tu xaa' e' kua'a' ña va'a, te nakaxin tu e' ne yivi', te nduu' tu e' ne uvi nimá. ¹⁸ Sakan' ña ne nduku' ña ndiee' manì' ne yivi' ndii, xika' manì' nja jin yivi', te natjin nja ña xaa' ne yivi' ña kuni Ndiosí.

4

Na ndioo' ini e' xa'a' ña'a ña yoo jin yivi'

¹ ¿Ñáá xini ndo' mii' kuaxi tuni kui'e xiin' ñu'u' ña yoo tein ndo'? Süu ña kiji ndioo' ini mii' ndo' jaan' sakaku' ña kunta'an' nimá ndo' xiin' ña va'a ña kuni a saa ndo'. ² Ndioo' ini ndo' xa'a' ña'a, te koo' a natiin' ndo'. Xa'ni' ndo' ne yivi', te kundieni ka ndo' ña ndasi' va nuu' ndo' xini ña'a' ndo', ndisu koo' a natiin' ndo'. Xa'a tu ndo' tuni kui'e xiin' ñu'u, ndisu koo' ña'a natiin' ndo', sakan' ña xikan' ndo' a nuu' Ndiosí. ³ Te kii' xikan' ndo' a nuu' a ndii, koo' a natiin' ndo' sakan' ña xikan' va'a ndo' a saa kuni Ndiosí. Süu' jaan' ndii xikan' ndo' a te kusiki' saka ndo' a mii' yoo ña siji' nuu' ndo'.

⁴ Ndo'ó, ne xa'ni ndoso' Ndiosí ndee naa ne kumi' musa ndii, ¿ñáá xini ndo' ña ne xtani va saa ña nduu' kuenta jin yivi' ndii, nanduu' nja ne ni ta'an' va'a ka xiin' Ndiosí? Sakan' na kuii' yo'o ka xtani saa ña nduu' kuenta jin yivi' ndii, ni ta'an' va'a ka nja xiin' Ndiosí. ⁵ ¿Ñáá xanini ndo' ña yoso' saka ña ka'an nuu' tutu Ndiosí ndii: "Kuiñu va Espiritu Ndiosí, ña ni taxi a naá nimá e', xini a yoo'?" Sakan' yoso' a. ⁶ Ndisu chindiee' kua'a' ka Ndiosí yoo' naa yoso' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii: "Taxi Ndiosí ña keta va'a ne ñuñu', ndisu chindiee' a ne nda'vi kuu' nimá." Sakan' yoso' a. ⁷ Sakan' na kuii' taxi ndo' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nuu' ndo', te taxi ndo' ña keta va'a ña ndiva'a xiin' ndo', te kuxioo a nuu' ndo'. ⁸ Ndasayatin ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosí te kuyatin tu a jaan' nuu' ndo'. Ndo'ó, ne ndiso' kuachì ndii, nakoo ndo' a, te ndundo' nimá ndo', sakan' ña ne uvi nimá nduu'

ndo'. ⁹ Xa'a' a jaan' na na kusuchi' u'vi inji ndo', te kuaku ndo', te tana ndii va ndo' xa'a' kuachi ndo'. Na nanduü ña ni xaku ndo' ña kuaku u'vi ndo', te ña siji' ni xini ndo' ndii, na nanduü a ña kusuchi' va inji ndo'. ¹⁰ Na sanuu' xiin' mii' mii' ndo' nuu' xto'o e' Ndiosí, te ki'in ka'nu' a ndo'ó.

Nätava' e' kuenta kuu' ta'an' e'

¹¹ Ñani ta'an' i, kani'a' xiin' ta'an' ndo'. Sakan' ña naa' kani'a' a ndo' xa'a' ne yivi', uun naa' natava' ndo' kuenta kuu' ne jaan' ndii, kani'a' a tu ndo' xa'a' tu'un ndei' Ndiosí, te natava' tu ndo' kuenta kuu' tu'un ndei' a jaan'. Te kii' xaa' ndo' sakan' ndii, süu' te saxinú tu'un ndei' jaan' nduu' ndo', süu' jaan' ndii te xa'nú kuachi sananduu' xiin' mii' ndo'. ¹² Kuachi ndii Ndiosí kuiti' nduu' ña xa'a tu'un ndei' jaan', te suvi tu a nduu' ña xa'nú kuachi e'. Te ña jaan' kumi' ña ndjee' te sakakú a yoo' nuu' kuachi e', uun katun' a yoo'. Ndisu ndo'ó ndii, ¿yoo nduu' ndo', tuu ndo', na natava' ndo' kuenta kuu' inga ne yivi'?

Vä'a ka'an ñuñu' e' xa'a' kivi' tiaan

¹³ Chuun xa'a' va ndo'ó vitin, ne ka'an ndii: "Vitin, uun tiaan ku'un e' jin ñuu, te kundjee e' ikan' jin kuyä, te xiko' e' ña'a, te kanando e' xu'un'." Sakan' kachi ndo'. ¹⁴ Ndisu xini ndo' saa saa a xiin' kivi' ñuu ndo' tiaan. Kuachi ndii, kivi' ñuu e' ndii, nduu' a ndee naa viko' nu'u', ña yoo jin kani', te ndi'i tukuu a so'o. ¹⁵ Kuní a ña va'a ka ka'an ndo' ndii: "Naa' kuní xto'o e' ndii, kutiaku e', te saa e' ña yo'o', uun ña jaan'." Sakan' kuní a ka'an ndo'. ¹⁶ Ndisu ndo'ó ndii, ka'an ñuñu' ndo'. Te sakuu' ña ñuñu' naa ña jaan' ndii, ña ña'a nduu' a. ¹⁷ Sakan' na kuu' ne xini saa ña va'a, te xaa' ña a ndii, kuachi xaa' ña nuu' Ndiosí.

5

Vitin ka'an Santiago xa'a' ña kundó'o ne vika' ña'a

¹ Ndo'ó, ne vika' ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i vitin, sakan' ña xa kuyatin' kuu' ña kundó'o ndo'. Sakan' na xa'a' ndo' kuaku ndo' te nde'i ndo'. ² Sakan' ña ña vika' ndo' ndii, te'í a, te toto ndo' ndii, xaxi' kuxi a. ³ Te oro ndo' xiin' plata ndo' ndii, kuxi a. Te kuxi ña vika' ndo' jaan' kunduu ña tin kuachi ndo'ó nuu' Ndiosí, te kunduu a ndee naa ñu'u kii' xa'mi' a ña'a. Ndisu taxa'a te taxa'a ka ndo' ña vika' jaan' tee' ndee xa kuyatin' kivi' so'o' ndi'i'. ⁴ Kuní so'o ndo' ña ka'an kuachi te tatú ndo' nuu' ndo', te ni nakaya ña savi' ndo', sakan' ña ni chavi' ña'a' ndo'. Te xto'o e' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' ndii, xa ni xini so'o a ña ka'an kuachi te jaan'. ⁵ Ndo'ó ndii, siji' xika' ndo' jin yivi' yo'o', te sasana' xiin' mii' ndo'. Te sanda'ni ndo' nimá ndo' xiin' sakuu' ña kuní ndo'. Xa'a' a jaan' na ni kuxa'an ndo' ndee naa kiti', ti' xito' kuxi ne yivi', te xa ni xaa kivi' ña kivi' ri'. ⁶ Te ni katun' ndo' ne yivi', ne koo' kuachi, te ni xa'ni' ña'a' ndo' tee' ndee ni kivi' ndon'i' nda'a' ña te naka'an ña xa'a' ña.

Kundieni e' ndee xaa kivi' ña nandiko' xto'o e'

⁷ Ñani ta'an' i, kuie kuu inji ndo' ndee xaa kivi' ña nandiko' xto'o e'. Koto ndo' saa kuie kuu' inji te xachuun' xa'a' ku'u ndee nakuxa ña savi'. Te jaan' ndii, kuie kuu' inji ra ndiatu' ra savi' ña kuun nuu' xiin' savi' ña kuun ndi'i' ndoso'. ⁸ Nii' sakan' tu kuní a ña kuie kuu tu inji ndo'ó, te kuita ni'i ndo' nuu' ichi' Ndiosí ndee xaa kivi' jaan'. Kuachi ndii xa kuyatin' xaa kivi' ña nandiko' xto'o e' jaan'.

⁹ Ñani ta'an' i, küchi ta'an' ndo', saa' jin kii' katun' ndo' xa'a' ña jaan'. Sakan' ña xa kuyatin' kuu' kivi' ña nandiko' ña xa'nú kuachi. ¹⁰ Ñani ta'an' i, naka'an' ndo' saa ni kundieni te ni ka'an tiakú tu'un xto'o e' Ndiosí xiin' ña ndjee' a. Te jaan' ndii, kuie ni kuu tu inji ra kii' ni sando'o' ña'a' ne yivi', nii' sakan' tu kuní a kundieni ndo'ó, te kuie kuu

tụ *inị* ndo'. ¹¹ Ña ndixa nduu' a ndii, ka'án e' ña sañu'u' va Ndiosí ne nị kundieni nuu' tundo'o'. Te nị xini so'o ndo' saa nị kundieni Job nuu' tundo'o', ña kuie nị kuu inị ra. Te xini tụ ndo' saa nị sañu'u' va ña'a' xto'o e' Ndiosí so'o' ndi'i', sakan' ña kuvita va inị a xa'a' e', te yoo ka'nu' va tụ inị a xa'a' e'.

¹² Ñani ta'an' i, ña ka'nu' ka nduu' a ña tjin ndiaa ndo' kivi' Ndiosí kij' taxi' ndo' kuento ndo'. Nị ndee tjin ndiaa tụ ndo' ndivi'. Te sakan' tụ tjin ndiaa ndo' ñu'u' jin yivi'. Te tjin ndiaa ndo' ndee jin nuu' tuku ña'a' kij' taxi' ndo' kuento ndo' jaan'. Süu' jaan' ndii kij' ka'án ndo' "uun" ndii, ña jaan' kuiti' ka'an ndo'. Te kij' ka'án ndo' "ü'un" ndii, ña jaan' kuiti' tụ ka'an ndo'. Sakan' saa ndo', saa jin kij' katun' Ndiosí ndo'ó xa'a' ña jaan'.

Ka'an e' xiin' Ndiosí xa'a' ne kuni kuvj

¹³ Naa' yoo sava ndo'ó, ne ndo'o' ndii, na ka'an nja xiin' Ndiosí. Naa' yoo sava ne va'a va kuni tein ndo' ndii, na kata nja yaa Ndiosí. ¹⁴ Naa' yoo sava ne kuni kuvj tein ndo' ndii, na kana nja te xixa, te xito' ne nakaya xa'a' Ndiosí, te ka'an ra xiin' a xa'a' nja, te xiin' ña ndiee' xto'o e' kakin ña'a' ra xa'an oliva. ¹⁵ Te kij' inị e', te ka'án e' xiin' Ndiosí xa'a' nja ndii, nda'a ne kuni kuvj jaan' saa xto'o e', te ndokoo nja. Te naa' nị xaa nja kuachi ndii, koo ka'nu' inị a xa'a' nja. ¹⁶ Sakan' na kuii' na'ma ndo' kuachi ndo' nuu' ta'an' ndo', te ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ta'an' ndo', te nda'a ndo'. Te kij' jin ne xachuun' ndaku nuu' Ndiosí ka'án xiin' a ndii, chindiee' kua'a' ña ka'án ne jaan'. ¹⁷ Naa kuu' Elías ndii, jin te yivi' naa yoo' tụ nị nduu te jaan'. Te kij' nị ka'an, te nị ka'an ra xiin' Ndiosí ña küun savi' ndii, nị küun xna'a a unị kuiya yoso' sava. ¹⁸ Nị ya'a, te nị ka'an tukuü ra xiin' Ndiosí ña küun tukuü savi'. Te nị küun a, te nị yoo ña savi'.

Sanandiko' e' ne yivi' nuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí

¹⁹ Ñani ta'an' i, naa' jin ndo'ó sanako' xiin' mji' nuu' ña ndixa ña kandixa' e', te sanandiko' inga ne ta'an' e' ndo'ó nuu' ña ndixa jaan' ndii, ²⁰ kuni i ña kundani ndo' ña yoo ka sanandiko' ne xaa' kuachi jaan' nuu' ichi' Ndiosí ndii, sakakú ña'a' nja nuu' vi'e ña ndiva'a. Te koo ka'nu' inị Ndiosí xa'a' sakuu' kuachi ne nị xaa kua'a' xava'a kuachi jaan'.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pedro kua'an nda'a' ne ni nakaxin Ndiosí

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u nduu' Pedro, te Jesucristo ni tjanu' yu'u sania'a' i ichi' a. Ti'vi' i cha'an' ndo'o, ne ndee' tuku' xaan', ne ni xitja' i'nu' nuu' ñu'u' ña nani' Ponto, xiin' ñu'u' Galacia, xiin' ñu'u' Capadocia, xiin' ñu'u' Asia, xiin' ñu'u' Bitinia. ² Te yuva' e' Ndiosí ndii, ni nakaxin a ndo'o saa nii' ni chituni' a ndee' xta'an' te ndasandu' Espiritu Santo ndo'o kuenta Ndiosí, te kandixa' ña'a' ndo', te xiin' ní' Jesucristo kundu' ndo' ne ndoo' nimá. Te i'in' kivi' kua'an' na sañu'u' na Ndiosí ndo'o, te na taxí ya'a' tu' a ña maní' ko' xiin' ndo'.

Ni taxí Ndiosí ña ndiatu' ini e' ña kundiee e' xiin' a naá kivi'

³ Ka'nu' va' ña nduu' Ndiosí, yuva' xto'o e' Jesucristo. Te xa'a' a ña kuvita xava'a' ini' a xa'a' e' ndii, ni kaku' e' tuku' ichi' ni xaa' a, te ni natijn' e' ña ndiatu' ini' ndituni' e' xa'a' ña ni natjaku' Jesucristo. ⁴ Te natijn' e' ña koo' kivi' te'í, te koo' kivi' tu' tiví' a, te sakan' tu' koo' kivi' ndi'i' ña ndatun' a ña yoo' tu' va' xa'a' e' xaa' Ndiosí ndivi'. ⁵ Te xiin' ña ndiee' Ndiosí xito' a ndo'o xa'a' a ña ini' ndo' xini' ña'a' ndo' ndee' xaa' ña natijn' ndo' ña sakakú xachi' a ndo'o, ña xa' yoo' tu' va' natijn' ndo', te nia'a' ña'a' a ndee' kivi' so'o' ndi'i'. ⁶ Xa'a' a jaan' na na va'a' va' kuni' ndo' tee' ndee' ndo'o' kua'a' ndo' ndee' vitin' ki'in' nuu' tundo'o' iin' kaní'. ⁷ Sakan' ña xiin' tundo'o' jaan' nia'a' ndo' ña ndee' naa' oro vi' nduu' ña ini' ndo' jaan'. Sakan' ña oro ndii, tee' ndee' ña ndoñu'u' nduu' a ndii, saxka'ndiá te yivi' a nuu' ñu'u' te kuni' ra' naa' oro ndi'i' xna'a' nduu' a. Te ña ini' ndo'o' jaan' ndii, ndiaa' ya'vi' ya'a' ka' a te sakan' oro, te naa' kiee' va'a' a nuu' tundo'o'

ndii, xata'an' natijn' ndo' ña ndatun' xiin' ña tiin' ka'nu' xiin' ña va'a' saa Jesucristo kii' nandiko' a. ⁸ Tee' ndee' ni xini' nduchi' nuu' ndo' a ndii, ndani' ña'a' ndo'. Tee' ndee' küvi' kuni' ña'a' ndo' vitin' ndii, ini' ndo' xini' ña'a' ndo'. Te va'a' xava'a' kuni' ndo', te ndee' küvi' ka'an' ndi'i' ndo' saa' kuni' ndo'. ⁹ Sakan' ña natijn' ndo' ña va'a' xa'a' a ña ini' ndo' jaan', te ña jaan' nduu' ña kaku' nimá ndo' nuu' kuachi' ndo'.

¹⁰ Te ni ka'an' tiakú tu'un' Ndiosí ndii, ni ka'an' ra' ña ndani' mii' Ndiosí ndo'o, sakan' ña ni sakuaan' ndi'i' ra', te ni xika' tu' ra' kundani' ra' saa' saa' Ndiosí te sakakú a yoo'. ¹¹ Te ni xika' tu' ra' kuni' ra' amaa' ko' ña jaan' xiin' saa' xka'ndia' a, sakan' ña Espiritu mii' Cristo ni naa' nimá ra', te ni nia'a' ña'a' a xa'a' ña jaan', te ni sakuni' ña'a' a ndee' ña kuni' ka' ko' ña kundo'o' Cristo, ña kixin' sakakú yoo', xiin' xa'a' ña ndatun' xava'a', ña natijn' a kii' ndi'i' kundo'o' a tundo'o' jaan'. ¹² Te ni sakuni' a te jaan' ña süu' xa'a' ña va'a' mii' ra' ni ka'an' ra' ña jaan', süu' jaan' ndii' xa'a' ña va'a' yoo' ni ka'an' ra' a. Te ña jaan' nduu' tu' ña ni ka'an' te yivi', te ni ka'an' ndoso' tu'un' va'a' nuu' ndo' xiin' ña ndiee' Espiritu Santo, ña ni tjanu' Ndiosí ndee' ndivi'. Te ndee' sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí ndii, kuni' kuni' a ña jaan'.

Kaka' ndoo' e' xiin' sakuu' ña xaa' e' ndee' naa' xaa' mii' Ndiosí

¹³ Sakan' na kuu' ko' tu' va' ndo' xiin' ña xanini' ndo', te ko' ñu'u' ini' va' ndo', te kundiatu' ndi'i' tu' ini' ndo' xa'a' a ña ndani' mii' Ndiosí ndo'o' kii' kixin' tukuu' Jesucristo. ¹⁴ Ndee' naa' xaa' si'e, ña saxinú nja' ña ka'an' yuva' si'i' nja' ndii, nii' sakan' tu' kuni' a saxinú ndo'o' ña ka'an' Ndiosí, ña kaka' ka' ndo' saa' ni xika' ndo' kii' tia'an' kundani' ndo' xa'a' Ndiosí. ¹⁵ Süu' jaan' ndii' kaka' ndoo' ndo' xiin' sakuu' ña xaa' ndo' ndee' naa' xaa' mii' Ndiosí, ña ni kana' yoo', sakan' ña ña jaan' ndii, ña ndoo' nduu' a. ¹⁶ Sakan' ña yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an' a ndii: "Kaka'

ndoo ndo', sakan' ña ña ndoo nduu' yu'u", kachi a.

17 Sakan' na kuii' naa' nakuni ndo'ó ña Ndiosí nduu' yuva' ndo' ndii, kuní a kaka ndo' tiin' ka'nu' ña'a' ndo', ña xika' nuu' ndo' iin yivi' yo'o', sakan' ña ña jaan' nduu' ña sana'má ndaku yoo' xa'a' ña xaa' i'in e', te nākaxin a ne yivi'. 18 Te xini kaxi' ndo' saa ni sandoó ndiká Ndiosí yoo' nuu' ña ni xika saka e' saa ni saya'á ne xii' yata' e' nuu' e'. Süu' ni xaa a sakan' xiin' ña ndoñu'u' naa ña nduu' oro, uun plata. 19 Süu' jaan' ndii xiin' ña ndatun' xava'a ña nduu' ní' Cristo, ña ni xitja xa'a' kuachi e', ni xaa Ndiosí ña jaan'. Sakan' ña Cristo jaan' ni nduu' ndee naa mbee, ti' nasoko' ne yivi' nuu' Ndiosí, ti' ndatun' va, te kuasa' kui'e ri' ndee sie. 20 Te xa ni chituní Ndiosí ndee kii' tia'an kua'a iin yivi' ña Cristo jaan' saa chuun jaan'. Ndisu vitin, ña xa kua'an ndi'i' kivi' ndii, ni satuvi' ña'a' a xa'a' ña va'a yoo'. 21 Te xa'a' a ña ni xaa Cristo, ini ndo'ó xini ndo' Ndiosí, sakan' ña ni sanatiaku ña'a' a, te ni ki'in ka'nu' ña'a' a ndivi', sakan' te ini ndo' kuni ndo' Ndiosí, te xa'a' ña jaan' kuiti' kundiatu ini ndo'.

22 Te vitin, ña xa ni ndasandoo Ndiosí nimá ndo' xa'a' a ña ni kandixa' ndo' ña ndixa xa'a' Jesús ni xaa Espiritu, te kundani ta'an' ndo' xiin' iin kanii' nimá ndo' ndii, na kundani ta'an' ndo' xiin' ña ndoo nimá ndo'. 23 Kuachi ndii xa ni kaku ndo'ó tukú ichi', te süu' ni kaku ndo' naa ni xaa kii' ni sakaku' si'i' ndo' ndo'ó. Süu' jaan' ndii ni kaku ndo', te kutiaku xachi' ndo' saa tu'un Ndiosí. Te tu'un jaan' ndii, ña yoo tiaku nduu' a, te koo' kivi' ndoñu'u' a. 24 Xa'a' a jaan' na yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ne yivi' ndii, ndee naa ku'u nduu' nja.

Te ndee naa ita ku'u jaan' nduu' ña ka'nu' nja.

Te ku'u jaan' ndii, ichi a, te koyó tu ita a.

25 Ndisu tu'un xto'o e' Ndiosí ndii, koo' kivi' ndoñu'u' a.

Sakan' yoso' a. Te ña yoso' jaan' nduu' tu'un va'a, ña ka'an xa'a' Jesús, ña ni ka'an ndoso' ndu nuu' ndo'.

2

1 Xa'a' a jaan' na nakoo ndo' sakuu' ña kini yoo ini ndo', te nakoo tu ndo' sakuu' ña xini xa'an', xiin' ña xasuvi' xiin' mii', xiin' ña ndasi' nuu' ndo', xiin' sakuu' ña kanja'a ndo' xa'a' ne yivi'. 2 Saa nii' xaa' ña kuañu'u, ña xikan va ini a xa'a' lechin si'i' a ndii, nii' sakan' tu kakan va ini ndo'ó xa'a' ña ndixa, ña taxi' Ndiosí, te xiin' ña jaan' kua'nu ndo' ña ndiatu' ndo' kivi' ña sakakú Ndiosí ndo'ó, 3 sakan' ña xa ni xito ndo' ña va'a va kuu' xto'o e'.

Cristo nduu' ndee naa yuu' xa'a' vi'e

4 Te kuyatin ndo' nuu' Jesucristo, ña nduu' ndee naa iin yuu', ña tiaku, te yuu' jaan' ndii, ni nakoo te yivi' a, ndisu Ndiosí ndii, ni nakaxin ña'a' a te nduu' a iin yuu' ndatun' va. 5 Sakan' tu ndo'ó ndii, ndee naa yuu' tiaku nduu' ndo'. Te xa'a Ndiosí iin vi'e a xiin' ndo' te kunduu ndo' iin ti'vi' sutu nditja mii' a, te nasoko' ndo' ña xtanj va Ndiosí, ña natiin' a xa'a' ña ni xaa Jesucristo. 6 Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Koto ndo', chindu'u' i iin yuu', ña kua'an xiki' vi'e, ñuu Sión.

Te yuu' jaan' ndii, yuu' kuu' nuu' nduu' a,

te ni nakaxin ña'a' i te nduu' a iin yuu' ndatun' va,

te yoo ka ini xini ña jaan' ndii, koo' kivi' saka'an' xiin' mii' nja.

Sakan' yoso' a. 7 Te ña nduu' ndee naa yuu' jaan' ndii, ña ndatun' nduu' a nuu' ndo'ó, ne ini xini ña'a'. Ndisu nuu' ne ini xini ña'a' ndii, nduu' a ndee naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii:

Yuu', ña ni nakoo te xa'a vi'e ndii, yuu' nuu' ña tiin' xa'a' vi'e ni nandu'u a.

8 Te yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí ndii:

Xiin' yuu' jaan' kaka'i ne jaan',
te ña jaan' saa sakan' te xaa ña
ñu'u'.

Sakan' yoso' a. Sakan' ndo'o' ña
xa'a' a ña kändixa' ña ña yoso' nuu'
tutu Ndiosí, te xa ña jaan' chituní
Ndiosí kundo'o' ña.

Ne ñuu Ndiosí nduu' yoo'

⁹ Ndisu ndo'ó ndii, ne yivi', ne xa
ni nakaxin Ndiosí, nduu' ndo', te
nduu' ndo' sutu xika' nuu' nuu' a, te
xa nditia mii' kuiti' a nduu' ndo', te
xa kuenta mii' kuiti' tu a nduu' ndo'
te ka'an ndoso' ndo' xa'a' chuun va'a
koo' chukuu' ña ni xaa ña ni kana
ndo'ó jaan'. Te ña jaan' ndii, ni tava'
a ndo'ó nuu' ichi' ña iin yavi', te ni
ko'ni a ndo'ó nuu' ichi' a, ña yie'
ndatun' va. ¹⁰ Ndo'ó, ña nuu' ndii,
ndee ni nduu' ndo' iin ti'vi', ndisu
vitin ndii, ni nandu' ndo' kuenta
Ndiosí. Te sakan' tu ni kuvita ini a
xa'a' ndo' ña nuu', ndisu vitin ndii,
xa kuvita ini a xa'a' ndo'.

¹¹ Ñani ta'an' maní i, xa'a' a ña
nduu' ndo' ndee naa ne ndiva'a, ne
xka'ndia kua'an iin yivi' ndii, ka'an
nda'vi i xiin' ndo' ña taxí ndo' keta
va'a ña ndioo' ini iin' ndo', ña kuun'
ta'an' xiin' ña va'a ña kuni nimá
ndo'. ¹² Te va'a kuu' ndo' tein ne
tuku', ne ini xini Jesús, sakan' te tee'
ndee kani'a a ne jaan' xa'a' ndo' ndii,
kuni ña ña va'a ña xaa' ndo' jaan',
te saka'nu' ña Ndiosí kii' nakan a
kuenta nuu' sakuu' ne yivi'.

Saxinú ndo' ña ka'an sakuu' te xa'ndia chuun'

¹³ Te xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta
xto'o' e' ndii, saxinu ndo' ña ka'an
sakuu' te xa'ndia chuun' kuenta iin
yivi', naa kuu' rey, te xa'ndia chuun'
ka'nu' kuu' nuu', ¹⁴ xiin' naa kuu'
nda'a' xa'a' ra, te tianu' ra sando'o'
ne xaa' ña ña'a, te tiin' ka'nu' ra
ne xaa' ña va'a. ¹⁵ Kuachi ndii kuni
Ndiosí ña xiin' ña xaa' ndo' ña va'a,
koo' ña kuví ka'an ne küu' kaxi'
xa'a' ndo'. ¹⁶ Ña jaan' na xika' ndiká
ndo' ni xaa Ndiosí, ndisu tiin' ndiaa
ndo' ña xika' ndiká ndo' jaan' te saa
ndo' ña ña'a, süu' jaan' ndii tiin
ndo' a te kaka nuu' ndo' nuu' Ndiosí

kuiti'. ¹⁷ Ña jaan' na kuu' tiin ka'nu'
ndo' sakuu' ne yivi', te kundani ndo'
ne ini xini Jesús xiin' ndo', te kuví'vi
ndo' Ndiosí, te tiin ka'nu' ndo' rey.

Ña kuni a saa ne ni ke'vi xachuun' nuu' xto'o' ña kii' mii' kuu' ra xiin' ña

¹⁸ Ndo'ó, ne ni ke'vi xachuun' nuu'
xto'o' ndii, saxinu ndo' ña kuni ne
jaan', te tiin ka'nu' ndi' ña'a' ndo'.
Te süu' xiin' xto'o' ndo', ne va'a,
ne vita kuu' ini kuiti' saa ndo' ña
jaan', süu' jaan' ndii saa tu ndo' a
xiin' xto'o' ndo', ne ña'a, ne mii'
kuu' xiin' ndo'. ¹⁹ Kuachi ndii iin
ña ndiaa ya'vi' nduu' a nuu' Ndiosí
naa' xa'a' a ña kuni saxinú ndo' ña
kuni a kundieni ndo' ña sando'o'
xto'o' ndo' ndo'ó tee' ndee koo' iin
xa'a'. ²⁰ Naa' xa'a' a ña xaa' ndo'
kuachi, te sando'o' xto'o' jaan' ndo'ó,
te kundieni kuie ndo' nuu' ña jaan'
ndii, kuasa' ndiaa ya'vi' xachi' a
jaan'. Ndisu naa' sando'o' ne jaan'
ndo'ó xa'a' a ña xaa' ndo' ña va'a, te
kundieni kuie ndo' nuu' a ndii, iin
ña ndiaa ya'vi' nduu' a nuu' Ndiosí.
²¹ Te xa xa'a' ña jaan' ni kana Ndiosí
ndo'ó, sakan' ña sakan' tu ni ndo'o'
Cristo xa'a' e', te ni ña'a a yoo' saa
kuni a kundikun e' ichi' ña ni xika
a. ²² "Ña jaan' ndii, koo' kivi' ni
xaa' a kuachi, te ni ndee ni ka'an
tu a tun vixi." ²³ Te kii' ni kani'a a
ne yivi' xiin' a ndii, ni kani'a a ña
jaan' xiin' ña, te kii' ni sando'o'
ña'a' ña ndii, ni ka'an a ña kani
ña'a' a, süu' jaan' ndii ni sanakua'a a
sakuu' ña ndo'o' a nda'a' Ndiosí, ña
sana'má ndaku ne yivi'. ²⁴ Te mii'
Cristo ni nacha'vi xiin' ñu'u' nde' i a
xa'a' kuachi e' nuu' krusin, sakan' te
kundu' e' ndee naa ne ni xi' nuu'
kuachi jaan', te kutiaku e', te saa e'
ña ndaku ña kuni Ndiosí. Te xa'a' a
ña ni tuxu'vi a ni nda'a e'. ²⁵ Kuachi
ndii ni xika ndo' ndee naa mbee, ti
ni xitia i'nu. Ndisu vitin ndii, xa ni
nandiko' ndo' nuu' ña paxto e', ña
xito' nimá ndo'.

3

Ña kuní a saa sakuu' ne yivi', ne xa ni tunda'a'

¹ Nii' sakan' tu ndo'ó, ne yoo ij' ndii, koto ka'nu' ndo' ra, sakan' te naa' kändixa' ra tu'un va'a ndii, kuví nama ra nimá ra xa'a' ña kuu' ndo' jaan', te ndee kuni a ña ka'an vi' ndo' xiin' ra ² kij' kuní ra saa xika' ndoo ndo' xiin' saa xito' ka'nu' ña'a' ndo'. ³ Na ndasandatum' ya'a ndo' iin' ndo', naa kuu' ña kachi'i' ndo' ixi' xini' ndo', xiin' kaa va'a oro ña ndondia iin' ndo', xiin' toto ya'vi, ña ni'nu' ndo'. ⁴ Süu' jaan' ndii nimá ndo' ndasandatum' ndo' xiin' ña kuäsa' tivi', ña nduu' ña va'a nimá ndo', xiin' ña maso ndo'. Ña jaan' nduu' ña ndiaa ya'vi xna'a nuu' Ndiosí. ⁵ Sakan' ña xta'an' ndii, sakan' ni ndasandatum' xiin' mii' ña'a', ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ni ini xini ña'a', te ni xito ka'nu' ña ij' ña. ⁶ Naa ni xaa Sara, ña ni xito ka'nu' a' Abraham, te ni ka'an a' ña xto'o a' nduu' ra. Te ndo'ó ndii, ndee naa si'e ña' jaan' nduu' ndo' naa' xaa' ndo' ña va'a, te xika' ni'vi ndo' iin' yivi'.

⁷ Te sakan' tu ndo'ó, te yoo ña si'i ndii, kundjaka ña'a' ndo' xiin' ña xini tuni, te tijn ka'nu' ña'a' ndo' xa'a' a' ña nduu' ña ne ij' ka. Sakan' ña samaní' tu Ndiosí ne jaan' xiin' ndo' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, köo' ña tiasi nuu' ndo' kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí.

Va'a ka kundo'o e' xa'a' a ña xaa' e' ña va'a, te sakan' xa'a' a ña xaa' e' ña va'a

⁸ Sakan' na kuii' kuni a ña kundjee maní' xiin' ta'an' ndo', te koo ka'nu' ini ndo' kuní ta'an' ndo', te kundani ndo' ne yivi' ndee naa ta'an' mii' ndo', te kuvita ini ndo' xa'a' ta'an' ndo', te va'a koo nimá ndo' kuní ta'an' ndo'. ⁹ Te sanandiko' ndo' ña va'a nuu' ne yivi' xa'a' ña va'a ña xaa' ña xiin' ndo'. Te ni ndee sanandiko' ndo' ña kanja'a ne yivi' xa'a' ndo'. Süu' jaan' ndii kakan ndo' nuu' Ndiosí te sañu'u' ña'a' a, sakan' ña ndo'ó ndii, ni kana Ndiosí

ndo'ó te natijn ndo' ña sañu'u' a xa'a' a ña xaa' ndo' jaan'. ¹⁰ Kuachí ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Yoo ka kuni kutjaku va'a,
te kaka sij' ini ña iin yivi' ndii,
na koto ña yaa' ña, te kanja'a ña xa'a' ne yivi',

te na koto tu ña yu'u' ña, te ka'an ña tun vixi,

¹¹ te na kuxioo ña nuu' ña ña'a,

te saa ña ña va'a.

Te na nduku' ña ña kundjee maní' ña xiin' ne yivi',

te saa ña a xiin' iin kanii' nimá ña.

¹² Kuachí ndii xito' ndoso' xto'o e' ne xachuun' ndaku,

te xini so'o tu a ña ka'an ña xiin' a, ndisu xito' xi'é a ne xaa' ña ña'a.

Sakan' kachi a.

¹³ Köo' saa xachi' ña va'a xiin' ndo' naa' sanduxa' ndo', te saa ndo' ña va'a. ¹⁴ Ndisu naa' sando'o' ne yivi' ndo'ó xa'a' ña xachuun' ndaku ndo' ndii, sañu'u' va Ndiosí ndo'ó. Xa'a' a jaan' na küyivi' ndo' ne yivi' jaan', ni ndee kundini'ni tu ndo'.

¹⁵ Süu' jaan' ndii tijn ka'nu' ndo' xto'o e' Ndiosí xiin' nimá ndo'. Te koo tu va ndo' sakuu' ichi' te nakujin ndo' nuu' sakuu' ne ndatu'un' ndo'ó xa'a' ña ndiatu' ini ndo'. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, maso kuví ndo' xiin' ne jaan', te tijn ka'nu' tu ña'a' ndo'.

¹⁶ Te xiin' ña jaan' xini ndo' ña köo' ndee iin xa'a' ña kuví tijn kuachí ña ndo'ó. Sakan' te ne kanja'a xa'a' ndo' xa'a' ña va'a ña xaa' ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, kuka'an nuu' ña. ¹⁷ Ña jaan' na kuii', naa' kuni Ndiosí ña kundo'o e' xa'a' a ña xaa' e' ña va'a ndii, va'a ka nduu' a te sakan' kundo'o e' xa'a' a ña xaa' e' ña va'a. ¹⁸ Sakan' ña Cristo ndii, xa unta sakan' kuiti' ni xi'i a xa'a' kuachí e', te ña jaan' ndii, ña köo' kuachí nduu' a, te ni xi'i a xa'a' yoo', ne ndiso' kuachí, sakan' te ku'un ndjaka a yoo' nuu' Ndiosí. Ña ndixa nduu' a ndii, ni xi'i xna'a ñu'u' nde'i a, ndisu ni natjaku espíritu a.

¹⁹ Sakan' te ni xa'an a, te ni ka'an ndoso' a nuu' nimá ña ndasi i'nu.

²⁰ Te ña jaan' nduu' nimá ne yivi',

ne ni xiin kãndixa' ñã ka'án chuun' Ndiosí ni ndiee iin yivi' xta'an' kii' ni xika Noé iin yivi'. Tee' ndee ni ndiatu kuie ini a xa'a' ñã kii' xa'a' Noé jaan' tundoo' chie ndii, ndia'vi' kuiti' ne yivi' ni kaku xiin' tundoo' jaan' kii' ni kixin tikui savi' jaan'. Unja ta'an kuiti' ñã nduu' ne ni kaku ñã sakuu' ñã. ²¹ Te tikui jaan' ndii, ka'án ndiaa ra' xa'a' ñã chichi' e' kuenta Cristo, te xiin' ñã jaan' ni sakakú Ndiosí yoo' vitin. Te ñã chichi' e' jaan' ndii, süu' kuenta ñã natia' e' iin e' nduu' a, süu' jaan' ndii iin nuu' ñã taxi' e' kuento e' nuu' Ndiosí xiin' iin kãni' nimá e' nduu' a, te xa'a' a ñã ni natiaaku Jesucristo, na ni sakakú a yoo'. ²² Te ñã jaan' ndii, ni ndaa a ndivi', te ndu'u' a xiin' ku'a Ndiosí. Te sakuu' ángele, xiin' sakuu' ñã kumi' ndiee', xiin' sakuu' ñã kumi' ñã ndiee' yoo nda'a' Jesús.

4

Kãka ka e' naa xika' ne ini xini Jesús

¹ Xa'a' a ñã ni ndo'o Cristo xiin' ñu'u' nde'i a xa'a' e' ndii, nii' sakan' tu kuni a koo tu'va ndo'ó te kundo'o ndo', sakan' ñã ñã ni ndo'o xiin' ñu'u' nde'i a ndii, xa ni sandi'i' a kuachi e'. ² Te vitin, ñã kuu' saa' tiaku ka e' ndii, na kaka e' xaa' e' ñã kuni Ndiosí, te süu' kaka e' saa e' ñã ndioo' ini e', ñã nduu' kuenta iin yivi'. ³ Vikuiin ndo' ñã xaa' ndo' ñã xtani ne tuku', ne ini xini Jesús, ñã ni xaa ndo' xta'an' kii' ni nduu ndo' ne ni xika xaa' ñã kiji kuu' xiin' iin' ndo', xiin' ñã kiji ñã ndioo' ini ndo', xiin' ñã xini, xiin' ñã xa'a ndo' viko' loco, xiin' ñã ndiee' siji' ndo' te xini va ndo', xiin' ñã xaka'nu' ndo' ndiosí saka, ñã kuasa' kuni. ⁴ Ndisu vitin ñã xaa' ka ndo' ñã kiji naa ñã xaa' ne jaan' ndii, siin' kuu' ndo' tuu ñã, sakan' na kani'a a ñã xa'a' ndo'. ⁵ Ndisu ne jaan' ndii, naá kivi' kuni a ñã nataxi ñã kuenta nuu' Ndiosí, ñã xa yoo tu'va, te sana'má a ne tiaku, xiin' ne xa ni xi'i. ⁶ Xa'a' a jaan' na ni xini so'o tu ne xa ni xi'i vitin tu'un va'a te kivi' natin ñã kivi' ñuu ñã

koo' kivi' ndi'i' tee' ndee ni xi'i ñã ndee naa xi'i ndee ka ne yivi'.

Ka'án Pedro saa kuni a kuu e', vitin ñã xa kuyatin ndi'i iin yivi'

⁷ Xa kuyatin' kivi' ndi'i iin yivi'. Xa'a' a jaan' na koo ñu'u' ini ndo', te koo tu'va ndo', te ka'an ndo' xiin' Ndiosí. ⁸ Te ñã ka'nu' ka ndii, kundani ta'an' xava'a ndo'. Kuachi ndii kii' xaa' e' ñã jaan' xa'a' ne yivi' ndii, yoo ka'nu' ini e' xa'a' kua'a' kuachi ñã. ⁹ Te na natin ta'an' va'a ndo' vi'e ndo', te ka'an yu'u' ndo' kii' xaa' ndo' ñã jaan'. ¹⁰ Te i'in ndo' ndii, kaka nuu ndo' nuu' inga ne yivi' xiin' i'in nuu' ñã chuun ñã ni taxi Ndiosí nda'a' ndo'. Te chindiee' va'a ndo' ñã xiin' i'in ñã chuun jaan'. ¹¹ Xa'a' a jaan' na, ne ka'án ndoso' ndii, na ka'an ñã saa nii' saka'án ñã'a' Ndiosí kuiti', te ne xika' nuu' ndii, na kaka nuu ñã xiin' ndiee' Ndiosí kuiti'. Te xiin' ñã jaan' natin Ndiosí sakuu' ñã xaka'nu' xiin' nda'a' Jesucristo, ñã xata'an natin ñã tiin' ka'nu' ñã'a' e', xiin' sakuu' ñã ndiee' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kundu'u a.

Na nakuatia' e' kii' ndo'o e' xa'a' a ñã ini e' xini e' Cristo

¹² Nani ta'an' man'i i, nãndani ndo' kii' yoo tundo'o' chie va nuu' kivi' ñuu ndo', te kãni' ndo' ñã kuni a xka'ndia tundo'o' naa ñã jaan' nuu' kivi' ñuu ndo'. ¹³ Süu' jaan' ndii nakuatia' va nimá ndo' xa'a' a ñã ndo'o' ndo' ndee naa ni ndo'o Cristo, sakan' te nakuatia' ya'a ka nimá ndo' kii' kuni ndo' nãndiko' a iin yivi' xiin' ñã ndatun' koo' chukuu' a. ¹⁴ Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó naa' ka'án kiji ne yivi' xiin' ndo' xa'a' a ñã nduu' ndo' kuenta Cristo, sakan' ñã naá Espiritu Ndiosí, ñã ndatun' koo' chukuu', nimá ndo'. ¹⁵ Te naa' sando'o' ne yivi' yoo ka nduu' ndo'ó ndii, na kundu'u a xa'a' a ñã nduu' ndo' ne xa'ni' ne yivi', uun xa'a' a ñã nduu' ndo' ne kui'na', uun xa'a' a ñã nduu' ndo' ne xaa' ndee ka nuu' ñã ñã'a, uun xa'a' a ñã nduu' ndo' ne chi'ni' yu'u' nuu' a, mii' koo' kana'

ndo'ó. ¹⁶ Ndisu naa' ndo'o' yoo ka xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, koo' xa'a' ña kuchani ndo', süu' jaan' ndii saka'nu' ndo' Ndiosí xa'a' a ña ndo'o' ndo' jaan' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo.

¹⁷ Kuachi ndii xa ni xa'a' kivi' ña sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', te kuni a ña xi'na xa'a' a xiin' yoo', ne nduu' kuenta a, te naa' xi'na ka xiin' yoo' xa'a' a ndii, saa ka vi' tu kundo'o' ne küni kandixa' tu'un va'a xa'a' Ndiosí. ¹⁸ Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Te naa' tundo'o' xava'a te kaku ne xachuun' ndaku ndii,

saa ka vi' tu kundo'o' ne xaa' ña nja'a xiin' ne xaa' kuachi.

Sakan' kachi a. ¹⁹ Sakan' na kuii', yoo ka ndo'o' xa'a' a ña sakan' kuni Ndiosí ndii, na sanakua'a xiin' mii' nja nda'a' a, sakan' ña ña ni xa'a' jin yivi' ndii, saxinu' a kuento ña taxi' a. Xa'a' a jaan' na nakoo' ndo' ña xaa' ndo' ña va'a.

5

Ka'an Pedro xiin' te xixa, te xito ne nakaya xa'a' Jesús

¹ Kuni ka'an nda'vi i xiin' te xixa, te xito' ndo'ó, ne nakaya xa'a' Jesús, xa'a' a ña nduu' tu yu'u te xixa ndee naa te jaan', te ni xini nduchi' nuu' i ña ni ndo'o' Cristo, sakan' tu natjin inga' i xiin' te jaan' ña ndatun' koo' chukuu' ña tui saa Ndiosí nuu' ku'un e'. ² Ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña koto va'a ndo' ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ni taxi' a nda'a' ndo' xito' ndo', te nduu' nja ndee naa mbee xito' ndo'. Te saa ndo' ña jaan' xiin' ña ndiee', ni ndee saa tu ndo' a xa'a' a ña too ndo' xu'un', süu' jaan' ndii saa ndo' a xa'a' a ña kuni kaka nuu' ndo' nuu' ne ni taxi' Ndiosí xito' ndo' jaan'. ³ Te küu ndo' ndee naa xto'o' xiin' ne xito' ndo' jaan', süu' jaan' ndii kunduu ndo' ne nia'a' ichi' Ndiosí nuu' ne jaan'. ⁴ Te kii' nandiko' ña paxto kuu' nuu' ndii, natjin ndo' corona ndatun' xava'a ña koo' kivi' tivi'.

Kani' kuento Pedro sakuu' inga ne ndikun Jesús

⁵ Ndo'ó, ne sava ndii, koto ka'nu' ndo' te xixa. Te sakuu' ndo' ndii, koto ka'nu' ta'an' ndo' xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndo'. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Nakasi Ndiosí nuu' ne ñuñu', ndisu ne nda'vi kuu' nimá ndii, chindiee' ña'a' a. Sakan' yoso' a.

⁶ Ña jaan' na kuii' ko'ni xachi' ndo' xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndo' nda'a' ka'nu' koo' chukuu' Ndiosí, te tin ka'nu' a ndo'ó kii' xaa kivi' ña ni chituni a. ⁷ Te nakoo' ndo' sakuu' ña sandi'ni nimá ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña ndi'ni ña jaan' xa'a' ña ndo'o' ndo'.

⁸ Koo ñu'u' ini ndo', te koo tu'va tu ndo', sakan' ña ña ndiva'a, ña ndasi' ta'an' xiin' e' ndii, xika' nduu' a yoo' ndee naa león kii' xiña ri' nanduku' ri' yoo' kuvu' koko' ri'. ⁹ Te taxi' ndo' ña keta va'a ña ndiva'a jaan' nuu' ndo', te kuita ni'i va ndo' nuu' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, sakan' ña xini ndo' ña ndo'o' tu inga ne ini xini Jesús jin kachi nuu' tundo'o' mii' ka ndiee' nja jin yivi'. ¹⁰ Ndisu kii' ndi'i kundo'o' ndo' jin xa'a' ndii, mii' Ndiosí ndasandaku nimá ndo' te kuita ni'i ndo' nuu' ichi' a, te kuita kutu' tu ndo'. Sakan' ña Ndiosí jaan' ndii, ndani mii' a yoo', te suvi a ni kana yoo' te kundiee e' ndee ndi'i ni kivi' mii' ndatun' xava'a kaa' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo. ¹¹ Te Ndiosí na natjin sakuu' ña tiin' ka'nu', xiin' sakuu' ña ndiee' ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Ndeji' Pedro, te ti'vi' tu ra cha'an'

¹² Xini i ña Silvano ndii, jin te xika' ndaku ichi' Jesús nduu' ra, te jaan' ni chindiee' yu'u ni ke'i i tutu ña sie yo'o' te sandieni i ndo'ó, te taxi i ña kundani va'a ndo' ndee xa'a' xna'a nduu' a na ndani mii' Ndiosí yoo'. Ña jaan' na kuii' na kuita ni'i ndo' nuu' ña jaan'. ¹³ Ne ni nakaxin tu Ndiosí, ne nakaya xa'a' Jesús ñuu Babilonia ndii, ti'vi' nja cha'an' ndo'. Te sakan' tu ti'vi' Marcos, te nduu'

ndee naa si'e i, cha'an' ndo'. 14 Te chito nuu' ta'an' sakuu' ndo' kuenta Jesús xa'a' a ña ndani ta'an' ndo' ndee naa ta'an' mii' ndo', te xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndo'. Te na koq na ña maní' ña taxi' Ndiosí xiin' sakuu' ndo'ó, ne nduu' kuenta Jesucristo. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pedro kua'an nda'a' ne ini xini Jesús xiin' ra

Ti'vi' ra cha'an' nia

¹ Yu'u nduu' Simón Pedro, te xika' nuu' nuu' Jesucristo, te ña jaan' ni tjanu' yu'u sania'á i ichi' a. Te ti'vi' i cha'an' ndo'ó, ne ni natijn jin ña va'a xava'a, ña ini na ndo' xini ndo' Jesús saa nii' ini ndu. Te ni natijn ndo' ña jaan' xa'a' a ña xachuun' ndaku Ndiosí e' Jesucristo, ña ni sakakú yoo'. ² Te i'in kivi' na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó, te na taxi ya'a tu a ña maní' koo xiin' ndo' xa'a' ña xini ndo' xa'a' a, xiin' ña xini ndo' xa'a' xto'o e' Jesús.

Nia'á ndo' ña ni kana Ndiosí ndo'ó, te ni nakaxin tu a ndo'ó

³ Xiin' ña ndiee' Ndiosí ni taxi a sakuu' ña kuní nuu' e' te kutiakú e, te kaka ndaku xna'a e' nuu' a xa'a' a ña ni taxi a kundani e' xa'a' Jesús, ña ni kana yoo' xiin' ña ndiee' mii' a xiin' chuun ka'nu' ña ni xaa a. ⁴ Te xiin' ña jaan' ni taxi Ndiosí kuento a nuu' e', te kuento jaan' ndii, ndatun' va a, te ka'nu' va tu a. Sakan' te kij' ndi'j kje ndo' nda'a' ña kini ña kuní jin' ndo', ña yoo jin yivi' yo'o' ndii, natijn ndo' ñu'u' nde'i ña yoo ndivi'.

⁵ Xa'a' a jaan' na saa ndo' sakuu' ña nduxa', te süu' ini kuiti' ndo' kuní ndo' Jesús, süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kaka ndaku ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kundani ka ndo' xa'a' Ndiosí. ⁶ Te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te ndiko ni'i' xiin' mii' ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te kuie kuu ini ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te saa ndo' ña kuní Ndiosí kuiti'. ⁷ Te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo',

süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te kundani ta'an' ndo' ndee naa ta'an' mii' ndo' nduu' ne yivi', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kundani ta'an' ndo' xiin' jin kanii' nimá ndo'.

⁸ Sakan' ña, naa' xaa' ndo' sakuu' ña jaan', te chitu' vi' a nimá ndo' ndii, sakua'nu' a ndo'ó nuu' ña xini ndo' xa'a' xto'o e' Jesucristo, te taxi' a kunduu' ndo' ne kuasa' kuní, uun ne koo' xachi' ña va'a xaa' xa'a' Ndiosí. ⁹ Te ne koo' ña jaan' ñu'u' nimá ndii, xito' xachi' nia ña xaa' nia, te nduu' nia ndee naa ne kui'e nuu' naka'an' ka nia ña xa ni sandoyo' Ndiosí kuachi' ña ni xaa nia xta'an'.

¹⁰ Ñani ta'an' i, sakan' na kuii' saa ka ndo' sakuu' ña nduxa' te saa ndo' ña jaan', te koto va ndo' ña ni kana Ndiosí ndo'ó, sakan' ña suvi a ni nakaxin ndo'ó. Te naa' xaa' ndo' sakan' ndii, koo' kivi' kuxioo ndo' nuu' a. ¹¹ Te kij' xaa' ndo' ña jaan' ndii, nunia' ko'o' Ndiosí yi'e' nuu' ndo' te xka'ndia ndo' mii' xa'ndia chuun' Jesucristo ndee ndi'i' ni kivi', ña nduu' xto'o e', ña ni sakakú yoo'.

¹² Ña jaan' na kuii' sanaka'an' chito i ndo'ó xa'a' ña ni ka'an i jaan' tee' ndee xa xini ndo' a, te xika' ni'i' ndo' xiin' ña ndixa jaan', ña kumi' ndo' vitin. ¹³ Sakan' ña xini i ña vitin ña kusaa' tiaku i xiin' ñu'u' nde'i yo'o' ndii, kuní a sanaka'an' chito i ndo'ó xa'a' ña jaan'. ¹⁴ Sakan' ña xini i ndii, na'a' ka te nakoo i ñu'u' nde'i i naa ni ka'an xto'o e' Jesucristo xiin' i. ¹⁵ Te xiin' ña ndiee' sanaka'an' tu i ndo'ó sakuu' ña yo'o' vitin te naka'an' ndo' a tee' ndee xa ni xi'j i.

Ña ndaku ka'an' Ndiosí xa'a' Jesucristo

¹⁶ Kij' ni sakuni' ndu ndo'ó xa'a' ña ndiee' koo' chukuu' xto'o e' Jesucristo, xiin' xa'a' ña nandiko' a jin yivi' ndii, ni ka'an ndu xiin' kuento xini tuni nda'vi so'o. Süu' jaan' ndii ni ka'an ndu xa'a' ña ni xini nduchi' nuu' ndu, ña ka'nu' va ña nduu' Jesús jaan'. ¹⁷ Kuachi' ndii ni tijn ka'nu' ña'a' yuva' e' Ndiosí, te ni

ndasayi'é va tu ña'a' a. Te ndee ndivi', mii' ndu'u' ña ka'nu' koo' chukuu', ni xini so'o ndu tachi' yu'u' a ña ka'an ndii: "Si'e i, ña ndani va i, nduu' ña ñaa'. Te va'a va kuni i xini ña'a' i", ni kachi' a.

18 Te mii' ndu'u' nduu' te ni xini so'o tachi' yu'u' ña ni kixin ndee ndivi' kij' ni ita ndu xiin' Jesús xini' iku' su'un.

19 Te xiin' ña jaan' ni xini e' ni xinu ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, sakan' na va'a xaa' ndo' naa' kandixa' ndo' a, sakan' ña kunduu' a ndee naa ñu'u' ña kotuun nuu' ndo' mii' iin yavi ndee kitu', te tuvi Jesús nimá ndo', ña nduu' ndee naa tiuun' chie, ti' keta' kuaxi kitú'. 20 Te ña ka'nu' ka nduu' a ña kundani ndo' ña ndee iin tu'un ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, ña ka'an tiakú jaan' ndii, ni kaku a xini' ndee iin te yivi'. 21 Kuachi' ndii, kij' ni ka'an tiakú te yivi' tu'un Ndiosí ndii, ni kaku a xini' mii' ra, süu' jaan' ndii Espíritu Santo ni saka'an ña'a', te ni ka'an tiakú ra saá kuní Ndiosí.

2

Ka'an Pedro ña koto xiin' mii' e' nuu' te sania'á tun vixi (Jud. 4-13)

1 Ndisu ni yoo tu te ka'an tiakú tu'un vixi tein ne ichi' yata' e', ne Israel. Te nii' sakan' koo tu te sania'á tun vixi tein ndo'ó. Te sania'á si'e ra ña xini xa'an' ña sativi' ne yivi', te xiin' ña jaan' ndii, ndee xa'a' xto'o e', ña ni sakakú ña'a', ndiee yu'u' ra. Te xa'a' ña jaan' ndii, ki'i' va kixin ña sandoñu'u' ña'a'. 2 Kua'a' va ne nduu' kuenta Ndiosí kundikun xata' ña ka'an ña sania'á te jaan'. Te xa'a' a ña xaa' ña ña jaan' ndii, kanja'a ne yivi' xa'a' ichi' ña ndixa, ña ndikún e'. 3 Te xa'a' a ña ndioo' ini va ra xa'a' xu'un' ndii, tava' ra xu'un' nda'a' ndo' xa'a' kuento nda'vi so'o, ña xini xa'an' jaan'. Xa'a' a jaan' na ndee xta'an' vi' xa ni chituní Ndiosí ña sando'o' a ra, te xa yoo tu'va kivi' ña ndoñu'u' ra. 4 Ndiosí ndii, ni yoo ka'nu' ini

a xa'a' ángele, ña ni xaa kuachi, süu' jaan' ndii ni ko'ni ña'a' a tixin iin yavi kunu va, te ni ndasi i'nu ña'a' a mii' iin yavi ikan', te ni taxí ndiatu ña'a' a ndee xaa kivi' ña sana'má a sakuu' ne yivi'. 5 Te sakan' tu ni yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne ni xaa ña ña'a' ni ndiee iin yivi' xta'an', kij' ni ti'vi' a savi', te ni xa'ni' ña'a' a, te ni sakakú a Noé kuiti', te ni ka'an ndoso' xa'a' ña sana'má ndaku Ndiosí, te ni sakakú tu a uxá ta'an ka ne yivi' xiin' ra.

6 Te ni sanduxin tu a ne ni ndiee ñuu Sodoma xiin' ñuu Gomorra ndee ni nandu ñuu jaan' ndee yaa' nú'u kuiti', te xiin' ña jaan' nia'á a saá sando'o' a ne xaa' ña ña'a'. 7 Ndisu Lot ndii, ni sakakú ña'a' Ndiosí xa'a' a ña ni xachuun' ndaku ra nuu' a, te ni ndi'ni va nimá ra kij' xito' ra ña ña'a', ña xaa' ne ñuu ra jaan'.

8 Te ni xachuun' ndaku jaan' ndii, ni ndo'o kua'a' nimá ndaku ra i'in kivi' kua'an xa'a' ña ña'a' ña ni xaa ña, ña ni xini ra xiin' ña ni xini so'o ra.

9 Te xiin' sakuu' ña jaan' nia'á xto'o e' Ndiosí ña kumi' a ndiee', te sakakú a ne xaa' ña kuní a nuu' ña sando'o' ña'a'. Te kumi' tu a ndiee' te sando'o' a ne xachuun' ndaku jaan' kij' xaa kivi' ña sana'má a sakuu' ne yivi'. 10 Ña jaan' na sando'o' xto'o e' sakuu' ne xaa' ña xe'na' jaan' xiin' ña ka'an ña ndioo' ini iin' mii' ña, te yi'vi ña kanja'a ña xa'a' a ña ndiee' a.

Te sania'á ña xini xa'an' jaan' ndii, tiaku yu'u' ra, te ñuñu' tu ra, te yi'vi tu ra ña kanja'a ra xa'a' ña kumi' ndiee', ña ndiee' ndivi'. 11 Ndisu ángele ndii, tee' ndee koo' chukuu' ka a, te kumi' ka tu a ña ndiee' te sakan' te xini xa'an' jaan' ndii, kundieni a kanja'a a xa'a' ña kumi' ndiee' jaan' nuu' xto'o e' Ndiosí. 12 Te jaan' ndii, kuu' ra ndee naa kiti', ña koo' ña xanini ri' te xika' ri' saá tuu mii' kuiti' ri', te tuvi ri', te tijn te yivi' ri', te ka'ni' ra ri'. Te jaan' ndii, kanja'a ra xa'a' ña kundani ra, sakan' na kui' tivi' xachi' ra nuu' ña kini jaan', 13 te kundo'o ra saá Ndiosí xa'a' a ña ni

satívi' ra inga ne yivi'. Sakan' ña tuu ra ndii, va'a kuni ra ña xaa' ra ndee ka nuu' ña kini kuu' ra ndee iin ke'in'. Te kij' naka' ña'a' ndo', te xixi' ra mii' ndiee' sij' ndo' ndii, kua'an ka'an' nuu' e' kuu' ra xa'a' ña kini ña xaa' ra xiin' ña kuaa' loco ra. ¹⁴ Te jaan' ndii, küvi xka'ndia sana' vi' iin ña'a' nuu' ra, sakan' ña xa ndikun ni, te kuni tijn ña'a' ra, te köo' kivi' xikuiin ra ña xaa' ra kuachi. Te xamaña ra ne itia' ini nuu' ña kandixa' nia Cristo, te chuun va ra ña tava' ra ndee ka ña ndioo' ini ra xa'a' nda'a' ne yivi'. Sakan' na kuii' te xa yoo koq tundo'o' saa Ndiosí nduu' ra. ¹⁵ Te jaan' ndii, ni naqoo ra ichi' ndaku, te ni ko'ni ra nuu' ichi' Balaam, si'e te nduu' Beor. Balaam jaan' ndii, ni xtani va ra saa ra ña nia'a, te ki'in ra xu'un' nda'a' ne yivi'. ¹⁶ Ndisu ni kanj kuento ña'a' iin mburru xiko' ña'a' xa'a' kuachi ra xiin' iin tachi' yu'u' ndee naa ka'an iin ne yivi', te ni sajin kuiin ri' ña ni kuni te ka'an tiakú siki' jaan' saa ra, tee' ndee köo' tu'un ti' jaan'.

¹⁷ Te sania'á ña xini xa'an' jaan' ndii, nduu' ra ndee naa tikoyo', mii' ni ndoko tikui, te nduu' tu ra ndee naa viko', ña xiko' ni'i' tachi' ndiee', te xa'a' te jaan' tu ni sakoo' tu'va Ndiosí mii' iin yavi' ndiaa' xachi'. ¹⁸ Kuachi ndii ka'an ñuñu' ra xa'a' mii' ra xiin' kuento ña kuasa' kuni, te xiin' ña ka'an ña xaa' ra sativi' ra ne sakan' xinu' nuu' ne xini ña ndixa' xa'a' Ndiosí. ¹⁹ Taxi' ra kuento ra ña sandoó ndika' ra ne yivi' jaan' nuu' tu'un ndei' Ndiosí, kij' ndee mii' ra tia'an ndoo ndika' nuu' ña kini ña xaa' ra. Sakan' ña yoo ka küvi viko' ni'i' xiin' mii' mii' nuu' ndee ka ña'a' ndii, ña jaan' xiko' ni'i' ña'a'. ²⁰ Naa' xa ni kaku yoo ka nda'a' ña ndioo' ini ña nduu' kuenta iin yivi' xa'a' a ña ni xini nia tu'un xa'a' xto'o' e' Jesucristo, ña ni sakakú yoo' nuu' kuachi e', te tuku ni sanasuku' ña'a' ña kini jaan', te kanando ña'a' a ndii, sativi' ya'a ka ña'a' a ichi' ña uvi te sakan' ña nuu' kij' xini nia ichi' Jesús. ²¹ Sakan' na

kuii' ndee chaa' ka na köo' kivi' ni xini ne jaan' ichi' ña ndaku jaan', te sakan' ña naqoo nia a kij' xa ni xini nia a, sakan' te kuxioo nia nuu' tu'un va'a su'un, ña ni xini so'o nia. ²² Ndisu ni xaa te jaan' sakan' te xinu naa ka'an ne yivi' ndii: "Naya' ndii, nakaxi' ri' suxan yu'u' ri'", kachi nia. Te naa ka'an tu ne yivi' ndii: "Kij' xa ni sakuchi' e' kini ndii, tuku ni xiko kava' ri' nuu' nde'i'", kachi nia.

3

Ka'an Pedro xa'a' ña xka'ndia kij' xa kuyatin' nandiko' Jesús iin yivi'

¹ Ñani ta'an' manj' i, tutu yo'o' nduu' ña uvi ña ti'vi' i nda'a' ndo'. Te xiin' uvi saa' a kuni i kondia yu'u' i ndo'o te ndoto nuu' ini ndo', te kanini va'a ndo', ² te naka'an' ndo' ña ni ka'an te nduu' kuenta Ndiosí, te ni ka'an tiakú tu'un a xta'an'. Te kuni tu i ña naka'an' ndo' tu'un ndei' ña ni taxi xto'o' e', ña ni sakakú yoo' nuu' kuachi e', nuu' ndu'u, te ni tjanu' a sania'á ichi' a, te ni saya'á ndu a nuu' ndo'. ³ Ña xi'na ka ña kuni a kundani ndo' ndii, ña yo'o' nduu' a: kivi' so'o' ndi'i' ndii, kande'kue te kundij' xiin' e', te kundikun ra ña kini ña ka'an nimá mii' kuji' ra, ⁴ te ka'an ndij' ra ndii: "Ni naqoo xto'o' ndo' kuento ra ña nandiko' ra, te köo' ra xaá, te ndee kij' ni xi'i te xij' yata' e' ndii, iin kachi kaa' iin yivi' ndee vitin ndee naa ña nuu' kij' ni ku'a'a a", kachi ra. ⁵ Ndisu te yivi' jaan' ndii, küni naka'an' mii' ra ña ndee xta'an' iin yivi' ndii, xa'a' a ña ni ka'an chuun' Ndiosí na ni ku'a'a ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi', te küni naka'an' tu ra ña tixin tikui ni keta ñu'u' jaan', te xiin' tikui jaan' ni kuva'a a. ⁶ Te xiin' ña ni ka'an chuun' ña jaan' tu ni sandeka'nú a iin yivi' kij' sakan' xiin' tikui. ⁷ Te xiin' tu'un ndei', ña ni ka'an chuun' a jaan', tu yoo tu'va ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi' ña yoo vitin, te koko a. Sakan' na xiin' ñu'u' jaan' koko ña jaan' kij' xaa'

kivi' ña sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', te sandoñu'u' a ne xaa' ña kiji'.

⁸ Ndisu ndo'ó, ne ñani ta'an' maní' i ndii, ka'án i xiin' ndo' ña nandosó' ndo' ña iin kivi' nuu' xto'o e' ndii, nduu' a ndee naa iin mii' kuiya, te iin mii' kuiya ndii, nduu' a ndee naa iin kivi' kuiti' nuu' a. ⁹ Sakan' na xto'o e' jaan' ndii, na'a' ka te saxinú a kuento a, ña ni taxi a nuu' e' jaan', te süu' ni kuu kuachi' a naa xanini sava ne yivi', süu' jaan' ndii ndiatu' a xa'a' a ña kuie ini a xa'a' e', te kuni a ña kuvi ndee iin ne yivi' xa'a' kuachi' ña. Süu' jaan' ndii kuni a ña nama sakuu' ña nimá ña xa'a' kuachi' ña xaa' ña, te kandixa' ña' a ña.

¹⁰ Ndisu kivi' ña nandiko' xto'o e' ndii, iin xaa ki'i' kuiti' a ndee naa iin te kui'na'. Te ndivi' mii' ndiee' ña tuún nuu' e' ndii, ndoñu'u' a saa iin ña ni' iyo xava'a kii' sakan', te koko ndoo ña yi'é ndiee' ndivi', te ñu'u' iin yivi' xiin' sakuu' ña yoo nuu' a ndii, koko sakuu' a. ¹¹ Te xa'a' a ña sakan' ndoñu'u' sakuu' ña jaan' ndii, kuni a ña ndiee' ka kaka ndoo ndo', te kaka va'a tu ndo', te saa ndo' ña kuni Ndiosí, ¹² ña ndiatu' ndo' xaa kivi' ña sana'má a ne yivi', te saa ndo' ña nduxa', te xaa ki'i' va kivi' jaan'. Kii' sakan' ndii, ndivi' mii' ndiee' ña tuún nuu' e' ndii, ndoñu'u' a saa ñu'u, te nduti'a ndoo ña yi'é ndiee' ndivi' jaan' saa ña i'ni' ñu'u jaan'. ¹³ Ndisu yoo' ndii, ndiatu' e' ña kasa'a Ndiosí iin ndivi' xaa' xiin' iin ñu'u' iin yivi' xaa', saa ni taxi a kuento a nuu' e', mii' koo mii' ndi'i ña ndaku.

¹⁴ Sakan' na kuii', ñani ta'an' maní' i, vitin ña ndiatu' ndo' xaa kivi' ña nandiko' xto'o e' jaan' ndii, saa ndo' sakuu' ña nduxa', te sätivi' ndo' nimá ndo', te koo' ndee iin xa'a' ña kuvi tiin kuachi' Ndiosí ndo'ó. Te saa tu ndo' sakuu' ña nduxa', te koo ndo' ña maní' xiin' a. ¹⁵ Te naka'an' ndo' ña, ña kuie kuu' ini xto'o e' xa'a' e' jaan' ndii, xa'a' ña kuni sakakú a yoo' na xaa' a sakan' xiin' e', saa nii' ni ke'i tu ñani maní' e' Pablo nuu' ndo' xiin' ña xini tuni

ña ni taxi Ndiosí nda'a' ra. ¹⁶ Te kuyatin' sakuu' tutu ña ni ke'i Pablo jaan' ndii, ka'án a xa'a' ña yo'o'. Te yoo sava ña ni ke'i ra jaan' ndii, vixi va ka'án a. Sakan' na kuii', ne küu' kaxi' xiin' ne itia' ini nuu' ichi' Ndiosí ndii, sanakuachi' ndaku ña ña jaan'. Te sakan' tu xaa' ña xiin' inga xaan' mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí. Xa'a' a jaan' na sandoñu'u' xiin' mii' mii' ña.

¹⁷ Ne ñani ta'an' maní' i, sakan' na kuii', ndo'ó ndii, xa'a' a ña xa xini ndo' ña jaan' ndii, kaka ndito' ini va ndo' koto ka kundikun ndo' xata' ña xini xa'an' ña xaa' ne kiji' kuu', te nakoo ndo' ña ita' ni' i ndo' nuu' ichi' Jesús. ¹⁸ Ndee chaa' ka kua'nu naa kua'nu ka ndo' nuu' ña ndani va xto'o e' Jesucristo, ña ni sakakú yoo', ndo'ó, xiin' ña kua'nu ndo' nuu' ña xini ndo' xa'a' a. Te ña jaan' na natin sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Juan kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Jesús nduu' tu'un ña taxi' kivi' ñuu e'

¹ Ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' tu'un ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', ña xa yoo ndee ña nuu' ki' tia'an kua'a iin yivi'. Ndu'u ndii, ni xini so'o ndu ña ni ka'an a, te ni xini nduchi' nuu' ña'a' ndu, te ni tondia nda'a' tu ña'a' ndu. ² Te ña taxi' kivi' ñuu e' jaan' ndii, ni tui a iin yivi'. Te ndu'u ndii, ni xini nduchi' nuu' ña'a' ndu, te ndiee' yu'u' ndu xa'a' a, te ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' xa'a' ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' jaan', ña yoo xiin' yuva' e' Ndiosí, te ni tui a tein e'. ³ Te ña ni xini nduchi' nuu' ndu xiin' ña ni xini so'o ndu jaan' nduu' ña ka'an ndoso' ndu nuu' ndo', sakan' te iin ndaa' kunduu tu ndo'ó xiin' ndu, ndee naa iin ndaa' nduu' ndu'u xiin' yuva' e' Ndiosí, xiin' si'e a Jesucristo. ⁴ Ke'i ndu ña yo'o' nuu' ndo', te nakuatia' ndi'i' nimá e'.

Sandoyo' Ndiosí kuachi e' naa' namá e' kuachi e' nuu' a

⁵ Ña yo'o' nduu' ña ni xini so'o ndu ni ka'an Jesucristo, te ka'an ndoso' tu ndu'u a nuu' ndo'ó: Ndiosí nduu' ña tuún ndatun', te koo' ndee ma'a ña iin yavi ini a. ⁶ Naa' ka'an e' ña iin ndaa' nduu' e' xiin' Ndiosí, te kusaa' xaa' ka e' kuachi xika' e' ichi' iin yavi ndii, xini xa'an' e', te koo' ña ndixa xaa' e'. ⁷ Ndisu naa' xika' e' ichi' mii' tuún ñu'u' ndatun' jaan' ndee naa xaa' Ndiosí ndii, iin ndaa' nduu' e' xiin' ta'an' e', te ní' Jesucristo, si'e a, sandoyo' sakuu' kuachi e'. ⁸ Naa' ka'an e' ña ne koo' kuachi kumi' nduu' e' ndii, xini xa'an' xiin' mii' mii' e', te koo' ña ndixa naa nimá e'. ⁹ Ndisu naa' ndiee' yu'u' e' kuachi e' nuu' Ndiosí

ndii, xa'a' a ña xachuun' ndaku a, te saxinú tu a ña ka'an a ndii, koo' ka'nu' ini a xa'a' kuachi e', te ndasandoo a nimá e' nuu' sakuu' ña ña'a' ña ni xaa e'. ¹⁰ Naa' ka'an e' ña ne koo' kivi' xaa' kuachi nduu' e' ndii, ña xini xa'an' ndasanduu' e' Ndiosí, te koo' tu'un a ñu'u' nimá e'.

2

Jesucristo nduu' ña xikui'ni xa'a' e' nuu' Ndiosí

¹ Ne kua'a maní i, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' te saa ndo' kuachi. Ndisu naa' ni xaa yoo ka kuachi ndii, xachuun' ndaku Jesucristo, te ña jaan' nduu' ña xikui'ni xa'a' e' nuu' yuva' e' Ndiosí. ² Te ña jaan' nduu' ña ni xi'i te cha'vi a xa'a' kuachi e' nuu' Ndiosí. Te süu' kuachi yoo' kuiti', süu' jaan' ndii suvi tu a ni xi'i xa'a' kuachi sakuu' ne yivi' iin yivi'.

³ Te naa' saxinú e' ña ka'an chuun' a xiin' e' ndii, kundani e' ña xini xna'a ña'a' e'. ⁴ Te yoo ka ka'an ndii: "Xini ña'a' yu'u'", kachi ña, ndisu xaa' ña ña ka'an chuun' a ndii, ne xini xa'an' nduu' ña, te koo' ña ndixa naa nimá ña. ⁵ Ndisu yoo ka saxinú ña ka'an chuun' a ndii, ne jaan' nduu' ne kundani xinu xna'a saa xaa' Ndiosí. Te xiin' ña jaan' xini e' ña iin ndaa' nduu' xna'a e' xiin' Jesús. ⁶ Yoo ka ka'an ña nduun' ña xiin' a ndii, kuni a ña kaka ña saa nii' ni xika ña jaan'.

Ni ke'i Juan iin ña ka'an chuun' xaa'

⁷ Ñani ta'an' maní i, ña ka'an chuun' i nuu' ndo' yo'o' ndii, süu' ña xaa' nduu' a, süu' jaan' ndii ña xa ni xini so'o ndo' nduu' a, te xa ni natuin ndo' a ndee ña nuu'. ⁸ Ndisu ke'i tukuu i ña yo'o' nuu' ndo' ndee naa ña ka'an chuun' xaa', ña ka'an xa'a' ña ni nia'a Jesús xiin' xa'a' ña saxinú tu ndo'ó. Kuachi ndii xa kua'an xka'ndia ña iin yavi, te xa xa'a' yi'é ñu'u' ña ndixa nuu' e'. ⁹ Yoo ka ka'an ña xika' ña ichi' mii' tuún ñu'u' a, ndisu ndasi' ña ñani ta'an' ña ndii, kusaa' xika' iin yavi ka ña. ¹⁰ Yoo ka ndani ñani ta'an' ña ndii,

xika' nja mii' tuún ñu'u a, te kōo' ña kuvj kaviko' ña'a' te saa nja kuachj. ¹¹ Ndisu yoo ka ndasi' ñañi ta'an' nja ndii, mii' iin yavi yoo nja, te xa ikan' xika' nja. Te xini nja mii' kua'an nja, sakan' ña tüvi' ka nuu' nja xaa' ña iin yavi jaan'.

¹² Ñañi ta'an' manij i, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa ni yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachj ndo' xa'a' ña ni xaa Jesús. ¹³ Ndo'ó, te xixa ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xini ndo' ña xa yoo ndee kij' tia'an kua'a iin yivi'. Ndo'ó, ne sava ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa ni kanando ndo' ña ndiva'a. Ñañi ta'an' manij i, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xini ndo' yuva' e' Ndiosí. ¹⁴ Ndo'ó, te xixa ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xini ndo' ña xa yoo ndee kij' tia'an kua'a iin yivi'. Ndo'ó, ne sava ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña ita' ni' ndo' nuu' ichi' Ndiosí, te taxa'a' ndo' tu'un a nimá ndo', te xa ni kanando ndo' ña ndiva'a.

Ka'an Juan ña vä'a kundani e' ña kini ña yoo iin yivi'

¹⁵ Sakan' na kuii' kundani ndo' iin yivi' yo'o' ni ndee ña nduu' kuenta a. Sakan' ña yoo ka ndani ña jaan' ndii, ndani nja yuva' e' Ndiosí. ¹⁶ Kuachj ndii ndee iin ña kini, ña nduu' kuenta iin yivi' yo'o', kuaxi nda'a' yuva' e' Ndiosí. Süu' jaan' ndii xa iin yivi' yo'o' ni ka'ndi a: naa kuu' ña ndioo' ini kini iin' ne yivi', xiin' ña xikan' ini nja xa'a' ña xini nduchi' nuu' nja, xiin' ña ka'an ñuñu' nja. ¹⁷ Te ndii, iin yivi' xiin' ña kini, ña nduu' kuenta a ndii, ña xka'ndiá kuñi', nduu' a, ndisu ne xaa' ña kuní Ndiosí ndii, kuñaku nja ndee ndi'i' ni kivi'.

Kuní a ña koto xiin' mii' e' nuu' te ndasi' ta'an' xiin' Cristo

¹⁸ Ñañi ta'an' manij i, xa kuyatin' kuii' va xaa kivi' so'o' ndi'i'. Te ndo'ó ndii, xa ni xini so'o' ndo' ña kixin te ndasi' ta'an' xiin' Cristo, suu' kua'a' ya'a ra xa ni ka'ndi, sakan' na

kundani e' ndii, xa kuyatin' kuii' va xaa' kivi' so'o' ndi'i' jaan'. ¹⁹ Te jaan' ndii, tee' ndee tein ndu ni kiee ra, ndisu ni nduu xna'a ra kuenta Jesús xiin' e', sakan' ña naa' ni nduu' ra kuenta a xiin' e' ndii, yoo ra xiin' e' ndee vitin. Ndisu xiin' ña ni xaa ra jaan' kuvj kundani e' ña süu' kuenta Jesús xna'a ni nduu ndee iin ra. ²⁰ Ndisu ndo'ó ndii, ni taxj Ndiosí Espíritu Santo naá nimá ndo', sakan' na kuii' xini sakuu' ndo' xa'a' ña ndixa. ²¹ Süu' ni ke'i ña yo'o' nuu' ndo' xa'a' a ña xini ndo' ña ndixa jaan'. Süu' jaan' ndii ni ke'i e sakan' ña xa xini ndo' a, te ndee iin yu'u' tun vixj kuaxj xiin' ña ndixa jaan'. ²² ¿Yoo nduu' te xini xa'an' naa' süu' te ka'an ña süu' Jesús nduu' Cristo, ña ni sakakú yoo'? Te jaan' nduu' te ndasi' ta'an' xiin' Cristo, sakan' ña saxioo' ra yuva' e' Ndiosí xiin' si'e a jaan'. ²³ Sakuu' ne saxioo' si'e a jaan' ndii, iin ndaa' nduu' tu nja xiin' Ndiosí, yuva' e'. Ndisu yoo ka ndiee' yu'u' xa'a' si'e a jaan' ndii, iin ndaa' nduu' tu nja xiin' yuva' e' Ndiosí jaan'. ²⁴ Sakan' na kuii' taxa'a' ndo' ña ni xini so'o' ndo' ndee kij' ni xa'a' xika' ndo' ichi' Jesús, te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, iin ndaa' xachi' kunduu' ndo' xiin' si'e yuva' e' Ndiosí xiin' mii' a. ²⁵ Te ña yo'o' nduu' kuento ña ni taxj Cristo nuu' e' ndii, ña natjin e' kivi' ñuu' ña kōo' kivi' ndi'i'.

²⁶ Ke'i i ña yo'o' te koto xiin' mii' ndo' nuu' te kuni kunj xa'an' ndo'ó. ²⁷ Ndisu ndo'ó ndii, xa ni chinaá Ndiosí Espíritu Santo nimá ndo', te naá ka ña jaan' ikan', sakan' na kuii' kuni ka ña sania'á ndee iin ne yivi' ndo'ó. Sakan' ña Espíritu Santo jaan' nduu' ña sania'á ndo'ó sakuu' ña kuní a kundani ndo'. Te ña sania'á ña jaan' ndii, ña ndixa nduu' a, te süu' ña xini xa'an' nduu' a, sakan' na kuii' kua'an naa kua'an ndo' ña iin ndaa' nduu' ndo' xiin' Cristo saa nii' ni sania'á ña jaan' ndo'ó.

²⁸ Ne ta'an' manij i, vitin ndii, iin ndaa' naa iin ndaa' kunduu e'

xiin' Cristo, sakan' te ndituni e' kuni ña'a' e' kii' nandiko' a, te kuka'an nuu' e' kii' kuni ña'a' e'. ²⁹ Naa' xini xna'a ndo' ña xachuun' ndaku a ndii, kuni a kundani tu ndo' ña sakuu' ne xachuun' ndaku ndii, xa ni kaku xaa' nia ni xaa a.

3

Si'e Ndiosí nduu' e'

¹ Koto ndo', saa vi' kua'a' kundani yuva' e' Ndiosí yoo', sakan' na si'e a nani' e' ni xaa a. Te xa si'e xna'a nduu' e', sakan' na kuii' ne nduu' kuenta iin yivi' ndii, nakuni nia yoo' sakan' ña ni nakuni tu nia Ndiosí.

² Ñani ta'an' maní' i, xa si'e Ndiosí nduu' e' vitin, tee' ndee xini e' saa kuiti' koo e', ndisu xini e' ña kii' nandiko' Cristo ndii, kuu e' saa nii' kuu' mii' a, sakan' ña kuni e' saa nii' kuu' xna'a a. ³ Te sakuu' ne kumi' ña ndiatu' ini jaan' xa'a' Jesús ndii, i'in kivi' kua'an xika' ndoo ka nia nuu' a, sakan' ña ña jaan' ndii, ña ndoo ndi'i nduu' a.

⁴ Sakuu' ne xaa' kuachi ndii, xka'ndia ndoso' tu nia tu'un ndei' Ndiosí, sakan' ña kuachi nduu' a kii' xka'ndia ndoso' e' tu'un ndei' a. ⁵ Ndisu xini ndo' ña ni kixin Jesús iin yivi' te sandoyo' a kuachi e'. Te ña jaan' ndii, ña koo' kuachi nduu' a. ⁶ Sakan' na kuii' yoo ka nduiin' xiin' Jesús ndii, xaa' ka nia kuachi. Te yoo ka xaa' kuachi ndii, tia'an ini nia kuni ña'a' nia, ni ndee xini tu nia yoo nduu' Jesús jaan'. ⁷ Ñani ta'an' maní' i, taxí ndo' kuni xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó. Sakuu' ne xachuun' ndaku ndii, ne ndaku nimá nduu' nia ndee naa ndaku nimá ña jaan'. ⁸ Ne xaa' na xaa' kuachi ndii, kuenta ña ndiva'a nduu' nia. Sakan' ña ña ndiva'a jaan' ndii, ndee xt'a'an' kivi' xaa' a kuachi. Xa'a' a jaan' na ni kixin si'e Ndiosí, te sandoñu'u' a ña kini ña xaa' ña ndiva'a jaan'. ⁹ Te sakuu' ne nduu' si'e Ndiosí ndii, xaa' ka nia kuachi, sakan' ña kivi' nuu xaa' kumi' nia ni xaa a, sakan' na kivi' ka saa nia kuachi jaan' xa'a' a ña si'e a nduu' nia. ¹⁰ Te xiin' ña yo'o'

kuvi kundani kaxi' e' yoo nduu' si'e Ndiosí, te yoo nduu' si'e ña ndiva'a jaan'. Sakuu' ne xachuun' ndaku ndii, süu' si'e Ndiosí nduu' nia, ni ndee süvi tu ne ndani ne ini xini Jesús xiin' nia.

Ka'an Juan ña kundani ta'an' e'

¹¹ Sakan' ña ña yo'o' nduu' tu'un va'a, ña ni xini so'o ndo' ndee ña nuu' kii' ni xa'a' ndo' ndikun ndo' ichi' Jesús, ña kundani ta'an' i'in e'. ¹² Te kunduu e' ndee naa Caín. Te jaan' ndii, kuenta ña ndiva'a ni nduu' ra sakan' na ni xa'ni' ra ñani mii' ra. ¿Ndee xa'a' ni xaa ra ña jaan'? Ni xaa ra a ña jaan' xa'a' a ña te xaa' ña nia'a ni nduu ra, ndisu ñani ra jaan' ndii, te xachuun' ndaku ni nduu te jaan'.

¹³ Ñani ta'an' i, nandaní ndo' ña ndasi' ne nduu' kuenta iin yivi' ndo'ó. ¹⁴ Te yoo' ndii, xini e' ña xa ni kiee e' nuu' ichi' ña kua'an mii' xi'i e', te xa xika' e' ichi' ña taxi kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i', sakan' ña ndani e' ta'an' e' ne ini xini Jesús xiin' e', te yoo ka ndani ne jaan' ndii, xika' ka nia ichi' ña kua'an mii' xi'i e'. ¹⁵ Sakuu' ne ndasi' ne ini xini Jesús xiin' nia ndii, ne xa'ni' ne yivi' nduu' nia. Te xa xini ndo'ó ña ndee iin ne xa'ni' ne yivi' ndii, koo' kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i' kumi' nia nuu' Ndiosí. ¹⁶ Te yoo' ndii, xiin' ña yo'o' ni kundani e' saa nduu' a ña kundani ta'an' e', ña ni taxi Jesucristo kivi' nuu a, te ni xi'i a xa'a' kuachi e'. Te sakan' tu kuni a saa yoo' taxi e' kivi' nuu e' xa'a' ta'an' e', ne ini xini Jesús xiin' e'. ¹⁷ Ndisu naa' kumi' yoo ka ña'a, ña tiaku nia iin yivi' yo'o', te xini nia iin ne ini xini Jesús xiin' nia, ne nakotiín xa'a' ña'a, te saxi'ndia' nia ña'a nia nuu' ne jaan' ndii, kuasa' xachi' nia'á nia ña ndani ña'a' nia saa kuni Ndiosí. ¹⁸ Ne ta'an' maní' i, süu' xiin' tu'un ña kiee' yu'u' kuiti' e' kuni a ka'an e' ña ndani ta'an' e', süu' jaan' ndii kuni tu a ña nia'a e' ña jaan' xiin' chuun va'a ña xaa' e', te chindiee' xna'a e' ne jaan'.

19 Te xiin' ña jaan' kunj e' ña ña ndixa kandixa' e', te nachinaa' va'a tu e' nimá e' nuu' Ndiosí. 20 Tee' ndee tijn kuachi nimá e' jaan' yoo' nuu' a ndii, Ndiosí nduu' ña ka'nu' ka te sakan' nimá e' jaan', te xini ña jaan' sakuu' ña'a. 21 Ne ta'an' manj' i, naa' kuasa' tiin' kuachi nimá e' yoo' ndii, inj e' te kuyatin e' nuu' Ndiosí, 22 te natiin' e' ndee ka ña xikan e' nuu' a, sakan' ña kandixa' e' ña ka'an chuun' a, te xaa' tu e' ña xtanj a. 23 Te ña yo'o' nduu' ña ka'an chuun' a ña inj e' kunj e' si'e a Jesucristo, te kundani ta'an' tu e' saa ni ka'an chuun' a xiin' e'. 24 Te yoo ka kandixa' ña ka'an chuun' a jaan' ndii, nduun' ña xiin' a, te nduun' tu a jaan' xiin' ña. Te xini e' ña jaan' sakan' ña ni taxj a Espiritu Santo naa' nimá e'.

4

Saa kuvj kunj e' yoo nduu' ne inj xna'a xini Jesús, te yoo nduu' ne xini xa'an'

1 Ñanj ta'an' manj' i, kändixa' ndo' ña sania'á ndee ka ne yivi', ne ka'an ña Espiritu Santo saka'an ña'a', süu' jaan' ndii saa ndo' kuenta xiin' ña sania'á ne jaan' te kunj ndo' naa' kuenta Ndiosí nduu' ña. Sakan' ña xa ni nakuchi kua'a' va te ka'an tiakú tun vixj ijin yivi'. 2 Te xiin' ña yo'o' kuvj nakunj e' yoo nduu' ne naa' Espiritu Ndiosí nimá. Yoo ka ndiee' yu'u' ña te yivi' xachi' ni nduu Jesucristo kij' ni kixin a ijin yivi' ndii, ne jaan' naa' Espiritu Ndiosí nimá. 3 Ndisu yoo ka ndiee' yu'u' ña te yivi' xachi' ni nduu Jesucristo ndii, süu' Espiritu Ndiosí naa' nimá ña. Süu' jaan' ndii espíritu kuenta ña ndasi' ta'an' xiin' Cristo kumi' ña. Xa ni xini so'o ndo'ó ña kixin ña jaan' ijin yivi', te vitin ndii, xa yoo a ijin yivi'.

4 Ñanj ta'an' manj' i, ndo'ó ndii, kuenta Ndiosí nduu' ndo'. Te xa ni keta va'a ndo' nuu' ne xini xa'an' jaan', sakan' ña ña ka'nu' ka nduu' Espiritu Ndiosí, ña naa' nimá ndo'ó, te sakan' espíritu ña ñu'u' nimá ne

nduu' kuenta ijin yivi' jaan'. 5 Ne jaan' ndii, kuenta ijin yivi' nduu' ña sakan' na ka'an ña xa'a' ña tuu ne yivi' kuenta ijin yivi'. Te ne yivi' kuenta ijin yivi' ndii, xini so'o ña ña ka'an ne jaan'. 6 Yoo' ndii, kuenta Ndiosí nduu' e'. Te ne xini Ndiosí ndii, xini so'o ña ña ka'an e'. Ndisu ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, xini so'o ña ña ka'an e'. Xiin' ña jaan' kuvj kunj e' yoo nduu' ne kumi' Espiritu Ndiosí, uun ne kumi' espíritu ña xini xa'an' jaan'.

Ka'an Juan ña kunj a kundani ta'an' e'

7 Ñanj ta'an' manj' i, kunj a kundani ta'an' e', kuachi ndii nuu' Ndiosí kiee' ña ndani jaan'. Te yoo ka ndani ne yivi' ndii, si'e Ndiosí nduu' ña, te xini ña Ndiosí. 8 Ndisu yoo ka ndani ne yivi' ndii, tia'an kunj ña Ndiosí, sakan' ña ndani ña jaan' yoo'. 9 Te xiin' ña yo'o' ni nia'a Ndiosí ña kundani a yoo', ña ni tiv' a si'e a, ña ijin ndaa' tilu', ijin yivi' yo'o', te ni natijn e' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' ni xaa ña jaan'. 10 Te ña kundani xna'a ndii, so'o yoo a: süu' ña ni kundani yoo' Ndiosí ña nuu', süu' jaan' ndii ña xina' ka mji' a ni kundani yoo', te ni tiv' a si'e a, te ni xij a, te ni chavi' a xa'a' kuachi e'. 11 Ñanj ta'an' manj' i, xa'a' a ña sakan' kundani Ndiosí yoo' ndii, nii' sakan' tu kunj a kundani ta'an' yoo'. 12 Ndiosí ndii, ndee ijin ne yivi' tia'an kunj nduchi' nuu' ña'a', ndisu naa' ndani ta'an' ijin e' ndii, ijin ndaa' nduu' e' xiin' a, te naa' ndani ta'an' e' ndee naa' ndani ña jaan' yoo' ndii, xa yoo xinu xna'a ña ndani a jaan' nimá e'.

13 Te xa'a' a ña ni taxj a Espiritu a naa' nimá e' na xini e' ña ijin ndaa' xna'a nduu' e' xiin' a, te ijin ndaa' tu nduu' a xiin' e'. 14 Te ndu'u' ndii, ni xini ndu, te ndiee' yu'u' ndu ña ni tjanu' yuva' e' Ndiosí si'e a, te ni tuvj a ijin yivi' te sakakú a ne yivi' ijin yivi' nuu' kuachi ña. 15 Yoo ka ndiee' yu'u' ña si'e Ndiosí nduu' Jesús ndii, nduun' ña xiin' Ndiosí,

te nduiin' tų a jaan' xiin' nja. 16 Te xini e' ña kundani Ndiosí yoo', te iní e' xini e' ña kundani a yoo'. Ndiosí nduu' ña ndani yoo'. Te yoo ka nduu' ne ndani ta'an' ndii, nduiin' nja xiin' a, te nduiin' tų a xiin' nja. 17 Te xiin' ña yo' o' xini ña ndani ta'an' e' saa kuní Ndiosí, te iní e' kii' xaá kivi' ña sana'má a sakuu' ne yivi'. Sakan' ña xika' e' iin yivi' yo' o' saa nii' ni xika Jesucristo. 18 Ne ndani ne yivi' ndii, yi'vi nja xa'a' kivi' jaan'. Kuachí ndii kii' ndani xna'a e' ndii, xinu' ña yi'vi e' jaan'. Sakan' na kuii' ne yi'vi ndii, xanini nja ña sando'o' ña'a' Ndiosí xa'a' ña tia'an xinu' xna'a ña ndani nja saa kuní Ndiosí. 19 Yoo' ndii, kundani ña'a' e', sakan' ña xi'na' ka ña jaan' ni kundani yoo'. 20 Naa' ka'an yoo ka ndii, "Kundani yu'u Ndiosí", kachi nja, ndisu ndasi' nja ne iní xini Jesús xiin' nja ndii, ne xini xa'an' nduu' nja na sakan'. Kuachí ndii, naa' kundani nja ne iní xini Jesús xiin' nja, ne kuví xini nduchi' nuu' nja ndii, ¿saa kuví ka'an nja ña kundani nja Ndiosí, ña tia'an kuni nduchi' nuu' nja? 21 Jesucristo ni ka'an chuun' nuu' ndu ña naa' ndani e' Ndiosí ndii, kuní tų a ña kundani e' ne iní xini Jesús xiin' e'.

5

Iní e' kuni e' Jesús

1 Yoo ka kandixa' ña Jesús nduu' Cristo ni tianu' Ndiosí kuenta a ndii, ne jaan' nduu' si'e Ndiosí. Yoo ka kundani iin yuva' ndii, kuní a ña kundani tų nja si'e ra. 2 Te xiin' ña yo' o' xini e' ña kundani e' ne nduu' si'e Ndiosí xiin' e', kii' kundani e' Ndiosí, te kandixa' tų e' ña ka'an chuun' a. 3 Sakan' na kuii' naa' kundani xna'a e' Ndiosí ndii, saxinú e' ña ka'an chuun' a. Te ña ka'an chuun' a jaan' ndii, süu' ña vixi nduu' a. 4 Kuachí ndii sakuu' yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, kanando e' nuu' ña nduu' kuenta iin yivi'. Te xiin' ña yo' o' kanando e' nuu' ña nduu' kuenta iin yivi' jaan', ña nduu' ña iní e' xini e' Jesucristo.

5 Süu' ndee ka ne yivi' kanando nuu' ña nduu' kuenta iin yivi' jaan'. Süu' jaan' ndii ne kandixa' ña si'e Ndiosí nduu' Jesús, ne jaan' kuiti' kanando nuu' ña nduu' kuenta iin yivi'.

6 Te tikui xiin' ní' nduu' ña nia'a' ña ni kixin Jesucristo nuu' Ndiosí, süu' tikui kuiti' nia'a' ña jaan', süu' jaan' ndii tikui xiin' ní' nia'a' ña jaan'. Te Espíritu Santo nduu' ña ndiee' yu'u' xa'a' ña jaan', sakan' ña Espíritu jaan' ndii, ña ndixa' nduu' a. 7 Kuachí ndii, uní ta'an kuu' ña ndiee' yu'u' ndivi': [Te ña jaan' nduu' Ndiosí, yuva' e', xiin' si'e a, xiin' Espíritu Santo. Te iin ndaa' nduu' uní saa' ña jaan'. 8 Te uní ta'an kuu' ña ndiee' yu'u' iin yivi', te ña jaan' nduu'] Espíritu Santo jaan', xiin' tikui jaan', xiin' ní'. Te nakuitá ña ndiee' yu'u' uní saa' ña jaan'. 9 Naa' natiin' e' ña ndiee' yu'u' ne yivi' ndii, saa ka vi' tų xata'an ka natiiin e' ña ndiee' yu'u' Ndiosí, sakan' ña ña ka'nu' ka nduu' ña ndiee' yu'u' a jaan'. Sakan' ña xa'a' si'e a ni ndiee' yu'u' a. 10 Yoo ka iní xini si'e Ndiosí jaan' ndii, natiin' nja ña ndiee' yu'u' ña jaan'. Ndisu yoo ka iní xini si'e a jaan' ndii, sandiee' vixi nja Ndiosí xa'a' ña ni kandixa' nja ña ndiee' yu'u' a xa'a' si'e a jaan' 11 Te xa'a' ña yo' o' nduu' ña ni ndiee' yu'u' Ndiosí, ña ni taxí a kivi' ñuu e' ña koo' kivi' ndi'i'. Te kivi' ñuu e' jaan' ndii, nda'a' si'e a jaan' natiin' e'. 12 Ne iní xini si'e Ndiosí ndii, natiin' nja kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', ndisu ne iní xini si'e a jaan' ndii, koo' kivi' ñuu jaan' natiin' nja.

Sandi'i' ndoso' Juan ke'i ra

13 Ke'i i ña yoso' yo' o' nuu' ndo'ó, ne iní xini si'e Ndiosí, te kuni ndo' ña xa kumi' ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', te iní ndo' kuni ndo' si'e a jaan'. 14 Te ña yo' o' nduu' ña iní e' xini e' Ndiosí, ña kii' xikán e' ndee ka ña'a' nuu' a saa kuní mii' a ndii, xini so' o' a ña ka'an e'. 15 Te naa' xini e' ña xini so' o' a ña xikán e' nuu' a ndii, xini kaxi' tų e' ña xa natiin' e' ña xikán e' nuu' a jaan'.

16 Naa' xini sava ndo'ó ña xaa' iin ne nakaya xiin' ndo' xa'a' Jesús kuachi, ña saku'un ña'a' te kuvi nia ndii, ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' nia, te taxi ña jaan' kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i' nda'a' nia. Sakan' saa ndo' xa'a' ne xaa' kuachi ña saku'un ña'a' te kuvi nia. Kuachi ndii yoo kuachi ña saku'un ne yivi' te kuvi nia, te ka'an i na ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ne jaan'. 17 Sakuu' ña nia'a nduu' kuachi. Ndisu yoo kuachi ña saku'un ña'a' te kuvi nia.

18 Xini e' ña yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, xaa' ka e' kuachi. Sakan' ña Jesús, si'e Ndiosí, xito' yoo', te kuvi satuxu'vi ña ndiva'a yoo'. 19 Te xini tu e' ña si'e Ndiosí nduu' e', te nda'a' ña ndiva'a naa' kanii' iin yivi'. 20 Te xini tu e' ña ni kixin si'e Ndiosí iin yivi', te ni taxi a ña kundani e' ndee ña nduu' Ndiosí xna'a. Te yoo' ndii, nduiin' e' xiin' ña ndixa jaan', te nduiin' tu e' xiin' si'e a jaan', ña nduu' Jesucristo, te ña jaan' nduu' Ndiosí xna'a, te ña jaan' tu taxi' kivi' nuu e' ña koo' kivi' ndi'i'. 21 Ne kua'a mii' i, koto xiin' mii' va ndo' nuu' ndiosí saka. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Juan kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u, te nduu' jin te xixa va ndii, ti'vi' i cha'an' yo'ó, ña' ta'an' i, ña' xa ni nakaxin Ndiosí nduu' kuenta a, te ti'vi' tu i cha'an' si'e un'. Te ndani i ndo'ó saa ka'an' ña ndixa, ña kandixa' e'. Te süu' yu'u kuiti' ndani ndo'ó. Süu' jaan' ndii sakan' tu sakuu' ne xini ña ndixa. ² Te ndani i ndo'ó xa'a' a ña naá ña ndixa jaan' nimá e', te xa ikan' kunaá a ndee ndi'i' ni kivi'. ³ Na sañu'u' va na Ndiosí, yuva' e', xiin' si'e a Jesucristo, ndo'ó. Te na kuvita tu ini a xa'a' ndo'. Te na taxi tu a ña maní' koó xiin' ndo'. Na saa a ña jaan' xa'a' a ña xini ndo' ña ndixa jaan', te ndani ta'an' ndo'.

Kuita ndaku e' nuu' ña ndixa ña ka'an' xa'a' Jesús

⁴ Va'a va ni kuni i kii' ni xini i sava si'e un', ne xaa' ña ndixa saa nii' ni ka'an' chuun' Ndiosí, yuva' e', xiin' e'. ⁵ Ña' ta'an' i, vitin ndii ka'an' nda'vi xiin' ndo' ña na kundani ta'an' na e'. Te süu' jin ña ka'an' chuun' xaa' nduu' ña ka'an' i nuu' ndo'. Süu' jaan' ndii ña xa yoo nuu' e' ndee kii' ni xa'a' ndikún e' ichi' Jesús nduu' a. ⁶ Te ña yo'ó' nduu' ña kundani ta'an' e' ndii, ña kaka e' saa ka'an' chuun' Ndiosí. Te ña yo'ó' nduu' ña ka'an' chuun' a jaan' ña kundani ta'an' e' saa nii' ni xini so'ó ndo' ndee ña nuu'.

⁷ Ka'an' i ña jaan' sakan' ña xa kua'a' va te xini xa'an' xika' jin yivi' ka'an' ña Jesucristo ndii, ni nduu' a te yivi' xachi' kii' ni kixin a jin yivi'. Te jaan' ndii, te xini xa'an' nduu' ra, te ndasi' tu ra Cristo. ⁸ Koto xiin' mii' ndo' nuu' te jaan', koto ka ndoñu'u' saka ña xata'an' natijn ndo' xa'a' chuun' ña ni xaa' ndo'

nuu' Ndiosí, va'a ka sanduxa' ndo' te natijn ndo' sakuu' ña kuni a taxi a nda'a' ndo'. ⁹ Yoo ka kuxioo' nuu' ña ndixa ña ka'an' xa'a' Cristo, te kuäsa' ita' ni' i nja nuu' a ndii, köo' Ndiosí naá nimá nja. Ndisu yoo ka ita' ni' i xiin' ña jaan' ndii, naá Ndiosí xiin' si'e a jaan' nimá nja. ¹⁰ Sakan' na kuii' naa' kuaxi yoo ka nduu' te jaan' mii' ndiee' ndo', te sania'á ra ña ndixa xa'a' Jesús ndii, taxi ndo' xka'ndia ra vi'e ndo' kundiee' ra, te ni ndee nakuatu ña'a' ndo'. ¹¹ Kuachi' ndii, ne nakuatu ña'a' ndii, chindiee' ta'an' nja xiin' te jaan' nuu' chuun' nja'a' ña xaa' ra jaan'.

Ña ndeji' so'ó' ndi'i'

¹² Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an' i xiin' ndo', ndisu kuni ke'i i e' nuu' tutu, sakan' ña ndiatu' ini i ku'un' i mii' ndiee' ndo', te ndatu'un' xiin' ta'an' e'. Sakan' saa i te va'a ndi'i' kuni na i'in e' kua'an. ¹³ Ne nduu' si'e ña' ta'an' un', ña' ni nakaxin tu Ndiosí, ne ndiee' yo'ó' ndii, ti'vi' nja cha'an' un'. Sakan' na kunduu' a.

Tutu ña uní ña nî ke'î San Juan kua'an nda'a' ne inî xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nîa

¹ Yu'u, te nduu' iin te xixa va ndii, ti'vi' i cha'an' yo'ó, Gayo kua'a, te ndani i yo'ó saa ka'an' ña ndixa ña kandixa' e'. ² Ñani kua'a, ka'an' va i xiin' Ndiosí xa'a' un' te kiee va'a un' xiin' sakuu' ña xaa' un', te koo va'a tu un' saa nii' yoo va'a nimá un' nuu' Ndiosí. ³ Va'a va nî kuni i kii' nî kixin sava ñani e', te nî ndiee yu'u' ra nuu' i ña inî va un' xini un' ña ndixa, te xika' ndaku tu un' xiin' ña jaan'. ⁴ Koo' ka ndee iin ña'a ña xaa' sakan' te va'a ka kuni yu'u, te sakan' ña xini so'ó i ña xika' ne kua'a si'e i xiin' ña ndixa jaan'.

⁵ Ñani kua'a, xachuun' ndaku va un' nuu' chuun' Ndiosí ña chindiee' un' ne ndikun' ichi' Jesús xiin' e'. Tee' ndee ne xini ta'an' xiin' un' nduu' sava ne jaan' ndii, chindiee' ña'a' un'. ⁶ Te ne jaan' ndii, ndiee' yu'u' nîa xa'a' un' nuu' ne nakaya yo'o' xa'a' Jesús ña kundani va ña'a' un'. Chindiee' naa chindiee' un' ne jaan' saa kuni Ndiosí xiin' ña kuni nuu' nîa kii' kua'an' nîa ichi'. ⁷ Kuachî ndii, xa'a' a ña ndani nîa Jesús na nî kiee nîa xika' nîa sakan'. Te koo' a ni'í' nîa nda'a' ne inî xini Jesús. ⁸ Sakan' na kuii' yoo' ndii, kuni a chindiee' e' ne jaan', te sachuun' inga' e' xiin' nîa xa'a' ña ndixa jaan'.

⁹ Xa nî ke'î i iin tutu nuu' ne nakaya xa'a' Jesús ñuu ñaa'. Ndisu te nduu' Diótrefe ndii, natiin' ra ña ka'an' ndu jaan', sakan' ña xtani ra ña nduu' ra te kuu' nuu' nuu' nîa. ¹⁰ Sakan' na kuii' kii' xaa' i ñaa' ndii, ka'an' i xiin' ra nuu' ndo' xa'a' ña kuu' ra jaan', xiin' xa'a' ña kanja'a ra xa'a' ndu. Te süu' ña jaan' kuiti' xaa' ra, süu' jaan' ndii natiin' tu ra

ñani ta'an' e', ne xaá ñuu ñaa'. Te nî ndee taxi' tu ra natiin' inga ne inî xini Jesús, ne ndiee' ñaa', ne jaan', te nî ndee taxi' tu ra nakaya ka ne natiin' ña'a' jaan' xiin' inga ne nakaya xa'a' Jesús ñaa'.

Ka'an' va'a Juan xa'a' iin te nani' Demetrio

¹¹ Ñani kua'a, saa un' ña nîa'a ña xaa' ne yivi'. Süu' jaan' ndii ña va'a kuiti' saa un'. Kuachî ndii yoo ka xaa' ña va'a ndii, kuenta Ndiosí nduu' nîa. Ndisu ne xaa' ña nîa'a ndii, xini nîa Ndiosí. ¹² Sakuu' ne nakaya xa'a' Jesús ka'an' va'a xa'a' Demetrio. Te ndee mii' ña ndixa, ña kandixa' e' ndii, nakuitá xiin' saa xika' ra. Te sakan' tu ndu'u ndii, ka'an' va'a ndu xa'a' ra. Te xini un' ña ña ndaku nduu' ña ndiee' yu'u' ndu.

Ndeii' Juan inga ne inî xini Jesús

¹³ Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an' i xiin' un', ndisu ndee chaa' ka ke'î i e nuu' tutu, ¹⁴ sakan' ña ndiatu' inî i ku'un' i mii' ndu'u' un' iin tun ki'î' te ndatu'un' xiin' ta'an' e'. ¹⁵ Na taxi' na Ndiosí ña manî' koo xiin' un'. Ne xini ta'an' xiin' e', ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' nîa cha'an' un'. Kua'an' Ndiosí koo i'in ne xini ta'an' xiin' e', ne ndiee' ñaa'.

Tutu ña ni ke'i San Judas kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u nduu' Judas, ñañi Santiago, te xika' nuu' i nuu' Jesucristo. Te ti'vi' i cha'an' sakuu' ndo'ó, ne ni kana yuva' e' Ndiosí, xa'a' a ña ndani a ndo'ó, te xito' tu a ndo'ó xiin' nda'a' Jesucristo. ² Te na so'o kua'nu kua'a' ka ña kuvita ini Ndiosí xa'a' ndo', xiin' ña mani', ña taxi' a yoo xiin' ndo', xiin' ña ndani a ndo'ó i'in kivi' kua'an.

Ka'an Judas ña kuni a koto xiin' mji' e' nuu' ne sania'a tun vixi (2 P. 2:1-17)

³ Ne kua'a, ni ka'an ndiee' va nimá i ke'i i xa'a' ña sakakú Ndiosí yoo', ña xa kumi' inga' e'. Ndisu ni xini i ña kuni a ke'i i vitin, te ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña ku'un naa ku'un ndo' ña xanduxa' ndo' xa'a' ña ndixa' ña kandixa' e', ña ni sanakua'a Ndiosí unta' kuiti' te xava'a nda'a' ne nduu' kuenta a. ⁴ Kuachi ndii xa ni ko'ni si'e sava te xini xa'an' tein ndo' xiin' tun vixi. Te jaan' ndii, ndee xta'an' vi' ka'an tu'un Ndiosí xa'a' a ña koqo ra tundo'o'. Te yivi' jaan' ndii, te nja'a nduu' ra, te tiin' ndiaa ra ña ndani mji' Ndiosí yoo', te ndasanduu' ra ña jaan' ña kuvu xaa' ra ña ka'an kinj xiin' jin ra. Te xiin' ña jaan' saxioo' ra Ndiosí, ña nduu' ña xiin' ña'a yoo', te saxioo' tu ra xto'o e' Jesucristo.

⁵ Tee' ndee xa kundani kaxi' ndo' ña xito' ka'an i xiin' ndo' vitin ndii, kuni sanaka'an' i ndo'ó ña kij' ndi'i ni tava' xto'o e' Ndiosí ne nduu' kuenta a nuu' ñu'u' Egipto ndii, ni sandoñu'u' a sava ne jaan' xa'a' a ña ni kandixa' ña'a' nja. ⁶ Naa kuu' ángele, ña ni tiin' ka'nu' mii' ni ndiee a xa'ndia chuun' a, te ni nakoo a ndiee' a ña ni taxi Ndiosí nda'a' a ndii, ni ko'ni xachi' ña'a' Ndiosí jin xaan' mii' jin yavi, te ndiatu' a

ndee xaa kivi' chie ña so'o' ndi'i te sana'má ña'a' Ndiosí. ⁷ Te naka'an' tu ndo' saa ni xaa ne ni ndiee ñuu Sodoma, xiin' ñuu Gomorra, xiin' nda'a' uvi' saa' ñuu jaan' ndii, ni xtani va nja sakuu' nuu' ña xiin'. Te ni xiko ni'i' ña'a' ña ka'an ña ka'an nimá nja xiin' jin' nja. Xa'a' a jaan' na ni sando'o' ña'a' Ndiosí xiin' ñu'u' ña koqo' kivi' nda'vá, te sakuni' a yoo' saa xaa' a xiin' ne xaa' kuachi.

⁸ Ndee saa ka ni ndii, te xini xa'an' jaan' ndii, nii' sakan' tu xaa' te jaan' xika' ra ndee naa te xani xaa' ra ña ka'an xiin' jin' ra. Te nátiin' ra ña xa'ndia chuun' Ndiosí, te kanja'a tu ra xa'a' ña ndiee' ña ndiee' ndivi'. ⁹ Ni ndee Miguel, ña nduu' jin ángele ka'nu' kuu' nuu' ka, kij' ni kanj ta'an' a kuento xiin' ña ndiva'a xa'a' ñu'u' nde'i Moisés ndii, ni kundieni a kanja'a a xiin' ña ndiva'a jaan'. Süu' jaan' ndii ni ka'an a xiin' ña ndiva'a jaan' ndii: "Xto'o i na kanj yo'ó", ni kachi a. ¹⁰ Ndisu te xini xa'an' jaan' ndii, kanja'a ra xa'a' ndee ña kundani ra. Te ña kundani ra, kuenta ña xini jin' mji' ra ndee naa xaa' kiti' ña koqo' ña xanini ri' ndii, katun' ndi'i ña'a' ña jaan' nuu' Ndiosí. ¹¹ Nda'vi va kundo'o te jaan', kuachi ndii xata' ña nja'a ña ni xaa Caín ndikún ra. Te xa'a' a ña kuni ki'in ra xu'un' ndii, ndikún tu ra xata' ña ni xaa Balaam. Te xa'a' a ña xaso'o ra ndee naa Coré ndii, sandoñu'u' tu ña'a' Ndiosí.

¹² Te kij' ko'ni te jaan' mii' ndiee' sij' ndo' ña ndani ta'an' ndo', te xixi' ndo' kuenta Jesús, te xixi' ra xiin' ndo' ndii, ka'an' nuu' e' kuu' ra xa'a' ña kinj ña xaa' ra, sakan' ña ndi'ni ra xa'a' ña ndioo' ini mji' kuiti' ra, te nduu' ra ndee naa viko' ichi, ña säkuun' savi', te xiko' ni'i' ña'a' tachi' mii' ka kuni a. Te nduu' tu ra ndee naa itun', tun' koqo' nduu' kuun' nda'a' kij' kuni a kuun a nda'a' nu'. Xa'a' a jaan' na nduu' ra ndee naa tun' xa ni kiee sakuu' tjo'o, te xa ni xi'i xachi' ra nuu' Ndiosí. ¹³ Te te jaan' ndii, nduu' ra ndee naa tikui nuu' minj ka'nu' kij' ndiee' va kiee' kua'a' ña ka'an, ña xini xa'an'

jaan' yu'u' ra ndee naa pele nuu' tikui mini jaan'. Te nduu' tu ra ndee naa tiuun', ti' ndiee' iin xaan'. Te xa ni sakoo' tu'va Ndiosí xa'a' te jaan' mii' iin yaví ndiaa' xachi', mii' ku'un ra ndee ndi'i' ni kivi'.

¹⁴ Sakan' tu Enoc, te uxá sjaní xika' Adán ndii, ni ka'an tiakú ra xa'a' te xini xa'an' jaan' ndii: "Koto ndo', kixin xto'o e' xiin' ki'in' mii' ángele, ña xika' nuu' nuu' a, ¹⁵ te sana'má a sakuu' ne yivi', te kendará ya'vi' a sakuu' ne nia'a xa'a' sakuu' ña nia'a ña ni xaa nia, xiin' sakuu' ña ni kania'a ne kiní kuu' xaa' kuachi xa'a' a", ni kachi ra. ¹⁶ Te jaan' ndii, xa nuu' kayu'u' ra, te chitun tu ra, te ndikun tu ra ña nia'a, ña ka'an nimá mii' ra xa'a', te ka'an ñuñu' tu ra, te sakan' tu sachie ra ne yivi', te ki'in ra xu'un' nda'a' nia kuiti'.

Ka'an Judas ña kuita ni'i e' nuu' ichi' Jesús

¹⁷ Ñani ta'an' maní i, naka'an' ndo' ña ni ka'an te nda'a' xa'a' xto'o e' Jesucristo nuu' ndo' saa'. ¹⁸ Ni ka'an ra ña: "Kivi' so'o' ndi'i' ndii, koq ne kundi'i' xa'a' Ndiosí. Ne jaan' ndii, kaka nia saa ndioo' kiní ini nimá mii' kuiti' nia", ni kachi ra. ¹⁹ Te nata'vi' ndo'ó kuiti' nduu' te xini xa'an' jaan'. Te xiko' ni'i' ña'a' ña nia'a, ña ka'an nimá mii' ra, te koo' tu Espíritu Santo naá nimá ra.

²⁰ Ndisu ndo'ó ñani ta'an' maní i ndii, kuita ni'i ka ndo' xiin' ña ndixa, ña kandixa' e', ña nduu' ña su'un, ña kuaxi nda'a' Ndiosí. Te ka'an va ndo' xiin' Ndiosí xiin' ndiee' ña taxi' Espíritu Santo. ²¹ Te sakan' tu ku'un naa ku'un ndo' nuu' ña ndani Ndiosí ndo'ó, ña ndiatu' ndo' ña xaa kivi' ña taxi xto'o e' Jesucristo kivi' ñuu e' ña koo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña kuvita ini a xa'a' e'.

²² Te ne koo' ña ndaku nuu' xa'a' ña ndixa ña kandixa' e' ndii, sania'a ndi'i ka ña'a' ndo' xa'a' ña jaan'.

²³ Te sava tukú nia ndii, tu'un ña'a' ndo' nuu' ña kiní ña xaa' nia, ña nduu' ndee naa ñu'u, te sakakú ña'a' ndo' vi'e tundo'o'. Te sava tukú nia ndii, kuvita ini ndo' xa'a' nia. Ndisu

koto xiin' mii' va ndo' kii' xaa' ndo' ña jaan', koto ka sativi' nia ndo'ó xiin' kuachi nia. Te kundasi' tu ndo' ndee toto ña ni'nu' nia xaa' nia kuachi jaan'.

Ka'an Judas ña Ndiosí kuiti' xata'an saka'nu' e'

²⁴ Te iin ndaa' Ndiosí, ña ni sakakú yoo' kuiti' kivi koto ndo'ó, te nama ndo' nuu' kuachi, sakan' te koo' ndee iin xa'a' ña tijn kuachi a ndo'ó, te sij' kuní ndo' kii' naxaa e' nuu' a mii' ndatun' kaa'. ²⁵ Te ña jaan' na natijn sakuu' ña ndatun' xava'a, xiin' ña ka'nu', xiin' ña ndiee', xiin' ña xa'ndia chuun' ndee vitin te ndee ndi'i' ni kivi' xa'a' ña ni xaa Jesucristo. Sakan' na kunduu a.

Tutu yo'o' ka'án xa'a' sakuu' ña nã'a' ka te koo

Ña ni nia'a Ndiosí nuu' Jesucristo

¹ Ña yo'o' nduu' ña ni nia'a Ndiosí nuu' Jesucristo, te ña jaan' nia'a ña'a' nuu' ne xika' nuu' nuu' a ña nã'a' ka te koo. Xa'a' a jaan' na ni tjanu' Jesús iin ángele, ña nduu' nda'a' xa'a' a nuu' yu'u, te nani' Juan, te xika' nuu' nuu' a, te sakuni' a yu'u ña jaan'. ² Te ndiee' yu'u' ndaku i xa'a' ña ni nia'a Ndiosí nuu' i xiin' xa'a' ña ni ndiee yu'u' Jesucristo, ña ni xini i jaan'. ³ Sañu'u' va Ndiosí ne ka'vi' ti'e' ña yoso' nuu' tutu yo'o' nuu' ne yivi', xiin' sakuu' ne xini so'o' ña ka'án tiakú yo'o', te saxinú ña a. Kuachí ndii xa kuyatin' kivi' ña koo sakuu' ña yo'o'.

Ti'vi' Juan cha'an', te xaka'nu' ra Jesús

⁴ Yu'u' nduu' Juan, te ti'vi' i cha'an' uxá ti'vi' saa' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia. Na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'. Ña jaan' ndii, yoo a, te ni yoo a, te kuaxi a. Te sakan' tu na saa uxá saa' Espíritu, ña ndiee' yatín nuu' tei ka'nu' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí. ⁵ Te sakan' tu na saa Jesucristo, ña ndiee' yu'u' ndaku xa'a' Ndiosí, te nduu' tu a ña kuu' nuu' ña ni natjaku a tein ne ni xi'i, te sakan' tu nduu' a ña kumi' ndiee' nuu' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'. Te ndani' Cristo yoo', ña jaan' na ni sandoó ndiká a yoo' nuu' kuachí e' xiin' níi' a. ⁶ Te siin' tuku' ndii, ni sananduu' a yoo' te xa'ndia chuun', te ni sananduu' tu a yoo' sutu te kaka nuu' e' nuu' yuva' a Ndiosí. Na natjin a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' xiin' sakuu' ña ndiee' ndee ndi' i ni kivi'. Sakan' na kunduu' a. ⁷ Koto ndo', kaa' kuaxi Jesús tein viko'. Te

kuni' nduchi' nuu' ña'a' sakuu' ne yivi' iin yivi'. Te ndee te ni xa'ni' ña'a' kuni' ña'a'. Te sakuu' ne ndiee' iin yivi' ndii, kusuchi' ini ña xa'a' ña kuaxi a. Sakan' na kunduu' a.

⁸ Te ka'án xto'o' e' ndii: “Yu'u' ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i', te yoo i, te ni yoo i, te kuaxi i, te nduu' i ña ka'nu' koo' chukuu'”, kachi a.

Ni xini Juan iin ña kaa' naa kaa' Jesús

⁹ Yu'u' nduu' Juan, ta'an' ndo', te ndo'o' tu i saa ndo'o' ndo'ó nuu' ña sando'o' va ne yivi' yoo' xa'a' ña ndikún e' ichi' Jesús, te nduu' e' kuenta ña xa'ndia chuun' Ndiosí, te kundieni ini e' nuu' ña jaan' xiin' ndiee' Jesús. Te xa'a' a ña ni ka'an ndoso' i tu'un' Ndiosí, xiin' ña ni ndiee yu'u' i xa'a' Jesús na ni tjin u'vi' ra yu'u, te ni xan ndiaká ra yu'u nuu' iin ñu'u' ña nani' Patmos, ña ndasi i'nu xiin' miji ka'nu'. ¹⁰ Te iin kivi' ña nakayá e' xaka'nu' e' xto'o' e' ndii, ni sakutu' Espíritu Santo nimá i, te ni xini so'o' i iin tachi' yu'u' ti'e' va xata' i ndee naa' nde'í iin ndachuun' vi'. ¹¹ Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Yu'u' ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i'. Ke'i un' nuu' tutu sakuu' ña kuni' nduchi' nuu' un', te ti'vi' un' tutu jaan' nda'a' uxá ti'vi' saa' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu' ña ñu'u' nuu' ñu'u' Asia, naa kuu' ñuu' Éfeso, ñuu' Esmirna, ñuu' Pérgamo, ñuu' Tiatira, ñuu' Sardis, ñuu' Filadelfia, xiin' ñuu' Laodicea —ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

¹² Sakan' te ni ndiko kuiin' i, te ni nakoto xata' i te kuni' i yoo ka'án xiin' i. Te ni xini i ita' uxá ta'an kandelero, ña ni kua' a xiin' oro, mii' ita' ña tuún. ¹³ Te tein kandelero jaan' ni xini tu i iin ña kaa' ndee naa kaa' ña nduu' tu te yivi' ni'nu' a toto nani' ña xaá ndee nuu' xa'a' a. Te kanu' iin toto, ña ni kua' a xiin' yu'va oro tjan'ni a. ¹⁴ Te xini' a xiin'

ixi' xini' a ndii, yaa kachi' vi' a ndee naa i'in'. Te nduchi' nuu' a ndii, yi'é a ndee naa ñu'u ndatin. ¹⁵ Te nuu' xa'a' a ndii, yi'é a ndee naa yi'é kaa kua'a ndii' kii' ndundoo' a nuu' ñu'u i'ni' va. Te tachi' yu'u' a ndii, ndiee' xava'a ni'i a ndee naa ni'i mii' koyó kua'a' va tikui. ¹⁶ Te ni kumi' a uxá ta'an tiuun' tixin nda'a' kua'a' a. Te ni keta iin ichi' ní' ña xiin' va uvi saa' ta'vi' yu'u' a. Te nuu' a ndii, ndiee' ka ni yi'e a te sakan' ñu'u iin ke'in' sava.

¹⁷ Te kii' ni xini' ña'a' i ndii, ni nakandu'u' ndiee' i ndee nuu' ñu'u' xa'a' a ndee naa xa ni xi'i i. Te ni chindu'u' a nda'a' kua'a' a soko i ka'an a xiin' i ndii:

—Küyi'vi un'. Yu'u ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ndee so'o' ndi'i', ¹⁸ te tiaku i tee' ndee ni xi'i i ndii. Koto un', tiaku i ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a. Te kumi' i ña ndiee' nuu' ña xi'i xiin' nuu' yavi ndii. ¹⁹ Sakan' na kuu' natiso' un' ña ni xini nduchi' nuu' un', xiin' ña xini un' vitin, xiin' ña koo kii' xka'ndia ña jaan'. ²⁰ Te ña yo'o' nduu' ña ni yoo si'e, ña ka'an ndiaa xa'a' uxá ta'an tiuun' yo'o', ti' ni xini un' tixin nda'a' i, xiin' xa'a' uxá ta'an kandelero oro mii' ita', ña tuún jaan'. Uxá ta'an tiuun' yo'o' ndii, ka'an ndiaa ri' xa'a' uxá ta'an ángele, ña xika' nuu' nuu' i. Te uxá ta'an kandelero jaan' ndii, ka'an ndiaa a xa'a' uxá ta'an ti'vi ne nakayá xa'a' i.

2

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu' Éfeso

¹ 'Nuu' ángele, ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu' Éfeso ndii, ke'i un' nuu' iin tutu ña ka'an i xiin' un' vitin: "Yu'u, ña kumi' uxá ta'an tiuun' tixin nda'a' kua'a' i, te xika' i tein uxá ta'an kandelero oro jaan' ndii, ña yo'o' ka'an i: ² Xini' i ña xaa' ndo', te xini' tu i ña xachuun' u'vi ndo' xa'a' i, te kundieni ndo'. Te xini' ni tu i ña

ndasi' va ndo' ña xaa' te ña'a. Te xini' tu i ña xito' kua'a' tu ña'a' ndo', te ka'an te jaan' ña yu'u tianu' ña'a' ña sania'a' ra ichi' i, ndisu süvi ra, te ni xini' ndo' ña te xini' xa'an' nduu' ra. ³ Te xa'a' a ña ndani ndo' yu'u ndii, kundieni ndo' nuu' tundo'o' ña ndo'o' ndo', te xachuun' u'vi ndo' xa'a' i, te ni sanako' xiin' mii' ndo'.

⁴ Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachi' i ndo'o' xa'a' ña yo'o': ña ndani kua'a' ka ndo' yu'u vitin ndee naa ni ndani ndo' yu'u ña nuu'.

⁵ Xa'a' a jaan' na naka'an' ndo' saa ni ita ndo' nuu' ichi' i ña nuu' kii' tia'an kuxioo nimá ndo'. Nama ndo' nimá ndo', te saa tukuu ndo' ña kuni' i naa ni xaa ndo' ña nuu'. Te naa' nama ndo' nimá ndo' ndii, yachi' xaa' i mii' ndiee' ndo', te sanundia'a' i kandelero ndo' ñaa' mii' iin' a.

⁶ Ndisu yoo iin ña va'a ña xaa' ndo': ña ndasi' ndo' ña xaa' ne ndikun' ichi' Nicolaítas saa nii' ndasi' yu'u a.

⁷ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o' ndii, na taxí so'o' ña ña ka'an Espiritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i jaan'. Ne kanando nuu' tundo'o' ndii, taxí i kaxi' ña nduu' tun' iin' mii' ndatun' kaa' mii' ndu'u' Ndiosí. Te tun' jaan' nduu' tun' taxi' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i'."

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu' Esmirna

⁸ 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu' Esmirna ndii, ke'i un' ña ka'an i xiin' un' vitin nuu' iin tutu: "Yu'u, ña yoo ndee ña nuu', te yoo tu i ndee ña so'o' ndi'i', te tiaku xachi' i tee' ndee ni xi'i i ndii, ña yo'o' ka'an i: ⁹ Xini' i ña xaa' ndo', te xini' tu i saa ndo'o' ndo', te xini' ni tu i ña nda'vi kuu' ndo', ndisu vika' ndo' xiin' ña'a' yu'u. Te xini' ni tu i saa kanja'a sava ne ka'an ña ne judío nduu' ña xa'a' ndo', ndisu süu' sakan' nduu' a. Süu' jaan' ndii kuenta ne nakayá xa'a' ña ndiva'a nduu' ña. ¹⁰ Küyi'vi ndo' xa'a' ña xito' sando'o' ne yivi' ndo'o'. Kuachi' ndii taan' te nduu'

kuenta ña ndiva'a jaan' sava ndo'ó vi'e kaa, te koto kua'a ra ndo'ó, te kundo'o ndo' uxi ta'an kivi'. Kaka naa xika' ndaku ndo' nuu' ichi' i tee' ndee kuvj ndo' saa te jaan'. Sakan' te taxi i kivi' ñuu ndo' ña köo' kivi' ndi'i, ña nduu' ndee naa iin corona ña ni'i' ndo'. ¹¹ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'ó ndii, na taxi so'ó ña ña ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i jaan'. Te yoo ka kanando nuu' sakuu' ña jaan' ndii, kuvj ña ichi' ña uvj."

Ña yo'ó' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Pérgamo

¹² 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Pérgamo ndii, ña yo'ó' ke'i un': "Ña kumi' ichi' ni' ña xiin' va uvj saa ta'vi' jaan' ndii, ña yo'ó' ka'án a: ¹³ Xiní i saa ndo'o' un', te xiní tu i ña ndu'u un' ñuu mii' xa'ndia chuun' ña ndiva'a. Ndee saa kan' ndii, iní te iní un' xini un' yu'u. Te ni nakoo un' ña iní un' xini un' yu'u, ni ndee kij' ni xa'ni' te yivi' Antipas, te ni xika ndaku ndiee' yu'u' xa'a' i. Ña jaan' ni xka'ndia ñuu un' jaan' mii' ndu'u' ña ndiva'a jaan'.

¹⁴ Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachí yu'u yo'ó xa'a' ki'in' ña'a, naa kuu' ña ka'ni ne ndikún ichi' Balaam tein ndo'. Te Balaam jaan' ni sania'á Balac saa kuvj samaña ra ne vi'e Israel nuu' kuachí. Xa'a' a jaan' na ni kaviko' te jaan' ne vi'e Israel jaan' te kuxi ña ña xaxi' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka. Te ni kaviko' tu ña'a' ra, te ni xaa ña ña xiin'. ¹⁵ Te sakan' tu ka'ni ne ndikún ichi' ña sania'á ne ndikún Nicolaítas tein ndo'. ¹⁶ Sakan' na kuii' nama ki'i' un' nimá un' xa'a' kuachí un'. Sakan' ña naa' saa un' ña jaan' ndii, yachí ku'un i mii' ndu'u un', te kunta'an' i xiin' ne jaan' xiin' ichi' ña keta' yu'u' i jaan'. ¹⁷ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'ó ndii, na taxi so'ó ña ña ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee'

nuu' ñu'u' Asia. Te yoo ka kanando nuu' sakuu' tundo'o' jaan' ndii, taxi i kaxi' ña ña nani' maná, ña yoo si'e. Te taxi tu i iin yuu' lulu yaa nda'a' ña, te nuu' yuu' jaan' yoso' iin kivi' xaa' ña ndee iin ne yivi' xini, süu' jaan' ndii iin ndaa' mii' ne natiiin yuu' jaan' kuiti' kuni a."

Ña yo'ó' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Tiatira

¹⁸ 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Tiatira ndii, ña yo'ó' ke'i un': "Si'e Ndiosí, ña yi'é nduchi' nuu' ndee naa ñu'u' ndatin, te yi'é tu nuu' xa'a' a ndee naa yi'é kaa kua'a ndii ndii, ña yo'ó' ka'án a: ¹⁹ Xiní i ña xaa' un', te xiní tu i ña ndan' un' yu'u xiin' ne yivi', te xiní ni tu i ña iní un' xini un' yu'u, te xiní tu i ña xika' nuu' un' nuu' i, te sakan' tu xiní ña kundieni un' nuu' tundo'o'. Te xiní i ña kua'a' ka xaa' un' ña jaan' vitin te sakan' ni xaa' un' ña nuu' kij' ni xa'a' iní un' xini un' yu'u. ²⁰ Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachí yu'u yo'ó xa'a' ki'in' ña'a, naa kuu' ña taxi' un' ña xaa' Jezabel, ña' ka'án ña iin ña' ka'án tiakú tu'un Ndiosí nduu' a, kachi mii' a'. Te xiin' ña sania'á a' ndii, xamaña a' sava ne xika' nuu' nuu' i, te sakan' kumi' ña musa ña, te sakan' tu xixi' ña ña xaxi' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka. ²¹ Te yu'u ndii, ni taxi i ki'in' kuiya nuu' a' te nama a' nimá a' xa'a' kuachí a', ndisu ni xiin' a' nakoo a' ña xiin' a'. ²² Xa'a' a jaan' na sando'o' i ña' jaan' xiin' kui'e xatu. Te sando'o' u'vi tu i ne kumi' ña' jaan' ndee naa musa ña naa' nama ña nimá ña nuu' sakuu' ña ña'a ña ni sania'á ña'a' ña jaan'. ²³ Te xiin' kui'e xatu ka'ni' i ne ndikún ichi' ña sania'á a'. Te kij' sakan' ndii, kunj sakuu' ti'vi' ne nakayá xa'a' i ña yu'u nduu' ña xiní ña xanini yoo ka. Te xiní tu i ña ka'án nimá ña xa'a'. Te viku'un ya'vi' tu i'in ndo'ó xa'a' ndee ka nuu' ña ni xaa ndo'.

24 'Ndisu sava ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tiatira, ne nī sakuaan ña sania'á ña' jaan', xiin' ne nī xini kuento ña ka'án ne jaan' kaa' si'e, ña ka'án xa'a' ña ndiva'a ndii, ka'án i ña kōo' ka' tuku ña ka'án chuun' i xiin' ndo'. 25 Ndaa' ndii, kuní i ña ini naa ini ndo' kuní ndo' yu'u ndee xaa' kivi' ña nandiko' tukuu' i. 26 Te yoo ka kanando nuu' sakuu' tundo'o' jaan', te saxinú ña ña kuní yu'u ndee kivi' so'o' ndi'i' ndii, taxi i ndiee' ña te ka'ndia chuun' ña nuu' ne yivi' iin yivi'. 27 Te saa nii' ni natiin yu'u ndiee' nda'a' yuva' i te xa'ndia chuun' i ndii, nii' sakan' taxi i ña ka'ndia chuun' vie ne jaan' nuu' ne yivi', te sakuachi' ña ne yivi' jaan' ndee naa kisi ña sakuachi' xi'e ne yivi'. 28 Te taxi i tiuun' chie, ti' keta' kuaxi kitú', nda'a' ña. 29 Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o' ndii, na taxi so'o' ña ña ka'án Espiritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia."

3

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Sardis

1 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Sardis ndii, ña yo'o' ke'i un': "Ña kumi' uxá saa' Espiritu, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí jaan' xiin' uxá saa' tiuun' jaan' ndii, ña yo'o' ka'án a: Xiní i ña xaa' un', te xiní tu i ña ka'án ne yivi' ña tiaku ka' ña ini un' xini un' yu'u. Ndisu nuu' yu'u ndii, xa yoo' un' kuví un'. 2 Koo' ndito' ini un'. Te sandieni un' ña va'a ña xaa' ka' na un', ña kusaa' ndoo' ka' ndee sie jaan'. Kuachi' ndii xa ni xini i ña ni saxinu va'a un' chuun' ña xaa' un' nuu' Ndiosí. 3 Naka'an' un' ña ndixa ña ni natiin un' xiin' ña ni xini so'o' un', te saxinú un' ña jaan', te na nama un' nimá un' nuu' kuachi' jaan'. Sakan' ña naa' kōo' ndito' ini un' ndii, nandiko' si'e i nuu' un' kii' xiní un' ama'a' kuiti' ndee naa xaa' te kui'na'. 4 Ndisu yoo' ndia'vi' ne ndiee' ñuu Sardis ñaa'

ne nī sande'i nimá xiin' kuachi' nuu' i. Sakan' na kui' toto yaa' ku'nu' ña kaka' ña xiin' i xa'a' a ña ne xata'an' nduu' ña. 5 Te ne kanando nuu' kuachi' ndii, ku'nu' ña toto yaa' jaan'. Te sandoyo' i kivi' ña, ña yoso' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'. Te nuu' yuva' i xiin' nuu' ángele a ndii, ndiee' yu'u' i ña nduu' ña kuenta i. 6 Yoo ka' nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o' ndii, na taxi so'o' ña ña ka'án Espiritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia."

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Filadelfia

7 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Filadelfia ndii, ke'i un' ña ka'an i xiin' un' vitin: "Ña su'un' ndi'i, ña ndixa xna'a, ña kumi' nda'a' ña ni kumi' rey David, te kii' nunia' a iin yi'e' ndii, ndee iin ña'a' kuví ndasi ña jaan', te kii' ndasi a iin yi'e' ndii, ndee iin ña'a' kuví nunia' tu ña jaan' ndii, ña yo'o' ka'án a: 8 Xiní i ña xaa' un'. Te koto un', xa ni nunia' i iin yi'e' nuu' un', te ndee iin ña'a' kuví ndasi yi'e' jaan'. Te, tee' ndee kōo' kua'a' ña ndiee' un' ndii, ni saxinú un' tu'un' i, te kōo' kivi' ni ka'an un' ña xiní un' yu'u. 9 Te ne xini xa'an' ne nakayá xa'a' ña ndiva'a' jaan', ne ka'án ña ne judío nduu' ña, te súvi ña ndii, sandiee' kui'e' ña'a' i ña ku'un' ku'ita' xiti' ña nuu' un', te kuní ña ña ndani yu'u' yo'ó. 10 Te xa'a' a ña ni saxinú un' ña ni ka'an chuun' i xiin' un', ña kundieni un' nuu' ichi' i ndii, koto tu yu'u' yo'ó nuu' tundo'o' chie ña kixin' nuu' ñu'u' iin yivi', ña koto kua'a' ne yivi' iin yivi'.

11 Koto un', xa kuyatin' nandiko' ni tukuu' i iin yivi'. Ini naa ini un' kuní un' yu'u, te sakan' kōo' na'in corona ña kanando un' saa' i. 12 Te ne kanando nuu' tundo'o' jaan' ndii, sanandu' ña'a' i ndee naa nduyú ka'nu' xa'a' yukun' Ndiosí i

mii' xika' nuu' i nuu' a. Te kōo' kivi' kunj a ña kiee nja vi'e a jaan'. Te chindu'u' i kivi' Ndiosí i nuu' ne jaan' xiin' kivi' ñuu a, ña nani' Jerusalén xaa'. Te ñuu jaan' ndii, keta a ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu a. Te chindu'u' tu i kivi' xaa' mii' i nuu' nja. ¹³ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o ndii, na taxí so'o nja ña ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia."

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Laodicea

¹⁴ 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Laodicea ndii, ña yo'o' ke'i un': "Ña nduu' sakan' na kunduu a, ña ndiee' yu'u' ndaku, ña ka'án ña ndixa, ña ni xaa sakan', te ni xa'a Ndiosí sakuu' ña yoo ndii, ña yo'o' ka'án a: ¹⁵ Xiní i ña xaa' un', te xiní tu i ña ni ndee i'ni' ka un' nuu' ichi' i, te ni ndee vixin tu un' nuu' a. Va'a ka naa' vixin un', uun i'ni' un' nuu' ichi' i. ¹⁶ Ndisu xa'a' a ña ni ndee i'ni' ka un' nuu' ichi' i, te ni ndee vixin tu un', süu' jaan' ndii i'ni' vixin kuiti' un' nuu' ichi' i jaan' ndii, xa xito' nduxan kuui i yo'ó. ¹⁷ Sakan' ña ka'án un' ndii: Te vika' nduu' i, te ni natiin i kua'a' ña vika'. Te kuasa' natiin i xa'a' ndee iin ña'a, kachi un'. Ndisu nuu' yu'u' ndii, te nacha'an nduu' un', te te natiin xava'a nduu' tu un'. Te te nda'vi koo' chukuu' kuu' ni tu nduu' un'. Te sakan' tu ndee naa te tüvi' nuu' nduu' un'. Te ndee naa te iin' vichi' nduu' tu un'.

¹⁸ Ña jaan' na kuui' ka'án i xiin' un' ña va'a ka nuu' yu'u' sata' un' ña va'a ka ña nduu' ndee naa kaa kua'a, ña ndundoo' nuu' ñu'u' i'ni' va, te kuvika' un' xa'a' ña nduu' kuenta i. Te sata' tu un' toto yaa nuu' i kui'nu un', te kaka iin' vichi' un', te kuchani un', te sakan' tu sata' un' xa'an tatan' te taan un' nduchi' nuu' un', te kuvi kunj un' ña nduu' kuenta i. ¹⁹ Te yu'u' ndii, kani kuento i sakuu' ne ndani i, te kani tu ña'a' i

tundo'o'. Xa'a' a jaan' na kundikun un' yu'u' xiin' iin' kanii' nimá un', te nama un' nimá un' nuu' kuachi un'. ²⁰ Te koto un', yu'u' ndii, yoo te yoo i nuu' ki'e, te kana' i ndo'ó. Te yoo ka nduu' ne xini so'o tachi' yu'u' i, te nakuiin nja ña ka'án i, te saxka'ndia nja yu'u' vi'e nja ndii, xka'ndia i vi'e nja, te kuxi inga' i xiin' nja ña xaxi' xakuua'. ²¹ Te ne kanando nuu' sakuu' tundo'o' ña koo ndii, taxí i kundiee nja mii' xa'ndia chuun' i, ndee naa ni xaa i ni kanando i te ndu'u' i mii' xa'ndia chuun' yuva' i. ²² Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o ndii, na taxí so'o nja ña ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia" —ni kachi a xiin' i.

4

Xaka'nu' ña ndiee' ndivi' Ndiosí

¹ Kij' ni ndi' i ni satuvi a ña jaan' nuu' i ndii, ni xini i ña nunia' iin' yi'e' ndivi', te ni xini so'o ni tukuu i tachi' yu'u', ña ni xini so'o i ña nuu', ña ti'e' ka'án a ndee naa tachi' iin' ndachuun'. Te ni ka'an a xiin' i ndii: —Kua'an kaa yo'o', te nia'a i yo'ó ña xka'ndia kij' ndi' i ña kaa' —ni kachi a.

² Te xaka'án e', te ni sakutu' Espíritu Santo nimá i, te ni xini i iin' iin' tei ka'nu' ndivi', te ndu'u' iin' te yivi' nuu' tun' jaan'. ³ Te te ndu'u' nuu' tei jaan' ndii, ndatun' va yi'é ra ndee naa yuu' ndatun' ña nani' jaspe, xiin' yuu' kua'a ña nani' cornalina. Te ndasi i'nu tei ka'nu' jaan' xiin' iin' ña kaa' ndee naa koo' yanki' ndatun' ndee naa iin' yuu' ña yi'é kuui' ndatun' xava'a ña nani' esmeralda. ⁴ Te ndasi i'nu tu tei ka'nu' jaan' xiin' oko kumi' ta'an tei ka'nu' mii' ndiee' ña xixa. Te ña xixa jaan' ndii, ni'nu' a toto yaa, te ndu'u' iin' corona oro xini' i'in a. ⁵ Te nuu' tei ka'nu' jaan' ni kiee ñu'u' savi', te ti'e' va ni nde'i a, te ka'án tu ki'in' tachi' yu'u'. Te ndatin tu uxá ta'an choon ikan'. Te ña jaan' nduu' uxá ta'an Espíritu Ndiosí. ⁶ Te sakan' tu yoo iin' ña yi'é ndee naa

minj yuu' t̄at̄a yat̄in nuu' tej ka'nu' jaan'. Te yi'é kaxi' a ndee naa yuu' ña nani' cristal.

Te yat̄in tej ka'nu' jaan' xiin' saa kua'an xijn' nu' ndii, yoo' kumi' ta'an ña tiaku. Te saa kua'an iin' ña jaan' yoo nduchi' nuu' a naa kuu' xata' a xiin' nuu' a. ⁷ Te ña tiaku, ña iin' ndii, naa kaa' león kaa' a. Te ña tiaku, ña uvi' ndii, naa kaa' s̄indiki' sav̄a kaa' a. Te ña tiaku, ña unj' ndii, naa kaa' nuu' te yivi' kaa' nuu' a. Te ña tiaku, ña kumi' ndii, naa kaa' tasu' kij' ta'nu' ri' kaa' a. ⁸ Te yoo inu' ta'an ndixin i'in kumi' saa' ña tiaku jaan'. Te saa kua'an iin' a yoo nduchi' nuu' a. Te nduvi' xiin' nuu' ndii, xikuiin a ña ka'an a ndii:

Ña su'un, ña su'un, ña su'un
nduu' xto'o e' Ndiosí.

Te ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' a.
Te ni yoo a, te yoo a, te kuaxi a.
Kachi a.

⁹ Te xita' kumi' saa' ña tiaku jaan' yaa nuu' ña ndu'u' nuu' tej ka'nu', ña tiaku ndee ndi'i' ni kivi' jaan', te xaka'nu' ña'a' a, te tiin' ka'nu' ña'a' a, te taxi' tu a ña chindani ña jaan'. Te sakuu' ichi' kij' xaa' ña jaan' sakan' ndii, ¹⁰ xikundieé ndiee oko kumi' saa' ña xixa jaan' nuu' ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' jaan', te xaka'nu' a ña tiaku ndee ndi'i' ni kivi' jaan'. Te chindu'u' i'in ña xixa jaan' corona oro, ña ndu'u' xini' a, yat̄in nuu' tej ka'nu' jaan', te xaka'nu' a ka'an a ndii:

¹¹ Xto'o ndu Ndiosí,
xata'an ña yo'ó xito' ka'nu' ndu.
Te xata'an tu ña tiin ka'nu' ndu yo'ó,
te xata'an tu ña nat̄iin un' ña ndiee'.
Kuach̄i ndii yo'ó ni xa'a sakuu' ña
yoo.

Te xa'a' a ña kuní un' na yoo a,
te sakan' tu na ni xa'a un'.
Ni kachi ña xixa jaan'.

5

Yo'o' ka'an Juan xa'a' tutu ña iin' tuví xiin' xa'a' mbee Lulu

¹ Te ni xini i ña nda'a' kua'a ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' jaan' ndii, tiin' a iin' tutu ña iin' tuví, te yoo ña yoso'

nuu' a xiin' xata' a. Te ndasi kutu' a xiin' ux̄a ta'an ch̄i'ndu'. ² Te ni xini tu i iin' ángele ka'nu' va ña ka'an ndoso' ti'e' va ndii:

—¿Yoo nduu' ne xata'an ta'vi' ch̄i'ndu' kaa' te nunia' ña tutu kaa'?
—ni kachi a.

³ Ndisu koo' ndee iin' ña xata'an nunia' tutu jaan', ni ndee ndivi', ni ndee nuu' nu'u' iin' yivi', ni ndee t̄ix̄in nu'u' ndii, koo' ña koo' chukuu', te nunia' a tutu ña iin' tuví jaan', te ka'vi' ña'a' a. ⁴ Te ni xaku kua'a' i, sakan' ña koo' ndee iin' ña xata'an te nunia' a tutu jaan', te ka'vi' ña'a' a. ⁵ Sakan' te ni ka'an iin' ña xixa jaan' xiin' i ndii:

—Kuaku ka un'. Koto un', ña nduu' león kuenta ne vi'e Judá, ña nduu' tu s̄iani' xika' ka'nu' David ndii, xa ni kanando a nuu' ña ndiva'a, sakan' na yoo ndiee' a te ta'vi' a ux̄a saa' ch̄i'ndu' kaa', te nunia' a tutu ña iin' tuví kaa' —ni kachi a xiin' i.

⁶ Sakan' te ni xini i ña ma'in' kumi' saa' ña tiaku jaan', xiin' ma'in' mii' iin' tej ka'nu' jaan', xiin' ma'in' ña xixa jaan' iin' iin' ña nduu' Mbee Lulu. Te ña jaan' ndii, nia'a iin' a ña ni xa'ni' ña'a' ne yivi'. Te ni yoo ux̄a ta'an ndiki' a, te ni yoo tu ux̄a ta'an nduchi' nuu' a. Ña jaan' nduu' ux̄a ta'an Espiritu, ña tianu' Ndiosí nuu' ne ndiee' kanii' i'in' xaan' iin' yivi'. ⁷ Te ni xa'an nat̄iin Mbee Lulu jaan' tutu ña iin' tuví jaan' nda'a' kua'a' ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' jaan'.

⁸ Te kij' ni nat̄iin a tutu jaan' ndii, ni xikundiee ndiee kumi' saa' ña tiaku jaan' xiin' oko kumi' saa' ña xixa jaan' nuu' Mbee Lulu jaan'. Te i'in' ña jaan' tiin' iin' nuu' ña xandaa', ña nani' arpa, te ni tiin' tu a ko'o' oro mii' nu'u' suxa chú'ma. Te suxa chú'ma jaan' nduu' ña ka'an ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' a. ⁹ Te ni xita a iin' yaa xaa' nuu' Mbee Lulu jaan' ka'an a ndii:

Xata'an ña nat̄iin yo'ó tutu ña iin' tuví kaa',
te ta'vi' un' ch̄i'ndu' kaa',
sakan' ña xa ni xa'ni' te yivi' yo'ó,

te xiin' níi' un' n̄i k̄i'in un' s̄akuu'
nuu' ne yivi'

te kunduū n̄iā ndit̄iā Ndiosí.

Te n̄i kiee s̄akuu' ne jaan' nuu'
s̄akuu' i'in t̄i'vi chie,

nuu' ne yoo tu'un m̄ii',

xiin' nuu' s̄akuu' n̄uu ka'nu' xiin'
nda'a' a,

xiin' nuu' s̄akuu' nuu' ne yivi'.

¹⁰ Te n̄i san̄anduu' n̄iā'a' un' iin t̄i'vi
ne xa'ndia chuun' kuu' nuu',

te kunduū tu n̄iā sutu,

te kaka nuu n̄iā nuu' Ndiosí e'.

Te ka'ndiā chuun' n̄iā nuu' ne yivi'
iin yivi'.

N̄i kachi n̄iā x̄ix̄a jaan'. ¹¹ Ikan' te n̄i
x̄in̄i i mií n̄i mií n̄i ángele s̄aa kua'an
x̄iin' tei ka'nu' jaan'. Te n̄i x̄in̄i so'ō
tu i tachi' yu'u' a, xiin' tachi' yu'u'
kumi' saa' n̄iā tiaku jaan', xiin' n̄iā
x̄ix̄a jaan'. ¹² Te ti'e' n̄i kuaa' s̄akuu'
n̄iā jaan' ndii:

Mbee Lulu, n̄iā xa n̄i xa'ni' te yivi'
yo'o' ndii,

xata'an n̄iā nat̄iin a n̄iā ndiee',

xiin' n̄iā vika',

xiin' n̄iā ndichi va.

xiin' ndiee',

xiin' n̄iā t̄iin ka'nu' n̄iā'a' e',

xiin' n̄iā ndatun' xava'a,

xiin' n̄iā xaka'nu' e' nuu' a.

N̄iā jaan' n̄i kachi a.

¹³ Te n̄i x̄in̄i so'ō i ka'an s̄akuu' n̄iā
n̄i xa'a Ndiosí, naa kuu' n̄iā ndiee'
ndivi', xiin' n̄iā ndiee' nuu' n̄iā'u' iin
yivi', xiin' n̄iā n̄iā'u' t̄ix̄in n̄iā'u', xiin'
ti' n̄iā'u' m̄in̄i ka'nu' ndii:

N̄iā ndu'u' nuu' tei ka'nu' kaa' xiin'
Mbee Lulu ndii,

na nat̄iin a n̄iā xaka'nu' n̄iā'a' e',

xiin' n̄iā tiin' ka'nu' n̄iā'a' e'

xiin' n̄iā ndatun' xava'a,

xiin' n̄iā ndiee' ndee' ndi'i' n̄i kivi'.

N̄i kachi a.

¹⁴ Te n̄i ka'an kumi' saa' n̄iā tiaku
jaan' ndii:

—Sakan' na kunduū a —n̄i kachi
a.

Te n̄i x̄ikundiee ndiee' oko kumi'
saa' n̄iā x̄ix̄a jaan', te n̄i x̄aka'nu' a
n̄iā tiaku ndee' ndi'i' n̄i kivi' jaan'.

6

*So'ō n̄i x̄aa a kii' n̄i ta'vi' Jesús
ch̄i'ndu' n̄iā ndasi tutu n̄iā iin' tuvi'
jaan'*

¹ Te n̄i x̄in̄i i kii' n̄i ta'vi' Mbee
Lulu jaan' iin ch̄i'ndu' n̄iā uxa ta'an
jaan'. Te n̄i x̄in̄i so'ō i tachi' yu'u' iin
n̄iā tiaku, n̄iā kumi' ta'an jaan', ka'an
ti'e' a ndee' naa nde'í savi' ndii:

—N̄iā'a —n̄i kachi a.

² Te n̄i x̄in̄i i n̄i keta iin kuei yaa.
Te te yoso' ti' jaan' ndii, ni'i' ra iin
itun' toso. Te n̄i nat̄iin ra iin corona
n̄iā kundu'u' x̄ini' ra. Te n̄i kanando
ra. Te kua'an ra, te kanando ka ra.

³ Te kii' n̄i n̄unia' Mbee Lulu jaan'
ch̄i'ndu' n̄iā uvi' ndii, n̄i x̄in̄i so'ō i n̄iā
n̄i ka'an n̄iā tiaku, n̄iā uvi' jaan' ndii:

—N̄iā'a —n̄i kachi a.

⁴ Te n̄i keta iin kuei kua'a n̄iā'u.
Te te yoso' ti' jaan' ndii, n̄i nat̄iin ra
ndiee' te sakunta'an' ra ne yivi' iin
yivi', te ka'ni' ta'an' n̄iā. Te n̄i nat̄iin
tu ra iin ichi nani' va.

⁵ Te kii' n̄i n̄unia' Mbee Lulu jaan'
ch̄i'ndu' n̄iā un̄i ndii, n̄i x̄in̄i so'ō i n̄i
ka'an n̄iā tiaku, n̄iā un̄i jaan' ndii:

—N̄iā'a —n̄i kachi a.

Te n̄i x̄in̄i i n̄i keta iin kuei ndiaa'.
Te te yoso' ti' jaan' ndii, ni'i' ra iin
kaa n̄iā x̄ikuitá n̄iā'a. ⁶ Te n̄i x̄in̄i so'ō
i n̄iā keta iin tachi' yu'u' tein kumi'
saa' n̄iā tiaku jaan' te n̄i ka'an a ndii:

—Iin kilo kūiti' yuchi' ndikin'
trigo, te kondiā a xu'un' n̄iā ki'in'
te yivi' xa'a' iin kivi'. Te un̄i ta'an
kilo yuchi' ndikin' cebada kūiti', te
kondiā a xu'un' n̄iā ki'in' te yivi' xa'a'
iin kivi'. Ndisu s̄anduxín un' xa'an
oliva, n̄i ndee' s̄anduxín tu un' vino
va'a —n̄i kachi tachi' jaan'.

⁷ Te kii' n̄i n̄unia' Mbee Lulu jaan'
ch̄i'ndu' n̄iā kumi' ndii, n̄i x̄in̄i so'ō i
n̄iā n̄i ka'an n̄iā tiaku, n̄iā kumi' jaan'
ndii:

—N̄iā'a —n̄i kachi a.

⁸ Te n̄i x̄in̄i i n̄i keta iin kuei yaa
ndii. Te te yoso' ti' jaan' ndii, n̄iā
xi'i' nani' ra. Te yat̄in va ndikún yavi
ndii xata' ra. Te n̄i nat̄iin uvi' saa' te
jaan' ndiee', te ka'ni' ra iin ta'vi' n̄iā
kumi' ne ndiee' iin yivi' xiin' n̄iā'u,
xiin' soko, xiin' kui'e, xiin' kiti' iku'.

9 Te kij' nì nunia' Mbee Lulu jaan' chìndu' ña u'un ndii, nì xini' i ña ñu'u' ne nì xi'j' xa'a' ña nduu' mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' Ndiosí. Te nì xa'ni' ne yivi' ne jaan' xa'a' a ña nì ka'an ndoso' nia tu'un Ndiosí, te nì ndiee yu'u' te nì ndiee yu'u' nia xa'a' a. 10 Te ti'e' nì ka'an nia ndii:

—Xto'o, kumi' un' sakuu' ña ndiee', te ña su'un nduu' tu un'. Te sakan' tu ndixa kuu' un'. ¿Amaa vi' kendiaa' ya'vi' un' nuu' ne ndiee' iin yivi' xa'a' a ña nì xa'ni' nia ndu'u, te sando'o' ña'a' un'? —kachi ne jaan'.

11 Sakan' te nì taxi Ndiosí nda'a' i'in nia iin toto yaa nani'. Te nì ka'an a xiin' nia ña nandiee' ka nia ndee sie ndee skachi' xinu ne ta'an' nia, ne xika' nuu' tu nuu' a, ne kuvì tu naa nì xi'j' ne jaan'.

12 Te kij' nì nunia' Mbee Lulu jaan' chìndu' ña iñu ndii, ndiee' va nì taan. Te nì kuvì iin yavi' nuu' ñu'u' ndee naa toto ndiaa'. Te nì kuvì kua'a ndiaa' yoo' ndee naa nii'. 13 Te tiuun', ti' ndiee' ndivi' ndii, nì koyo ri' nuu' ñu'u' iin yivi' ndee naa koyó ndoko' higuera itja' nda'a' itun' a kij' xika' ndiee' tachi'. 14 Te ndivi' ndii, nì natuvi' a ndee naa tutu ña iin' tuví. Te sakuu' iku' ndii, nì nama a mii' ita' a. Te sakuu' ñu'u' ña ndasi i'nu xiin' miji ka'nu' ndii, nì nama mii' ndiee' a. 15 Te ne xa'ndia chuun' kuu' nuu' ka nuu' ne yivi' iin yivi', xiin' ne ka'nu' kuu' nuu', xiin' ne vika', xiin' ne kumi' ña ndiee' nuu' te xiiin', xiin' ne kumi' ndiee', xiin' sakuu' ne xiko' ni'i' iin xto'o, xiin' ne xika' ndiká ndii, nì tisi'e xiin' mii' nia iku' tixin kava' xiin' tixin yuu' na'nu'. 16 Te nì ka'an nia xiin' iku' xiin' yuu' na'nu' jaan' ndii:

—Koyo ndo' xini' ndu te tisi'e ndo' ndu'u nuu' ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' xiin' nuu' ña sando'o' Mbee Lulu kaa' ndu'u'. 17 Kuachi ndii xa nì xaa kivi' ña sando'o' Ndiosí xiin' Mbee Lulu kaa' ndu'u, te ndee iin ne yivi' kuvì kundieni nuu' tundo'o' jaan' —nì kachi nia xiin' ña jaan'.

ángele sello ti'e' ciento uvi xiko kumi' mii' ne yivi'

1 Te kij' nì ndi'j' ña nì satuvi' a ña jaan' nuu' i ndii, nì xini' i ita' ndichi kumi' ta'an ángele kumi' saa' xaan' mii' kuaxi tachi' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te taxi a xka'ndia ndee iin tachi' jaan' nuu' iin yivi', nì ndee nuu' miji ka'nu', nì ndee nuu' ndee iin itun'. 2 Te nì xini' tu i kuaxi keta inga ángele mii' keta' ñu'u. Te ni'i' a sello Ndiosí tiaku. Te nì ka'an ti'e' a xiin' kumi' saa' ángele jaan', ña xa nì natijn ndiee' te sanduxin a ñu'u' iin yivi' xiin' miji ka'nu' jaan', ka'an a ndii:

3 —Sánduxin ndo' ñu'u' iin yivi', nì ndee miji ka'nu', nì ndee itun', ndee ndi'j' chindu'u' ndu sello yo'o' ti'e' ne xika' nuu' nuu' Ndiosí e' —nì kachi ángele jaan'.

4 Te nì xini' so'o' i saa ta'an te yivi' nì chindu'u' ángele jaan' sello jaan' ti'e', ciento uvi xiko kumi' mii' kuu' ra. Te te jaan' nduu' siani' te uxi uvi ti'vi te nduu' kuenta ne vi'e Israel. 5 Sakan' na nì chindu'u' a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' Judá. Te nì chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' Rubén. Te nì chindu'u' nì tu a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' Gad. 6 Te nì chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' Aser. Te nì chindu'u' nì tu a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' Neftalí. Te nì chindu'u' nì tu a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' Manasés. 7 Te nì chindu'u' nì tu a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' Simeón. Te nì chindu'u' nì tu a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' Leví. Te nì chindu'u' nì tu a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' Isacar. 8 Te nì chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' Zabulón. Te nì chindu'u' nì tu a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' José. Te sakan' tu nì chindu'u' a sello jaan' ti'e' uxi uvi mii' ne nduu' ichi' Benjamín.

7

So'o nì xaa a kii' nì chindu'u'

Ne kua'a' koo' chukuu', ne ni'nu' toto yaa nani'

9 Te kij' nī ndi'jī ña nī tuvī jaan', sakan' te nī xini j kua'a' koo' chukuu' ne yivi'. Kua'a' va kuu' nja, te ndee iin ne yivi' küvi ka'vi ña'a'. Te ne jaan' ndii, nī kiee nja nuu' sakuu' nuu' ne yivi'. Te nī kiee tu nja nuu' sakuu' i'in ti'vi chie. Te nī kiee nī tu nja nuu' sakuu' ñuu' ka'nu' xiin' nda'a' a. Te sakan' tu nī kiee nja nuu' sakuu' ne yoo tu'un mii'. Te nī ita nja yatīn nuu' tei ka'nu' jaan' xiin' nuu' ña nduu' Mbee Lulu jaan'. Te ni'nu' nja toto yaa nani', te ni'i' tu nja ñuu' nda'a' itun'. 10 Te ti'e' nī kuaa' nja ka'an nja ndii:

Xa iin ndaa' Ndiosí e',
ñā ndu'u' nuu' tei ka'nu'
xiin' Mbee Lulu kuiti' sakakú yoo'.
Nī kachi nja.

11 Te ita' sakuu' ángele jaan' saa xinundu' yatīn tei ka'nu' jaan' xiin' mii' ndiee' oko kumi' saa' ña xixa jaan', xiin' kumi' saa' ña tiaku jaan'. Sakan' te nī xikundiee ndiee sakuu' a yatīn nuu' tei ka'nu' jaan', te nī xaka'nu' a Ndiosí, 12 te ka'an a ndii: Sakan' na kunduu' a.

Na natīn Ndiosí e' sakuu' ña xaka'nu' e' nuu' a,
xiin' ña ndatun' xava'a,
xiin' ña ndichi,
xiin' ña chindani ña taxi' e' nuu' a,
xiin' ña tiin' ka'nu' ña'a' e',
xiin' ña xa'ndia chuun',
xiin' ña ndiee' ndee ndi'i' nī kivi'.
Sakan' na kunduu' a.
Nī kachi a.

13 Sakan' te nī ka'an iin ña xixa jaan' xiin' j ndii:

—¿Yoo nduu' ne ni'nu' toto yaa kaa', te mii' nī kiee nja? —nī kachi a.

14 Te nī ka'an j xiin' a ndii:

—Mii' yo'ó xiní, tákuie —nī kachi j.

Te nī ka'an a xiin' j ndii:

—Ne kaa' nduu' ne xa nī xka'ndia tundo'o' chie, te nī natia nja toto nja kaa' xiin' ní' Mbee Lulu kaa', sakan' na nī nduyaa nja. 15 Xa'a' a jaan' na ita' nja yatīn nuu' tei ka'nu' mii' ndu'u' Ndiosí. Te xika' nuu' nja nuu' a nduvi' xiin' ñuu' tixin yukun' a. Te mii' Ndiosí jaan', ña ndu'u'

nuu' tei ka'nu' jaan', ko'o xiin' nja, te koto ña'a' a. 16 Te ko'o' kivi' kundo'o' ka nja xa'a' ña xaxi', nī ndee xa'a' tikui. Te nī ndee ká'mi tu ña'a' ñu'u, te nī ndee i'ni' ka tu kuni nja. 17 Sakan' ña Mbee Lulu, ña iin' yatīn mii' iin' tei ka'nu' kaa', koto ña'a', te kundiaka ña'a' a tiko'yo' mii' yoo' tikui, te' nduu' kivi' ñuu' ña ko'o' kivi' ndi'i', te mii' Ndiosí nakua'a' sakuu' tikui te' kiee' nduchi' nuu' nja —nī kachi ña xixa jaan' xiin' j.

8

S'o'o nī xaa a kii' nī nunia' Jesús chī'ndu' ña uxā

1 Te kij' nī nunia' Mbee Lulu chī'ndu' ña uxā ndii, nī kutaxin' kaa' kanii' ndivi' yatīn' sava hora. 2 Sakan' te nī xini j uxā ta'an ángele ña ita' ndichi yatīn nuu' Ndiosí. Te nī natīn i'in a iin' ndachuun' tun' ni'i' ichi'. 3 Ikan' te nī kixin' inga ángele ni'i' a iin' ko'o' chu'ma oro, te nī xikuin' ndichi a yatīn nuu' a mii' xi xixi' suxa chu'ma. Te nī natīn a kua'a' suxa chu'ma, te nī sanduujin ña'a' a xiin' sakuu' ña ka'an ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' a. Te ká'mi ángele jaan' uvi' saa' ña jaan' nuu' ña nī kua'a' xiin' oro, ña iin' yatīn nuu' tei ka'nu' jaan'. 4 Te nda'a' ángele jaan' nī kiee ñu'ma suxa chu'ma jaan' xiin' ña ka'an ne jaan' xiin' Ndiosí, te kua'an kaa a nuu' Ndiosí mii' ndu'u' a. 5 Sakan' te nī kī'in ángele jaan' ko'o' chu'ma jaan', te nī sakutu' ña'a' a xiin' ñu'u' tikei' ña ñu'u' jaan', te nī xatīa a ñu'u' jaan' nuu' ñu'u' iin' yivi'. Te ti'e' va nī nde'i' savi', te nī tiaku tachī' yu'u' ndee naa ka'an ne yivi', te ndiee' va nī kiee ñu'u' a, te nī taan va.

S'o'o nī xaa a kii' nī tīvi ángele jaan' ndachuun', tun' ni'i' ichi' jaan'

6 Te uxā saa' ángele, ña tiin' uxā saa' ndachuun' tun' nichī' jaan' ndii, nī xiko'o' tu'va a te tīvi a tun' jaan'.

7 Sakan' te nī tīvi ángele ña nuu' ndachuun' a. Te nī koyo i'in' xiin' ñu'u, ña saká xiin' ní', nuu' ñu'u' iin' yivi'. Te nī xixi iin' ta'vi' ña uni

ñu'u' iin yivi'. Te ni xixi iin ta'vi' ña unj itun', tun' ita' nuu' ñu'u' jaan'. Te ni xixi tu sakuu' ku'u' kuii' nuu' ñu'u' jaan'.

⁸ Sakan' te ni tivj ángele ña uvj ndachuun' a, te ni nama nuu' minj ka'nu' iin ña kaa' ndee naa iku' kij' xixi a. Sakan' te iin ta'vi' ña unj minj ka'nu' jaan' ni nandu u ní'. ⁹ Te ni xi'i iin ta'vi' ña unj ti' ñu'u' minj ka'nu', te ni ndoñu'u' tu iin ta'vi' ña unj tundoo', tun' xka'ndiá nuu' minj jaan'.

¹⁰ Sakan' te ni tivj ángele ña unj ndachuun' a, te ni nama iin tiuun' ndatin chie va ndee ndivi' ndee naa iin choon. Te ni nama ri' nuu' iin ta'vi' ña unj itia iin yivi', xiin' nuu' iin ta'vi' ña unj tiko'yo'. ¹¹ Te tiuun' jaan' ndii, uva nani' ri'. Te iin ta'vi' ña unj tikui ni nandu u va. Te kua'a' ne yivi' ni xi'i kij' ni xi'i nja te jaan', sakan' ña ni nandu u va ra'.

¹² Sakan' te ni tivj ángele ña kumi' ndachuun' a, te ni nduxin iin ta'vi' ña unj ñu'u', xiin' iin ta'vi' ña unj yoo', xiin' iin ta'vi' ña unj tiuun', te ni kuvj iin yavi iin ta'vi' ña unj sakuu' ña jaan'. Te sakan' koo' ñu'u' iin ta'vi' ña unj iin ke'in'. Te ni ndee nandioo' tu yoo' xiin' tiuun' iin ta'vi' ña unj ñu'u'.

¹³ Sakan' te ni ndani'i i nuu' i ndivi', te ni xini i sukun va ta'nu' iin tasu' ka'an ti'e' ri' ndii:

—Nda'vi, nda'vi, nda'vi va ne ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi' kij' tivj unj ta'an ka ángele kaa' ndachuun' a —ni kachi ti' jaan'.

9

So'o ni xaa a kui' ni tivj ángele ña u'un ndachuun' a

¹ Sakan' te ni tivj ángele ña u'un ndachuun' a, te ni xini i ña xa ni nama iin tiuun', ti' ni keta ndee ndivi', nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni natijn ri' nda'a' ña nuniá' yavi kunu va. ² Te ni nunia' ri' yavi kunu va jaan'. Te ni kiee kua'a' xava'a ñu'ma ndee naa kua'a' ñu'ma kiee' iin xitun chie xava'a. Te ni kuvj iin yavi ndee ni ndasi ñu'ma jaan'

ñu'u' ndee ni sativi' tu a tachi'. ³ Te tejn ñu'ma jaan' ni kiee tika. Te ni nakuchi ri' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni natijn ri' ña ndiee' ndee naa ña kumi' tisu'ma. ⁴ Te ni ki'in chuun ri' ña sanduxin ri' itia ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', uun sanduxin ri' itun', uun sanduxin ri' ku'u'. Süu' jaan' ndii ni ki'in chuun kujti' ri' te sando'o' ri' ne yivi', ne koo' sello Ndiosi ndu'u' ti'e'. ⁵ Te sakan' tu ni ki'in chuun ri' te ka'ni' ri' ne yivi' jaan'. Süu' jaan' ndii ni ki'in chuun ri' te sando'o' u'vi va ña'a' ri' u'un ta'an yoo'. Te ña u'vi, ña sando'o' ti' jaan' ndii, u'vi a ndee naa kij' xaxi' tisu'ma iin ne yivi'. ⁶ Te kivi' jaan' ndii, nanduku' ne yivi' jaan' ña xi'i. Ndisu koo' a kuni nja, te ka'an tu nimá nja kuvj nja xa'a' a ña u'vi va xini nja, ndisu kuvj kuvj nja.

⁷ Tika jaan' ndii, naa iin' kuei, ti' xa xito' koso' te yivi' kij' ku'un ra ñu'u', iin' ri'. Te i'in ri' ndii, ndu'u' iin ña kaa' ndee naa corona oro xini' ri'. Te nuu' ri' ndii, naa iin' nuu' ne yivi' iin' a. ⁸ Te xixi' xini' ri' ndii, naa iin' xixi' xini' ña'a' iin' a, te nu'u' ri' ndii, naa iin' nu'u' león iin' a. ⁹ Te ni ni'nu' ri' iin ña kaa' ndee naa kaa ti'e' ña ni'nu' te xini'. Te ti'e' va ni'i' ndixin ri' ndee naa ni'i' kua'an kua'a' xava'a kuei kij' taxa'an' ri' xita' ri' carreta kij' yoo ñu'u'. ¹⁰ Te ni yoo su'ma' ri', te ni yoo tu iñu' a ndee naa tisu'ma. Te xiin' su'ma' ri' jaan' yoo ña ndiee' ri' te sando'o' ri' ne yivi' u'un ta'an yoo'. ¹¹ Te ña xa'ndia chuun' nuu' ri' ndii, ángele, ña xa'ndia chuun' yavi kunu va jaan', nduu' a. Te Abadón nani' ángele jaan' xiin' tu'un hebreo. Te xiin' tu'un griego ndii, Apolión nani' a.

¹² Xa ni ndi'i tundo'o' kini va ña nuu'. Ndisu chuun xa'a' va ndo'. Kusaa' yoo ka uvj ta'an a.

¹³ Sakan' te ni tivj ángele ña iñu' ndachuun' a. Te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ña ni keta ma'in' kumi' saa' ndiki' ña yoo' nuu' ña ni kua'a' xiin' oro, ña iin' yatun nuu' Ndiosi. ¹⁴ Te ni ka'an tachi' yu'u' jaan' xiin'

ángele ña iñu, ña kumi' ndachuun' tun' nichí' jaan' ndii:

—Kua'an te sajin' un' kumi' saa' ángele, ña tiín ndiee' yu'u' itia ka'nu', ña nani' Éufrates —ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

¹⁵ Te ni sajin' kumi' saa' ángele jaan' te ka'ni' a jin ta'vi' ña uní ne yivi' jin yivi'. Sakan' ña xa xa'a' hora jaan', xiin' kivi' jaan', xiin' yoo' jaan', xiin' kuiya jaan' ni xikoo' tu'va ángele jaan'. ¹⁶ Te ni xini so'o i ña uvi ciento millón kuu' te xíin', te yoso' kuei jaan'. ¹⁷ Te ni satuvi tukuu a nuu' i, te ni xini i kuei xiin' te yoso' ti' jaan'. Te ña kasi tia'ni ña ni'nu' te yoso' ri' ndii, ña kua'a ñu'u, xiin' ña ndi'e' ndee naa yuu' ña nani' zafiro, xiin' ña kuaan ndee naa azufre nduu' a. Te xini' ti' jaan' ndii, ndee naa iin' xini' león iin' a. Te ni kije ñu'u, xiin' ñu'ma, xiin' azufre yu'u' ri'. ¹⁸ Te ni xi'i jin ta'vi' ña uní ne ndiee' jin yivi' ni xaa uní ta'an tundo'o' chie jaan', ña nduu' ñu'u, xiin' ñu'ma, xiin' azufre, ña ni kije yu'u' ri' jaan'. ¹⁹ Kuachi ndii ni kumi' kuei jaan' ña ndiee' xiin' yu'u' ri', xiin' su'ma' ri'. Sakan' ña naa iin' xini' koo' iin' xini' su'ma' ri' jaan'. Te xiin' ña jaan' ni satuxu'vi ri' ne yivi'.

²⁰ Te ne ni xi'i ni xaa tundo'o' jaan' ndii, tee' ndee ni xini' nia tundo'o' jaan', ndisu ni nama nia nimá nia te nakoo nia ña nia'a ña xaa' nia, süu' jaan' ndii kusaa' xaka'nu' ka nia ña ndiva'a, xiin' ndiosí ña kua'a xiin' oro, xiin' plata, xiin' kaa kua'a, xiin' yuu', xiin' itun', tee' ndee küvi kuni ña jaan', te küvi tu kuni so'o a, te ni ndee küvi tu kaka a. ²¹ Te ni nama tu nia nimá nia te nakoo nia ña xa'ni' nia ne yivi', xiin' ña kuini', xiin' ña xiin' nia, xiin' ña xakuina' nia.

10

Kuaxi nuu inga ángele ndiee' va xiin' tutu lulu ña iin' tuvi

¹ Sakan' te ni xini i inga ángele ndiee' va ña kuaxi nuu a ndee ndivi'. Te ángele jaan' ndii, iin' suku' a jin

viko'. Te ndu'u' tu koo' yanki' xini' a. Te yi'é nuu' a ndee naa ñu'u. Te xa'a' a ndii, ndee naa iin' ñu'u ndichi iin' a. ² Te tiin' a jin tutu lulu tun' yoo' ña nunia'. Te ni xani a xa'a' kua'a a nuu' mini ka'nu'. Te xa'a' itin a ni xani a nuu' ñu'u'. ³ Te ni nde'i ti'e' a ndee naa nde'i jin león. Te kü' ndi'i ni nde'i a ndii, ni nakujin uxa saa' ña nde'i savi'. ⁴ Te kü' ni ka'an ña nde'i savi' jaan', te xa xito' ke'i i ña ni ka'an a ndii, ni xini so'o i jin tachi' yu'u' ña keta' ndivi', ña ka'an ndii:

—Taxa'a si'e un' ña ni xini so'o un' jaan'. Ke'i un' ña ni ka'an uxa saa' ña nde'i savi' kaa' —ni kachi tachi' yu'u' jaan' xiin' i.

⁵ Sakan' te ángele, ña ni xini i iin' nuu' mini ka'nu' xiin' nuu' ñu'u' jaan' ndii, ni ndani'i a nda'a' a ndivi'. ⁶ Te ni ka'an a ndii:

—Ndiosí, ña yoo ndee ndi'i' ni kivi', ña ni xa'a' ndivi' xiin' sakuu' ña yoo' tixin a, xiin' jin yivi' xiin' sakuu' ña yoo' nuu' a, xiin' mini ka'nu' xiin' sakuu' ña ñu'u' tixin a, nduu' ña xini ña na'a' ka te ndi'i jin yivi'. ⁷ Süu' jaan' ndii kü' xaa kivi' ña tivi ángele ña uxa ndachuun' a ndii, saxinú a ña ni chituní si'e a, ña ni ka'an a xiin' ne xika' nuu' nuu' a, ne ni ka'an tiakú tu'un a —ni kachi ángele jaan'.

⁸ Sakan' te ni ka'an ni tukuu tachi' yu'u' ña ni xini so'o i ni keta' ndivi' jaan' xijin' i ndii:

—Kua'an te na'in un' tutu lulu tun' yoo' ña nunia', ña ni'i' ángele, ña iin' nuu' mini ka'nu' xiin' nuu' ñu'u' jaan' —ni kachi a.

⁹ Te ni xa'an i nuu' ángele jaan', te ni xikan i tutu lulu jaan' nuu' a. Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Na'in a, te kaxi' un'. Kuu uva a tixin un', ndisu kuu vixi a ndee naa ñu'u' yu'u' un' —ni kachi ángele jaan' xiin' i.

¹⁰ Te ni na'in i tutu lulu jaan' nda'a' a, te ni xaxi' i a. Te ni xini i ña vixi a yu'u' i, ndisu ni kuu uva a tixin i.

¹¹ Sakan' te ni ka'an ka a xiin' i ndii:

—Kuní a ña ka'an tiakú tukuu un' xa'a' ña kundó'o ne ndiee' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' xa'a' ña kundó'o kua'a' nuu' ne yivi', xiin' xa'a' ne yoo tu'un mji', xiin' xa'a' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu' —ni kachi a.

11

Te uvi ta'an te ndiee' yu'u' xa'a' Ndiosí

¹ Te ni natjin i jin nduku tun' kaa' ndee naa jin tun' ki'in' ku'va. Te ni ka'an jin tachi' yu'u' xiin' i ndii:

—Kua'an te ki'in ku'va un' yukun' Ndiosí xiin' mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' a. Te sakan' tu ka'vi un' saa ta'an ne yivi' xaka'nu' Ndiosí ikan'.
² Ndisu ki'in ku'va un' nuu' ki'e yukun' jaan', ña nduu' kuenta ne tuku', sakan' ña ni taxí Ndiosí nuu' ki'e jaan' nuu' ne tuku' jaan'. Te ne jaan' ndii, mii' kuu' ña xiin' ne ndiee' ñuu' Jerusalén su'un uvi xiko uvi yoo'.
³ Te tjanu' i uvi ta'an te ndiee' yu'u' xa'a' i. Te te jaan' ndii, ku'nu' ra toto ña nia'a' ña suchi' va ini ra. Te ka'an ndoso' tiakú ra tu'un i jin mií uvi ciento un' xiko kivi' —ni kachi a.

⁴ Te uvi saa' te ndiee' yu'u' jaan' nduu' uvi saa' tun' olivo xiin' uvi saa' kandelero mii' ita' ña tuún nuu' Ndiosí, ña nduu' xto'o sakuu' ña yoo jin yivi'.
⁵ Te naa' yoo ndee ka' ne yivi', ne kuni satuxu'ví ña'a' ndii, kiee' ñu'u' yu'u' ra te saa ndoñu'u' ra ne ndasi' ña'a' jaan'. Te nii' sakan' tu sandoñu'u' ra ndee ka' ne kaka satuxu'ví ña'a'.
⁶ Te yoo ndiee' ra te taxí ra kuu' savi' kij' xika' ra jin yivi' ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí. Te yoo tu ndiee' ra te sanandu' ra tikui ní'. Te sakan' ni tu yoo ndiee' ra te sando'o' ra ne ndiee' jin yivi' xiin' ndee ka' nuu' kui'e xatu' sa' ka' ta'an ichi' kuní ra.

⁷ Te kij' ndi'i ka'an ndoso' ra tu'un Ndiosí ndii, ketá ti' ña'a' yavi' kunu va jaan' te kunta'an' ri' xiin' ra. Te kanando ña'a' ri', te ka'ni' tu ña'a' ri'.
⁸ Te kundiee' ñu'u' nde'i ra ya'ya ñuu' ka'nu' mii' ni xi'i xto'o e' nuu'

krusín. Te kivi' ñuu' jaan' ña ka'an ndiaa' ndii, ñuu' Sodoma xiin' ñuu' Egipto nani' a.
⁹ Te sakuu' ñuu' ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' sakuu' ti'vi chie, xiin' sakuu' ne yoo tu'un mji', xiin' sakuu' nuu' ne yivi' koto' ndi'e' ñu'u' nde'i ra un' kivi' yoso' sava, te taxí ña' ndiee' a.
¹⁰ Te va'a' va kuni sakuu' ne ndiee' jin yivi' jaan' xa'a' a ña ni xi'i te jaan'. Te saka'nu' ña kivi' jaan' samani' ta'an' ña ña'a', sakan' ña xa' ni xi'i uvi saa' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te ni sando'o' va ña'a' jaan'.
¹¹ Ndisu kij' ni xka'ndia un' kivi' yoso' sava jaan' ndii, ni sanatiaku Ndiosí te jaan'. Te ni ndondichi' ra. Te sakuu' ne ni xini ña'a' ndii, ni yi'vi xava'a' ña.
¹² Sakan' te ni xini so'o' ra jin tachi' yu'u' ti'e' va ndee' ndivi' ka'an a ndii:
—Kua'an kaa' ndo' yo'o' —ni kachi a.

Te ni xini ne ndasi' ña'a' jaan' kua'an kaa' ra ndivi' nuu' jin viko'.
¹³ Te ndiee' va ni taan hora jaan', te ni ndoñu'u' uxí ta'an ta'vi' nuu' i'in ciento nda'a' ñuu' ka'nu' jaan', te ni xi'i tu uxá mií ne yivi'. Te ne ni xi'i ndii, ni yi'vi xava'a' ña, ña jaan' na ni xaka'nu' ña Ndiosí ndu'u' ndivi'.
¹⁴ —Xa' ni xka'ndia tundo'o' kiji' va ña uvi. Te xa' kuyatin' ña un' —ni kachi tachi' yu'u' jaan' xiin' i.

So'o' ni xaa' a kij' ni tiji' ángele ña uxá ndachuun' a

¹⁵ Sakan' te ni tiji' ángele ña uxá ndachuun' a, te ni tiaku' kua'a' tachi' yu'u' ndivi' ka'an a ndii:

Xto'o' e' Ndiosí xiin' Cristo, ña tianu' a kuenta a ndii,
xa' ni natjin a sakuu' ña xa'ndia chuun' jin yivi'.

Te ña jaan' ndii, ka'ndia chuun' a ndee' ndi'i' ni kivi'.

Ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

¹⁶ Te ña xixa, ña oko' kumi', ña ndiee' te' yatín nuu' Ndiosí ndii, ni xikundiee' ndiee' a nuu' a te ni xaka'nu' ña'a' a ¹⁷ ka'an a ndii:

Xto'o' ndu' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' un',
te yoo un', te ni yoo tu un', te kuaxi un'.

Taxi' ndu ña chindani un',
 sakan' ña xa ni natiin un' ña ndiee'
 koo' chukuu',
 te xa ni xa'a un' xa'ndia chuun' un'.
 18 Te ni nasaa' va ne yivi' iin yivi'
 xini nia yo'ó,
 ndisu xa ni xaa kivi' ña sando'o'
 ña'a un'.
 Te xa ni xaa tu kivi' ña sana'má un'
 ne ni xi'i.
 Te xa ni xaa tu kivi' ña viku'un ya'vi'
 ne xika' nuu' nuu' un',
 ne ka'án tiakú tu'un un'
 xiin' ne nduu' kuenta un',
 xiin' sakuu' ne xito' ka'nu' yo'ó,
 naa' ne ka'nu' nduu' nia,
 uun naa' ne nda'vi so'ó nduu' nia,
 te xa ni xaa tu kivi' ña sandoñu'u'
 un' ne sanduxín iin yivi'.
 Sakan' ni kachi' tachi' yu'u' jaan'.

19 Sakan' te ni nunia' yukun'
 Ndiosí ña iin' ndivi'. Te tixin yukun'
 jaan' ndii, ni xini i iin' xatun' mii'
 naá kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin'
 ne Israel. Te ni yi'e ñu'u' savi', te ni
 xini so'ó i tachi' yu'u', te ni nde'i tu
 savi' jaan', te ni taan', te sakan' tu ni
 koyo i'in' na'nu'.

12

*Sq'o ni xaa kuaku' kua'a chie koo'
 chukuu' xiin' iin ña'a'*

1 Sakan' te ni tuví iin ña nia'á
 ndatun' va ndivi', suu ni xini i iin
 ña'a', ña' ni'nu' ñu'u', te ndu'u' yoo'
 xa'a' a', te ndu'u' iin corona, ña ni
 ku'a' xiin' uxí uví ta'an tiuun', xini'
 a'. 2 Te ña' jaan' ndii, xa xito' kaku'
 si'e a'. Xa'a' a' jaan' na nde'í a',
 sakan' ña u'vi va xini a' ña kaku'
 si'e a' jaan'. 3 Sakan' te ni tuví ndivi'
 inga ña nia'á, suu ni xini i iin kuaku'
 kua'a chie va, te uxá ta'an kuu' xini'
 ri', te uxí ta'an kuu' ndiki' ri', te
 ndu'u' iin corona i'in xini' ri' jaan'.
 4 Te ni suku' su'ma' ri' ndee chaa'
 ta'vi' sava tiuun' ndiee' ndivi', te ni
 sakoyó ña'a' ri' ñu'u' iin yivi'. Te ni
 xikuuin kuaku' jaan' nuu' ña'a', ña'
 xito' kaku' si'e jaan', te kuví ndikun
 kaxi' ri' si'e a' jaan' kii' tuví ra.
 5 Sakan' te ni kaku' tiaa si'e a' te
 ka'ndia chuun' ndiee' ra nuu' sakuu'
 ne yivi' ndiee' iin yivi' xiin' ña nduu'

ndee na itun' kaa. Te ni na'in Ndiosí
 si'e ña' jaan' ndee nuu' a mii' ndu'u'
 a nuu' tej ka'nu' a. 6 Te ni xinu ña'a'
 jaan' iin xaan' mii' ni xava'a Ndiosí
 xa'a' a' mii' ichi kaa'. Te ikan' koto
 ña'a' a' iin mií uví ciento uní xiko
 kivi'.

7 Te ni xa'a' yoo iin ñu'u' ndivi'.
 Te ángele Miguel xiin' ángele nda'a'
 xa'a' a' ndii, ni kunta'an' a' xiin'
 kuaku' jaan' xiin' ángele nda'a'
 xa'a' ti' jaan'. 8 Ndisu ni kanando
 kuaku' jaan' xiin' nda'a' xa'a' ri'
 jaan'. Te ni kuví ka' kundu'u' ri'
 ndivi'. Te ni kuví ka' tu kundiee'
 nda'a' xa'a' ri' jaan' ikan'. 9 Te ni
 xta'ni' kuaku' chie va jaan' ndivi'
 xiin' nda'a' xa'a' ri'. Te ni nama' ri'
 nuu' ñu'u' iin yivi'. Te suví ri' nduu'
 koo' yata' iin yivi', ti' nani' diablo, ña'
 nduu' ña' ndiva'a, te nani' tu ri' ña'
 tiin' kuachi, te suví tu ri' xini xa'an'
 sakuu' ne yivi' iin yivi'.

10 Sakan' te ni xini so'ó i iin tachi'
 yu'u' ti'e' ndivi' ka'án ndii:

Vitin xa ni xaa ña sakakú Ndiosí ne
 nduu' kuenta a,
 te kumi' a sakuu' ña ndiee',
 te xa'ndia chuun' a,
 te sakan' tu vitin xa'ndia chuun'
 Cristo tianu' a kuenta a xiin'
 ndiee'.

Kuachi ndii xa ni xta'ni' Ndiosí ña
 tiin' kuachi ne ta'an' e', te ni
 skana' ña'a' a' iin yivi'.

Ña jaan' ndii, ni tjin kuachi a ne
 jaan' nuu' Ndiosí nduvi' xiin'
 ñuu.

11 Te ne jaan' ndii, ni kanando nia
 nuu' ña ni tjin kuachi ña'a'
 jaan'

xiin' ña ndiee' ní' Mbee Lulu, ña ni
 xitia xa'a' kuachi nia,
 xiin' ña ndixa, ña ni ndiee' yu'u' nia
 xa'a' a.

Te ni kundani kua'a' ka nia kivi' ñuu
 nia,

suu' jaan' ndii ni sanakua'a nia a,
 te kuví nia xa'a' ña ndixa jaan'.

12 Sakan' na kuii' nakuatia' va ndo'ó,
 ña ndiee' ndivi'
 te va'a va kuni ndo'ó, ña ndiee'
 ndivi'.

Ndisu ndo'ó, ne ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi'
 xiin' ti' ñu'u' m̄ini ka'nu' ndii,
 kundo'o ya'a ndo',
 sakan' ña xa ni nuu' ña ndiva'a mii'
 ndiee' ndo'.
 Te xi'é xava'a a, sakan' ña xini a ña
 ndee ndia'vi' kivi' yoo nuu' a
 te koo a ñaa'.
 Ni kachi a.

¹³ Te kij' ni xini kuaku' jaan' ña ni
 xta'ni' ri' ndivi', te ni nama' ri' nuu'
 ñu'u' iin yivi' ndii, ni xa'a' ndikun
 ri' ña'a' ña' ni tuv̄i tiaa si'e jaan'.
¹⁴ Ndisu ña'a' jaan' ndii, ni nat̄iin
 a' uvi ta'an ndixin na'nu' ndee naa
 ndixin iin tasu' chie va, te kuv̄i
 kuta'nu' a', te xaa a' mii' ichi kaa'
 mii' xika' nuu' kuaku' jaan', te ikan'
 koto ña'a' Ndiosí un̄i kuiya yoso'
 sava. ¹⁵ Sakan' te ni xat̄ia kuaku'
 jaan' kua'a' va tikui xiin' yu'u' ri'
 ndee ni xkoo iin it̄ia ka'nu' va xata'
 ña'a' jaan', ndian̄i te na'in ra' ña'
 jaan'. ¹⁶ Ndisu ñu'u' ni ch̄indiee'
 ña'a' jaan', sakan' ña ni nun̄ia' a, te
 ni ko'ni tikui it̄ia, te' ni xat̄ia kuaku'
 jaan'. ¹⁷ Sakan' naa' ni nasaa' xava'a
 ka kuaku' jaan' ni xini ri' ña'a'
 jaan', te ni keta' ri' ikan' te kua'an
 kunta'an' ri' xiin' s̄iani' ña' jaan', ne
 kandixa' ña ka'an chuun' Ndiosí, te
 xika' ndaku tu ña nuu' ña ni ndiee
 yu'u' Jesús.

13

Sq'o ni xaa uvi ta'an ti' nia'a

¹ Te ni xikuijn kuaku' jaan' yu'u'
 m̄ini ka'nu'. Te ni xini i keta' iin
 ti' iyo va kaa' m̄ini ka'nu' jaan', te
 yoo ux̄a ta'an xini' ri', te yoo tu ux̄i
 ta'an ndiki' ri', te ndu'u' iin corona
 nuu' i'in ndiki' ri' jaan', te yoso' tu
 iin kivi' ña kan̄ia'a xa'a' Ndiosí i'in
 xini' ri'. ² Te ti' ni xini i jaan' ndii,
 naa kaa' ndika'a kaa' ri'. Te xa'a'
 ri' ndii, naa iin' xa'a' oso iin' a, te
 yu'u' ri' ndii, naa kaa' yu'u' león
 kaa' a. Te kuaku' ndii, ni tax̄i ri'
 ña ndiee' ri' nuu' ti' jaan' xiin' mii'
 xa'ndia chuun' ri', te ni tax̄i tu ri'
 kua'a' ndiee' ti' jaan'. ³ Te ni xini i ña
 kua'a' xava'a ni tuxu'ví iin xini' ti'

iyo va kaa' jaan', ndee chaa' kuv̄i ri'.
 Ndisu ni nda'a ri', te ni nandan̄i va
 sakuu' ne yivi' iin yivi' xikundikun
 ña xata' ti' jaan'. ⁴ Te ni xaka'nu'
 sakuu' ña kuaku', ti' ni tax̄i ndiee'
 ti' iyo va kaa' jaan', te ni xaka'nu'
 tu ña ti' iyo va kaa' jaan' ka'an ña
 ndii:

—Ndiee' koo' chukuu' ti' iyo va
 kaa' kaa'. Te koo' ndee iin ña kuv̄i
 kanando ña'a' —ni kachi ña.

⁵ Te ti' iyo va kaa' jaan' ndii, ni
 nat̄iin ri' ndiee' ña ka'an ñu'nu' ri'
 xa'a' m̄ii' ri', te kan̄ia'a ri' xa'a'
 Ndiosí. Te ni nat̄iin tu ri' ndiee' te
 saa ri' ndee ka ña kuni' ri' nuu' ñu'u'
 iin yivi' uvi xiko uvi yoo'. ⁶ Sakan'
 na ni xa'a' kan̄ia'a ri' xa'a' Ndiosí,
 xiin' xa'a' kivi' a, te ni kan̄ia'a tu
 ri' xa'a' mii' ndu'u' a ndivi', xiin'
 xa'a' sakuu' ña ndiee' ndivi' jaan'.
⁷ Te ni nat̄iin ri' ndiee' te kunta'an'
 ri' xiin' ne nduu' kuenta Ndiosí, te
 kanando ña'a' ri'. Te ni nat̄iin tu
 ri' ndiee' nuu' ti'vi' chie, xiin' nuu'
 ñu'u' ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' nuu'
 ne yoo tu'un m̄ii', xiin' nuu' sakuu'
 nuu' ne yivi'. ⁸ Te sakuu' ne ndee kij'
 ni kua'a' iin yivi' ni xikos̄o' kivi' ña
 nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi'
 kivi' ñu'u' ña koo' kivi' ndi'i' ndii,
 ni xaka'nu' ña ti' iyo va kaa' jaan'.
 Tutu jaan' ndii, kuenta Mbee Lulu,
 ña ni xit̄ia ní' xa'a' kuach̄i e', nduu'
 a. ⁹ Na tax̄i so'o sakuu' ndo'ó, ne yoo
 so'o. ¹⁰ Te naa' yoo ka taxi' Ndiosí
 ña saviku'un ña'a' te yivi' ndii, suu
 saviku'un ña'a' ra. Te yoo ka taxi'
 Ndiosí ña ka'ni' ña'a' te yivi' ndii,
 suu ka'ni' ña'a' ra. Xa'a' kaa' na
 kuni' a ña kundieni yoo', ne nduu'
 kuenta a, te kaka' ndaku e' ichi' a.
¹¹ Sakan' te ni xini i keta' inga
 ti' iyo va kaa' t̄ixin ñu'u'. Te yoo
 uvi ta'an ndiki' ri' naa iin' ndiki' iin
 mbee iin' a. Ndisu ka'an ti' jaan'
 ndee naa ka'an iin kuaku'. ¹² Te
 kumi' ti' jaan' sakuu' ndiee' ti' iyo
 va kaa', ti' nuu', te xaa' ri' chuun'
 nuu' ti' nuu' jaan'. Te kaviko' u'vi
 ri' ne yivi' iin yivi' ña saka'nu' ña
 ti' nuu', ti' ni nda'a xini' mii' ni
 tuxu'ví xava'a jaan'. ¹³ Te ni xaa tu
 ti' uvi jaan' ki'in' chuun ka'nu' koo'

chukuu' nuu' ne yivi', ndee ñu'u ni kiee ndivi' ni xaa ri', te ni koyo a nuu' ñu'u' iin yivi' nuu' ne yivi'.
 14 Te ni xini xa'an' ri' ne yivi' iin yivi' xiin' chuun ka'nu', ña ni natijn ri' ndiee', te saa ri' nuu' ti' nuu' jaan'. Te ni ka'an chuun' ri' xiin' ne jaan' ña kasa'a nja iin ña niania' ti' nuu' jaan', ti' ndee chaa' kuvu' kuii xiin' ichi, ndisu ni xi'i ri'. 15 Te ni natijn ti' uvi jaan' ña ndiee' te satiaku ri' ña niania' ti' nuu' jaan', te ndee kuvu' ka'an a, te ka'an chuun' a te kuvu' sakuu' ne xiin' saka'nu' ña'a'. 16 Te ni kaviko' tu ri' sakuu' nuu' ne yivi' ña natijn nja iin tuni nda'a' kua'a nja uun ti'e' nja. Naa' ne ka'nu' nduu' nja uun naa' ne nda'vi so'o nduu' nja, naa' ne vika' nduu' nja uun naa' ne nda'vi kuu' nduu' nja, naa' ne xika' ndika' nduu' nja uun naa' ne xiko' ni'i' iin xto'o nduu' nja. 17 Te naa' koo' tuni jaan' kumi' nja ndii, kuvu' sata' nja ni ndee kuvu' tu xiko' ndee iin nja ña'a'. Süu' jaan' ndii ne kumi' tuni jaan' ña nduu' kivi' ti' iyo va kaa' jaan' uun número kivi' ri' kuiti' kuvu' saa ña jaan'. 18 Ña xini tuni ña taxi' Ndiosí kuní te kuvu' kundani e' ña yo'o'. Yoo ka kumi' ña xini tuni jaan' ndii, na tava' nja kuenta te kuni nja saa keta' número ti' jaan'. Te número ri' jaan' ndii, ndee naa iin número te yivi' nduu' a. Iñu ciento un xiko iñu nduu' a.

14

Xita' te ciento uvi xiko kumi' mii' nuu' Ndiosí xiin' nuu' Mbee Lulu

1 Sakan' te ni xini i iin' ña nduu' Mbee Lulu jaan' xini' iku' Sión. Te ita' tu ciento uvi xiko kumi' mii' te yivi' xiin' a. Te jaan' ndii, yoso' kivi' Mbee Lulu jaan' xiin' kivi' yuva' a ti'e' ra'. 2 Te ni xini so'o i iin tachí' yu'u' ti'e' va ña kiee' ndivi', ndee naa tisó kua'an kua'a' va tikui, uun ndee naa ni'i' nde'í savi' vi' ni'i' a. Te tachí' yu'u' jaan' ndii, ndusu a ndee naa kij' xandaa' kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ñuu' ña nani' arpa. 3 Te xita' te jaan' iin yaa xaa' nuu' a mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, xiin'

nuu' kumi' saa' ña tiaku, te sakan' tu nuu' ña xixa jaan'. Koo' xachi' nja ni kuvu' kata yaa jaan'. Süu' jaan' ndii te ciento uvi xiko kumi' mii' te xa ni sakakú Ndiosí nuu' ñu'u' iin yivi' jaan' kuiti' kuvu' xita' a. 4 Te te jaan' ndii, ni sativi' xiin' mii' ra xiin' ña'a', sakan' ña ni tondja ra ña'a'. Te ndikun ra Mbee Lulu jaan' mii' ka kua'an a. Te ni sakakú ña'a' Ndiosí tein ne yivi' iin yivi' te kunduu' ra ndee naa tumaní' nuu' nditia a xiin' nditia Mbee Lulu jaan'. 5 Te ni ndee ni ka'an tu ra tun vixi. Te te ndoo nduu' ra nuu' Ndiosí.

Taxi' uní ta'an ángele tu'un Ndiosí nuu' ne yivi'

6 Te ni xini i ta'nu' inga ángele sukun va ndivi', ña ni'i' tu'un va'a, ña yoo ndee ndi'i' ni kivi'. Te ka'an ndoso' a ña jaan' nuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi'. Naa kuu' nuu' sakuu' nuu' ne yivi', xiin' nuu' ne nduu' ti'vi' chie, xiin' nuu' ne yoo tu'un mii', xiin' ñuu' ka'nu' xiin' nda'a' a. 7 Te ti'e' ka'an a ndii:

—Kuyi'vi ndo' Ndiosí, te koto ka'nu' ndo' a. Sakan' ña xa ni xaa kivi' ña sana'má a ne yivi'. Sakan' na kuii' saka'nu' ndo' ña jaan', ña ni xa'a ndivi', xiin' ñu'u' iin yivi', xiin' mini ka'nu', xiin' tiko'yo' —ni kachi ángele jaan'.

8 Sakan' te ni ndikun ña'a' ángele ña uvi ka'an a ndii:

—Xa ni nduxin ñuu' ka'nu' Babilonia, xa ni nduxin a. Sakan' ña ne ni ndiee' ñuu' jaan' ni sativi' sakuu' ne ndiee' iin yivi' xa'a' a ña xaa' nja ndee naa xaa' iin ña'a', ña' xiin', ña' kuni viko' ni'i' xiin' mii' nuu' ña jaan' —ni kachi a.

9 Sakan' te ni ndikun tu ángele ña uní ka'an ti'e' a ndii:

—Yoo ka saka'nu' ti' iyo va kaa' jaan', xiin' ña niania' ri', te natijn nja tuni ri' ti'e' nja uun nda'a' nja ndii, 10 kuní a ña ko'o nja vino uva, te' nduu' ña xi'é va Ndiosí xini a ne jaan'. Sakan' ña katia ña xi'é a jaan' xata' ne jaan', te kundoo' ndiee' va nja xiin' ñu'u', xiin' azufre nuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' a,

te kundo'o tu nja nuu' Mbee Lulu jaan'. ¹¹ Te ñu'ma, ña kieve' mii' ñu'u' nja tundo'o' jaan' ndii, kieve' te kieve' a ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' ña ni xaka'nu' nja ti' iyo va kaa' jaan' xiin' ña niania' ri', te ni natjin tu nja tuni kivi' ri'. Te koo' kivi' nandiee' nja nduvi' xiin' nii' ñuu nuu' tundo'o' jaan'. ¹² Xa'a' a kaa' na kuni a ña kundjeni yoo' ne nduu' kuenta a, ne saxinu' ña ka'an chuun' Ndiosí, te xika' ni'i' e' ichi' Jesús —ni kachi ángele ña uni jaan'.

¹³ Te ni xini so'o' i iin tachi' yu'u' ña keta' ndee ndivi' ka'an xiin' i ndii:

—Ke'i un' ña yo'o': “Ndee vitin, te ndee ama'a ka ndii, sañu'u' va xto'o' e' ne xika' nuu' nuu' a ndee kuví nja” —ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

Te ni ka'an Espiritu ndii:

—Ña ndaku nduu' a. Nandiee' nja nuu' chuun vie, ña ni xaa nja, kuachi ndii kieve' va'a nja xa'a' chuun va'a ña ni xaa nja —ni kachi Espiritu.

Nakaya ángele ña savi' nuu' ñu'u' iin yivi' trigo xiin' uva

¹⁴ Te ni xito' i, te ni xini i iin viko' yaa. Te nuu' viko' jaan' ndu'u' iin ña kaa' ndee naa ña nduu' tu te yivi'. Te ndu'u' iin corona oro xini' a. Te tiin' a iin ichi' ki'i' xiin' va. ¹⁵ Sakan' te ni keta inga ángele yukun' ña iin' ndivi', te ti'e' ka'an a xiin' ña ndu'u' nuu' viko' jaan' ndii:

—Xa'a' ki'i' un' ka'ndia un' ña savi' xiin' ichi' ki'i' un' ñaa', sakan' ña xa xixa ña savi' nuu' ñu'u' iin yivi' te xa ni xaa kivi' ña nakaya un' —ni kachi ángele jaan' xiin' a.

¹⁶ Sakan' te ni xa'ndia ña ndu'u' nuu' viko' xiin' ichi' ki'i' a ña savi' jaan' nuu' ñu'u' iin yivi', te ni nakaya ña'a' a.

¹⁷ Sakan' te ni xini i ni keta inga ángele yukun' ña iin' ndivi'. Te ni'i' tu a jaan' iin ichi' ki'i' xiin' va. ¹⁸ Te ni keta ka inga ángele nuu' a mii' nasoko' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí. Te kumi' ña jaan' ndiee' nuu' ñu'u'. Te ti'e' va ni ka'an a xiin' ángele ña tiin' ichi' ki'i' xiin' jaan' ndii:

—Xiin' ichi' un' ñaa' ka'ndia un' i'in yutu uva xa'a' ña tata iin yivi', sakan' ña xa ni xixa uva jaan' —ni kachi ángele jaan'.

¹⁹ Ikan' te ni xa'a' ángele jaan' xa'ndia a yutu uva jaan' xiin' ichi' ki'i' a jaan' nuu' ñu'u' iin yivi', te ko'ni ña'a' a mii' xe'ni ña'a' a, ña nduu' ña xi'é va Ndiosí. ²⁰ Te ni xe'ni ángele jaan' uva jaan' nuu' ñuu, te ki'i' ni xe'ni ña'a' a ndii, ni kieve' kua'a' níi', te ni kaa a ndee yatin yu'u' iin kuei, te ni kiku a yatin' uni ciento kilómetro.

15

Uxa ta'an ángele ña ni'i' uxa ta'an kui'e' ña so'o' ndi'i'

¹ Ikan' te ni xini i ndivi' inga ña nia'a' ka'nu' koo' chukuu' ña sanandaní yoo' ka. Ni yoo' uxa ta'an ángele, te ni'i' a uxa ta'an kui'e' ña so'o' ndi'i', te xiin' ña jaan' saxinu' Ndiosí ña xi'é a xini a ne yivi'. ² Ni xini tu i kandu'u' iin ña kaa' ndee naa miji chie, te tuvi' kaxi' a ndee naa yuu' tata, te ndee naa kieve' ñu'u' nuu' a. Te ni xini tu i ne ni kanando nuu' ti' iyo va kaa' jaan', xiin' ña niania' ri', te ni natjin tu nja número kivi' ri'. Te ne jaan' ndii, ita' nja nuu' miji jaan' tiin' i'in nja ñuu' ña nani' arpa, ña ni taxi Ndiosí nda'a' nja. ³ Te xita' nja yaa ña ni xita Moisés, te ni xika nuu' nuu' Ndiosí, te nduu' tu a yaa Mbee Lulu. Ka'an nja ndii: Xto'o' ndu Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' un',

Ña ka'nu' va nduu' ña xaa' un', te ndatun' va a.

Ña ndaku va nduu' ichi' un', te ña ndixa nduu' a.

Te xa'ndia chuun' nuu' ne yivi' iin yivi' nduu' un'.

⁴ Te kuni a ña kuyi'vi sakuu' ne yivi' yo'ó,

te koto ka'nu' nja yo'ó, Ndiosí kua'a. Kuachi ndii iin ndaa' yo'ó kujiti' nduu' ña ndoo ndi'i',

xa'a' a jaan' na sakuu' ne yivi' iin yivi' kixin nuu' un', te saka'nu' nja yo'ó,

sakan' ña ñi nia'a un' ña xachuun' ndaku va un'.

Yaa jaan' xita' ne jaan'.

⁵ Ndi'i jaan', te ñi xito i, te ñi xini i ña ñi nunia' yukun' toto ña iin' ndivi', mii' iin' ña nia'a ña ñi taxi Ndiosí kuento a xa'a' ña saa a xa'a' e'. ⁶ Te tixin yukun' jaan' ñi kiej uxaa' ángele ni'i' a uxaa' ta'an kui'e jaan'. Te ángele jaan' ndii, ni'nu' a toto yaa nani' xiñu. Te kanu' iin' toto ña ñi kua'a xiin' yu'va oro tia'ni a. ⁷ Sakan' te ñi taxi iin' ña tiaku, ña kumi' jaan', nda'a' i'in' ángele jaan' iin' ko'o' oro ña ñu'u' chitu' vi' ña xi'é va Ndiosí, ña yoo tiaku ndee ndi'i' ñi kivi'. ⁸ Te ñi chitu' va tixin yukun' jaan' xiin' ñu'ma ña ñi kiej mii' nia'a ña ka'nu' Ndiosí xiin' ña ndjee' a. Te koo' kuv' ndi'vi' tixin yukun' jaan' xa'a' ñu'ma jaan' ndee ndi'i' xaxa' uxaa' ángele jaan' uxaa' kui'e jaan'.

16

So'o ñi xaa a kui' ñi xatia uxaa' ángele jaan' ña ñu'u' ko'o' a

¹ Sakan' te ñi xini so'o i iin' tachi' yu'u' ti'e' ña ñi keta' tixin yukun' jaan'. Te ñi ka'an a xiin' uxaa' ángele jaan' ndii:

—Kua'an ndo' te katia ndo' ña xi'é Ndiosí, ña ñu'u' ko'o' ñaa', nuu' ñu'u' iin' yivi' —ñi kachi' tachi' yu'u' jaan'.

² Te ñi xa'an ángele ña iin', te ñi xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' ñu'u' iin' yivi'. Ña jaan' na kuii' ñi kiej ta'a xatu ña kini va iin' iin' ne ñi natiin tuni ti' iyó va kaa' jaan', te ñi xaka'nu' ña ña niania' ri'.

³ Te ñi xa'an ángele ña uvi, te ñi xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' mini' ka'nu'. Ña jaan' na kuii' ñi nandu' ra' ní' ne ñi xi'i, te ñi xi'i sakuu' ti' ñu'u' tikui jaan'.

⁴ Te ñi xa'an ángele ña uni, te ñi xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' sakuu' itia xiin' sakuu' tikoyo'. Ña jaan' na kuii' ñi nandu' tu te' jaan' ní'.

⁵ Sakan' te ñi xini so'o i ka'an ángele ña xito' tikui iin' yivi' ndii:

—Táku'e, ña ndaku nduu' un', te yoo un', te ñi yoo un', ña ndoo ndi'i' nduu' un', sakan' ña katun' ndaku un' ne kaa' kii' xaa' un' ña kaa'.

⁶ Kuachi ndii ne kaa' ñi xatia ní' ne nduu' kuenta un' xiin' ní' ne ñi ka'an tiakú tu'un un'. Sakan' na kuii' taxi' un' ní' ko'o' ña. Sakan' ña xata'an ña natiin' ña tundo'o' kaa' —ñi kachi' ángele xiin' a.

⁷ Sakan' te ñi xini so'o tu i inga tachi' yu'u' ña ñi keta' mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' Ndiosí ka'an a ndii:

—Xto'o ndu Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' un', te ña ndixa xiin' ña ndaku xaa' un' kii' sana'má un' ne jaan' —ñi kachi' a.

⁸ Te ñi xa'an ángele ña kumi', te ñi xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' ñu'u'. Ña jaan' na kuii' ñi xa'a' xa'mi' a ne yivi' iin' yivi' xiin' ñu'u' a. ⁹ Te sakuu' ne ñi xixi xiin' ñu'u' ña i'ni' va jaan' ndii, ñi kanja'a ña xa'a' Ndiosí, ña kumi' ndjee' nuu' kui'e jaan', te ñi nama ña nimá ña te saka'nu' ña'a' ña.

¹⁰ Te ñi xa'an ángele ña u'un, te ñi xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' a mii' xa'ndia chuun' ti' iyó va kaa' jaan'. Ña jaan' na kuii' ñi kuv' iin' yavi' mii' xa'ndia chuun' ti' jaan'. Te ñi xaxi'i' ne yivi' yaa' ña xa'a' ña u'vi' ndo'o' ña. ¹¹ Te ñi kanja'a ña xa'a' Ndiosí ndu'u' ndivi' xa'a' ña u'vi' ndo'o' ña xiin' xa'a' ta'a jaan'. Ndisu ñi nama ña nimá ña te nakoo ña ña ña'a ña xaa' ña.

¹² Te ñi xa'an ángele ña iñu, te ñi xatia a ña ñu'u' ko'o' a itia ka'nu' ña nani' Éufrates. Ña jaan' na kuii' ñi ndoko' tikui itia jaan', te kuv' xka'ndia te xa'ndia chuun' kuu' nuu' xiin' te xiin' ra' ikan', te kuaxi mii' keta' ñu'u'. ¹³ Sakan' te ñi xini i uni ta'an espíritu kini, ña iin' ndee naa sa'va, kiej a yu'u' kuaku' jaan', xiin' yu'u' ti' iyó va kaa', ti' kuu' nuu', xiin' yu'u' te ka'an tiakú tun vixi. ¹⁴ Te espíritu kini jaan' ndii, ña ndiva'a nduu' a, te yoo ndjee' a te xaa' a chuun' ka'nu'. Te kua'an a nuu' sakuu' ne xa'ndia chuun' kuu'

nuu', ne ndiee' kanii' iin yivi', te sanduiin' a ne jaan', te kunta'an' nia xiin' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', kivi' chie so'o' ndi'i'.

¹⁵ Ka'an xto'o e' ndii: "Chuun xa'a' va ndo', yu'u ndii, kixin i kii' koo' a naa nimá ndo' ndee naa xaa' te kui'na'. Te sañu'u' va Ndiosí ne xito' xiin' mii', te yoo tu'va nia xiin' toto nia, koto ka kaka iin' vichi' nia, te kuchani nia nuu' ne yivi'", kachi a.

¹⁶ Te ni kayá espíritu kini jaan' te xa'ndia chuun' jaan' iin xaan' mii' nani' Armagedón xiin' tu'un hebreo.

¹⁷ Sakan' te ni xatía ángele, ña uxa, ña ñu'u' ko'o' a tein tachí'. Sakan' te ni ka'an ti'e' iin tachí' yu'u' ña keta' nuu' tei ka'nu' tun' iin' tixin yukun' ña iin' ndivi' ndii:

—Xa ni xinu a —ni kachi a.

¹⁸ Sakan' te ni kiee ñu'u' savi' ndiee' va, te ni ka'an ki'in' tachí' yu'u', te ti'e' va ni nde'i savi', te sakan' tu ndiee' xava'a ni taan ñu'u' iin yivi'. Te koo' kivi' ni taan saa ni taan kivi' jaan' ndee kii' ni xikoo ne yivi' iin yivi'. ¹⁹ Sakan' na ni ndata' ñuu ka'nu' un' ta'an tu'un', te ni ndoñu'u' sakuu' ñuu ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni naka'an' tu Ndiosí xa'a' ñuu ka'nu' Babilonia te sako'o' ndi'i' a ne jaan' vino, te ka'an ndiaa xa'a' tundo'o' ña sando'o' a ne jaan' xa'a' ña xi'é va a xini ña'a' a.

²⁰ Te ni ndoñu'u' tu sakuu' ñu'u' ña ñu'u' i'nu ma'in' mini ka'nu', xiin' sakuu' iku' ña ita' nuu' ñu'u'. ²¹ Te ndee ndivi' ni kiee kua'a' va i'in' na'nu' ña vie ndee uvi xiko kilo, te ni koyo a siki' ne yivi', ndisu ni kanja'a ndi'i' nia xa'a' Ndiosí xa'a' tundo'o' chie ña sando'o' ña'a' a jaan', sakan' ña iin tundo'o' kini va nduu' a.

17

Yo'o' ka'an iin ángele ndee ña kuni kachi a ña ni xini Juan yoso' iin ña'a' kochi' kua'a' iyó va kaa'

¹ Sakan' te ni kuyatın iin ángele ña ndiaka' ta'an' xiin' ña uxa ta'an ña ni ni'i' ko'o' jaan', te ni ka'an a xiin' i ndii:

—To'o' xiin' i, te nia'a i yo'ó ndee nuu' tundo'o' sando'o' Ndiosí ña'a', ña ka'nu', ña xiin, te ndu'u' a nuu' kua'a' tikui. ² Te ña jaan' ni nduu musa sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'. Te ne yivi' iin yivi' ndii, ndee naa ne xini nduu' nia xa'a' a ña ni xaa nia ña xiin naa ña xaa' ña jaan' —ni kachi ángele jaan'.

³ Sakan' te ni nia'a Espíritu iin ña satuví nuu' i, ña ndiaka' ángele jaan' yu'u' ndee ni xaa ndu iin xaan' mii' ichi kaa'. Te ni xini i iin ña'a' ña yoso' iin ti' kua'a' ndukun' iyó va kaa'. Te ti' jaan' ndii, yoso' kanii' iin' ri' kua'a' kivi' ña kanja'a xa'a' Ndiosí. Te yoo uxa ta'an xini' ri', te yoo tu' uxi ta'an ndiki' ri'.

⁴ Te ña'a' jaan' ndii, ni'nu' a' toto ndukun' xiin' ña kua'a' ndukun'. Te titi' a' xiin' ña kua'a' xiin' oro, xiin' kua'a' nuu' yuu' xiñu ña ndiaa ya'vi' koo' chukuu', xiin' yuu' yi'é, xiin' ña nani' perla. Te ni'i' a' iin yaxin' ña ni kua'a' xiin' oro mii' ñu'u' kua'a' ña ña'a' xiin' ña kini iin', ña nduu' ña xiin' ña ni xaa a' xiin' ne yivi'. ⁵ Te yoso' iin kivi' si'e ti'e' a' ka'an a ndii: "Ka'nu' va nduu' ñuu Babilonia, te nduu' a si'i' sakuu' ña'a' ña xiko' xiin' mii', te kandu'u' a' xiin' te yivi'. Te nduu' a xa'ndu sakuu' kuachi ña kini iin' ña xaa' ne yivi' iin yivi'", kivi' jaan' yoso' ti'e' a'. ⁶ Te ni xini i ña xini ña'a' jaan' xiin' ní' ne nduu' kuenta Ndiosí, xiin' ní' ne ni xi'i' xa'a' a ña ni ndiee yu'u' va nia xa'a' Jesús. Te kii' ni xini ña'a' i ndii, ni nandan' xava'a i.

⁷ Te ni ka'an ángele jaan' xiin' i ndii:

—Nandan' un'. Yu'u' sakuni' yo'ó ña si'e xa'a' ña'a' kaa' xiin' xa'a' ti' iyó va kaa', ti' yoso' a' kaa', ti' kumi' uxa ta'an xini' xiin' uxi ta'an ndiki'. ⁸ Te ti' iyó va kaa', ti' ni xini un' jaan' ndii, ni yoo ri', ndisu vitin ndii, koo' ka ri', te xa xito' keta kuu' ni tukuu' ri' yavi kunu va jaan', te ku'un ri' mii' ndoñu'u' ri'. Te sakuu' ne ndee kii' ni kua'a' iin yivi' ni xikoso' kivi' nia nuu' tutu mii'

yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' ndii, nandan̄i va n̄a kii' kun̄i n̄a ti' jaan', sakan' ña ni yoo ri', te kōo' ri' vit̄in, ndisu tuv̄i ka ri'.
 9 Ña xini tuni' kun̄i te kuv̄i kundani' e' ña yo'o'. Uxa ta'an xini' ti' jaan' ndii, ka'an ndiaa a xa'a' uxa ta'an xiki' mii' ndu'u' ña'a' jaan',
 10 te ka'an ndiaa tu uxa ta'an xini' jaan' xa'a' uxa ta'an te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. U'un ta'an te xa'ndia chuun' jaan' ndii, xa ni xi'i ra, te iin ra xa'ndia chuun' ka vit̄in, te inga ra ndii, tia'an kixin ra. Ndisu kii' kixin te jaan' ndii, iin xa'a' kuiti' ka'ndia chuun' ra.
 11 Te ti' iyo va kaa' jaan', ti' ni yoo, ndisu kōo' ri' vit̄in ndii, ka'an ndiaa a xa'a' iin te ka'ndia chuun' te unia, ndisu iin nduu' ra xiin' te uxa ta'an jaan'. Te ku'un ra, te ndoñu'u' ra.
 12 Te ndiki', ña uxi ta'an ña ni xini un' jaan' ndii, ka'an ndiaa a xa'a' te uxi ta'an te tia'an ka'ndia chuun' kuu' nuu'. Ndisu nat̄iin ra ndiee' te ka'ndia chuun' inga' ra xiin' ti' jaan' iin xa'a' sie kuiti'.
 13 Te nduiin kuento te jaan' ña taxi ra ña ndiee' ra xiin' ndiee' ra nuu' ti' jaan'.
 14 Te ti' jaan' xiin' te jaan' ndii, kuun ta'an ra xiin' Mbee Lulu, ndisu kanando Mbee Lulu jaan' xiin' ne ndikun̄i ichi' a nuu' ti' jaan', sakan' ña xto'o ka'nu' ka nduu' a te sakan' sakuu' xto'o, te ña ka'nu' ka nduu' tu a te sakan' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Te ne ndikun̄i ichi' a nduu' ne ni kana Ndiosí, ne ni nakaxin a te xika' ndaku n̄a nuu' a —ni kachi' ángele jaan' xiin' i.

15 Te ni ka'an tu ángele jaan' xiin' i ndii:

—Te tikui, te' ni xini un' mii' kandu'u' ña'a' ña' xiko' xiin' mii' jaan' ndii, ka'an ndiaa ra' xa'a' sakuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' xa'a' ne kua'a' koo' chukuu' ne ndiee' iin yivi', xiin' xa'a' sakuu' nuu' ne yivi', xiin' xa'a' sakuu' ne yoo tu'un mii'.
 16 Te ti' iyo va kaa' jaan' xiin' uxi ta'an ndiki' ri', ña ni xini un' jaan' ndii, kundasi' a ña'a' ña' xiko' xiin' mii' jaan'. Te sakui'na' a sakuu' ña nduu' kuenta a', te tava'

a toto a' ndee kuu iin' vichi' a'. Te kaxi' a ñu'u' nde'i' a', te ka'mi a ña' jaan' xiin' ñu'u'.
 17 Kuachi' ndii mii' Ndiosí ni saka'an nimá ña jaan' te saa a ña ni chituní Ndiosí. Sakan' na kuui' nakuiin yu'u' a ña taxi a ña ndiee' a nuu' ti' jaan' ndee xinu ña ka'an tu'un Ndiosí.
 18 Te ña'a' jaan' ndii, ka'an ndiaa a' xa'a' ñuu ka'nu', mii' yoo te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' i'in te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'.

18

So'o saa a kii' ndoñu'u' ñuu Babilonia

1 Te kii' ndi'i' ni xini i ña jaan' ndii, ni xini i ña kuaxi nuu inga ángele ndiee' koo' chukuu' ndivi', te ni yi'e kanii' iin yivi' ni xaa ña ndatun' a jaan'.
 2 Te ti'e' va ni ka'an a ndii:

—Xa ni nduxin ñuu ka'nu' Babilonia, xa ni nduxin a! Te vit̄in ndii mii' ndiee' ña ndiva'a ni nandu'u a, te ni nandu'u tu a mii' ñu'u' espíritu ña ndiva'a jaan'. Te ni nandu'u ni tu a mii' ndiee' sakuu' nuu' saa kini va iin', ti' ndasi' e' kaxi' e'.
 3 Ni sanduxin Ndiosí ne ndiee' ñuu jaan', kuachi' ndii sivi n̄a ni xaa sakan', te ni xaa sakuu' ne yivi' iin yivi' sakuu' nuu' ña xiin. Sakan' ña ndee naa ni sako'o' ne jaan' ne yivi' jaan' vino xatu va, te ni xini va n̄a xiin' ne jaan'. Te sakan' tu sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, ni xaa ra ña xiin xiin' ne ñuu jaan', sakan' ña ni nduiin ra xiin' ne jaan' xiin' kuachi' ña xaa' n̄a. Te sakuu' ne naxiko' ña'a iin yivi' ndii, ni kuvika' va n̄a ni xaa ne ñuu jaan' xa'a' a ña ni xa'ni' ndii' ne jaan' xu'un' xa'a' a ña kuni ko ndatun' n̄a —ni kachi' ángele jaan'.

4 Sakan' te ni xini so'o i tuku tachi' yu'u' ña ni keta ndivi' ka'an a ndii:

—Ne kua'a i, kiee ndo' ñuu Babilonia ñaa', te saa ndo' kuachi' ña xaa' ne jaan' te sando'o' tu i ndo'ó xiin' tundo'o' chie ña nat̄iin ne jaan'.
 5 Kuachi' ndii xa kua'a' va kuachi' ni xaa n̄a, te ndee ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí ni naxaa a. Te xa ni xaa

kivi' ña sando'o' ña'a' a xa'a' sakuu' kuach'i ña jaan'. ⁶ Sakan' na kiii', saa nii' ni xaa ña xiin' ne yivi' ndii, nii' sakan' na kundo'o' ña. Te na nacha'vi ña saa nii' ni xaa ña ña ña'a. Na kutu' kati'i' yaxin' mii' ña xiin' te' uva va saa nii' ni xaa ña ña ña'a jaan'. ⁷ Saa nii' kua'a' ni xika ñuñu' ne jaan', xiin' saa nii' kua'a' ni xika sii' ña'a ña ndii, nii' sakan' na kundo'o' u'vi ña, te nii' sakan' tu na kuaku u'vi ña. Sakan' ña ka'an ne jaan' xiin' nimá ña ndii: "Xa'ndia chuun' e' nuu' sakuu' ne ndiee' jin yivi' ndee naa jin te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te kuasa' tu ndo'o' e' ndee naa jin ña' kuaan', te ni ndee koo' tu kivi' kusuchi' ini e'", kachi ña xiin' nimá ña. ⁸ Xa'a' a jaan' na jin xaa ki'i' kuiti' sakuu' ña kundo'o' ña, koo ña kuv'i ña, koo tu ña kusuchi' ini ña, te koo ni tu soko, te koko tu ñuu ña. Sakan' ña xto'o' e' Ndiosi, ña sana'má ña'a' ndii, ndiee' koo' chukuu' a.

⁹ Te kij' kun'i te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' jin yivi' ñu'ma ña xixi' ñuu Babilonia jaan' ndii, kusuchi' va ini ra, te kuaku u'vi tu ra. Sakan' ña ni xaa te jaan' kuach'i ka'an ñuu jaan', te ni xika sii' ña'a tu ra ikan'. ¹⁰ Te xa'a' a ña yi'vi ra kundo'o' na ra xiin' ñuu jaan' ndii, ndee ndoso' kuita ra, te ka'an ra ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ndiee' ñuu ka'nu' Babilonia kaa', ñuu ne ni kumi' ña ndiee'. Jin ni xaa ki'i' kuiti' ña ni sando'o' ña'a' Ndiosi —kachi ra.

¹¹ Te ne naxiko' ña'a' jin yivi' ndii, kusuchi' tu ini ña, te kuaku u'vi tu ña xa'a' ne ni ndiee' ñuu jaan', sakan' ña koo' ka ne sata' kua'a' ña'a' ña ya'vi ña xiko' ña, ¹² naa kuu' oro, xiin' plata, xiin' kua'a' nuu' yuu' xiñu ña ndiaa ya'vi', xiin' yuu' yi'é ña nani' perla. Naa kuu' ki'in' nuu' toto ndatun' va, naa kuu' toto yaa va, xiin' toto ndukun', xiin' toto kua'a' ndukun', xiin' toto ya'vi' va ña nani' seda. Te koo' ka ne sata' tu kua'a' ña'a' ña ya'vi' ña xiko' ña, naa kuu' vitu' xavixin', xiin' sakuu' ña'a'

ñá kua'a' xiin' ndiki' nuu' elefante, xiin' vitu' ya'vi' va, xiin' kaa, xiin' kaa kua'a', xiin' kaa ti'e' va, xiin' yuu' ña nani' mármol. ¹³ Te koo' ka tu ne sata' ña'a' kua'a' ña ya'vi' ña xiko' ña, naa kuu' sakuu' ña xaa' asin' ña xaxi', naa kuu' canela, xiin' sakuu' ña xavixin', naa kuu' suxa chu'ma, xiin' ña xavixin' ña nani' mirra, xiin' ki'in' nuu' ka tikui xavixin' ya'vi'. Te koo' ka ne sata' tu ña'a' ña, naa kuu' vino, xiin' xa'an oliva, xiin' yuchi' xita' va'a' ña ndi'i va, xiin' ndikin' trigo, naa kuu' sindiki', xiin' mbee, xiin' kuei, xiin' carreta tun' kañuu' kuei, xiin' ndee ne yivi', ne ni ke'vi xachuun' nuu' jin xto'o'. ¹⁴ Te ni ka'an tu tach'i' yu'u' jaan' ndii:

—Koo' ka ña va'a' ña ndioo' ini va ndo' xa'a' kumi' ndo', xa ni ndoñu'u' sakuu' ña ndatun' xiin' ña vika' nuu' ndo'. Te koo' kivi' natijn xachi' ka ndo' ña ndioo' ini va ndo' xa'a' jaan' —ni kachi a.

¹⁵ Te ndee xika' kuita tu ne naxiko' jaan', ne ni kuvika' xa'a' ne ndiee' ñuu jaan', xa'a' a ña yi'vi va tu ña ña kundo'o' ña xiin' ne ndiee' ñuu jaan'. Te kusuchi' ini ña te kuaku u'vi ña, ¹⁶ te ka'an tu ña ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ni ndiee' ñuu ka'nu', mii' ni ndiee' ne ni ni'nu' toto ndatun' va, xiin' toto yaa va, xiin' toto ndukun', xiin' toto kua'a' ndukun'. Te ni titi' ña xiin' ña kua'a' xiin' oro, xiin' ña kua'a' xiin' yuu' xiñu ña ndiaa ya'vi' va, xiin' yuu' yi'é ña nani' perla. ¹⁷ Te jin ni xaa ki'i' kuiti' ña ni ndoñu'u' ña vika' ña —kachi ne jaan'.

Te sakan' tu sakuu' te satuvi' tundoo' na'nu', tun' kua'an nuu' mini ka'nu', xiin' ne cha'vi xa'a' a ña kua'an ña xiin' nu', xiin' te xachuun' nuu' nu', xiin' ne ki'in' xu'un' ña xachuun' ña nuu' mini ka'nu' jaan' ndii, kuita tu ne jaan' ndee xika' va, ¹⁸ te kij' kun'i ne jaan' ñu'ma ña xixi' ñuu jaan' ndii, ka'an ti'e' ña ndii:

—Koo' xachi' ka jin ñuu ka'nu' ndee naa ñuu kaa' —kachi ña.

19 Te saka'a' nja yaka' xini' nja, te nde'i' ti'e' nja, te kuaku nja, te ka'an nda'vi nja ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ndiee' nyu ka'nu' kaa', sakan' na xiin' na vika' nja ni kuvika' sakuu' ne kumi' tundo'. Ndisu jin ni xaa ki'i' kuiti' na ni ndoñu'u' na vika' nja —kachi nja.

20 Te ndo'ó, na ndiee' ndivi', ne nduu' kuenta Ndiosí, xiin' te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a, xiin' ne ni ka'an tiakú tu'un a ndii, na nakuatia' na nimá ndo'. Kuachi ndii xa ni kendar' ya'vi' Ndiosí nuu' ne ndiee' nyu jaan' xa'a' kuachi nja na ni sando'o' nja ndo'ó, ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

21 Sakan' te ni ndoni'i' jin ángele ndiee' va jin yuu' chie va, na kaa' ndee' naa yuu' molino, te ni skana' na'a' a tixin mini' ka'nu', te ni ka'an a ndii:

—Nii' sakan' yachi va ndoñu'u' nyu ka'nu' Babilonia, te kuni' xachi' ka' na'a' ne yivi'. 22 Te kuni' so'o ka ne yivi' ndee jin yaa nyu jaan', naa kuu' na xanda' te yivi' nyu', naa kuu' na xita' ne yivi', naa kuu' na tivi ra tun' yoo', naa kuu' ndusu ndachuun'. Te koo' ka ne chuun va nuu' na xa'a nja xiin' nda'a' nja. Te ni ndee kutiakú ka tu ni'i' na ndiko ne ndiee' nyu jaan'. 23 Te kotuun ka kaa tuun nyu jaan'. Te koo' ka ne tunda'á nyu jaan'. Kuachi ndii, ne ni sata' na'a' nyu ndo' jaan', te naxiko' nja, ni nduu ne ndiee' ka jin kanii' jin yivi'. Te ni xini' xa'an' ndo' xiin' na kuini' ndo' sakuu' ne yivi' jin yivi'. 24 Te ne ni ndiee' nyu jaan' ni xa'ni' ne ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, xiin' sava ka ne nduu' kuenta a, xiin' sakuu' ne ni xi'i' jin kanii' jin yivi' —ni kachi ángele jaan'.

19

Saka'nu' ne ndiee' ndivi' Ndiosí

1 Kii' ni ndi'i' ni ka'an ángele ndiee' jaan' ndii, sakan' te ni xini' so'o i na ka'an ti'e' xava'a' kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndii:

Na koto ka'nu' e' Ndiosí.

Kuenta Ndiosí nduu' na kakú e'.

Te na natijn a na tiin' ka'nu' na'a' sakuu' ne yivi',

xiin' na xaka'nu' na'a' nja,

te natijn tu a sakuu' na ndiee'.

2 Te na ndaku xiin' na ndixa nduu' na xaa' a kii' sana'má a ne yivi'.

Te ni sando'o' a ne ndiee' nyu jaan', ne ni xaa ndee' naa xaa' jin na'a' na' xiko' xiin' mii'.

Te ni sativi' ne jaan' ne ndiee' jin yivi' xiin' na xini' na xaa' nja.

Te kendar' ya'vi' na'a' Ndiosí sakan' na ni xa'ni' ne jaan', ne xika' nuu' nuu' a.

3 Te ti'e' xava'a' ni ka'an ka a ndii:

—Na koto ka'nu' e' Ndiosí. Kaa' te kaa' nu'ma mii' xixi' nyu ka'nu' jaan' ndee' ndi'i' ni kivi' —ni kachi a.

4 Te oko kumi' saa' na xixa jaan' xiin' kumi' saa' na tiaku jaan' ndii, ni xikundiee' ndiee' a yatín nuu' tej ka'nu' ka mii' ndu'u' Ndiosí, te ni xaka'nu' na'a' a ka'an a ndii:

—Sakan' na kunduu a. Na koto ka'nu' e' Ndiosí —ni kachi a.

5 Sakan' te ni keta' jin tachi' yu'u' ndee' yatín mii' iin tej ka'nu' jaan' ka'an a ndii:

Te sakuu' ndo'ó, ne xika' nuu' nuu' Ndiosí ndii,

na saka'nu' ndo' a,

xiin' sakuu' ndo'ó, ne tiin' ka'nu' a,

naa' ne ka'nu' nduu' ndo',

uun naa' ne nda'vi so'o nduu' ndo'.

Ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

6 Sakan' te ni xini' so'o tu i jin na nduu' ndee' naa na ka'an ti'e' xava'a' kua'a' koo' chukuu' ne yivi'. Te ndiee' xava'a' ni ni'i' a ndee' naa ni'i' kua'a' va tikui. Te ti'e' va tu ka'an a ndee' naa nde'í savi' ka'an a ndii:

Na koto ka'nu' e' Ndiosí.

Xa xa'ndia chuun' xto'o e Ndiosí, na ka'nu' koo' chukuu'.

7 Te na kuatia' va nimá e', te na va'a kuni' e'.

Te na saka'nu' e' Ndiosí,

sakan' na xa ni tondia kivi' na tunda'a' Mbee Lulu.

Te xa ni xikoo tu'va na'a' na' tunda'a' xiin' a.

8 Te xā nī taxī Ndiosí toto ni'nu' a'. Te ndoo va toto jaan', te yaa xiñu vī a. Nī kachī a. Te ka'án ndiaa toto jaan' xa'a' ña ndaku ña xaa' ne nduu' kuenta Ndiosí.

Va'a va kuni ne ku'un viko' mii' tunda'a' Mbee Lulu

9 Sakan' te nī ka'an iin ángele xiin' i ndii:

—Ke'i un' ña yo'o': "Sañu'u va Ndiosí ne yivi', ne nī tatū a, te ku'un nīa, te kuxī nīa ña xaxī' xakuaa' viko' mii' tunda'a' Mbee Lulu jaan'" —nī kachī a.

Te nī ka'an ka ángele jaan' xiin' i ndii:

—Tu'un ndixa, ña ka'án Ndiosí, nduu' ña yo'o' —nī kachī a.

10 Ikan' te nī nakandu'u' ndiee i nuu' a te saka'nu' ña'a' i, ndisu nī ka'an a xiin' i ndii:

—Saka'nu' un' yu'u. Kuachī ndii iin ña xika' nuu' nuu' Ndiosí nduu' i xiin' un' xiin' inga ne inī xini ña'a', ne ita' ni'i nuu' ña ndixa, ña ka'án xa'a' Jesús. Ndiosí kuiti' saka'nu' un'. Te ña ndixa, ña ka'án xa'a' Jesús, nduu' ña nī taxī ña ndiee' nuu' ne ka'án tiakú tu'un Ndiosí —nī kachī ángele jaan'.

Keta' iin ña yoso' kuei yaa

11 Sakan' te nī xini i ña nunia' ndivi'. Te nī xini i iin kuei yaa. Te ña yoso' ti' jaan' ndii, ña xachuun' ndaku xiin' ña ndixa nani' a. Te sana'má ndaku a, te tiin' ndaku tu a ñu'u. 12 Te nduchi' nuu' a ndii, yi'é a ndee naa ñu'u ndatin. Te xini' a ndii, yoo kua'a' tivī. Te iin' a ndii, yoso' iin kivi' ña ndee iin ne yivi' xini, süu' jaan' ndii mii' kuiti' a xini ña jaan'. 13 Te ndi'i ndoo toto a nī ka'ma ní', te tu'un Ndiosí nani' a. 14 Te kua'a' ti'vī te xini' kuenta ndivi', te ni'nu' toto va'a yaa ndoo va, kua'an xiin' a yoso' ra kuei yaa. 15 Te yu'u' a ndii, keta' iin ichi' xini' va ña tijn a te satuxu'vī a sakuu' ne ndiee' iin yivi'. Te ka'ndia chuun' vie a nuu' ne jaan'. Te kuein ndoso' ña'a' a ndee naa xeín ndoso' te yivi' uva, te tava' a tikui a. Te te' jaan' nduu'

ña xi'é xava'a Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', xini a ne jaan'. 16 Te nuu' toto a xiin' si'in a ndii, yoso' kivi' ña ka'án ndii: "Ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Xto'o kuu' nuu' nuu' sakuu' xto'o." Sakan' yoso' a.

17 Sakan' te nī xini i iin' iin ángele nuu' ñu'u. Te nī ka'an ti'e' a xiin' sakuu' nuu' saa, ti' ta'nu' ndivi' ndii:

—Nia'a ndo', te nakaya ndo', te koo manī' va ndo' ña xaxī' xakuaa' saa Ndiosí. 18 Nia'a ndo', te kaxī' ndo' ñu'u' nde'i te xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' ñu'u' nde'i te xiin' kuu' nuu', xiin' ñu'u' nde'i te xiin' ndiee' va, xiin' ñu'u' nde'i kuei, xiin' te yoso' ri'. Nia'a ndo', te kaxī' ndo' ñu'u' nde'i sakuu' nuu' ne yivi', naa kuu' ñu'u' nde'i ne xika' ndiká xiin' ñu'u' nde'i ne xiko' ni'i' iin xto'o, te kaxī' tu ndo' ñu'u' nde'i ne ka'nu', xiin' ñu'u' nde'i ne nda'vi so'o —nī kachī ángele.

19 Sakan' te nī xini i ña nī nduujin ti' iyo va kaa', xiin' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi', xiin' sakuu' te xini' ra, te kunta'an' ri' xiin' ña yoso' kuei yaa xiin' te xini' a.

20 Sakan' te nī xiku'un ti' iyo va kaa' jaan' xiin' te ka'án tiakú tun vixi, te nī xaa chuun ka'nu'. Te xiin' chuun jaan' nī xini xa'an' ra ne yivi', ne nī natijn tunj ti' jaan', te nī saka'nu' tu nīa ña niania' ri'. Te nī sko'ni' tiaku Ndiosí ti' iyo kaa' jaan' xiin' te ka'án tiakú tun vixi jaan' minj mii' ndatin ñu'u' xiin' azufre. 21 Te nī xa'ni' ña yoso' kuei sakuu' inga ne nī kunta'an' xiin' a jaan' xiin' ichi' ña keta' yu'u' a jaan'. Te nī nda'ni va sakuu' saa jaan' kii' nī xaxī' ri' ñu'u' nde'i ne jaan'.

20

Xa'ndia chuun' Cristo iin mii' kuiya

1 Sakan' te nī xini i kua'an nuu' iin ángele ndee ndivi', te ni'i' a nda'a' ña nuniá' yi'e' yavi kunu va jaan'. Te ni'i' tu a iin karena chie. 2 Te nī natijn ángele jaan' kuaku', ti' nduu' koo' yata' iin yivi', ti' nani' diablo,

ñā nduu' ñā ndiva'a, te nani' tu ri' ñā tiin' kuachi. Te ni sating ñā'a' a, te sakan' koo ri' kotijn ri' iin mií kuiya. ³ Te ni sko'ni' a ri' tixin yavi kunu va jaan', te ni ndasi i'nu kutu' a ri' yavi jaan', te ni chindu'u' a sello Ndiosí xata' yi'e' yavi jaan' te kúvi kunj xa'an' ka ri' ne ndiee' iin yivi' ndee xinu iin mií kuiya jaan'. Ndisu kij' ndi'i xinu iin mií kuiya jaan' ndii, kunj a ñā ndaxin' ti' jaan' iin xa'a'.

⁴ Sakan' te ni xini i ita' tej ka'nu' mii' ni xikundiee ne ni natijn ndiee' te sana'má nja. Ne jaan' nduu' ne ni kendoso' ne yivi' sukun' xa'a' ñā ni ndiee yu'u' nja xa'a' Jesús xiin' xa'a' tu'un Ndiosí, te xiin' xa'a' ñā ni xaka'nu' tu nja ti' iyo va kaa' jaan', te ni ndee ni xaka'nu' tu nja ñā niania' ri', te ni natijn tu nja tuni ri' ti'e' nja, uun xata' nda'a' nja. Te ne jaan' ndii, ni natia ku nja, te taxí Ndiosí ndiee' nja te ka'ndia chuun' nja xiin' Cristo iin mií kuiya jaan'.

⁵ Te ñā yo'o' nduu' ichi' nuu' ñā sanatiaku Ndiosí ne ni xi'i. Ndisu sava tuku ne ni xi'i ndii, ni natia ku nja xiin' ne jaan', süu' jaan' ndii natia ku nja ndee kij' xinu iin mií kuiya jaan'. ⁶ Te ne ni natia ku ñā nuu' jaan' ndii, sañu'u' va ñā'a' Ndiosí, te nduu' nja nditia a. Sakan' na ñā xi'í ñā uvi' ndii, koo' ndiee' kumi' a nuu' kivi' ñuu ne jaan'. Süu' jaan' ndii kunduu nja sutu xika' nuu' nuu' Ndiosí xiin' nuu' Cristo. Te ka'ndia chuun' nja xiin' a iin mií kuiya jaan'.

Sko'ni' Ndiosí ñā ndiva'a mii' xixi ñu'u' xiin' azufre

⁷ Te kij' xinu iin mií kuiya jaan' ndii, ndoo ndiká ñā ndiva'a jaan' yavi kunu mii' ndasi i'nu a jaan', ⁸ te keta a yavi jaan', te ku'un a te kunj xa'an' a sakuu' ne yivi' iin yivi', ñā nduu' Gog xiin' Magog mii' ndiee' ne ndasi' ta'an' xiin' Ndiosí. Te sandujin ñā ndiva'a jaan' sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' te kunta'an' a xiin' ne nduu' kuenta Ndiosí. Te ne jaan' ndii, ku kua'a' koo' chukuu' nja ndee naa kua'a' ñuti' ñā ndiee' yu'u' miji ka'nu'. ⁹ Te ni kiku ra

saa kua'an nuu' ñu'u' iin yivi', te ni xinundu ra ñuu ñā ndani Ndiosí mii' ndiee' ne nduu' kuenta a. Ndisu ni nuu' ñu'u, ñā ni kiee ndivi', te ni xa'mi ndoo a sakuu' te jaan'. ¹⁰ Te ñā ndiva'a, ñā ni xini xa'an' ne jaan' ndii, ni sko'ni' ñā'a' Ndiosí nuu' ñu'u ñā ndatin xiin' azufre, ñā kaa' ndee naa miji, mii' xa ni sko'ni' a ti' iyo va kaa' jaan' xiin' te ka'an tiaku tun vixi jaan', te sando'o' ñā'a' a xiin' ñu'u' jaan' nduvi' xiin' ñuu ndee ndi'i' ni kivi'.

So'o' saa a kij' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi' ichi' so'o' ndi'i'

¹¹ Sakan' te ni xini i iin tej yaa tun' ka'nu'. Te ni xini tu i ndu'u' te xa'ndia chuun' nuu' tun' jaan', te iin yivi' xiin' ndivi' ndii, ni xinu a nuu' a, te ni ni'i' a mii' kundiee a. ¹² Sakan' te ni xini i ne ni xi'i, ne ka'nu' xiin' ne nda'vi so'o, te ita' nja yatun nuu' tej ka'nu' jaan'. Te ni nunia' kua'a' tutu. Sakan' te ni nunia' tu inga tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i'. Te ne ni xi'i ndii, ni sana'má ñā'a' Ndiosí saa nii' yoso' nuu' tutu kua'a' jaan', ñā ka'an xa'a' ñā ni xaa nja. ¹³ Sakan' te sakuu' ne ni xi'i ñu'u' miji ka'nu' ndii, ni sanakua'a a ñā'a' miji jaan' nda'a' Ndiosí te na'ma nja. Te sakan' tu ñā xi'í xiin' yavi ndii jaan' ndii, ni sanakua'a tu a jaan' nda'a' Ndiosí ne ni xi'i, ne kumi' a, te na'ma nja. Te ni sana'má Ndiosí i'in ne yivi' jaan' xa'a' ñā ni xaa nja. ¹⁴ Sakan' te ni xitia i'nu tu mii' ñā xi'í jaan' xiin' yavi ndii jaan' miji mii' ndatin ñu'u' jaan'. Te miji ñu'u' jaan' nduu' ñā xi'í ñā uvi'. ¹⁵ Te ne yoso' kivi' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i' jaan' ndii, ni xitia i'nu nja miji mii' ndatin ñu'u' jaan'.

21

Ndivi' xaa' xiin' ñu'u' iin yivi' xaa'

¹ Sakan' te ni xini i ndivi' xaa' xiin' iin ñu'u' iin yivi' xaa'. Sakan' ñā ndivi' ñā nuu' xiin' ñu'u' iin yivi' ñā nuu' ndii, xa ni xka'ndia a. Te koo'

ka tu m̄ini ka'nu'. ² Sakan' te n̄i x̄ini yu'u, Juan, ñu ña n̄ani' Jerusalén xaa', ña su'un. Te n̄i keta a nd̄ivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu' a. Te yoo tu'va a ndee naa iin ña'a' k̄i' ndasandatun' xiin' m̄i' a' xa'a' i' a'. ³ Te n̄i x̄ini so'o i iin tach̄i' yu'u' ña keta' nd̄ivi' mii' iin' tej ka'nu' ka'an ti'e' a ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' vi'e' mii' yoo Ndiosí xiin' ne yivi' vit̄in, te ne jaan' kunduu ne ñuu a, te m̄i' a kaka tein n̄ia, te kunduu a Ndiosí n̄ia. ⁴ Te sanayaa' a nduchi' nuu' n̄ia, ña n̄i xaku n̄ia. Te küvi ka n̄ia, te kuaku ka tu n̄ia, te n̄i ndee ndä'vi ka n̄i tu kun̄i n̄ia, te sakan' tu küni u'vi ka n̄ia. Kuach̄i ndii xa n̄i xka'ndia iin yivi' yata' —n̄i kach̄i tach̄i' yu'u' jaan'.

⁵ Sakan' te n̄i ka'an ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' jaan' ndii:

—Koto ndo', ndasaxaa' i sakuu' ña'a' —n̄i kach̄i a.

Te n̄i ka'an tu a xiin' i ndii:

—Ke'j un' tu'un yo'o', sakan' ña ña ndaku nduu' a, te nduu' tu a ña xata'an in̄i ne yivi' kun̄i n̄ia —n̄i kach̄i a.

⁶ Te n̄i ka'an tu a xiin' i ndii:

—Xa n̄i xin̄u a. Yu'u' ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i'. Te ne ichi' tikui ndii, taxi so'o' i ko'o' n̄ia tikui tikoyo', te' taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. ⁷ Te yoo ka kanando nuu' tundo'o' ña xka'ndia n̄ia ndii, nat̄iin n̄ia sakuu' ña va'a saa i. Te kunduu i Ndiosí n̄ia, te kunduu n̄ia si'e' i. ⁸ Ndisu sakuu' ne kasi yu'u' xa'a' i, xiin' ne in̄i xini yu'u, xiin' ne xaa' kuach̄i n̄ia'a, xiin' ne xa'n̄i' ne yivi', xiin' ne kumi' musa, xiin' ne xaa' ña kuin̄i', xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka, xiin' sakuu' ne ka'an tun vixi ndii, ku'un n̄ia m̄ini mii' ndatin ñu'u' xiin' azufre. Te m̄ini ñu'u' jaan' nduu' mii' kuv̄i n̄ia, ña uvi —kachi a.

Sq'o kaa' ñuu' Jerusalén xaa'

⁹ Sakan' te n̄i kix̄in iin ángele ña ux̄a ta'an, ña n̄i ni'j ux̄a ta'an ko'o' mii' ñu'u' chitu' vi' ux̄a ta'an kui'e'

ñā so'o' ndi'i', te n̄i ka'an a xiin' i ndii:

—To'o' xiin' i, te n̄ia'a i yo'ó ña' xito' tunda'a', ña' kunduu ña' si'i Mbee Lulu —n̄i kach̄i a xiin' i.

¹⁰ Te n̄i n̄ia'a Espiritu yu'u' iin ña satuvi', ña jaan' nduu' iin iku' chie sukun va, te n̄i sania'á yu'u' ñuu chie Jerusalén xaa', ña su'un. Te n̄i keta a nd̄ivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu' a. ¹¹ Te ñuu jaan' ndii, yi'é va xa'a' ña ikan' yoo Ndiosí. Te ndatun' yi'é a ndee naa yuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a, ndee naa yuu' ña nani' jaspe, ña ndatun' ndee naa yuu' tata. ¹² Te ndasi i'nu a xiin' nama chie sukun va. Te yoo ux̄i uvi ta'an yi'e' a. Te iin' iin ángele nuu' i'in yi'e' jaan'. Te yoso' kivi' iin ti'vi ne Israel nuu' ña ndasi i'in yi'e' jaan'. ¹³ Te yoo un̄i ta'an yi'e' xiin' a mii' keta' ñu'u'. Te xiin' a nda'a' ku'a'a e' ndii, yoo tu un̄i ta'an yi'e' a. Te xiin' a nda'a' it̄in e' ndii, yoo tu un̄i ta'an yi'e' a. Te sakan' tu xiin' a mii' keta' ñu'u' ndii, yoo un̄i ta'an yi'e' a. ¹⁴ Te xa'a' nama a ndii, n̄i ku'a'a a xiin' ux̄i uvi ta'an yuu' na'nu'. Te nuu' i'in yuu' jaan' yoso' kivi' i'in te n̄i tianu' Mbee Lulu sania'á ichi' a.

¹⁵ Te ni'i' ángele, ña n̄i ka'an xiin' i jaan', iin nduku, tun' ki'in' ku'va a, tun' n̄i ku'a'a xiin' oro, te k̄i'in ku'va a ñuu' Jerusalén xaa' jaan', yi'e' a xiin' nama a. ¹⁶ Ñuu jaan' ndii, iin kachi ndiká a, te sakan' ña nani' a. Te n̄i k̄i'in ku'va ángele ñuu jaan' xiin' tun' jaan'. Te ña nani' a, xiin' ña ndiká a, xiin' ña sukun a ndii, uvi mii' uvi ciento kilómetro kumi' i'in a. ¹⁷ Te n̄i k̄i'in ku'va ángele jaan' nama ñuu jaan' xiin' iin ña ki'in' ku'va ne yivi'. Te kumi' a ciento uvi x̄iko kumi' saa nani' ndee kondo nda'a' e' te ndee nuu' nda'a' e'. ¹⁸ Te nama jaan' ndii, n̄i ku'a'a a xiin' yuu' ña nani' jaspe. Te sakuu' ña nduu' kuenta ñuu jaan' ndii, n̄i ku'a'a a xiin' m̄i' ndi'j oro. Te oro jaan' ndii, ndee naa yuu' tata ña n̄i ndoo nduu' a. ¹⁹ Te xa'a' nama ñuu jaan' ndii, ndixin' a xiin' sakuu' nuu' yuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a. Te yuu' chie

ña ijn ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' kua'a ña nani' jaspe. Te yuu' chie ña uvi ndii, ndixin' a xiin' yuu' ndi'e' ña nani' zafiro. Te yuu' chie ña unj ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' ña nani' ágata. Te yuu' chie ña kumi' ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' va ña nani' esmeralda. ²⁰ Te yuu' chie ña u'un ndii, ndixin' a xiin' yuu' ña nani' ónice. Te yuu' chie ña iñu ndii, ndixin' a xiin' yuu' kua'a ña nani' cornalina. Te yuu' chie ña uxá ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' kuaan ña nani' crisólito. Te yuu' chie ña unja ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' kuaan tuún ña nani' berilo. Te yuu' chie ña íin ndii, ndixin' a xiin' yuu' ndatun' xava'a ña nani' topacio. Te yuu' chie ña uxj ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuij' ndiaa' yi'é ña nani' crisopraso. Te yuu' chie ña uxj ijn ndii, ndixin' a xiin' yuu' kua'a kuaan ña nani' jacinto. Te yuu' chie ña uxj uvi ndii, ndixin' a xiin' yuu' yi'é ndukun' ña nani' amatista. ²¹ Te i'in uxj uvi saa' vitu' yi'e' ñuu jaan' ndii, nj kua'a a xiin' yuu' xiñu ña nani' perla. Te ya'ya ñuu jaan' ndii, nj kua'a a xiin' mji' ndi'i oro, te ndatun' a ndee naa yuu' tata.

²² Te nj xinj i ijn yukun' ñuu Jerusalén xaa' jaan', sakan' ña mji' xto'o e' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', xiin' Mbee Lulu nduu' yukun' jaan'. ²³ Te ñuu jaan' ndii, kuni' a ñu'u, te nj ndee kuni' tu a yoo', sakan' ña mji' Ndiosí yi'é nuu' ñuu jaan'. Te Mbee Lulu nduu' ña tuún ñuu jaan'. ²⁴ Te kaka ne yivi' ijn yivi' nuu' ña yi'é ñuu jaan'. Te te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' ijn yivi' ndii, sanakua'a ra sakuu' ña ndatun' ra xiin' ña ka'nu' ra nuu' ñuu jaan'. ²⁵ Te vitu' yi'e' ñuu jaan' ndii, nduvi' koq nunia' a, sakan' ña koo' ñuu ikan'. ²⁶ Te sanakua'a sakuu' ne yivi' ijn yivi' sakuu' ña ndatun' nja, xiin' sakuu' ña ka'nu' nja nuu' ñuu jaan'. ²⁷ Te koo' kivi' ko'ni ndee ijn ne xaa' ña nja'a ñuu jaan', nj ndee ne xaa' ña ka'an, nj ndee ne ka'an tun vixi, süu'

jaan' ndii ne yoso' kivi' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', ña nduu' tutu Mbee Lulu jaan', kuiti' kivi' xka'ndia ikan'.

22

¹ Sakan' te nj sania'á ángele jaan' yu'u ijn itia mii' kua'an tikui, te taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Te tikui jaan' ndii, xiñu ra' ndee naa yuu' tata. Te xa'a' tej ka'nu' Ndiosí xiin' Mbee Lulu kieve' ra'. ² Te kua'an ra' ma'in' ya'ya ñuu jaan'. Te iin' ijn ndaa' itun', tun' kuun' nduu' ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' nda'a', i'in ta'vi' yu'u' itia jaan'. Te uxj uvi nuu' nduu' kuun' nda'a' tun' jaan' i'in kuiya. Te ijn ndaa' nuu' nduu' kuun' nda'a' nu' i'in yoo' kua'an. Te xiin' yukun' tun' jaan' kuntatan' sakuu' nuu' ne yivi'. ³ Te koo' kivi' ka nacha'an ne yivi' ikan'. Te ñuu jaan' kujin tej ka'nu' Ndiosí xiin' Mbee Lulu jaan'. Te saka'nu' ña'a' ne xika' nuu' nuu' a. ⁴ Te kunj ne jaan' nuu' Ndiosí, te koso' kivi' a ti'e' nja. ⁵ Te koo' ka ñuu ikan', te kuni' ka tu a kotuun ñu'u nuu' nja, te nj ndee kuni' tu a kotuun ñu'u, sakan' ña ña yi'é xto'o e' Ndiosí kunduu ñu'u nuu' nja. Te ka'ndia chuun' nja ndee ndi'i nj kivi'.

Nä'a' ka te nandiko' Jesús iin yivi'

⁶ Sakan' te nj ka'an a xiin' i ndii:

—Ña ndaku nduu' sakuu' tu'un yo'o', te nduu' tu a ña xata'an ini ne yivi' kunj nja. Sakan' na xto'o e' Ndiosí, ña saka'an nimá te ka'an tiakú tu'un a ndii, nj tianu' a ángele, ña nduu' kuenta a, te nia'a a ne xika' nuu' nuu' Ndiosí ña xa kuyatin' xka'ndia.

⁷ —Koto va ndo', nä'a' ka te nandiko' i, te sañu'u' va Ndiosí ne saxinú ña ka'an tutu yo'o', ña ka'an xa'a' ña koq —nj kachi a.

⁸ Te yu'u, Juan ndii, nj xinj so'o i, te nj xinj nduchi' nuu' tu i sakuu' ña yoso' nuu' tutu yo'o'. Te kii' ndi'i nj xinj so'o e, xiin' kii' ndi'i nj xinj nduchi' nuu' e ndii, nj nakandu'u' ndiee i nuu' ángele, ña nj nia'a ña jaan' nuu' i, te saka'nu' ña'a' i.

⁹ Ikan' te n̄i ka'an ángele jaan' xiin' i ndii:

—iSäka'nu' un' yu'u! Kuach̄i ndii ña xika' nuu' nuu' Ndiosí xiin' un' xiin' inga ne ka'an tiakú tu'un a nduu' i, xiin' sakuu' ne saxinú ña yoso' nuu' tutu yo'o'. Iin ndaa' Ndiosí kuit̄i' säka'nu' un' —ni kach̄i a xiin' i.

¹⁰ Te n̄i ka'an ka a xiin' i ndii:

—Täxa'a un' nuu' ne yivi' ña yoso' nuu' tutu yo'o', ña ka'an xa'a' ña koq. Kuach̄i ndii xa kuyatin' kivi' ña koq sakuu' ña jaan'. ¹¹ Te ne xaa' ña vä'a ndii, naa saa ka n̄ia ña jaan', sakan' tu ne xaa' ña n̄ia'a ndii, naa saa ka n̄ia ña jaan'. Te ne xachuun' ndaku ndii, naa sachuun' ndaku ka n̄ia, sakan' tu ne xaa' ña kuní Ndiosí kuit̄i' ndii, naa saa ka n̄ia a.

¹² —iKoto va ndo'! Nã'a' ka te nand̄iko' i, te cha'vi' i i'in ne yivi' saa nii n̄i xachuun' n̄ia. ¹³ Te yu'u ndii, yoo' i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i', te nduu' i ña xi'na, te nduu' tu i ña ndi'i' ndoso'.

¹⁴ Te sañu'u' va Ndiosí yoo ka nduu' ne natia' toto n̄ia, sakan' ña xata'an kaxi' n̄ia nduu' ña kuun' nda'a' tun' taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te ko'ni tu n̄ia yi'e' ñuu Jerusalén xaa' jaan'. ¹⁵ Ndisu ne cha'an' kuu' ndee naa naya', xiin' ne xaa' ña kuin̄i', xiin' ne kumi' musa, xiin' ne xa'ni' ne yivi', xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka, xiin' ne xtan̄i tun vixi, xiin' ne xini xa'an' ne yivi' ndii, küvi ko'ni n̄ia ñuu jaan'. ¹⁶ Te yu'u Jesús ndii,

xa n̄i t̄ianu' i iin ángele, ña nduu' kuenta i, te ka'an ndoso' a xa'a' ña jaan' nuu' ndo'ó, ne nakayá xa'a' i. Te yu'u nduu' s̄iani' xika' David. Te nduu' tu i tiuun' chie ti' keta' kuaxi kitu' —ni kach̄i a xiin' i.

¹⁷ Te Espiritu Santo xiin' ña tunda'á' ndii, ka'an n̄ia xiin' Jesús ndii:

—N̄ia'a —kachi n̄ia.

Te sakuu' ne xini so'o' ña yo'o' ndii, na ka'an tu n̄ia ndii:

—N̄ia'a —kachi n̄ia.

Te yoo ka ichí tikui ndii, n̄ia'a ndo', te yoo ka kuní tikui ndii, ko'o so'o ndo' tikui, te' taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'.

¹⁸ Te yu'u, Juan ndii, sakuni' ndiee' i yoo ka xini so'o' ña yoso' nuu' tutu yo'o' xa'a' ña koq. Naa chikanu' ndoso' yoo ka ndee ka yu'u' nuu' tutu yo'o' ndii, sando'o' ña'a' Ndiosí xiin' tundo'o' ña yoso' nuu' tutu yo'o'. ¹⁹ Te naa sandoyo' yoo ka sava yu'u' ña ka'an xa'a' ña koq, ña yoso' nuu' tutu yo'o' ndii, täxi Ndiosí kaxi' n̄ia nduu' ña kuun' nda'a' tun' taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te küvi tu ko'ni n̄ia ñuu su'un, ña ka'an tutu yo'o' xa'a' jaan'.

²⁰ Te ña ndiee' yu'u' sakuu' ña yoso' nuu' tutu yo'o' ka'an a ndii:

—Nã'a' ka te nand̄iko' i —kachi a.

Sakan' na kunduu a. N̄ia'a, xto'o ndu Jesús.

²¹ Te na sañu'u' va xto'o e' Jesu-cristo sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a. Sakan' na kunduu a.